

NOU

Norges offentlige utredninger **2007: 7**

Fritz Moen og norsk strafferettspleie

Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 8. september 2006.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 25. juni 2007.

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-0924-3

Lobo Media AS

Til Justis- og politidepartementet

Ved kgl. res. av 8. september 2006 ble oppnevnt et utvalg for å granske straffesakene mot Fritz Moen. Utvalget legger med dette frem sin rapport. Rapporten er enstemmig på alle punkter.

Utvalget benytter anledningen til å takke Sør-Trøndelag politidistrikt for velvillig bistand i forbindelse med granskningen. Utvalget takker også de vitenskapelige assistentene Sissel Kjøde og Erlend Baldersheim for hjelp ved ferdigstillingen av rapporten.

Bergen/Hamar/Drammen, den 25. juni 2007

Henry John Mæland
leder

Ingrid Lycke Ellingsen

Inger Marie Dons Jensen

Roald Hopsnes
sekretær

Innhold

1	Innledning	15	2	Hvem var Fritz Moen?	27
1.1	Sammendrag	15	2.1	Innledning	27
1.1.1	Sammendrag av hendelsesforløpet	15	2.1.1	Oppvekst og kontakt med familie ..	27
1.1.1.1	Drapet på Sigrid Heggheim	15	2.1.2	Skolegang og arbeidsliv	27
1.1.1.2	Drapet på Torunn Finstad	15	2.1.3	Interesser og sosialt miljø i Trondheim 1976-1977	28
1.1.1.3	Fritz Moen tilsto å ha drept Torunn	15	2.1.4	Funksjonshemninger	28
1.1.1.4	Mistanke om at Fritz Moen hadde drept Sigrid	16	2.1.4.1	Hørselshemning og språkproblem	28
1.1.1.5	Torunn-saken ble irettesført	16	2.1.4.2	Lammelse av høyre arm	29
1.1.1.6	Ny etterforskning i Sigrid-saken, Moen tilsto	16	2.1.5	Forhold til alkohol	29
1.1.1.7	Sigrid-saken ble irettesført	16	2.1.6	Seksuell utvikling	29
1.1.1.8	Gjenopptagelsesprosessen 2000-2006	17	2.1.7	Psykisk helse og kriminell belastning frem til 1977	30
1.1.2	Sammendrag av utvalgets vurderinger	17	2.2	Rettspsykiatriske undersøkelser i Sigrid-saken og Torunn-saken	32
1.1.2.1	Etterforskningen og påtalevedtaket i Torunn-saken	17	2.2.1	Torunn-saken	32
1.1.2.2	Hovedforhandlingen i Torunn-saken	19	2.2.1.1	Hegrenæs og Hornemans erklæring mars 1978	32
1.1.2.3	Etterforskningen og påtalevedtaket i Sigrid-saken	19	2.2.1.2	Hauges erklæring mai 1978	33
1.1.2.4	Hovedforhandlingen i Sigrid-saken	20	2.2.2	Sigrid-saken	34
1.1.2.5	Politiets og påtalemyndighetens opptreden under gjenopptagelses- prosessen	20	2.2.2.1	Husebø og Hornemans erklæring mai 1981	34
1.1.3	Sammendrag av utvalgets hoved- konklusjoner	21	2.2.2.2	Førelands erklæring oktober 1981	35
1.2	Granskningsutvalgets sammen- setning, mandat og arbeid	22	2.2.2.3	Førelands tilleggserklæring desember 1981	35
1.2.1	Utvalgets sammensetning	22	2.2.3	Rettspsykiatrisk erklæring 1999 ..	36
1.2.2	Utvalgets mandat	22	2.2.4	Oppsummering	37
1.2.2.1	Presentasjon av det opprinnelige mandatet	22	2.3	Fritz Moens språkforståelse og kommunikasjonsproblemer	37
1.2.2.2	Presentasjon av tilleggsmandatet ..	22	2.3.1	Om hørselshemning, språklige ferdigheter og språkforståelse generelt	37
1.2.2.3	Kommentarer til mandatet	23	2.3.2	Moens spesielle språkproblemer ..	38
1.2.2.3.1	Objektet for granskningen	23	2.3.2.1	Innledning	38
1.2.2.3.2	Granskningens tema	23	2.3.2.2	Kommunikasjon uten døvetolk	39
1.2.2.3.3	Utvalgets metode og premisser for å klarlegge faktum	23	2.3.2.3	Kommunikasjon med døvetolk	40
1.2.2.3.4	Nærmere om beslutninger og hand- lingers rettmessighet	24	2.3.2.3.1	Politiavhørene	40
1.2.2.3.5	Vurdering av om påtalemyndigheten som organ har truffet et forsvarlig påtalevedtak	24	2.3.2.3.2	Rettsforhandlingene	40
1.2.2.3.6	Vurdering av om beslutningstagere har utvist en forsvarlig skjønnsut- øvelse	24	2.3.2.4	Moens skriftspråk	41
1.2.2.3.7	Vurdering av om saksbehandlingen var forsvarlig	24	2.3.2.5	Kommunikasjonen de senere år	41
1.2.2.3.8	Utvalgets vurdering av behov for regelendringer	24	2.3.2.6	Muruvik Vonens uttalelse til Gjenopptagelseskommissjonen	42
1.3	Nærmere om utvalgets arbeid	24	3	Etterforskningen i Torunn-saken	43
			3.1	Sammendrag	43
			3.2	Innledning	44
			3.3	Politiets tekniske etterforskning ...	44
			3.3.1	Beskrivelse av åstedet	44
			3.3.2	Beskrivelse av funnstedet	46
			3.3.3	Tekniske funn	46
			3.3.4	Analyseresultater fra tekniske funn ..	48

3.3.5	Obduksjonen	48	3.4.3.18	11. april 1978 – samtale med politiførstebetjent Stedje	78
3.3.6	Værrapport fra Trondheimsområdet 1. og 2. oktober 1977	49	3.4.3.19	12. april 1978 – samtale med politiførstebetjent Stedje	78
3.3.7	Undersøkelse av tidsforløp fra Studentersamfundet til stedet der politiet antok at Torunn ble angrepet	49	3.4.3.20	13. april 1978 – samtale med politiførstebetjent Stedje	79
3.3.8	Åstedsrapportens beskrivelse av antatt hendelsesforløp	49	3.4.3.21	18. og 19. april 1978 – politiavhør ..	79
3.4	Politiets taktiske etterforskning	52	3.4.3.22	19. april 1978 – andre rekonstruksjon	79
3.4.1	Innledning	52	3.4.4	Avhør av personer om Moens bevegelser kvelden/natten mellom den 1. og 2. oktober 1977	82
3.4.2	Taktisk etterforskning omkring Torunn	52	3.4.5	Mulig observasjon av Moen ved åstedet 4. oktober 1977	84
3.4.2.1	Avhør av Torunns kontaktnett	52	3.5	Politiets bruk av tvangsmidler mot Fritz Moen	85
3.4.2.2	Avhør av personer som hadde kontakt med Torunn i Studentersamfundet kvelden 1. og natten 2. oktober	53	3.5.1	Pågrepelse	85
3.4.2.3	Kartlegging av bevegelser utenfor Studentersamfundet på den tiden Torunn antas å ha forlatt stedet	57	3.5.2	Ransaking og beslag	86
3.4.2.4	Avhør av personer med observasjoner i Elgeseter gate og Holtermanns veg den aktuelle natten	59	3.5.3	Fengslingsavgjørelsene. Ikke gitt brev- og besøksforbud før 18. oktober 1977	86
3.4.2.5	Avhør av personer med observasjoner omkring funnstedet den aktuelle natten	64	3.5.4	Medisinsk undersøkelse	87
3.4.2.6	Observasjonen av en person i buskene ved Stavnebrua ca. kl. 01.00 natt til 2. oktober	67	3.6	Beslutningen om å reise tiltale	87
3.4.3	Den taktiske etterforskningen rettet mot Fritz Moen	68	3.6.1	Rettslig forundersøkelse	87
3.4.3.1	Fredag 7. oktober 1977	68	3.6.1.1	Innledning	87
3.4.3.2	Lørdag 8. oktober 1977	69	3.6.1.2	Forsvareren fremholdt i media at det ikke var grunnlag for siktelsen	88
3.4.3.3	Søndag 9. oktober 1977	69	3.6.1.3	Første dag av forundersøkelsen – 6. februar	88
3.4.3.4	Mandag 10. oktober 1977	70	3.6.1.4	Andre dag av forundersøkelsen – 7. februar	89
3.4.3.5	Tirsdag 11. oktober 1977	70	3.6.1.5	Tredje dag av forundersøkelsen – 10. februar	89
3.4.3.6	Torsdag 13. oktober 1977	70	3.6.1.6	Fjerde dag av forundersøkelsen – 16. februar	89
3.4.3.7	Fredag 14. oktober 1977	71	3.6.2	Tiltalebeslutningen	89
3.4.3.8	Lørdag 15. oktober 1977	71	4	Vurdering av etterforskningen og påtalevedtaket i Torunn-saken	92
3.4.3.9	Søndag 16. oktober 1977	71	4.1	Sammendrag	92
3.4.3.10	Mandag 17. oktober 1977	73	4.2	Innledende betraktninger om kravene til etterforskningen	93
3.4.3.11	Tirsdag 18. oktober 1977	73	4.3	Den tekniske etterforskningen – åstedsrapporten	95
3.4.3.12	Onsdag 19. og torsdag 20. oktober 1977	73	4.3.1	Åstedsrapportens to sider	95
3.4.3.13	Mandag 24. oktober 1977 – første rekonstruksjon	73	4.3.2	Beskrivelse av antatt hendelsesforløp – betydningen av legden (furen) i skråningen ned mot bueskytterbanen	95
3.4.3.14	Lørdag 29. oktober 1977	77	4.3.2.1	Problempresentasjon	95
3.4.3.15	Onsdag 2. november 1977	77	4.3.2.2	Kan én person lage denne legden?	96
3.4.3.16	Fredag 4. november 1977 – rettslig avhør	78	4.3.2.3	Betydningen av funnet av ullfibre ved gjerdet i bunnen av skråningen	97
3.4.3.17	Politiavhør 8. november 1977 og Hjertaas' egenrapport datert 7. mars 1978	78			

4.3.2.4	Legdens retning	97	4.4.4.2.1	Forsvarerens deltagelse under avhørene i perioden 10. oktober til og med 16. oktober	113
4.3.2.5	Legdens plassering	98	4.4.4.2.2	Forsvarerskiftene i løpet av høsten 1977	113
4.3.2.6	Den V-formede legden øverst ved stien	98	4.4.4.2.3	Forsvarerens deltagelse under avhørene i perioden mellom den 17. og 24. oktober	114
4.3.2.7	Betydningen av mangel på andre plausible forklaringer	98	4.4.4.2.4	Forsvarerens uttalelse under den andre rekonstruksjonen – uttalelse om eget syn på skyldspørsmålet	114
4.3.2.8	Utvalgets oppsummering	99	4.4.4.3	Polemikken mellom forsvarer og kriminalsjef i forkant av forunder søkelsen	114
4.3.3	Hendelsesforløpet holdt opp mot Moens forklaring	99	4.4.5	Bruk av tolker under etterforskningen	115
4.3.3.1	Vurderingen var ikke tilstrekkelig grundig	99	4.4.6	Avhør av vitner i saken	115
4.3.3.2	Nærmere om stedet politiet antok at benklærne ble tatt av Torunn, og betydningen av funnet av tre hvite tråder	99	4.4.6.1	Avhøret av AS	115
4.4	Den taktiske etterforskningen	100	4.4.6.2	Avhørene av BS	115
4.4.1	Siktelsen av Moen	100	4.5	Gjennomføringen av rekonstruksjonene	115
4.4.2	Ble de formelle kravene til avhør overholdt?	101	4.6	Var det forsvarlig å avslutte etterforskningen etter Moens tilståelse i slutten av oktober 1977?	116
4.4.2.1	Presentasjon av regelverket	101	4.7	Bruken av tvangsmidler	118
4.4.2.2	Rett til å bli gjort kjent med hva saken gjelder og om sine rettigheter som mistenkt/siktet	101	4.7.1	Grunnlaget for pågripelsen	118
4.4.2.3	Kravet til nedtegnelse av forklaringene	101	4.7.2	Første fengsling – Moen ble ikke gitt brev- og besøksforbud	119
4.4.2.4	Kravet om at rapporten oppleses og signeres av mistenkte	103	4.8	Medias rolle under etterforskningen	120
4.4.3	Vurdering av forholdene under avhørene av Moen	103	4.8.1	Medias omtale av detaljene fra åstedet	120
4.4.3.1	Presentasjon av regelverk og problemstilling	103	4.8.2	Ga polititjenestemenn uten myndighet opplysninger til pressen?	121
4.4.3.2	Mistenkte skal ha anledning til å gi en sammenhengende fremstilling av sin forklaring	105	4.9	Vurdering av beslutningen om å reise tiltale i Torunn-saken	121
4.4.3.3	Lengden på avhørene	105	4.9.1	Vurderingstema og rettslige utgangspunkt	121
4.4.3.4	Ble det brukt trusler og tvang?	106	4.9.2	Vurdering av tilståelsene	122
4.4.3.4.1	Presentasjon av forbudet mot trusler og tvang	106	4.9.2.1	Utvalgets utgangspunkt	122
4.4.3.4.2	Avhøret av Moen 9. oktober 1977 ..	107	4.9.2.2	Forhold knyttet til tilståelsens innhold	122
4.4.3.4.3	Ble Moen på utilbørlig måte presset til å signere avhørsrapporter som ikke gjenspeilte egne forklaringer?	108	4.9.2.2.1	Betydningen av at Moen i starten av etterforskningen hadde tilgang på aviser	122
4.4.3.4.4	Ble det slått i bordet til Moen i et forsøk på å presse ham til å tilstå? ..	108	4.9.2.2.2	Slo Torunns hode mot gjerdet ved stien	123
4.4.3.4.5	Situasjonen i perioden 7. oktober til 18. oktober vurdert samlet	109	4.9.2.2.3	Gikk stien ned til bueskytterbanen og fant henne igjen ved et gjerde nederst i skråningen	124
4.4.3.5	Lærte avhørsansvarlige Moen hva han skulle si?	109	4.9.2.2.4	Flaggstengene ved hytten på bueskytterbanen	124
4.4.4	Forsvareren under etterforskningsfasen	111	4.9.2.2.5	Gjennomførte to samleier – ett med sædavgang	124
4.4.4.1	Fikk Moen tilstrekkelig tilgang til forsvarer?	111	4.9.2.2.6	Trodde ikke Torunn var våken	125
4.4.4.2	Har forsvarerne skjøttet sine oppgaver forsvarlig?	113			

4.9.2.2.7	Kastet buksen og trusen i elven	126	6	Vurdering av hovedforhandlingen i Torunn-saken	150
4.9.2.2.8	Klærne Torunn hadde på seg	127	6.1	Kort om mandatet	150
4.9.2.2.9	Glidelås i buksen til Torunn	127	6.2	Aktors opptreden	150
4.9.2.2.10	Vesken Torunn hadde med seg	127	6.2.1	Bevisbyrden og objektivitetsplikten under hovedforhandlingen	150
4.9.2.2.11	Snoren rundt Torunns hals	127	6.2.2	Innledningsforedraget	150
4.9.2.2.12	Torunn var skitten på kroppen da han kastet henne ned mot Nidelva	128	6.2.2.1	Presentasjon av regelverket	150
4.9.2.2.13	Betydningen av at det var en utvikling i Moens forklaringer.....	128	6.2.2.2	De hvite trådene funnet på brinken	151
4.9.2.3	Måten avhørene ble gjennomført på, og forhold knyttet til Moens person	128	6.2.2.3	Sammenhengen med Sigrid-saken	151
4.9.2.4	Rekonstruksjonene	130	6.2.3	Aktors frafall av vitnene AS og JEH	152
4.9.2.4.1	Rekonstruksjon av selve overfallet	130	6.2.4	Forhandlingens tema	152
4.9.2.4.2	Rekonstruksjonen omkring stedet ved gjerdet i bunnen av skråningen	130	6.2.5	Prosedyren	153
4.9.2.4.3	Rekonstruksjonen ved brinken og stedet hvor Torunn ble forlatt. .	130	6.2.6	Noen kommentarer til polititjenestemennenes forklaring	153
4.9.2.4.4	Måten Torunn ble ført ned til elven på	131	6.2.6.1	Politibetjent Schrøens vitneprov om identifikasjon og pågripelse av Moen	153
4.9.2.5	Hadde Moen alibi?	131	6.2.6.2	Forklaringen fra de tekniske etterforskerne	154
4.9.3	Andre bevis i saken	131	6.2.6.3	Kriminalsjef Brodahls forklaring ..	154
4.9.3.1	Betydningen av modus	131	6.3	Lagmannens håndtering av saken .	154
4.9.3.2	Betydningen av Moens fysiske handikap	131	6.3.1	Domstolens ansvar under hovedforhandlingen	154
4.9.3.3	Tekniske bevis	131	6.3.1.1	Generelt om rettens ansvar for sakens opplysning	154
4.9.3.4	Sammenhengen med Sigrid-saken	132	6.3.1.2	Forsering av saken etter tilståelsen	155
4.9.3.5	Ikke andre konkrete spor	133	6.3.1.3	Frafall av vitner	155
4.9.4	Var det i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo» å ta ut tiltale? Konklusjon	133	6.3.1.4	Tempoet i forhandlingene	156
4.9.5	Var saksbehandlingen forsvarlig? Konklusjon	133	6.3.1.5	Forsto Moen tilstrekkelig av hva som foregikk under hovedforhandlingen?	156
5	Hovedforhandling og dom i Torunn-saken	135	6.3.1.5.1	Krav om bruk av tolk	156
5.1	Sammendrag	135	6.3.1.5.2	Krav til at tiltalte forstår meningsinnholdet i spørsmålene og at svarene blir oversatt riktig	156
5.2	Aktors redegjørelse til lagmannen	135	6.3.1.5.3	Krav til at tiltalte skal forstå bevisførselen under hovedforhandlingen	157
5.3	Kort om gangen i en hovedforhandling for lagmannsretten	135	6.3.2	Forhandlingens tema	157
5.4	Hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett	136	6.3.3	Lagmannens rettsbelæring	158
5.4.1	Innledning	136	6.4	Forsvarerens håndtering av saken .	159
5.4.2	Oversikt over de ulike rettsdagene	136	6.4.1	Forsvarerens ansvar	159
5.4.3	Mandag 22. mai	137	6.4.2	Burde forsvarer grepet inn mot rammene for bevisførselen?	159
5.4.4	Tirsdag 23. mai	138	6.4.3	Oppfylte forsvareren sin oppgave med å få frem bevis som talte for frifinnelse?	159
5.4.5	Onsdag 24. mai	140	6.4.4	Prosedyren	160
5.4.6	Torsdag 25. mai	143	7	Etterforskningen i Sigrid-saken	161
5.4.7	Fredag 26. mai	145	7.1	Sammendrag	161
5.4.8	Mandag 29. mai	147	7.2	Etterforskningen i Sigrid-saken høsten 1976 og våren 1977	162
5.5	Anke til Høyesterett og Høyesteretts dom	148	7.2.1	Innledning	162

7.2.2	Teknisk etterforskning	163	7.3.10	Ny åstedsundersøkelse	
7.2.2.1	Likfunn og åstedsundersøkelser ..	163		27. november 1980	190
7.2.2.2	Obduksjonsrapporten		7.3.11	Moens samtaler med de	
	9. november 1976	165		rettspsykiatrisk sakkyndige	
7.2.2.3	Undersøkelser av blodtype.			Husebø og Horneman november	
	Prosektor Halldis Lies uttalelse av			/desember 1980	191
	16. februar 1977	166	7.3.12	Olav Hestenes' brev av 8. juli 1981	
7.2.2.4	Åstedsrapporten datert			til statsadvokaten i Trondheim	192
	23. februar 1977	166	7.3.13	Moens samtaler med retts-	
7.2.2.5	Værrapport	171		psykiatrisk sakkyndig	
7.2.3	Taktisk etterforskning i 1976-1977.			Anne Regine Føreland august,	
	Kvinneskrik ved Nidarvoll natt til			september og oktober 1981	192
	5. september 1976	171	7.3.14	Tiltalebeslutningen	
7.3	Etterforskningen mot Fritz Moen .	173		15. september 1981	193
7.3.1	Betydningen av Moens tilståelse				
	i Torunn-saken.		8	Vurdering av etterforskningen	
	Avhøret 9. oktober 1977	173		og påtalevedtaket i Sigrid-saken .	194
7.3.2	Fritz Moens blodtype og tilleggs-		8.1	Sammendrag	194
	erklæring fra prosektor		8.2	Politiets etterforskning i perioden	
	Halldis Lie av 24. oktober 1977	174		11. september 1976 til	
7.3.3	Politiet endrer mening med			16. oktober 1977	195
	hensyn til mulig drapstidspunkt	174	8.3	Etterforskningen mot Fritz Moen	
7.3.4	Avhørene fra 18. oktober 1977			i Sigrid-saken	196
	til 27. april 1978	175	8.3.1	Nødvendige etterforskningsskritt	
7.3.5	Vitneavhør høsten 1977 og våren			i perioden 1977-1978	196
	1978 i tilknytning til mistanken		8.3.2	Gjennomføringen av enkelte	
	mot Moen	176		vitneavhør i perioden 1977-1978	196
7.3.6	Ny åstedsundersøkelse 11. og		8.3.2.1	Innledning	196
	12. mai 1978 ved Trondhjems		8.3.2.2	Vitnet LOR	196
	Elektromotors bygning	178	8.3.2.3	Vitnene JT og ET	198
7.3.7	Videre avhør om Sigrid-saken		8.3.3	Avhørene av Fritz Moen	
	opphørte våren 1978	178		høsten 1980	198
7.3.8	Fritz Moens arbeid for å få Torunn-		8.3.3.1	Generelt om gjennomføringen	
	saken gjenopptatt i 1979-1980	178		av avhørene	198
7.3.9	Etterforskningen mot		8.3.3.2	Kritikkverdige at forsvarer ikke	
	Fritz Moen høsten 1980	179		ble oppnevnt i forkant	198
7.3.9.1	Beslutningen om å gjenoppta		8.3.3.3	Kritikkverdige dersom Fritz Moen	
	etterforskningen mot Fritz Moen ..	179		ikke ble gjort kjent med retten	
7.3.9.2	Avhørene fra 14. oktober til			til ikke å forklare seg	199
	13. november 1980	180	8.3.3.4	Fritz Moens anførsel om at politiet	
7.3.9.2.1	Avhørene 14. til 21. oktober	180		også høsten 1980 lærte ham	
7.3.9.2.2	Avhøret 22. oktober	180		hva han skulle si	200
7.3.9.2.3	Rekonstruksjonen 22. oktober	182	8.3.4	Kunne politiet gjort mer for å	
7.3.9.2.4	Avhøret 23. oktober	185		få klargjort om Fritz Moen var	
7.3.9.2.5	Avhøret 24. oktober	185		avgiver av den sæd som ble	
7.3.9.2.6	Avhøret 27. oktober	186		funnet hos Sigrid?	201
7.3.9.2.7	Avhøret 28. oktober	187	8.3.4.1	Innledning	201
7.3.9.2.8	Avhøret 29. oktober	187	8.3.4.2	Prosektor Halldis Lies første	
7.3.9.2.9	Rekonstruksjon 31. oktober	188		uttalelse, februar 1977	201
7.3.9.2.10	Den 31. oktober 1980: Siktelse,			Tilleggsuttalelsen fra prosektor	
	oppnevne av forsvarer og			Halldis Lie, oktober 1977	202
	sakkyndige til å foreta judisiell			Utvalgets syn på prosektor	
	observasjon	190	8.3.4.4	Halldis Lies tilleggsuttalelse	202
7.3.9.2.11	Avhøret torsdag 13. november	190	8.3.4.5	Blodtypebeviset under	

8.3.4.5.1	Innledning	203	8.4.6.2	Fritz Moens tilståelse den 22. oktober 1980 sammenholdt med åstedsfunnet	221
8.3.4.5.2	Niels Morlings rapport	203	8.4.6.3	Utvikling av Fritz Moens tilståelse fra avhør til avhør	221
8.3.4.5.3	Hans Erik Heiers svar på spørsmål fra Tore Sandberg	204	8.4.6.4	Mangler og feil ved Fritz Moens endelige tilståelse per tiltale- tidspunktet sammenholdt med åstedsfunnet	223
8.3.4.5.4	Tore Sandbergs kontakt med Kjetil K. Melby	205	8.4.6.5	Påtalemyndighetens sentrale bevis for at Fritz Moen i 1980 forklarte seg om noe selvopplevd ..	223
8.3.4.5.5	Respons på uttalelsene fra Heier og Melby	206	8.4.6.5.1	Innledning	223
8.3.4.5.6	Utvalgets vurdering av svaret fra Morling og Den rettsmedisinske kommisjon	206	8.4.6.5.2	Hva hadde stått i avisene?	223
8.3.4.5.7	Oppnevnt sakkyndig Henning Sørensen	207	8.4.6.5.3	Tilsto Fritz Moen omstendigheter som bare drapsmannen kunne kjenne til?	225
8.3.4.5.8	Respons på Henning Sørensens rapport	211	8.4.6.6	Andre sider ved forklaringen som styrker dens troverdighet. Sykkelstativet. Sigrid hadde tom urinblære. Sigrids halsmerke ..	226
8.3.4.6	Utvalgets avsluttende merknad	211	8.4.6.7	Utvalgets konklusjon med hensyn til troverdigheten av Moens tilståelse på tiltaletidspunktet	226
8.3.5	Merknader til rekonstruksjonen 31. oktober 1980. Fritz Moens fysiske evner og hettesnorknuten ..	212	8.4.7	Var vedtaket om å ta ut tiltale i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo»? Konklusjon	227
8.3.6	Avskrift av Sigrids dagbok rubrisert som 0-dokument	213	8.4.8	Var vedtaket om å ta ut tiltale forsvarlig av påtalemyndigheten som organ? Konklusjon	228
8.3.7	Var «vinkelmerke»-rekonstruk- sjonen 27. november 1980 misvisende?	213	8.4.9	Var beslutningstagers skjønns- utøvelse forsvarlig? Konklusjon	228
8.3.8	Betydningen av at åstedsrapp- porten beskriver et annet hendelsesforløp enn Fritz Moen ...	214	8.4.10	Var påtalemyndighetens saksbehandling forsvarlig? Konklusjon	228
8.3.9	Åstedsrapporten beskriver ikke «slepespor» på Sigrids bukse/sko	214			
8.4	Vurdering av beslutningen om å reise tiltale i Sigrid-saken	214	9	Hovedforhandling og dom i Sigrid-saken	230
8.4.1	Problemstillinger	214	9.1	Sammendrag	230
8.4.2	Beslutningsgrunnlaget som ble oversendt fra politiet til statsadvokaten	215	9.2	Innledning	230
8.4.3	Oversikt over bevissituasjonen	215	9.2.1	Utvalgets kilder	230
8.4.4	Fritz Moens tilståelse var det sentrale beviset for straffeskyld	215	9.2.2	Saksforberedelsen. Statsadvokatens redegjørelse til lagmannen og partenes bevisoppgaver	230
8.4.5	En vurdering av de øvrige bevis ...	216	9.2.3	Lagmannsrettens sammensetning. Aktor og forsvarer. Sakkyndige	231
8.4.5.1	Bloodtypebeviset	216	9.2.4	Oversikt over de ulike rettsdagene	232
8.4.5.2	Bevisene om drapstidspunktet	217	9.3	Mandag 30. november	233
8.4.5.3	Politiavhørene av Fritz Moens bekjente i Døveforeningen/ hybelhuset	220	9.3.1	Fritz Moen svarte verken nei eller ja på om han erkjente straffeskyld for drap	233
8.4.5.4	Betydningen av likhetstrekkene mellom drapene på Torunn og Sigrid	220	9.3.2	Aktors innledningsforedrag	233
8.4.5.5	Betydningen av Fritz Moens personlighet. De psykiatrisk sakkyndige	220	9.3.2.1	Likfunn m.v.	233
8.4.6	Nærmere om troverdigheten av Fritz Moens tilståelse i Sigrid-saken	220	9.3.2.2	Sakens videre etterforskning	233
8.4.6.1	Fritz Moen forklarte seg om en sterkt ruspåvirket handling fire år tidligere	220			

9.3.2.3	Tilalte Fritz Moens person	234	10.2.4	Statsadvokatens redegjørelse for Moens tidligere straffbare forhold, herunder dommen i Torunn-saken	266
9.3.2.4	Torunn-saken	234	10.2.5	Prosedyren for avgjørelsen av skyldspørsmålet	266
9.3.2.5	Fritz Moens bevegelser 4. og 5. september og hans tilståelser	234	10.2.5.1	Merknader til deler av statsadvokatens prosedyre	266
9.3.2.6	Diverse vitner	235	10.2.5.2	Skulle statsadvokaten ha nedlagt frifinnelsepåstand?	268
9.3.2.7	Rettspsykiatriske undersøkelser ...	235	10.3	Burde domstolen gjort noe mer for å få frem fakta i saken?	268
9.3.3	Forsvareren holdt også et innledningsforedrag	235	10.3.1	Rettens plikt til å sørge for sakens opplysning	268
9.3.4	Fritz Moen avga forklaring og tilsto drapet	235	10.3.2	Enkelte bevisetema som kunne ha vært bedre opplyst?	269
9.4	Tirsdag 1. desember	236	10.3.2.1	Blodtypebeviset	269
9.5	Onsdag 2. desember	238	10.3.2.2	Teorien om tidligere kjæreste eller nekrofil og forholdet til obduksjonsrapporten	271
9.6	Torsdag 3. desember	238	10.3.2.3	Bevisførsel om drapstidspunktet ...	271
9.7	Fredag 4. desember	240	10.3.2.4	Bevisførsel om tilståelsens troverdighet	272
9.8	Mandag 7. desember	241	10.3.2.5	Bevisførsel om Fritz Moen var i stand til å knytte hettesnorknuten	272
9.9	Tirsdag 8. desember	243	10.4	Vurdering av forsvarerens arbeid	272
9.10	Onsdag 9. desember	246	10.5	Forklaringene fra de sakkyndige ..	273
9.11	Torsdag 10. desember	248	10.6	Ble saken forsert i en slik grad at Fritz Moen ikke forsto hva det ble forhandlet om?	274
9.12	Fredag 11. desember	249	10.7	Lagmannen begikk en saksbehandlingsfeil i rettsbelæringen	275
9.13	Mandag 14. desember	251	10.8	Skulle fagdommerne ha tilsidesatt lagrettens kjennelse?	277
9.14	Tirsdag 15. desember	253	11	Gjenopptagelsesprosessen	278
9.15	Onsdag 16. desember	254	11.1	Sammendrag	278
9.16	Torsdag 17. desember	257	11.2	Begjæringen om gjenopptagelse for Frostating lagmannsrett	279
9.16.1	Replikkvexling	257	11.2.1	Innledning	279
9.16.2	Spørsmålsskriftet	257	11.2.2	Anførselene i bevisanalysen i Torunn-saken	280
9.16.3	Lagmannens rettsbelæring	258	11.2.2.1	Fritz Moen hadde tilnærmet alibi på drapstidspunktet	280
9.16.3.1	Kildematerialet	258	11.2.2.2	Vitneobservasjoner ved Stavnebrua. Ekteparet AH og JEH og GØ	280
9.16.3.2	Nærmere om rettsbelæringen	258	11.2.2.3	Tilståelsen i Torunn-saken var falsk	280
9.16.4	Juryens kjennelse. Henstilling om å vurdere tilsidesettelse. Straffutmålingsprosedyrer og påstander. Olav Hestenes' utbrudd om justismord	260	11.2.2.4	Andre seksualforbrytere hadde operert ved Stavnebrua	281
9.17	Dom fredag 18. desember	262	11.2.3	Anførselene i bevisanalysen i Sigrid-saken	281
9.17.1	Domsavgivelsen	262	11.2.3.1	Drapstidspunkt og alibi	281
9.17.2	Lagmannen ga advokat Olav Hestenes en korreks for utbruddet om justismord	262	11.2.3.2	Blodtypebeviset utelukket Moen ...	282
9.18	Anke til Høyesterett og Høyesteretts kjæremålsutvalgs avgjørelse	262	11.2.3.3	Moens fysiske handicap med lam høyre arm	282
10	Vurdering av hovedforhandlingen i Sigrid-saken	264			
10.1	Hva utvalget skal granske	264			
10.2	Aktors opptreden under hovedforhandlingen	264			
10.2.1	Utgangspunkter med hensyn til aktors plikter	264			
10.2.2	Bevisoppgaven – særlig om påtalemyndighetens plikt til å påberope bevis i tiltaltes favør	264			
10.2.3	Redegjørelsen til lagmannen og innledningsforedraget	265			

11.2.3.4	Tilståelsen i Sigrid-saken var falsk	282	11.4.2.2	Vitneobservasjoner på gjernings- stedet ikke uforenlige med dommen	295
11.2.4	Enkelte forklaringer opptatt av Tore Sandberg og vedlagt bevisanalysene	283	11.4.3	Anførsler i Sigrid-saken	295
11.2.4.1	Om saksbehandlingen og om Fritz Moens språkforståelse	283	11.4.3.1	Drapstidspunktet	295
11.2.4.1.1	Vitneforklaring fra Anne Regine Føreland 26. oktober 1999	283	11.4.3.2	Sædfunnet	296
11.2.4.1.2	Vitneforklaring fra BS 30. november 1999	283	11.4.4	Anførsler av betydning for begge saker	296
11.2.4.1.3	Vitneforklaring fra PH 13. januar 2000	284	11.4.4.1	Fritz Moens fysiske handicap var ikke til hinder	296
11.2.4.2	Om politiets avhørsmetoder	284	11.4.4.2	Modus operandi	296
11.2.4.2.1	Vitneforklaring fra PS 1. desember 1999	284	11.4.4.3	Tilståelsene og avhørssituasjonen .	297
11.2.4.2.2	Vitneforklaring fra ID 1. desember 1999	285	11.4.4.4	Kommunikasjonen med Fritz Moen. Begrepet sannhet	297
11.2.4.2.3	Vitneforklaring fra BjS 14. januar 2000	286	11.4.5	Påtalemyndighetens konklusjon	297
11.2.4.2.4	Vitneforklaring fra BS 30. november 1999	288	11.5	Overføring av saken til Hålogaland lagmannsrett	297
11.2.4.3	Om andre mulige mistenkte	288	11.6	Ytterligere saksforberedelse	298
11.2.5	Oversendelse av ytterligere vitneforklaringer/erklæringer	288	11.6.1	Tore Sandbergs tilleggsrapport om politiets etterforskning i år 2000	298
11.2.5.1	Vitneforklaring av tidligere polititjenestemann AIP	288	11.6.2	Overlege Anne Svarstads erklæring	298
11.2.5.2	Professor Olav A. Haugens erklæring 24. mai 2000	289	11.6.3	Tilleggsuttalelse fra politi og påtalemyndighet i april/mai 2001 ..	299
11.3	Politiets etterforskningsskritt i år 2000	290	11.7	Spørsmålet om oppnevning av sakkyndige på falske tilståelser .	300
11.3.1	Oversikt	290	11.8	Behandlingen ved Hålogaland lagmannsrett	300
11.3.2	Avhør av Fritz Moen	290	11.8.1	Den muntlige forhandlingen	300
11.3.3	Avhør av politibetjent Sten Hjertaas	291	11.8.2	Hålogaland lagmannsretts kjennelse	300
11.3.4	Avhør av Lyder Sørforsli	292	11.8.2.1	Om avhørssituasjon og språkforståelse	300
11.3.5	Avhør av andre polititjenestemenn	293	11.8.2.2	Om drapet på Torunn Finstad	300
11.3.6	Sammenfatning av etterforskernes syn	293	11.8.2.3	Om drapet på Sigrid Heggheim	301
11.3.7	Avhør av EBØ	294	11.8.2.4	Sammenhengen mellom sakene	301
11.3.8	Avhør av LJA	294	11.9	Saksgangen videre. Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse	301
11.3.9	Avhør av Tore Sandbergs vitner, herunder AH og JEH	294	11.10	Forskuddsutbetaling av oppreisningserstatning	302
11.3.10	Avhør av tidligere statsadvokat Olaf Jakhelln	294	11.11	Frifinnelse i Sigrid-saken oktober 2004	302
11.3.11	Vitner til støtte for at Sigrid ble drept søndag kveld	294	11.12	Torunn-saken for Gjenopp- tagelseskommisjonen	302
11.4	Uttalelse/innstilling fra politi og påtalemyndighet august 2000 ..	295	11.12.1	Fritz Moen begjærte på ny gjenopptagelse	302
11.4.1	Innledning	295	11.12.2	Fritz Moen døde 28. mars 2005	302
11.4.2	Anførsler i Torunn-saken	295	11.12.3	TrH's tilståelse i desember 2005 ..	303
11.4.2.1	Fritz Moen hadde ikke alibi	295	11.12.4	Øvrige undersøkelser. Tilleggs- dokumentasjon fra Tore Sandberg .	303
			11.12.5	Påtalemyndigheten ville ikke motsette seg gjenopptagelse	303

12	Vurdering av politiets og påtalemyndighetens opptreden under gjenopptagelsesprosessen	305	13.3	Hva gikk galt på etterforskningsstadiet og under hovedforhandling?	318
12.1	Sammendrag	305	13.3.1	Under etterforskningen og hos påtalemyndigheten.....	318
12.2	Hva utvalget skal granske	305	13.3.1.1	Hvorfor oppdaget ikke politiet at Moens tilståelser (eventuelt) var falske?	318
12.3	Rettslige rammer for gjenopptagelse	305	13.3.1.2	Brudd på objektivitetsprinsippet hos politiet og hos påtalemyndigheten	319
12.3.1	Om straffeprosessloven § 391 nr. 3 ..	305	13.3.1.3	Forsvarer ble ikke oppnevnt da avhørene i Sigrid-saken ble innledet i oktober 1980	319
12.3.2	Om straffeprosessloven § 392 annet ledd	306	13.3.1.4	Beviskravet satt for lavt da tiltale ble tatt ut i Sigrid-saken	320
12.4	Politiets og påtalemyndighetens plikter når gjenopptagelse kreves ..	307	13.3.2	Under de to hovedforhandlingene ..	320
12.5	De spørsmål utvalget har vurdert ..	308	13.4	Utvalgets anbefalinger	320
12.6	Da sakene sto for lagmannsretten i 2000-2001	308	13.4.1	Innledning	320
12.6.1	Sigrid-saken	308	13.4.2	Kravet til objektivitet – forslag til lovendringer som bør vurderes for å sikre etterlevelse av prinsippet ...	321
12.6.2	Torunn-saken	309	13.4.2.1	Betydningen av objektivitet for å avsløre falske tilståelser	321
12.7	Da sakene sto for Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2002-2003	310	13.4.2.2	Nøkkelen til å unngå uriktige domfellelser	321
12.8	Da Torunn-saken sto for Gjenopptagelseskommisjonen	310	13.4.2.3	Krav til at politiet utformer en skriftlig redegjørelse for bevis-situasjonen i saker hvor påtale-ompetansen ligger til statsadvokaten eller Riksadvokaten	322
12.9	Kommentar til politiets og påtalemyndighetens anførsler da sakene sto for lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg ..	310	13.4.2.4	Endringer i kravene til utforming av bevisoppgave	322
12.10	Merknader til politiets etterforskning år 2000-2001	311	13.4.3	Det bør vurderes å foreta lovendringer knyttet til gjennomføring av avhør	322
12.10.1	Avhørene av tidligere politietterforskere	311	13.4.3.1	Grensene mot det utilbørlige press – tvang/trusler/manipulasjon	322
12.10.2	Vitner som beskrev Sigrids fottøy. Ny vitneobservasjon om kvinneskrik søndag kveld	312	13.4.3.2	Bevissikring om forholdene under avhør – bruk av lyd- og videoopptak	323
12.10.2.1	Politiavhør av BSS den 17. juli 2000	312	13.4.4	Endringer i forhold til kravene til tolk	323
12.10.2.2	Politiavhør av TeS den 16. og 17. juli 2000	312	13.4.5	Det bør vurderes regelendringer omkring plikten til å lagre beslaglagte gjenstander og biologisk materiale	324
12.10.2.3	Politiavhør av MAa den 17. juli 2000	313	13.4.6	Om retten til offentlig oppnevnt forsvarer	324
12.10.2.4	Politiavhør av LM den 7. februar 2001	313	13.4.7	Det bør vurderes regelendringer omkring bruk av sakkyndige	324
12.10.2.5	Politiavhør av politibetjent Kjell Reitan den 24. mai 2000	314	13.4.7.1	Innledning	324
12.10.3	Utvalgets konklusjon	314	13.4.7.2	Det bør vurderes å endre regler om oppnevning av sakkyndige	325
12.11	De sakkyndige og Den rettsmedisinske kommisjon ...	315			
12.12	Forsvarernes rolle under gjenopptagelsesprosessen	315			
13	Utvalgets konklusjoner og anbefalinger	316			
13.1	Innledning	316			
13.2	Hvorfor avga Moen (eventuelt) en falsk tilståelse?	316			

13.4.7.3	Det bør vurderes å stille krav om skriftlig mandat	325
13.4.7.4	Det bør vurderes om det er hensiktsmessig med opplæring av sakkyndige	325
13.4.8	Bevissikring omkring hovedforhandlingen	326
13.4.9	Enkelte regler som bør vurderes klargjort/endret i tilknytning til det beviskrav som aktor og fagdommerne skal forholde seg til	326
13.4.9.1	De materielle vilkår for å ta ut tiltale bør vurderes klargjort	326
13.4.9.2	Aktors objektivitetsplikt ved nedleggelse av påstand bør vurderes klargjort	327
13.4.9.3	Kravene til rettsbelæringen bør vurderes klargjort	327
13.4.9.4	Når skal fagdommerne sette til side juryens kjennelse?	327
13.4.9.5	Avslutning	327

Vedlegg

1	Frostating lagmannsretts dom 29. mai 1978 (Torunn-saken)	330
2	Frostating lagmannsretts dom 18. desember 1981 (Sigrid-saken) ..	339
3	Hålogland lagmannsretts kjennelse 12. februar 2002	346
4	Høysteretts kjæremålsutvalgs kjennelse 14. oktober 2003	375
5	Avgjørelse av Kommissjonen for gjenopptakelse av straffesaker 15. juni 2006	419
6	Trondheim politikammers rapporter av avhør av Fritz Moen, 7. til 16. oktober 1977	425
7	Trondheim politikammers rapporter av avhør av Fritz Moen, 22. til 29. oktober og 13. november 1980	454
8	NTB-meldinger fra hovedforhandlingen i Torunn-saken	475
9	NTB-meldinger fra hovedforhandlingen i Sigrid-saken	481

Kapittel 1 Innledning

1.1 Sammendrag

1.1.1 Sammendrag av hendelsesforløpet

1.1.1.1 *Drapet på Sigrid Heggheim*

I september 1976 forsvant student Sigrid Heggheim. Hun ble sist observert natt til 5. september i forbindelse med et arrangement i Studentersamfundet i Trondheim. Den 11. september ble hun funnet død på et jorde noe syd for Lerkendal stadion. Hun var da avkledd og hadde et bluseerme, en BH og snoren i hetten på sin regnjakke stramt knyttet rundt halsen, samt et bluseerme dyttet inn i munnen. Dødsårsaken var kvelning. Det ble funnet sæd i hennes vagina og blodflekker på flere klesplagg. Patologene og åstedsgranskerne antok at det hadde skjedd en voldtekt før hun ble drept.

Vaginalsekretet og blodflekkene ble analysert. Den sakkyndige uttalte at det var overveiende sannsynlig at blodtypesubstansen i vaginalsekretet skrev seg fra den påviste sæd, og at sæden måtte stamme fra en person med blodtype A utskiller. I blodflekkene ble det også påvist blodtype A-substans.

Det ble igangsatt en omfattende etterforskning. I løpet av høsten 1976 ble flere personer mistenkt/siktet for drapet, men mistankene ble avkreftet. Fritz Moen var blant de mange som ble moduskontrollert tidlig på høsten 1976, men ble raskt sjekket ut. Politiet fikk ikke noe gjennombrudd i etterforskningen.

1.1.1.2 *Drapet på Torunn Finstad*

Natt til 2. oktober 1977 forsvant student Torunn Finstad, også hun på vei hjem fra fest i Studentersamfundet. Hun ble funnet 6. oktober på elvebredden ca. 160 meter sørvest for Stavnebrua. Kroppen var delvis avkledd, hodet og overkroppen lå under vann. Snoren fra regnjakken var surret rundt halsen hennes. Dødsårsaken var drukning.

På grunn av likheten med Sigrid-drapet antok politiet at man kunne stå overfor samme gjerningsmann.

Gjennom en omfattende etterforskning avhørte politiet Torunns familie, hennes kontakt-

nett, deltakerne på festen i Studentersamfundet 1. oktober og personer som hadde oppholdt seg på strekningen mellom Studentersamfundet og funnstedet. Tips fra publikum førte til at flere personer ble etterlyst.

1.1.1.3 *Fritz Moen tilsto å ha drept Torunn*

Dagen etter at Torunn ble funnet, foretok politiet undersøkelser rettet mot Fritz Moen som mulig gjerningsmann. Fritz Moen bodde den gangen på vernelagets hybelhus som lå i gangavstand fra åstedet. Fritz Moen var døv og han hadde store sosiale- og kommunikasjonsmessige problemer. Han var også lam i høyre arm.

Moen ble pågrepet den 7. oktober 1977, og han tilsto denne dagen flere tilfeller av blotting i området rundt funnstedet. I tillegg innrømmet han å ha antastet en kvinne ved Stavnebrua. Moen ble så formelt siktet for disse forholdene.

De påfølgende dagene ble det gjennomført intense og langvarige avhør av Moen. Den 9. oktober svarte han ifølge avhørsrapporten bekreftende på spørsmål om han hadde drept Torunn. Senere samme dag vekslet han mellom å erkjenne og benekte å ha drept henne, før han natt til 10. oktober ga en mer detaljert tilståelse. Forklaringen gikk ut på at han hadde fulgt etter en kvinne som gikk vestover Stavnebrua. Han hevdet imidlertid at han ikke husket hvordan han hadde drept henne, og mente at det hele var en drøm.

Den 10. oktober ble Moen varetektsfengslet for blotting og antastelse, men det ble ikke begjært brev-, besøks- eller mediaforbud. Dagen etter gjentok han sin forklaring fra 10. oktober og presiserte på ny at det var en drøm. I avhør 15. oktober forklarte Moen at han hadde kastet kvinnen ned i en steinrøys ved brokaret på Stavnebrua. Dette stemte ikke med åstedsfunnene.

Under avhør 16. oktober sa Moen at han skulle fortelle «alt som skjedde med Torunn». Deretter ga han en detaljert tilståelse som på vesentlige punkter samsvarte med politiets tekniske funn. Dagen etter ble hans varetektsfengsling forlenget, men for forhørsretten nektet han for å ha hatt noe med drapet å gjøre.

Etter 16. oktober var etterforskningen i Torunn-saken stort sett rettet mot Moen som gjerningsmann, og Moen fastholdt sin tilståelse i de fleste avhørene. Han medvirket dessuten under to rekonstruksjoner, og hadde da forsvarer til stede.

1.1.1.4 *Mistanke om at Fritz Moen hadde drept Sigrid*

Politiet mistenkte Fritz Moen for også å ha drept Sigrid Heggheim. En spyttprøve viste imidlertid at han hadde blodtype 0 eller var ikke-utskiller, noe som betød at Moen nærmest var utelukket som drapsmann dersom man la til grunn at det var drapsmannens sæd som ble funnet i Sigrids vagina.¹

Politiet ba nå om å få en ny vurdering fra den sakkyndige, og en tilleggserklæring avsvirket den tidligere konklusjon. Den sakkyndige uttalte at det var *mest sannsynlig* at sæden kom fra en person av blodtype A utskiller. Imidlertid kunne det *ikke utelukkes* at den påviste substans skyldtes bakterier, og at gjerningsmannens blodtype derfor var ukjent.

Høsten 1977 og våren 1978 avhørte politiet Moen parallelt om de to drapene. Til tross for at Moen også ble avhørt meget om Sigrid-saken, tilsto han ikke dette drapet. Overfor andre enn politiet nektet Moen også stort sett for å ha drept Torunn.

Da Sigrid ble funnet, var politiet overbevist om at hun ble drept natt til søndag 5. september. Flere vitner fortalte at de hadde hørt sterke kvinneskrik fra området ved åstedet denne natten, og ingen personer hadde observert Sigrid søndagen eller senere. Dette drapstidspunktet utelukket i så fall Moen som gjerningsmann; denne natten var han i Selbu.

Politiet så imidlertid klare likhetstrekk mellom de to drapene og vurderte om Sigrid kunne være drept inntil et døgn senere enn først antatt. Moen hadde da ikke alibi.

1.1.1.5 *Torunn-saken ble irettført*

Påtalemyndigheten bestemte seg våren 1978 for å iretteføre Torunn-saken og å la Sigrid-saken bero inntil videre. Under hovedforhandlingen i mai 1978 tilsto Moen drapet på Torunn to ganger, samtidig som han flere ganger også erklærte seg uskyldig. Det forelå ikke tekniske bevis som kunne knytte

Moen til drapet. Tiltalen for drap og voldtekt var basert på Moens tilståelse.

Rettsforhandlingen ble gjennomført over fem rettsdager. All bevisførsel i tilknytning til Sigrid-saken ble holdt utenfor.

Ved dom 29. mai 1978 ble Moen dømt til 21 års fengsel for drapet på Torunn Finstad. Etter anke til Høyesterett ble fengselsstraffen redusert til 16 år.

1.1.1.6 *Ny etterforskning i Sigrid-saken, Moen tilsto*

Høsten 1980 gjenopptok politiet etterforskningen mot Fritz Moen i Sigrid-saken. Han ble avhørt inngående og avga etter hvert detaljerte tilståelser om hvordan han drepte Sigrid og forsøkte å voldta henne. Han tilsto bare forsøk på voldtekt. Hans forklaringer til politiet var preget av at det skjedde en viss progresjon fra dag til dag; forklaringene ble stadig mer forenlige med de tekniske funn. Moen erklærte seg imidlertid uskyldig overfor sin forsvarer og andre.

I september 1981 ble Moen tiltalt for drap og voldtektsforsøk, hvilket var i samsvar med tilståelsen. Funnene på åstedet talte imidlertid for at det hadde skjedd en fullbyrdet voldtekt, og at voldtektsmannen ikke kunne være Moen.

1.1.1.7 *Sigrid-saken ble irettført*

Allerede første dag under hovedforhandlingen i Sigrid-saken ga Fritz Moen en detaljert forklaring hvor han tilsto drapet. Under åstedsbefaringen påviste han imidlertid åstedet for drapet ca. 30-40 meter feil. Under den videre rettsbehandlingen vekslet Fritz Moen mellom å forklare seg i detaljer om drapet og å erklære seg uskyldig.

Forsvareren argumenterte med at det forelå to utelukkelsesbevis: For det første var drapet begått natt til 5. september 1976, og da hadde Fritz Moen alibi. For det andre var drapet begått av en person med blodtype A utskiller, og ikke av Fritz Moen som hadde blodtype AB ikke-utskiller.

Aktoratet hevdet til dette at Sigrid ble drept sent om kvelden søndag 5. september 1976. Videre hevdet aktor at Fritz Moen var avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrid.

De sakkyndige forklarte i retten at det var langt over 50 % sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller. Ut fra dette sa lagmannen i sin rettsberetning at man måtte legge til grunn at Fritz Moen ikke var sædavgiver. Lagmannen reiste i stedet spørsmål om Sigrid kunne ha hatt samleie med en gammelkjæreste tidligere på dagen. Dette kunne i

¹ Moens blodtype ble senere nærmere bestemt til AB ikke-utskiller.

så fall forklare sædfunnet og rokket for øvrig ikke ved Moens tilståelse.

Etter rettsbelæringen ba forsvareren om at lagmannen kommenterte obduksjonsrapportens konklusjon om at Sigrid Heggheim med overveiende sannsynlighet var voldtatt mens hun fortsatt var i live. Anmodningen ble ikke etterkommet.

Fritz Moen ble 18. desember 1981 dømt til fengsel i fem år i tillegg til dommen i Torunn-saken. En anke til Høyesterett, grunnlagt med saksbehandlingsfeil, førte ikke frem.

1.1.1.8 Gjenopptagelsesprosessen 2000-2006

Fritz Moen fremmet i januar 2000 begjæring om gjenopptagelse av de to drapsdommene. Hjemmelen var for det første straffeprosessloven § 391 nr. 3 som gir grunnlag for gjenopptagelse når det opplyses om «en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse».

Begjæringen ble for det annet begrunnet i straffeprosessloven § 392 annet ledd som tillater gjenopptagelse der «særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny».²

I forhold til Torunn-saken ble det i begjæringen anført at Moen hadde tilnærmet alibi på drapstidspunktet, og at to sentrale vitner ikke ble ført under hovedforhandlingen i 1978. Begjæringen om å gjenoppta Sigrid-saken ble i hovedsak begrunnet med at Moen hadde alibi på drapstidspunktet, og at drapsmannen hadde blodtype A utskiller. Sistnevnte utelukket Moen.

For begge sakers vedkommende ble det i tillegg gjort gjeldende at Moens tilståelser var falske. De var fremkommet under press, og Moen hadde blitt lært av politiet hva som stemte med åstedsfunnene. Begjæringene om gjenopptagelse var for øvrig underbygget med en omfattende dokumentasjon.

Begjæringene førte til at politiet gjennomgikk sakens dokumenter og foretok en rekke nye etterforskningsskritt. Man fant ikke å kunne innstille på gjenopptagelse. Det ble fremholdt at de bevis som ble fremlagt, ikke var nye i lovens forstand, eller at de i alle fall ikke kunne anses egnet til frifinnelse. Videre mente politi og påtalemyndighet at det ikke forelå «særlige forhold» som kunne grunngi gjenopptagelse.

Spesielt i forhold til Sigrid-saken fremholdt påtalemyndigheten at blodtypebeviset ikke var entydig, og at det på grunn av bakterier var en mulighet for at blodtypen til sædavgiveren var ukjent. Politiet hevdet også at de nye etterforskningsskrittene hadde avdekket flere vitner til støtte for det aktoratet fremholdt i 1981; at Sigrid først ble drept søndag kveld eller natt til mandag.

Hålogaland lagmannsrett tillot ikke sakene gjenopptatt. Kjennelsen ble påkjært av Fritz Moen.

Høyesteretts kjæremålsutvalg oppnevnte ny sakkyndig vedrørende blodtypebeviset. Tore Sandberg hadde forut for dette innhentet sakkyndiguttalelser, og disse måtte tolkes slik at det var lite sannsynlig at Fritz Moen var sædavgiver. Den nye sakkyndige anså det ikke som sannsynlig at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiveren, og fant det overveiende sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller.

Høyesteretts kjæremålsutvalg tillot Sigrid-saken gjenopptatt. Torunn-saken ble ikke gjenopptatt, bl.a. fordi Kjæremålsutvalget vurderte Moens tilståelser i denne saken noe annerledes.

Etter at Moen ble frikjent for drapet på Sigrid Heggheim i oktober 2004, begjærte han gjenopptagelse av Torunn-saken overfor Gjenopptagelseskommisjonen. Behandlingen ved kommisjonen fortsatte også etter at Fritz Moen døde 28.mars 2005.

Gjenopptagelseskommisjonen besluttet i juni 2006 å gjenoppta Torunn-saken. Dette var etter at en mann i desember 2005, like før sin død, erkjente å ha stått bak drapene på Sigrid og Torunn. I august 2006 ble Fritz Moen frifunnet også for drapet på Torunn Finstad.

1.1.2 Sammendrag av utvalgets vurderinger

1.1.2.1 Etterforskningen og påtalevedtaket i Torunn-saken

I kapittel 4 vurderer utvalget etterforskningen og påtalevedtaket i Torunn-saken.

Politiets teori om hvordan drapet på Torunn hadde skjedd, ble nedfelt i åstedsrapporten. Denne viser at undersøkelsene på åstedet var meget detaljerte og grundige. Utvalget finner det imidlertid uheldig at et sentralt funn av ullfiber ved gjerdet nederst i skråningen der Torunn skal ha blitt skjøvet utfor, ikke er med i listen over sikret materiale. Funnet av tre hvite tråder på åstedet skulle også vært nærmere omtalt. Disse trådene kunne verken knyttes til Torunn eller Fritz Moen.

Da avhørene av Fritz Moen ble innledet 7. oktober 1977, ble han oppført som *vitne* i avhørsrapport-

² For gjenopptagelse av Torunn-saken stilte loven krav om at de særlige forholdene gjorde det «meget tvilsomt» om dommen var riktig, jf. lov 11. juni 1993 nr. 80.

ten. Først utpå kvelden ble han betegnet som *siktet*, og da med bakgrunn i noen blotterepisoder han hadde tilstått. Men Moen fikk *etter loven* status som siktet allerede da han ble pågrepet 7. oktober. Politiet skulle derfor betraktet ham som siktet og foreholdt ham hans rettigheter som siktet da avhøret tok til.

Det er ikke helt klart om Moen fikk bistand av tolk fra starten av avhøret. Uansett kan det reises spørsmål om han forsto det som han fikk opplyst om sine rettigheter. Det er også usikkert om han forsto at han kunne nekte å forklare seg, slik han fikk opplyst da han senere på dagen ble ansett som siktet. Til tross for at Moen klaget over at avhørene var for lange, ble avhørene også de påfølgende dagene gjennomført med meget høy intensitet. Dette kan sees som en indikasjon på at Moen ikke forsto at han kunne nekte å forklare seg.

Utvalget har ikke grunnlag for å rette noen generell kritikk mot nedtegnelsen av avhørene, selv om avhørsrapportene ofte fremtrer som knappe. Imidlertid ga Moen den 9. oktober en forklaring som ikke ble skrevet ned. Avhørslederen tolket forklaringen slik at Moen erkjente å ha drept *Sigrid Heggheim*, og dette skulle ha vært nedtegnet i avhørsrapporten.

Under avhør 9. oktober ga avhørsleder uttrykk for at han trodde Moen hadde drept Torunn. Dette skjedde på et tidspunkt da det ikke var tolk til stede. Utvalget har ikke tilstrekkelig grunnlag til å konstatere noe regelbrudd, men fremgangsmåten var klart uheldig.

Utvalget legger til grunn at Moen følte avhørs-situasjonen som et betydelig press. Utvalget har imidlertid ikke grunnlag for å anta at Moen ble utsatt for tvang eller trusler i avhør, eller at noen avhørsleder slo i bordet til ham. Den polititjenestemannen som fungerte som tolk høsten 1977, har imidlertid forklart at han slo i bordet til Moen ved en anledning, da han syntes Moen vaklet i sin forklaring. Utvalget konstatere at dette er i strid med kravet til «ro og verdighet» under avhør.

Granskningen har ikke avdekket forhold som tilsier at noen avhørsleder bevisst ga Moen detaljer fra åstedet. Utvalget utelukker imidlertid ikke at Moen gjennom de spørsmål som ble stilt under avhørene, kan ha fått med seg detaljer som han har brukt i sine forklaringer. Sammen med tidligere kjennskap til stedet og avisenes omtale av saken kan dette ha påvirket tilståelsens innhold.

I ettertid kan man se at Moen på grunn av sin personlighet og sine spesielle kommunikasjonsproblemer allerede kort tid etter at avhørene ble innledet, burde ha fått oppnevnt forsvarer. Utvalget finner imidlertid ikke at politiet på dette tidspunkt hadde forutsetninger for å forstå dette.

Utvalget er kommet til at det var en forsvarlig beslutning å konsentrere etterforskningen omkring Moen etter at han tilsto drapet på Torunn i dagene 16. til 19. oktober 1977. Den forklaring Moen ga, var på vesentlige punkter i samsvar med politiets teori, og det forelå på dette tidspunkt få spor i andre retninger. Etterforskning i andre retninger ville også krevd betydelige ressurser.

For å besvare om tiltalebeslutningen i Torunn-saken var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo», tar utvalget utgangspunkt i en vurdering av troverdigheten i Fritz Moens tilståelse. Her må det vektlegges at tilståelsen på flere punkter ikke var i samsvar med åstedfunn. Moen kjente f.eks. ikke til at det var et gjerde i bunnen av skråningen, at Torunn hadde en snor surret rundt halsen, eller hvilke klær Torunn hadde på seg. På den annen side inneholdt tilståelsen mange detaljer som var forenlige med åstedfunnene. Særlig Moens forklaring om angrepet på Torunn oppe på gangstien styrket tilståelsens troverdighet. Måten Moen beskrev at han slo Torunn mot gjerdet på, var dessuten forenlig med skader på Torunn som ikke var omtalt i avisene. Også rekonstruksjonene styrket tilståelsens troverdighet.

Utvalget har videre vurdert om det forelå andre bevis i saken som kunne etablere rimelig tvil om Moens skyld. Her nevnes de tre hvite trådene som ble funnet på brinken. Ellers var særlig sammenhengen med Sigrid-saken et bevis av betydning. De store likhetstrekkene mellom sakene gjorde det meget sannsynlig at man sto overfor samme drapsmann. Utvalget har ikke kjennskap til om noen av disse forholdene ble vurdert da tiltale ble tatt ut.

Det forelå to vektige bevis som tilsa at Moen ikke hadde begått drapet på Sigrid: Moen hadde alibi på det tidspunkt Sigrid mest sannsynlig ble drept, og blodtypebeviset tilsa at Sigrids drapsmann høyst sannsynlig var A utskiller. Uttalelser fra den rettsmedisinske sakkyndige ga imidlertid påtalemyndigheten grunn til å tro at vekten av blodtypebeviset var vesentlig mindre enn det objektivt var grunnlag for.

På grunn av likhetstrekkene mellom de to drapssakene kunne de nevnte bevisene i Sigrid-saken etter utvalgets syn etablere en viss tvil om Moens skyld også i Torunn-saken. Slik bevissituasjonen fremsto for påtalemyndigheten våren 1978, med Moens mange og detaljerte tilståelser, har utvalget likevel funnet at det var i samsvar med det strafferettslige beviskrav å ta ut tiltale i Torunn-saken.

1.1.2.2 Hovedforhandlingen i Torunn-saken

I kapittel 6 gir utvalget en vurdering av hovedforhandlingen i Torunn-saken. Det var avsatt to uker til forhandlingen, men saken ble sluttført i løpet av fem rettsdager. Etter at Fritz Moen tilsto på den første rettsdagen, fikk saken en viss karakter av en tilståelsessak ved at mange vitner ble frafalt. Moen gjentok sin tilståelse den femte rettsdagen. Det var tilståelsen som utgjorde det bevismessige grunnlaget for domfellelsen.

Utvalget er kritisk til at statsadvokaten og lagmannen ikke sørget for å trekke inn sammenhengen til Sigrid-saken og de bevis som talte for at Moen ikke hadde drept Sigrid, som en del av det samlede bevisbilde i Torunn-saken. Disse bevis talte i favør av Moens uskyld. Utvalget er imidlertid tvilende til om dette ville ha påvirket domsresultatet.

På grunn av Moens manglende forståelse av begrepet «sannhet» er det mulig at Moen i den første forklaringen ikke mente å tilstå, men ga en forklaring som samsvarte med det hendelsesforløp som politiet la til grunn. Rettsforhandlingen avdekket at det til tider var store kommunikasjonsproblemer med Moen. Flere ganger maktet heller ikke de to døvetolkene å oppklare hva Moen mente.

Etter utvalgets syn var tempoet under forhandlingen uforsvarlig høyt, og utvalget anser det som meget sannsynlig at Moen, selv med døvetolker til stede, ikke fullt ut forsto det som ble forhandlet. Dette var imidlertid neppe den gang synbart for aktor, forsvarer eller lagmann.

Utvalget påpeker som uheldig at lagmannen under rettsbelæringen ga en misvisende beskrivelse av de forhold som talte for at Moens tilståelse var troverdig.

1.1.2.3 Etterforskningen og påtalevedtaket i Sigrid-saken

I kapittel 8 gir utvalget en vurdering av etterforskningen og påtalevedtaket i Sigrid-saken.

Utvalget finner at politiet i Trondheim foretok en omfattende og grundig etterforskning i tiden etter at Sigrid Heggheim ble funnet død.

Da politiet i 1977 rettet mistanke mot Fritz Moen for Sigrid-drapet, talte de biologiske spor og Moens alibi mot at han kunne være drapsmannen. Politiets mistanke hadde i stedet sammenheng med at man var overbevist om at Moen hadde drept Torunn Finstad. Dette førte til at politiets etterforskning i Sigrid-saken etter utvalgets oppfatning til en viss grad ble styrt av teorien om at Moen var drapsmannen. Utvalget dokumenterer enkelte tilfeller hvor politiet synes å ha krenket

kravet til objektiv etterforskning høsten 1977 og våren 1978.

Utvalget anser det kritikkverdig at politiet gjennomførte mange og omfattende avhør av Fritz Moen i oktober 1980, uten at man i forkant sørget for at det ble etablert kontakt med forsvarer.

Utvalget reiser spørsmålet om det i 1977-1981 var mulig for politiet å få utredet bedre om blodtypebeviset utelukket Fritz Moen som sædavgiver. Utvalget gjennomgår i den forbindelse sakkyndige erklæringer som ble avgitt under gjenopptagelsesprosessen. Denne gjennomgangen gir grunnlag for å konkludere med at prosekutor Haldis Lies sakkyndige tilleggserklæring av 24. oktober 1977 burde ha vært utdypet. Slik den fremsto, klargjorde den ikke problemstillingene i tilstrekkelig grad, og den virket villedende. Det hadde vært mulig å gi klarere svar i 1977. Utvalget henviser her spesielt til overlege Henning Sørensens sakkyndige erklæring til Høyesteretts kjæremålsutvalg fra mai 2003.

Utvalget har vurdert flere sider ved beslutningen om å ta ut tiltale mot Fritz Moen i Sigrid-saken. Først har utvalget vurdert om påtalevedtaket var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo». I den forbindelse analyseres troverdigheten i Moens tilståelse, som var det sentrale beviset mot ham:

Den første tilståelsen (22. oktober 1980) var på flere punkter forenlig med de objektive funn. Men Fritz Moen påviste feil åsted for drapshandlingen, og forklarte heller ikke at han knyttet en snor eller klær rundt Sigrids hals. Han tilsto dessuten bare forsøk på voldtekt, noe som var uforenlig med obduksjonsrapporten.

Gjennom en rekke avhør de neste dagene tilsto Fritz Moen stadig flere detaljer som stemte med åstedsfunnene. Dette gjaldt blant annet åstedets plassering og det forhold at han bandt Sigrids jakkeerme rundt hennes hals og strammet til. Moen medvirket også under to rekonstruksjoner med forsvarer til stede.

Utvalget legger til grunn at påtalemyndigheten var overbevist om at Fritz Moen hadde tilstått selvopplevde handlinger, på det tidspunkt da tiltalen ble tatt ut. Utvalget mener at påtalemyndighetens vurdering av Fritz Moens troverdighet på dette punktet var forsvarlig.

Men en slik overbevisning alene var ikke tilstrekkelig grunnlag for tiltale. Avgjørelsen om å ta ut tiltale måtte bero på en grundig vurdering av *hele bevissituasjonen*:

På den ene side forelå sterke likhetstrekk med Torunn-saken, hvor Moen var blitt domfelt. På den annen side forelå det tungtveiende bevis for at gjerningsmannen hadde blodtype A utskiller. Tross

den uklarhet som ble skapt ved tilleggserklæringen, uttalte prosekter Lie fortsatt at sæden *mest sannsynlig* kom fra en person som hadde blodtype A utskiller. Det var også sterke holdepunkter for at Sigrid ble drept natten til 5. september 1976, da Moen hadde alibi.

Selv om påtalemyndigheten mente at ingen av disse bevisene med 100 % sikkerhet utelukket Fritz Moen som gjerningsmann, var dette så pass tungtveiende bevis at utvalget mener det forelå begrunnet tvil. Det var da ikke tilstrekkelig grunnlag for å ta ut tiltale i 1981.

Utvalget har deretter uttalt at påtalevedtaket var uforsvarlig sett i lys av de krav som måtte stilles til påtalemyndigheten som organ. Ved denne tilleggsvurderingen har utvalget også lagt vekt på feil som var gjort i *politiet* og som de enkelte tjenestemenn kjente til (anonyme og kumulative feil).

Utvalget har imidlertid ikke ansett skjønnsutøvelsen til beslutningstager innen påtalemyndigheten som uforsvarlig. Her påpekes spesielt den uklarhet som var skapt ved prosekter Halldis Lies tilleggserklæring, den omstendighet at det etter gjeldende rett ikke forelå en sikker norm for hvilket beviskrav som skulle utgjøre grunnlaget for tiltale, og manglende kjennskap til de feil som var gjort av politiet.

1.1.2.4 Hovedforhandlingen i Sigrid-saken

I kapittel 10 gir utvalget en vurdering av hovedforhandlingen i Sigrid-saken.

Utvalget har funnet det godt gjort at bevisførselen under hovedforhandlingen tilsa at det var lite sannsynlig at Moen kunne ha vært avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina. Sett sammen med bevisførselen omkring kvinneskrik fra funnstedet natt til 5. september 1976 mener utvalget at blodtypebeviset medførte at det strafferettslige beviskravet for domfellelse ikke var oppfylt. Statsadvokaten skulle da *objektivt sett* ha nedlagt frifinnelsespåstand.

Ved vurderingen av statsadvokatens opptreden må utvalget imidlertid legge til grunn at statsadvokaten oppfattet bevisførselen om blodtypebeviset annerledes enn f.eks. lagmannen, og at han fortsatt mente at Moen var sædavgiver. Utvalget har ikke tilstrekkelig grunnlag til å ta stilling til om statsadvokatens bevisbedømmelse på dette punkt var forsvarelig.

Etter utvalgets syn var tempoet under hovedforhandlingen for høyt hensett til at tiltalte Fritz Moen var avhengig av døvetolk. Det er derfor grunn til å tro at Fritz Moen ikke forsto alt som skjedde under forhandlingene. Ansvarer må her

ligge på lagmannen og hans administrasjon av hovedforhandlingen.

Videre reiser utvalget kritikk mot lagmannen for å ha begått en saksbehandlingsfeil i rettsbelæringen: Etter å ha uttrykt begrunnet tvil om Moen var avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina, trakk lagmannen inn en alternativ forklaring på sædfunnet. Imidlertid ga ikke straffeprosessloven adgang til å trekke inn et faktum under rettsbelæringen som ikke hadde vært gjenstand for etterforskning, bevisførsel og kontradiksjon. Forklaringen kan ha bidratt til at det ble avsagt en uriktig dom i Sigrid-saken. Det er nærliggende å tro at lagretten kan ha lagt vekt på lagmannens uttalelse, selv om den ikke var bundet av lagmannens bevisbedømmelse. Dersom feilen hadde blitt gjort til ankegrunn, burde dette ført til opphevelse.

Om forsvarerens rolle under hovedforhandlingen bemerker utvalget at forsvareren hadde ført opp tilnærmet alle bevis av betydning i favør av Fritz Moen som han hadde kunnskap om. For utvalget virker det som om forsvareren under forhandlingen gjennomførte et grundig og aktivt forsvarelig.

Forsvareren anket dommen fordi han mente at lagmannen hadde begått saksbehandlingsfeil ved å unnlate å utfylle sin rettsbelæring. Denne anførselen traff imidlertid forkjært i forhold til den saksbehandlingsfeilen som det etter utvalgets syn var grunnlag for å gjøre gjeldende.

1.1.2.5 Politiets og påtalemyndighetens opptreden under gjenopptagelsesprosessen

I kapittel 12 vurderer utvalget politiets og påtalemyndighetens opptreden under gjenopptagelsesprosessen. Utvalget kommenterer også kort arbeidet til de sakkyndige og forsvarerne.

Spørsmålet for utvalget har vært om politiet og påtalemyndigheten under gjenopptagelsesprosessen opptrådte i samsvar med de krav som må kunne stilles til objektiv og forsvarelig straffesaksbehandling.

Hensett til de strenge vilkår straffeprosessloven setter for gjenopptagelse, opptrådte påtalemyndigheten etter utvalgets syn forsvarelig da man motsatte seg gjenopptagelse både for lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg. Utvalget konstaterer at det skjedde en betydelig endring i bevisbildet da en mann i desember 2005 tilsto begge drapene. Etter tilståelsen endret påtalemyndigheten standpunkt og gikk inn for at Torunn-saken, som da var under behandling i Gjenopptakelsekommissjonen, skulle gjenopptas.

Påtalemyndigheten foretok ingen grundig gjennomgang av Frostating lagmannsretts behandling av blodtypebeviset i Sigrid-saken. Dette synes å ha hatt sammenheng med presentasjonen av anførselene i begjæringen om gjenopptagelse. Utvalget bemerker imidlertid at påtalemyndighetens anførsler burde ha vært klarere når det gjaldt betydningen av blodtypebeviset.

Utvalget stiller seg kritisk til deler av den etterforskning som politiet iverksatte i år 2000, ved at den ikke var tilstrekkelig objektiv.

1.1.3 Sammendrag av utvalgets hovedkonklusjoner

I kapittel 13 kommer utvalgets konklusjoner for så vidt gjelder årsakene til at Moen ble domfelt i Torunn-saken og Sigrid-saken.

Utvalget understreker at det var Moens tilståelser som utgjorde grunnlaget for begge domfellene. Utvalget drøfter deretter hva som kan ha motivert Moen til å avgi (eventuelt) uriktige tilståelser, og nevner flere teorier: Det kan være at Moen ga etter for press. Det kan være at han hadde drømt om drapet, og at han også selv til tider trodde at han var drapsmann. Det kan være at han tilsto for å bli berømt. Utvalget utelukker ikke at alt dette kan ha virket sammen.

Utvalget reiser spørsmålet om hva som gikk galt under etterforskningen og hos påtalemyndigheten. Først spørres det hvordan politiet kunne se om tilståelsene var falske.

Utvalget antar at dette kunne være vanskelig, bl.a. på grunn av detaljrikdommen i Moens forklaringer. Noe av grunnen til detaljene var trolig Moens kjennskap til området, særlig der Torunn ble drept. Utvalget antar at Moens forklaring om måten han angrep Torunn på, ved å slå henne mot gjerdet, omtalen av flaggstengene som sto på bueskytterbanen, og av gjerdestolpene i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen kan være bygget på forhåndskjennskap til området.

Avisene beskrev også mange detaljer omkring de tekniske funn. Flere av detaljene i tilståelsen kunne Moen ha lest om i avisene. Det var uheldig at avisene skrev om slike detaljer, og at Moen hadde tilgang på aviser i denne perioden. For utvalget kan det se ut som om politi, påtalemyndighet og senere domstolen ikke var klar over hvor mange av detaljene rundt åstedet som var omtalt i avisene.

Selv om det forelå flere omstendigheter som gjorde det vanskelig for politiet å avdekke om tilståelsen var falsk, er det grunn til å reise spørsmål om politiet på grunn av sin overbevisning om

Moens skyld ikke klarte å være kritisk nok til Moens forklaringer i Torunn-saken.

I Sigrid-saken hadde derimot Moen alibi for det tidspunktet som politiet i over ett år etter drapet anså som det sannsynlige drapstidspunktet. I tillegg var det gjort funn av både sæd og blod, og det var stor sannsynlighet for at sædavgiver hadde blodtype A utskiller. Tilleggserklæringen fra prosekutor Halldis Lie åpnet imidlertid for at sædavgivers blodtype kunne være ukjent. Utvalget mener at denne erklæringen kan ha bidratt til at politiet ikke ble så kritiske til Moens tilståelser som de burde være, og at dette også fikk betydning for Torunn-saken.

En viktig årsak til at etterforskningen til dels bar galt av sted, er politiets og påtalemyndighetens brudd på objektivitetsprinsippet. Dette ble brutt flere ganger.

Videre peker utvalget på den omstendighet at politiet ikke sørget for at Fritz Moen fikk forsvarer i forkant av avhørene i 1980. Hensett til den kunnskap politiet i Trondheim hadde om Moen, har utvalget stilt seg kritisk til at det ikke i forkant av avhørene ble begjært oppnevnt offentlig forsvarer i medhold av straffeprosessloven 1887 § 102.

Utvalget er av den oppfatning at bevissituasjonen per september 1981, da tiltale ble tatt ut Sigrid-saken, tilsa at det forelå begrunnet tvil, og at påtalevedtaket derfor var objektivt sett urettmessig.

Utvalget kommenterer også den rekkefølge sakene ble iretteført i:

De store likhetene mellom drapet på Sigrid og drapet på Torunn gjorde det meget sannsynlig at man sto overfor samme gjerningsmann. I Sigrid-saken tilsa både blodtypebeviset og Fritz Moens alibi at han ikke kunne være drapsmannen. Når påtalemyndigheten på denne bakgrunn valgte bare å iretteføre Torunn-saken i 1978, unnlot man samtidig å sørge for at bevisene som tilsa at Moen ikke hadde drept Sigrid (og dermed ifølge dobbeltdrapeteorien Torunn), ble gjort kjent for den dømmende rett. Dette førte til at viktige bevis som talte for Moens uskyld, ble unndratt lagrettens bevisbedømmelse.

Aktor hadde etter straffeprosessloven plikt til å sørge for at straffesaken ble opplyst så godt som mulig, og det var derfor objektivt sett i strid med loven at bevisene i Sigrid-saken ikke ble gjort kjent for den dømmende rett i 1978. På lagmannen hvilte en tilsvarende plikt til å påse at saken ble så godt opplyst som mulig. Denne plikten synes han å ha brutt ved å avskjære bevisførsel om Sigrid-saken under hovedforhandlingen om Torunn-drapet.

Selv om bevisene i Sigrid-saken som talte mot at Moen var skyldig, hadde vært fremlagt i Torunn-

saken, mener utvalget at Moen i 1978 likevel kunne ha blitt domfelt for Torunn-drapet.

Dommen i Torunn-saken ble *brukt som bevis* i Sigrid-saken. Sammen med Moens tilståelse og en del andre bevismomenter bidro dette til en ny domfellelse i 1981. På denne måten kan rekkefølgen som sakene ble iretteført i, ha innvirket på resultatet.

I Sigrid-saken tilsa imidlertid bevisførselen – uavhengig av Torunn-saken – mest sannsynlig at det strafferettslige beviskravet ikke var oppfylt, og møtende aktor skulle etter utvalgets oppfatning objektivt sett ha nedlagt frifinnelsespåstand. Det var dessuten uheldig at lagmannen i sin rettsbelæring ga signaler om at beviskravet var oppfylt. Endelig begikk lagmannen en saksbehandlingsfeil ved å trekke inn et alternativt faktum etter at bevisførselen var avsluttet. Utvalget mener at disse forholdene samlet kan ha bidratt til at det ble avsagt en uriktig dom i Sigrid-saken.

1.2 Granskningsutvalgets sammensetning, mandat og arbeid

1.2.1 Utvalgets sammensetning

Utvalget har hatt følgende sammensetning:

- Professor Henry John Mæland (leder)
- Lagdommer Inger Marie Dons Jensen
- Psykiater Ingrid Lycke Ellingsen

Advokat Roald Hopsnes har vært sekretær for utvalget.

1.2.2 Utvalgets mandat

1.2.2.1 Presentasjon av det opprinnelige mandatet.

Utvalgets mandat lyder:

«Granskningen skal omfatte straffesakene mot Fritz Moen fra det tidspunkt politiet startet etterforskningen til Borgarting lagmannsrett avsa frifinnelsesdom 24. august 2006. Også behandlingen av begjæringene om gjenopptakelse av straffesakene skal omfattes av granskningen.

Granskningen skal primært rette seg mot politiets og påtalemyndighetens behandling av sakene. Utvalget skal vurdere om de reglene i lov, forskrift, retningslinjer etc. som gjaldt på de aktuelle tidspunktene, ble fulgt, og om det skjønnset som ble utøvd innenfor de rammene rettsreglene ga, var forsvarlig. Granskningen skal særlig ha for øyet om disse myndighetene

til enhver tid har oppfylt sin plikt til å sørge for at straffesakene ble tilstrekkelig opplyst. Utvalget skal vurdere hvilket bevismateriale og hvilke opplysninger som forelå på de ulike stadier av sakene, og hvordan dette materialet ble vurdert av påtalemyndigheten og presentert for domstolene, dvs. hvilket faktisk grunnlag domstolene bygget sine avgjørelser på. Det skal særlig legges vekt på om og eventuelt i hvilken grad påtalemyndigheten hadde opplysninger som kunne skape berettiget tvil om hvorvidt tiltalene og senere dommene var riktige, på hvilket tidspunkt slike opplysninger eventuelt forelå, hvordan de i så fall ble vurdert av påtalemyndigheten og hvordan de ble presentert for domstolene under behandlingen av straffesakene og under behandlingen av gjenopptakelsesbegjæringene.

Selv om granskningen primært skal rette seg mot politiets og påtalemyndighetens behandling av saken, må utvalget ta hensyn til at også en rekke andre aktører – særlig forsvarere og sakkyndige – har deltatt i prosessene. Utvalget bør også se på den måten disse aktørene har opptrådt på under sakene.

Også domstolene har vært sentrale i straffesakene mot Fritz Moen. Granskning av uavhengige domstoler av et regjeringsoppnevnt utvalg reiser konstitusjonelle spørsmål som det er behov for å avklare før granskningsmandatet kan ferdigstilles på dette punktet. Justisdepartementet vil snarest foreta de nødvendige avklaringer, og komme tilbake med et tilleggsmandat til utvalget om granskning av domstolene.

Utvalget skal søke å avdekke om regelverket som gjaldt for behandlingen av straffesakene fungerte tilfredsstillende, og om eventuelle svakheter er avhjulpet gjennom senere lovreformer. I den grad svakheter i regelverket ikke allerede er rettet opp, skal utvalget foreslå lovendringer og endringer i retningslinjer som kan bidra til å redusere risikoen for uriktige domfellelser i fremtiden.

Det hører ikke under mandatet å vurdere om noen person som har hatt befatning med saken, har gjort seg skyldig i noe straffbart forhold. Utvalget står imidlertid fritt til å uttale kritikk i den grad utvalget finner dette berettiget.

Utvalget skal ikke ta stilling til om Moens arvinger har krav på erstatning eller oppreisning. Slike krav vil bli behandlet etter de alminnelige reglene om erstatning etter uberettiget strafforfølgning.»

1.2.2.2 Presentasjon av tilleggsmandatet

Ved brev av 22. november 2006 ble utvalget gitt et tilleggsmandat. I brevet heter det blant annet:

«En gransking av domstolenes rolle i Fritz Moen-sakene må ikke fremstå som et forsøk på å overprøve domstolenes avgjørelser i strid med det konstitusjonelle og grunnlovfestede prinsippet om at domstolene dømmer i siste instans. Det vil i denne sammenheng være av stor betydning om granskingen er rettet mot domstolsavgjørelser som senere er opphevet eller endret innenfor domstolssystemet, eller om granskingen er rettet mot domstolsavgjørelser som fortsatt reelt eller formelt står ved lag. Hensynet til domstolenes selvstendighet veier dessuten generelt tyngre jo kortere tilbake i tid de aktuelle domstolsavgjørelsene ligger. For at man i størst mulig utstrekning skal kunne trekke lærdom av granskingen av straffesakene mot Fritz Moen, er det på den annen side viktig at utvalget gransker domstolenes rolle ved domfellelsene av Fritz Moen i 1978 og 1981 i tillegg til granskingen av politiet, påtalemyndigheten og andre aktørers behandling av sakene. På denne bakgrunn bes utvalget også granske Frostating lagmannsretts behandling av straffesakene mot Fritz Moen frem til domfellelsene i henholdsvis 1978 og 1981.

Utvalget må klarlegge hvilke prosessuelle avgjørelser som ble tatt med hensyn til bevisførselen, og vurdere om det var mer domstolene burde ha gjort for å få frem fakta i saken.

I den grad grunnlagsmaterialet ikke gir grunnlag for en vurdering av lagmannsrettens behandling av sakene, må utvalget ta forbehold om det. Granskingen skal ikke omfatte forhold ved juryens interne rådslagning og stemmegivning som jurymedlemmene ikke vil kunne forklare seg om ved et bevisopptak.»

1.2.2.3 Kommentarer til mandatet

1.2.2.3.1 Objektet for granskingen

Objektet for granskingen er primært politiet og påtalemyndigheten. Utvalget skal i forhold til politi og påtalemyndighet både se på deres arbeid i forbindelse med de opprinnelige sakene og i forbindelse med gjenopptagelsessakene.

I tillegg følger det altså av tilleggsmandatet at domstolen skal underlegges gransking, men da bare rettet mot Frostating lagmannsretts avgjørelser i Torunn-saken (dom avsagt den 29. mai 1978) og i Sigrid-saken (dom avsagt den 18. desember 1981). Granskingen av disse prosessene skal omfatte de prosessuelle avgjørelser som ble tatt med hensyn til bevisførselen. I tillegg skal det vurderes om det var mer domstolene burde ha gjort for å få frem fakta i saken.

Mandatet forutsetter at også andre aktørers opptreden i prosessene skal vurderes. Forsvarerne og de sakkyndige nevnes spesielt.

1.2.2.3.2 Granskingens tema

Granskingen vil for utvalget naturlig dele seg i fire sentrale oppgaver:

1. Utvalget skal klarlegge hva som fant sted, og hvilken kunnskap de ulike aktørene satt med på de ulike stadiene av prosessen.
2. Utvalget skal kartlegge hvilke rettsregler som gjaldt på de ulike stadiene, og vurdere om de beslutninger som ble tatt av ulike aktører, lå innenfor rammene for «lov, forskrift, retningslinjer etc». Utvalget forstår mandatet slik at dette også omfatter ulovfestede prinsipper som gjaldt på det aktuelle tidspunkt.
3. I tillegg til å kontrollere om rettsregler ble brutt, skal utvalget se om de ulike aktørenes skjønnsutøvelse har vært forsvarlig.
4. Til slutt skal utvalget vurdere om gjeldende regelverk er tilfredsstillende. I den grad reglene ikke er tilfredsstillende i dag, ligger det innenfor utvalgets mandat å foreslå regelendringer.

De fire ulike oppgavene som tilligger granskningsutvalget, henger nøye sammen. Dels kan det også være vanskelig å trekke grensene mellom dem. Det gjelder særlig grensen mellom punkt 2 og 3.

1.2.2.3.3 Utvalgets metode og premisser for å klarlegge faktum

Ved vurdering av aktørenes opptreden blir det helt sentralt å klargjøre hvilket beviskrav som skal legges til grunn. Utvalget kan i henhold til mandatet gi kritikk, men skal ikke ta stilling til eventuell straffeskyld. Utvalget finner det derfor naturlig å ta utgangspunkt i beviskravet i sivile saker. Dette innebærer at utvalget som et utgangspunkt vil legge til grunn det faktum som fremstår som *mest sannsynlig*. I sivile saker er det i rettspraksis fastslått at beviskrav kan bli skjerpet noe for tilfeller hvor det faktum som legges til grunn, er svært belastende for den enkelte. I den grad utvalget finner grunn til å kritisere enkeltpersoner, tar utvalget utgangspunkt i et noe strengere beviskrav.

Det er nå omkring 30 år siden drapene på Sigrid og Torunn ble begått. Siden den gang har mange aktører avgått ved døden. Moen døde 28. mars 2005. Ved bevisbedømmelsen på grunnlag av intervjuer i dag må det også tas hensyn til at det er vanskelig å huske 30 år tilbake i tid. Dette stiller

utvalget overfor store utfordringer med hensyn til å klarlegge hva som skjedde under etterforskningen og irettføring av de to sakene. Av den grunn vil utvalget tillegge skriftlige bevis fra tiden nær opp til hendingen størst vekt. Vitneforklaringer lang tid etter hendelsen, og særlig hvor vitnet kan ha egeninteresse eller særinteresse i resultatet av bevisvurderingen, tillegges normalt vesentlig mindre vekt. Dette innebærer at politidokumentene fra etterforskningen blir helt sentrale for utvalgets granskning.

For mange av de spørsmålene som ligger innenfor utvalgets mandat, har det vist seg vanskelig å finne bevis som kan kartlegge de faktiske forhold. Dette er naturlig rundt 30 år etter hendelsene. I den grad bevismaterialet ikke fremstår som tilstrekkelig, har utvalget valgt å avstå fra å trekke konklusjoner. Det vil likevel ved enkelte tilfeller bli trukket konklusjoner basert på forutsetninger.

1.2.2.3.4 Nærmere om beslutninger og handlingers rettmessighet

Når utvalget skal ta stilling til om de ulike aktørene har holdt seg innenfor lov, forskrift, retningslinjer og ulovfestede prinsipper, forstår utvalget dette dit hen at utvalget skal vurdere om det foreligger objektive rettsbrudd. Utvalget skal vurdere hva gjeldende rett var på det aktuelle tidspunkt, for deretter å vurdere faktum opp mot dette.

Utvalget vil i enkelte sammenhenger vurdere politiet eller påtalemyndigheten som organ, og ikke bare se på enkeltpersoners opptreden.

1.2.2.3.5 Vurdering av om påtalemyndigheten som organ har truffet et forsvarlig påtalevedtak

En tolkning av mandatet tilsier at det er ønskelig at granskningen avdekker grunnlag for systemkritikk. Hensett til dette vil det være hensiktsmessig å vurdere enkelte beslutninger i et videre perspektiv. Beslutningen om å ta ut tiltale beror på en vurdering av foreliggende skriftlig bevismateriale, holdt opp mot rettsnormen «in dubio pro reo». Denne subsumsjonen vil avhenge av en tolkning og vektning av bevis hvor det må gis rom for en skjønnsmargin. Det kan tenkes bevissituasjoner hvor det både vil være forsvarlig å ta ut tiltale og å la det være. Av den grunn vil utvalget vurdere om avgjørelsen om å ta ut tiltale fremtrer som et forsvarlig vedtak fra påtalemyndighetens side som *organ*.

Ved denne forsvarlighetsvurderingen vil det kunne tas hensyn til subjektive unnskyldningsgrunner som aktsom faktisk villfarelse, men ikke

rettsvillfarelse. Utvalget mener at en vurdering av om påtalevedtaket fra etatens side er forsvarlig, også må omfatte den kunnskap som beror hos de enkelte tjenestemenn i *politiet*. Dette betyr at anonyme og kumulative feil også innen politiet inngår i den vurderingen utvalget foretar på dette punkt.

1.2.2.3.6 Vurdering av om beslutningstagere har utvist en forsvarlig skjønnsutøvelse

Når utvalget også skal vurdere om *aktørene* har utvist et forsvarlig skjønn, må det tas standpunkt til om beslutninger og handlinger var klanderverdige eller kritikkverdige. Ethvert objektivt rettsbrudd tilsier ikke at det er utvist et uforsvarlig skjønn. Villfarelse særlig av faktisk – men også av rettslig – karakter kan virke som subjektive unnskyldningsgrunner.

1.2.2.3.7 Vurdering av om saksbehandlingen var forsvarlig

I vurderingen av om en handling eller beslutning er forsvarlig, kan det også komme inn prosessuelle krav. Selv om en beslutning er rettmessig, og dermed også materielt forsvarlig, vil utvalget i enkelte sammenhenger også vurdere om beslutningsprosessen var tilfredsstillende.

1.2.2.3.8 Utvalgets vurdering av behov for regelendringer

Det ligger i utvalgets mandat å vurdere om reglene var og/eller er tilfredsstillende. Innenfor mandatet kan det foreslås lovendringer som kan redusere risikoen for uriktige domfellelser i fremtiden.

I kapittel 13 har utvalget gitt en kort redegjørelse for sine vurderinger. Utvalget har enkelte forslag til lovendringer. I enkelte tilfeller foreslår utvalget at det foretas en evaluering av behovet for regelendringer. I begge tilfeller bør berørte parter trekkes inn i prosessen. Sett i lys av utvalgets sammensetning har utvalget derfor ikke utformet konkrete endringsforslag.

1.3 Nærmere om utvalgets arbeid

Utvalget har under sitt arbeid fått tilgang til en betydelig mengde *dokumenter*, både i antall og i omfang. Utvalget anslår at saksdokumentene totalt omfatter nærmere 17 000 dokumentsider som av politiet i Trondheim per september 2006 er samlet og systematisert i 44 ringpermer.

Sigrid-saken og Torunn-saken var to selvstendige straffesaker. Men allerede i forbindelse med

Sigrid-saken og Torunn-saken var to selvstendige straffesaker. Men allerede i forbindelse med irettetføringen av Sigrid-saken i 1981 ble det laget en del fellesdokumenter. Senere ble det laget fellesdokumenter under behandlingen av en sak om sikring i 1999. Under gjenopptagelsesprosessen 2000-2006 ble sakene enda mer flettet inn i hverandre med felles dokumentasjon.

Per september 2006 er saksdokumentene for begge sakene som nevnt samlet i 44 permer, og da slik at også såkalte 0-dokumenter, dvs. notater, tips, brev, arbeidsoppgaver og saksdokumenter som ble ansett uten betydning i 1976-81, er dokumentført. Mappe 1-25 inneholder Sigrid-saken, mens mappe 26-34 Torunn-saken. Mappe 35-36 inneholder avisutklipp av betydning for de to straffesakene, mens mappe 37 inneholder sikringssaken. Mappe 38-44 inneholder saksdokumentene under gjenopptagelsesprosessen.

I tillegg til å gjennomgå de opprinnelige etterforskningsdokumentene har utvalget nedlagt atskillig arbeid på å undersøke ulike problemstil-

linger som under gjenopptagelsesprosessen ble reist av Tore Sandberg i til dels omfattende anførselskrifter:

1. Bevisanalyse til Gjenopptagelsesbegjæring i Sigrid-saken, datert 29. februar 2000.
2. Bevisanalyse til Gjenopptagelsesbegjæring i Torunn-saken, datert 29. februar 2000.
3. Gjennomgang av Trondheim politidistrikts etterforskning i gjenopptagelsessakene, datert 16. mars 2001.
4. Tilleggsdokumentasjon 27.04.2006 til begjæring om gjenopptakelse datert 15. oktober 2004

Utvalget har flere ganger vært på åstedsbefaring på aktuelle steder i Trondheim. I tillegg har utvalget skaffet seg opplysninger gjennom *intervjuer* med personer som på forskjellig vis har hatt betydning for utvalgets arbeid, dels fordi de har hatt befatning med straffesakene mot Fritz Moen og/eller fordi de har hatt kunnskaper som utvalget har ansett relevante for granskningen. I alfabetisk orden gjelder dette:

Navn

Baardsen, Rune	direktør, Conrad Svendsen Senter, Oslo.
Christiansen, Per	politiførstebetjent ved Trondheim politikammer, deltok ved etterforskningen av Sigrid-saken og noe i Torunn-saken.
Eriksen, Britt	avdelingsingeniør, Rettsmedisinsk institutt.
Fremo, Skjalg	journalist og referent for NTB, tilstede under begge hovedforhandlingene. Skjalg Fremo tok omfattende referater fra rettsforhandlingene og utvalget har fått innsyn i store deler av disse.
Føreland, Anne Regine	spesiallege/døvepsykiater, rettspsykiatrisk sakkyndig i begge drapssakene, deltok under hovedforhandlingene. Het Hauge i 1978.
Glent, Jan F.	advokat hos Advokatfirmaet Elden, medvirket under gjenopptagelsesprosessen, herunder som forsvarer i Hålogaland lagmannsrett.
Haugen, Olav A.	professor dr.med., foretok obduksjon av Sigrid og Torunn, sakkyndig vitne under hovedforhandlingen i Torunn-saken, avga sakkyndiguttalelser til Tore Sandberg.
H, P (PH)	bestyrer ved Vernelagets hybelhus i Valøyslyngen (Moens bosted i 1977), vitnet under begge hovedforhandlingene, særlig om Moens person og språkforståelse. Het PHR tidligere.
H, A (AH)	vitne i Torunn-saken vedrørende observasjoner ved Stavnebrua drapsnatten, ikke ført som vitne under hovedforhandlingen. Het AS i 1977.
H, JE (JEH)	vitne i Torunn-saken vedrørende observasjoner ved Stavnebrua drapsnatten, ikke ført som vitne under hovedforhandlingen.

<i>Navn</i>	
Jakhelln, Olaf	statsadvokat og aktor i Sigrid-saken.
Kalland, Torbjørn	politibetjent ved Trondheim politikammer, etterforsker i Torunn-saken, var bl.a. med på å utarbeide åstedrapporten.
Kristiansen, Janne	advokat, leder av Kommisjonen for gjenopptagelse av straffesaker.
Mevåg, Bente	senioringeniør, Rettsmedisinsk institutt.
Rogde, Sidsel	professor dr.med., Rettsmedisinsk institutt.
Rosenqvist, Randi	spesialist i psykiatri, leder av Den rettsmedisinske kommisjon.
R, LO (LOR)	vitne i Sigrid-saken om observasjon av regnjakke på åstedet. Het bare LO i 1977.
Skullerud, Kari	overlege professor dr.med., Rettsmedisinsk institutt.
Solberg, Magnar	politibetjent ved Trondheim politikammer, deltok som etterforsker i begge drapssakene, bisitter ved aktor i hovedforhandlingen i Sigrid-saken.
Stedje, Eirik	politiførstebetjent i Kripas, etterforsker i Sigrid-saken, leder av utrykningsenheten i Kripas i Torunn-saken.
S, B (BS)	miljøarbeider ved Vernelagets hybelhus i Valøyslyngen (Moens bosted i 1977).
Sørforsli, Lyder	politibetjent ved Trondheim politikammer, var kjent med tegnspråk og var tolk under de fleste politiavhør av Moen både i 1977 og 1980.
Thelle, Randi	språkkoordinator, Conrad Svendsen Senter, Oslo.
Thingstad, Olav	politibetjent ved Trondheim politikammer, etterforsker i Sigrid-saken fra oktober 1976 til våren 1977.
Vikhals, Hans	politiførstebetjent ved Sør-Trøndelag politidistrikt, deltok i etterforskningen under gjenopptagelsesprosessen i år 2000-2003.
Volden, Maj	psykologspesialist, Conrad Svendsen Senter, Oslo.
Wyller, Torgeir Bruum	overlege professor dr.med., Ullevål sykehus.
Aarthun, Sjur	politibetjent ved Kripas, deltok i etterforskningen av Torunn-saken, foretok avhør av Moen fra 7. til 9. oktober 1977.

Utvalgets intervjuer med de ovennevnte har funnet sted i tidsrommet fra 25. oktober 2006 til 11. mai 2007. Fra en del av intervjuene er det utarbeidet referat som er forelagt den enkelte for eventuelle korreksjoner og underskrift. Referatene følger utvalgets trykte utredning som et uttrykt vedlegg. De vil senere bli omtalt og sitert i den grad dette er naturlig eller nødvendig.

Utvalget har også hatt samtale med Tore Sandberg om sentrale spørsmål av betydning for granskningen. Utvalget har i tillegg tilskrevet flere per-

soner med bestemte spørsmål. Dette gjelder bl.a. førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle. Endelig nevnes at utvalget – stort sett ved lederen – per telefon har vært i kontakt med ytterligere en del personer.

Utvalget har ikke funnet det nødvendig, innenfor de rammer utvalget har hatt, å ta kontakt med noen av jurymedlemmene. Utvalget har skaffet seg kunnskaper om rettsforhandlingene på annen måte.

Utvalget har hatt 11 møter som ofte har strukket seg over flere dager.

Kapittel 2

Hvem var Fritz Moen?

2.1 Innledning

2.1.1 Oppvekst og kontakt med familie

Fritz Yngvar Moen ble født 17. desember 1941 på Østfold mødre- og barselhem i Sarpsborg. Moren var sydame, faren var korporal og tysk statsborger. Faren døde på Østfronten i 1944. Moren giftet seg i 1947 og bosatte seg i Nord-Odal. Hun fikk senere to sønner.

Fritz Moen kom til et barnehjem i juni 1943. Hans mor skal angivelig ha hatt en dårlig betalt jobb og greide ikke å ta seg av Fritz. Det er uklart hvor han var i 1 ½ år forut for oppholdet på barnehjemmet, hvorvidt moren hadde ham hos seg, eller om han var på spedbarnshjem. Etter at han ble institusjonsplassert, hadde han minimal kontakt med sin mor. Siste gangen Moen oppsøkte familien (omkring 1967), fortalte han at han måtte reise igjen fordi moren slo ham.

Ved en personundersøkelse i 1972 ga Moen uttrykk for at han hatet moren fordi hun alltid hadde «kastet ham fra seg». Han mente at moren alltid hadde hatt nervøse plager, og at hun også hadde gjort ham nervøs. I en periode skrev Moen imidlertid flere brev til sin mor. Disse viser en sterk lengsel etter henne. Forholdet til stefaren og halvbrødrene ble betegnet som bra, men han skal bare ha sett dem noen få ganger. Moen ga uttrykk for at han bare hadde vonde minner fra barndommen.

Moen tilbrakte hele oppveksten ved en rekke institusjoner.¹

2.1.2 Skolegang og arbeidsliv

I de første årene av sitt liv, mens Moen var på barnehjem, fikk han ikke noen tegnspråkopplæring og hadde derfor små muligheter til å kommunisere med andre mennesker.

I årene 1949-1957 var han elev ved Skådalen offentlige skole. Her gikk han åtte klasser og fikk

sin første språkopplæring. Han lærte tegnspråk, artikkulasjon, munnavlesning, skriving og lesing. Han trivdes svært dårlig på skolen og med internat-situasjonen. Både på barnehjemmet og på døveskolen ble han ertet av de andre barna. «Fikk aldri fred og måtte sloss,» har han selv uttalt om dette. Moen mente at han alltid fikk skylden når det var gjort noe galt på skolen, og at han ble behandlet urettferdig av lærere og bestyrer. Av den grunn mistet han lysten til å lære og til å skaffe seg videre utdanning.

Skolen opplyste at Moens evnenivå var middels. Spesiallege Anne Regine Føreland uttalte derimot i sin rettspsykiatriske erklæring i Torunn-saken² at Moen evnemessig var vurdert som godt utrustet, og at han var god til å artikulere og flink i munnavlesing.

Adferdsmessig vurderte skolen Moen som en problemelev. Han hadde store tilpasningsvansker, noe skolen antok i stor grad skyldtes hans rotløshet, mangel på hjem og nær personkontakt. I en sammenheng ble det uttalt om Moen at han:

«[h]ar potensielle muligheter både i teoretisk og praktisk retning, men hans store atferdsvansker har hindret ham i en mulig utvikling og realisering av disse.»

Da Moen var ferdig med undervisningen på Skådalen, var det meningen at han skulle begynne på en videregående skole/yrkesskole for døve i Bergen. Men pga. hans avvikende atferd fant man ikke å kunne anbefale søknaden. Han ble derfor søkt inn på barneavdelingen på Hjemmet for Døve i Andebu. Her ble han i tre år.

I perioden 1957-1964 hadde Moen ca. 20 forskjellige arbeidsforhold. Ingen av dem varte mer enn to måneder. Grunnen til dette skal ha vært hans tilpasningsvansker. I tillegg stjal han penger, og han kunne være aggressiv. Moen skal ha vært svært vanskelig å samarbeide med og å omgås. Både ved Arneberg arbeidsheim og under oppholdet på Hjemmet for Døve på Nordstrand på 1960-tallet ble det opplyst at han var til stadig plage og

¹ Dette var bl.a. Vern barnehjem i Skjeberg, Holmestrand offentlige skole for døve, Skådalen offentlige skole for døve, Hjemmet for døve i Andebu, barneavdelingen, Hjemmet for døve, voksenalvdelingen, og senere Hjemmet for døve på Nordstrand, nåværende Conrad Svendsen Senter.

² Avgitt 13. mai 1978. Mappe 5, dok. nr. IX/1-16.

irritasjon både for betjeningen og de andre beboerne.

Når Moen «fikk arbeidsoppdrag som han likte, gjorde han en meget god innsats. Han ble prøvd ute i arbeidslivet flere ganger, og det kunne i begynnelsen se ut til å gå bra, i hvert fall rent arbeidsmessig. Det varte imidlertid ikke lenge før han hadde en følelse av at de andre – de hørende – ikke ville snakke med ham, og at han ble gående ensom, og at han så sviktet i arbeidsfunksjonene og trakk seg ut av arbeidssituasjonen.»

Moen var ved Attføringsinstituttet i Bergen for medisinsk- og yrkesmessig vurdering i 1962/1963. Ved arbeidspsykologiske prøver ble det funnet at Moens teoretiske evnenivå trolig var middels, og at han viste middels god praktisk teknisk innsikt og romoppfatning. Han hadde over middels formende evne og syntes i overkant av middels netthendt.

Under dette oppholdet fikk Moen trening, bl.a. ved mekanikerlinjen. Det ble vurdert at han var noe utålmodig av seg, men hadde bra håndlag og var lett å ha med å gjøre, arbeidsvillig, ivrig og rask, men svært unøyaktig, og han utførte lite pent arbeid. Han var ustabil når det gjaldt arbeidstiden. Det gikk stort sett greit i samvær med andre klienter, men han kunne være oppfarende og irritabel.

Etter avsluttet opphold ved Attføringsinstituttet kom man til følgende konklusjon:

«Klienten synes fortsatt å ha store tilpasningsvansker, og et uttalt kontaktbehov. Det er helt klart at han fortsatt trenger kontakt og støtte i vernet miljø. ... Kan han skaffes et hjem med trygge boligforhold – skulle det med tiden være mulighet for at han kunne fungere i et eller annet arbeid. Vår erfaring med ham i instituttet er at han nok fremdeles er påvirkelig, men på grunn av hans handicap i form av nedsett hørsel og det psykiske avvik – vil han ikke på egen hånd være i stand til å skaffe seg en selvstendig tilværelse. Det har vist seg at han også trenger mer orientering i vanlige sosiale funksjoner.

Vi må derfor sende klienten tilbake til Andebu, og det må bli døveapparatet som hjelper ham videre.»

Moen ble angivelig utskrevet som ikke attføringsbar og som sosialkassus. Det virker som om videre attføringstiltak ikke var aktuelle.

Fra 1969 arbeidet Moen hvert år fra mai til september som loddselger for Døves Landslotteri. Han fant sitt arbeid svært betydningsfullt og følte stort ansvar for oppgaven. Resten av året var han uten arbeid.

Etter at Moen høsten 1974 på ny ble plassert på Hjemmet for Døve på Nordstrand, forsøkte man å få i stand et arbeids- og opptreningsprogram for ham, men det viste seg umulig å få ham til å følge opp. Om hans fremferd heter det bl.a. at han:

«...hadde dessuten en egen evne til å sette opp de andre døve mot personalet. Det var også en del misbruk av alkohol, også her trakk han med seg andre døve ved hjemmet. Han var i det hele et svært negativt element i miljøet, og han fikk et ultimatum som han ikke tok notis av. Det ble til at han reiste tilbake til Stavanger og tok inn på Legården vernehjem. Her ble han boende til januar 1976.»

2.1.3 Interesser og sosialt miljø i Trondheim 1976-1977

Fra Stavanger flyttet Moen i januar 1976 til Trondheim. Der fikk han først opphold ved Frelsesarmeens herberge i Hvedingveita. Etter en kort tid på hybel utenfor institusjon fikk han våren 1977 opphold på Vernelagets hybelhus i Valøyslyngen. Grunnen til at han flyttet til Trondheim, var et ønske om mer kontakt med personer i døvemiljøet.

På hybelhuset hadde Moen kontakt med flere av de øvrige beboere og de tilsatte. Det er opplyst at han var interessert i fotball og at han var en ivrig tipper. I tillegg spilte han bridge i Døveforeningen. Moens døvhet og språkproblemer la imidlertid begrensninger på de sosiale relasjonene, og han ble fra tid til annen ertet. Han var også regnet som en «outsider» i Døveforeningen.

2.1.4 Funksjonshemninger

Ved siden av Moens atferdsmessige problemer hadde han to funksjonshemninger: døvhet med manglende språkferdigheter og lammelse av høyre arm etter en mopedulykke. Disse kom til å stå i fokus under de senere straffesakene.

2.1.4.1 Hørselshemning og språkproblem

Fritz Moen ble meldt døvt i 1949. Han var 70 % tungt hørt, antakelig fra han ble født. Han kunne gjenta ord som ble ropt inn i øret på ham.

Fritz Moen hadde ikke kontakt med andre døve, verken barn eller voksne, fra han var 1 ½ år til han var 7-8 år. I de betydningsfulle årene da hørende barn lærer å snakke og forstå konkrete og abstrakte begreper og nyanser, levde Fritz Moen uten denne mulighet.

Fritz Moen kunne kommunisere om enkle og konkrete forhold med talende ved å lese hva de sa

på munnen, og/eller ved at det ble skrevet lapper. En toveis-kommunikasjon ut over dette krevde bruk av tegnspråk og/eller døvetolk. Hans forståelse av abstrakte begreper var begrenset. Utvalget kommer tilbake til Moens språkforståelse i punkt 2.3, da dette var et sentralt tema i straffesakene og i gjenopptagelsesprosessen.

2.1.4.2 Lammelse av høyre arm

Ved en trafikkulykke i 1966 kjørte Fritz Moen utfor vegen med moped. Han var innlagt på Sarpsborg sykehus i tre uker, og det ble konstatert brudd på hodeskallen.

Etter ulykken ble Moen undersøkt av spesialist i neurologi. Det viste seg å foreligge en høyresidig lammelse av ansiktsnerven samt nærmest fullstendig lammelse og tap av føleevne i hele høyre arm. Moen ble overflyttet til Neurokirurgisk avdeling på Rikshospitalet og senere til Sophies Minde. Den eneste behandlingen som kunne være aktuell, var amputasjon av høyre arm – noe Moen selv ikke ønsket.

Ifølge en kontrollundersøkelse i 1967 forelå det svinn av muskulatur i både øvre og nedre del av høyre arm med nesten fullstendig lammelse av samtlige bevegelser i fingre, håndledd og albue og delvis lammelse for bevegelser i høyre skulderledd. Sykehuset konkluderte med en medisinsk og yrkesrettet invaliditet på ca. 70 %. Moen ble uføretydet i 1967.

I forbindelse med Torunn-saken ble Fritz Moen undersøkt av spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive ved Regionsykehuset i Trondheim. Man ønsket en vurdering av Moens generelle fysiske tilstand og spesielt hans kapasitet vedrørende bruk av venstre arm. Fra legeuttalelsen hitsettes:

«Moen har lært seg til å kompensere for tapet av funksjonen i høyre arm og hånd ved å oppøve venstre overextremitet. Han kler av og på seg uten vanskelighet, er fullt selvhjulpen, og hans ferdighet med venstre hånd er langt bedre enn vanlig. Grunnet for tiden manglende apparatur, har jeg ikke kunnet foreta objektive målinger av hans kraftprestasjoner. Etter mine subjektive vurderinger er jeg ikke i tvil om at han er i stand til å utføre ganske store fysiske prestasjoner.»

Fritz Moen røykte meget, og han rullet sine egne sigaretter. Utvalget er kjent med at han i 1977 gjerne brukte en sigaretruller som han holdt i hånden.³ Moen skal også ha knyttet skolisser,⁴ og under soningen i fengselet sydde han klær.

2.1.5 Forhold til alkohol

Fritz Moen synes ganske tidlig å ha hatt alkoholproblemer. Han var bl.a. anbrakt på Mesnali arbeidshjem og senere på Arneberg arbeidshjem et par måneder omkring 1964. Derfra flyttet han til Hamar, hvor han på grunn av problemer ble innlagt på Sanderud sykehus.

Da Moen bodde i Stavanger (1972-1974) og sto under tilsyn av vernelaget grunnet en dom på bl.a. 5 års sikring, er det opplyst at han drakk meget. Seks ganger ble han arrestert for fyll, og en gang ble han arrestert for å ha sparket i stykker en rute. Han kunne angivelig drikke opp til 2-3 flasker brennevin i løpet av en dag, men han drakk ikke hver dag. Under alkoholpåvirkning følte han en øket trang til å være sammen med piker.

I Trondheim (1976-1977) hadde Moen hatt et stort forbruk av alkohol, gjerne de tre siste dagene i uken. Det skal mest ha dreiet seg om eksportøl, opptil 24 flasker om dagen. Han drakk gjerne alene på grunn av ensomhetsfølelse og kontaktvansker. I beruset tilstand gikk han så ut i byen og blottet seg. Han skrøt av sitt høye alkoholforbruk til sakyndig Anne Regine Hauge (Føreland) under samtaler forut for hovedforhandlingen i Torunn-saken.

Etter at Moen ble dømt og innsatt på Ila fengsels- og sikringsanstalt i 1978, ble det totalt slutt på alkoholforbruket.

2.1.6 Seksuell utvikling

Det foreligger noe divergerende oppfatninger om Moens seksuelle utvikling og erfaring. En rettspsykiatrisk erklæring fra 1973⁵ opplyser at Moens seksuelle utvikling angivelig skulle ha vært normal, og at han ikke hadde vært utsatt for seksuelle traumer som barn.

Moen fortalte selv at han fem år gammel ble utsatt for seksuelle overgrep med masturbasjon og forsøk på samleie fra en 18 år gammel hushjelp.⁶

Moen opplyste at han begynte å blotte seg i en alder av 24 år, og at han siden blottet seg meget ofte. «Det er når han blir ertet at han får lyst til å blotte seg. Dersom man er snill mot ham, gjør han det ikke.»⁷

³ Utvalgets kilde er daværende miljøarbeider ved vernelagets hybelhus BS under samtale med utvalget 11. mai 2007.

⁴ Utvalgets kilde er BS.

⁵ Mappe 5, dok. nr. IX/1-14.

⁶ Jf. Anne Regine Førelands rettspsykiatriske tilleggserklæring lagt frem under hovedforhandlingen i Sigrid-saken 11. desember 1981. Mappe 5, dok. nr. IX/1-17.

⁷ Rettspsykiatrisk erklæring 7. mars 1978. Mappe 5, dok IX/1-8.

Moen hadde ikke hatt som mønster å ta kvinner i skrittet for å få seksuell tilfredsstillelse. I 1972 ble han imidlertid pågrepet for å ha løpt etter flere kvinner og tatt dem i skrittet. Moen selv mente at disse handlingene ikke hadde funnet sted dersom han hadde vært helt edru. Moen skal i denne forbindelse ha uttalt:⁸

«Ikke gjøre det om igjen. Har lært. Vil ikke gjøre det om igjen. Forstår mere, få en lengre straff.»

De sakkyndige fant at Moens fremgangsmåte bar preg av en primitiv, stereotyp seksuell tilnærming, til dels kombinert med blotting og masturbasjon.⁹ Spesialist i psykiatri, overlege Torbjørn Lie uttalte i august 1972:¹⁰

«Hans døvhets, ugunstige oppvekst, alvorlig skadet høyre arm etter trafikkulykke og muligens alvorlige hjerneskade..., kan ha gitt ham betydelig handikap når det gjelder det annet kjønn. Videre er det også mulig at en organisk hjerneskade kan ha bidratt til at han ikke lenger har de samme hemninger som tidligere når det gjelder sine seksuelle følelser.»

Moen fortalte at i den tiden han bodde i Stavanger (1972-1974):

«blottet han seg i alt 15-20 ganger. Blottingen skjedde alltid i edru tilstand. Det hendte at han hadde seksuell omgang med kvinner, han opplyser at han i alt har hatt seksuell omgang 3-4 ganger i løpet av de siste 8 år. Videre forteller han at han fra han var 16 år til han ble 35 år, har hatt seksuell omgang i alt 30 ganger.»¹¹

I Trondheim skal han ha blottet seg ca. 30-40 ganger. Under sin beskrivelse av tiden i Trondheim sa han at han hadde begått utuktige handlinger i alt seks ganger. Det skjedde på den måten at han fulgte etter damer, og så befølte han dem bakfra. Det dreide seg alltid om unge piker.¹²

Moen sa ved flere tilfeller, bl.a. i samtale med Hauge i 1978, at han ikke hadde kvinnelige kontakter, og at han hadde et sterkt ønske om å gifte seg og stifte familie. Han var svært bitter over at dette ikke skulle være mulig for ham. Han skal ha vært forlovet en uke med en eldre dame i 1977 og gjemte på forlovelsesringen fra den tiden.

Vedrørende blotting sa Moen at han mente at det var rett og riktig å blotte seg når han ble sint, som en hevn overfor mennene. Ved å vise frem sitt

eget kjønnslem, stilte han de fleste hørende menn i skyggen, og det var en god måte å hevde seg på. Hauge opplyste at Moen var meget opptatt av kvinner, og at han hevdet at han aldri kunne drepe dem.¹³ Hun oppfattet også at Moen i perioder var «svært selvovervurderende når det gjaldt egne muligheter hos det annet kjønn». De sakkyndige Hegrenæs og Horneman oppfattet også at Moen røpet en meget sterk interesse for seksuelle forhold. Moen skulle uten reservasjon ha omtalt sin utuktige adferd og virket da hemningsløs.

I 1981 opplyste imidlertid Føreland:¹⁴

«Jeg synes det har skjedd en utvikling med ham fra forrige observasjon til denne ettersom han nå overhodet ikke har vært opptatt av å snakke om sex. Ved observasjonen i 1978 snakket han mye og hemningsløst om slike ting, men mitt inntrykk er at han nok er blitt mer moden på dette området.»

Til Husebø og Horneman sa Moen i 1981 om sine seksuelle følelser at han følte seg ensom, og at han ikke fikk kontakt med piker, men at han ikke følte så mye savn nå.¹⁵

Ved den judisielle observasjonen i 1998/1999 konkluderte de sakkyndige bl.a.:¹⁶

«Observanden har siden ung alder vist betydelige personlighetsavvik, særlig av temperament og driftsliv. Hans avvik på seksuallivets område har vært fremtredende og røper tidvis en impulsstyrt, hemningsløs og umoden seksuell adferd...»

Ved den sistnevnte undersøkelsen sa Moen at han hadde fast følge med en dame som bodde i et boligkompleks som var knyttet til Conrad Svendsen Senter. Han besøkte henne ca. tre ganger i uken, men var ikke forlovet med henne. Hun døde i år 2000. Ved hennes død og begravelse viste han normale sorgreaksjoner.

2.1.7 Psykisk helse og kriminell belastning frem til 1977

I 1965 var Fritz Moen frivillig innlagt på Sanderud sykehus i fem og en halv måned. Fra sykehuset ble det uttalt at Moen hele sitt liv hadde representert et stort sosialt problem, med aggressivitet, upålitelighet, tyvaktighet. Videre ble det sagt at Moen under sitt tidligere opphold på Hjemmet for Døve viste seg udisiplinert, brøt husordenen, kjøpte øl

⁸ Mappe 5, dok. nr. IX/1-14 side 13.

⁹ Mappe 5, dok. nr. IX/1-14 side 14.

¹⁰ Sikkert i Mappe 5, dok. nr. IX/1-8 side 13.

¹¹ Mappe 5, dok. nr. IX/1-8 side 24.

¹² Mappe 5, dok. nr. IX/1-8 side 25.

¹³ Mappe 5, dok. nr. IX/1-10 side 7.

¹⁴ Mappe 5, dok. nr. IX/1-15 side 29.

¹⁵ Mappe 5, dok. nr. IX/1-12 side 20-21.

¹⁶ Mappe 5, dok. nr. IX/1-25 side 26.

og vin, stjal fra de andre døve og viste tendens til å utnytte evnesvake døve piker. Videre het det:¹⁷

«Han er intelligensmessig normalt utrustet, men på grunn av sin hørselsdefekt og manglende foreldreomsorg, har han ikke oppnådd adekvat kontakt og psykopate trekk har etter hvert fått utvikle seg.»

Moen ble utskrevet fra sykehuset som uforandret. Diagnosen var Psykopati (adferdsforstyrrelser hos holdningsløs, døvstum psykopat født utenfor ekteskap). Undersøkelse med EEG som var blitt foretatt i 1957, skal ha vist normale forhold.

I årene 1965 og 1966 var Moen ved flere tilfeller i kontakt med politiet etter at han var blitt anmeldt for forskjellige forhold. På grunn av straffbare forhold ble Moen undersøkt av Åndssvakeomsorgen i Østfold i mars 1967. Overlege Lossius uttalte at det vesentlig dreiet seg om «småbedragerier og eiendomsforbrytelser, samt i et tilfelle av tyvlån av moped som han kjørte med i beruset tilstand hvorved han forulykket og pådro seg ganske betydelige skader».¹⁸

Lossius mente at han ikke kunne påvise sinnssykelige symptomer hos Moen, og at det ikke forelå tegn på at Moen hadde vært sinnssyk på tiden for de påklagede handlinger:

«Observanden forsøker imidlertid å bortforklare det meste av de påklagede handlinger, delvis nekter han seg skyldig i det passerte, og han hevder også at han har vært utsatt for systematisk forfølgelse fra Skjeberg lensmannskontors side, og at de forklaringer som han har avgitt der er blitt forfalsket. Dette må imidlertid sees på som utflukter, delvis kanskje også som fortrenghninger, men kan ikke betraktes som sinnssykelige vrangforestillinger.»¹⁹

Lossius fant det vanskelig å gjøre seg opp noen sikker mening om Moens evnenivå.

«Hans adferd og det at han med sitt alvorlige handicap (døvstumhet) har lært seg å lese og skrive, gjør det imidlertid usannsynlig å anta at han skulle lide av en sådan grad av åndssvakhet at dette har noen betydning i strafferettslig eller forpleiningsmessig henseende.»²⁰

Etter ytterligere legeundersøkelser ble Moen siktet. Doktor Teodor Ramsfjell foretok en foreløpig rettspsykiatrisk undersøkelse i 1968, og konkluderte med at det var meget som talte for at Moen hadde mangelfullt utviklede og varig svek-

kede sjelsevner. Dette hadde også Lossius falt ned på tidligere. Ramsfjell mente likevel at det ikke burde fremmes straffesak:²¹

«Hans tilstand er slik at han lett faller ned mellom to stoler. Selv om han ikke er sinnssyk eller åndssvak, er han så skadet og hjelpeløs på grunn av sin døvstumhet, sin psykopati og sin lammelse, at jeg ser det som en absolutt fordel at han får være i fred nå når det går så pass som det gjør.»

I en uttalelse fra Bergen og omegn vernelag våren 1968 ble Moen karakterisert som:²²

«meget uærlig, utspekulert og meget lur, men ikke uten evner. Han er flink til å snakke for seg og ikke uten noe å snakke om... Han er også alkoholmisbruker, ikke ufarlig, og det sies at de er redd hans kniv... Overlege Basilier uttaler at han er livsfarlig, og han er livende redd ham...»

Ifølge strafferegistret fikk Fritz Moen en påtaleunntatelse i oktober 1968 for en del vinningsforbrytelser. Vilkåret var to års prøvetid og tilsyn av vernelaget.²³

I april 1971 ble Moen anmeldt til politiet for flere tilfeller av blotting i løpet av det siste året. I august året etter ble Moen varetektsfengslet, etter at han ved flere anledninger hadde løpt etter kvinner og prøvd å ta dem i skrittet bakfra. I samband med dette ble Moen undersøkt av spesialist i psykiatri, overlege Torbjørn Lie.

I Lies erklæring²⁴ ble Moen vurdert å være primitiv, enkel, åpen og tillitsfull. Han ga god affektiv kontakt. Lie kunne ikke utelukke faren for gjentagelse av utuktige handlinger, og anbefalte judisiell observasjon. Fritz Moen ble derfor søkt innlagt ved Eeg sykehus, men fikk avslag.

Vest-Agder vernelag foretok en personundersøkelse av Moen i september 1972. Moen hevdet at han ikke bare som barn, men også i voksen alder, var blitt ertet, gjort til latter og holdt for «syndebukk», både på arbeidsplasser, der han hadde bodd, og ellers ute blant folk:²⁵

«Han tilskriver omgivelsene skylda for disse forhold, og han innser ikke at det kan være hans egen holdning og framtrede som er med på å skape konfliktene.

Selvstendighet og uavhengighet prioriterer han som de største goder, men bak denne holdning ligger trolig ønsker og behov for kontakt, vennskap og samvær med andre.»

¹⁷ Sitert i Mappe 5, dok. nr. IX/1-8 side 17.

¹⁸ Mappe 7, dok. nr. X/1-6 side 1.

¹⁹ Mappe 7, dok. nr. X/1-6 side 2.

²⁰ Mappe 7, dok. nr. X/1-6 side 2.

²¹ Mappe 7, dok. nr. X/1-15.

²² Mappe 7, dok. nr. X/1-14.

²³ Jf. Mappe 7, dok. nr. X/1-16.

²⁴ Mappe 7, dok. nr. X/2-6.

²⁵ Mappe 5, dok. nr. IX/1-6.

I februar og april 1973 ble Moen igjen siktet for blotting, nå overfor barn under 16 år.

Ved Stavanger byretts dom 5. juni 1973 ble Fritz Moen dømt til fengsel og sikring. Ved straffeutmålingen la retten vekt på at Moen hadde forgått seg ved et stort antall tilfeller, og antastet intetanende kvinner i ly av kveldsmørke, slik at de ble skremt.²⁶

«I særlig grad finner retten det skjerpene at tiltalte etter fengsling, etterforskning og samtaler med de psykiatriske sakkyndige, og etter at tiltalebeslutningen av 5/3 1973 var forkynt for ham, forbrøt seg i Stavanger overfor 2 små barn.»

I august 1975 ble Moen siktet for blotting overfor barn under 16 år, og på nytt i 1976. I begge saker fikk han bot.

2.2 Rettspsykiatriske undersøkelser i Sigrid-saken og Torunn-saken

2.2.1 Torunn-saken

Høsten 1977 ble Moen siktet for drapet på Torunn Finstad. Denne saken ble iretteført i mai 1978. Det ble avgitt flere rettspsykiatriske erklæringer i tilknytning til straffesaken. Utvalget gjengir enkelte hovedtrekk fra disse erklæringene nedenfor.

2.2.1.1 Hegrenæs og Hornemans erklæring mars 1978²⁷

Overlege Per Hegrenæs og politilege Karl-Ewerth Horneman foretok to undersøkelser av Moen ved hjelp av tolk. I tillegg var de sakkyndige flere ganger på besøk i fengselet.

Ifølge de sakkyndige var det angivelig ikke kommunikasjonsmessige vanskeligheter av betydning, men forståelsen av enkelte ord kunne by på problemer. Misforståelser hadde imidlertid blitt klargjort ved hjelp av tolk.

Ved den første undersøkelsessamtalen redegjorde Moen for sine kontaktvansker. Han oppga at han følte seg nervøs når han ble ertet, ellers ikke. Grunnen til at han hadde hatt opphold på så mange steder, var at han reiste sin vei når han ikke trivdes.

Når det gjaldt drapet på Torunn som han var mistenkt for, uttalte han:

«Han har ikke begått drapet, men politibetjent Aarthun presset ham ved avhør og skremte ham. Han ble skremt til å tilstå. Under avhøret

brukte politiet ord han ikke forsto. Hvis politiet går for hardt frem, vil han begå selvmord.»

Aarthun hadde spurt ham: «Er det du som har gjort det?» Men Moen hadde glemte hva han tilsto. Moen sa at han hadde drømt at han hadde begått drapet, og at politiet hadde misforstått ham.

Moen ga deretter en detaljert redegjørelse for sin drøm. Han visste imidlertid ikke når drapet hadde blitt begått, men han hadde lest i avisen at Torunn var blitt drept om natten kl. 00.30. Andre opplysninger hadde han også lest i avisen.

«Han hevder at han er uskyldig i drapet. Han sier han er nedfor, og at han gråter meget.»

Da de sakkyndige i den andre samtalen igjen kom inn på drapet på Torunn Finstad, reagerte han negativt og avbrøt samtalen. «Han er redd for politiet, han vil glemme det, han vil få det bort, som han sier.» I løpet av samtalen fortalte han imidlertid igjen om det som han hadde opplevd i en drøm:

«[I] det ene øyeblikket omtaler han sine opplevelser som en drøm, neste øyeblikk sier han at det han er mistenkt for kan ikke bevises. Han uttaler også at han ikke vet om det er en drøm... Han virker på vakt, er redd for å si for mye, virker irritert.»

Fra fengselet fikk de sakkyndige opplyst at Moen under varetektsfengslingen en rekke ganger hadde skadet seg selv, så som ved å stange hodet mot veggen, skjære seg opp, drikke klorin, brenne seg med sigarett m.v. Sykepleieren ved fengselet hadde inntrykk av at Moen gjorde det for å få kontakt med henne. I fengselet hadde Moen ikke vært beskjefteget med noe, men leste tegneserier. Han hadde vært opptatt av den forestående rettssaken og var nervøs for den:

«Jeg er uskyldig, jeg har ikke gjort stakkars Torunn noe, men kanskje jeg får 10-12 års fengselsstraff. Det er kanskje best å tilstå, men jeg har ikke gjort det. Politiet har ikke bevis, jeg kan ikke drepe.»

Når det gjaldt vurdering av Moens *psykiatriske status*, mente de sakkyndige bl.a. at han intellektuelt virket alminnelig bra utrustet, og syntes å fungere innen den normale variasjonsbredde, samtidig som han virket enkel. Ved hjelp av tolk fløt samtalen lett, til dels svarte han spontant, ledsaget av mimikk og geberder. Han røpet en svært god og detaljert hukommelse både for eldre og nyere ting, og han hadde en ganske skarp iakttagelseevne. Forklaringene var detaljerte og noe omstendelige.

Når det gjaldt hans angivelige *drøm*, pekte de sakkyndige på at Moen hadde en tendens til å

²⁶ Jf. Mappe 7, dok. nr. IX/2-50 side 6.

²⁷ Mappe 5, dok. nr. IX/1-8.

skyte inn faktiske konkrete forhold fra virkeligheten som man antok han hadde opplevd i våken tilstand. Man kunne derfor ikke være helt sikker på om det var bare en drøm, eller om han fortalte fra virkeligheten:

«De opplysninger han har gitt i drøms form er imidlertid så detaljerte og konkretiserte når det gjelder handlingsutførelse, tids- og stedsangivelse og iakttakelse for øvrig, at man får inntrykk av at observanden under beretningen forlater drømmen og forteller fra virkeligheten.»

Ved de to samtalene hadde Moen ikke røpet noen positive symptomer på sinnssykdom i form av vrangideer, sansebedrag eller realitetsbrist. Det var heller ingen holdepunkter for at han hadde vært sinnssyk eller bevisstløs på tiden for de utuktige handlingene han hadde erklært seg skyldig i. Moen ble antatt å ha vært klar og orientert og handlet hensiktsmessig og målbevisst ut fra sine ønsker og lyster.

De sakkyndige mente at Moen virket temmelig følelseskald og lite berørt av situasjonen. Hovedinntrykket var at Moen hadde en enkel, primitiv og følelsesavflatet personlighet, og at det var grunnlag for å anta at han led av mangelfullt utviklede sjelsevner.

Moens langvarige og til dels massive alkoholmisbruk ble antatt å ha skadet ham mentalt, påvirket hans karaktertrekk og avstumpet hans personlighet, slik at det også var grunnlag for å anta at han led av varig svekkede sjelsevner.

De sakkyndige antok at det forelå fare for gjentakelse av straffbare handlinger.

2.2.1.2 Hauges erklæring mai 1978²⁸

Spesiallege Anne Regine Hauge (Føreland) avga sin sakkyndigerklæring 13. mai 1978 etter å ha hatt samtaler med Moen i tiden 8. til 12. mai. Hun opplyste at kommunikasjonen hadde gått greit ved tegnspråk, og Moen hadde etter hvert lagt vekk høreapparatet da han så at Hauge behersket tegnspråk. I tillegg anvendte han munnavlesing og stemmebruk.

Moen hadde ganske snart startet opp med å si at han var uskyldig, og at han hadde latt seg lure av politiet til å avgi falsk forklaring. Ifølge Hauge syntes Moen å angre veldig på at han hadde tilstått å ha drept Torunn Finstad. Spontant hadde Moen nevnt drapet på Sigrid Heggheim, og sagt at ingen måtte tro han hadde hatt noe med det å gjøre, for han hadde vært i Selbu, det hadde han vitne på.

Under samtalene hadde Moen periodevis blitt meget emosjonell, og ved to anledninger hadde han hatt svære gråtetokter. For det meste av tiden var Moen «bråkjekk og prøvde å spille sjarmør innimellom».

I løpet av samtalenes gang hadde Moen sagt at han syntes den sakkyndige var farlig for ham:

«Det er meget farlig for meg å snakke sant. Du meget sta og lur. Du lokker meg å snakke sant. Jeg ikke ønske snakke sant.»

Hauge opplevde at Moen ved et par anledninger hadde vært ganske sint og truet henne verbalt.

Moen ble opplevd som meget bitter på sine medmennesker, på samfunnet, på politiet og på de behandlere og institusjoner han hadde vært i kontakt med under oppveksten. «Men særlig bitter er han på sin mor, som han føler har forstøtt ham.»

Når det gjaldt Moens psykiatriske status, mente Anne Regine Hauge at hans intellektuelle utrustning var normal. Moen hadde angivelig en meget god hukommelse, noe som gjorde at han kunne tidfeste og detaljere sine beskrivelser godt. Enkelte abstrakte begreper syntes han imidlertid å oppfatte dårlig, «men man kan jo ikke forvente annet når man vet han ikke har hatt språkopplæring eller språklig kontakt med omverdenen de første 7 årene av sitt liv».

Etter den sakkyndiges oppfatning hadde Moen en meget sosiopatisk holdning, en konkret tenkemåte, et forhøyet aspirasjonsnivå og svekket innføringsevne. Ifølge sykehistorien hadde Moen ofte vært impulsiv og hatt tendenser til «acting out». Det forelå en sterk tendens til projeksjon, i det Moen mente at det var andre som hadde skyld i all hans elendighet. Hauge skrev:

«I det store og hele må jeg si at det var svært vanskelig å komme ordentlig inn på observanden, og det var tydelig at han følte at alle, også jeg, var ute etter å lure ham og gjøre ham ondt.»

I erklæringen fremholdt Hauge at Moen passet inn under begrepet surdofren, et syndrom som besto av følgende hovedsymptomer:

1. Alvorlig hørselssvikt fra fødsel eller tidligste barneår.
2. Språkinvaliditet (stumhet eller døv prosodi og begrepsfattigdom, lite ordforråd).
3. Tendens til konkret tenkning og svekket innføringsevne.
4. Rigiditet i handlemåten. Har de først lært en adferd i en situasjon, kan de vanskelig omstille seg til en annen. De minner om tvangskarakterer.

²⁸ Mappe 5, dok. nr. IX/1-10.

5. Tendens til projeksjon av skyld og ansvar over på andre. Manglende evne til selvbebreidelser.
6. Visse narcissistiske trekk med overvurdering av egne evner og muligheter, og en urealistisk holdning til livets vanskeligheter.
7. Adferden preges ofte av impulsivitet, og de har en tendens til å uttrykke sinnereaksjoner ved enkle former for utagering, tydende på svakere, psykiske bremsemekanismer.²⁹

Hun antok, som Hægrenes og Horneman, at Moen ikke var sinnsyk eller bevisstløs på gjerningstiden, at han hadde mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner, og at det var fare for gjentagelse av straffbare handlinger.

2.2.2 Sigrid-saken

Høsten 1980 ble Fritz Moen siktet for drapet på Sigrid Heggheim, og saken ble iretteført i desember 1981.

2.2.2.1 Husebø og Hornemans erklæring mai 1981³⁰

Etter dommen i Torunn-saken hadde Moen oppholdt seg på Ila fengsels- og sikringsanstalt. Han ble midlertidig flyttet til Trondheim kretsfengsel høsten 1980.

Under samtalene i Trondheim hevdet Moen at han på Ila sov dårlig og at matlysten var dårlig. Han hadde blitt behandlet med medisin som han nektet å ta, da han merket at det gikk ut over potensen. Han hadde vært beskjefteget med å sy forskjellige ting og hadde kjøpt seg symaskin for egne penger. Han sa at han hadde følt seg ensom. Moen hadde ikke følt seg nervøs, men på spørsmål om han hadde lidd av depresjon, svarte han at han ikke forsto, men at han av og til hadde vært trist og i dårlig humør. Moen leste litt aviser og var interessert i politikk og sport, samt litt historie om krig. Han så ikke noe særlig på TV.

Moen fastholdt under samtalene med de sakkyndige i Trondheim at han var uskyldig:

«Jeg er uskyldig i alt ... Hvorfor må jeg snakke sant. Det er umulig. Jeg er uskyldig i alt.»

²⁹ Utvalget har fått opplyst at surdofreni-begrepet i de senere årene er blitt kritisert, fordi det setter et uheldig stempel på de døve som gruppe og representerer en altfor rigid oppfatning av døves personlighets- og karaktertrekk. Mange av de samme trekkene kan ses blant hørende, spesielt blant dem som er sosialt og kulturelt depriverte.

³⁰ Mappe 5, dok. nr. IX/1-12.

Han tilsto, sa han, fordi Hjertaas hadde slått i bordet to ganger. Han var også uskyldig i Torunn-saken. Det fantes ikke bevis: «Umulig – greier det ikke på grunn av defekt arm.» Han påsto at politiet hadde mast på ham, slik at han ble trett og tilsto:

«Jeg er uheldig, jeg lyver og forteller overtro. Hvorfor forlange at jeg skal snakke sant.»

Moen ga uttrykk for at han var skuffet over politiavhørene. Han sa at han var født med rar hjerne og snakket stygt som liten, og hadde vanskelig for å vise pen oppførsel. Han påsto at han selv ikke forsto hva han sa.

Under samtalene hadde Moen gitt en detaljert beskrivelse av hendelsesforløpet da han var i Selbu, og hvordan han senere skulle ha drept Sigrid. Han sa at han hadde lest litt om Sigrid-saken i avisen, men han leste lite. Han fulgte heller ikke med på TV om saken.

På spørsmål om hvorfor han hadde avgitt forskjellige forklaringer i Sigrid-saken, svarte han at han var blitt skuffet over valget av døvetolk, og at det ikke ble brukt en annen tolk som han ønsket å ha. Derfor snakket han ikke sant den gang, men nå snakket han sant.

Moen sa at han ville ha en dyktig tolk som forsto hans stemme, og som var flink i døvespråk. Under Torunn-saken følte han at tolkene misforsto ham og dermed ødela for ham. Han var også misfornøyd med andre sider av rettssaken. På spørsmål om han mente at han var skyld i Sigrids død, svarte han, «vet ikke», men hevdet at det hadde skjedd slik som han hadde fortalt.

Ved en av samtalene med de sakkyndige uttalte Moen:

«Hvorfor politiet plage meg. Jeg sultestreiker – skal ikke spise på 5 dager, startet med det sist lørdag eller fredag. ... Hvorfor politiet lyve på meg... Politiet bestemmer over meg hver dag. Politiet meget smart. Statsadvokat og kriminalsjef bestemmer over meg. Det er grusomt.»

Han truet med at dersom de sakkyndige kom for å snakke med han en gang til, skulle han ta et barberblad og skjære seg.

Når det gjaldt Moens *psykiske helsetilstand*, ble det bl.a. opplyst at han verken under soningen eller i observasjonstiden hadde frembudt sinnssykelige trekk. Humøret kunne være svingende, og han kunne vise en irritabel og avvisende side.

«Han virker uberørt av situasjonen og de handlinger han er tiltalt for, og gir inntrykk av betydelig følelseskulde.»

De sakkyndige mente at en sterk seksualdrift uten sinnssykelige motiver hadde vært drivkraften for hans handlinger. Etter eget utsagn hadde Moen vært sterkt beruset på gjerningstiden, men det var ingen holdepunkter for atypisk rus.

«Hans hukommelse for gjerningstiden har vært usedvanlig god og ledsaget av nøyaktige og meget detaljrike gjengivelser av handlingsforløpet... I gjerningstiden har han handlet i en klar bevisst tilstand... En lettere grad av innnevring av bevisstheten kan ha vært til stede som følge av alkoholrus og driftsmessig opphisset tilstand.»

2.2.2.2 Førelands erklæring oktober 1981³¹

Anne Regine Føreland hadde flere samtaler med Moen i august, september og oktober 1981 på Ila. Moen gjentok mange ganger i samtaleene at han var uskyldig, og at Gud visste at han ikke hadde drept de to pikene. Han var klar over at han sonet en lang dom for drap, men bare blåste av dette, og mente han skulle bli fri ved juletider, etter at Sigrid-saken var ferdig irtetteført. Han avviste det som rent tull da den sakkyndige prøvde å realitetsorientere ham.

Det hendte at han slo i bordet med den friske armen og sa:

«En vakker dag politi skal få angre på meg. Politiet lure meg tilstå. Sannhet farlig for meg. Jeg tenke på Gud hver dag.»

Han kunne under samtaleene hisse seg opp og peke på den sakkyndige og si:

«Jeg meget skuffet over deg. Du si i retten jeg farlig. Det ikke være sant. Du lure meg. Du si du skulle hjelpe meg, lure meg. Du skal få angre... Hvis du si i retten nå at jeg farlig, jeg drepe meg – selvmord.»

Angående siktelsen i Sigrid-saken viste han Føreland et brev som han hadde skrevet med hjelp av en hørende. Moen sa at han hadde fått hjelp med norsken i brevet, men at innholdet var hans egne tanker:

«Sigrid-saken: Politiet brukte tvang mot meg i mange dager. De gjorde det for å skremme meg til å tilstå. Det skulle bare mangle at min hjerne var fullt utviklet fordi jeg verken kan høre og delvis ikke kan gjøre meg forstått. Derfor har de prøvd å true meg til å tilstå to forbrytelser jeg ikke har begått. Jeg har alibi for det tidspunkt forbrytelsene ble begått. Politiet har ikke villet sende de bevisene de har til England

for å få dem undersøkt på grunn av at jeg er uskyldig. Dette på grunn av at hvis jeg blir frifunnet så ville det være et for stort prestisjetap for dem ovenfor offentligheten i Sigrid-saken. Da politiet kom hjem til meg andre gangen hadde de med seg en gutt på 14 år som sa at det ikke var meg. På den senere konfrontasjonen ble jeg bare pekt ut av 5-7 stykker. Andre ble pekt ut flere ganger enn meg. Dette er mitt alibi i Torunn-saken: Jeg var alibi på Sælbu 1976 4.-5. september.»

Ved en annen anledning uttalte han seg om turen til Selbu og om hva han gjorde søndag 5. september da han kom tilbake til Trondheim. Hans forklaring innbefattet ikke noe om drap på Sigrid Heggheim.

Den sakkyndige oppfattet Moen som svært bitter og skuffet. Det store håpet var at han skulle bli frifunnet, og han hadde vanskelig for å tenke seg at han ikke skulle bli det. Under samtalen oppfattet Føreland at Moen svingte mellom utadrettet aggresjon mot politiet, mot henne, mot fengselsmyndighetene og mot samfunnet i sin helhet, for plutselig å kunne stilne av og bli depressiv.

Når det gjaldt Moens psykiatriske status, påpekte Føreland bl.a. at Moen hadde sterke fortrenningsmekanismer som hjalp ham å holde depresjonen borte. Moen kunne i perioder virke følelseskald, selvhevdende og lite berørt av situasjonen – for så plutselig å snu om og nesten begynne å gråte.

Selv om Moen kunne være aggressiv, klarte han å beholde kontrollen og begrenset aggressivitet til det verbale. «Jeg får imidlertid inntrykk av at dersom jeg ikke er forsiktig med ordvalg, kan jeg komme til å pirke borti en vulkan,» skrev Føreland.

Hun oppfattet at Moen rent psykiatrisk ikke hadde noen sinnslidelse, og at hans atferdsforstyrrelser skyldtes en rekke forskjellige faktorer som bl.a. institusjonstilværelsen og døvheten. I tillegg påpekte Føreland en del momenter som var felles med erklæringen fra mai 1978.

2.2.2.3 Førelands tilleggs erklæring desember 1981

Psykiater Føreland fremla under hovedforhandlingen i Sigrid-saken en tilleggs erklæring.³²

I samtaler hadde Moen bedyret overfor den sakkyndige at han ikke hadde rørt Sigrid, og heller ikke noen gang hadde sett henne. Føreland spurte da hvorfor han hadde fortalt noe annet i retten og

³¹ Mappe 5, dok. nr. IX/1-15.

³² Mappe 5, dok. nr. IX/1-17.

beskrevet hva han angivelig gjorde med Sigrid. Moen svarte da:

«Hvis jeg sier nei, lagdommer bruke hard straff mot meg. Hva skal jeg gjøre? Lagdommer sa til Rendedahl før mandag hvis jeg vente til slutt betyr hard straff. Jeg redd. Hvis jeg sier nei, lagmannen straffe mer, jeg meget bekymret.»

Føreland spurte da hvorfor han var så redd, hvorpå Moen svarte:

«Kripos er farlig, skremme meg. Eirik Stedje og Ragnhild Hjelmtvedt Osmundsen samtaler 1978 Kripos sa lagdommer like ikke lyve. Jeg bli forsiktig lagdommer, jeg bli redd. Politiet skrev en tilståelse. Kjente ikke igjen. Skrev under. Hva er riktig? Jeg bli hjelpeløs. Da. Lei. Jeg hørte rykter om Sigrid drept i døveforeningen. Jeg huske ikke.»

Fra Anne Regine Førelands konklusjon hitsetes:

«...når et menneske er så isolert som Fritz, og har levd som en utstøtt hele livet, blir man et lett bytte for andre. Man er lettere å lede, og man kan gå med på mye rart for å «kjøpe» seg kontakt. Man er dessuten vant til at det alltid er andre som vet best hva som er riktig og sant, og som har rett til å bestemme over en...

En slik person vil selvfølgelig føle seg forsvarsløs og hjelpeløs, spesielt i forhold til autoriteter. Egen identifikasjon er så svak, at de er lette å lede. I tillegg kommer språkforvirringen, usikkerheten i forståelse av det som foregår rundt en. Man skal være forsiktig med å bruke et ord som «hjernevask», og med dette mener jeg ikke at noen bevisst har prøvd å hjernevaske Fritz, jeg mener bare å si at man ikke er klar over hvor sterkt vi er i stand til å påvirke en sterkt understimulert og isolert person.»

Hun mente også at:

«Fritz føler seg hjelpeløs og redd og at han ikke forstår på langt nær så mye av alt som foregår, eller la meg si, av hele spillet, som man kan få inntrykk av i retten.

...
Han viser mye fortvilelse og er hjelpesøkende. Han gir ofte uttrykk for at han ikke forstår hva som foregår i denne saken: «Politiet fortelle meg noe, statsadvokaten fortelle meg noe, Hestenes fortelle meg noe? Hva er riktig?»»

2.2.3 Rettspsykiatrisk erklæring 1999

I forbindelse med vurdering av sikringsforlengelse i 1998/1999 ble Fritz Moen judisielt observert av overlege Anne Regine Føreland og avdelingsover-

lege Bjørn Gunby.³³ Moen var på det tidspunkt under fri sikring og bodde på Conrad Svendsen Senter, hvor han hadde funnet seg til rette.

Ved undersøkelsen klaget Moen over at han fra ca. 1986 hadde vært plaget av øresus og hørte stemmer. «Det er en masse prat rundt omkring meg, det prates til meg. Jeg kjenner mange av stemmene,» sa han. Moen fortalte videre at det var vanskelig å oppfatte beskjeder som stemmene ga ham. Moen oppga også at han hadde fått 3-4 elektriske sjokk på sykehus i Oslo i august 1986. Om dette sa han:

«Hemmelig. Forbauset. Veldig overrasket. Ingen spurte meg. Veldig overrasket. Veldig urettferdig.»

Moen hadde blitt behandlet med Trilafon og Largactil. Man hadde forsøkt å redusere dosen, men Moens psykiske helsetilstand hadde da blitt forverret. Han ble mer plaget av sine tanker, følte strøm eller stråler i kroppen og at noen overskygget eller overvåket ham.

«Strålene bestemmer over meg, og over hjer-
nen min og de sus-plagene jeg har.»

Han tenkte på å få gjenopptatt rettssakene mot seg og ville anmelde politiet. Han sa at hele rettssaken hadde vært urettferdig, og kritiserte bl.a. de sakkyndige legene fra den gangen. Moen hevdet at han var uskyldig dømt.

Ved den judisielle observasjonen fremkom symptomer som tydet på at Moen *fungerte psykotisk*, og man konkluderte med at Moen var sinnsyk på tiden for undersøkelsen:

«Han er hørselshallusinert ... Dette vurderes til å være psykosesyntomer som kan være fremkalt av hørselssvekkelsen, fysisk isolasjon og sensorisk deprivasjon under fengselsopphold, i kombinasjon med betydelige personlighetsavvik.»

Når det gjaldt Moens *sjelsevner*, antok de sakkyndige at hans intellektuelle utrustning var innen det normale på tross av hans betydelige kommunikasjonsproblemer som følge av hørselssvekkelse og taleforstyrrelse.

«Han har siden ung alder vist betydelige personlighetsavvik, særlig av temperament og driftsliv. Hans avvik på seksuallivets område har vært fremtredende og røper tidvis en impulsstyrt, hemningsløs og umoden seksuell adferd som har kulminert i voldtekt og drap. Det har flere ganger også i de senere år vært sinneutbrudd som utslag av manglende affekt-

³³ Mappe 5, dok. nr. IX/1-25.

kontroll. Dertil har han en betydelig tendens til å fraskrive seg ansvar for egne handlinger. ...

Hans langvarige og til dels massive alkoholmisbruk og hodeskade med langvarig bevisstløshet antas å ha skadet ham mentalt, selv om det ikke er påvist varige organiske hjerneska-der. Likevel antas de nevnte faktorer å ha påvirket og ytterligere forsterket hans avvikende karaktertrekk...»

De sakkyndige konkluderte med at Moen hadde mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner. Det ble antatt å være fare for gjentakelse av straffbare handlinger.

2.2.4 Oppsummering

I alle de sakkyndige erklæringene, bortsett fra den siste, var konklusjonen at Moen var tilregnelig både på gjerningstidspunktet og ved undersøkelsen, men at han hadde mangelfullt utviklede og/eller varig svekkede sjelsevner. Under den juridiske observasjonen i november 1998 var Moen psykotisk. Grunnen til dette var at han hadde utviklet en psykotisk tilstand i forbindelse med soningstiden på Ila.

2.3 Fritz Moens språkforståelse og kommunikasjonsproblemer

2.3.1 Om hørselshemming, språklige ferdigheter og språkforståelse generelt³⁴

Døves språksituasjon har sammenheng med om de er født døve, om døvheten har inntrådt tidlig i livet før språket er utviklet, eller om de er blitt døve etter at de allerede har lært talespråk.

De som er eller blir hørselshemmede før 3-4 års alder, kalles prelingvalt døve. Denne gruppen vil ha et annerledes talespråk enn hørende, fordi de ikke har kunnet høre talelydene klart nok til å kunne imitere dem. Denne gruppen preges av språklig invaliditet og betegnes som «*de egentlig døve*». Dr.med. Terje Basilier definerte denne gruppen slik:

1. Deres fysiske svekkelse består i mangelfull utvikling av eller skade i sanseapparatet og/eller sentralnervesystemet nødvendig for hørsel, og hvor svekkelsen har vært til stede fra fødselen

av eller inntrådt svært tidlig i livet (før tre-fire årsalderen), og ikke kan bedres ved vanlig medisinsk eller kirurgisk behandling.

2. Deres uførhet består i et så stort tap av hørselsfunksjonen at de selv med høreapparat ikke er i stand til å høre og forstå betydningen av de fleste informerende budskap av verbal karakter, som vanligvis meddeles gjennom hørselen.
3. Deres viktigste funksjonshemming er en følge av det katastrofale tapet av hørselskommunikasjon med verden omkring dem, slik at det:
 - a) hindrer den naturlige tilegnelsen av verbalspråk – tale, skrift og lesing,
 - b) hemmer tilegnelsen av modningsstimulerende erfaring og sosiokulturelle begreper, og
 - c) blokkerer deltakelsen i den løpende utveksling av samfunnsmessige erfaringer, hendelser og forhold og
 - d) begrenser deres informasjon til de visuelle kanaler.

Anne Regine Føreland peker på at «de egentlig døve er en minoritetsgruppe som potensielt er normale, bortsett fra hørselstapet». Likevel mener hun at en person uten hørsel ikke kan karakteriseres som psykologisk normal, fordi hørselsevnen er svært viktig for sentralnervesystemets totale funksjon.

Om språksituasjonen for ulike grupper av døvesier Føreland:

«Døves språk kan legges på svært forskjellige nivåer, avhengig av på hvilket tidspunkt i livet man ble døv, hvor tidlig man begynte å få språk-opplæring, hvor store hørselsrester man har, hvor stimulerende miljø man befinner seg i, om man for eksempel omgås med andre døve eller bare omgås hørende i et nokså isolert miljø. De språklige ferdighetene avhenger selvfølgelig også av intelligens og evnen til å plukke opp språk.»

Undervisningen av døve var frem til 1970-tallet konsentrert rundt taleopplæring som det primære, og tegnspråk var sett på som et sekundært hjelpemiddel. Det var først på 1980-tallet at norsk tegnspråk ble anerkjent som eget fullverdig språk, og etter hvert tatt i bruk i undervisningen av døve barn. Døve er gradvis blitt anerkjent som en tospråklig minoritetsgruppe. I det følgende gis en summarisk omtale av døves kommunisjonsmessige muligheter:

Talespråk: Den naturlige forutsetningen for å lære seg talespråk er ikke tilstede hos mennesker som er født døve eller blitt døve i førspråklig alder.

³⁴ Utvalget bygger i det følgende bl.a. på disse kilder: Grete Bergh (2004): Norsk tegnspråk som offisielt språk; Anne Regine Føreland (1994): Den døves verden; Justis- og politidepartementet (2005): Rett til tolk. Tolkning og oversettelse i Norsk straffeprosess; Rikstrykdeverket (2004): Nasjonal standard for tolketjenesten; Mary Brennan and Richard Brown (2004): Equality before the law – Deaf people's access to Justice.

Å utvikle oral tale hos denne gruppen døve vurderes som meget ressurskrevende og forutsetter intens opplæring i barneårene. En undersøkelse av psykiater Terje Basilier fra 1970 viser at ca 30 % av tidligere døveskolelever hadde vanskelig forståelig eller ikke-forståelig tale. Blant dem som ikke hadde noen hørselsrest, var andelen 47 %.

Tegnspråk: Professor Arnfinn Muruvik Vonen definerer tegnspråk som «et gestuelt-visuelt språk, basert på produksjon av synlige bevegelser i hender, munn, øyne, bryn, hode og overkropp. Tegnspråk er uavhengig av hørselen og er derfor tilgjengelig for døve på en måte som talespråk ikke er.» Det hevdes at kombinasjonen av tegn, mimikk, kroppsspråk og munnnavlesning gir like store muligheter for nyanser, abstraksjon og begrepsutnyttelse som vanlig norsk.

Munnnavlesning: Lege Arne Berg fremholder at munnnavlesning er meget vanskelig når det ikke understøttes av tegn, og krever intens konsentrasjon og optimale forhold for å bli vellykket. Han mener at hørende ofte overvurderer døves evne til munnnavlesning, og faren for misforståelser er stor.

Noen andre hjelpemidler i kommunikasjonen med døve: Det er ikke uvanlig at man tyr til pennen når man skal snakke med mennesker som ikke hører, noe som har klare begrensninger, ikke minst fordi eldre døve ofte har hatt et mangelfullt skoletilbud og derfor kan ha dårligere lese- og skriveferdigheter enn andre. Erfaringsmessig blir kommunikasjonen ofte stikkordsmessig og konkret, det blir mangel på nyanser, og den følelsesmessige kontakten blir mangelfull. Utvalget har i møte med professor Torgeir Bruun Wyller ved Ullevål sykehus drøftet kommunikasjonsmulighetene med døve. Han er av den oppfatning at kommunikasjon med lappeskriking og munnnavlesning overvurderes av hørende. Døve har ofte dårlig skriftlig kommunikasjon og later ofte som om de forstår. Det oppstår derfor lett misforståelser som ikke blir avklart.

I sin rettspsykiatriske tilleggserklæring fra desember 1981 redegjorde Anne Regine Føreland detaljert om døveproblematikk. Hun skrev bl.a. om feil nybegynnere gjør når de skal lære seg kommunikasjon med døve:

«En annen nybegynnerfeil er at når man ser at den døve smiler, nikker og hører at han sier: «Ja, han har forstått», så tror man det med en gang. Dette skal man være litt forsiktig med, min erfaring har vist at man ofte må plukke ting fra hverandre, må gå i detaljer, må forsikre seg igjen og igjen om hva det er den døve har forstått, ofte ved forsøk på å tolke hva den døve legger i forskjellige begreper. Mange ganger finner man da at døve legger helt andre ting i

abstrakte begreper enn det vi hørende gjør. En annen grunn til å svare ja for den døve kan muligens være at han er trett av alt maset vårt, han ønsker å bli ferdig med dette, eller han er ute etter å vise den hørende at han er flink og forstår ting fort. Igjen og igjen har jeg opplevd hørende kolleger som alt for lett hopper på et svar og tar det for det de mener det er, uten å forsøke å kontrollere.»

Om døves forhold til abstrakte begreper, fremholdt Føreland at:

«...døve stort sett ikke har samme evne til abstrakt tenkning eller til abstrahering som de hørende, de vil gjerne være mer konkrete ihvertfall i sin uttrykksform. Man skal være forsiktig i omgangen av abstrakte begreper og bruke lang tid på å forsikre seg om at den døve virkelig oppfatter begrepet på samme måte som en selv.»

Hun oppsummerte:

«Det er altså svært vanskelig å være sikker på at man virkelig forstår døves språk, ihvertfall når man har med døve å gjøre som ikke er flinke i riktig norsk språk. Når den døve i tillegg er et såkalt «døveisolat», altså en som faller utenfor også i de døves verden, blir det jo enda vanskeligere. Det kan man trygt si at Fritz Moen er. Han har aldri greid å få kontakt og fotfeste i døvegruppen. Han har flakket rotløst fra sted til sted her i landet.»

I tillegg påpekte Føreland at døve som en kompensasjon av en manglende sans er mer visuelle, eller flinkere til å bruke øynene enn de hørende:

«Ved hjelp av øynene er de i stand til å ta inn svært mye informasjon. De «leser» ansiktsuttrykk i langt sterkere grad enn hørende.»

2.3.2 Moens spesielle språkproblemer

2.3.2.1 Innledning

Som nevnt hadde Fritz Moen ikke kontakt med andre døve barn eller voksne i den tiden han var på barnehjemmet fra han var 1 ½ år til han var 7-8 år. Datidens filosofi i døveopplæringen var som påpekt konsentrert rundt taleopplæring som det primære. Det var den orale kommunikasjonen, artikulasjonen og munnnavlesningen som skulle trenes og utvikles. Fritz Moen har fortalt til spesielle Føreland at det ikke var tillatt for barna på døveskolen å bruke tegnspråk seg imellom, og at de kunne bli straffet hvis de likevel gjorde det.

Fritz Moen ble ved flere tilfeller undersøkt av øre-/nese-/halsspesialister. I forbindelse med Fritz Moens opphold på Attføringsinstituttet i Bergen

ble han undersøkt ved Haukeland sykehus. Man fant ved audiometri at Moens høyre øre var døvt, og at han på venstre øre hadde en betydelig hørselsrest. Ørelegen mente at Moen burde kunne få et språk med den gode hørselsresten og et skikkelig høreapparat, men det viste seg etter hvert at hørselsresten ikke var stor nok. Moens psykiske holdning var også en begrensning. Han ønsket ikke å ha høreapparat, men fikk likevel etter hvert tilpasset høreapparat. Det ble sett på som helt nødvendig at han fikk langvarig høretrening, slik at han kunne få utviklet et språk.

Moen var til undersøkelse ved Regionsykehuset i Trondheim for å få tilpasning av nytt høreapparat i november 1977. Han hadde de siste tre årene ikke brukt høreapparat. Det ble konstatert at Moen var døvt på høyre øre og hadde et meget sterkt hørselstap på venstre øre. Det ble tilpasset en såkalt ørehenger til å plassere bak øret:

«Med høreapparat vil han ikke få full taleforståelse, og han er avhengig av munnavlesning. Hvis man artikulerer tydelig, vil Moen forstå det meste. Men misforståelser kan lett oppstå, og i viktigere saker er man avhengig av tolk.»

Det ble foreslått at man ved eventuelle rettsforhandlinger skulle montere et anlegg, eventuelt trådløst med mikrofoner for de som skulle snakke, og med høretelefoner for Moen: «Dette kan nok være til en viss hjelp for han, men man vil likevel være avhengig av døvetolk.»

Det foreligger divergerende uttalelser fra de kilder som utvalget har hatt til rådighet, om Moens døvhet og hans muligheter til å kommunisere med personer han kom i kontakt med før, under og etter rettssakene, i soningstiden og ved sitt siste opphold ved Conrad Svendsen Senter:

2.3.2.2 Kommunikasjon uten døvetolk

Noen hevder at det var relativt uproblematisk å samtale med Moen uten døvetolk, selv om det kunne være vanskelig når samtale kom inn på abstrakte ting. Andre forteller at det tvert imot var vanskelig å kommunisere med Moen. Man måtte bruke lapper, være tålmodig og omformulere spørsmål for å forsikre seg om at Moen hadde forstått.

PHR var styrer på hybelhuset der Fritz Moen bodde i 1977. Han ble godt kjent med Moen, og hadde senere kontakt med ham privat. I forbindelse med gjenopptagelsessaken forklarte PHR om Moens språkproblemer til Tore Sandberg.³⁵ Fra forklaringen hitsettes:

«Etter hvert som vitnet ble kjent med Fritz Moen, forsto vitnet at Moen i samtaler med andre kunne ha betydelige problemer med å forstå både kontekst og intensjon i samtalen fra den han snakket med. Vitnet sier at jo mer sammensatt en samtale ble, desto mindre ble Moens mulighet og evne til å forstå den riktige sammenhengen i det det ble snakket om.

Vitnet sier at han tok seg god tid til å forklare hva vitnet ville fortelle til Moen. Ofte kunne vitnet tro at Moen hadde forstått hva han hadde sagt til ham. Ved flere anledninger viste det seg likevel at Moen ikke hadde oppfattet det vitnet ønsket å formidle til ham – og som vitnet opprinnelig hadde trodd at Moen forsto. Noen ganger mens de satt og snakket sammen måtte vitnet skrive til Fritz Moen for å være sikrere på at han skulle forstå. Moen så da hva vitnet skrev, men i enkelte sammenhenger forsto vitnet likevel at Moen ikke fullt ut greide å integrere de skrevne ordene i sin egen måte å få en riktig forståelse av hva vitnet ville si.

Vitnet sier at Fritz Moen ofte kunne nikke på hodet som om han forsto hva som ble sagt. En rekke ganger var det for vitnet likevel åpenbart at Moen ikke forsto hva som ble sagt til tross for at han tilsynelatende hadde bekreftet gjennom sin nikkning med hodet. Vitnet viser til at også normalt hørende mennesker i gitte situasjoner later som om man er enig med den som snakker – enten fordi man ikke vil synliggjøre manglende kunnskaper eller ut fra andre hensyn. Når det gjelder Fritz Moen, så er vitnet av den oppfatning at han opp gjennom årene – i en verden av hørende – har gått grundig lei av å skulle synliggjøre for omverdenen alle gangene han ikke forstår det som blir sagt. Vitnet tror at dette må ha vært en daglig pine for Fritz Moen så å si gjennom hele livet.

Vitnet sier at når man vurderer Fritz Moens evne og mulighet til å forstå, så må man ta med i betraktningen at betydelige deler av den samlede kommunikasjonsopplevelsen for en funksjonsfrisk person ikke eksisterer for Fritz Moen. Vitnet viser her for eksempel til at et ord for en funksjonsfrisk person kan ha flere betydninger, vitnet viser til intonasjon, tonefall, vektlegging og hva som er hensikten/intensjonen med samtalen. Hvis Fritz Moen ikke har forstått «avsenderens» intensjon med samtalen, så vil hele samtalen kunne misoppfattes av Moen.

Vitnet sier at han vil sammenligne Fritz Moens situasjon med opplevelser vitnet i faglig sammenheng har opplevd senere i forhold til enkelte utenlandske fanger. Funksjonsfriske utlendinger har i noen sammenhenger signalisert at de har forstått det vitnet har sagt til dem.

³⁵ Se vedlegg til bevisanalysene i gjenopptagelsessaken, Mappe 39. Forklaringen er datert 13. januar 2000.

Likevel har det blitt avklart at vedkommende ikke forsto – og dessuten at dette hadde sin årsak i at vedkommende utlending ut fra sin bakgrunn ikke har hatt muligheten til å forstå flertydigheten i et bestemt ord.»

PHR kunne også fremlegge et dokument som han hadde forelagt Moen, og hvor det var understreket de ord Moen ikke forsto, og som måtte forklares nærmere. Det dreiet seg om til sammen 37 ord i en fremstilling på vel seks maskinskrevne sider. PHR listet følgende ord som Moen ikke forsto betydningen av:

«Disposisjon – iakttagelse – unvikende – observert – hoderystende – konfrontasjon – bekrefte – tidsangivelse – korrekt – referat – understrekning – detaljer – positivt – effekter – stiptet – teleobjektiv – betrakter – tykkstilkede plantevekster – rekonstruksjon – nøytralisert – åstedsgranskning – trukket – plasttape – kommunikasjon – knappeste – observanden – ukorrekte – overfladiske – begrepsforståelse – regelmessig – elementære – informasjoner – faser – befatning.»

2.3.2.3 Kommunikasjon med døvetolk

Utvalget har merket seg at mange ulike personer har vært brukt som tolker i forbindelse med politiavhørene, rettssakene og ved legeundersøkelser av de sakkyndige. Noen av disse tolkene har vært kjent med bruk av tegnspråk på grunn av nær omgang med døve. Flere av tolkene har vært i stilling som døveprester. Andre tolker har hatt en profesjonell utdanning i tolketjenester. Utvalget har ingen forutsetning for å uttale seg om kvaliteten på de tjenester som har blitt gitt, men har ved gjennomlesing av en rekke dokumenter fått forståelse for at tolking av Fritz Moen til dels har vært en vanskelig oppgave. Selv ved bruk av utdannede, kvalifiserte tolker viste det seg at uklarheter og misforståelser kunne oppstå ved tolkingen under rettsmøtene.

Det er vanskelig for utvalget å etterprøve hvordan tolketjenesten fungerte under politiavhørene og i de to rettssakene. Det var på den tiden ikke vanlig å foreta noe lyd- eller videoopptak. Fra gjenopptagelsessaken for Hålogaland lagmannsrett i 2001 fins det imidlertid et videoopptak som klargjør at profesjonelle tolker hadde problemer med å forstå Fritz Moen.³⁶

Når det gjelder spørsmålet om hva Fritz Moen forsto under politiavhør og rettsforhandlinger,

mener utvalget at det er grunn til å sondre mellom de to situasjonene.

2.3.2.3.1 Politiavhørene

Under de fleste politiavhørene var politibetjent Lyder Sørforsli tolk. Sørforsli var også til stede da Moen hadde samtale med politilege Karl-Ewerth Horneman.

Ved utvalgets intervju med Lyder Sørforsli 25. oktober 2006 oppga han at han hadde vokst opp med døve foreldre, og at han tidlig lærte seg å bruke døvespråk. Han hadde et godt forhold til Fritz Moen. Fritz Moen kunne ikke alle tegn, men han kunne snakke, selv om det var uartikulert.

I forbindelse med gjenopptagelsesprosessen redegjorde politibetjent Sørforsli nærmere for kommunikasjonen med Moen under politiavhørene. Utvalget gjengir følgende fra avhørsrapporten:

«Han tolket avhør av sikt. Fritz Moen for flere tjenestemenn, pb. Hjertaas, pb. Aarthun, pfb. Stedje og andre som han ikke kunne huske konkret hvem. Ved flere avhør tolket han sammen med døveprest Wetlesen.

...

På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om han kunne huske om pb. Hjertaas tok nok hensyn til F. Moens eventuelle problemer med nyanser/detaljer, språklig sett, svarte vitnet at han var rimelig sikker på at F. Moen forsto alt han ble forelagt av spørsmål.»³⁷

Under intervjuet med utvalget var Sørforsli mer usikker på hvor mye Fritz Moen forsto under avhørene. Moen selv forklarte imidlertid i politiavhør den 30. mai 2000 at Sørforsli var «en veldig god tolk, og han forsto alltid hva Sørforsli tolket».³⁸

Ved enkelte anledninger kommuniserte polititjenestemenn med Moen uten bruk av tolk. Sørforsli har oppgitt til utvalget at han ikke trodde at Moen kunne forstå politibetjent Aarthun; han kunne heller ikke si hvor mye Moen forsto av samtalene med Hjertaas. Sørforsli hevdet at politibetjent Hjertaas kanskje forsto litt og kanskje kunne snakke litt med Moen uten tolk.

2.3.2.3.2 Rettsforhandlingene

I intervju med utvalget har døvepsykiater Føreland hevdet at Moens rettssikkerhet ikke ble betryggende ivaretatt under rettsforhandlingene i de to drapssakene. Hun begrunnet dette med at tempoet

³⁶ Nærmere omtalt i punkt 11.8.1.

³⁷ Mappe 38, dok. nr. 04.

³⁸ Mappe 38, dok. nr. 14.

i rettsmøtene var høyt, og at hun derfor var sikker på at Moen ikke forsto hva som ble sagt. Hun mener at Moen forsto kun 20-30 % av det som ble sagt.³⁹

Psykiater Føreland forklarte til politiet 13. juni 2000 at tolkene som ble benyttet, var gode. Men fordi forhandlingene gikk for raskt, var tolkene under et stort press, og de fikk ikke alltid meddelt Moen det essensielle i spørsmålet. Hun mener derfor at det oppsto misforhold mellom spørsmål og svar.⁴⁰

Aktor i Sigrid-saken, statsadvokat Olaf Jakhelln, har overfor utvalget sagt seg uenig med Føreland. Olaf Jakhelln har forklart at Moen fulgte godt med og brøt inn flere ganger for å korrigere ting som ble sagt i retten.

Avisreferat fra rettssakene viser at tolkene flere ganger ga uttrykk for vanskeligheter med å forstå og tolke Moens uttalelser. I forbindelse med rettsforhandlingene i Sigrid-saken refererte NTB-journalist Skjalg Fremo den 1. desember 1981:

«Saksbehandlingen preges i stor grad av at den sterkt hørselssvekkede mannen ikke er i stand til å gjøre forståelig hva han mener, og hva som etter hans oppfatning er de faktiske forhold i saken. De to døvetolkene har flere ganger vært nødt til å innrømme at de ikke skjønner hva tiltalte ønsker å si.

Tiltaltes ord er forståelige, men i noen tilfeller gir de ikke noen forståelig mening for andre. Lagmann Karl Solberg ga uttrykk for en allmenn oppfatning da han på ett punkt i tiltaltes forklaring kom med følgende avbrudd: – Jeg forstår ikke dette jeg, tolk.»

Skjalg Fremo sa videre at det:

«ikke er klarlagt med sikkerhet om mannen forstår betydningen av ord som er brukt i politiforklaringene og i retten, blant annet abstrakte begrep som tilståelse, skyld og sannhet» (uthevet her).

Utvalget gjengir dessuten følgende fra den forklaring Moen ga politiet 30. mai 2000:⁴¹

«På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han forsto alt som skjedde i retten, svarte han negativt til det. Ved flere tilfeller forsto han ikke hva som ble sagt av dommeren, da sistnevnte ofte snakket direkte til tolken. Noe følte han var riktig, men også at noe ikke stemte, uten at vitnet kunne huske konkrete ting. Han hadde problemer med å følge med i det som skjedde. Han fikk selv forklart seg, men han følte at noe ikke

kom frem, da det ikke ble tolket godt nok. Videre forklarte han at han ikke følte rettssaken som masete, men at dommeren presset ham.»

2.3.2.4 Moens skriftspråk

Det kan også ha en viss interesse hvordan Moen uttrykte seg skriftlig. Som illustrasjon på Moens skriftspråk siterer utvalget fra et udatert brev fra Moen til de sakkyndige Hegrenæs og Horneman:

«Gud + Sverd + Gud.

Gud – vet – jeg – er – meget – uskyldig. Jeg – er – 100%prosent – uskyldig – svergelse – jeg – er – meget – uskyldig. Jeg – vil – ikke – mat – hver – dag, det – er – bevis – uskyldig – hver dag. X Hvorfor – jeg – får – ikke – lov – radio – avis. Hvorfor – mistenkt – meg – hver – dag. Det – er – bevis – jeg – har – ingen – av – henne. Det – er – meget – frekk – av – politi – uhøflig. Hjertås – er – meget – frekk – av – brev. Jeg – er – uskyldig – hver – dag – Gud – se – meg. Da – jeg – vil – ikke – mer – skrive – av rapportliste – om – huske – skrive. Nei – takk. Uskyldig – hver – dag – uskyldig – hver – dag. Jeg – vente – på – død – fred. Trist – leve. Hjertås – er – skyldig – får – ikke – avis – radio. Jeg – får – ikke – fred – jeg – er – uskyldig. Jeg – er – meget – sårbarhet – hver – dag. Hvorfor – gjøre – sånt – av – politi – av hjertås. Jeg – er – X fornærmet – miste – lyst. Ødelagt – får – ikke – avis – radio. Hvor – det. Ikke – mere – mat. Vente – på – død – fred. Jeg – vil – ikke – leve. Trist – leve. Død – fred. Jeg – er – meget – uskyldig – av – Sigrid – Torun – saken. Revansje – skåret blod – av høyre – arm – blod. Det – er – meget – trist – leve – vente – på – død. Hvorfor – ikke – lese – X avis – og – radio.

X Hvorfor – forbudt – avis – radio.

Jeg – uskyldig – hver – dag. Skyndere – jeg – død. Jeg – har – ingen – røre – med – fingertykk – av – Sigrid – Torunn. Hvorfor – Mistenkt – meg. Hjertås – Årtun – alt – for – mye – masse – meg. Hvorfor – tvang – meg – underskrift. Hjertås – er – meget – lurt – smart – hode – lokker – meg – underskrift. Ødelagt – mye – lyver – fortelle – av – min – navn – er – ødelagt. Hvorfor – sint – slå – bord – 18 – oktober. Hvorfor – Lyder Sørfors – sladre – til – Hjertås. Om – jeg – får – lov – avis – radio – fredag 9 – desember 1977. Men – jeg – får – ikke – avis – radio – stengt – den – tirsdag 13 desember.»

2.3.2.5 Kommunikasjonen de senere år

Utvalget har intervjuet personer som hadde kontakt med Fritz Moen fra tiden på Conrad Svendsen

³⁹ Jf. også punkt 10.6.

⁴⁰ Mappe 38, dok. nr. 13.

⁴¹ Mappe 38, dok. nr. 14.

Senter, og som i tillegg hadde kjennskap til ham fra tidligere.⁴² De fortalte at Fritz Moen manglet kunnskaper om en del grunnleggende ting fordi han hadde levd ved siden av samfunnet i mange år. Han hadde en holdning, som mange døve, at hørende er best, de er «viktige» personer, autoriteter som man måtte forholde seg til.

Når det gjelder den språklige kommunikasjonen, brukte Moen talestemme i tillegg til tegnspråk, avhengig av hvem han snakket med. Vanlig hverdagskommunikasjon var ikke noe problem for personalet. Moen hadde imidlertid sin egen måte å forholde seg til spørsmålsstillinger på. Man måtte ofte gå noen runder for at han skulle kunne forstå meningen med det som ble sagt.

2.3.2.6 *Muruvik Vonens uttalelse til Gjenopptagelseskommissjonen*

Gjenopptagelseskommissjonen anmodet 26. april 2006 professor Arnfinn Muruvik Vonen ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo om en sakkyndig uttalelse knyttet til Fritz Moens begjæring om gjenopptagelse av Torunn-saken.⁴³ Mandatet gjaldt døves problemer generelt i en avhørssituasjon.

Professor Vonen fikk en del konkrete spørsmål som ble besvart i hans uttalelse av 19. mai 2006. Utvalget gjengir nedenfor essensen i de svar som ble gitt.

Vonen anbefaler at det normalt blir brukt to tolker i politiavhør av tegnspråkbrukere. Han viser til at det i praksis alltid blir innkalt to tolker til rettsmøter.

Om norsk tegnspråk uttaler han at det er et selvstendig og fullverdig språk ulikt norsk tale-/skriftspråk. Fordi tolkene har lært tegnspråk som et fremmedspråk i voksen alder, kan de ha begrenset følelse for språkets nyanser. I noen tilfeller kan altså tolken ha begrensede språkferdigheter, mens årsaken til kommunikasjonsproblemer i andre tilfeller ligger hos den døve og kan skyldes mangelfull opplæring og/eller kognitive begrensninger.

Barn som først etter 8-10 års alder får tilgang til et språkmiljø, kan ha gått glipp av så mye informa-

sjon at de også som voksne mangler elementær kunnskap om livet og samfunnet rundt seg. Slik språklig deprivasjon blir særlig synlig ved bruk av abstrakte begreper som gjerne involverer metaforer, noe som betraktes som mer avansert kommunikasjon enn kommunikasjon om konkrete gjenstander og prosesser.

Vonen peker ellers på at norsk tegnspråk har samme presisjonsnivå som norsk tale- og skriftspråk, så lenge det anvendes på arenaer og om emner som tegnspråklige døve har erfaring i å kommunisere om. På spesialområder, som jus, kan det imidlertid mangle presis terminologi.

Vonen ble forelagt en tilfeldig rapport fra et avhør av Moen og bedt om å redegjøre for prosessen frem til et nedtegnet avhør forelå.

I sitt svar forklarer han at enkelte grammatiske forskjeller mellom norsk tale-/skriftspråk og norsk tegnspråk lett kan føre til misforståelser mellom den døve og tolken(e). Han nevner spesielt tidsrelasjoner, pronomener, sammenligning og negasjon (nektelse)⁴⁴. Han uttaler at siden

«...både eksplisitte tidsreferanser og eksplisitte personreferanser kan utelates i norsk tegnspråk, er det etter mitt skjønn her rom for misforståelser og feil i oversettelsen. Man kan heller ikke se bort fra at deler av framstillingen er (rester av) en slags innøvd eller «instruert» tilståelse, som står i kontrast til Moens påfølgende avvisning av skyld. Slike flertydigheter i utskriften kan både skyldes en eventuell særegen måte å bruke norsk tegnspråk på fra Moens side og en eventuell ufullstendig beherskelse av nyansene i norsk tegnspråk hos tolkene...»

Uten at Muruvik Vonen går konkret inn på tilfellet Moen, uttaler han også at det:

«framstår ... for meg som sannsynlig at en døv person med svake lese- og skriveferdigheter og dermed forbundne begrensninger i kunnskaper om samfunnsmessige prosesser vil kunne tenkes å etterkomme en myndighetspersons sterke oppfordring til å undertegne et dokument (for eksempel en avhørsrapport) uten å stille de kritiske spørsmål som i ettertid kan synes opplagte.»

⁴² Direktør Rune Baardsen, psykologspesialist Maj Volden og språkkoordinator Randi Thelle.

⁴³ Mappe 43, dok. nr. 6-2.

⁴⁴ Disse fire grammatiske områdene er hentet fra Nancy Frishberg: *Interpreting: an introduction*, 1990.

Kapittel 3

Etterforskningen i Torunn-saken

3.1 Sammendrag

I oktober 1977 forsvant Torunn Finstad etter at hun lørdag 1. oktober/natt til søndag 2. oktober var i Studentersamfundet i Trondheim. Hun ble meldt savnet 4. oktober. Det ble umiddelbart satt i gang et betydelig søk fra politiets side, bl.a. i nærheten av Stavnebrua der Torunn ville ha passert dersom hun hadde gått hjem fra Studentersamfundet. Hun ble funnet av en hundepatrulje 6. oktober, på elvebredden ca. 160 meter sørvest for Stavnebrua. Kroppen var delvis avkledd, og hodet og overkroppen lå under vann. Snoren fra regnjakken hennes var surret rundt halsen. Dødsårsaken var drukning.

På grunn av likheten med Sigrid-saken, som ikke var oppklart til tross for en omfattende etterforskning, antok politiet at det kunne være samme gjerningsmann i begge saker.

Det ble iverksatt en omfattende etterforskning også i Torunn-saken. Torunns familie, venner og kontaktnett samt mange av de som var til stede i Studentersamfundet 1. oktober, ble avhørt. Politiet fikk også mange tips fra publikum som førte til at flere personer ble etterlyst.

Politiet foretok undersøkelser rettet mot Fritz Moen som mulig gjerningsmann allerede dagen etter at Torunn ble funnet. Moen ble pågrepet den 7. oktober og tilsto i første avhør at han høsten 1977 hadde blottet seg for kvinner ved flere anledninger i området rundt funnstedet. Han innrømmet også å ha antastet en kvinne ved Stavnebrua, altså ca. 200 meter fra der Torunn ble funnet. Samme dag ble Moen formelt siktet for disse forholdene.

De påfølgende dagene ble det gjennomført intense og langvarige avhør av Moen. Det fremgår av avhørsrapporten fra 9. oktober at han denne dagen svarte bekreftende på spørsmålet om han hadde drept Torunn. På kvelden samme dag vekslet han mellom å erkjenne og benekte å ha drept henne. Natt til 10. oktober ga han en mer detaljert tilståelse. Hans forklaring gikk da ut på at han hadde fulgt etter en kvinne som gikk vestover Stavnebrua. Han hevdet imidlertid at han ikke husket hvordan han hadde drept henne, og mente at det hele var en drøm.

Den 10. oktober ble Moen fremstilt for varetektsfengsling siktet for blotting og antasting av kvinner. Han ble fengslet til 24. oktober. Det var ikke begjært brev- eller besøksforbud eller forbud mot å lese aviser eller høre radio. Dagen etter gjentok han sin forklaring fra 10. oktober, og presiserte på nytt at det var en drøm. I avhør 15. oktober forklarte Moen at han hadde kastet kvinnen utfor Stavnebrua ved brokaret ned i en steinrøys, noe som ikke stemte med åstedfunnene.

På et tidspunkt under avhør 16. oktober sa Moen at han nå skulle fortelle «alt som skjedde med Torunn». Deretter ga han en detaljert tilståelse som på vesentlige punkter samsvarte med politiets tekniske funn. Dagen etter nektet han først å avgi forklaring. Samme dag begjærte politiet forlenget fengsling, og Moen uttalte under rettsmøtet at hans tilståelse fra dagen før var uriktig. Han sa også at politiet hadde slått i bordet til ham. Han ble fortsatt fengslet for blotting og antasting, men retten ga uttrykk for at det forelå skjellig grunn til mistanke også for drapet på Torunn. Senere på dagen gjentok Moen forklaringen fra dagen før.

Etter 16. oktober var etterforskningen i Torunn-saken stort sett rettet mot Moen som gjerningsmann. Den 18. oktober ble det etter begjæring også nedlagt forbud mot brev og besøk og mot å lese aviser og høre radio. Overfor politiet fastholdt Moen sin tilståelse i de fleste avhørene, og han deltok på to rekonstruksjoner med forsvareren til stede. Her samarbeidet han om en rekonstruksjon av hendelsesforløpet. Ved den siste rekonstruksjonen ble også selve drapshandlingen gjennomgått mer i detalj. Politiet gjennomførte også en rekonstruksjon uten Moen til stede.

Overfor andre enn politiet benektet Moen å ha drept Torunn. Dette gjaldt overfor bekjente og personer som besøkte ham i fengselet, men også i rettslig avhør 4. november og under rettslig forundersøkelse i februar 1978. Her uttrykte han om sine tilståelser overfor politiet «Når jeg tilstår maser de ikke mer, jeg har tilstått fordi jeg har skrevet navnet mitt under. Jeg ble lokket til tilståelsen. Det er farlig å underskrive. Jeg er ødelagt.»

I samtale med to av de rettspsykiatriske sakkynndige forklarte han at han var uskyldig, men

beskrev samtidig hendelsesforløpet, slik han hadde gjort overfor politiet. Han uttalte at det var en drøm. Overfor den tredje sakkyndige, som var døvepsykiater, sa han konsekvent at han var uskyldig.

I april 1978 ble det tatt ut tiltale mot Moen for drap og voldtekt i tillegg til blotting og antasting.

3.2 Innledning

Torunn Finstad ble født 4. juli 1957 og var 20 år da hun døde. Hun vokste opp i Kongsberg. Den 23. august 1977 kom hun til Trondheim for å studere ved Fysiokjemiskolen. Hun hadde skaffet seg hybel hos EN i Selbakk Øvre nr. 6. Sokkeletasjen ble utleid som tre hybler. De to andre som bodde der på dette tidspunktet var TT og hennes bror AT.

Lørdag 1. oktober 1977 var TT og Torunn sammen på Torunns hybel før de begge hver for seg dro til byen. Torunn dro til Studentersamfundet hvor hun bl.a. var sammen med sin tremenning SR. SR gikk hjem kl. 01.30 den natten. Da var Torunn fortsatt i Studentersamfundet.

Da TT søndag formiddag fant kjøkkenet slik hun hadde forlatt det kvelden før, antok hun at Torunn, som skulle reist på jobb søndag morgen, ikke hadde vært hjemme om natten. I samråd med broren bestemte hun seg for å vente til neste dag før det ble undersøkt nærmere hvor Torunn var. Da Torunn heller ikke dukket opp mandag, ringte hybelvertinnen sykehuset der Torunn arbeidet. Først 4. oktober fikk hun beskjed fra sykehuset om at Torunn ikke hadde vært på jobb siden 1. oktober. Etter å ha tatt kontakt med Torunns foreldre, meldte hybelvertinnen Torunn savnet samme dag.

Om morgenen 5. oktober ble media kontaktet med signalement på Torunn. Det ble sendt melding i radioen i løpet av dagen. Politiet foretok flere avhør og undersøkte hybelen til Torunn, uten at det kom frem opplysninger som førte til at Torunn ble funnet.

På kvelden samme dag meldte AS seg for politiet. Hun fortalte at hun og forloveden hadde gått fra Osloveien over Stavnebrua på vei hjem natt til 2. oktober omkring kl. 02.20. Før de kom til det punktet hvor stien ble smalere, møtte de en ung kvinne på sykkel som kom i motsatt retning. AS beskrev kvinnen som «meget skremt». Kvinnen hadde stoppet dem og fortalt at hun nettopp hadde hørt et kvinneskrik. AS' forlovede bekreftet AS' forklaring i avhør på telefon 5. oktober.

Det ble satt i gang søk med hundepatrulje i området rundt Stavnebrua, og 6. oktober ca. kl. 08.45 ble Torunn funnet.

3.3 Politiets tekniske etterforskning

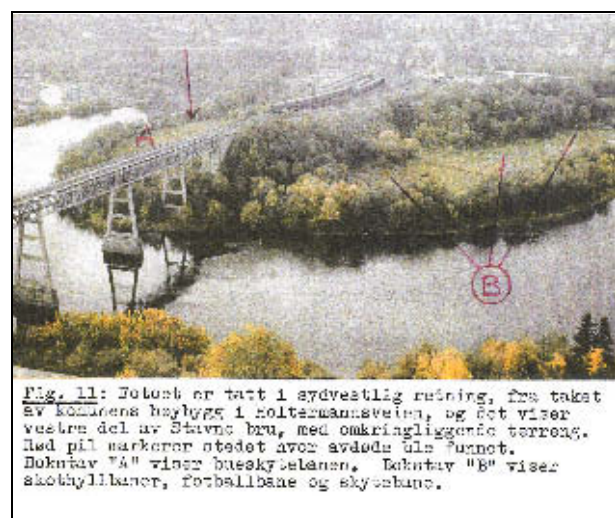
3.3.1 Beskrivelse av åstedet

Når det gjelder beskrivelsen av åstedet, bygger utvalget i hovedsak på åstedsrapporten som er signert av politiførstebetjent Klegseth og politibetjent Kalland.¹ Utvalget har vært på en åstedsbefaring hvor Kalland deltok. I noen grad bygger beskrivelsen derfor også på utvalgets egne observasjoner, i tillegg til beskrivelser gitt av Kalland under denne befaringen. Undersøkelsene på åstedet ble ifølge åstedsrapporten startet 6. oktober 1977 og avsluttet 20. oktober samme år.

Området der Torunn ble funnet, ligger sørvest for Stavnebrua. Denne broen er en gammel jernbanebro med en gangveg/-sti som går langs sporet på sørsiden.

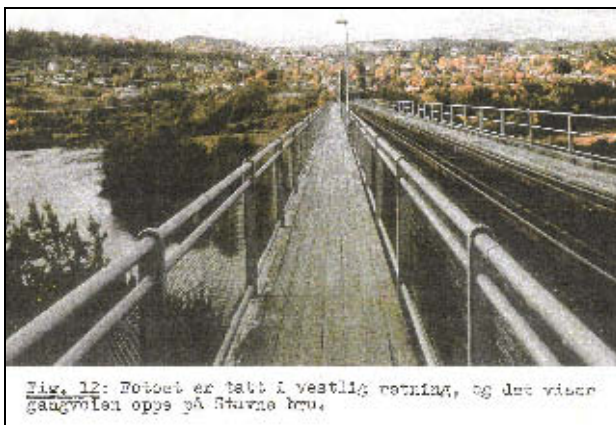

Figur 3.1

Figur 3.2

¹ Mappe 26, dok. nr. III/13.

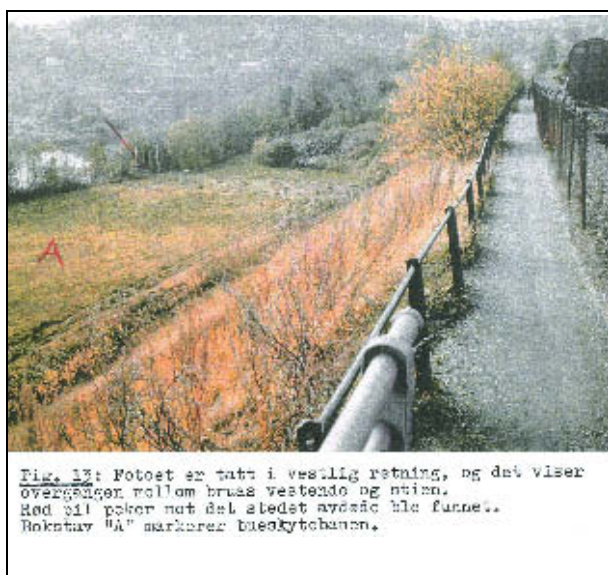
Figur 3.3

Bredden på gangstien var på den tiden mellom 110 og 120 cm. I enden av broen der jernbanesporret og gangstien fortsetter mot vest, er det en sydvendt skråning med helningsvinkel på ca. 30 grader. Skråningen leder ned på en større gresslette som i 1977 var benyttet som bueskytterbane. Sletten ligger ca. 13 meter lavere i terrenget enn stien, og det er ca. 27 meter fra stien ned til sletten. Sletten er tilnærmet rektangulær, 40 meter bred og omtrent 120 meter lang, og altså ca. 5 dekar stor. I oktober 1977 vokste det mellom 10 og 50 cm høyt friskt gress der.

I skråningen mellom stien og sletten var det en del trær og gammelt gress på ca. 1 meters høyde.

Langs gangstien mot bueskytterbanen var det et ca. 1 meter høyt rørgelender. Røret var festet til H-jernstolper.

Ved enden av sletten var det en snuplass.

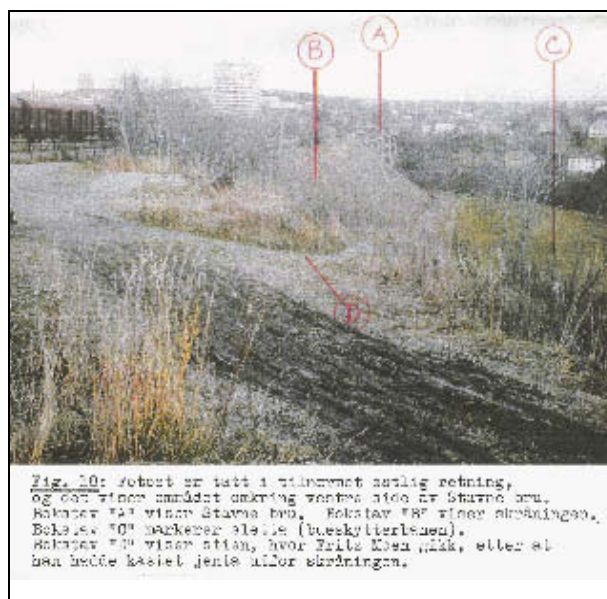

Figur 3.4

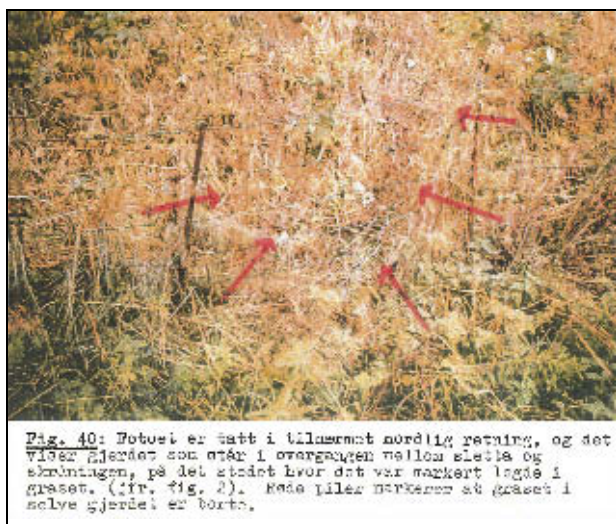
Figur 3.5

Ved snuplassen gikk det en sti ned til sletten/ bueskytterbanen.

Figur 3.6

I overgangen mellom skråningen og sletten sto det et gjerde som var ca. 1 meter høyt. Gjerdet besto av jernstolper som det var trukket stålvaiere gjennom. Gjerdet var delvis skjult av gress og andre vekster.

Figur 3.7

På øst- og sørsiden av sletten var det bratte og skogbevokste skråninger ned til Nidelven. Helningsvinkelen var her 45 grader. Fra sletten og ned til elven var det omtrent 9 meter og ca. 5 meter høydeforskjell.

Figur 3.8

3.3.2 Beskrivelse av funnstedet

Torunn ble funnet liggende på ryggen nederst i skråningen mot elven ved det sørvestre hjørnet av sletten. Hun lå med hodet ned i elven og bena oppover i skråningen. Det ene benet hang fast i en liten busk. Hun var naken nedentil, bortsett fra en sokk på venstre fot. På overkroppen var hun iført en gul anorakk med hette. Anorakken var delvis tilsølt av leire og jordpartikler. Hettesnoren var surret 1 ½ gang rundt Torunns hals i høyde med strupehodet og var strammet noe til.

På overkroppen hadde hun ellers en tykk tre-farget genser med brede striper, en flerfarget ull-

vest, en langermet, hvit bluse med knepping i hal-sen og en BH som var skjøvet opp over brystene.

Torunns lår sprikte, og knærne var bøyd ca. 90 grader. Mellom tommelfinger og pekefinger i begge hender holdt hun noen lange lyse hår. En skulderveske hang på en kvist over henne. Fun-nene på stedet tilsa at det var begått et seksualdrap.

Samme dag ble Torunns dongeribukse funnet på bunnen av elven ca. 1 meter vest for funnstedet og ca. 2 meter ute i elven. Dagen etter ble trusen hennes funnet omtrent samme sted. Den andre sokken hennes lå på sletten ca. 10 meter fra funn-stedet. To dager senere ble det også funnet en beskyttelsesknapp fra skuldervesken hennes. Knappen ble funnet midt på sletten ved hjelp av en metallsøker.

3.3.3 Tekniske funn

Det Torunn hadde på seg da hun ble funnet, ble sikret:²

- «A-1: Gul regnjakke.
- A-2: Hvit bluse.
- A-3: Slippover.
- A-4: Genser.
- A-5: Bysteholder.
- A-6: Truse.
- A-7: Blå sokk.
- A-8: Dongeribukse.
- A-8-a: Lommeinnhold i dongeribuksen.
- A-9: Veske.
- A-9-a-o: Innhold i vesken.
- A-10: Armbåndsur.
- A-11: Halssmykke.
- A-12: Hår, funnet inne i avdødes venstre hånd.
- A-13: Hår, funnet inne i avdødes høyre hånd.
- A-14: Hår, funnet på avdødes hals.
- A-15: Hår, funnet på avdødes mave.
- A-16: Hår, sikret fra avdødes hode.
- A-17: Neglavskrap sikret fra avdødes høyre hånd.
- A-18: Neglavskrap sikret fra avdødes venstre hånd.
- A-19: Kvister og løv funnet mellom avdødes genser og skjorte, på ryggen.
- A-20: Avdødes fingeravtrykk.
- A-21: Joggesko funnet ved T.M.V. den 3.10.77.
- A-22: Avstrykninger fra avdødes vagina.
- A-23: Avstrykninger fra avdødes rectum.
- A-24: 3 glass med prøver av avdødes blod.
- A-25: 1 glass med prøve av avdødes maveinnhold.»

² Mappe 26, dok. nr. III/13.

Fra åstedet sikret politiet følgende:

- «B-1: Jordprøve ved liket.
- B-2: Gress og løvprøve ved liket.
- B-3: Gresstorv ved liket.
- B-4: Jordprøve fra elveskrent.
- B-5: Hvite tekstilfibre fra toppen av elveskrent.
- B-6: Kvist med rosafarget sopp, fra toppen av elveskrent.
- B-7: Mose fra trestamme i elveskrent.
- B-8: Blå frottesokk, fra toppen av elveskrenten (brinken).
- B-9: Røyksopp fra brinken.
- B-10: Jordprøve fra brinken.
- B-11: Tekstilfibre, lillafarget, brinken.
- B-12: Tekstilfibre, lillafarget, brinken.
- B-13: Tekstilfibre, lillafarget, brinken.
- B-14: Tekstilfibre, hvit, brinken.
- B-15: Tekstilfibre, hvit, brinken.
- B-16: Tekstilfibre, hvit, brinken.
- B-17: Gress og løvprøve fra brinken.
- B-18: Plasterlapp fra sletta.
- B-19: Metallknapp, blank, fra sletta.
- B-20: Gressprøve fra sletta.
- B-21: Jordprøve fra sletta.
- B-22: Jordprøve sikret i overgang mellom sletta og skråning, stedet hvor det ble funnet 2 stk. kronestykker.
- B-23: 2 stk. norske 1-kronemynter, fra overgangen mellom sletta og skråning.
- B-24: Gressprøve sikret fra samme sted som B-22.
- B-25: Gressprøve fra midt i skråningen.
- B-26: Jordprøve fra midt i skråningen.
- B-27: Jordprøve fra skråning, ved lysmast.
- B-28: Jordprøve fra øverst i skråning, ved stien.
- B-29: Ekskrementer (hund?) fra overgang mellom sti og skråning, tilnærmet rett opp for lysmast.
- B-30: Prøve av stålvaier fra gjerdet mellom slette og skråning.
- B-31: Prøve av blad (hestehov) med orangerfarget sopp, sikret fra overgangen mellom sti og skråning ved lysmast.
- B-32: Blad (or?) med sopp, sikret fra same sted som B-31.
- B-33: Knapp funnet i sydskråningen, på vestenden av Stavne bro.
- B-34: Rødfarget sopp, funnet midt i skråning.
- B-35: Orangerfarget kam, funnet midt i sydskråning, ca. 50 meter vest for vestre brukar.
- B-36: Rødfarget bær funnet i skråning.

- B-37: Ekskrementer, formentlig hund, funnet i overgang mellom kjerrevei og sti, i skråningen liggende vest for sletta.
- B-38: Heggbær fra et tre ved brinken.
- B-39: Bringebær fra skråningen.
- B-40: Tilnærmet råttent trestykke med gulaktig sopp, funnet på brinken.
- B-41: Røde tekstilfibre, sikret 16.10.77 ca. 2 meter nordvest fra liket.»

Av åstedsrapporten følger det også at politiet, i skråningen mellom gangstien og sletten, fant en legd i gresset. Det gikk en markert stripe/fure ned skråningen hvor gresset helt eller delvis var bøyd eller lå mot marken.

Fritz Moen ble tidlig under etterforskningen mistenkt for drapet. Politiet foretok derfor beslag i en del gjenstander som tilhørte Moen, med tanke på å sammenholde disse med funnene på Torunn og ved åstedet. Det ble også innhentet biologisk materiale fra Fritz Moen. Åstedsrapporten inneholder følgende opplisting:

- «C-1: Svart dynejakke.
- C-2: Hvit nylonskjorte med lyse brune og sorte striper.
- C-3: Blågrå bomullsskjorte med hvite blomster.
- C-4: Hårprøve fra siktedes hode.
- C-5: Innhold fra papirkurv fra siktedes hybel.
- C-6: Blå dressbukse med mørke striper.
- C-6-a: Røde fibre sikret fra dressbukse C-6.
- C-6-b: Hår sikret fra dressbukse C-6.
- C-7: Brune benklær med lyse striper.
- C-8: Laminert grågrønn sportsjakke.
- C-9: Orangerfarget/gulbrun skjorte.
- C-10: Røde strømper, funnet i kommodeskuff på siktedes hybel.
- C-11: Røde raggsokker, fra samme sted som C-10.
- C-12: 2 stk. blanke knapper, funnet på siktedes hybel.
- C-13: Glidelås med litt gråaktig stoff, fra siktedes hybel.
- C-14: Deler av bukselinning, gråspraglet med hekte.
- C-15: Blå bomullstruse med flerfarget mønster, (herre).
- C-16: Grå- og blåmønstret herretruse.
- C-17: Blå badebukse, bomull.
- C-18: Blå bomullsskjorte med brystlomme.
- C-19: Blå bomullsskjorte med røde blomster.

- C-20: Gråhvit skjorte med blå ruter.
- C-21: Grønn ensfarget bomullsskjorte.
- C-22: Blå bomullsskjorte
- C-23: Blodprøve sikret 22.11.77.
- C-24: Kjønnshår sikret 22.11.77.»

3.3.4 Analyseresultater fra tekniske funn

Betydelige deler av de tekniske funnene ble sendt Kriminalpolitisen for analyser. Kriminalpolitisen analyserte en del av materialet, mens enkelte undersøkelser ble foretatt av andre kompetente sakkyndige.³

Kriminalpolitisen, Kjemisk seksjon, analyserte regnjakken (A-1), blusen (A-2), slippoveren (A-3) og genseren (A-4) som Torunn hadde på seg da hun ble funnet. Det ble verken funnet blod eller sæd på disse.⁴

På brinken (bakkekammen i overgangen mellom sletten og elveskrenten) fant politiet noen hvite tråder (B-14, B-15 og B-16). Trådene ble sammenlignet med tråder i en dynejakke som var beslaglagt på hybelen til Moen (C-1).⁵ *Analysene viste at trådene ikke stammet fra denne jakken.*

På brinken nært inntil de nevnte trådene ble det også funnet noen lodotter med bl.a. lillafargede ullfibre (B-11, B-12, B-13). Disse ble analysert sammen med lillafargede ullfibre under B-24. Ullfibre ble sammenlignet med trådene i genseren Torunn hadde på seg da hun ble funnet (A-4).⁶ Konklusjonen på sammenligningen var at lodotterne meget vel kunne stamme fra genseren.

Det ble gjort funn av jordrester på dynejakken som var beslaglagt på Moens hybel (C-1). Jordrestene ble sendt til Institutt for geologi ved Universitetet i Oslo for en sammenligning mot jordprøver tatt ved åstedet (B-1, B-4 og B-10).⁷ C-1 og B-1 beskrives som nærmest identiske. Men siden den aktuelle mineralsammensetningen var typisk for jordsmonnet i Trondheimsområdet, ble det konkludert med at det ikke kunne fastslås at prøven fra Moens jakke stammet fra åstedet.

På samme dynejakke (C-1) ble det funnet et gult anstrøk. Dette ble sammenlignet med sopp på en kvist funnet i nærheten av åstedet (B-6). Sammenligningen ble foretatt på Botanisk Laboratorium.⁸ Heller ikke denne analysen ga noen resultater av bevisverdi.

³ Mappe 26, dok. nr. III/10.

⁴ Mappe 26, dok. nr. III/10 side 3-4.

⁵ Mappe 26, dok. nr. III/10 side 4-5.

⁶ Mappe 26, dok. nr. III/10 side 6-7.

⁷ Mappe 26, dok. nr. III/8.

⁸ Mappe 26, dok. nr. III/7.

På Moens dynejakke (C-1) var det også en flekk som kunne være fra ekskrementer. Dette ble sammenlignet med et funn av ekskrementer i nærheten av åstedet (B-29). Denne analysen ble gjennomført av Norges veterinærhøgskole, Institutt for rettsmedisin.⁹ Konklusjonen var at flekken på dynejakken trolig ikke stammet fra nevnte ekskrementer.

Hårene som ble funnet i hendene og på kroppen til Torunn (A-12 t.o.m. A-16), ble sendt til Rettsmedisinsk institutt for analyse sammen med hårprøver og klesplagg beslaglagt i Moens leilighet (C-4, C-6-b, og C-24). Deler av materialet ble videre sendt til Metropolitan Police Forensic Laboratory i London.¹⁰ Ifølge rapporten fra Metropolitan Police Forensic Laboratory var det ikke mulig å utlede noe av hårfunnene. Hår funnet rundt åstedet kunne alle stamme fra offeret, og hår funnet på klærne til Moen kunne være fra ham. Undersøkelsene foretatt av Rettsmedisinsk institutt ga heller ikke noen funn av betydning.¹¹ Metropolitan Police Forensic Laboratory undersøkte også noen klær som tilhørte Moen.¹² Det ble funnet blod på flere av disse. Men det var ikke mulig for de sakkyndige å typebestemme eller utlede noe av disse blodflekkene.

Det ble senere også foretatt en analyse av flere av de andre klærne som ble beslaglagt på Moens hybel. Heller ikke disse undersøkelsene ga noen funn av bevisverdi.

3.3.5 Obduksjonen

På begjæring fra Trondheim politikammer utførte professor dr. med. Olav A. Haugen og ass. overlege Tore B. Halvorsen undersøkelser på åstedet. De obduserte deretter liket.¹³ De konkluderte med at Torunn sannsynligvis hadde vært død siden natt til 2. oktober 1977, og at hun hadde vært utsatt for seksuelle overgrep og en voldsforbrytelse. Avdødes vekt var 49,9 kilo, og hun var 173 cm høy.

Det ble påvist skader som indikerte at avdøde hadde vært utsatt for vold mot hodet:

«Det sees ingen åpenbare utvendige tegn til lesjoner av hodehuden, men i underhudsvevet i isseregionen finnes en fersk, flateformig blødning med største tverrmål på 6 cm. I begge tinningregioner sees i underhuden og tinningmuskulaturen flateformige blødninger med

⁹ Mappe 26, dok. nr. III/9.

¹⁰ Mappe 26, dok. nr. IV/10.

¹¹ Mappe 26, dok. nr. IV/11.

¹² Mappe 26, dok. nr. IV/10.

¹³ Mappe 26, dok. nr. IV/9. Obduksjonsrapporten er datert 22. desember 1977.

største tverrmål 6-7 cm. Det er ingen tegn til brudd av hodeskallen. Under spindelvevshinnen og den innerste, tynne hjernehinne fant man i høyre tinningregion en tynn blodfilm i et område som målte 6 x 7 cm. Forøvrig ingen tegn til skade av hjernens utside...»

I halsregionen ble det:

«Ved lagvis disseksjon av halsorganene [funnet] ferske blødninger såvel i begge skrå, store halsmuskler som i de mindre halsmuskler nedenfor og ovenfor strupehodet. Det var også ferske blødninger omkring venstre kravebensbrystbensledd.

Dessuten fantes flere blødninger i bløtdelene foran halsvirvelsøylen, bak spiserøret og i høyde med skjoldbruskkjertelen.»

Det ble også funnet visse skader ved skjedeåpningen:

«Det fantes en liten, overfladisk defekt i slimhinnen svarende til skjedeforgården (introitus) baktill i midtlinjen (knappt 1 cm lang, nærmest rift). Hymenalringen viste ferske utseende blødninger praktisk talt rundt det hele, men det var ingen store rifter i hymenalringen (ingen sikre tegn til deflorasjon). I skjeden fant man at slimhinnen hadde en etter alt å dømme vanlig fuktighetsgrad, og det var ikke sikre tegn til sekretøkning. I mormunnsåpningen fant man en liten slimpropp (man tok utstryk av sekret så vel fra skjede som fra livmorhalsen). Det var ingen sikre tegn til skader av livmorhals-tappen, og ingen defekter i skjede-veggen.

Egglederne var upåfallende. Begge eggstokker var cystisk oppdrevet, omtrent jevnstore, med største tverrmål 4-5 cm, og det var ingen tegn til blødninger i disse.

Det var ingen åpenbare tegn til størknet sekret omkring skjedeåpning eller svarende til behårede hud på de store skamlepper og venusberget. Det var ingen tegn til lesjon av huden i endetarmsåpningen, men fra endetarmen kunne man suge ut litt grålig sekret som man sikret seg med henblikk på videre undersøkelser.»

De nærmere undersøkelsene avdekket ikke sædceller i underlivet.

Den umiddelbare dødsårsaken var drukning. Undersøkelsen av lungene beskrives på følgende måte:

«Høyre lunge vekt 415 g, venstre lunge vekt 430 g. Begge lunger var voluminøse, og gikk praktisk talt sammen i midtlinjen fortil. Over venstre underlapp fant man mot aksel-flaten enkelte punktformige blødninger (petecchier). Så vel lungeoverflatene som snittflatene viste

avvekslende landkartlignende lyse og mørkerøde områder. Det kom rikelig med skummende blodvann fra små bronchiegrener og snittflatene generelt. Det var ingen sikre blødninger i lungevevet.»

Det ble ikke funnet etylalkohol i blodprøven fra avdøde. Mageinnholdet besto av «sparsom mengde godt fordøyde matrester». Torunn hadde blodtype A.

3.3.6 Værrapport fra Trondheimsområdet 1. og 2. oktober 1977

Værrapport for dagene 1. og 2. oktober 1977 viste at det mellom kl. 07.00 og 19.00 den 1. oktober kom 1,5 mm nedbør.¹⁴ Etter kl. 19.00 var det oppholdsvær frem t.o.m. søndag 2. oktober. I hele perioden var temperaturen mellom 1 og 6 grader celsius.

3.3.7 Undersøkelse av tidsforløp fra Studentersamfundet til stedet der politiet antok at Torunn ble angrepet

Politibetjent Eli Degerstrøm gikk opp strekningen Torunn sannsynligvis hadde gått fra Studentersamfundet til det stedet der politiet antok at gjerningsmannen hadde angrepet henne.¹⁵ Målingen ga følgende tidsbruk:

a) Studentersamfundet	0.00
b) Snorregate	1.45
c) Essostasjonen	4.38
d) Endeholdsplassen for Trikken	7.58
e) Holtermanns veg ved foten av stien til broen	12.26
f) Midt på Stavnebrua	14.21
g) «Stedet» opp ved gjerdet	16.42

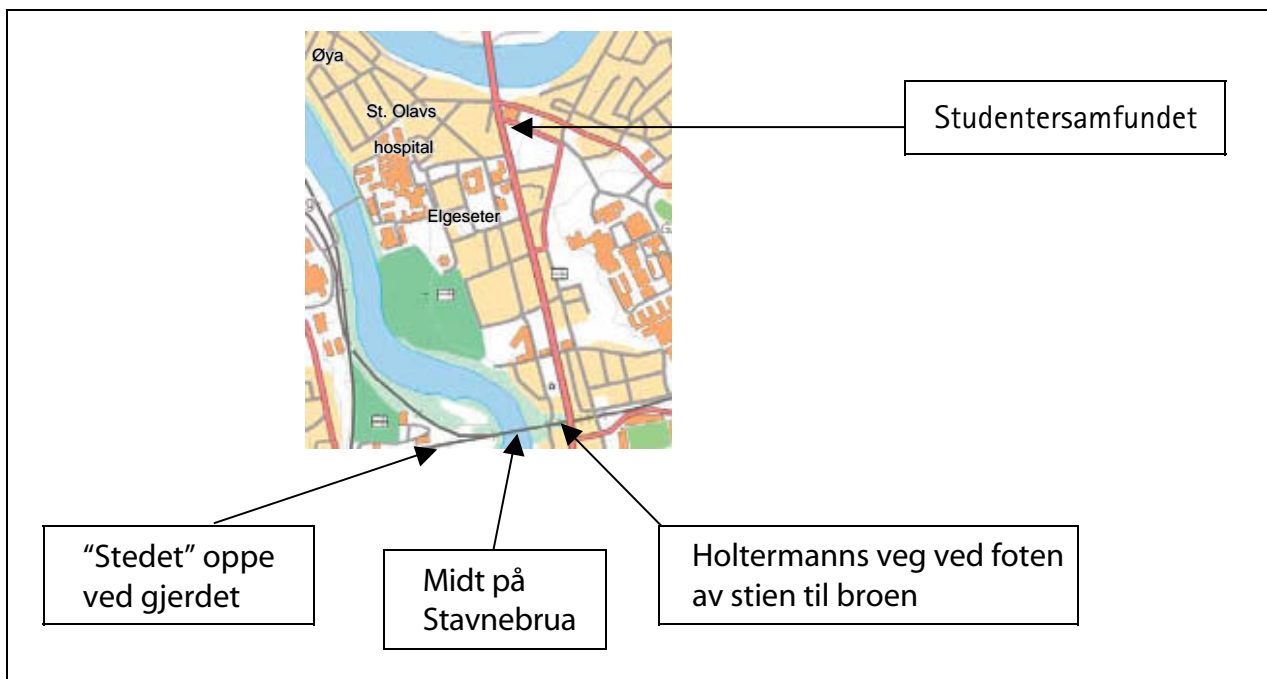
Se figur 3.9, hvor en del av disse punktene er markert.

3.3.8 Åstedsrapportens beskrivelse av antatt hendelsesforløp

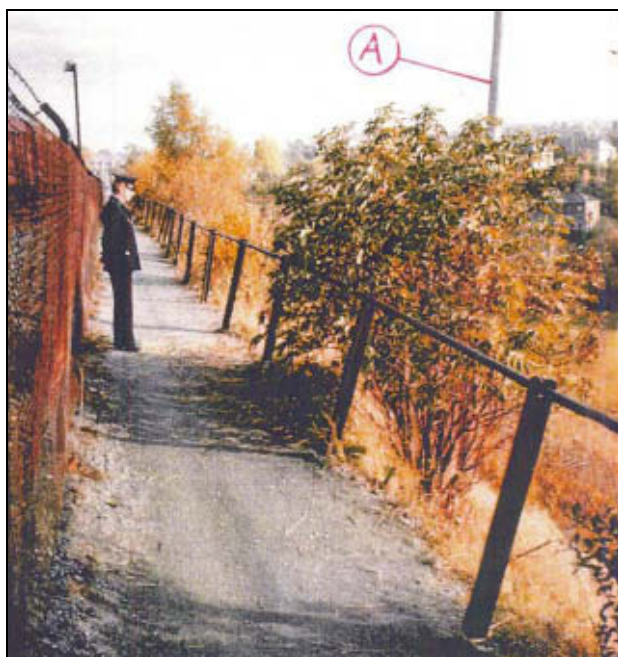
I åstedsrapporten, som er datert 16. februar 1978, antok politiet at Torunn gikk fra Studentersamfundet sydover Elgeseter gate, videre Holtermanns veg og derfra inn på stien som fører over Stavnebrua. Det ble antatt at hun ble angrepet av gjerningsmannen på stien ved lysstolpe nr. 3 vest for Stavnebrua. Se figur 3.10, hvor den aktuelle lysstolpen er markert med bokstaven A.

¹⁴ Mappe 26, dok. nr. III/4.

¹⁵ Mappe 26, dok. nr. III/5.

Figur 3.9

Figur 3.10

På hvilken måte hun ble overmannet, hadde politiet ikke holdepunkter for å fastslå. Politiet antok imidlertid at hun ble skjovet under gjerdet ved stien, og at hun skled ned skråningen. Det ble videre antatt at den legden som ble konstatert da området ble undersøkt etter at Torunn ble funnet, ble laget da hun skled nedover skråningen.

Figur 3.11

Dette hendelsesforløpet bygget bl.a. på at det ble funnet en ulldott ved legden i overgangen mellom skråningen og sletten. På bakgrunn av de tekniske undersøkelsene, antok politiet at denne stammet fra avdødes genser.

Figur 3.12

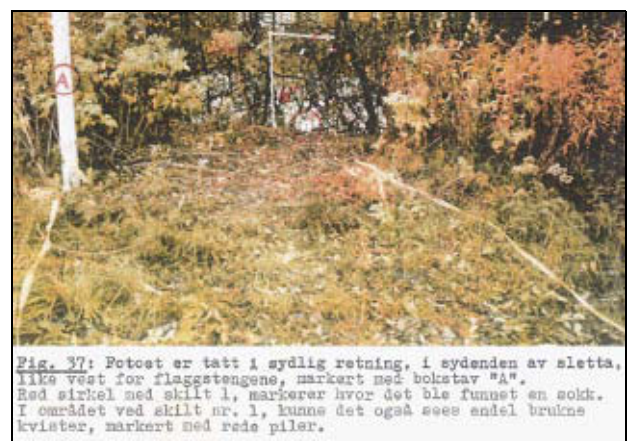
Figur 3.13

Blant annet fordi politiet fant en knapp fra Torunns veske midt på sletten, ble det antatt at Torunn ble dradd over sletten og bort til et nedtråkket område ved flaggstengene på andre siden av sletten.

Figur 3.14

Funnene av en av Torunns sokker og ullfibrene tilsa etter politiets oppfatning at Torunn ble avkledd på underkroppen på brinken (jf. figur 3.15 og 3.16).

Figur 3.15

Figur 3.16

Politiets teori var videre at Torunn hadde blitt dradd eller skjøvet ned skrenten mot elven.

Nede ved elven var det et lite platå, og politiet antok at gjerningsmannen her hadde forsøkt å skyve Torunn ut i elven. Dette hadde imidlertid vært mislykket, fordi høyre knehase ble hengende fast i en liten busk. Politiet antok videre at Torunns bukse og truse var blitt kastet i elven av gjerningsmannen.

Figur 3.17

3.4 Politiets taktiske etterforskning

3.4.1 Innledning

Politidokumentene viser at etterforskningen helt innledningsvis var rettet mot Torunns kontaktnett. Det følger av oversiktrapport skrevet av politiførstebetjent Stedje og politibetjent Hjertaas at etterforskningsledelsen den 6. oktober 1977 besluttet å dele den videre etterforskningen inn i tre faser:¹⁶

1. Avdekke Torunns aktiviteter/hvem hun var sammen med i og utenfor Studentersamfundet kvelden 1. og natten 2. oktober.
2. Kartlegge aktiviteter/bevegelser/trafikk/observasjoner i området Elgeseter gate mellom

Studentersamfundet og Stavnebrua fra kl. 02.00 og utover natten.

3. Kartlegge aktiviteter/observasjoner m.m. i området på og ved Stavnebrua (funnstedet) i det aktuelle tidsrom.

Utvalget følger i sin fremstilling av den taktiske etterforskning i hovedsak denne inndelingen.

3.4.2 Taktisk etterforskning omkring Torunn

3.4.2.1 Avhør av Torunns kontaktnett

De tidlige undersøkelsene omkring Torunn som person ga ikke politiet noen holdepunkter for at noen i hennes omgangskrets hadde noe med drapet å gjøre.

Politiet var i kontakt med Torunns familie 5. oktober, altså før Torunn ble funnet drept. Moren EGF avga forklaring (se Mappe 26, dok. nr. IV/2) og faren OLF tiltrådte denne (se Mappe 26, dok. nr. IV/2, se signatur på side 3). Det ble gjennomført nye avhør av foreldrene i november 1977. Forklaringene var stort sett sammenfallende. Torunn ble beskrevet som en normal og aktiv 20-åring.

Torunns bror, AF, hadde vært på besøk hos Torunn den uken hun forsvant. Han ble avhørt 2. november 1977 (se Mappe 26, dok. nr. IV/7 side 4). Han dro fra Trondheim med tog 1. oktober. Broren opplyste at han ikke hadde oppdaget noe spesielt ved Torunn i den tiden han besøkte henne. Politiet avhørte også noen venner av Torunn fra Kongsberg. Disse bekreftet i hovedsak den beskrivelsen foreldrene ga av henne (se f.eks. Mappe 26, dok. nr. IV/4 og IV/8).

Torunns tremenning, SR, var sammen med Torunn i Studentersamfundet kvelden 1. oktober. Hun ble avhørt første gang 5. november 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/3). SR var også vokst opp i Kongsberg-traktene, men forklarte at hun først ble godt kjent med Torunn det siste året. Hun hadde hatt en del kontakt med Torunn siden hun flyttet til Trondheim. SR kjente ikke til at Torunn hadde fast følge med noen, men nevnte at hun hadde vært en god del sammen med TW.

TW forklarte at han hadde hatt en del kontakt med Torunn etter at hun flyttet til Trondheim. Torunn skal også ha kjent TW fra tidligere. TW meldte Torunn savnet i politivakten noen timer etter at Torunns hybelvertinne innga savnetmelding (se Mappe 26, dok. nr. II/1). TW opplyste i avhøret at han var i Studentersamfundet den 1. oktober. Han ble avhørt 6.

¹⁶ Jf. rapport datert 21. desember 1977. Mappe 26, dok. nr. II/4 side 3.

oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/9) og forklarte da at han om kvelden 1. oktober så et glimt av Torunn, men at han ikke var i kontakt med henne. TW forklarte at han overnattet på Studentersamfundet. Ifølge forklaringen hadde TW ikke vært ute av Studentersamfundet i det tidsrommet politiet antok at Torunn ble drept. Han viste til TMB som også overnattet i Studentersamfundet, og som senere bekreftet hans forklaring på dette punkt.

Det ble også gjennomført avhør av Torunns hybelvertinne, EN (se Mappe 26, dok. nr. IV/3), og av de andre to som hadde hybel i sokkeletasjen hos EN, TT (se Mappe 27, dok. nr. V/4) og AT (se Mappe 27, dok. nr. V/12). Ut over å bekrefte beskrivelser andre ga av Torunn, som liketil, sporty, uredd og pen, inneholdt disse avhørene lite av betydning for etterforskningen.

3.4.2.2 Avhør av personer som hadde kontakt med Torunn i Studentersamfundet kvelden 1. og natten 2. oktober

En av de første personene politiet avhørte, var SR.¹⁷ SR forklarte at hun møtte Torunn i Studentersamfundet lørdag 1. oktober ca. kl. 22.00. SR var da sammen med UT, MT, og en gutt som ble omtalt som «B». Fra avhørsrapporten hitsettes:

«Etter at de forannevnte hadde stått og snakket sammen en stund, gikk v. og Torunn ned i garderoben, derfra og opp i «pubben» hvor de satt i ca. 10 minutter og bl.a. så på TV. De ventet her på at det «kunstneriske innslaget skulle begynne». De snakket ikke med noen andre mens de satt her. De gikk derfra og opp i storsalen hvor det da ble vist film. Det var mørkt her, og Torunn forsvant for v. – som ble stående sammen med UT og MT. Etter at filmen var slutt og lyset påtent, kom Torunn tilbake og fortalte at hun hadde vært på toilettet. V. og Torunn gikk sammen og satte seg på 1. benkerad hvor de overhørte en konsert m/Finn Kalvik (- norsk visesanger). Denne konserten var ferdig ca. kl. 0010. Nevnte «B», MT, UT, satt omtrent vis a vis v. og T. under konserten, og disse kom nå bort til v. og T. «B» gikk da – fordi han skulle ta siste bussen hjem.

De andre spurte om v. og T. skulle bli med hjem, men T. ga uttrykk for at hun ikke ønsket det – bl.a. p.g.a. at dansen da startet opp.

De satt fortsatt på de samme plassene. UT og MT gikk nå derfra og ned i garderoben. V. løp kort etter også ned dit fordi det var noe hun ville snakke med UT om. Da v. gikk tilbake (–

hun hadde sagt til Torunn at hun snart kom tilbake –) traff hun Torunn i en trappavsats. T. sto da og pratet med en gutt fra Kongsberg som heter [BI]B (– v. husker ikke hans fornavn) som vissnok er stud. v/N.T.H. Klokken var da anslagsvis 0030-0045.

V. spurte T. om hun ville bli med henne, da v. skulle forsøke å skaffe skyss hjem med IJ, som er elev i samme klasse som v.. UT hadde fortalt v. at IJ, likevel, skulle kjøre hjem en kamerat av seg som bor på Moholt.

Det var i orden at v. kunne få sitte på i hans bil, og de ble sittende å prate en stund. Torunn kom bort i døråpningen inn fra «Pubben». V. vinket til henne, men T. reagerte ikke på dette. Da v. – etter å ha gitt opp å vinke til henne – så bort dit, så hun at T. sto og snakket med en *lang, tynn og lyshåret gutt*. Håret til denne gutten virket *kortklippet*. V. «innbiller» seg at han hadde briller, hun «synes hun ser ham for seg», men kan ikke gi flere sikre opplysninger om hans utseende el. klesdrakt.

Deretter la v. merke til at T. danset ca. 3-4 danser med denne gutten. T. kom deretter opp til de andre, og v. spurte henne da hvem denne gutten var. T. svarte da at hun aldri hadde sett ham før. T. nevnte at han «*pratet så rart*» – slik at hun lurte på om han kunne være en utlending. T. nevnte også ordet «*gebrokkent*» da v. spurte hvordan han pratet.

T. satt da sammen med v., IJ, TL (bor: Stud.byen/Moholt, elev v/N.T.H./Bygg og anlegg) og en gutt med f-navn EINAR (sannsynligvis kamerat av TL).

V. danset herunder en dans med sistnevnte Einar. Torunn satt fortsatt der sammen med de andre. (d.v.s. øverste rad under galleriet i storsalen).

Foran dem satt det en *tykkfallen mann* m/ ubestemmelig alder som bød dem øl. Først fikk de en halv «halvliter» som både v. og Torunn drakk av. Deretter fikk de en ½ fl. pils, og deretter en full «halvliter». TL tok imot flasken, mens v. og Torunn delte halvliteren mellom seg – de drakk omtrent like meget av denne.

De lurte «fælt på» hvilket menneske det var som satt slik og delte ut øl, men etter at han reiste seg opp og mistet et glass i gulvet, så v. ikke mer til ham.

Klokken var nå ca. 0130 og det ble nå snakk om å dra hjem.

V., IJ og TL gikk nå ned i garderoben, hvor de 2 sistnevnte var en tur innom toilettet før de alle 3 gikk opp til bilen. V. ble satt av v/parkeplassen v/butikken på Moholt. V. gikk av bilen sammen med TL, og IJ kjørte alene derfra.

Det er veldig uklart for v. hvor Torunn befant seg i det øyeblikk de skilte lag med henne i stud.samfundet. V. har tenkt meget over dette,

¹⁷ Mappe 27, dok. nr. V/3.

men kan ikke nærmere konkretisere hvor Torunn befant seg – el. situasjonen akkurat da. V. la, imidlertid, merke til at nevnte Einar satt igjen på en trappavsats der da de forlot stedet.

...
Det siste v. snakket med Torunn om, var om på hvilken måte hun (T.) skulle komme seg hjem. Da v. spurte om hun måtte ta drosje, svarte T. noe sånt som: «ja, det blir vel til det» – e.l. Det virket som om hun «dro på» dette svaret. V. synes ikke det er noe «unormalt» om T. hadde gått hjem...»

SR forklarte hvilke klær Torunn hadde på seg kvelden den 1. oktober, og beskrivelsen var identisk med de klærne Torunn hadde på seg da hun ble funnet. Nytt avhør ble gjennomført 7. oktober 1977. I denne forklaringen ble tidspunktene for ulike hendelser tidligere på kvelden nærmere beskrevet. SR forklarte seg også nærmere om den personen hun hadde sett Torunn danse med. Hun forklarte at hun selv forlot Studentersamfundet kl. 01.55 etter å ha skilt lag med Torunn:

«Etter at v. har diskutert denne saken med IJ (– dok nr. V/13) har hun kommet litt nærmere m.h.t. på hvilken måte hun, og de andre, skilte lag med Torunn.

V. kan nå huske at Torunn kom ned trappa fra Storsalen mens v. sto og så på en plakate der mens IJ og TL var på toalettet.

V. husker nå godt at hun da snakket med Torunn bl.a. om hvilke vakter hun hadde den påfølgende uke.

V. hadde tenkt å besøke Torunn i den uka. Det kom ikke til noen bestemt avtale.

V. synes å huske at hun sa «ha det» til Torunn, og v. gikk da mot utgangen og så ikke hvilken retning Torunn gikk.

V. så heller ingen andre av de forannevnte – bortsett fra de hun var sammen med – idet hun forlot Stud.samfundet.

V. synes å huske at hennes klokke var 0155 da hun forlot Stud.samfundet, og hun må da sannsynligvis ha sett på sin klokke uten at hun kan huske dette helt bestemt.»

Politiet foretok også avhør av en rekke av de personene som ble nevnt i SR's forklaring. Disse bekreftet i hovedsak bare den forklaring SR hadde gitt.

En av disse var BIB, nevnt som «[BI]B» i SR's første avhør. Her bekreftet han å ha snakket med Torunn, men ut over dette fremkom det ikke informasjon av betydning (avhørt 7. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/18).

UT var også oppvokst i Kongsberg, men uten at hun kjente Torunn godt. (Hun ble avhørt 5.

oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/7.) UT bodde på dette tidspunkt sammen med SR. Den aktuelle kvelden forklarte UT at hun og SR møtte Torunn omkring kl. 22.00 i Studentersamfundet. UT forklarte at hun dro hjem kl. 01.00. SR ble igjen sammen med Torunn. For øvrig forklarte UT i hovedsak det samme som SR. Hun nevnte også navn på noen personer som Torunn kjente fra Kongsberg.

TL forklarte at han og EL hadde truffet IJ på Studentersamfundet. (TL ble avhørt 6. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/14.) De hadde sammen truffet SR. Etter en stund hadde også Torunn kommet bort til dem. Han forklarte bl.a. at en person på en benk foran dem ga dem øl: «Mens avhørte satt sammen med sine kamerater, begynte en person som satt på en benk foran dem å sende øl bakover til avhørte og de andre. Avhørte snakket overhodet ikke med nevnte person, men avhørte mener at vedk. snakket til SR og Torunn da han overleverte dem øl. Vedk. person hadde 2 halvflasker pilsnerøl stående i golvet, likeså hadde han to halvliter øl med seg. Avhørte beskriver vedk. slik: Ca. 35 år, ca. 170 cm høy, virket lubben uten at vedk. var direkte tykk, hadde rundt ansikt, hadde verken skjegg eller bart. Vedk. hadde briller m/stålinnfatning. Var lys blond og hadde kortklippet hår, lite hår v/vikene, vedk. bar glatt gullring på høyre hånd. Vedr. påkledningen så kan ikke avhørte uttale seg om den... Videre opplyser avhørte at vedk. forlot Storsalen i Studentersamfundet ca. kl. 0130, natt til søndag, 2.10.77, og avhørte så ikke mere til vedk. person... Avhørte forlot Studentersamfundet natt til søndag, 2.10.77 ca. kl. 0145 og var da sammen med SR og IJ.»

IJ forklarte at han ikke hadde truffet Torunn tidligere. (Han ble avhørt 6. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/13.) Han var kamerat av TL og kjente også SR. IJ beskrev personen som ut på kvelden hadde gitt dem øl, slik: «På en benk foran dem, satt det en mann som tydelig skilte seg ut i forhold til de andre tilstedeværende. Denne mannen hadde vitnet lagt merke til da de kom inn og satte seg. På dette tidspunktet lot det til at mannen var sammen med en kamerat. Denne kameraten ble borte, og vitnet antok han danset. Denne kameraten kom tilbake en gang, vitnet hadde inntrykk av at han snakket til den andre mannen. Derpå forsvant mannen for godt. Mannen som satt igjen, lot til å irritere seg over vitnet og kameraten hans. Mannen snakket ikke til dem, men måten han tedde seg på, tilsa at mannen var irritert. Vitnet og TL

snakket sammen om dette. Vitnet la merke til at mannen drakk mens de satt der. Vitnet la merke til at mannen var borte og kjøpte to halvliter øl. Etter at Torunn og SR var kommet bort til dem, snudde mannen seg og ga vitnet en halvflaske øl som han hadde hatt stående under benken. Vitnet ble paff og ga flasken til SR. Litt senere sendte mannen bakover et halvfullt glass med øl. Det ble ikke sagt noe, hverken fra mannen eller fra de som vitnet satt sammen [med]. Ikke så veldig mye senere, reiste mannen seg og gikk fra salen. Idet han gikk, mistet han ølglasset sitt på golvet. Dette lot ikke til å affisere ham noe, han bare fortsatte. Vitnet hadde det inntrykket at mannen var beruset.»

IJ forklarte seg slik om tidspunktet da han forlot Studentersamfundet: «Om lag en halv time senere, forlot også vitnet Stud.-samfundet for å dra heim. I følge med vitnet dro også SR og TL. Vitnet kjørte disse heim før han kjørte heim til seg selv. Torunn fulgte med dem ned til utgangen og garderobene. Vitnet og TL var en tur innom toilettet, og da de kom ut derfra var visstnok Torunn gått opp igjen. Vitnet hørte ikke noe snakk om at Torunn skulle heim, i så fall ville han ha tilbudt seg å kjøre henne heim.» IJ ble avhørt på nytt 7. oktober. Han forklarte seg nærmere om når de forlot Studentersamfundet: «Vitnet husker, imidlertid, at han så på sin klokke en gang denne akt. natta, og det var enten da han kjørte opp til Moholt sammen m/SR og TL, eller på nedturen derfra. Da var klokken ca. 0200... V. kan fortsatt ikke huske at han så Torunn mer etter at han og TL kom ut fra toilettet, som forklart foran. Ut ifra det klokkeslett v. merket seg (– ca. 0200) kan han tenke seg til at klokken kunne være ca. 0145 da de kom ut fra toilettet.»

Den personen Torunn danset med rundt kl. 00.30-00.45, var trolig TK som uoppfordret meldte seg for politiet torsdag 6. oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/15). Bakgrunnen var at politiet i media opplyste at man ønsket å komme i kontakt med personer som hadde vært sammen med Torunn den aktuelle dagen. TK forklarte at han ca. kl. 24.00 engasjerte Torunn til dans. Han hadde ikke sett Torunn tidligere. De danset to til tre danser sammen og skilte lag mellom kl. 00.15 og 00.30. Etter dette hadde TK ikke sett Torunn. TK danset med flere andre etter at han hadde danset med Torunn, og forlot Studentersamfundet mellom kl. 01.30 og 02.00.

Kort tid etter at TK var blitt avhørt, skrev avisene at politiet ikke opprettholdt noen mis-

tanke mot ham. Av Dagbladet 7. oktober 1977 følger det: «Etter at den ungdommen som danset med Torunn på festen i Studentersamfundet flere ganger, meldte seg for etterforskerne i går kveld, ble det klart at han ikke kunne settes i forbindelse med drapet. Mannen ble avhørt av politiet og sluppet fri like etterpå.» Den 8. oktober skrev Adresseavisen: «Kriminalsjef Per Brodahl opplyste på pressekonferansen i går ettermiddag at denne gutten er hevet over mistanke.»

Politiet etterlyste via media også den personen som skulle ha gitt øl til Torunn, SR, TL og IJ. Dette fikk betydelig avisomtale 8. oktober 1977. Samme dag meldte NAU seg for politiet og avga forklaring (Mappe 27, dok. nr. V/21). NAU fortalte at han via en kamerat, AR, hadde forstått at politiet ønsket å komme i kontakt med en person som hadde gitt bort øl til Torunn. Om den situasjonen SR beskrev, forklarte NAU: «Vitnet forklarer at de hadde med seg noen flasker øl, da de [NAU og AR] gikk og satte seg på en benk, antakelig den nest øverste benken, helt ut mot trappa. Like etter at de hadde satt seg, gikk AR og kjøpte mer øl. En stund etter dette gikk AR for å danse. Kort etter at AR hadde gått, var det en ungdom som satt bak vitnet som bøyde seg fram og tok AR's halvliter med øl. Vitnet tok glasset fra ham og sa at det tilhørte kameraten hans. Vitnet ble etter hvert nødt til å gå på toilettet. Han hadde nokså mye øl igjen, og han regnet med at dette ølet ville være borte når han i tilf. kom tilbake. Vitnet rakte derfor ølglasset bakover til de ungdommene som satt der og sa at de kunne få det. Det var en ung gutt som tok i mot det. Idet vitnet gikk, mistet han et ølglass i golvet, det ble knust.»

AR ble avhørt av politiet samme dag (Mappe 27, dok. nr. V/22). De delene av forklaringen til NAU som berørte AR, ble bekreftet. I forhold til den øvrige del av forklaringen til NAU heter det i avhørsrapporten: «Avhørte forklarer videre at han dagen etterpå, søndag, 2.10.77 reiste til Gregus gt. 8 for å snakke med NAU. Dette var tidligere avtalt. De ble da sittende å snakke om hvor [hver] enkelt av dem hadde tatt veien, og NAU hadde forklart at i Samfundet, i Storsalen hadde han sittet en tid for å vente på avhørte mens avhørte danset. Mens NAU hadde ventet hadde en ungdom bak NAU forsøkt å ta fra ham øl, og i og med at også NAU skulle forlate Storsalen hadde NAU regnet med at ungdommene bak ham likevel ville ta ølet, slik at NAU hadde sagt at ville disse ha ølet så måtte de bare forsyne seg, hvorpå NAU hadde sendt ølet bakover til dem...»

Begge de to beskrev seg selv som beruset den aktuelle kveld/natt. Arbeider-Avisa skrev den 10. oktober 1977 at kriminalsjef Per Brodahl etter disse avhørene hadde uttalt: «...at han [NAU] er helt ute av bildet i denne saken... Han har alibiet i orden.»

Politiet gjennomførte også avhør av to vitner som i hovedsak bekreftet forklaringene til SR, TL og IJ om når de forlot Torunn i Studentersamfundet. KA forklarte at han noe etter kl. 01.35 så Torunn ved den indre hovedutgangen i Studentersamfundet, og at hun snakket med tre ungdommer. KA forlot Studentersamfundet kl. 01.45 og trodde at Torunn da hadde forlatt stedet. Da han ikke hadde tenkt på dette før en tid etter at Torunn ble drept, opplyste KA at han var noe usikker på observasjonen. Se Mappe 27, dok. nr. V/38.

Det andre vitnet, SO, kjente ikke Torunn. Han forklarte imidlertid at han en gang tidligere hadde lagt merke til en lyshåret jente i køen utenfor Studentersamfundet. Han hadde overhørt at hun fortalte at hun var fra Kongsberg. Natt til 2. oktober hadde han observert henne igjen. Fra avhøret hitsettes: «Piken stod på hjørnet av garderoben og snakket med en venninde. Piken stod vendt mot vitnet, og han så henne på 6-7 m avstand. Vitnet er helt sikker på at det var den piken som stod bak ham i køen, på grunn av at han reagerte momentant på dette. Hun var iført dongeribukse, og på overkroppen hadde hun noe med blått i. Hva slags klær dette var, kan han ikke huske. Venninden som stod og snakket med henne, hadde yttertøyet på, men han la ikke merke til hva slags yttertøy hun hadde på seg. Vitnet satt ca ett minutt og så på piken, så kom en kamerat av ham, ved navn Terje ?, og de begynte å prate sammen. Vitnet tror at den lyse piken snudde og gikk tilbake opp i salen igjen.» Med hensyn til tidspunktet forklarte SO: «...han så ikke på klokka. Han har snakket med MP om dette, men denne var heller ikke sikker på tidspunktet. Vitnet har i dag snakket med piken som reiste i drosje sammen med vitnet og MP, og hun hadde sagt at de reiste med drosje ca 0145-0150. Det var bare noen få minutter tidligere han hadde sett piken i rundhallen.» Vitnet opplyste at han kjente henne igjen da det kom bilde av Torunn i avisene. (SO ble avhørt 14. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/47.)

Politiet synes å ha lagt SR's forklaring til grunn for Torunns bevegelser frem til SR og hennes venner forlot Studentersamfundet omkring kl. 01.40-

01.55. Dette støttes av avisenes omtale av etterforskningen. Adresseavisen skrev den 7. oktober 1977 at politiet hadde klart å kartlegge Torunns bevegelser frem til kl. 01.45, mens Arbeider-Avisa og Dagbladet skrev at siste kjente kontakt med Torunn var kl. 01.45. Politiet antok også tidlig at ingen av de Torunn hadde hatt kontakt med tidligere på kvelden, hadde begått drapet.

Gjennom avhør fikk politiet også en del informasjon omkring Torunns bevegelser etter dette tidspunktet. Et sentralt vitne her var BAS som hadde danset tre-fire danser med henne mellom kl. 01.45 og kl. 02.00. Han meldte seg for politiet den 6. oktober.¹⁸ Fra avhørsrapporten gjengis:

«Vitnet gikk opp på øverste avsats, etter å ha kommet inn i salen ved 1. kvadrant, og derfra gikk han runden rundt til han kom bort til 4. kvadrant. Da han kom dit fikk han se at det satt to jenter nede i 3. benkerad ovenifra, og han peilet seg inn på disse for å by en av dem opp til dans.

Vitnet spurte hun som satt ytterst om hun ville danse, og det ville hun. Vitnet hadde med en gang lagt merke til det lange lyse håret hennes, – og han er nå blitt klar over at det var Torunn Finstad etter at bildet av henne er vist i avisene. Han er ikke i tvil om at det var henne han danset med.

Vitnet hadde drukket noe øl i løpet av kvelden, men ikke så mye at han har vanskeligheter med å huske hva han foretok seg.

Vitnet mener at klokka var mellom 0145-0200 da han gikk ned på dansegulvet sammen med Torunn. De danset tre-fire danser sammen før de skilte lag på dansegulvet. De skilte lag ved trappa som fører opp til 4. kvadrant, og vitnet så at hun gikk i retning der hvor hun hadde sittet før han bød henne opp.

...

Etter at vitnet hadde drukket opp ølet, han mener at klokka var bortimot 0230, gikk han inn i Storsalen igjen, og det begynte da å bli ganske glissent inne i Storsalen.

...

Vitnet så ikke noe til Torunn, da han kom inn i Storsalen etter å ha drukket ølet inne på «Klubben», – han hadde ikke kikket spesielt etter henne, men mener at han ville ha sett henne dersom hun hadde vært der, etter som det nå hadde blitt så lite folk der.»

Etter at Torunn og BAS hadde skilt lag, var BAS sammen med SS. SS ble avhørt 10. oktober (se Mappe 27, dok. nr. V/32). SS opplyste at han hadde vært på besøk i Trondheim hos BAS den aktuelle helgen. Han fortalte at han og BAS

¹⁸ Mappe 27, dok. nr. V/26.

var sammen i Studentersamfundet frem til de tok «piratdrosje» hjem til Moholt studentby natt til 2. oktober sammen med to jenter.

Det var også andre personer som ga forklaringer om mulige observasjoner av Torunn etter at SR, TL og IJ forlot Studentersamfundet: SAZ fortalte at han ca. kl. 01.50 så en jente som kan ha vært Torunn, komme ned trappen. (Han ble avhørt 10. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/30.) Jenta han så, gikk mot garderoben eller toalettet, kom så tilbake og gikk opp trappen igjen etter noen minutter. Noen tid etter dette kom hun ifølge SAZ ned igjen og gikk da mot garderoben. Etter dette så ikke SAZ henne igjen. SAZ var på flere punkter usikker med henblikk på jentas utseende og påkledning.

OM fortalte at han så en jente gå sammen med en gutt ut av Storsalen kl. 02.00. (OM ble avhørt første gang 6. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/10). De to han så, gikk sammen ned trappen og mot garderoben. Jenta hadde ifølge OM en iøynefallende jakke, og dette var noe av grunnen til at han la merke til henne. Hun hadde lyst bølget eller krøllet hår. OM fortalte at han overhørte gutten spørre jenta hvor hun bodde, og at hun svarte Byåsen. Etter å ha sett bilde av Torunn var OM ikke sikker på om det var Torunn han så i Studentersamfundet. I det andre avhøret, gjennomført 11. oktober, heter det: «Etter siste avhøret den 6.10.77 ble vitnet av politiet vist de klærne Torunn Finstad var iført. Vitnet trodde før han ble vist disse at han kunne si sikkert om det var Torunn Finstad han så i trappa. Vitnet ble imidlertid ikke overbevist om det, og han er fortsatt like usikker på det. Det gjorde ikke noe umiddelbart inntrykk på vitnet da han så klærne, og han fikk det ikke helt til å stemme med sine observasjoner i Studentersamfundet. Vitnet vil likevel ikke utelukke at det var Torunn han så idet han ikke festet seg ved hennes signalement. Han mener i hvert fall at piken han så, lignet på Torunn da han senere så bildet i avisen.» OM observerte verken jenta eller gutten etter at de sto sammen i garderoben.

Politiet avhørte også personer blant personalet på Studentersamfundet. En av dem var vaktmester OF. (Han ble avhørt den 7. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/19). OF ble forevist bilder av Torunn, men kunne ikke huske å ha sett henne. OF nevnte imidlertid to personer som var til stede kvelden den 1. og natt til 2. oktober 1977, og som han mente burde undersøkes nærmere. Den ene hadde gått med kniv, og han var også observert stirrende på en kvinne. Den

andre var kjent for å lage bråk, og ble kastet ut fra Studentersamfundet den aktuelle kvelden. Det øvrige personalet som ble avhørt, synes ikke å ha gjort observasjoner av betydning.

Den 7. oktober fremgikk det av avisene at politiet ikke var sikker på om Torunn hadde gått alene eller sammen med noen fra Studentersamfundet. Flere aviser skrev den 10. oktober 1977 at Torunn antagelig hadde forlatt Studentersamfundet ca. kl. 02.05, og at hun hadde gått opp stien mot Stavnebrua omkring kl. 02.30. VG omtalte dette også som politiets teori.¹⁹

3.4.2.3 Kartlegging av bevegelser utenfor Studentersamfundet på den tiden Torunn antas å ha forlatt stedet

Så vidt utvalget kan se, foreligger det ikke i politidokumentene opplysninger om observasjoner av Torunn idet hun forlot Studentersamfundet. Derimot meldte det seg flere vitner som forklarte seg om mistenkelige personer som beveget seg utenfor Studentersamfundet på det tidspunkt man antok at Torunn hadde forlatt stedet.

En av dem var OAa som ble avhørt 11. oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/28-22/7). Han var til stede i Studentersamfundet kvelden 1. og natten 2. oktober. Da han skulle hjem – noen minutter over kl. 01.30 – så han en mistenkelig mann nær utgangen: «V. hadde sin bil stående et stykke opp i Høyskolebakken, og da v. og BT – på vei mot bilen – passerte forbi hjørnet ved inngangen mot bankfilialen der (– altså før trappa inn til «Lunden») «skvatt» v. litt til og tok et bedre tak i BT p.g.a. en mannsperson som kom dukkende frem fra den mørklagte kroken der. Han sendte dem «et skummelt blikk» uten at v. kan sitte igjen med noe inntrykk av hva egentlig dette «blikket» kunne indikere på.» OAa ga en meget vag beskrivelse av mannens utseende. På en konfrontasjon med Fritz Moen til stede ble ingen plukket ut av OAa (se Mappe 27, dok. nr. V/28-22/7).

BT, som var sammen med OAa, beskrev i avhør samme hendelse slik: «Utenfor Studentersamfundet så ikke vitnet noen, det vil si hun ble oppmerksom på en mannsperson som sto mellom Sparebanken og Puben, inne i et nærmest «innhugg». Han sto tilbaketrukket, og vitnet hadde sikkert ikke registrert ham dersom han ikke hadde oppført seg litt merkelig. Da vitnet og OAa som forklart kom utenfor, tok man-

¹⁹ VG 13. oktober 1977 side 16.

nen noen skritt forover og glante på vitnet og OAa, nærmest stirret på dem. Dette var så påfallende at både vitnet og OAa registrerte det. Han fulgte dem med øynene helt til de rundet hjørnet ved Studentersamfundet for å hente bilen. Vitnet snudde seg flere ganger og så på mannen på grunn av hans oppførsel og hun så at da hun og OAa rundet hjørnet at han trakk seg tilbake i «innhugget». Vitnet kan ikke huske andre personer som var utenfor Studentersamfundet da. Muligens var det noen, men det var ikke et tidspunkt av natta hvor det var mange mennesker som forlot Studentersamfundet. Vitnet kan gi følgende signalement på mannen: Ca. 22-25 år, vitnet mener at han ikke var eldre enn 25, ca. 175 cm høy, virket slank, lyst hår som rakk til nedenfor ørene, virket fyldig og bølget, vitnet betegner det som «pent hår», hadde muligens håret ned i panna, iført jakke som minnet om grønn militærjakke...» BT ble forevist foto av i alt åtte personer, hvorav den ene var Fritz Moen. Vitnet oppga at ingen av dem lignet på den personen hun hadde sett. (Se Mappe 27, dok. nr. V/28-22/9.)

En annen observasjon utenfor Studentersamfundet ble gjort av ECG. Hun ble avhørt 12. oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/29-3). ECG gikk ut av Studentersamfundet noe over kl. 02.00. Hun ble stående der sammen med EiL i ca. 20 minutter. ECG forklarte at hun kort tid etter at hun kom ut, så en mann som sto litt lenger borte i Elgeseter gate. Fra avhøret hitsettes: «...Mannen bare plutselig sto der og vitnet kan ikke si hvor han kom fra. Vitnet mener likevel at han ikke kom i retning fra høyre side av Studentersamfundet sett innenfra. Vitnet ville da ha lagt merke til ham. Videre mener vitnet at han ikke kom retning over gata fra motsatt side. Hun mener at hun også da ville lagt merke til ham. Vitnet mener at han må ha kommet fra området til venstre for hovedinngangen til Samfundet sett innenfra, eller i retning fra Elgesetergt./Holtermanns vei, altså ikke i retning fra byen. I området til venstre for inngangen er det ikke noe buskas etter [det] vitnet kan huske, men det er et lite tilbygg til Samfundet på dette stedet hvor det er et lite «innhugg». Vitnet kan ikke gi nærmere redegjørelse for hvor mannen kom fra. Vitnet reagerte over mannens oppførsel for det første. Dette fordi han i alt han foretok seg mens vitnet betraktet ham, var «treg» i sine bevegelser. Han virket beruset og som han beveget seg sakte. Vitnet merket seg da hun så ham første gang at han kikket seg omkring som om han så etter noen. Han kikket også

bort på vitnet og EiL. Da vitnet sier han virket «treg», mener hun at han virket slapp antagelig på grunn av beruselsen, men han sjanglet ikke. Vitnet så at mannen gikk over gata. Vitnet kan ikke si om han snudde seg da han krysset over. Mannen gikk så til gjerdet som går inn til gata på motsatt side og ble stående med ansiktet mot Studentersamfundet omtrent vis a vis der vitnet sto. Vitnet reagerte også nå over hans oppførsel. Vitnet så at han sto og «gnikket» seg inntil gjerdet med skrittet. Han beveget seg sidelengs fram og tilbake. Etter en stund gikk mannen over gata igjen på samme sted. Hele tida virket det som om mannen så etter ett eller annet. På forespørsel kan ikke vitnet si om han holdt noen under oppsikt, men vitnets inntrykk var som hun har forklart, at han så etter noe. Mannen krysset som forklart gata på nytt mot Studentersamfundet. Vitnet synes ikke mannen akkurat beveget seg mye i området på samme side som vitnet sto da han kom over dit. Muligens beveget han seg noe, men ikke slik at han gikk opp trappa til Studentersamfundet. Han sto kort tid på denne sida før han på nytt krysset gata. Deretter gikk han over på sida til Studentesamfundet, tilbake på motsatt side. I alt 5 ganger krysset han gata på denne måten, hele tida mens han kikket i retning Studentersamfundet og beveget seg som han hadde god tid. Det siste vitnet erindrer at hun så av ham, var da han sto utenfor Narvesenkiosken på motsatt side av Studentersamfundet. Vitnet kan ikke utelukke at han kanskje krysset gata igjen eller beveget seg andre steder i området, men vitnet husker ikke dette.»

ECG oppfattet mannens oppførsel som «skummel» og «ekkel». Han ble angitt å være 30-35 år og ca. 180 cm høy. Han virket «pløsete» eller «fet» og hadde en litt stor nese. Han var mørk og lut i ryggen. ECG trodde han hadde kinnskjegg. Han hadde på seg en blå dynejakke som virket for stor. ECG mente hun var hjemme omkring kl. 02.30. Hun gikk hjem; en tur som tok 5-10 minutter. Vitnet var noe usikker på om nevnte person hadde forlatt stedet da hun gikk.

Ifølge avisene så politiet de ulike observasjonene av en person med merkelig oppførsel utenfor Studentersamfundet i sammenheng, og antok at det var samme person. Det ble derfor sendt ut en etterlysning av den aktuelle personen om kvelden 12. oktober 1977.²⁰ I avisene ble han beskrevet som

²⁰ Se Adresseavisen 13. oktober 1977 side 16, Arbeider-Avisa 13. oktober side 6 og VG 13. oktober 1977 side 16.

en mann på 30-35 år, ca. 180 cm høy, lut i ryggen, litt «pløsete» i ansiktet og litt stor nese. I politidokumentene ligger over 100 tips knyttet til denne etterlysningen. Av disse gikk over 20 på navngitte personer. Utvalget presiserer at ingen av tipsene gikk i retning av Fritz Moen. Heller ikke TrH, som senere har tilstått drapene, var nevnt i noen av tipsene. Det fremgår av saksdokumentene at politiet foretok en viss oppfølging av enkelte av tipsene.²¹ Avisene refererte i perioden 11.-15. oktober en teori om at den etterlyste personen kunne være gjerningsmannen. Utvalget antar at politiet også hadde en teori om at gjerningsmannen fulgte etter Torunn fra Studentersamfundet og frem til Stavnebrua. Dette kan trolig også sees i sammenheng med de observasjoner som politiet kjente til i Elgeseter gate og Holtermanns veg.

Den 14. oktober 1977 meldte BL seg for politiet (se Mappe 27, dok. nr. V/28-18). Hun fortalte at hun natt til 2. oktober gikk hjem til sin bopel, og at hun i området omkring Elgeseter gate ble forfulgt av en mann. Hun ga et signalement av mannen som ikke var ulikt signalementet av personen som var observert utenfor Studentersamfundet. Tidspunktet ble angitt til å være omkring kl. 01.30. Dagen etter ble denne forklaringen omtalt i avisene, se f.eks. Adresseavisen 15. oktober 1977 side 20, Arbeider-Avisa 15. oktober side 6 og VG 15. oktober 1977 side 13. Måten den ble omtalt på, tilsier at politiet så observasjonen i sammenheng med drapet. Av politirapporten som ble utarbeidet i forbindelse med avhøret, fremgår det at BL var i tvil om hun skulle avgi forklaring til politiet. Hun hadde hatt problemer med alkohol i mange år og var redd for ikke å bli trodd. Hun nektet å signere avhøret og møtte ikke opp til senere avtaler med politiet. I avhørsrapporten fremgår det også at BL skulle ha fortalt om hendelsen til sin hybelvertinne, MaAa, da hun kom hjem. Politiet tok kontakt med MaAa den 15. oktober 1977. Hun opplyste at hun ikke hadde snakket med BL om dette. Hun snakket aldri med BL når BL kom hjem om natten. Ifølge Arbeider-Avisa to dager senere skal politiet ha gitt uttrykk for at de hadde fått opplysninger som tilsa at meldingen «ikke lenger er særlig aktuell i forbindelse med drapssaken», se Arbeider-Avisa 17. oktober side 10.

3.4.2.4 Avhør av personer med observasjoner i Elgeseter gate og Holtermanns veg den aktuelle natten

Politiet forsøkte også å kartlegge Torunns bevegelser langs den ruten hun med stor sannsynlighet fulgte frem til Stavnebrua. Forklaringene gjelder perioden mellom kl. 01.00 og 03.00 natt til 2. oktober. I avhørene fremgår det at flere kan ha sett Torunn på vei fra Studentersamfundet mot Stavnebrua.

En sentral observasjon ble foretatt av TEI²² og hennes forlovede BW. De kjørte bil nordover fra Holtermanns veg og over i Elgeseter gate den aktuelle natten. TEI forklarte at hun og BW hadde vært på besøk hos venner i Romolslia. Hun mente de dro derfra kl. 02.25. Kjøreturen til deres daværende bopel ble anslått å ta ca. syv minutter på den tiden av døgnet. Da de passerte gangveien som førte opp til Stavnebrua, så TEI en mannsperson som gikk enten opp mot broen eller ned mot Holtermanns veg. Vedkommende leide en sykkel. Han ble beskrevet å være 170-175 cm høy, 20-25 år og iført tykke og mørke klær.

«[P]å skrå rett over for kommunens hus like før brua,» forklarte TEI at hun så et par som gikk på hennes høyre side (østsiden av veien/Nidelven) i retning Lerkendalskrysset (sørover). Paret ble beskrevet som lave av vekst, og i 20-årene.

Videre fortalte TEI at hun like etter bussholdeplassen ved kommunehuset la merke til en jente som gikk på fortauet sørover mot gangveien over Stavnebrua. Jenta gikk på TEI's venstre side (vestsiden av veien). I politirapporten er vedkommende beskrevet slik:

«Ca. 20 år, virket muligens også yngre, barnslig ansikt, ca. på høyde med vitnet når hun har platåsko, ca. 170 cm, lavere enn rapportskriveren som er 174 cm, slank, lyst, hår med krøller, vitnet kan ikke si noe om hårets lengde, dette fordi hun så henne forfra, men hun merket seg håret som var fyldig,

Iført skarp, nærmest blikkfangende gul/orange regnjakke eller nylonjakke, vitnet er usikker på det og kan ikke begrunne hvorfor hun sier alternativet nylonjakke, men det var dette hun tenkte på, mørke benklær, vitnet kan ikke si om det var dongeri, vitnet mener videre at hun så noe lyst nederst på buksa som om den var brettet opp, men det kunne også være sko med lys såle, jakka var ikke igjenkneppet, men kantene lå inntil hverandre, vitnet mener hun så at hun hadde noe mørkt under, men det var lite hun så av tøyet under jakka, bare i øverste

²¹ Se f.eks. Arbeider-Avisa 14. oktober 1977 side 6 og Adresseavisen 14. oktober 1977 side 10.

²² Avhørt 9. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/28-1.

delen mot halsen, bar på et eller annet, virket som en «sekk» som hun hadde over venstre skulder og som hang litt bakover mot ryggpartiet, virket av farge som «gammeldagse» ryggsekker, nærmest grå/beige, helhetsinntrykket var en pen pike.»

TEI opplyste i avhøret at hun hadde sett signalementet av Torunn, men at opplysningene ble gitt uavhengig av dette. Hun mente bildene i avisen lignet på den jenta hun hadde sett. TEI forklarte videre at det bak jenta – ca. 1-2 meter – gikk en mann. Det var uklart for TEI om vedkommende var i ferd med å passere jenta, eller om han gikk sammen med henne. Det siste ble betraktet som minst sannsynlig. Denne mannen ble beskrevet som over 25 år og stor. Han hadde mørkt hår og virket «rufsete på håret». TEI uttrykte noe usikkerhet med hensyn til hvilke klær mannen hadde på seg. Jakken var ensfarget mørk – dongeri eller skinn. Han skal ha hatt på seg dongeri- eller fløyelsbukse, mørk, trang i lårene.

BW²³ anga tidspunktet de kjørte i Holtermanns veg til å ha vært ca. kl. 02.30. BW forklarte seg både om syklisten som gikk nær gangstien som førte opp Stavnebrua, og paret som gikk på østsiden av veien. Syklisten ble beskrevet som mørkkledd. BW forklarte seg også om de to som gikk på vestsiden av veien ved kommunebygget i Holter-

Fig. 5: Fotoet er tatt i nordlig retning, fra krysset Holtermannsveien/Wardoveien. Rød pil markerer veien som fører opp mot Stavne bru.

Figur 3.18

Den røde pilen markerer omtrent der TEI angir at hun så personen som leide sykkel. Midt i bildet i bakgrunnen kan man se det som er omtalt som «kommunebygget».

²³ Avhørt 9. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/28-2.

Figur 3.19

Figur 3.20

manns veg. I motsetning til sin forlovede hadde BW det inntrykket at de to gikk sammen. Han beskrev dem på denne måten:

«Jenta: vanskelig å si noe sikkert om alderen, antakelig i tjuårene, virket noe mindre enn vitnet som er 176 cm høy, hadde lyst, bustet eller krøllet hår, vitnet fikk ikke noe inntrykk av hårlengden – muligens p.g.a. at fargen på håret var likt den på regnjakken, iført en gul regnjakke som hadde et oransje skjær – kanskje som følge av gatebelysningen, hadde mørke, lange benklær, antakelig olabukser, vitnet mener han oppfattet at hun bar på en liten ryggsekk – skolesekk – denne sekken hadde en farge som avvok lite fra fargen på regnjakken, sekken hadde hun på ryggen,

Mannen: eldre enn jenta – 25-30 år, betydelig høyere ca 180 til 185 cm høy, hadde mørket, krøllet eller bustet hår, var iført en mørk skinnjakke eller militærlikn. jakke, jakken var sid, helt sikkert ikke midjekort, hadde mørke benklær, bar ikke på noe.»

Også BW hadde sett bilder av Torunn i avisene og mente det var en viss likhet mellom håret hennes og håret på den jenta han hadde sett.

Reservedrosjesjåfør KMS²⁴ forklarte at han hadde kommet kjørende i sin drosje da han observerte en lyshåret jente som gikk på det østre fortauet sydover i Elgeseter gate, på høyde med drosjeholdeplassen ved Abels gt.²⁵ Han observerte også en mannsperson som gikk 60-70 meter bak henne. Sistnevnte var mørkkledd. Vitnet var usikker på nøyaktig når han gjorde denne observasjonen.

FØ²⁶ kjørte også drosje den aktuelle kveld/natt. Han forklarte at han mellom kl. 01.45 og 02.15 passerte jernbanebroen i Holtermanns veg:

«Vitnet la da merke til følgende: ei ung lyshåret jente gikk alene sydover Elgesetergt./Holtermannsv. på vestre fortau. Vitnet syntes det var merkelig at jenta gikk alene på denne tiden av døgnet, men han la ikke merke til at hun gjorde tegn til at hun ønsket drosje. I samme øyeblikk fikk vitnet se en mannsperson som gikk ca. 100 m etter jenta – på samme fortau og i samme retning. Mannen gikk og så ned i gata og han hadde mørkt uryddig hår. Noe ved mannen, uten at vitnet kan si hva, gjorde at han virket beruset.»

Av interesse er også forklaringen til drosjesjåfør SML:²⁷

«Kl. ca. 0225 natt til 2.10.77 kom vitnet kjørende nordover Holtermannsv. mot sentrum. Omtrent utenfor høyhuset i Bostadv. 1 fikk han via radioen tur fra Regionsykehuset.

På vei til Regionsykehuset for å ta på sin passasjer mener vitnet at han like sør for Lykke-Elgeseter A/S, Elgesetergt. 38 såg en person med noe gult på seg. Det gule hadde vedkommende på overkroppen. Vitnet kan ikke huske om vedkommende var mann eller kvinne, men vedkommende gikk sørover på fortauet på venstre side for vitnets kjøreretning [vestsiden av veien]. Vitnet tror at vedkommende gikk alene, uten at han kan si dette med sikkerhet.»

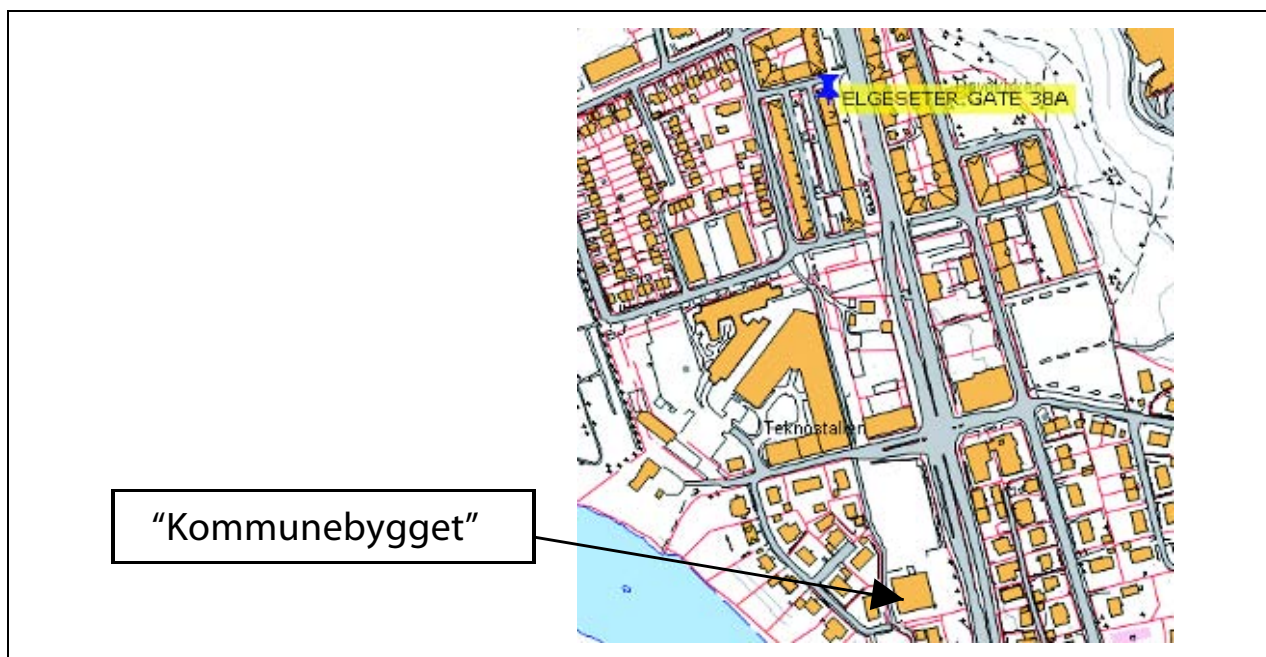
SML forklarte videre at han tok opp to passasjerene på Regionsykehuset, en ung dame som

²⁴ Meldte seg for politiet 10. oktober 1977, avhørt samme dag, Mappe 27, dok. nr. V/28-22/4.

²⁵ Se figur 3.20.

²⁶ Avhørt 12. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/28-22/6.

²⁷ Avhørt 12. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/28-23. Se også figur 3.21.

Figur 3.21

hadde brukket beinet og hennes venninne. De kjørte deretter sørover Elgeseter gate og videre Holtermanns veg til Selsbakk. Han registrerte ingen fotgjengere, og mente turen sørover skjedde ca. kl. 02.35-02.40. De to passasjerene som ble hentet på Regionsykehuset, var ASF og MAL. ASF forklarte til politiet at hun så en mann og en kvinne som gikk sammen på vestre fortau like før jernbanebrua i Holtermanns veg. ASF mente kvinnen hadde på seg en lys jakke.

Av Adresseavisen 10. oktober 1977 følger det at politiet ønsket å komme i kontakt med:

«en gutt, ca. 20-25 år som trillet en sykkel i Holtermanns vei ved gangstien til Stavne bro. Gutten kom fra broen eller aktet seg over den. Han ble sett på dette stedet omkring kl. 02.30 natt til søndag 2. oktober. Gutten skal være 170-175 cm høy og ha gått i mørke klær.»

Den 12. oktober 1977 møtte HM til avhør etter innkalling.²⁸ Han forklarte å ha vært på fest i Studentersamfundet lørdag 1. oktober. Av rapporten fremgår det at han så på klokken da han hentet jakken sin i garderoben, og den viste 01.57. Han hadde med seg sykkel, og denne måtte pumpes opp før han kunne begynne å sykle. Ruten han fulgte, var den samme som det antas at Torunn tok; Elgeseter gate, Holtermanns veg og opp stien til Stavnebrua. Han mente at klokken da han kom til Stavnebrua, «neppe kunne være mere enn 02.20». Han skal ha leid sykkel fra

²⁸ Mappe 27, dok. nr. V/28-20.

Holtermanns veg og opp på Stavnebrua. HM opplyste at han ikke hadde sett noe av interesse på turen frem til broen. Avisene skrev i flere dager etter avhøret at den personen som ble observert av TEI og BW, ikke hadde meldt seg. Utvalget er derfor noe usikker på om politiet har ment at HM var denne personen. Det konstateres at HM ikke ble ført som vitne under hovedforhandlingen.²⁹

Ettersom flere av vitnene oppga å ha sett en person som gikk bak en jente med gul/lys jakke i det aktuelle tidsrommet, etterlyste politiet også denne personen via avisene. Blant annet Adresseavisen formidlet dette den 10. oktober 1977. Etterlysningen gjaldt en mørkkledd mannsperson mellom 25 og 30 år og med krøllete eller bustete hår. Han skulle ha gått bak Torunn i Holtermanns veg mellom kommunebygget og jernbanebroen ca. kl. 02.30 natt til søndag 2. oktober. Av politidokumentene fremgår at i hvert fall to personer meldte seg og mente at de kunne være den mannen som var observert.

Den ene var OSJ som forklarte: «I det aktuelle tidsrom gikk vitnet sørover Holtermannsvn. på høyre side. Vitnet gikk alene, men så ikke noen pike eller andre personer på omhandlende strekning. Vitnet var mørkkledd, iført mørkeblå losjakke, mørkeblå bukse. Vitnet er også mørk, har mørkt krøllet hår og bruker briller. Vitnet hadde vært på Nightstar og gikk som tidligere forklart

²⁹ Politiførstebetjent Eirik Stedje, som ledet uttrykingsenheten fra Kripos i Torunn-saken, har på spørsmål fra utvalget fortalt at han ikke husker om politiet trodde HM var den personen som TEI og BW hadde forklart at de så.

alene. Fra Studentersamfundet iakttok han personer, men ingen han la spesielt merke til eller som kan settes i forbindelse med drapsaken. I alle fall kan han ikke beskrive noen.» Avhøret ble gjennomført 11. oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/28-15). Av avhørsrapporten fremgår det ikke nærmere hvilket tidspunkt han gikk den aktuelle strekningen. Ut fra forklaringen gikk han på samme side av veien som den jenta med gul regnjakke som bl.a. TEI og BW hadde sett.

En annen som meldte seg, var ArS. Han ble avhørt den 9. oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/30). ArS opplyste at han gikk fra Studentersamfundet via Elgeseter gate, Holtermanns veg og opp gangstien over Stavnebrua. Han forlot Studentersamfundet kl. 02.00. Han forklarte også at han så på klokken da han gikk over Stavnebrua, og da viste den 02.15. Han mente at han ikke møtte noen på vegen, og at han ikke hørte noen lyder av mistenkelig art.

Det fremgår ikke klart av politidokumentene om politiet antok at en av de to personene som meldte seg, var den mannen TEI og BW så noen meter bak kvinnen med gul regnjakke og lyst hår. Avisene etterlyste denne personen i flere dager etter at ovennevnte avhør ble gjennomført.³⁰

Det meldte seg også to personer som kunne passe til det paret TEI hadde sett på østsiden av Holtermanns veg. IN og UMH forklarte at de gikk sammen sørover Holtermanns veg i tidsrommet mellom kl. 01.30 og 02.30.³¹ Ingen av dem kunne oppgi noe nøyaktig tidspunkt. De to hadde ifølge avhørsrapportene ikke gjort noen observasjoner av interesse.

TEI, BW, FØ og SML ga forklaringer som er relativt samsvarende, og som kan gi grunnlag for å tro at de observerte Torunn. Også etterlysningen av den personen som ble observert bak jenta i gul regnjakke, kan tyde på at politiet mente jenta kunne være Torunn.

Politiet fikk også vitneinformasjon som kunne trekke i en annen retning:

SÅB³² var drosjesjåfør av yrke, men forklarte at han denne kvelden hadde vært på restaurant sammen med tre andre. Han forklarte også at han hadde «drukket en god del alkohol slik at han følte seg ganske beruset». De skulle ha forlatt restauranten «Down Town» kl. 02.30. Han anga dette nøy-

aktig fordi lyset ble slått på, og de stengte stedet kl. 02.30. Ca. 10 minutter etter satte han seg inn i en drosje sammen med ekteparet RB og EB, og drosjen kjørte direkte sydover Elgeseter gate og Holtermanns veg. SÅB satt foran. Da de passerte jernbanebroen i Holtermanns veg ca. kl. 02.40-02.45, observerte SÅB et par som sto og «koste seg». De ble beskrevet slik:

«En gutt som sto med ryggen mot rekkverket ut mot kjørebanelen, denne var iført en brun/beige duffelcoat, var barhodet og håret virket å være lyst blondt, kinnskjegg som så ut for å være rødt. Alder på denne gutten kan ikke vitnet ha noen formening om, etter som vitnet så bare ryggen på denne.

I front av denne gutten hadde det stått ei jente, og det virket som om gutten holdt rundt henne, enten med hendene rundt livet hennes eller oppe på skuldrene.

Noen nærmere beskr. av jenta kan ikke vitnet gi, bortsett fra at han mener at hun var iført en gul jakke og at hun hadde lyst hår.»

Politiet tok kontakt med EB som satt bak i den samme drosjen (se Mappe 27, dok. nr. V/28-5 side 3). Hun hadde også snakket med sin mann, og ingen av dem hadde observert noe av interesse. I forhold til tidspunktene SÅB oppga, mente EB at disse kunne være riktige.

Av rapporten fremgår det også at politiet tok kontakt med restauranten «Down Town» med henblikk på å få vite når den stengte (se Mappe 27, dok. nr. V/28-5 side 3). Det ble opplyst at lysene der ble slått på nøyaktig klokken 02.30. Taxisjåføren som kjørte bilen, var TS. Han ble avhørt den 11. oktober 1977 (se Mappe 27, dok. nr. V/28-5 side 4 flg.) TS mente tidspunktene SÅB hadde oppgitt, kunne «stemme». Også TS husket paret ved broen: «gutten som sto lenet mot rekkverket, – og han mener at denne gutten var iført en duffelcoat eller parkas lignende jakke i beige farge. Nærmere beskrivelse av ham kan han ikke gi, etter som han ikke hadde sett gutten i fronten. Når det gjelder jenta, tror han at hun hadde hatt en gul regnjakke.»

UnS ble avhørt 9. og 11. oktober 1977 (Mappe 27, dok. nr. V/27), og hun forklarte å ha sett en jente med gul/oransje regnjakke sammen med en mannsperson i Elgeseter gate mellom kl. 01.45 og 01.50. UnS kunne ikke angi verken hårfarge eller hårfasong på den jenta hun hadde observert. Hun forklarte at hun var sikker på tidspunktet, bl.a. fordi moren hennes hadde sett på klokken da UnS kom hjem; den var da 01.50. Også naboen hadde hørt UnS gå

³⁰ Politiførstebetjent Eirik Stedje har opplyst i intervju med utvalget at han ikke kan huske hvorvidt politiet la til grunn at noen av disse to var den personen TEI og BW hadde observert.

³¹ Mappe 27, dok. nr. V/28-14 og V/28-16.

³² Avhørt 11. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/28-5.

opp trappen og kunne tidfeste dette til 01.50, se her også Mappe 27, dok. nr. V/27 side 4.

3.4.2.5 Avhør av personer med observasjoner omkring funnstedet den aktuelle natten

AS var den første som meldte seg for politiet med informasjon om observasjoner omkring funnstedet.³³ AS fortalte at hun den 1. oktober til utpå natten 2. oktober hadde vært på besøk i Nils Stavnes vei sammen med sin forlovede JEH.

De forlot stedet ca. kl. 02.20, gikk Osloveien og over Stavnebrua. Før de kom til det punkt på stien hvor den smalnet inn mot broen, møtte de en kvinne på mellom 20-25 år som kom syklende fra broen. AS beskrev kvinnen som «meget skremt». Kvinnen stoppet dem og fortalte at hun nettopp hadde hørt et skrik fra området ved broen. I avhørsrapporten heter det videre:

«Vitnet og forloveden gikk videre på den smale veien mot brua. Ca 25 m før hun kom frem til brua, hørte vitnet en kvinnestemme i skråningen ned til høyre (sydsiden). Vitnet så ingen. Etter at de hadde gått noen meter til i retning mot brua, hørte vitnet at noen skrek til. Vitnet mener at det var en damestemme. Skriket var ikke av en slik karakter at det virket skremt. Før de gikk ut på brua, hørte vitnet flere stemmer. Hun kan ikke si at det var en mannstemme, men forloveden mener at det var en mannstemme.»

AS forklarte at de ble enige om å ta kontakt med politiet dersom noen ble savnet. Hun fortalte videre at de var hjemme kl. 03.00.

I det neste avhøret³⁴ opplyste AS at hun så på klokken etter at hun hadde møtt kvinnen på stien; klokken viste 02.40. Lydene AS hørte, ble nærmere beskrevet slik:

³³ Avhørt første gang 5. oktober 1977, dagen før Torunn ble funnet, Mappe 27, dok. nr. V/5.

³⁴ 6. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/5 side 3.

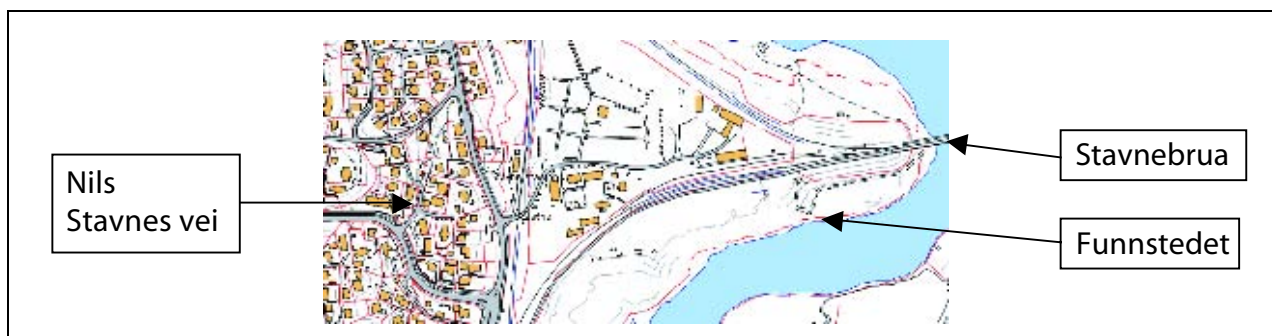
«Like før brua, hørte vitnet at noen snakket i skråningen nedfor veien i retning ned mot elva. Vitnet er sikker på det var en damestemme. Hun kunne ikke høre hva vedkommende sa, heller ikke hva slags dialekt hun snakket. Det virket som om hun snakket en stund, det vil si, hun snakket ikke bare et eller to ord. Stemmen virket rolig. Like etterpå hørte vitnet at noen skrek. Dette var også en damestemme. Det hørtes ikke ut som noe angstskrik. Vitnet kan mere sammenligne det med slik man skriker dersom man blir kilt. Det var ikke et langt skrik.

Da vitnet og forloveden hørte dette, gikk de bak noen trær på sida av stien, på den sida som vender mot elva. De kikket ned i skråningen, men det var mørkt og de kunne ikke se noen. Mens de sto der og kikket, hørte de på nytt en damestemme som snakket. Vitnet hørte bare damestemmen, men hennes forlovede sa etterpå at han mente også det var en mannstemme og at det ble snakket om at de to hadde sett vitnet og forloveden. Dette kan ikke vitnet uttale seg om idet hun selv ikke hørte noe av dette, hvertfall registrerte hun det ikke. Også nå virket det som om det foregikk en samtale, altså at det ble sagt flere ord, men vitnet kunne ikke høre hva som ble sagt. Hun hørte bare en stemme. Heller ikke nå virket det som om vedkommende som snakket var engstelig på noen måte. Stemmen var rolig. På grunn av dette undersøkte ikke vitnet og forloveden noe mere. De hadde lest og hørt om «Sigrid-saken» den senere tid, og vitnet for sin del tenkte at det var noen som var ute for å skremme folk. Hun oppfattet det hvertfall ikke som noen var i fare.

På forespørsel sier vitnet at hun oppfattet det som om stemmene kom fra skråningen rett ned for stien der vitnet og forloveden sto. Vitnet og forloveden gikk samme vei dagen etter og de fant ut at det måtte ha vært der vitnet har beskrevet.

AS forklarte videre at de møtte en gutt på sykkel da de gikk over selve Stavnebrua.

AS' forlovede JEH³⁵ forklarte at de forlot Nils Stavnes vei «[e]n stund etter kl. 0200». Han

Figur 3.22

beskrev møtet med kvinnen ca. 150 meter før Stavnebrua i hovedsak på samme måte som AS. Tidspunktet ble angitt til å være omkring kl. 02.40. Om stemmene de hørte, heter det i avhørsrapporten:

«Like før de kom til brua, ca. 20 meter, er det en åpning i tre-rekken på ca. 5-10 meter. Da de var der, hørte vitnet også rop. I vitnets gangretning ble dette på høyre side. Dette var et kvinneskrik. Det hørtes ut som et kvin – omtrent som når noen blir kilet – og var ganske kraftig. Deretter hørte de prat. Det hørtes ut som om det var en mann og kvinne som pratet sammen. Det var ikke mulig å skille ut ordene skikkelig. Imidlertid hørtes det ut som om kvinnen sa noe slikt som at «de ser oss» eller lignende. Ut fra dette mener vitnet det er mulig at kvinnen ikke var trønder, idet trøndere sier «dem» og ikke «de». Etter et nytt skrik, var det på ny mumlende stemmer.

På «mumlingen» å dømme, var ikke situasjonen så alvorlig, og vitnet og hans forlovede gikk videre. De hadde da stanset mellom ½ og 1 minutt. For vitnet syntes det som om skrikene og «mumlingen» kom fra skotthyllbanen som ligger der. Han mener iallefall at de kom fra den siden av elva. (Byåsensida).»

Også JEH fortalte at de møtte en syklist på Stavnebrua.

Den kvinnelige syklisten som AS og JEH møtte på vestsiden av Stavnebrua, var GØ.³⁵ Hun satt i Studentersamfundets styre og forklarte at hun det meste av kvelden hadde vært på styrekontoret. Hun syklet fra Studentersamfundet kl. 02.15-02.20 natt til 2. oktober og fulgte Elgeseter gate og Holtermanns veg før hun syklet over Stavnebrua. Dette var samme vei man antok at Torunn hadde gått. I avhørsrapporten heter det:

«Da hun hadde kommet over broen og befant seg der hvor gangbanen blir smalere, noen få meter ifra en gangsti som tar av til venstre (til skytebanen?), hørte hun plutselig et høyt skrik, nærmest et angstskrik, som kom fra et sted mellom elva og stedet hvor vitnet befant seg, på vitnets venstre side i kjøreretningen. Vitnet tenkte med en gang at skriket kom fra en dame. Vitnet ble meget oppskaket av dette skriket, som hun bare hørte en gang. I det øyeblikket hun hørte dette skriket tenkte hun et øyeblikk på å springe ned mot elva for å se hva dette dreide seg om. Vitnet fremholdt at hun på forhånd var redd for å kjøre over broa alene og situasjonen etter at hun hørte dette skriket ble

ikke noe bedre og hun våget således ikke å dra ned for å se hva det hele dreide seg om. Hun tenkte også et øyeblikk på å ringe til politiet eller stikke inn i et hus i nærheten og be om hjelp. Hun fortsatte veien fremover og bare et lite stykke lengre fremme møtte hun et ungt par som kom gående i motsatt retning. Hun stoppet disse og fortalte hva hun hadde hørt. Vitnet syntes det var flaut å be denne gutten, som var i 25-års alderen om å gå ned for å se hva det var. Vitnet for sin del sa at hun ikke våget å gå ned alene. Jenta som denne gutten var i følge med sa noe slikt som at det sikkert var en and vitnet hadde hørt. De to lovt å se og høre så godt de kunne idet de passerte broen.

Det ble til at vitnet syklet rett hjem uten å foreta seg noe mere. Vitnet begynte å tenke på at det kanskje var skriket av en and hun hadde hørt og slo seg til ro med det.

Vitnet har senere, flere ganger, syklet over denne broen og hun mener at skriket kom fra hennes venstre side i eller i nærheten av den åpne plassen, fotballbanen, mellom elva og brua. ...»

GØ ble avhørt på nytt 7. oktober og forklarte da om skriket:

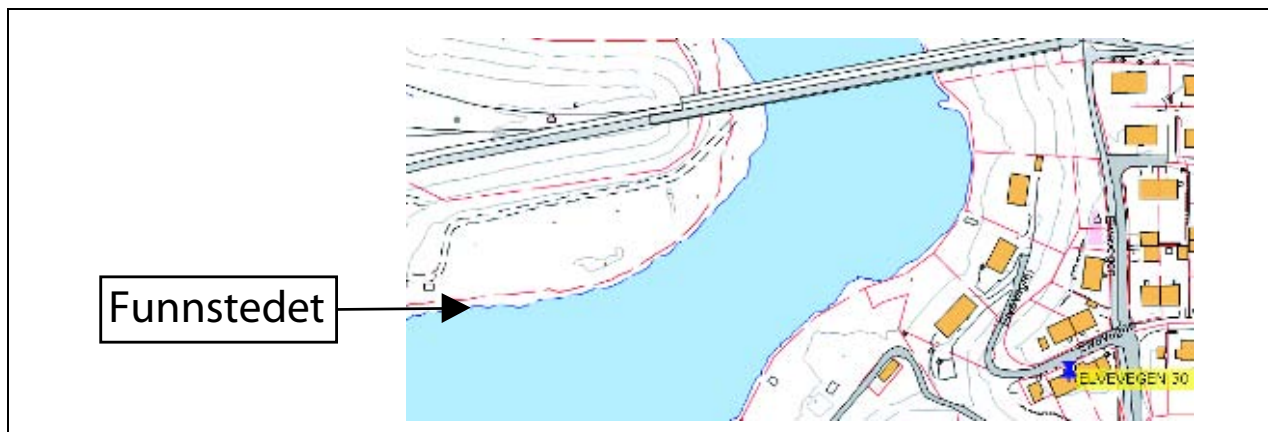
«Da vitnet var kommet omtrent til gangstien som fører ned til skytebanen på venstre side av stien sett i vitnets kjøreretning, hørte hun et forholdsvis langt skrik. Vitnet tenkte med en gang på en pikestemme og det var det hun også da mente det var. Skriket var ganske kraftig og det hørtes ut som det var en pike som var i nød eller som trengte hjelp. Vitnet har selv en gang vært utsatt for noe lignende som Torunn ble, slik at hun sammenlignet på en måte situasjonen. Vitnet tenkte på at det virkelig var noen som trengte hjelp og hun ble fryktelig redd. I det samme hun hørte skriket, stoppet hun. Hun ble stående for å høre om hun kunne gjøre andre observasjoner, men det ble helt stille. Skriket var like kraftig hele tiden, det døde ut plutselig. Vitnet tenkte på hva hun skulle gjøre. Hun turde selv ikke gå ned for å se etter. Hun tenkte på om hun skulle ringe til politiet eller varsle folk i et hus i nærheten.

Vitnet ble stående på stedet i noen minutter. Hvor mange kan ikke vitnet si, men mener det ikke var så lenge som i 5 minutter. Deretter syklet hun videre.»

I avhøret fremhevet også GØ at AS og JEH virket «lite interessert i vitnets uttalelser». Hun forklarte også at hun hadde vært på stedet i ettertid. Hun mente at skriket kom fra det stedet Torunn ble funnet. Hun var sikker på at skriket ikke kom fra området rett nedenfor skråningen. Hun anslo

³⁵ Avhørt 5. oktober 1977 på sin bopel i Molde, Mappe 27, dok. nr. V/6.

³⁶ Avhørt første gang 6. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/11.

Figur 3.23

også at hun brukte fem minutter fra Studentersamfundet til stedet hvor hun hørte skriket.

RFJ³⁷ bodde i Elvevegen 30. Hennes bopel lå i luftlinje omkring 300 meter fra funnstedet. Hun forklarte også at hun hadde hørt skrik på det aktuelle tidspunktet.

Fra rapporten hitsettes:

«Vitnet satte opp verandadøren for å luften ut ca. kl. 0230. Hun hadde nettopp sett på klokken på kjøkkenet. Mens verandadøren sto oppe, hørte hun et skrik utenfra som hun kunne tenke seg kom fra en ung pike. Skriket kom fra Stavnebroen eller fra et sted som kunne være litt lenger unna. Hun hørte bare et skrik – intet før eller etter.

Vitnet tror at tidspunktet var mellom 0225-0240.

Vitnet reagerte ikke spesielt på skriket. Hun er vant til at det høies og skrikes fra broen. Skriket var ikke spesielt høyt.»

RFJ ble ført som vitne fra aktorats side.

MH³⁸ bodde i Bostadveien 10, ca. 600 meter fra funnstedet. Avhøret av MH ble gjennomført etter at en bekjent av henne hadde tatt kontakt med politiet, og fortalt at MH hadde relevant informasjon. I politirapporten heter det:

«Hun opplyste at hun natt til søndag den 2.10.77 var gått til sengs og var i ferd med å sovne inn da hun hørte et gjennomtrengende skrik el. «vræl» (– som hun sa) av kvinnestemme. Hun hadde soveværelsesvinduet på gløtt, og skriket kom fra retningen mot Stavne bro.

Fra soveværelsesvinduet og altanene utenfor stua, på samme side, kan man se rett bort

mot Stavne Bro og funnstedet (– ikke kontrollert i dagslys). Vitnet hevdet at hun forut for nevnte skrik hørte tydelig snakk og tydelig en mannsstemme. Skriket var ikke et skrik om hjelp, men det var tydelig at det var et angstskrik.

Etter at hun hørte dette skriket, fikk hun ikke sove, og sto opp og tente seg en røyk hvoretter hun ble stående å titte ut gjennom verandadøra, som hun hadde åpnet. Hun har kommet frem til at tidspunktet for nevnte skrik måtte være ca. 0230.

Da hun hadde stått slik i ca. 5-10 minutter kom det en bil kjørende bak naboblokken og i retningen mot Holtermanns veg. I det samme bilen kom mot krysset Holtermannsveg, så v. at det kom en politibil el. sykebil med blålys (– utrykningslys). Da rygget bilen i rel. stor fart tilbake der han kom ifra, stoppet opp v/krysset til venstre for naboblokken (– sett fra hennes veranda), og kjørte bortetter en blindvei mot blokken hun bor i. I enden på denne veien er en port, og her rygget bilen tilbake igjen. Deretter kjørte den en runde rundt parkeringsplassen mellom de 2 blokkene, og kjørte tilbake og svingte opp til høyre (for henne) og bak naboblokken. V. ble stående en stund å vente for å se om bilen kom til syne igjen bak en av sidene på blokken, men den kom ikke til syne mens hun sto slik og ventet i ca. 10 minutter.

Vitnet er temmelig sikker på at bilen var en mørkeblå Volkswagen «boble». Hun kunne ikke se føreren(ne) i bilen, men hun er sikker på fargen p.g.a. at den kom inn under lyset på en lysstolpe idet den rygget ut fra nevnte blindvei.

Da vitnet gikk og la seg igjen så hun på sin klokke som da var 0250.

Hun hørte ikke mer etter dette.»

Politiet gjennomførte også en omfattende rundspørring i området for å få mest mulig informa-

³⁷ Avhørt 13. oktober 1977 på sin bopel etter rundspørring, Mappe 27, dok. nr. V/48.

³⁸ Avhørt på sin bopel 7. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/25.

sjon. Den første rundspørringen ble gjennomført allerede tirsdag 6. oktober, bare en time etter funnet av Torunn. Denne omfattet alle husene i Osloveien mellom jernbaneundergangen ved Stavnebrua og Sluppen bro. I tillegg ble personer i deler av Valøyslyngen, Alfred Larsens gt. og Holtermanns veg kontaktet, se Mappe 27, dok. nr. V/8-1.

Også EG som bodde i Osloveien 204, oppga at hun hørte et skrik natt til 2. oktober. Hun fortalte imidlertid at hun mente skriket kom fra Stavne skole, og anga tidspunktet til å være mellom 01.00 og 01.30. BR bodde i Valøyslyngen 1. Han fortalte at hans datter var blitt utsatt for en blotter ved Tempeveien 3 tidligere på sommeren. TB bodde i Valøyslyngen 2, altså samme sted som Fritz Moen. TB fortalte om en episode 14 dager tidligere, hvor Fritz Moen hadde skåret seg selv flere ganger i ansiktet. Deretter skal han ha klaget over rispene. Rundspørringen ga for øvrig få opplysninger.

Søndag 9. oktober ble det gjennomført rundspørring i Holtermanns veg mellom nr. 31 og 45, se Mappe 27, dok. nr. V/8-2. Rundspørringen omfattet også en del veier som ligger mellom Holtermanns veg og Nidelven. I tillegg var politiet innom enkelte hus i Osloveien.

I Tempeveien 8 fikk politiet opplyst at AuH hadde hatt fest på hybelen sin den aktuelle natten. Festen skal ifølge AuH ha blitt avsluttet ca. kl. 01.30. Denne leiligheten ligger ca. 400-430 meter fra funnstedet. Ved denne rundspørringen fikk politiet også opplyst av MC at en veninne av henne, BB, hadde blitt utsatt for en blotter ved Stavnebrua. Vedkommende hadde opptrådt fra en rød VW-personbil.

Den tredje rundspørringen ble gjennomført 13. oktober og omfattet Osloveien, Thaulowbakken, Breidablikk, Mørlenda, Bøckmannsvei, Holtermanns veg, Alfred Larsens gate, se Mappe 27, dok. nr. V/8-3. Også ved denne rundspørringen kom det frem nye forklaringer om blottere i området rundt Stavnebrua. Det kom også to konkrete tips om en kikker/blotter i Thaulowbakken 1.

Siste rundspørring ble gjennomført 17. oktober 1977, altså dagen etter at Moen hadde gitt en detaljert tilståelse, se Mappe 27, dok. nr. V/8-4. Denne omfattet Elvevegen, Valøyslyngen, Holtermanns veg, Elvegaten, Alfred Larsens gate og Bergljots gate. BeS, som da bodde i Holtermanns veg 29, opplyste at hun først sovnet kl. 03.00. Før dette tidspunktet hørte hun et skrik. Hun kunne ikke angi tidspunktet nær-

mere. Også ved denne rundspørringen kom det opplysninger om blottere i området.

Generelt viste rundspørringen at mange hadde kommet hjem til sitt bosted i perioden mellom kl. 01.00 og 04.00 natt til 2. oktober. I hovedsak var det bare de som allerede er omtalt, som hadde observert noe som kunne ha interesse for etterforskningen.

3.4.2.6 Observasjonen av en person i buskene ved Stavnebrua ca. kl. 01.00 natt til 2. oktober

Vitnet OT³⁹ forklarte at han natt til den 2. oktober 1977 hadde besøkt RTO som bodde i Valøyslyngen 2, altså samme sted som Moen. OT forklarte videre at han dro derfra omkring kl. 01.00 på sin moped og tok veien over Stavnebrua:

«Der hvor Stavnebrua begynner, ved Lerken-dal, satte han seg på mopeden, startet opp og begynte å kjøre over brua. Han hadde ikke lysene på mopeden tent til å begynne med da han var redd for å bli oppdaget. Han var på forhånd klar over at det ikke var lov å kjøre over brua med motorkjøretøy. Da han vel var kommet ut på brua satte han lysene på.

Idet han var kommet over brua, og befant seg ved de første buskene på venstre side i kjøreretningen, oppdaget han en mannsperson som sto ved buskene på venstre side for vitnet. Mannen sto ikke skjult på noen måte. Vitnet fremholdt at det var meget smalt akkurat på dette punkt, slik at mannen på en måte bøyde seg tilbake for ikke å komme i berøring med mopeden og vitnet. ... Like etter at vitnet hadde passert mannen, ropte han ett eller annet etter ham. Vitnet hørte ikke hva mannen sa. Han oppfattet ropet nærmest som et brøl da han ikke kunne høre noen bestemte ord. Vitnet kunne ikke se seg tilbake da det er meget smalt på nevnte sted og at det således var en viss fare for å kjøre inn i gjerdet som går langs stien.»

Det ble gitt et signalement av mannen. OT var etter det utvalget forstår, på to konfrontasjoner.⁴⁰ Først ved den andre konfrontasjonen, og på forespørsel, kom det frem at han kjente Moen fra Valøyslyngen 2. Han plukket ikke ut Moen ved noen av tilfellene.

Et annet vitne, NB, forklarte til politiet at hun var med OT og RTO denne dagen. Hun forklarte videre at hun bestemt mente at OT ikke hadde med seg moped, og hun hadde ikke sett ham med moped. OT skulle også ha fortalt

³⁹ Avhørt 10. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/28-22/8.

⁴⁰ Mappe 27, dok. nr. V/28-22/8 side 6 og 8.

henne at han skulle ta bussen hjem, se Mappe 27, dok. nr. V/62.

OT ble konfrontert med dette, og fortalte da at han hadde hatt sin moped stående på Valøyslyngen 2 (Mappe 27, dok. nr. V/28-22/8 side 7). Hans mor forklarte også at OT hadde kommet hjem noe over kl. 01.15 på sin moped, se Mappe 27, dok. nr. V/28-22/8 side 4-5. Hun kunne også bekrefte at han hadde fortalt henne om hendelsen. Morens beskrivelse var i avhøret i hovedsak samsvarende med slik OT hadde forklart til politiet.

OT's forklaring var imidlertid ikke forenlig med forklaringen RTO ga: OT fortalte at han om kvelden den 1. oktober 1977 dro sammen med RTO til Valøyslyngen 2. Der skal han ifølge egen forklaring ha blitt til ca. kl. 00.30-00.45. Han husket ikke at de hadde vært ute av hybelen om kvelden. Han forklarte at han sjelden var på hybelhuset, og kjente således ingen ved navn bortsett fra RTO. De skal for det meste av tiden ha vært på hybelen til RTO, og det skal ikke ha blitt drukket alkohol.

RTO forklarte imidlertid (10. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/72-3) at OT og han selv kom tilbake fra en bytur til Vernelagets hybelhus kl. 15.00. Deretter beskrev han at de sammen med Fritz Moen og TeG satt på hybelen hans og drakk øl (det fremgår ikke klart om OT drakk øl). Deretter forklarte RTO at han og OT dro to ganger til byen. De var tilbake i Valøyslyngen siste gang ca. kl. 21.30-22.00. Deretter heter det i avhøret:

«Vitnet og OT gikk først til stua og spurte BS om det var igjen noe bløtkake. De stod der i ca. 5 min. Deretter gikk de inn på rommet til vitnet og hentet hjelmen til OT. De pratet litt sammen, og OT fortalte at han antagelig skulle ta seg en tur til en pike på Risvollan som han kjenner. Hun heter AnH. Før han gikk sa han adjø til de som satt i stua. Dette var TeG, Fritz, ToS, ArR, RP og BS. Vitnet mener at alle kjenner OT da han har vært mye på hybelavdelingen/vernelaget. Vitnet var med OT bort til døra. Han mener at kl var ca. 2200 da OT forlot huset. Etterpå gikk vitnet til stua og satte seg sammen med de andre.»

Forklaringen om at OT forlot hybelhuset ca. kl. 22.00 og at RTO ble igjen, bekreftes dessuten av f.eks. RP (Mappe 27, dok. nr. V/72-1 side 5) og BS (Mappe 27, dok. nr. V/72-4 side 4).

Rapportskriver, politibetjent Schrøen skrev en merknad etter det siste avhøret av OT om at «man nå med overveiende sannsynlighet [kan]

si at vitnet OT passerte Stavne Bru i vestlig retning mellom kl 0030-0100».

3.4.3 Den taktiske etterforskningen rettet mot Fritz Moen

3.4.3.1 Fredag 7. oktober 1977

Første avhør av Moen ble igangsatt kl. 13.30 fredag 7. oktober 1977.⁴¹ Avhørsleder var politibetjent Sjur Aarthun fra Kripos. Det er noe uklart om det var tolk til stede fra avhørets begynnelse. I avhørsrapporten fremgår det klart at fra kl. 17.30 fungerte politibetjent Lyder Sørforsli som tolk.

På spørsmål om han var klar over hva som hadde skjedd i Trondheim «i løpet av helgen», skal Moen ha opplyst at han hadde lest i avisen at en ung jente var drept. Moen opplyste at han kvelden lørdag 1. oktober hadde vært på hybelhuset sammen med andre beboere. Det kom etter hvert frem at han hadde kommet i konflikt med en annen beboer. Vedkommende hadde omtalt Moen som «tufs». Moen forklarte at han var i huset hele kvelden, og at han gikk og la seg ca. kl. 00.30 natt til søndag.

I løpet av avhørene første dag innrømmet Moen å ha blottet seg flere ganger i nærheten av Stavnebrua, og han ga en forklaring omkring disse hendelsene. Han erkjente også at han ved ett tilfelle hadde antastet en kvinne:

«Bare en gang under disse tilfellene med blotting har han antastet noen. Dette var en onsdag, han kan ikke huske datoen, men det var ikke under første tilfellet av blotting, heller ikke under det siste.

Dette skjedde ved et rekkverk ved inngangen til bruen. En dame, ca. 20-25 år, kom gående retning Byåsen og skulle over brua. Han kan ikke akkurat gjøre rede for at han gikk til angrep på henne fremfor noen annen. Hun var pen, ca. 170 cm, muligens brunt hår, hår til skuldrene, hun hadde et tørkle på hodet, vet ikke fargen på dette, normal kroppsbygning. Hun hadde på seg mørk skinnjakke, brune bukser.

Siktete fulgte etter henne ca. 10 meter. Han tok henne igjen før de kom til brua. Hun snudde seg rett før. Hun stoppet opp. Da de var ca. et par meter fra hverandre, spurte siktete om hun hadde lyst til å ha samleie med ham. Hun svarte ikke i det hele tatt. Hun snudde seg og fortsatte å gå mens hun så seg tilbake.

Siktete retter forklaringen: Grunnen til at damen snudde seg, var at siktete tok «henne i kjønnslemmet». Han tok sin friske arm, den

⁴¹ Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 1-5.

venstre, og førte denne inn i skrittet på damen bakfra. Han gjorde ikke noe mer. Det var da damen snudde seg.»

Avhøret ble avsluttet første dag kl. 22.00. Det følger av rapporten at første del av avhøret ble «gjennomlest og vedtatt». Dette er signert av Moen og Aarthur. Siste del av avhøret skal ifølge rapporten være «gjennomlest og vedtatt» og er signert av Moen, Sørforsli og Aarthur.

3.4.3.2 Lørdag 8. oktober 1977

Avhørene fortsatte påfølgende dag kl. 09.45 med politibetjent Aarthur som avhørsleder og Sørforsli som tolk.⁴² Moen forklarte at «hver gang noe går ham imot føler han det slik at han enten må blotte seg eller gå til angrep på kvinner». I løpet av avhørene denne dagen erkjente Moen at han hadde antastet flere kvinner. Han forklarte seg om fem ulike episoder i Trondheim i løpet av september måned 1977. Ved alle fem tilfellene skulle Moen ha fulgt etter eller gått bort til kvinner i alderen 18-35 år. Ved flere av anledningene skulle han ha tatt dem i skrittet. Slik utvalget forstår det, er alle tilfellene innenfor en radius på 1 km fra Stavnebrua. Avhøret ble avsluttet kl. 18.00. Det følger av rapporten at den ble «gjennomlest og vedtatt», og rapporten er signert av Moen, Sørforsli og Aarthur.

3.4.3.3 Søndag 9. oktober 1977

Søndag 9. oktober fra kl. 10.30 fortsatte avhørene.⁴³ De ble nå rettet mer inn mot drapet på Torunn. Omkring kl. 15.00 inntraff det en hendelse som er beskrevet slik i avhørsrapporten:

«*Rapportskriveren*: Ved 15-tiden i dag, søndag 9.10.77 ble siktede sulten. Han hadde lyst på middag. Politibetjent Sørforsli gikk ut for å ordne med maten. Da Sørforsli var ute for å gjøre dette, gikk jeg frem til siktede, bøyde meg ned for at han skulle kunne lese på munnen og sa til siktede: «Kan du høre hva jeg sier nå?» Siktede nikket med hodet og sa «ja». Jeg sa da: «Det er så mye bedre for deg å fortelle sannheten, du vil føle en lettelse etterpå.» Siktede nikket på hodet, han var enig i dette. Jeg sa: «Jeg tror at du drepte henne, det er vel mye bedre å fortelle det, hvis du har gjort det, vil du ikke fortelle meg hvordan?» Siktede nølte, og jeg gjentok spørsmålet, helt sakte. Han nikket da på hodet og sa: «Jeg vil fortelle det etter middag.» Jeg sa da: «Er du enig i at du drepte henne?» Han nikket på hodet og sa «Ja». Jeg sa:

«Vi venter til etter middag, så kan du fortelle hvordan du gjorde det.» Siktede nikket med hodet. Siktede hadde hele tiden på seg sitt høreapparat.»

Samme episode er beskrevet i en egenrapport fra politibetjent Aarthur datert 3. november 1980, denne siteres nedenfor i punkt 7.3.1.

Etter denne hendelsen ble også døveprest Adolf Wetlesen hentet inn som tolk. Ifølge avhørsrapporten skal Moen ha ønsket dette.

Da avhøret fortsatte, benektet Moen først å ha drept Torunn. Senere på kvelden ble han spurt: «Kan du huske at du kl. 1500 svarte – ja, jeg har drept henne?» Til dette svarte Moen «Ja». Han uttalte videre: «Ja, jeg drepte henne, men det er foreløpig, hvor er stedet, der eller der?»⁴⁴

I avhørsrapporten står det avslutningsvis: «Gjennomlest og vedtatt. Han forstår alt som er skrevet.» Dokumentet er signert av Moen, Aarthur og Wetlesen.

I en egenrapport skrevet av politiførstebetjent ved Kripos, Eirik Stedje, fremgår det at Stedje ble kontaktet av Aarthur kl. 00.30 natt til 10. oktober.⁴⁵ Aarthur fortalte da at Moen hadde innrømmet drapet på Torunn. Kl. 01.00 overtok Stedje avhøret av Moen. Hans egenrapport er udatert, men signert både av Stedje og døveprest Wetlesen. Avslutningsvis presiseres det at Wetlesen hadde lest gjennom rapporten, og han mente «at siktedes framstilling var i overensstemmelse med denne».

Også i avhøret med Stedje tilsto Moen at han hadde drept Torunn, men nevnte samtidig at det hele var en drøm. Fra rapporten hitsettes:

«Fra Holtermannsveien gikk han opp gangvegen som fører til Stavnebrua – altså til venstre i gangretningen. Da han kom opp på selve brua, gjemte han seg bak et tre hvor han ofte har tilhold om kveldene. Det var gressplen på dette stedet. Han holdt seg så gjemt i ca. 15-20 minutter. Da kom det en jente gående i Holtermannsveien i retning fra byen og hun svingte opp gangvegen til Stavnebrua. Jenten gikk alene, og siktede tror ikke at hun så han på noe tidspunkt. Da hun hadde kommet opp på broen, gikk siktede etter henne, og siktede antar at han fulgte etter henne i en avstand på ca. 15-20 meter. Siktede gikk fortere og fortere og da de såvidt hadde kommet over broen, innhentet han jenten og tok et tak rundt overkroppen hennes slik at han befølte brystene hennes. Dette gjorde han med sin venstre arm. Da han hadde gjort dette, tok han tak i hennes høyre skulder med sin venstre hånd og samtidig spar-

⁴² Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 6-8.

⁴³ Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 9-12.

⁴⁴ Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 11.

⁴⁵ Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 13.

ket han beina unna henne. Siktete demonstrerte dette på rapportskriveren.

I den siste situasjonen var siktete opphisset seksuelt og som han sa, så hadde han «ståpikk» hele tiden. Han forsøkte å få av benklærne på jenten, men hun holdt i mot. Det ble ikke klart om han fikk av buksen eller ikke. Videre demonstrerte siktete hvordan han hadde samleie med jenten «bakfra». På spørsmål så sa han at han hadde ikke samleie med henne «forfra», men kun «bakfra». Han fikk heller ikke sedavgang i forbindelse med dette.

Hva som videre skjedde, husket han ikke og påsto i den forbindelse at han var påvirket av alkohol. Han nevnte også at det hele var en drøm.»

Politiet ga ikke media opplysninger om innholdet i de første avhørene av Moen. Kriminalsjef Brodahl gjennomførte daglige pressekonferanser i denne perioden og ga uttrykk for at politiet ville opprettholde en bred etterforskning. Flere mistenkte ble etterlyst. I en oversiktsrapport utarbeidet av politiførstebetjent Stedje og politibetjent Hjertaas fremgår det at politiet på dette tidspunkt «ikke uten videre feste[t] lit til» Moens forklaringer.⁴⁶ Stedje har i intervju med utvalget også bekreftet at han på dette tidspunkt mente Moens forklaring ikke knyttet ham til åstedet.

3.4.3.4 Mandag 10. oktober 1977

Mandag 10. oktober skrev flere av landets aviser at en 37 år gammel mann var pågrepet for blotting i området rundt Stavnebrua. Ifølge avisene var mannen døv og hadde en deformert høyre hånd. Kriminalsjef Per Brodahl skal på pressekonferansen har uttalt at mannen ikke var mistenkt for drapet på Torunn.⁴⁷

3.4.3.5 Tirsdag 11. oktober 1977

Avhørene av Moen ble f.o.m. 11. oktober overtatt av Sten Hjertaas, politibetjent ved Trondheim politikammer. Avhøret startet denne dagen kl. 11.00. Døveprest Wetlesen var tolk.⁴⁸

Da Moen under avhøret ble spurt om han hadde opplysninger om drapet på Torunn, forklarte han at «han hadde drømt» at han hadde vært på rommet sitt, og at han forlot hybelhuset der han bodde. Han forklarte videre:

«Gikk Valøyslyngen til Sverre Vanvik kolonial. Videre Holtermannsvei til undergangen. Derfra stien opp til enden av Stavne bru. Der gikk han ned til en bjerk ved siden av stien. Den er ca. 20-30 m. fra stien. Han sto der i ca. 20 minutter. Plutselig kom en jente fra undergangen i Holtermannsveien. Hun gikk opp stien til brua. Hun så ikke sikt. Hun gikk inn på brua, og han fulgte etter på avstand av 20-30 meter. Han gikk litt fort (hurtig) etter henne, og han gikk fortere og fortere. Han nærmet seg jenta, men hun merket ingen ting. Han hadde «ståpikk», og han åpnet buksekulen ved at han trakk ned glidelåsen i buksegylfen. Han hadde da jenta 5 meter foran seg. Han fikk «ståpikken» ut av buksegylfen. Han gikk så helt inn til hennes rygg, og hun merket ikke at han kom. Han tok sin arm (den friske) rundt hennes bryst og prøvde å ta henne bakfra med klærne på. Samtidig lekte han med brystene hennes. Han fikk ikke sedavgang av henne. Han prøvde å trekke ned hennes langbukse, men det gikk ikke. Hun holdt tak med begge hender. Hun kunne ikke snu seg fordi han holdt henne fast, og hun kunne således ikke se sikt. Han var redd for at hun skulle få til å slå han, derfor ville han komme henne i forkjøpet. Han tenkte først å sparke beina unna henne fra siden med sin venstre fot. Han gjorde det, men det lyktes ikke. Han tok så også tak i hennes høyre skulder bakfra med sin venstre hånd. Det ble litt for tungt, og han måtte ta i hennes høyre fot og fikk da vippet henne over stålrøret på rekkverket. Hun falt ned i steiner. Dette skjedde akkurat i overgangen mellom brua og stien. Det vil si bruhodet som er bygd opp av steiner. Han stod der på bruenden selv. ...»

Han forklarte at han gikk tilbake til hybelhuset. Hele hendelsen ble beskrevet som en drøm, og Moen fremholdt at han ikke hadde ansvar for drapet på Torunn. Avhøret ble avsluttet kl. 22.15. På dette avhøret er hver side signert av Moen. I tillegg følger det av siste side at «hele forklaringen er gjennomlest og er riktig». Rapporten er signert av Moen og Hjertaas. I tillegg signerte Wetlesen med tilføyelsen «[h]ar fulgt avhøret hele tiden».

3.4.3.6 Torsdag 13. oktober 1977

Det ble gjennomført nytt avhør av Moen torsdag 13. oktober fra kl. 11.00.⁴⁹ Døveprest Wetlesen fungerte som tolk.

Ifølge avhørsrapporten forklarte Moen at han blottet seg når han ble sint, og at dette som regel skjedde når noen han bodde sammen med,

⁴⁶ Mappe 26, dok. nr. II/4 side 3.

⁴⁷ Adresseavisen 10. oktober 1977 side 16, Arbeider-Avisa 10. oktober 1977 side 9 og VG 10. oktober 1977 side 5.

⁴⁸ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 1-4.

⁴⁹ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 5-7.

«snakke[t] om han». Han beskrev også en sterk seksualdrift og flere tilfeller av avvisning fra kvinnene som oppholdt seg i Hybelhuset. Moen fortalte at han i forkant av blotterepisodene inntok 5-10 «flasker export», at han blottet seg på dagtid og begikk «utukt» etter mørkets frembrudd. Med «utukt» siktet han til å ta kvinnene på «kjønnslemmet».

Han forklarte at han ved flere anledninger hadde blottet seg i nærheten av stien som fører ned til bueskytterbanen hvor Torunn ble funnet drept. Moen var godt kjent i dette området. Han forklarte at han den 29. september 1977 blottet seg der, og at politiet kom til stedet. Moen hadde da gjemt seg.

Avhøret ble avsluttet kl. 19.00. Hver side av avhøret er signert av Moen. På siste side er påført: «Gjennomlest og vedtatt. Forklaringen er riktig nedskrevet.» Rapporten er signert av Moen, Wetlesen og Hjertaas.

3.4.3.7 Fredag 14. oktober 1977

Avhøret den 14. oktober startet kl. 09.30, og Lyder Sørforsli var tolk.⁵⁰ Det fremgår av rapporten at Moen ikke var i god form denne dagen, og at han klaget over lengden på avhørene. Han mente fem timer med avhør måtte være tilstrekkelig. Ifølge avhørsrapporten var han likevel villig til å bli avhørt i ca. en time.

Moen forklarte under avhøret at han leste Adresseavisen hver dag. Han hadde også lest om Torunn-saken fredag 7. oktober om morgenen før han ble pågrepet:

«Han tror det også var et bilde fra selve stedet hvor ulykken hadde hendt, akkurat ved enden av Stavne bru, men han er ikke sikker på det. Se på det han har tegnet.»

Moen forklarte at han, trolig onsdag 12. oktober, hadde lest avisen for mandag den 10. oktober. Her var det ifølge Moen et flyfoto av åstedet. På fotoet var det merket opp «spor».

Avhøret ble avsluttet kl. 12.00. Avhørsrapporten avsluttes med: «Forklaringen er gjennomlest og vedtatt og er riktig nedskrevet.» Rapporten er signert at Moen, Wetlesen og Hjertaas.

3.4.3.8 Lørdag 15. oktober 1977

Avhøret den 15. oktober startet kl. 10.30 og ble avsluttet kl. 17.30.⁵¹ Senere på dagen deltok Moen under en konfrontasjon. I tillegg hadde han samta-

ler med sin forsvarer (med Sørforsli som tolk) og med døveprest Wetlesen.

Under selve avhøret skrev Moen ned en forklaring. Den skriftlige forklaringen ble vedlagt avhøret. Denne forklaringen samsvarer i hovedsak med den drømmen Moen beskrev i avhøret 11. oktober, og som er gjengitt ovenfor.

Fra kl. 21.30 til kl. 23.30 fortsatte avhøret. Wetlesen var tolk.⁵² Moen forklarte at han hadde gått ned til kvinnen som han hadde kastet over gjerdet. Han hadde så dradd henne over gresset. Gresset ble beskrevet som 10-15 cm høyt, og avstanden til elven ca. fem meter. Han hadde ikke kledd av kvinnen, og han var usikker på om hun hadde forsvunnet ut i elven. Moen kunne ikke beskrive klærne hun hadde på seg, eller om hun bar med seg noe.

Hver side av avhøret er signert av Moen, og på siste side opplyses det: «Forklaringen ble opplest, gjennomlest og vedtatt. Under opplesing ble den oversatt av tolken.» Rapporten er signert av Moen, Wetlesen og Hjertaas.

3.4.3.9 Søndag 16. oktober 1977

Et sentralt avhør i saken ble gjennomført 16. oktober.⁵³ Avhøret ble innledet kl. 10.45. Sørforsli var tolk. I avhøret forklarte Moen at han hadde gått bak en kvinne over Stavnebrua og antastet henne. Dette samsvarte i hovedsak med hva han tidligere hadde forklart. Etter å ha vippet henne over stålørret, forklarte han at han gikk ned «en glatt gressbakke».

Deretter heter det i avhørsrapporten: «Siktete vil nå fortelle alt som skjedde med Torunn Finstad.» Moen beskrev så en hendelse som i store trekk samsvarte med de tekniske funn i saken:

Han gikk ut av hybelhuset mellom kl. 01.00 og kl. 01.30. Deretter gikk han frem til vestsiden av Stavnebrua til det stedet der han tidligere hadde blottet seg, «altså litt til side for stien». I rapporten heter det videre:

«Han gikk litt frem og tilbake der. Kanskje 10-15 meter hver veg. Han var sint og håpet det kunne komme en kvinne. Det er mulig at en eller to personer passerte mens han oppholdt seg der, men husker ikke sikkert. Han sto da i skyggen (mørket). Han var vill, opphisset da han så Torunn kom. Hun kom fra Stavne bru. Han så at det var en ung jente. Han gikk rett fram mot henne, og da han kom inn til henne satte han det ene kneet kraftig i maven på henne. Samtidig tok han tak i nakken eller

⁵⁰ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 8.

⁵¹ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 9 og 10.

⁵² Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 10.

⁵³ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 11-14.

klærne rundt nakken med venstre hånd. Han trykket deretter med en gang hodet hennes mot stålrøret. Han husker ikke om han trykket hodet mot røret en eller to ganger.

Siktete kastet henne deretter under stålrøret slik at hun rullet nedover skråningen. Det var litt mørkt, men han så at hun rullet nedover. Selv fulgte han ikke etter henne samme veg. Han gikk ned stien som slynger seg ned fra blotterstedet. Han gikk stien gjennom graset fram til det stedet hvor Torunn lå. Det er ikke gjerde der, men stolper etter et gammelt gjerde. Det er stålstolper.

Han kan ikke huske hvordan Torunn lå. Han tok så i klærne hennes ved nakken med venstre hånd og trakk henne med seg. Han trakk henne med seg rett over gressflata og bort mot elva. Han er ikke sikker på akkurat hvor dette stedet var i nærheten av flaggstengene ved hytta.

På gressletta ved dette stedet, altså like før skråningen ned til elva, tok han av henne buksen. Han er ikke sikker på om han tok av henne skoene, men han tok av henne trusen. Hun lå på ryggen. Han hadde da samleie med henne to ganger. Han tror han fikk sedavgang – han er sikker på det. Han tror ikke at Torunn var våken. Hun rørte ikke på seg. Han fikk sedavgang ved første samleie, men han fikk ikke av det andre. Han orket ikke å holde på lengre med henne. Etter dette tok han Torunns bukse og truse og gikk ned skråningen og kastet disse i elva. Han gikk opp igjen. Han tok tak i Torunn, men han husker ikke hvordan. Han dro henne ned skråningen mot elva. Han kom ikke helt ned til elva, han var litt opp. Der reiste han Torunn litt opp og med hånden og [med] det ene benet kastet og sparket han henne ut i elva. Han kunne ikke se hvor det ble av henne.

Siktete kan ikke huske om hun hadde veske. Han var rasende og sint da det skjedde, og det vrimlet rundt i hodet hans. Han kan ikke huske hva slags jakke hun hadde på seg. Han tok ikke jakken av henne, og han kan ikke huske om han tok av henne klær på overkroppen. Han kan ikke huske hva slags sko hun hadde eller om hun hadde sko på da han kastet henne i elva. Han så stjerner mens det hele skjedde. ...»

Moen forklarte deretter hvordan han gikk tilbake til hybelhuset. Senere i avhøret presiserte han at han slo kvinnens hode mot stålrøret to ganger. Han kunne ikke angi kvinnens hårfarge eller om hun hadde langt eller kort hår. Han sa at kvinnen var skitten på kroppen, og at hans sko og skjorte også var blitt skitne. Buksen og jakken hans var imidlertid ikke blitt skitne. Moens intensjon var å ha samleie med kvinnen, men ikke å

drepe henne. Han hadde ikke følt noen anger etter handlingen, og han «føler det slik at når han blir ettert, så er dette en form for hevn».

Avhørsrapporten avsluttes slik:

«Det siktete tidligere har forklart om drøm, er ikke riktig. Det er det som er skrevet ned i dag fra side 11 nederst som er riktig. Han har nå forklart alt han vet i dag om drapet på Torunn Finstad.

Forklaringen opplest, gjennomlest og vedtatt. Under opplesingen, ble den oversatt av tolken.»

Avhøret ble avsluttet kl. 20.30. Rapporten er signert av Moen, Sørforsli og Hjertaas. Hver side av avhørsrapporten er signert av Moen.

Om dette avhøret skrev politibetjent Hjertaas en egenrapport.⁵⁴ Her fremgår det at Moen flere ganger om morgenen hadde blitt anmodet om å fortelle den fulle og hele sannhet. Om sitatet ovenfor heter det:

«... jeg tok han i handa og spurte på nytt om han ville forklare alt. Han sa da at han ville det. Klokken var da ca. 1415.

Han forklarte da omgående med sine egne ord, uten at spørsmål ble stilt, fra side 11 nederst og til nederst på side 12 unntatt de tre siste avsnitt. Det som senere er anført i forklaringen, er en del detaljer og gjentakelser som delvis kom etter spørsmål. Det ble spesielt lagt vekt på at alle spørsmål ikke var ledende. Han forklarte seg til tolken som så oversatte.»

Med unntak av det siste avsnittet i det som er gjengitt fra avhørsrapporten ovenfor (der Moen bl.a. sa at han ikke kunne huske om jenta hadde veske), skal Moen ha forklart seg med egne ord og uten at det ble stilt spørsmål.

Fra dette tidspunkt synes det som om politiet endret etterforskningen, slik at senere avhør i hovedsak skulle belyse troverdigheten av Moens tilståelse. Politiet synes i liten grad å ha fulgt opp andre spor.

Ifølge avisene sa politiet på en pressekonferanse på kvelden den 16. oktober at daglige pressekonferanser nå ville opphøre. Kriminalsjef Per Brodahl hadde opplyst at etterforskningen var gått inn i en «aktiv fase». Det fremgikk også av avisene at antallet etterforskere som jobbet med saken, ble redusert fra 40 til 25 personer fra dette tidspunktet.⁵⁵

⁵⁴ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 15.

⁵⁵ Arbeider-Avisa 17. oktober 1977 side 10 og Dagbladet 17. oktober 1977 side 8.

3.4.3.10 Mandag 17. oktober 1977

Den 17. oktober ble Moen forsøkt avhørt fra kl. 09.45, men ville ikke la seg avhøre.⁵⁶ I løpet av dagen ble han fremstilt for forlenget varetektsfengsling. I retten nektet Moen for å ha begått drapet og for å ha vært på Stavnebrua natt til 2. oktober. Han beskyldte også politiet for å ha slått i bordet til ham under avhørene.⁵⁷

Moen avga senere på dagen en ny forklaring for politiet.⁵⁸ Wetlesen var tolk. Sørforsli var også til stede etter Moens ønske. Avhørsrapporten gjengir en forklaring som i hovedsak samsvarte med den Moen ga kvelden før. Moen opplyste nå at han «fikk sedavgang inne i hennes «kjønsllem»».⁵⁹

Avslutningsvis i rapporten heter det:

«Forklaringen opplest, gjennomlest og vedtatt. Under opplesningen, ble den oversatt av tolken.»

I tillegg er det påført for hånd, med en skrift som synes å tilhøre Moen:

«Det er sant jeg vil fortelle alt
Dømme»

Rapporten er signert av Moen, Hjertaas, Wetlesen og Sørforsli.

På en pressekonferanse om kvelden den 17. oktober fortalte kriminalsjef Brodahl at en mann var blitt siktet og varetektsfengslet for drapet på Torunn. Det ble samtidig opplyst at tilståelsen var fattig på detaljer.

3.4.3.11 Tirsdag 18. oktober 1977

Den 18. oktober uttrykte Moen i avhør at han nå hadde fortalt alt han husket om Torunn-saken, og viste til forklaringen av 17. oktober.⁶⁰ Fra dette tidspunkt ble avhørene rettet mer inn mot Sigrid-saken. Disse avhørene kommer utvalget tilbake til nedenfor i kapittel 7.3.4.

Samme dag skrev avisene at en person var siktet for drapet på Torunn.⁶¹ I enkelte aviser ble det gitt betydelige detaljer omkring den siktede, men uten at navn ble nevnt. Beskrivelsene svarte godt til Moen. Grunnlaget for siktelsen var ifølge avisene en tilståelse som senere var trukket tilbake. Det ble opplyst at politiet ikke hadde avsluttet etterforskningen, og at det ikke var 100 % sikkert at

siktede hadde begått drapet. Ifølge Adresseavisen den 19. oktober var «[h]eller ikke... politiet... fullstendig overbevist om at den siktede er gjerningsmannen». I avisen ble det også reist spørsmål ved om Moen var sterk nok til å ha utført drapet.⁶²

3.4.3.12 Onsdag 19. og torsdag 20. oktober 1977

Den 19. oktober ble det spekulert i avisene omkring politiets bevis, og om Moen var gjerningsmannen. Dagen etter omtalte avisene en pressemelding fra politiet hvor det ble opplyst at Moen hadde gitt en mer detaljert tilståelse. Denne tilståelsen skulle også inneholde opplysninger som var ukjente for politiet fra tidligere.⁶³ Ifølge Adresseavisen «ble meldingen sendt ut fordi enkelte aviser har reist tvil om politiet nå har siktet riktig mann».

3.4.3.13 Mandag 24. oktober 1977 – første rekonstruksjon

Første rekonstruksjon ble gjennomført 24. oktober 1977. Sammen med Moen møtte hans forsvarer, advokat Hallstein Pedersen. Døveprest Wetlesen fungerte som tolk. Rekonstruksjonsrapporten er datert 25. oktober 1977 og er skrevet av politiførstebetjent Stedje.⁶⁴ Det fremgår ikke uttømmende hvem som var til stede, men i rapporten nevnes politiavdelingssjefene Bachen og Klegseth, politibetjentene Hjertaas, Sivertsen og Kalland.

Moen startet med å vise «blotterstedet» ved parkeringsplassen på vestsiden av Stavnebrua:

Figur 3.24

⁵⁶ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 16.

⁵⁷ Mappe 28, dok. nr. VI/6.

⁵⁸ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 20.

⁵⁹ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 19.

⁶⁰ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 21.

⁶¹ Adresseavisen 18. oktober side 8, Arbeider-Avisa 18. oktober 1977 side 7-8, Dagbladet 18. oktober 1977 side 7 og VG 18. oktober 1977 side 6-7.

⁶² Adresseavisen 19. oktober 1977 side 12.

⁶³ Adresseavisen 20. oktober 1977 side 9, Arbeider-Avisa 20. oktober 1977 side 11 og VG 20. oktober 1977 side 7.

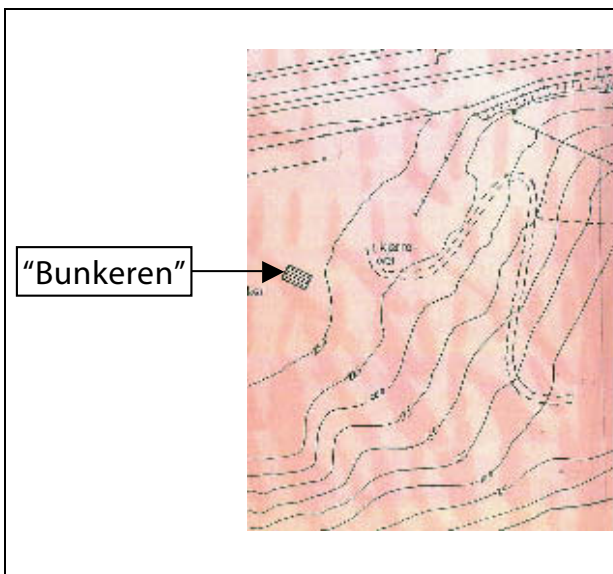
⁶⁴ Mappe 26, dok. nr. III/6-1.

Han viste også en bunker som lå ved blottes-
stedet:

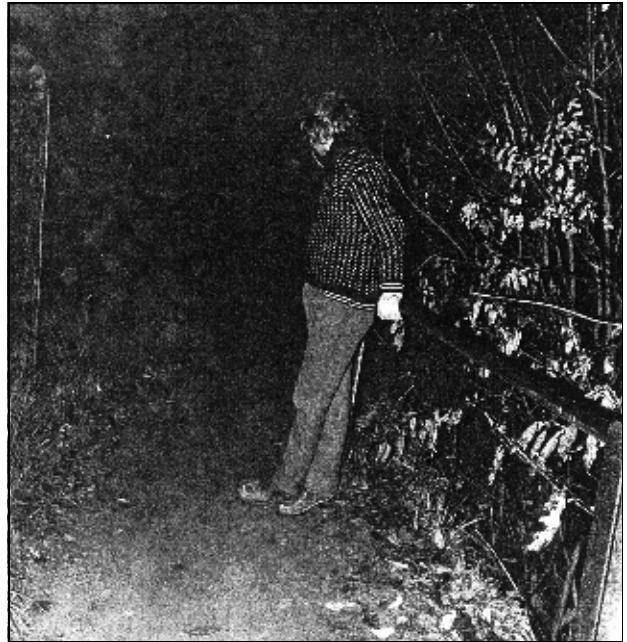
Figur 3.25

Moen skal ifølge rapporten ha benyttet dette
stedet som oppholdssted.

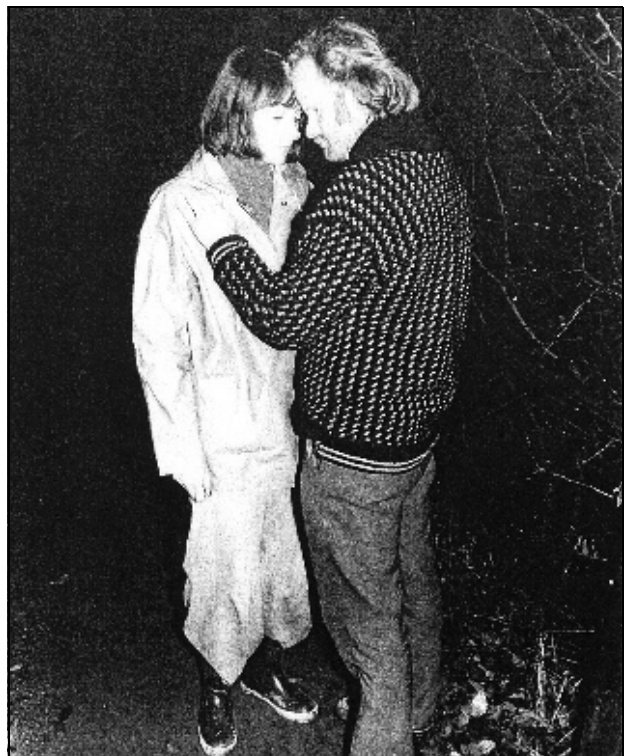
Figur 3.26

Under rekonstruksjonen viste Moen hvor han
sto ved gjerdet da han så kvinnen komme mot seg
(se punktet angitt som A i Figur 3.39):

Figur 3.27

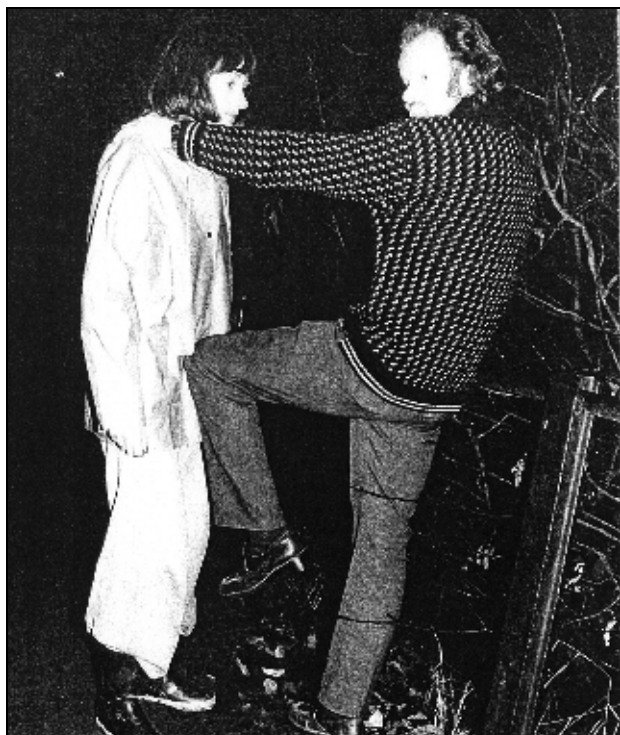
«7. Siktete beveget seg imøtes med jenten⁶⁵ og
tok tak i henne på den måten som vises på
[figur 3.28]. Han skallet hodet sitt mot pikens
hode. Deretter...»

Figur 3.28

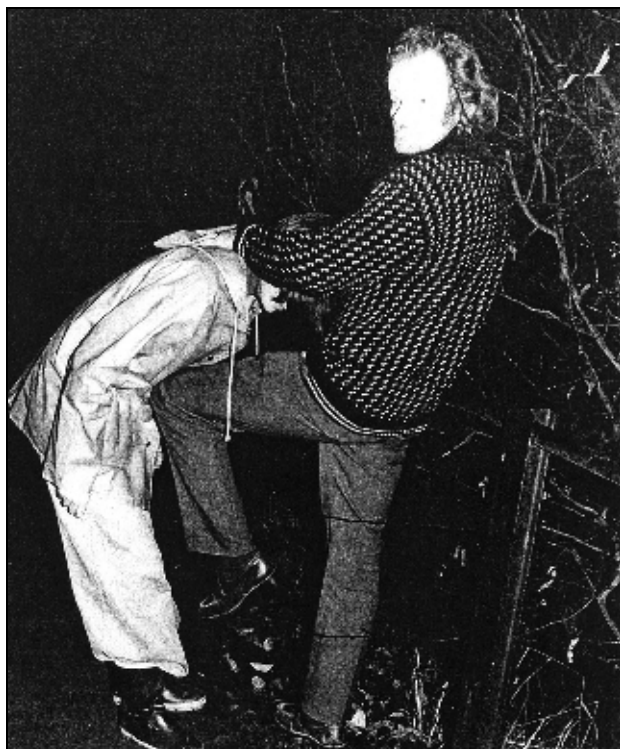
⁶⁵ Stedet er angitt som «C» i Figur 3.39.

«8. trykket han sitt venstre kne opp i magen hennes mens han holdt i den høyre skulder.»

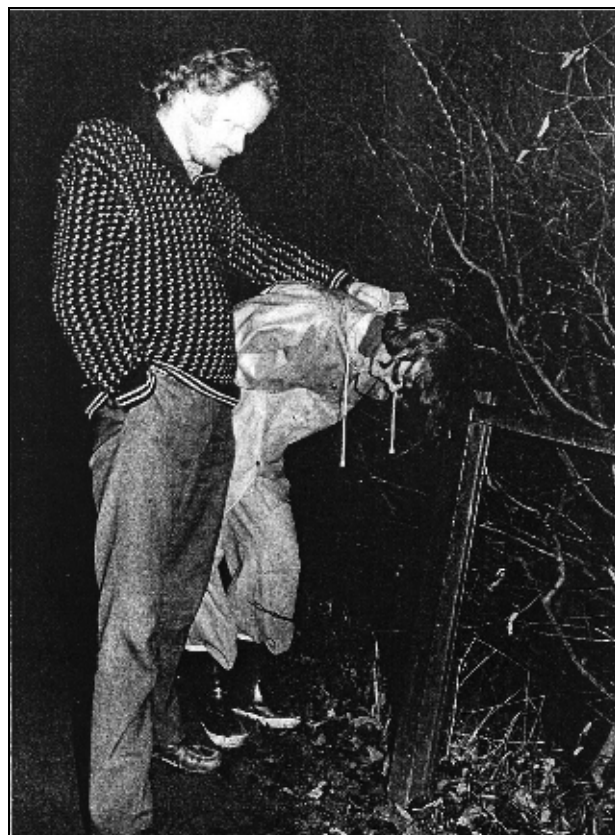
Figur 3.29

«9. Samtidig med at han hadde kneet i magen, trykket han hodet hennes ned mot sitt lår ved at han tok tak i klærne hennes som vist på [figur 3.30]. Alt dette foregikk i nærheten av rekkverket ved veien.»

Figur 3.30

«10. Siktede tok så tak i klærne til piken ved nakken og skjøv hodet hennes mot rekkverket og/eller stolpen to ganger. Han kunne ikke huske nøyaktig hvor på rekkverket hodet traff.»

Figur 3.31

Fig. 25: Fotoet viser en detalj av toppen av gjerdet, oppe på stien.

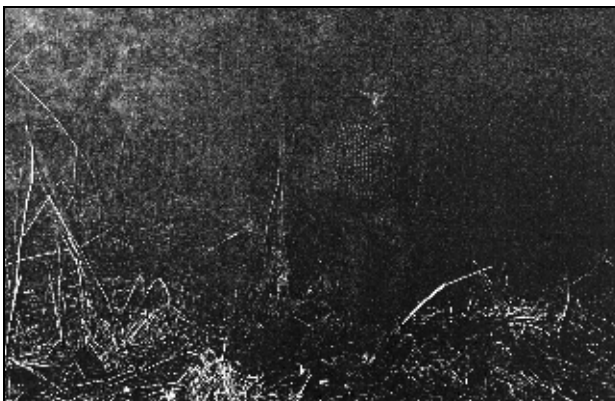
Figur 3.32

«11. Deretter skjøv han jenten under rekkverket og nedover skråningen.»

Figur 3.33

«12. Fra dette stedet gikk han tilbake mot parkeringsplassen, forbi «blotterstedet» og fulgte vegen et stykke mot «Bueskytterbanen». I den første svingen gikk han til venstre og gikk langs gjerdet som vist på [figur 3.34].»⁶⁶

Figur 3.34

«13. Siktede leitet seg fram til stedet hvor jenten ble liggende etter at hun hadde sklidd/rullet ned skråningen. Da han kom fram til dette stedet, studerte han terrenget og selve gjerdet og han benyttet lommelykt. Siktede mente at piken må ha sklidd gjennom gjerdet som vist på fotografi nr. 13.»

Figur 3.35

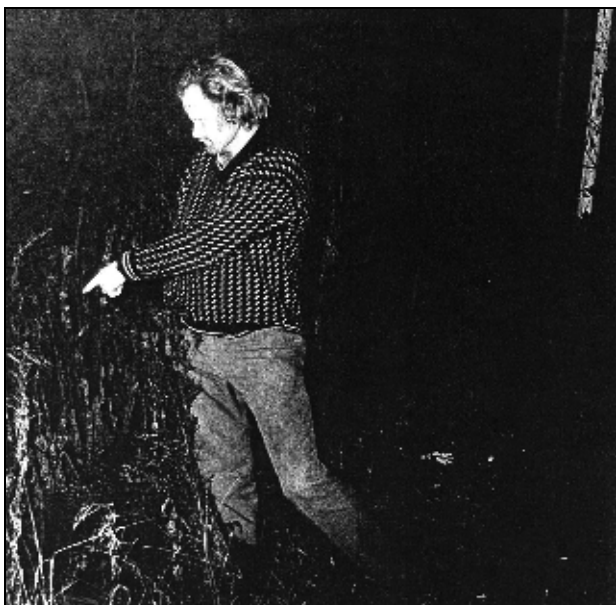
«14. Siktede kunne ikke si hvordan han fikk jenten med seg fra dette stedet ved gjerdet og til brinken ved elven og han nevnte at han ikke var i stand til det på grunn av delvis lam høyre arm. På en eller annen måte fikk han altså jenten fram på brinken og han gikk over sletta.»

Figur 3.36

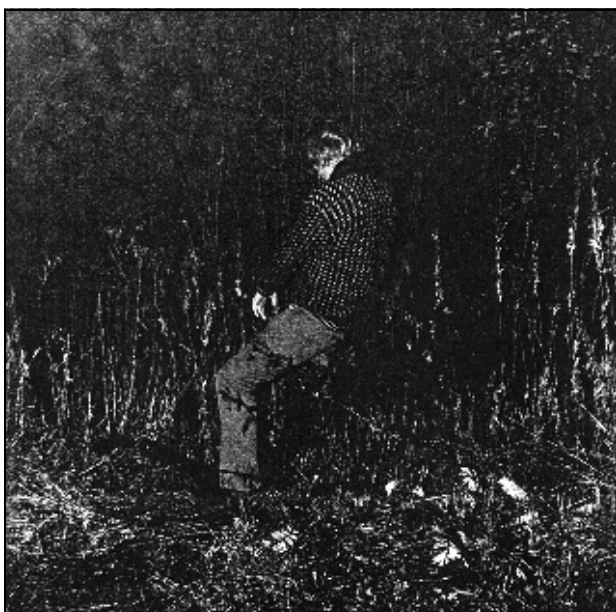
⁶⁶ Veien han fulgte er markert med rød stiplede linje i Figur 3.39.

«15. Siktede peker på stedet hvor jenten «lå og sov». Det var helt utpå kanten mot elven.»⁶⁷

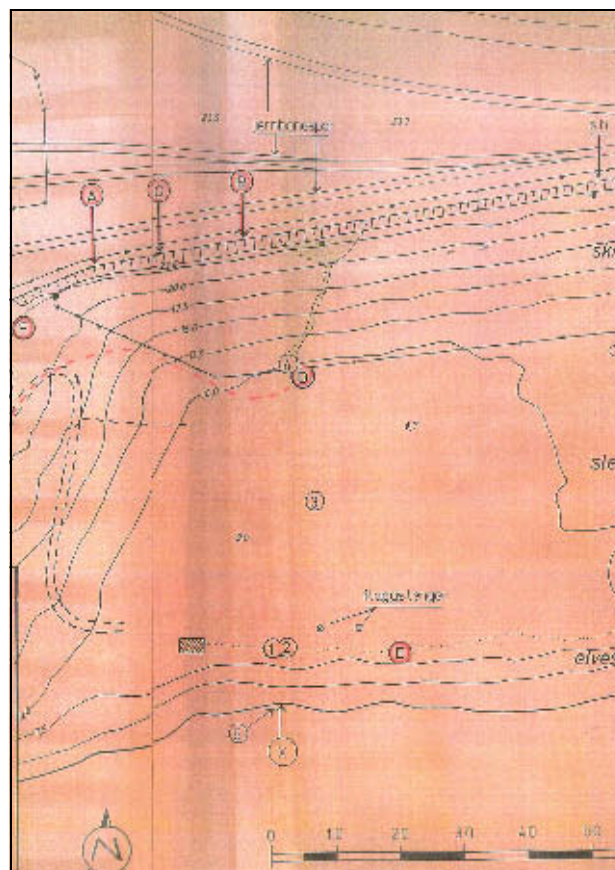
Figur 3.37

«16. Siktede viser hvor han kastet busken og trusen til jenten ut mot elven. I samme området skjøv han/kastet han jenten ut i elven.»

Figur 3.38

Det fremgår av rapporten at Moen på slutten av rekonstruksjonen hadde vært veldig opptatt av at

Figur 3.39

han ikke kunne ha klart å få offeret over bueskytterbanen.

Siktede skal ifølge rapporten ikke ha blitt foreholdt noe fra funnstedet/åstedet under rekonstruksjonen, og Moen og hans forsvarer skal ikke ha hatt noe å utsette på gjennomføringen av rekonstruksjonen. Dokumentet er signert døvetolk Wetlesen og politiførstebetjent Stedje.

3.4.3.14 Lørdag 29. oktober 1977

Den 29. oktober skrev VG:

«Kriminalpolitiet i Trondheim anser nå Torunn-saken som oppklart...»

I samme avisartikkel ble det fremhevet at avhørene med Moen tok tid fordi han «praktisk talt» var døv. Deretter het det:

«Dette vanskeliggjør også avhørene, blant annet fordi siktede har et begrenset ordforråd. Spesielle begrep og termer er det dessuten problematisk å formidle via døvespråk.»

3.4.3.15 Onsdag 2. november 1977

I avhør den 2. november ble Moen foreholdt flere anmeldelser om blotting i Trondheimsdistriktet.⁶⁸ Noen av disse tilfellene erkjente han.

⁶⁷ Se stedet angitt som «E» i Figur 3.39.

3.4.3.16 Fredag 4. november 1977 – rettslig avhør

Den 4. november ble det gjennomført rettslig avhør av Moen om Torunn-saken.⁶⁹ I tillegg til Moen var hans forsvarer Hallstein Pedersen til stede. Døveprest Wetlesen var tolk. Fra politiet møtte kriminalsjef Brodahl og politibetjent Hjertaas.

Ifølge rettsboken ga Moen uttrykk for at hans tilståelse og nærmere forklaring til politiet kvelden den 17. oktober var riktig. I avhøret sa Moen likevel at det han hadde forklart, fremsto som en drøm for ham, og at han ikke trodde dette hadde skjedd i «virkeligheten». Moen beskrev at han også tidligere hadde drømt om ting han hadde lest, og at beskrivelsen av drapet var en «slik drøm». Politiforklaringen hvor det sto at han var straffeskyldig, skrev han under på for å bli ferdig med maset.

3.4.3.17 Politiavhør 8. november 1977 og Hjertaas' egenrapport datert 7. mars 1978

I avhøret 8. november omtalte ikke Moen sine tidligere forklaringer som en drøm.⁷⁰ Hjertaas foresto avhøret. Sørforsli var tolk. Formålet var å gå nærmere inn på en del detaljer. I dette avhøret ble Moen foreholdt at Torunn hadde en snor surret rundt halsen:

«Sikt. svarer at han aldri har gjort det slik. Han har ikke brukt snor. Han mener at han ikke kunne få til å bruke snor med bare en arm. Han er ikke slik. Han har aldri brukt snor.»

Moen ble også spurt om Torunn hadde veske. Han kunne ikke huske dette og heller ikke hvilke klær hun hadde på seg.

Av en egenrapport som ble skrevet av politibetjent Hjertaas den 7. mars 1978, går det frem at Moen i dette avhøret uttalte at «han var uheldig som hadde forklart seg og skrevet under og at han var uskyldig».⁷¹ Men ifølge rapporten bekreftet han senere i samme avhør at tilståelsen av 16. og 17. oktober «ikke var drøm og at det var sannheten». Det fremgår av egenrapporten at Moen ikke ønsket at dette skulle være med i selve avhørsrapporten.

3.4.3.18 11. april 1978 – samtale med politiførstebetjent Stedje

Politiførstebetjent Stedje hadde en samtale med Moen den 11. april 1978.⁷² Samtalen dreide seg i

første rekke om forhold i tilknytning til drapet på Sigrid Heggheim. I rapporten heter det bl.a.:

«I samtalens løp kom vi også inn på at han er siktet for drapet på Torunn Finstad og vi stilte spørsmål hva den egentlige sannhet besto i. Han gjentok flere ganger – faktisk til stadighet – at «han kunne ikke fortelle sannheten, da ville han bli skyldig og videre ville det ødelegge han». Han nevnte også at han da ville få flere års fengsel. Moen sa også at dersom han fortalte sannheten, ville det være uheldig for han og ødelegge for han. Moen fortalte at han følte seg presset i tidligere avhør/samtaler til å fortelle sannheten. Moen sa direkte at han ved flere anledninger hadde fortalt sannheten til politibetjent Hjertaas og han skjønnte derfor ikke hvorfor han nå skulle gjenta den. Det med nå å si sannheten, ville føre til en uheldig situasjon for han og av den grunn holdt han den tilbake. Han virket forundret over at jeg ikke var enig med han i at det beste var å ikke si sannheten for derved heller ikke [å] bli dømt skyldig.»

I samme rapport fremgår det at Moen ga en sammenhengende forklaring hvor han beskrev deler av drapet på Torunn som gjengitt i tidligere avhør. Samtalen ble tolket av sosialkonsulent Ragnhild Hjelmtvedt Osmundsen. Rapporten er signert av politiførstebetjent Stedje.

3.4.3.19 12. april 1978 – samtale med politiførstebetjent Stedje

Dagen etter, tirsdag 12. april, utarbeidet politiførstebetjent Eirik Stedje en ny rapport etter samtaler med Moen.⁷³ Ifølge rapporten hadde Stedje avtalt med politibetjent Sørforsli og sosialkonsulent Hjelmtvedt Osmundsen at de skulle forsøke å gjennomføre en samtale med Moen ved politikammeret. Moen var imidlertid ikke interessert i å ha noen samtale med politiet. Det ble likevel gjennomført en samtale på 15 minutter hvor Hjelmtvedt Osmundsen fungerte som tolk. I rapporten heter det:

«Moen uttalte straks at han ikke var villig til å delta i noen samtale med oss. Han syntes at jeg opptrådte på samme måte som politiet for øvrig – da spesielt Hjertaas – og dette oppfattet han som press og mas.

Han fortalte videre at han fra forsvareren hadde fått vite at han var uskyldig og at han ikke skulle fortelle noe mer. Liknende utsagn hadde han også fått vite kom fra bestyreren ved Vernelagets hybelhus samt fra døveforeningen (RV). Han ville heller ikke – og mente at han

⁶⁸ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 29.

⁶⁹ Mappe 28, dok. nr. VI/13.

⁷⁰ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 32.

⁷¹ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 39.

⁷² I dag i Mappe 28, dok. nr. VI/38 side 1-2.

⁷³ I dag i Mappe 28, dok. nr. VI/38.

også skulle slippe – å møte i Lagmannsretten. Dersom han allikevel måtte møte der, skulle han i alle tilfelle tie og overhodet ikke uttale seg.

Moen hadde sovet svært dårlig sist natt og mente at han fikk for svake sovetabletter. Han var ikke villig til å svare på flere spørsmål. Og han ville heller ikke delta i noen form for samtale.»

3.4.3.20 13. april 1978 – samtale med politiførstebetjent Stedje

Det ble gjennomført en ny samtale med Moen allerede dagen etter, den 13. april.⁷⁴ Også denne gangen var det politiførstebetjent Stedje som hadde samtalen. Sosialkonsulent Hjelmtvedt Osmundsen fungerte som tolk. I rapporten heter det at Moen først ikke ville snakke med dem, og at han ikke ville gå ut av cellen. Han ble imidlertid overtalt til dette. Moen uttrykte skuffelse over at forsvareren ikke hadde besøkt ham på tre uker. På spørsmål fra Stedje om han skulle ta kontakt med advokat Pedersen, sa Moen at han ikke ønsket dette. De snakket om tiltalen som nå var tatt ut i Torunn-saken. Deretter gikk de over på Sigrid-saken.

3.4.3.21 18. og 19. april 1978 – politiavhør

Både den 18. og 19. april 1978 ble det foretatt avhør av Moen. Politiførstebetjent Eirik Stedje var avhørsleder. Moens forsvarer Hallstein Pedersen var til stede.⁷⁵ 18. april er det ikke opplyst hvem som var tolk. Neste dag tolket Wetlesen.

I begge avhørene tilsto Moen drapet på Torunn. Under avhøret 19. april endret Moen forklaring på noen punkter. Han ga for første gang en detaljert forklaring av hva han selv hadde på seg:

«...Da han skulle gå ut, kledde han på seg, og han tok på seg en sort anorakk med hvite striper, og for øvrig hadde han på seg mørkeblå skjorte med små blomsterblader som mønster, mørkeblå bukse, grønne sokker og brune lave sko. Det er de samme skoene som politibetjent Hjertaas har kastet. De var nemlig i stykker.»

Moen forklarte ellers at det var vanskelig å finne «jenta» igjen nede på sletten i mørket. Videre forklarte han:

«Det virket som om jenta hadde sklidd gjennom gjerdet slik at hun lå på selve sletta. Siktete mener å huske at hun lå på ryggen, og tilsynelatende var hun fortsatt bevisstløs.»

Han husket fortsatt ikke hvilke klær hun hadde på seg. I forhold til det seksuelle overgrepet heter det:

«Siktete hadde imidlertid vanskeligheter med å få penis inn i hennes kjønnsorgan og han fikk sædavgang etter ca. 3 minutter. Sæden gikk imidlertid ikke inn i henne, men på bakken utenfor. Siktete er helt sikker på at sæden ikke gikk inn i hennes kjønnsorgan.»

3.4.3.22 19. april 1978 – andre rekonstruksjon

Den andre rekonstruksjonen ble gjennomført 19. april 1978.⁷⁶ Moen hadde med seg advokat Hallstein Pedersen. Døveprest Wetlesen fungerte som tolk, og KG var figurant. Av rapporten følger det at KG hadde tilnærmet samme vekt og høyde som Torunn. Rekonstruksjonen ble ledet av politiavdelingssjef Hans P. Bachen sammen med politiførstebetjent Eirik Stedje. I tillegg var statsadvokat Slåttsveen, politiførstebetjent Klegseth og politibetjentene Christiansen, Halvorsen og Kalland til stede.

Moen hadde problemer med å kjenne seg igjen fordi trærne i området var blitt hugget ned. Han var imidlertid villig til å forklare seg og gikk rett ned til bueskytterbanen.

«1. Siktete viste stedet hvor han fant Torunn Finstad liggende på marken på nordre side av gjerdet mellom skråningen og bueskytterbanen. Etter siktetes anvisning ble jenta (figuranten) plassert på ryggen og med hodet vendt vestover.»

Figur 3.40

⁷⁴ I dag i Mappe 28, dok. nr. VI/38 side 4.

⁷⁵ Mappe 28, dok. nr. VI/39.

⁷⁶ Mappe 26, dok. nr. III/6-3.

«2. Siktede har trukket jenten gjennom gjerdet,»

Figur 3.41

«3. og viser hvordan han grep tak i klærne bak i nakken på jenten,»

Figur 3.42

«4. og videre på hvilken måte han trakk jenten etter seg over bueskytterbanen og frem til brinken opp for nordre side av Nidelva.»

Figur 3.43

«5. Siktede gikk først frem og tilbake oppe på brinken hvor han søkte etter stedet hvor han hadde lagt jenten fra seg. Etter noen tid fant han frem til det etter hans mening mest sannsynlige sted. Stedet var ca. 10-12 m. øst for den østligste av flaggstengene ved bueskytterbanens sydlige langside, og der i en liten forsinking i terrenget. Siktede viste hvordan jenten ble lagt på ryggen, og forklarte at han der trakk av henne benklærne, som ble kastet i elva. Han forklarte videre at han på dette stedet deretter hadde to samleier med jenten.»

Figur 3.44

«6. Siktede viste hvordan han etter samleiene, tok tak i klærne i nakken på jenten med venstre og løftet overkroppen på denne opp, og derpå»

Figur 3.45

«7. med ene foten sparker/skyver jenten ut fra brinken og ned den bratte skråningen opp for elven.»

Figur 3.46

«8. Siktede peker på stedet ved elven hvor han antok at han sparket/skjøv jenten ut fra brinken, og hvor hun etterpå ble liggende nede i skråningen med kroppen på tvers mot et tre.»

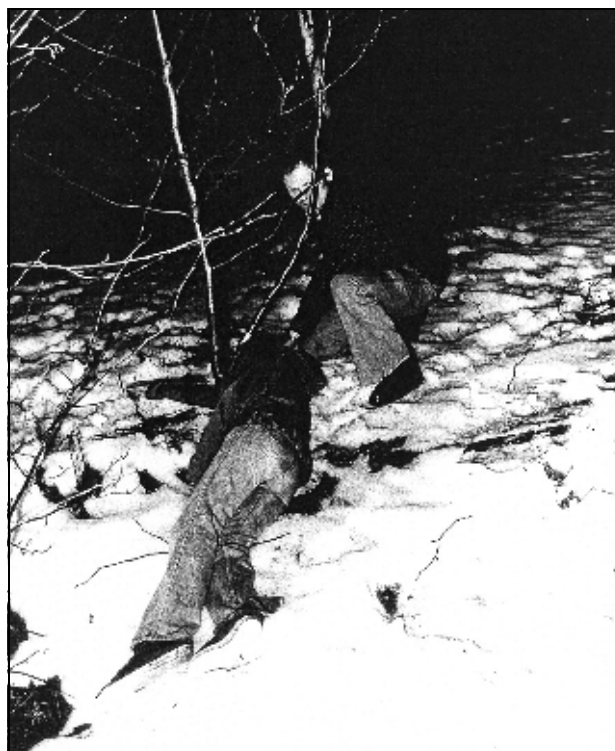
Figur 3.47

«9. Siktede viste på hvilken måte jenten ble liggende mot treet i den bratte skråningen. På grund av de vanskelige terrengforholdene ble dette vist mot et lite [tre] oppe på brinken.»

Figur 3.48

«10. Siktede viste hvordan han grep tak i jenten, og»

Figur 3.49

«11. på hvilken måte han sparket/skjøv jenten ut i elva.»

Figur 3.50

Funnstedet var ca. 10 meter øst for det punkt Moen påviste. Han ble foreholdt dette og ga da uttrykk for at han ikke kunne gjenkjenne det funnstedet som politiet pekte ut. Det følger av rapporten at verken statsadvokat Mikael Slåttsveen, Moen selv eller hans forsvarer Hallstein Pedersen hadde noe å bemerke til avviklingen av rekonstruksjonen. Rapporten er signert av politiavdelingssjef Hans P. Bachen.

3.4.4 Avhør av personer om Moens bevegelser kvelden/natten mellom den 1. og 2. oktober 1977

Avhørene av personene som oppholdt seg i Valøyslyngen 2, viser at Moen var i TV-stuen på hybelhuset kvelden 1. oktober 1977. I tillegg til Fritz Moen var RTO, RP, ToS, ArR, TeG og BS i TV-stuen denne kvelden. De feiret fødselsdagen til ToS og samlet seg i TV-stuen fra kl. 20.00. De tilstedeværende ga ulike beskrivelser av hva som skjedde denne kvelden, og forklarte seg ikke sammenfallende om når Moen forlot stuen.

BS⁷⁷ var på vakt i det aktuelle tidsrommet og forklarte at det foregikk noe mellom Moen og ToS, uten at hun kunne si i detalj hva dette var. ToS hadde fått en lapp som Moen hadde skrevet, og som angikk «munnsex». BS forklarte at hun hadde tatt ToS til side og sagt at hun måtte «holde en viss avstand i diskusjon med Fritz om det emne». Hun forklarte ikke noe om at Moen hadde vært sint eller aggressiv.

I det første avhøret forklarte BS at alle de nevnte personene var til stede mellom kl. 20.00 og

«til ca. kl. 02». Hun var usikker på hvem som var i TV-stuen etter kl. 02.00.⁷⁸ I avhørsrapporten fra det andre avhøret heter det:

«Fra kl. 0200 og til kl. 0230 ryddet vitnet opp. Hun gikk litt fram og tilbake mellom fellesstua og kjøkkenet, og hun var således inne i fellesstua etter kl. 0200. Vitnet er sikker på at følgende da satt i stua: RTO, RP og TeG. Muligens satt også ToS der, men vitnet er usikker på det. Når det gjelder Fritz, er vitnet også usikker og hun kan ikke huske om han satt der etter kl. 0200. Inntil kl. 0200 er vitnet sikker på at han satt der.

Etter at vitnet hadde ryddet som forklart, gikk hun inn på kontoret hvor hun sover. Vitnet kan fra kontoret høre om noen går for å legge seg, men når det gjelder Fritz bor han i kjelleren og kan gå direkte fra fellesstua og ned i peisestua og videre til rommet sitt.

Vitnet så på klokka da hun kom inn på kontoret etter at hun ryddet opp. Klokka var da 0230. Vitnet regner derfor med at hun gikk ut fra fellesstua for å rydde opp ca. kl. 0200.»

BS forklarte også at Moen kunne forlate hybelhuset uten at hun kunne kontrollere det. Moen hadde nøkler til utgangsdøren. Fra kontoret hvor BS sov, kunne hun høre når noen forlot bygningen, men hun kunne ikke huske om hun hadde hørt noen forlate bygningen den aktuelle natten. I det siste avhøret heter det:⁷⁹

«Det var v. som foretok opprydding i TV-stuen og på kjøkkenet til slutt om kvelden. Hun mener at det var et par stykker i TV-stuen enda da hun begynte ryddingen, men det er hun ikke sikker på, og hun kan ikke huske eventuelt hvem. Under ryddingen vandret hun mellom TV-stuen, kjøkkenet og kontoret, og hun var ikke andre steder i huset.»

BS ble også spurt hvilke klær Moen hadde på seg. Hun svarte da:

«Sannsynlig eggeskallfarget eller hvit skjorte med gul/beige trekantet mønster i, blå bukse med svake blå striper i eller en ensfarget grå.»

RP⁸⁰ var i TV-stuen kvelden og natten mellom 1. og 2. oktober. Han var ikke sikker på når de brøt opp, men mente klokken var passert 01.00. Han forklarte videre at de som var til stede i TV-stuen da han selv gikk, var RTO, TeG og muligens Moen. RP sa at han var sikker på at Moen var i TV-stuen

⁷⁷ Avhørt 7., 8. og 10. oktober og 6. desember 1977, Mappe 27, dok. nr. V/72-4.

⁷⁸ Mappe 27, dok. nr. V/72-4 side 2.

⁷⁹ Mappe 27, dok. nr. V/72-4 side 5.

⁸⁰ Avhørt 7., 8., 10. og 19. oktober, 6. desember 1977 – og et avhør feildatert til 2. oktober, mest trolig opptatt 9. oktober, Mappe 27, dok. nr. V/72-1.

til etter kl. 00.30. I avhørsrapporten heter det videre:

«Med hensyn til oppholdet og diskusjonen i fellesstua lørdag 1.10.77, husker vitnet at han for fleip skrev lapp til Fritz og sa at Fritz kunne be med seg ToS ned. Ca. et kvarter senere gjorde Fritz det, men ToS ville ikke. Fritz ble ergerlig for dette og vitnet forsto det som om han ble sint på RTO for det, uvisst av hvilken grunn. Vitnet vet ikke om Fritz var sint da han gikk for å legge seg, vitnet mener at det måtte ha gått av ham da.»

Politiet kom tilbake til tidspunktene i senere avhør.⁸¹

RP uttrykte videre at han ikke kunne tenke seg at Moen hadde noe med drapet å gjøre. Han begrunnet dette særlig med Moens fysiske kapasitet.

Om klærne Moen hadde på seg, forklarte RP den 8. oktober at Moen i fellesstua hadde på seg:

«mørk skjorte med muligens lyse blomster i og en grå/brun bukse. Vitnet la ikke merke til hva slags sko han hadde på seg.»

I det neste avhøret bekreftet RP i all hovedsak det han hadde sagt om Moens klær, men mente buksen hadde vært koksgrå, og at det eventuelt kunne ha vært et «flekkmønster» på Moens skjorte.⁸²

ToS⁸³ forklarte at de hadde feiret hennes bursdag den aktuelle kvelden. Hun beskrev kvelden slik:

«Det ble drukket kaffe, snakket og sett på TV utover. Videre diskuterte de forskjellige emner, blant annet politikk, kvinnespørsmål, religion og sex. Diskusjonen sluttet med sex, mener vitnet. Under dette skrev Fritz til vitnet og spurte hva de diskuterte. Vitnet skrev tilbake og ga uttrykk for at det var sex. Fritz ble med en gang ivrig, ja han ble ivrigere enn de øvrige guttene og han skrev flere lapper om ting han ville gi uttrykk for. Vitnet mener imidlertid at ingen av lappene inneholdt vulgære ting. Vitnet har ikke lappene, men husker at han blant annet skrev at det måtte være kjærlighet med dersom man skulle gifte seg. Fritz ble på ingen måte sint, men deltok ivrig i diskusjonen.

På dette tidspunktet ble vitnet av BS bedt om å komme bort til henne. BS ba om at det ikke ble diskutert mer om dette emnet idet Fritz hadde et spesielt forhold til sex. Vitnet sa at det for hennes del var greit og hun sa hun

ville gå og legge seg. Vitnet har ikke klokke og kan ikke nøyaktig si hvor mange klokka var, men antar at det var forholdsvis sent, ca. kl. 0130-0200. Vitnet husker at det var lenge siden de hadde slått av fjernsynet og hun mener bestemt at det var sent. Fritz satt fortsatt i stua da vitnet gikk. Hvorvidt de øvrige vitnet hadde nevnt satt der, husker hun ikke, bortsett fra at ArR hadde gått og lagt seg.»

I det neste avhøret ble ToS spurt hvilke klær Moen hadde på seg om kvelden den 1. oktober 1977:

«V. kan ikke med sikkerhet uttale seg om F.M.'s antrekk den kvelden. Hun er, imidlertid temmelig sikker på at han kun satt i skjorte og bukse – fordi hun aldri har sett ham i annet antrekk.

V. tror at han den kvelden enten hadde på seg en sort skjorte med små lyse figurer på – eller en skjorte i en lys «dus» grønnfarge – og som var ensfarvet. V. har også sett ham i en lyseblå uniformsskjorte...»

RTO⁸⁴ forklarte at han var til stede i TV-stuen den aktuelle kvelden. Fra det første avhøret siteres:

«De diskuterte først kvinnesak og likestilling. Tilslutt kom de inn på sex. Han husker ikke hvor mange klokken var da de kom inn på dette emnet, han tror det må ha vært ved midnatt. Vitnet tror at klokken var mellom 00 og 0030 da BS gikk til kontoret for å skrive rapport. BS kom ikke ut i TV-stuen etter at hun hadde gått inn på kontoret.

Etter at BS var gått, var det bare vitnet, ToS, Fritz Moen og TeG som ble sittende igjen å diskutere. Moen skrev da på en lapp som han ga til ToS at han ville at hun skulle bli med ned på hybelen. Hun fortalte de andre hva som sto på lappen men ville ikke svare noe til Moen. I det samme ropte BS på ToS fra kontoret og ToS gikk inn dit. Moen satt da og ventet på svar fra ToS og han trodde kanskje nå at ToS skulle gå på kontoret og sladre om lappen. Vitnet trodde tydeligvis at det var de andre guttene som hadde bedt ToS gå på kontoret til BS med lappen. Av denne grunn ble Moen sint og begynte å spørre de andre om de trodde det var morsomt å være ensom. Han sa også at det var mange år siden han hadde hatt seg «jente» []. Han spurte om de syntes at dette siste også var morsomt. Han hisset seg litt opp over dette. Tilslutt gjorde vitnet tegnet «tufs» til Moen da han ble lei av å høre på ham. Nå gikk vitnet og TeG og la seg på sine rom. Noenlunde samtidig,

⁸¹ Mappe 27, dok. nr. V/72-1 side 11 og 13.

⁸² Mappe 27, dok. nr. V/72-1 side 9.

⁸³ Avhørt 7. og 9. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/72-1 side 5-8.

⁸⁴ Avhørt 7., 8., 9. og 10. oktober 1977, Mappe 27, dok. nr. V/72-3.

kanskje før, gikk også Moen ned til sin hybel i kjelleren.

Oppbruddet skjedde kl 0130-0200. Vitnet husker at han så på klokken da han la seg noen minutter etter oppbruddet. Klokken var da ca. 0130.»

RTO forklarte også at Moen hadde fortalt ham om en antastelse på Stavnebrua som Moen var ansvarlig for. I det andre avhøret fortalte RTO at Moen hadde gått før han og TeG for å legge seg, og anslo tidspunktet til ca. kl. 01.30.

Om klærne Moen hadde på seg, opplyste RTO i det tredje avhøret:

«... V. mener F.M. måtte ha hatt på seg en lys skjorte denne kvelden (1.10.77) p.g.a. at v. stort sett kun har sett ham i lyse skjorter og disse har som regel vært mønstret. V. føler seg sikker på at F.M. denne akt. lørdagskvelden hadde på seg en lys/beige bukse (- lysebrun) - maken til fargen på rapp.skrivers bukse under avhøret (- den er beige/lys brun - BAH). ...»

TeG⁸⁵ forklarte at han var i TV-stuen den aktuelle kvelden. Fra det første avhøret hitsettes:

«Litt over midnatt brøt de opp. Vitnet kan ikke tidsfeste tidspkt nøyaktig. Det kunne like godt være 0030 som 0130.

Først gikk ToS til sitt rom, deretter BS.

RP, Fritz, RTO og vitnet ble sittende litt lenge.

Fritz begynte å hisse seg opp. Vitnet spurte RTO hvorfor han gjorde det. RTO fortalte da at Fritz ble hissig på grunn av at ToS ikke ville bli med på rommet. Fritz hadde fått forståelsen av at hun ville være med på det.

Deretter gikk alle hver til sitt. Vitnet har sitt rom vendt mot Nidelva og Stavne bru. Han ble sittende litt oppe, men så eller hørte ikke noe spesielt.»

Fra det tredje avhøret hitsettes:

«På forespørsel vedr. F.M.'s antrekk den akt. lørdagen, er v. svært usikker. Han mener, imidlertid, at F.M. hadde på seg en mørk skjorte med noe lysere mønster i - så som ruter eller blomstermønster. V. føler seg svært usikker på dette. V. har en «fornemmelse av» at F.M. hadde på seg en grønnaktig el. grå bukse.»

ArR⁸⁶ bekreftet å ha vært til stede i TV-stuen og fortalte at Moen hadde skrevet en lapp. Han forklarte også at Moen hadde blitt «temmelig opphisset den kvelden, og det virket som han var blitt seksuelt opphisset». ArR var ifølge sin egen forklaring

⁸⁵ Avhørt 7., 8., 9., 10. og 19. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/72-2.

⁸⁶ Avhørt 9. oktober 1977, se Mappe 27, dok. nr. V/72-6.

den første som forlot TV-stuen om kvelden, og han kunne derfor ikke si når Moen hadde gått. Om Moens klær heter det:

«Den akt. lørdag den 1.10.77 mener v. å huske at F.M. da hadde på seg den skjorta som var gulaktig m/nevnte mønster. V. kan ikke med sikkerhet si at det var denne skjorta F.M. hadde på seg den lørdagskvelden...»

Politiet avhørte også de to andre som hadde hybler i kjelleren i Valøyslyngen 2. Verken JES eller ML observerte når Moen kom ned til hybelen sin, eller om han på noe tidspunkt forlot hybelen denne natten, se Mappe 27, dok. nr. V/72-11 og V/72-8. JES forklarte også at han hørte et kvinneskrik fra elven, og anga tidspunktet til å være rundt kl. 02.00.

MR oppholdt seg også i kjelleren i Valøyslyngen 2 den aktuelle kveld/natt, se Mappe 27, dok. nr. V/72-9. Faren hennes var på dette tidspunkt vaktmester i Valøyslyngen 2 og disponerte en leilighet i første etasje. MR forklarte at hun var på hybelen til JES frem til kl. 01.45. Deretter gikk hun opp til farens leilighet for å hente hunden som hun tok med ut og luftet i noen minutter. Hunden var tilbake i farens leilighet ca. kl. 02.00. MR forklarte at hun verken så eller hørte noe spesielt da hun var på parkeringsplassen.

Reservedrosjesjåfør KMS var den eneste som hevdet å ha sett Moen andre steder enn i Valøyslyngen 2 denne natten, (se Mappe 27, dok. nr. V/28-4 og V/28-22-4). KMS forklarte at han i Holtermanns veg, rett nord for Stavnebrua, hadde sett en mannsperson som hadde det travelt og nærmest småsprang på vestre fortau i retning mot byen. Han anslo tidspunktet til å være mellom kl. 01.30 og 03.30. Under en konfrontasjon plukket KMS ut Moen, men det eneste han kunne henvise til som grunnlag var likhet i «langt, blondt og uflidd hår».

Utvalget har i dokumentene ikke funnet opplysninger om andre observasjoner av Moen før om morgenen den 2. oktober. Etter det utvalget kan se, har dermed ingen foretatt noen sikker observasjon av Moen utenfor hybelhuset kvelden/natten mellom 1. og 2. oktober.

3.4.5 Mulig observasjon av Moen ved åstedet 4. oktober 1977

Den 6. oktober 1977, i forbindelse med en rundspørring i området rundt åstedet, forklarte en 12 år

gammel skolegutt, JRT, at han hadde sett følgende:⁸⁷

«Tirsdag 4.10.77 kl. 1900 syklet vitnet fra Øya over Stavne bru i retning mot Stavne skole. Etter å ha passert brua, får han øye på en mann som står og støtter seg til rekkverket som er på sydsiden av stien som går fra brua. Mannen stod og støttet seg mot rekkverket noen få meter før enden på rekkverket.

Mannen kastet opp, og vitnet stoppet og spurte om han hadde noen problemer. Vitnet kjente at det luktet brennevin av vedkommende og vitnet mener at mannen var overstadig beruset. Mannen svarte at han ikke hadde noen problemer. Vitnet stod og så på mannen litt til før han forlot stedet. Da hadde mannen kastet opp en gang til.

Vitnet har sett samme mannen flere ganger i forrige uke. Han tror det var tirsdag eller onsdag 27/28-9. Den ene gangen satt han oppe på en bunkers som ligger syd for veien/stien som går til Stavne bru. Den andre gangen ble vitnet EE skremt av vedkommende. Dette så vitnet.»

I beskrivelsen av mannen heter det:

«Ca 35 år, ca 170-175 cm lang, «ølmave», korte ben, skulderlangt lyst, grått hår som hang ned i pannen, lyst tjafsete skjegg.

Gikk i mørk jakke med boblefôr i. Inne i jakken var det et merke med gullskrift i. Jakken gikk mannen halvveis ned på lårene. Jakken var revet i stykker på den ene siden. Buksen var skitten og muligens mørk. Han snakket med en hes stemme. Trønderdialekt.

Vitnet kan kjenne mannen igjen, også på foto. Vitnet kan ikke si med sikkerhet om mannen hadde et arr, men han mener at mannen hadde et arr tett ved nesen på høyre side.»

3.5 Politiets bruk av tvangsmidler mot Fritz Moen

3.5.1 Pågrepelse

Utvalget antar at politiet, bl.a. på grunnlag av Moens tidligere dommer og mistanke om blotting i området rundt Stavnebrua, allerede i starten av etterforskningen i Torunn-saken hadde en mistanke om at han hadde drept henne. At avhørene ble gjennomført av Kripos-etterforsker Sjur Aarhun, støtter en slik antagelse. Det samme gjør de spørsmål som politiet allerede den 7. oktober stilte til beboerne i Valøyslyngen 2.

For utvalget er det noe uklart hva som var den direkte foranledningen til at Moen ble brakt inn til avhør den 7. oktober. I rapporter skrevet av politibetjent Rolf Schrøen den 10. oktober 1977 og 3. mars 1978⁸⁸ fremheves flere grunnlag:

Moen forklarte i forbindelse med en rundspørring på Vernelagets hybelhus, at han 1. oktober gikk og la seg mellom kl. 21.00 og 22.00. Øvrige beboere forklarte at dette ikke var riktig.⁸⁹

Politiet bygget også på opplysningene fra vitnet JRT om mannen som sto ved Stavnebrua og kastet opp 4. oktober.⁹⁰ Fra politibetjent Schrøens egenrapport hitsettes:

«Med bakgrunn i signalementet JRT hadde oppgitt i avhøret tidligere på dagen, syntes jeg dette kunne passe inn på Fritz Moen.

Neste dag, fredag 7.10.77 ca kl 0900 kjørte pbtj. Kallestad, pbtj. Suul og undertegnede til Osloveien skole for å hente vitnet JRT. Vi ønsket at JRT skulle bli konfrontert med F. Moen i forbindelse med hans vitneavhør...RT ble tilkalt fra Sverresborg skole, og ble deretter tatt med til Valøyslyngen 2.

...
JRT mente med stor grad av sikkerhet at Fritz Moen var den samme personen som hadde stått og kastet opp ved rekkverket vest for Stavne bru tirsdag 4.10.77 ca kl 1900.»

På bakgrunn av denne opplysningen dro politiet tilbake til politikammeret for å diskutere hva man videre skulle foreta seg. Deretter heter det i rapporten:

«Ca. kl 1200 kjørte pbtj. Suul, pbtj. Kallestad og undertegnede tilbake til vernelagets hybelavd. Vi ønsket å snakke nærmere med Fritz Moen, og å undersøke hans hybelleilighet.

Vi kontaktet bestyrer PHR på nytt, og han hentet F. Moen på sitt kontor. Vi spurte om Moen hadde noen innvendinger mot at vi undersøkte hans hybelleilighet. Dette hadde Moen ingen ting imot.

Pbt. Kallestad, pbtj. Suul og undertegnede undersøkte deretter Moens hybelleilighet, mens F. Moen var sammen med PHR på hans kontor.

Inne i hybelleiligheten fant vi store mengder pornolitteratur, flere brystholdere og truser, div. skriv med slibrig skrift, fantasikondom og pisk. I en krok oppe på oppvaskbenken ble det funnet en hvit skjorte m/svarte-brune striper. Det virket som om den var forsøkt vasket. På skjorten som lå sammenkrøllet ble det fun-

⁸⁷ Jf. Dok. nr. 0/1-2, nå ligger avhøret i Mappe 30, dok. nr. XVI/1/2.

⁸⁸ Mappe 28, dok. nr. VI/5.

⁸⁹ Mappe 28, dok. nr. VI/5. Utvalget har ikke funnet igjen rapporten fra denne rundspørringen i saksdokumentene.

⁹⁰ Se ovenfor i punkt 3.4.5.

net sand. Under et par sko ble det funnet hvite frøfnokker. Det var mye av dette på åstedet. Forøvrig ble det ikke rørt noe i leiligheten.

Undertegnede foretok ransaking av leiligheten senere sammen med pbtj. Holmen/Kripos.

På grunnlag av det som er angitt foran, spurte vi F. Moen om han hadde noe imot å bli med til politikammeret for å bli avhørt. Han hadde ingen innvendinger til dette.»

Ifølge rapporten av 10. oktober 1977 var funnene i leiligheten til Moen den direkte årsaken til at han ble tatt med til avhør. I oversiktsrapporten for Torunn-saken, skrevet av politiførstebetjent Stedje og politibetjent Hjertaas, fremgår det imidlertid at det var de motstridende opplysningene fra rundspørringen i Valøyslyngen 2 som var årsaken til at Moen ble tatt med inn til avhør.

Utvalget legger til grunn at opplysningene fra rundspørringen, forklaringen til JRT og funnene på Moens hybel samlet utgjorde politiets grunnlag for å pågripe Moen.

Det er en viss motstrid i dokumentene omkring Moens status da han ble tatt med til politikammeret: Ifølge fengslings skjema skrevet av politibetjent Schrøen ble Moen pågrepet den 7. oktober 1977 kl. 12.20.⁹¹ I politirapporten skrevet av Schrøen den 10. oktober 1977 het det at man «gikk til pågrepelse av Fritz Moen». Også i den mer utfyllende politirapporten fra 3. mars 1978 omtalte Schrøen dette som en pågrepelse.

Ifølge rapport fra første avhør av Moen, gjennomført 7. oktober fra kl. 13.30, hadde Moen *status som vitne*. Først kl. 20.00, etter en pause i avhøret, ble Moen gitt status som siktet.⁹² I rapporten heter det avslutningsvis:

«Avhøret ble avsluttet kl. 2200. Siktete ble da orientert om at politiet ville holde ham i alle fall over natten. Han ble spurt om han skjønner at situasjonen er alvorlig. Han gjør det, og grunnen til dette mener han er det som skjedde i helga, han nevnte ikke noe spesielt om forholdet.

Han uttalte at det var det samme for ham hvorvidt han ble sittende eller ikke.»

Det er på det rene at politiet holdt Moen i varetektsfengsel fra dette tidspunkt.

3.5.2 Ransaking og beslag

Det ble gjennomført en ransaking på Moens hybel samme dag som han ble pågrepet. Under ransakin-

gen ble en jakke og to skjorter beslaglagt.⁹³ Hybelen ble ransaket på nytt den 9. oktober. I den forbindelse ble bl.a. to brystholdere, en dametruse og til sammen ca. 60 pornoblader beslaglagt.⁹⁴ Hybelen ble også ransaket den 19. oktober.⁹⁵ I den forbindelse ble det tatt beslag i tilnærmet alle gjenstander som var på hybelen.

3.5.3 Fengslingsavgjørelsene. Ikke gitt brev- og besøksforbud før 18. oktober 1977

Moen ble fremstilt for varetektsfengsling den 10. oktober 1977 siktet for overtredelser av straffeloven § 212 første ledd (blotting og antastelser). Under fengslingsmøtet var Moen, hans forsvarer Halstein Pedersen, kriminalsjef Per Brodahl, politibetjent Lyder Sørforsli og politibetjent Sjur Aarthur til stede. Døveprest Adolf Wetlesen fungerte som tolk. Dommer var Knut Vadla.

Moen hadde ifølge kjennelsen ingen innvendinger mot at begjæringen ble tatt til følge. Retten fengslet Moen for to uker, og viste til at det var fare for unnvikelse, forspillelse av bevis og nye straffbare handlinger.⁹⁶ Det var ikke begjært restriksjoner i form av brev-, besøks- eller mediaforbud.

Den 17. oktober 1977 ble Moen fremstilt i Trondheim forhørsrett for forlenget fengsling.⁹⁷ Siktelsen var nå utvidet til drap og voldtekt. Som forsvarer møtte advokat Thorvald Wiig. Døveprest Adolf Wetlesen var tolk, og byrettsdommer Stephensen ledet rettsmøtet. Dagen før hadde Moen avgitt en detaljert forklaring hvor han tilsto drapet. Fra rettsboken heter det imidlertid:

«Han ønsket ikke nu å forklare seg. Men han ga uttrykk for at hva han i går forklarte for politiet og som utgjør en tilståelse av det faktiske forhold han er siktet for, ikke var riktig. Han sier at det han da forklarte skjedde under stadige avbrudd, slik at forklaringen ble oppstykket og ikke sammenhengende slik han selv ville. Den gir derfor ikke et riktig bilde av det han ville gi uttrykk for. Heller ikke et fullstendig bilde. Han vil dessuten påpeke at han stadig ble forstyrret ved at vedkommende politimann stadig slo i bordet, slik at det ga sterkt utslag i høreapparatet hans og gjorde det vanskelig for ham å forklare seg skikkelig. Han har overhodet ikke vært på Stavnebroa natt til 2. oktober sier han.»

Retten ga i kjennelsesgrunnene uttrykk for at det forelå «tilstrekkelig grunnlag for mistanken

⁹¹ Mappe 28, dok. nr. VII/1-3.

⁹² Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 3.

⁹³ Mappe 28, dok. nr. VI/3.

⁹⁴ Mappe 28, dok. nr. VI/3.

⁹⁵ Mappe 28, dok. nr. VI/12.

⁹⁶ Mappe 28, dok. nr. VI/5 a.

⁹⁷ Mappe 28, dok. nr. VI/6.

mot Moen». Den siktet da til mistanke om voldtekt og drap. Men retten valgte å opprettholde fengslingen på bakgrunn av de forhold han tidligere var siktet og fengslet for. Begrunnelsen var at Moen ikke motsatte seg fortsatt varetektsfengsling med grunnlag i siktelsen etter straffeloven § 212, og det var da ifølge retten «ikke nødvendig» å sikte/varetektsfengsle Moen for drap og voldtekt.

Fengslingen ble forlenget i fem nye uker. Retten tok i kjennelsen ikke stilling til en begjæring om brev-, besøks- og mediaforbud og måtte derfor avsi ny kjennelse dagen etter hvor Moen ble ilagt besøks- og mediaforbud og underlagt brevkontroll.⁹⁸

Fengslingen ble den 25. november 1977 på nytt forlenget, da frem til 20. februar 1978. Denne gangen la forhørsretten til grunn at det forelå skjellig grunn til mistanke om at Moen hadde begått drapet og voldtekten på Torunn.⁹⁹

Rettsmøtet ble gjennomført uten at påtalemyndigheten, Moen eller hans forsvarer var til stede. Det følger av rettsboken at Moen hadde gitt uttrykk for at han ikke ønsket å møte i retten. Byrettsdommer Henrik Greve Hartmann begrunnet fengslingen både med bevisforspillelsesfare og gjentakelsesfare. Brev- og besøksforbudet¹⁰⁰ var ikke begjært videreført, men etter ny begjæring ble forbudet opprettholdt ved tilleggskjennelse avsagt 26. november 1977.¹⁰¹

Den 16. februar 1978 avsa forhørsretten kjennelse som forlenget fengslingen frem til 17. april.¹⁰² Til stede ved dette rettsmøtet var forsvarer Halstein Pedersen og kriminalsjef Per Brodahl. Byrettsdommer Bernt Aug. Jensen avsa kjennelse.

Dommeren skrev dagen etter brev til de to sakkyndige, og ba om at den judisielle observasjonen «snarest mulig» ble ferdigstilt, slik at den rettslige forundersøkelsen kunne avsluttes.¹⁰³

Det følger av fengslingskjennelsen at «[k]riminalsjefen har meddelt retten at han fra nå av frafaller brev- og besøksforbudet som siktede til i dag har hatt». Den 24. februar krevde likevel påtalemyndigheten besøks- og mediaforbud. I kjennelse av 27. februar 1978 ble begjæringen avslått av Trondheim forhørsrett.¹⁰⁴

Den 9. mai 1978 ble Moens fengsling forlenget til 1. juni 1978 i påvente av hovedforhandling som var berammet fra 22. mai.¹⁰⁵ Fengslingsmøtet ble gjennomført uten at forsvarer eller påtalemyndighet var til stede, kjennelsen ble truffet av Johan Kr. Borten.

3.5.4 Medisinsk undersøkelse

Den 30. mars 1978 ble Fritz Moen fremstilt for spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive, som ble bedt om å vurdere Moens fysiske kapasitet.¹⁰⁶ Han mente Moen hadde lært seg til å kompensere for tapet av funksjonen i høyre arm og hånd ved å oppøve venstre overekstremitet. Det ble vist til at Moen kledde av og på seg uten vanskelighet, og var fullt selvhjulpen. Kleive var ikke i tvil om at Moen var i stand til å utføre ganske store fysiske prestasjoner.

3.6 Beslutningen om å reise tiltale

3.6.1 Rettslig forundersøkelse

3.6.1.1 Innledning

Straffeprosessloven 1887 § 271 flg. fastsatte regler om rettslige forundersøkelser. Disse undersøkelsene skulle «tilveiebringe de fornødne Oplysninger til Afgjørelse af, om Tiltale bør reises».¹⁰⁷ På denne måten hadde forundersøkelsene det samme formål som politiets etterforskning, men forskjellen lå i at den rettslige forundersøkelsen ble styrt av domstolen. Imidlertid skulle domstolen i utgangspunktet bare samle bevismaterialet, ikke vurdere det.¹⁰⁸ En rettslig forundersøkelse ble igangsatt ved begjæring fra påtalemyndigheten.

Rettslig forundersøkelse var for enkelte straffbare forhold fakultativ. For straffbare handlinger som skulle bringes rett inn for lagmannsrett, var en slik undersøkelse derimot obligatorisk.¹⁰⁹ Tiltalen mot Moen for drap og voldtekt krevde derfor i utgangspunktet en rettslig forundersøkelse.

I praksis var det vanlig på denne tiden at siktede gjennom sin forsvarer samtykket til at rettslig forundersøkelse ble unnlatt.¹¹⁰ I Torunn-saken krevde imidlertid Moens forsvarer avholdt rettslig forundersøkelse. Begjæringen er datert 19. november 1977.¹¹¹ Påtalemyndighetens begjæring

⁹⁸ Mappe 28, dok. nr. VI/7.

⁹⁹ Mappe 28, dok. nr. VI/16.

¹⁰⁰ Det synes ikke å bli lagt til grunn i denne kjennelsen at Moen bare var underlagt brevkontroll ved kjennelsen 18. oktober 1977.

¹⁰¹ Mappe 28, dok. nr. VI/16. Kjennelsen omtaler ikke noe om mediaforbud.

¹⁰² Mappe 28, dok. nr. VI/24.

¹⁰³ Mappe 28, dok. nr. VI/25 og 26.

¹⁰⁴ Mappe 28, dok. nr. VI/28.

¹⁰⁵ Mappe 28, dok. nr. VI/40.

¹⁰⁶ I dag i Mappe 28, dok. nr. VI/33.

¹⁰⁷ Straffeprosessloven 1887 § 274.

¹⁰⁸ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 235-236.

¹⁰⁹ Straffeprosessloven 1887 § 271 andre ledd.

¹¹⁰ Se f.eks. Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 238.

¹¹¹ Mappe 28, dok. nr. VI/14.

om rettslig forundersøkelse er datert 25. januar 1978.¹¹²

Den rettslige forundersøkelsen ble gjennomført i perioden 6.-16. februar 1978.¹¹³ Forundersøkelsen ble gjennomført ved rettslige avhør av tiltalte og en del sentrale vitner.

3.6.1.2 Forsvareren fremholdt i media at det ikke var grunnlag for siktelsen

Den 2. februar 1978 skrev Dagbladet en artikkel hvor Moens forsvarer Hallstein Pedersen ble sitert slik:

«– På bakgrunn av den etterforskning som politiet har gjort i forbindelse med drapet på Torunn Finstad i fjor høst, mener jeg det ikke er grunnlag for noen siktelse mot min klient...»

Advokat Pedersen pekte på at siktelsen bygget på en tilståelse som senere var trukket tilbake, og viste videre til at det ikke var noen tekniske funn som knyttet Moen til drapet. Et «usedvanlig atferdsmønster overfor kvinner» og tilståelsen kunne etter Pedersens oppfatning ikke være grunnlag for en tiltale. Han viste også til Moens spesielle psykiske tilstand og mente det kunne være mange grunner til at han hadde «tilstått».

I samme artikkel ble kriminalsjef Brodahl intervjuet. Ifølge avisen kommenterte han advokat Pedersens uttalelse slik:

«– Det er noe fordømmade vrøvl og det vet herr Pedersen.»

Dagen etter ble advokat Pedersens uttalelser omtalt bl.a. i Adresseavisen og VG. Fra VG 3. februar 1978 hitsettes:

«I Dagbladet i går hevder advokat Hallstein Pedersen at det ikke eksisterer grunnlag for å opprettholde siktelsen mot 37-åringen fra Østfold. Dette begrunner han med at bevisunderlaget er for dårlig, og at «den innebygde tilståelsen» siktelsen baserer seg på, senere er trukket tilbake.

Dette utspillet fra forsvarerens side, blir av mange oppfattet som en form for forhåndsprosedyre.

– Advokat Hallstein Pedersen har ingen skrupler med å forhåndsprosedere saken i massemedier?

– Jeg har uttalt meg etter at politiet gjentatte ganger har gått ut med sin oppfatning av hva som er skjedd. Så for balansens skyld mente

jeg det var riktig å komme fram også med forsvarets syn.

...

Min klient er siktet for overlagt drap, altså en meget alvorlig siktelse. Som hans forsvarer ser jeg det som meget viktig at han ikke blir forhåndsdømt i en opinion. Enn om han skulle være uskyldig?

Dette er mitt utgangspunkt: Han skal og må betraktes som uskyldig inntil en rett måtte ha trukket en annen konklusjon.

Dessuten, på grunn av sine psykiske og fysiske handicap har han krav på et særlig forsvar.»

Den 6. februar 1978 skrev Michael Grundt Spang i VG bl.a.:

«Noen av forsvarsadvokatene våre har lagt seg til en særdeles pågående og aktiv arbeidsstil. Mange av oss kan undre seg over om det fins noe som heter regler for god advokatskikk. Slike fins faktisk, kan vi opplyse, men det er vanskelig for utenforstående å få øye på dem.

I Trondheim har forsvareren til den siktede i Torunn-saken nettopp avsagt frifinnelsesdom over sin klient. Politiet eier ikke bevis, erklærte han i et stort intervju. I England ville en slik advokat øyeblikkelig blitt idømt en klekkelig bot for forakt for rettens verdighet. Men Trondheim-advokaten har vel forsøkt å etterape «de store gutta» i Oslo, slik kriminalsjef Brodahl uttrykte det.»

To dager etter at denne artikkelen sto på trykk, skrev høyesterettsadvokat Alf Nordhus et brev til Den Norske Advokatforening hvor han anmodet foreningen om å ta til motmæle mot Michael Grundt Spang, ved å redegjøre for forsvarerens oppgaver og rolle. Om dette ble fulgt opp, er utvalget ikke kjent med.

3.6.1.3 Første dag av forundersøkelsen – 6. februar

Første dag møtte forsvareren, advokat Hallstein Pedersen. Kriminalsjef Per Brodahl møtte for påtalemyndigheten, og byrettsdommer Bernt Aug. Jensen ledet rettsmøtet. Møtet ble holdt for lukkede dører etter begjæring fra Pedersen, men også med tiltredelse fra påtalemyndigheten. Den første dagen av den rettslige forundersøkelsen var Moen ikke til stede.

Den 6. februar avga følgende personer forklaring: SR, UT, TL, TW, OF og OM. I hovedsak ble tidligere avgitte politiforklaringer opplest og vedtatt. Det vises derfor til gjennomgangen av vitnenes politiforklaringer ovenfor i punkt 3.4.2.2.

¹¹² Mappe 28, dok. nr. VI/20.

¹¹³ Rettsboken fra den rettslige forundersøkelsen er i Mappe 28, dok. nr. VI/27.

3.6.1.4 Andre dag av forundersøkelsen – 7. februar

Moen avga forklaring på forundersøkelsens andre dag. I tillegg til de foran nevnte var døveprest Wetlesen, lege Hegrenæs og statsadvokat Slåttsveen til stede da Moen forklarte seg.

Moen tilsto en rekke tilfeller av blotting og utuktig handling. Imidlertid nektet Moen for å ha drept Torunn. Hans tidligere forklaringer til politiet ble opprettholdt for så vidt gjaldt tidsrommet frem til han gikk fra TV-stuen i hybelhuset og ned på sin hybel. Moen forklarte at han ikke forlot hybelhuset denne kvelden/natten. På spørsmål om tidligere tilståelser svarte han at disse tilståelsene var uriktige. Han uttalte videre: «De maste – de maste og jeg fikk ikke fred.» Fra rettsboken hitsettes:

«Når jeg tilstår mase de ikke mer, jeg har tilstått fordi jeg har skrevet navnet mitt under. Jeg ble lokket til tilståelsen. Det er farlig å underskrive. Jeg er ødelagt.»¹¹⁴

På spørsmål om siktede hadde drømt at han drepte Torunn, svarte Moen:

«[J]eg forstår ikke.» ... «Jeg kan ha sagt at jeg har drømt det, men da ble det slått i bordet for meg...»

På spørsmål fra kriminalsjefen om hvordan han kan ha fortalt så mange detaljer omkring drapet, uttalte siktede:

«[H]vorfor mase slik, jeg liker det ikke».

Moen opplyste også at han hadde lest om Torunn-saken før han ble pågrepet.

3.6.1.5 Tredje dag av forundersøkelsen – 10. februar

Tredje dag møtte Pedersen, Brodahl, Wetlesen og Moen. Byrettsdommer Jensen ledet rettsmøtet. Denne dagen ble følgende personer avhørt som vitner: PHR, BS og RTO. BS og RTO ga i det alt vesentlige samme forklaring som til politiet, og det vises derfor til fremstillingen ovenfor i punkt 3.4.4.

PHR var på dette tidspunkt bestyrer ved Verne-lagets hybelhus i Valøyslyngen 2. Han var ikke til stede i hybelhuset i tidsrommet omkring drapet. Hans forklaring knyttet seg derfor til Moen mer generelt.

PHR forklarte at Moen to ganger hadde blitt seg i avdelingen. Han skulle også ha fått referert ett tilfelle hvor Moen hadde sparket en kvinnelig klient i magen. Han selv hadde aldri opplevd Moen

voldelig. Om politiets kontakt med Moen den 6. og 7. oktober forklarte han:¹¹⁵

«Da politiet kom til hybelhuset torsdag 6. oktober var vitnet tilstede da de forskjellige klienter ble utspurt av politiet, visstnok av politibetjent Schrøen. Vitnet husker at også Moen ble spurt og det var ingen spesiell reaksjon av mistenkelig art fra Moens side. Vitnet husker intet om hvilket klokkeslett Moen da fortalte at han hadde gått til sengs lørdagskvelden. Foreholdt at Moen ved politiets «rundspørring» skal ha sagt at han gikk til sengs mellom kl. 2100 og kl. 2200, så kan ikke vitnet huske at dette ble sagt.

Neste dag (fredag) kom politibetjent Schrøen tilbake til hybelhuset med en 14-15 års gammel gutt som ble konfrontert med Moen for gjenkjenning. Hvorfor dette skjedde vet ikke vitnet.

Ca. 1 time eller 1 ½ time senere kom politibetjent Schrøen og visstnok førstebetjent Stedje til hybelhuset og hentet da med seg Moen. På spørsmål opplyser vitnet at Fritz Moen da han ble arrestert, virket som om han var i villrede om hva dette gjaldt. Det var ikke sagt noe fra politiets side om at pågripelsen gjaldt blotting og heller ikke at det hadde noen forbindelse med annen sedelighetsforbrytelse eller dødsfall. Politiet foretok ingen undersøkelse bortsett fra at de var noen minutter nede på hans værelse. De ba om å få nøkkelen til værelset, hvilket de også gjorde av Moen. Vitnet så ikke Moen igjen før han besøkte ham i kretsfengselet nærmere jul.

På spørsmål fra forsvareren opplyser vitnet at Moen har store hull i sitt ordforråd og at han derfor ofte kan misforståes.»

3.6.1.6 Fjerde dag av forundersøkelsen – 16. februar

Nytt rettsmøte ble gjennomført 16. februar 1978. Til stede var Pedersen, Brodahl og byrettsdommer Jensen. Denne dagen ble følgende vitner avhørt: BW, TEI og UnS. Også disse tre ga forklaringer i samsvar med tidligere politiforklaringer, og det vises derfor til behandlingen av disse ovenfor i punkt 3.4.2.4.

3.6.2 Tiltalebeslutningen

Kriminalsjef Per Brodahl anbefalte i sin innstilling av 31. mars 1978 til Statsadvokaten i Trondheim at det ble tatt ut tiltale mot Fritz Moen i Torunn-saken.¹¹⁶ Statsadvokat i Trondheim, Mikael Slåtts-

¹¹⁴ Mappe 28, dok. nr. VI/21 side 12.

¹¹⁵ Mappe 28, dok. nr. VI/27 side 15 flg.

¹¹⁶ Mappe 26, dok. nr. I.

veen, skrev en påtegning og sendte saken samme dag til Riksadvokaten. Påtegningen lyder:¹¹⁷

«Sendes med vedlegg RIKSADVOKATEN idet jeg foreslår at *Fritz Yngvar M o e n*, født 17.12.41 i Sarpsborg, f t i varetekt i Trondheim kretsfengsel,

settes under tiltale ved Frostating lagmannsrett til fellelse etter som beskrevet i politiets innstilling i dag.

Dersom Riksadvokaten er enig i forslaget, vil siktede også bli satt under tiltale for forbrytelse mot straffelovens § 212 i det vesentlige i overensstemmelse med politiets forslag.

Foruten påstand om straff antar jeg at det også bør nedlegges påstand om bemyndigelse til anvendelse av sikringsmidler etter straffelovens § 39 nr 1, litra a-f. Jeg viser i denne forbindelse til den rettspsykiatriske erklæring. Jeg har i dag mottatt telefonisk underretning om at Den rettsmedisinske kommisjon ikke har noen bemerkninger til erklæringen.

Hvis det er mulig, vil saken bli forsøkt fremmet på et ekstraordinært lagmannsting i april. Den eneste muligheten for dette er, så vidt jeg kan se, uken som begynner 17. april.»

Riksadvokaten sendte saken tilbake til Statsadvokaten i Trondheim 5. april 1978 og ba om at det skulle utferdiges tiltale.¹¹⁸ Tiltalebeslutningen er datert 11. april 1978. Den er signert av statsadvokat Mikael Slåttsveen og lyder:¹¹⁹

«*Fritz Yngvar M o e n*, født 17.12.41 i Sarpsborg, f t i varetekt i Trondheim kretsfengsel, settes under tiltale ved FROSTATING LAGMANNSRETT til fellelse etter

I. *Straffelovens § 233, 1. og 2. ledd,*

for med overlegg og/eller for å lette eller skjule en annen forbrytelse og/eller for å unndra seg straffen for en sådan, å ha forvoldt en annens død, idet det for øvrig foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

ved søndag 2. oktober 1977 ca kl 0230 på stien ved Bueskytterbanen på vestsiden av Stavne bru i Trondheim, å ha trykt sitt venstre kne opp i magen på Torunn Finstad som kom gående langs stien, og med sin venstre hånd å ha tatt tak i klærne ved hennes nakke og dunket hennes hode mot stålrekkverket en eller to ganger, og å ha skjovet henne under rekkverket og utfør en bratt skråning og å ha slept henne ca 40 meter over en slette bort til elvebredden, og deretter for å lette eller skjule og/eller for å unndra seg straffen for den under

post II beskrevne handling, å ha løftet henne opp fra bakken og med overlegg dels dyttet og dels sparket henne utfør en ca 5,5 meter høy skråning ned mot Nidelva, slik at hun ble liggende med hodet under vann og druknet, idet det for øvrig foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

II. *Straffelovens § 192, 1. ledd, 2. straffalternativ,*

for ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig samleie,

ved til tid og på sted som nevnt under post I, etter å ha forholdt seg som der nærmere beskrevet inntil han brakte Torunn Finstad til elvebredden, å ha trukket av henne ytterbenklærne og trusen, og mens hun lå på ryggen i hjelpeløs og/eller bevisstløs tilstand, som han hadde brakt henne i, å ha hatt et eller flere samleier med henne,

III. *Straffelovens § 212, 1. ledd nr 1 og 2,*

for ved utuktig adferd i handling eller i ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd offentlig og i overvær av eller overfor noen som deri ikke har samtykket,

- a) ved en gang i april eller mai 1976 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blitt sitt kjønnslem for MHA,
- b) ved to eller tre anledninger sommeren 1976 på et badested ved Fagerheim i Trondheim å ha blitt sitt kjønnslem for flere ukjente kvinner,
- c) ved en søndags kveld i mars 1977 i nærheten av Ottobyen 11 i Trondheim med den ene hånden å ha befølt HK i skrittet bakfra utenpå klærne,
- d) ved en gang i begynnelsen av september 1977 på Lerkendal Stadion i Trondheim med den ene hånden å ha befølt en ukjent pike i 17-18 års alderen i skrittet bakfra utenpå klærne,
- e) ved torsdag 8. september 1977 ca kl 19.30 i Holtermannsveg ved krysset med Bratsbergvegen i Trondheim med den ene hånden å ha befølt UH på brystene og i skrittet utenpå klærne,
- f) ved om kvelden antagelig 8. september 1977 i Holtermannsveg ved Omkjøringsvegen i Trondheim med den ene hånden å ha befølt en ukjent pike i 16-17 års alderen i skrittet bakfra utenpå klærne,
- g) ved fredag 23. september 1977 ca kl 17.45 på stien vest for Stavne bru i Trondheim med den ene hånden å ha befølt ToB i skrittet bakfra utenpå klærne, og deretter å ha

¹¹⁷ Mappe 26, dok. nr. I.

¹¹⁸ Mappe 26, dok. nr. I.

¹¹⁹ Mappe 29, dok. nr. IX.

mastubert sitt kjønnslem slik at det ble sett av ToB,

- h) ved torsdag 29. september 1977 ca kl 11.15 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for HB,
- i) ved torsdag 29. september 1977 ca kl 14.30 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for BrL,

IV. *Straffelovens § 212, 1. ledd nr 2,*

for ved utuktig adferd i handling eller i ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd i overvær av eller overfor noen som deri ikke har samtykket,

- a) Ved en gang i november eller desember 1976 i kjøkkenet i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim å ha blottet og mastubert sitt kjønnslem i overvær av IW,
- b) ved en gang våren eller forsommeren 1977 på sin hybel i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for EKS og SM,
- c) ved en gang i begynnelsen av juli 1977 å ha kledd seg naken og ringt på døren til ToH's hybel i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim, og således å ha blot-

tet sitt kjønnslem for henne da hun åpnet døren,

- d) ved torsdag 8. september 1977 på kontoret i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim å ha blottet og mastubert sitt kjønnslem i overvær av BS,

V. *Straffelovens § 212, 1. ledd nr 1 og 3,*

for ved utuktig adferd i handling eller i ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd offentlig og i overvær av eller overfor barn under 16 år,

ved to anledninger i april 1976 med naken underkropp å ha stilt seg foran vinduet i sin hybel i 2. etasje i Gyldenløves gt 21 i Trondheim og blottet sitt kjønnslem for flere ukjente barn i alderen ca 5-7 år som lekte i Bispehaugen skolegård.

—
Det vil foruten påstand om straff også bli nedlagt påstand om sikring etter straffelovens § 39 nr 1, litra a-f.

Rettslig forundersøkelse i saken har vært holdt i tiden 6.-16. februar 1978.

Tiltalens post I og II er utferdiget etter Riksadvokatens ordre av 5. april 1978.»

Straffelovens § 192, 1. ledd, 2. straffealternativ, og Straffelovens § 233, 1. og 2. ledd,

Kapittel 4

Vurdering av etterforskningen og påtalevedtaket i Torunn-saken

4.1 Sammendrag

Helt fra starten av etterforskningen i Torunn-saken synes politiet å ha hatt en mistanke om at Fritz Moen kunne være gjerningsmann. Allerede 7. oktober ble han pågrepet og innbrakt til avhør.

Politiet hadde en teori om hvordan drapet på Torunn hadde skjedd. Denne er nedfelt i åstedrapporten som ble skrevet på et senere tidspunkt, og som viser at undersøkelsene på åstedet var meget detaljerte og grundige. Utvalget finner det imidlertid uheldig at et sentralt funn av ullfiber ved gjerdet nederst i skråningen der Torunn skal ha blitt skjøvet utfor, ikke er med i listen over sikret materiale. Funnet av tre hvite tråder på det stedet politiet antok at det seksuelle overgrepet mot Torunn fant sted, skulle også vært nevnt. Disse trådene kunne verken knyttes til Torunn eller Fritz Moen.

Da avhørene av Fritz Moen ble innledet på formiddagen 7. oktober, ble han oppført som *vitne* i avhørsrapporten. Først utpå kvelden samme dag ble han betegnet som *siktet*, og da med bakgrunn i noen blotterepisoder han hadde tilstått tidligere på dagen. Utvalget legger til grunn at Moen *etter loven* fikk status som siktet da han ble pågrepet i forkant av at avhøret tok til. Politiet skulle ha foreholdt ham hans rettigheter som siktet ved avhørets start. Dette ble ikke gjort.

Det er uklart om Moen fikk bistand av tolk fra starten av avhøret, da dette ikke fremgår av avhørsrapporten. Uansett kan det reises spørsmål om han forsto hvilke rettigheter han hadde. Dette gjelder også retten til å nekte å forklare seg, som han ble opplyst om da han ble ansett som siktet på ettermiddagen 7. oktober. Til tross for at Moen klaget over at avhørene var for lange, ble avhørene også de påfølgende dagene gjennomført med meget høy intensitet. Dette kan sees som en indikasjon på at Moen ikke forsto sine rettigheter.

Utvalget har ikke grunnlag for å rette kritikk mot nedtegnelsen av avhørene generelt sett, selv om de ofte fremtrer som korte i forhold til avhørenes lengde. Den 9. oktober 1977 ga Moen imid-

lertid en forklaring som ikke ble skrevet ned. Den aktuelle avhørslederen tolket forklaringen slik at Moen erkjente å ha drept *Sigrid Heggheim*. Forklaringen skulle ha vært nedtegnet i en avhørsrapport. Omstendighetene rundt erkjennelsen ville også hatt relevans for vurderingen av dens bevisvekt. Det er uklart om Moens forklaring på dette punkt ble holdt utenfor avhørsrapporten etter pålegg fra overordnet polititjenestemann, med den begrunnelse at man nå skulle konsentrere seg om Torunn-saken. Utvalget finner under enhver omstendighet at den manglende nedtegnelsen er i strid med regelverket. Utvalget nevner at hendelsen først er beskrevet i en egenrapport som vedkommende avhørsleder har opplyst at han ble bedt om å skrive i 1980, i forkant av hovedforhandlingen i Sigrid-saken.

Det er også andre egenrapporter i saken som etter utvalgets syn gir opplysninger som burde vært nedtegnet etter reglene for avhør.

Under avhør 9. oktober ga avhørsleder uttrykk for at han trodde Moen hadde drept Torunn. Dette skjedde på et tidspunkt da det ikke var tolk til stede. Utvalget har ikke tilstrekkelig grunnlag til å konstatere noe regelbrudd, men fremgangsmåten var klart uheldig.

Utvalget legger til grunn at Moen følte avhørs-situasjonen som et betydelig press. Utvalget har imidlertid ikke grunnlag for å anta at Moen ble utsatt for tvang eller trusler i avhør, eller at noen avhørsleder slo i bordet til ham. Den polititjenestemannen som fungerte som tolk høsten 1977, har imidlertid forklart at han slo i bordet til Moen ved en anledning, da han syntes Moen vaklet i sin forklaring. Utvalget konstaterer at dette er i strid med kravet til «ro og verdighet» under avhør.

Granskningen har ikke avdekket forhold som tilsier at noen avhørsleder bevisst ga Moen detaljer fra åstedet som kan ha blitt gjentatt i Moens detaljerte tilståelser. Utvalget utelukker imidlertid ikke at Moen gjennom de spørsmål som ble stilt under avhørene, kan ha fått med seg detaljer som han har brukt i sine forklaringer. Sammen med tidligere

kjennskap til stedet og avisenes omtale av saken, kan dette ha påvirket tilståelsens innhold.

I ettertid kan man se at Moen på grunn av sin personlighet og sine spesielle kommunikasjonsproblemer allerede kort tid etter at avhørene ble innledet, burde ha fått oppnevnt forsvarer i medhold av straffeprosessloven 1887 § 102. Utvalget finner imidlertid ikke at politiet på dette tidspunkt hadde forutsetninger for å forstå dette.

Utvalget er kommet til at det var en forsvarlig beslutning å konsentrere etterforskningen omkring Moen etter at han tilsto drapet på Torunn i dagene 16. til 19. oktober 1977. Det forelå på dette tidspunktet få spor i andre retninger, og de uklarheter som forelå, kunne ikke knyttes til drapshandlingen. Etterforskning i andre retninger ville også krevd betydelige ressurser. Den forklaring Moen ga, var på vesentlige punkter i samsvar med politiets teori.

For å kunne ta standpunkt til om det var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo» å ta ut tiltale i Torunn-saken, har utvalget bl.a. vurdert tilståelsen, både momenter som styrket og momenter som svekket troverdigheten. Utvalget finner at tilståelsen på flere punkter ikke var i samsvar med åstedsfunn, og at dette svekket troverdigheten. Moen kjente f.eks. ikke til at det var et gjerde i bunnen av skråningen, at Torunn hadde en snor surret rundt halsen, eller hvilke klær Torunn hadde på seg. Samtidig inneholdt tilståelsen mange detaljer som var forenlige med åstedsfunnene. Særlig Moens forklaring om angrepet på Torunn oppe på gangstien styrket tilståelsens troverdighet. Måten Moen beskrev at han slo Torunn mot gjerdet på, var forenlig med skader på Torunn som ikke var omtalt i avisene. Også rekonstruksjonene styrket tilståelsens troverdighet.

Utvalget har vurdert om det forelå andre bevis i saken som kunne etablere rimelig tvil om Moens skyld. Som et moment kan nevnes de tre hvite trådene som ble funnet på brinken, og som verken kunne knyttes til Torunn eller Moen. Ellers var særlig sammenhengen med Sigrid-saken et bevis av betydning. De store likhetstrekkene mellom sakene gjorde det meget sannsynlig at det var samme person som drepte Torunn og Sigrid.

Det forelå to vektige bevis som tilsa at Moen ikke hadde begått drapet på Sigrid. Det ene var blodtypebeviset. Sigrids drapsmann var høyst sannsynlig A utskiller, mens Moen var ikke-utskiller. På grunnlag av en tilleggserklæring fra den rettsmedisinsk sakkyndige var det imidlertid for påtalemyndigheten grunn til å tro at vekten av dette beviset var vesentlig mindre enn det objektivt var grunnlag for. I tillegg hadde Moen alibi på det

tidspunkt Sigrid mest sannsynlig ble drept. På grunn av likhetstrekkene mellom de to drapssakene kunne disse bevisene i Sigrid-saken etter utvalgets syn etablere en viss tvil om Moens skyld også i Torunn-saken. Utvalget har ikke kjennskap til om noen av disse forholdene ble vurdert da tiltale ble tatt ut i Torunn-saken.

Slik bevissituasjonen fremsto for påtalemyndigheten våren 1978, med Moens mange og detaljerte tilståelser, har utvalget likevel funnet at det var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo» å ta ut tiltale i saken.

4.2 Innledende betraktninger om kravene til etterforskningen

Etterforskningen i Torunn-saken startet opp 5. oktober og ble avsluttet da hovedforhandlingen ble innledet 22. mai 1978. Straffeprosessloven 1887, og da særlig lovens kapittel 21, ga de mest sentrale lovreglene om etterforskning i straffesaker. I tillegg var det en rekke utfyllende regler i påtaleinstruksen 1968.

Påtaleinstruksen ga bindende regler for den enkelte tjenestemann. Brudd på påtaleinstruksen var et pliktbrudd, og kunne føre til både kritikk, ordensstraff og i grovere tilfeller avskjed og eventuelt straff. Imidlertid var det alminnelig antatt at brudd på disse reglene ikke uten videre fikk betydning for sakens behandling for domstolene, se NOU 1984: 27 side 116 andre spalte, Rt. 1970 side 1504, 1977 side 1352 og Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 62.

I tillegg til de konkrete reglene vil politiets virksomhet være regulert av mer generelle prinsipper. For denne granskningen har særlig to prinsipper stått sentralt: *utredningsprinsippet* og *objektivitetsprinsippet*.

Formålet med etterforskningen var ifølge straffeprosessloven 1887 § 264 første ledd:

«... å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for å avgjøre om rettslig forfølgning skal innledes mot noen bestemt person ved begjæring om rettslig forundersøkelse eller ved beslutning om tiltale. Det bør også tilveiebringes slike opplysninger om siktedes livsførsel og øvrige personlige forhold som kan antas å ha betydning for straffutmålingen og for å beslutte andre forholdsregler enn straff.»

Etterforskning skal sikre at det foreligger tilstrekkelige bevis for å kunne iretteføre straffesaker mot skyldige personer. Men etterforskningen skal også sikre at det innhentes bevis for siktedes

uskyld, slik at det ikke blir gjennomført irettesføring mot uskyldige personer.

Det er nær sammenheng mellom kvaliteten på beslutningsunderlaget og hvilken kvalitet beslutningen kan få. Jo flere beviser politiet samler inn og legger frem for retten, jo sikrere konklusjon kan retten trekke.¹

I mange tilfeller kan et bredt bevisbilde gjøre bevisvurderingen vanskelig. Når det er innsamlet mange bevis, vil ofte bevisene til dels være motstridende – bildet blir mer uklart. Beslutningsgrunnlaget er imidlertid bedre, og den samlede bevisstyrken eller bevisvurderingens «robusthet» øker. Mange bevis har dårlig kvalitet i den forstand at de gir et uriktig bilde av hva som faktisk skjedde. Et nytt vitne kan f.eks. gi et bevisst eller ubevisst uriktig bilde av de faktiske forhold. Ytterligere bevisinnsamling kan derfor i enkelte tilfeller skape et bevisbilde som bidrar til at domstolen legger et galt faktum til grunn. Dette gjelder kanskje særlig hvor bevisinnsamlingen skjer lenge etter en hendelse. Utvalget vil her særlig vise til farene ved å innhente vitnebevis mange år etter observasjonen.

Kravet til bevisinnsamling har betydning i flere sammenhenger. Av straffeprosessloven 1887 § 331 femte ledd fulgte det:²

«Retten vaager paa Embeds Vegne over Sagens fuldstændige Oplysning og kan til Opnaaelse heraf beslutte at indhente nye Beviser og at udsætte Behandlingen.»

I den grad bevisituasjonen ikke er tilstrekkelig robust, skal *retten* utsette saken og kreve ytterligere bevis innsamlet. Dersom det ikke lar seg gjøre å fremskaffe ytterligere bevis, skal retten avsi frifinnelsesdom.³ Domstolen kan altså ikke domfelle uten at det foreligger et forsvarlig bevisgrunnlag.

Skal etterforskningen tjene sitt formål, må de etterforskningskritt som foretas, gi et tilstrekkelig grunnlag for domstolens bevisvurdering. *Politi og påtalemyndighet* pålegges på denne måten en utredningsplikt. Dette omtales undertiden som *undersøkelsesprinsippet*.

Problemet for politiet er at det kan være vanskelig å vite hvor bevis kan innsamles, og hvem som sitter med bevis.⁴ Tekniske bevis kan forefin-

nes helt andre steder enn politiet kunne forutse, eller vitner unnlater å melde seg fordi de ikke forstår at den informasjon de sitter med, er av betydning for oppklaring av saken. En bred etterforskning er ressurskrevende, og kravet til innsamling av bevis må derfor vurderes i lys av bl.a. sakens alvor, bevisituasjonen og ressursbruken den aktuelle bevisinnsamling vil medføre.⁵

Plikten til å søke etter bevis er lite presis, og det tilligger politiet en betydelig grad av skjønn med hensyn til å avgjøre om det skal innhentes ytterligere bevis. Imidlertid legger utvalget til grunn at også dette skjønnet må være forsvarlig, noe utvalget ifølge mandatet skal prøve.

Sentralt for utvalgets arbeid står også *objektivitetsprinsippet*. Dette prinsippet er i dag lovfestet i straffeprosessloven § 226 tredje ledd som lyder:

«Er en bestemt person mistenkt, skal etterforskningen søke å klarlegge både det som taler mot ham og det som taler til fordel for ham.»

Kravet til objektivitet må sees i sammenheng med straffeprosessens ordning hvor politi og påtalemyndighet forestår den hovedsakelige del av bevisinnsamlingen.⁶ I de fleste saker vil mistenkte og hans forsvarer i meget begrenset utstrekning ha mulighet for å innhente bevis selv. På grunn av kravet til effektivitet vil forsvareren også ha begrenset tid og forutsetninger til å foreta en grundig gjennomgang av alle dokumenter i saken og selvstendige analyser av tekniske bevis.

Straffeprosessens overordnede formål, og politiets og påtalemyndighetens primære oppgave, er å sikre et riktig resultat.⁷ Dersom politi og påtalemyndighet ikke opptrer objektivt, er det en fare for at bevis av betydning ikke blir fremlagt for den dømmende rett, noe som igjen kan føre til galt resultat.

Straffeprosessloven 1887 inneholdt ikke en eksplisitt lovfesting av objektivitetsprinsippet, men formålet med etterforskningen og prosessen var den samme.⁸ Da objektivitetsprinsippet ble lovfestet i straffeprosessloven fra 1981, ble det ikke gitt uttrykk for at dette innebar noen endring.⁹ I den

¹ Se om dette fra svensk rett Ekelöf, Rättegång IV, 6. opplag 1992 side 128 og Christian Diesen, Informationsproblemet, side 177-178.

² I dag følger det samme prinsippet av straffeprosessloven § 294.

³ Se Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 6.

⁴ I svensk rett er dette særlig fremhevet av Christian Diesen, Informationsproblemet, side 177.

⁵ Se nærmere Auglend/Mæland/Røsandhaug side 600-601, jf. side 421-422.

⁶ I NOU 1981: 35 side 179 andre spalte er man inne på dette synspunktet. Se også Hov, Påtalemyndigheten, side 140.

⁷ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 39; Andenæs, Norsk straffeprosess I side 42; Andenæs, «God åklagarsed», side 60; Hov, Påtalemyndigheten, side 139; Strandbakken side 167. En analyse av begrunnelsen for å unngå uriktige domfellelser er gitt bl.a. i Strandbakken side 68-71.

⁸ Straffeprosessloven 1887 § 264 første ledd.

⁹ Tvert i mot heter det i forarbeidene til den nye straffeprosessloven, Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker avgitt juni 1969, at dette er «prinsipperklæringer som er tatt inn etter svensk mønster», se side 268 andre spalte.

juridiske litteratur var objektivitetsprinsippet fremhevet som et generelt prinsipp også etter straffeprosessloven 1887.¹⁰ Utvalget legger derfor til grunn at det generelle objektivitetsprinsippet også gjaldt etter denne loven.

Prinsippet får betydning for alle deler av straffeprosessen. Størst betydning har prinsippet under etterforskningen, men det gjelder også under hovedforhandlingen og ved spørsmål om gjenopptagelse. Disse sidene av objektivitetsprinsippet kommer utvalget tilbake til andre steder i utredningen.

Objektivitetsprinsippet har betydning for alle sider av *etterforskningen* og gjelder like mye for politiets som for påtalemyndighetens arbeid. Kravet til objektivitet griper inn i utredningsprinsippet. Politiet kan ikke begrense seg til de undersøkelser som kan gi bevis mot en bestemt gjerningsmann. Kravet til innsamling av bevis må likevel som nevnt stå i forhold til sakens alvor, bevissituasjonen og ressursbruken den aktuelle bevisinnsamling vil medføre.

Objektivitetsprinsippet har også sentral betydning for *tolkningen av bevisene*. Når politi og påtalemyndighet f.eks. skal foreta en bedømmelse av tilståelsenes troverdighet, kan vurderingen ikke bare knytte seg til sider ved forklaringen som styrker troverdigheten. Moen forklarte f.eks. at han fant Torunn igjen nede ved noen gjerdestopler på bueskytterbanen. Kjennskapet til gjerdestolpene kan i det minste knytte ham til stedet og dermed styrke forklaringens troverdighet. Når det er klart at det ikke bare var gjerdestolper der, men også ståltråder trukket gjennom stolpene, slik at de utgjorde et gjerde, vil dette derimot svekke troverdigheten fordi Moen sa at han ikke kjente til dette. *Bevisanalysen* kan med andre ord ikke begrenses til å få frem relevante argumenter som kan tale for et bestemt resultat. Dette får også den betydning at politiet ikke kan unnlate å tolke et teknisk bevis av frykt for at tolkningsresultatene kan avkrefte eller svekke mistanken mot en bestemt person.

Kravet til objektivitet tilsier også at de *tolkningsresultater* som politiet kommer frem til, *nedtegnes og inngår i sakens dokumenter* uavhengig av om de støtter politiets teorier, eller om de tilsier at den mistenkte ikke har begått handlingen. Bevis med relevans for skyld- eller straffespørsmålet skal tydelig fremgå av de dokumenter som danner grunnlag for påtalebeslutningen. Det må også forventes at bevis

av en viss betydning fremgår så tydelig at forsvareren innenfor rimelig ressursbruk oppdager beviset. I den grad forsvarer ikke fremfører bevis som taler i tiltaltes favør, under hovedforhandlingen, har politi og påtalemyndighet også en plikt til av eget tiltak å fremlegge beviset for den dømmende rett.¹¹

4.3 Den tekniske etterforskningen – åstedsrapporten

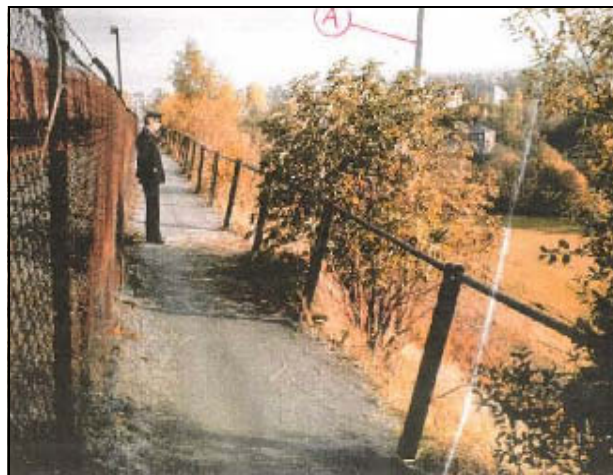
4.3.1 Åstedsrapportens to sider

Ifølge åstedsrapporten ble åstedsundersøkelsene startet 6. oktober 1977 og avsluttet 20. oktober samme år. Rapporten ble signert den 16. februar 1978. Moen avga den sentrale tilståelsen lenge før rapporten ble skrevet. Av denne grunn inneholder åstedsrapporten både en beskrivelse av det antatte hendelsesforløp¹² og en vurdering av om Moens forklaring lar seg forene med de tekniske undersøkelsene.¹³

4.3.2 Beskrivelse av antatt hendelsesforløp – betydningen av legden (furen) i skråningen ned mot bueskytterbanen

4.3.2.1 Problempresentasjon

Politiet la til grunn at Torunn ble angrepet av gjerningsmannen på stien ved lysstolpe nr. tre vest for Stavnebrua.

Figur 4.1

Politiet anså det uklart hvordan hun ble overmannet, men antok at hun ble skjovet under gjerdet ved stien og skled ned skråningen til sletten. Deretter ble hun trukket eller båret tvers over slet-

¹⁰ Salomonsen I side 305 skrev: «Det er påtalemyndighetens plikt under etterforskningen at søke saken belyst fra alle sider, – at søke fremdrat likesaa vel de opplysninger, som taler til gunst for den mistenkte, som de opplysninger, der styrker mistanken.» Se også Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 39.

¹¹ Slik også Andenæs, Norsk straffeprosess I side 43.

¹² Punkt 12.1 i rapporten.

¹³ Punkt 12.2 i rapporten.

ten til brinken mot elven, hvor benklærne ble tatt av henne. Senere ble hun forsøkt skjøvet ut i elven.

Teorien om at Torunn ble overfalt på gangstien ved lysstolpe nr. 3 vest for Stavnebrua, bygger bl.a. på funnet av en legde i skråningen mellom gangstien og bueskytterbanen.¹⁴

Legden er beskrevet slik i åstedsrapporten:¹⁵

«Oppover skråningen var det markert legde i vegetasjonen mellom nedtråkket felt ved gjerdet og opp til stien. Legden var diffus nedentil i skråningen, men meget markert, en smal fure (renne) lengre oppe. Den markerte furen var ca. 14 m lang og ca. 80 – 90 cm bred. Furen gikk ut fra et V-formet, noe diffust legdefelt ca. 5 m rett ned for lysstolpe, nr. 3 vestenfor broen. Legdefeltet var 14 m bredt ved stien og smalnet jevnt inn mot midten ned til furens utgangspunkt. Den markerte legden (furen) gikk noe på skrått av lende, nedover mot vest. Omtrent midt nede i skråningen svingte furen mer mot vest, hvoretter den igjen dreide mot syd. I furens østre kant, litt ovenfor nevnte sving, var det en større jordmaurtue.»

Tore Sandberg har kritisert politiets teori og bl.a. reist spørsmål om ikke legden må ha vært en sti, og hvor sannsynlig det er at Torunn, dersom hun ble skjøvet utfor et sted langs det brede legdefeltet øverst ved gangstien, har rullet nøyaktig til hjørnet nederst i denne trekanten og dannet «furen» videre skrått nedover.¹⁶ Utvalget vurderer Sandbergs kritikk nedenfor.

4.3.2.2 Kan én person lage denne legden?

Allerede da politiet foretok åstedsgranskningen, ble det vurdert om *en* person kunne lage en slik legde. Det ble foretatt en rekonstruksjon 6. oktober 1977 hvor en figurant ble skjøvet ned skråningen. Det er opplyst at det:¹⁷

«... ble da en markert legde (fure) i den høye vegetasjonen. Denne legden forholdt seg markert synlig i tiden frem til skråningen ble slått 20.10.77.»

Politibetjent Torbjørn Kalland har i intervju med utvalget presisert at det var høst, og at gresset i skråningen var vissent. Kalland mente at Torunns kropp hadde brukket de visne gresstråene og dermed laget legden (furen).

Sandberg gjennomførte en rekonstruksjon den 9. november 2004, se Sandberg 2006 side 25-29. Både en figurant og en «Lærdal rednings-

dukke» ble skjøvet ned skråningen. Ifølge Sandberg var det ikke mulig å se noen «fure» i vegetasjonen i skråningen, se Sandberg 2006 side 28. Rekonstruksjonen ble imidlertid gjennomført 27 år etter drapet. Vegetasjonen i skråningen ga et helt annet inntrykk på bildene fra rekonstruksjonen enn i den opprinnelige åstedsrapporten. Rekonstruksjonen ble også utført senere på året enn da drapet ble begått. Den har etter utvalgets syn begrenset bevisverdi.

En alternativ forklaring på legden kunne være at det dreide seg om en sti ned til bueskytterbanen. Bildene i åstedsrapporten tilsier at dette i så fall ikke var noen meget brukt sti på stedet.

Figur 4.2

Pilene markerer legden slik den ble funnet

Samtidig kan det ikke utelukkes at enkelte personer kan ha gått opp eller ned skråningen, og vært den reelle årsaken til legden politiet fant. Skråningen var imidlertid meget bratt. At furen er laget av personer som har benyttet dette som tilkomstvei, fremstår derfor ikke som noe mer enn

¹⁴ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 7.

¹⁵ Mappe 26 dok. nr. III/13 side 7.

¹⁶ Se Sandberg 2000 Torunn-saken side 25-28.

¹⁷ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 18.

en mulighet.¹⁸ På bakgrunn av politiets rekonstruksjon finner utvalget det sannsynlig at én person kan ha laget denne legden.

4.3.2.3 Betydningen av funnet av ullfibre ved gjerdet i bunnen av skråningen

Politiets teori om at Torunn ble angrepet oppe på stien og skjøvet ned skråningen, bygger også på funn av ullfibre i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen.¹⁹ Fra den faktiske beskrivelsen i åstedsrapporten hitsettes:²⁰

«Den markerte legden (furen) i skråningen var nedentil mer diffus og endte i nedtråkket felt ved gjerdet i overgangen til sletta. Her ble bl.a. ullfibre fra avdøde genser funnet. Det er derfor overveiende sannsynlig at legden i skråningens vegetasjon viser den retningen (sklibane) Torunn Finstad er kommet ned til gjerdet. Hun er så blitt liggende i det nedtråkkete feltet ved gjerdet.»

Stedet hvor ullfibrene ble funnet, fremgår av to bilder i åstedsrapporten.²¹

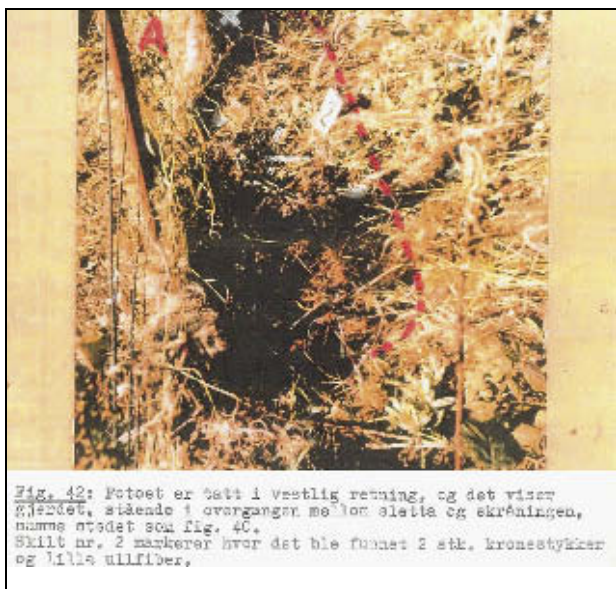

Fig. 42: Fotoet er tatt i vestlig retning, og det viser gjerdet, stående i overgangen mellom sletta og skråningen, samme stedet som fig. 40. Skilt nr. 2 markerer hvor det ble funnet 2 stk. kronestykker og lille ullfibre.

Figur 4.3

¹⁸ Det vises her til at de som kommer fra vest og skal ned til bueskytterbanen, naturlig vil følge stien vest for bueskytterbanen. Det er eventuelt de som kommer fra øst, som naturlig vil velge å gå ned skråningen for å komme ned til bueskytterbanen. Dersom furen er laget av personer som kommer fra østsiden over Stavnebrua, vil de først ha gått over 100 meter fra Stavnebrua på gangstien før de går ned skråningen. Stedet de velger å gå ned, er bare 50-60 meter fra stien som fører ned til banen.

¹⁹ Slik også Klegseth i forklaring avgitt 24. mai 2000, Mappe 38, dok. nr. 07.

²⁰ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 20.

²¹ Se punkt 3.3.8, figur 3.12 og figur 4.3.

I tillegg er det nevnt i rapportens punkt 5.11. Utvalget kan imidlertid ikke se at funnet er registrert i listen over materialet som ble sikret ved funnstedet. Utvalget har tatt dette opp med politibetjent Torbjørn Kalland som skrev rapporten. Han kunne ikke si hvorfor ullfibrene ikke var omtalt i listen over funn på åstedet. Men han var 100 % sikker på at det ble funnet noen kronestykker og ullfibre rett ved hverandre i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen. Han mente derfor at fibrene skulle ha stått i listen over sikret materiale rundt nummer B-23 som angir de nevnte kronestykkene.

I rapporten fra Kriminalpolitisen er det analysert et funn B-24, «lilla ulldotter», som «meget vel» kan stamme fra Torunns genser.²² Da Kalland ble foreholdt dette i intervju med utvalget, mente han at de analyserte ullfibrene måtte være de som ble funnet nær gjerdet, og at B-24 i listen over sikret materiale var en feilskrift. Utvalget finner dette bevist og legger til grunn at det foreligger en feilskrift i listen. Feil av denne karakter er neppe uvanlig i forbindelse med en så stor etterforskning. Det er likevel uheldig når feilen knytter seg til et bevis av så vidt stor betydning for kartlegging av hendelsesforløpet.

Funnet av lilla ullfibre ved gjerdet i overgangen mellom skråningen og sletten taler med tyngde for at Torunn har kommet ned skråningen på det stedet politiet har lagt til grunn i åstedsrapporten.²³

4.3.2.4 Legdens retning

Skråningen mellom gangstien og bueskytterbanen heller fra nord rett mot syd. Kartene i åstedsrapporten viser at politiet antar at Torunn har sklidt nokså rett mot syd, men kort før gjerdet har vridd mot vest. Åstedsrapporten bygger på at noen «med kraft er skjøvet, sparket nedover skråningen i denne retningen».²⁴

Under Sandbergs rekonstruksjon ble det vurdert om en person kunne skli ned i den retningen legden lå.²⁵ Figuranten og redningsdukken som ble rullet ned skråningen, skal ha havnet henholdsvis 9,5 meter og 6,5 meter øst for det punktet hvor ullfibrene ble funnet.²⁶ På denne bakgrunn konkluderer

²² Mappe 26, dok. nr. III/10 side 3-4 og 6-7 og omtalen av dette ovenfor i punkt 3.3.4.

²³ Med utgangspunkt i samme konklusjon kritiserer Tore Sandberg Høyesteretts kjæremålsutvalgs teori, se Rt. 2003 side 1389 avsnitt 280. Sandberg mener funnet er et bevis på at Torunn må ha «befunnet» seg der ullfiberet ble funnet, se nærmere Sandberg 2006 side 23.

²⁴ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 20.

²⁵ Sandberg 2006 side 25-29.

²⁶ Sandberg 2006 side 28.

derte Sandberg med at en bevisstløs Torunn Finstad ikke kunne ha havnet der politiet fant ullfibre fra genseren hennes.²⁷

Utvalget vil fremheve at det er tale om mindre avvik, og at det også i Sandbergs rekonstruksjon var et avvik på 3 meter. Avviket i rekonstruksjonene kan derfor neppe tillegges noen betydning.

Den retningsendring politiet antar Torunn fikk de siste meterne mot gjerdet, er imidlertid vanskeligere å forklare. Det fremgår av åstedsrapporten at det var en «større» maurtue på det punkt retningen ble endret.²⁸ Selv om det ikke fremstår som veldig sannsynlig, kan dette være årsaken til at retningen ble endret. Endringen kan også forklares ved at Torunn stanset ved denne maurtuen, og at gjerningsmannen trakk henne det siste stykket mot gjerdet. I tilfelle er dette et visst avvik fra Moens forklaring.²⁹ Noe grunnlag for kritikk mot åstedsrapporten gir imidlertid ikke dette.

4.3.2.5 Legdens plassering

Tore Sandberg har anført at det stedet hvor politiet antar at Torunn ble angrepet, var godt opplyst. Han mener det derfor er lite sannsynlig at gjerningsmannen ville valgt akkurat dette stedet for et angrep, se Sandberg 2000 Torunn-saken side 24. Moen forklarte både at han hadde drukket alkohol, at han var sint, og at det «vrinlet i hodet» hans da overfallet og overgrepene skjedde. Utvalget antar derfor at dette momentet ikke kan tillegges nevneverdig vekt ved vurderingen av politiets teori.

4.3.2.6 Den V-formede legden øverst ved stien

En annen innsigelse Sandberg har reist mot politiets teori, er at det trekantede legdefeltet nærmest stien var hele 14 meter bredt, og at dette skulle tilsi at legden ikke ble laget av *en* person, se Sandberg 2000 Torunn-saken side 24. I forbindelse med gjenopptagelsesprosessen innhentet politiet forklaringer fra to av de tekniske etterforskerne som arbeidet med Torunn-saken.

Politibetjent Kjell Reitan forklarte: «Vitnet ville presisere at legden (furen) i vegetasjonen fra stien på Stavnebroen ned til sletten, bueskytterbanen, er 14 m. lang og ca 80-90 cm bred, og ikke 14 meter bred slik T. Sandberg hevder i Gjenopptakelsesbegjæringen.» (Se

forklaring avgitt 24. mai 2000, Mappe 38, dok. nr. 06.)

Åstedsrapporten viser at legden var lang. Men på kartene vedlagt åstedsrapporten er det markert, og i selve rapporten omtalt, et 14 meter bredt legdeparti i skråningen øverst mot gangstien. Utvalget finner det ikke tvilsomt at dette stemmer med de faktiske forhold.

Politiførstebetjent Johan Klegseth ble avhørt om dette i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen. Han forklarte: «Vitnet sier at akkurat det området som han her har beskrevet som en legde på 14 meter ved stien, var et naturlig utsiktspunkt fra stien. Ved siden av stien var det bevokst med trær og busker, men akkurat på dette punktet var det åpning som ga utsikt mot bueskytterbanen, elva og området bak. Vitnet legger til at det også fantes andre steder langs stien som det kunne være naturlig å stanse for å se seg om.» (Se forklaring avgitt 24. mai 2000, Mappe 38, dok. nr. 07.)

Det brede legdefeltet øverst var på utsiden av gjerdet og gikk også et stykke nedover skråningen. Selv om det ikke kan utelukkes at noen har klatret over gjerdet for å se på utsikten, fremstår dette ikke som noen særlig sannsynlig forklaring på bredden på legden øverst ved gangstien.

Utvalget har ingen klar oppfatning om hvorfor det var et slikt bredt legdefelt øverst mot stien. Det antas imidlertid at legden *kan* ha blitt laget da gjerningsmannen skjøv Torunn ned skråningen. Legden var uansett ikke det eneste beviset politiet bygget sin teori på, se her også Klegseths forklaring avgitt 24. mai 2000, Mappe 38, dok. nr. 07. Bredden på legden øverst mot gangstien kan ikke sees å være noe tungtveiende moment i vurderingen av politiets teori.

4.3.2.7 Betydningen av mangel på andre plausible forklaringer

En teori om at Torunn gikk ned stien på vestsiden av bueskytterbanen, er vanskelig å forene med funnet av ullfibrene ved gjerdet i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen og anses lite sannsynlig.

Av åstedsrapporten følger det også at politiet fant en knapp fra vesken som Torunn hadde med seg. Denne ble funnet midt på bueskytterbanen. Dersom gjerningsmannen og Torunn gikk sammen ned stien til bueskytterbanen og gikk direkte til stedet ved elven hvor Torunn

²⁷ Se Sandberg 2006 side 29.

²⁸ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 7.

²⁹ Se nærmere nedenfor i punkt 4.9.2.2.3.

ble funnet, ville de ikke passert det stedet hvor knappen fra vesken til Torunn ble funnet.

Det anses i det hele tatt som lite sannsynlig at Torunn frivillig ble med gjerningsmannen ned til bueskytterbanen. Frem til kl. 19.00 lørdag 1. oktober 1977 regnet det i Trondheim. Temperaturen det aktuelle døgnet var mellom en og seks grader celsius.³⁰ Det var altså både fuktig og kaldt. Etterforskningen tyder på at Torunn gikk alene fra Studentersamfundet. Hun flyttet til Trondheim kort tid før hun ble drept, og hennes bekjentskapskrets var begrenset. Det er lite sannsynlig at Torunn på veien mellom Studentersamfundet og Stavnebrua skulle ha møtt en fremmed mann og frivillig blitt med ham ned på bueskytterbanen.

Sandberg har i begjæringen til gjenopptagelseskommisjonen fremsatt en teori om at en navngitt person møtte Torunn på veien fra Studentersamfundet og ga henne noe å drikke som inneholdt bedøvende middel. Dette skal forklare hvorfor hun frivillig ble med ned på bueskytterbanen, se Sandberg 2006 side 67. Torunns blod ble ikke analysert for andre rusmidler enn alkohol. Det ble ikke påvist alkohol i blodet. Det er heller ikke holdepunkter for at Torunn hadde fått i seg andre berusende midler. Den navngitte personen Sandberg trekker inn som mulig gjerningsmann, skal riktignok være domfelt for blotting og voldtekt. Etter utvalgets syn er imidlertid grunnlaget for å trekke vedkommende inn i saken, meget tynt.

Dersom Torunn frivillig skulle ha valgt å gå ned til bueskytterbanen, finner utvalget det uansett lite sannsynlig at hun frivillig ville skli ned skråningen der politiet fant legden og ullfibrene. Skråningen var meget bratt og må ha vært svært glatt.

4.3.2.8 Utvalgets oppsummering

I dette lys fremstår det hendelsesforløpet politiet har beskrevet, som sannsynlig. Åstedsrapportens beskrivelse av antatt hendelsesforløp er imidlertid *ikke noe bevis for at Fritz Moen begikk drapet på Torunn.*

4.3.3 Hendelsesforløpet holdt opp mot Moens forklaring

4.3.3.1 Vurderingen var ikke tilstrekkelig grundig

Åstedsrapporten inneholder ikke bare en beskrivelse av det antatte hendelsesforløp, men også en vurdering av om dette var forenlig med Moens

forklaringer og påvisninger under rekonstruksjonen.³¹ I rapporten konkluderer politiet med at Moen i sine forklaringer plasserer overfallet «i området hvor vi antar at Torunn Finstad ble overmannet». At Moen påviste overfallsstedet 25 meter lenger vest under rekonstruksjonen, er ikke problematisert. Åstedsrapporten omtaler også at Moen ifølge sin egen forklaring skjøv Torunn ned skråningen, at han deretter gikk stien rundt og fant henne igjen ved foten av skråningen, og at dette er i samsvar med politiets teori. I rapporten problematiseres verken bredden på legden øverst mot stien eller at legden skifter retning et stykke nede i skråningen. Moen forklarte at det bare var noen gjerdestolper i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen. Dette er holdt opp mot at «rekonstruksjonen 1.11.77 viste bl.a. at piken kan ha sklidd under stålvaierne i gjerdet».

Det kan ikke kreves at en åstedsrapport skal inneholde grundige analyser omkring et hvert mulig bevismoment som kan svekke politiets teori. Utvalget finner det likevel uheldig at ingen av de nevnte forhold ble problematisert. Dette kan indikere at politiet ikke var kritisk nok i sin vurdering av Moens forklaringer.³²

4.3.3.2 Nærmere om stedet politiet antok at benklærne ble tatt av Torunn, og betydningen av funnet av tre hvite tråder

Fra åstedsrapportens generelle vurderinger hitsetes:³³

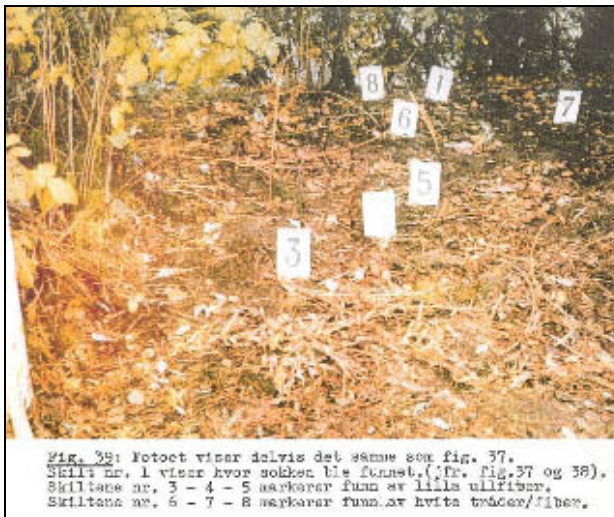
«En blå sokk ble funnet på brinken, rett oppad for liket. Avstanden derfra til liket var 10,30 m. De høye vekstene (gress, geitrams og bringebærbusker) var tråkket ned i området ved sokken slik at det her var en åpen glenne fra gressletten og frem i skrenten. Øverst i elveskrenten var det også her lavhengende grener med brukne kvister. Det nedtråkkede området var ca. 3 m bredt og 4 m langt. Jordbakken var hard. I nordøstre hjørne av det nedtråkkede feltet stod den vestligste av de 2 flaggstengene som er plassert der. Sokken ble funnet 7 ½ m syd-vest for flaggstangen. På bakken og i grenene i området ved sokken, ble det funnet noen hvite tråder, mens det på bakken nærmere flaggstangen ble funnet lillafargede ullfibre.»

³¹ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 21-22.

³² De kan nevnes at NTB-journalist Sjalg Fremo bl.a. på grunn av disse avvikene mellom Moens forklaring og politiets åstedsfunn, reiste spørsmål ved tilståelsens troverdighet, se nedenfor i punkt 5.4.6.

³³ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 5-6.

³⁰ Se ovenfor i punkt 3.3.6.

Figur 4.4

Som bildet viser, ble det funnet tre hvite «tråder/fiber» i kort avstand fra de tre lillafargede ullfibrene. Disse trådene er opplistet i oversikten over sikret materiale som B-14, B-15 og B-16. De ble sendt til analyse blant en rekke andre gjenstander, herunder de tre lillafargede ullfibrene. Undersøkelser ved Kriminalpolitisen konkluderte med at de lillafargede ullfibrene «meget vel» kunne stamme fra Torunns genser. Funnet av sokken og de lillafargede ullfibrene tydet ifølge åstedrapporten på «at klærne hun var iført på underkroppen kan være tatt av der».

De hvite trådene som ble funnet samme sted, ble sammenlignet med tråder fra noen stikninger i en dynejakke som var beslaglagt på hybelen til Moen (C-1).³⁴ Resultatet viste at de ikke kunne stamme fra Moens jakke. Dette resultatet er ikke omtalt i åstedrapporten. Trådene ble funnet på det stedet hvor politiet antok «at klærne hun var iført på underkroppen kan være tatt av...». Det fremgår av andre dokumenter at politiet la til grunn at det var her seksuelle overgrep ble utført. Det kunne da være nærliggende å anta at de hvite trådene enten stammet fra offerets eller gjerningsmannens klær. Utvalget tok dette opp i intervjuet med politibetjent Kalland. Han bekreftet at han husket funnet, og at han den gang trodde trådene kunne stamme fra Moens jakke.³⁵ På spørsmål om hvilke andre undersøkelser som ble gjort, svarte han at han antok trådene også var sjekket mot Torunns klær.³⁶

Funnet av disse trådene, og det faktum at de verken kunne knyttes til Torunn eller til Moen,

³⁴ Mappe 26, dok. nr. III/10 side 4-5.

hadde relevans for saken. Verken de vurderingene politiet foretok, eller resultatene fra de tekniske undersøkelsene er imidlertid omtalt i åstedrapporten. Objektivitetsprinsippet pålegger politiet aktivt å innhente og registrere både de bevis som taler for mistenktes skyld, og de som taler for hans uskyld. Åstedrapporten vurderer siktedes forklaring og rekonstruksjonene opp mot åstedrapportens antatte hendelsesforløp. I en slik vurdering er beviset omkring de hvite trådene et teknisk funn som svekket teorien om at Moen begikk drapet, og som etter utvalgets syn skulle vært omtalt i rapporten.

4.4 Den taktiske etterforskningen

4.4.1 Siktelsen av Moen

Straffeprosessloven 1887 § 97 ga en mistenkt status som siktet ved «Iværksættelse af Beslag, Ransagning eller Paagribelse ...».

Ifølge fengslingskjemaet skrevet av politibetjent Schrøen ble Fritz Moen pågrepet kl. 12.20 den 7. oktober 1977.³⁷ Etter loven var han derfor å anse som *siktet* på dette tidspunkt. Likevel følger det av avhørsrapport samme dag at Moen fra starten av avhøret, kl. 13.30, bare var gitt status som *vitne*. Først etter kl. 20.00 ble Moen gjort kjent med at han var *siktet*, og at siktelsen var knyttet til flere episoder med *blotting*.³⁸ Det var uheldig at Moen ikke ble ansett som siktet ved innledningen av det første avhøret.³⁹ Utvalget påpeker også at det ble gjennomført ransaking og beslag på Moens hybel den 7. oktober 1977 kl. 14.30.⁴⁰ Moen hadde da i realiteten status som siktet allerede ved pågripelsen og ransakingen.

³⁵ I intervjuet svarte han: «Umiddelbart trodde jeg, og det trodde kollega av meg også, at det her må ha vært tråder fra Fritz Moens jakke. Vi sendte jo den inn til Kripos. Men så vidt jeg husker sjekket jeg rapporten fra Kripos og det var lite sannsynlig at det kom i fra den jakken.» – På spørsmål fra utvalget om det ble foretatt analyser opp mot Moens klær, svarte Kalland: «... det er vanskelig for meg å si i dag, men det var jo sikret mye fra Fritz Moen. Jeg var aldri på hybelen til Fritz Moen for å sikre noen klær, men det gjorde jo andre. Vi hadde hele tiden ører og øyne åpne for noe vi kunne sammenligne med. I og med at ikke det ble gjort så var det sikkert negativt ...»

³⁶ I forhold til spørsmålet om det ble gjort sammenligninger med klærne Torunn hadde på seg for å se om trådene kunne være fra disse og særlig mot den hvite blusen, svarte Kalland: «... ja, det gjorde vi sikkert, men hvis det ikke står noe om det så kan ikke jeg si noe mer. Det ville være rart hvis vi ikke var våken på det.»

³⁷ Mappe 28, dok. nr. VII/1-3. Se også Mappe 28, dok. nr. VI/5.

³⁸ Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 3.

³⁹ Det vises til drøftelsen av dette nedenfor.

⁴⁰ Mappe 28, dok. nr. VI/3.

Moen ble først formelt siktet *for voldtekt og drap* på Torunn da det den 17. oktober 1977 ble fremmet begjæring om forlenget varetekt med grunnlag i drapet.⁴¹ Bakgrunnen for avhøret 7. oktober viser imidlertid at han ble pågrepet på grunnlag av en mistanke om voldtekt og drap.⁴² Utvalget legger da til grunn at Moen ved pågripelsen også reelt sett var siktet for disse forholdene.

4.4.2 Ble de formelle kravene til avhør overholdt?

4.4.2.1 Presentasjon av regelverket

Straffeprosessloven 1887 satte ikke formelle krav til politiavhør.⁴³ Derimot hadde påtaleinstruksen 1968 kapittel II regler om gjennomføring av politiavhør.⁴⁴

4.4.2.2 Rett til å bli gjort kjent med hva saken gjelder og om sine rettigheter som mistenkt/siktet

Av påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 2 fulgte det at både vitner og siktede innledningsvis skulle gjøres kjent med hva saken gjaldt. Instruksens § 10 første ledd fastsatte videre at mistenkte før avhøret skulle orienteres om sin rett etter straffeprosessloven 1887 § 266 første ledd annet punktum til ikke å forklare seg.⁴⁵ Samtidig bestemte riksadvokaten ved rundskriv nr. 1 av 15. mars 1969 at det skulle fremgå av avhørsrapporten at mistenkte var blitt orientert om denne rettigheten.

Avhørsleder mente at Moen var vitne da avhøret startet den 7. oktober. Av avhørsrapporten går det frem at Moen ble: «gjort kjent med saka, kjenner vitneansvaret, villig til å forklare seg». Da Moen ble formelt siktet for blotting på kvelden samme dag, ble han også gjort kjent med sine rettigheter som siktet. Rapporten sier imidlertid ikke noe om hvilke rettigheter han ble opplyst om.

Moen var å anse som siktet da avhøret startet.⁴⁶ Opplysningen om at han ikke pliktet å forklare seg, skulle derfor vært gitt før avhøret ble innledet.

⁴¹ Se Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 55 som legger til grunn at begjæring overfor retten om bruk av tvangsmidler medfører siktelse i lovens forstand.

⁴² Se nærmere ovenfor i punkt 3.5.

⁴³ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 226.

⁴⁴ Straffeprosessloven § 232 fastsetter selv direkte hvordan avhør av mistenkte skal gjennomføres, og henviser også til § 92 som gir ytterligere regler. I tillegg gir påtaleinstruksen 1985 kapittel 8 utfyllende regler om hvordan avhør av siktede skal gjennomføres.

⁴⁵ I dag følger dette direkte av straffeprosessloven § 232 første ledd, men også av påtaleinstruksen 1985 § 8-1 første ledd.

⁴⁶ Se ovenfor i punkt 3.4.1.

I kravet til at den som blir avhørt, skal informeres om sine rettigheter, ligger også en plikt til å gi *informasjonen på en måte som er forståelig for vedkommende*.⁴⁷ Utvalget mener det er grunn til å reise spørsmål om Moen forstod hva politiet informerte ham om. Det er noe uklart om det ble benyttet døvetolk da avhørene ble innledet.⁴⁸ Dersom det ikke ble benyttet tolk, tilsier kommunikasjonsproblemene Moen hadde, at han neppe forstod hva som ble formidlet til ham.

På det tidspunkt Fritz Moen ble siktet for blotting, og ble opplyst om sine rettigheter i den forbindelse, fungerte politibetjent Lyder Sørforsli som tolk. På grunn av Moens kommunikasjonsproblemer, er det mye som kan tyde på at Moen ikke forsto hvilke rettigheter han hadde i forbindelse med avhørene i perioden mellom 7. oktober og 18. oktober 1977.⁴⁹ Kritikkk mot politiet på dette punkt forutsetter at Moens manglende forståelse var synbar for de som foretok avhørene. Det er uklart om politiet, da avhørene ble innledet, hadde forutsetninger for å se at Moen ikke forstod sine rettigheter.⁵⁰ Etter hvert oppsto en del situasjoner som synliggjorde Moens språkproblemer.⁵¹ Utvalget finner likevel ikke tilstrekkelig grunnlag for å reise kritikk mot politiet på dette punkt.

4.4.2.3 Kravet til nedtegnelse av forklaringene

I påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 5 het det bl.a.:⁵²

«Enhver forklaring og erklæring skal så vidt mulig nedtegnes på stedet (rapport)... Har det ikke vært anledning til nedtegnelse på stedet, skal sådan skje så snart det blir anledning til det.»

⁴⁷ Ved pågripelser og siktelser følger det også direkte av EMK art. 5 (2) at underretning skal skje på et språk som er forståelig for vedkommende. Se nærmere Jebens, Menneskerettigheter i straffeprosessen, side 186-187 og 190-191.

⁴⁸ I avhørsrapporten heter det på side 2: «Avhøret fortsatte kl. 1730. Da vitnet er sterkt tunghørt, var politibetjent Lyder Sørforsli, Trondheim politikammer til stede som tolk, Sørforsli kan døvespråket.» Dette er første gang tolk omtales i rapporten, se Mappe 28, dok. nr. VI/2 side 1-5. I intervju med utvalget har avhørsleder Aarthun fortalt at han mente tolken var til stede fra starten av avhøret. Innholdet i avhørsrapporten kan tyde på at dette må være riktig.

⁴⁹ For eksempel fremgår det av avhørsrapporten den 14. oktober at Moen ønsket å redusere lengden på avhørene. Likevel var avhørene de påfølgende dagene svært lange. Moen kunne ha nektet å avgi forklaring dersom lengden på avhørene ikke ble redusert. Dette har han antakelig ikke forstått. Det vises også til at Moen under hovedforhandlingen hadde store problemer med å forstå betydningen av at han ikke hadde plikt til å avgi forklaring.

⁵⁰ Tolken, politibetjent Sørforsli, mente at han kunne kommunisere godt med Moen.

I tillegg til at det var et krav om at forklaringer skulle nedtegnes, måtte nedtegnelsen være dekkende for forklaringens innhold og omfatte all relevant informasjon – enten den støttet politiets teorier eller ikke.⁵³

Avhørsrapportene er ikke skrevet i Moens språkdrakt. Om formuleringene i avhørsrapportene er valgt av tolken eller referenten, er usikkert. Så lenge rapporten gjengir meningsinnholdet i det Moen har formidlet, er det imidlertid ikke grunnlag for kritikk.

Avhørene i perioden 7. oktober til og med 9. oktober 1977 ble gjennomført av politibetjent Aarthur. Første gang Moen bekreftet å ha drept Torunn, var til politibetjent Aarthur den 9. oktober 1977.⁵⁴ Av rapporten fremgår det at Aarthur spurte: «Er du enig i at du drepte henne?», og at Moen til dette nikket på hodet og sa «Ja». I en egenrapport skrevet 3. november 1980 utfylles innholdet i denne samtalen. Det heter bl.a.:

«Imidlertid ville han ikke forklare seg videre før han hadde fått mat.

Så ble det servert middag. Jeg satt inne hos Moen da han begynte å spise. – Under måltidet gjentok jeg spørsmålet: «Har du drept henne?» Grunnen til den noe enkle spørsmålsstilling var at Moen ikke behersket språket på samme måte som hørende.

Moen grep da en serviett fra «Trønderheimen hotell og kaffistove». På denne skrev han:

1976
SIGRID HEGGHEIM.
PÅ KLÆBUVEIEN.
F.A. HERBERGE

Jeg spurte da Moen om han også hadde drept Sigrid Heggheim. Han nikket på hodet kraftig og flere ganger, samtidig som han gestikulerte voldsomt. Han var veldig ivrig og sa: «Regn, regn, spor, spor». Dette gjentok han også flere ganger, samtidig som han pekte i luften og viste med ene hånda hvorledes vannet strømmet ned. Han pekte igjen på sine sko.»

⁵¹ Dette fremgår f.eks. av avhørsrapporten datert 9. oktober 1977 hvor det heter: «Siktede fikk da lese gjennom egenrapporten til rapportskriveren. Han forsto ikke alle ordene, men Wetlesen gjennomgikk egenrapporten med siktede og forklarte det siktede ikke forsto på egen hånd.» Denne dagen ble politibetjent Aarthur også fortalt av døvetolk Wetlesen at Moen ikke forsto ordet «tro», se nærmere nedenfor i punkt 4.4.3.4.2.

⁵² I dag er nedtegnelse av avhøret regulert i påtaleinstruksen 1985 § 8-11.

⁵³ Det vises her til utvalgets drøftelse av objektivitetsplikten ovenfor i punkt 6.2. Behovet for en saklig og korrekt rapportskrivning i avhør er også fremhevet i NOU 1984: 27 side 23 andre spalte.

⁵⁴ Det vises til utvalgets gjennomgang av avhørsrapportene ovenfor i punkt 3.4.3.

Utvalget finner det ikke tvilsomt at så viktige opplysninger skulle fremgått av avhørsrapporten skrevet den 9. oktober 1977. Politibetjent Aarthur har via sin advokat gitt uttrykk for at han unnlot å skrive dette inn i rapporten etter anmodning/«pålegg» fra overordnet polititjenestemann.⁵⁵ Utvalget finner det klart at overordnet polititjenestemann ikke kan fritta Aarthur fra plikten til å skrive rapporten slik påtaleinstruksen krever.

På grunn av de bevisene som talte mot at Moen var drapsmann i Sigrid-saken, og likheten mellom de to sakene, kan det i ettertid se ut som om avhørsrapporten er utformet ut fra et bevisst valg fra politiets side for å unngå å komplisere bevisstuasjonen i Torunn-saken. Dette var i så fall kritikkverdige.

Tirsdag 11. oktober overtok politibetjent Sten Hjertaas avhørene. Moen har fremsatt påstander om at politibetjent Hjertaas ikke nedtegnet det som ble formidlet, i avhørsrapportene.⁵⁶ Dersom rapportskriver ikke skriver det som blir tolket, vil dette være et klart brudd på kravet til nedtegnelse. Imidlertid har utvalget ikke bevis for at politibetjent Hjertaas skrev noe annet enn Moen ønsket å gi uttrykk for. Utvalget bemerker likevel at en av tolkene, døveprest Wetlesen, under hovedforhandlingen ifølge avisen skal ha uttalt at tiltalte, hver gang han hadde fortalt om forbrytelsen, forsikret at han var uskyldig.⁵⁷ Utvalget kan ikke se at dette fremgår like klart av avhørsrapportene. Avisreferatet kan ha vært uriktig, og Wetlesens formulering kan ha vært upresis. Men dersom det er riktig at det ikke ble skrevet ned når Moen erklærte seg uskyldig, er dette kritikkverdige.

I mange av avhørene var politibetjent Sørforsli tolk. Både han og Hjertaas var erfarne polititjenestemenn, og det har formodningen mot seg at de skulle bryte det grunnleggende kravet til rapportskrivning. Det vises også til at Moen har signert alle avhørsrapportene med unntak av ett kort avhør den 17. oktober 1977. Det er således ikke bevis for å fastslå at avhørsrapportene ikke gir et dekkende bilde av Moens forklaringer.

⁵⁵ I brev datert 15. mai 2007 heter det: «Han tok Moens utsagn opp med etterforskningsledelsen, men fikk uttrykkelig beskjed om ikke å forfølge dette videre, men kun konsentrere seg om Torunn-saken. Han la dette til grunn for det videre avhør.»

⁵⁶ Under politiavhøret av Moen i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen i 2000 heter det: «Vitnet forklarte at ved flere tilfeller skrev Hjertaas noe annet enn det som vitnet hadde fortalt til døvetolken Sørforsli. Sørforsli hadde tydeligvis forstått vitnet riktig, men Hjertaas skrev noe annet. Ved ett tilfelle nektet vitnet å underskrive avhøret av forannevnte grunn.» Se nærmere Mappe 38, dok. nr. 14 side 4.

⁵⁷ Se punkt 5.4.6.

Utvalget vil ellers bemerke at avhørsrapportene er tematisk korte sett i lys av antallet timer Moen ble avhørt. I tiden 7.-18. oktober 1977 ble Moen avhørt i ca. 83 timer totalt. Avhørene utgjør ca. 33 sider.⁵⁸ Det ble riktignok benyttet tolk under avhørene. Flere av de personene utvalget har intervjuet, har også understreket at det var meget tidkrevende å kommunisere med Moen. Likevel mener utvalget at omfanget av rapportene målt opp mot den tid avhørene varte, kan indikere at det har vært en mer omfattende kommunikasjon mellom avhørsleder og Moen enn hva som ble nedskrevet. Det vises også til at det er variasjon i hvor lange rapportene er i lys av antallet timer avhørene pågikk. Det kan ikke utelukkes at den kommunikasjonen som ikke ble nedskrevet, har gitt Moen grunnlag for visse slutninger omkring detaljer i saken.⁵⁹

Våren 1978 ble det gjennomført enkelte samtaler mellom Moen og politiførstebetjent Eirik Stedje. Den 13. april 1978 skrev Stedje en egenrapport på bakgrunn av «samtaler» gjennomført den 11., 12. og 13. april.⁶⁰ Den 11. april foregikk samtalen på politistasjonen. Egenrapporten opplyser at «mesteparten av samtalen gikk ut på å få kontakt med Moen da for eventuelt lettere å få fram sannheten i saken samt å belyse denne.» Samtaler av denne karakter skulle vært gjennomført etter regelverket for avhør.

4.4.2.4 Kravet om at rapporten oppleses og signeres av mistenkte

Av påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 5 fulgte også at avhørsrapporten skulle:⁶¹

«opleses til vedtakelse for den avhørte. Dette skal attesteres i rapporten. Likeledes skal nedtegnes mulige rettelser i og tillegg til forklaringen.»

I hovedsak er avhørsrapportene signert av Moen.⁶² Fra det tidspunkt politibetjent Hjertaas

overtok avhørene den 11. oktober 1977, ble også hver side i avhøret signert.

De fleste avhørene inneholder formuleringen «gjennomlest og vedtatt» eller lignende. Det legges dermed til grunn at Moen har fått lese gjennom disse rapportene før de ble signert. Kravet i påtaleinstruksen 1968 var at rapporten skulle leses opp.⁶³ Etter påtaleinstruksen 1985 § 8-11 fjerde ledd annet punktum kan gjennomlesing tre i stedet for opplesing dersom mistenkte ønsker dette. Utvalget legger til grunn at gjennomlesing ville vært tilstrekkelig også etter påtaleinstruksen 1968, dersom Moen selv ønsket dette. Det er ikke holdpunkter i avhørsrapportene for at Moen ønsket at gjennomlesning skulle tre i stedet for opplesing og tolking. Det er derfor grunn til å anta at regelverket ble brutt.

For personer som er skrive- og lesekyndige, vil det i liten grad være av betydning om forklaringen leses opp eller blir gitt til gjennomlesing. Moen hadde begrenset språkforståelse, det vises her til punkt 2.3 ovenfor. Selv om Moen ga uttrykk for å kunne lese og forklarte at han leste aviser, er det usikkert hvor mye han forsto. Det kan derfor være usikkert om Moen forstod alt han leste i rapportene, og om det skjedde en reell vedtagelse av alle delene av rapporten.

Ved de mest sentrale avhørene den 16., 17. og 18. oktober følger det av rapporten at forklaringen ble opplest og tolket til Moen – i tillegg til gjennomlesning. Ved disse avhørene ble altså reglene fulgt.

4.4.3 Vurdering av forholdene under avhørene av Moen

4.4.3.1 Presentasjon av regelverk og problemstilling

Hvilke metoder som kan brukes under avhør, har variert betydelig gjennom historien. I 1814 fikk Norge et generelt forbud mot «Pinligt Forhør».⁶⁴ Forbudet omfatter både fysisk og psykisk press under avhør. Andenæs nevner at det vil kunne krenke Grunnloven dersom en siktet blir satt i ustanselig forhør, for slik å vikle ham inn i motsigelser og bryte ned hans sjlelige motstandskraft.⁶⁵ De mer detaljerte reglene i påtaleinstruk-

⁵⁸ Se tabell nedenfor i punkt 4.4.3.3.

⁵⁹ Se nærmere nedenfor i 4.4.3.5.

⁶⁰ Mappe 29, dok. nr. XI/38.

⁶¹ I dag følger dette av påtaleinstruksen 1985 § 8-11 fjerde ledd.

⁶² Mappe 28, dok. nr. VI/2, VI/4, VI/38 og VI/39. Se likevel rapporten dok. nr. VI/4 side 16 fra den 17. oktober 1977 hvor det heter at Moen nektet å signere. Det ble da utarbeidet en egenrapport som bare ble signert av politibetjenten. Hvordan denne situasjonen skulle løses, var ikke regulert i påtaleinstruksen 1968. I dag følger det av påtaleinstruksen 1985 § 8-11 fjerde ledd punktum at nekting av å signere rapporten skal opplyses i rapporten. Rapporten skal uansett undertegnes av politibetjenten. Utvalget mener politiet håndterte denne situasjonen forsvarlig.

⁶³ Moen hadde sterkt redusert hørsel. Det ville være lite tjenlig å lese rapporten opp for ham, men påtaleinstruksens krav kunne vært oppfylt ved at forklaringen ble lest opp, samtidig som en døvetolk oversatte rapporten for Moen.

⁶⁴ Se Grunnloven § 96 annet punktum.

⁶⁵ Andenæs og Fliflet, Statsforfatningen i Norge, 10. utg. 2006, side 405.

sen gir et mer omfattende vern, og utvalget går derfor ikke nærmere inn på denne grunnlovsbestemmelsen.

Det er sannsynlig at det også etter 1814 ble benyttet betydelig press under avhør for å oppnå tilståelser fra mistenkte personer. I forbindelse med vedtakelsen av straffeprosessloven 1887 skjedde det et paradigmeskifte i norsk straffeprosess. Press og manipulasjon skulle ikke kunne benyttes under avhør. Det ble gitt nye regler om dette i straffeprosessloven 1887 §§ 256-258.

Som det heter i Udkast til Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager med Motiver (1886) side 54-55: «De Regler, vi i saa Henseende have fundet at burde opstille, afvige i en dobbelt Henseende fra den raadende Retsbrug. Først i Henseende til Afhørelsens Retning. Denne gaar nu – om ikke i Almindelighed, saa dog særdeles hyppig – ensidigen ud paa enten at fremkalde Tilstaaelse eller, hvor dette ikke lykkes, at søge bragt for Lyset Usandfærdigheden af Sigtedes Forklaring gennem dennes indre Modsigelse eller Modstrid mod de afhørte Vidners Prov. Men dernæst ogsaa i Henseende til de Midler, hvormed dette Resultat søges naaet, idet det vistnok ansees tilladeligt at forsøge at overrumple de Angjældende ved Spørgsmaal, hvis betydning han ikke er i Stand til at overse, ligesom ogsaa at sætte ham under et stærkt moralsk Tryk ved Formaninger til at bekjende.»

Dette mente komiteen burde endres: «I begge disse Henseender tilsigter Forslaget en Forandring. I Henseende til Afhørelsens Retning ved Forskriften i § 254. I Henseende til Maaden ved Reglerne i § 253 og § 255, kfr. § 257. Af disse Bestemmelser vil det fremgaa, at saavel Spørgsmaal sigtende til at overrumple Sigtede og hilde ham i Modsigelser som Anvendelsen af noget moralsk Tryk paa ham ere utilladelige. ...Fra Jurykommissionens Udkast adskiller vort Forslag sig væsentlig derved, at det giver en videre Adgang end hint til Examination at den Sigtede. Mod at Sigtede examineres, kan der efter vor Mening ikke reises nogen berettiget Indvendig. Man kan ikke hente nogen saadan fra den Betragtning, at Sigtede ingen juridisk Forpligtelse har til at forklare sig. Det er kun Udtrykket for den Tanke, som ovenfor er fremhævet, at Sigtedes Udsagn er eller kan være et vigtigt Bevisdatum saavel for som mod ham, og at det derfor saavidt muligt bør erhverves. Den Begrænsning, som

efter vor Mening her naturligen frembyder sig, er den, at man ikke er berettiget til at anvende Tvang eller Pression mot Sigtede til at faa ham til at svare. Men hertil kan ikke Spørgsmaal regnes. Vi kunne derfor som Regel ikke billige, at Dommeren i Tilfælde af Nægtelse unnlader at stille videre Spørgsmaal, og alene gjør Sigtede opmærksom paa de mulige for ham uheldige Følger af hans Taushed. En saa passiv Stilling for Dommeren vil efter vor Mening være lidet tjenlig til Sagens Oplysning ikke alene, hvor Sigtede er skyldig, men ogsaa hvor han er uskyldig. Det er kun sjelden, at Sigtede har den fornødne Dannelse og Oversigt over Sagen til at bedømme, om og i hvilken Udstrækning han bør forklare sig. Han vil derfor ofte foretrække at tie, hvor dette vil være ham til Skade, uden at det i Jurykommissionens § 245, litr. b omhandlede Tilkjendegivende derpaa vil raade Bod, medens han, om den almindelige Opfordring var bleven efterfulgt af enkelte mer specielle Spørgsmaal, ubetænkeligen vilde besvaret disse.»

Reglene og drøftelsen knytter seg til rettslige avhør. Noen tilsvarende regler for politiavhør var det ikke i straffeprosessloven 1887. Det var likevel antatt i juridisk teori at politi og påtalemyndigheten ved avhør så langt som mulig skulle følge reglene i straffeprosessloven.⁶⁶ Da Moen ble avhørt i Torunn-saken, var politiavhør regulert i påtaleinstruksen 1968 kapittel II. Reglene svarte i hovedsak til reglene for rettslige avhør i straffeprosessloven 1887.

En bestemmelse som i nyere tid har blitt viet en del oppmerksomhet i forhold til avhørssituasjonen, er den Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art 3. Bestemmelsen er gjort til del av norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2, og oppstiller forbud mot «umenneskelig og nedverdiggende» behandling. Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har avsagt avgjørelser av betydning for tolkningen av art 3 i forbindelse med en avhørssituasjon. De sentrale avgjørelsene er imidlertid avsagt i tid etter etterforskningen i Torunn-saken. Det er derfor svært uklart hvordan EMK art 3 skulle forstås i 1977-1978. EMK var på dette tidspunkt heller ikke vedtatt som norsk lov. Utvalget vil derfor ikke gå nærmere inn på EMK art 3.

⁶⁶ Se Salomonsen I side 301.

4.4.3.2 *Mistenkte skal ha anledning til å gi en sammenhengende fremstilling av sin forklaring*

Påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 2 lød:

«Den hvis forklaring innhentes ... opfordres til i sammenheng å fremstille hva han vet om den. Er det nødvendig, kan derpå særskilte spørsmål stilles.»

Politiet skal under avhør la mistenkte få gi sin forklaring i hovedsak uavbrutt. Under fengslingsmøtet 17. oktober 1977, altså dagen etter Moens første viktige tilståelse, skal han ifølge rettsboken fra Trondheim forhørsrett ha forklart om avhøret dagen før:

«Han sier at det han da forklarte skjedde under stadige avbrudd, slik at forklaringen ble oppstykket og ikke sammenhengende slik han selv ville. Det gir derfor ikke et riktig bilde av det han ville gi uttrykk for. Heller ikke et fullstendig bilde.»

Denne forklaringen står i direkte motstrid til politibetjent Hjertaas' egenrapport av 16. oktober 1977.⁶⁷ Der fremheves det at den sentrale delen av Moens tilståelse denne dagen ble gitt med egne ord og uten at spørsmål ble stilt. I avhørene av politibetjentene Hjertaas og Sørforsli i 2000 fremgår det også at de mener Moen fikk snakke fritt og uten avbrytelser. Bevissituasjonen er ikke ideell, men utvalget finner det ikke godtgjort at politiet brøt kravene i påtaleinstruksen om å la mistenkte gi en sammenhengende og fri fremstilling av saksforholdet.

4.4.3.3 *Lengden på avhørene*

I 1977 forelå det ingen regler som direkte regulerte hvor langvarige avhør kunne være. I gjeldende straffeprosesslov oppstilles et forbud mot avhør som «tar sikte på å trette ut siktede».⁶⁸ Men noen nærmere regler som fastsetter grenser for avhørens lengde, foreligger heller ikke i dag. Utvalget legger til grunn at det også i 1977 var et forbud mot avhør som i for sterk grad trettet ut mistenkte. Mistenkte har ingen plikt til å avgi forklaring og kan på et hvert tidspunkt avbryte avhøret og dermed begrense dets lengde. Av den grunn skal det trolig mye til før et avhør må bedømmes som uforsvarlig langt.

Utvalget registrerer at de første avhørene av Moen var lange. Utvalget gjengir tider oppgitt i avhørsrapportene inkludert pauser:

Tabell 4.1

Dag	Tid og innhold	Antall timer	Timer totalt	Antall sider
Fredag 7.	Avhør fra kl. 13.30-22.00	8.30		4,5
Lørdag 8.	Avhør fra kl. 09.45-18.00	8.15	16.45	3
Søndag 9.	Avhør fra kl. 10.30 minst frem til kl. 01.30	Minst 15 timer	31.45	4
Mandag 10.	Fremstilt for fengsling – ikke avhørt av politiet			
Tirsdag 11.	Hentet kl. 09.00 Avhørt fra kl. 11.00-22.15	11.15	43	3,5
Onsdag 12.	På politikammeret for å snakke med døveprest Dueland – ikke politiavhør denne dagen			
Torsdag 13.	Hos politilegen fra kl. 08.30 Avhør fra kl. 11.00-19.00	8	51	3
Fredag 14.	Avhør fra kl. 09.30-12.00	2.30	53.30	0,5
Lørdag 15.	Avhør fra kl. 10.30-16.00 Konfrontasjon og samtale med forsvarer fra kl. 16.30-21.00 Avhør fra kl. 21.30-23.30	5.30		0,5 + 3
Søndag 16.	Avhør fra kl. 10.45-20.30	9.45	69.45	4
Mandag 17.	Avhør fra kl. 09.45-10.45 Fremstilt for varetektsfengsling Avhør fra kl. 19.25-00.20	1	74.40	0,5 3
Tirsdag 18.	Avhør fra kl. 10.00-15.00 Samtale med forsvarer h.r.advokat Wiig fra kl. 16.00-18.00 Avhør fra kl. 18.00-20.45	5	82.25	ca 1

⁶⁷ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 15.

⁶⁸ Straffeprosessloven § 232 annet ledd annet punktum, jf. § 92 annet ledd tredje punktum.

I løpet av 12 døgn ble Moen avhørt i ca. 83 timer. I tillegg deltok han på flere konfrontasjoner og ble fremstilt to ganger for forhørsretten. Videre hadde Moen to samtaler med forsvarer og samtaler med prest. Han ble også fremstilt for lege i denne perioden.

Fredag den 14. oktober opplyste Moen at han var i svært dårlig form, og at det var for lange avhør. Han ga også uttrykk for at «5 timer avhør med pauser en dag eller to kan være passende.»⁶⁹ Likevel gjennomførte politiet lange avhør av Moen også i dagene som fulgte. Da politibetjent Hjertaas ble avhørt i 2000, fremhevet han at avhørene ble avbrutt i den grad Moen ytret ønske om dette.⁷⁰ Utvalget har ikke grunnlag for å bestride dette, men reiser som tidligere nevnt spørsmål ved om Moen fullt ut forstod at han kunne nekte å avgi forklaring.⁷¹

Avhøret den 9. oktober 1977, da Moen første gang svarte ja på spørsmålet om han hadde drept Torunn, varte i minst 15 timer. Etter utvalgets syn er dette på grensen av hva som er forsvarlig innenfor et døgn. Også den samlede avhørstiden i perioden mellom pågripelsen 7. oktober og 18. oktober grenser mot det uforsvarlige. Noe klart brudd på dagjeldende regler var det likevel ikke. Imidlertid vil omfanget av avhør i denne perioden bli trukket inn nedenfor, i vurderingen av det presset avhørene representerte for Moen.

4.4.3.4 Ble det brukt trusler og tvang?

4.4.3.4.1 Presentasjon av forbudet mot trusler og tvang

Påtaleinstruksen 1968 ga regler for politiavhør som i hovedsak svarte til reglene under dommeravhør. I § 7 nr. 4 var det fastsatt forbud mot bruk av «tvangsmidler [for å] søke å opnå forklaring eller forklaring i en bestemt retning.» Det nærmere innholdet i forbudet er uklart. Med *tvang* menes normalt det å rettsstridig sette noen ut av stand til å handle etter sin egen frie vilje. Det dreier seg altså om å *overvinne en motstand hos noen* – i denne sammenhengen å overvinne motstanden en mistenkt har mot å gi forklaring eller forklaring i en bestemt retning.

Tvang er en kvalifisert form for press mot en annen person. Bestemmelsen kan begrunnes i

hensynet til mistenkte som ikke skal utsettes for en uforsvarlig belastning. Bestemmelsen må også sees i lys av et ønske om å oppnå et materielt riktig resultat (bevisets brukelighet). Risikoen for uriktige tilståelser vil øke betraktelig ved bruk av massivt press i avhørssituasjonen. Bevisverdien av en tilståelse som kommer som et resultat av tvang, vil derfor reduseres betydelig.

Det er på det rene at politiet kan bruke ulike former for press i et avhør. Avhørssituasjonen i seg selv vil av mange oppleves som et sterkt press. I mange tilfeller vil politiet under avhør i straffesaker også måtte ta opp tema og spørsmål som er ubehagelige for mistenkte. Politiet vil også måtte ta opp samme tema flere ganger. Det kan være fordi mistenkte ikke ga en tilstrekkelig utfyllende forklaring første gang, eller fordi det foreligger opplysninger som er selvmotsigende eller i strid med andre bevis. Slike milde former for press kan være både nødvendige og forsvarlige.⁷²

Politiet har i mange sammenhenger gitt uttrykk for at ulike former for press brukes bevisst for å svekke motstandskraften hos mistenkte, og derigjennom oppnå tilståelser.

I artikkelen «Avhørsteknikk» (Politibladet, nr. 3 1987) skrevet av politiavdelingssjefene Halvard Tømte og Leif A. Lier, tegnes et bilde av de prinsippene som lå til grunn for avhør. Etter å ha gjennomgått påtaleinstruksens krav til gjennomføring av avhør heter det: «Dette betyr imidlertid ikke at en mistenkt/siktet skal behandles som «et skjørt egg». Som jeg skal komme tilbake til kan avhørene bli både lange og anstrengende – både for mistenkte/siktede og for avhøreren.» Under overskriften «Trenger vi å motivere oss før avhøret?» heter det videre: «Ved avhør av en siktet bør vi være overbevist om at vi har gjerningsmannen foran oss. Vi må regne med at han i utgangspunktet vil nekte for at han har utført handlingen, og være forberedt på at han vil forsøke å overbevise oss om sin uskyld. Vi må motivere oss slik at vi ikke lar oss lure, og at vi opprettholder en fast tro på at vi har gjerningsmannen foran oss. Skal vi overbevises om noe annet må det foreligge klare opplysninger om at han ikke er gjerningsmannen.»

Forfatterne anbefaler at siktede blir avhørt kort tid etter han blir pågrepet, fordi han da ofte er litt oppskaket. De fremhever også at det er ønskelig å foreta avhørene om natten, da polititjenestemannen på denne måten kan hindre

⁶⁹ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 8.

⁷⁰ Se Mappe 38, dok. nr. 02 hvor det fremgår i avhørsrapporten: «Intensiteten i avhørene av Moen var høy. Så å si daglig ble han avhørt av vitnet sammen med døvetolk. Enkelte av avhørene tok lang tid. De gangene Moen ga uttrykk for at avhørene ble for lange og intensiteten for høy, ble avhørene avsluttet eller utsatt.»

⁷¹ Jf. punkt 4.4.2.2.

⁷² Slik også Udkast til Lov om Rettergangsmaaden i Straffesaker med motiver av 1886, side 55.

avbrytelser. Avhørene anbefales gjennomført på tjenestemannens kontor, ettersom dette er et trygt sted for avhørsleder, samtidig som det kan føles mer utrygt for mistenkte/siktede.

Lier har i en senere artikkel understreket at de i artikkelen fra 1987 også presiserte kravet til objektivitet og straffeprosesslovens og påtaleinstruksens formelle regler om avhør, se Leif A. Lier, Norske politiavhør, TfS nr. 1 2004, side 75-80. Artikkelen etterlater likevel et klart inntrykk av at press og stress av mistenkte er en del av tiltakene som anbefales for å få tilståelser, se nærmere Asbjørn Rachlew, Norske politiavhør i et internasjonalt perspektiv, TfS nr. 4 2003, side 400-439, særlig side 435-436.

Internasjonalt har flere sentrale forfattere innen forhørsteknikker fremhevet nødvendigheten av å bruke press og manipulerende metoder for å få frem en tilståelse. Særlig i USA har sentrale læremidler innen avhørsteknikk anbefalt kraftige pressmidler. For en gjennomgang av ulike forfattere som nettopp fremhever nødvendigheten av å bruke press under avhør for å få tilståelser, se Gudjonsson side 7-36. Se også Asbjørn Rachlew, TfS nr. 4 2003, side 407-419.

Utvalget ser at det foreligger enkelte avhør både i Torunn-saken og Sigrid-saken hvor til dels massivt press har vært benyttet mot vitner.⁷³ Det vises også til avhørene av personer som var mistenkt i Sigrid-saken, og som i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen har forklart at politiet utsatte dem for betydelig press i avhørssituasjonen.⁷⁴

Hvor den nærmere grense mellom lovlig og ulovlig press skal trekkes, vil med dagens regler i stor grad bero på et konkret skjønn. Sentralt i vurderingen vil være hvilke *midler* som er benyttet for å overvinne motstanden mot å avgi forklaring eller for å oppnå en bestemt forklaring (tilståelsen).

All bruk av fysiske tvangsmidler i en avhørssituasjon vil rammes av legalitetsprinsippets forbud mot bruk av fysiske maktmidler uten hjemmel i lov. Uten lovhjemmel er slike midler klart ulovlige. Dette synes imidlertid ikke særlig relevant for utvalgets arbeid, og utvalget går derfor ikke nærmere inn på dette.

Det er grensen for lovlig *psykologisk press* som er relevant, og denne grensen er uklar. Påtaleinstruksen signaliserer visse grenser. Påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 4 som oppstilte et forbud mot bruk av «løfter» eller «uriktige foregivender», signaliserte at

grensen for psykologisk press ikke var særlig høy. Det var også relevant å vurdere i *hvilken situasjon* pressmiddelet ble brukt. Dersom mistenkte var fengslet og gjerne også isolert fra omverdenen, måtte terskelen for det rettsstridige press senkes. Utvalget presiserer også at terskelen for ulovlige tvangsmidler under avhør lå klart lavere enn den straffbare tvang etter straffeloven § 222. Det antas også at grensen må vurderes subjektivt i den forstand at pressmidlene i noen grad må kunne vurderes i relasjon til hvem som bli avhørt.

Påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 4 fastsatte også et forbud mot å bruke «trusler [for å] søke å oppnå forklaring eller forklaring i en bestemt retning.»⁷⁵ Med *trussel* menes normalt en opptreden som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt hos en annen om at noen skal foreta en handling som oppleves negativt. Hvis mistenkte ble forespeilet straff dersom han ikke forklarte seg på en bestemt måte, ville dette naturlig nok rammes av forbudet. Men også det å fortelle at mistenktes forklaring ville medføre ytterligere bruk av isolasjon og mat- eller hvile-restriksjoner, ville normalt rammes av forbudet. Heller ikke grensen for press i form av trusler var klar. Det var f.eks. ikke noe i veien for at avhørsleder på spørsmål fra siktede opplyste om at en tilståelse ville medføre at bevisforspillelsesfaren ikke lenger var til stede, og at en tilståelse ville medføre at siktede ble løslatt.⁷⁶

Heller ikke kunne politiet stille spørsmål slik at noe som ikke var innrømmet, ble forutsatt som erkjent av mistenkte.⁷⁷ Det gjaldt både spørsmål som knyttet mistenkte til stedet for handlingen og direkte til handlingen. Man kunne heller ikke bruke «uriktige opplysninger».⁷⁸ Politiet kunne f.eks. ikke opplyse til en mistenkt at en medsiktet hadde tilstått⁷⁹, eller at de hadde tekniske spor som knyttet den mistenkte til stedet, dersom dette ikke var riktig. Slike manipulerende metoder var altså forbudt i 1977-1978.

4.4.3.4.2 Avhøret av Moen 9. oktober 1977

Rapporten fra avhøret søndag den 9. oktober inneholder som nevnt Moens første tilståelse av drapet

⁷⁵ Dette følger i dag av straffeprosessloven § 232 annet ledd annet punktum, jf. § 92 annet ledd første punktum.

⁷⁶ Se Andenæs, Norsk straffeprosess I side 282 og Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker, 1969 side 189 første spalte.

⁷⁷ Dette fulgte ikke direkte av påtaleinstruksen 1968, men var klart fastsatt som en begrensning på rettslige avhør i straffeprosessloven 1887 § 258 annet punktum. Utvalget legger til grunn at dette også gjaldt for politiavhør.

⁷⁸ Påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 4.

⁷⁹ Slik Andenæs, Norsk straffeprosess I side 281.

⁷³ Se f.eks. nedenfor i punkt 8.3.2.2.

⁷⁴ Se nedenfor i punkt 11.2.4.2.

på Torunn. Ved 15-tiden under en pause var tolken, politibetjent Sørforsli, ute og hentet mat til Fritz Moen. Avhørsleder Aarthun skal da ha gått bort til Moen og bøyde seg ned for at Moen skulle kunne lese på munnen hans. Deretter skal Aarthun ha spurt: «Kan du høre hva jeg sier nå?» Moen skal ha nikked med hodet og sagt «ja». Deretter skal Aarthun ha sagt: «det er så mye bedre for deg å fortelle sannheten, du vil føle en lettelse etterpå». Moen skal igjen ha nikked. Aarthun uttrykte så: «Jeg tror at du drepte henne, det er vel mye bedre å fortelle det, hvis du har gjort det, vil du ikke fortelle meg hvordan?» Moen skal da ha nølt, deretter nikked med hodet og sagt: «Jeg vil fortelle det etter middag». Aarthun spurte deretter: «Er du enig i at du drepte henne?» Moen skal da ha nikked på hodet og sagt «Ja».

Hendelsen skjedde i en periode hvor avhørene var svært intensive. Moen var på dette tidspunktet også uten forsvarer. Tolken var ute av rommet, og Moens mulighet for å forstå avhørsleder var derfor begrenset. Utvalget tolker situasjonen slik at det ligger et press i de handlinger som beskrives. Aarthun har fortalt til utvalget at Moen på dette tidspunktet var nedbrutt. Han fortalte også at Moen omkring kl. 15.00 denne dagen brast i gråt.

Senere på kvelden skal Aarthun ha blitt fortalt at Moen ikke forstod meningsinnholdet i ordet «tro». Tolken, døveprest Wetlesen, fortalte Aarthun at han måtte bruke verbet «vite». Aarthun skal da ha sagt til tiltalte: «Jeg vet at du drepte henne».

Grensene for bruk av tvangsmidler var uklare. Det er også svært vanskelig for utvalget ut fra de bevis som i dag foreligger, å trekke sikre konklusjoner om hva som skjedde i dette avhøret. Sentrale momenter som avhørsleders nøyaktige valg av ord, kroppsspråket og lignende vil ikke la seg avdekke. Utvalget kan derfor ikke konstatere noe brudd på regelverket. Det fremstår likevel som meget uheldig å fortsette avhøret etter at tolken hadde forlatt avhørsrommet. Det synes heller ikke å foreligge noen reelle grunner for at avhørsleder skulle si sin mening om skyldspørsmålet til mistenkte.

4.4.3.4.3 *Ble Moen på utilbørlig måte presset til å signere avhørsrapporter som ikke gjenspeilte egne forklaringer?*

Slik Moen forklarte seg under gjenopptagelsesprosessen for Hålogaland lagmannsrett i 2001, kan det se ut som om han ble *presset til å signere avhørsrapporter*.⁸⁰ Utvalget finner det ikke tvilsomt at et massivt press for å signere en forklaring mistenkte ikke finner dekkende, vil rammes av forbudet i påtaleinstruksen.

Både politibetjentene Aarthun, Hjertaas og Sørforsli benektet under sine forklaringer i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen å ha presset Moen til å signere avhørsrapportene. Det finnes også eksempler i saksdokumentene på at Moen nektet å signere avhør.⁸¹ Moens påstand ble heller ikke fremsatt før arbeidet med å få gjenopptatt sakene ble påbegynt. Moen hadde kontakt med sin forsvarer ved flere anledninger i oktober måned 1977. Det ville vært naturlig at påstander om press til å signere var kommet opp på et tidligere tidspunkt. Utvalget finner det ikke bevist at Moen ble presset til å signere avhørene.

4.4.3.4.4 *Ble det slått i bordet til Moen i et forsøk på å presse ham til å tilstå?*

Moen forklarte også ved flere anledninger at politiet *slo i bordet* til ham under avhørene. Første gang Moen fremsatte en slik påstand, var under fengslingmøtet 17. oktober 1977. Ifølge rettsboken fra Trondheim forhørsrett skal Moen ha forklart at han stadig ble forstyrret, ved at vedkommende politimann stadig slo i bordet. Dette skulle ha gitt sterke utslag i høreapparatet hans og gjort det vanskelig for ham å forklare seg skikkelig.⁸² Samme påstander ble senere gjentatt flere ganger.⁸³

Utvalget finner det klart at slag i bordet under avhør etter omstendighetene kan være et ulovlig tvangsmiddel og en ulovlig trussel. Slik fremferd ville vært i strid med påtaleinstruksen. Påtaleinstruksen 1968 § 7 nr. 4 krevde også at den som foresto avhøret, opptrådte med «ro og verdighet».

Beskyldningene retter seg i hovedsak mot politibetjentene Sørforsli og Hjertaas. Det ble gjennomført to avhør av politibetjent Hjertaas i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen. Han nektet ved begge tilfeller for å ha slått i bordet til Moen eller på

⁸⁰ Utskriften fra forklaringen i Hålogaland lagmannsrett lyder: «Jeg var hjelpeløs, hva skulle jeg gjøre, politiet maste og maste om at jeg måtte skrive under på papirene, jeg måtte signere» (se Mappe 42, dok. nr. 103).

⁸¹ Det vises bl.a. til Mappe 26, dok. nr. VI/4 side 16, datert 17. oktober 1977.

⁸² Se ovenfor i punkt 3.5.3.

⁸³ Under politiavhøret av Moen i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen i 2000 heter det: «Han følte masingen som en ren plaging. Hjertaas slo også nå i bordet en eller to ganger i forbindelse med avhørene.» (Se Mappe 38, dok. nr. 12 side 4.) Utvalget gjør oppmerksom på at denne uttalelsen kan tolkes slik at den knytter seg til avhørene i Sigridsaken.

Senest under forhandlingen i gjenopptagelsessaken for Hålogaland lagmannsrett i 2001 heter det i utskriften av Moens forklaring: «– Ja, han [Hjertaas] var grusom. Han slo i bordet og sa at jeg måtte skrive under. Han var grusom i munnen mot meg og jeg var hjelpeløs. Han maste mye på meg.» (Se Mappe 42, dok. nr. 103.)

annen måte å ha opptrådt truende overfor ham.⁸⁴ Også politibetjent Sørforsli benektet at Hjertaas på noe tidspunkt slo i bordet eller opptrådte truende da Sørforsli var til stede. Sørforsli innrømmet at han selv ved ett tilfelle hadde blitt sint da Moen «begynte å vingle». Ved dette tilfellet hadde Sørforsli slått i bordet til Moen.⁸⁵ Politibetjent Hjertaas er død, slik at det ikke har vært mulig for utvalget å intervju ham. Politibetjent Sørforsli forklarte i intervju med utvalget det samme som han tidligere hadde forklart for politiet i år 2000.

Utvalget finner ikke bevis for at det ble slått i bordet til Moen ved mer enn en anledning, slik politibetjent Sørforsli har forklart.⁸⁶ Dette var i strid med kravet til ro og verdighet under avhør. Det kunne også oppleves som en trussel.

4.4.3.4.5 *Situasjonen i perioden 7. oktober til 18. oktober vurdert samlet*

Moen ga i år 2000 også uttrykk for at hele situasjonen samlet sett var et utilbørlig press.⁸⁷ Moen ble pågrepet den 7. oktober og satt fengslet i hele perioden frem til den sentrale tilståelsen den 16. oktober 1977. Selv om Moen ikke hadde brev-, besøks- og mediaforbud i denne perioden, hadde Moen liten omgangskrets og var sannsynligvis reelt sett isolert. Utvalget har ikke grunnlag for å fastslå hvor mye kontakt det var med forsvarer i perioden. Mye tyder på at dette var begrenset til en kort samtale før og under fengslingsmøtet den 10. oktober og en noe lengre samtale om kvelden den 15. oktober. Samtidig var avhørene i perioden meget intensive. Utvalget finner det bevist at situasjonen innebar et betydelig press for Moen. Døveprest Wetlesen, som var tolk i flere av disse avhørene, forklarte under hoved-

forhandlingen at «politifolkene nok kunne ha en svært bestemt tone, som tiltalte oppfattet som et press.»⁸⁸

Utvalget har også funnet det bevist at flere andre personer under avhørene i Sigrid-saken ble utsatt for betydelig press og metoder til dels langt over grensen for hva som ligger innenfor påtaleinstruksens rammer. Det vises her til punkt 11.2.4.2 nedenfor og til forklaringene fra PS, ID og ikke minst BjS.

Forholdene under avhørene av Moen er i liten grad opplyst for utvalget, og grunnlaget for å trekke konklusjon er på dette punkt for svakt. I tillegg var rettsnormen lite utpenslet. Den uklare rettsnormen og behov for notoritet omkring avhørssituasjonen får betydning for utvalgets forslag til lovendringer.⁸⁹

4.4.3.5 *Lærte avhørsansvarlige Moen hva han skulle si?*

Selv om det ikke klart fremgikk av påtaleinstruksjonen 1968, legger utvalget til grunn at avhørsleder skulle nedtegne i avhørsrapporten eventuelle opplysninger om tekniske bevis eller andre detaljer som ble formidlet til mistenkte fra politiets side. Moen hevdet allerede under hovedforhandlingen i Torunn-saken at han ble lært detaljene i saken, og da detaljer som det ikke fremkommer av avhørsrapportene at han er blitt opplyst om. Disse påstandene har også vært sentrale i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen. I politiavhøret under gjen-

⁸⁴ I det første avhøret heter det: «Avhørene av Moen ble gjennomført på en svært så rolig og behersket måte. Som en digresjon til dette sier vitnet at det vil forbause ham dersom Moen har innvendinger mot den behandling han fikk av ham. ... Som han tidligere har forklart, la han vekt på å oppføre behagelig og behersket. Han var innstilt på å vise tålmodighet. Vitnet legger til at det var nødvendig å skrike høyt til ham. Fritz Moen var døv. Vitnet gir uttrykk for at han føler ubehag ved å få slike beskyldninger rettet mot seg. Beskyldningene er både urettferdige og sårende. Vitnet legger imidlertid til at han kanskje kan ha uttalt at «det er jeg som bestemmer». Slike uttrykk er imidlertid myntet opp mot relasjonen som henspiller seg på praktiske spørsmål og gjøremål.» (Se Mappe 38, dok. nr. 02.)

Fra den andre avhørsrapporten hitsettes: «Han la selv hele tiden vekt på tålmodighet, medmenneskelighet samt å skape tillit for F. Moen ved selv å være rolig og behersket. I tillegg la han også vekt på at de tolkene han brukte, som oftest Lyder Sørforsli, også viste samme oppførsel. Vitnet ville også bemerke at F. Moen og Lyder Sørforsli visste av hverandre før gjeldende avhør tok til, at de kommuniserte svært godt samt at de gikk godt overens.» (Se Mappe 38, dok. nr. 03.)

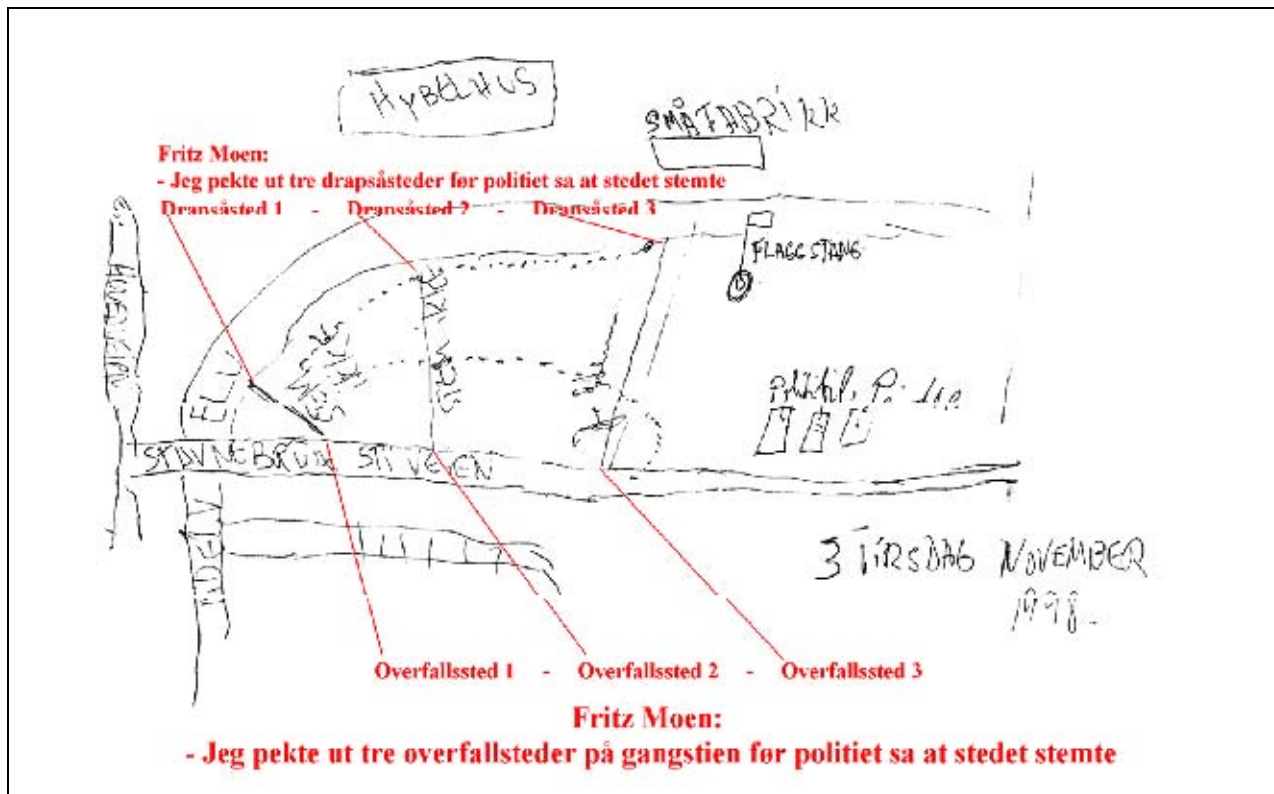
⁸⁵ Fra avhørsrapporten hitsettes: «På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om han kunne huske om F. Moen ved noe tilfelle ble truet, skremt, lurt eller på annen måte forledet til å forklare seg mot sine egne ønsker eller komme med opplysninger i saken i strid med egne meninger, svarte vitnet nei til det. Han husket dog ett tilfelle hvor F. Moen begynte «å vingle» i sine forklaringer, og vitnet var da sikker på at F. Moen begynte å lyve. Vitnet ble sint, og han regnet med at F. Moen registrerte det, ut fra kroppsspråk, samtidig som vitnet slo knyttneven i bordet og sa til F. Moen at nå måtte sistnevnte begynne å snakke sant igjen. Vitnet kunne ikke huske i hvilket avhør dette skjedde, og han kunne heller ikke huske om det var i «Sigrid»- eller «Torunn-saken.» (Se Mappe 38, dok. nr. 04.)

⁸⁶ Det vises her også til at da døveprest Wetlesen under hovedforhandlingen fikk spørsmål om det ble slått i bordet under avhørene, svarte han at det ikke var skjedd når han var til stede, se punkt 5.4.6.

⁸⁷ Fra politiavhøret av Moen i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen i 2000 hitsettes: «Han kunne huske situasjonen slik at han måtte si ja til det som Hjertaas spurte ham om, for å slippe mere mas som han oppfattet som en stor belastning. Det stadige maset følte vitnet som en trussel.» (Se Mappe 38, dok. nr. 14 side 3.)

⁸⁸ Se punkt 5.4.6.

⁸⁹ Det vises her til punkt 13.4.3 nedenfor.

Figur 4.5

opptagelsesprosessen forklarte Moen at han i betydelig grad ble lært detaljer i saken.⁹⁰

Sandberg hadde i forkant av politiavhøret selv avhørt Moen om hvordan politiet endret hans forklaring omkring overfallsstedet. Fra et referat fra avhørsrapporten som ble skrevet, hitsettes:⁹¹

«... På Sandbergs forespørsel viser Moen på oversiktsbildet omtrent hvilke steder han «tilsto» at han hadde overfalt Torunn [...]. Det første «overfallsstedet» han utpekte lå på gangstien like etter Stavnebrua. Politiet (Stein Hjertaas) sa til Moen at dette ikke var det riktige overfallsstedet. Deretter «tilsto» Moen et nytt overfallssted på gangstien lenger unna Stavnebrua. Igjen sa Hjertaas at stedet ikke stemte.

⁹⁰ I avhørsrapporten fremgår det: «På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han ble lært hva han skulle fortelle av politiet under avhørene, svarte han ja til det. Politiet Hjertaas fortalte ham gjennom døvetolk Sørforsli hvor klær ble kastet og hvordan. Han ble for eksempel lært at en sko ble kastet i elven. Det skjedde i stor grad på en indirekte måte at han ikke direkte ble fortalt konkret ting, men han forsto at politiet ikke var fornøyd med hans forklaring og han endret den av den grunn til politiet ble fornøyd. ... Som et eksempel på at politiet lærte vitnet, forklarte han at han i avhør forklarte om tre forskjellige steder hvor han hadde overfalt Torunn. Politiet hadde fortalt ham at det første stedet ikke stemte, og heller ikke det andre. Men da han forklarte seg om det tredje stedet, sa ikke politiet noe. Vitnet forsto da at det var «riktig» sted. Som et annet eksempel ville han nevne at politiet på tilsvarende måte, lærte ham hvor flaggstangen sto i forhold til drapsstedet.» (Mappe 38, dok. nr. 14 side 3.)

⁹¹ Sandberg 2000 Torunn-saken side 22.

Etter dette «tilsto» Moen enda et overfallssted enda et stykke lenger inne på gangstien. Denne gangen sa Hjertaas at overfallsstedet stemte. Han ba nå Moen om å fortelle mer. Han maste og maste. Moen sier at han etter dette fant på en forklaring. Han sier at forklaringen ble avgitt inne på politikammeret i Trondheim.

På spørsmål fra Sandberg sier Moen at han under dette avhøret med Hjertaas tror at han tegnet. Han sier at han tegnet Stavnebrua. Han mener også at han tegnet de tre «overfallsstedene». Han sier også at han tegnet elva. På anmodning fra Sandberg tegner Moen en tegning som han mener er omtrent tilsvarende den han mener han tegnet i avhøret med Hjertaas. Moen sier at han i dag – 21 år senere – ikke kan være helt sikker på at tegningene er like. Han sier likevel at den tegningen han har tegnet i dag, illustrerer den forklaringen han ga til Hjertaas der Hjertaas ikke var fornøyd med de første to stedene Moen pekte ut som overfallssteder på gangstien. Tegningen vedlegges denne forklaringen. (Anm-TS: Nedenfor har undertegnede satt på røde forklarende tekster og røde streker på Fritz Moens tegning.)»

Tegning er inntatt som figur 4.5.

I avhørsrapporten den 14. oktober 1977 henvises det til noe Moen hadde tegnet. Tegningen ligger ikke i saksdokumentene. Utvalget legger til grunn at mistenktes tegninger fra åstedet eller dokumenter som inneholder annen informasjon av

betydning for saken, skal tas vare på i saksdokumentene, og at det er grunnlag for å rette systemkritikk. Særlig gjelder dette når det vises til tegningen i avhørsrapporten.

Politibetjent Hjertaas ble avhørt om dette i 2001. Han forklarte da at han leverte alle tegninger m.m. som Moen hadde laget, til sekretariatet for saken. Politibetjent Hjertaas antok også at slike dokumenter ble tatt inn i saksdokumentene, dersom de ble ansett som relevante.⁹² Utvalget har ikke grunnlag for å betvile at Hjertaas har levert tegningen fra seg.

Når det gjelder påstanden om at politibetjent Hjertaas lærte Moen detaljer i saken, forklarte Hjertaas i 2000:⁹³

«Vitnet sier at så ikke er tilfelle. Samtlige av Moens forklaringer er fri fortelling. Det er riktig at Moen nærmet seg hendelsen og åstedet «skritt for skritt» hvor han til slutt endte med en forklaring som stemte med de faktiske forhold.

...
Han vil ... bestemt avvise at Moen, på noe tidspunkt, ble gjort kjent med og/eller ledet til riktig åsted ved at han ble fortalt at stedet ikke stemte.»

I et senere avhør forklarte politibetjent Hjertaas at han aldri hadde trukket inn flaggstengene som referansepunkt.⁹⁴

Det var tolk til stede under de fleste avhørene med Moen. I hovedsak var dette døveprest Wetlesen og politibetjent Sørforsli. Wetlesen var død da politiet foretok avhør i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen i 2000. Politibetjent Sørforsli benektet i avhør både med politiet og overfor utvalget at Moen ble lært noe under de avhørene han tolket.⁹⁵

Utvalget mener det ikke foreligger dokumentasjon for at politiet under avhørene i denne perioden bevisst informerte Moen om detaljer i saken. Derimot vil utvalget ikke utelukke at Moen ved å tolke avhørsleders kroppsspråk og spørsmålene som ble

stilt, forstod når han forklarte seg riktig. Utvalget viser til at døve og sterkt hørselshemmede ofte er vare for andres reaksjoner. Det synes også som om det var en mer omfattende kommunikasjon mellom avhørsleder og Moen enn det som er nedtegnet i dokumentene, og at det ble stilt en rekke spørsmål fra avhørsleders side.⁹⁶ Utvalget viser i denne sammenhengen også til rapporten fra avhøret 15. oktober 1977 hvor det heter:

«Han ble spurt om han gjorde utukt med henne etter at han kom ned til henne ved muren. Siktete sier at han ikke gjorde det. Han husker ikke hva slags jakke hun hadde på seg. Han gjorde ingen ting med den. Han tok ikke av henne klær. Han kan ikke huske om hun bar på noe.»

Dagen før den sentrale tilståelsen i saken var altså avhøret innom spørsmålet om det ble begått et seksuelt overgrep, klærne Torunn hadde på seg, og om hun bar på noe (f.eks. en veske). Gjennom spørsmål – og ikke minst avhørsleders og tolkens reaksjon på Moens svar – kan Moen ha forstått hvilke teorier politiet hadde. Utvalget finner det sannsynlig at i alle fall politibetjent Hjertaas må ha kjent til de viktigste detaljene i saken for å kunne avhøre Moen.

4.4.4 Forsvareren under etterforskningsfasen

4.4.4.1 Fikk Moen tilstrekkelig tilgang til forsvarer?

Reglene om siktedes krav på forsvarer fremgikk direkte av straffeprosessloven 1887. Paragraf 99 første ledd første punktum lød:

«Sigtete har Ret til at lade sig bistaa af en Forsvarer paa ethvert Trin af Forfølgningen.»

Verken straffeprosessloven 1887 eller påtaleinstruksen 1968 hadde imidlertid bestemmelser som påla politiet å opplyse siktede om retten til å la seg bistå av forsvarer. Med de begrensede ressurser Moen må antas å ha hatt, er det lite trolig at han var kjent med retten til forsvarer. I denne situasjonen var det også et annet problem: Siktelsen medførte i seg selv ikke et *krav* på offentlig oppnevnt (og

⁹² Avhør gjennomført den 7. mai 2001, se Mappe 42, dok. nr. 80.

⁹³ Mappe 38, dok. nr. 02 side 3-4.

⁹⁴ I avhørsrapporten fra avhøret den 7. mai 2001 heter det: «På direkte spørsmål til vitnet fra rapportskriver om han kunne huske noe omkring flaggstengene på sletta i forbindelse med F. Moens forklaring i «Torunnsaken», svarte han bekræftende til dette. Han kunne derimot ikke huske detaljer om hvorfor de kom inn i saken, men han var sikker på at han selv aldri tok initiativ til å bruke flaggstengene som referansepunkt for F. Moen under avhørene. Dette var vitnet helt sikker på, og ut fra dette mente han at det var selvsagt at F. Moen selv brukte de som referanse. Han ville på nytt poengtere at han selv aldri ga detaljopplysninger relatert til saken, til F. Moen, før sistnevnte selv forklarte seg etter egen hukommelse.» (Se Mappe 42, dok. nr. 80.)

⁹⁵ Politibetjent Sørforsli ble avhørt av politiet den 18. mai 2000. I rapporten heter det: «På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om han på annen måte kunne huske om F. Moen på noen som helst måte ble ledet til å forklare seg som han gjorde, svarte vitnet også bastant nei til dette. Videre forklarte vitnet at de forklaringene som han tolket F. Moen i, var etter hans oppfatning, fri fortellinger ut fra Moens hukommelse. Vitnet kunne huske at han ved mange anledninger og tilfeller ble svært imponert over F. Moens hukommelse.» (Se Mappe 38, dok. nr. 04.)

⁹⁶ Se punkt 4.4.2.3 ovenfor.

dermed betalt) forsvarer. På grunn av Moens økonomiske stilling hadde han reelt sett små muligheter til å skaffe seg en forsvarer.

Etter avsigelse av kjennelse om bruk av varetektsfengsling hadde en siktet krav på offentlig oppnevnt forsvarer.⁹⁷ I den grad oppnevning kunne skje uten særlig ulempe eller tidsspille, skulle det også oppnevnes forsvarer *før* fengslingsspørsmålet ble prøvet.⁹⁸ Moen ble fremstilt for varetektsfengsling den 10. oktober 1977 siktet for blotting.⁹⁹ Det følger av rettsboken at han da møtte med forsvarer, advokat Hallstein Pedersen, som må antas å ha vært oppnevnt som offentlig forsvarer på vanlig måte.

Utvalget reiser imidlertid spørsmål om ikke Moen allerede før dette tidspunkt burde fått oppnevnt forsvarer. Av straffeprosessloven 1887 § 102 fremgikk det:

«Utenfor de tilfelle som er omhandlet i § 100, jfr. § 101, skal beskikkelse av offentlig forsvarer bare finne sted, såfremt det finnes nødvendig på grunn av tilfellets særegne beskaffenhet, og siktede har søkt om det.»

I et brev fra Justisdepartementet til fylkesmenene av 7. september 1956 het det:

«Vilkåret at oppnevning skal være nødvendig på grunn av tilfellets særegne beskaffenhet antas såvel å gjelde sakens art som siktedes person. Det kan herunder tas hensyn til om saken byr på særlige faktiske eller rettslige problemer eller om det gjelder en sak av alvorlig karakter eller om saken kan få usedvanlige skadevirkninger for siktede, men det vil også kunne oppnevnes forsvarer hvis siktede på grunn av ungdom, alder eller andre personlige eller ytre forhold må antas selv å være avskåret fra i nødvendig grad å ivareta sitt tarv i saken.»

I forhold til det andre vilkåret, at siktede måtte uttrykke et ønske om å få oppnevnt forsvarer, het det i samme brev:

«I saker hvor forholdene tilsier det, bør siktede spørres om han begjærer forsvarer oppnevnt.»

I den juridiske teori ble det antatt at uttalelsen fra Justisdepartementet ga uttrykk for gjeldende rett.¹⁰⁰

Politiet etterforsket et seksualdrap. Saken var i seg selv svært alvorlig, og straffereaksjonen måtte forventes å bli betydelig. Det mest sentrale var

likevel Moens person, som sterkt hørselshemmet, med språkproblemer og sosiale problemer. Avhørssituasjonen for Moen var etter utvalgets oppfatning i kjernen av de tilfellene departementet beskrev i sitt brev av 1956. Utvalget vil også vektlegge at avhørene i den innledende perioden var intensive. De første 60 timene etter pågripelsen var Moen til avhør i over 30 timer.¹⁰¹ Under slike omstendigheter var det etter utvalgets syn grunnlag for å oppnevne en offentlig forsvarer.

Det er noe motstridende opplysninger om hvordan ulike personer oppfattet Moen og hvilke språkproblemer han ga inntrykk av å ha. Det er dermed uklart om politiet burde ha oppdaget hvilken sårbar situasjon Moen var i, på dette stadiet av saken. Utvalget har derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å ta standpunkt til om det er gjort feil fra politiets side på dette punkt.

Tore Sandberg har kritisert politiet for ikke å ha imøtekommet Moens ønsker om å få Alf Nordhus som forsvarer.¹⁰² Ved to anledninger ba Moen om at Alf Nordhus måtte bli oppnevnt som forsvarer. Første gang var den 9. oktober 1977:

«Siktede ble satt ned i ventecelle ca. kl. 1700. Han sa før han ble tatt ned at han vil ha *Alf Nordhus* til forsvarer.»

På bakgrunn av Moens anmodning burde politiet i fengslingsbegjæring til Trondheim byrett den 10. oktober 1977 opplyst om at Moen ønsket oppnevnt advokat Nordhus som sin forsvarer. Utvalget har ikke funnet fengslingsbegjæringen i saksdokumentene og kan ikke si om dette ble gjort.¹⁰³ Utvalget har ikke på dette punkt tilstrekkelig grunnlag for å ta standpunkt til om det er gjort feil fra politiets side.

I avhørsrapporten den 17. oktober 1977 heter det:¹⁰⁴

«Siktede ble bedt om å gjenta sin forklaring med egne ord fra i går, fra side 11 og utover. Under dette var også p.betj. Lyder Sørforsli til stede.

Han ville ikke gjenta forklaringen selv. Wetlesen leste så opp hele forklaringen for han. Han vil ikke svare. Han vil at adv. Alf Nordhus skal komme først.»

På dette tidspunktet hadde Moen allerede fått oppnevnt en forsvarer. Moens ønske om å få advokat Nordhus som forsvarer ga politiet en ny oppfor-

⁹⁷ Straffeprosessloven 1887 § 100 annet ledd første punktum.

⁹⁸ Straffeprosessloven 1887 § 100 annet ledd annet punktum.

⁹⁹ Formelt var siktelsen overtredelse av straffeloven § 212 første ledd m.v., jf. Mappe 28, dok. nr. VI/5.

¹⁰⁰ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 66.

¹⁰¹ Tallet er inkludert matpauser og mindre pauser i avhøret.

¹⁰² Sandberg 2001 side 8 og 38.

¹⁰³ Begrunnelsen for at advokat Nordhus ikke ble oppnevnt kan ha vært at han ikke kunne ta saken, eller at han ikke hadde anledning til å møte til det aktuelle fengslingsmøtet.

¹⁰⁴ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 16.

dring til å ta kontakt med advokat Pedersen eller advokat Nordhus om saken. Utvalget har ikke klart å bringe på det rene hva som ble gjort, og har ikke tilstrekkelig grunnlag til å trekke noen konklusjon på om det er gjort feil fra politiets side.

4.4.4.2 *Har forsvarerne skjøttet sine oppgaver forsvarlig?*

4.4.4.2.1 *Forsvarerens deltagelse under avhørene i perioden 10. oktober til og med 16. oktober*

Etter straffeprosessloven 1887 hadde en forsvarer rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, være til stede under rettsmøter og delta i avhør av siktede, vitner og sakkyndige.¹⁰⁵ Straffeprosessloven 1887 inneholdt derimot ikke noen klare lovergler om forsvarervervets innhold. Men som Andenæs skriver:¹⁰⁶

«Forsvareren representerer ... det offentliges interesse i at ingen uskyldige blir domfelt og at ingen blir behandlet hårdere enn riktig er.»

Forsvareren må forventes å følge opp sine klienter slik at forsvaret fremstår som forsvarlig. Kravene må sees i lys av sakens alvor, klientens ønsker og behov og hvilke utgifter han vil få dekning for økonomisk. Med dette som bakgrunn finner utvalget grunn til å spørre om ikke forsvareren burde ha vært til stede under avhørene i perioden fra 10. til 16. oktober.

Utvalget legger til grunn at det på den tiden avhørene ble gjennomført i Torunn-saken, ikke var vanlig at forsvarer deltok under avhør. Det er likevel flere forhold som tilsier at forsvareren burde fulgt opp denne saken sterkere enn vanlig. Avhørene av Fritz Moen var i perioden frem til 16. oktober 1977 meget intensive. Moen hadde dessuten store kommunikasjonsproblemer og en personlighet som tilsa at han hadde begrensede ressurser til å ivareta eget tarv.¹⁰⁷ Under slike omstendigheter ser utvalget det som uheldig at alle avhørene i denne perioden ble gjennomført uten forsvarer til stede.

Ved fengslingsmøtet den 10. oktober 1977 ble Moen formelt bare siktet for blotting. Utvalget vet ikke hvilke dokumenter advokat Pedersen fikk i

forbindelse med fengslingsmøtet. Mye kan tyde på at det utelukkende var dokumenter av betydning for fengslingsavgjørelsen og dermed mistanken om blotting. De sentrale avhørene viser imidlertid at Moen også var mistenkt for voldtekt og drap på Torunn. Utvalget antar at advokat Pedersen må ha vært klar over at Moen var *mistenkt* for voldtekten og drapet, og at han også ble avhørt om disse forholdene.

Det fremgår ikke av avhørsrapportene fra disse dagene at Moen ba om at forsvarer skulle komme. I hvilken grad Moen var i kontakt med forsvareren i denne perioden, er også noe uklart. Det fremgår av avhørsrapporten den 15. oktober 1977 at Moen hadde samtaler med advokat Pedersen i til sammen 2 timer og 30 minutter. Ut over dette kjenner utvalget ikke til hvilken kontakt det var mellom Moen og advokat Pedersen i perioden frem til den sentrale tilståelsen den 16. oktober.

For utvalget har det ikke vært mulig å få klarlagt hvorfor forsvarer ikke deltok under avhørene fra han ble oppnevnt 11. oktober. Om forsvareren var kjent med intensiteten i avhørene og med Moens kommunikasjonsproblemer på dette tidspunkt, er også uklart. Utvalget har derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å vite om det kan rettes krittikk mot forsvareren.

4.4.4.2.2 *Forsvarerskiftene i løpet av høsten 1977*

Den 10. oktober 1977 ble advokat Hallstein Pedersen oppnevnt som forsvarer. Da Moen ble fremstilt for forlenget fengsling den 17. oktober 1977, fremgår det av rettsboken at h.r.advokat Thorvald Wiig «for anledningen» var oppnevnt som forsvarer.¹⁰⁸ Av avhørsrapporten den 18. oktober fremgår det at Moen hadde samtaler med sin forsvarer advokat Wiig. Av rapporten fra rekonstruksjonen avholdt den 24. oktober fremkommer det at advokat Hallstein Pedersen møtte for Moens forsvarer h.r.advokat Thorvald Wiig. Utvalget antar derfor at det var et forsvarerbytte i tiden mellom 10. oktober og 17. oktober. Det konstateres også at advokat Hallstein Pedersen i løpet av høsten 1977 trådte inn som forsvarer for Moen igjen.

Torunn-saken var på dette tidspunkt inne i en meget kritisk fase. Moen hadde kommunikasjonsvansker. Det må antas å ha budt på store utfordringer for forsvareren å sette seg inn i saken og få gjennomført tilstrekkelige samtaler med Moen. Forsvarerskiftene i denne perioden var derfor uheldige. Imidlertid har utvalget ikke klart å bringe på det rene hva som var årsaken til forsva-

¹⁰⁵ Slik Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 63. Se likevel motsatt NOU 1984: 27 side 24 som fremhevet at utgangspunktet var at forsvarer ikke hadde rett til å være til stede under avhør av mistenkte og siktede. I og med at siktede ikke pliktet å forklare seg, kunne imidlertid siktede sette som forutsetning for avhør at forsvareren fikk anledning til å være til stede.

¹⁰⁶ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 70.

¹⁰⁷ Dette ble også fremhevet i avisene allerede oktober 1977.

¹⁰⁸ Jf. Mappe 28, dok. nr. VI/6.

rerskiiftene. Det kan ikke utelukkes at dette skjedde etter ønske fra Moen selv.

4.4.4.2.3 *Forsvarerens deltagelse under avhørene i perioden mellom den 17. og 24. oktober*

Under fengslingsmøtet den 17. oktober 1977 fortalte Moen at han ble utsatt for ulovlige avhørsmetoder i avhøret dagen før. Blant annet påstod han at avhørsleder gjentatte ganger slo i bordet og avbrøt hans frie forklaring. Likevel fremgår det ikke av rapportene at forsvarer, på dette tidspunkt h.r.advokat Thorvald Wiig, var tilstede under avhørene de påfølgende dagene. Utvalget har ikke kunnskap om hvorfor avhørene i de påfølgende dagene ble gjennomført uten forsvarer til stede. Det kan ikke utelukkes at dette skjedde etter ønske fra Moen selv. Det konstateres likevel at det for saken, og etter at det fra Moens side var frem satt grove påstander om press, var uheldig at avhør ble gjennomført uten forsvarer til stede.

4.4.4.2.4 *Forsvarerens uttalelse under den andre rekonstruksjonen – uttalelse om eget syn på skyldspørsmålet*

I rapporten fra avhøret av politiførstebetjent Johan Klegseth den 24. mai 2000 heter det: «Vitnet ble her gjort kjent med at rapportskriveren av politibetjent Torbjørn Kalland, som også var til stede under rekonstruksjonen, har fortalt at Moens forsvarer, H. Pedersen var til stede og at han etter at rekonstruksjonen var ferdig hadde uttalt «Nå er heller ikke jeg i tvil».

Vitnet bekrefter at H. Pedersen sa noe i den retning uten at vitnet kan erindre selve ordleggingen.» (Mappe 38, dok. nr. 07.)

Utvalget har i intervju med politibetjent Torbjørn Kalland spurt ham om denne hendelsen og fått den bekreftet.

Det legges til grunn at utsagnet fra advokat Pedersen om at heller ikke han var i tvil om Moens skyld, kom etter den andre rekonstruksjonen som ble gjennomført 19. april 1978. Utvalget anser det som uheldig at forsvareren ga uttrykk for sin oppfatning om Moens skyld. Særlig gjelder dette så lenge Moen selv til stadighet benektet straffeskyld. Uttalelsen må imidlertid sees i lys av den forutgående rekonstruksjonen, hvor Fritz Moen viste hvor og hvordan han drepte Torunn.

4.4.4.3 *Polemikken mellom forsvarer og kriminalsjef i forkant av forundersøkelsen*

Den 2. februar 1978 siterte Dagbladet forsvarer Hallstein Pedersen på at han mente det ikke forelå grunnlag for siktelsen mot Fritz Moen, jf. punkt 3.6.1.2. Han redegjorde også noe for bevisbildet. Etter utvalgets oppfatning fremstår Pedersens redegjørelse for bevisene i hovedsak som balansert og riktig. Kriminalsjef Brodahl omtalte denne uttalelsen som «noe fordommade vrøvl». Ifølge media skal Brodahl også ha kritisert Pedersen for forhåndsprosedyre. I en kommentar rettet også VG-journalist Michael Grundt Spang sterk kritikk mot Pedersen.

Grensen for hva politi, påtalemyndighet og forsvarere skal gå ut med til media i forkant av en hovedforhandling, er lite regulert i Norge. Det er grunn til å frykte at en utstrakt bruk av media kan påvirke opinionen, dommere og jurymedlemmer på en uheldig måte. Dersom dommere eller jury har et forutinntatt syn på saken, undermineres prinsippet om at avgjørelsen utelukkende skal bygge på bevis ført under hovedforhandlingen. Se nærmere straffeprosessloven 1887 § 349. I dag følger dette av straffeprosessloven § 305.

Forsvarerens atferd må imidlertid sees i lys av hvordan påtalemyndigheten hadde opptrådt. Frem til pressekonferansen om kvelden den 17. oktober 1977 var politiet svært forsiktig med å omtale Moen. Også de påfølgende dagene presiserte politiet at det fortsatt pågikk etterforskning, og at det ikke var sikkert at Moen var «riktig mann», se f.eks. Adresseavisen 19. oktober 1977. I tiden etter den første rekonstruksjonen den 24. oktober 1977 synes imidlertid politiet å ha gått langt i å signalisere at de mente Moen var skyldig. I VG den 26. oktober heter det at tilståelsen fra Moen inneholdt detaljer som bare etterforskerne og gjerningsmannen kunne kjenne til. Den 29. oktober 1977 skrev dessuten VG bl.a. at «Kriminalpolitiet i Trondheim anser nå Torunn-saken som oppklart ...». Under slike omstendigheter ser utvalget ikke grunn til å kritisere advokat Pedersen for å ha gått ut i media på den måten han gjorde. Særlig gjelder dette når advokat Pedersens beskrivelse av politiets bevis fremstår som balansert. Derimot stiller utvalget spørsmål ved den kritikk som ble reist mot advokat Pedersen. Ikke minst kriminalsjef Brodahls reaksjon synes å være sterkere enn det var grunnlag for.

4.4.5 Bruk av tolker under etterforskningen

Utvalget antar at Moen kunne kommunisere uten bruk av tegnspråk dersom samtalen knyttet seg til konkrete og dagligdagse hendelser.¹⁰⁹ Hvor samtalen hadde mer kompliserte tema, eller det ble benyttet abstrakter begreper, antar utvalget at det var nødvendig å bruke tegnspråk. Det ble i all hovedsak benyttet døvetolk i forbindelse med avhørene av Moen, og da i hovedsak politibetjent Sørforli og døveprest Wetlesen. Moen har selv gitt uttrykk for at politibetjent Sørforli var en god tolk.¹¹⁰ Utvalget har grunn til å tro at også døveprest Wetlesen fungerte tilfredsstillende som tolk for Moen.

4.4.6 Avhør av vitner i saken

4.4.6.1 Avhøret av AS

AS (senere AH) ble avhørt to ganger, første gang den 5. oktober 1977, og på nytt dagen etter.¹¹¹ I intervjuet med utvalget har AH opplyst at avhørsleder under det andre avhøret ga henne det inntrykk at hun kunne ha forhindret drapet på Torunn dersom hun hadde gått ned til bueskytterbanen. AH oppfattet det slik at politibetjenten klandret henne.¹¹²

Utvalget har ikke grunnlag for å ta stilling til hva som fant sted i dette avhøret. Det er likevel grunn til å presisere at politi under avhør ikke skal klandre vitner for ikke å ha grepet inn mot straffbare handlinger. Bevisst eller ubevisst kan dette påvirke vitnet til å endre eller tilpasse sin forklaring. Vitneavhør skal dessuten skje på en hensynsfull måte. Dersom politibetjenten opptrådte slik AH har forklart, er dette etter utvalgets syn kritikkverdige.

4.4.6.2 Avhørene av BS

I gjenopptagelsesbegjæringen refereres det fra en rapport Tore Sandberg skrev etter samtale med BS den 30. november 1999. BS var ansatt og hadde vakt på Vernelagets hybelhus da Torunn ble drept. Hun ble avhørt i alt fire ganger. Om avhørssituasjonen heter det:¹¹³

«... Ved en anledning ble vitnet spurt om hva hun visste om Fritz Moens evne til å kunne

bruke den lamme armen. Det ble bl.a. snakket om Fritz kunne bruke den lamme armen når han rullet røyk og knyttet sko. Spørsmål og svar gikk litt fram og tilbake.

Etterforskeren var åpenbart ikke fornøyd med vitnets svar. Det er uklart for vitnet om politimannen trodde at vitnet forsøkte å skjerme og hjelpe Fritz gjennom sine svar. Plutselig eksploderte politimannen, lente seg »småtruende« mot vitnet og ropte aggressivt noe slikt som: «... *Har du noen gang sett han knytte skolissene? Har du noen gang sett han knytte knuter? Er du egentlig klar over hvor sterk han er? ...*»

Vitnet sier at hun ble overrasket over politimannens utbrudd. Hun syntes situasjonen var ubehagelig, og hun tenkte: Når du behandler meg som vanlig vitne på denne ubehøvede måten, hvordan behandler du da Fritz Moen?»

BS har i intervju med utvalget bekreftet hendelsen. Slik BS beskriver avhøret, finner utvalget det ikke tvilsomt at aktuelle polititjenestemann ikke viste den ro og verdighet som påtaleinstruksen krever.

4.5 Gjennomføringen av rekonstruksjonene

I en forklaring opptatt av Tore Sandberg har Moen hevdet at politiet veiledet ham med hensyn til gjennomføring av rekonstruksjonen. Det påstas at politiet bl.a. opplyste at hans påvisninger ved to forskjellige steder ikke stemte.¹¹⁴

Det fremgår av åstedsrapporten at siktede ikke ble «foreholdt noe som helst fra funnstedet/åstedet i forbindelse med rekonstruksjonen». Moens forsvarer, advokat Hallstein Pedersen, var til stede under rekonstruksjonen. Han hadde ifølge rapporten ikke noe å utsette på gjennomføringen.¹¹⁵ Utvalget finner det helt utenkelig at advokat Pedersen ikke skulle ha grepet inn, og eventuelt tatt det opp under hovedforhandlingen, dersom Moen var blitt veiledet under rekonstruksjonen slik Moen har forklart til Sandberg.

Det har også vært innvendt mot rekonstruksjonene at åstedet ikke var nøytralt. Spor etter handlingen og politiets etterforskning skulle derfor kunne ha ledet Moen til de aktuelle steder.¹¹⁶ Som det klart fremgår av bildene i åstedsrapporten, foretok politiet en del arbeider i området etter funnet av Torunn. Gresset ble slått der politiet antok at gjerningsmannen hadde trukket Torunn over sletten. Det ble satt opp en del bånd for å markere åstedet og lapper der politiet fant ulike gjenstander.

¹⁰⁹ Se nærmere ovenfor i punkt 2.3.2.2.

¹¹⁰ Mappe 38, dok. nr. 14.

¹¹¹ For detaljene omkring avhøret vises det til redegjørelsen ovenfor i punkt 3.4.2.5.

¹¹² Utvalget viser her også til vedlegg til Sandberg 2000 Torunn-saken, vitneforklaring fra JEH og AH avgitt til Tore Sandberg 23. september 1999.

¹¹³ Sandberg 2000 Torunn-saken side 82.

Imidlertid følger det av åstedetsrapporten at gresset på hele sletten ble slått den 19. og 20. oktober 1977, altså før første rekonstruksjon 24. oktober 1977.¹¹⁷ Politibetjent Torbjørn Kalland har forklart til utvalget at alle bånd og lapper var fjernet under begge rekonstruksjonene. Politiet hadde slått ned noen pinner på sentrale steder, men disse var ifølge Kalland ikke synlige for Moen under rekonstruksjonen.

Utvalget legger til grunn at advokat Hallstein Pedersen, som var til stede under rekonstruksjonen, ville ha reagert på tydelige spor som var egnet til å veilede Moen.¹¹⁸ Av rekonstruksjonsrapporten fremgår det også at det var mørkt og tåke da første rekonstruksjon ble gjennomført.¹¹⁹ Mindre spor etter politiets aktivitet ved åstedet ville derfor trolig ikke vært mulig å se. Utvalget har ikke grunnlag for å reise kritikk mot måten politiet gjennomførte rekonstruksjonene på.¹²⁰

4.6 Var det forsvarlig å avslutte etterforskningen etter Moens tilståelse i slutten av oktober 1977?

Det er få saksdokumenter som er datert etter Moens tilståelse den 16. oktober 1977. De dokumentene som ble produsert etter dette tidspunkt, søker i hovedsak å bekrefte eller avkrefte mistanken mot Moen. I intervju med utvalget har politi-

¹¹⁴ I avhørsrapporten som ligger i Sandberg 2000 Torunn-saken, heter det på side 23: «Fra politibilen gikk Moen og politimennene bortover gangstien mot Stavnebrua til det første stedet Moen hadde utpekt på tegningen i avhøret med Hjertaas. På dette stedet er det en bratt skråning fra stien og nedover mot et jorde før du kommer til elva. Den bratte skråningen går langs store deler av stien. Det første stedet «stemte ikke». Det andre stedet «stemte ikke». Politiet og Moen gikk så tilbake langs gangstien i retning fra Stavnebrua. Da de kom til det tredje stedet Moen hadde utpekt, tok politiet bilder. Også Moen ble avfotografert på dette stedet. Deretter gikk Moen og politiet på en sti som tok av fra gangstien og gikk derfra på nedsiden av skråningen hele veien tilbake parallelt med gangstien til de var fremme ved elven ikke langt fra Stavnebrua. (Anm-TS: På Fritz Moens tegning har han avmerket den «ruten» han gikk fra gangstien mot elven med stiplede linjer) Der var det mye gress. Moen sier at han foreslo dette stedet som stedet der Torunn Finstad hadde blitt forlatt. Politiet sa at stedet ikke stemte og sa: Kom, kom. Fra dette stedet gikk de videre gjennom gresset langs løvtrærne ved elven i retning lenger vekk fra Stavnebrua. Etter å ha gått et stykke foreslo Moen et nytt sted som stedet der Torunn Finstad var forlatt. Igjen sa politiet at det ikke stemte og gjentok: «... Kom, kom ...» Etter å ha gått enda et stykke langs løvtrærne mot elven sa Moen igjen at dette kunne være stedet. På dette stedet begynte politiet nå å fotografere. De hadde ikke fotografert på de to andre stedene. Det stedet politiet fotograferte lå ikke langt unna en flaggstang. En politidame la seg ned på dette tredje stedet som Moen hadde pekt ut...»

førstebetjent Eirik Stedje forklart at etterforskningsledelsen mot slutten av oktober 1977 konkluderte med at det forelå tilstrekkelige bevis mot Moen, og at den brede etterforskningen derfor skulle avsluttes.¹²¹ Spørsmålet for utvalget blir om dette – i lys av undersøkelsesprinsippet – var en forsvarlig beslutning.¹²²

Utvalget legger til grunn at politiet i mange tilfeller vil kunne avslutte sin etterforskning når det foreligger en tilståelse. I alvorlige saker, og når det ikke foreligger tekniske bevis, må det imidlertid kreves at politiet i tillegg søker å kartlegge om det foreligger bevis som står i motstrid til forklaringen, og hvorvidt det kan være flere personer som er involvert.

I denne saken forelå det også spesielle omstendigheter som tilsa at politiet burde gå lenger i sin utredning enn det som var vanlig i tilståelsessaker. Tilståelsen avvek på enkelte punkter fra politiets teori, vitneforklaringer og åstedtsfunn.¹²³ Moen hadde dessuten en meget spesiell personlighet. Utvalget vil også fremheve den stadige veksling mellom å tilstå og å nekte for å ha begått drapet. Utvalget mener også at kommunikasjonsproblemene Moen hadde, tilsa en utvidet plikt til å utrede mulige bevis i saken.

Ingen tekniske spor knyttet Moen til drapet. Tvert imot var det holdepunkter for at andre kunne ha vært involvert.¹²⁴ På denne bakgrunn mener utvalget at politiet hadde en betydelig utredningsplikt i saken bl.a. i forhold til andre mulige hendelsesforløp.

¹¹⁵ Mappe 26, dok. nr. III/6-1.

¹¹⁶ Se bl.a. daværende vernelagsbestyrer PHR som skrev følgende i Adresseavisen 23. august 1978: «Under rettsbehandlingen ble det framhevet fra politiet at de rekonstruksjoner som var foretatt med tiltalte hadde vært vellykket sett fra politiets synsvinkel. En la vekt på at åstedet var nøytralisert, bl.a. ved at gresset i området var slått, slik at intet skulle lede tiltalte under rekonstruksjonen. En bør merke seg at den første rekonstruksjonen ble foretatt like etter at åstedetsundersøkelsene var avsluttet. Det var flere måneder etter at åstedetsundersøkelsene var avsluttet, meget tydelig å se hvor politiet hadde konsentrert sitt arbeid på åstedet. Det er derfor tvilsomt å snakke om en nøytralisering av åstedet på det tidspunkt da den første rekonstruksjonen fant sted.»

¹¹⁷ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 9 punkt 8.6.

¹¹⁸ Mappe 26, dok. nr. III/6-1.

¹¹⁹ Mappe 26, dok. nr. III/6-1 side 1.

¹²⁰ Utvalget kan heller ikke se noe hold i kritikken Tore Sandberg reiste mot at gresset ble slått omkring gjerdet som sto ved bunnen av skråningen som leder ned på bueskytterbanen, se Sandberg 2006 side 118-121.

¹²¹ Dette støttes for så vidt også av at VG den 29. oktober 1977 skrev at politiet i Trondheim mente Torunn-saken var oppklart.

¹²² Utvalget har redegjort noe for innholdet i utredningsprinsippet ovenfor i punkt 6.2.

Det konstateres at politiet i perioden mellom funnet av Torunn den 6. oktober og frem til 16.-18. oktober gjennomførte en bred og omfattende etterforskning i Torunn-saken. I denne perioden dannet politiet seg en rimelig sikker oppfatning av Torunns bevegelser frem til hun forlot Studentersamfundet. Bevisene talte for at hun forlot Studentersamfundet omkring kl. 02.00-02.10.

Politiet fikk tidlig flere vitneforklaringer om en person som skulle ha opptrådt meget mistenkelig utenfor Studentersamfundet i den perioden det var antatt at Torunn forlot stedet.¹²⁵ Avisene i perioden 11.-15. oktober omtalte personen som en mulig gjerningsmann. Teorien var at han hadde fulgt Torunn til Stavnebrua. Dette kan ikke ha vært Moen.¹²⁶ Politiet fikk inn over 100 tips knyttet til denne etterlysningen. Av disse gikk over 20 på navngitte personer. Noe avhengig av tipsenes kvalitet og politiets kjennskap til personene kunne det kanskje være grunnlag for å følge opp noen av disse tipsene. Politiførstebetjent Eirik Stedje opplyste til utvalget at han ikke husket om disse tipsene ble fulgt opp. Av politirapportene fremgår det at politiet foretok visse undersøkelser, og for enkeltes vedkommende medførte dette at de ble sjekket ut av saken. Sett i lys av hvilke ressurser ytterligere undersøkelser ville medføre, har utvalget ikke grunnlag for å fastslå at dette sporet ikke ble forsvarelig fulgt opp.

Moens forklaring innebar at Torunn var alene da hun ble angrepet. Hun må enten ha gått alene fra Studentersamfundet eller skilt lag med sitt følge før hun kom til Stavnebrua. Politiet hadde allerede fra starten av etterforskningen gjort et betydelig arbeid med å kartlegge alle bevegelser i den ruten Torunn sannsynligvis fulgte frem til drapsstedet, og bevegelser rundt drapsstedet. Det var gjort en rekke observasjoner av en ung kvinne med en gul jakke i Elgeseter gate og Holtermanns veg mellom kl. 01.45 og 03.00.¹²⁷ Utvalget antar at noen av vitnene kan ha sett Torunn. Flere av vitnene har forklart at de så en mann gå bak en kvinne kledd i gult/lyse farger. Tore Sandberg har hevdet at denne mannen burde vært bedre kartlagt.¹²⁸

Politiet etterlyste mannen i avisene. Det meldte seg minst en person som kan ha vært personen som ble observert bak denne jenta.¹²⁹ Bevisbildet ga ikke grunnlag for å knytte vedkommende til drapet. Utvalget legger til grunn at det var forsvarlig å stanse utredning av dette sporet da Moen hadde tilstått den 16. oktober 1977.

Enkelte forklaringer kunne tyde på at Torunn hadde følge fra Studentersamfundet. En jente med gul/oransje regnjakke var blitt observert sammen med en mann i Elgeseter gate mellom kl. 01.45 og 01.50. Vitnet ga en forklaring som gjorde at det var grunn til å feste lit til tidsangivelsen.¹³⁰ Men Torunn forlot antakelig Studentersamfundet mellom kl. 02.00 og 02.10.¹³¹ Det var derfor neppe Torunn som ble observert.

Det foreligger flere observasjoner av en kvinne med lys jakke som stod sammen med en mann inn til gjerdet ved gangstien som fører opp til Stavnebrua. Blant annet har en passasjer i en drosje forklart seg om dette. Også sjåføren av drosjen, TS, ga en forklaring om to personer som sto sammen inn til det nevnte gjerdet.¹³² Disse forklaringene, som Sandberg legger vekt på, lar seg imidlertid trolig ikke tidsmessig forene med tidspunktet da Torunn passerte dette stedet.¹³³

Drosjepassasjeren som melde seg, var SÅB. Han opplyste i avhør at han forlot restauranten «Down Town» kl. 02.30. Han anga dette nøyaktig, fordi lyset ble slått på, og stedet stengte kl. 02.30. Ifølge egen forklaring satte han og ekteparet RB og EB seg inn i en drosje ca 10 minutter senere. Drosjen kjørte direkte sydover Elgeseter gt. og Holtermanns veg. SÅB satt foran sammen med sjåføren. Da de passerte jernbanebroen i Holtermanns veg ca 02.40-02.45, observerte SÅB et par som stod og «koste seg».

De undersøkelser utvalget har foretatt, tilsier at det ikke ville være praktisk mulig å komme seg fra restauranten «Down Town» til en drosje, og deretter kjøre til gangstien som fører opp til Stavnebrua, på under 8-10 minutter. Legges SÅB's forklaring til grunn om at det tok 10 minutter fra lyset ble slått på til de satte seg i taxien, vil det minst ha tatt 15 minutter å komme seg til stedet der observasjonen ble foretatt. Skrikene fra bueskytterbanen, som ble hørt av bl.a. GØ, kan tidfestes til mellom kl.

¹²³ Utvalget viser her til gjennomgangen nedenfor i punkt 4.9.2.

¹²⁴ Det vises her til at de hvite trådene som ble funnet på brinken, verken stammet fra offerets eller fra Moens klær.

¹²⁵ På bakgrunn av disse vitneobservasjonene ble det sendt ut en etterlysning av en person i 30-35 års alderen, ca 180 cm høy, lut i ryggen, litt «pløsete» i ansiktet og med litt stor nese, se nærmere ovenfor i punkt 3.4.2.3.

¹²⁶ Moen skal i følge flere vitner ha vært på Vernelagets hybelhus på det aktuelle tidspunkt, og beskrivelsen som ble gitt, passet heller ikke på Moen.

¹²⁷ Se ovenfor i punkt 3.4.2.4.

¹²⁸ Sandberg 2000 Torunn-saken side 89.

¹²⁹ Se ovenfor i punkt 3.4.2.4.

¹³⁰ Se nærmere ovenfor i punkt 3.4.2.4.

¹³¹ Se nærmere ovenfor i punkt 3.4.2.2.

¹³² Mappe 28, dok. nr. V/28-5 side 4 flg.

¹³³ Sandberg 2000 Torunn-saken side 47.

02.25 og 02.40. Etter politiets vurdering tar det 4 minutter og 16 sekunder å gå fra det punkt hvor SÅB observerte paret, og bort til det stedet hvor politiet antok at Torunn ble overfalt på gangstien. Dersom GØ og de andre som hørte skrik fra området rundt Stavnebrua omkring kl. 02.30-02.40, hørte Torunn skrike, passerte SÅB gangstien som fører opp til Stavnebrua, i tid etter Torunn.

Torunn må antas å ha forlatt Studentersamfundet mellom kl. 02.00 og 02.10. Det er anslått at det tar 12 minutter og 26 sekunder å gå fra Studentersamfundet til det stedet SÅB observerte paret ved oppgangen til Stavnebrua. Også tidspunktet Torunn antas å ha forlatt Studentersamfundet, tilsier at SÅB har observert en annen person enn Torunn. Selv om det ikke er mulig å trekke noen sikre konklusjoner vedrørende spørsmålet om noen vitner så Torunn, og eventuelt hvilke, fremstår observasjonene SÅB og føreren av bilen, TS, gjorde, som mindre interessante for saken.

Politiet ga i en tidlig etterforskningsfase uttrykk for at de ikke visste om Torunn hadde gått alene eller sammen med noen. Utvalget mener det foreliggende bevismaterialet gjør det mest sannsynlig at hun gikk alene. Utvalget kan ikke se at etterforskningen omkring Torunns bevegelser i Elgeseter gate og Holtermanns veg ga grunnlag for ytterligere bevisinnhenting fra politiets side etter at Moen avga sin tilståelse den 16. oktober 1977.

I gjenopptagelsesprosessen har det også vært vist til forklaringen OT ga om at han kl. 01.00 natt til den 2. oktober 1977, idet han kom over Stavnebrua, oppdaget en mannsperson som sto ved buskene på venstre side for vitnet. Det vises til punkt 3.4.2.6 og til Sandberg 2001 side 79-80. Utvalget kan ikke se at denne forklaringen skulle gi grunnlag for ytterligere etterforskningsskritt. OT beskriver at hendelsen skjedde omkring kl. 01.00, altså halvannen time før GØ hørte skriket fra bueskytterbanen. Forklaringen gir heller ikke opplysninger om særlig avvikende atferd fra denne mannen. Han var ikke «skjult på noen måte». Forklaringen utelukker ikke at mannen OT forklarer å ha sett, gikk mot broen på vanlig måte. Stien var under halvannen meter bred. Skriket/ropet fra mannen kan skyldes at OT ulovlig kom kjørende med moped over broen og presset personen inn mot buskene. Utvalget vil også fremheve at det er flere forhold ved forklaringen til OT som

gir grunn til å reise spørsmål ved dens troverdighet. Det vises her bare til punkt 3.4.2.6 ovenfor.

I forbindelse med gjenopptagelses-saken for Hålogaland lagmannsrett ble det også vist til et voldtektsforsøk som ifølge anmeldelsen skulle være begått 8. oktober 1974, se Sandberg 2000 Torunn-saken side 89-92. Dette var nokså nøyaktig tre år før drapet på Torunn, og overfallet ble begått ca. 100 meter nærmere broen, enn der politiet antok at Torunn ble overfalt. Utvalget mener at dette ikke hadde en slik bevisverdi at det ga grunnlag for ytterligere etterforskningsskritt.

Det foreligger ellers en rekke observasjoner som neppe kan ha noen forbindelse med Torunn-saken, og som det ikke kunne forventes at politiet gikk videre med. Under gjenopptagelsesprosessen er det blitt fremhevet en rekke hendelser omkring Stavnebrua hvor det er observert personer med merkelig eller uønsket opptreden.¹³⁴ Utvalget antar at disse hadde svært begrenset betydning for vurderingen av Moens skyld i Torunn-saken. Utvalget mener det var forsvarlig av politiet å stanse etterforskningen i slutten av oktober 1977.

4.7 Bruken av tvangsmidler

4.7.1 Grunnlaget for pågripelsen

Det var flere forhold som ble brukt som begrunnelse for pågripelse av Moen 7. oktober 1977.¹³⁵ Blant annet ga Moen uriktige opplysninger om når han gikk og la seg drapsnatten. Det ble videre gjort funn på Moens hybel som politiet mente kunne vise seg å knytte Moen til åstedet. Politiet hadde også mistanke om at Moen hadde blottet seg omkring Stavnebrua. Dessuten var han tidligere domfelt for brudd på sedelighetslovgivningen.

I tillegg la politiet vekt på forklaringen til en 12 gammel skolegutt, JRT, som hadde sett en mann kaste opp vest for Stavne bru om ettermiddagen tirsdag den 4. oktober.¹³⁶ Avhøret av denne gutten ble gjennomført av politibetjent Rolf Schrøen den 6. oktober 1977.¹³⁷ I politiavhøret uttalte gutten bl.a. at den mannen han hadde sett, snakket trønderdialekt. JRT ble tatt med til Valøyslyngen 2 og

¹³⁴ Sandberg 2001 side 75-79. Det presiseres at enkelte av hendelsene fremstår som helt bagatellmessige, mens andre ut fra dokumentene utvalget har, ikke kan utelukkes å ha vært begått av Moen. Se også Sandberg 2000 Torunn-saken side 89.

¹³⁵ Se ovenfor i punkt 3.5.1.

¹³⁶ Se ovenfor i punkt 3.4.5.

¹³⁷ Se ovenfor i punkt 3.5.1.

skal der ifølge en egenrapport utarbeidet av Schrøen ha identifisert Moen med stor grad av sikkerhet.

Skoleguttens forklaring om at mannen snakket trønderdialekt, var vanskelig å forene med at Moen verken hadde noe klart talespråk eller trønderdialekt.¹³⁸ Imidlertid sa vitnet også at han hadde sett mannen i samme område flere ganger angjeldende uke, og at han ved en anledning satt oppe på en bunkers hvor Moen senere i avhør fortalte at han ofte hadde tilhold. Han fortalte at en kvinne var blitt skremt av denne mannen. Utvalget har således ikke grunn til å kritisere at politiet ønsket å avklare om det var Moen gutten hadde observert.

Fra konfrontasjonen i Valøyslyngen 2 skrev politibetjent Schrøen som nevnt en egenrapport.¹³⁹ Denne nevner ikke at JRT i avhør hadde forklart at mannen snakket trønderdialekt. Egenrapporten ble dokumentført som en del av saksdokumentene, mens altså avhørsrapporten av gutten ble plassert som et 0-dokument.¹⁴⁰ Det forhold at mannen snakket trønderdialekt, var åpenbart relevant når observasjonen ble brukt som bevis for Moens skyld. Utvalget mener derfor det er en krenkelse av objektivitetsprinsippet når avhøret ble plassert som 0-dokument, mens egenrapporten ble inntatt i saksdokumentene.

Utvalget konstaterer også at politiet ikke fulgte den veiledende instruks som gjaldt for konfrontasjon.¹⁴¹ Reglene om konfrontasjon var imidlertid ikke absolutte. Hvorvidt disse reglene skulle følges, avhang av sakens betydning og betydningen av beviset. Dersom det dreiet seg om å identifisere en drapsmistenkt, skulle reglene selvsagt følges. Men dette var ikke helt situasjonen i tilfellet med Moen og JRT. Politiet ønsket at JRT skulle ta stilling til om Moen var den personen som hadde stått på broen *to dager etter* drapet. Dette kunne ikke anses likt med identifikasjon av en *drapsmistenkt*. På den annen side var hensikten med identifikasjonen nettopp å knytte Moen til drapet. Av den grunn mener utvalget at reglene om konfrontasjon burde vært fulgt.

Utvalget viser for øvrig til JRT's forklaring til Tore Sandberg av 21. august 2000 hvor han bestriker å ha identifisert Fritz Moen i 1977.¹⁴² Utvalget har ikke grunnlag for å ta stilling til om JRT i år 2000 husker feil på dette punkt, eller om politibetjent Schrøen i 1977 ga en uriktig forklaring i sin egenrapport.

Selv om man ser bort fra JRT's forklaring, antar utvalget at politiet med bakgrunn i de øvrige momentene i saken hadde tilstrekkelig grunnlag for pågripelsen.

4.7.2 Første fengsling – Moen ble ikke gitt brev- og besøksforbud

Den første fengslingskjennelsen ble avsagt 10. oktober 1977 på grunnlag av mistanke om blotting. Påtalemyndigheten fremsatte ikke krav om restriksjoner som brev- og besøksforbud eller forbud mot å lese aviser.¹⁴³ Moen hadde derfor mulighet for å følge medias dekning av Torunn-saken helt frem til kjennelse om slike restriksjoner ble avsagt 18. oktober – to dager etter den sentrale tilståelsen i saken.

Sett i lys av den utviklingen som fant sted i Fritz Moens forklaringer i perioden mellom 7. oktober og 16. oktober, var det uheldig at han hadde tilgang på aviser og kunne lese om politiets etterforskning.

Det forelå imidlertid ikke grunnlag for å begjære restriksjoner i form av brev-, besøks- og mediaforbud så lenge fengslingen alene var begrunnet i mistanke om overtredelse av straffeloven § 212 (blotting og antastelser). Moen hadde tilstått de tilfellene av blotting og antastelser som begjæringen bygget på, og det forelå da ikke noe saklig grunnlag for å nekte ham å lese aviser eller høre på radiosendinger. Det kan imidlertid spørres om fengslingsgrunnlaget burde vært utvidet til siktelse for voldtekt og drap. En slik fengslingsbegjæring ville kunne gi grunnlag for brev-, besøks- og mediaforbud.

Moen hadde overfor politibetjent Aarthur erkjent drapet på Torunn da begjæring om fengsling ble fremsatt. Erkjennelsen var imidlertid helt uten detaljer som kunne knytte ham til handlingen. De vurderingene påtalemyndigheten gjorde, må antakelig sees i sammenheng med erfaringene fra Sigrid-saken et år tidligere. I Sigrid-saken hadde politiet avhørt flere mistenkte personer, bl.a. en som senere tok sitt eget liv. Særlig VG var i den tidlige fasen av etterforskningen i Torunn-saken meget opptatt av politiets håndtering av mistenkte.

¹³⁸ Utvalget opplyser at bestyrer PHR forklarte under hovedforhandlingen at Fritz Moen var sammen med ham på hybelhuset den 4. oktober 1977 mellom klokka 18.00-20.00 og at det derfor ikke kunne ha vært Fritz Moen som skolegutten hadde sett.

¹³⁹ Rapporten er datert 10. oktober 1977, se Mappe 28, dok. nr. V/5.

¹⁴⁰ Jf. dok. nr. 0/1-2, nå ligger avhøret i Mappe 30, dok. nr. XVI/1/2.

¹⁴¹ Riksadvokatens rundskriv 4 av 26. juni 1933 som var blitt utfylt av Kriminalpolitisenralens veiledende regler for konfrontasjon.

¹⁴² Se Sandberg 2001 avsnitt 6.1.4.

¹⁴³ Jf. fengselsloven 1958 § 54.

I en artikkel med overskriften «Sladderer som drepte» ble farene ved at uskyldige utpekes som mistenkt fremhevet.¹⁴⁴ Pågripelsen av Moen for blotting ble omtalt i en rekke aviser. Men det ble presisert at politiet ikke mistenkte ham for drapet på Torunn. Utvalget antar derfor at politiet – ved å sikte Moen i en startfase utelukkende for blotting – ønsket å hindre at mistanke om drap ble kastet på ham før det forelå sikrere bevis.¹⁴⁵

Enkelte polititjenestemenn var trolig på dette tidspunkt usikre på Moens troverdighet. I en oversiktsrapport skrevet av politiførstebetjent Eirik Stedje og politibetjent Sten Hjertaas den 21. desember 1977 heter det på side 3 at politiet «ikke uten videre [kunne] feste lit til» den tilståelsen Moen hadde gitt overfor Aarthus 9. oktober.¹⁴⁶ Det ble bl.a. vist til at forklaringen ikke innholdt noen detaljer som kunne etterprøves.

På denne bakgrunn finner utvalget ikke å kunne kritisere påtalemyndigheten for at fengslingsbegjæringen den 10. oktober 1977 bygget på siktelsen for blotting, og dermed at Moen fikk tilgang til aviser de første dagene etter pågripelsen.¹⁴⁷

4.8 Medias rolle under etterforskningen

4.8.1 Medias omtale av detaljene fra åstedet

Det var stor interesse for Torunn-saken fra medias side allerede fra Torunn ble meldt savnet den 5. oktober 1977. Denne interessen ble styrket ved at Sigrid-saken fortsatt var uopklart. Saken hadde stor allmenn interesse. Det var derfor god grunn for media til å skrive om etterforskningen. I den innledende fasen benyttet politiet dessuten media til å etterlyse vitner. Det gjaldt særlig vitner som kunne belyse Torunns bevegelser i Studentersamfundet, Elgeseter gate og Holtermanns veg. I forhold til dette fungerte media som en støtte i etterforskningen.

Men avisene skrev også om svært mange detaljer fra åstedet, bl.a. at Torunn var blitt kvalt.¹⁴⁸ VG opplyste allerede 8. oktober 1977 at Torunn ble

¹⁴⁴ Se f.eks. VG 7. oktober 1977, side 7. De samme synspunktene er også fremhevet i VG 8. oktober 1977, side 7 og 10. oktober 1977, side 6.

¹⁴⁵ En slik forståelse av situasjonen kan støttes av VG den 11. oktober 1977 hvor det heter: «Politiets toppledelse i Trondheim vil unngå fadeseen i kjølvannet på Sigrid-drapet, da en person ble siktet og to andre mistenkt, uten at noen gjerningsmann ble påvist.»

¹⁴⁶ Mappe 26, dok. nr. II/4.

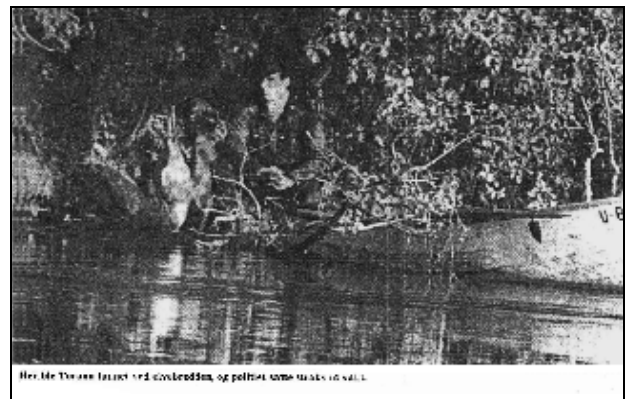
¹⁴⁷ Se motsatt Sandberg 2001 side 21.

¹⁴⁸ Se Dagbladet 8. oktober 1977.

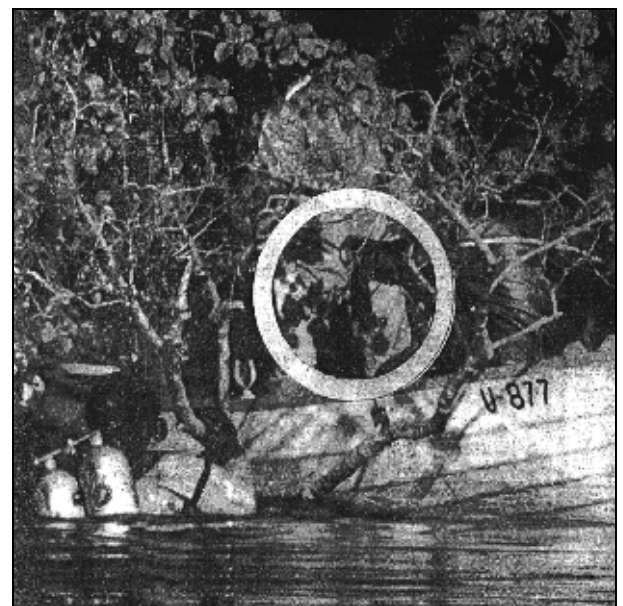
«... drept på nøyaktig samme måte som Sigrid. Begge ble strupt med et klesplagg.»¹⁴⁹ I Adresseavisen den 10. oktober 1977 kunne man lese:

«Teorien er at Torunn er blitt slått ned på gangbroen og dratt nedover skråningen mot bueskytterbanen. Hun er deretter dratt videre over bueskytterbanen og inn i det tette krattet ved elvebredden. Hvor selve voldtekten er begått, er usikkert, men Torunn var etter det vi erfarer dypt bevisstløs da hun ble skjøvet ut i vannet.»

Politibetjent Kalland har i intervju med utvalget opplyst at politiet var nødt til å henge opp telt over åstedet for å unngå at fotografer som stod på andre siden av elven, tok bilder. Både VG, Dagbladet, Adresseavisa og Arbeider-Avisa trykket likevel en rekke bilder av åstedet. Det vises bl.a. til to bilder som ble trykket i Adresseavisen den 7. og 8. oktober 1977:

Figur 4.6

Figur 4.7

¹⁴⁹ VG 8. oktober 1977.

Mens det første bildet tydelig viser en veske som henger over offeret, gir det andre bildet og billedteksten under informasjon om at politiet fant en gjenstand på elvebunnen. Den 10. oktober skrev Adresseavisen direkte at «hennes truse og dongerybukse ble funnet på samme sted som Torunn ble funnet».

Det er svært uheldig når medias omtale av saken skader etterforskningen. Detaljer som blir nevnt, kan være helt vesentlige for å avklare om en tilståelse er falsk eller ikke. I Torunn-saken fikk nettopp Moens forklaringer om detaljer avgjørende betydning for at det ble tatt ut tiltale. Aktor fremhevet i sin prosedyre at Moens forklaringer om detaljer var de sentrale bevis i saken. Det samme gjorde lagmannen i sin rettsbelæring. Flere av de detaljene det må ha vært siktet til, var omtalt i avisene. Så sent som under Hålogaland lagmannsretts behandling av gjenopptagelses-saken var Moens forklaring om stedet der han angivelig hadde kastet trusen og buksen, fremhevet som et bevismoment.¹⁵⁰ Dette var det imidlertid mulig å utlede av avisene. Dersom Moen lærte noen av detaljene fra avisene, kan medias omtale ha hatt direkte innflytelse på domfellelsen. Utvalget kan ikke se at disse detaljene hadde allmenn interesse.

4.8.2 Ga polititjenestemenn uten myndighet opplysninger til pressen?

Medias dekning av Torunn-saken aktualiserer også problemet med lekkasjer fra politiet. Adresseavisen hadde 10. oktober 1977 en artikkel med overskriften «Er politiet lekk som en sil, Brodahl?».

Her ble det reist spørsmål om Dagbladet og VG hadde fått informasjon fra obduksjonsrapporten. Kriminalsjef Brodahl benektet at informasjonen var hentet fra politiet. Flere av opplysningene avisene ga om åstedet, synes imidlertid å være bygget på politikilder. På grunn av opplysningenes art er det lite sannsynlig at disse ble gitt på pressekonferanser.¹⁵¹ Lekkasjer fra politiet til pressen under etterforskningen er svært uheldig, og det må være en viktig målsetting å begrense lekkasjer mest mulig.

¹⁵⁰ Se Hålogaland lagmannsretts kjennelse 12. februar 2002 side 40, også inntatt som *Vedlegg 3*.

¹⁵¹ Det vises her til Arbeider-Avisa 11. oktober 1977 hvor det heter: «Politiet må nødvendigvis holde ting for seg selv, sier kriminalsjef Brodahl, bl.a. fordi man må ha muligheten til å si ut tilståelser.»

4.9 Vurdering av beslutningen om å reise tiltale i Torunn-saken

4.9.1 Vurderingstema og rettslige utgangspunkt

Straffeprosessloven 1887 oppstilte ikke i lovteksten noe materielt krav for å reise tiltale.¹⁵² Dette har åpnet for en viss diskusjon omkring kravene for å ta ut tiltale. I noen land er vilkåret for å reise tiltale knyttet opp mot sannsynligheten for å få domfellelse (prosessrisiko). Andre krever at påtalemyndigheten foretar en vurdering av om vilkårene for straff er oppfylt.¹⁵³ Det siste innebærer at påtalemyndigheten må foreta en selvstendig vurdering av om bevisene oppfyller beviskravet. Selv om norsk lov ikke fastsatte noen vilkår, var det uomtvistet at det gjaldt et materielt vilkår for å ta ut tiltale i Norge. Imidlertid har det vært hevdet ulike syn på innholdet i kravet.

Andenæs mener at det i en gråsone vil være rimelig å tillate at påtalemyndigheten fremlegger saken for rettslig prøving uten at vilkårene for straff anses oppfylt.¹⁵⁴ Liland-utvalget bygger også forutsetningsvis på at det ikke alene er en bedømmelse av bevisenes holdbarhet som er avgjørende for om det skal tas ut tiltale.¹⁵⁵ Riksadvokaten har de siste årene understreket i flere rundskriv at beviskravet for å ta ut tiltale er at påtalemyndigheten både er «overbevist om at mistenkte er skyldig og om at det foreliggende bevis er tilstrekkelig til domfellelse i retten».¹⁵⁶ Instruksjonen synes å bygge på en subjektiv overbevisning og en vurdering av sannsynligheten for at bevisene vil føre til domfellelse.

Det dominerende syn i den juridiske teori er nok likevel at påtalemyndigheten må foreta en selvstendig prøving av om vilkårene for straff er oppfylt.¹⁵⁷ Strandbakken side 591 drøfter spørsmålet grundig, og oppsummerer sin drøftelse på følgende måte (fotnoter utelatt):

«Konklusjonen må bli at for å treffe et positivt påtalevedtak, må det være hevet over rimelig tvil at tiltalte er skyldig. Det kan ikke være tilstrekkelig at vedkommende tjenestemann er

¹⁵² Dette er heller ikke klart regulert i gjeldende straffeprosesslov.

¹⁵³ Se nærmere Strandbakken side 585.

¹⁵⁴ Andenæs, «God åklagarsed», side 65. Se også Hartmann i Rt. 1907 side 66.

¹⁵⁵ Se NOU 1996: 15 side 45 andre spalte.

¹⁵⁶ Se f.eks. R1 av 25. januar 2000.

¹⁵⁷ Se Bakketeig JV 1992 side 80-81; Bratholm LoR 1998 side 44; Eskeland LoR 1990 side 104; NOU 2000: 33 «Erstatning til ofrene hvor tiltalte frifinnes for straff» pkt. 3.3.2; Thomasen PEL nr 1 2000 side 28. I den retning også Hov, Påtalemyndigheten, side 140.

overbevist om tiltaltes skyld. Det må foreligge bevis som er egnet til å overbevise retten om at det ikke foreligger relevant tvil. Påtalemyndighetens bevisvurdering finner sted på bakgrunn av skriftlig bevismateriale. Det kan derfor forekomme at saken kommer i et annet lys på bakgrunn av bevisførselen under hovedforhandlingen. Det avgjørende må derfor være at det strafferettslige beviskravet er oppfylt ut fra det skriftlige bevismaterialet. ...»

Utvalget er enig i denne konklusjonen og mener rettstilstanden også var slik å forstå da tiltale ble tatt ut i Torunn-saken i 1978. Ettersom påtalemyndigheten har en *selvstendig* plikt til å vurdere om det strafferettslige beviskravet er oppfylt, er det ikke tilstrekkelig for å se om det var forsvarlig å ta ut tiltale, å konstatere at Moen ble dømt i saken. Utvalget må også prøve om bevisene ga grunnlag for å ta ut tiltale. Denne vurderingen må knyttes til *tidspunktet da tiltalebeslutningen ble tatt ut*, og den informasjon som da forelå.

4.9.2 Vurdering av tilståelsene

4.9.2.1 Utvalgets utgangspunkt

Statsadvokat Slåttsveen fremhevet under hovedforhandlingen at saken måtte avgjøres på bakgrunn av Moens tilståelse.¹⁵⁸ Utvalget er enig i at vurderingen av tilståelsene stod helt sentralt i saken. Som Andenæs har uttalt:¹⁵⁹

«Siktedes forklaring er av sentral betydning i saken. Størst vekt har den naturligvis hvis han tilstår handlingen. Erfaring viser at folk sjelden tar på seg skylden for noe de ikke har gjort. Det var ikke for ingen ting at tilståelsen under inkvisisjonsprosessen ble betegnet som «bevisenes dronning».»

Når det foreligger en tilståelse, må påtalemyndigheten normalt kunne reise tiltale med mindre det er forhold ved tilståelsen eller ved bevis situasjonen som tilsier at mistenkte ikke har begått handlingen. Politiet må aktivt undersøke om det foreligger bevis som svekker tilståelsens troverdighet. I en så alvorlig sak som Torunn-saken har politiet en betydelig utredningsplikt.¹⁶⁰

Forhold ved tilståelsen som kan reise tvil om riktigheten, kan være (1) forhold knyttet til tilståelsens innhold, (2) forhold knyttet til måten tilståelsen er avgitt på og (3) forhold ved den mistenkte person. I forbindelse med gjenopptagelsesprosessen

ble det påstått at alle de nevnte forholdene var relevante ved vurderingen av Moen tilståelse.

4.9.2.2 Forhold knyttet til tilståelsens innhold

4.9.2.2.1 Betydningen av at Moen i starten av etterforskningen hadde tilgang på aviser

Når Moens forklaringer skal vurderes, må det sees hen til at Moen først ble ilagt brev-, besøks- og mediaforbud ved rettens kjennelse av 18. oktober 1977. Frem til dette tidspunkt kunne han gjøre seg kjent med avisenes omtale av saken. Politidokumentene inneholder en del motstridende opplysninger om hvorvidt Moen faktisk leste aviser i denne perioden. I det første avhøret den 7. oktober 1977 forklarte Moen at han hadde lest om drapet i avisene de siste to dagene.¹⁶¹ I avhør den 14. oktober sa han at han den 12. oktober hadde lest avisen for mandag den 10. oktober.¹⁶² Han trodde det også var et bilde fra selve stedet «hvor ulykken hadde hendt, akkurat ved enden av Stavne bru». Det var tale om et flyfoto over åstedet hvor det også var merket opp «spor».

Moen fortalte også til de rettspsykiatriske sakkyndige at han leste aviser etter at Torunn ble drept.¹⁶³ Under politiavhøret av Moen i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen i 2000 fremstår det som noe uklart om Moen mener han fikk informasjon om drapet fra avisene.¹⁶⁴ Utvalget legger uansett til grunn Moens forklaring fra 1977 og antar at han i perioden mellom pågripelsen 7. oktober og frem til 18. oktober leste enkelte aviser.¹⁶⁵

Det er imidlertid forhold som kan tyde på at han ikke leste avisenes omtale av drapet særlig grundig. Torunns bekledning ble stadig omtalt i

¹⁶¹ Mappe 28, dok. nr. VI/2.

¹⁶² Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 8.

¹⁶³ Mappe 5, dok. nr. IX/1-8 side 23.

¹⁶⁴ I avhørsrapporten heter det: «Da vitnet ble hentet av politiet, fredag 7.10.77, visste han ikke at det var funnet en død jente ved Stavnebroen. Det fikk han vite av Aarthur samme dag, da vitnet ble beskyldt for drapet. Han hadde heller ikke lest i aviser eller andre skrifter om drapet. ... På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han lærte noe om sakene gjennom avisene, svarte han benektende på det. Han hadde sett noen bilder, bl.a. et flyfoto av Stavnebrua, men det var politiet som lærte ham om hva som hadde skjedd.» Avslutningsvis i avhørsrapporten heter det: «I forbindelse med opplesing av avhøret ville Tore Sandberg bemerke at det ikke ble protokollert at vitnet hadde forklart at han fikk lese aviser den tiden han satt varetektfengslet på «Tunga». På spørsmål til vitnet, sa han at han leste aviser om Torunn-saken i ca. 2 uker, før politiet tok fra ham den muligheten. På det samme tidspunkt ble han også nektet å høre på radio.» (Se Mappe 38, dok. nr. 14, side 2.)

¹⁶⁵ Konklusjonen støttes av forklaringen fra Moens tidligere hybelvert JO som fortalte at Moen leste aviser og var godt oppdatert da han leide hybel hos ham, jf. Mappe 27, dok. nr. V/70-1.

¹⁵⁸ Se nærmere nedenfor i punkt 5.4.3.

¹⁵⁹ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 166.

¹⁶⁰ Det vises her til drøftelsen ovenfor i punkt 6.2.

avisene i dagene etter hun forsvant.¹⁶⁶ Den 12. oktober hadde Adresseavisen på forsiden også et bilde av en person ikledd tilsvarende klær som Torunn hadde på seg drapsnatten. Når Moen likevel ikke forklarte seg om Torunns iøynefallende gule jakke, kan det tyde på at Moen ikke fikk særlig mye ut av avislesingen. Det kan likevel ikke utelukkes at han hentet noen opplysninger fra avisomtalen. Ved vurderingen av hans tilståelse vil utvalget derfor se hen til hvilke detaljer om åstedsfunnene som var fremkommet i avisene.

4.9.2.2.2 *Slo Torunns hode mot gjerdet ved stien*

I tilståelsen den 16. oktober 1977 forklarte Moen:

«Han gikk rett fram mot henne, og da han kom inn til henne satte han det ene kneet kraftig i maven på henne. Samtidig tok han tak i nakken eller klærne rundt nakken med venstre hånd. Han trykket deretter med en gang hodet hennes mot stålrøret. Han husker ikke om han trykket hodet mot røret en eller to ganger.»

Dette er en billedliggjøring som gir inntrykk av at hendelsen var selvopplevd. Forklaringen forutsatte kjennskap til gjerdet som gikk langs gangstien. Gjerdet hadde så vidt utvalget kan se, ikke vært omtalt i avisene. Moen var imidlertid godt kjent i området og må ha kjent til gjerdet.

¹⁶⁶ Uten at listen er ment å være uttømmende, følger det f.eks. av:

· Adresseavisen 6. oktober 1977: «Hun er 172 cm høy med slank legemsbygning og meget lyst, krøllet langt hår. Hun snakker Kongsberg-dialekt. Da hun sist ble sett, var hun iført en hvit skjortebluse med vide ermer, strikket vest i lilla farger som danner et mønster, mørke blå levis dongerybukser, mørke blå joggesko med hvite striper. Den savnede hadde med seg en tynn, gul regnjakke og en beige skulderveske av stoff med glidelås.»

· VG 6. oktober 1977: «Hun var iført hvit skjortebluse med vide ermer, strikket vest i lilla farger som danner mønster, mørk blå «Levis» olabukse, mørk blå joggesko med hvite striper. Det er trolig at hun som ytterplagg brukte en tynn, gul regnjakke, og hun bar sannsynligvis en beige skulderveske av stoff med glidelås.»

· Arbeider-Avisa 7. oktober 1977: «Uten at man skal legge noe som helst i det, kan en til og med slå fast at de var temmelig likt kledd, begge bar gul regnkappe og blå dongerybukse og joggesko.»

· VG 7. oktober 1977: «Torunn var kledd nesten likedan, regnjakkene var nesten identiske!»

· Adresseavisen 8. oktober 1977: «Denne kvelden var Torunn Finstad kledd i en tynn, gul regnjakke, mørkeblå Levis dongeri-bukser og mørkeblå joggesko med hvite striper. Under regnjakken var hun iført en hvit skjortebluse med vide ermer og en strikket vest i lilla farger.»

· I perioden fra 10. oktober og dagene fremover ble det også daglig gitt beskrivelse av en kvinne TEI så, og presisert at denne trolig var Torunn. I den forbindelse nevnes både vesken og gul regnjakke og mørke benklær.

Moen beskrev også at han angrep Torunn på gangstien. Dette var i samsvar med politiets funn og antatt teori. Teorien var omtalt i avisen nettopp de dagene Moen skal ha lest aviser.¹⁶⁷ Han kunne derfor ha blitt kjent med politiets teori derfra. Denne delen av forklaringen har da begrenset betydning for tilståelsens troverdighet.

Moen forklarte at han trykket Torunns hode kraftig mot stålgjerdet. Beskrivelsen av hendelsesforløpet er forenlig med de skader som ble funnet på Torunns hode og hals.¹⁶⁸ Skadene var ikke omtalt i media. Politiet hadde heller ikke noen klar formening om hvordan Torunn hadde fått skadene. Frem til Moen ga sin forklaring den 16. oktober 1977, hadde politiet antatt at Torunn var slått med en gjenstand.¹⁶⁹ Denne delen av Moens forklaring var derfor noe som politiet neppe kunne ha overført bevisst eller ubevisst til Moen.

Politiførstebetjent Eirik Stedje har opplyst til utvalget at Moens forklaring på dette punkt var et sentralt moment ved vurderingen av tilståelsens troverdighet.¹⁷⁰ Utvalget er enig i at dette øker troverdigheten, men vil fremheve at opplysningen ikke kunne være noe avgjørende bevis for at Moen hadde begått drapet. Moen kan ha tenkt seg hvordan han *kunne* ha utført handlingen, og forklart seg i tråd med dette. Det er også usikkert om skadene som ble funnet på Torunn, faktisk ble påført henne på den måten Moen beskrev. Merkenene kan ha blitt påført ved andre former for stump vold.¹⁷¹

¹⁶⁷ I Adresseavisen 7. oktober 1977 heter det f.eks.: «De spor som er funnet hittil tyder på at drapsmannen har gått til angrep på Torunn i nærheten av brokaret på Stavne-siden, og slept henne nedover den bratte skråningen og over sletten inn i buskaset ved elvebredden. ...» I Dagbladet het det samme dag: «Furene i skråningen like etter gangveien og videre over jordet kan tyde på at drapsmannen har slått ned på sitt offer og så dratt det nedover, vekk fra gangveien, fordi han visste det kunne komme flere på vei hjem fra sentrum og til Byåsen.» Den 10. oktober skrev Adresseavisen: «Teorien er at Torunn er blitt slått ned på gangbroen og dratt nedover skråningen mot bueskytterbanen.»

¹⁶⁸ Tore Sandberg stilte under gjenopptagelsesprosessen nye spørsmål omkring dette til professor Olav A. Haugen som obduserte Torunn. Haugen utarbeidet en rapport hvor han bl.a. skrev: «Alle de påviste og beskrevne skader i hodet/halsregionen er følger av gjentatt stump vold. Skadene er vel forenlig med å kunne være fremkommet på en slik måte som Fritz Moen har beskrevet. Blødningene i issen/bakholderegionen kan også være fremkalt ved støt mot den beskrevne jernstang/rekkverk, men kan også være fremkalt ved et senere fall i skråningen.» (Mappe 38, dok. nr. 15.)

¹⁶⁹ Dette har daværende politiførstebetjent Eirik Stedje opplyst i intervju til utvalget. Enkelte spørsmål reist i politiavhør kan tyde på det samme.

¹⁷⁰ Dette momentet fremheves også av Hålogaland lagmannsrett i kjennelsen i saken, datert 12. februar 2002, side 40.

4.9.2.2.3 *Gikk stien ned til bueskytterbanen og fant henne igjen ved et gjerde nederst i skråningen*

I tilståelsen av 16. oktober 1977 forklarte Moen hvordan han fant igjen Torunn nede ved bueskytterbanen:

«Han gikk stien gjennom graset fram til det stedet hvor Torunn lå. Det er ikke gjerde der, men stolper etter et gammelt gjerde. Det er stålstolper.»

I avisene ble det spekulert i at gjerningsmannen selv hadde dratt offeret ned skråningen. Men gjerdestolpene var så vidt utvalget kan se, ikke omtalt i avisene. Dette er derfor detaljer som styrker troverdigheten. Samtidig må det fremheves at Moen var kjent i området, og forklaringen vitner derfor ikke nødvendigvis om kjennskap til handlingen.

Da drapet ble begått, var det tversgående ståltråder trukket gjennom stolpene, slik at Moens forklaring på dette punkt var uriktig.¹⁷² Moen forklarte selv under den første rekonstruksjonen at han fant igjen Torunn på sørsiden av gjerdet. Det innebar at hun måtte ha sklidd under gjerdet.¹⁷³ Også under avhøret den 19. april 1978 forklarte Fritz Moen at «... Det virket som om jenta hadde sklidd gjennom gjerdet slik at hun lå på selve sletten ...». Dersom Torunn skled under eller gjennom gjerdet, og utvalget utelukker ikke at det er mulig,¹⁷⁴ kan dette forklare hvorfor Moen ikke kjente til de tversgående ståltrådene.

Under den andre rekonstruksjonen den 19. april 1978 endret imidlertid Moen forklaring på dette punkt. Han sa da at han fant henne på nordre side av gjerdet.¹⁷⁵ Legges denne forklaringen til grunn, er det vanskeligere å forstå at Moen ikke skulle kjenne til ståltrådene som gikk gjennom gjerdestolpene. Det var riktignok mørkt, og Moen forklarte selv at han var sint og opphisset. På dette punkt er det likevel et avvik som fremstår som van-

skeligere å forklare. Utvalget mener likevel ikke at dette avviket i seg selv kunne være avgjørende for bedømmelsen av tilståelsen.

4.9.2.2.4 *Flaggstengene ved hytten på bueskytterbanen*

I tilståelsen den 16. oktober 1977 forklarte Moen også: «Han er ikke sikker på akkurat hvor dette stedet var i nærheten av flaggstengene ved hytta.» Utvalget har ikke sett at disse flaggstengene ble omtalt i avisene. Kjennskapet til flaggstengene viser at Moen har kjennskap til stedet, men ikke nødvendigvis til handlingen. Moen var godt kjent i området. Det var trolig også mulig å se flaggstengene fra Verne-lagets hybelhus hvor Moen bodde. Kjennskap til flaggstengene har derfor etter utvalgets syn liten betydning for tilståelsens troverdighet, se f.eks. Mappe 26, dok. nr. III/13 figur 89.

4.9.2.2.5 *Gjennomførte to samleier – ett med sædavgang*

I det sentrale avhøret den 16. oktober 1977 heter det:¹⁷⁶

«Han hadde da samleie med henne to ganger. Han tror han fikk sædavgang – han er sikker på det. ... Han fikk sædavgang ved første samleie, men han fikk ikke av det andre. Han orket ikke å holde på lengre med henne.»

I avhørsrapporten fra dagen etter fremgår det eksplisitt at han «fikk sædavgang inne i hennes «kjønsllem»».¹⁷⁷ Torunn ble funnet ca. 5 døgn etter overgrepet, og av den grunn er forklaringen til Moen ikke uforenlig med manglende påvisning av sædceller under obduksjonen.¹⁷⁸ Utvalget kan derfor ikke se at dette momentet kan tillegges noen vekt i bevisvurderingen.¹⁷⁹

I avhørsrapporten fra den 19. april 1978 heter det:¹⁸⁰

¹⁷¹ Se professor Olav A. Haugens rapport, Mappe 38, dok. nr. 15 side 3.

¹⁷² Sandberg 2006 side 82 fremhever dette som et moment som i betydelig grad svekker tilståelsens troverdighet.

«... Sett fra avstand – for eksempel oppe fra stien der Fritz Moen var godt kjent – har den høye vegetasjonen etter all sannsynlighet skjult de horisontale stålvaierne – mens de vertikale stålstolpene trolig også har vært synlige også fra gangstien på oversiden av skråningen. I den høye vegetasjonen [...kan] en bevisstløs Torunn Finstad neppe ha passert gjerdet. Fritz Moen må i så fall selv ha fått henne over eller gjennom gjerdet. Selv i nattemørket kan han ikke ha unngått å registrere at det var et gjerde i bunnen av skråningen.»

¹⁷³ Mappe 26, dok. nr. III/6-1.

¹⁷⁴ Se motsatt Sandberg 2006 side 120.

¹⁷⁵ Mappe 26, dok. nr. III/6-3.

¹⁷⁶ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 11-14.

¹⁷⁷ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 19.

¹⁷⁸ Dette var tema i professor Olav A. Haugens rapport skrevet i forbindelse med gjenopptagelsesprosessen. I rapporten heter det: «Muligheten for mikroskopisk påvisning av spermier i utstrykspreparat fra vaginalinnhold synker med tiden fra gjennomført samleie/antatt sædavgang, men kan i en del tilfeller fortsatt være mulig etter flere døgn. I dette tilfelle ble celleutstryk fra vagina undersøkt ca. 5 døgn etter antatt gjennomført samleie. Manglende påvisning av sædceller kan derfor verken avkreftes eller bekrefte at det har skjedd sædavgang i vagina.» Afdelingsleder dr.med. Niels Morling har i uttalelse av 3. mars 2001 sluttet seg til dette, se Mappe 42, dok. nr. 72.

¹⁷⁹ Slik også Høyesteretts kjæremålsutvalg Rt. 2003 side 1389 avsnitt 277. Tore Sandberg har i sine bevisanalyser fremhevet dette som et bevismoment, se Sandberg 2000 Torunn-saken side 31 flg. og Sandberg 2006 side 83.

«Siktede hadde imidlertid vanskeligheter med å få penis inn i hennes kjønnsorgan og han fikk sædavgang etter ca. 3 minutter. Sæden gikk imidlertid ikke inn i henne, men på bakken utenfor. Siktede er helt sikker på at sæden ikke gikk inn i hennes kjønnsorgan.»

Obduksjonsrapporten ble først ferdigstilt etter at Moen hadde forklart at han fikk sædavgang i vagina. Når han etter at obduksjonsrapporten forelå, endret forklaring slik at den ble i samsvar med de tekniske funnene, kan det gi grunn til mistanke om at Moen kan ha fanget opp opplysninger som har gjort at han endret sin forklaring i tråd med de tekniske funn. Dette kan være et moment i vurderingen av tilståelsens troverdighet.

4.9.2.2.6 Trodde ikke Torunn var våken

I avhørsrapporten datert 16. oktober 1977 heter det:¹⁸¹

«Han tror ikke at Torunn var våken. Hun rørte ikke på seg.»

Moen forklarte ikke på noe tidspunkt at Torunn kom til bevissthet etter at han angrep henne på gangstien. Frostating lagmannsrett bygget også i dommen på at Torunn «formentlig har vært bevisstløs fra overfallet på stien». Sandberg har i sine bevisanalyser fremhevet uforenligheten mellom dette og vitneforklaringer. Særlig har vitneforklaringen fra GØ stått sentralt.¹⁸²

GØ, som kom på sykkel over Stavnebrua på det aktuelle tidspunktet, forklarte at hun hørte et angstskrik i nærheten av brinken, der politiet antok at det seksuelle overgrepet ble utført.¹⁸³ GØ's observasjon, dersom skriket hun hørte kom fra Torunn, var uforenlig med at Torunn var bevisstløs fra hun ble overfalt på gangstien, til hun døde.

To andre vitner forklarte også at de hørte skrik fra dette området i det aktuelle tidsrommet. RFJ hørte et skrik fra Stavnebrua natt til 2. oktober i tidsrommet kl. 02.25-02.40. Hun var da på sin bopel i Elvevegen 30, som i luftlinje ligger omkring 300 meter unna.

MH som bodde i 10. etasje i Bostadveien 10, forklarte at hun hørte et skrik i retning fra Stavnebrua. Bostadveien 10 lå ca. 600 meter fra funnste-

det.¹⁸⁴ Det utelukkes ikke at MH kan ha hørt skrik fra åstedet. Avstanden gjør imidlertid denne observasjonen vesentlig mindre sikker.

I avhøret forklarte MH også at hun før skriket hørte «tydelig snakk og tydelig en mannsstemme». Utvalget finner det lite sannsynlig at MH kunne høre en vanlig samtale fra bueskytterbanen. Dersom «mannsstemmen» ikke var svært kraftig, hørte hun trolig en samtale som var nærmere enn bueskytterbanen. En kraftig mannsstemme ville trolig ha blitt hørt av andre personer som oppholdt seg nærmere åstedet, f.eks. GØ. Uansett anses derfor MH's observasjon som mindre betydningsfull for bedømmelsen av Moens forklaring, se tilsynelatende motsatt oppfatning Sandberg 2000 Torunn-saken side 51.

Utvalget finner det meget sannsynlig at det var Torunns skrik GØ hørte. For å forene GØ's observasjon med Moens forklaring måtte Torunn først ha besvimt da hun ble slått mot gjerdet, og deretter kommet til bevissthet mens hun ble dratt over sletten, eller mens hun lå på brinken. Det har under gjenopptagelsesprosessen vært reist spørsmål ved om Torunn kunne ha kommet til bevissthet med de skader hun var påført i hodet. I rapporten fra professor Olav A. Haugen konkluderte han bl.a. med:¹⁸⁵

«Jeg anser det for trolig at Torunn Finstad kan ha skreket da hun ble angrepet, men at hun etter at skadene er oppstått, sannsynligvis har vært bevisstløs eller sterkt omtåket og ikke har kunne føre en samtale slik som vitnene AS/JEH har beskrevet for politiet.»

Olav A. Haugen har i intervju med utvalget også gitt uttrykk for at det etter hans oppfatning var lite sannsynlig at Torunn ville komme til bevissthet innen kort tid med de skader hun hadde i hode og halsregionen da hun ble funnet.

På grunn av dette svaret tok utvalget kontakt med overlege i neuropatologi Kari Skullerud ved Rettsmedisinsk institutt. Etter å ha gjennomgått obduksjonsrapporten mente Skullerud at skadene som Torunn hadde pådratt seg, hadde medført at hun fikk en hjernerystelse. Ettersom verken selve hjernesubstansen eller de bløte hjernehinnene var skadet, ville hjernerystelsen bare ha gitt bevisstløshet/omtåket i noen få minutter. Det var derfor grunn til å anta at Torunn kunnet ha kommet til bevissthet noen minutter etter trau-

¹⁸⁰ Mappe 28, dok. nr. VI/39.

¹⁸¹ Mappe 28, dok. nr. VI/4 side 11-14.

¹⁸² Se Sandberg 2000 Torunn-saken side 48 flg. og Sandberg 2006 side 24.

¹⁸³ Mappe 27, dok. nr. V/11. Avhørene er grundig redegjort for ovenfor i punkt 3.4.2.5.

¹⁸⁴ Mappe 27, dok. nr. V/25.

¹⁸⁵ Mappe 38, dok. nr. 15.

mene hun var utsatt for. Moens forklaring om hvordan han angrep Torunn oppe ved gangstien, er da etter utvalgets syn fullt forenlig med at Torunn utstøtte et høyt angstskrik nede ved brinken.

Dersom Torunn kom til bevissthet og utstøtte et angstskrik fra brinken, står dette i motstrid til Moens forklaring om at han *trodde* Torunn ikke hadde vært «våken» etter han slo henne mot gjerdet oppe ved gangstien. Moen hadde rett nok svært redusert hørsel. Likevel er det underlig om han ikke skulle ha oppdaget om Torunn skrek – og forutsetningsvis ytte motstand. Selv om dette svekker troverdigheten i Moens tilståelse, kan det tenkes flere forklaringer på at en gjerningsmann ikke husker eller bevisst unnlater å fortelle om slike detaljer. Noe viktig argument i vurderingen av tilståelsens troverdighet er dette derfor ikke.

AS og JEH's¹⁸⁶ forklaringer har også vært trukket frem som bevismomenter i denne sammenhengen. De hadde vært i Nils Stavnes vei, vest for Stavnebrua, og møtte GØ da hun kom mot dem fra Stavnebrua. GØ skal ha fortalt at hun hadde hørt et skrik, og ba AS og JEH høre etter når de passerte broen. Både AS og JEH forklarte at de hørte stemmer nede fra bueskytterbanen. Sandberg har i gjenopptagelsesprosessen hevdet at disse forklaringene utelukker Moen som drapsmann.¹⁸⁷

AS (senere AH) forklarte under avhørene i 1977 at hun hørte skrik og stemmer rett nede i skråningen ved gangstien. I intervju med utvalget har AH bekreftet dette. Observasjonen ble altså ikke knyttet til bueskytterbanen og brinken. JEH anga i 1977 ikke nøyaktig hvor han hørte skrik fra. I forbindelse med gjenopptagelsesprosessen har både Sandberg og politiet avhørt JEH om dette. Sandberg konkluderte med at JEH hørte lydene fra det «høyaktuelle området».¹⁸⁸ I intervju med utvalget fortalte JEH at han hørte lyder fra bueskytterbanen, og at det virket som om det var et stykke fra stien.

Etter sitt innhold er forklaringene vanskelige å forene med det skriket GØ hadde hørt noen minutter tidligere. Beskrivelsen av en samtale med ord som «de ser oss» og skrik fra en kvinne som «blir kilet», kan vanskelig knyttes til Torunn og drapsmannen bare noen minutter etter det angstskriket GØ beskrev i sine avhør. I intervju

med utvalget ga både AH og JEH uttrykk for at observasjonene de hadde gjort, ikke lot seg forene med GØ's forklaring, dersom de alle hadde hørt Torunn.

Hålogaland lagmannsrett skrev i sin kjennelse av 12. februar 2002:

«... Samtidig opplyste hun [AS] at hun på veien hjem sa til JEH at «dersom noen nå blir savnet ville hun ringe til politiet». Uttalelsen gir en antydning om at AS ikke uten videre oppfattet det hun hadde hørt som en normal samtale, eller utelukket at noen var i fare. Heller ikke det JEH i politiforklaring 5. oktober 1977 opplyste å ha hørt, var egnet for refleksjoner av den art AS ga uttrykk for på veien hjem.»

AS forklarte også at det var GØ's opplysning om angstskrik som gjorde at hun gikk til politiet.

Utvalget finner det usikkert om JEH og AH hørte Torunn og drapsmannen (eller noen andre i området), om de hørte to forskjellige personer og hva som ble sagt/hvilke lyder som ble utstøtt. Utvalget finner derfor ikke å kunne tillegge disse vitnenes forklaringer noen vekt ved bedømmelsen av tilståelsens troverdighet.

4.9.2.2.7 Kastet buksen og trusen i elven

Det har også vært fremhevet som et sentralt moment i vurderingen av tilståelsens troverdighet at Moen allerede i avhøret den 16. oktober forklarte at han tok « Torunns bukse og truse og gikk ned skråningen og kastet disse i elva.»¹⁸⁹ I dagene etter funnet av Torunn ble det i media antydning at buksen var funnet et annet sted.¹⁹⁰ I Adresseavisen den 10. oktober sto det imidlertid at buksen var funnet samme sted som Torunn.¹⁹¹ Det fremgikk også flere steder at Torunn var fun-

¹⁸⁶ Se utvalgets redegjørelse for forklaringene deres ovenfor i punkt 3.4.2.5.

¹⁸⁷ Se bl.a. Sandberg 2000 Torunn-saken side 56-60.

¹⁸⁸ Se Sandberg 2000 Torunn-saken side 59.

¹⁸⁹ Tilsynelatende kan det se ut som om det har vært antatt at dette ikke hadde vært omtalt i media, og at Moens opplysning på dette punktet derfor i betydelig grad knyttet ham til handlingen. Dette ble fremhevet så sent som av Hålogaland lagmannsrett i kjennelse av 12. februar 2002 på side 40.

¹⁹⁰ Arbeider-Avisa 7. oktober heter det: «– Har etterforskerne funnet noen av Torunns eiendeler i denne furen? – Ja, det er hittil funnet en sokk og noe annet tøy. Hva dette tøyet er, vil ikke Brodahl ut med, men etter alt å dømme dreier det seg om dongerybuksa, den var trukket av henne da hun ble funnet.» Dagbladet skriver samme dag at det: «I furen lå en sokk. På jordet ble noen av klærne hennes funnet. Hvilke vil politiet ennå ikke opplyse. Ifølge kriminalsjef Per Brodahl var hun avkledd nedentil da politihunden fant henne. På overkroppen hadde hun den gule tynne regnfrakken.»

¹⁹¹ Adresseavisen viser 8. oktober et bilde av noe som er funnet i elven. I omtalen heter det «... og en del gjenstander som kan ha interesse for saken ble plukket opp.» Det er neppe mulig å se ut fra bildet hva som ble plukket opp. Men den 10. oktober skriver Adresseavisen direkte: «Hennes truse og dongerybukse ble funnet på samme sted som Torunn ble funnet.»

net delvis nede i Nidelva. Moen opplyste å ha lest en avis fra 10. oktober, og det kan ikke sees bort fra at Moen leste de aktuelle opplysningene i avisen. Utvalget finner imidlertid at Moens forklaring ga skinn av å være selvopplevd, og at dette styrket troverdigheten.

4.9.2.2.8 Klærne Torunn hadde på seg

I tilståelsen 16. oktober 1977 og i dagene etter forklarte Moen at han ikke husket hvilke klær Torunn hadde på seg. Først den 19. april 1978 forklarte han at hun hadde «Olabukse» på seg og at «denne var blåfarget». Dette stemte med de faktiske forhold, men har liten bevisvekt da det hadde vært nevnt i avisene flere ganger høsten 1977.¹⁹²

Etter det utvalget kan se, har Moen aldri forklart seg om hvilke klær Torunn hadde på overkroppen da hun ble angrepet. Torunns gule jakke var iøynefallende, men det er neppe uvanlig at en gjerningsmann ved handlinger som voldtekt og drap ikke kan huske hvilke klær offeret hadde på seg.¹⁹³ Dette kan forklares i gjerningsmannens sinnstilstand, eventuelt kombinert med ruspåvirkning. Momentet kan neppe tillegges noen stor vekt ved vurderingen av tilståelsens troverdighet.

4.9.2.2.9 Glidelås i buksen til Torunn

Moen nevnte i avhørene den 16. oktober at han «tok ... opp glidelåsen i buksen hennes». Det er riktig at hun hadde glidelås i buksen. Påtalemyndigheten fremhevet dette under gjenopptagelsesprosessen som et moment som styrket tilståelsens troverdighet.¹⁹⁴ Utvalget er enig i at det viser en billedliggjøring som i noen grad styrker troverdigheten. Glidelås i en dongeribukse er imidlertid så vanlig at Moens utsagn ikke kan tas til inntekt for noen tilknytning til handlingen.

4.9.2.2.10 Vesken Torunn hadde med seg

Allerede i avhøret den 16. oktober 1977 opplyste Fritz Moen at han ikke kunne huske om Torunn

hadde veske. Dette var også tema i avhør den 8. november 1977.

Tore Sandberg har vurdert sannsynligheten for at Moen ikke skulle ha oppdaget vesken.¹⁹⁵ Blant annet ble det undersøkt om en veske ville falle av en person dersom politiets hendelsesforløp ble lagt til grunn. Sandberg gjennomførte en rekonstruksjon hvor en «Lærdal redningsdukke» ble rullet ned skråningen med en veske hengende rundt halsen. Vesken falt av 3-4 meter nede i skråningen.¹⁹⁶ Han anførte på denne bakgrunn at «skulderveskens plassering – sammenholdt med det hendelsesforløp som dommen over Fritz Moen bygger på – er et bevismoment som må synes egnet til å føre til frifinnelse». Videoopptaket av rekonstruksjonen viser at redningsdukken ble rullet ned skråningen. Bredden på legden politiet fant, tilsier imidlertid at Torunn eventuelt ble skjøvet ned skråningen med hodet eller bena først. Særlig hvis hun skled med hodet først, begrenser dette sannsynligheten for at vesken falt av. Vesken ble funnet hengende over Torunn nede ved elven. Dette kan forenes med hendelsesforløpet som er lagt til grunn i åstedrapporten. At Moen ikke forklarte noe om Torunns veske, svekker likevel troverdigheten i forklaringen.

4.9.2.2.11 Snoren rundt Torunns hals

Moen benektet å ha knyttet en snor eller klær rundt halsen på Torunn. Dette var bl.a. tema under politiavhøret 8. november 1977 hvor Moen eksplisitt hevdet at «han aldri har gjort det slik». Under hovedforhandlingen skal obducenten, professor Olav A. Haugen, ha sagt at det var lite sannsynlig at snoren hadde kommet passivt rundt halsen til Torunn.¹⁹⁷ Utvalget er enig i denne vurderingen, og det legges til grunn at gjerningsmannen aktivt har surret snoren rundt halsen hennes.

Sandberg har fremhevet dette som et viktig avvik i Moens tilståelse.¹⁹⁸ Rus og sinnstilstand kan imidlertid i noen grad forklare at en gjerningsmann glemmer en slik detalj. En gjernings-

¹⁹² For eksempel skrev Adresseavisen 6. oktober 1977 at personen som var forsvunnet hadde på seg «mørke blå levis dongerybukser, mørke blå joggesko med hvite striper», VG 6. oktober 1977 skrev at hun hadde på seg «mørk blå «Levis» olabukse» og Arbeider-Avisa 7. oktober 1977 omtalte «blå dongerybukse og joggesko». Denne listen er ikke uttømmende.

¹⁹³ Sml. Sandberg 2000 Torunn-saken side 18.

¹⁹⁴ Mappe 42, dok. nr. 100.

¹⁹⁵ Jf. Sandberg 2006 side 30 flg.

¹⁹⁶ Sandberg 2006 side 30.

¹⁹⁷ Dette fremkommer av notatene NTB-journalist Skjalg Fremo skrev under hovedforhandlingen.

¹⁹⁸ Se bl.a. Sandberg 2000 Torunn-saken side 10 flg. På side 86 i Sandberg 2006 oppsummeres dette på følgende måte: «... det må være svært bemerkelsesverdig at han ikke skulle huske at regnjakkensnoren var surret to ganger rundt Torunns hals – hvis Fritz Moen virkelig var gjerningsmannen. ... Det anføres at dette er en handling fra gjerningsmannens side som er av en slik drastisk og dramatisk karakter at det er uforståelig at Fritz Moen ikke skulle ha husket dette.»

mann kan også bevisst velge å unnlate å forklare seg om denne detaljen. Innrømmelsen av denne detaljen ville f.eks. knytte ham nærmere til det uoppklarte drapet på Sigrid. Utvalget er likevel enig i at dette er en side ved Moens forklaring som svekket tilståelsen.

4.9.2.2.12 *Torunn var skitten på kroppen da han kastet henne ned mot Nidelva*

I avhøret den 16. oktober 1977 fortalte Moen at Torunn var skitten da han forlot henne ved Nidelva. Dette stemmer med åstedrapporten.¹⁹⁹ Under gjenopptagelsesprosessen ble dette fremhevet som et moment som styrket troverdigheten.²⁰⁰ Momentet ble også vektlagt av Hålogaland lagmannsrett i kjennelsen av 12. februar 2002. Overgrepet skjedde på en gresslette i oktober måned. Det hadde regnet, og Moen beskrev at han dro Torunn over bueskytterbanen. Hans beskrivelse tilsier at hun ble skitten. Utvalget kan ikke se at forklaringen nødvendigvis knytter Moen til handlingen. Men det er tale om en billedliggjøring som kan gi skinn av å være selvopplevd.

4.9.2.2.13 *Betydningen av at det var en utvikling i Moens forklaringer*

Moens forklaringer endret seg betydelig underveis. Sandberg har i bevisanalyser fremhevet flere sider av denne utviklingen som sentrale ved vurderingen av tilståelsens troverdighet.²⁰¹ Det er neppe uvanlig at skyldige personer har en betydelig utvikling i forklaringene.²⁰² Mange starter med å benekte handlingen. Å distansere seg fra handlingen ved å omtale den som en drøm, er kanskje noe mer påfallende. Den første forklaringen om angrepet ved brokaret ga handlingen et mindre alvorlig preg. En slik forklaring kan derfor være rasjonelt begrunnet.

Politibetjent Sten Hjertaas, forklarte under gjenopptagelsesprosessen:²⁰³

«Vitnet husket godt at det var et slags mønster i Moens forklaringer. Han begynte med noen få innrømmelser, fravek disse, kom tilbake til de, forklarte seg litt mer, forklarte seg om ting som om de var drøm for å distansere seg fra hva han

hadde gjort, gikk tilbake på forklaringene, gjentok de ... mer detaljert til han til slutt kom med den hele sannhet som en egen fri fortelling. Det samme, på en måte mønster, mente vitnet at Moen også hadde ved de rekonstruksjoner som vitnet var tilskuer til. Ved sine siste endelige tilståelser/forklaringer i begge sakene, hadde Moen presisert at han da ville gi den utildekkede sannhet, og vitnet mente at han husket at han kunne se på Moens kroppsspråk at han var ærlig ved disse forklaringene. Vitnet ville også bemerke at det er helt normalt at en person i affekt, i beruset tilstand og i tillegg så langt tilbake i tid, ikke kan huske alle detaljer. Moen husket, spesielt medregnet de sist nevnte momenter, svært vitale momenter/detaljer, forbausende godt.»

Da Moen forklarte seg om blotting og antastelser, endret han også forklaring. Den 7. oktober 1977 forklarte han at han hadde blottet seg i området rundt Stavnebrua. Han beskrev så ett tilfelle hvor han antastet *en* kvinne. Allerede dagen etter innrømmet han i avhør flere andre tilfeller av antasting.²⁰⁴ Utvalget vil likevel peke på at avisene i en tidlig fase av etterforskningen ga en beskrivelse av politiets teorier som kan minne om de første forklaringene til Moen, se f.eks. Adresseavisen datert 7. oktober 1977 i figur 4.8.

I første avhør den 7. oktober 1977 fortalte Moen at han hadde lest om drapet de to siste dagene i avisene. Utvalget antar derfor at Moen leste dette avisoppslaget. Den første forklaringen kan derfor være hentet fra avisene. Utvalget mener likevel at endrede forklaringer i seg selv ikke har noen avgjørende betydning for tilståelsens troverdighet. Det vises bl.a. til at Moen etter den sentrale tilståelsen den 16. oktober 1977 i all hovedsak holdt fast ved denne forklaringen.²⁰⁵

4.9.2.3 *Måten avhørene ble gjennomført på, og forhold knyttet til Moens person*

Utvalget har ovenfor lagt til grunn at intensiteten i avhørene og enkeltstående hendelser fra avhørssituasjonen innebar et betydelig press for Moen i

¹⁹⁹ Se Mappe 26, dok. nr. III/13 side 19.

²⁰⁰ Se Mappe 42, dok. nr. 100.

²⁰¹ Sandberg 2000 Torunn-saken side 10 flg.

²⁰² Slik også Hålogaland lagmannsretts kjennelse av 12. februar 2002 side 40 og Høyesteretts kjæremålsutvalg Rt. 2003 side 1389 avsnitt 275.

²⁰³ Mappe 38, dok. nr. 03.

²⁰⁴ Noen av kvinnene som Moen forklarte at han hadde antastet, meldte seg senere. De ga i hovedsak samsvarende forklaringer med det Moen hadde fortalt i disse avhørene. Moen viste således et visst modus for å utvikle sine forklaringer, og hvor tilståelsene i betydelig grad lot seg verifisere.

²⁰⁵ Slik Høyesteretts kjæremålsutvalg Rt. 2003 side 1389 avsnitt 317-319. Tore Sandberg har kritisert dette synspunktet. Det vises her til Sandberg 2006 side 116-118. Utvalget tolker ikke det rettslige avhøret den 5. november 1977 slik Sandberg gjør, og kan ikke se at de øvrige avvikene som forekommer i Moens forklaring etter dette tidspunkt, er av større betydning.

Figur 4.8

perioden mellom pågripelsen den 7. oktober og tilståelsen den 16. oktober 1977.

Dette må vurderes opp mot Moens personlighet og personlige forutsetninger. Fritz Moen var fengslet fra avhørene ble innledet. Han hadde et svært begrenset nettverk og var i realiteten avskåret fra kontakt med omverdenen. Han hadde trolig meget begrenset kontakt med sin forsvarer. Dessuten er det grunn til å tro at han hadde betydelig autoritetsfrykt. I denne situasjonen var det fare for å få en falsk tilståelse.

Fritz Moen hadde både på grunn av sin oppvekst og sine handikap en skjevutviklet personlighet. Han var på mange måter en naturlig mistenkt.

Samtidig som Moens forklaringer utviklet seg mot en tilståelse i samsvar med politiets åstedsfunn, vekslet han mellom å tilstå og å nekte for å ha begått drapet. Utvalget tok dette opp med utrykningsleder og politiførstebetjent Eirik Stedje. Stedje opplyste at han ikke hadde opplevd dette i noen andre saker. Dette fremstår også for utvalget som svært spesielt og reduserer tilståelsens troverdighet.

Betydningen av Moens kommunikasjonsproblemer har også vært fremhevet som sentralt for bedømmelsen av tilståelsens troverdighet.²⁰⁶

For utvalget har det vært vanskelig å danne seg et bilde av hvor store kommunikasjonsproblemer Moen hadde.²⁰⁷ Det er motstridende opplysninger om dette i saken. I kommunikasjonen med Moen var det mange muligheter for misforståelser. Moen forsto kanskje ikke spørsmålene, eller de ble formidlet feil av tolken. Moen kan ha svart feil, eller svarene ble tolket feil. Han kunne tro eller gi inntrykk av at han hadde forstått det som ble sagt, selv om han ikke hadde forstått.

Dette kan bety at Moens tilståelser ikke alltid ble nedtegnet riktig. Det er imidlertid usannsynlig at de mange tilståelsene – overfor politiet, psykia-

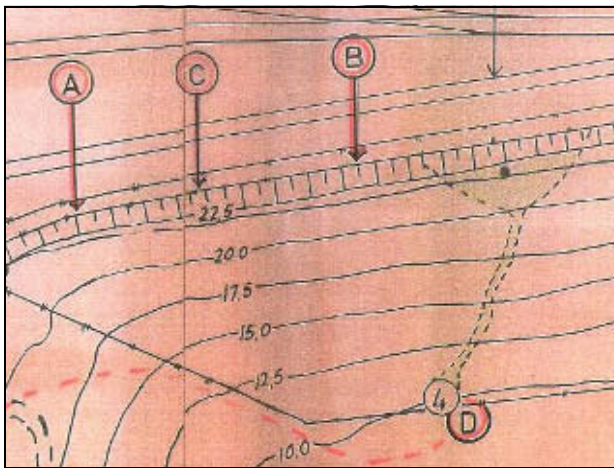
²⁰⁶ Sandberg 2006 side 124-125: «Feil i tegnspråktolkning – misforståelser. Ved den muntlige behandlingen i Hålogaland lagmannsrett i desember 2001 av Fritz Moens gjenopptakelsesbegjæring dokumenterte videoopptak at tegnspråktolkene hadde feiltolket Moen slik at det ble fremstilt som om han igjen hadde tilstått drap under eksaminasjonen av Moen i lagmannsretten. Feilen ville ikke blitt oppdaget uten at det ble gjort videoopptak som tolkene studerte etterpå. ... Videoopptak fra pressekonferanse i Oslo den 14.10.2003 etter frifinnelsen for drapet på Sigrid [...] dokumenterer også hvor lett misforståelser og feil kan oppstå – selv i en situasjon der meget erfarne tegnspråktolker har utført tolkearbeidet.»

²⁰⁷ Se nærmere om Moens språkforståelse ovenfor i kapittel 2.3.

tere og domstolene – alle har sitt grunnlag i misforståelser. Utvalget kan heller ikke se at Moens problemer med å forstå abstrakte begreper rokker ved hovedinnholdet i forklaringene, som i det vesentlige gjelder konkrete forhold.²⁰⁸ Utvalget utelukker imidlertid ikke at språkproblemer og manglende begrepsforståelse kan ha vært medvirkende til å vikle Moen inn i en falsk tilståelse. Det vises her f.eks. til tilståelsen Moen ga til Aarthun den 9. oktober og omstendighetene omkring denne.²⁰⁹ Utvalget har også merket seg at hans tilsynelatende tilståelse i Hålogaland lagmannsrett viste seg å være en misforståelse.

4.9.2.4 Rekonstruksjonene

4.9.2.4.1 Rekonstruksjon av selve overfallet

Figur 4.9

«A» markerer det stedet hvor Moen på første rekonstruksjon forklarte at han så Torunn komme mot seg, mens «C» angir det punkt hvor han forklarte at han skjøv henne ned skråningen. Den stiplede linjen viser den legden politiet antar at Torunn lagde, da hun ble skjøvet ned skråningen. Avviket mellom «C» og den stiplede linjen er omkring 25 meter. Tore Sandberg har fremhevet at dette avviket tyder på at tilståelsen er falsk.²¹⁰ Moen kan imidlertid ha husket feil. Hans sinnstil-

²⁰⁸ I den forbindelse vises til rettspsykiatrisk erklæring fra døvepsykiater Hauge (Føreland) av 13. mai 1978 side 7 som kan forstås slik at Moen var godt orientert: «Han angret tydelig veldig på at han tidligere hadde tilstått å ha drept Torunn Finstad. Han var svært persevererende når det gjaldt utsagnet om at politiet var lure, og at de hadde lært ham hva han skulle si. Han hadde god oversikt over den foreliggende situasjon, også hva han kanskje kunne forvente rent straff-rettslig.»

²⁰⁹ Se nærmere ovenfor i punkt 3.4.3.3 og nedenfor i punkt 7.3.1.

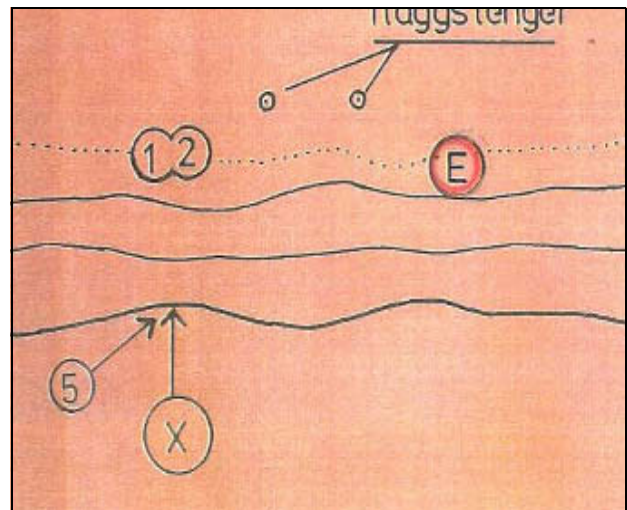
²¹⁰ Sandberg 2006 side 9.

stand og ruspåvirkning kan forklare til dels betydelige avvik.²¹¹ Utvalget kan derfor ikke se at dette avviket kan tillegges noen betydelig vekt for bedømmelsen av tilståelsens troverdighet.²¹²

4.9.2.4.2 Rekonstruksjonen omkring stedet ved gjerdet i bunnen av skråningen

Ifølge rekonstruksjonsrapporten skal Moen, da han kom ned til bunnen av skråningen, ha studert terrenget og selve gjerdet. Han skal ha benyttet lommelykt og tilslutt pekt ut et bestemt sted der han mente at han fant Torunn. Dette var under 50 cm fra legden. Ved andre rekonstruksjon skal avviket ha vært noe større. Både måten rekonstruksjonen beskrives på, og den nøyaktige angivelsen av stedet, særlig ved første rekonstruksjon, tydet på at Moen forklarte seg om noe selvopplevd.

4.9.2.4.3 Rekonstruksjonen ved brinken og stedet hvor Torunn ble forlatt.

Figur 4.10

«E» angir stedet hvor Moen under befaringen fortalte at Torunn «lå og sov». Politiet antok at benklærne ble tatt av ved 1 og 2. Avviket er på ca. 15 meter. Det var mørkt på gjerningstidspunktet, og Moen var i en opphisset sinnstilstand og var dessuten beruset. På denne bakgrunn kan heller ikke dette avviket tillegges noen særlig vekt.²¹³

²¹¹ Avviket kan forklares ved at Moen løp lengre mot Torunn enn han husket, eller ved at han påviste feil sted hvor han satt da han så Torunn komme over broen, eller eventuelt en kombinasjon av disse.

²¹² Tilsvarende Høyesterett kjæremålsutvalg Rt. 2003 side 1389 avsnitt 279.

²¹³ Slik også Høyesterett kjæremålsutvalg Rt. 2003 side 1389 avsnitt 279.

4.9.2.4.4 Måten Torunn ble ført ned til elven på

Politibetjent Kalland opplyste til utvalget at politiet under åstedsarbeidet hadde reist spørsmål ved hvorfor gjerningsmannen hadde latt Torunn bli liggende i vannkanten. Etter rekonstruksjonene, hvor Moen viste hvordan han brukte det ene benet og den venstre armen for å dytte Torunn ut i elven, fikk man en forklaring som politiet mente støttet troverdigheten i tilståelsen. Utvalget finner at politiet med rette har oppfattet Moens beskrivelse som noe selvopplevd som styrket troverdigheten.

4.9.2.5 Hadde Moen alibi?

I Frostating lagmannsretts dom fra 29. mai 1978 ble Moens tilståelse i retten lagt til grunn med hensyn til hendelsesforløpet. Tilståelsen innebar at Moen hadde vært på Vernelagets hybelhus i samvær med andre på kvelden og utover natten mellom 1. og 2. oktober 1977. Det oppsto en misstemning i løpet av kvelden. Retten la til grunn at Moen ble kalt for «tufs», og at han fikk en følelse av at omgivelsene gjorde narr av ham. Videre la retten til grunn at Moen gikk til sitt rom noe over kl. 00.30.

I gjenopptagelsesbegjæringen for domstolen analyserte Sandberg dette opp mot forklaringer fra de personene Moen oppholdt seg sammen med i Vernelagets hybelhus den aktuelle kvelden. Sandberg konkluderte med at «når BS er sikker på at Fritz Moen var i fellesstua kl. 02.00, så kan Fritz Moen ikke være på plass før etter at 5 vitner har hørt skrik fra åstedet».

Utvalget har gjennomgått de ulike vitneavhørene ovenfor i punkt 3.4.4 og viser til dette. Forklaringene er nokså sprikende med hensyn til når Moen forlot dagligstuen. Mye tyder likevel på at det var senere enn Frostating lagmannsrett bygget på.

I vanlig gangfart tar det omtrent 10 minutter fra Valøyslyngen 2 og frem til gangstien som fører opp til Stavnebrua. Til stedet der Moen forklarte at han satt da han så Torunn komme, tar det omtrent 15 minutter.²¹⁴ Selv om Moen også skulle kle på seg, var det tilstrekkelig tid for ham til å komme seg til overfallstedet før Torunn må antas å ha kommet gående mellom kl. 02.25-02.40. Utvalget legger til grunn at Moen ikke hadde alibi for drapstidspunktet.

De avviker det er mellom Moens forklaring og det øvrige bevisbildet med hensyn til tidsangivelsen, kan etter utvalgets syn i liten grad påvirke troverdigheten i forklaringen.

²¹⁴ Tidsangivelsen bygger på at utvalget selv har gått opp den aktuelle ruten.

4.9.3 Andre bevis i saken

4.9.3.1 Betydningen av modus

Moen tilstod allerede i det første avhøret å ha blotet seg i området rundt Stavnebrua. I tillegg tilstod han at han ved ett tilfelle hadde tatt en kvinne i skrittet. Dette skulle ha skjedd på Stavnebrua. Dagen etter forklarte han seg om flere tilfeller hvor han hadde tatt kvinner i skrittet. Moen var også domfelt for blotting tidligere og i den forbindelse ilagt sikring. Selv om det er betydelig avstand mellom disse handlingene, og et drap, viste dette et unormalt atferdsmønster som gjorde Moen til en naturlig mistenkt i Torunn-saken. Også Moens tilknytning til området rundt Stavnebrua styrket grunnlaget for å ta ut tiltale mot ham.

4.9.3.2 Betydningen av Moens fysiske handikap

Det har vært reist spørsmål ved om Moen var fysisk i stand til å utføre den handling han tilstod, f.eks. om han kunne trekke den bevisstløse Torunn over bueskytterbanen. I åstedsrapporten fremgår det at politiet foretok en rekonstruksjon hvor en figurant med samme vekt og høyde som Torunn ble forsøkt trukket over gresset etter en vekt. Vekten gjorde utslag på mellom 30 og 32 kilo.²¹⁵

Spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive undersøkte Moens fysiske kapasitet.²¹⁶ Han la til grunn at Moen hadde lært seg til å kompensere for tapet av funksjon i høyre arm ved å oppøve venstre arm. Uten å ha målt Moens kraft la Kleive til grunn at Moen var i stand til å utføre ganske store fysiske prestasjoner.

I forhold til motorikken fremhevet Kleive at Moen kledde av og på seg uten vanskelighet og var fullt selvhjulpent. Han konkluderte med at Moens ferdigheter med venstre hånd var langt bedre enn det som er vanlig. Utvalget kan ikke se at Moens fysiske kapasitet skulle være til hinder for å utføre drapet på Torunn slik han selv har beskrevet handlingen.

4.9.3.3 Tekniske bevis

Aktor i saken, statsadvokat Mikael Slåttsveen, fremhevet i innledningsforedraget under hovedforhandlingen at politiet på tross av omfattende undersøkelser ikke hadde tekniske bevis som knyttet Moen til drapet.²¹⁷ Utvalget legger til

²¹⁵ Mappe 26, dok. nr. III/13 side 18.

²¹⁶ Ligger i dag i Mappe 28, dok. nr. VI/33.

²¹⁷ Se nærmere nedenfor i punkt 5.4.3.

grunn at også negative funn i mange tilfeller vil kunne være et bevis.

Resultatene fra de fleste analysene i denne saken kunne ikke med noen sikkerhet knytte Moen til åstedet – eller utelukke ham. For eksempel viste sammenligninger av jordprøver fra åstedet og fra jord på Moens dynejakke at prøvene var nærmest identiske. Men siden denne jordsammen-setningen var vanlig i hele området, kunne det ikke fastslås at jorden på Moens jakke stammet fra åstedet. Resultatet kunne neppe tillegges særlig bevisvekt i noen retning.

Som utvalget har redegjort for, var det ikke usannsynlig at de hvite tråder som ble funnet på brinken, kunne stamme fra gjerningsmannen. På tross av undersøkelser opp mot Moens og Torunns klær klarte ikke politiet å knytte trådene til noen av dem. Dette negative funnet var etter utvalgets syn relevant som bevis i saken. Funnet måtte derfor inngå i vurderingen av om det forelå rimelig tvil om Moens skyld.

4.9.3.4 *Sammenhengen med Sigrid-saken*

Helt fra starten av etterforskningen i Torunn-saken hadde politiet en viss mistanke om at det kunne være samme person som hadde drept Sigrid og Torunn. Det var store likhetstrekk mellom de to drapene. De drepte var unge kvinnelige studenter på ca. 20 år, og begge kom fra dans i Studentersamfundet. Begge drapsstedene ligger sør-øst for og i gangavstand fra Studentersamfundet. Både Torunn og Sigrid ble drept på et relativt øde sted en regntung natt omtrent på samme årstid (september/oktober). Det dreier seg i begge tilfeller om et seksualdrap, hvor ofrene først var slått i hodet. De var begge etterlatt avkledd (Torunn kun nedentil). Klærne var kastet rundt på åstedet. Den største likheten var likevel at begge ble funnet med en hettesnor fra egen jakke knyttet/surret rundt halsen. Denne detaljen (fra Sigrid-saken) ble ikke omtalt i avisene før drapet på Torunn. Bare svært få personer skulle derfor kunne kjenne til dette. For utvalget fremstår det som meget sannsynlig at det var samme gjerningsmann i begge sakene. Også politiet så umiddelbart likheten mellom sakene og arbeidet derfor ut fra den teori at man sto overfor én gjerningsmann. Dette bekrefte også av medias omtale av saken.²¹⁸

Da det var sterke bevis som tilsa en og samme drapsmann, ville det samlede bevisbildet i den ene saken ha relevans for den andre. Da tiltale ble tatt ut i 1978, hadde Fritz Moen tilstått drapet på Torunn. Han hadde hele tiden konsekvent benektet drapet på Sigrid, på tross av en rekke avhør. Det

sentrale var likevel at to bevis talte for at Fritz Moen ikke kunne ha begått drapet på Sigrid:

I rapporten fra prosekutor Halldis Lie ved Rettsmedisinsk Institutt, datert 16. februar 1977, ble det fastslått at det var påvist blodtypesubstans av type A i sekretet funnet i Sigrids vagina. Sigrid hadde blodtype 0, og det var derfor lite sannsynlig, men ikke utelukket, at den påviste substans kunne stamme fra henne. I rapporten ble det videre lagt til grunn at det var «overveiende sannsynlig» at substansen skrev seg fra den påviste sæd. Denne måtte i tilfelle stamme fra en person med blodtype A utskiller.²¹⁹ Fritz Moen hadde blodtype AB ikkeutskiller. Den opprinnelige rapporten tilsa med styrke at Moen ikke kunne ha begått drapet på Sigrid.

Etter at Moen hadde tilstått drapet på Torunn, ble prosekutor Lie bedt om å lage en tilleggsrapport som ble datert 24. oktober 1977. I rapporten vurderte hun sjansene for at den påviste A-substans kunne skyldes bakterier, og således ikke stammet fra den påviste sæd. Konklusjonen var:

«I «Sigridsaken» er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Som utvalget kommer tilbake til nedenfor i punkt 8.3.4, er det langt mer sannsynlig at den som avla sæden, hadde blodtype A utskiller enn det rapporten rent språklig ga grunnlag for. Objektivt sett var analysene av blodet funnet i Sigrids vagina og på flere andre klesplagg et bevis som tilsa at Moen ikke kunne ha begått drapet på Sigrid. Imidlertid fremsto rapporten som villedende på dette punkt og åpnet for at Moen kunne være drapsmann i Sigrid-saken. Da tiltalebeslutningen ble tatt ut i Torunn-saken, var det denne rapporten statsadvokaten hadde å holde seg til.

Det andre sentrale beviset som talte for at Moen ikke hadde begått drapet på Sigrid, var Moens alibi. Natten til 5. september 1976 var Moen i Selbu.²²⁰ Betydningen av alibiet ble imidlertid

²¹⁸ Det vises her bl.a. til VG 10. oktober 1977 under overskriften: «Dobbeltmorder med blodtype A». Det gjengis følgende fra brødteksten: «Politiet er nå ganske overbevist om at det er en dobbeltmorder man leter etter i Trondheim. Og derfor kan det med stor sikkerhet påstås at Torunn Finstads morder er en mann med blodtype A. De to drapene i Trondheim er rene tvillingforbrytelser...» To dager tidligere hadde VG (8. oktober 1977) uttalt at Torunn ble drept på samme måte som Sigrid. Blant annet ble det opplyst at hun ble «strupt med et klesplagg».

²¹⁹ Se nærmere nedenfor i punkt 7.2.2.3.

svekket før tiltalebeslutningen ble tatt ut.²²¹ Det forelå likevel fortsatt en rekke bevismomenter som tilsa at Sigrid ble drept natt til 5. september 1976. Særlig vitneavhørene om skrik natt til 5. september tilsa at Sigrid ble drept denne natten. Når det ikke ble tatt ut felles tiltale, antar utvalget at årsaken lå i mangel på bevis i Sigrid-saken. På grunn av sannsynligheten for at én og samme drapsmann stod bak drapene, skulle imidlertid tvilen i Sigrid-saken ha vært trukket inn som bevis i vurderingen av om det var rettmessig å ta ut tiltale i Torunn-saken.

4.9.3.5 Ikke andre konkrete spor

Politiets etterforskning hadde gitt et godt bilde av Torunn som person, i tillegg til at hennes bevegelser frem til kl. 01.45 natt til 2. oktober var kartlagt så langt det lot seg gjøre. Politiet hadde ikke noen andre konkrete mistenkte enn Moen. Så lenge etterforskningen ikke ga klare spor i andre retninger, var også dette et moment som kunne trekkes inn ved bevisvurderingen.

4.9.4 Var det i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo» å ta ut tiltale? Konklusjon

Utvalget mener det er grunn til å tro at tilståelsen ble gitt under et betydelig press, noe som gir økt risiko for falsk tilståelse, særlig på grunn av Moens spesielle personlighetstrekk. Det må likevel fremheves at enkelte elementer i tilståelsen tilsa at Moen ikke ga etter for press. Moen benektet f.eks. konsekvent å ha surret en snor rundt halsen på Torunn.

Samtidig inneholdt Moens forklaringer svært mange detaljer som stemte med åstedfunnene. Mange av detaljene knyttet Moen til stedet der handlingen ble begått. En del av detaljene i tilståelsen var det mulig å lese ut av aviser Moen hadde tilgang til. Moen forklarte seg imidlertid ikke om viktige detaljer som var omtalt i avisene.²²² Det var derfor grunn til å reise spørsmål om Moen hentet opplysninger fra avisene.

Det som særlig styrket troverdigheten i tilståelsen, var etter utvalgets oppfatning Moens forklaring omkring angrepet på Torunn oppe på gangstien. Måten Moen beskrev at han slo Torunn mot gjerdet på, var forenlig med skader obduksjonen viste at Torunn var påført. Denne delen av forkla-

ringen var heller ikke i samsvar med politiets teori og svekket dermed teorien om at politiet hadde «lært ham» detaljene i saken.

Andre detaljer i Moens tilståelse tydet også på at Moen forklarte seg om noe selvopplevd. Enkelte deler av forklaringen var vanskelig å forene med åstedfunnene. Avvikene var imidlertid ikke større enn at de kan forklares ut fra en gjerningspersons sinnstilstand. Moen forklarte selv at han var opphisset og beruset.

Generelt synes rekonstruksjonene å ha styrket Moens tilståelse. Politibetjent Torbjørn Kalland har opplyst til utvalget at Moen under rekonstruksjonene opptrådte på en meget troverdig måte. Dette støttes også av at forsvarer Hallstein Pedersen etter andre rekonstruksjon skal ha uttalt at han ikke lenger var i tvil om hvem som var drapsmannen.

Utvalget finner at det som eventuelt kunne etablere rimelig tvil om Moens skyld, særlig var knyttet til Sigrid-saken og de bevis som talte mot at Moen hadde drept Sigrid. De store likhetstrekkene mellom sakene gjorde det meget sannsynlig at det var samme person som drepte Torunn og Sigrid. Særlig det forhold at Moen hadde alibi på det tidspunktet Sigrid mest sannsynlig ble drept, måtte trekkes inn i vurderingen av om Moen hadde begått drapet på Torunn. Bevisene utelukket imidlertid ikke at drapstidspunktet kunne være et annet enn politiet først hadde antatt. Slik sett var Moen ikke utelukket som drapsmann i Sigrid-saken.

Men også de hvite trådene som ble funnet på «brinken» mellom Torunns sokk og ullfibrene fra Torunns genser, og de undersøkelser som ble gjort omkring dette funnet, kunne indikere at det var en annen gjerningsmann enn Fritz Moen.

Bevismomentene i saken gjorde bevisvurderingen vanskelig. Tilståelsen var meget overbevisende. Falske tilståelser er ikke vanlig, og det finnes neppe mange eksempler på at en falsk tilståelse inneholder så mange detaljer som svarer til tekniske funn. I dette lys mener utvalget påtalevedtaket var innenfor beviskravet som ligger i «in dubio pro reo».

4.9.5 Var saksbehandlingen forsvarlig? Konklusjon

Påtalekompetansen når det gjelder voldtekt og drap, lå hos Riksadvokaten.²²³ I praksis blir påtalevedtak som skal treffes av Riksadvokaten, forbe-

²²⁰ Se nærmere nedenfor i punkt 7.3.3.

²²¹ Se nærmere nedenfor i punkt 7.3.3, som omtaler det nye avhøret av vitnet LO (senere LOR).

²²² Det vises her både til hvilke klær (særlig jakken) Torunn hadde på seg, og vesken hun bar med seg.

²²³ Straffeprosessloven 1887 § 89 første ledd nr. 1, jf. straffeloven § 233 første jf. annet ledd og straffeloven § 192.

redt ved at politiet først utarbeider en innstilling, som blir sendt til statsadvokaten. I større saker vil politiet enkelte ganger gi en skriftlig fremstilling av bevissituasjonen i saken. Statsadvokaten utarbeider deretter en ny innstilling som sendes til Riksadvokaten. Riksadvokaten vil normalt treffe sin beslutning om tiltale skal tas ut, uten å redegjøre skriftlig for vurderingen av bevisene. Da Torunn-saken ble etterforsket, var det vanlig i slike saker at politiet skrev en oversiktsrapport.

I tråd med objektivitetsprinsippet skulle oversiktsrapporten gi en objektiv beskrivelse av resultatene fra politiets etterforskning. Både bevis som talte for og mot Moens skyld, skulle tas opp. I Torunn-saken hvor tilståelsen sto sentralt, burde det vært foretatt en vurdering av forklaringens troverdighet. Andre sentrale bevis burde også vært vurdert. Utvalget fremhever her særlig sammenhengen mellom Torunn-saken og Sigrid-saken, men kan også nevne de hvite trådene som ble funnet på brinken. Oversiktsrapporten i Torunn-saken inneholder verken en vurdering av troverdigheten i tilståelsen (avvikene), betydningen av Sigrid-saken eller det negative funnet som er nevnt.²²⁴ Det faktiske grunnlaget for påtalevedtaket var derfor utilfredsstillende.

²²⁴ Rapporten ligger i Mappe 26, dok. nr. II/4. Den inneholder en gjennomgang av alle forklaringene til Moen, men det er her ingen informasjon om at tilståelsen avviker fra tekniske funn. Rapportens vurdering av Moens forklaring er nokså overfladisk med hensyn til vurderingen av avvikene.

Statsadvokatens innstilling til Riksadvokaten i Torunn-saken er datert samme dag som politiets innstilling og er bare en ren påtegning. I en så alvorlig sak hvor statsadvokaten selv skal aktorere, bør det foretas en selvstendig gjennomgang av bevisene. Det gjelder selv om det forelå en tilståelse. Utvalget har grunn til å tro at det ble gjennomført møter med statsadvokaten til stede før politiet skrev sin innstilling, og at statsadvokaten slik sett hadde arbeidet seg inn i saken. Det vises bl.a. til at statsadvokat Slåttsveen var til stede under rekonstruksjonen den 19. april 1978. Utvalget har derfor ikke grunnlag for å rette noen kritikk mot statsadvokaten. Det er imidlertid i ettertid vanskelig å si noe sikkert om hvilke bevis statsadvokaten var kjent med, og hvordan han vurderte disse.

Statsadvokatens innstilling er datert fredag 31. mars 1978. Utvalget antar at Riksadvokaten først mottok denne ekspedisjonen mandag 3. april 1978. Riksadvokatens ordre er datert 5. april 1978, og Riksadvokaten kunne ikke på denne korte tiden ha foretatt noen grundig gjennomgang av sakens dokumenter. Etter utvalgets syn kan det normalt ikke oppstilles noe krav om at Riksadvokaten skal foreta en selvstendig gjennomgang av detaljene i saken. Det er da helt avgjørende at politiets innstilling og fremstilling av saken er grundig og objektiv. Dette kommer utvalget tilbake til nedenfor i kapittel 13.4.2.3.

Kapittel 5

Hovedforhandling og dom i Torunn-saken

5.1 Sammendrag

Under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett i perioden 22. til 29. mai 1978 tilsto Moen drapet på Torunn Finstad under sin forklaring første dag. Han ga samtidig uttrykk for at han var uskyldig, og at det hele sto for ham som en drøm. Neste dag benektet han drapet og sa at politiet hadde lært ham detaljene i saken. Fredag 26. mai avga han på ny en fullstendig tilståelse, og ved denne anledningen ble det ifølge avisomtalen av saken ikke tatt noen forbehold.

Mandag 29. mai ble først skyldspørsmålet prosedert. Etter at lagmannen hadde holdt sin rettsbelæring, traff juryen sin avgjørelse. Moen ble funnet skyldig i drap og voldtekt av Torunn. Det ble deretter holdt prosedyrer vedrørende straffespørsmålet. Lagmannsrettens dom er datert samme dag. Moen ble idømt fengsel i 20 år og inntil 10 års sikring.

Dommen ble påanket den 9. juni 1978. Det ble anket både over straffens lengde, sikringstiden og sikringens form. Høyesterett satte ned fengselsstraffen til 16 år.

5.2 Aktors redegjørelse til lagmannen

Straffeprosessloven 1887 bestemte i § 292 femte ledd at «Tiltalebeslutningen tilligemed en kort Redegjørelse for Sagen og dens Beviser tilstilles Lagmanden». Redegjørelsen til lagmannen i Torunn-saken finnes ikke lenger i politiets dokumenter.¹

5.3 Kort om gangen i en hovedforhandling for lagmannsretten

Skyldspørsmålet i saker hvor strafferammen var over fem års fengsel, skulle etter straffeprosess-

loven 1887 avgjøres av lagmannsretten som første instans.² Lagmannsretten ble i slike saker – på samme måte som i dagens jurysaker – satt med tre juridiske dommere og en jury/lagrette bestående av ti legdommere.³ Det var lagretten som avgjorde skyldspørsmålet ved å svare ja eller nei på spørsmål om tiltalte var skyldig i det straffbare forhold.

Etter en del innledende formalia startet selve hovedforhandlingen med at tiltalebeslutningen ble lest opp, og tiltalte ble spurt om han erklærte seg skyldig. Aktor holdt deretter innledningsforedrag hvor han redegjorde for hendelsesforløpet i saken og gjennomgikk de bevis som skulle føres.⁴ Forsvareren fikk anledning til å komme med korte bemerkninger. Deretter oppfordret lagmannen tiltalte til å avgi forklaring.⁵ Tiltalte hadde imidlertid ikke plikt til å forklare seg.⁶ Etter at tiltalte eventuelt hadde avgitt sin forklaring, ble de øvrige bevis ført. Sentralt sto forklaringer fra vitner, opplesing av dokumentbevis, ulike former for granskning og forklaringer fra sakkyndige.

Forhandlingen om skyldspørsmålet ble avsluttet med at aktor og forsvarer holdt hvert sitt sluttinnlegg (prosedyre). Deretter var det anledning til replikkveksling.⁷ Påtalemyndigheten fremla forslag til de spørsmål som skulle forelegges lagretten.⁸ Etter en viss forhandling om spørsmålene skulle lagmannen lese dem opp og gjennomgå dem,⁹ samt holde en rettsbelæring for lagretten.¹⁰

Lagretten skulle deretter trekke seg tilbake og ta stilling til skyldspørsmålet. Etter at lagretten hadde gitt sitt svar på de spørsmål som var stilt, og som bare kunne besvares med ja eller nei, skulle de tre juridiske dommerne vurdere lagrettens kjennelse. De tre juridiske dommerne kunne i visse tilfeller sette lagrettens avgjørelse til side

¹ Utvalget har tatt kontakt med førstestatsadvokat Jan H. Dahle ved Trøndelag statsadvokatembeter for å undersøke om redegjørelsen kan spores opp. I svarbrev av 27. februar 2007 har utvalget fått opplyst at Dahle ikke kunne huske å ha sett redegjørelsen blant dokumentene.

² Straffeprosessloven 1887 § 19 første ledd.

³ Straffeprosessloven 1887 § 306.

⁴ Straffeprosessloven 1887 § 329 første ledd.

⁵ Straffeprosessloven 1887 § 329 første ledd.

⁶ Straffeprosessloven 1887 § 329 annet ledd.

⁷ Straffeprosessloven 1887 § 339 første ledd.

⁸ Straffeprosessloven 1887 § 341.

⁹ Straffeprosessloven 1887 § 347 første ledd.

¹⁰ Straffeprosessloven 1887 § 347 annet ledd.

enten den gikk ut på at tiltalte var skyldig,¹¹ eller at han var uskyldig.¹²

Dersom lagretten svarte nei på skyldspørsmålet, og denne kjennelsen ble godtatt, skulle det avsies frifinnelsesdom.¹³ Dersom lagretten svarte ja på skyldspørsmålet, og kjennelsen ble godtatt, skulle det gjennomføres en forhandling vedrørende straffeutmålingen.¹⁴ Etter denne forhandling ble dom avsagt.¹⁵

5.4 Hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett

5.4.1 Innledning

Hovedforhandling i Torunn-saken ble gjennomført i perioden 22. til 29. mai 1978. Aktor i saken var statsadvokat Mikael Slåttsveen, mens advokat Hallstein Pedersen var Fritz Moens forsvarer. Fagdommere i saken var lagmann Mats Stensrud (formann), ekstraordinær lagdommer, sorenskriver Ingvar Høstad og sorenskriver Richard Tønnesen.¹⁶

Døveprest Gudmund Dueland og bestyrer Odd Lillehaug var tolker under hovedforhandlingen.¹⁷ De rettspsykiatriske sakkyndige var politilege Karl-Ewerth Horneman, overlege Per Hegrenæs og spesiallege Anne Regine Hauge (Føreland).¹⁸ Så vidt utvalget kan se, var de til stede under hele hovedforhandlingen.

Det er ikke vanlig at det utarbeides noe referat av det som blir sagt under en hovedforhandling. Det gjelder både i sivile saker og i straffesaker. Ordningen var ikke annerledes etter straffeprosessloven 1887.

Torunn-saken ble verken filmet eller stenografert. De kilder utvalget kan holde seg til er:

- rettsboken¹⁹
- aktors vitnelister²⁰
- avisreferat²¹
- intervjuer av personer som fulgte hovedforhandlingen. Særlig sentralt står intervjuene ut-

valget har hatt med NTB-journalist Skjalg Fremo. Han skrev nokså utfyllende notater fra hovedforhandlingen. Utvalget har sammen med Fremo gjennomgått notatene fra de sentrale deler av hovedforhandlingen.

Det kildematerialet som gjelder forhandlingen i Frostating lagmannsrett i mai 1978, er ikke ideelt. Utvalget vil komme tilbake til forslag om lydopptak fra hovedforhandlinger i straffesaker under punkt 13.4.8.

5.4.2 Oversikt over de ulike rettsdagene

Utvalget gir her en kort oversikt over hva som skjedde de ulike rettsdagene, før den nærmere redegjørelsen nedenfor:

Dato

Ma 22.05	Moen erklærte seg ikke skyldig i voldtekt og drap, men skyldig i flere av tilfellene som gjaldt blotting/utuktig handling. Tolken gjennomgikk prinsipper for tolkning. Aktors innledningsforedrag. Moen avga forklaring, hvor han tilsto, beskrev draps handlingen, men sa seg uskyldig.
Ti 23.05	Uklarhet om Moens bruk av ordet «alibi» og om han blandet de to draps sakene. Vitneforklaringer om blotting/antastelser. Sten Hjertaas' forklaring om avhørene av Moen.
On 24.05	Vitneforklaringer. Forsvarsvitner og polititjenestemennene Aarthun, Stedje og Klegseth. De siste forklarte seg om Moens tilståelser og avhørssituasjonen.
To 25.05	Videre vitneforklaringer, bl.a. GØ. Avhør av tolkene fra etterforskningen. Medisinske og rettsmedisinske vitner. Gjennomgang av rekonstruksjonene og obduksjonen.
Fr 26.05	Moen tilsto drapet på ny. Diverse dokumentasjon. De rettspsykiatriske sakkyndige avga forklaring.
Ma 29.05	Prosedyrer om skyldspørsmålet, rettsbelæring, lagrettens avgjørelse, prosedyre om straffeutmåling, domsavsigelse.
-

¹¹ Straffeprosessloven 1887 § 358 annet punktum.

¹² Straffeprosessloven 1887 § 358 første punktum.

¹³ Straffeprosessloven 1887 § 357 første ledd.

¹⁴ Straffeprosessloven 1887 § 362.

¹⁵ Straffeprosessloven 1887 § 363.

¹⁶ Dommen er i Mappe 29, dok. nr. X, og er inntatt som *Vedlegg 1*.

¹⁷ Se rettsboken, Mappe 5, dok. nr. IX/1-21 side 97.

¹⁸ Se Mappe 29, dok. nr. XIII/8/2 og 8/4 og Arbeider-Avisa 23. mai.

¹⁹ Rettsboken er plassert sammen med dokumentene i Sigrid-saken, Mappe 5, dok. nr. IX/1-21.

²⁰ Se Mappe 29, dok. nr. XIII.

²¹ Se Mappe 35.

5.4.3 Mandag 22. mai

På spørsmål fra lagmann Stensrud erklærte Moen seg ikke skyldig i voldtekt og drap på Torunn. Han erkjente imidlertid flere av forholdene i tiltalen som gjaldt blotting og annen utuktig atferd.

Etter dette redegjorde døveprest Dueland ifølge rettsboken for prinsippene for tolkning. I den forbindelse uttalte han ifølge Adresseavisen 23. mai 1978:

«... tiltalte tilhører en gruppe døve som har et relativt stort ordforråd, men han står i fare for å bruke ord med et annet innhold eller betydning enn normalt hørende legger i dem. Når man blir kjent med tiltaltes måte å artikulere seg på, kan man forstå hva han sier...»

I sitt innledningsforedrag fremhevet aktor Mikael Slåttsveen at politiet ikke hadde tekniske bevis som knyttet Moen til drapet. Dette til tross for «uhyre omfattende undersøkelser både på åstedet og i laboratorier innenlands og utenlands». ²² Han understreket samtidig at det heller ikke var noe i de tekniske analysene som «gjør det usannsynlig at tiltalte kan være drapsmannen». ²³

Tiltalebeslutningen bygget ifølge Slåttsveen på Moens tilståelse. ²⁴ Slåttsveen berørte under innledningsforedraget også avhørene av Moen 7. og 8. oktober 1977 og tilståelsen av ulike tilfeller av blotting. ²⁵ Deretter gikk han inn på den tilståelsen Moen avga til politibetjent Aarhun i en pause under avhørene den 9. oktober, og den tilståelsen han ga samme kveld/natt til politiførstebetjent Stedje. Slåttsveen presiserte at tilståelsen om natten ble presentert som en drøm. Han berørte også den forklaringen Moen skrev 15. oktober 1977, tilståelsen som ble avgitt den 16. oktober og trukket tilbake under fengslingsmøtet den 17. oktober, og de to nye tilståelsene gitt den 18. og 19. oktober 1977.

Moen ga også forklaring første dag. Innledningsvis oppsto det noen kommunikasjonsproblemer, da Moen ikke forsto lagmann Stensruds orientering om at Moen ikke hadde plikt til å forklare seg. Tolken hadde gitt uttrykk for at det var vanskelig å få forklart Moen dette, og lagmann Stensrud repliserte da at dette måtte gjøres helt klart for Moen før han avga forklaring. ²⁶ Om Moens forklaring het det i Adresseavisen 23. mai 1978:

«Da det ble tiltaltes tur til å forklare seg tok det lang tid å få ham til å forstå at han ikke var plik-

tig til dette. – Jeg skjønner ikke hva jeg skal forklare meg om. Jeg er uskyldig, sa han. Retten tok en pause mens tiltalte, forsvareren advokat Hallstein Pedersen og tolkene gikk i enerom for å forklare ham hans rettigheter, og da han kom tilbake var tiltalte villig til å forklare seg.

– Skal jeg si sannheten, spurte han prest Dueland.

– Ja.

Og dermed kom tilståelsen – ordfattig og unyansert, men detaljert og klar.

...
Tiltalte forklarte at han hadde tilbragt lørdagskvelden på vernelagets hybelbygg på Tempe, som ligger i nærheten av Stavne bro. Sammen med andre hybelboere hadde han sittet og diskutert, og samtalen kom til å dreie seg om ekteskap og sex. Litt etter midnatt skrev tiltalte en lapp til en kvinne i selskapet og spurte om hun ville ha samleie med ham, men fikk ikke svar.

En av mennene i selskapet lo av ham og kalte ham en tufs og en stakkar, og sa at han ville bli straffet med et døvt barn om han giftet seg.

– Jeg torde ikke å slå i bordet. Jeg må være forsiktig, ellers kan jeg bli kastet ut av hybelhuset. Derfor gikk jeg ned på hybelen min og tok en eksport og en røyk. Jeg var ikke opphisset og ikke beruset, forklarte tiltalte.

...
Senere tok han på seg yttertøy og gikk over Stavne bro til det stedet han selv har gitt navnet «blottestedet». Det var et sted hvor han ofte blottet seg for kvinner som passerte. Han satte seg på et stålrekkverk og røykte mens han ventet på at noen skulle komme.

Etter 20 minutter fikk han se en skikkelse komme mot seg over broen. Han var sint fordi han var blitt ertet og hadde lyst på kvinner. Da piken var like ved stormet han mot henne og skallet henne i hodet. Samtidig sparket han venstre kne i magen hennes, slik at hun ség sammen. Han grep henne i kragen og dunket hodet to ganger mot stålrekkverket, før han dyttet henne ned en bratt skråning.

Han fant piken bevisstløs og slepte henne over en slette til en treklynge i nærheten av elvebredden. Der voldtok han piken to ganger. Etterpå dyttet han piken ned mot elven.

...
I retten hadde tiltalte vanskelig for å si nøyaktig hvordan dette foregikk, men i et politiavhør har han sagt at han ville kaste henne i elven, slik at ingen skulle se hva han hadde gjort. Han fortalte at han kastet henne uti hvor det var dypt vann. I retten sa han at denne forklaringen var riktig. Etter udåden gikk han hjem til hybelen og la seg. Han hadde ikke møtt

²² Adresseavisen 23. mai 1978.

²³ Arbeider-Avisa 23. mai 1978.

²⁴ Adresseavisen 23. mai 1978.

²⁵ Arbeider-Avisa 23. mai 1978.

²⁶ NTB-journalist Skjalg Fremos notater.

noen på veien eller sett noen i nærheten av Stavne bro.»

Arbeider-Avisa ga i sitt referat 23. mai 1978 i hovedsak en tilsvarende gjengivelse av Moens forklaring. Men i tillegg het det:

«Under forhandlingene var tiltalte flere ganger inne på temaet straff og sannhet, og han ga til kjenne at han var noe i tvil om hva som vil skje med ham hvis han bare holder seg til sannheten.

Hele tre ganger gjentok han altså at det var sannheten han sa da han innrømmet å ha drept Torunn Finstad, men han avsluttet altså gårdsdagens forhandlinger med å si at han ikke har drept henne.

Fordi tiltalte er døv og altså må ha tolker i retten, er dette en tidkrevende sak, og tiltalte har også vansker med å forstå flere av de uttrykk og talemåter som brukes, men saken er nå kommet såpass langt at man begynner med vitneavhørene i dag.

...
Tiltaltes forklaringer virket periodevis motstridende, men han sa i alle fall at han ikke har hørt andre si noe om hvordan voldtekten og drapet fant sted. Han sa også at han ble forbausest da han leste i avisen at Torunn var funnet død, men han var samtidig klar over at hun måtte være den han selv hadde voldtatt noen dager før. At hun var død, kunne han ikke skjønne, sa han.»

Ifølge VG 23. mai 1978 uttalte Moen også:

«– Jeg visste ikke hvem piken var, og jeg vet ikke hva hun hadde på seg. Det var mørkt og vanskelig å se, fortalte 36-åringen.»

Det het også:

«Da den 20 år gamle Torunn Finstad ble funnet i Nidelven, hadde hun en anorakk-snor snurret stramt rundt halsen, og alt tyder på at hun har vært utsatt for forsøk på strangulasjon. Tiltalte nekter imidlertid for å ha forsøkt å strupe henne med anorakksnora.»

NTB-meldingen fra denne dagen inneholdt bl.a.:

«Mannen begynte sin forklaring med å si at han er uskyldig og at han ikke har voldtatt og drept Torunn Finstad. Etter å ha sagt seg villig til å avgi forklaring i retten, ga han en detaljert beskrivelse av hvordan forbrytelsen ble utført. Han forsikret flere ganger at det var sannheten han fortalte, men han sa også at det han forklarte sto for ham som en drøm og at han ikke trodde det hadde skjedd i virkeligheten. Under lagmannens og aktors eksaminasjon bekreftet

tiltalte ytterligere detaljer ved forbrytelsen, men ved slutten av rettsmøtet grep tiltalte ordet og forsikret på ny at han har alibi og at han er uskyldig i alt som har med drapet å gjøre.

Denne usikkerheten om drøm og virkelighet og svingningen mellom detaljert tilståelse og nektelse av skyld, har fulgt saken gjennom hele etterforskningen og i de rettslige forundersøkelser. En forklaring på dette forholdet vil neppe komme før de psykiatriske sakkyndige har avgitt sine uttalelser.

Tiltalebeslutningen mot 37-åringen omfatter foruten voldtekt og drap og 14 tilfeller av utuktig atferd, for det meste blotting og nærgåenhet mot kvinner. Flere av disse tilfellene har foregått ved Stavnebrua der drapet skjedde, et sted som tiltalte selv omtalte som »blotterstedet«. 7 av tiltalepunktene om utuktig atferd gjelder forhold i løpet av den siste måneden før tiltalte ble arrestert.

...
Rettsforhandlingene er tidkrevende fordi tiltalte er avhengig av døvetolk for å kunne følge med i det som foregår i retten.»

5.4.4 Tirsdag 23. mai

Andre rettsdag startet med noe som ytterligere vanskeliggjorde bevisbildet. Arbeider-Avisa 24. mai 1978 fremstilte dette slik:

«Et av de ord han brukte i sin sluttkommentar mandag, var alibi, og han ble ved rettsmøtets begynnelse i går spurt for hvilket tidsrom han hadde alibi, og han sa da at han lå hjemme og sov på det tidspunkt Torunn ble drept.

Aktor foreholdt tiltalte også at han mandag sa at han var på Stavnebrua denne natta og at han påsto det var en riktig forklaring, men til det hadde han ikke noe å si.

Tiltalte ble også spurt hvor han hadde selve begrepet alibi fra. Aktor kunne ikke huske at tiltalte har brukt det før i saken, og aktor opplyste at det særlig var for å klarlegge om tiltalte blandet begrepet alibi sammen med Sigrid-saken at han spurte. Tiltalte svarte at han hadde lært ordet alibi i et leksikon, og han sa at når det gjaldt Sigrid-saken, så var han den gang i Selbu.»

Adresseavisen skrev 24. mai 1978 om samme situasjon:

«Den tiltalte 37-åringen har også vært avhørt i forbindelse med det uoppklarte drapet på Sigrid Heggheim, og da statsadvokat Mikael Slåttsveen spurte om han ikke blandet de to drapssakene sammen, grep lagmann Mats Stensrud straks inn og sa at han ikke ville tillate at Sigrid-saken ble bragt inn i bildet.»

Ellers ble det denne dagen gjennomført avhør av 17 vitner. Første del av dagen ble viet til avhør av vitner og fornærmede vedrørende tiltalepostene som var knyttet til blotting og antastelser. Følgende vitner ble ifølge rettsboken ført denne dagen: HK, UH, ToB, BrL, IW (tiltalebeslutningens post IV), SM (tiltalebeslutningens post IV), politibetjent Bård Asbjørn Hovik, politibetjent Sten Hjertaas, ToH, SJ (tiltalebeslutningens post V), TT, SR, TW, BAS, RTO, politibetjent Rolf Schrøen, politibetjent Stein Roar Bleke.

En del ytterligere vitner som skulle vært ført denne dagen, ble frafalt. Det gjaldt MHA, HB, politiførstebetjent Per Johan Gjønnes, EKS, EN og ML.

Fra avhørene av vitner som hadde vært utsatt for blotting og antastelser skrev Arbeider-Avisa 24. mai 1978:

«... de stemte i grunnen overens med det tiltalte selv har sagt. To tilfeller har han nektet seg skyldig i, og begge tilfellene har aktor frafalt.»

Fra forklaringer avgitt av Torunns bekjente skrev Arbeider-Avisa:

«... de hadde bare positive ting å si om henne. Hun var ei sporty jente som virket uredd og som ikke hadde betenkeligheter med å gå alene hjem fra Samfundet til Selsbakk selv om det var mørkt.»

Ut fra avisenes omtale av saken var politibetjent Sten Hjertaas' forklaring den mest sentrale denne dagen. Han var ansvarlig for avhørene av Moen fra og med den 10. oktober 1977. VG 24. mai 1978 skrev om Moens uttalelser i tilknytning til Hjertaas' forklaring:

«– Politibetjenten som etterforsket saken, forklarte meg hva jeg skulle si. Jeg ble fortalt om hvor jeg hadde lagt Torunn etter at jeg hadde dyttet henne utfor brua.

Likeledes ble jeg fortalt hvordan jeg hadde kastet buksa hennes i elva. Det er ikke ting jeg vet, sa tiltalte, da han ble forelagt en skriftlig tilståelse.

Han fortalte også at kartskissen han hadde tegnet av åstedet, var tegnet etter at han hadde sett kart av området i avisene. 36-åringen mente også at den samme politimannen hadde drevet ap med ham og dessuten opptrådt svært bryskt for å få en tilståelse.»

Arbeider-Avisa ga følgende beskrivelse av Hjertaas' egen forklaring:

«Tiltalte har under forhandlingene flere ganger gjentatt at det er Hjertaas som har «lært» ham en del av de ting som skjedde ved Stavnebrua, men Hjertaas avviste at han kan ha lagt ordene

i munnen på tiltalte på noen som helst måte og således fått ham til å komme med en såpass detaljert beskrivelse av det hele.

... Politibetjent Hjertaas sa ellers at tilståelsen begge dager kom uten at tiltalte ble avbrutt og stilt spørsmål. Så tilståelsene er altså hans egne ord. Hjertaas sa også at tiltalte hadde sagt at han ikke hadde til hensikt å drepe den jenta han gikk til angrep på, men han var sterkt seksuelt opphisset og sint da han gikk til «blotterstedet» denne natta. På spørsmål hva han følte etter at det hele var over, skal tiltalte under disse avhørene i fjor ha sagt at han ikke følte noe spesielt, men at han var ensom.»

Avisene omtalte også vitneforklaringen til RTO. Fra Adresseavisen 24. mai 1978 hitsettes:

«Et av vitnene i går var en 19-årig gutt som oppholdt seg sammen med tiltalte noen timer før drapet ble foretatt. Begge bodde i vernelagets hybelhus på Tempe, og 19-åringen var den eneste utenom tiltalte som kunne døvespråket i huset. Tiltalte har sagt at han ble ertet og terget av 19-åringen denne kvelden, men det sa vitnet bestemt nei til.

... Han forklarte at tiltalte hadde skrevet en lapp til en av kvinnene som var til stede i dagligstuen og inviterte henne ned til hybelen. Hun avviste tilbudet og gikk inn på kontoret. Tiltalte ble opphisset fordi han fryktet for at hun ville vise lappen til ledelsen. Dessuten mistenkte han de andre i rommet for å gjøre narr av ham og baktale ham. Tiltalte har vanskelig for å følge med i samtaler blant talende.

– Jeg prøvde på døvespråket å forklare ham at lappen ikke ville bli vist til ledelsen, og at vi ikke hadde snakket stygt om ham, men det lot ikke til at han ville forstå. Jeg ga opp og kalte ham en tufs. Tiltalte reagerte med å bli sint, og sa at ingen av oss skjønnte hvordan det er å være ensom, sa 19-åringen, som tilføyde at sent på kvelden løste selskapet seg opp og alle gikk hver til sitt.»

NTB-meldingen inneholdt bl.a.:

«To dagers rettsforhandlinger har ikke brakt klarhet i om tiltalte selv mener han har voldtatt og drept Torunn Finstad – eller om han mener at han bare gjennom en drøm har tilknytning til forbrytelsen.

Dette spørsmålet står fortsatt åpent, og verken etterforskerne, lagmannen, aktor, forsvaren eller de to døvetolkene har klart å bringe klarhet på dette punktet.

Ved begynnelsen av rettsmøtet tirsdag erklærte den tiltalte 37-åringen på ny at han er uskyldig, og han hevdet at han har alibi ved at

han oppholdt seg hjemme på hybelen hele den kvelden og natten drapet skjedde. Ved slutten av rettsmøtet fortalte politibetjenten som fant Torunn Finstad, om detaljene i samband med funnet. Tiltaltes kommentar var da at han ikke hadde noe kjennskap til dette.

Nektelsen av skyld står i skarp kontrast til den detaljerte beskrivelsen tiltalte har gitt av hvordan han angrep, voldtok og gjemte bort en kvinne på det tidspunkt og på det sted der Torunn Finstad ble drept.

Denne fremstillingen er gjentatt i flere politiforklaringer, og den er også gjentatt i retten. Tiltalte har selv sagt at dette er sannheten, men han har gitt uttrykk for at han ikke forstår hvorfor han skal være nødt til å si sannheten i retten.

Et spørsmål som ikke er avklart, er om tiltalte – som er døvt og som har en begrenset språkutvikling – har et klart begrep om hva ordet «sannhet» betyr.

Den eneste logiske muligheten for å forstå tiltaltes selvmotsigelser når det gjelder skyldspørsmålet, synes å være at han tror begrepet »sannheten« er identisk med den versjon av forbrytelsen som kom fram i løpet av avhørene, i alle fall delvis under påvirkning fra etterforskerne og som ligger til grunn for tiltalebeslutningene.

Denne teorien – som foreløpig ikke er trukket fram i retten – kan gjøre det mulig å forstå at tiltalte nekter all befatning med forbrytelsen, samtidig som han gir en detaljert beskrivelse av hendingsforløpet i samband med forbrytelsen.

Under rettsforhandlingene tirsdag kom det fram at tiltalte i et avhør den 11. oktober fortalte etterforskerne om den drømmen som senere har utviklet seg til en tilståelse av drapet.

Denne drømmen – som er meget detaljert nedskrevet av tiltalte selv – foregår på det stedet forbrytelsen skjedde, og den stemmer i store trekk med det hendingsforløp som er beskrevet i tiltalebeslutningen.

På et par vesentlige punkter skiller denne versjonen seg imidlertid fra tiltalebeslutningsversjonen. I drømmeversjonene skjedde tilnærmelsen og angrepet mot kvinnen bakfra, og det ble ikke utført noen voldtekt. Forklaringen som ligger til grunn for tiltalebeslutningen kom første gang fem dager senere, den 16. oktober. Tiltalte har flere ganger under rettsmøtene sagt at han ble lokket til å gi denne forklaringen, og han har hevdet at en av etterforskerne har lært ham fem ting som har ødelagt for ham.

Fire av disse tingene – et gjerde, en flaggstang, en truse og en anorakksnor – har tilknytning til åstedet eller selve forbrytelsen. For den femte tingen som etterforskeren skulle ha lært ham, er meningen mer uklar, men tiltalte for-

mulerte det slik med sine egne ord: «Det er sant jeg vil fortelle til dommeren».

5.4.5 Onsdag 24. mai

Statsadvokaten innledet denne dagen med å opplyse om at han frafalt vitnene overbetjent Erling Berntsen, AS og JEH. Det fremgår av rettsboken at forsvareren samtykket i dette.²⁷

Ut fra politidokumentene kan det se ut som om denne dagen i hovedsak var satt av til forsvarerens vitner.²⁸ Følgende vitner ble ført: OM, BS, SÅB, MH, TEI, BW, UnS, JPÅ, ToM, OHR, TS, OT, GT, politibetjent Sjur Aarthun, politiførstebetjent Eirik Stedje, FØ, PHR, ASF, JES, RFJ, SH, JS, politiførstebetjent Johan Klegseth. Følgende vitner ble frafalt: BIB, ToS, TeG, RP, NB.

BS hadde vakt på Vernelagets hybelhus den aktuelle kvelden og natten. Hun var blitt avhørt av politiet fire ganger.²⁹ Om hennes forklaring skrev VG 24. mai 1978:

«Et av vitnene, en 27 år³⁰ gammel kvinne som tidligere var ansatt på Vernelagets hybelhus i Trondheim, fortalte i retten i går at tiltalte i dagene før drapet hadde snakket mye om sex. På kjøkkenet i hybelhuset tok han fram sitt kjønnsorgan ved flere anledninger. – Jeg bad ham gå inn på rommet sitt om han skulle drive med slikt, fortalte kvinnen.»

Ifølge Skjalg Fremos notater forklarte BS at hun mente at det sosiale samværet på hybelhuset løste seg opp ca. kl. 02.30 natt til 2. oktober. Hun skal videre ha gitt uttrykk for at hun ikke husket når de forskjellige beboerne forlot dagligstuen. BS trodde at Moen satt der utover kvelden, men han kunne ha gått før kl. 02.30. BS mente hun kunne ha blandet sammen tidspunkter og personer.

SÅB hadde forklart i politiavhør at han så en kvinne i gul regnjakke sammen med en mannsperson tett omslynget ved gjerdet i nærheten av gangstien som fører opp til Stavnebrua.³¹ Det fremgår av Fremos notater at SÅB under hovedforhandlingen vurderte sine observasjoner som usikre.

Adresseavisen 25. mai 1978 omtalte PHR's forklaring. PHR var bestyrer ved Vernelagets hybelhus, hvor Moen bodde. Han forklarte at han hadde kjent tiltalte siden oktober 1976 og besøkt ham jevnlig i den tiden Moen hadde sittet fengslet:

²⁷ Se rettsboken, Mappe 5, dok. nr. IX/1-21 side 109.

²⁸ Se Mappe 29, dok. nr. XIII.

²⁹ Se nærmere ovenfor i punkt 3.4.4.

³⁰ Utvalget bemerker at dette er uriktig; vitnet BS var ifølge rettsboken 21 år.

³¹ Se nærmere i punkt 3.4.2.4.

«Ved hvert besøk har tiltalte åpnet samtalen med å si at han er uskyldig. PHR nevnte dessuten en del setninger som stadig går igjen hos tiltalte: Politiet maser. Politiet slår i bordet. Politiet lærer meg. Farlig å lyve.

Den tiltalte har også sagt at han har tilstått for å bli berømt og omtalt. – Jeg tror begrepsforståelsen er helt sentral i denne saken, sa PHR. – Tiltalte legger et annet meningsinnhold i ord enn oss. Det gjelder selv dagligdagse ord, hvor det er temmelig stor avstand mellom hans og vår ordforståelse. Jeg har inntrykk av at han i denne saken har en helt spesiell forståelse av begrepet sannhet. Han opplever politiets oppfatning av det som er riktig som den egentlige sannhet.

PHR kom inn på episoden 4. oktober i fjor, da en gutt angivelig skulle ha sett tiltalte stå og kaste opp ved Stavne bro. Dette skal ha skjedd ved 19-tiden. – Det kan umulig stemme, sa PHR. – Tiltalte og jeg oppholdt oss sammen mellom kl. 18 og 20. Det er jeg sikker på. PHR avsluttet sitt vitneprov slik: Politiet har lagt stor vekt på å finne ut hva tiltalte foretok seg i timene like før drapet, men ikke ett spørsmål er blitt stilt om hva han gjorde i timene nærmest etter drapet.»

PHR's forklaring ble omtalt slik i NTB-meldingen:

«PHR mente at meningen med dette utsagnet blant annet måtte være at tiltalte med sine forklaringer til politiet ønsket å få oppmerksomhet rettet mot seg.

PHR forklarte at betjeningen på hybelhjemmet raskt forsto at de selv og tiltalte la forskjellig meningsinnhold i enkle og dagligdagse ord. Dette førte til misforståelser som kunne gjøre tiltalte nokså fortvilet. Tiltalte oppfattet ofte bare deler av et utsagn eller en situasjon og han oppfattet det på sin egen måte, forklarte vitnet.

PHR forklarte også at ved alle besøk i fengslet hadde tiltalte åpnet samtalen med å si at han var uskyldig. Tiltalte hadde stadig gjentatt følgende utsagn:

«Politiet mase, mase, mase.»

«Hjertaas (en etterforsker) mase, mase, mase.»

«Hjertaas slå i bordet.»

«Hvorfor Hjertaas slå i bordet.»

«Politiet lærer meg, Hjertaas lærer meg.»

«Jeg meget uheldig fortelle politi. Farlig å lyve, meget farlig.»

PHR fortalte at han hadde prøvd å få tiltalte til å forstå at hvis han var uskyldig, var det å fortelle sannheten ikke farlig. PHR mente at han ikke hadde klart å få tiltalte til å skjønne denne sammenhengen, og at det oppstod en blokkering bare ordet «sannheten» ble nevnt. Vitne

mente at tiltalte forbandt «sannheten» med lange avhør, masing og slag i bordet.

PHR fortalte også om en episode der han selv hadde slått i bordet overfor tiltalte. Tiltalte reagerte sterkt på dette blant annet ved å gå sin vei og siden skjære seg opp i ansiktet, noe som ikke tidligere hadde skjedd.

Tiltalte oppfattet slaget i bordet langt mer truende enn det som var meningen, forklarte vitnet.

PHR fortalte også at han ved det siste besøket i fengslet hadde spurt hvorfor han hadde innrømmet forbrytelsen overfor politiet. Svaret på dette hadde vært følgende utsagn:

«Jeg er uheldig, berømt, kry, fortelle sannhet, ødelagt.»»

Politibetjent Sjur Aarhun var avhørsansvarlig i de første avhørene av Moen. Om forklaringen hans skrev Arbeider-Avisa 25. mai 1978:

«... det kom da fram at tiltalte i en pause i avhøret av tiltalte så tidlig som søndag 9. oktober kom med en slags «tilståelse». Aarhun opplyste også at denne «tilståelsen» kom etter at han hadde gått bort til tiltalte og sagt at han trodde tiltalte «hadde drept henne».

Avhøret søndagen etter at drapet fant sted varte fra klokka 10.30 om formiddagen til over midnatt, og det var i en pause ut på ettermiddagen at «tilståelsen» kom. Aarhun leste opp sine notater fra samtalen i pausen, og av dem framkom blant annet at tiltalte svarte ja på spørsmål om han var enig i at han hadde drept henne.

...
Senere kom det fram at tiltalte neppe skjønnte hva ordet tror betyr, så samme kveld sa Aarhun til ham at «jeg vet du har drept henne». Men dette førte til at tiltalte brøt sammen og gråt et par timer før avhøret kunne fortsette.

Aarhun sa at han ellers aldri har brukt å si ting så direkte til noen i et avhør, men en av grunnene til at han sa «jeg vet du har drept henne» var at han følte det på seg at han hadde fått tak i den rette mannen.

Tiltalte gikk for øvrig tilbake på «tilståelsen» senere på kvelden, men Aarhun fant iallfall det tiltalte hadde sagt ... såpass interessant at han ved midnatt kontaktet Stedje som ledet etterforskningen.»

NTBs pressemelding beskrev den samme forklaringen slik:

«Innrømmelsen av at tiltalte hadde begått forbrytelsen kom første gang overfor politibetjent Sjur Aarhun søndag 9. oktober. Denne dagen foregikk avhørene fra kl. 10.30 om formiddagen til midnatt. I middagspausen var Aarhun alene med tiltalte, som ifølge Aarhun på det tidspunkt var meget nedfor.

Sjur Aarthon gikk bort til tiltalte og sa: «Det er så mye bedre for deg å fortelle sannheten. Du vil føle lettelse etterpå.» Aarthon sa videre: «Jeg tror du drepte henne. Det er bedre å fortelle det hvis du har gjort det.»

Tiltalte sa da at han ville fortelle det etter middag. Aarthon spurte igjen: «Er du enig i at du drepte henne?» Tiltalte svarte: «Ja.» Aarthon sa da: «Vi venter til etter middag, så forteller du hvordan du gjorde det.» Aarthon forklarte i retten at han oppfattet det som sikkert at tiltalte forsto det som ble sagt.

Sjur Aarthon fortalte videre at tiltalte var mer opplagt etter middag. Tiltalte sa at han ikke hadde drept Torunn Finstad, og dette var ifølge Aarthon første gang pikens navn ble nevnt i samband med avhørene av tiltalte.

Noe senere ble det klart at tiltalte ikke skjønnte hva ordet «tro» betydde i samband med Aarthons utsagn om at han trodde tiltalte hadde drept kvinnen. Tolken sa at Aarthon måtte bruke verbet «vite» og Sjur Aarthon sa da til tiltalte: «Jeg vet at du drepte henne.»

Dette førte til at tiltalte brøt sammen og gråt i to timer. Han ble satt i ventecelle før avhøret fortsatte. I dette avhøret kom tiltalte med den forklaringen som er kalt drømmeversjonen, og som siden har utviklet seg til den detaljerte forklaringen som ligger til grunn for tiltalebeslutningen.

Den første formelle forklaringen om drapet skjedde med følgende ord: «Ja, jeg drepte henne, men hvor er stedet?»

Drepte på Stavnebrua. Vet ikke klokken var. Ikke sett ansiktet. Ikke judo-karate. Har ikke kniv. Skrek ikke. Det er farlig. Da kan politiet komme.»

Videre sa tiltalte: «Jeg vil ikke at dette skal gis til dommeren i morgen. Hvis Per Brodahl (kriminalsjefen) leverer dette til dommeren vil ikke like det. Hvis Per Brodahl gjør dette, blir verre og verre for meg. Først blotting, så utukt, så drapet, da får jeg straff i mange år.»

Politibetjent Sjur Aarthon ble i retten spurt om han ikke hadde betenkeligheter med å si til tiltalte «jeg tror at du har drept henne» og senere «jeg vet at du har drept henne».

Sjur Aarthon innrømmet at han hadde betenkeligheter. Han sa at han aldri hadde gjort dette under avhør tidligere, og han innrømmet at han ville ha oppfattet det som press dersom han selv hadde vært i tiltaltes stilling.»

Fra forklaringen til politiførstebetjent Eirik Stedje refererte Adresseavisen 25. mai 1978:

«Stedje hadde i siste halvdel av april i år til oppgave å avhøre tiltalte i forbindelse med det uoppklarte drapet på Sigrid Heggheim i september 1976.

Han fant det naturlig å ta utgangspunkt i drapet på Torunn Finstad.

– Jeg prøvde hele tiden å motivere ham til å fortelle sannheten, og fortalte hvilken betydning det hadde både for ham selv og etterforskningen, sa Stedje. I et avhør tirsdag 18. april, hvor også forsvareren, advokat Hallstein Pedersen var til stede, lovt 37-åringen å fortelle sannheten. Deretter avga han en forklaring som i hovedsak stemmer overens med den han ga i retten mandag. Han avsluttet avhøret med å si at dette verken var drøm, fantasi eller overtro. Dette var noe han selv hadde opplevd. Han lovt også å gjenta sannheten under hovedforhandlingen i retten.

Lagmannen spurte om tiltalte hadde noen kommentar til Stedjes vitneprov.

– Det han sier er ikke sant. Han kommer og besøker meg i fengselet hver dag og maser og maser om å få høre sannheten. Jeg får aldri fred, sa han.

Et sentralt spørsmål i denne saken er hva tiltalte legger i begrepet sannhet, et uttrykk han stadig gjentar. Stedje hadde også fundert på det, men kom til at for tiltalte er sannheten lik virkeligheten.»

Ifølge Arbeider-Avisa forklarte Stedje videre:

«... at man om natta [9./10. oktober] drøftet muligheten av å ha for seg en person som tilsto et drap han ikke hadde begått, så det var derfor om å gjøre for politiet å skaffe seg flere detaljer som kunne kontrolleres slik at man kunne danne seg et bedre bilde av om tiltalte snakket sant. Og etter hvert skaffet man seg såpass mange detaljer at det den 16. oktober ble bestemt å sikte tiltalte for drapet.»

Forklaringen til politiførstebetjent Johan Klegseth ble også innledet denne dagen. Ifølge Adresseavisen forklarte han:

«... at den drepte ble funnet med overkroppen under vann. Hennes høyre fot var fastklemt i en busk som hindret henne i å flyte bort.

Tiltalte har i sine tilståelser sagt at han kastet Torunns olabukse og truse ut i elven, og det stemmer med de funn politiet gjorde. Omtrent to meter ute i elven og en meter fra avdøde fant man dongeribuxsen, og trusen lå like ved. Tiltalte har videre opplyst at han skjøv og sparket Torunn ned elveskrenten i to omganger. Klegseth forklarte at et stykke nede i elveskrenten er det et lite platå.

Den tiltalte 37-åringen har sagt at han skjøv Torunn utfor skråningen ved gangstien, og at hun rullet helt ned til foten av bakken. Politiets tekniske eksperter har funnet legde i gresset – dvs. flatt gress – omtrent fra det stedet på stien hvor tiltalte sier at overfallet foregikk og helt

ned. Furen ender i et større legdefelt på 215 cm lengde, som i den ene enden har et karakteristisk avtrykk som kan stamme fra et hode.»

VG 25. mai 1978 skrev om Klegseths forklaring:

«– Ingen av våre funn knytter tiltalte direkte til åstedet, men vi har heller ikke gjort funn som gjør at vi kan utelukke tiltalte som gjerningsmann

Politiet har gjort omfattende beslag i tiltaltes garderobe. Det er funnet jord som er identisk med jorda på åstedet, men samtlige prøver er så små at den ikke med sikkerhet kan sies å stamme nettopp fra det stedet der Torunn ble seksuelt misbrukt og drept.»

5.4.6 Torsdag 25. mai

Denne dagen fortsatte bevisførselen fra aktoratets side. Ifølge rettsboken møtte følgende vitner og avga forklaring: GØ, kriminalsjef Per Brodahl, døveprest Adolf Wetlesen, politibetjent Lyder Sørforli, politibetjent Torbjørn Kalland, politiavdelingssjef Hans Petter Ulstad Bachen, politiførstebetjent Eirik Stedje, politiførstebetjent Johan Klegseth, spesialist i fysikalsk medisin, overlege I.H. Kleive, professor dr. med. Olav A. Haugen, ass. overlege Tore Bøhmer Halvorsen.

GØ hadde forklart i politiavhør at hun passerte Stavnebrua drapsnatten mellom kl. 02.20 og 02.30. I den forbindelse hørte hun et angstskrik fra bueskytterbanen.³² Ifølge Adresseavisen 26. mai 1978 skal hun ha forklart det samme i retten. Hun tidfestet skriket til å ha blitt:

«... utstøtt mellom kl. 02.20 og 02.30 drapsnatten ...»

Avisene ga lite informasjon om forklaringen til kriminalsjef Brodahl. Utvalget går ut fra at han i stor grad forklarte seg om samordningen og styringen av etterforskningen i saken. Ifølge Adresseavisen 26. mai 1978 fortalte Brodahl bl.a.:

«... at tiltalte ikke kunne bygge sin tilståelse på avisreportasjene. Politiet holdt alle detaljer om funn på åstedet for seg selv for å kunne kontrollere dem mot en eventuell forklaring fra en mistenkt.»

De to neste vitneforklaringene var fra tolkene som hadde vært benyttet under politiavhørene i saken. Døveprest Adolf Wetlesen forklarte seg bl.a. om forholdene i avhørene. VG 26. mai 1978 beskrev forklaringen slik:

«– Avhørene var lange og varte til langt på natt. Jeg var innerst inne engstelig for tiltalte, men jeg lot være å nevne det, siden saken var såpass alvorlig som den var, sa presten.

Han sa også at han hadde reagert på omstendighetene under den første tilståelsen 36-åringen kom med.

...
– Tilståelsen kom i et avhør jeg ikke var til stede ved, og den skriftlige rapporten inneholdt en rekke vanskelige ord, som tiltalte ikke forstod, slik at han heller ikke ville undertegne, sa døvepresten. På spørsmål om det ble slått i bordet under avhørene, svarte døvepresten at det ikke var skjedd når han var til stede, men at politifolkene nok kunne ha en svært bestemt tone, som tiltalte oppfattet som et press.

– Hvorfor tror De at tiltalte vakler i sine forklaringer? Spurte lagmann Mats Stensrud.

– Til meg har han skrevet en lapp om at han ville være kry og berømt, og at det er derfor han har fortalt om drapet. Jeg finner det jo merkelig at han har tilstått tilfeller av blotting uten å vakle overhodet.

Der har det ikke vært problemer i det hele tatt, mens han hele tiden overfor meg har hevdet at han ikke har hatt med Torunn-drapet å gjøre, sa presten. Han ga også karakteristikk av tiltalte som en intelligent person, med stort behov for å lese, men at ordforrådet var lite og at det hindret ham i å forstå det han leser.»

NTBs pressemelding omtalte også denne forklaringen:

«Døveprest Adolf Wetlesen, som har vært tolk ved en rekke avhør og ved den første rekonstruksjonen, sa at han hadde vært betenkt fordi det ikke hadde vært noen tolk tilstede da tiltalte første gang innrømmet at han hadde drept kvinnen. Wetlesen mente at denne innrømmelsen kunne ha vært en misforståelse.

Innrømmelsen av drapet har senere gjennom flere avhør og to rekonstruksjoner utviklet seg til det hendingsforløp som ligger til grunn for tiltalen.

Døveprest Wetlesen, som også har vært tiltaltes prest, opplyste at han hadde spurt tiltalte om han visste hva en «tilståelse» er. Svaret på dette hadde vært «nei».

Wetlesen fant det ellers eiendommelig at tiltalte hver gang etter å ha fortalt om forbrytelsen hadde forsikret at han var uskyldig. På spørsmål fra Wetlesen om hvorfor tiltalte hadde gitt forskjellige forklaringer hadde tiltalte svart med å skrive på en lapp: «Jeg vil være kry og berømt.»»

Den andre tolken var politibetjent Lyder Sørforli. Om hans forklaring het det i NTB-meldingen:

³² Se nærmere om hennes politiforklaring ovenfor i punkt 3.4.2.5.

«Politibetjent Lyder Sørforsli, som var tolk ved de første avhørene av tiltalte, bekreftet at politifolkene hadde slått i bordet og at de hadde sagt til tiltalte når de mente at han løy.

Lyder Sørforsli ble spurt om sin reaksjon på Sjur Aarthuns utsagn om at han visste at tiltalte hadde drept kvinnen. Akkurat den formelen ville ikke jeg brukt, sa Lyder Sørforsli.»

Forhandlingene gikk deretter over på rekonstruksjonene. Her var forklaringene fra politibetjent Torbjørn Kalland og politiavdelingssjef Hans Petter Ulstad Bachen sentrale. Adresseavisen 26. mai 1978 skrev om forklaringene omkring rekonstruksjonene:

«Tiltalte bommet med 30 meter da han skulle vise hvor på stien overfallet foregikk, mens avviket bare var 20 cm da han skulle vise hvor piken ble liggende etter å ha rutsjet utfor skråningen. Da han skulle peke ut plassen hvor voldtekten foregikk var han usikker og kjente seg ikke igjen. Det stedet han pekte ut ligger 18 meter fra det mest sannsynlige stedet.

Under den andre rekonstruksjonen, som ble holdt i april i år, pekte han ut nøyaktig samme sted for voldtekten. Ifølge politiet er terrenget i nærheten ganske ensartet, slik at det er lett å ta feil. Han ble også bedt om å påvise hvor han fant piken etter rutsjingen. Denne gang bommet han med 4,65 meter.»

NTB omtalte forhandlingene om rekonstruksjonene slik:

«Under rettsmøtet torsdag ble det imidlertid klart at tiltaltes forklaring på en rekke punkter ikke stemmer med de spor som er funnet på åstedet – mellom det stedet på Stavnebrua der kvinnen ble angrepet og det stedet ved Nidelva der hun ble funnet.

Dette gjelder flere stedsangivelser på ruten fra angrepsstedet ved Stavnebrua til funnstedet ved Nidelva. Dessuten gjelder det blant annet omstendighetene i samband med voldtekten, der tiltaltes første politiforklaring og forklaringen i retten stemmer dårlig med det faktum at det ved obduksjonen ikke er påvist sæd.

Det er for det første en avstand på 30 meter mellom det stedet der tiltalte har opplyst at angrepet fant sted og der sporene i gresset viser at hun sannsynligvis ble kastet oppfor stien ved brua.

Ved første gangs rekonstruksjon påviste tiltalte nokså nøyaktig det stedet nedenfor skråningen der han fant henne igjen etter å ha gått en annen vei. Ved andre gangs rekonstruksjon bommet han imidlertid med vel 4,5 meter på dette stedet.

Tiltalte har ikke kunnet gjøre rede for hvordan kvinnen er kommet gjennom et gjerde ved

foten av denne skråningen. Den nederste strengen i gjerdet er 16 centimeter over bakken, og politiet mener det er en mulighet for at hun kan ha sklidd under dette gjerdet på grunn av den farten hun hadde ned skråningen.

Ved første gangs rekonstruksjon kunne ikke tiltalte gjøre rede for hvordan han hadde fått kvinnen videre fra dette gjerdet og over en slette mot det stedet ved flaggstengene der voldtekten trolig har foregått. Ved den andre rekonstruksjonen viste han hvordan han dro henne over en slette, men han hadde begge ganger vanskelig for å peke ut det stedet der voldtekten skulle ha foregått. Stedet der tiltalte opplyser å ha kastet kvinnen utfor elveskrenten ligger 18 meter fra det virkelige funnstedet.

Omstendighetene i samband med voldtekten bekreftes ikke av tiltaltes første forklaringer og heller ikke av den forklaringen han ga i retten ettersom det ikke er funnet sæd ved obduksjonen. I en av politiforklaringene har tiltalte imidlertid på dette punktet gitt en fremstilling som stemmer bedre med obduksjonen.

Tiltalte har overfor politiet forklart at han før voldtekten trakk av kvinnen buksene og kastet dem vekk. Det er ikke klarlagt i retten om forklaringen på dette punkt stemmer med funnstedet for de klærne som var kastet.

Uoverensstemmelsen mellom funnene og forklaringen kan sees i sammenheng med tiltaltes påstand om at politiet har lært han fem ting, blant annet «gjerdet», «flaggstangene» og «trusen».

I rettsmøtet torsdag ble det fastslått at det ikke er gjort noen funn som med sikkerhet knytter tiltalte til åstedet eller forbrytelsen. På den andre side er det heller ikke gjort funn som utelukker at han har begått forbrytelsen.»

Politiførstebetjent Klegseth hadde også tidligere avgitt forklaring, men han forklarte seg igjen på fjerde rettsdag. Adresseavisen 26. mai 1978 oppsummerte Klegseths forklaring slik:

«Det er overveiende sannsynlig at det faktiske hendelsesforløp er i samsvar med det tiltalte har forklart og vist ved rekonstruksjoner.»

Etter bevisførsel knyttet til den tekniske etterforskningen og rekonstruksjonene gikk man over til obduksjonen. Patologene professor Olav A. Haugen og assisterende overlege Tore B. Halvorsen forklarte at dødsårsaken var drukning. På spørsmål om Torunn ville ha omkommet dersom hodet ikke var blitt liggende under vann, uttalte Haugen ifølge Arbeider-Avisa 26. mai 1978:

«at det ikke er positive holdepunkter for at hun ville dødd av skadene hun fikk denne natta. Det

forholder seg snarere omvendt, ... men helt sikker kan ingen være ...»

Ifølge Arbeider-Avisa fremkom det også at:

«Den døde var ikke påført særlig mange ytre skader, men de funn som ble gjort, tyder på at hun har vært utsatt for støt mot en avrundet gjenstand, f.eks. det runde rekkverket på det sted der tiltalte ifølge tiltalebeslutningen gikk til angrep på henne.

De to legene som obduserte henne, konkluderer også med at hun var utsatt for et seksuelt overgrep før hun havnet med hodet i elva og druknet. Det er imidlertid ikke blitt påvist sædceller.»

Professor Haugen skal også ha uttrykt at:³³

«Hodeskadene er vel forenlige med den voldsbruk tiltalte har beskrevet.»

Moens fysiske kapasitet var også tema. Forklaringen til overlege Ingmar H. Kleive sto sentralt. Fra Adresseavisen 26. mai 1978 hitsettes:

«Det har vært mange spekulasjoner omkring tiltaltes defekte høyre arm og hans evne til å utføre de handlingene han har beskrevet i tilståelsene. Derfor prøvde politiet i fjor høst å finne ut hvor stor kraft man trenger for å slepe en pike med Torunns vekt tvers over sletten på åstedet. Torunn Finstad veide 49,9 kilo. Det viste seg at ca. 30 kilos kraft var alt man trengte, og operasjonen lot seg lett utføre med en arm.

Tiltalte har i tillegg vært til undersøkelse hos Ingmar Kleive, som er overlege i nevrologi. Den høyre armen til tiltalte er totalt ubrukelig etter en skade han pådro seg for 12 år siden. Til gjengjeld er venstre arm kraftigere utviklet enn normalt. 37-åringen er generelt i meget god fysisk form. Overlege Kleive sa i retten at det ikke ville by på problemer for tiltalte å foreta den handlingen han er anklaget for.»

5.4.7 Fredag 26. mai

Den 26. mai ble bevisførselen avsluttet. Rettsdagen begynte med at Moen på nytt tilsto drapene. Fra Arbeider-Avisa 27. mai hitsettes:

«Ved lagmannstingets begynnelse i går kom tiltalte for andre gang siden rettssaken begynte med en detaljert beskrivelse av hvordan han voldtok og deretter kastet Torunn Finstad ut i Nidelva like vest for Stavne bru i Trondheim i oktober i fjor. Dermed forelå enda en tilståelse, men til forskjell fra tidligere tilføyde tiltalte i går ikke noe om at det var en drøm eller at han nå hadde snakket usant!

Som det også fremkom under redegjørelsen for rekonstruksjonene torsdag, så stemmer tiltaltes forklaring meget godt med det bilde politiet har når det gjelder hvordan forbrytelsen fant sted. Det eneste som det i grunnen ikke foreligger noe svar på, er hva som skjedde med Torunns sko, samt hvordan hennes veske ble hengende på en kvist like over der hennes lik ble funnet. Tiltalte sa i går at han ikke vet noe om hennes sko, og han har heller ikke lagt merke til hennes veske.

Tiltalte ble i går også spurt om hvordan været var den natta Torunn ble drept, og hans svar avvek ikke fra den rapport som statsadvokaten dokumenterte. Tiltalte sa også at det var noe fuktig i graset denne kvelden, og han innrømmet at hans bukser var blitt bløte nederst da han kom hjem igjen etterpå, og også dette stemmer meget bra med de faktiske forhold.

...
Etter at tiltalte for andre gang i rettssalen hadde tilstått ugjerningen, stilte forsvareren, advokat Hallstein Pedersen, følgende spørsmål:

– Når du stadig har sagt at du er uskyldig, mener du da at du ikke drepte Torunn, eller hva mener du?

– Det er vanskelig å si hva det betyr med å si sannhet og usannhet.

– Og så rettet lagmann Mats Stensrud dette spørsmålet til tiltalte:

– Hva er det motsatte av løgn?

– Jeg forstår ikke spørsmålet.

Etterpå sa han at det han nå hadde sagt, var riktig.

Ellers fikk tiltalte følgende spørsmål:

– Hva hadde du tenkt å gjøre med henne da du dyttet henne utenfor skråningen og dro henne ut på brinken mot elva?

– Ha samleie.

– Tenkte du også på hva du skulle gjøre med henne etterpå?

– Ja, jeg tenkte det var best å kaste henne i elva.

– Ønsket du at Torunn Finstad skulle dø?

– Det har jeg ikke sagt noe om.

Etter at tiltalte altså har nektet å ha hatt noe med det hele å gjøre helt siden han mandag morgen innledet med å fortelle hvordan voldtekten skjedde, så kom også gårsdagens redegjørelse som en slags overraskelse, men i går trakk han altså ikke tilståelsen tilbake, verken ved å kalle det for drøm eller hevde at politiet har «lært ham» hva han skal si.»

Aktor dokumenterte deretter fra en geologisk undersøkelse³⁴ og fra en værrapport.³⁵

³³ Adresseavisen 26. mai 1978.

³⁴ Mappe 26, dok. nr. III/8.

³⁵ Mappe 26, dok. nr. III/4.

Samme dag avgå de rettspsykiatrisk sakkyndige forklaring. Politilege Karl-Ewerth Horneman, overlege Per Hegrenæs og spesiallege Anne Regine Hauge var ifølge Adresseavisen 27. mai 1978:

«... enige om at tiltalte er normalt intelligent, og snarere i overkant av normalen enn under. Dessuten er han utstyrt med en god, og nærmest fotografisk hukommelse. Mange er blitt imponert over hans overveldende detaljrikdom i forklaringene om hva han fortok seg overfor Torunn Finstad.

Det eneste punkt hvor de tre sakkyndige legene skiller lag er i synet på tiltaltes følelsesmessige utrustning. Politilege Horneman sa at tiltalte mangler følelser, og at han ikke er i stand til å ha følelser som oss andre. I allfall har han ikke vist snev av følelser i forbindelse med straffesaken. Overlege Hegrenæs er ikke enig med Horneman i at tiltalte mangler følelser, men gikk med på at han er følelseskald. Spesielle Hauge mente derimot at tiltalte har gode følelsesmessige ressurser. Hun nevnte bl.a. at under samtaler med henne hadde han hatt to lange gråtetokter, uten at tiltalte ville fortelle grunnen til dem.»

I forhold til Moens veksling mellom å tilstå og å trekke tilståelsen, forklarte Horneman ifølge Adresseavisen:

«– Når han tilstår er det dels uttrykk for et kontaktbehov, dels for å fremheve seg selv. Når han forstår at tilståelsen representerer en fare for ham selv, trekker han tilståelsen tilbake ...»

Horneman uttalte seg ifølge Arbeider-Avisa 27. mai 1978 også om tiltaltes drømmer:

«Tiltalte har altså tilstått og deretter trukket tilbake tilståelsen flere ganger, blant annet med den begrunnelse at han har drømt det hele. Men hans drømmeversjon er altså noe annerledes enn den andre, og om dette sier dr. Horneman blant annet at de opplysninger tiltalte har gitt om sine drømmer er så detaljerte og konkretiserte når det gjelder tids- og stedangivelse at man får inntrykk av at han under beretningen forlater drømmen og går over til å fortelle fra virkeligheten. Det er lite sannsynlig at noen kan drømme såpass detaljert som tiltalte har gjort, mener Horneman.»

Av Skjalg Fremos notater fremgår det at lagmann Mats Stensrud reiste spørsmål til Horneman om begge forklaringene til Moen kunne være riktige, i den forstand at Moen først kunne ha drept Torunn og deretter drømt om handlingen. Horneman svarte at det ikke er uvanlig at hendelser senere dukker opp i drømmer. Horneman var imid-

lertid ikke overbevist om at Moen la den vanlige betydningen i ordet «drøm». Drømmeversjonen kunne være en form for tankevirksomhet. Horneman ga også uttrykk for at Moen hadde full forståelse av straff og konsekvenser.

På spørsmål fra aktor Mikael Slåttsveen svarte Horneman at begrepsforvirring ikke kunne ha betydning for det Moen hadde fortalt i retten. Horneman mente imidlertid at Moen kunne ha vært usikker på om det han forklarte var drøm eller virkelighet.

Forsvarer Hallstein Pedersen spurte Horneman om Moen var lett å lede og påvirke. Moen skulle ifølge Horneman ikke ha vært lett å lede. Han fremhevet tvert om at Moen var egen og bestemt. Ifølge Horneman var Moen ikke i nærheten av å være sinnssyk, og han mente at Moen beskyttet seg bak sitt handicap og var nokså slu på sin måte.

På spørsmål til Moen om han hadde kommentar til Hornemans forklaring, svarte han: «Bra alt sammen.»

Om forklaringen til Anne Regine Hauge het det i Arbeider-Avisa 27. mai 1978:

«Dr. Anne Regine Hauge, som er spesiallege i døvespsykiatri ved Gaustad sykehus i Oslo, kom først inn i bildet etter at retten oppnevnte henne som sakkyndig nå i mai, så hun beklaget den korte tid hun har hatt til rådighet, men dagene i retten har blant annet gjort at hun sluttet seg til de to andre i konklusjonen om både sinnssykdom og fare for gjentagelse. Hun hadde imidlertid en annen definisjon enn de andre når det gjelder diagnose, og hun brukte da det hittil temmelig ukjente begrep surdofren om tiltalte.

Dr. Hauge ville ikke utelukke at tiltaltes intelligensmessige nivå er i overkant av det normale, og hun sa også at hans seksuelle avvik, som blotting og såkalt utukt, egentlig er uttrykk for kontaktbehov.

Dr. Hauge svarte på spørsmål fra forsvareren at fengselsstraff ikke vil virke avskrekkende, men avstumpende på tiltalte – hvis han blir dømt, og hun tok også avstand fra at ordet psykopat er blitt brukt om ham.»

Fra NTB's pressemelding hitsettes:

«Anne Regine Hauge opplyste at hun trodde tiltalte med ordet »sannhet« mente de faktiske forhold, men tilføyde at hun ikke visste dette sikkert. Hun sa også at når tiltalte sier at han er uskyldig, hadde hun fått inntrykk av at han selv tror på det han sier.»

Av notatene til NTB-journalist Skjalg Fremo fremgår det at Anne Regine Hauge fremhevet at blottingen var utslag av et behov for å bli sett.

Avsky var for Moen bedre enn likegyldighet. Tilsvarende mente hun at straff kunne virke bedre enn likegyldighet. Også Hauge mente at Moen ikke var lett å lede.

Forsvarer Hallstein Pedersen spurte Hauge hvordan hun så på Moens skiftende forklaringer, og ville vite om dette var noe Moen kunne ha blitt opplært i av politiet. Hauge fant det vanskelig å svare på dette. Hun hadde et bestemt inntrykk av at Moen ikke var særlig lett å lede.³⁶ Varierende versjoner kunne være en handlemåte han hadde lært seg tidligere – en strategi for å finne ut hva som var mest hensiktsmessig. Hun trodde ikke at Moen hadde stolt på noen av «oss». Etter dette reiste Pedersen spørsmål om Moen selv trodde han var uskyldig når han sa dette. VG 27. mai 1978 refererte Hauges svar slik:

«– Jeg har inntrykk av at han tror det selv når han sier at han er uskyldig...»

5.4.8 Mandag 29. mai

Prosedyrene og lagmannens rettsbelæring ble gjennomført mandag 29. mai. I VG 30. mai 1978 het det om aktors prosedyre:

«– Tiltaltes forklaringer kan ha virket noe forvirrende. Men etter den lange bevisførselen her i retten er det hevet over tvil at han drepte Torunn, sa statsadvokat Slåttsveen...»

Om forsvarer Hallstein Pedersens prosedyre het det:

«Forsvareren mente at bevisførselen ikke hadde vært tilstrekkelig. – Vi har bare tiltaltes forklaring å holde oss til. Det er ikke gjort noen positive funn som støtter hans forklaring. Det eksisterer ingen bevis som forbinder ham med åstedet.

– Kan han ha iaktatt en annen som har gjort det han er tiltalt for? Kan en annen ha gjort det? spurte forsvareren, og pekte på 37-åringens trang til å vekke oppmerksomhet og påfallende ønske om å spille roller.

– Forklaringen er så stereotyp og preget av gjentakelser. Hadde den vært riktig, ville den vært mye mer nyansert.»

Bevissituasjonen omkring innholdet i rettsbelæringen er ikke god.³⁷ Det eneste utvalget har funnet av omtale i avisene er Adresseavisen 30. mai 1978 hvor det fremgår at lagmannen hadde uttalt:

«... det spørsmål lagretten skulle avgjøre enkelt kunne oppstilles slik: Enten er tiltaltes forklaring om ugjerningen riktig, eller så er den en ren konstruksjon. Lagmannen pekte på at tiltaltes forklaring stemmer over ens med de funn som er gjort av politiets åstedsgranskere og de obduserende leger. – Hvis tiltaltes forklaring er en konstruksjon er spørsmålet:

– Er det mulig å skyte blink så mange ganger på rad? sa lagmann Stensrud.»

Utvalget har sammen med NTB-journalist Skjalg Fremo gjennomgått hans notater skrevet under hovedforhandlingen. Utvalget har valgt å fremstille et ekstrakt av rettsbelæringen i hovedsak på grunnlag av disse notatene.

Av notatene fremgår det at Mats Stensrud startet med å gjennomgå tiltalebeslutningen, og at han deretter gikk inn på sentrale juridiske spørsmål. Han skal ha gjort dette kort og vist til at saken i liten grad var vanskelig juridisk. Det ble likevel vist til betingelse for voldtekt og at gjerningsmannen må ha forstått at han truet offeret. I forhold til drapet ble det vist til årsakskravet og deretter i noen grad presisert hva som ligger i kravet til forsett.

Etter den korte redegjørelsen for jussen tok lagmannen tak i forsvarerens prosedyre og deretter aktors prosedyre. Til slutt gikk lagmannen gjennom bevisene selv og ga i noen grad også uttrykk for sitt syn. Han skal ha fremhevet at lagretten måtte vurdere bevisene i sammenheng. Deretter ga lagmannen uttrykk for at hvis Moens forklaring ble funnet bevist, måtte retten svare ja. Enten var forklaringen riktig eller så var den gal, og var den gal var den en konstruksjon. Deretter gikk han inn på spørsmålet om tilståelsen kunne være en konstruksjon.

Det ble vist til hva Moen kunne vite. Moen kunne kjenne til at det var funnet lik. Deretter skal lagmannen ha gitt uttrykk for at han ikke kunne kjenne til at Torunn var kvalt eller at hun var druknet. Det ble vist til at buksen og trusen ble funnet i elven, og at Moen forklarte at han kastet buksen og trusen der. Det ble videre sagt at halsskadene og hodeskadene var forenlige med Moens forklaring. Deretter reiste han spørsmålet om noen ville «konstruere en forklaring om at hodet ble slått mot rekkverket». Det ble også vist til at Moen forklarte at han begikk seksuelle overgrep, noe obduksjonen bekreftet. Lagmannen fremhevet også at Moen hadde forklart at det var glidelås i buksen til Torunn, noe som viste seg å være riktig.

³⁶ Ifølge Sandberg 2000 Torunn-saken side 88 sa Føreland til Tore Sandberg at hun «aldri har uttalt at Fritz Moen ikke ville kunne la seg presse i en gitt situasjon – snarere tvert imot. Hun sier at Fritz Moen er en person som etter hennes oppfatning har lettere for å la seg presse enn de fleste andre.»

³⁷ Det foreligger ikke avisreferat som gir informasjon av betydning. Dette skyldes etter det utvalget forstår, at avisene i stedet valgte å skrive om dommen, siden den ble avsagt samme dag.

Lagmannen skal deretter ha gitt uttrykk for at Moens påvisninger på åstedet var imponerende, og reist spørsmål: «Er det overhodet mulig å skyte blink så mange ganger på rad?» Han presiserte samtidig at det var lagretten som skulle ta stilling til dette spørsmålet.

Lagmannen skal også ha berørt Moens personlighet og vist til at han oppfattet ting raskt, at han svarte lynskarpt, korrigerende feil. Det ble vist til at han korrigerende armtaket som angivelig var brukt på bueskytterbanen. Det skal også ha blitt vist til at motivet fremsto som plausibelt.

Ifølge Adresseavisen brukte juryen to timer på å avgjøre skyldspørsmålet. Det følger av dommen at lagretten, etter at påtalemyndigheten på disse punkter nedla påstand om frifinnelse, svarte nei på tiltalens post III a og post IV b. For øvrig svarte lagretten ja på alle tiltalepostene.

Samme dag ble dommen avsagt. Lagmannsretten la ved straffeutmålingen til grunn følgende faktiske forhold:

«Den 1. oktober 1977 hadde tiltalte på vernelags hybelhus, hvor han bodde, deltatt i sosialt samvær hvor menn og kvinner var til stede. I kveldens løp skrev han en lapp til en av kvinnene med anmodning om samleie med henne, men han ble avvist. Under samtalen mellom de tilstedeværende oppsto det misstemning. Tiltalte ble kalt for «tufs» og fikk en følelse av at omgivelsene gjorde narr av ham. Han gikk til sitt rom noe over kl. 0030. Tidligere på kvelden hadde han drukket et par glass pils. På sitt rom drakk han 3 flasker exportøl. Deretter listet han seg forsiktig ut av hybelhuset og gikk til et sted vest for Stavne bro, ved stien fra broen. Tiltaltes mening var å skaffe seg kvinnelig kontakt for å oppnå samleie. Han ventet i 20 minutter på stedet i håp om at det skulle komme en eller annen kvinne. Stedet kaller han selv «Blotterstedet», idet tiltalte ofte har holdt til der og blitt sett for forbigående kvinner. Således hadde han samme uke ved i alt 4 anledninger blitt sett og vist annen utuktig adferd på dette sted. Han ventet på et sted hvor det ikke var lett å se ham fra broen. Han fikk så se en person komme over broen. Den som kom var den 20 år gamle Torunn Finstad, som alene var på vei til sitt hjem fra en dansefest i Studentersamfundet. Da hun kom nærmere fikk han se det var en kvinne. Han gikk eller sprang henne i møte, skallet henne i hodet, støtte sitt kne i maven hennes, grep henne i klærne med venstre hånd og dunket hodet hennes mot det 2" s jernrør som dannet rekkverk slik at hun svimte av. Han skjøv henne deretter under jernrekkverket slik at hun rutsjet ned en 27 meter skråning med en høydeforskjell på 13 meter

ned til skråningens fot. Deretter gikk han stien vest-over, gikk ned en veg og sti til sletten, fant piken igjen, tok tak i klærne i nakken på henne og slepte henne 40 meter over sletten til brinken ved elven. Her tok han av hennes og sine egne klær på underkroppen, hadde to ganger samleie med henne, kastet hennes bukse og truse i elven, hvoretter han slepte, dyttet og sparket henne ned den bratte skråning mot elven, slik at hun ble liggende bakover med hodet under vannet og den ene foten festet i en liten trestamme. Det er klarlagt at hun døde ved drukning. Formentlig har hun vært bevisstløs fra overfallet på stien.»

I tråd med de sakkyndiges konklusjoner la retten til grunn at Moen ikke var sinnssyk, men at han hadde mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner. I seksuell henseende la retten til grunn at han var «enkel, primitiv, følelsesavflatet og hemningsløs». Retten presiserte også at to av de sakkyndige karakteriserte ham som en «følelseskald psykopat». I avgjørelsen ble det lagt til grunn at Moen intelligenmessig lå «i overkant av det normale», og at han hadde en «enestående god hukommelse».

Domsslutningen lød:

«Tiltalte *Fritz Yngvar Moen*, født 17. desember 1941 dømmes for forbrytelse mot straffeloven § 233, 1. og 2. ledd, § 192, 2. straffalternativ og § 212 1. ledd, alt sammenholdt med straffelovens § 62, til fengsel i 20 – tjue – år med fradrag av 235 – tohundreogtrettifrem – dager for utholdt varetektsarrest.

Tiltalte frifinnes for de forhold som er omhandlet i tiltalens III a) og IV b).

I medhold av straffelovens § 39 bemyndiges påtalemyndigheten til å sette i verk overfor tiltalte tiltak som er nevnt i straffelovens § 39 nr. 1 litra a-f, dog ikke ut over et tidsrom på 10 – ti – år uten rettens samtykke.»

5.5 Anke til Høyesterett og Høyesteretts dom

Fritz Moen anket lagmannsrettens dom til Høyesterett i brev datert 9. juni 1978. Anken ble begrunnet i at straffen var for strengt utmålt, sikringstiden satt for lang, og sikringsformene for strenge.³⁸ Høyesterett avsa dom 5. september 1978.³⁹ Fra domsgrunnene hitsettes:

«Til nærmere begrunnelse for anken har domfeltes forsvarer for Høyesterett fremholdt at

³⁸ Mappe 29, dok. nr. XI.

³⁹ Avgjørelsen er referert i Rt. 1978 side 997.

man i denne sak står overfor et helt eksepsjonelt tilfelle. Man har å gjøre med en mann med en meget ulykkelig bakgrunn som i sterk grad har preget hans personlighet.

Jeg er kommet til at anken bør tas til følge.

Domfelte har gjort seg skyldig i særdeles alvorlige kriminelle handlinger. Han er dømt for forbrytelse mot straffelovens § 233 og § 192 første ledd annet straffalternativ. Hans drapshandling er ført inn under annet ledd i § 233, og det må også legges til grunn at drapet har funnet sted under særdeles skjerpene omstendigheter.

Samtidig er domfelte dømt for 12 overtredelser av straffelovens § 212. Han har også tidligere flere ganger vært straffet etter denne straffebestemmelsen og hadde en sikringsdom.

Jeg er på denne bakgrunn enig med lagmannsretten i at domfeltes straffbare handlinger objektivt sett skulle betinge at man brakte til anvendelse lovens strengeste straff.

Man står imidlertid i denne sak overfor et eksepsjonelt tilfelle. Jeg peker i denne forbindelse på at man i rettspraksis ikke vil kunne finne saker som denne i noen vesentlig grad kan sammenlignes med. Dette skyldes særlige forhold som knytter seg til domfeltes utrustning og i tilknytning til den hans utvikling.

Domfelte er fra fødselen av betydelig hørselsvekket. Han er døvt på det ene øret. Etter de sakkyndiges uttalelse har han på det andre øret en hørselsrest. Han er født utenfor ekteskap. Hans mor var norsk, hans far en tysk soldat som falt på Østfronten.

På et meget tidlig tidspunkt i livet ble domfelte plassert på et barnehjem. Han har siden hatt meget liten og etter hva jeg må legge til grunn ingen positiv kontakt med sin familie. På barnehjemmet oppholdt han seg til han var omkring 8 år gammel. I disse første grunnleggende år av sitt liv fikk domfelte ingen opplæring som var avpasset etter hans handicap. Han hadde derfor små muligheter til å oppnå kontakt med andre mennesker. Døvheten og denne avsondrethet har medført at domfeltes

språklige utvikling har vært mangelfull, noe som må antas ytterligere å ha økt hans kontaktvansker.

Domfeltes skolegang og senere opphold i en rekke institusjoner har ikke kunnet bidra til å utvikle ham i gunstig retning. Hans vanskeligheter synes å ha økt etter at han som følge av et trafikkuhell er blitt lam i høyre arm og hånd.

De sakkyndige har om domfelte uttalt at han siden ung alder har vist betydelige avvik i karakter, temperament og driftsliv. Lagmannsretten har bygd på at disse trekk ved domfeltes personlighet kan tilbakeføres til de forhold jeg har trukket frem, og denne bevisbedømmelse legger jeg til grunn for min avgjørelse i saken. Jeg vil særlig i denne forbindelse fremheve at disse omstendigheter har medført avvik innen domfeltes driftsliv, og således hatt betydning for hans seksuelle adferdsmønster som i dette tilfellet har gitt seg slike utslag.

På bakgrunn av det man må legge til grunn om domfeltes utvikling og personlighet, har jeg i likhet med lagmannsretten funnet at det her ikke er på sin plass å nytte livsvarig fengsel.

Straffutmålingen blir her meget vanskelig. De personlige forhold vedrørende domfelte bør dog etter min oppfatning tillegges større vekt enn lagmannsretten har funnet å kunne gjøre. Jeg fremhever også på dette punkt at domfelte foruten straff er ilagt sikring, som overfor denne mann synes å være en mer adekvat reaksjon enn fengselsstraff. Det er også grunn til å ta i betraktning at for en person som domfelte vil soningen medføre en usedvanlig påkjenning.

Jeg er etter dette kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i 16 år.

Det er etter min mening ikke grunn til å foreta noen endring i lagmannsrettens dom når det gjelder sikringstidens lengde eller bemyndigelsen til å bringe til anvendelse mot domfelte også de strengeste sikringsmidler.»

Dommen, som lød på 16 års fengsel og ti års sikring, var enstemmig.

Kapittel 6

Vurdering av hovedforhandlingen i Torunn-saken

6.1 Kort om mandatet

Sentralt i utvalgets mandat står en vurdering av påtalemyndighetens (aktors) opptreden under hovedforhandlingen. I tillegg skal utvalget se på andre aktørers rolle i prosessen. Utvalget vil her særlig se på Fritz Moens forsvarer.

I medhold av tilleggsmandatet skal utvalget også vurdere domstolens arbeid. Undersøkelsene skal knytte seg til de prosessuelle avgjørelsene som ble tatt, og om det var noe mer domstolene burde ha gjort for å få frem fakta i saken. Granskningen skal ikke omfatte forhold ved juryens interne rådslagning og stemmegivning som jury-medlemmene ikke vil kunne forklare seg om ved et bevisopptak.¹

6.2 Aktors opptreden

6.2.1 Bevisbyrden og objektivitetsplikten under hovedforhandlingen

Bevisbyrden i straffesaker ligger på påtalemyndigheten. Dette innebærer at påtalemyndigheten må bevise utover enhver rimelig tvil at den tiltalte er skyldig. Som nevnt ovenfor i punkt 4.2 gjelder objektivitetsprinsippet også for påtalemyndigheten under hovedforhandlingen. Aktor kan ikke nøye seg med å fremlegge de bevis som taler for tiltaltes skyld. Alle bevis av betydning for skyldspørsmålet skal fremlegges for den dømmende rett. *Hovedansvaret for å fremskaffe og føre bevisene ligger altså på aktor.*

Kravet til objektivitet er like sterkt under innledningsforedraget og under selve forhandlingen som på etterforskningsstadiet. Under selve forhandlingen vil det likevel være naturlig og forsvarlig med en rollefordeling mellom aktor og forsvareren. I den grad forsvareren ikke tar opp bevis og spørsmål som taler for tiltaltes uskyld, påligger det imidlertid aktor å ta disse opp av eget tiltak.

Det har vært noe omdiskutert om aktor også må opptre fullt ut objektivt i prosedyren. Andenæs har hevdet:²

«Når man kommer til prosedyren, vil det være naturlig at det finner sted en rollefordeling mellom aktor og forsvarer. Man kan ikke av aktor kreve en slik objektiv oppsummering av bevisførselen som man i juriesaker venter av rettens formann. Aktor må stort sett kunne konsentrere seg om det som han mener tilsier fellelse, og overlate til forsvareren å trekke frem argumenter for frifinnelse. Men det regnes som et godt prinsipp at aktor ikke påberoper seg sin egen, personlige overbevisning om at tiltalte er skyldig. Det er vekten av bevisene han skal prosedere på, ikke sin egen intuisjon. Er aktor på enkelte punkter i tvil om beviset er tilstrekkelig, bør han ikke legge skjul på det. Finner han at det ville være uforsvarlig å domfelle på det bevis som er kommet frem, bør han nedlegge påstand om frifinnelse.»

Når tiltalte har forsvarer, er utvalget enig i at aktor under prosedyren ikke må opptre med samme grad av objektivitet som på tidligere stadier av hovedforhandlingen. Det må i prosedyren være forsvarlig å fremheve den del av bevisførselen som styrker oppfatningen om at tiltalte er skyldig, og gi en nærmere redegjørelse for de resonnementer som bygger opp under dette.³

Dette gjelder imidlertid bare hvor bevisførselen etter en forsvarlig vurdering har gitt tilstrekkelig bevis for tiltaltes skyld. Dersom bevisførselen klart viser at beviskravet ikke er oppfylt, vil aktor være forpliktet til selv å nedlegge påstand om frifinnelse. Det har imidlertid vært noe diskutert om plikten til å nedlegge frifinnelsespåstand også gjelder når det er noe uklart om beviskravet er oppfylt.⁴ Utvalget kommer tilbake til dette nedenfor i punkt 13.4.9.2.

6.2.2 Innledningsforedraget

6.2.2.1 Presentasjon av regelverket

Det fulgte av straffeprosessloven 1887 § 329 at aktor innledningsvis skulle redegjøre for tiltalen og de bevis som ville bli ført. I motsetning til i sivile saker, hvor hver av partene holdt et innledningsfo-

¹ Se nærmere om utvalgets mandat i punkt 1.2.2.

² Andenæs, «God åklagarsed», side 68.

³ Slik også NOU 1996: 15 (Liland-utvalget) side 70 andre spalte.

redrag, var det i straffesaker (som i dag) normalt bare aktor som holdt innledningsforedrag. Dette gjorde det særlig viktig at fremstillingen fikk en balansert og objektiv form.

6.2.2.2 De hvite trådene funnet på brinken

Som det er redegjort for i punkt 3.3.4 og 4.3.3.2, ble det funnet tre hvite tråder på brinken på det stedet der gjerningsmannen trolig tok av Torunn benklærne. Politiets undersøkelser og analyser som ble foretatt, tilsa at trådene verken stammet fra Torunns eller Moens klær, og dette var, slik utvalget ser det, et teknisk bevis av relevans for skyldspørsmålet.

Når aktor i innledningsforedraget fremhevet at politiet ikke hadde noen tekniske bevis som gjorde «det usannsynlig at tiltalte [kunne] være drapsmannen», var dette for så vidt dekkende. De hvite trådene på brinken gjorde det ikke *usannsynlig* at Moen var drapsmann, men dette var ikke bevistmaet. Spørsmålet var om det forelå bevis som ga grunnlag for en rimelig, forstandig tvil om tiltaltes skyld. Slik aktors innledningsforedrag var formulert, kan det ha gitt retten det inntrykk at det i det hele *ikke* forelå tekniske bevis av betydning. Utvalget har ikke kunnet fastslå om aktor var kjent med

funnet av de hvite trådene og de sammenligninger som ble foretatt opp mot Moens og Torunns klær. Hvis statsadvokaten ikke ble gjort kjent med dette beviset av politiet, kan han neppe klandres for ikke å ha oppdaget det.

6.2.2.3 Sammenhengen med Sigrid-saken

Politiet hadde helt fra starten av etterforskningen i Torunn-saken mistanke om at det var samme person som hadde drept Sigrid og Torunn. Det var store likhetstrekk mellom de to drapene.⁵ Særlig er det grunn til å fremheve at begge ble funnet med en hettesnor fra egen jakke knyttet/surret rundt halsen. Denne detaljen var ikke omtalt i avisene før drapet på Torunn og kunne bare være kjent av svært få personer. Det fremsto som meget sannsynlig at man sto overfor en og samme gjerningsmann, og utvalget mener dette også var oppfatningen i politi og påtalemyndighet da Torunn-saken ble iretteført.⁶

I Sigrid-saken var det to bevis som talte for at Fritz Moen ikke kunne ha begått drapet på Sigrid. Det var stor sannsynlighet for at Sigrids drapsmann hadde blodtype A utskiller,⁷ mens Fritz Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller. I tillegg hadde Fritz Moen alibi natt til 5. september som bevismessig fremsto som det klart mest sannsynlige drapstidspunktet.⁸ Når det ble ansett sannsynlig at en og samme gjerningsmann sto bak begge drapene, skulle de to nevnte forholdene, som utvalget antar at aktor må ha kjent til, vært trukket inn som bevis ved avgjørelsen av om Moen hadde begått drapet på Torunn.

Utvalget har ikke noen detaljert kunnskap om innledningsforedraget til aktor. Verken avisreferater eller notatene til NTB-journalist Skjalg Fremo tyder på at Sigrid-saken ble nevnt under innledningsforedraget. Selv om blodtypebeviset var svekket gjennom prosekter Lies tilleggserklæring og det forelå en viss tvil om drapstidspunktet, mener utvalget at disse forhold hadde betydning som bevis i Torunn-saken. Etter utvalgets syn talte disse bevisene klart til gunst for Moen, og skulle derfor vært trukket inn. Det er mulig at lagmannen gikk mot at Sigrid-saken skulle trekkes inn i

⁴ I LoR 1984 side 297 skriver F. Gripne en anmeldelse av Klas Lithners: Åklagararbetet och åklagarroll. I boken skriver Lithner at det vil være riktig å nedlegge påstand om frifinnelse hvor aktor under hovedforhandlingen skulle bli «övertygad om att en frikännande dom er det riktiga...» Til dette skriver Gripne: «Dette forekommer meg å være en tvilsom lære. Vilkåret for å frafalle tiltalen – eventuelt påstå frifinnelse – bør ikke være at aktor blir overbevist om at en frifinnende dom er den riktige. Det bør være tilstrekkelig at grunnlaget for tiltalen rokkes på en slik måte at aktor ikke lenger føler seg overbevist om tiltales straffeskyld. Kravet til objektivitet og nøkternhet bør for så vidt være det samme også etter at tiltale er reist. Aktor bør ikke be om fellelse uten selv å være overbevist om at en fellende dom vil være den riktige.»

Tidligere måtte kompetent påtalemyndighet treffe beslutning om å frafalle tiltale. Dette ble endret ved lov 16. juni 1989 nr. 68. Riksadvokaten ga i forbindelse med lovendringen reelt sett uttrykk for at aktor i stor grad kunne velge om det skulle nedlegges påstand om frifinnelse dersom han selv bedømte bevisene som utilstrekkelig etter gjennomført bevisføring. Konkret refereres fra Riksadvokatens brev: «En kan ikke se at det er behov for en slik endring av straffeprosessloven § 254. Dagens ordning, hvor møtende aktor *kan* påstå frifinnelse dersom det foreliggende bevismaterialet ikke er tilstrekkelig for fellelse eller hvor samtykke til å frafalle eller utvide tiltalen innhentes telefonisk, er neppe noen forsinkende faktor» (uthevet her). Statsadvokatembetet i Eidsivating ga imidlertid uttrykk for et annet syn: «I de tilfeller som er fremhevet av idégruppen som begrunnelse for forslaget bør og *skal* aktor påstå frifinnelse. Det er også det som gjøres i dag» (uthevet her). Se nærmere Ot. prp. nr. 79 (1988-89) side 35 første spalte.

Se også Hov, Påtalemyndigheten, side 141. Noe mer forbeholdent, Andenæs, Norsk straffeprosess I side 43.

⁵ Se nærmere gjennomgang ovenfor i punkt 4.9.3.4, jf. også 8.4.5.4.

⁶ Se nærmere i punkt 4.9.3.4.

⁷ Se nærmere nedenfor i punkt 7.2.2.3.

⁸ Se nærmere nedenfor i punkt 7.2.3. Også tidligere polititjenestemann Magnar Solberg, som var meget sentral i etterforskningen av Sigrid-saken, har forklart til utvalget at han alltid har sett natt til søndag som det mest sannsynlige drapstidspunkt.

Torunn-saken.⁹ Det er i så fall vanskelig å kritisere aktor for at dette ikke ble gjort.

6.2.3 Aktors frafall av vitnene AS og JEH

Tore Sandberg har i sin bevisanalyse fra år 2000 kritisert at vitnene AS og JEH ble frafalt.¹⁰ Ifølge Sandberg gjorde disse vitnene «de mest detaljerte observasjonene – og dermed de observasjoner som ... [var] tettest opp mot drapsstedet».¹¹

Utvalget konstaterer at det ble skrevet ut vitnestevning til AS og JEH 18. april 1978.¹² Stevningen av JEH ble sendt til Romsdal politikammer, men kom i retur med påskrift om at han var flyttet tilbake til Trondheim. I brev fra statsadvokaten til lagmannsretten 10. mai fremgår det at AS og JEH hadde flyttet til Kirkeveien 10 i Lakselv i Finnmark. Statsadvokaten ba i brevet om å få utvidet vitnenes møteplikt.¹³ Retten utvidet møteplikten ved beslutning 10. mai.¹⁴ Det er påført for hånd på et annet dokument som er stemplet ved Trondheim politikammer, at stevningen av AS og JEH var blitt sendt til lensmannen i Porsanger 9. mai 1978. I intervju med JEH og AH har utvalget fått opplyst at de ikke ble stevnet til hovedforhandlingen. Utvalget vet ikke om lensmannen i Porsanger mottok anmodningen, og forsøkte å stevne dem, men legger til grunn at AS og JEH ikke ble stevnet, og at dette var årsaken til at de ble frafalt.

For utvalget reiser dette spørsmål både om politi og påtalemyndighet gjorde en tilstrekkelig innsats for å stevne dem, og om det var forsvarlig under hovedforhandlingen å frafalle dem som vitner.

Utvalget antar at politiet, da innkallingen ble sendt, brukte adressene som var registrert i Folkeregisteret. Tiltalen ble tatt ut 11. april 1978. At stevningen først ble sendt 3. mai, vel fire uker etter, er neppe uvanlig. Den opprinnelige utsendelsen av stevningen må derfor antas å ha vært forsvarlig. Oversendelsen til lensmannen i Porsanger skjedde 15 dager før de skulle avgi forklaring. Normalt skulle dette også være tilstrekkelig til å få dem stevnet. Utvalget har ikke funnet forklaringen på hvorfor AS og JEH ikke ble stevnet.¹⁵ Utvalget fin-

ner ikke grunnlag for å rette kritikk mot politi og påtalemyndighet for håndteringen av stevningen.

Når disse vitnene ikke var stevnet, sto aktor overfor valget mellom å begjære saken utsatt, eller frafalle vitnene. Som drøftet ovenfor i punkt 4.9.2.2.6, finner utvalget ikke at vitneforklaringene fra AS og JEH var så sentrale at de ville fått nevneverdig betydning for bevisbedømmelsen. Utvalget kan derfor ikke se at det er grunnlag for kritikk mot aktor for å ha frafalt dem.

6.2.4 Forhandlingens tema

Under selve forhandlingen tilsa objektivitetsprinsippet at aktor tok opp alle de bevis og sider ved saken som kunne ha vekt i vurderingen av tiltaltes skyld. Ut fra politiforklaringene til de vitnene som ble ført, synes det klart at det under hovedforhandlingen ble ført bevis både omkring Torunns person¹⁶ og hennes bevegelser i Studentersamfundet den aktuelle kveld/natt.¹⁷ Utvalget antar at det ikke ble ført bevis rundt de observasjoner som var blitt gjort av en mann med mistenkelig atferd utenfor Studentersamfundet på det tidspunkt Torunn trolig forlot stedet. Ingen av vitnene som avga politiforklaring om disse observasjonene, ble ført under hovedforhandlingen. Sett i lys av Moens tilståelse og det faktum at personen verken kunne knyttes til drapsstedet eller drapshandlingen, fremstår dette som forsvarlig.

Det ble også ført bevis omkring mulige observasjoner av Torunn i Elgeseter gate og Holtermanns veg på vei mot Stavnebrua,¹⁸ og om observasjoner rundt åstedet i tidsrommet mellom kl. 01.30 og 02.30.¹⁹ Under hovedforhandlingen ble det videre foretatt bevisførsel omkring Moens

⁹ Se punkt 5.4.4.

¹⁰ Sandberg 2000 Torunn-saken side 75.

¹¹ Sandberg 2000 Torunn-saken side 75. Sandberg har fremhevet at AS og JEH ikke «en gang» ble stevnet som vitner i forbindelse med hovedforhandlingen.

¹² Mappe 29, dok. nr. XIII. Datoen er senere strøket over for hånd, og datoen 3. mai er påført.

¹³ I brevet heter det: «Det ansees nødvendig at vitnene møter under hovedforhandlingen, og jeg ber om at retten i medhold av strpl § 171, 4. ledd, utvider møteplikten for disse vitner, da de etter strpl § 171, 1. ledd, ikke har møteplikt.»

¹⁴ Mappe 29, dok. nr. XIII/11/3.

¹⁵ Forklaringen kan f.eks. ligge i postgangen, treg behandlingstid hos lensmannen i Porsanger eller at AS og JEH av en eller annen grunn ikke var tilgjengelige i den aktuelle perioden.

¹⁶ Se punkt 5.4.4 ovenfor hvor det fremgår at TW, SR og TT avla forklaring. Utvalget antar at de forklarte seg i hovedsak i samsvar med politiforklaringene. Det vises derfor også til gjennomgangen av deres politiforklaringer ovenfor i punkt 3.4.2.1.

¹⁷ Se punkt 5.4.4 og 5.4.5 ovenfor hvor det fremgår at SR, OM og BAS avga forklaring. Utvalget antar at de forklarte seg i hovedsak i samsvar med politiforklaringene, og viser til gjennomgangen av deres politiforklaringer ovenfor i punkt 3.4.2.2.

¹⁸ Se ovenfor i punkt 5.4.5 hvor det fremkommer at SÅB, TEI, BW, UnS, TS, ASF og FØ ble ført som vitner i saken. Deres politiforklaringer er gjennomgått ovenfor i punkt 3.4.2.4.

¹⁹ MH, RFJ og GØ avla forklaring under hovedforhandlingen, se punkt 5.4.5 og 5.4.6. Deres politiforklaringer er gjennomgått ovenfor i punkt 3.4.2.5. I forhold til dette spørsmålet ble AS og JEH frafalt, se ovenfor i punkt 6.2.3. Derimot ble OT ført som vitne, og hans observasjon av en mann i buskene ved Stavnebrua kl. 01.00 natt til 2. oktober ble gjort kjent for den dømmende rett, se nærmere ovenfor i punkt 3.4.2.6.

bevegelser om kvelden 1. oktober og ut på natten 2. oktober.²⁰

Troverdigheten av Moens forklaringer ble gjenstand for betydelig bevisførsel. Avvikene mellom forklaringene og de tekniske funnene ble gjort til et sentralt tema. Utvalget nevner her bevisførselen om hvor Torunn ble antatt å ha blitt angrepet på gangstien,²¹ og bevisførselen omkring Moens uriktige forklaring om at det bare stod gjerdestolper i bunnen av skråningen.²²

Det ble også avgitt forklaringer om Moens fysiske kapasitet, og hvorvidt han var i stand til å dra en bevisstløs Torunn over bueskytterbanen.²³ Tema var også at Moen ikke husket å ha surret en snor rundt halsen til Torunn.²⁴ Under forhandlingene var det også reist spørsmål om sammenhengen mellom obduksjonsrapportens konklusjon om at det ikke var funnet sæd i Torunns vagina, og Moens forklaring.²⁵ Det ble tatt opp at Moens påvisning av stedet hvor det seksuelle overgrepet skjedde, avvek 18 meter fra det stedet politiet gjorde funnene på brinken.²⁶

Forholdene under politiavhørene var også tema under forhandlingen.²⁷ I den forbindelse ble det reist spørsmål både om Moen ble utsatt for press under avhørene, om politiet fortalte om sine tekniske funn til Moen, og om lengden på avhørene. Det var også bevisføring om Moens person, hans virkelighetsoppfatning og språkforståelse.

Utvalget konstaterer at svært mange av de relevante bevismomentene i saken ble gjort til tema under hovedforhandlingen. Det er likevel etter utvalgets oppfatning særlig ett bevismoment som synes å ha blitt utelatt fra bevisføring. Sammenhengen med Sigrid-saken og sannsynligheten for at samme gjerningsmann hadde drept både Torunn og Sigrid, var ikke tema under hovedforhandlingen.²⁸ Det vises her til punkt 6.2.2.3.

²⁰ Utvalget antar at RTO og JES forklarte seg i hovedsak som i politiforklaringene, se punkt 5.4.4 og 5.4.5 og punkt 3.4.4 ovenfor. BS som også forklarte seg om Moens bevegelser i dette tidsrommet, avvek noe fra tidligere forklaringer, sammenlign punkt 5.4.5 og 3.4.4. I forhold til dette spørsmålet ble også ToS, TeG og RP frafalt som vitner.

²¹ Se ovenfor i punkt 5.4.6.

²² Se ovenfor i punkt 5.4.6.

²³ Se om overlege Kleives forklaring ovenfor i punkt 5.4.6.

²⁴ Se ovenfor i punkt 5.4.6.

²⁵ Se gjengivelsen av professor Olav A. Haugens forklaring ovenfor i punkt 5.4.6.

²⁶ Se ovenfor i punkt 5.4.6.

²⁷ Se referat fra Hjertaas sin forklaring ovenfor i punkt 5.4.4, Aarthus sin forklaring ovenfor i punkt 5.4.5 og fra Wetlesens forklaring i punkt 5.4.6.

²⁸ Beviset omkring *de hvite trådene* som ble funnet på brinken var også relevant for skyldspørsmålet. Det er uklart om aktor kjente til dette beviset, og det drøftes derfor ikke nærmere.

6.2.5 Prosedyren

Det fulgte av straffeprosessloven 1887 § 339 at aktor og deretter forsvarer skulle få ordet to ganger etter at bevisførselen var avsluttet. Krav til prosedyrens nærmere innhold og form var ikke fastsatt.

Formålet med prosedyren er å oppsummere de bevis som er ført under hovedforhandlingen, og å konkludere i forhold til hvilket faktum som finnes bevist. I prosedyren kan det også være grunn til å gjennomgå de rettsreglene som har betydning i saken (rettsanvendelsen), og vurdere om disse er anvendelige på det faktum som finnes bevist (subsumsjonen). I hvilken grad aktor bør gå inn på rettsanvendelsen og subsumsjonen, beror på bevisbildet og de rettsspørsmål dette reiser.

I Torunn-saken var det bevissituasjonen som sto sentralt. Prosedyren måtte derfor forventes i betydelig grad å være en gjennomgang av bevisene i saken. En slik gjennomgang skal saklig og korrekt gjengi bevisene som er ført under hovedforhandlingen. Bevis eller bevis tema som ikke har vært gjenstand for forhandlinger, skal ikke trekkes frem i prosedyren. Utvalget har hatt få kilder til å kartlegge innholdet i prosedyren, men har ikke grunnlag for å anta at aktor gikk ut over disse rammen da han holdt sin prosedyre.

6.2.6 Noen kommentarer til polititjenestemennenes forklaring

6.2.6.1 Polititjent Schrøens vitneprov om identifikasjon og pågripelse av Moen

På samme måte som någjeldende straffeprosesslov ga straffeprosessloven 1887 en begrenset adgang til at det under hovedforhandlingen ble lest opp forklaringer avgitt av et vitne som selv ikke var til stede i retten.²⁹ Loven bygget imidlertid på den oppfatning at en politirapport som var nedtegnet av en polititjenestemann i forbindelse med avhør av et vitne, var tjenestemannens egen erklæring om de forklaringer han selv hadde mottatt.³⁰ Det var derfor tillatt at en polititjenestemann som vitne kunne forklare seg om de avhør han hadde tatt i saken. Han kunne forklare seg om omstendighetene rundt avhøret, hva vitnet hadde forklart, hvilke tanker polititjenestemannen gjorde seg både om vitnet og det som ble forklart, osv. Under et slikt avhør kunne polititjenestemannen støtte seg til den skrevne rapporten.

Utvalget har funnet grunn til å trekke frem forklaringen gitt av polititjent Rolf Schrøen i lagmannsretten den 23. mai 1978. Utvalget gjengir følgende referat fra Adresseavisen dagen etter:

²⁹ Se straffeprosessloven 1887 § 332 fjerde ledd.

³⁰ Jf. Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 326.

«To dager etter drapet, og to dager før Torunn ble funnet drept, hadde en mann oppført seg påfallende akkurat på det stedet hvor Torunn Finstad etter all sannsynlighet ble slått ned og veltet utfor skråningen. En skolegutt fra Osloveien skole (tidligere Stavne skole) hadde ved 19-tiden om kvelden sett en mann stå bøyd over rekkverket og kaste opp flere ganger. Mannen virket beruset. Gutten hadde sett denne mannen i nærheten av broen flere ganger i dagene før drapet. Gutten ble konfrontert med 37-åringen [Fritz Moen], og sa med stor sikkerhet at det var samme mann. Det var dette vitneutsagnet som for alvor rettet politiets søkelys mot tiltalte.»

Dersom politibetjent Schrøen ble gjengitt riktig i avisen, avga han en misvisende forklaring for domstolen. Ut fra det materialet utvalget har hatt tilgang til, er det grunn til å reise spørsmål ved om det *var* Moen han hadde sett kaste opp ved rekkverket. I politihør av 6. oktober 1977 hadde skolegutten nemlig bl.a. forklart at mannen på spørsmål hadde uttalt at han «ikke hadde noen problemer» på trønderdialekt.³¹ Utvalget viser også til skoleguttens forklaring til Tore Sandberg av 21. august 2000, hvor politibetjent Schrøens forklaring ble bestridt.³²

Selv om skolegutten ved øyesyn hadde gjenkjent Moen, hadde politibetjent Schrøen en plikt til å gjøre domstolen kjent med den tidligere avgitte forklaring om at han snakket trønderdialekt, noe som svekket dette bevismomentet. Utvalget nevner også at den aktuelle avhørsrapporten hvor disse opplysningene fremgikk, ble uriktig plassert som et 0-dokument, slik at den ikke var tilgjengelig for forsvareren i 1978. Det er også på det rene at den «konfrontasjonen» som ble foretatt, ikke oppfylte regelverkets krav til en konfrontasjon. Det siste burde også vært opplyst for domstolen.

6.2.6.2 *Forklaringen fra de tekniske etterforskerne*

Flere av de tekniske etterforskerne avla forklaring for retten. Det ble i den forbindelse foretatt en gjennomgang av rekonstruksjonene holdt opp mot åstedsundersøkelsene. Funnet av de hvite trådene på brinken og etterforskningen som viste at disse verken kunne knyttes til Torunn eller Moen, ble etter det utvalget kan se, ikke omtalt. Polititjenestemann Kalland, som avga forklaring for retten, har

forklart for utvalget at han var kjent med beviset. Utvalget finner det klart at også politiførstebetjent Klegseth må ha visst om dette tekniske funnet og resultatene fra undersøkelsene ved Kriminalpolitisen. Utvalget mener objektivitetsprinsippet tilsier at de begge skulle gjort retten kjent med dette beviset.³³

6.2.6.3 *Kriminalsjef Brodahls forklaring*

Kriminalsjef Brodahl avga forklaring under hovedforhandlingens fjerde dag, den 25. mai. Ifølge Adresseavisen 26. mai 1978 skal Brodahl ha forklart at «... tiltalte ikke kunne bygge sin tilståelse på avisreportasjene» og at «Politiet holdt alle detaljer om funn på åstedet for seg selv for å kunne kontrollere dem mot en eventuell forklaring fra en mistenkt».

Dersom dette er en korrekt gjengivelse av kriminalsjef Brodahls forklaring, finner utvalget denne objektivt sett villedende. Flere av de bevismomenter som lagmannen fremhevet i sin rettsbæring – antagelig som følge av bevisføringen og aktors sluttinnlegg – var mulig å lese ut av avisene. Utvalget mener at det var få av de detaljene som senere har blitt trukket frem i bevisbedømmelsen som ikke ble omtalt i avisene i dagene etter funnet av Torunn.

6.3 Lagmannens håndtering av saken

6.3.1 **Domstolens ansvar under hovedforhandlingen**

6.3.1.1 *Generelt om rettens ansvar for sakens opplysning*

Lagrettens oppgave under hovedforhandlingen er begrenset til å svare ja eller nei på skyldspørsmålet. Denne siden av saken faller utenfor utvalgets mandat. Det er rettens saksbehandling som skal granskes, og her står straffeprosessloven 1887 § 331 femte ledd helt sentralt.³⁴

«Retten vaager paa Embeds Vegne over Sagens fuldstændige Oplysning og kan til Opnaaelse

³¹ Jf. Dok. nr. 0/1-2, nå ligger avhøret i Mappe 30, dok. nr. XVI/1/2. Se nærmere om avhøret av JRT ovenfor i punkt 3.4.5.

³² Se Sandberg 2001 avsnitt 6.1.4.

³³ VG skrev 25. mai 1978 om Klegseths forklaring: «Politiet har gjort omfattende beslag i tiltaltes garderobe. Det er funnet jord som er identisk med jorda på åstedet, men samtlige prøver er så små at de ikke med sikkerhet kan sies å stamme nettopp fra det stedet der Torunn ble seksuelt misbrukt og drept.» Dette viser både at det ble forhandlet om tekniske bevis og at det ble gått inn på detaljer omkring de tekniske undersøkelsene som hadde langt mindre bevisverdi enn de hvite trådene.

³⁴ I dag finnes tilsvarende bestemmelse i straffeprosessloven § 294.

heraf beslutte at indhente nye Beviser og at udsætte Behandlingen.»

Med «retten» mente bestemmelsen de juridiske dommerne.³⁵ Fagdommerne var således pålagt et overordnet ansvar for at *avgjørelsen bygget på et riktig og tilstrekkelig faktisk grunnlag*. Bestemmelsen gjaldt direkte under hovedforhandlingen, men ga uttrykk for et prinsipp som gjaldt hele prosessen fra tiltale ble reist og frem til dom var avsagt. Rettens plikt var å våke over saken, slik at den ble «fuldstændig» opplyst, og bygget etter sin ordlyd på en idealstandard. Bestemmelsen måtte imidlertid vurderes i lys av kravene til effektivitet og domstolens rolle i prosessen.

Rettens plikt til å våke over sakens opplysning måtte sees i sammenheng med politiets utrednings- og objektivitetsplikt.³⁶ I den grad politi og påtalemyndighet oppfylte sine plikter, var domstolens plikt etter straffeprosessloven 1887 § 331 femte ledd overflødig. Det kan heller ikke være tvil om at det først og fremst var partene som skulle sørge for å få saken opplyst.³⁷ Rettens plikt var subsidiær, og man kunne bare forvente domstolens inngripen der det forelå omstendigheter i saken som tilsa at politi/påtalemyndighet og forsvarer ikke hadde fremskaffet et tilstrekkelig bevismateriale. Etter straffeprosessloven 1887 skulle aktor sammen med tiltalebeslutningen og bevisoppgaven sende lagmannsretten en redegjørelse for saken forut for hovedforhandlingen, men lagmannsretten fikk ikke oversendt saksdokumentene. Rettens plikt til å gripe inn må derfor sees i lys av at den normalt hadde begrenset kjennskap til saken før hovedforhandlingen var gjennomført.

Dersom et *bevistema i saken mer eller mindre stoten bevis*, ville det klart nok være foranledning til å gripe inn. Dette var f.eks. situasjonen da det under hovedforhandlingen i *Sigrid-saken* ble trukket inn som en alternativ forklaring at sæden som ble funnet i Sigrid, kunne stamme fra en annen enn gjerningsmannen, nemlig en tidligere kjærreste som kunne hatt samleie med Sigrid tidligere på dagen. Dette var et bevistema som ikke var etterforsket. Dette vil utvalget komme tilbake til nedenfor.

Annerledes stilte det seg hvor det forelå bevis som understøttet påtalemyndighetens teori, men *hvor bevisene ikke ga et dekkende bilde*. Denne situasjonen oppsto hvor bevis ikke var innsamlet (*mangelfull utredning*), eller hvor bevis som ikke talte for påtalemyndighetens teori, ble unnlatt fremlagt (*manglende objektivitet*).

I vurderingen av om domstolen burde ha oppdaget bevisenes utilstrekkelighet, måtte det også sees hen til kravene til effektiv og rask saksavvikling i domstolene. Det var ikke slik at enhver mangel eller uklarhet omkring bevis kunne gi grunnlag for utsettelse og ytterligere bevisinnsamling.

6.3.1.2 Forsering av saken etter tilståelsen

I forkant av hovedforhandlingen var det ifølge VG satt av 14 dager til hovedforhandling i Torunn-saken.³⁸ Det var innkalt nærmere 50 vitner, og det var ventet at hovedforhandlingen kom til å være ekstra tidkrevende, siden alt måtte oversettes til Moen av døvetolk. Likevel ble hovedforhandlingen, inkludert domsavsigelse, gjennomført i løpet av seks rettsdager. VG fra 24. mai 1978 forklarte dette slik:

«Opprinnelig var Torunn-saken ventet å vare ut hele neste uke, men tiltaltes innrømmelser har ført til store endringer i vitneføringen, slik at saken trolig vil kunne avsluttes allerede i slutten av denne uken.»

For det tilfellet at en tiltalt tilsto under hovedforhandlingen, inneholdt straffeprosessloven 1887 § 331 første ledd en særregel som ga retten adgang til å begrense bevisførselen:

«Afgiver Tiltalte en fuldstændig Tilstaaelse, afgjør Retten, hvorvidt og i hvilken Udstrækning Bevisførelse skal finde Sted.»

Moen avga innledningsvis en forklaring hvor han tilsynelatende innrømmet skyld. Han hevdet imidlertid samtidig at han var uskyldig – og at hendelsen fremsto som en drøm for ham.

Etter utvalgets oppfatning var straffeprosessloven 1887 § 331 første ledd ikke direkte anvendelig i en slik situasjon. Det fremgår heller ikke av rettsboken at det ble truffet noen beslutning i medhold av denne bestemmelsen.

For utvalget oppstår likevel spørsmålet om retten burde ha grepet inn mot at aktor og forsvarer frafalt så vidt mange vitner. Utvalget reiser også spørsmål om tempoet under forhandlingen var for høyt til at Moen kunne forstå den bevisførselen som foregikk.

6.3.1.3 Frafall av vitner

Fra aktorats side ble følgende vitner frafalt: MHA, HB, politiførstebetjent Per Johan Gjønnnes, EKS, EN, ML, Erling Berntsen, AS og JEH.

³⁵ Straffeprosessloven 1887 § 306.

³⁶ Se nærmere om utredningsplikten ovenfor i punkt 4.2.

³⁷ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 37.

³⁸ VG 20. mai 1978.

Enkelte ble frafalt på grunn av gyldig forfall, mens andre ble frafalt på grunn av tilståelsen. Det følger av rettsboken at forsvarer samtykket i at vitnene ble frafalt. Av forsvarerens vitner ble følgende frafalt: BIB, ToS, TeG, RP og NB. Ifølge rettsboken hadde aktor ikke innvendinger mot dette.

Utvalget legger til grunn at retten normalt måtte kunne godta at vitner ble frafalt. Når også begge parter gikk inn for dette, må det helt konkrete forhold til for at retten skal ha plikt til likevel å kreve bevisene ført. Utvalget kan ikke se at slike omstendigheter forelå her, heller ikke i forhold til AS og JEH.³⁹

6.3.1.4 Tempoet i forhandlingene

I løpet av de seks rettsdagene hovedforhandlingen varte

- holdt aktor innledningsforedrag
- avla Moen forklaring
- ble det ført til sammen 40 vitner
- forklarte seks rettsoppnevnte sakkyndige seg
- ble det gjennomført fire prosedyrer
- skrevet og avsagt dom i saken.

Den andre rettsdagen ble det gjennomført 17 vitneavhør. Blant vitnene var personer som var utsatt for blotting og antasting av Moen, i tillegg til venner av Torunn. Avhørsleder under de sentrale avhørene av Moen, politibetjent Sten Hjertaas, ble også avhørt.

Dagen etter ble det ifølge rettsboken gjennomført til sammen 23 vitneavhør. Blant disse var BS og PHR. Begge kjente Moen fra den tiden han bodde på Vernelagets hybelhus, og kunne gi informasjon om Moens person og hans språkforståelse. Sentrale personer fra etterforskningen, som politibetjent Sjur Aarthun, politiførstebetjent Eirik Stedje og politiførstebetjent Johan Klegseth, var også vitner denne dagen.⁴⁰

Når man ser på hvor mye som ble gjennomgått de enkelte dager, og det forhold at alt skulle tolkes til døvespråk, synes tempoet under hovedforhandlingen å ha vært høyt.

Selv om Moen tilsto under hovedforhandlingen, uttalte han samtidig at han var uskyldig. Det var flere forhold ved tilståelsen som kunne gi grunn til å stille spørsmål ved dens troverdighet.⁴¹ Dette var forhold som tilsa en ekstra betryggende saksbehandling, noe som burde gjenspeilet seg i lengden på hovedforhandlingen.

³⁹ Det vises her til drøftelsen i punkt 6.2.3 ovenfor.

⁴⁰ Politiførstebetjentene Stedje og Klegseth ga riktignok forklaring også den påfølgende dagen.

⁴¹ Se nærmere ovenfor i punkt 4.9.2.

6.3.1.5 Forsto Moen tilstrekkelig av hva som foregikk under hovedforhandlingen?

6.3.1.5.1 Krav om bruk av tolk

Domstolloven § 135 fastslo at dersom noen som ikke kunne norsk, skulle «ta del i forhandlingen», skulle det brukes tolk som retten hadde oppnevnt eller godkjent. Utvalget finner det ikke tvilsomt at tiltalte Moen, med de kommunikasjonsproblemer han hadde, skulle ha tolk under forhandlingene. Det ble da også under hovedforhandlingen benyttet to tolker som tolket vekselvis.

6.3.1.5.2 Krav til at tiltalte forstår meningsinnholdet i spørsmålene og at svarene blir oversatt riktig

I tillegg til at tiltalte har krav på tolk, er det et selv sagt krav at tolkingen må ha en kvalitet som gjør at tiltalte kan forstå spørsmålene, og at det tiltalte formidler, blir riktig oversatt.

Fritz Moen hadde problemer med å forstå abstrakte begreper og kunne av den grunn misforstå hva som ble sagt. I mange situasjoner var det derfor nødvendig for tolkene å bruke tid til å forklare Moen meningsinnholdet i spørsmålene. Dette støttes av en forklaring avgitt av døvepsykiater Anne Regine Føreland til politiet i 2000. I rapporten heter det:⁴²

«Vitnet ble spurt om sine synspunkter om tolker og hvorledes sakene etter hennes mening ble tolket. Til dette sier vitnet at hennes oppfatning av tolkene som ble benyttet var god. Hun vil imidlertid igjen nevne at forhandlingene gikk for raskt, slik at tolkene var under et stort press. Hun mener at tolkene ikke alltid fikk meddelt Moen det essensielle i spørsmålet. Hun mener derfor at det oppsto misforhold mellom spørsmål og svar.»

Utvalget mener det er grunn til å tro at Moen ved enkelte anledninger ikke forsto de spørsmål som ble stilt ham under hovedforhandlingen i Torunn-saken. Det vises her særlig til samtalen mellom Moen og lagmannen fredag 26. mai 1978 som er referert i avisene.⁴³

Utvalget viser også til hovedforhandlingens første dag hvor Moen ble anmodet om å fortelle «sannheten». Det er mulig at Moen i begrepet «sannheten» la en beskrivelse av hendelsesforløpet slik politiet mente det hadde skjedd. Det er uklart for utvalget hvor langt lagmannen prøvde å få brakt klarhet i hva Moen mente. Ifølge NTB-

⁴² Mappe 38, dok. nr. 13 side 3.

⁴³ Se ovenfor i punkt 5.4.7.

journalist Skjalg Fremos notater skal lagmannen ha spurt Moen om det var selvopplevd eller drøm, og Moen skal da ha svart at det var «sannhet». Skjalg Fremo har i samtale med utvalget fortalt at ingen maktet å få forklart Fritz Moen hva ordet «sannhet» sto for. Ut fra NTB-meldingen for 23. mai 1978 hadde to dagers rettsforhandlinger «ikke brakt klarhet i om tiltalte selv mener han har voldtatt og drept Torunn Finstad – eller om han mener han bare gjennom en drøm har tilknytning til forbrytelsen». NTB-meldingen fortsatte slik:

«Dette spørsmålet står fortsatt åpent, og verken etterforskere, lagmannen, aktor, forsvareren eller de to døvetolkene har klart å bringe klarhet på dette punktet.»

Lagmannen forsøkte under hovedforhandlingen å få klarhet i hva Moen mente med «sannhet». Utvalget finner ikke grunnlag for å kritisere lagmannen at han tilsynelatende ikke har klart å få dette spørsmålet klarlagt.

6.3.1.5.3 *Krav til at tiltalte skal forstå bevisførselen under hovedforhandlingen*

Selv om det ikke var uttrykkelig uttalt i straffeprosessloven 1887 at kravene til tolkene var slik at *tiltalte også måtte forstå bevisførselen under hovedforhandlingen*, legger utvalget dette til grunn som et selvsagt krav.⁴⁴ Dette innebar at forhandlingen måtte gi rom for en tilfredsstillende tolkning overfor Moen. Av lovens § 340 fulgte det imidlertid at det samme kravet ikke gjaldt i forhold til prosedyrene. Etter denne bestemmelsen var det tilstrekkelig at en døv tiltalt fikk tolket de nedlagte påstander.

Døvepsykiater Anne Regine Føreland forklarte til Tore Sandberg den 26. oktober 1999 i forbindelse med Sigrid-saken.⁴⁵

«Helt fra begynnelsen av Sigrid-saken reagerte vitnet på at tempoet i rettsmøtene var så høyt at hun var sikker på at Fritz Moen ikke forsto hva som ble sagt. Selv om Fritz Moen flere ganger nikket bekreftende når han fikk spørsmål om

han forsto, så var vitnet sikker på at han likevel ikke forsto. Vitnet bygget sin oppfatning på samtaler hun kontinuerlig hadde med Moen mens rettssaken pågikk, slik som i pauser og ved besøk i fengselet.»

I intervju med utvalget har Anne Regine Føreland bekreftet ovennevnte erfaringer. På spørsmål fra utvalget uttalte Føreland at Fritz Moen bare forsto brøkdeler av rettsforhandlingen, anslått til ca. 20-30 %.

Det er ulike oppfatninger av hvor store kommunikasjonsproblemer Moen hadde.⁴⁶ Døveprest Dueland forklarte under hovedforhandlingens første dag at Moen hadde et relativt stort ordforråd, men at han kunne legge et annet innhold i ordene enn normalt hørende. Dueland fremhevet at med et visst kjennskap til tiltaltes måte å artikulere på, kunne man forstå hva han forsøkte å formidle.⁴⁷ Dueland hadde på dette tidspunkt kjent Moen over tid. Som tolk under hovedforhandlingen fremstår det som sannsynlig at han ville ha grepet inn dersom han mente Moen ikke forsto det som ble tolket.

For utvalget er det vanskelig å ha noen sikker oppfatning om hvor store problemer Moen hadde med å forstå det som foregikk under hovedforhandlingen. Det antas at Moen ikke har klart å følge forhandlingene fullt ut. Imidlertid foreligger det ikke bevis for at lagmannen skulle ha oppdaget dette. Ingen av tolkene som ble benyttet under hovedforhandlingen, ga uttrykk for at Moen ikke klarte å følge med. Heller ingen av de tre rettspsykiaterne skal under forhandlingene i Torunn-saken ha gitt uttrykk for at Moen ikke forstod det som foregikk. Den eneste som stilte spørsmål ved Moens språkforståelse, synes å ha vært vitnet PHR da han avga vitneforklaring. Utvalget kan ikke se at det er grunnlag for kritikk av lagmannen på dette punkt.

6.3.2 *Forhandlingens tema*

Utvalget mener bevisførselen i Torunn-saken i hovedsak fikk frem de relevante sidene ved de faktiske forhold. Det er likevel særlig ett bevistema utvalget mener skulle vært belyst bedre i saken. Det gjelder sammenhengen mellom Torunn- og Sigrid-saken.

En henvisning til Sigrid-saken under hovedforhandlingen i Torunn-saken ble referert fra andre rettsdag i Adresseavisen. I forbindelse med at Moen hevdet at han hadde alibi, spurte statsadv-

⁴⁴ Regelen kunne utledes av bestemmelser i straffeprosessloven 1887: Av § 322 fulgte det at tiltalte innledningsvis i forhandlingene skulle «opfordres til med Opmærksomhed at følge Forhandlingen». Formålet var å sikre at tiltalte kunne ta til motmæle mot bevis som førtes for hans skyld, og dermed sikre en effektiv kontradiksjon. Hensynet til effektiv kontradiksjon lå også bak bestemmelsen i § 338 om tiltaltes rett til å uttale seg etter hvert enkelt vitne. Disse reglene ga ingen mening dersom tiltalte ikke skulle kunne følge med og forstå den bevisførsel som foregikk under hovedforhandlingen.

⁴⁵ Vedlegg til bevisanalysene i gjenopptagelsesbegjæringene, Mappe 39.

⁴⁶ Se nærmere i punkt 2.3.

⁴⁷ Se ovenfor i punkt 5.4.3.

kat Mikael Slåttsveen om Moen blandet de to drapssakene sammen. Lagmann Mats Stensrud grep da straks inn og avverget at Sigrid-saken ble brakt inn.⁴⁸ Utvalget har ikke klart å bringe på det rene om lagmannen generelt motsatte seg bevisførsel omkring Sigrid-saken. I medhold av straffeprosessloven 1887 § 331 annet ledd kunne retten bare avskjære tilgjengelige bevis som «ikke vedrører Sagen». Visse sider ved Sigrid-saken var åpenbart relevante bevis i Torunn-saken, og en generell avskjæring av bevisførsel om Sigrid-saken ville være et klart brudd på bestemmelsen.

Det er også grunn til å reise spørsmål om ikke retten i medhold av § 331 femte ledd skulle ha tatt opp likhetstrekkene mellom de to drapssakene av eget tiltak. Det var mye som talte for at drapene ble begått av samme person. Både blodtypebeviset og bevisene omkring drapstidspunktet tilsa at Moen ikke hadde begått drapet på Sigrid. Etter utvalgets syn var det likheten med Sigrid-saken som i størst grad kunne være egnet til å skape begrunnet tvil i Torunn-saken. Torunn-saken ble benyttet under hovedforhandlingen i Sigrid-saken som et moment som talte for at Moen også hadde begått drapet på Sigrid. Tilsvarende måtte Sigrid-saken kunne vært brukt som bevis til Moens gunst under hovedforhandlingen i Torunn-saken.

Utvalget finner det sannsynlig at lagmannen fra media var kjent med at Moens alibi tilsa at han ikke kunne ha begått drapet på Sigrid. Avisene hadde skrevet om dette ved flere anledninger. Det er imidlertid uklart for utvalget hvilket kjennskap lagmannen hadde til detaljene i Sigrid-saken. Det kan også være noe uklart hva som var bakgrunnen for at dette ikke ble gjort til del i bevisførselen. Utvalget er kritisk til at lagmannen ikke sørget for at Sigrid-saken ble trukket inn, men har ikke tilstrekkelig grunnlag til å konkludere med at lagmannen kan bebreides på dette punkt.

6.3.3 Lagmannens rettsbelæring

Straffeprosessloven 1887 bestemte i § 347 annet ledd at lagmannen i nødvendig grad skulle forklare «Spøragsmaalene og de Retssætninger, som skal lægges til Grund for deres Besvarelse». Gjennomgangen av rettsreglene måtte være juridisk korrekt, og lagmannens forståelse av reglene var bindende for lagretten. Til denne siden av lagmannens rettsbelæring har utvalget ingen merknader.

I tillegg skulle lagmannen gjennomgå «Sagen og dens Bevisligheder».⁴⁹ Lagmannen skulle altså

foreta en kort gjennomgang av bevisene og forsøke å fremheve de mest sentrale bevis som var fremkommet under hovedforhandlingen. Det var ikke i strid med loven at lagmannen ga uttrykk for sitt eget syn på bevissspørsmål.⁵⁰ Det ble normalt ikke regnet som en saksbehandlingsfeil som partene kunne pårope seg, at lagmannen viste et dårlig skjønns ved sin gjennomgang av bevisene. Der som gjennomgangen av bevisene var så uskjønnsom at den var misvisende eller villedende for lagretten, kunne dette likevel medføre opphevelse.⁵¹ Det var også et krav om at lagmannen ikke på utilbørlig måte påvirket juryen.⁵² I dette lå bl.a. at lagmannen måtte formidle at lagretten *ikke* var bundet av hans vurderinger.

Utvalget mener lagmannen ikke ga en tilstrekkelig balansert fremstilling av de forhold som talte for at Moens tilståelse var troverdig.⁵³ Det var objektivt sett ikke grunnlag for formuleringen: «Er det overhodet mulig å skyte blink så mange ganger på rad?» Under hovedforhandlingen var det bevisførsel omkring en rekke avvik mellom Moens forklaring og åstedfunnene.⁵⁴ Disse avvikene kom lagmannen tilsynelatende ikke inn på under sin egen gjennomgang av bevisene i rettsbelæringen.

Lagmannen ga etter utvalgets syn også en objektivt sett misvisende beskrivelse av i hvilken grad detaljene i Moens forklaring talte for at tilståelsen omhandlet noe selvopplevd. Det vises til at avisene tidlig lanserte teorien om at Torunn var kvalt,⁵⁵ og at hun døde av drukning.⁵⁶ Det var også kjent at gjerningsmannen hadde begått seksuelle

⁴⁹ Jf. straffeprosessloven 1887 § 347 annet ledd.

⁵⁰ Se Rt. 1972 side 1077 og 1977 side 182.

⁵¹ Se Rt. 1977 side 182, Straffeprosesslovkomiteens innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker av 1969 side 386 og Andenæs, Norsk straffeprosess, Bind I, 1984, side 403. Denne rettsstilstanden er i dag også fastslått gjennom Rt. 2005 side 1702.

⁵² Se Rt. 1977 side 182 og senere presisert i Rt. 2005 side 1702.

⁵³ Se nærmere foran i punkt 5.4.8.

⁵⁴ Utvalget viser bl.a. til at Moen ikke husket at Torunn hadde med seg veske (se punkt 5.4.7), plasserte overfallsstedet 25 (30) meter fra det stedet åstedfunnene tilsa (se punkt 5.4.6), ikke hadde kjennskap til gjerdet i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen (se punkt 5.4.6), plasserte «brinken» lengre øst enn åstedfunnene tilsa (se punkt 5.4.6) og ikke husket snoren rundt Torunns hals (se punkt 5.4.3).

⁵⁵ Dette står omtalt som årsak til hennes død i Dagbladet 8. oktober 1977. Samme dag fremgår det av VG at Torunn ble drept på nøyaktig samme måte som Sigrid: «Begge ble strupt med et klesplagg.»

⁵⁶ Fredag 7. oktober 1977 hadde Adresseavisen på forsiden et bilde av funnstedet. Kommentaren til bildet er: «politiet fant den myrdede i Nidelven like ovenfor Stavne bro». Dette er også omtalt i andre aviser. Den 10. oktober 1977 skrev Adresseavisen at «etter det vi erfarer er drukning selve dødsårsaken». Fra Valøyslyngen 2 hvor Moen bodde, var det også mulig å se politiet arbeide på åstedet.

⁴⁸ Se ovenfor i punkt 5.4.4, hvor det siteres fra Adresseavisen 24. mai 1978.

overgrep.⁵⁷ At buksen og trusen ble funnet i elven, var det mulig å lese ut av avisene før Moens politiforklaring ble avgitt.⁵⁸

Selv om lagmannens rettsbelæring fremstår som noe uheldig, har utvalget så begrensede opplysninger omkring dens innhold, at det ikke er grunnlag for å konkludere med at den var i strid med straffeprosesslovens regler.

6.4 Forsvarerens håndtering av saken

6.4.1 Forsvarerens ansvar

Forsvarerens oppgave under hovedforhandlingen var ikke lovregulert. Det var likevel på det rene at forsvareren skulle være tiltaltes talsmann og samfunnets garanti for at bevis til tiltaltes fordel, kom frem for den dømmende rett.⁵⁹

I gjenopptagelsesbegjæringen refereres det fra en rapport Tore Sandberg skrev etter samtale med BS 30. november 1999. BS var ansatt og hadde vakt på Vernelagets hybelhus da Torunn ble drept. Hun reagerte på forsvarerens opptreden og mente han var for passiv.⁶⁰

«Vitnet sier at hun forklarte seg som vitne i retten ganske tidlig i saken. Etter at hun selv hadde avgitt vitneforklaring, fulgte hun hele resten av saken fra tilhørerplass. Vitnet sier at hun reagerte sterkt på forsvarerens passivitet. Likeledes reagerte hun på at forsvareren ikke grep fatt i at Fritz Moens forklaringer var åpenbart innbyrdes motstridende og dessuten i strid med åstedtsfunn og andre bevis.»

Både døvepsykiater Føreland og journalist Skjalg Fremo har vært inne på det samme i intervju med utvalget. Det er imidlertid vanskelig for utvalget å ha en oppfatning av dette. Det pekes bl.a. på at forsvarerens opptreden kan ha bygget på en kjennskap til saken som utvalget ikke har, eller den kan skyldes en bevisst taktikk som ble valgt av hensyn til Moen. Utvalget finner derfor ikke grunnlag for å rette noen kritikk mot forsvareren på dette punkt.

⁵⁷ Fredag 7. oktober 1977 fremgår det f.eks. av Adresseavisen at «foreløpige undersøkelser tyder på at hun har vært utsatt for seksuelle overgrep».

⁵⁸ Adresseavisen 8. oktober 1977 trykket et bilde av noe som er funnet i elven. I omtalen heter det «...og en del gjenstander som kan ha interesse for saken ble plukket opp.» Det er neppe mulig å se fra bildet hva som ble plukket opp. Men den 10. oktober skrev Adresseavisen direkte: «Hennes truse og dongerybukse ble funnet på samme sted som Torunn ble funnet.»

⁵⁹ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 70.

⁶⁰ Sandberg 2000 Torunn-saken side 83.

6.4.2 Burde forsvarer grepet inn mot rammene for bevisførselen?

Utvalget antar at det var retten som ga føringer for den forsering av saken som skjedde etter at Moen hadde avgitt sin tilståelse den første rettsdagen. Det er uklart hva forsvareren gjorde i forhold til dette. Det fremstår som klart at forsvareren selv frafalt en del vitner, og at han samtykket når aktor gjorde det samme. Ut fra bevissituasjonen kan utvalget ikke kritisere forsvareren for å ha akseptert at bevisførselen ble begrenset. Dette gjelder også det forhold at aktor under hovedforhandlingen frafalt vitnene AS og JEH. Betydningen av disse vitnene var etter utvalgets syn begrenset, og i den situasjonen som oppsto, fremsto ikke en utsettelse av saken som aktuell.

Det er ikke opplysninger om at forsvareren tok opp med aktor at tempoet kanskje var for høyt for Moen. Mye kan tyde på at forsvareren ikke oppfattet omfanget av Moens kommunikasjonsproblemer. Verken politi, påtalemyndighet, rettspsykiaterne eller retten synes å ha sett kommunikasjonen med Moen som noe stort problem i Torunn-saken, selv om det dukket opp konkrete episoder som nevnt i punktene 5.4.3 og 5.4.7. Det kan derfor ikke klandres forsvareren om han ikke tok dette opp.

6.4.3 Oppfylte forsvareren sin oppgave med å få frem bevis som talte for frifinnelse?

Politiet og påtalemyndighetens utrednings- og objektivitetsplikt tilsa at både spor som talte for og mot tiltaltes skyld, skulle undersøkes, og at relevante bevis måtte fremlegges og gjøres synlige. I utgangspunktet måtte forsvarer kunne stole på at politiet forholdt seg til dette. I noen grad måtte det likevel forventes av forsvarer at han foretok en selvstendig gjennomgang av sakens dokumenter, og eventuelt foretok undersøkelser eller begjærte undersøkelser foretatt dersom han fant at politiets etterforskning var mangelfull.

Også i forhold til forsvareren er det nærliggende å vurdere om Sigrid-saken burde vært gjort til tema i Torunn-saken. Utvalget legger til grunn at også forsvareren fra media kjente til forholdene i Sigrid-saken som talte mot at Moen var gjerningsmann.⁶¹

⁶¹ Utvalget antar forsvareren var alminnelig orientert om saken via media. I tillegg må det antas at han var kjent med den omtalen av Sigrid-saken som fulgte av dokumentene i Torunn-saken. Imidlertid er det grunn til å tro at han ikke kjente til detaljene omkring vitnene som hørte skrik natt til søndag 5. september 1976, og vitnet som forklarte å ha sett en jakke som kunne være Sigrids ved funnstedet søndag morgen. Forsvareren antas derimot å ha kjent til enkelte sider ved blodtypebeviset.

Det kan tenkes flere forklaringer på at forsvareren valgte å holde Sigrid-saken utenfor. En forklaring kan være at lagmannen signaliserte at Sigrid-saken ikke skulle trekkes inn i Torunn-saken. Forsvareren kan også ha fryktet at dette ville knytte Moen nærmere til drapet på Sigrid. Utvalget finner derfor ikke grunnlag for å rette kritikk mot forsvareren på dette punkt.

6.4.4 Prosedyren

Forsvarerens prosedyre skulle være et motinlegg til påtalemyndighetens prosedyre. På samme måte som for aktor var det naturlig for forsvareren å gjennomgå bevisene i saken, rettsreglene av betydning for saken (rettsanvendelsen) og se om reglene kunne anvendes på det faktum som ble ansett bevist (subsumsjonen). For forsvareren gjaldt det imidlertid ikke noe krav til objektivitet. Gjengivelsen fra bevisførselen under hovedforhandlingen skulle likevel være saklig og korrekt.

Det var naturlig å begrense prosedyren til bevisspørsmålene, og fremheve de feil og mangler som kunne være knyttet til tilståelsen og andre bevis i saken. I ovennevnte samtale mellom Sandberg og BS 30. november 1999 sa BS også:

«Da vitnet satt og lyttet til forsvarerens prosedyre, oppfattet hun den som så svak og mangelfull i forhold til å påpeke hvor dårlige bevisene var mot den tiltalte at hun tenkte: Herregud Fritz, nå har du tapt.»

Utvalget registrerer at prosedyren var kort. Den var ikke veldig grundig på punktene i tilståelsen hvor det under forhandlingene var fremkommet avvik fra tekniske funn. Samtidig må det fremheves at det kan ha foreligget grunner som tilsa at prosedyren burde gjøres kort. Det er uansett selve forhandlingen som skal danne grunnlag for domfellelsen. Utvalget har ikke tilstrekkelig grunnlag for å si at forsvarerens prosedyre ikke var forsvarlig.

Kapittel 7

Etterforskningen i Sigrid-saken

7.1 Sammendrag

I september 1976 forsvant Sigrid Heggheim. Ingen hadde sett henne eller hørt fra henne etter at hun lørdag 4. september/natt til søndag 5. september var i Studentersamfundet i Trondheim. Den 11. september ble hun funnet død på et jorde noe syd for Lerkendal stadion. Hun var da avkledd og hadde et bluseerme, en BH og snoren på regnjakken stramt knyttet rundt halsen, samt et bluseerme dyttet inn i munnen som knebel. Dødsårsaken var kvelning. Det ble funnet sæd i hennes vagina og blodflekker på regnjakken, regnjakkesnoren og BH-en. Patologene som obduserte liket, antok at det hadde skjedd en voldtekt før hun ble drept. Det samme gjorde åstedsgranskerne.

Det ble igangsatt en omfattende etterforskning. I løpet av høsten 1976 ble flere personer mistenkt/siktet for drapet, men mistankene ble avkreftet.

Vaginalsekretet og blodflekkene på klærne ble analysert. Den sakkyndige ved Rettsmedisinsk institutt uttalte i erklæring av 16. februar 1977 at det var overveiende sannsynlig at blodtypesubstansen i vaginalsekretet skrev seg fra den påviste sæd, og at dette måtte stamme fra en person med blodtype A utskiller. I blodflekkene ble det påvist blodtype A-substans som kunne bety at blodet stammet fra en person med blodtype A. Det kunne også være blod av type 0, slik Sigrid hadde, iblandet blod eller andre vevsvæsker fra en person med blodtype A.

Fritz Moen, som var under fri sikring for blotting, ble blant mange andre moduskontrollert tidlig på høsten 1976. Det var først etter at han hadde tilstått drapet på Torunn Finstad høsten 1977, at han ble mistenkt for også å ha drept Sigrid. Det var store likhetstrekk mellom de to drapene, og politiet mente at man sannsynligvis sto overfor samme drapsmann i begge saker.

Spytprøve viste at Moen hadde blodtype 0 eller ikke-utskiller av ukjent blodtype. Han var dermed utelukket som drapsmann i Sigrid-saken, dersom det ble lagt til grunn at det var drapsmannens sæd man fant i Sigrids vagina. Politiet ba nå om å få en ny vurdering fra den sakkyndige ved Rettsmedi-

sinsk institutt når det gjaldt analysen av sædavgivers blodtype. Det ble avgitt en tilleggserklæring 24. oktober 1977 som avsvirket konklusjonen fra februar samme år. Den sakkyndige uttalte at det var mest sannsynlig at sæden kom fra en person av blodtype A utskiller. Det kunne imidlertid ikke utelukkes at den påviste substans skyldtes bakterier, og at gjerningsmannens blodtype derfor var ukjent. Moens blodtype ble senere nærmere bestemt til AB ikke-utskiller.

Høsten 1977 og våren 1978 avhørte politiet Moen om Sigrid-saken parallelt med Torunn-saken. Moen benektet under alle disse avhørene å ha drept Sigrid.

Da Sigrid ble funnet, var politiet overbevist om at hun ble drept natten etter at hun var i Studentersamfundet, dvs. natt til 5. september 1976. Flere vitner fortalte at de hadde hørt sterke kvinneskrik fra området ved åstedet denne natten, og ingen personer hadde observert Sigrid søndagen eller senere. Dette utelukket i så fall Moen som gjerningsmann. Den aktuelle natten var han på besøk hos en bekjent i Selbu og hadde derfor alibi. Han kom først tilbake til Trondheim med en hestetransport til Leangen søndag formiddag.

Politiet så klare likhetstrekk mellom de to sakene, og vurderte om datoen for drapet på Sigrid kunne være feil, og om drapet i stedet for natt til søndag kunne ha skjedd søndag kveld den 5. september/natt til 6. september. Moen hadde ikke alibi for denne perioden.

Påtalemyndigheten bestemte seg våren 1978 for å iretteføre alene Torunn-saken, og å la Sigrid-saken bero inntil videre. I mai 1978 ble Moen dømt for drapet på Torunn, og han ble deretter overført til soning.

I slutten av september 1980 gjenopptok politiet etterforskningen mot Moen. Han ble nå på nytt avhørt inngående om drapet på Sigrid, og han avga etter hvert detaljerte tilståelser om hvordan han drepte Sigrid og forsøkte å voldta henne. Hans forklaringer til politiet er preget av at det skjer en viss progresjon fra dag til dag, og da slik at forklaringene blir stadig mer forenlige med de tekniske funn.

Moen tilsto også drapet i samtale med to av de rettspsykiatriske sakkyndige, samtidig som han flere ganger forsikret de sakkyndige om at han var uskyldig. Overfor en tredje sakkyndig, som var døvepsykiater, sa han konsekvent at han var uskyldig. Han medvirket høsten 1980 under to rekonstruksjoner med sin forsvarer til stede. Det skjedde et forsvarerbytte i februar 1981, og Moen erklærte seg uskyldig overfor sin nye forsvarer Olav Hestenes. Til personer han kjente og som besøkte ham i fengselet, fortalte han også at han var uskyldig.

I september 1981 ble det tatt ut tiltale mot Moen for drap og voldtektsforsøk, hvilket var i samsvar med Moens tilståelse. De objektive funnene på åstedet talte imidlertid for at det hadde skjedd en fullbyrdet voldtekt, og at voldtektsmannen ikke kunne være Moen.

7.2 Etterforskningen i Sigrid-saken høsten 1976 og våren 1977

7.2.1 Innledning

Sigrid Heggheim ble født 9. september 1955 og var nesten 21 år da hun døde. Hun vokste opp i Jølster. Lørdag 28. august 1976 kom hun til Trondheim for å studere ved Barneverninstituttet Dronning Mauds Minne. Sigrid hadde skaffet seg hybel hos TV i Anders Tverreggens vei 17. Husverten bodde i første etasje, mens andre etasje var utleid som tre hybler. LM og GS bodde der fra før.

Onsdag 1. september begynte Sigrid på instituttet. Samme aften var hun hjemme hos MAa som bodde på studenthybel på Moholt og var en bekjent av Sigrid fra Jølster. Lørdag 4. september dro Sigrid på nytt til MAa. Det var en rekke andre studenter til stede, bl.a. TeS som Sigrid kjente fra gymnastiden. Her ble det drukket noe alkohol, men Sigrid skal bare ha smakt på ett glass.

De fleste dro etter hvert til Studentersamfundet hvor de var utover kvelden. Sigrid møtte her AE som hun ikke kjente fra tidligere. AE engasjerte henne tilfeldig til dans ca. kl. 23.30, og de to var sammen resten av kvelden. De forlot Studentersamfundet rundt kl. 01.50 og hadde følge sydover

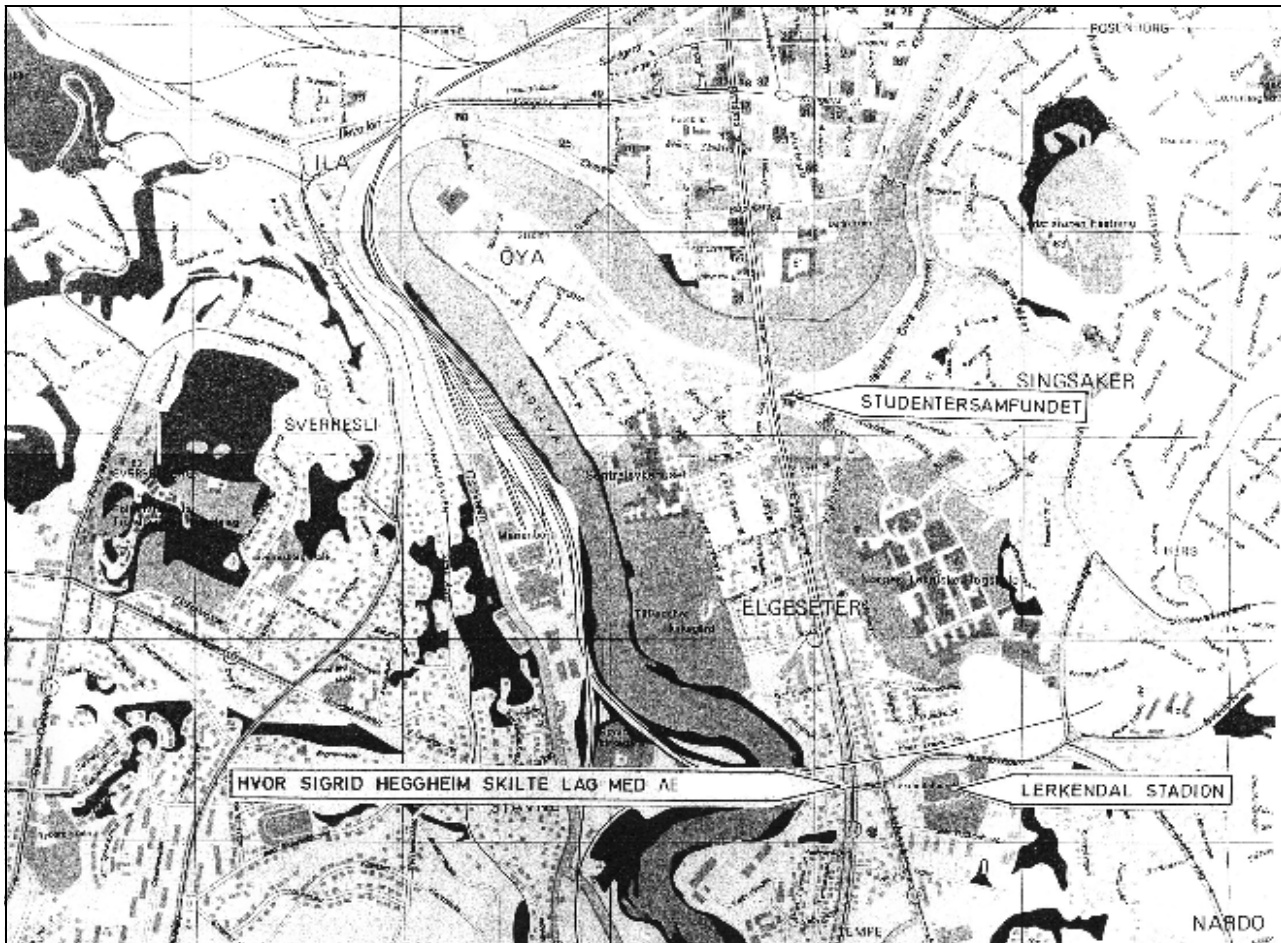
Elgeseter gate frem til krysset med Strindvegen (den gang Nardovegen). De avtalte at de skulle møtes neste dag kl. 19.00 for å gå på kino. AE forklarte senere at han var sikker på at Sigrid gikk i retning Lerkendal stadion etter at de skiltes. Dette er den siste sikre observasjonen av Sigrid i live.

De øvrige beboerne i Anders Tverreggens vei 17 verken så eller hørte noe til Sigrid etter lørdag 4. september. LM hadde lørdag kl. 18.30 følge med Sigrid på bussen til byen. LM var ikke tilbake før søndag kl. 13.30. Hun skal ha oppholdt seg på hybelen sin til ca. kl. 19.00 samme kveld, da dro hun ut. GS var hjemme lørdag kveld og dro på arbeid ved Regionsykehuset søndag morgen kl. 06.10. TV var bortreist fra lørdag ettermiddag til søndag kveld.

Da Sigrid ikke viste seg på instituttet de følgende dager, meldte rektor henne savnet torsdag 9. september etter først å ha kontaktet foreldrene. Etterlysning ble sendt ut i lokalradioen fredag 10. september og i avisene lørdag 11. september.

Liket av Sigrid ble observert av ErM allerede onsdag 8. september på Nidarvoll da ErM var ute og luftet hunden. ErM ble skremt og meldte ikke fra til politiet før han 11. september så etterlysningen i avisen. Sammen med politibetjent Arne Wæraas reiste han til funnstedet hvor liket ble påvist. Han ble overrasket da han ikke fant liket der han mente å ha sett det. Politibetjent Wæraas fant imidlertid liket ca. 15 meter unna. ErM mente liket måtte være flyttet, og at det lå noe annerledes da han først så det.¹

¹ Avhørt 11., 22. og 23. september 1976 og 19. november 1976, jf. Mappe 2, dok. nr. V/1. Han forklarte at første gangen han så henne, stakk det venstre benet ut i luften, et lite stykke over bakken. Det lå da noe høyere enn det andre. Hodet var bøyd rett frem mot brystet, ikke til noen av sidene. Rundt halsen var det et svart bånd, og der var også noe stoffaktig puttet inn i munnen på henne. Ved siden av liket lå en svart genser og en rød regnjakke. Han mente at piken var blitt flyttet ca. 15 meter lenger nedover, bort fra den nevnte skråningen, og til en liten dump i bakken. Hun lå fremdeles på ryggen, men bena hadde nå retning mer mot Klæbuveien enn de hadde hatt onsdag 8. september. Han mente at liket 8. september lå der han lørdag 11. september sammen med politiet så at det lå en sko og en strømpe.

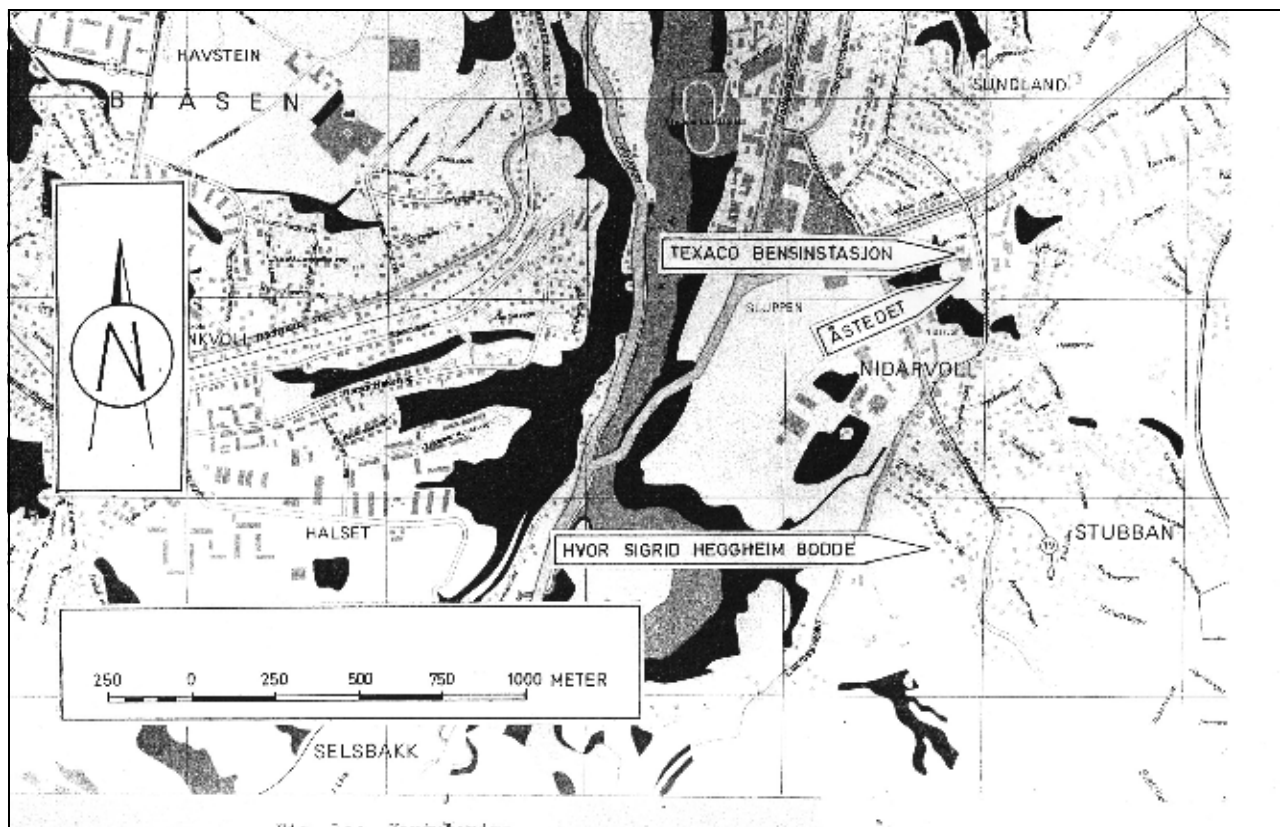
Figur 7.1

7.2.2 Teknisk etterforskning

7.2.2.1 Likfunn og åstedsundersøkelser

Sigrid ble funnet på et jorde ca. 50 meter syd for en bygning hvor Trondhjems Elektromotor AS og en Texaco-stasjon holdt til. Området ligger vest for

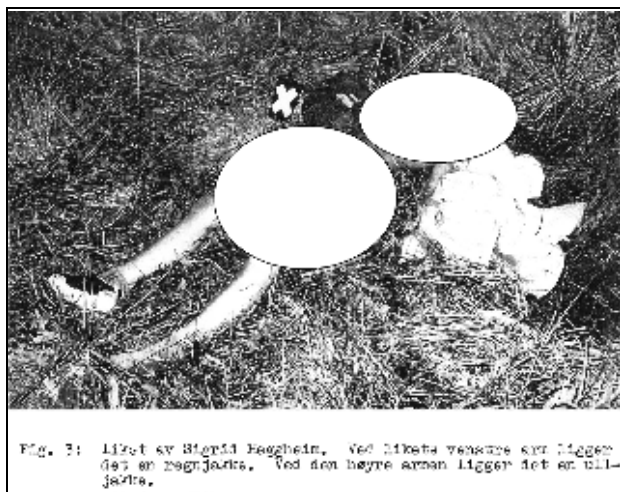
Klæbuveien og syd for Omkjøringsveien og i lengderetning mellom Studentersamfundet og Anders Tverreggens vei, der Sigrid hadde sin hybel. Over jordet gikk en gangsti.

Figur 7.2

Figur 7.3

Figur 7.4

Sigríds klær ble funnet i området rundt liket. Da hun ble funnet, hadde hun bare på seg et par kreppsokker og en joggesko på høyre fot. Rundt halsen var det strammet til og knyttet først en rosa BH, så det venstre ermet på en sort bluse, og til sist hettesnoren fra Sigríds rødoransje regnjakke. Denne jakken lå på bakken på venstre side av liket.² Det høyre ermet på den sorte blusen var presset inn i munnen som en knebel, vrent inn i seg selv.

I området var det høyt gress, 50-75 cm. Hele den siste uken hadde det vært langvarig og kraftig regnvær. Noe gress var slått ned av været, og noe var nedtråkket.

7.2.2.2 Obduksjonsrapporten 9. november 1976

Liket ble obdusert 12. september 1976 på Regionssykehuset i Trondheim av professor dr. med. Olav A. Haugen og reservelege A. Ødegaard. Obduksjonsrapporten datert 9. november 1976 har følgende konklusjoner:

Det ble påvist følgende lesjoner som følge av ytre vold:

- A Sår i hodehud og blødninger i hodets bedekninger.
- B Overfladiske hudskrammer og blødninger i underhud i ansikt, venstre kjeve-region, venstre side av hals og venstre skulder.
- C Underhudsblødninger i venstre lyskere-region og på innsiden av begge lår.
- D Tre snørefurer på halsen og brudd på tungebene.
- E Slimhinnerifter og blødning i vagina.

² Mappe 1, dok. nr. III/3 side 4.

Alkohol-konsentrasjonen i blodet ble funnet å være 0,3 promille. I magesekken fantes ca. 50 ml til dels ufordøyde matrester.

Dødsårsaken var kvelning. I vaginalsekret ble det påvist spermier.

I tillegg hitsettes fra rapportens konklusjon:

«Såret og blødningene i hodets bedekninger er fremkalt ved stump vold mot hodet. Dette kan være forklart ved gjentatte fall mot hardt underlag, slag av stump gjenstand eller dunking av hodet mot fast underlag. Avdøde er overveiende sannsynlig voldtatt mens hun fortsatt var i live. Avdøde ble kvalt av knebelen og var sannsynligvis ikke i live da strangulasjonen fant sted. Det er ikke mulig på grunnlag av funnene å angi noe eksakt tidspunkt for dødens inntreden.»

Fra rapporten hitsettes for øvrig følgende påvisninger:

Om utvendig undersøkelse:

«... Ca 5 cm ovenfor venstre kraveben og litt til venstre for midtlinjen sees på halsen et vinkelformet trykkmerke med ben på ca 1 ½ x 2 cm. Underhuden her er antydning misfarget og oppad er det en liten stripeformet overhudsdefekt.

I hodebunnen sees på høyre side, 2 cm overfor hårfestet og i 8 cm avstand fra indre høyre øyenbrynsvinkel et buformet sår som måler ca 4 cm. Såret er litt opprevet, med ujevne sårkanter og går ned mot skallebenet, men uten at selve benet er blottet. Håret er helt vått og der sees ingen blodtilblanding i hodehuden.

På venstre skulder med retning fra ytre tredjedel av kravebenet og mot armhulen sees en 10 cm lang stripeformet og lett blodunderløpet huddefekt. Største bredde på denne ca 3 mm, for øvrig fra 2-1 mm og avtagende mot armhulen.

... På høyre lår er det to tilnærmet sirkulære, uskarpt avgrensede rød-blå misfarginger i huden. Disse er i avstand 16 og 17 cm fra de store skamleber og har en diameter omkring 1-1 ½ cm. På et tilsvarende sted på venstre lår og i avstand 17 cm fra de store skamleber er det en tilsvarende misfarging med utbredelse 1 ½ x 2 cm. Sentralt i denne er det en skrått forløpende mørkere stripe og en liten overfladisk punktformet blødning i huden.

... Vaginalinngangen viser opprivning av slimhinnen fortil og en ca 2 cm lang vevsflik som henger sammen med vaginalslimhinnen sees mellom skamlebene. På venstre lille skamlebe er det også en 3-4 mm skrått forløpende rift i slimhinnen ...»

Om innvendig undersøkelse:

«Etter avløsning av hodehuden finnes i tillegg til det beskrevne sår og underhudsbloodning fortil flere underhudsbloodninger med følgende lokalisasjon:

1. Tre mindre uskarpe bloodninger til siden og baktill for det beskrevne sår i hodehuden.
2. En 2 cm uregelmessig bloodning 7 cm oppad og bak for venstre øre.
3. Underhudsbloodning 9 cm bak og nedad for høyre øre, ca 1 ½ x 2 cm.
4. 2 cm stor underhudsbloodning i midtlinjen av issen.

Det er ikke tegn til flere gjennomgående sår i hodehuden.

Hode:

I hodeskallens knokler er der ingen sprekker eller brudd. Hjernens vekt er 1455 g, intet å merke ved karene på hjernens basis og det er ingen bloodninger i de bløte hjernehirner. ... på snittflaten sees ingen bloodninger eller henfall av hjernevev. I bløtdelene på halsen er det ingen bloodninger. Spesielt er det ingen bloodninger under snørefurene i huden. Tungebenet er brukket ½ cm til venstre for midtlinjen. Der er ingen bloodninger svarende til bruddstedet. Det er ingen brudd i strupehodets skjelett. I nedre del av strupehodet er der et par punktformige bloodninger i slimhinnen...

...

Magesekken:

Innholder ca 50 ml til dels ufordøyde matrester. Der er intet å merke ved slimhinnen.

...

Urinblæren:

Urinblæren er tom.

...

Vagina:

... Det er en del slimet sekret med sannsynlig blodtilblanding i bunnen av vagina. En del av dette materialet sikres for nærmere undersøkelse.»

Mikroskopiske undersøkelser av vaginalslimhinnen viste bl.a:

«Plateepitelbedekningen er godt bevart og viser en karakteristisk folding. I et område er det en epiteldefekt og her sees rikelige hauger av bakteriekolonier som dels går ned mot og ligger an mot bindevevet...

I utstryksprep. fra det dels blodige vaginalsekret finnes rester av plateepitel, røde blodlegemer og spredt kjerneholdige hvite blodlegemer. Dessuten finnes i flere prep. ganske vel bevarte spermier. Det sees også endel degenererte spermier uten hale.»

7.2.2.3 Undersøkelser av blodtype. Prosektor Halldis Lies uttalelse av 16. februar 1977

Det ble foretatt undersøkelser av blod/sekret i liket og av blodflekker som ble funnet på klærne til Sigrid. Prosektor Halldis Lie ved Rettsmedisinsk institutt konkluderte i en uttalelse 16. februar 1977 med at:³

«Det er påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde.

Det er påvist blodtypesubstans av type A i sekretet. Da Sigrid Heggheim er av blodtype 0 er det lite sannsynlig, men ikke utelukket at den påviste substans kan stamme fra henne.

Men det er overveiende sannsynlig at substansen skriver seg fra den påviste sæd, som således må stamme fra en person av blodtype A utskiller.

Det er også påvist blodtype-A-substans i blodflekk på regnjakke, på regnjakkesnor og på brystholder. Dette kan bety at blodet stammer fra en person av blodtype A. Det er imidlertid ingenting i veien for at flekkene kan være blod av type 0 iblandet blod eller andre vevsvæsker fra en person av blodtype A.»

I rapporten uttales spesielt om hettesnoren (en snor fra Sigrids regnjakke) at den:

«har et svakt rødliggrått skjær i den ene frie enden, som gir positiv benzidinreaksjon, a. Snoren er knyttet med to knuter, – ytterst en båtmannsknop, innerst en «kjerringknute».

Inni innerste knute er en liten benzidinpositiv flekk b. Fibre fra a og b ga reaksjon med anti-A. Tilsynelatende ikke-blodflekket snor ga også en svak reaksjon med anti-A, men mye svakere enn a og b.»

Om funn som ble påvist på bysteholderen uttales det:

«På venstre skulderstropp, ca ½ cm fra festet i ryggen er svakt rødlige benzidinpositive flekker a. I den ene skålen er også en lignende flekk b. Fibre fra a ga en svak reaksjon, mens fibre fra b ga en sterkere reaksjon med anti-A.»

7.2.2.4 Åstedsrapporten datert 23. februar 1977

Den tekniske etterforskningen på åstedet ble foretatt av politibetjentene F. Henriksen og K.T. Nilsen, Kriminalpolitisenralen. Fra åstedsrapporten hitsettes:⁴

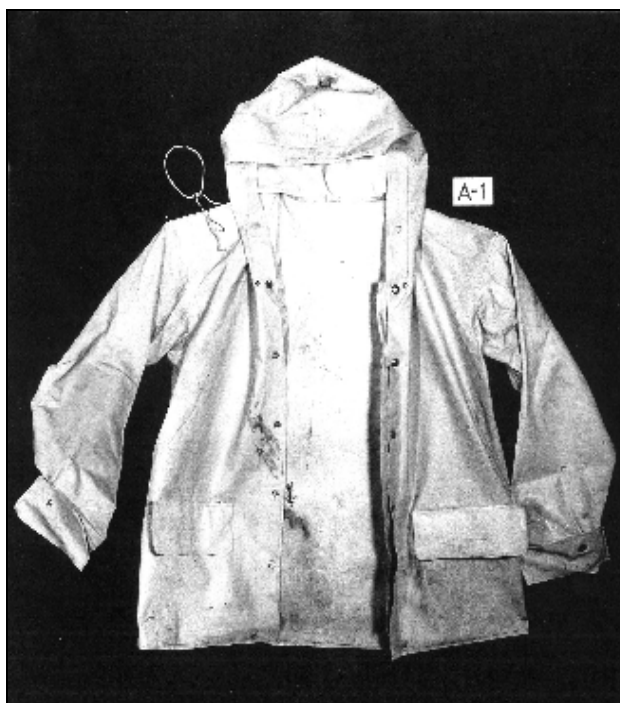
«Liket av Sigrid Heggheim lå på jordet syd for bygningen hvor bl.a. Trondhjems Elektromotor holder til. Avstanden fra bygningens syd-

³ Mappe 1, dok. nr. IV/9.

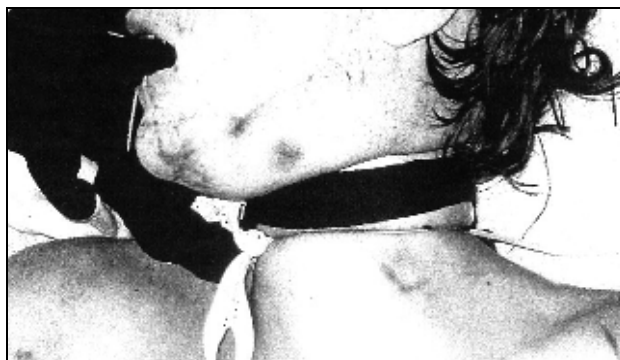
⁴ Mappe 1, dok. nr. III/3 side 3 flg.

vestre hjørne til stedet hvor liket lå, var omtrent 50 meter. Liket lå på ryggen i lengderetning nord/syd og med hodet mot nord. Hodet var vridd noe over mot høyre. Armene lå utstrakt langs sidene og de sprikte noe ut fra kroppen. Den venstre armen sprikte noe mer enn den høyre. Hendene var løst knyttet og de hvilte mot underlaget med lillefingersiden. Bena lå utstrakte og sprikte omtrent 30 cm ved føttene. Bortsett fra 1 par sokker og 1 høyre joggesko på bena, var liket helt nakent.

Rundt halsen var det strammet til og knyttet en rosa bysteholder, det venstre ermet på en sort bluse samt hettesnoren i en orangerfarvet regnjakke som lå på bakken på venstre side av liket. Det høyre ermet på den sorte blusen var inni i likets munn som en knebel.

Figur 7.5

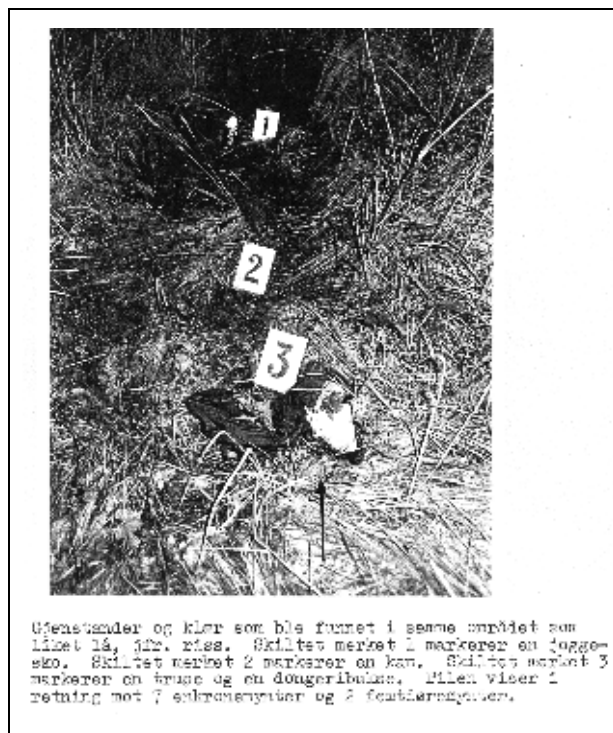
Figur 7.6

I den høyre lommen på regnjakken lå det en svensk 50-øremynt. På bakken ved siden av liket og til dels innunder liket, lå det et tyggummipapir og en norsk 1-kronemynt. På bakken ved likets høyre skulder lå det en strikkejakke. Jakken var brun og hadde tversgående lyse striper. Fortil var den forsynt med 4 trekapper. Rundt likets venstre håndledd var det festet et armbåndsur. Viserne sto på tallene 3.37. Uret sto.

3,51 m nord for liket og 7,75 meter øst for liket sto det en joggesko. Skoen, som sto med tåen i retning mot syd, hadde samme utseende og var av samme størrelse som skoen på likets høyre fot. 100 cm syd for skoen lå det en sort lommekam og 80 cm syd for kammen lå det en blå dongeribukse. Inni dongeribuxsen lå det en mønstret dametruse.

I den venstre lommen på dongeribuxsen lå det en nøkkelring. Til ringen var det festet 1 nøkkel til en sylindrelås og 1 nøkkel til en reilleås. Videre var det festet en miniatyrmodell av Eiffeltårnet til ringen. I buksens høyre lomme lå det kr. 61.- i norsk mynt (1 50-kroneseddel, 1 10-kroneseddel og 1 1-kronemynt).

I et område fra dongeribuxsen og 40 cm i retning mot syd, lå det 7 1-kronemynter og 2 50-øremynter. Myntene lå slik at det kunne se ut som om de var sklidd ut av en lomme.

Figur 7.7

Som nevnt vokste det til dels høyt gress på hele jordet. Flere steder var det legd i gresset.

Legdet er tydeligvis oppstått på grunn av det langvarige og til dels kraftige regnværet som hadde vært i området. På det stedet hvor klærne ble funnet var gresset tydeligvis tråkket ned. Det var videre tråkket ned i området mellom klærne og stedet hvor liket av Sigrid Heggheim lå. Det er imidlertid mulig at det var noe legd i gresset også. Det er svært vanskelig å fastslå i hvor stor grad gresset var tråkket ned og i hvor stor grad det var legd i gresset. På det vedlagte risset i mappe 1 er det aktuelle feltet stiptet inn. Det skal bemerkes at oppmålingen av feltet ble foretatt den påfølgende dag, etter at liket av Sigrid Heggheim var fjernet.

...
Etter at gresset var slått, ble det funnet 1 kam til i samme område som den første kammen ble funnet. En tredje kam ble funnet omtrent 37 meter syd for det sydvestre hjørnet på industribygget. 4,5 meter nord for sistnevnte kam lå det noen glassbiter som tydeligvis stammet fra en mineralvannflaske. Nederst i skråningen fra den gruslagte plassen på vestsiden av industribygget, lå det en tilnærmet firkantet stein. Vi dusjet steinen med hydrogenperoksyd og fikk en svak reaksjon. Videre undersøkelse med leukomalakittgrønt ga reaksjon som for blod. Materialet var imidlertid for sparsomt til at det kunne utføres videre undersøkelser (arts- og typebestemmelse av blodet).

SIKRET MATERIALE

Det sikrede materialet er registrert og merket etter følgende system:

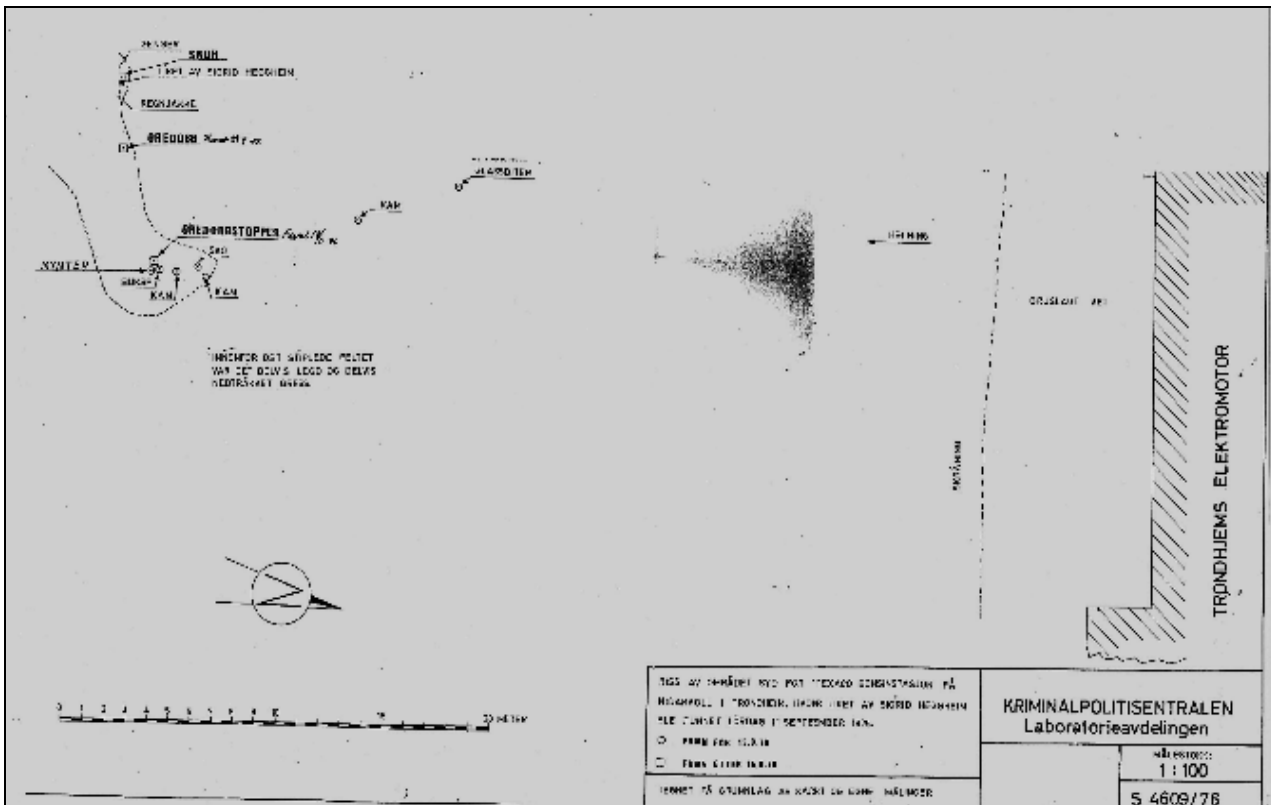
- Klær, tøy og annet sikret fra
A-: Fra liket av Sigrid Heggheim
B-: Fra åstedet

A-: Fra liket av Sigrid Heggheim.

- A-1: 1 orange regnjakke.
A-1-a: 1 svensk 50-øremynt.
A-2: 1 hvit BH.
A-3: 1 sort bluse.
A-3-a: 3 fibre.
A-4: 1 par brune sokker.
A-5: Hodehår
A-6: 1 armbåndsurs.
A-7: 1 blank ring.
A-8: 1 joggesko (høyre).
A-8-a: 2 hår.
A-9: Kjønnshår.

B-: Fra åstedet:

- B-1: 1 brun strikket jakke.
B-2: 1 blå dongeribukse.
B-2-a: kr. 61,- i norsk mynt (1 50-kroneseddel, 1 10-kroneseddel og 1 1-kronemynt).
B-3: 1 mønstret truse.
B-4: 1 joggesko (venstre).
B-5: kr. 8,- i norsk mynt (7 1-kronemynter, 2 50-øre-mynter).

Figur 7.8

- B-6: 1 kam.
- B-7: 1 kam.
- B-8: 1 kam.
- B-9: Tyggegummipapir.
- B-10: 1 hvitt lommeterørkle.
- B-11: Glassbiter fra mineralvannflaske.
- B-12: 1 snor med knute og plastkopp.
- B-13: 1 1-kronemynt (under liket).
- B-14: Jordprøve fra området hvor liket lå.
- B-15: Jordprøve fra området hvor klærne lå.
- B-16: Referanseprøve.
- B-17: Gress fra stedet.

Materialet A-1 ble sendt til Rettsmedisinsk institutt 17.9.76 og materialet B-12, B-13, B-14 og B-15 ble sendt Rettsmedisinsk institutt 24.11.76 med anmodning om undersøkelse med henblikk på blodforekomster. ...

UNDERSØKELSE AV SIKRET MATERIALE

...

A-1 Regnjakke: Jakken er orangerfarget (katastrofefarge) Jakken kneppes fortil med 5 trykknapper som alle er på plass. Nederst på hvert erme er det 1 trykknapp. Jakken er forsynt med 2 sidelommer, 1 på hvert forstykke. Lommene, som er stikklokker, er forsynt med 1 klaff på hver lomme. Jakken er videre forsynt med fast montert hette. I fremre kant av hetten er det en snørefals hvor det er isatt et snøre. Snøret kommer ut gjennom 2 hull i forkant av hetten. I hullene er det isatt plastringer som er på plass. Nederst på hvert forstykke er det et hull som tydeligvis er for snøresnorer. I hullet på høyre forstykke er det en plastring som er på plass. Den tilsvarende ringen i hullet nederst på venstre forstykke mangler. ...

Innvendig i jakken, på ryggstykket 26 cm fra høyre sidesøm og 21 cm ovenfor ryggstykkets nederste kant, er det en rødbrun flekk av utseende som inntørket blod.

Snoren i hetten.

Snoren var trukket ut på høyre side av hetten og den var knyttet meget stramt rundt Sigrid Heggheims hals. På venstre side av hetten var snoren trukket helt inn til hullet. I den enden av snoren var det en enkel knute som hadde stoppet mot plastringen. Snoren ble derfor ikke trukket inn i snørefalsen. Det var ingen knute i høyre ende av snoren. Enden var frynsete med forskjellig lengde på kordellene. Etter vår mening er det sannsynlig at snoren er slitt av på høyre side. Snorens totale lengde er 93,5 cm, den er rundvevd og består av 16 kordeller med 4 tråder i hver kordell. Snoren er således bygget opp av til sammen 64 tråder.

A-2: Bysteholder, med rosa kopper og hvite stropper. ... Bysteholderen lukkes baktil ved bruk av en hvit plast patentlås. Hele bystehol-

deren er elastisk. Sømmen mellom den venstre koppen og stroppen rundt koppen er raknet på 3 steder i underkant av koppen. Den venstre koppen var knyttet rundt halsen på Sigrid Heggheim.

A-3: Bluse, sort med hvit krave og V-formet åpning fortil i halsen. ... Ved høyre skuldersøm er stoffet delvis revnet og sømmen delvis raknet på 2 steder i henholdsvis 4 cm og 1 cm lengder. Høyre erme var knyttet rundt halsen på Sigrid Heggheim. Det venstre ermet var dyttet inn i munnen hennes.⁵ Etter at ermet ble tatt ut av munnen, viste det seg at 23 cm av ermet hadde vært inne i munnen.

Ytterste del av ermet var imidlertid formet som en klump idet ytterste del er «vrent» inn i selve ermet. Etter at «klumpen» ble rettet ut, viste det seg at den utgjorde 16 cm. Den totale ermelenge som hadde vært inne i Sigrid Heggheims munn var således 39 cm.

På blusen ble det funnet noen fibre i fargene rødt (signalrødt), blått (mellomblå) og gråhvitt. Fibrene ble sikret.

A-8: Joggesko: Joggeskoen er lys brun, semsket skinn med mørk brun skinnkant ved snørehullene. ... Fortil på skoen finnes 2 hår som sikres.

B-1: Strikket jakke: Jakken er brun med tversgående stripemønster øverst på forstykkene og ryggstykket. ... Jakken kneppes fortil med 4 lyse brune treknapper som alle er på plass.

I et felt på høyre forstykke, 9 cm fra knappkanten og 15 cm ovenfor jakkens nederste kant, fikk vi reaksjon ved dusjing med hydrogenperoksyd. Ved videre undersøkelse med leukomalakittgrønt fikk vi reaksjon som for blod. Det var ingen synlig flekk. Videre undersøkelse foretatt på Rettsmedisinsk institutt ga negativt resultat med henblikk på blod.

B-2: Dongeribukse: Buksen er blå. ... Linningen lukkes fortil ved bruk av 2 metallknapper som begge er på plass. De tilhørende knapphull er noe slitte. I gylfen er det isatt glidelås som er i orden. Utvendig på linningen fortil er det påsydd 2 stropper med blanke metallspenner, 1 på hver side av gylfen. Buksen er forsynt med 2 stikklokker, 1 på hver side og 2 baklommer, 1 på hver side.

På venstre bukseben, 41,5 cm ovenfor buksebens nederste kant og 1 cm bakenfor høyre sidesøm, er det en rødbrun flekk av utseendet som inntørket blod. Flekken er 0,8 cm i diameter. På samme bukseben, 16,5 cm ovenfor buk-

⁵ Bildeteksten på figur 42 i Mappe 1, dok. nr. III/3, sier at det venstre ermet var knyttet sammen rundt halsen med en halvknote, mens det høyre ermet var ført inn i Sigrids munn. Men det fremgår ikke av bildet om det viser blusen bakfra eller forfra.

sens nederste kant og 4,8 cm foran venstre sidesøm er det en 0,9 cm x 0,3 cm stor rødbrun flekk av utseende som inntørket blod. Videre undersøkelse av flekkene foretatt ved Rettsmedisinsk institutt ga negativt resultat med henblikk på blod.

B-12: Rundvevd snor med knute og plastkopp i den ene enden. Snoren ble funnet på åstedet 19.11.76. Snoren er 21,8 cm lang. Plastkoppen som er hvit, er sprukket. I motsatt ende av der plastkoppen sitter, er snoren tydeligvis kuttet med et relativt skarpt, skjærende redskap. Snoren er bygget opp av 16 kordeller med 4 tråder i hver kordell. Snoren er således bygget opp av i alt 64 tråder.

SNORENE RUNDT SIGRID HEGGHEIMS HALS

«Snorene» som var knyttet rundt Sigrid Heggheims hals ble fjernet i forbindelse med obduksjonen... Undersøkelsene viste at «snorene» var knyttet i rekkefølge:

- a) Bysteholder.
- b) Sort bluseerme.
- c) Snoren i regnjakkens hette.

Vedr. «a»:

Som nevnt er bysteholderen (A-2) elastisk, og den delen som var strammet rundt Sigrid Heggheims hals besto av venstre kopp. Knuten var plassert på høyre side av halsen, omtrent rett ned for kjevevinkelen. Knuten var en dobbeltknute, såkalt «kjerringknute».

Vedr. «b»:

Det venstre bluseermet var strammet rundt Sigrid Heggheims hals og var knyttet på høyre side av halsen like bakenfor knuten på bysteholderen. Knuten var en enkel knute.

Vedr. «c»:

Snoren i regnjakken var knyttet meget stramt rundt Sigrid Heggheims hals. Knuten som var knyttet ved midtlinjen baktil, var en dobbelt knute. Den innerste knuten besto av 3 tårner (kirurgisk knute) hvoretter det var lagt en enkel knute utenpå. Knuten totalt var en tilnærmet båtsmannsknop.

VURDERINGER

Innvendig i Sigrid Heggheims regnjakke ble det påvist en blodflekk. I flekken ble det ved undersøkelser foretatt på Rettsmedisinsk institutt, påvist svak reaksjon på blodtype A. Sigrid Heggheim var selv av blodtype 0. I vaginalinngangen ble det ved obduksjonen påvist en opprivning av slimhinnen fortil. Det ble videre påvist lyst blod mellom de store og små skamleber og litt blod ved analåpningen. Det ble ikke påvist skader i anus. Det er på grunnlag av de

foretatte undersøkelser sannsynlig at blodet på regnjakken er fra såret i vaginalinngangen, men at det er blandet med sæd fra en person med blodtype A, utskiller. Det er på Rettsmedisinsk institutt påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde, og det er overveiende sannsynlig at sæden stammer fra en person av blodtype A, utskiller. Det er derfor etter vår mening overveiende sannsynlig at regnjakken lå under Sigrid Heggheim da gjerningsmannen hadde samleie med henne.

Ved obduksjonen ble det ved venstre skulder påvist en 10 cm lang, stripeformet og lett blodunderløpet huddefekt med største bredde 3 mm. Stripen avtok i retning mot armhulen. Etter vår mening kan denne huddefekten være påført ved at snoren på regnjakkeheten er dradd langs huden mens Sigrid Heggheim lå på maven. Det er grunn til å tro at hun ble snudd over på maven etter at samleiet var fullbyrdet og at regnjakkesnoren ble strammet til rundt halsen og knyttet baktil ved midtlinjen mens hun lå på maven. Liket ble deretter lagt slik det ble funnet liggende.

Etter vår mening er det mest sannsynlig at så vel samleiet som drapet er begått på det stedet hvor liket av Sigrid Heggheim ble funnet. Ved likets venstre skulder lå regnjakken med hettesnoren rundt likets hals. Ved likets høyre skulder lå den brune strikkede jakken. Ved høyre side av hodet lå den løse snoren (B-12).

Vi går ut fra at Sigrid Heggheim var iført, i rekkefølge utenfra og inn mot kroppen, regnjakken, den strikkede jakken, blusen og BH-en. Verken BH-en eller bluseermet kunne knyttes rundt halsen før de var tatt av kroppen. Det er derfor etter vår mening, mest sannsynlig at klærne Sigrid Heggheim var iført på overkroppen ble tatt av henne på det stedet hvor liket ble funnet liggende, mens dongeribuksen og trusen ble tatt av henne på det stedet hvor disse klærne ble funnet.

Vi har ingen reelle holdepunkter med hensyn til på hvilken måte og i hvilken retning Sigrid Heggheim kom inn i området hvor hun senere ble funnet som lik. Det er imidlertid grunn til å tro at hun selv har løpt inn i området – trolig i et forsøk på å komme unna gjerningsmannen. Det er videre etter vår mening sannsynlig at hun er kommet i retning fra den gruslagte plassen på vestsiden av industribygget, og har løpt ned skråningen og frem til stedet hvor den venstre joggeskoen ble funnet. Joggeskoen sto i en slik stilling at det kunne virke som om den personen som fulgte etter Sigrid Heggheim, trakk baktil på skoen slik at den ble stående igjen slik den ble funnet. Gjerningsmannen fikk tak i Sigrid Heggheim umiddelbart etter og fikk fjernet klærne hun var iført på

underkroppen. Det er videre grunn til å tro at hun fikk kjempet seg løs og at hun igjen forsøkte å unnvike, men at hun ble overmannet, voldtatt og drept på det stedet hun senere ble funnet som lik.

Snoren som ble funnet på åstedet 19.11.76... er undersøkt og sammenholdt med snoren i hetten på Sigrid Heggheims regnjakke... Begge snorer ble splittet og det viste seg at de begge var bygget opp av 16 kordeller med 4 tråder i hver kordell, til sammen 64 tråder. Begge snorer hadde det samme tverrmålet, nemlig 3 mm.

Snoren i regnjakkens hette er 93,5 cm lang. Snoren B-12 er 21,8 cm lang. Hvis disse snorene har hørt sammen, vil hettesnorens totale lengde ha vært omtrent 115 cm. ... Etter vår mening kan det ikke utelukkes at snoren i Sigrid Heggheims regnjakke har vært 115 cm... lang og at gjerningsmannen har slitt av snoren i forbindelse med strammingen av snoren rundt Sigrid Heggheims hals.

Som nevnt var snoren B-12 skarpt avskåret i den ene enden. Etter vår mening kan dette være forårsaket i forbindelse med at gresset på åstedet ble slått med ljà.

Ved obduksjonen ble det i hodebunnen like til høyre for midtlinjen, omtrent 2 cm ovenfor hårfestet og omtrent 8 cm ovenfor indre høyre øyenbrynsvinkel, påvist et bueformet sår, omtrent 4 cm langt. Såret var noe opprevet og hadde ujevne sårkanter.

Det har ikke lyktes med sikkerhet å avgjøre på hvilken måte lesjonen er påført. Som nevnt lå det en tilnærmet firkantet sten nederst i skråningen fra den gruslagte plassen på vestsiden av industribygget. Stenen ble undersøkt bl.a. med henblikk på blodforekomster, og ved bruk av leukomalakittgrønt fikk vi svak reaksjon som for blod. Under forutsetning av at Sigrid Heggheim løp ned skråningen, er det etter vår mening ikke usannsynlig at hun har snublet og falt mot stenen og derved blitt påført lesjonen. På den annen side kan vi ikke se bort fra at lesjonen er oppstått som følge av slag med en eller annen gjenstand.

På venstre side av halsen, like inntil midtlinjen fortil, var det en vinkelformet trykkmerke som etter vår mening er forårsaket ved trykk eller slag med et relativt skarpkantet redskap.»

7.2.2.5 Værrapport

Værrapporten viste følgende om temperaturer og nedbør i dagene fra lørdag 4. september til lørdag 11. september:

Dato	Temperatur kl. 07.00 i °C	Nedbør kl. 07.00 i mm	Nedbør i tidsrommet 07.00-19.00 i mm
4.9	4,8	2,0	4,1
5.9	5,2	2,7	4,2
6.9	10,0	2,0	22,0
7.9	4,7	9,7	5,6
8.9	2,8	2,3	4,2
9.9	2,7	0,1	0
10.9	5,2	0,7	24,6
11.9	2,7	0,1	1,6

Værrapporten viser for øvrig at det var svært lite vind natt til søndag 5. september 1976 (ca. 0,5 knop med retning angitt i værrapporten som «21»).

7.2.3 Taktisk etterforskning i 1976-1977. Kvinneskrik ved Nidarvoll natt til 5. september 1976

Etter at Sigrid var funnet, iverksatte politiet en omfattende etterforskning. Man foretok rundspøringer (hus-til-hus-besøk) i det aktuelle området og kontaktet flest mulig av de personer som hadde vært i Studentersamfundet 4. september 1976. Det ble anslått at politiet var i kontakt med ca. 6 000 personer. Utallige tips og rykter ble undersøkt. Til tider arbeidet ca. 35 etterforskere med saken.

En del av etterforskningen gikk ut på å alibi-kontrollere personer som tidligere var straffet for voldshandlinger og/eller sedelighetshandlinger. Denne modusundersøkelsen ble i vesentlig grad utført av Sivilavdelingen ved Trondheim politikammer på grunn av deres personkunnskap og register. Fritz Moen var i modusregisteret ved Kriminalpolitisen registrert for utuktig atferd og for blotting. På tidspunktet for drapet var Fritz Moen under tilsyn av Trondheim vernelag i forbindelse med frisikring. Fritz Moen ble derfor moduskontrollert, men da Sivilavdelingen hadde kjennskap til hans handicap, ble han utelukket på grunn av dette.⁶

Det ble foretatt omfattende avhør av betjening og gjester i Studentersamfundet. Det ble videre foretatt avhør av Sigrids familiemedlemmer. Politiet foretok også undersøkelser blant drosjesjåførene.

All etterforskning i 1976 synes basert på den overbevisning at drapet hadde funnet sted natt til søndag 5. september.

⁶ Politirapport 16. februar 1981 ved politiførstebetjent Sigbjørn Wathne, jf. Mappe 1, dok. nr II/11.

Vitnet LO⁷ hadde gått stien mellom Nidarvoll skole og Texaco-stasjonen søndag 5. september kl. 06.00. Hun fortalte i sin første politiforklaring av 19. november 1976 at hun hadde sett en oransje regnjakke den morgenen. Det ble foretatt rekonstruksjon 20. november, og hun påviste stedet for sin iakttagelse meget nært der hvor Sigrid hadde blitt funnet.

Flere personer fortalte politiet at de hadde hørt kvinneskrik ved åstedet natt til 5. september:

Vitnet HJS⁸ bodde i Birkebeinerveien 22A, ca. 400 meter og i siktavstand fra området ved Texaco-stasjonen. Hun forklarte at hun 02.15-02.30 hørte minst to kvinneskrik i retning Texaco-stasjonen, men da slik at lyden kom fra et sted nær egen bopel. Hun tenkte at en kvinne løp og ble forfulgt av noen.

Vitnet AL⁹ bodde i Baglerveien 5, ca. 500 meter og i siktavstand fra området ved Texaco-stasjonen. Hun forklarte at hun hørte to skrik som kom i retning fra dette stedet. Det var noen minutters mellomrom mellom det første og det andre skriket. AL hadde stått opp og stått ved et åpent vindu da hun hørte det andre skriket. Lyden tydet da på at vedkommende hadde det veldig vondt, og at personen dro sitt siste sukk. Stemmen hadde dødd sakte bort. Kort tid etter hørte AL lyden av en bil som brått kjørte bort fra det samme området. Hun observerte at bilen kjørte i høy hastighet mot nord, dvs. mot sentrum. Deretter skal AL ha sett på klokken, som da viste 02.40.

Vitnet OMH¹⁰ bodde i Klæbuveien 209, ca. 200 meter fra åstedet. Hun våknet av et skrik som lød som et rop om «hjelp». Hun antok at skriket kom fra Nidarvoll-kanten. OMH mente tidspunktet var kl. 02.15 natt til 5. september. Vitnene GuR¹¹ og PR¹² og HA¹³ bodde i Sunnlandsveien, henholdsvis 43A og 43, som ligger ca. 600 meter fra Texaco-stasjonen. Disse vitnene hadde også hørt kvinneskrik denne natten. Det samme hadde vitnet AaKA,¹⁴ Klæbuveien 172, ca. 650 meter fra Texaco-stasjonen. Vitnet EH¹⁵ som bodde i Valgrindveien 13A, ca. 1 km fra åstedet, forklarte også å ha hørt et forferdelig skrik. I tillegg hadde politiet notert seg

flere andre vitner¹⁶ som hadde hørt kvinneskrik i området denne natten. Slike observasjoner var gjort av vitner som bodde langs hele strekningen fra det sted hvor Sigrid forlot AE, og frem til åstedet og også fra enkelte personer som bodde sør¹⁷ og vest¹⁸ for åstedet. Enkelte av vitnene hadde vanskeligheter med å tidfeste observasjonen til natten mellom 4. og 5. september, men flere kunne huske både dato og nøyaktig klokkeslett.

HOB,¹⁹ som bodde i Øystein Møylas vei 16, fortalte at hun hørte en nødskrikende kvinnestemme sammen med stemmer fra mannfolk og bildur. Vitnet oppfattet det slik at det var en bil som kjørte forbi, og at kvinneskrikene og stemmene kom fra denne bilen. Hun mente at bilen kjørte sydover Klæbuveien.

Flere personer hadde også observert en rød bil. En drosjesjåfør fikk en tur til Astronomveien ca. kl. 02.00. Han observerte da en rød Volvo Amazon som sto parkert i krysset Klæbuveien/Sorgenfriveien i retning Nidarvoll ca. 1 km fra åstedet. Bilen hadde lysene på og en av dørene på høyre side åpen. Føreren av denne bilen ble etterlyst i radio og TV og bedt om å melde seg for politiet. I tillegg var politiet interessert i en bil som hadde kjørt fra området ved Texaco-stasjonen, og som hadde holdt stor fart i Klæbuveien ca. kl. 02.30. Noen vitner mente å ha observert en rød Volvo Amazon som kjørte i stor fart og med minst to ungdommer i forsetet.

Politiet fulgte mange forskjellige spor. En teori var at Sigrid kunne ha vært plukket opp av en bil like etter at hun tok avskjed med AE, og blitt kjørt til området ved Texaco-stasjonen.

Et vitne forklarte at han hadde observert en mørkkledd mann hoppe over et gjerde og inn i en hage ikke langt fra drapsstedet ca. kl. 02.15 natt til 5. september. Vitnet mente at mannen forsøkte å gjemme seg. Politiet etterlyste denne personen. Den 18. oktober 1976 ble en person (BRI) som bodde ca. 500 meter fra funnstedet, siktet for drapet og begjært varetektsfengslet. Politiet mente at denne mannen kunne være identisk med den personen som hadde hoppet inn i hagen. Retten ville imidlertid ikke ta begjæringen til følge, da retten

⁷ Mappe 4, dok. nr. V/134-1.

⁸ Avhørt 14. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-5.

⁹ Avhørt 27. september og 3. oktober 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-14.

¹⁰ Avhørt 17. september og 5. november 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-9 side 3.

¹¹ Avhørt 18. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-13.

¹² Avhørt 20. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-12.

¹³ Avhørt 18. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-12.

¹⁴ Avhørt 14. og 15. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-7.

¹⁵ Avhørt 16. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-11.

¹⁶ Jf. Mappe 2, dok. nr. V/33. Se særlig avhør av KKK og AKK 17. september 1976, LK 13. september 1976, ØS 13. september 1976, IAR 5. november 1976 og AMJ 15. september 1976.

¹⁷ Vitnet AA bodde i Anders Tvereggens vei 14. Denne adressen ligger ca. 1 km sør for åstedet.

¹⁸ Vitnet NW bodde i Waldemar Aunes vei 10B, som ligger ca. 1,4 km fra åstedet mot vest og på andre siden av Nidelven.

¹⁹ Avhørt 14. og 28. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/33-3.

ikke fant skjellig grunn til å mistenke ham for drap. Politiet frafalt senere siktelsen.

I løpet av den aktuelle helgen 4. og 5. september ble en brusautomat ved Texaco-stasjonen brutt opp av to personer (ID og PS). Begge disse personene ble i begynnelsen av november 1976 varetektsfengslet for andre forhold, samtidig som de også ble mistenkt for drapet.

I månedsskiftet oktober/november 1976 fikk politiet de foreløpige resultatene fra de rettsmedisinske undersøkelsene av blodsubstans som ble funnet på Sigrid og på Sigrids klær.²⁰ Politiet la etter dette til grunn at drapsmannen hadde blodtype A utskiller.

Politiet trodde at drapsmannen hadde fjernet flere smykker fra Sigrid, bl.a. en bestemt ring med to emaljeplater.²¹ Ringen ble etterlyst gjennom media. Den 1. september 1977 ble denne ringen innlevert på Trondheim politikammer av en syv år gammel jente og hennes foreldre. Ringen hadde blitt funnet blant hittegods i Støren-hallen.²² Det ble antatt at ringen var kommet til idrettshallen i tidsrommet september 1976 til mai 1977. Etter dette satte politiet i gang en omfattende etterforskning rettet mot medlemmer av idrettslag som hadde brukt hallen. Denne etterforskningen fortsatte også inn i 1978. Det ble også undersøkt om det kunne knyttes en forbindelse mellom Fritz Moen og personer som han hadde hatt kontakt med, og Støren-hallen.²³

I begynnelsen av september 1977 etterlyste politiet dessuten en mann i 20-årene med lyse dongeriklær som skulle ha blitt sett av to piker ved brusautomaten på Texaco-stasjonen litt før klokka 02.00 natt til 5. september 1976.

²⁰ Rapporten fra Halldis Lie ved Rettsmedisinsk institutt er derimot datert 16. februar 1977.

²¹ Ifølge rapport fra politibetjent Kjell Reitan 26. september 1977, Mappe 1, dok. nr. III/8, var det fremkommet opplysninger som sannsynliggjorde at Sigrid hadde følgende smykker på seg da hun ble drept:

«A: Tinnfarvet, (ikke sølv) halskjede med hjerte. Et lite merke i det ene hjørnet av hjertet.

B: Sølvring med klar, blå sten.

C: Sølvring med 2 røde emaljeplater. Ringen er delt oppå, d.v.s. mellom de to emaljeplatene slik at ringen kan reguleres etter fingertykkelsen.

D: Flat, gulaktig ring med motiv av Eiffeltårnet.

E: Sølv øredobb til hull i ørene, korsmotiv, likearmet, rett-vinklet kors.»

²² Se Mappe 1, dok. nr. III/9.

²³ Pensjonert polititjenestemann Kjell Reitan har fortalt utvalget som sin teori at Fritz Moen kunne ha tatt med ringen til en bekjent som hadde en datter som bodde på Støren.

7.3 Etterforskningen mot Fritz Moen

7.3.1 Betydningen av Moens tilståelse i Torunn-saken. Avhøret 9. oktober 1977

Når politiet rettet søkelyset mot Fritz Moen for drapet på Sigrid Heggheim, må dette sees i sammenheng med avhør av Moen i forbindelse med drapet på Torunn Finstad og hans tilståelse i den saken. Utvalget antar at politiet allerede fra den 9. oktober 1977, da Moen i forbindelse med avhør i Torunn-saken snakket om Sigrid-saken, hadde en viss mistanke om at Moen kunne være skyldig i drapet på Sigrid Heggheim. Utvalget viser i den forbindelse til egenrapport av Sjur Aarthus datert 3. november 1980:²⁴

«Fredag 7.10.77 avhørte jeg Moen som vitne i «Torunnsaken». Moen er sterkt hørselshemmet, og derfor var pb. Lyder Sørforli Trondheim pkm. tolk. (Sørforli er nå autorisert døvetolk.)

Etter et par timer begynte Moen på eget initiativ å prate om «Sigridsaken». Han sa at det var en stygg sak, og at han var svært interessert i om politiet hadde funnet «spor». Han pekte på sine sko, og jeg oppfattet det dithen at han særlig mente fottøyavtrykk, men også andre spor. – Moen fikk til svar at det var «Torunnsaken» han skulle forklare seg om akkurat nå, men at vi kunne komme tilbake til saken med Sigrid senere om han ønsket det.

Avhøret fortsatte lørdag 8. og søndag 9.10.77. Ved 15-tiden 9.10. gikk Sørforli ut for å hente mat til Moen. – Jeg følte det slik at jeg hadde god kontakt med Moen og at jeg da hadde fått mer innsikt i hans måte å uttrykke seg på. Derfor, og fordi Moen benyttet sitt høreapparat hele tiden, gikk jeg bort til ham og spurte om han hadde drept henne. Jeg mente da Torunn.

Etter en del nøling svarte Moen bekræftende på dette. Han nikket på hodet flere ganger og sa «ja».

Imidlertid ville han ikke forklare seg videre før han hadde fått mat.

Så ble det servert middag. Jeg satt inne hos Moen da han begynte å spise. – Under måltidet gjentok jeg spørsmålet: «Har du drept henne?» Grunnen til den noe enkle spørsmålsstilling var at Moen ikke behersket språket på samme måte som hørende.

Moen grep da en serviett fra «Trønderheimen hotell og kaffistove». På denne skrev han: 1976

SIGRID HEGGHEIM.
PÅ KLÆBUVEIEN.

²⁴ Mappe 6, dok. nr. IX/19.

F.A. HERBERGE

Jeg spurte da Moen om han også hadde drept Sigrid Heggheim. Han nikket på hodet kraftig og flere ganger, samtidig som han gestikulerte voldsomt. Han var veldig ivrig og sa: «Regn, regn, spor, spor». Dette gjentok han også flere ganger, samtidig som han pekte i luften og viste med ene hånda hvorledes vannet strømmet ned. Han pekte igjen på sine sko.

Jeg oppfattet Moen altså dithen at han beskrev hvorledes regnet høljet ned og at han mente at politiet måtte ha funnet fottøyavtrykk etter ham. – Etter dette hentet jeg pb. Schrøen, Trondheim pkm., som satt vakt på Moen under resten av spisepausen.

Opplysningene som Moen hadde kommet med ble da forelagt etterforskningsledelsen. Det ble tatt det standpunkt at man skulle ta en sak om gangen, først skulle man gjøre seg ferdig med «Torunnsaken», som var den ferskeste.

Selv gikk jeg ut fra at jeg skulle fortsette avhørene av Moen og at jeg derfor ville ha bruk for opplysningene i nærværende rapport under den fortsatte etterforskningen. I forståelse med etterforskningsledelsen tok jeg derfor vare på ovennevnte serviett. Den har jeg fortsatt i bevaring.

Imidlertid besluttet daværende kriminalsjef Per Brodahl, Trondheim pkm., dagen etterpå at pb. Sten Hjertås, Trondheim pkm., skulle overta avhørene av Moen.»

Den 16. oktober 1977 ga Fritz Moen en relativt detaljert tilståelse i Torunn-saken. Politiet fikk da styrket sin mistanke om at Moen også var skyldig i drapet på Sigrid Heggheim. Det var mange likhetstrekk mellom de to sakene, og politiet avhørte Fritz Moen til dels parallelt om begge drapene høsten 1977 og våren 1978. Moen ble imidlertid i den tiden ikke siktet for drapet på Sigrid Heggheim.

7.3.2 Fritz Moens blodtype og tilleggs-erklæring fra prosektor Halldis Lie av 24. oktober 1977

Umiddelbart etter at Fritz Moen tilsto drapet på Torunn Finstad, tok politiet kontakt med prosektor Halldis Lie og reiste spørsmål om det med sikkerhet kunne fastslås at sædavgiver i Sigrid-saken hadde blodtype A utskiller. Spyttprøve viste nemlig at Fritz Moen måtte være av blodtype 0 eller ikke-utskiller av ukjent blodtype.²⁵

I en ny uttalelse fra prosektor Lie 24. oktober 1977 ble vurderingene mer utdypet og modifisert:

«Spørsmål er stilt om hvor stor sjansen er for at den påviste A-substans kan skyldes bakterier og således ikke stamme fra den påviste sæd.

Det er vanskelig å svare eksakt på dette spørsmål, fordi det så vidt vites, ikke foreligger noen undersøkelse med akkurat denne problemstillingen for øyet.

De av de nevnte bakterier som kan være aktuelle som forurensning i denne sammenheng, er E.coli og Proteus. Av disse to synes det å være E.coli som mest sannsynlig kan danne substans av type A. Av E.coli finnes det mange stammer. En forsker som undersøkte 29 av disse stammer fant at én av dem inneholdt blodtypesubstans A (OKADA,S.: Gunma J.Med. Sci. 2: 63, 1953).

Av dette må man trekke den konklusjon at man ved blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning kan få feilaktig typeresultat av to grunner: 1) Ved at forurensende bakterier inneholder blodtypesubstans, og 2) Ved at bakterier bevirker nedbrytning (ødeleggelse) av tilstedeværende blodtypesubstans.

Det lar seg ikke avgjøre, uten langvarige bakteriologiske spesialundersøkelser, om det i en konkret sak foreligger noen av de to nevnte feilmuligheter.

I «Sigridsaken» er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Senere, og før hovedforhandlingen i Torunn-saken, var politiet på det rene med at Fritz Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller.²⁶

7.3.3 Politiet endrer mening med hensyn til mulig drapstidspunkt

Helt frem til høsten 1977 hadde politiet vært overbevist om at Sigrid ble drept natt til søndag 5. september 1976. Det var på det rene at Fritz Moen denne natten oppholdt seg i Selbu. Han hadde tatt buss fra Trondheim lørdag 4. september kl. 16.30. I Selbu overnattet han hos OH og InN. Moen fikk søndag skyss med en buss med travhester tilbake fra Selbu ca. kl. 10.30-11.00. Han gikk av bussen ved krysset Omkjøringsveien til Leangen travbane i Trondheim. Politiet foretok en omfattende

²⁵ Følgende fremgår av Halldis Lies erklæring 11. januar 1978 i Torunn-saken, jf. Mappe 6, dok. nr. IX/17:

«Spyttprøve av Moen ble undersøkt i serumhemningstest. Ingen hemning av anti-A eller anti-B kunne påvises.

...
Spyttprøve av Moen viser at han må være av blodtype 0 eller ikke-utskiller av ukjent blodtype.»

²⁶ Se punkt 8.3.4.6.

etterforskning som stadfestet disse opplysningene.²⁷

Politiet reiste etter hvert spørsmål om Sigrid kunne ha blitt drept søndag kveld eller natt til mandag 6. september. I så fall hadde Fritz Moen ikke alibi. Teorien bygget på at Sigrid Heggheim hadde kommet hjem natt til søndag og sovet på sin hybel, og at hun forlot hybelen om søndagen uten at noen i huset la merke til det.

Politiet vektla bl.a. forklaringen til vitnet TeS,²⁸ som fortalte at Sigrid Heggheim hadde på seg *raggsokker* på vorspielet 4. september 1976, mens hun senere ble funnet drept med vanlige bomullssokker. Siden studentene gikk direkte fra vorspielet til Studentersamfundet om kvelden den 4. september, kunne denne opplysningen tyde på at Sigrid hadde vært hjemom og skiftet før hun ble drept.

Videre la politiet vekt på forklaring fra vitnet HL.²⁹ Han fortalte at han fra sitt kjøkkenvindu så en rød flekk i gresset sør for Texaco-stasjonen mandag 6. september om morgenen og de etterfølgende dagene. Det var en rødlig signalfarget gjenstand som lignet på en slik trafikkvest som skolepatruljene brukte. HL bodde i Nygårdsveien 6, ca. 300 meter syd fra funnstedet. Etter en rekonstruksjon³⁰ ved HL's kjøkkenvindu mente politiet at HL mest trolig hadde sett Sigrids regnjakke.

Det ble også lagt vekt på at vitnet OdM,³¹ som pleide å luften hunden sin i området, fortalte at hunden hans oppførte seg unormalt mandag 6. september da han luftet den på sletten. OdM hadde også luftet hunden om søndagen, men hunden hadde da oppført seg normalt.

Politiet iverksatte våren 1978 ny etterforskning i forhold til en sentral vitneobservasjon som talte for at drapet hadde skjedd natt til søndag 5. september. Den 24. februar 1978 ble det foretatt nytt avhør av vitnet LO, og hun var da usikker både med hensyn til dato for iakttagelsen og selve iakttagelsen.³²

7.3.4 Avhørene fra 18. oktober 1977 til 27. april 1978

Fritz Moen ble avhørt første gang i Sigrid-saken 18. oktober 1977 av politibetjent Sten Hjertaas og

med døveprest Wetlesen som tolk. Sørforsli var til stede etter ønske fra Moen. Moen fortalte da om sin tur til Selbu. Han forklarte at han var hjemme på herberget mellom kl. 16.00 og 18.00. Moen ble avhørt av Hjertaas (med Sørforsli som tolk) også den 20. oktober 1977 om turen til Selbu.³³ Moen forklarte da at han var hjemme på herberget ca. kl. 13.30.

I avhør med Hjertaas (Sørforsli som tolk) den 8. november 1977 uttalte Moen at han hadde lest en del om Sigrid-saken i avisen, men at han ikke var klar over når drapet hadde skjedd eller hvor hun ble funnet. Moen ble foreholdt at funnstedet var ved en bensinstasjon på Nidarvoll. Han uttalte da at han aldri hadde vært på stedet. Moen ble der nest gjort kjent med at vitner hadde sett ham to ganger i området hvor Sigrid ble funnet, og at han ved disse anledninger sto på to forskjellige bussholdeplasser. Moen svarte at han ikke hadde vært på bussholdeplassene, men at han en gang hadde gått Klæbuveien-Omkjøringsveien. Han skulle da besøke kjente (IAR) i Utleirvegen.

Neste dag, 9. november, tok politiet Moen med på biltur og påviste de aktuelle stedene. Fritz Moen erkjente da at han hadde vært én gang på den ene bussholdeplassen.

I avhør 20. desember 1977 ble Moen av Hjertaas (med Sørforsli som tolk) foreholdt at vitner hadde sett ham på bussholdeplassene ved Nidarvoll en søndag og en etterfølgende onsdag høsten 1976. Moen bekreftet da at han hadde besøkt IAR, men IAR var ikke hjemme. Moen gikk derfra og kom til bussholdeplassen. Han husket ikke når dette var, men han mente at det kunne være i september eller i oktober 1976.

I avhør den 21. desember 1977 foreholdt Hjertaas (med Sørforsli som tolk) Moen utsagn som hadde falt i Døveforeningen. Moen skulle ha sagt «Jeg vet» i tilknytning til Sigrid-saken.³⁴ I avhøret benektet Moen dette. Han ble videre spurt om han hadde vært på «Støren». Han svarte at han aldri hadde vært på Støren. Moen ble også spurt om han hadde mistet eller gitt bort noen ring. Moen benektet dette. Moen ble også gjort kjent med at vitner mente å ha sett ham iført en lys kappe ved bussholdeplassen ved Nidarvoll skole. Moen nektet for at dette kunne være tilfelle.

Torsdag 22. desember 1977 ble Moen avhørt av Hjertaas (med Sørforsli som tolk) om Sigrids ring. Moen forklarte at han husket å ha sett bilder av rin-

²⁷ Mange vitneforklaringer støttet dette, jf. Mappe 4, dok. nr. V/139-1 til 4, 11, 13, 14 og 20.

²⁸ Avhørt 11. og 12. september 1976. Mappe 2, dok. nr. V/3.

²⁹ Avhørt 25. oktober, 16. og 17. november 1976. Mappe 4, dok. nr. V/132.

³⁰ Rekonstruksjon avholdt av politiførstebetjent Eirik Stedje 17. november 1976, jf. Mappe 4, dok. nr. V/132-2.

³¹ Avhørt 12. september og 24. november 1976. Mappe 2, dok. nr. V/20.

³² Mappe 4, dok. nr. V/134-1.

³³ Den aktuelle helgen i Selbu ble senere fastslått til å være lørdag 4. og søndag 5. september 1976. Som nevnt foran ble Fritz Moens forklaring bekreftet, og etterforskningen viste at han hadde alibi for natten til søndag 5. september.

³⁴ Jf. punkt 7.3.5.

gen i avisen. Han ble videre spurt hva han foretok seg søndag 5. september 1976, etter at han kom tilbake fra Selbu. Moen svarte at han ikke kunne huske dette. Politiet foreholdt ham da at han ifølge bestyrer KM ikke var til stede i herberget ved inspeksjon om kvelden søndag 5. september ca. kl. 23.00.

Fredag 23. desember 1977 erkjente Moen overfor Hjertaas (med Sørforsli som tolk) at han hadde vært på begge de bussholdeplassene i Klæbuveien hvor vitner skulle ha sett ham. Han trodde at dette var ca. to uker etter at han hadde lest i avisen om Sigrid-saken. Moen sa at han ikke ville ha ansvaret for Sigrid, men at han ville ta ansvaret for Torunn. Moen forklarte videre at han om kvelden 5. september 1976 var på Vækteren. Der traff han US, og de var der til ca. midnatt.

Den 11. april 1978 hadde politiførstebetjent Eirik Stedje en samtale med Fritz Moen på Trondheim politikammer. Sosialkonsulent Ragnhild Hjelmtvedt Osmundsen var tolk. Moen sa under denne samtalen at han hadde fortalt sin forsvarer at hans tidligere forklaringer om Torunn-saken var «overtro». ³⁵ Forsvareren skulle da ha sagt til Moen at han ikke behøvde å snakke mer om det til politiet.

Moen ble likevel forsøkt avhørt i Sigrid-saken neste dag, 12. april 1978. Eirik Stedje, Lyder Sørforsli (fordi han kjente Moen) og Ragnhild Hjelmtvedt Osmundsen (tolk) reiste til fengselet og anmodet Moen om å medvirke til nytt avhør. Moen ville da imidlertid ikke delta i noen samtale. Han syntes at Stedje optrådte på samme måte som politiet for øvrig – spesielt Hjertaas – og dette oppfattet han som press og mas. Han fortalte videre at han fra forsvareren hadde fått vite at han var uskyldig, og at han ikke skulle fortelle noe mer. Lignende utsagn hadde han også fått fra bestyreren ved Vernelagets hybelhus og fra RV i Døveforeningen.

Onsdag 13. april 1978 forsøkte Eirik Stedje å få til en ny samtale med Moen i fengselet (med Ragnhild Hjelmtvedt Osmundsen som tolk). Moen uttalte at han var skuffet over at det var tre uker siden forsvareren hadde besøkt ham. Stedje skal da ha spurt Moen om de skulle ringe til forsvareren og be ham komme, men dette var Moen ikke interessert i. Moen gjentok nå sin tidligere forklaring om at han hadde vært i Klæbuveien søndag 19. september 1976. Den andre gangen han var der, var onsdag 22. september 1976. Begge ganger ville Moen besøke IAR. Stedje spurte så om Moen var sikker på at det var søndag 19. september, og

minnet Moen på at vitnet JT hadde sett ham søndag 5. september. ³⁶ Moen uttalte da at han var sikker på at det var en søndag. Han fastholdt imidlertid at han hadde vært på Vækteren den kvelden han kom tilbake fra Selbu. Moen ble nå gjort kjent med at politiet trodde at drapet på Sigrid skjedde enten 4. eller 5. september 1976.

Onsdag 26. april 1978 foretok Eirik Stedje avhør av Moen (med fritidsleder Jon Rømuld som tolk). Moen fortalte da at han reiste opp i Klæbuveien søndag 5. september 1976 om dagen for å besøke IAR. Senere om kvelden gikk han på byen for å lete etter US, men fant ham ingen steder. Moen trodde først at han på kvelden hadde vært på Vækteren, men han var kommet til at dette ikke kunne stemme. Han opplyste i stedet å ha gått omkring i byen om kvelden, og at han kom hjem til herberget ca. kl. 23.30. Moen fortalte videre at han bare den ene gangen (søndagen) hadde vært i Klæbuveien.

Torsdag 27. april 1978 foretok Eirik Stedje nytt avhør (med døveprest Wetlesen som tolk). Moen forklarte at han første gang fikk kjennskap til Sigrid-saken ved å lese Adresseavisen og Arbeider-Avisa mandag 13. september 1976. Moen fastholdt at han skulle besøke IAR søndag 5. september om ettermiddagen, og at han senere på kvelden gikk omkring i byen.

7.3.5 Vitneavhør høsten 1977 og våren 1978 i tilknytning til mistanken mot Moen

Høsten 1977 og våren 1978 foretok politiet mange vitneavhør. Behovet for slike vitneavhør var dels foranlediget av Fritz Moens forklaringer, dels ønsket politiet å kartlegge Moens bevegelser, og dels innhentet man vitneobservasjoner om Fritz Moens utseende, opptreden og person i tilknytning til Sigrid-saken. Politiet innrettet denne etterforskningen særlig mot miljøet i Døveforeningen i Trondheim, hvor Fritz Moen hadde mange bekjente. Utvalget redegjør nedenfor kort for enkelte av de sentrale vitneutsagnene som politiet og påtalemyndigheten senere støttet seg til for å bevise at Fritz Moen var skyldig.

Vitnene KM (bestyrer) ³⁷ og RB (ekstrahjelp) ³⁸ ved Frelsesarmeens herberge, Hvedingsveita, hvor Fritz Moen bodde, forklarte at det ved beleggslisten til herberget var satt kryss utenfor navnet til Fritz Moen den 5. september 1976. Dette var gjort fordi Fritz Moen ved kontroll samme dag

³⁵ Mappe 28, dok. nr. VI/38.

³⁶ Thomassens forklaring omtales nedenfor i punkt 7.3.5.

³⁷ Avhørt 18. oktober 1977. Mappe 4, dok. nr. V/139-5.

³⁸ Avhørt 24. oktober 1977. Mappe 4, dok. nr. V/139-5.

kl. 23.00 ikke var til stede. Rutinen var ellers at vekten ikke gikk noen inspeksjonsrunde etter kl. 23.00 med mindre det forekom spesiell uro.

Vitnene JT og ET fortalte at de begge hadde observert Fritz Moen ved bussholdeplasser i nærheten av Texaco-stasjonen i Klæbuveien henholdsvis søndag den 5. og onsdag den 8. september 1976.

I avhør 22. oktober 1977 forklarte de begge at de observert Fritz Moen i nærheten av Texaco-stasjonen en søndag høsten 1976, men de kunne ikke huske om det var før eller etter at Sigrid ble funnet. Under avhør 24. oktober 1977 forklarte de at dagene måtte ha vært enten søndag den 19. og onsdag 22. september 1976 eller søndag 5. og onsdag 8. september, men de mente først begge at 19. og 22. september 1976 var de riktige dagene. ET endret deretter i samme avhør sin observasjon til 5. og 8. september. Ved nytt avhør 28. oktober 1977 endret også JT sin forklaring til 5. og 8. september.³⁹

Vitnet SØ⁴⁰ forklarte at han mange ganger observert Fritz Moen høsten 1976 på stien som den gang gikk fra Havnelaboratoriet i Klæbuveien til Holtermanns veg. Observasjonene foregikk om kveldene «ved 17.00-18.00-19.00-tida».

Vitnet NG⁴¹ fortalte at Fritz Moen kom til Døveskolen mandag 6. september 1976 om formiddagen for å hente nøklene til en utlodningsbil på Torget. NG hadde festet seg ved at Moen var skitten og så ustelt ut. Selv sa han at han ikke hadde sovet, og at han derfor var trett.

Vitnet GH⁴² snakket med Fritz Moen både den 3. og 10. september 1976 i Døveforeningen. Moen hadde de samme klærne begge kveldene. Den 3. september var de rene og fine, den 10. september var både jakken og buksen fulle av mold. Jakken var blodete på venstre erme, og det var blod nedover venstre bukselår. Buksen var skitten på knærne. Om kvelden den 19. september 1976 ble det blant møtedeltagerne snakket en del om den forsvunne piken, Sigrid Heggheim. Fritz Moen uttalte da mens flere hørte på: «Jeg vet». Vitnet GH fortalte at da Fritz snakket om Sigrid denne kvelden, svettet han voldsomt og ansiktet var helt rødt. Han gikk frem og tilbake og visste liksom ikke hva han skulle foreta seg.

Vitnet OIF⁴³ fortalte at Fritz Moen var på møtet i Døveforeningen den 8. september 1976, og at han da hadde kloremerker i ansiktet. Han hadde to lange kloremerker i pannen og tre kloremerker på høyre kinn. Merkene virket ferske. På grunnlag av disse kloremerkene hadde OIF i foreningen den 15. september 1976 spurt Fritz Moen om det var han som hadde drept Sigrid. Han hadde svart «Nei, hold kjeft», og han hadde blitt meget sint over dette og ville verken se på henne eller snakke med henne mer den kvelden.

Vitnet RV forklarte til politiet 25. oktober 1977 at hun noen dager tidligere, den 19. oktober 1977, hadde hørt i Døveforeningen at en eller annen i foreningen hadde hatt en samtale med Moen om Sigrid-drapet. Moen skulle da ha uttalt: «Piken skulle ikke ha sparket morderen for da ble han sint og tok igjen.» Vitnet fortalte også at Moen kom til henne i Døveforeningen høsten 1976 med en lys, grå bukse som var revnet bak. Buksen var skitten. Moen hadde spurt henne om hun kunne sy buksen igjen. Under besøk i fengselet hadde RV spurt Moen hvorfor han hadde uttalt at han visste hvem som drepte Sigrid. Da hadde Moen svart: «Jeg var uheldig, jeg skulle ikke ha sagt sånn.»⁴⁴

Vitnet IAR⁴⁵ forklarte om en hendelse i Døveforeningen mandag 13. eller onsdag 15. september 1976. Han spilte bridge sammen med bl.a. Fritz Moen. De spilte kort da Dagsrevyen hadde innslag om bl.a. Sigrid-saken. Alle ved bordet, unntatt Moen, reiste seg for å se nærmere på innslaget. Vitnet ble spurt om han merket noen forandring på Moen etter Sigrid-drapet. IAR svarte at han hadde inntrykk av at Moen etterpå ble mer taus, samtidig som han hadde sett Moen mer beruset etterpå.

Vitnet MG⁴⁶ forklarte seg om en samtale hun hadde hatt med Fritz Moen i Døveforeningen kort tid etter Sigrid-drapet. Vitnet husket ikke detaljer fra samtalen, men Moen skal ha avsluttet samtalen med et utsagn om at «Det er meget farlig å drepe». Han skulle ha ledd etter å ha sagt dette.

I juli måned 1977 hadde Fritz Moen feriert på Døves feriehjem i Levanger. Under samtale med vitnet EK⁴⁷ skal han ha uttalt at politiet var noen feheder, og at han visste hvem som hadde drept Sigrid Heggheim.

I avhør 26. april 1978 hadde Moen fortalt at han den 5. september 1976 var i Klæbuveien for å besøke IAR. Han hadde da først vært hos familien

³⁹ Jf. Mappe 4, dok. nr. V/139-6.

⁴⁰ Mappe 4, dok. nr. V/139-6.

⁴¹ Avhørt først 19. oktober 1977 i tilknytning til Torunn-saken, men ovenstående ble først forklart til politiet i avhør den 25. april 1978, se Mappe 27, dok. nr. V/70-3.

⁴² Avhørt 7. november 1977 og 25. april 1978. Mappe 4, dok. nr. V/139-12.

⁴³ Avhørt 14. november 1977 og 25. april 1978. Mappe 4, dok. nr. V/139-15.

⁴⁴ Mappe 4, dok. nr. V/139-8.

⁴⁵ Avhørt 25. april 1978. Mappe 4, dok. nr. V/139-27.

⁴⁶ Mappe 4, dok. nr. V/140-4.

⁴⁷ Avhørt 3. mai 1978. Mappe 4, dok. nr. V/139-31.

V for å spørre etter adressen. Vitnene RV og TrV benektet imidlertid i sine vitneforklaringer til politiet den 24. april 1978 at Fritz Moen noen gang hadde vært hjemme hos dem og spurt etter IAR's adresse.

I avhør 23. desember 1977 hadde Moen fortalt at han den 5. september 1976 om kvelden var ute på byen sammen med US. Men vitnet US⁴⁸ benektet at de i det hele tatt hadde vært sammen helgen 4.-5. september 1976.

7.3.6 Ny åstedsundersøkelse 11. og 12. mai 1978 ved Trondhjems Elektromotors bygning

I egenrapport av 17. februar 1981 opplyste Eirik Stedje følgende:⁴⁹

«Etter at Fritz Yngvar Moen hadde tilstått drapet på Torunn Finstad og derved forklart seg om framgangsmåten, var politibetjent Magnar Solberg, Trondheim politikammer og jeg en tur ved Texaco-stasjonen på Nidarvoll for å se om vi da utifra det vi da visste, kunne registrere/finne nye funn i «Sigrid-saken». Jeg har ikke notert hvilken dag/dato dette fant sted. På hushjørnet nærmest stedet hvor Sigrid hadde blitt funnet, oppdaget Solberg og jeg en støpt betongkloss som trolig var ment som en beskyttelse av selve hushjørnet. Denne «klossen» hadde en slik overflate at vi ved første øyekast fant skadene på Sigrid Heggheim interessante i forhold til «klossen». Vi tenkte oss at dersom Sigrids hode/overkropp hadde blitt slått mot denne «klossen» slik Torunn hadde blitt slått mot rekkverket ved Stavnebrua, kunne skadene i hodet til Sigrid muligens skrive seg fra denne «klossen».

Vi meddelte våre betraktninger til Kriminalsjef Brodahl umiddelbart og han iverksatte de videre undersøkelser av «klossen». Samme dag undersøkte avdelingssjef Klegseth, Trondheim politikammer, Teknisk avdeling, «klossen» på Texaco-stasjonen sammen med professor Haugen, Trondheim Sentralsykehus. Det ble også foretatt en del forsøk på stedet. Jeg viser i den forbindelse til materiale fra Teknisk avdeling.»

Politudokumentene viser at de nye undersøkelsene på åstedet ble foretatt 11. og 12. mai 1978.

Gjenstand for undersøkelsen var spesielt om det vinkeljern som stakk noe over betongklossen, kunne ha forårsaket skaden på Sigrids hals. I rapporten om åstedsundersøkelsen konkluderte Klegseth med at de skader Sigrid Heggheim var påført i hodet/halsen kunne være forenlige med at

hennes hode/overkropp var dunket mot dette betongfremspringet.

7.3.7 Videre avhør om Sigrid-saken opphørte våren 1978

Det ble deretter et langt opphold i avhørene av Fritz Moen i Sigrid-saken. Utvalget viser i den forbindelse til Eirik Stedjes egenrapport datert 17. februar 1981, hvor han forklarte at det i 1978 var:

«enighet blant flere av etterforskerne at hovedforhandlingen i «Torunn-saken» som da var berammet, burde bli utsatt til «Sigrid-saken» var ferdig etterforsket, da med tanke på å fremme begge sakene samtidig dersom Fritz Yngvar Moen også ville bli siktet for drapet på Sigrid Heggheim.

Kriminalsjef Brodahl tok opp spørsmålet med daværende statsadvokat Slåttsveen, men han [statsadvokaten] var ikke enig i at saken skulle utsettes. ...

Nåværende Riksadvokat Magnar Flornes var i prinsippet enig i at man burde utsette hovedforhandlingen, men da saken allerede var berammet til et ekstraordinært lagting, kunne han allikevel ikke gå inn for en utsettelse.»

7.3.8 Fritz Moens arbeid for å få Torunn-saken gjenopptatt i 1979-1980

Fritz Moen ønsket i 1979-80 å få gjenopptatt Torunn-saken fordi han mente seg uskyldig dømt. Til dette fikk han bistand av bestyrer PHR. PHR anmodet i februar 1979 h.r.advokat Jonas W. Myhre, Oslo, om å ta saken. Myhre tilskrev Trondheim politikammer den 2. april 1979 for å få utlånt sakens dokumenter. I brev 21. september 1979 til Fritz Moen skrev advokat Myhre følgende:

«Etter å ha gått igjennom sakens dokumenter og etter en lengre samtale med spesiallege Anne Regine Hauge, er jeg kommet til at jeg ikke vil kunne hjelpe Dem med å fremsette en begjæring om gjenopptagelse av straffesaken. Min begrunnelse for dette er at jeg ikke kan se noen mulighet til å få saken gjenopptatt med et for Dem positivt resultat.

Både under etterforskningen og under hovedforhandlingen avga De svært detaljerte forklaringer, der De sa at De hadde begått de handlinger De ble tiltalt og senere dømt for.

Vernelagsbestyrer PHR har reist spørsmålet om De kunne ha bygget Deres forklaringer på ting De hadde lest i avisene og på ting De kunne ha sett fra hybelhjemmet der De bodde i Trondheim. Jeg har fått tak i Adresseavisen for 7., 8., og 18. oktober 1977, som PHR særlig har

⁴⁸ Avhørt 11. november 1977. Mappe 4, dok. nr. V/140-13.

⁴⁹ Mappe 6, dok. nr. IX/23.

henvist til. Deres forklaringer for politiet inneholder imidlertid detaljer som ikke er kommet frem i disse avisene, og som senere viste seg å stemme med politiets funn. Dette gjelder bl.a. arten av skade på avdødes hode og hals, stedet hvor avdødes benklær ble funnet og det forhold at det ikke ble funnet noen sædceller i avdødes kroppshule.

De skriver selv at De følte Dem presset av politiet under avhørene der. Det spørsmål saken reiser er derfor om det kan sannsynliggjøres at De under gitte omstendigheter kunne la Dem presse til å avgi uriktige forklaringer. Min samtale med spesiallege Hauge ga ikke grunnlag for en slik antagelse. Videre gjentok De jo Deres forklaringer under hovedforhandlingen i retten på det tidspunkt under forhandlingene der det ikke forelå noe press eller forventning om forklaring overfor Dem.

Endelig mente doktor Hauge, i likhet med de øvrige oppnevnte sakkyndige, at Deres forklaringer var så detaljerte at de ikke lot seg forene med en drøms opplevelse.

Jeg er lei for at jeg har kommet til dette resultat. Jeg hadde oppriktig håpet at jeg hadde kunnet gjøre noe for Deres sak.»

Fritz Moen henvendte seg så i brev 15. august 1980 til h.r.advokat Olav Hestenes og sa seg uskyldig dømt i Torunn-saken. Moen ba advokat Hestenes om bistand til å få saken gjenopptatt, og henstilte til Hestenes om å snakke nærmere med bestyrer PHR om saken.

Den 26. august 1980 svarte Hestenes at han var meget opptatt, og at han ikke kunne påta seg oppdraget. Deretter skrev bestyrer PHR til advokat Hestenes. I brevet fortalte PHR at han kjente Fritz Moen fra sin tid som bestyrer ved kriminalomsorgens hybelhus i Trondheim, at han hadde hatt kontakt med ham etter denne tid, og at han hadde «en del opplysninger som kan være av interesse» i tilknytning til Moens ønske om gjenopptagelse.

Den 23. september 1980 skrev Fritz Moen et nytt brev til advokat Hestenes, hvor han anmodet om bistand til å få Torunn-saken gjenopptatt. Fra dette brevet hitsettes Moens egne ord:⁵⁰

«Politiet lære meg forskjellige ting. Jeg ble forbauset lære meg av politiet. Førstebetjent lære meg: sko, bukse, snorhals, flaggstang. Politibetjent Sten Hjertås vil ikke si til Lagdommer om jeg leste avis ulykka Torunn jeg tegn papir på bilde på Stavnebrua av flyfoto. Jeg lese avis på Tunga Kretsfengsel i Trondheim. Jeg ble arres-

tert den 7 fredag oktober kl 12.40 frem til Politikammer 1977. Den 10. oktober kjøre til Kretsfengsel 1977. ...

Jeg er uskyldig dømt av Torunnsaken. Ikke bevis fnugg blod spor hår fingeravt ikke bevis. Rettslaboratorium i London er meget dyktig nøyaktig ikke bevis fnugg blod hår spor fingeravtrykk. Skal være frifunnet. Jeg forstår ingenting på Lagmannsrett i Trondheim. Vanskelig forstår nei-ja jeg har aldri lært hva betyr noe ord.»

Advokat Hestenes sa seg etter dette villig til å bistå Moen.

7.3.9 Etterforskningen mot Fritz Moen høsten 1980

7.3.9.1 *Beslutningen om å gjenoppta etterforskningen mot Fritz Moen*

Det har ikke vært mulig for utvalget med sikkerhet å finne ut hvorfor politiet ventet fra 1978 og frem til 1980 med å gjenoppta etterforskningen mot mistenkte Fritz Moen for drapet på Sigrid. Det har vært uttalt at enkelte i politiet skal ha oppfattet Fritz Moen som så pass langt nede etter dommen i Torunn-saken at man derfor valgte å avvente en tid før man gjenopptok avhør i Sigrid-saken.

Etterforskningen ble besluttet gjenopptatt etter et møte i Trondheim 30. september 1980.⁵¹ For å kunne foreta nye avhør ble det bestemt at Fritz Moen skulle overføres fra Ila fengsel og sikringsanstalt til Trondheim fengsel.⁵² Denne overføringen skjedde 13. oktober 1980.

⁵¹ Til stede på dette møtet var: politimester Harkjerr, kriminalsjef Fugelsøy, politiførstebetjentene Thingstad, Christiansen, politibetjent Aarhun (Kripos), politibetjentene Hjertaas, Solberg, Granum og politiavdelingssjef Klegseth, jf. Mappe 1, dok. nr. II/11.

Politiavdelingssjef Klegseth skal ha uttalt som vitne under den senere hovedforhandlingen at årsaken til gjenopptagelse lå i fornyet etterforskning. Riktigheten av dette ble imidlertid bestridt av advokat Hestenes i hans støtteskriv til Moens anke til Høyesterett 29. desember 1981 (Mappe 6, dok. nr. IX/39), hvor han påpekte at det ikke fantes registrert et eneste etterforskningsskritt fra mai 1978 til høsten 1980. Hestenes la til:

«Gjenopptagelsen av etterforskningen kom umiddelbart etter at jeg hadde påtatt meg å bistå Fritz Yngvar Moen med gjennomgåelse av Torunn-saken med sikte på mulig gjenopptagelse.»

⁵² Trondheim politikammer ved kriminalsjef Helge Olav Fugelsøy tilskrev Fengselsstyret 2. oktober 1980 og begrunnet overføringen av Fritz Moen til Trondheim kretsfengsel, Tunga, nettopp i etterforskningen mot ham som mistenkt i drapet på Sigrid Heggheim. Ved brev 9. oktober 1980 tilskrev Fengselsstyret fengselsdirektøren for Ila landsfengsel og sikringsanstalt.

⁵⁰ Mappe 6, dok. nr. IX/36-4.

7.3.9.2 Avhørene fra 14. oktober til 13. november 1980

I perioden 14. oktober til 13. november 1980 foretok Sten Hjertaas en rekke nye avhør av Fritz Moen i tilknytning til drapet på Sigrid Heggheim. Lyder Sørforsli fungerte som tolk. Fritz Moen ble nå avhørt som mistenkt.

7.3.9.2.1 Avhørene 14. til 21. oktober⁵³

Allerede tirsdag 14. oktober 1980 ble Fritz Moen hentet fra fengselet til nye avhør ved Trondheim politikammer. Han ble opplyst om at man ønsket å avhøre ham fordi han var mistenkt for drapet på Sigrid Heggheim. Moen fastholdt da sin tidligere forklaring om at han forsøkte å besøke IAR søndag 5. september om ettermiddagen, og at han deretter gikk rundt i byen søndag kveld. Fritz Moen nektet å skrive under på avhørsrapporten fordi han i denne rapporten ble betegnet som mistenkt.

Ved avhør onsdag 15. oktober 1980 ble Moen foreholdt at en person med hans signalement skulle ha vært sett ca. kl. 21.10 i nærheten av Utleirvegen. Videre ble han foreholdt at familien V hadde sagt at han ikke hadde vært hos dem og spurt etter adressen til IAR. Moen fastholdt at han husket å ha oppsøkt V. For øvrig fastholdt han sin tidligere forklaring. Denne gangen skrev Fritz Moen under på avhørsrapporten.

Torsdag 16. oktober 1980 fortalte Moen at han hadde sitt kjennskap til Sigrid-saken fra det han hadde lest i avisene og sett av bilder der. Han sa videre at en EIM i Døveforeningen hadde sagt at Sigrids ben var i været da hun ble funnet. Det var et ben, og det var ikke helt klart om benet i hel lengde var rett opp eller om det var bøyd. Ellers gikk det rykter i foreningen om at brystene var skåret av, og at Sigrid var skåret opp i magen. Moen erkjente å ha fortalt om dette til andre i foreningen. Moen kunne derimot ikke huske at han hadde sett stedet hvor Sigrid ble drept, og han kunne ikke huske at det sto noe i avisen om en bensinstasjon. Han hevdet at han aldri hadde sagt til noen at politiet var noen «fehoder», et uttrykk han ikke kjente. Han nektet å skrive under avhøret, da det var «farlig».

Fredag 17. og mandag 20. oktober 1980 ble Moen avhørt uten at det fremkom noe nytt. Fritz Moen ville ikke skrive under disse avhørene.

Tirsdag 21. oktober ble Moen foreholdt at et vitne skulle ha sett ham iført en grønn vindjakke og gummistøvler⁵⁴ 3. og 10. september 1976, og at det

var blodflekker på det venstre jakkeermet den 10. september. Moen uttalte at han ikke kunne huske dette, og at han aldri hadde sett dette. Han sa også at han aldri hadde hatt gummistøvler. Han kunne heller ikke huske om han hadde sagt at «piken skulle ikke ha sparket morderen, for da ble han sint og tok igjen». Fritz Moen skrev under dette avhøret.

7.3.9.2.2 Avhøret 22. oktober⁵⁵

Det ble deretter foretatt avhør onsdag 22. oktober 1980. Moen fortalte først at han var i Klæbuveien søndag 5. september om ettermiddagen for å besøke IAR. Han ga deretter en beskrivelse av hva han for øvrig foretok seg frem til han kom tilbake til herberget ca. kl. 17.00. Etter kl. 17.00 gikk han ut igjen og kom tilbake ca. kl. 19.30. Han satte seg på rommet sitt og drakk to flasker med exportøl. Han hadde en halvflaske brennevin som han senere drakk fra. Det hitsettes deretter fra avhøret:

»Han tok så to halvflasker export og det som var igjen av brennevinet og la i lommene. Det var ølet i bukselommene og brennevinet i innerlomma på jakken. Ca kl. 2130-2230 gikk han ut fra Herberget.

Han gikk så Prinsensgt. over Elgseter bru, opp Klostergt. og inn i Klæbuveien. Han gikk Klæbuveien forbi Lerkendal. Han gikk videre i Klæbuveien og krysset Omkjøringsveien. Han gikk fram til bussholdeplassen utenfor Sunnland skole. Han gikk alene.

På bussholdeplassen gikk han fram og tilbake. Han drakk litt av brennevinet. Det regnet en del, men han var litt beruset og merket det ikke så mye. Han hadde ikke lue på seg.

Ca. kl. 2300-2330 hadde han drukket opp resten av brennevinet. Han husker ikke om han kastet flasken.

Han fikk se at jenta kom ca. 2345. Han sto selv på bussholdeplassen utenfor Sunnland skole da. Han tror hun kom i Klæbuveien sydover og hun krysset Omkjøringsveien. Hun hadde en rødlig jakke. Enten var det dynejakke eller anorakk. Enten hadde hun olabukse eller kjole. Han kunne ikke se det så nøye da. Den

⁵³ Se Mappe 6, dok. nr. IX/15 side 1 flg.

⁵⁴ Vitnet GH som ble avhørt 7. november 1977 og 25. april 1978, jf. Mappe 4, dok. nr. V/139-12. GH ga i sin forklaring til politiet for øvrig en utførlig beskrivelse av Moens støvler. De var av merket Viking. De var korte og gikk halvveis opp til leggen. Støvlene hadde sorte såler. Den sorte kanten nederst var frynset. Den ene støvelen hadde en rød, rund bot oppe på støvelen, mellom vristen og tåballen. Boten hadde en diameter på ca. 3 cm, og den var klippet til, og da noe ujevnt.

⁵⁵ Avhørene fra 22. oktober 1980 og fremover finnes i Mappe 6, dok. nr. IX/15 side 10 flg., og er inntatt som Vedlegg 7.

rødlige jakken var tydelig. Hun kom gående på andre siden av gaten for han.

Hun gikk på fortauet foran huset, mistenkte så ikke at det var bensinstasjon, og hun svingte inn på husets sydside. Han så at hun gikk langs veggen. Han gikk etter henne, og han så da at hun gikk rundt hjørnet på baksiden. Selv stan- set han 5-7 meter fra hjørnet og drakk opp en halvflaske av exportølet.

Piken kom tilbake rundt samme hjørne på huset. Hun kom rett mot det stedet han sto. Det var mørkt, ikke lys. Piken kom på siden av han og skulle gå forbi han. Han hadde da den tomme ølfalsken i handa. Han hadde tak i flaske- halsen. Han slo så piken i hodet med flasken. Han tror at kanten i bunnen av flasken traff henne i hodet. Han tror at han traff henne på høyre side i hodet. Han slo henne i hodet med flasken 4-5 ganger, og da falt hun over ende og ble liggende. Hun var da bevisstløs. Selv ble han varm og svett. Hun lå like ved murveggen.

Mistenkte tok da tak i piken i hennes jakke ved høyre skulder og dro henne rundt hushjør- net til baksiden. Han dro henne ca. 3 meter innenfor hjørnet. Det var noe som var ujevnt der slik at piken ble liggende litt på skjeve.

Han tok da tak i jentas nakke og dunket hodet hennes flere ganger mot veggen. Det vir- ket som det var en ru murvegg. Han slo henne igjen flere ganger med flasken i ansiktet og på kjeven. Hun var bevisstløs hele tiden. Piken lå da ved veggen. Det var dårlig lys også der.

Deretter åpnet mist. den siste ølflasken han hadde med og drakk opp denne. Deretter slo han flasken mot murveggen slik at den gikk i stykker.

Mistenkte ropte da til henne, men hun svarte ikke. Han var da redd for at hun var død, og han ville derfor begå selvmord. Derfor tok han og knuste flasken, og han tok glassbrudd fra denne og skar seg opp i panna og på kinnnet.

Han trakk så piken litt fram fra veggen, kan- skje 2 ½ meter fram. Der begynte han å ta av henne klærne. Han tok først av henne den rød- lige anorakken. Den var visstnok knuppet. Ikke glidelås. Han rev den av. Deretter tok han av henne en blågrønn bluse og deretter bystehol- der. Han husker at han åpnet kneppingen bak på bysteholderen.

Deretter tok han av henne langbuksen. Den var blåsort men virket litt glattere enn ola- bukse. Den hadde glidelås i gylfen. Han måtte ta av henne skoene for å få av henne buksen. Deretter tok han av henne trusen. Han kastet klærne 5-10 meter fra seg – bort fra huset. Han kan ikke si sikkert om det var gress der han tok av henne klærne. Han mener sikkert at han tok av henne begge skoene, men han tok ikke av henne sokkene.

Piken lå da helt naken, og hun var fortsatt bevisstløs. Selv ble han mere og mere nervøs og svettet. Han blødde fra ansiktet der han skar seg med glassbitene.

Han hadde lyst på samleie med henne, men han får ikke ståpikk når han er beruset. Han forsøkte å ha samleie med jenta på det sted hun lå etter at han hadde fått av henne klærne, men det gikk ikke. Han gikk ned på kne over henne mens hun lå på ryggen med bena utover men han fikk ikke ståpikk. Det nyttet ikke. Det ble ikke noe samleie. Han tok også på brystene hennes, men det hjalp ikke. Han måtte gi seg.

Deretter tok han litt gress og la over henne, men hun ble ikke dekket helt over. Han ble mere og mere nervøs, og han ville begå selv- mord. Han tok igjen av glassbruddene og ripet seg opp på brystet og maven.

Da han forsøkte å få samleie med jenta, hadde han selv tatt av seg buksen og trusen. Han husker ikke om han tok av seg sko. Han tok ikke av seg på overkroppen. Det var før han tok på seg klærne at han ripet seg opp.

Mistenkte husker at jenta ble stygg i ansik- tet etter slagene med flasken.

Mistenkte kan ikke huske at han gjorde mere med jenta. Han kan ikke huske at han tok noe rundt halsen på henne. Han la bare litt gress over henne. Gresset var der piken lå.

Etter at han hadde tatt på seg klærne, gikk han fra henne. Han gikk samme veg tilbake. Han tror at han hadde vært på stedet i ca 1 til 1 ½ time. Han gikk tilbake til Herberget samme veg som da han gikk ut. Da han kom til Herber- get, var det låst, og han dirket seg inn.

Onsdag 8. sept. ca kl. 2000-2100 var han til- bake til stedet. Han var også på stedet midt på dagen onsdag 8.9.76. Om dagen gikk han bare foran huset. Han var ikke til det stedet piken lå.

Om kvelden var han fram til stedet hvor hun lå, og han så at hun lå der. Hun lå på ryggen litt på skjeve. Hodet var vridd litt over mot høyre. En arm var langs kroppen og en litt utover. Det ene benet var rett, men det venstre var litt bøyd opp ved kneet.

Han rørte ikke på henne og var der kort tid. Han gikk derfra igjen.

Han var ikke tilbake til stedet flere ganger. Han var ikke på stedet flere ganger før Sigrid ble funnet.

Mistenkte tilstår at det er han som har drept Sigrid Heggheim søndag 5. september 1976 på stedet som er beskrevet.

Da mistenkte så at piken kom gående og svingte inn langs huset, fulgte han etter henne. Han trodde hun skulle på WC. Selv hadde han lyst på samleie, og derfor fulgte han etter henne.

Da hun kom tilbake, var han bestemt på å slå til henne med flasken. Han mente å slå henne bevisstløs og mente ikke å drepe henne. Etter at han hadde slått henne ned med flasken og etter at han hadde dunket hodet hennes mot veggen, ropte han til henne, men hun svarte ikke. Hun var forsvarsløs, bevisstløs, men hun skalv i kroppen.

Etter at han dunket hodet hennes i veggen 4-5 ganger flyttet han bare litt på henne. Deretter tok han av henne klærne. Det var gress der han tok av henne klærne. Han kastet klærne. Han mener at han tok av begge skoene. Han tror de var blå med gummisåle. Det var vanskelig å se. Han tok ikke av henne sokker.

Han forsøkte å få samleie med henne, men fikk ikke ståpikk. Han forsøkte litt likevel, men er ikke sikker på om han hadde sin pikk inn i hennes skjede. Han måtte gi seg. Han hadde drukket for mye.

Han kan ikke huske om han brukte snor rundt halsen hennes og kan heller ikke huske om han brukte noe annet rundt halsen. Han gjorde ikke mer med henne, men la litt gress over henne.

Det er ikke mulig for han å huske flere detaljer.

Mistenkte tror at piken var død da han forlot henne, han er sikker på det.

Mistenkte erkjenner seg straffskyldig for å ha drept Sigrid Heggheim ved at han slo henne med flaske og dunket hodet hennes mot murvegg.

Det er vanskelig for mistenkte å huske hva slags klær han hadde på seg. Han mener at han hadde dress. Det var en brungrå dress. Han hadde ikke noe utenpå. Det var søndag 5. sept. 1976.

Det er vanskelig å huske hva han hadde på seg onsdag 8.9.76. Kanskje hadde han anorakk, men det er ikke mulig å huske.

Den dressen han brukte søndag, leverte han til Esp renseri i Kongensgt. noen dager etterpå. Den var da skitten og det var blod på den.

Han kan ikke huske om Sigrid blødde etter at han hadde slått henne.

Mistenkte har nå forklart alt han husker og han har snakket sant. Det er ikke drøm eller rykter. Han vil også fortelle det samme i lagmannsretten.

Han vil også være med å vise stedet og hvordan det foregikk.

Da han var ved Sigrid onsdag 8.9.76 om kvelden, kan han ikke huske om han så noe klær ved henne.

Han vil ha advokat Thorvald Wiig som forsvarer i Trondheim nå. Senere vil han snakke med døvepresten om forsvarer.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest, gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesing.» Alle sider av avhøret ble underskrevet av Fritz Moen.

Rapportskriver Hjertaas knyttet følgende kommentarer til avhøret:

«Under dagens avhør var Fritz Moen helt rolig, virket godt opplagt. Han sa før avhøret begynte at han i dag ville snakke sant. Han ville forklare seg om alt han husket i Sigrid-saken.

Han hadde armbåndsuret sitt foran seg hele tiden. Han hadde stadig kortere eller lengre tenkepauser. Forklaringen ble skrevet ned etter hvert som han forklarte seg. Etterpå ble det stilt noen spørsmål som han også besvarte. Han var i like bra form ved avhørets slutt kl. 1630.

Han var villig til å delta i rekonstruksjon samme kveld kl. 1930. Etter avhøret fikk han derfor middag på politikammeret, og han var her til kl. 1915. Han snakket med advokat Wiig på politikammeret kl. 1900-1915.

Etter rekonstruksjonen, ble Moen kjørt tilbake til Tunga kl. 2045.»⁵⁶

7.3.9.2.3 Rekonstruksjonen 22. oktober

Det ble avholdt rekonstruksjon 22. oktober 1980 ved Trondhjems Elektromotors bygning i Klæbuveien. Under rekonstruksjonen påviste Fritz Moen forhold han hadde forklart seg om tidligere på dagen.

Rekonstruksjonen ble ledet av politiavdelings-sjef Johan Klegseth. Til stede var foruten Fritz Moen, h.r.advokat Thorvald Wiig (som var tilkalt som Moens forsvarer), statsadvokat Olaf Jakhelln, kriminalsjef Helge Olav Fugelsøy, politibetjentene Sten Hjertaas og Magnar Solberg (etterforskere), politibetjentene Kjell Reitan og Øivind Evensen (fotografer) og Lyder Sørforsli (tolk). Som figurant deltok en kvinnelig kontorfunksjonær med tilnærmet samme vekt og størrelse som Sigrid Heggheim.

Moen ble først anmodet om å vise hvor han var da han fikk se «piken komme». Fra rapporten hitsettes:⁵⁷

«Mistenkte skrådde over Klæbuveien, fortsatte østre fortau i nordlig retning fram til bussholde-

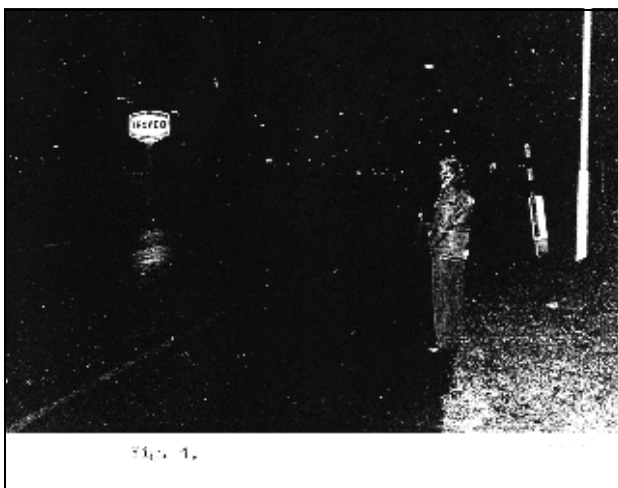
⁵⁶ I Sandberg 2000 Sigrid-saken side 81 er det i en faksimile av avhørsrapporten påført følgende skriftlige uttalelser fra Moen: «Hjertås tvunget meg. Mange dager avhørt. Hjertås tvunget meg tilstått. Urettferdig.» Det samme fremgår ikke av den avhørsrapporten som er vedlagt saksdokumentene. Utvalget legger til grunn at disse utsagn er påført av Moen på et senere tidspunkt og på en kopi av avhørsprotokollen.

⁵⁷ Mappe 1, dok. nr. III/19-1.

plassen. Her ble han noe urolig «ikke her». Han mente bussholdeplassen lå lengre mot syd. Mistenkte fortsatte sydover på østre fortau og fortalte at han hadde gått fram og tilbake etter fortauet syd for stedet hvor han stoppet og sa at det var her han sto da han fikk se «piken komme».

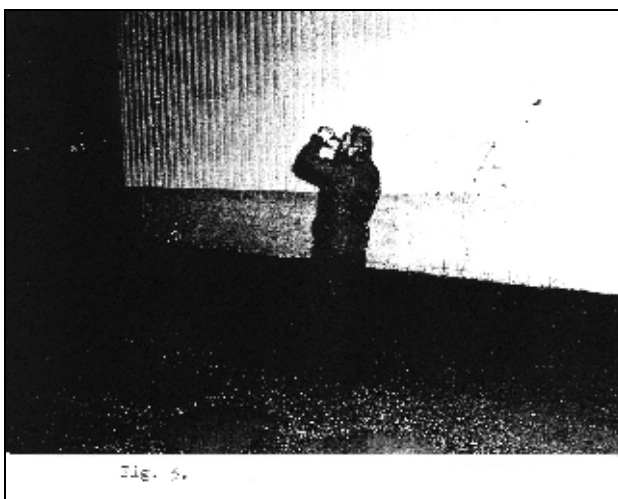
Følgende situasjoner ble fotografert:

1. Her sto mistenkte da han så en jente i rødlig jakke «komme gående på det andre fortauet» (vestre). Hun kom fra Omkjøringsveien.

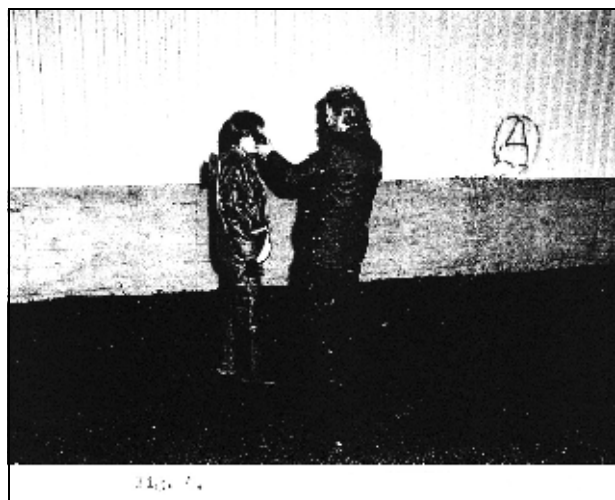
Figur 7.9

2. Mistenkte sto fortsatt på samme sted (figur 7.9) da piken dreide bort fra fortauet og gikk i vestlig retning mot bygningen hvor fa. Trondhjems Elektromotor A/S har lokaler.
3. Etter å ha fulgt etter «stor avstand, jenta hadde gått rundt hjørnet», så stoppet han opp på dette stedet og drakk øl.

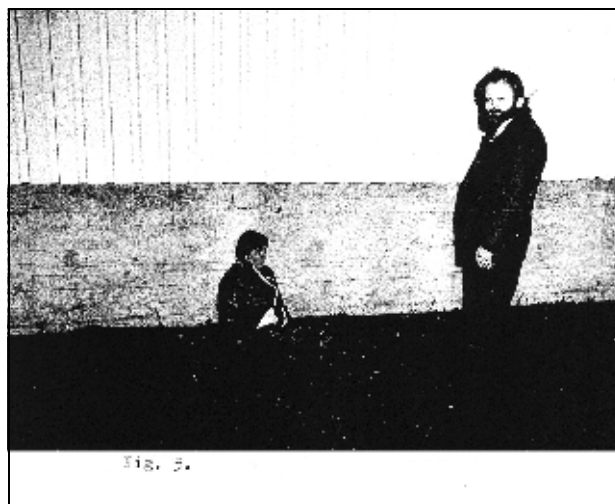
Figur 7.10

4. Situasjonen «da jenta kom tilbake». Han slo henne i hodet med flaska «flere ganger – 4-5 ganger». Hun falt, ble liggende. Han la flaska i lomma. «Dårligere lys da.»

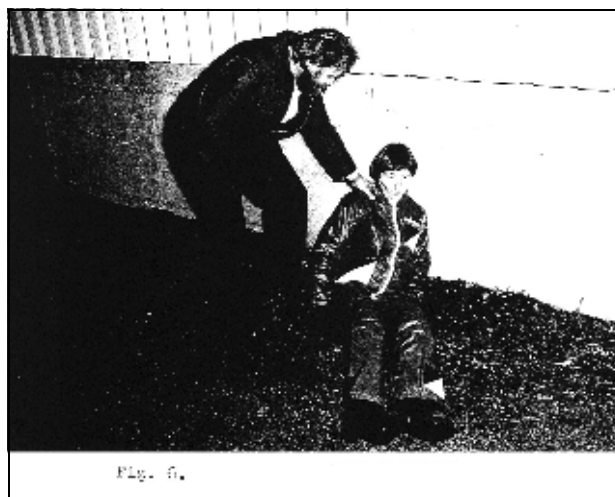
Figur 7.11

5. Etter slagene, ble jenta liggende slik – ved og delvis mot murveggen. Hun var bevisstløs.

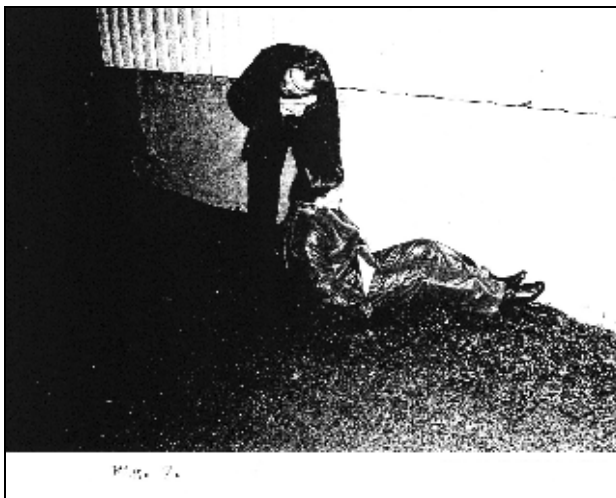
Figur 7.12

6. Han tok tak i henne på denne måten og dunket hodet hennes flere ganger mot murveggen.

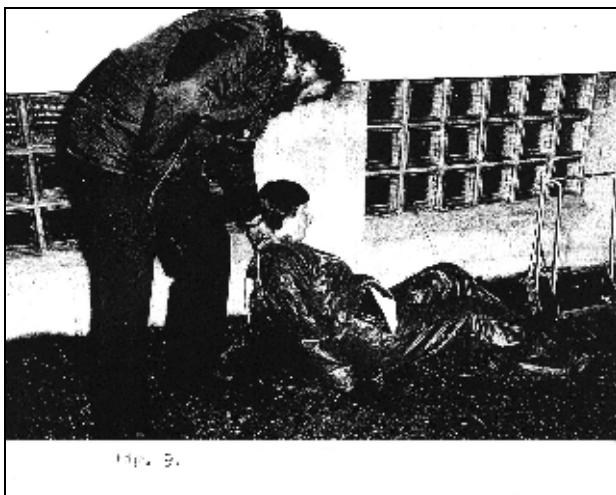
Figur 7.13

7. Mistenkte tok tak i piken på denne måten og drog henne rundt hushjørnet. Piken var fortsatt bevisstløs.

Figur 7.14

8. og
9. Mistenkte sier at han etter å ha dradd henne rundt hjørnet, la henne ved veggen på denne måten og dunket hodet hennes flere ganger mot murveggen, muligens 4-5 ganger. Mener dette stedet var noe nærmere hushjørnet «ikke slik da, ikke sykkelstativ⁵⁸ og mørkt».

Figur 7.15

Mistenkte ble nå noe urolig, usikker. «Jeg dro henne 2-3 meter bort fra veggen, gress.» Mistenkte fikk tid til å orientere seg. Han gikk i vestlig retning bort fra veggen, vandret litt fram og tilbake, stoppet ved ytterkant av den grusbelagte plassen på vest-

⁵⁸ Disponenten i Trondhjems Elektromotor AS opplyste i avhør 28. november 1980 at sykkelstativet ble plassert der i mai 1980, jf. Mappe 1, dok. nr. III/21.

siden av bygningen ved overgangen til skråningen ned til jordet (mot syd).

10. «Dette er stedet» sa mistenkte og hun «lå slik» etter at han hadde dradd henne dit.

Figur 7.16

11. Slik ble hun liggende etter at mistenkte hadde tatt av henne klærne, delvis revet av – men klærne ble ikke ødelagt.
12. Etter at piken var avkledd, kledde han av seg buksen og trusen, hvorefter han gikk ned på kne. Han følte på piken. Ikke samleie.

Figur 7.17

13. Mistenkte sier at han la gress over piken, rippet henne opp i kroppens lengderetning med den knuste flasken. Flasken hadde han

knust mot veggen før han dro piken fram til dette stedet.

Figur 7.18

14. Videre fortalte mistenkte «gresset vokst, ikke så høyt da». Her viser mistenkte hvor høyt han mener gresset var. Angitt gresshøyde målt til ca. 80 cm.

På spørsmål om det var noe mere som hendte denne kvelden, så svarte mistenkte: «Usikker, men tror at han muligens kastet, skjøv henne nedover skråningen, men det var «ikke så bratt, mørkere». Mulig han kastet klærne samme veg, dvs. nedover skråningen.»

På spørsmål om hvordan været var, svarte mistenkte «ikke så voldsomt mye regn, våt».

I rapporten understrekes til sist at mistenkte ikke ble foreholdt noe som helst fra funnstedet/åstedet i forbindelse med rekonstruksjonen.

7.3.9.2.4 Avhøret 23. oktober

I avhør torsdag 23. oktober 1980 spurte Hjertaas om Moen kunne huske flere detaljer.

Moen forklarte at han gikk til Klæbuveien om kvelden 5. september fordi han hadde lyst på kvinnfolk. Da han kom dit, ventet han på at en dame skulle komme. Han hadde bestemt seg for å angripe den første som kom. Han var under ventetiden blitt litt mer bereuset. Da det kom en dame (jente), bestemte han seg for å angripe henne. Han fulgte etter henne på avstand. Etter at hun var gått rundt hjørnet, gikk han frem og så forsiktig rundt hjørnet. Hun var på baksiden. Han gikk 2-3 meter tilbake og ventet. Han drakk av ølflasken. Han ville ha den til å slå med. Piken var 20-30 cm fra ham da han slo. Hun falt etter 4-5 slag med flasken. Han

dunket hodet hennes 4-5 ganger i veggen. Han løftet henne noe opp under dunkingen.

Moen forklarte bl.a. at det var litt uklart hva som skjedde etter at han hadde slått Sigrid i svime ved husveggen, men han trodde at han dro piken bort fra stedet.

«Mistenkte mener at han trakk jenta 30-40 meter bort fra huset. Det var ikke 100 meter. Det var ujevnt på bakken der han dro. Det er vanskelig å huske om det var gress eller sand der han dro henne. Det var også litt uklart for han om det var gress eller sand der han la henne ned.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest og gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning.» Alle sider av avhøret ble underskrevet av Fritz Moen.

7.3.9.2.5 Avhøret 24. oktober

I avhøret fredag 24. oktober 1980 forklarte Moen:

«Mistenkte husker klart det han gjorde fram til han hadde dradd Sigrid 30-40 meter bort fra husveggen. Han er ikke helt sikker på i hvilken retning han dro henne, men han tror at han dro henne litt på skrå bort fra hjørnet. (SH: Han viser i sydvestlig retning fra hjørnet.)

Hun hadde alle klær på da han dro henne bort fra huset. Han hadde tak i klærne hennes. Hun var ikke våken. Hun ble liggende på ryggen da han la henne ned. Han kan ikke si akkurat stillingen ellers. Det var gress der, men han mener at det ikke var så høyt. Det var mørkt, det regnet og det blåste litt, men ikke storm.

Han begynte å ta av henne klærne. Han er usikker på om det var glidelås eller knapper i jakken hennes. Jakken var rød. Han er sikker på at det var to lommer utenpå jakken på brystet.⁵⁹ Han tror det var en eller to lommer lenger nede, men det er usikkert. Han tror det var en klaff over lommene. Kan ikke si annet om dem.

... Han tok av henne en eller begge sko, han er ikke sikker på om han tok av henne begge. Han husker at han tok av sko.»

I dette avhøret forklarte Moen også:

«Han tror at han da tok flasken fra lomma, flasken som var knust, og med denne ripet han henne på brystet og maven. Han er usikker på dette, han bare tror det. Han har ikke hørt rykter om at hun var skåret med flaske, men han hørte rykter om at hun var skåret opp på brystene og i maven med kniv. Han hadde ikke kniv.

⁵⁹ Denne setningen, sammen med de tre følgende, fremgår av en rettelse i avhøret, jf. Mappe 6, dok. nr. IX/15 side 19.

Det var ikke så høyt gress der piken lå. Rundt var det høyt gress, slik han viste under rekonstruksjonen. Han husker ca. 80 cm høyt. Han plukket av det lange gresset rundt henne og la gresset over henne. Han plukket mange ganger – 30-40 ganger og la det over henne. Han tror at hun ble nesten tildekket, men han kunne se noe av beina.

... Alt han har forklart om møtet med Sigrid og det som skjedde med henne, er riktig. Det er litt usikkert om detaljene etter at han hadde tatt av henne klærne.

Han mente ikke å drepe henne, men ville slå henne bevisstløs for å få samleie med henne. Han hadde bestemt seg til å overfalle den første damen som kom.

Mistenkte ble spurt om han tok noe fra henne. Det nekter han bestemt på. Han gjorde ikke det. Han så at hun hadde øredobber, men han kan ikke beskrive dem. Han så ikke om hun hadde andre smykker eller ringer.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest, gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning.» Alle sider av avhøret ble underskrevet av Fritz Moen.

7.3.9.2.6 Avhøret 27. oktober

Moen ble denne dagen spurt om han kunne huske at det var en liten betongkloss på hushjørnet. Han kunne ikke huske det. Han ble spurt om det var mot noe slikt han dunket hodet til Sigrid, men det kunne han ikke si noe om.

Moen ga deretter en ny forklaring om hva som skjedde etter at han hadde dradd Sigrid 30-40 meter bort fra huset og tatt av henne jakken:

«Etter dette ble hun urolig. Han hadde ikke noe å slå med, og derfor ville han kvele henne. Han tok da jakken, som han hadde tatt av henne, og surret den ene ermen rundt halsen hennes. Han tror at han surret rundt halsen to ganger. Han strammet til litt hårdt, men er sikker på at han ikke lavet knute. Deretter stappet han noe av jakken inn i munnen hennes. Han stappet flere ganger slik at munnen ble full. Deretter presset han med hånden mot nesen hennes. Han presset meget hårdt slik at hun ikke fikk puste. Han holdt taket en god stund – 20 til 30 min. Hun var litt urolig, men etter en stund ble hun helt rolig. Han kan ikke si noe om hun var død.

Da han holdt på å stappe i munnen på henne, var hun urolig i kroppen og hun slo med armene. Hun bare kavet med armene, og han ble ikke slått. Selv sto han på kne på bakken da han gjorde dette, og han hadde et kne på hver side av henne. På en måte satt han på maven

hennes og presset beina inn til siden hennes. Derved maktet han å holde henne bra rolig. Til slutt ble hun helt rolig.

Han hadde også noe av jakken over ansiktet hennes da han holdt med hånden over nesen hennes, og det er mulig at han tok bort hånden en gang fra ansiktet hennes. Han tror også at han da tok bort det tøyet som var over ansiktet slik at han så nesen og øynene. Han måtte legge hånden over ansiktet igjen. Han så ikke øynene klart, men tror de var halvåpne. Han holdt over nesen hennes inntil hun ble helt rolig.

Han husker dette helt sikkert. Han har husket dette hele tiden, men ville ikke si det før.

Da hun var helt rolig, mener han at han tok av det han hadde surret rundt halsen og at han trakk ut det han hadde stappet i munnen hennes. Deretter tok han av henne blusen. Det var for mørkt til at han kunne se hvordan blusen var. Han tror det var noen knapper i den men er usikker på det. Han kastet den bort. Deretter tok han av BH, men huser ikke om han kastet den. På spørsmål kan han ikke huske om han brukte denne til noe.

Han ble spurt om han brukte noe snor på henne, men han sier at han ikke brukte det. Han var forstyrret, svett og varm. Han måtte bli ferdig, ferdig.

Mistenkte har før forklart at han da ripet opp Sigrid på brystet og maven med glass. Han sier nå at det ikke er riktig. Han gjorde ikke det noen gang med henne. Han sier også at han ikke ripet opp seg selv i panna og på kinnet med glass. Når han sa dette, så var det bare noe han har funnet på. Det er ikke riktig.

Da han hadde tatt på seg sine klær, la han den røde jakken over hodet og brystet hennes. ... Deretter plukket han gress og la over henne.

Onsdag 8. sept. 1976 var han tilbake til stedet ca. midt på dagen. ...Han er helt sikker på at han ikke var tilbake til stedet onsdag kveld.

Mistenkte ble spurt om han brukte pengepung. Han sier at han aldri brukte det til småpenger. Han har alltid mynter løse i lommene. Han hadde pengepung til sedler, men brukte aldri skillemynt i pungen. De har han som regel i bukselommen.

Mistenkte ble igjen spurt om hvordan den røde jakken var. Han mener at den var ganske myk. Han tror at den ikke var helt tynn. Det han pakket i munnen på henne, var lett å stappe inn slik at munnen ble helt full.

Mistenkte retter nå til at han ikke kan si helt sikkert om han tok ut av munnen hennes det han hadde pakket inn. Han er usikker på dette. Han er helt sikker på at han pakket det inn i munnen, og at han surret noe av jakken rundt halsen hennes. Han mener sikkert at

han ikke hadde knute på det som var rundt halsen, men han fikk strammet til hårdt likevel.

Han ble også spurt igjen om han brukte noe annet rundt halsen, men han er sikker på at han ikke gjorde det.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest, gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning.» Alle sider av avhøret ble under-skrrevet av Fritz Moen.

7.3.9.2.7 Avhøret 28. oktober

Moen ble denne dagen spurt om han kunne huske noe mer av det han gjorde med Sigrid, og han ble spesielt spurt om han tok fra henne ett eller flere smykker.

«Han forklarte da at han tok et halssmykke fra henne. Han kan ikke si hvordan han tok det av henne. Det er uklart for han. Han kan ikke si om det var kort eller langt. Han husker at han tok det i lommen sin, men kan ikke huske om han hadde det senere. Han tror han mistet det. Han kan ikke beskrive smykket nærmere. Han tror at han tok det av henne, men er usikker på det.

Han ble spurt om hun hadde ringer, og om han tok det fra henne. Det er ikke mulig for han å huske noe om det.»

Moen ble dernest igjen spurt om han var tilbake på åstedet onsdag 8. september 1976:

«Han var på stedet onsdag 8. sept. midt på dagen.

Samme kveld ca kl. 2130 var han tilbake til stedet. Da var det mørkt. Han var edru og syntes det var forandret. Han hadde vanskelig for å kjenne seg igjen. Han måtte lete for å finne igjen Sigrid. Han så og så i 15-20 min, men kunne ikke finne henne. Han gikk fra stedet uten at han gjorde noe. ...

Han ble spurt om han noen gang flyttet på henne.

Mistenkte sier at han flyttet på henne ca 3 meter søndag kveld. Det gjorde han etter at han hadde forsøkt å få samleie med henne og etter at han selv hadde tatt på seg sine bukser. Hun var helt naken. Han ville gjemme henne. Han husker ikke om han dro eller rullet henne. Han flyttet henne litt nedover til et lavere sted. Det var gress også der. Han flyttet også klær, men husker ikke detaljer om det.

Etter det la han jakken, den røde, over hodet og brystet og kastet gress over henne.

Han tror at han tok av henne halssmykket på det siste stedet før han la jakken over henne.

Det er vanskelig å huske for han om han tok av henne ringer.

Mistenkte ble igjen spurt om han brukte snor. Han sier at det er vanskelig å huske om han gjorde det.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest, gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning.» Alle sider av avhøret ble under-skrrevet av Fritz Moen.

7.3.9.2.8 Avhøret 29. oktober

Fritz Moen ga nå en til dels omfattende forklaring om hendelsesforløpet. Forklaringen var i det all vesentlige samsvarende med saksforholdet slik Moen hadde forklart seg per 28. oktober. Men enkelte mindre endringer/justeringer var det i forklaringen. I tilknytning til måten Sigrid ble kvalt på, uttalte han:

«Han tok så det ene jakkeermet og surret 2 ganger rundt halsen hennes. Han fikk enden av ermet under sitt ene kne og fikk trykket den mot bakken. På den måten fikk han med sin friske hånd strammet til meget hårdt når han trakk i andre enden av ermet. Det er vanskelig for han å si om han satte på knute. Kan ikke huske noe om det. Mens han gjorde dette, satt han på kne over henne. Han hadde et ben på hver side av henne og satt omtrent på maven hennes. Han hadde bystene hennes like foran sine lår. Han presset sine ben sammen og holdt henne fast på denne måten.

Han kan ikke si om han tok bort det han hadde surret rundt halsen og det han pakket i munnen. Han husker ikke noe om det.

Deretter tok han av henne blusen. Han er ikke sikker på om den var kneppet. Kanskje rev han den av henne. Deretter tok han av BH. Han måtte åpne knapp i ryggen på den.

Han mener at han ikke brukte andre klær rundt halsen hennes. Han brukte heller ikke snor rundt halsen.

Etter at han hadde flyttet henne, tok han et halssmykke fra henne. Han kan ikke si om han rev det av henne eller om han tok det av henne på annen måte. Han tror også at han tok av henne ring, men er ikke sikker på det.

Han husker at hun hadde øredobber. Det så han da hun lå ved huset etter at han hadde slått henne ned. Han tok ikke det fra henne. Han er sikker på det.

Mistenkte sier at det han nå har forklart hva han gjorde med Sigrid er riktig. Han har husket det hele tiden. Det er ikke drømmer eller overtro. ...

Han ble spurt om han mistet noe på det stedet. Han tror at han hadde noen kronestykker i lommene og at han mistet noen av dem. Det kunne være 1 eller 2, kanskje flere.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest, gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning. Forklaringen er riktig skrevet.» Alle sider av avhøret ble underskrevet av Fritz Moen.

7.3.9.2.9 Rekonstruksjon 31. oktober

Denne rekonstruksjonen ble foretatt i gymnastikk-salen ved Trondheim politikammer, og ledet av politiavdelingssjef Johan Klegseth. Til stede under rekonstruksjonen var foruten Fritz Moen, h.r.advokat Thorvald Wiig (Moens forsvarer), statsadvokat Olaf Jakhelln, kriminalsjef Helge Olav Fugelsøy, politibetjentene Sten Hjertaas og Magnar Solberg (etterforskere), politibetjentene Kjell Reitan og Øivind Evensen (fotografer) og Lyder Sørforsli (tolk). Som figurant for Sigrid deltok en kvinnelig politiaspirant.

Rekonstruksjonens tema var hva som skjedde etter at Fritz Moen hadde dradd piken bort fra bygningen og lagt henne på bakken hvor det var gress. Denne rekonstruksjonen må sees i sammenheng med at det hadde skjedd en utvikling i Fritz Moens forklaring fra 22. oktober til 29. oktober 1980 på disse punkter.

Fra rapporten hitsettes:⁶⁰

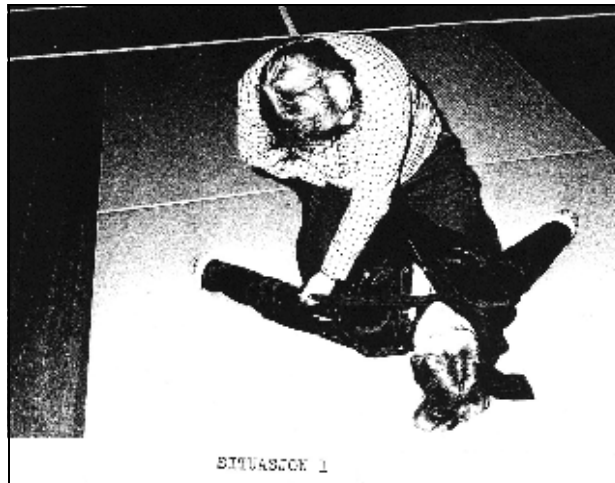
«1 stk. T-skjorte ble levert Moen etter at han ba om «klær/jakke». T-skjorten hadde tilnærmet samme størrelse (bl.a. armlengde) som skjorten der var knyttet rundt Sigrid Heggheims hals da hun ble funnet drept 11. september 1976.

Mistenkte Moen ble så anmodet om å vise, fortelle hva han gjorde med piken etter at hun var lagt ned på bakken. Mistenkte gikk ned på knærne ved figurantens brystparti, et ben på hver side. Han fortalte at han holdt piken fast ved å presse sine ben hardt inn mot piken, samtidig som han la T-skjorten rundt figurantens

hals. Moen var ikke sikker på om han «satte knute på – tror det».

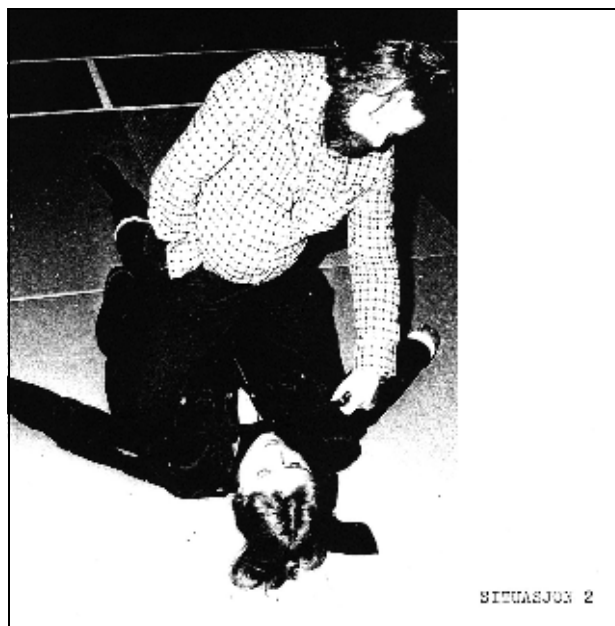
Følgende situasjoner ble fotografert:

1. Her viser mistenkte hvordan han trakk det ene ermet for å få festet dette under sitt høyre kne.

Figur 7.19

2. Mistenkte viser hvordan han strammet til.

Figur 7.20

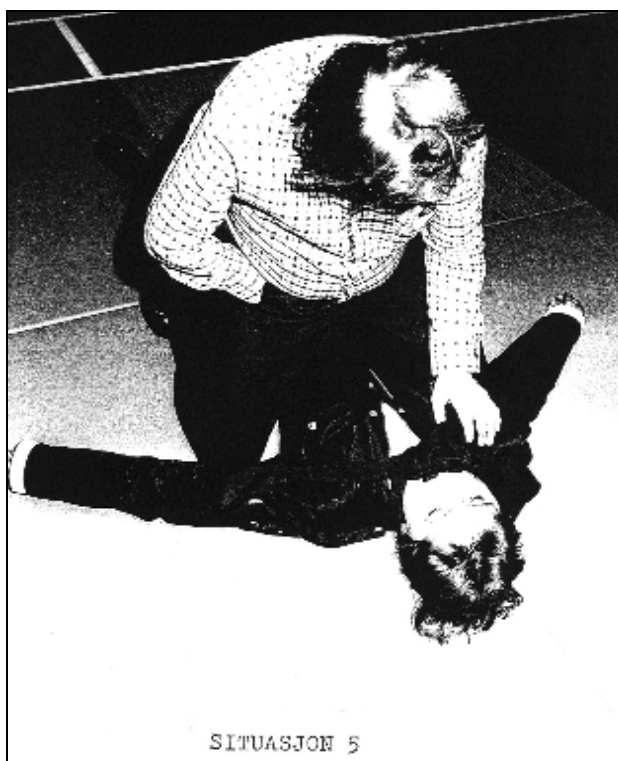
⁶⁰ Mappe 1, dok. nr. III/19-3.

3. Samme situasjon som 2, men mistenkte sier at han «drar (dro) hardt til, strammer hardt». Piken var noe urolig.

Figur 7.21

4. og
5. Mistenkte viser hvordan han stappet deler (erme) av «jakken» inn i munnen på piken – «stapper mange ganger» sier mistenkte og forklarte videre «dytter, dytter og stappet meget hardt – til munnen var helt full». Piken var urolig, viftet med armene.

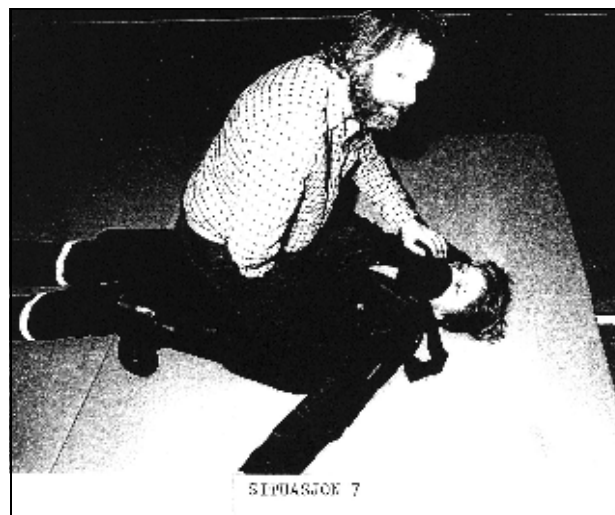
Figur 7.22

6. Her viser mistenkte hvordan han dekket over nese og munn, trykket så meget hardt og holdt «trykket» lenge – til hun ble rolig.

Figur 7.23

7. Mistenkte lettet på trykket mot nese og munn, tok bort «jakken», han så henne i øynene og han så nesen en kort stund.
8. Deretter la mistenkte igjen noe av «jakken» over pikens munn og nese, trykket igjen hardt med hånden en stund. Da piken var helt rolig, tok han bort hånden.

Figur 7.24

På spørsmål forklarte mistenkte at han ikke trodde han brukte andre klær, eller andre ting rundt halsen til piken. Han trodde også at det han hadde rundt pikens hals var noe glattere enn det som ble benyttet ved rekonstruksjonen, «vinyl» sa mistenkte.»

Avslutningsvis uttales i rapporten at mistenkte ikke ble foreholdt noe som helst fra funnstedet/åstedet i forbindelse med rekonstruksjonen.

7.3.9.2.10 Den 31. oktober 1980: Siktelse, oppnevning av forsvarer og sakkyndige til å foreta judisiell observasjon

Den 31. oktober 1980 oversendte Trondheim politiskammer ved kriminalsjef Helge Olav Fugelsøy til Trondheim forhørsrett siktelse mot Fritz Moen for drap og fullbyrdet voldtekt. Av denne ekspedisjonen fremgår det at politiet ba om at politilege Karl-Ewerth Horneman og ass. overlege Børre Husebø ble oppnevnt til å foreta judisiell observasjon. Politiet sørget nå også for at det ble oppnevnt forsvarer for Fritz Moen. Det hitsettes fra denne ekspedisjonen:

«Det har vært foretatt rekonstruksjon etter siktetes forklaring. Etter hans ønske møtte da høyesterettsadvokat Thorvald Wiig som hans forsvarer. En antar beskikkelse av offentlig forsvarer er nødvendig på grunn av tilfellets særegne beskaffenhet, jfr. Straffeprosessloven § 102. Videre har siktede uttalt at han ønsker høyesterettsadvokat Olav Hestenes som sin forsvarer ved en eventuell lagmannsrettssak. Gjenpart av denne påtegning sendes sistnevnte.»

På grunnlag av begjæringen oppnevnte Trondheim forhørsrett de foreslåtte sakkyndige. Som forsvarer ble oppnevnt høyesterettsadvokat Thorvald Wiig.

7.3.9.2.11 Avhøret torsdag 13. november

Ved dette avhøret ble Moen foreholdt flere påvisninger fra åstedet som ikke samsvarte med eller ble dekket inn av det han hadde forklart så langt.

«Han ble spurt om han kunne huske mere om hva slags klær Sigrid hadde på seg. Han svarte at det er vanskelig å huske.

Han ble så fortalt at Sigrid hadde en regnjakke med hette, en jakke av vinyltype. Videre ble han fortalt at hun under denne hadde en genser. Han kunne ikke huske at om hun hadde genser. Jakken har han forklart om før.

Han ble så fortalt at hun hadde en bomullskjorte med liten krage og lange ermer. Til det sier han at det er mulig. Han husker at hun hadde en slik skjorte. Det var for mørkt til at han kunne se farven på skjorten.

Han ble så fortalt at det var tre deler som var surret rundt halsen hennes og at det var det ene ermet fra skjorten, bysteholderen og snora i hetta på regnjakken. Han sier at han ikke kan huske om han gjorde det slik. Han husker bare

at han brukte det ene ermet, og han trodde at det var jakkeermet. Han husker også at han satte knute på ermet slik han viste under rekonstruksjonen. Videre husker han sikkert at han stappet munnen hennes helt full. Han mente at også det var jakken han brukte til det. Han ble fortalt at det var det andre ermet av skjorten som var stappet i munnen. Han hadde oppfattet det som om det var jakken han brukte til også det.

Han ble fortalt at snoren som var surret rundt halsen, satt fast i hetta på jakken, men han kan ikke huske noe om dette. ...

Mistenkte ble så spurt om han husker mere om forsøk på samleie med henne. Han sier at han ikke husker mere. Han fikk ikke ståpikk, og han fikk den ikke inn i hennes skjede ... Han fikk ikke sedavgang.

Han ble gjort kjent med at det ved obduksjonen av Sigrid ble påvist sed i hennes skjede. Han mente at han var for beruset til at han kunne få sedavgang. Han kan ikke huske at han fikk det. ...

Han ble så gjort kjent med at det var savnet to ringer fra Sigrids fingre og at den ene av dem ble funnet igjen på Støren. Han kan ikke si noe om dette. Han har bare reist forbi Støren med tog, men han har aldri vært andre steder der. Han var ikke ute av toget.»

Til sist står det i avhøret: «Opplest, gjennomlest og vedtatt. Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning. Han vil ikke skrive under, det er farlig.»⁶¹

7.3.10 Ny åstedsundersøkelse 27. november 1980

Den 27. november 1980 ble det foretatt ny åstedsundersøkelse ved bygningen til Trondhjems Elektromotor AS. Til stede var Johan Klegseth, Sten Hjertaas og Magnar Solberg (etterforsker), Kjell Reitan (fotograf) og professor Olav A. Haugen og ass. overlege A. Ødegaard.

De to legene ble orientert om hva Fritz Moen hadde forklart og vist ved rekonstruksjon samme sted 22. oktober 1980. De ble anmodet om å uttale seg om hvor vidt de skader Sigrid Heggheim hadde, kunne være forårsaket ved at Sigrid Hegg-

⁶¹ Sandberg 2000 Sigrid-saken side 98-99 gjengir en versjon av avhørsrapporten som er påført enkelte notater med håndskrift av Fritz Moen. Disse notatene fremgår ikke av den avhørsrapporten som er inntatt i politiets saksdokumenter. De håndskrevne notater lyder: «Sten Hjertås Hvorfor lære meg av 50 meter retning» og «Lyder Sørforsli Hvorfor lære meg to ringer (halskjedet.) Smykker hals ørefikk». Utvalget antar at Fritz Moen har skrevet disse utsagn på avhørsrapporten etter at saksdokumentene har blitt oversendt forsvareren.

heims hode/overkropp var dunket flere ganger mot murveggen på syd- og vestsiden.

Gjenstand for undersøkelsen var også spesielt om vinkeljernet i betongfremspringet på hjørnet kunne ha forårsaket skaden på Sigrids kjeve og hals. Politibetjent Sten Hjertaas fungerte som figurant, og det ble tatt bilde av sverteavmerkning på Hjertaas' kjeve. Avmerkingen ga en ganske lignende struktur som merket på Sigrids hals.

Figur 7.25

Figur 7.26

Figur 7.27

Figur 7.28

I åstedrapporten konkluderte Johan Klegseth bl.a. slik:

«Skadene som Sigrid Heggheim hadde syntes ikke å være forenlig med den fremgangsmåte/de forklaringer Fritz Yngvar Moen har vist/forklart i sakens anledning.

«Tenkt hendelsesforløp» mot betongfremspringet ble også foretatt ved denne anledning. Samme *konklusjon* som ved undersøkelsene 12. mai 1978, d.v.s. at skadene Sigrid Heggheim var påført i hode/overkropp kan være forenlig med at hennes hode/overkropp er dunket mot dette betongfremspringet/«klossen», jfr. vedlagte fotomappe i dok. III/22.

7.3.11 Moens samtaler med de rettspsykiatriske sakkyndige Husebø og Horneman november/desember 1980

Fritz Moen hadde samtaler med de rettspsykiatriske sakkyndige Børre Husebø og Karl-Ewerth Horneman. Referat fra disse samtalen er gjengitt i den rettspsykiatriske erklæringen datert 5. mai 1981.⁶² – I samtale 24. november 1980 uttalte Moen:

«Jeg er uskyldig, jeg har ikke gjort det. Politiet maser. Jeg er meget lei. Får ikke fred.»

Moen forklarte seg deretter for de sakkyndige i detalj om hva han gjorde i Selbu og i Trondheim den 4. og 5. september 1976. Denne forklaringen er i grove trekk sammenfallende med forklaringen for politiet om Sigrid-saken høsten 1977, og han avsluttet:

«Jeg er uskyldig i alt ... Hvorfor må jeg snakke sant. Det er umulig. Jeg er uskyldig i alt.»

Fra de sakkyndiges rapport hitsettes videre:

«Han tilsto, sier han, fordi Hjertaas (etterforskeren) har slått i bordet to ganger. Det han har forklart nå er sant og riktig. Han er også uskyl-

⁶² Mappe 5, dok. nr. IX/1-12.

dig i Torunn-saken, hevder han. Det finnes ikke bevis. «Umulig – greier det ikke på grunn av defekt arm.» Han påstår at man maser på ham. Så blir han trett og tilstår. «Jeg er uheldig, jeg lyver og forteller overtro. Hvorfor forlange at jeg skal snakke sant.»»

De sakkyndige hadde en ny samtale med Fritz Moen den 4. desember 1980. Fritz Moen ga nå en omfattende og detaljert tilståelse om hvordan han drepte Sigrid. Denne forklaringen samstemte i hovedtrekk med den forklaringen han ga til politiet 29. oktober 1980. – Fra rapporten hitsettes videre:

«På spørsmålet om hvorfor han har avgitt forskjellige forklaringer i Sigrid-saken, svarer han at han ble skuffet over valget av døvetolk og at det ikke ble brukt en annen tolk som han ønsket å ha. Derfor snakker han ikke sant den gang, men nå snakker han sant. Han må bli ferdig i dag med å forklare seg til de sakkyndige. Han vil snarest mulig komme tilbake til Ila.

På spørsmål om han mener at han er skyld i Sigrids død, svarer han, vet ikke, men hevder at det har skjedd slik som han har fortalt.»

Deretter hadde de sakkyndige en ny samtale med Fritz Moen den 9. desember 1980. Fritz Moen ga nå uttrykk for at han ikke ønsket å snakke om de forhold som angikk siktelsen.

«Politiet er frekk, jeg er uskyldig, alt er ødelagt, politiet ødelegger meg. Tilståelsen er ikke rett. Jeg reiser til Ila i morgen. Sigrid ble drept lørdag 4.9. sa Magnar Solberg (etterforskeren). Jeg var på alibi i Selbu lørdag 4.9.1976.»

Etter dette forela de sakkyndige for Fritz Moen en skisse som han tidligere hadde tegnet over åstedet, og han ble på ny spurt om det var riktig det han hadde forklart i forbindelse med drapet på Sigrid:

«Hvorfor må snakke sant» og legger til at han var lovet å få reise tilbake til Ila dersom han snakket sant. «Hvis dere besøker meg på Ila vil jeg snakke sant. 4.12. snakket jeg sant, men i dag ødelagt.»

De sakkyndige konkluderte med at de ikke anså Fritz Moen som sinnssyk verken da eller på handlingstidspunktet. De antok at han led av mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner.

7.3.12 Olav Hestenes' brev av 8. juli 1981 til statsadvokaten i Trondheim

I et brev fra forsvarer høyesterettsadvokat Olav Hestenes til statsadvokaten i Trondheim foreslo Hestenes at det ble avsatt 15 rettsdager til hoved-

forhandlingen i Sigrid-saken. Han begrunnet dette bl.a. slik:

«Fritz Yngvar Moen vedstår seg ingen tilståelser og nekter enhver skyld. Dette hadde han skriftlig fremholdt for meg når det gjelder Torunn-saken bare noen dager før jeg leste avisen at han skulle ha tilstått drapet på Sigrid. Dette betyr at saken ikke kan behandles som tilståelsessak⁶³

Det vil bli nødvendig å vise tiltalte hensyn slik at han får tilstrekkelig tid til å forklare seg uten noen form for tidspress og med innlagte hvilepauser. Det vil være nødvendig med i hvert fall to tolker – denne gang må det ikke kunne herske den ringeste tvil om at hvert eneste ord som sies i rettssalen oppfattes av tiltalte og kan kommenteres av ham. Uansett resultatet av rettssaken må det ikke være den minste svakhet i saksbehandlingen. Når man betenker at hvert enkelt vidneprov og alle de sakkyndige erklæringer ord for ord skal tolkes for tiltalte og kommenteres av ham, skjønner man uten videre at her må man ta tiden til hjelp. Jeg er overbevist om at lagmann Solberg vil være til det ytterste oppmerksom på viktigheten av dette i en så enestående sak.»

7.3.13 Moens samtaler med rettspsykiatrisk sakkyndig Føreland august, september og oktober 1981

Døvepsykiater Anne Regine Føreland uttalte i sin rapport av 27. oktober 1981 at hun hadde hatt mange samtaler med Fritz Moen på Ila sikringsanstalt. Hun skrev at Moen under disse samtaler gjentok mange ganger at han ikke hadde drept de to pikene. Han var sint på politifolkene som avhørte ham, og sa at de hadde vært lure. I et brev til Føreland uttalte han at politiet brukte tvang mot ham.

Han ga også en forklaring til Føreland om hva han gjorde 4. og 5. september 1976, som i grove trekk samstemte med forklaringen til politiet høsten 1977. Han understreket at han hadde alibi. Han var svært bitter og skuffet, men mente at han snart ville bli frifunnet og komme ut av fengselet. I rapporten konkluderte Anne Regine Føreland med at Fritz Moen ikke ble ansett sinnssyk verken da eller på tiden for de påklagede handlinger. Den sakkyn-

⁶³ Fritz Moen skrev 13. februar 1981 til Trondheim forhørsrett og begjærte oppnevnt som ny forsvarer Olav Hestenes sammen med Moens daværende forsvarer Thorvald Wiig. I dette brevet skrev Moen bl.a.: «Da jeg mener meg uskyldig dømt i «Torunn-saken» og også nekter meg skyldig i den nye siktelse som er reist mot meg («Sigrid-saken») forstår jeg at den nye rettssak vil måtte bli meget omfattende og tidkrevende.»

dige antok at Fritz Moen led av mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner.

7.3.14 Tiltalebeslutningen 15. september 1981

Det fremgår av påtegningsark datert 30. mars 1981 at Trondheim politikammer ved kriminalsjef Andreas Haugen oversendte saksdokumentene til statsadvokaten i Trondheim med forslag om at Fritz Moen skulle settes under tiltale for drap og voldtekt. Samtidig vedla politiet originaldokumentene i Torunn-saken.

Ved oversendelse 17. august 1981 innstilte statsadvokat Olaf Jakhelln overfor riksadvokaten på å ta ut tiltale slik:

«I. STRAFFELOVEN § 233, 2. ledd, jfr. 1. ledd for med overlegg og/eller for å lette eller skjule en annen forbrytelse og/eller for å unndra seg straffen for en sådan, å ha forvoldt en annens død, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

ved at han om kvelden søndag 5. september 1976 ved Texaco bensinstasjon i Klæbuveien i Trondheim, tilføyde Sigrid Heggheim ett eller flere slag i hodet med en flaske og/eller dunket hennes hode mot en mur eller en annen hard overflate en eller flere ganger og/eller stappet deler av et klesplagg inn i hennes munn og tok deler av et klesplagg rundt hennes hals og strammet til, slik at hun døde ved kvelning, idet det for øvrig foreligger særdeles skjerpene omstendigheter.

II. STRAFFELOVENS §192, 2. ledd, jfr. 1. ledd 2. straffalternativ

For ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse, å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig samleie, idet den fornærmede som følge av handlingen omkom,

Ved at han til tid og på sted som nevnt under post I, etter å ha forholdt seg som der beskrevet, og således bragt Sigrid Heggheim i hjelpe-løs og/eller bevisstløs tilstand, hadde ett eller flere samleier med henne, alt med den følge at hun døde.»

Ved oversendelse 11. september 1981 fra riksadvokat Magnar Flornes til statsadvokaten i Trondheim, fremgår det at riksadvokaten hadde et noe annet syn på hvordan tiltalebeslutningen burde utformes.

«Dødsfølgen konsumeres av strl. § 233 når den er forsettlig. Tiltale etter § 192 bør da begrenses til å gjelde første ledd. Dette gjelder ikke i tilfelle hvor bare § 233, første ledd, anvendes (lavere strafferamme enn etter § 192, annet ledd), men vanligvis bør voldtektshensikt med-

føre at forsettlig drap subsumeres under § 233, annet ledd.

Etter dette hører tiltalen etter § 192 under statsadvokaten. På grunn av den nære sammenheng har jeg likevel tatt med begge tiltaleposter i min beslutning.»

Mens statsadvokat Olaf Jakhelln hadde foreslått at det skulle tas ut tiltale for fullbyrdet voldtekt, fremgår det av riksadvokatens ordre at tiltalen skulle begrenses til forsøk på voldtekt. Det gis imidlertid ingen begrunnelse for dette standpunktet i riksadvokatens oversendelse til statsadvokaten.

Utvalget har i samtale med statsadvokat Olaf Jakhelln fått opplyst at spørsmålet om å begrense tiltalen til forsøk på voldtekt ble tatt opp av Thorbjørn Gjølstad ved riksadvokatembetet. Riksadvokaten besluttet at det alene skulle tas ut tiltale for forsøk på voldtekt slik at man holdt andre muligheter åpne. Man tenkte da på den muligheten at sædavgiveren kunne være en annen person enn Fritz Moen.

Tiltalebeslutningen mot Fritz Moen for drapet på Sigrid ble datert 15. september 1981 og lød slik:

«I. straffelovens § 233, annet ledd, jfr. første ledd

for å ha forvoldt en annens død for å lette eller skjule en annen forbrytelse, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

ved om kvelden søndag 5. september 1976 ved Texaco bensinstasjon i Klæbuveien i Trondheim, for å lette eller skjule voldtekt av Sigrid Heggheim, å ha slått henne i hodet så hun falt over ende på bakken, dunket hodet mot grunnen, eller en betongkloss, og deretter å ha tatt av henne klærne oventil, stappet et gensererme inn i munnen hennes og knyttet bysteholderen, en regnjakkesnor og det andre genserermet rundt halsen hennes og strammet til, og/eller å ha trykket hånden sin mot hennes nese og munn, slik at hun døde ved kvelning, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

II. straffelovens §192, første ledd, annet straffalternativ jfr. strl. §49

for å ha foretatt handling hvorved var tilsiktet påbegynt utførelsen av en forbrytelse som ikke ble fullbyrdet, nemlig ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig samleie,

ved til tid og på sted som nevnt under post I, å ha forholdt seg som der beskrevet, og mens Sigrid Heggheim lå bevisstløs, kledde ytterligere av henne, la seg over henne og førte sitt kjønnslem mot hennes skjede for å oppnå samleie, men maktet ikke å fullføre noe samleie.»

Kapittel 8

Vurdering av etterforskningen og påtalevedtaket i Sigrid-saken

8.1 Sammendrag

Etter at Sigrid Heggheim ble funnet død den 11. september 1976, foretok politiet i Trondheim en meget omfattende og grundig etterforskning. Flere personer var mistenkt, men uten at politiet fikk noe gjennombrudd.

I midten av oktober 1977 rettet politiet mistanke mot Fritz Moen. Verken tekniske eller biologiske spor kunne knytte ham til drapet på Sigrid Heggheim. Tvert om talte de biologiske spor, det forhold at Fritz Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller, sterkt for at han ikke kunne være drapsmannen. Undersøkelser av blod og sæd funnet på Sigrid, talte med overveiende sannsynlighet for at drapsmannen hadde blodtype A utskiller. Fritz Moen hadde i tillegg et sikkert alibi natt til 5. september 1976; den natten som politiet fram til høsten 1977 med sikkerhet mente at Sigrid ble drept.

Når politiet rettet mistanke mot Fritz Moen for drapet på Sigrid, hadde dette sammenheng med at politiet var overbevist om at Fritz Moen hadde drept Torunn Finstad. Det var store likhetstrekk mellom drapene, og politiet mente at man stod overfor samme gjerningsmann. Dette førte til at politiets etterforskning i Sigrid-saken etter utvalgets oppfatning til en viss grad ble styrt av teorien om at Moen var drapsmannen. Utvalget påpeker at politiet i Trondheim ved enkelte anledninger synes å ha krenket kravet til objektiv etterforskning høsten 1977 og våren 1978, ved å tilpasse bevis til teorien om at Fritz Moen hadde drept Sigrid Heggheim.

Utvalget anser det kritikkverdigg at politiet gjennomførte mange og omfattende avhør av Fritz Moen i oktober 1980, uten at politiet i forkant sørget for at det ble etablert kontakt mellom forsvarer og Fritz Moen.

Utvalget reiser spørsmålet om det i 1977-1981 var mulig for politiet å få utredet bedre om blodtypebeviset utelukket Fritz Moen som sædavgiver. Utvalget gjennomgår i den forbindelse sakkyndige erklæringer som ble avgitt under gjenopptagelsesprosessen i 2002-2003. Denne gjennomgangen gir grunnlag for å konkludere med at prosekutor Halldis Lies sakkyndige erklæring av 24. oktober 1977

burde ha vært utdypet. Slik den fremsto, klargjorde den ikke problemstillingene i tilstrekkelig grad, og den virket villedende. Det hadde vært mulig å gi klarere svar i 1977. Utvalget henviser her spesielt til overlege Henning Sørensen's sakkyndige erklæring datert 5. mai 2003. På grunnlag av det tidligere kjente faktagrunnlag antok overlege Sørensen at det ikke var sannsynlig at påvisning av anti-A i Sigrids vaginalsekret og på blodflekker på Sigrids klær kunne skyldes bakteriologisk påvirkning. Det var derfor overveiende sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller.

Utvalget har vurdert flere sider ved beslutningen om å ta ut tiltale mot Fritz Moen i Sigrid-saken. Først har utvalget vurdert om påtalevedtaket var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo». Denne vurderingen har utvalget basert på det bevisbildet som avtegnet seg gjennom saksdokumentene som forelå på det tidspunktet som tiltalen ble besluttet. Utvalget har deretter tatt stilling til om påtalevedtaket var forsvarlig.

Spørsmålet om påtalevedtaket var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo» beror på en sammensatt vurdering. Det sentrale beviset mot Fritz Moen var hans egen tilståelse: Den første tilståelsen (22. oktober 1980) var på flere punkter forenlig med de objektive funn. Men under denne forklaringen påviste Fritz Moen feil åsted for drapshandlingen. Han forklarte heller intet om at han knyttet en snor eller klær rundt Sigrids hals. Han tilsto videre alene forsøk på voldtekt, mens obduksjonsrapporten viste at det var funnet sæd i Sigrids vagina, og at hun med overveiende sannsynlighet var blitt voldtatt.

Gjennom en rekke nye avhør de neste dagene tilsto Fritz Moen flere og flere detaljer som stemte med åstedsfunnene. Han endret allerede 23. oktober sin forklaring med hensyn til åstedet. Den 27. oktober fortalte han at han bandt Sigrids jakkeerme rundt hennes hals og strammet til. I det hele skjedde det en progresjon under avhørene, og Fritz Moens forklaring stemte mer og mer med åstedsfunnene.

Moens endelige forklaring inneholdt flere opplysninger som påtalemyndigheten mente bare drapsmannen kunne kjenne til. Under rekonstruk-

sjonene som ble gjennomført med Fritz Moen (22. og 31. oktober 1980), var statsadvokat Olaf Jakhell og Moens forsvarer advokat Thorvald Wiig til stede. Utvalget legger til grunn at påtalemyndigheten var overbevist om at Fritz Moen hadde tilstått selvopplevde handlinger på det tidspunkt da tiltalen ble tatt ut. En slik overbevisning kunne imidlertid ikke anses tilstrekkelig som grunnlag for tiltale.

Avgjørelsen om å ta ut tiltale må bero på en grundig vurdering av hele bevisituasjonen. Spørsmålet måtte være *om de samlede bevisene i saken tilsa at Fritz Moen med meget høy grad av sikkerhet var drapsmannen, dvs. at det ikke forelå begrunnet tvil.*

Som en del av det samlede bevisbildet hadde man på den ene side Frostating lagmannsretts dom fra 1978, som fant Fritz Moen skyldig i drapet på Torunn Finstad. Det var store likhetstrekk mellom de to drapene.

Men i Sigrid-saken forelå det på den annen side tungtveiende bevis som talte for at Sigrid Heggheim var drept av en gjerningsmann som hadde blodtype A utskiller. Prosektor Lie hadde i sin tilleggsrapport av 24. oktober 1977 rett nok åpnet for at man ikke kunne være helt sikker på sædavgivers blodtype, og at det var en mulighet for at den kunne være ukjent. Hun uttalte imidlertid fortsatt at sæden mest sannsynlig kom fra en person som hadde blodtype A utskiller. Det var også sterke holdpunkter for at Sigrid ble drept natten til 5. september 1976 da Moen hadde alibi. Utvalget viser i den forbindelse spesielt til at ingen hadde sett eller hørt fra Sigrid etter natt til 5. september, og at vitner hadde hørt kvinneskrik/angstskrik fra åstedet denne natten.

Selv om påtalemyndigheten mente at ingen av disse bevisene med 100 % sikkerhet utelukket Fritz Moen som gjerningsmann, var dette så pass tungtveiende beviser at utvalget mener det forelå begrunnet tvil i saken. Det var da ikke tilstrekkelig grunnlag for å ta ut tiltale i 1981.

Utvalget vurderer deretter om påtalevedtaket var uforsvarlig sett i lys av de krav som måtte stilles til påtalemyndigheten som organ. Ved denne tilleggsvurderingen har utvalget også lagt vekt på feil som var gjort i *politiet* og som de enkelte polititjenestemenn kjente til (anonyme og kumulative feil). Utvalget uttaler at påtalevedtaket etter en slik vurdering var uforsvarlig.

Endelig har utvalget vurdert om innstillende og besluttende tjenestemenn innen påtalemyndigheten utøvde et uforsvarlig skjønn da tiltalen ble tatt ut. Utvalget har funnet at dette ikke var tilfelle. Her påpekes spesielt den uklarhet som var skapt ved

prosektor Halldis Lies tilleggserklæring, den omstendighet at det etter gjeldende rett ikke forelå en sikker norm for hvilket beviskrav som skulle utgjøre grunnlaget for tiltale, og manglende kjennskap hos påtalemyndigheten til de feil som var gjort av politiet.

8.2 Politiets etterforskning i perioden 11. september 1976 til 16. oktober 1977

Politidokumentene viser at politiet i Trondheim foretok en meget omfattende og relevant etterforskning høsten 1976, etter at Sigrid Heggheim ble funnet død den 11. september samme år. Åstedsundersøkelsene og åstedsrapporten fremtrer som grundige. Det samme inntrykk gir obduksjonsrapportene med påvisning av skader på Sigrids legeme.

Straks etter at Sigrid Heggheim ble funnet drept lørdag 11. september, innrettet politiet sin etterforskning på at drapstidspunktet var natten til søndag 5. september. Dette fremgår klart av etterforskningen de aller første dagene, f.eks. «hus til hus»-undersøkelsene rundt Nidarvoll og de spørsmål som da ble stilt. Etterforskningen var for øvrig hele det første året basert på at Sigrid ble drept natt til 5. september.

I ettertid kan det reises spørsmål om dette var heldig. All etterforskning bør som utgangspunkt anlegges bredt. Det må f.eks. åpnes for ulike drapstidspunkt når nøyaktig drapstidspunkt ikke kan bestemmes med sikkerhet. Nå er det imidlertid mulig at politiet høsten 1976, på bakgrunn av vitneobservasjonene den gangen, nettopp mente å kunne bestemme drapstidspunktet med sikkerhet – og da til ca. kl. 02.30 natt til søndag 5. september. Utvalget sikter da til vitnene som hadde hørt kvinneskrik/angstskrik fra jordstykket på Nidarvoll ca. kl. 02.00-02.30 denne natten. Utvalget viser også til vitnet LOR's observasjon av Sigrids regnjakke tidlig søndag morgen. Det forhold at ingen hadde observert Sigrid etter at hun skilte lag med AE natt til søndag ca. kl. 02.10, kunne også gi grunn for politiet til å føle seg sikre på drapstidspunktet.

De første 13 månedene av etterforskningen ble flere personer pågrepet og mistenkt og utsatt for til dels lange avhør. Fra september 1977 fulgte politiet dessuten et nytt spor. Sigrids ring ble funnet i Støren-hallen og innlevert til politiet. Politiet foretok da en omfattende etterforskning også av dette sporet, uten at det ga resultater. I midten av oktober 1977 sto politiet uten navn på bestemte mistenkte personer.

Utvalget har ikke foretatt inngående undersøkelser av det etterforskningsarbeidet som ble gjort i Sigrid-saken det første året. Men så langt som utvalget har gått inn i dette arbeidet, har utvalget ikke funnet kritikkverdige forhold av direkte betydning for den aktuelle granskningen.¹

8.3 Etterforskningen mot Fritz Moen i Sigrid-saken

8.3.1 Nødvendige etterforskningskritt i perioden 1977-1978

I midten av oktober 1977 rettet politiet mistanke mot Fritz Moen. Verken tekniske eller biologiske spor på åstedet ved Nidarvoll kunne knytte ham til drapet på Sigrid Hegheim. Tvert om talte de biologiske spor, det forhold at Fritz Moen ikke hadde blodtype A utskiller, sterkt for at han ikke kunne være drapsmannen. Undersøkelser av blod og sæd i Sigrids vagina og av blod på klærne hennes, talte med meget stor sannsynlighet for at drapsmannen måtte ha blodtype A utskiller. Fritz Moen hadde alibi natt til 5. september 1976, dvs. den natten som politiet frem til høsten 1977 mente at Sigrid måtte ha blitt drept.

Når politiet rettet mistanke mot Fritz Moen for drapet på Sigrid, hadde dette sammenheng med politiets overbevisning om at Fritz Moen hadde drept Torunn Finstad. Det var store likhetstrekk mellom drapene på de to unge kvinnene.

Etterforskningen mot Fritz Moen ble iverksatt straks etter at han 16. oktober 1977 hadde tilstått drapet på Torunn Finstad. Politiet tok da kontakt med prosekutor Haldis Lie ved Rettsmedisinsk Institutt. Hun ble spurt om sædavgiver med sikkerhet hadde blodtype A utskiller. I tillegg foretok politiet en omfattende etterforskning for å bringe på det rene om Fritz Moen var i Selbu natt til søndag 5. september 1976. Videre ble Fritz Moen høsten 1977 og våren 1978 avhørt flere ganger som mistenkt for drapet på Sigrid. Politiet avhørte også personer i Fritz Moens bekjentskapskrets i Døveforeningen og på det hybelhuset hvor han bodde. Slik saksforholdet fremsto for politiet på angjelende tidspunkter, mener utvalget at de ovennevnte etterforskningskritt i 1977-1978 var hensiktsmessige og naturlige.

¹ Utvalget viser imidlertid til punkt 11.2.4.2, som bl.a. omhandler politiavhør av enkelte mistenkte personer i denne perioden. Utvalget er kritisk til den avhørsmetoden som disse personene beskriver.

8.3.2 Gjennomføringen av enkelte vitneavhør i perioden 1977-1978

8.3.2.1 Innledning

Politiet måtte under sin etterforskning respektere og overholde objektivitetsprinsippet. Det var også egne regler om vitneavhør i påtaleinstruksen 1968 §§ 7 og 8.

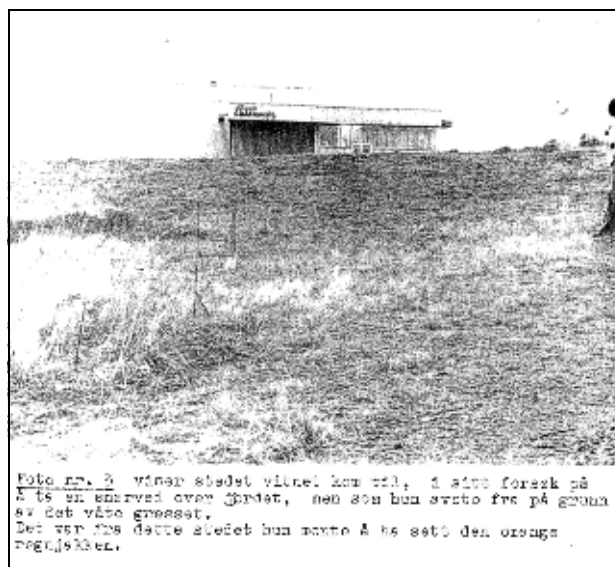
Etter at politiet høsten 1977 fant bevist at Fritz Moen hadde alibi natt til 5. september, gjennomgikk politiet saken på nytt for å finne ut om Sigrid kunne være drept et døgn senere. Deler av den tidligere etterforskningen som talte for at Sigrid var drept natten til 5. september 1976, utelukket en domfellelse av Fritz Moen. Utvalget mener å ha funnet eksempler på at etterforskningen vinteren 1977-1978 ble påvirket av at politiet nå trodde at Moen var drapsmannen.

Utvalget mener at etterforskningen i disse tilfellene kom i strid med objektivitetsprinsippet og kravene til vitneavhør i påtaleinstruksen 1968.

8.3.2.2 Vitnet LOR

Utvalget viser spesielt til det sentrale vitnet LO (senere LOR): Den 19. november 1976 forklarte hun at hun hadde sett en oransje regnjakke ved åstedet tidlig om morgenen (ca. kl. 06.00) søndag 5. september 1976. Under rekonstruksjonen 20. november 1976 – 75 dager etter at hun hadde gjort sin observasjon – påviste hun at hun hadde sett regnfrakken meget nær funnstedet.

LOR hadde meldt seg for politiet umiddelbart etter at Sigrid ble funnet, men politiavhøret ble

Figur 8.1

Figur 8.2

foretatt først 19. november 1976. Under nytt politiavhør ett år og tre måneder senere, den 24. februar 1978,² endret hun sin forklaring. Hun var nå svært usikker både på datoen for sin iakttakelse og på selve iakttakelsen.

LOR var et svært viktig vitne til støtte for det syn politiet først hadde, nemlig at Sigrid ble drept natten til 5. september. Etter det nye avhøret 24. februar 1978, var dette sentrale vitneprovet betydelig svekket. Under hovedforhandlingen (9. desember 1981) avga imidlertid LOR vitneforklaring hvor hun igjen tidfestet iakttagelsen til natten til 5. september. Arbeider-Avisa 10. desember 1981 gjenga bl.a. følgende fra avhøret av henne:

«Ei ung dame som kom fra fest tidlig om morgenen søndag 5. september 1976, sa i lagmannsretten i går at hun da la merke til ei regn-

jakka av skarp gul eller oransje farge på jordet ved Texaco-stasjonen i Klæbuveien.

Vitnet gikk stien over jordet fra Nidarvoll skole mot bensinstasjonen, og hun meldte fra om det til politiet straks det ble kjent at Sigrid Heggheim var funnet drept. Vedkommende ble først avhørt i november

I februar 1978 ble hun avhørt nok en gang, og hun var da ikke fullt så sikker på at det var om morgenen den 5. september hun hadde sett jakka. Vitnet gikk over jordet flere ganger i uka, så hun utelukket ikke at det var en annen gang hun hadde gjort sin oppdagelse, men hun sa i retten i går at hun er 90 % sikker på at det var søndag morgen hun så jakka.»

Som det fremgikk av avisreferatet, ble hennes vitneforklaring av 24. februar 1978 også referert i retten. Utvalget har grunn til å tro at forklaringen fra februar 1978 var foranlediget av et betydelig press fra politiet, som ønsket at hun skulle endre sin tidligere forklaring. I et intervju med utvalget i mars 2007, forklarte LOR at politiet den 24. februar 1978:

«sa ganske tydelig at de trodde ikke på meg. Dette hadde de også sagt til mine venner.³ Hvis jeg trakk dette nå, skulle det ikke få konsekvenser for meg... De mente at jeg hadde kommet med forklaringen min for å gjøre meg interessant. Det var en forferdelig stemning under det avhøret. De skulle ha meg til å trekke det jeg mente var riktig... De sa mye for at jeg skulle tvile. Det var vanskelig å være 100 % sikker og jeg følte meg presset til å si noe annet enn tidligere.»

LOR husket avhøret som en meget vond opplevelse som hun ønsket å fortrenge.

Slik LOR beskriver avhøret den 24. februar 1978, er det ikke tvilsomt at avhørsleder grovt krenket dagjeldende påtaleinstruks § 7 nr. 4, som satte forbud mot med trusler å søke å oppnå forklaring i en bestemt retning.

Utvalget har foreholdt vitnets beskrivelse for avhørslederen som har fortalt utvalget at politiet den gangen trodde at vitnet hadde gitt en uriktig/falsk forklaring. Han har erkjent å ha sagt til vitnet at en bevisst uriktig forklaring kunne få konsekvenser, og han har fortalt utvalget at vitnet gråt da han gjentok spørsmålet om riktigheten av tidsangivelsen når det gjaldt observasjonen av regnjakken. Han mente imidlertid at politiet hadde grunn til å

² Mappe 4, dok. nr. V/134-1.

³ Denne tolkningen av formålet med politiavhøret den 24. februar 1978, bekreftes av det LOR uttalte som vitne under hovedforhandlingen 9. desember 1981. I henhold til NTB-journalist Skjalg Fremos notater uttalte hun at «politiet ville vite om jeg hadde innbilt meg» at jeg hadde sett regnfrakken den søndagen.

tro at vitnet ikke var troverdig, og det ble antydnet at hun kunne ha lest om funnstedet i Adresseavisen 6. september 1976.

Utvalget har på grunnlag av saksdokumentene ikke funnet noe som burde svekke det aktuelle vitnets troverdighet.

8.3.2.3 Vitnene JT og ET

Som et annet eksempel nevner utvalget at politiet høsten 1977 foretok undersøkelser med sikte på å knytte Fritz Moen til Nidarvoll (åstedet), og da slik at dette helst kunne tidfestes til søndag 5. september 1976. Utvalget viser i den forbindelse til avhør av vitnene JT og ET. De fortalte begge under avhør den 22. oktober 1977 at de hadde observert Fritz Moen ved en bussholdeplass like overfor Texacostasjonen i Klæbuveien en søndag høsten 1976. ET hadde i tillegg sett ham en påfølgende onsdag. Det var ikke mulig å huske om det hadde skjedd før eller etter drapet på Sigrid.

Under avhør to dager senere forklarte de først at observasjonene måtte ha skjedd søndag den 19. og onsdag 22. september 1976, men de var ikke helt sikre. Fordi det regnet så mye den 5. september, trodde de ikke at det kunne være denne helgen. Moen var nemlig ikke våt da de så ham.

Av avhørsrapporten fremgår det at vitnene var uenige etter å ha lest gjennom forklaringen. ET endret da sitt standpunkt til søndag 5. september. Hun begrunnet dette med at hun den onsdagen da hun alene så Moen, ikke hadde hørt om drapet. Hun mente at hun ville ha reagert dersom hun så Moen der *etter* at hun hadde hørt om drapet. Ved nytt avhør 28. oktober 1977 endret også JT sin observasjon til 5. september 1976.

JT og ET avga vitneprov under hovedforhandlingen 3. desember 1981. Adresseavisen 4. desember 1981 refererer følgende:

«Et døvstumt ektepar som kjenner tiltalte, forklarte at de ved et par anledninger i september 1976 hadde sett tiltalte i området ved Texacostasjonen, men de var begge noe usikre på når dette var.»

Ifølge NTB-journalist Skjalg Fremos notater skal ET under hovedforhandlingen ha fortalt at hun hadde sett Fritz Moen to ganger på Nidarvoll; en søndag og en onsdag, kanskje med en til to ukers mellomrom. Hun hadde tidligere uttalt til politiet at hun hadde sett Fritz Moen to ganger med en til to ukers mellomrom, men politiet mente at det måtte være samme uke. ET var ikke sikker på dette.⁴

8.3.3 Avhørene av Fritz Moen høsten 1980

8.3.3.1 Generelt om gjennomføringen av avhørene

Høsten 1980 avhørte politiet Fritz Moen nærmest daglig i perioden 14. til 29. oktober, samt 13. november. I tillegg medvirket Fritz Moen ved to rekonstruksjoner. Disse ble gjennomført 22. og 31. oktober.

Når det gjelder de rettsregler og instruksjoner som gjaldt for avhør av mistenkte, viser utvalget til drøftelsen foran under punkt 4.4.2. Utvalget har ikke avdekket kritikkverdige forhold ved politiets behandling av Fritz Moen i avhørssituasjonen denne høsten. Lengden på de daglige avhørene anses heller ikke kritikkverdig. Men utvalget har likevel funnet grunn til å tro at Fritz Moen ble utsatt for et ikke ubetydelig press i retning av å tilstå drapet, jf. punkt 8.3.3.4 nedenfor.

Utvalget har inntatt som *Vedlegg 7* kopi av avhørene i perioden 22.-29. oktober og 13. november. Disse avhørene inneholder Fritz Moens tilståelse av Sigrid-drapet. Utvalget understreker imidlertid at det ikke er Fritz Moens egne formuleringer som er nedtegnet. Utvalget har på den annen side ikke grunnlag for å tro at avhørsrapportene ikke gjengir meningsinnholdet i det Fritz Moen formidlet. Avhørene foregikk med politibetjent Lyder Sørforsli som tolk. Han hadde god erfaring med døvespråk etter å ha vokst opp med døve foreldre. Formuleringene i avhørsrapportene må skrive seg fra politibetjent Lyder Sørforsli og/eller avhørslederen, politibetjent Sten Hjertaas.

8.3.3.2 Kritikkverdig at forsvarer ikke ble oppnevnt i forkant

Den 14. oktober 1980 ble Fritz Moen overflyttet fra Ila fengsel og sikringsanstalt, der han sonet dommen for drapet på Torunn Finstad, til Trondheim kretsfengsel, Tunga. Utvalget må anta at dette skjedde uten hans samtykke.⁵ Hensikten med flyttingen var at politiet i Trondheim ville gjenoppta etterforskningen mot ham for drapet på Sigrid og avhøre ham på ny.

I og med at Moen sonet dom i Torunn-saken, var det ikke aktuelt med varetektsfengsling og oppnevning av forsvarer i den forbindelse. Utvalget reiser spørsmål om ikke etterforskningen mot

⁴ Dette støttes av Olaf Jakhellns notater side 25 hvor det er notert: «2 ganger observert, søndag og onsdag. Politiet mener det måtte ha vært samme uke.»

⁵ Utvalget har merket seg at politidokumentene avtegner et bilde av Fritz Moen høsten 1980 som mislikte seg i fengselet på Tunga, og at han ønsket å komme tilbake til Ila.

Moen i oktober 1980 burde tilsi at det straks ble begjært oppnevnt offentlig forsvarer, jf. straffeprosessloven 1887 § 102.⁶ Utvalget kan ikke se at dette ble vurdert.

Første gang det er angitt at Fritz Moen fikk kontakt med forsvarer, var etter at han hadde tilstått 22. oktober 1980. Kontakten begrenset seg da til et kort møte. Det varte i 15 minutter, og politibetjent Sørforli var tolk. Dette skjedde i forkant av og under gjennomføringen av rekonstruksjonen om kvelden 22. oktober. På dette tidspunktet hadde Moen altså allerede gitt en omfattende forklaring hvor han tilsto å ha drept Sigrid.

Det fremgår ikke av politirapportene at Fritz Moen – som mistenkt for drapet på Sigrid – ble gjort kjent med sin rett til å la seg bistå av forsvarer. Selv om dette regnes som selvsagt i dag, gjaldt det i 1980 ingen regel som påla politiet å foreholde den mistenkte/siktede at han hadde en slik rett.⁷ Vi hadde heller ingen regel om at forsvarer hadde rett til å være til stede under et ordinært politiavhør.⁸ En annen sak var at mistenkte/siktede kunne sette som vilkår for å gi forklaring at forsvarer var til stede. Enkelte ganger gjorde også avhørsleder mistenkte/siktede oppmerksom på at han kunne la seg bistå av forsvarer.

Utvalget mener at politiet burde forstått at Fritz Moen hadde behov for forsvarer allerede da han ble overført til Trondheim kretsfengsel i begynnelsen av oktober 1980. Politiet i Trondheim hadde på dette tidspunkt erfaringer med Moen: De kjente hans problemer med kommunikasjon, hans bakgrunn og hans store sosiale dysfunksjon. De var også kjent med hans forklaringer i Torunn-saken, hvor han stadig hadde vekslet mellom å tilstå og å fragå sine forklaringer. Videre kjente politiet til at Moen under hovedforhandlingen i Torunn-saken hadde beskyldt dem for å ha «lært ham» detaljer fra åstedet. Politiet visste dessuten at Moen hadde uttalt at han tilsto drapet på Torunn fordi politiet maste, og fordi han måtte fortelle «sannheten», et begrep som det var reist spørsmål om Fritz Moen i det hele tatt forsto.

Etter utvalgets syn befant man seg i kjerneområdet for straffeprosessloven 1887 § 102. Dette innebar at politiet hadde *plikt* til å sørge for at det ble oppnevnt forsvarer. Utvalget anser det som kritikkverdig at politiet i Trondheim ikke sørget for forsvareroppelevelse for Fritz Moen i *forkant* av avhørene høsten 1980.

⁶ Utvalget har redegjort for denne lovbestemmelsen foran under punkt 4.4.4.1.

⁷ Jf. NOU 1984: 27 side 115.

⁸ Jf. Johs. Andenæs i Ntfk 1962 side 129.

Det var først ved en ekspedisjon til Trondheim forhørsrett 31. oktober 1980 at Trondheim politikkammer ved kriminalsjef Helge Olav Fugelsøy begjærte oppnevnt offentlig forsvarer for Fritz Moen. Dette er også første gangen Fritz Moen sees betegnet som «siktet» for drapet på Sigrid.⁹ I denne ekspedisjonen begrunnes begjæringen med at det antas

«nødvendig på grunn av tilfellets særegne beskaffenhet, jf. Straffeprosessloven § 102. Videre har siktede uttalt at han ønsker høyesterettsadvokat Olav Hestenes som sin forsvarer ved en eventuell lagmannsrettssak. Gjenpart av denne påtegning sendes sistnevnte.»

Advokat Thorvald Wiig¹⁰ ble oppnevnt som Moens forsvarer og møtte under rekonstruksjonene 22. og 31. oktober 1980.

Utvalget konstaterer således at Fritz Moen var uten forsvarer mens avhørene pågikk fra 14. oktober 1980 og frem til han tilsto drapet på Sigrid Heggheim åtte dager senere. Det var som nevnt først i forkant av rekonstruksjonen om kvelden 22. oktober at det ble etablert kontakt mellom Fritz Moen og Thorvald Wiig. *Politibetjent* Lyder Sørforli bisto imidlertid som tolk, slik at det ikke var mulig for forsvareren å føre en fortrolig samtale med Fritz Moen som klient og drapsmistenkt. Utvalget anser dette som svært uheldig.

I de avhørene som ble holdt etter den 22. oktober 1980, var forsvarer ikke tilstede. I 1980 var det ikke vanlig at forsvarer var til stede under slike avhør. Det er uklart for utvalget hvor meget kontakt det ellers var mellom advokat Wiig og Fritz Moen høsten 1980.

8.3.3.3 Kritikkverdig dersom Fritz Moen ikke ble gjort kjent med retten til ikke å forklare seg

Ved avhør av mistenkte stilte påtaleinstruksen 1968 § 10 første ledd krav om at mistenkte i forkant av avhøret skulle foreholdes at han ikke hadde plikt til å forklare seg for politiet.

⁹ Fritz Moen var mistenkt for drapet på Sigrid allerede straks etter at han hadde tilstått drapet på Torunn den 16. september 1977. Men utvalget kan ikke se at Moen ble siktet for dette drapet verken høsten 1977 eller våren 1978. Dette på tross av at det ble igangsatt omfattende etterforskning mot Fritz Moen, og da i vesentlig grad med sikte på å få bekreftet den mistanke politiet hadde. Da etterforskningen mot Fritz Moen ble gjenopptatt høsten 1980, betegnes Fritz Moen i avhørene som mistenkt. Den samme betegnelsen brukes også etter at Moen har tilstått drapet og gjennomført rekonstruksjonen den 22. oktober 1980.

¹⁰ Olav Hestenes ble oppnevnt som offentlig forsvarer den 15. februar 1981 i stedet for Thorvald Wiig.

Det fremgår av avhørene fra 14. oktober til 13. november 1980 at Fritz Moen ble gjort kjent med hva saken gjaldt, og at han ble avhørt som mistenkt for drapet på Sigrid Heggheim. Det fremgår derimot ikke at politiet gjorde Fritz Moen kjent med hans rett til ikke å forklare seg.

Utvalget føler seg ikke trygg på at Fritz Moen faktisk ble gjort kjent med dette i forkant av avhørene. Politibetjent Sørforsli har i samtale med utvalget forklart at det til tider var vanskelig å få Fritz Moen med til avhørene, og at det undertiden måtte overtalelse til. Utvalget ser det som kritikkverdigg dersom politiet ikke foreholdt Fritz Moen at han ikke hadde plikt til å forklare seg.

Uansett er det grunn til å rette kritikk når det gjelder formalia på dette punkt: Riksadvokatens rundskriv nr. 1 av 15. mars 1969 fastsatte at det skulle fremgå av avhørsrapporten at bestemmelsen i påtaleinstruksen 1968 § 10 første ledd var overholdt. Avhørsrapportene fra den aktuelle perioden oppfyller ikke dette kravet.

8.3.3.4 *Fritz Moens anførsel om at politiet også høsten 1980 lærte ham hva han skulle si*

Fritz Moen har anført at politiet under avhørene lærte ham hva han skulle si, og at formålet var å få hans forklaring til å stemme med åstedfunnene. De polititjenestemenn som deltok i avhørene av Moen, ga forklaring i anledning gjenopptagelsessaken i år 2000. Gjennomgående understrekes det i disse forklaringene at Moen ikke ble tilført faktisk kunnskap gjennom avhørene, og at han forklarte seg fritt og utvunget. Både avhørene i Torunn-saken høsten 1977 og avhørene i Sigrid-saken høsten 1980 ble foretatt av politibetjent Hjertaas. I hovedsak var det politibetjent Sørforsli som var tolk.

Utvalget viser til hva som er uttalt om denne anførsel i punkt 4.4.3.5. De samme betraktninger som utvalget har påpekt der, gjør seg gjeldende ved de avhør som ble foretatt høsten 1980. Utvalget har således heller ingen holdepunkter for å anta at politiet i 1980 bevisst tilførte Moen kunnskap om drapet.

Men politiet kan i en avhørssituasjon også ubevisst komme i skade for å tilføre kunnskap og opplysninger som blir brukt av den som avhøres. At slik kunnskapsoverføring kan skje indirekte, eksempelvis ved at den som avhøres, forstår at politiet ikke er tilfreds med hans forklaringer, er ikke tvilsomt. Døvepsykiater Føreland har overfor utvalget forklart at Moen, som døv, var spesielt mottakelig for slik påvirkning.

Utvalget må anta at Fritz Moen under avhørene i 1980 var utsatt for et ikke ubetydelig press fra politiets side. Psykiater Føreland har overfor utvalget uttalt at hun tror Fritz Moen i sin tid valgte å forklare seg slik politiet ønsket. Motivasjonen skulle være å komme ut av en vanskelig situasjon og få en avslutning på avhørene.

Moen selv forklarte i år 2000 til politiet at han gjennom de lange avhørene etter hvert skjønnte hva de ønsket at han skulle si. Utvalget kan ikke utelukke at det var dette som faktisk skjedde. Dagen etter den første tilståelsen og rekonstruksjonen endret f.eks. Moen sin forklaring betydelig i forhold til hvor han etterlot Sigrid. Han endret også sin forklaring med hensyn til spørsmålet om han hadde knyttet noe rundt Sigrids hals (jakkeermet). Dette skjedde under avhøret den 27. oktober. Det fremgår imidlertid ikke av avhørsrapportene at politiet stilte kontrollspørsmål til Moen om disse forholdene.

Avhørsrapportene for perioden 22. til 29. oktober 1980 gir signaler om hvilke temaer politibetjent Hjertaas tok opp og spurte om. For eksempel spurte Hjertaas om Moen brukte *snor* i forhold til Sigrid (se avhørene den 27., 28. og 29. oktober). Fritz Moen tilsto riktig nok aldri at han brukte snor rundt Sigrids hals. Men utvalget reiser spørsmål om politibetjent Hjertaas ville ha stilt spørsmålet slik, dersom han ikke hadde sett hen til åstedfunnet.

Avhørsrapportene viser også på andre punkter at åstedfunnene ble gjort til tema under avhørene. Et eksempel er spørsmålet om Moen fjernet det han skulle ha puttet i munnen på Sigrid. I avhøret 27. oktober¹¹ mente han å ha fjernet dette etter at hun var blitt «helt rolig». Senere i avhøret gikk Moen tilbake på dette, og kunne ikke si helt sikkert om han tok det ut.¹² Utvalget kan ikke utelukke at dette skjedde på bakgrunn av spørsmål som ble stilt og/eller repetert av politibetjent Hjertaas.

Utvalget kan ikke se bort fra at Fritz Moen gjennom de lange avhørene etter hvert gjettet seg til hvilke svar politiet var ute etter, og at han til slutt ga disse svarene. Utvalget viser i den forbindelse til at Moen flere dager satt i lange avhør, mens avhørsrapportene er svært korte. Selv om det var tidkrevende å avhøre Moen, kan utvalget ikke utelukke at det var kommunikasjon mellom avhørsleder og Moen som ikke er nedtegnet, og som ga Moen grunnlag for visse slutninger vedrørende

¹¹ Mappe 6, dok IX/15 side 20.

¹² Mappe 6, dok. nr. IX/15 side 21. Dette holdt Moen fast ved i avhøret 29. oktober (se samme dokument side 25).

faktiske omstendigheter, slik at han kunne treffe med sine svar. Utvalget viser også til at det fra den første tilståelsen 22. oktober og frem til tilståelsen 29. oktober foregikk en utvikling hvor Moens forklaring gradvis ble endret slik at den samsvarte stadig bedre med åstedsfunnene.

Når det gjelder lengden på avhørene sammenholdt med lengden på tekst i avhørsrapportene høsten 1980, sammenfatter utvalget de ulike avhør i tabell 8.1.

8.3.4 Kunne politiet gjort mer for å få klar- gjort om Fritz Moen var avgiver av den sæd som ble funnet hos Sigrid?

8.3.4.1 Innledning

Straffeprosessloven 1887 forutsatte at politiet gjennom etterforskningen skulle foreta en grundig utredning av det faktiske beslutningsgrunnlaget for tiltale. Utvalget viser til den redegjørelsen som er gitt foran under punkt 6.2. Dette innebar at politiet hadde plikt til å undersøke og utrede et eventuelt utelukkelsesbevis. Utvalget reiser i den forbindelse spørsmålet om politiet i 1977 burde ha gjort mer for å få klarlagt hvor sannsynlig det var at Fritz Moen var avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina.

8.3.4.2 Prosektor Halldis Lies første uttalelse, februar 1977

Etter at Sigrid Heggheim ble funnet død, ble det foretatt undersøkelser av blod/sekret i liket og av blodflekker som ble funnet på Sigrids klær m.m.

Prosektor Halldis Lie ved Rettsmedisinsk institutt konkluderte i en uttalelse 16. februar 1977 med at:

«Det er påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde.

Det er påvist blodtypesubstans av type A i sekretet. Da Sigrid Heggheim er av blodtype 0 er det lite sannsynlig, men ikke utelukket at den påviste substans kan stamme fra henne.

Men det er overveiende sannsynlig¹³ at substansen skriver seg fra den påviste sæd, som således må stamme fra en person av blodtype A utskiller.

Det er også påvist blodtype-A-substans i blodflekk på regnjakke, på regnjakkesnor og på brystholder. Dette kan bety at blodet stammer fra en person av blodtype A. Det er imidlertid ingenting i veien for at flekkene kan være blod av type 0 iblandet blod eller andre vevsvæsker fra en person av blodtype A.»

I rapporten ble det uttalt spesielt om hettesnoren (regnjakkesnoren) at den:

«har et svakt rødliggrått skjær i den ene frie enden, som gir positiv benzidinreaksjon, a. Snoren er knyttet med to knuter, – ytterst en båtmannsknop, innerst en «kjerringknute». Inni innerste knute er en liten benzidinpositiv flekk b. Fibre fra a og b ga reaksjon med anti-A. Tilsynelatende ikke-blodflekket snor ga også en svak reaksjon med anti-A, men mye svakere enn a og b.»

Om flekk som ble påvist på bysteholderen ble det uttalt:

¹³ Se nærmere om forståelsen av begrepet overveiende sannsynlig under pkt. 13.4.7.4.

Tabell 8.1

Dato	Tid	Pauser	Sider i rapport
14.10	10.30-15.25	13.20-13.50	1 ½
15.10	09.40-15.30	11.45-12.30	1 ¾
16.10	10.00-15.20	11.20-11.55	1 ½
17.10	10.40-14.30	11.45-12.15	¾
20.10	12.00-14.10		¼ (16 linjer)
21.10	10.00-15.05	11.40-12.15	¾
22.10	09.30-16.30	Intet uttales	4 ½
	Samtale med forsvarer Wiig, kl. 19.00-19.15		
22.10 (rekonstr.)	19.30-20.45		
23.10	10.20-15.30	11.45-12.30	1 ½
24.10	09.50-15.00	11.30-12.00	2 ½
27.10	10.30-19.40	12.00-12.45	2
		15.30-17.15	
28.10	Starttidspunkt ikke oppgitt – slutt kl. 14.35	11.30-12.00	1
29.10	10.45-17.00	12.30-13.00	5
13.11	11.50-14.20		1 ¾

«På venstre skulderstropp, ca ½ cm fra festet i ryggen er svakt rødlige benzidinpositive flekker a. I den ene skålen er også en lignende flekk b. Fibre fra a ga en svak reaksjon, mens fibre fra b ga en sterkere reaksjon med anti-A.»

Undersøkelsen til prosektor Lie av februar 1977 tilsa med meget høy grad av sannsynlighet at Sigrids drapsmann hadde blodtype A utskiller. Politiet hadde for øvrig allerede fra månedsskiftet oktober/november 1976 basert sin etterforskning nettopp på at Sigrids drapsmann hadde blodtype A utskiller.

8.3.4.3 Tilleggsuttalelsen fra prosektor Halldis Lie, oktober 1977

Da Torunn Finstad ble funnet drept i oktober 1977, mente politiet at det var sannsynlig at man sto overfor samme gjerningsmann som i Sigrid-saken. Etter at Moen ble pågrepet, mistenkte politiet ham derfor også for drapet på Sigrid Heggheim. Det ble tatt spyttprøve av Fritz Moen antagelig allerede i oktober 1977, dvs. straks etter at han ble mistenkt. Spyttprøven viste at han hadde blodtype 0 eller var ikke-utskiller av ukjent blodtype.¹⁴ Fritz Moen hadde altså ikke blodtype A utskiller. Prosektor Lies undersøkelse av 16. februar 1977 syntes da å utelukke Fritz Moen som sædavgiver.

For å bringe klarhet i om den påviste blodtype A-substans i sæd/blod i vaginalsekretet og i blodflekker på hettesnor, bysteholder og regnjakke likevel kunne stamme fra Fritz Moen, innhentet

¹⁴ Undersøkelsen av spyttprøven fremgår av Halldis Lies erklæring av 11. januar 1978 i Torunn-saken, jf. Mappe 26, dok. nr. IV/11. Da Halldis Lie ga forklaring den 8. desember 1981 under hovedforhandlingen, forklarte hun at Fritz Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller. Fritz Moens blodtype ble for øvrig undersøkt 13. mai 2002 av Blodbank og Immunologisk avdeling, Ullevål sykehus, som bestemte Fritz Moens blodtype til AB Le (a+b-). De to undersøkelsene av blod og spytt er samstemmende, og da slik at Fritz Moens blodtype tilhørte typen ikke-utskiller, jf. Henning Sørensens erklæring til Høyesteretts kjæremålsutvalg den 5. mai 2003.

Ved brev av 23. juni 2002 stilte Tore Sandberg spørsmål til avdelingsoverlege Hans-Erik Heier, Ullevål sykehus, bla. om hva en utskiller og en ikke-utskiller er. Til dette svarte Hans-Erik Heier:

«Dannelsen av blodtypesubstansene A og B på erytrocytter følger en annen utviklingsvei enn dannelse av tilsvarende substans i sekreter og vevsvæsker. De to utviklingsveiene styres til dels av hver sine gener. For at utvikling skal kunne finne sted i sekreter og vevsvæsker, må personen ha genet Se. Hvis man har dette genet, vil genet Le gi utvikling av substansen Le(b) i stedet for Le(a). En person som er Le(a+) kan derfor ikke være utskiller, d.v.s. at vedkommende mangler evnen til å danne den varianten av blodtypesubstansene A og B som finnes i sekreter og vevsvæsker. Le-substansene akkumuleres på overflaten av røde blodlegemer og kan derfor påvises ved ordinær blodtypingsteknikk.»

politiet nå en tilleggsuttalelse fra prosektor Lie. Hun uttalte i sin rapport av 24. oktober 1977 om dette:

«Spørsmål er stilt om hvor stor sjansen er for at den påviste A-substans kan skyldes bakterier og således ikke stamme fra den påviste sæd.

Det er vanskelig å svare eksakt på dette spørsmål, fordi det så vidt vites, ikke foreligger noen undersøkelse med akkurat denne problemstillingen for øyet.

De av de nevnte bakterier som kan være aktuelle som forurensning i denne sammenheng, er E.coli og Proteus. Av disse to synes det å være E.coli som mest sannsynlig kan danne substans av type A. Av E.coli finnes det mange stammer. En forsker som undersøkte 29 av disse stammer fant at én av dem inneholdt blodtypesubstans A (OKADA,S.: Gunma J.Med. Sci. 2: 63, 1953).

Av dette må man trekke den konklusjon at man ved blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning kan få feilaktig typeresultat av to grunner: 1) Ved at forurensende bakterier inneholder blodtypesubstans, og 2) Ved at bakterier bevirker nedbrytning (ødeleggelse) av tilstedeværende blodtypesubstans.

Det lar seg ikke avgjøre, uten langvarige bakteriologiske spesialundersøkelser, om det i en konkret sak foreligger noen av de to nevnte feilmuligheter.

I «Sigridsaken» er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Tilleggsrapporten åpnet muligheten for at påvisning av blodtypesubstans A kunne skyldes bakterier, og således ikke nødvendigvis stammet fra en person av blodtype A utskiller. Konklusjonen i tilleggsrapporten hadde en henvisning til påvist substans av blodtype A i «vaginalsekretet», hvoretter prosektor Lie uttalte:

«Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

8.3.4.4 Utvalgets syn på prosektor Halldis Lies tilleggsuttalelse

Etter utvalgets syn var den informasjonen som fremkom i denne tilleggsrapporten, utilstrekkelig.

Den klargjorde ikke problemstillingene i tilstrekkelig grad og virket villedende. Spesielt var det ikke opplyst hvor sannsynlig det var at bakterier kunne forårsake de aktuelle påvisningene av blodtype A substans i vaginalsekretet og på klær samtidig, når sekretet lå i vagina mens blodflekkene på hettesnor, bysteholder og regnfrakk lå ute under lav temperatur (ca. 2-8 grader) ca. 6-7 dager fra antatt dødstidspunkt.

Prosektor Lie viste i sin rapport til forekomsten av bakteriene E.coli og Proteus, og hun nevnte E.coli som det mest sannsynlige. Denne delen av hennes redegjørelse var imidlertid generell og løsrevet fra hennes konkrete undersøkelser. Av hennes rapport av 16. februar 1977 fremgår det at alt prøvematerialet fra Sigrid Heggheims vaginalsekret ble studert i mikroskop. Rapporten sier imidlertid intet om hun faktisk fant forekomst av E.coli-bakterier. Etter det utvalget har forstått, ville E.coli bakterier kunne sees som relativt store stavbakterier. Det ville ha vært naturlig at det ble nevnt i rapporten dersom E.coli-bakterier faktisk var påvist. Prosektor Lie burde ha redegjort for dette, og også betydningen av at hun ikke fant slike bakterier.

Blodtypebeviset sto sentralt under gjenopptagelsesprosessen. I særlig grad gjaldt det da gjenopptagelsessaken sto for Høyesteretts kjæremålsutvalg. Utvalget finner det nødvendig allerede nå å gjennomgå store deler av denne diskusjonen.

8.3.4.5 Blodtypebeviset under gjenopptagelsesprosessen

8.3.4.5.1 Innledning

Ved behandlingen av gjenopptagelsesbegjæringen kunne politiet ikke finne noen uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon til rapportene fra prosektor Lie.¹⁵ Dette gjaldt både i Torunn-saken og i Sigrid-saken. Kommisjonen ble derfor bedt om å uttale seg om rapportene i begge sakene.

I uttalelse av 27. mars 2001 sa kommisjonen at den ikke hadde «funnet grunnlag for vesentlige bemerkninger til noen av de ovenfor nevnte sakkyndigrapportene». Afdelingsleder dr.med. Niels Morling, Retsgenetisk Afdeling ved Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet, var ekstraordinær medlem av Den rettsmedisinske kommisjon,

og han avga en egen erklæring vedrørende rapportene fra prosektor Lie.

8.3.4.5.2 Niels Morlings rapport

I rapporten fra afdelingsleder Morling av 3. mars 2001 het det:¹⁶

«Jeg afgiver denne udtalelse i min egenskab af ekstraordinært medlem af Den Rettsmedisinske Kommissjon.

...

Vedr.: Sigrid:

De beskrevne retsgenetiske undersøgelser i sagen var god praksis på tidspunktet for undersøgelserne. Uttalelsen fra prosektor Halldis Lie vedr. usikkerhet ved blodtypebestemmelse af biologisk materiale som har været utsatt for bakteriell påvirkning viser, at arbejdet er udført/superviseret af en kompetent retsgenetiker.

Vurderingen af resultaterne af de retsgenetiske undersøgelser er korrekt.

I skrivelse af 15.11.1999 fra Tore Sandberg A.S til Professor Olav A. Haugen er stillet 11 spørgsmål vedr. drapet på Sigrid. Jeg opfatter kun spørgsmål 8 relateret til retsgenetik. Spørsmålet er:

«I Sigrids vaginalsekret ble det påvist sæd med en annen blodtypesubstans enn Fritz Moens blodtype. Sædblandet blod med samme type utslag på blodtypesubstans ble påvist på flekken på innsiden av regnjakken – ytterst på regnjakkensnoren som var strammet og knyttet rundt Sigrids hals – ½ cm fra kneppingen bak på Sigrids BH – og inne i den ene BH-koppen. Er det tenkelig/sannsynlig at dette kan ha skjedd ved at Sigrid har hatt samleie med en annen person?»

Svar:

Spørsmålet er besvaret i «uttalelse vedr. usikkerhet ved blodtypebestemmelse af biologisk materiale som har været utsatt for bakteriell påvirkning» dateret 24.10.1977 fra Rettsmedisinsk Institutt, Universitetet i Oslo ved prosektor Halldis Lie til Kriminalpolitisen, Laboratorieavdelingen, Oslo.

Jeg kan tilslutte mig besvarelsen.

1. Det er tenkelig, at de påviste sædceller og det påviste blod- og sekretmateriale hidrører fra en eller flere andre personer end Fritz Moen. Resultaterne af blodtypebestemmelserne taler for, at det biologiske materiale hidrører fra en eller flere andre personer af blodtype A-utskiller frem for, at det biologiske materiale hidrører fra Fritz

¹⁵ Det fulgte av «Reglement for Den Rettsmedisinske kommisjon og de rettsmedisinske sakkyndige» (fastsatt ved kgl. res. 13. november 1931, med senere endringer) at alle rettsmedisinske sakkyndighetserklæringer skulle sendes kommisjonen. Men denne regelen ble tidligere ikke alltid etterlevd av patologene. Sml. någjeldende straffeprosesslov § 147 første ledd.

¹⁶ Uttalelsen er også gjengitt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 243).

Moen, som ikke udskiller A-substans. Det kan imidlertid ikke helt udelukkes at dele eller alt det biologiske materiale hidrører fra Fritz Moen, men i så fald må der være sket en sjældent forekommende bakteriell forurening, nedbrydning eller omdannelse af blodtypesubstansen i det biologiske materiale.

Resultaterne af de retsgenetiske undersøgelser vægter således imod, at sæden kommer fra Fritz Moen.

2. Sædceller i en kvindes skede antages sædvanligvis at være indført ved samleje»

8.3.4.5.3 *Hans Erik Heiers svar på spørsmål fra Tore Sandberg*

Etter Hålogaland lagmannsretts kjennelse 12. februar 2002 gjorde Tore Sandberg et betydelig arbeid gjennom egne undersøkelser om sannsynligheten for bakterievekst av E.coli og ved å utforme relevante problemformuleringer og forelegge disse for nye sakkyndige. I brev av 23. juni 2002 stilte Sandberg ti spørsmål til avdelingsoverlege dr.med. Hans Erik Heier ved Avdeling for immunologi og transfusjonsmedisin ved Blodbanken i Oslo. Spørsmålene ble besvart i brev av 26. juli 2002. Nedenfor gjengis spørsmålene med Heiers svar:¹⁷

«Med utgangspunkt i den muntlige orientering De ga meg ved overleveringen av analyseresultatet, oppfattet jeg Dem slik at analysen entydig viser at det er utelukket at den blodtypesubstans som ble funnet i vaginalsekretet til drapsofferet Sigrid, kan ha blitt skilt ut og kommet dit fra Fritz Moen. Jeg tillater meg å stille følgende spørsmål:

1. Er det korrekt oppfattet av undertegnede at analysen entydig viser at Fritz Moen ikke kan ha skilt ut den blodtypesubstans som ble funnet i sæden i Sigrids vaginalsekret?»

Svar: «Ja.»

- «2. Kan De beskrive nærmere hva som er utslagsgivende for en entydig konklusjon vedr. Fritz Moens blodtype sammenholdt med den påviste blodtypesubstans i sædfunnet i Sigrids vaginalsekret?»

Svar: «Dannelse av blodtypesubstansene A og B på erytrocytter følger en annen utviklingsvei enn dannelse av tilsvarende substans i sekreter og vevsvæsker. De to utviklingsveiene styres tildels av hver sine gener. For at utvikling skal kunne finne sted i sekreter og vevsvæsker, må personen ha genet Se. Hvis man har dette genet, vil genet

Le gi utvikling av substansen Le(b) i stedet for Le(a). En person som er Le(a+)¹⁸ kan derfor ikke være «utskiller», d.v.s. at vedkommende mangler evnen til å danne den varianten av blodtypesubstansene A og B som finnes i sekreter og vevsvæsker. Le-substansene akkumuleres på overflaten av røde blodlegemer og kan derfor påvises ved ordinær blodtypingsteknikk ...»

- «3. Hva innebærer det at en person er «utskiller»? – Hva innebærer det at en person er 'ikke utskiller'?»

Svar: «Svaret fremgår av svar på spm. 2.»

- «4. Om påvisningen av blodtype A substans i Sigrids vaginalsekret teoretisk kunne tenkes å ha vært forårsaket av bakteriepåvirkning – er det da korrekt at begge de følgende forutsetninger måtte være oppfylt – med en kombinert sannsynlighet i utgangspunktet på ca 1:260? -:

- At Sigrid var en av de 11-12 % av friske kvinner der man finner E.coli i små mengder
- At den E.coli stamme som i så fall tilfeldigvis måtte være akkurat den av de 29 stammene som det er henvist til av Halldis Lie...?
- At det selv blant kvinner med urinveisinfeksjon er snakk om en sannsynlighet i utgangspunktet på vel 1 %.»

Svar: «Ja vedrørende ledd 1 og 2. Jeg har ikke grunnlag for å ta standpunkt til ledd 3.»

- «5. Hva er optimal temperatur og optimale øvrige forutsetninger for fremvekst av E.coli bakterier?»

Svar: «Jeg er ikke mikrobiolog og mener at dette spm. bør forelegges spesialist i medisinsk mikrobiologi. Så vidt jeg vet, er optimal temperatur 37 ° C i næringsrikt miljø. E.coli er en typisk tarmbakterie, men den kan også vokse i andre, varme kroppshulrom.»

- «6. Er det mulig å forklare funnene av blodtypesubstans A på regnjakkensnor, på regnjakkens og BH med bakterievekst når samtlige av disse funn har vært eksponert for temperaturer ned mot og delvis under 0 grader og nær 80 mm nedbør i løpet av en uke?»

Svar: «Jeg kan ikke forestille meg at bakterievekst skulle være forklaringen, men henviser likevel for fullstendighetens skyld til spesialist i mikrobiologi.»

- «7. Har De noen oppfatning av om det kan foreligge noen praktisk sannsynlighet for at både forutsetningene i spørsmål 4 og i spørsmål 6 skulle slå til samtidig?»

¹⁷ Også gjengitt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 244).

¹⁸ Ved blodtypebestemmelse 15. mai 2002 ble det hos Fritz Moen påvist blodtype AB Rh(D) neg. Le (a+) Le (b-).

Svar: ««Kvalifisert gjetning» vil tilsi at sannsynligheten er meget liten, om i det hele tatt eksisterende.»

- «8. Prosektor Halldis Lie er eksplisitt blitt spurt om bakterievekst kan forårsake forurensning av det innsendte prøvematerialet. Av Halldis Lies rapport av 16.02.1977 fremgår det at alt prøvematerialet fra Sigrids vaginalsekret er studert i mikroskop. Det er her ikke beskrevet noen observasjon av bakterieforekomst. Er det tenkelig at en spesialist, som har fått et direkte spørsmål om bakteriell forurensning og som finner stavbakterier ved undersøkelse i mikroskop ikke nevner dette i sin beskrivelse?»

Svar: «Jeg finner det merkelig om Halldis Lie skulle ha utelatt beskrivelse av bakterier når hun åpenbart har vært klar over bakteriers mulige effekt i dette tilfellet.»

- «9. Hvis vaginalsekret inneholder E.coli med blodtypesubstans A, hvor store mengder av E.coli må da være til stede for at blodtypesubstansen skal kunne påvises med datidens metodikk?
- 10 bakterier?
 - 10.000 bakterier?
 - Eller 10.000.000 bakterier pr milliliter?»

Svar: «Jeg kan ikke svare. Det vesentlige må være om bakteriene må være til stede i tilstrekkelig antall til å påvises i mikroskop.»

- «10. Kjenner De til noe tilfelle i medisinsk litteratur utenom rene laboratorieundersøkelser med dyrking av bakterier der påvisning av «falsk blodtypeproduksjon» har skjedd i saker som er mulig å sammenligne med drapet på Sigrid?»

Svar: «Nei.»

8.3.4.5.4 Tore Sandbergs kontakt med Kjetil K. Melby

Avslutningsvis ble Sandberg anbefalt å kontakte spesialist i medisinsk mikrobiologi for om mulig å få svar på de spørsmål Heier ikke kunne besvare. Heier anbefalte avdelingsoverlege, professor Kjetil K. Melby, Mikrobiologisk avdeling, Ullevål Universitetssykehus. Det ble opplyst at han hadde «særlig kompetanse i bakteriologi».

Sandberg henvendte seg deretter i brev av 20. august 2002 til professor Melby som besvarte henvendelsen i brev av 3. september 2002. Nedenfor gjengis spørsmål og svar på samme måte som foran.¹⁹

- «1: Er de konklusjoner som er angitt foran, allment akseptert blant mikrobiologisk ekspertere?»

Svar: «Ja.»

- 2: (Heier spørsmål nr. 4)

Svar: «Påvisning av blodtype A substans kan skyldes bakterienærvær i Sigrids vaginalsekret. Om så skal være tilfelle hører hun til den minoriteten som for eksempel har Escherichia.coli i små mengder i sitt vaginalsekret. Vanligvis finner man ikke dette hos kvinner i fertil alder. E.coli er normalt til stede i avføring og kan derfor tenkes å være til stede i området mellom endetarmsåpningen og vaginal-åpningen. E.coli er den hyppigste årsak til akutt nedre urinveisinfeksjon hos kvinner.»

- «3: Foruten temperatur hvilke øvrige forhold, med relevans til denne saken, er forutsetning for fremvekst av E.coli bakterier?»

Svar: «Om vedkommende har anvendt antibiotika i den aktuelle perioden kan dette favorisere vekst av slike bakterier. Bruk av for eksempel fenoxymetyl penicillin («vanlig» penicillin) vil kunne medvirke til at slike bakterier favoriseres (fordi de ikke er følsomme for denne type antibiotika).»

- «4: (Heier spørsmål nr. 6 NB! Med tillegg for skydekkemålinger)

Er det mulig å forklare funnene av blodtypesubstans A på regnjakkensnor, på regnjakken og BH med bakterievekst når samtlige av disse funn har vært eksponert for temperaturer ned mot og delvis under 0 grader, nesten sammenhengende skydekke og nær 80 mm nedbør i løpet av en uke?»

Svar: «Det synes lite trolig.»

- 5: (Heier spørsmål nr. 7)

Svar: «Nei.»

- «6: (Ikke stilt til Heier)

Om alle disse forutsetninger skulle slå til samtidig, måtte man i så fall multiplisere en sannsynlighet på ca. 1:260 (jfr. Heiers svar på Heier spørsmål 4) med ytterligere en faktor og er det da mulig å anslå i størrelsesorden hva slags sannsynlighet man står overfor?»

Svar: «Kan dessverre ikke svare på dette.»

- 7: (Heier spørsmål 8)

Svar: «Det virker lite trolig. Ved mikroskopi vil bakterier av typen E.coli fremstå som relativt store stavbakterier som lett bør kunne gjenkjennes ... og som nok ville ha vært nevnt om de hadde vært til stede i noen særlig mengde.»

- 8: (Heier spørsmål nr. 9)

Svar: «Vanskelig å svare på da teknikken som er anvendt ikke er kjent for meg. Dermed dette er en standard agglutinasjonstek-

¹⁹ Ogå gjengitt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 245).

- nikk vil et relativt høyt bakterietall være nødvendig; formodentlig i størrelsesorden mellom 10.000 - 100.000 bakterier/ml.»
- 9: (Heier spørsmål nr. 10)
Svar: «Nei.»
- «10:Innebærer uttrykket «standard strains» at *E.coli* stammene som Okada²⁰ har benyttet, er stammer der bakteriekolonier er dyrket fram før undersøkelsen om forekomst av blodtypesubstans er gjennomført?»
Svar: «Uttrykket standard strains forstår jeg som at forskerne har en kolleksjon av forskjellige *E.coli* isolater (fra for eksempel ulike infeksjonstilfelle) som så hver for seg dyrkes opp og undersøkes for nærvær (presensasjon) av blodtypesubstans A eller andre aktuelle egenskaper.»
- «11:Er det korrekt at det i slike fremdyrkede bakteriestammer finnes millioner av bakterier i hver stamme forut for påvisning av blodtypesubstans (slik som blodtypesubstans A i stamme 6)?»
Svar: «Når man dyrker bakterier starter man opp med en «liten kultur» =inokulat, som får vokse i en buljongløsning eller på en petriskål. Ved dette dannes en rekke «nye» celler som er genetisk like utgangsisolatet. Alle hører til da en klon.»
- «12:Om svarene på spørsmål 10 og 11 er bekrefte-nde, er det i så fall tenkelig at et tilsvarende antall bakterier har foreligget hver for seg på i alt 5 steder i Sigrid-saken i Sigrids vaginalsekret, og dessuten i friluft på innsiden av Sigrids regnjakke, på to separate steder på Sigrids BH og på enden av regnjakkesnoen som var bundet rundt Sigrids hals?»
Svar: «Det virker lite sannsynlig.»

8.3.4.5.5 Respons på uttalelsene fra Heier og Melby

Uttalelsene fra Heier og Melby ble forelagt for Den rettsmedisinske kommisjon som den 22. november 2002 uttalte:²¹

«Kommisjonen har behandlet de to sakkyndig-rapportene uten å finne grunnlag for vesentlige bemerkninger.

For ordens skyld: De to sakkyndige ansees velkvalifiserte innen sine respektive fagområder. Så vidt vites har imidlertid ingen av dem noen omfattende erfaring fra sakkyndig arbeid med spormateriale i straffesakssammenheng,

og deres vurderinger bør sees i lys også av dette. Analyser og metoder som de som ble anvendt i den aktuelle sak (Halldis Lies rettsse-riologiske undersøkelser) har ikke vært anvendt i rettsmedisinsk sammenheng i noe omfang de siste 15-20 år. Det er derfor praktisk talt ingen som i dag behersker fagområdet fullt ut.

Afdelingsleder Morling har avgitt en egen rapport til Kommisjonen. Denne er vedlagt i kopi.»

I Morlings vurdering av 13. november 2002 het det:²²

«Avdelingsoverlege Hans E. Heier har besvaret 10 spørsmål fra advokat Tore Sandberg, og professor Kjetil K. Melby har besvaret 12 spørsmål fra advokat Tore Sandberg. Spørsmålene vedrører forhold i forbindelse med blodtypebestemmelse af ABO-egenskaber i vaginalsekret fra ofret Sigrid.

Så vidt jeg kan se, er der i erklæringene ikke nye forhold, som er relevante for saken.

Jeg foreslår, at kommisjonen besvarer henvendelsen ved at uttale, at gruppen har behandlet sakkyndigrapportene uten å finne grunnlag for bemerkninger.»

8.3.4.5.6 Utvalgets vurdering av svaret fra Morling og Den rettsmedisinske kommisjon

Utvalget finner det ikke helt treffende når afdelingsleder Morling uttalte at det i erklæringene ikke var fremkommet «nye forhold, som er relevante for saken».

For det første anser utvalget at det kom frem nye opplysninger gjennom de svar som ble gitt av Hans Erik Heier og Kjetil K. Melby. Blant annet ble det påpekt at prosekter Lie ville ha sett *E.coli*-bakterier under sine mikroskopundersøkelser, noe hun ikke beskrev i sin rapport av 16. februar 1977. Det ble uttalt at dersom prosekter Lie faktisk hadde observert *E.coli*, ville dette mest sannsynlig ha fremgått av hennes rapport. Svarene fra Hans E. Heier og Kjetil K. Melby om hvorvidt de anså det sannsynlig at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiver hensett til de konkrete omstendighetene ved åstedsfunnene, er også mer utfyllende sammenholdt med prosekter Lies rapport av 24. oktober 1977.

For det andre stiller utvalget spørsmål ved om det inngikk i mandatet til Den rettsmedisinske kommisjon å uttale seg spesifikt om hvorvidt de nye opplysningene var relevante for saken.

²⁰ Den forskeren som prosekter Lie viste til i sin uttalelse av 24. oktober 1977.

²¹ Ogå gjengitt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 246).

²² Ogå gjengitt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 247).

8.3.4.5.7 Oppnevnt sakkyndig Henning Sørensen

Da gjenopptagelsessaken sto for Høyesteretts kjæremålsutvalg, oppnevnte Kjæremålsutvalget 11. april 2003 overlege Henning Sørensen som ny sakkyndig. Sørensen er bestyrer ved Blodbanken, Rigshospitalet i København. Kjæremålsutvalget hadde i forkant fått opplyst at Sørensen i årene 1964 til 1971 foretok en rekke blodtypebestemmelser etter samme metode som var anvendt i Sigridsaken. – Den sakkyndige ble gitt følgende mandat:²³

- «1. På grunnlag av påvisningen av blodtypesubstans av type A i sekret fra Sigrids vagina og av blodsubstans av samme type i blodflekk på regnjakke, snor til regnjakke og på BH-koppen i tidligere sakkyndige rapporter om medisinsk mikrobiologi skal den sakkyndige vurdere sannsynligheten for feilaktig typeresultat og særlig om dette i tilfelle kan skyldes forurensende bakterier.
2. Den sakkyndige skal videre vurdere sannsynligheten for at forurensende bakterier og/eller andre forhold kan ha medført feilaktig typeresultat ved analyse av blodflekker på offerets regnjakke, snor til regnjakke og på brystholder under hensyn til temperaturer og eventuelt andre forhold på åstedet i det tidsrom offeret antas å ha ligget der, og om det kan ha betydning at avdøde kan ha ligget på ett eller flere av klesplaggene.
3. For det tredje bes vurdert betydningen av påvisningen av blodtype A substans i vaginalsekret og på offerets klær i forhold til den blodtype som Fritz Moen har.
4. Videre bes vurdert betydningen av eventuell usikkerhet mht. om det faktisk er påvist sædceller i offerets vaginalsekret.»

Henning Sørensen avga sin uttalelse 5. mai 2003. Utvalget gjengir følgende fra denne uttalelsen:²⁴

«Indledningsvis kan jeg anføre, at jeg ikke er enig i resp. ikke forstår formuleringen i konklusjonen i bilag 3 s. 2.²⁵

«Da Sigrid er av blodtype 0 er det lite sannsynlig, men ikke utelukket at den påviste substans kan stamme fra henne.»

En person af blodtype 0 kan ikke udskille blodtypesubstans A.

Det er oplyst, at prosekter Halldis Lie mødte i retten ved hovedforhandlingerne, men der er ikke referat af, hvad hun måtte have

udtalt ved den leilighed. Set i lyset af den supplerende erklæring ..., det i sagen i øvrigt oplyste og den generelle viden om blodtypesubstanser og udskilleregenskaber ville jeg tro, at meningen er:

Min formulering:

Da Sigrid er blodtype 0 kan den påviste substans ikke antages at hidrøre fra hende, men meget vel fra den i vaginalsekretet påviste sæd, som i så fald kan antages at hidrøre fra en person af blodtype A udskiller.

Fritz Moen ... fandtes at tilhøre type ikke udskiller.

Den påviste sæd kan derfor ikke antages at hidrøre fra Fritz Moen.

Det kan imidlertid ikke udelukkes, at den påviste A substans kan hidrøre fra en forurening med bakterier, i hvilket tilfælde sæden kan antages at hidrøre fra personer af blodtype ikke-udskiller eller blodtype 0 udskiller.

Kardinalpunktet er altså:

Findes der i sagen holdepunkter for, at den påviste A substans hidrører fra bakterier, i hvilket tilfælde sæden godt kan stamme fra Fritz Moen, eller findes der ikke sådanne holdepunkter, i hvilket tilfælde sæden ikke kan antages at hidrøre fra ham resp. er der i det oplyste holdepunkter for, at det ene udsagn er mere sandsynligt end det andet.

Følgende er taget i betragtning ved vurderingen:

Det var generelt kendt blant retsserologer på den tid ..., at tolkning af resultaterne af typebestemmelser af blodtypesubstanser i vaginalsekret er meget vanskelig (og derfor helst skulle undgås, hvis det var muligt), fordi der er tre kilder til påvist blodtypesubstans: offeret, gerningsmanden og evt. bakteriel forurening i vaginalsekretet uden at man har mulighed for at identificere, hvilken af de tre kilder som er årsag til den/de påviste substanser.

Bakteriel forurening af vaginalsekret blev endvidere den gang anset for et hyppigt forekommende fænomen ...

Pletter på stof derimod havde som regel kun to kilder: gerningsmanden resp. offeret og evt. forurening. I en indtørret plet kan blodtypesubstanser bevares i flere år med minimal bakteriel forurening.

Den gyldne regel for datidens retsserologer var derfor: Hvis den fornødne information kan opnås ved typebestemmelse af pletter på tøj, så undlad så vidt muligt typebestemmelse af vaginalsekret.

Påvisning af bakteriel forurening

Prosekter Halldis Lie har formentlig været bekendt med og særdeles opmærksom på dette. Det fremgår efter min opfattelse af

²³ Inntatt i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 248).

²⁴ Også gjengitt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 251).

²⁵ Prosekter Halldis Lies uttalelse av 16. februar 1977 (Mappe 1, dok. nr. IV/9).

bemærkningen i parentes i bilag 4 s. 1, tredje afsnit.²⁶

I «Sigrid-saken» ble det (etter bestemt anmodning) foretatt typebestemmelse av avdødes vaginalsekret.

Med en rettsserologs øjne fra den tid tolker jeg denne bemerkning som: Almindeligvis ville jeg ikke have foretaget typebestemmelse af vaginalsekret (af de ovenfor anførte grunde) men da jeg er blevet bestemt anmodet herom, har jeg gjort det alligevel.

Jeg føler mig derfor overbevist om, at proktor Halldis Lie må have været særdeles opmærksom på aktuell forekomst af bakterieforurening. Hvis positive holdpunkter herfor hadde kunnet påvises, ville det have givet hende mulighed for bemærkningen:

«På grund af bakteriel forurening kan den påviste sæd i vaginalsekretet ikke typebestemmes.»

Dette ses imidlertid ikke at være tilfældet.

Ved mikroskopisk undersøgelse ... af to udstrykningspræparater af vaginalsekret, 1 udvaskningspræparat fra en vatpind med vaginalsekret og et glas med 0,5 - 1 ml vaginalsekret påvist sædceller og røde blodlegemer men forekomst af bakterier nævnes ikke.

(jf. sp. 7/8 til ovl. Heier og prof. Melby og deres svar herpå).

Jeg vil derfor tage den manglende omtale af bakterier ved den mikroskopiske undersøgelse ... til indtægt for, at der ikke er fundet tegn på bakterieforurening i vaginalsekretet.

Det skal dog bemærkes, at prof. Haugen i obduktionserklæringen under beskrivelse af *Vaginalslimhinden* anfører, at der i et område med en epiteldefekt: «sees rikelige hauger av bakteriekolonier som dels går ned mot og ligger an mot bindevevet. Her er det ikke tegn til betennelsesreaksjon.»

Jeg besidder ikke retspatologisk eller mikrobiologisk ekspertviden og kan derfor ikke udtale mig om betydningen af denne opplysning for evt. bakteriel forurening af vaginalsekretet og pletterne på klæderne.

Jeg går imidlertid indtil videre ud fra, at opplysningen om, at der ikke er tegn til betændelsesreaktion, innebærer, at det formentlig drejer sig om bakteriekolonier, som er vokset op *post mortem* og således *efter*, at vaginalsekret og pletterne på tøjet er blevet fysisk adskilte, da tøjpletterne må antages at være fremkommet ved sælve voldtægten.

Jeg har derfor i den videre utredning ikke inkludert en mulig betydning af denne opplysning.

Mængden af blodtypesubstans i menneskelige sekreter contra mængden fra bakterier

Mængden af blodtypesubstans i sekreter fra mennesker af typen udskiller er normalt meget stor i spytt og sæd, mindre i sved, blodplasma og urin. Den mængde blodtypesubstans, som kan udskilles fra visse bakteriestammer, er til sammenligning hermed almindeligvis beskeden. Det er derfor spesielt ved tolkningen af svage serologiske reaktioner, at de retsserologiske tolkningsproblemer mht bakteriel forurening er størst.

Styrken af de serologiske reaktioner

Generelt er der ikke angivet graduering af reaktionsstyrken i de foreliggende retsserologiske erklæringer ... Der er dog i bilag 3²⁷ under punkt 10) A-1: En anoraksnor anført: «Fibre fra a og b ga reaksjon med anti-A. Tilsynelatende ikke-blodflekket snor ga også en svak reaksjon med anti-A, men mye svakere enn a og b ...»

Da ikke-pletet snor gav en meget svakere reaktion end reaktionerne fra pletterne a og b, må det omvendt antages, at disse pletter gav en meget sterkere reaktion end ikke-pletet stof altså en umiskendelig, utvilsomt positiv reaktion formentlig en reaktion af moderat til kraftig styrke.

Tilsvarende er anført under pkt. 11) A-2: «Fibrene fra a ga en svak reaksjon, mens fibrene fra b ga en sterkere reaksjon med anti-A.»

Hvis de fundne reaktioner har vært svage eller meget svage er det altså angivet i erklæringen. Man må derfor gå ud fra, at de steder, hvor reaktionsstyrken ikke er omtalt har reaktionerne vært umiskendelige og utvilsomt positive dvs sterkt positive eller moderat sterkt positive. Dette gjelder:

3) Vaginalsekretet undersøgt med to forskjellige metoder: serumhæmningstest og Nickolls-Pereira's metode.

5) A-1 plet på vrangen af en regnjakke.

10) A-1 to pletter a og b på en anoraksnor.

11) A-2 plet b på brystholder.

Det drejer sig altså om serologisk materiale, som er sikret fra fem forskjellige og fysisk adskilte områder, som alle giver klare, umiskendelige, positive reaktioner. De umiskendelige og sterke serologiske reaktioner fundet i vaginalsekretet og i de ovenfor anførte pletter på tøj taler således efter min vurdering for, at reaktionerne er forårsaget af A-substans fra menneskesekret frem for A-substans frembragt ved bakteriel forurening.

²⁶ Uttalelsen av 24. oktober 1977 (Mappe 1, dok. nr. IV/9).

²⁷ Halldis Lies erklæring av 16. februar 1977.

Omgivelsernes indflydelse på spormaterialernes bevarelse og mulighed for opblomstring af evt. bakteriel forurening

I spørgsmål 2 og 3 skal der tages stilling til sandsynligheden for bakteriel forurening i betragtning af det i den mikrobiologiske erklæring oplyste og under hensyntagen til det oplyste vedrørende temperatur og vejrforhold på gerningsstedet, samt om det kan have haft betydning, om afdøde kan have ligget på et eller flere af klæderne.

Det er en almen regel og rutine overalt i verden hos professionelle blodbankfolk, at blodprøver til medicinske analyser og blodportioner til blodtransfusion opbevares i køleskab ved + 4° C (+/- 2°), fordi denne temperatur bevarer blodets egenskaber bedst muligt, samtidig med at vækst af bakterier hæmmes. Man tillader endog kortvarigt ophold af blod til blodtransfusion uden for køleskab, hvis blot blodtemperaturen ikke overstiger + 10° C ved slutningen af opholdet uden for køleskab ud fra en meget lang erfaring om, at disse temperaturer ikke rummer nævneværdig risiko for nedbrydning af blodet og dets bestanddele eller vækst af bakterier i blodet. Blodtypesubstans kan tåle frysning og opbevaring i frosset tilstand i måneder til år.

Temperaturoplysningerne i vejrrapporten viser temperaturer, som for det meste af tiden svarer til køleskabstemperaturer og derfor har været gunstige for bevaring af blod og ugunstige for vækst af bakterier.

Det skal dog bemærkes, at lokale detaljer ved «opbevaringsforholdene» for de enkelte biologiske materialer i og omkring liget (vagina, regnjakken, anoraksnoren) i tidsrummet fra drabet blev begået til sporene blev isoleret, kan have haft endog meget stor betydning for vurderingen af det væsentlige spørgsmål om bakteriel forurening som fejlkilde til de serologiske reaktioner.

Hvis det antages:

- at offeret før drabet havde normal legemstemperatur + 37 ° C
- at pletterne på regnjakke, anoraksnor og brystholder er fremkommet under voldtægten ved, at disse beklædningsgenstande har ligget mellem hendes ben og delvis under hende
- at beklædningsgenstandene er blevet flyttet enten efter voldtægten, under selve drabet eller senere.

Må følgende forhold mht temperatur, vejrforhold og bakterieforurening tages i betragtning:

Der er sket en fysisk adskillelse af de blodtypeserologiske materialer: vaginalsekret, pletter på regnjakke, pletter på anoraksnor og pletter

på brystholder, således at de er blevet «opbevaret» under ikke helt identiske ydre forhold (temperatur, fugtighed), specielt vaginalsekretet må have haft helt andre opbevaringsbetingelser end tøjpletterne.

Det er mit umiddelbare skøn, at et nøgent lig på en bar græsmark under de anførte temperatur- og vejrforhold formentlig først vil opnå omgivelsernes temperatur efter 20-24 timer, i hvilket tidsrum temperaturen i vagina vil falde fra +37° C til omgivelsernes temperatur. De lokale forhold i vagina kan derfor i længere tid have været i et for bakterievækst gunstigt interval (i og omkring bakteriernes temperaturoptimum), medens bakterier i biologisk materiale på tøjet under de givne betingelser næsten momentant udsættes for køleskabstemperatur og dermed hæmning af bakterieformeringen. Hvis det endvidere groft antages, at et temperaturinterval i vagina under ligets nedkøling har været i et område, hvor bakterieformeringen forløber med en fordobling hver 20.-30. minut, og at dette har stået på i fx 10 timer, kan forskellen på bakterievækst i vaginalsekretet og en plet på stof i det fri muligvis være af størrelsesordenen en million gange eller mere.

Det er en specialopgave for en retspatolog at skønne over kropstemperaturen (temp. i vagina) på et lig, som henligger som anført og en specialopgave for en mikrobiolog at skønne over forskellen i bakterievækst i vagina under sådanne forhold sammenlignet med køleskabsforhold. Jeg har ikke den nødvendige ekspertise på disse områder.

På det foreliggende kan jeg imidlertid konkludere, at jeg anser det ikke for sandsynligt, at en bakterieforurening fra en primær fælles kilde (vagina, afføring, gerningsmanden) kan have ført til ensartet bakterievækst i vaginalsekret og fire fysisk adskilte pletter på tøj i en sådan grad, at de har produceret ligeværdige mængder substans, der kan simulere blodtype A substans og alle steder give en kraftig eller moderat kraftig reaktion med anti-A. Jeg anser det heller ikke for sandsynligt, at bakterieforurening ude fra (græs, jord) kan have forårsaget ensartet bakterievækst og A substansproduktion de fem adskilte steder. (jf. sp. 12 til prof. Melby og dennes svar).

Regnvejrets betydning for sporene

Det fremgår af vejrrapporten, at det har regnet meget i den tid, hvor liget og klæderne har ligget på jorden, i alt ca. 80 mm. Kun en dag d. 9/9 har været relativ tør, idet der for denne dag kun er oplyst 0,1 mm regn kl. 07, men intet resten af dagen. Det har samtidigt været overskyet, så lokal opvarmning pga direkte sol, kan formentlig lades ude af betragtning. De ydre omstændigheder for «opbevaringsforholdene»

for spormaterialerne har altså ifølge det oplyste været: Hovedsageligt køleskabstemperatur, konstant høj fugtighed og muligvis direkte påvirkning af pletterne med regnvand dvs skylning af materialerne med vand.

Direkte skylning med vand giver mulighed for afvaskning og dermed fjernelse af sporene. Det er imidlertid muligt efter det oplyste, at klæderne helt eller delvist har været dekket af liget. Da liget og tøjet kan være flyttet, er det muligt, at (nogle af) pletterne har været helt eller delvist beskyttet mod direkte afvaskning, fx kan pletterne på vrangen av regnjakken have været beskyttet mod regnen pga foldning og til-dækning med regnjakkens udside. Brystholderen kan ligeledes have været foldet sammen og dækket af hovedet, således at også disse pletter kan have været beskyttet mod direkte afvaskning af flere lag stof og ligets hoved. Selvom sporene således kan have været mere eller mindre beskyttet mod direkte regn, må gennemvædning af stof og høj fugtighed påregnes.

Påvirkning af vand, regn, fugtighed vil alt andet lige tendere i retning af udvaskning af biologisk materiale og dermed fjernelse af sporene. Mængden af evt. deponeret sæd/sekret/blodtypesubstans kan derfor meget vel være mindre på undersøgelsestidspunktet end da det blev deponeret på gerningstidspunktet.

Det er i bilag 3²⁸ under A-1 anoraksnor bemærket, at tilsyneladende ikke-blodpletlet snor gav en svag reaktion med anti-A, men meget svagere end a og b (dvs. de synligt blodplettede områder).

Dette kunne skyldes en uspecifik binding af anti-A til fibrene i stoffet (selve tekstilet), en bakteriel tilsmudsning på det valgte sted eller udsivning i den fugtige snor af spormateriale (blodtypesubstans fra sæd) fra den oprindelige plet. Hvis pletten primært som det er bemærket i det oplyste er deponeret som en blanding af blod og sæd, vil blodtypesubstans fra sæden primært være koncentreret samme sted som blodet. Farvningen af pletten skyldes det tilblandede blods indhold af røde blodlegemer og det røde blodfarvestof hæmoglobin, som vil bindes til stoffets fibre og derfor er meget vanskelig at vaske bort. Blodtypesubstans fra sædvæske er derimod vandopløselig og vil derfor i en fugtig snor diffundere (trækkes væk som i en væge) bort fra pletten. Der vil derfor godt kunnet påvises blodtypesubstans i en vis afstand fra pletten, men i lavere koncentration end på udgangsstedet. De fundne reaktioner i plettet og ikke-pletlet stof på anoraksnoren kan derfor meget vel passe med det i sagens akter oplyste om for-

holdene på gerningsstedet. Med hensyn til regnens betydning for evt. bakterievækst på klæderne ved de lave temperaturer henvises til mikrobiologisk ekspertise.

Sammenfattende bedømmelse af de ovenfor nævnte forhold

Under hensyntagen til, at:

- der ved de retsserologiske undersøgelser ikke er nævnt positive holdepunkter for bakterieforurening, selv om dette var en kendt teoretisk mulighed for fejlkilde til ty-substans
- de fundne blodtypeserologiske reaktioner ved den retsserologiske undersøgelse var kraftige og utvetydige med alle de typebestemte materialer
- det kan antages, at de typebestemte materialer har været fysisk adskilte i fem områder
- specielt vaginalsekretet må have været adskilt fra de øvrige materialer under meget forskellige ydre betingelser og i hvert fald i starten ved højere temperaturer
- sporene på tøjet har været opbevaret ved lave temperaturer

anser jeg det ikke for sandsynligt, at de fundne serologiske reaktioner skyldes bakterieforurening.

Bakterieforurening med en A substansproducerende bakteriestamme er en kendt teoretisk og derfor mulig fejlkilde, som ikke med sikkerhed kan udelukkes, men der er i den konkrete sag ikke fundet tegn på/positive holdepunkter for bakterieforurening af de undersøgte materialer.

Jeg anser det derfor for overvejende sandsynligt, at de påviste reaktioner skyldes human blodtypesubstans af type A.

Under henvisning til det foran anførte, skal jeg besvare de stillede spørgsmål således:

Ad) Sp. 1

Jeg anser det ikke for sandsynligt, at påvisning af blodtypesubstans A i sekret fra Sigrids vagina, blodplet på regnjakken og på BH-koppen skyldes fejlagtige typeresultater forårsaget af forurenende bakterier.

Ad) Sp. 2

Under hensyntagen til temperaturerne på åstedet anser jeg det ikke for sandsynligt, at bakterievækst i materialerne fra de fem adskilte områder skulle have udviklet sig i en sådan grad, at de ligeværdigt skulle have forårsaget fejlagtige typeresultater i de fem materialer, specielt ikke når det tages i betragtning, at temperaturforholdene i vagina på liget formentlig i et vist tidsrum har været væsentligt gunstigere for vækst af bakterieforurening end på de øvrige steder.

²⁸ Halldis Lies erklæring av 16. februar 1977.

Ad) Sp. 3

Der er foretaget blodtypebestemmelse d. 15-05-2002 på blodprøve fra Fritz Moen i blodbanken på Ullevål sykehus. Af svaret fremgår, at han fandtes at tilhøre blodtype AB Le (a+b-). Spytp prøve fra Fritz Moen undersøgt i 1978 i forbindelse med drabet på Torunn Finstad v/ prosector Halldis Lie () viser, at han må være af blodtype 0 eller ikke-udskiller. De to uafhængige undersøgelser af blod og spyt fra Fritz Moen stemmer overens og viser med stor sikkerhet, at Fritz Moen tilhører typen: ikke-udskiller. Fritz Moen udskiller således ikke blodtype A substans i sine sekreter. Den påviste blodtype A substans i sædpletterne og vaginalsekretet kan derfor ikke antages at hidrøre fra Fritz Moen.

Ad) Sp. 4

Det er af to uafhængige, professionelle undersøkere påvist sædceller i flere prøver uttaget fra offerets vaginalsekret fx i obduktionserklæringen beskrevet som «ganske vel bevarte spermier. Det sees også endel degenerert spermier uten hale». Der kan derfor ikke antages at være usikkerhet mht spørsmålet. Der er med sikkerhet påvist sæd i offerets vaginalsekret.»

8.3.4.5.8 Respons på Henning Sørensen's rapport

Den sakkyndige utredningen ble forelagt for Den rettsmedisinske kommisjon. Den 30. mai 2003 uttalte kommisjonen at den anså overlege Henning Sørensen «velkvalifisert for det oppdrag han har fått». Om den sakkyndige uttalelsen ble det sagt at kommisjonen «har ikke funnet grunnlag for bemerkninger til sakkyndigrapporten. Afdelingsleder Morling har utdypet sin vurdering av den sakkyndiges besvarelse av mandatets pkt 1». I denne uttalelsen fra Morling het det:²⁹

«Så vidt jeg har forstået fremsendte Høyesteretts Kjæremålsutvalg til Henning Sørensen bl.a. kopier af de serologiske undersøgelser, en række af sagens akter samt fire spørsmål.

Jeg vurderer, at Sørensen's udtalelse er rimelig og dækkende for så vidt angår de rettsserologiske spørsmål. Fordi Sørensen's udtalelse besvarer spørsmål 1 på en måde, som måske kan være vanskelig at forstå, uddyber jeg min vurdering ganske lidt:

Sørensen summerer en række vurderinger i «Sammenfattende bedømmelse af de ovenfor nævnte forhold» ... således:

- «... anser jeg det ikke for sandsynligt, at de fundne serologiske reaktioner skyldes bakterieforurening.»
- «Bakterieforurening med en A substansproducerende bakteriestamme er en kendt teoretisk og derfor mulig fejlkilde, som ikke med sikkerhet kan udelukkes. Men der er i den konkrete sag ikke fundet tegn på/positive holdepunkter for bakterieforurening af de undersøgte materialer.»
- «Jeg anser det derfor for overvejende sandsynligt, at de påviste reaktioner skyldes human blodtypesubstans af type A.»

Vurdering af Sørensen's besvarelse af Høyesteretts Kjæremålsutvalgs fire spørsmål:

Spørsmål 1. Spørsmålets første led er direkte besvaret. Spørsmålets andet led «... og særlig om dette i tilfelle kan skyldes forurensende bakterier» er ikke besvaret her. Spørsmålet er imidlertid indirekte besvaret ..., idet Sørensen skriver, at

«Bakterieforurening med en A substansproducerende bakteriestamme er en kendt teoretisk og derfor mulig fejlkilde, som ikke med sikkerhet kan udelukkes. Men der er i den konkrete sag ikke fundet tegn på/positive holdepunkter for bakterieforurening af de undersøgte materialer.»

Herudover har jeg ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Spørsmål 2. Jeg har ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Spørsmål 3. Jeg har ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Spørsmål 4. Jeg har ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Så vidt jeg kan se, er der i den sakkyndiges vurdering ikke nye forhold, som ændrer vurderingen af de retsserologiske fund i sagen.»

8.3.4.6 Utvalgets avsluttende merknad

Etter denne gjennomgangen av de sakkyndige utredningene som ble foretatt i 2002-2003, påpeker granskningsutvalget at de spørsmål som ble reist under gjenopptagelsesprosessen, burde ha vært stilt og besvart i 1977, og i alle fall før det ble reist tiltale mot Fritz Moen i 1981. I oktober 1977 visste politiet at Moen var ikke-utskiller, og senere i desember 1977 fikk politiet tilbakemelding på de rettsmedisinske undersøkelser ved The Metropolitan Police Forensic Science Laboratory (MPFSL) London, hvor det ble uttalt at Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller.³⁰ Politiet i Trondheim hadde mulighet for å få blodtypebevi-

²⁹ Jf. også Rt. 2003 side 1389 (avsnitt 252).

³⁰ Sakkyndig erklæring av 23. desember 1977 fra Chr. John Price B.Sc., Ph.s. ved The Metropolitan Police Forensic Science Laboratory (MPFSL) London.

set atskillig bedre opplyst i 1977. Utvalget viser i den forbindelse særlig til redegjørelsen fra Henning Sørensen.

Prosektor Lies tilleggserklæring av 24. oktober 1977 ga utilstrekkelig informasjon, og hennes erklæring virket av den grunn villedende. Den personen som først og fremst burde ha forstått dette i 1977, var Halldis Lie. Det fremgår av hennes forklaring fra hovedforhandlingen i 1981 at hun forsto at henvendelsen gjaldt Fritz Moen. Hun visste således hva som var bakgrunnen for politiets henvendelse.

Etter det utvalget må anta, kom prosektor Lies tilleggsrapport etter en forespørsel fra politiet per telefon. Utvalget finner det uheldig at politiet i oktober 1977 ga den sakkyndige et mandat *mundtlig og per telefon*. Et mandat i en så viktig sak og på et så avgjørende spørsmål burde vært avgitt skriftlig og med nøyaktig angivelse av de faktiske forutsetninger som politiet ønsket at den sakkyndige skulle foreta sin vurdering på grunnlag av. På angjeldende tidspunkt var Fritz Moen siktet for drapet på Torunn Finstad, og det var oppnevnt forsvarer. Hensett til dette burde et slikt mandat også vært forelagt Fritz Moens forsvarer.

8.3.5 Merknader til rekonstruksjonen 31. oktober 1980. Fritz Moens fysiske evner og hettesnorknuten

Fritz Moen forklarte bl.a. den 27. oktober 1980 at han knyttet et jakkeerme rundt halsen til Sigrid. Under rekonstruksjonen 31. oktober 1980³¹ viste han hvordan han gjorde dette, og da ved å knytte en T-skjortearm rundt figurantens hals.

Ifølge åstedtsrapporten var det imidlertid også knyttet en bysteholder rundt Sigrids hals. I tillegg var det knyttet en hettesnor rundt halsen hennes. Hettesnoren hadde den mest kompliserte knuten. Den var knyttet som en dobbeltknote med midtlinjen baktil. Den innerste knuten besto av tre tårner (kirurgisk knute), hvoretter det var lagt en enkel knute utenpå.

Som en del av objektivitetsprinsippet skal politiet foreta undersøkelser som både kan styrke og svekke politiets teorier. Tatt i betraktning at Fritz Moen bare hadde én arm som fungerte, burde det vært reist spørsmål ved om han var i stand til å knytte den mer kompliserte knuten på hettesnoren. Utvalget finner det uheldig at politiet ikke søkte å få saken opplyst på et så sentralt punkt så lenge Fritz Moen også var villig til å medvirke. Denne undersøkelsen kunne politiet ikke foreta

den 31. oktober 1980, ettersom de på dette tidspunkt fortsatt ønsket å holde opplysningen om hettesnoren rundt Sigrids hals for seg selv. Men dersom Moen var villig til å samarbeide, kunne politiet ha foretatt et slikt forsøk etter at politibetjent Hjerntaas den 13. november 1980 hadde foreholdt Moen at Sigrid ble funnet med hettesnoren knyttet rundt halsen. Utvalget konstaterer at en slik undersøkelse ikke ble utført.

Under hovedforhandlingen ble det reist spørsmål om Fritz Moen ville ha klart å knytte hettesnoren rundt Sigrids hals. Statsadvokat Olaf Jakhelln ville den gang føre et politivite som skulle vise hvordan knuten kunne gjøres med en arm. Dette motsatte forsvareren seg, se nedenfor i punkt 9.10.

Fritz Moens fysiske styrke og ferdigheter hadde også vært et tema i Torunn-saken. Politiet hadde i 1978 fått Fritz Moen undersøkt av spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive, som den gangen uttalte at Moen hadde klart å kompensere meget av sitt handicap ved en lam høyrearm gjennom oppøving og bruk av venstre arm. Fritz Moen var også fingernem med venstre hånd, bl.a. skal han ha knyttet skolisser og brukt sigarettuller med venstre hånd.

Utvalget utelukker ikke at politiet og påtalemyndigheten ikke anså den aktuelle knuten som et bevismessig problem da det ble tatt ut tiltale i Sigrid-saken. Som nevnt mener utvalget likevel at det var uheldig at politiet ikke den gangen sørget for å få prøvd ut om Fritz Moen kunne lage knuten med tilsvarende snor med hensyn til både tykkelse og lengde.

Under gjenopptagelsesprosessen har Tore Sandberg³² stilt seg meget kritisk til at denne prøven ikke ble utført. Sandberg har fremholdt at det var stor forskjell på å knyte et erme av en T-skjorte rundt en persons hals med en hånd, og – med en hånd – å knyte en tynn og til dels kort snor som skulle strammes til, og hvor tampen ble svært kort. Utvalget mener som Sandberg at det kan være forskjell på disse to situasjonene, men utvalget deler ikke fullt ut Tore Sandbergs mistro til at Fritz Moen også kunne klart å knyte hettesnoren. Det samme gjelder for den bysteholderen som var knyttet rundt Sigrids hals.

Utvalget bemerker at Fritz Moen under rekonstruksjonen den 31. oktober 1980 ba om å få «klær/jakke» til å knyte rundt Sigrids hals. I henhold til rapporten om rekonstruksjonen fikk han overlevert en T-skjorte som hadde tilnærmet samme størrelse (bl.a. armlengde) som blusen som var knyttet rundt Sigrid. Tore Sandberg har

³¹ Mappe 1, dok. nr. III/19-3.

³² Sandberg 2001 punkt 7.1.3.

påpekt som uheldig, at politiet under rekonstruksjonen overleverte ham en T-skjorte hensett til at han ba om en jakke. Utvalget kan ikke se at det er grunnlag for å kritisere politiet på dette punkt. Formålet med rekonstruksjonen var å få utprøvd om Fritz Moen kunne knytte en knute med et *bluserme* da det var ermet på Sigrids *bluse* som var knyttet rundt hennes hals. Politiet kunne imidlertid ikke gi ham en bluse ettersom det kunne lære ham om åstedfunnet. Å bruke en langermet T-skjorte var da hensiktsmessig.

8.3.6 Avskrift av Sigrids dagbok rubrisert som 0-dokument

Blant de dokumentene utvalget har hatt til rådighet, er det flere som først ble dokumentført i saken i oktober 2006. Et av dokumentene er betegnet «Avskrift av Sigrids dagbok». Dokumentet inneholder 5 ½ sider avskrift (skrevet på skrivemaskin) av Sigrid Heggheims dagbok for perioden 26. august til 3. september 1976. Etter det som er opplyst for utvalget, var dagboken rubrisert som 0-dokument da straffesaken mot Fritz Moen ble etterforsket og iretteført. Dette innebar at dokumentet ikke ble fremlagt for forsvareren.

Avskriften av dagboken for denne perioden viser følgende:

1. Lørdag 28. august ca. kl. 8 og på veg nordover i bil, skrev hun for dagene 26. og 27. august. Her opplyste hun bl.a. at disse dagene for det meste hadde gått med til pakking.
2. Søndag 29. august for dagene lørdag 28. og søndag 29. august, skrev hun bl.a. om bilturen til Trondheim og om installeringen på hybelen i Trondheim. Hun mente hybelen lå avsides, og ønsket å bytte hybel. I tillegg opplyste hun at hun ønsket å undersøke mulighetene for overflytting til skoleplass i Oslo.
3. Mandag 30. august skrev hun bl.a. at hun oppsøkte skolebygget, og at hun leste «hybel til leie»-spalter både i Oslo og i Trondheim.
4. Tirsdag 31. august skrev hun at hun hadde fått vite at sjansene for overflytting var små, og at hun denne dagen hadde pratet med bekjente.
5. Onsdag 1. september skrev hun ganske omfattende om mange bekjente som hun hadde truffet. Hun skrev videre at hun hadde vært på fest og deretter på Samfundet.
6. Torsdag 2. september skrev hun at hennes andre dag på skolen var forbi, at hun hadde fått studielån, hadde lite matlyst mv.
7. Fredag 3. september skrev hun at hun hadde vasket hybelen og gått i byen med en bekjent,

vasket klær, bestemt seg for å være seg selv og å melde seg inn i ungdomslag mv.

Det kunne ikke være tvilsomt at Sigrid Heggheims vaner med hensyn til å skrive dagbok, hadde bevisverdi i forhold til spørsmålet om når Sigrid ble drept. Hun skrev riktignok dagbok noen ganger for to dager under ett. Men som det fremgår ovenfor, skrev Sigrid dagbok hver dag etter at hun først hadde installert seg på hybelen i Trondheim. Dette kunne tale for at hun også ville ha skrevet dagbok for lørdag 4. september, dersom hun faktisk hadde oppholdt seg på sin hybel søndag 5. september. De siste nedtegnelser i dagboken var imidlertid fra 3. september. Dagboken fremsto slik sett som et ikke uvesentlig bevis for det syn at Sigrid Heggheim ble drept natt til 5. september 1976.

Utvalget antar at dokumentet ble arkivert som 0-dokument i 1976 fordi politiet regnet med at Sigrid var drept natt til søndag 5. september. På det tidspunkt kunne ikke politiet se at dokumentet hadde betydning som bevis. Utvalget finner det imidlertid kritikkverdig at dette beviset ikke ble tilbakeført og inntatt i saksdokumentene da politiet endret mening med hensyn til mulig drapstidspunkt. Det var uheldig at dokumentet ble unndratt statsadvokatens og forsvarerens kunnskap da straffesaken ble iretteført.

Utvalget opplyser for øvrig at Trondheim politidistrikt under gjenopptagelsesprosessen argumenterte med at dagboken i 1981 var kjent både for aktor og forsvarer. Det ble i den forbindelse vist til at dagboken var omtalt i vitneavhør av TV og LM henholdsvis den 11. og 15. september 1976.³³ Utvalget deler ikke Trondheim politidistrikts antagelse om at dagboken var kjent for aktor og forsvarer i 1981. Utvalget antar tvert om at dette ikke var tilfellet. Tidligere statsadvokat Olaf Jakhelln har overfor utvalget i april 2007 uttalt at han mener han først ble kjent med dagbokbeviset ved å lese domstolens avgjørelser av 2002 og 2003 vedrørende gjenopptagelse.

8.3.7 Var «vinkelmerke»-rekonstruksjonen 27. november 1980 misvisende?

Under gjenopptagelsesprosessen har Tore Sandberg stilt seg kritisk til det beviset som politiet skaffet til veie ved rekonstruksjonen 27. november 1980 ved betongfremspringet på bygningen til Trondhjems Elektromotor AS.³⁴ Under rekon-

³³ Jf. Mappe 42, dok. nr. 75.

³⁴ Se Sandberg 2000 Sigrid-saken avsnitt 4. Rekonstruksjonen er også omhandlet i Mappe 1, dok. nr. III/22, se særlig figur 8.

struksjonen var politibetjent Sten Hjertaas figurant. Rekonstruksjonen gikk ut på å dunke hans hakeparti mot vinkeljernet på betongfremspringet, slik at det ble avsatt et vinkelformet merke som tilsvarte det merket som ble funnet på Sigrid.

Sandberg argumenterer med at dette bare er tilsynelatende. Han viser til obduksjonsrapporten hvor vinkelmerket på Sigrid er målt til 1 ½ x 2 cm, mens han argumenterer med at det aktuelle vinkeljernet hadde vinkelben på 6 cm:

«Et slikt merke ville strekke seg til over munnen og langt opp mot nesen på figuranten... Vi ser at merket langs kjeven er mer enn dobbelt så langt som det vertikale vinkelbenet. Merket som fremkom ved denne tenkte handling, tilsvarende altså ikke merkene i Sigrids hud.»

Utvalget er ikke enig i Tore Sandbergs kritikk av dette beviset. Hvis en skal bygge på Sandbergs teori, må det bety at Sigrids hode/hake ble ført rett ovenfra og ned på jernet, slik at hudflaten traff horisontalt på jernets øvre kant. I tillegg måtte hudflaten som traff, faktisk være plan i et område av minst seks cm. Dette fremstår etter utvalgets vurdering som lite sannsynlig. Sigrid lå nede på bakken, og gjerningsmannen har eventuelt løftet hennes overkropp opp slik at han har kunnet dunke henne mot fremspringet, men ikke *høyere enn nødvendig*. I denne situasjonen vil det bare avtegne seg et merke fra de deler av vinkeljernet som hadde direkte kontakt med huden, og merkets styrke vil kunne variere med hvilken kraft som ble brukt. Utvalget henviser her særlig til merket på Sigrids hals, der det venstre vinkelben (sett forfra) synes sterkere enn det høyre. I tillegg synes merket å avta, dvs. at det ikke har samme styrke «hele veien».

Utvalget viser for øvrig til at begge patologene, både Olav A. Haugen og Arne Ødegaard, var til stede under rekonstruksjonen. Disse konkluderte den gang med at merket på Sigrid var forenlig med at hennes hode kunne ha vært dunket mot betongfremspringet. Olav A. Haugen har i samtale med utvalget bekreftet det samme.

8.3.8 Betydningen av at åstedrapporten beskriver et annet hendelsesforløp enn Fritz Moen

Under gjenopptagelsesprosessen har Tore Sandberg vektlagt at åstedrapporten beskriver et annet hendelsesforløp enn det Fritz Moen har forklart,³⁵ med hensyn til hvor de enkelte klesplagg, herunder den ene skoen og bukse/truse, ble fun-

net, og at det ble påvist blod på en sten. Sandberg mener at åstedsfunnene taler for at Sigrid flyktet med drapsmannen etter seg. Teorien er at hun først mistet den ene skoen, og at bukse/truse ble dradd av henne, før hun klarte å flykte et stykke videre, hvor hun igjen ble innhentet. Dette er i samsvar med det hendelsesforløp åstedsgrenskerne tenkte seg.

Moen forklarte at han trakk Sigrid ut på jordet. Etter utvalgets syn var åstedsfunnene isolert sett forenlige med Moens forklaring. Når det spesielt gjelder blodet på den angitte stenen, kan det imidlertid tenkes, slik politibetjent Kjell Reitan var inne på under åstedsbefaring med utvalget, at det skrev seg fra en hund med løpetid.³⁶ Det er opplyst at mange luftet hunden sin i det aktuelle området.

8.3.9 Åstedrapporten beskriver ikke «slepespor» på Sigrids bukse/sko

Fritz Moens endelige forklaring gikk ut på at han dro Sigrid 30-40 meter fra bygningen og ut på jordet. Sigrid ble funnet 50 meter fra bygningen. Jordet må på dette tidspunktet ha vært bløtt og fuktig. Åstedrapporten opplyste ikke om spor av dette på Sigrids klær og sko.

Politiet hadde plikt til også å fremheve de omstendigheter som talte for at Fritz Moen ikke var gjerningsmannen. Mangelen på slepespor sees ikke nevnt på etterforskningsstadiet i 1980-1981 og heller ikke under hovedforhandlingen i desember 1981. Derimot har utvalget merket seg at forholdet er påpekt under gjenopptagelsesprosessen.³⁷ Selv om åstedrapporten kunne sees som en indikasjon på at Sigrid ikke var blitt slept, noe som ville stå i motstrid til Moens forklaring, var dette imidlertid ikke noe tungtveiende bevismoment.

8.4 Vurdering av beslutningen om å reise tiltale i Sigrid-saken

8.4.1 Problemstillinger

Utvalget vil nedenfor under punktene 8.4.3 til 8.4.7 drøfte og ta stilling til om vedtaket om å ta ut tiltale

³⁵ Sandberg 2000 Sigrid-saken avsnitt 3.1-3.3.

³⁶ Politibetjent Kjell Reitan forklarte seg annerledes under politiavhør 24. mai 2000. Da forklarte han at det ble funnet blod på en sten *hvor skoen ble funnet*. Ifølge Reitans forklaring kunne det «godt stemme at hennes sko hadde heftet seg fast i steinen under slepingen, og av den grunn blitt revet av henne», jf. Mappe 38 dok. nr. 06. Denne forklaringen til politibetjent Reitan fremstår som lite sannsynlig ettersom åstedrapporten viser at den løse skoen ble funnet mer enn 20 meter fra stenen med blodspor.

³⁷ Jf. Advokatfirma Eldens støtteskriv til Høyesteretts kjæremålsutvalg 3. juli 2002.

var i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo». Denne vurderingen vil utvalget basere på det bevisbildet som avtegnet seg gjennom saksdokumentene som forelå på det tidspunktet som tiltalen ble besluttet. Under punktene 8.4.8 til 8.4.10 vil utvalget deretter også ta stilling til om vedtaket var forsvarlig.

8.4.2 Beslutningsgrunnlaget som ble oversendt fra politiet til statsadvokaten

Trondheim politikammer oversendte den 30. mars 1981 saksdokumentene til statsadvokaten i Trondheim med forslag om at Fritz Moen skulle settes under tiltale for drap og voldtekt. Samtidig vedla politiet originaldokumentene i Torunn-saken.

Blant saksdokumentene viser utvalget spesielt til politiets oversiktsrapport datert 12. mars 1981.³⁸ Denne rapporten skulle bl.a. tjene som hjelp for statsadvokat/riksadvokat til å få oversikt over saken.

Rapporten var imidlertid mangelfull i den forstand at mange bevis som talte mot politiets teori, ikke ble nevnt. Dette gjaldt f.eks. alle vitneobservasjonene om kvinneskrik natt til 5. september 1976. Rapporten nevnte heller ikke prosekutor Lies sakkyndige erklæringer og spørsmålet om Fritz Moen kunne ha vært sædavgiver. De sistnevnte rapporter var imidlertid lett tilgjengelige som dokument IV i saksdokumentene.

På grunn av saksdokumentenes omfang ville det imidlertid være tidkrevende for påtalemyndigheten å få full oversikt over de bevis som talte for at Sigrid ble drept natt til søndag 5. september 1976. Utvalget understreker at dersom politiets rapport skulle tjene som grunnlag for beslutningen om tiltale, var det åpenbart at rapporten skulle ha omtalt også de bevis som talte mot politiets teori.

8.4.3 Oversikt over bevissituasjonen

Da tiltale ble tatt ut i 1981, synes bevissituasjonen for påtalemyndigheten å ha vært slik:

Bevis for at Fritz Moen hadde drept Sigrid:

(a) Fritz Moens tilståelse inneholdt opplysninger som bare drapsmannen kunne kjenne til.

(b) Det forelå likhetstrekk med drapet på Torunn, som Moen var funnet skyldig i.

(c) Fritz Moen var observert nær åstedet høsten 1976. JT og ET tidfestet dette til søndag 5. og onsdag 8. september 1976.

(d) Personer i Døvemiljøet hadde sett Fritz Moen med skitne, blodflekkete klær og kloremer-

ker i ansiktet dagene etter søndag 5. september 1976, og Moen hadde fremsatt enkelte kryptiske utsagn vedrørende drapet på Sigrid.

(e) Moen hadde en avvikende personlighet, herunder psykopatiske karaktertrekk og ukritisk seksuell opptreden med blotting/antastelser av kvinner, jf. tidligere domfellelser (herunder Torunn-saken) og de rettspsykiatriske erklæringer.

Bevis som talte mot at Fritz Moen var gjerningsmannen:

(a) Det forelå sterke indisier som talte for at Sigrid ble drept natt til 5. september 1976. Da hadde Moen alibi.

- Ingen hadde observert livstegn fra Sigrid etter at hun forlot AE natt til søndag 5. september ca. kl. 02.10.
- Sigrid ble funnet med de samme klærne som hun hadde på seg lørdag kveld.
- Vitner hadde hørt kvinneskrik fra området ved åstedet natt til søndag 5. september ca. kl. 02.30-02.40.
- LOR hadde observert en oransje regnfrakk ved funnstedet ca. kl. 06.00 om morgenen den 5. september. Dette vitneprov var imidlertid betydelig svekket gjennom en senere forklaring den 24. februar 1978, hvor hun var usikker på sin observasjon.

(b) Verken tekniske eller biologiske spor på åstedet kunne knytte Fritz Moen til drapet på Sigrid Heggheim. Tvert om tilsa biologisk materiale at sædavgiver var en person med blodtype A utskiller, mens Fritz Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller. Åstedtsfunnene og obduksjonsrapporten talte videre for at Sigrid var voldtatt på åstedet mens hun var i live, noe som innebar at *drapsmannen* måtte antas å være identisk med sædavgiveren og således hadde blodtype A utskiller. Rettsmedisinen var likevel ikke absolutt sikker på dette. I tillegguttalelsen fra Halldis Lie 24. oktober 1977 ble det uttalt at dette var mest sannsynlig, men at det også kunne være en viss mulighet for bakteriell forurensning/nedbrytning som tilsa at sædavgivers blodtype ikke var kjent.

8.4.4 Fritz Moens tilståelse var det sentrale beviset for straffeskyld

Det sentrale beviset mot Fritz Moen var hans egen tilståelse. Etter flere politiavhør i perioden 22. til 29. oktober 1980 forklarte Fritz Moen i avhøret 29. oktober i korte trekk:

Om kvelden søndag 5. september 1976, ved bygningen til Trondhjems Elektromotor AS, hadde han

³⁸ Jf. Mappe 1, dok. nr. II/11.

slått Sigrid Heggheim flere ganger i hodet med en flaske, slik at hun falt over ende på bakken. Han hadde deretter dunket hodet hennes mot bygningsmurene. Han hadde dradd henne 30-40 meter ut på jordet og der tatt av henne klærne, stappet et jakkeerme inn i munnen hennes og knyttet det andre jakkeermet rundt halsen hennes og strammet til. Videre hadde han trykket hånden sin mot hennes munn. Han hadde holdt hånden slik lenge, helt til hun lå helt stille. Deretter hadde han forsøkt å ha samleie med henne, men ikke fått dette til.

Denne forklaringen var i store trekk forenlig med de tekniske funn fra åstedet og obduksjonen, bortsett fra at obduksjonen viste at det hadde skjedd en fullbyrdet voldtekt.

Fritz Moens endelige forklaring inneholdt flere detaljopplysninger som ifølge påtalemyndigheten ikke var fremkommet i media, og som politiet mente bare drapsmannen kunne kjenne til.

Nedenfor i punkt 8.4.6 gir utvalget en nærmere analyse av troverdigheten av Fritz Moens tilståelse. Utvalget vil også analysere momenter som påtalemyndigheten særlig vektla.

8.4.5 En vurdering av de øvrige bevis

8.4.5.1 Blodtypebeviset

Da statsadvokat Olaf Jakhelln skrev sin innstilling til riksadvokaten, oppfattet han forbrytelsen dit hen at Fritz Moen var skyldig i drap og *fullbyrdet* voldtekt, og at Moen var sædavgiveren. Oppfatningen var i samsvar med åstedfunnene og skadene på Sigrids genitalia.

Riksadvokaten ga imidlertid pålegg om at tiltalen mot Fritz Moen skulle begrenses til *forsøk* på voldtekt. Etter det utvalget har fått opplyst, ble dette gjort for å holde alle muligheter åpne. Det man tenkte på var den mulighet at sædavgiveren kunne være en annen person enn Fritz Moen, men at Moen likevel var drapsmannen. Tenkelige forklaringer på dette kunne være at:

(a) Sigrid hadde hatt samleie med en person tidligere søndag kveld, eller at

(b) Sigrid ble utsatt for et seksuelt overgrep etter sin død på åstedet.

Men Riksadvokatens pålegg om å begrense tiltalen til *forsøk* på voldtekt kan også sees i lys av uskyldspresumsjonen og prinsippet om å velge det alternativ som var gunstigst for tiltalte. Begrunnelsen kan ha vært at påtalemyndigheten ikke ønsket å ta stilling til om bakteriologisk forurensning/nedbryting forelå, slik at Moen likevel kunne være sædavgiver. Forsøk på voldtekt samsvarte dessuten med hans tilståelse.

I forhold til forklaringen om at Sigrid kunne ha hatt samleie med en annen person tidligere på kvelden, bemerker utvalget at påtalemyndigheten ikke foretok seg noe for å etterforske en slik mulighet. Utvalgets nevner også at det ikke fremkommer noe i dokumentene som gir opplysning om at politiet eller påtalemyndigheten etterforsket den mulighet at sæden/blodet ble tilført Sigrid etter hennes død. Utvalget er kritisk til at mulighetene for disse alternative hendelsesforløp ikke ble etterforsket, dersom påtalemyndigheten virkelig mente at dette kunne være reelle forklaringer på den sæd som ble funnet i Sigrids vagina.

Da tiltale ble tatt ut, var imidlertid statsadvokatens standpunkt at Fritz Moen voldtok og drepte Sigrid, og at han var avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina. Dette til tross for at tiltalen var begrenset til forsøk på voldtekt. Det var *mao. ut fra statsadvokatens teori identitet mellom sædavgiver og drapsmann*.

Utvalget understreker dette fordi nettopp dette temaet kom til å stå sentralt under hovedforhandlingen. Etter bevisførselen om sæd/blodflekkene under hovedforhandlingen og avhørene av de sakkyndige Lie og Halvorsen tok rettssaken en ny vending i forbindelse med lagmannens rettsbelæring. Lagmannen uttalte at lagretten burde legge til grunn at den sæd som ble funnet i Sigrids vagina, *ikke stammet fra Fritz Moen*. I sin rettsbelæring nevnte lagmannen samtidig den mulighet at Sigrid kunne ha hatt samleie forut for hendelsen, og at sædavgiver kunne være en annen person enn drapsmannen. Spørsmålet om blodtypebeviset kom til å stå sentralt også under gjenopptagelsesprosessen.

Når det gjaldt prosekutor Lies undersøkelse, ble denne av statsadvokat Olaf Jakhelln tolket slik at voldtektsmannen meget vel kunne være Fritz Moen. I sin redegjørelse til lagmannen siterte statsadvokat Olaf Jakhelln fra hennes erklæring av 24. oktober 1977 slik:

«Når det i denne saken er påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet, uttaler prosekutor Lie at «det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Olaf Jakhelln knyttet følgende merknad til dette utsagn:

«Så vidt forstås må dette bety at blodtypeundersøkelseskonklusjonen ikke bidrar til sakens opplysning» (uthevet her).³⁹

Utsagnet kan tyde på at statsadvokaten vektla blodtypebeviset mindre enn prosekter Lies erklæring ga grunnlag for. Ifølge Halldis Lie var det i alle fall mest sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller.

I ettertid kan vi konstatere at blodtypebeviset ble feilvurdert da tiltale ble tatt ut. Som påpekt foran under punkt 8.3.4, mener utvalget at alle sider ved blodtypebeviset ikke ble tilstrekkelig utredet i 1977. Men basert alene på tilleggserklæringen av 24. oktober 1977 fra prosekter Lie, mener utvalget at det ikke er grunn til å rette kritikk mot beslutningstager innen påtalemyndigheten sin tolkning av den rettsmedisinske undersøkelsen. Det var ikke utelukket at sædavgivers blodtype var ubestemt, og slik Lie uttrykte seg, kunne da også Moen med blodtype AB ikke-utskiller tenkes å ha vært sædavgiver.

8.4.5.2 Bevisene om drapstidspunktet

Mange vitner fortalte om angstskrik natt til søndag 5. september 1976 nettopp fra området ved Texaco-stasjonen. Disse avhørene ble tatt meget kort tid etter at politiet fant liket av Sigrid, og bevisene måtte derfor tillegges stor vekt. Det er da også åpenbart at politiet høsten 1976 la stor vekt på disse forklaringene.

Det forelå ingen dokumentasjon for tilsvarende observasjoner sent søndag kveld. Dette kunne forklares med at politiet under sin rundspørring i september 1976 hadde hatt et for snevert fokus. Et poeng var det også at flere personer beveger seg ute natt til søndag enn natt til mandag, noe som tilsa at man hørte mest skrik og skrål natt til søndag.

Ingen av de aktuelle vitnene hadde meldt fra til politiet straks etter at de hørte skrikene. Vitnene uttalte seg først etter at de var blitt klar over hva som faktisk hadde skjedd på jordet på Nidarvoll, og politiet mente at enkelte av den grunn kunne ha blitt påvirket til å tolke egne opplevelser feil.

Kvinneskrikene som forskjellige beboere hadde hørt natt til søndag 5. september, ga også et noe uklart bilde. Det fantes beboere langs hele strekningen fra Lerkendal til Nidarvoll som hadde hørt kvinneskrik, men etter utvalgets syn er det tvilsomt om alle hørte Sigrids skrik. Sted og tid for observasjonene tilsa neppe det.

Vitnet OMH som bodde i Klæbuveien 209, ca. 200 meter nær åstedet, kunne meget vel ha hørt Sigrid. Det samme gjelder vitnet AL som bodde i Baglerveien 5, ca. 500 meter fra åstedet. De to vitnene tidfestet imidlertid observasjonene noe forskjellig. Men dersom Sigrid ble slått og voldtatt og deretter drept, kan skrikene ha kommet over et visst tidsrom. I tillegg kommer usikkerhet med hensyn til helt nøyaktig tidfesting fra vitners side.

OMH forklarte i avhør 17. september 1976 at hun natt til søndag 5. september våknet av at hun hørte et skrik fra en kvinne, og hun beskrev skriket som et langt «hjelp». Hun tidfestet skriket til kl. 02.15 og forklarte at hun da hadde sett på klokken.

AL forklarte at hun natt til 5. september plutselig ble vekket av et kvinneskrik. Utvalget gjengir følgende fra avhørsrapporten som er datert 27. september 1976:⁴⁰

«Kort etter [første skrik], vitnet kan ikke si hvor lenge, kanskje 5 min., hørte hun et nytt skrik og det kom i fra samme retning som det første. Vitnet sto opp og kikket ut gjennom vinduet som hadde stått åpent. Hun kikket i retning mot der skrikene hadde kommet fra, dvs. «Sporveishusene» som ligger i Birkebeinervn. ut mot Omkjøringsvn. Når man står i vinduet slik vitnet gjorde, og ser mot de nevnte «Sporveishusene», ser man bygningen hvor Texaco bensinstasjon ligger, mellom «Sporveishusene».

Mens vitnet stod i vinduet og kikket for å finne ut om skrikene kom fra noen av husene i nabolaget eller om de kom utenfra, hørte hun pånytt en kvinnestemme. Vitnet var ikke i tvil om at det var den samme stemmen som hadde skreket to ganger like før. Denne gangen var det ikke et skrik og for vitnet virket dette gruffullt og det minnet henne om en person som dro sitt siste sukk. Lyden/stemmen tydet på at vedkommende hadde det veldig vondt og stemmen døde sakte bort. Etterpå var det stille en lang stund, uten at vitnet kan si noe om antall minutter. Hun ble stående i vinduet for hun skjønnte at det foregikk et eller annet, og hun ville prøve å finne ut hva det var.

Plutselig hørte hun en bil som startet opp på den andre siden av Omkjøringsveien. Bilen måtte akselerere voldsomt for hun hørte nærmest at hjulene spant. Vitnet husker at hun kikket på sin klokke en eller annen gang etter at hun hadde stått opp. *Klokka var da 0240.* Mest sannsynlig er det at hun kikket på klokka etter at bilen hadde forsvunnet nordover Klæbuvn. og etter at det var blitt stille.»

³⁹ Jf. også Adresseavisen 1. desember 1981 fra hovedforhandlingen: «Statsadvokaten sa imidlertid at typebestemmelsen av sæden i dette tilfellet ikke betyr noe for saken, da typen kan forandres ved bakteriologiske påvirkninger og således kan være vanskelig å fastslå.»

⁴⁰ Se Mappe 2, dok. nr. V/33-14.

Etter utvalgets syn var det – hensett til avstanden også mulig for vitnene GuR og PR og HA å høre Sigrids skrik fra åstedet. Disse vitnene bodde i Sunnlandsvegen, henholdsvis 43A og 43, som ligger ca. 600 meter fra Texacostasjonen. Denne tomannsboligen ligger på et høydedrag. I 1976 var det atskillig mindre bebyggelse mellom huset og jordet på Nidarvoll, og lyden ville kunne gå i rett linje opp til beboerne. Natten til 5. september var det omtrent vindstille (0,5 knop).

Også observasjonene fra disse vitnene måtte derfor tillegges betydelig vekt. Utvalget mener imidlertid at observasjonene fra vitner nord for Sunnlandsvegen, måtte tillegges atskillig mindre vekt. Avstanden til jordstykket var lenger, og i tillegg tilsa terrenget – høydedraget ved Sunnlandsvegen at lyden bar atskillig kortere enn om terrenget var flatt.

En av politiets teorier høsten 1976 var at Sigrid Heggheim hadde haiket eller blitt dradd inn i en bil etter at hun skilte lag med AE. Det fremgår av presseklipp fra høsten 1976 at politiet søkte etter biler som var blitt observert i området rundt det antatte drapstidspunkt. Teorien var at bilen hadde kjørt frem til bygningen til Trondhjems Elektromotor AS, og at Sigrid hadde flyktet ut på jordet. Vitnet SB⁴¹ forklarte at han ca. kl. 02.00-02.30 kom kjørende sydover Klæbuveien i drosje forbi Texacostasjonen. På sydsiden av bygningen så en «fraseglengt» bil – som kunne ha vært en rød Volvo Amazon – med parkeringslysene på, åpne dører og nedrullede vinduer. Flere andre vitner forklarte at de hadde sett en rød Volvo Amazon i området på den aktuelle tiden. Politiet ba gjennom avisene om at føreren av bilen måtte melde seg. Dette skjedde ikke. For utvalget fremstår ikke politiets teori om at drapsmannen hadde bil, som usannsynlig.

Etter utvalgets syn måtte i alle fall opplysningene om kvinneskrik fra åstedet natt til 5. september 1976 ca. kl. 02.30 tillegges stor vekt ved tidsfesting av drapet. Vitnene var alle blitt avhørt de første ukene etter at Sigrid ble funnet, og flere av vitnernes forklaringer var forenlige med skrik fra åstedet ca. kl. 02.30. At mange av vitnene tidfestet sine observasjoner med 10 og 20 minutters avvik, endrer ikke dette.⁴² Åstedsrapporten og åstedsfunnene tilsa også at det var meget sannsynlig at

Sigrid hadde skreket i den situasjonen hun opplevde.

I tillegg til at flere vitner hadde hørt kvinneskrik/angstskrik, forelå det også andre indisier som talte for at Sigrid ble drept natt til 5. september 1976. Ingen hadde sett livstegn til Sigrid etter at hun forlot AE natt til søndag 5. september ca. kl. 02.10. Ut fra omstendighetene mener utvalget likevel at det var forsvarlig av påtalemyndigheten å anta at Sigrid kunne ha vært på sin hybel natt til søndag og hele søndagen, uten at noen av de andre beboerne hadde observert henne.

Sigrid ble funnet død med de samme klærne som hun hadde på seg lørdag kveld. Dette talte for at hun ikke hadde vært hjemme siden hun forlot Studentersamfundet. Dette forhold var imidlertid ikke noe sterkt bevismoment.

LOR hadde observert en oransje regnfrakk ved funnstedet ca. kl. 06.00 om morgenen den 5. september. Dette vitneprovot var imidlertid betydelig svekket gjennom den senere forklaringen 24. februar 1978, hvor hun var meget usikker på sine observasjoner. Dette medførte igjen at på det tidspunkt tiltalen ble tatt ut, måtte påtalemyndigheten kunne se bort fra dette beviset. Utvalget mener at det andre avhøret av LOR ble gjennomført på en kritikkverdig måte, men dette var neppe kjent for beslutningstager innen påtalemyndigheten (statsadvokat/riksadvokat) da det ble tatt ut tiltale.

Under gjenopptagelsesprosessen ble det fra Fritz Moens side påpekt at Sigrid ikke hadde ført dagbok søndag 5. september om sine opplevelser dagen før. Dette ble hevdet å være et indisiebevis for at hun var død. Tore Sandberg viste i sin bevisanalyse at Sigrid skrev dagbok både 2. og 3. september, men at det ikke var skrevet dagbok for 4. september, og at dette virket unaturlig dersom Sigrid hadde vært på sin hybel søndag 5. september.⁴³ Utvalget er ikke uenig i dette resonnementet, men tilføyer at det likevel er et bevismoment av begrenset vekt. Dagboken inneholdt eksempler på at Sigrid slo flere dager sammen da hun skrev, slik det også ble påvist fra påtalemyndighetens side for Hålogaland lagmannsrett under gjenopptagelses-saken.

Til støtte for at Sigrid kunne ha gått hjem natt til søndag og reist til byen igjen søndag kveld, viste politiet til vitnet TeS. Han fortalte at Sigrid hadde raggsocker på vorspielet lørdag 4. september, mens hun ble funnet drept med bomullsokker. Dette talte for at hun hadde vært hjemme og skiftet klær etter at hun forlot Studentersamfundet. Dette bevismomentet fremtrer for utvalget som margi-

⁴¹ Mappe 4, dok. nr. V/137.

⁴² Utvalget opplyser at påtalemyndigheten la stor vekt på slike forskjeller under den muntlige forhandlingen i Hålogaland lagmannsrett under gjenopptagelsesprosessen i desember 2001. Politiførstebetjent Hans Vikhals fremla som et hjelpedokument et oversiktskart med angivelse av vitnenes adresser og de angitte tidspunkter.

⁴³ Sandberg 2000 Sigrid-saken side 7-8.

nalt. Sigrid Heggheim kunne eventuelt ha lånt et par raggsocker under vorspielet,⁴⁴ eller vitnet TeS kunne ha husket feil. Dessuten var det flere vitner som mente at Sigrid hadde joggesko lørdag kveld.

I tillegg støttet politiet seg til obduksjonsrapporten. Denne viste at Sigrid hadde matrester i magen som var ufordøyet, noe som viste at Sigrid hadde spist de siste 3-4 timene før hun ble drept. Ingen av vitnene som forklarte seg om Sigrids bevegelser i Studentersamfundet, nevnte at hun hadde spist noe. Til dette bemerker utvalget at i henhold til obduksjonsrapporten dreier det seg om 50 ml ufordøyde matrester. Dette er meget lite og tilsvarende en sjokolade eller noen chips. Sigrid kunne godt ha spist slik mat på Studentersamfundet uten at etterforskningen hadde avdekket dette.

Politiet la videre vekt på forklaringen fra vitnet HL, som mandag 6. september fra sitt kjøkkenvindu observerte Sigrids regnfrakk ute på jordet. HL kunne imidlertid ikke utelukke at regnfrakken også lå der søndagen. Rutinene for frokost var annerledes om søndagen. Etter utvalgets syn hadde HL's vitneutsagn liten vekt som bevis for at Sigrid først ble drept søndag kveld.

Dette vitneutsagn ble imidlertid tillagt større bevisverdi av statsadvokaten enn det var grunnlag for. Utvalget viser til statsadvokatens redegjørelse til Frostating lagmannsrett av 9. november 1981 på side 8, hvor det ble uttalt om HL: «Han mener gjenstanden ikke var der søndag.» Utvalget har gjennomgått ekteparets politiforklaringer og kan ikke se at det var støtte for en slik påstand. Utvalget opplyser at HL forklarte seg som vitne fredag 4. desember 1981 for Frostating lagmannsrett. Ifølge VG og Arbeider-Avisa 5. desember 1981 forklarte han i retten at «flekken» også kunne ha vært der om søndagen, og han kunne ikke ta stilling til hvilken av de to alternativene som var mest sannsynlig.⁴⁵

Politiet viste i tillegg til at vitnet ODM luftet hunden sin både søndag og mandag, men at det først var mandag at hunden oppførte seg uvanlig. Også dette bevismomentet måtte for påtalemyndigheten fremstå som marginalt.

Sammenfatningsvis bemerker utvalget at de bevismomenter som kunne tale for at Sigrid Heggheim ble drept natt til mandag 6. september, var meget svake sammenholdt med de bevismomenter som talte for at hun ble drept natt til søndag.

Utvalget legger til grunn at når politiet endret syn med hensyn til drapstidspunktet, skyldtes dette i det alt vesentlige mistanken mot Fritz Moen og det forhold at han hadde alibi natt til 5. september. Utvalget finner støtte for denne oppfatningen gjennom den etterforskningen som fant sted høsten 1977 og våren 1978, og i de vitneprov som fremkom senere under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett, spesielt mandag 7. desember 1981.⁴⁶

Utvalget mener videre at politiet våren 1978, da tiltale ble tatt ut i Torunn-saken, anså Fritz Moens alibi natt til søndag 5. september og bevisene for at Sigrid faktisk ble drept denne natten, som de største bevismessige hindre for at det også kunne tas ut tiltale mot Fritz Moen for drapet på Sigrid Heggheim. Da Moen tilsto drapet på Sigrid høsten 1980, endret dette bevisbildet betydelig. Men fortsatt måtte spesielt noen av vitnene som hadde opplevd kvinneskrik fra åstedet natten til 5. september, anses problematiske ved avgjørelsen av om tiltale skulle uttas.

Utvalget finner også grunn til å knytte en bemerkning til på hvilket tidspunkt politiet endret syn på drapstidspunktet. Etter utvalgets syn skjedde dette antagelig allerede høsten 1977, og i alle fall per februar 1978, da det ble tatt ny forklaring av LOR. Utvalget viser for øvrig til Eirik Stedje, som under det som er betegnet «samtale» 13. april 1978, foreholdt Fritz Moen at man trodde drapet på Sigrid skjedde enten 4. eller 5. september 1976. Dette samsvarer ikke godt med den redegjørelse som senere ble gitt av politiavdelingsjef Klegseth 12. mars 1981 om dette punkt. Klegseth skrev:⁴⁷

«Etterforskningen i «Sigrid-saken» ble intensivert en tid etter at «Torunn-saken» var pådømt i Frostating lagmannsrett 29.5.1978. Dokumentene ble gjennomgått på nytt, og man ble da klar over at det ikke var sikre holdepunkter for tidspunktet når drapet var begått. Det sikreste syntes å være innenfor tidsrommet fra hun skilte lag med vitnet AE, dok. V/30 den 5.9.1976 kl. 0215 ved Lerkendal og frem til første observasjon på åstedet av vitnet HL, dok. V/132 mandag 6.9.1976 kl. 0900.»

Etter utvalgets syn er denne beskrivelsen misvisende. For det første skjedde det ingen etterforskning i Sigrid-saken fra Torunn-saken ble pådømt, og fram til oktober 1980. For det andre hadde politiet i Trondheim lenge før pådømmelsen av drapet

⁴⁴ Dette påpekte da også lagmannen under rettsbelæringen i desember 1981, jf. punkt 9.16.3.2.

⁴⁵ Utvalget opplyser for øvrig at påtalemyndigheten fortsatte med å tillegge vitneutsagnet fra HL den samme overdrevne beviskraft under gjenopptagelsesprosessen for Hålogaland lagmannsrett i år 2000-2001.

⁴⁶ Se avisreferat fra denne rettsdagen, og da spesielt referat fra avdelingssjef Klegseths forklaring i Arbeider-Avisa 8. desember 1981, jf. punkt 9.8.

⁴⁷ Mappe 1, dok. nr. II/11.

på Torunn i mai 1978 hatt det syn at Sigrid kunne ha blitt drept et døgn senere enn først antatt, og da slik at Fritz Moen var gjerningsmannen.

8.4.5.3 *Politiavhørene av Fritz Moens bekjente i Døveforeningen/hybelhuset*

Avhørene av Fritz Moens bekjente i døvemiljøet omhandlet Moens opptreden, utseende og bekledning i september 1976. Disse avhørene styrket mistanken mot Fritz Moen som drapsmann. Særlig gjaldt dette de vitner som observerte Fritz Moen de nærmeste dagene etter 5. september 1976. Dette gjaldt OIF, som fortalte at Fritz Moen den 8. september hadde kloremarker i ansiktet. Det gjaldt også GH, som fortalte at Moens klær den 10. september var fulle av mold, og at jakken var blodete på venstre arm, samt at det var blod nedover venstre bukselår.

En svakhet ved disse vitneprovne var imidlertid at det var gått over ett år fra vitnenes observasjoner i september 1976 og frem til avhørene ble tatt høsten 1977.

Politiet hadde også undersøkt om Fritz Moen hadde oppholdt seg på sin daværende bopel, Frelsesarmeens herberge, Hvedingsveita, om kvelden søndag 5. september 1976. I henhold til bestyreren var det ikke registrert at han kom hjem denne kvelden. Dette talte for at Fritz Moen hadde vært ute sent, gjerne utover natten. Fraværprotokollen var imidlertid ikke til å stole på. Det var f.eks. ikke registrert at Moen var fraværende natt til 5. september 1976, da han var i Selbu.

8.4.5.4 *Betydningen av likhetstrekkene mellom drapene på Torunn og Sigrid*

Da tiltale ble tatt ut i 1981, var Fritz Moen dømt for drapet på Torunn Finstad. Påtalemyndigheten måtte i 1981 legge til grunn at Fritz Moen faktisk hadde begått dette drapet. På grunn av de store likhetstrekkene mellom drapene talte meget for at den som hadde drept Torunn Finstad, også måtte ha drept Sigrid Heggheim:

- Begge var unge studenter – ca. 20 år.
- Begge kom fra dans i Studentersamfundet.
- Begge åstedene ligger sør-øst for Studentersamfundet og i gangavstand fra Studentersamfundet.
- Begge ble drept på et relativt øde sted, en regntung natt og omtrent på samme årstid (september/oktober).
- Det dreier seg i begge tilfeller om et seksualdrap (voldtekt).
- Begge ble slått i hodet.

- Begge ble kvalt/forsøkt kvalt med hettesnor rundt halsen.
- Begge ble kledd naken (Torunn kun nedentil).
- I begge tilfeller ble klærne kastet av sted.

Spesielt i forhold til Fritz Moens forklaringer i de to straffesakene, kunne det påvises flere likhetstrekk:

- Han hadde drukket alkohol og var beruset.
- Han ville ha kvinnfolk og oppnå samleie.
- Han dunket jentenes hode; mot et rekkverk i Torunn-saken og mot en murvegg i Sigrid-saken. Begge forklaringene var forenlige med de skader som ble funnet på jentene. For eksempel var det påviste vinkelformede merket på Sigrids hals/hake forenlig med at hun var blitt dunket mot et betongfremspring ved bygningen.
- Han slepte deretter jentene et stykke over jordet/sletten.
- Han kvalte/forsøkte å kvele jentene.
- Han tok av klærne nedentil og kastet bukse og truse.
- Han voldtok/forsøkte å voldta.

Utvalget antar at dommen i Torunn-saken inngikk som en viktig del av beslutningsgrunnlaget da påtalemyndigheten tok ut tiltale i Sigrid-saken.

8.4.5.5 *Betydningen av Fritz Moens personlighet. De psykiatriske sakkyndige*

I tillegg til domfellelsen for drapet på Torunn, kom de bevis som politiet hadde om Fritz Moens person og karaktertrekk, slik disse ble fremstilt gjennom de rettspsykiatriske erklæringene og tidligere dommer, herunder domfellelsen i Torunn-saken. Fritz Moen hadde en personlighet som kunne tilsi at han kunne ha gjennomført drapet på Sigrid, jf. om Moens personlighet foran under kapittel 2.

8.4.6 **Nærmere om troverdigheten av Fritz Moens tilståelse i Sigrid-saken**

8.4.6.1 *Fritz Moen forklarte seg om en sterkt ruspåvirket handling fire år tidligere*

Ved vurderingen av mangler og feil i Fritz Moens tilståelse høsten 1980 sammenholdt med åstedfunnene, måtte det tas hensyn til at Fritz Moen ga sine forklaringer ca. fire år etter at Sigrid ble drept. Det måtte videre tas hensyn til at Moen forklarte at han den aktuelle kvelden var sterkt beruset. Han hadde drukket nesten ½ flaske brennevin og flere flasker exportøl. Selv om det også ble lagt til grunn at Fritz Moen hadde en god hukommelse, ville

store mengder alkohol selvsagt kunne ha påvirket Moens hukommelse betydelig.

8.4.6.2 *Fritz Moens tilståelse den 22. oktober 1980 sammenholdt med åstedsfunnet*

Fritz Moens tilståelse den 22. oktober 1980 ga i grove trekk en tilforlatelig forklaring på gjennomføringen av drapet på Sigrid.⁴⁸ På flere punkter stemte den overens med åstedsfunnet, og fremsto av den grunn som troverdig.

Men tilståelsen inneholdt også flere mangler, feil og unøyaktigheter sammenholdt med åstedsfunnet. Særlig var Fritz Moens uriktige påvisning av åstedet påfallende. Den 22. oktober forklarte Moen at han trakk Sigrid 2 ½ meter fram fra murveggen, hvoretter han tok av henne klærne. Sigrid ble funnet ute på jordet 50 meter fra murveggen. I tillegg kunne Moen ikke huske at han hadde hatt noe rundt halsen hennes. Sigrid ble funnet med snor, bluseerme og bysteholder knyttet rundt halsen.

Tilståelsen 22. oktober inneholdt også en del andre uriktige opplysninger, som imidlertid må tillegges mindre vekt ved vurderingen av om Moen tilsto en handling som han selv hadde utført. Dette gjaldt følgende deler av forklaringen:

(i) Han forklarte at Sigrid hadde en rødlig jakke og at hun enten hadde olabukse eller kjole. Etterpå forklarte han at hennes langbukse var blåsort, men virket litt glattere enn olabukse.

Sigrid ble funnet med en oransje regnjakke og dongeribukse.

(ii) Han forklarte at han tok av henne begge skoene, og disse trodde han var blå med gummisåler. Han kastet klærne 5-10 meter fra seg – bort fra huset. Sigrid ble funnet med den ene skoen på. Skoene var brune. Hennes klær ble funnet nær Sigrid ute på jordet.

(iii) Han fortalte at Sigrid ble stygg i ansiktet etter slagene med flasken. Sigrid var ikke stygg i ansiktet, men hun hadde et sår i hodet som var forenlig med det Moen ellers forklarte den 22. oktober, nemlig at han flere ganger hadde dunket henne i hodet med en flaske.

(iv) Han forklarte at han tok av henne en blågrønn bluse. Sigrids bluse var sort.

(v) Han sa at han forsøkte å få samleie med henne, men at han ikke fikk det til. Han gjorde ikke mer med henne, men la litt gress over henne. De objektive funn tydet på at Sigrid var blitt voldtatt, og det var sæd i hennes vagina. Åstedsrapporten viser ikke at det var gress over henne.

8.4.6.3 *Utvikling av Fritz Moens tilståelse fra avhør til avhør*

I dagene etter den 22. oktober 1980 ga Fritz Moen stadig nye forklaringer. Det skjedde en utvikling av hans tilståelse med stadig flere detaljer som passet med åstedsfunnet. Fritz Moens forklaring av 29. oktober fremsto isolert sett som troverdig. De ulike forklaringene som Moen ga i dagene fra 22. til 29. oktober, bar imidlertid preg av stor usikkerhet fra Moens side med hensyn til hva som faktisk skjedde.

Sigrid ble funnet ute på et jorde med til dels høyt gress, ca. 50 meter fra det sydvestre hjørnet på bygningen til Trondhjems Elektromotor AS. I Moens første tilståelse 22. oktober 1980 forklarte han som nevnt at han etter å ha slått Sigrid bevisstløs, la henne ned ved siden av bygningen, ca. 2 ½ meter fra murveggen. Også under rekonstruksjonen om kvelden 22. oktober påviste Moen åstedet klart uriktig, ved å si at han plasserte henne ute ved kanten av den grusbelagte plassen etter at han hadde slått henne i svime.

Det var først i politiavhør neste dag, den 23. oktober, at Fritz Moen endret sin forklaring og fortalte at han dro Sigrid 30-40 meter bort fra bygningen og ut på jordet. Dette politiavhøret varte i over fem timer, og det er kun protokollert 1 ½ side. Avhørsprotokollen viser ikke om det ble stilt spørsmål til Fritz Moen om hvorfor han hadde endret oppfatning når det gjaldt åstedet.

Utvalget bemerker at Moen under enkelte avhør også kom med direkte uriktige opplysninger. Et eksempel på dette er da han den 24. oktober forklarte at han tok flasken som var knust, og «med denne ripet han henne på brystet og maven». I avhørsrapporten ble det imidlertid samtidig tilføyd at han «er usikker på dette, han bare tror det».

De fleste feil og svingninger i Moens forklaringer var likevel i mindre grad egnet til å svekke troverdigheten av hans tilståelse. Utvalget påpeker følgende forhold:⁴⁹

⁴⁸ Politiet hadde tre år tidligere, i 1977-1978, avhørt Fritz Moen flere ganger som mistenkt for drapet på Sigrid. Det fremgår av avhørsrapporten den 8. november 1977 at politiet den dagen viste Fritz Moen åstedet på Nidarvoll ved hjelp av et bykart. Både av den grunn og gjennom media og i samtaler med andre visste Fritz Moen i 1980 at drapet hadde skjedd nær bygningen til Trondhjems Elektromotor AS.

⁴⁹ Alle avhørene fra denne perioden finnes i Mappe 6, dok. nr. IX/15, se også *Vedlegg 7*. I det videre vises til de ulike avhør ved dato. Rekonstruksjonen finnes i Mappe 1, dok. nr. III/19.

Hvor mange meter fra hjørnet på bygningen sto han?

- 5-7 m (22. oktober)
- 2 m (23. oktober)
- 2-3 m (29. oktober)

Hvor mange slag med ølflasken første gang?

- 4-5 ganger (22., 23. oktober)
- Flere - 4-5 slag mot hodet (22. oktober rekonstruksjon)
- Antall ikke spesifisert, men flere ganger (27. oktober)
- Flere, helt til hun var over ende på bakken (29. desember)

Ble hun slått med flaske også etter at hun var trukket rundt hushjørnet?

- Ja (22. oktober s. 12 - mer usikkert s. 13, 24. oktober)
- Nei (22. oktober rekonstruksjon, 23., 27. oktober)
- Uklart, husker ikke sikkert (29. oktober)

Hvor mange slag med ølflasken på den andre siden av hushjørnet?

- Flere ganger, i ansiktet og på kjeven (22. oktober)
- Noen ganger (24. oktober)

Dunket han hodet hennes mot veggen i to omganger (på ulike sider av huset)?

- Nei (22., 24. oktober)
- Ja (22. oktober rekonstruksjon, 23. oktober, 27. oktober)
- Ikke sikker (29. oktober)

Dunket hodet hennes der han slo henne ned mot hva?

- Murvegg (22. oktober rekonstruksjon)
- Veggen (23. oktober)
- Murveggen, kan ikke si noe om betongkloss (27. oktober)
- Veggen, kan ikke huske/si noe om betongkloss (29. oktober)

Dunket hodet hennes på andre siden av hushjørnet mot hva?

- Veggen, beskrevet som en ru murvegg (22. oktober)
- Murvegg (22. oktober)
- Husveggen (23. oktober)
- Veggen (24. oktober, 27. oktober)

Hvor mange dunk der han slo henne ned?

- Flere ganger (22., 29. oktober)
- Flere - 4-5 (22. oktober rekonstruksjon)

- 4-5 ganger (23. oktober)

Hvor mange dunk mot hodet på den andre siden av hushjørnet?

- Muligens 4-5 ganger (22. oktober rekonstruksjon)
- 4-5 ganger (23. oktober)
- Antall ikke spesifisert (27. oktober)
- Antall ikke spesifisert, usikker (29. oktober)

Underlaget der han la henne?

- Ikke sikker på om det var gress (22. oktober s. 12)
- Uklart om gress eller sand (23. oktober)
- Det var gress (22. oktober, 22. oktober rekonstruksjon, 24., 27., 29. oktober)

Ytterjakken?

- En rødlig jakke, enten dynejakke eller anorakk (22. oktober)
- Rød jakke (22., 23., 24., 29. oktober)
- Regnjakke eller en type dynejakke, ganske myk, ikke helt tynn (27. oktober)
- Regn-vinyljakke (29. oktober)

Tok av sko?

- Sikker på begge (22. oktober)
- Mener begge (22. oktober)
- En eller begge (24., 27. og 29. oktober)

Flyttet liket på sletten?

- 2-3 m ned skråning til fordypning, kastet eller skjøv henne ned en skråning - skråningen var imidlertid «ikke så bratt» som skråningen der Moen plasserte liket under rekonstruksjonen (22. oktober rekonstruksjon)
- 3 m litt nedover, til et lavere sted (28. oktober)
- 3 m til lavere terreng, rullet henne litt, dro henne noe (29. oktober)

Smykker?

- Så bare øredobber, så ikke om hun hadde andre smykker/ringer, tok ikke med seg noe (24. og 27. oktober)
- Tok halssmykke, vanskelig å huske om han tok ring (28. oktober),
- Tok halssmykke og tror muligens at han tok ring (29. oktober)

Tildekket henne med jakken?

- Ikke omtalt (22. og 24. oktober)
- Ja (27., 28., 29. oktober)

La litt gress over henne?

- Ja, men ikke helt tildekket (22. oktober)

- Ja (22. oktober rekonstruksjon)
- Ikke omtalt (23. oktober)
- Plukket mye gress, 30-40 ganger, nesten helt tildekket (24. oktober)
- Ja (28. oktober)
- Plukket flere ganger, «det ble ikke så tett over bena» (29. oktober)

Når og hva som skjedde da han var tilbake onsdag?

- Midt på dagen (ikke borttil liket), onsdag kveld (borttil) (22. oktober)
- I nærheten to ganger onsdag, men ikke helt borttil (22. oktober rekonstruksjon)
- Midt på dagen, om kvelden (lette i 15-20 min, men fant henne ikke) (28. oktober)
- Midt på dagen/om formiddagen (ikke borttil liket), om kvelden (så, men fant henne ikke) (29. oktober).

8.4.6.4 *Mangler og feil ved Fritz Moens endelige tilståelse per tiltaletidspunktet sammenholdt med åstedfunnet*

Som nevnt fremkom Moens endelige tilståelse av 29. oktober gjennom en utvikling over flere avhør. Men også denne tilståelsen inneholdt flere mangler og feil sammenlignet med åstedfunnene:

- Fritz Moen forklarte fortsatt at han ikke hadde fullbyrdet samleie med Sigrid. Men sæd ble funnet i vagina.
- Moen forklarte at han ikke hadde knyttet snor rundt Sigrids hals. Han forklarte at han knyttet jakkeermet to ganger rundt halsen, og at han stappet det ene ermet inn i munnen hennes. Men det var bluseermet som var knyttet rundt halsen hennes, og som var stappet inn i hennes munn.
- Han forklarte at han kastet buksen og trusen hver for seg, mens trusen ble funnet inne i buksen.
- Han forklarte at Sigrids bukse var blåsort, men virket litt glattere enn olabukse, mens Sigrids bukse var en dongeribukse. Strikkejakken ble ikke nevnt.

Disse feilene tilsa likevel ikke at politiet nødvendigvis sto foran en falsk tilståelse.

Fritz Moen forklarte også at han knuste ølflasken mot murveggen. Men åstedrapporten viste ikke at det ble funnet glassrester fra en ølflaske ved bygningen. Derimot ble det funnet glassrester av mineralvannsflasker ute på jordet. Til dette bemerker utvalget at det hadde gått fem arbeidsdager fra søndag kveld til Sigrid ble funnet. Trondhjems Elektromotor AS kunne meget vel ha rengjort den

aktuelle plassen denne uken. Eventuelle glasskår langs denne bygningen hadde for øvrig neppe vært ansett som særlig relevant informasjon for åstedsgranskerne i september 1976.

8.4.6.5 *Påtalemyndighetens sentrale bevis for at Fritz Moen i 1980 forklarte seg om noe selvopplevd*

8.4.6.5.1 *Innledning*

Sentralt under hovedforhandlingen i 1981 og også under gjenopptagelsesprosessen har vært de bevis som talte for at Fritz Moen ga en tilståelse om forhold som bare drapsmannen kunne kjenne til. Det var på det rene at Fritz Moen leste aviser, og på det tidspunkt da han ble avhørt høsten 1980, kunne han meget vel ha blitt kjent med de detaljer om drapet på Sigrid som hadde vært fremme i media.

8.4.6.5.2 *Hva hadde stått i avisene?*

Utvalget gjengir følgende fra avisenes omtaler av åstedfunn og etterforskningen høsten 1976 vedrørende drapet på Sigrid:

Dagbladet 13. september 1976:

«hun ble funnet sist lørdag på en grasbevokst slette og det var gjort svært lite for å skjule liket. Klær hun hadde på seg, ble funnet slengt omkring på åstedet.»

Avisen hadde bilder av klærne til Sigrid, og da med underoverskriften:

«Slike klær hadde Sigrid Heggheim på seg: orange regnfrakk, blå dongerybukser og brune joggesko. Under regnfrakken hadde hun en brun strikkejakke med lys brune og hvite striper øverst.»

Adresseavisen 14. september 1976:

«Hos politiet hersker det nå ingen tvil om at Sigrid ble utsatt for en seksualforbrytelse, og at det må ha foregått en voldsom kamp bak bensinstasjonen i krysset ved Omkjøringsveien og Klæbuveien. Pikens klær ble funnet spredt over et forholdsvis stort område. I går ettermiddag fant også to gutter en BH i samme området, men et stykke fra det området hvor de øvrige klærne ble funnet. Det ble også funnet en del skillemynt på stedet hvor piken ble funnet naken og til dels ille tilredt. Hun hadde blant annet et større sår i hodet, men noe slagvåpen er ikke funnet.

...

Ettersom det tydeligvis må ha foregått en voldsom kamp mellom piken og drapsmannen,

er det ikke umulig at mannen kan ha skrammer i ansiktet.»

Arbeider-Avisa 14. september 1976:

«Sigrid Heggheim var naken da hun ble funnet. Det eneste hun hadde på seg var halvsokker og ei sko. Klærne var spredd over et 15-20 meter stort område. Liket var lemlestet, men det er ikke benyttet våpen av noe slag. I hodet hadde avdøde et stort sår...»

VG 14. september 1976:

«Piken ble kvalt – hva som ble brukt til å strangulere vil politiet holde for seg selv. Antagelig er det et klesplagg eller pikens halskjede. I et hvert fall ble hun kvalt med en gjenstand som ikke kan identifisere gjerningsmannen, ifølge etterforskningslederen, førstebetjent Wathne.»

VG 13. september 1976:

«Sporene på funnstedet og på liket bar bud om en hard kamp mellom de to, og det er slett ikke umulig at Sigrid kan ha greid å tilføye drapsmannen skader i form av for eksempel klør i ansiktet.»

VG 15. september 1976:

«Gresset på store deler av det åpne jorden er nå slått for hånd. Politiets teknikere har funnet mange tomflasker i gresset – en av flaskene kan ha vært brukt til å slå piken halvt bevisstløs.»

Arbeider-Avisa 15. september 1976:

«De medisinske undersøkelser av offeret viser at Sigrid var tilføyd et kraftig slag i hodet med en stump gjenstand. Hun var kvalt, og på kroppen er det funnet flere mindre sår som man har visse problemer med å finne årsaken til. Det er ikke påvist noen fullbyrdet voldtekt.»

VG 17. september 1976:

«Kriminalsjef Per Brodahl i Trondheim har gitt ordre om at en mur av taushet nå skal legges rundt opplysningene fra åstedet på Nidarvoll.»

I Adresseavisen 17. september 1976 sa politiet at de ikke ville:

«fortelle hvilken tilstand liket var i, hva slags andre skader det eventuelt var blitt påført etter kvelningen. Selve kvelningsmåten vil politiet heller ikke komme inn på, og man er meget tilbakeholden med å fortelle hva som er funnet av interesse på stedet.»

I VG 25. september 1976 ble det uttalt at det skulle ha vært funnet tekniske spor på åstedet som kunne føre til at en identifisert mistenkt person kunne knyttes direkte til forbrytelsen: «Muligens

er det et meget godt sko-avtrykk fra gjerningsmannen»

Adresseavisen 16. oktober 1976:

«...Politiet vil... avkrefte ryktene om at liket var ille tilredt eller skåret opp på en bestialske måte. Dette er ikke tilfelle, liket bar ikke andre merker enn det hadde fått som følge av drapsårsaken, som var kvelning, slaget i hodet og at det hadde ligget ute en uke.»

I Adresseavisen 2. november 1976 ble det uttalt at drapsmannens blodtype var bestemt. Det var også uttalt at Sigrid var både voldtatt og drept, og at det var gjort sædfunn.

I november/desember 1976 skrev VG at politiet var:

«temmelig sikre på at drapsmannen fjernet en ring fra Sigrids finger. Etter det VG har grunn til å tro, er det flere gjenstander som tilhørte Sigrid som politiet ikke har klart å finne igjen etter drapet. En politi-teori er at morderen også har fjernet disse etter ugjerningen.»

Adresseavisen 30. august 1977 viste bildet av Sigrids ring samtidig som det ble reist spørsmål om drapsmannen tok den, og publikum ble anmodet om å kontakte politiet dersom de hadde kjennskap til ringen.

Utvalget gjengir følgende fra avisomtalen den 8. og 10. oktober 1977, hvor Sigrid-drapet ble sammenlignet med drapet på Torunn:

I VG lørdag 8. oktober 1977 ble det uttalt at Torunn ble drept på samme måte som Sigrid. Blant annet ble det uttalt at hun ble «strupt med et klesplagg».

VG 10. oktober 1977 hadde overskriften: «Dobbeltmorder med blodtype A»:

«Politiet er nå ganske overbevist om at det er en dobbeltmorder man leter etter i Trondheim. Og derfor kan det med stor sikkerhet påstås at Torunn Finstads morder er en mann med blodtype A.

De to drapene i Trondheim er rene tvillingforbrytelser.»

Under overskriften «Samme morder?» forsatte avisen samme dag:

«Politiet innretter nå sin etterforskning ut fra bl.a. følgende teori: Torunns morder er den samme som drepte 21-årige Sigrid Heggheim for 13 måneder siden. For omstendighetene er så godt som identiske:

- Sigrid ble antastet, voldtatt og myrdet i en uopplyst skråning ved siden av den beinvei-

en hun hadde valgt. Samme skjebne rammet Torunn.

- Etter udåden ble Sigrid dratt gjennom høyt gress, før hun ble etterlatt død. Torunn led samme skjebne.

...

- Sigrid var iført langbukse, og hadde bluse, med en gul regnjakke utenpå. Torunn var nesten kledd likedan, regnjakkene var nesten identiske!»

8.4.6.5.3 Tilsto Fritz Moen omstendigheter som bare drapsmannen kunne kjenne til?

Som det fremgår ovenfor, hadde dagsavisene omtalt likfunnet, klærne og åstedet. Men ifølge påtalemyndigheten var følgende forhold ikke omtalt i nyhetene:

- at et erme var rundt halsen
- at det var knute på ermet
- at det var knebel i munnen
- at knebelen var et erme
- at ermet var stappet i munnen til Sigrid slik at det ble vrent inn i seg selv
- at liket lå på ryggen
- at det ene benet var bøyd i kneet og sto opp

Dette er forhold som statsadvokaten la stor vekt på under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett. Dette er også forhold som ble tillagt stor vekt av Hålogaland lagmannsrett i 2001/2002 da denne domstolen ikke tillot gjenopptagelse.

Til disse punktene vil utvalget bemerke:

Ad: at et erme var rundt halsen

I VG lørdag 8. oktober 1977 var det uttalt at Torunn ble drept på samme måte som Sigrid, og da slik at hun ble «strupt med et klesplagg». Åstedsfunnet viste at det var et bluseerme rundt halsen til Sigrid. Utvalget påpeker at det først var i avhøret den 27. oktober, det tredje avhøret etter Moens tilståelse 22. oktober, at Moen kom med den opplysningen at han brukte et erme. Det han da fortalte, var at han surret jakkeermet rundt halsen hennes. Moen kunne imidlertid ikke huske at det også var en bysteholder og en snor rundt halsen.

Ad: at det var knute på ermet

Heller ikke denne opplysningen fremkom i tilståelsen den 22. oktober. At det var en knute på ermet benektet Moen i avhøret den 27. oktober: «Han mener sikkert at han ikke hadde knute på det som var rundt halsen, men han fikk strammet til hårdt likevel.» Han fortalte videre at han tok ermet vekk fra halsen før han forlot henne.

Det var først under rekonstruksjonen den 31. oktober at han trodde at han hadde satt knute på ermet. Samtidig uttalte han at han ikke var sikker på det.

Ad: at det var knebel i munnen og at knebelen var et erme

Åstedsfunnet viste at Sigrid ble funnet med enden av et bluseerme (39 cm) inn i munnen. Det Fritz Moen forklarte var at han «stappet noe av jakken inn i munnen hennes». Denne forklaringen stemte godt med det objektive funn. Opplysningen om bruk av knebel i munnen er såpass spesiell at den er egnet til å styrke tilståelsens troverdighet betydelig. Utvalget påpeker imidlertid at dette er en omstendighet som Moen først forklarte i avhøret den 27. oktober.

I sin forklaring 29. oktober brukte Moen uttrykket «noe av jakken», men under rekonstruksjonen den 31. oktober brukte han ermet som knebel. Utvalget antar at ermet vel måtte fremtre som en naturlig del av plagget til bruk som en knebel.

Ad: at ermet var stappet i munnen til Sigrid, slik at det ble vrent inn i seg selv

Utvalget kan ikke se at Fritz Moen forklarte at ermet ble vrent inn i seg selv. Den 27. oktober forklarte han at han stappet noe av jakken inn i munnen hennes, og at han stappet flere ganger slik at munnen ble full.

Ad: at liket lå på ryggen

Det er intet spesielt med dette utsagn. Det var naturlig å anta at Sigrid Heggheim enten lå på ryggen eller på magen.

Ad: at det ene benet var bøyd i kneet og sto opp

Fritz Moen forklarte 22. oktober 1980 at: «Hun lå på ryggen litt på skjeve. Hodet var vridd litt over mot høyre. En arm var langs kroppen og en litt utover. Det ene benet var rett, men det venstre var litt bøyd opp ved kneet.»

Beskrivelsen samsvarte bare delvis med åstedsrapporten, hvor det fremgikk:

«Liket lå på ryggen i lengderetning nord/syd og med hodet mot nord. Hodet var vridd noe over mot høyre. Armene lå utstrakt langs sidene og de sprikte noe ut fra kroppen. Den venstre armen sprikte noe mer enn den høyre. Hendene var løst knyttet og de hvilte mot underlaget med lillefingersiden. Bena lå utstrakte og sprikte omtrent 30 cm ved føttene.»

I sin forklaring 22. september 1976 uttalte vitnet ErM, som først fant liket, at det lå på ryggen, og at «det venstre beinet stakk ut i luften, et lite stykke over bakken. For ham virket det helt stivt, og ikke noen knekk i kneet e.l.» Under sin forklaring til politiet 23. september forklarte han at liket måtte være flyttet. Opprinnelig lå det slik at venstre ben stakk ut i luften, et stykke over bakken. I avhøret den 19. november fortalte han at det «venstre beinet lå også noe høyere enn det høyre».⁵⁰ Ingen av disse forklaringene støttet imidlertid opp under at Sigrids kne skulle ha vært bøyd.

Derimot fantes det støtte for at Sigrids kne skulle være bøyd, i en egenrapport av politibetjent Kjell Reitan datert så sent som 14. oktober 1980.⁵¹ Kjell Reitan skrev i 1980 at han den 19. november 1976 var sammen med ErM på funnstedet. ErM skulle den gang ha fortalt at da han første gangen fant liket, lå det ene benet ikke plant med bakken, men det «var trukket noe opp med bøy i kneledet». Denne forklaringen fremgår ikke av avhørsrapporten den 19. november 1976. Utvalget viser til at da politibetjent Reitan skrev sin egenrapport i 1980, var det gått ca. fire år siden han hadde hatt samtalen med ErM. I 1980 var ErM død, og det var ikke mulig å trekke ham inn som vitne om spørsmålet.

Etter utvalgets syn fremsto Fritz Moens forklaring om Sigrids venstre bøyde ben som et marginalt bevis for vurderingen av tilståelsens troverdighet.

8.4.6.6 Andre sider ved forklaringen som styrker dens troverdighet. Sykkelstativet. Sigrid hadde tom urinblære. Sigrids halsmerke

Under rekonstruksjonen 22. oktober 1980 sto det et sykkelstativ ved bygningen til Trondhjems Elektromotor AS. Fritz Moen uttalte da at sykkelstativet ikke sto der i 1976, da han slo Sigrid i hodet med en ølflaske. På politiets forespørsel bekreftet Trondhjems Elektromotor AS at sykkelstativet først ble satt opp i mai 1980.⁵²

Fritz Moens opplysning om sykkelstativet var derfor et moment som klart talte for at han hadde tilstått en selvopplevd handling. Avgjørende var påvisningen selvsagt ikke, idet utsagnet knyttet Fritz Moen til stedet, men ikke nødvendigvis til gjerningen. Moen kunne ha vært på åstedet flere ganger høsten 1976 etter at han hadde hørt om drapet på Sigrid, og han hadde da selvsagt ikke sett

noe sykkelstativ. Utvalget viser til at ekteparet Thomassen hadde observert Fritz Moen på Nidarvoll høsten 1976.

Utvalget viser også til at Fritz Moen forklarte at han så Sigrid Heggheim gå bak bygningen til Trondhjems Elektromotor AS for å late vannet. Denne delen av forklaringen er forenlig med obduksjonen, som viste at Sigrids urinblære var tom.

Fritz Moen forklarte dessuten at han dunket Sigrids hode mot murveggen på bygningen. Det var påfallende at Sigrid var påført et vinkelmerke på hake og hals som kunne stemme med at hennes hode var blitt dunket mot betongfremspringet på hjørnet av bygningen. Utvalget viser til den åstedsundersøkelse som politiet gjennomførte den 27. november 1980, hvor politibetjent Sten Hjertaaas var figurant. Under denne åstedsundersøkelsen deltok som nevnt patologene A. Ødegaard og Olav A. Haugen, og de konkluderte med at skadene som var påført Sigrid, var forenlige med at hun kunne ha blitt dunket nettopp mot dette betongfremspringet.

8.4.6.7 Utvalgets konklusjon med hensyn til troverdigheten av Moens tilståelse på tiltale-tidspunktet

På det tidspunkt tiltale ble tatt ut, hadde Fritz Moen tilstått drapet på Sigrid gjennom flere forklaringer for politiet. Dersom man sammenholder Moens ulike tilståelser med åstedsrapporten, foreligger det flere feil. Feilene knyttet seg til:

- åstedsangivelse
- opplysningene om Sigrids klær
- at han ikke kunne huske at noe var knyttet rundt halsen
- at det ikke fant sted samleie
- at han tok av henne begge skoene
- at han ripet Sigrid opp på brystet med en knust flaske mv.

I tillegg vinglet Fritz Moen meget med hensyn til detaljene. Han ga også opplysninger som var tvilsomme, som f.eks. at han holdt knebelen for munnen til Sigrid i 20-30 minutter, og at han skar seg i ansiktet. Flere av de riktige opplysningene han kom med, gjaldt spørsmål der sannsynligheten for å svare rett var 50 %. Eksempelvis svarte han at jakken hadde knapper, og at det var glidelås i buksen.

At forklaringene inneholdt en del feil og usikkerhet om detaljer, måtte kunne sees i lys av at Fritz Moen ga sin forklaring om drapet hele fire år etter at handlingen skjedde. Han var også i en opphisset sinnstilstand. Moen har videre forklart at

⁵⁰ Jf. Mappe 2, dok. nr. V/1.

⁵¹ Mappe 2, dok. nr. V/1.

⁵² Jf. Mappe 1, dok. nr. III/21.

han på handlingstidspunktet var sterkt beruset. Men manglende hukommelse fire år senere forklarer likevel ikke at Fritz Moen den ene dagen husket at han la henne ned ved siden av bygningen og kledde av henne (22. oktober), mens han den neste dagen husket at han dro henne med seg 30-40 meter ut på jordet før han kledde av henne (23. oktober).

Utvalget konstaterer at det gjennom avhørene skjedde en utvikling hvor Fritz Moens forklaring mer og mer stemte med åstedsfunnene, og at Moens endelige forklaring inneholdt enkelte opplysninger som det var grunn til å tro at bare drapsmannen kjente til. Utvalget viser i den forbindelse spesielt til Moens opplysning om at han stappet klær inn i Sigrids munn.

Fritz Moen viste gjennom to rekonstruksjoner, henholdsvis 22. og 31. oktober 1980, hvordan han drepte Sigrid. Det støttet også Fritz Moens troverdighet at han uttalte at det i 1976 ikke fantes et sykkelstativ. Moens tilståelse om hvordan han dunket Sigrids hode mot betongveggen, ga dessuten en plausibel forklaring på hvordan det vinkelformede merket var blitt påført Sigrids hals/hake.

Det forhold at Fritz Moens tilståelse fremkom gjennom en progresjon i avhørene fra dag til dag, ga neppe påtalemyndigheten grunn til å være spesielt kritisk. Politibetjent Sten Hjertaas avhørte Fritz Moen høsten 1980, og han hadde kjennskap til Moen fra før. Det var også han som foretok alle avhør av Fritz Moen fra 11. oktober 1977 og utover høsten 1977, da Moen forklarte seg i Torunn-saken. Den utviklingen fra avhør til avhør som Hjertaas erfarte med Fritz Moen i 1980, kjente han til en viss grad igjen fra 1977, og dette ble neppe sett som noe stort bevismessig problem. Utvalget viser i den forbindelse til den forklaringen som Hjertaas ga til politiet under gjenopptagelsesprosessen.⁵³

Da tiltale ble tatt ut i 1981, hadde for øvrig Fritz Moen tilstått drapet også i samtaler med to av de rettspsykiatriske sakkyndige, Husebø og Horneman. Han erklærte seg imidlertid uskyldig overfor døvepsykiater Anne Regine Føreland. Utvalget kjenner ikke til om Fritz Moen høsten 1980 tilsto overfor sin forsvarer Thorvald Wiig. Advokat Wiig deltok under rekonstruksjonene 22. og 31. oktober 1980, da Moen viste hvordan han hadde utført handlingene. Fritz Moen erklærte seg uskyldig overfor sin nye forsvarer advokat Olav Hestenes, som ble oppnevnt i februar 1981.

For påtalemyndigheten forelå som nevnt flere sterke indisier for at Fritz Moen måtte ha opplevd

det han fortalte, selv om hans forklaringer også inneholdt flere uriktige opplysninger.

Etter en totalvurdering anser utvalget det ikke som uforsvarlig at påtalemyndigheten festet lit til Fritz Moens tilståelse av drapet på Sigrid.

8.4.7 Var vedtaket om å ta ut tiltale i samsvar med beviskravet «in dubio pro reo»? Konklusjon

Utvalget antar at normen for å ta ut tiltale i 1981 var identisk med det strafferettslige beviskrav «in dubio pro reo»⁵⁴. Påtalemyndigheten skulle derfor ta stilling til om det i straffesaken forelå rimelig tvil om at Fritz Moen hadde drept Sigrid Heggheim. Ved denne vurderingen var det ikke tilstrekkelig at man innen påtalemyndigheten trodde at Fritz Moen var drapsmannen. Avgjørende var om *bevisene i saken tilsa at Fritz Moen med meget høy grad av sikkerhet var drapsmannen, og da slik at det ikke forelå begrunnet tvil.*

Da tiltale ble tatt ut, forelå rettskraftig dom for at Fritz Moen hadde drept Torunn Finstad. Det var store likhetstrekk mellom de to drapene, og dette talte sterkt for at man sto overfor samme drapsmann. Fritz Moen hadde tilstått drapet på Sigrid gjennom flere forklaringer for politiet. Vitneutsagn fra flere personer i døvemiljøet styrket også mistanken om at Fritz Moen hadde drept Sigrid.

For påtalemyndigheten forelå flere holdepunkter for at Fritz Moen selv måtte ha opplevd det han fortalte til politiet. Hans endelige tilståelse stemte i hovedsak overens med eller lot seg forene med åstedsfunnene. Hans tilståelse inneholdt opplysninger som bare drapsmannen, eventuelt også politiet, kunne kjenne til, eller som av andre grunner støttet opp om troverdigheten. Dette gjaldt f.eks. ermet som var brukt som knebel. Det gjaldt videre hans utsagn under rekonstruksjonen 22. oktober 1980 om at sykkelstativet ikke fantes der i 1976. Fritz Moens forklaringer inneholdt imidlertid også mange uriktige opplysninger og mangler. Påtalemyndigheten var videre kjent med Fritz Moens kommunikasjonsproblemer, og det var på det rene at hans tilståelse var fremkommet gjennom en progresjon over mange og lange avhør.

Som nevnt tilsto Fritz Moen drapet også i samtale med to av de rettspsykiatriske sakkyndige, Husebø og Horneman. Videre tilsto han i praksis da han gjennomførte to rekonstruksjoner henholdsvis den 22. og 31. oktober 1980 med forsvarer Thorvald Wiig til stede.

⁵³ Avhør 15. mai 2000, jf. Mappe 38 dok. nr. 02 side 4.

⁵⁴ Se foran under punkt 4.9.1.

Utvalget har ovenfor under punkt 8.4.6 analysert troverdigheten av Fritz Moens tilståelse og kom til at det var grunn for påtalemyndigheten til å feste lit til tilståelsen. Som nevnt ovenfor var det imidlertid ikke tilstrekkelig at påtalemyndigheten trodde at siktede er skyldig. Det samlede bevisbildet skulle med meget høy grad av sikkerhet tale for at han var skyldig.

Som regel ville dette være to sider av samme sak. Men dette var ikke situasjonen i Sigrid-saken. I straffesaken forelå nemlig også tungtveiende bevis som talte for at Fritz Moen ikke kunne være drapsmannen.

For det første talte de biologiske bevis for at drapsmannen hadde blodtype A utskiller. Selv om påtalemyndigheten så det slik at denne teorien ikke utelukket Fritz Moen, måtte den rettsmedisinske undersøkelsen tillegges stor vekt i favør av at Fritz Moen ikke var drapsmannen. For det andre tilsa bevisene fra etterforskningen høsten 1976 at Sigrid ble drept natt til 5. september, og ikke et døgn senere. Dette var klart synlig for påtalemyndigheten den gangen.

Bevisbildet i saken var uoversiktlig. Det forelå tungtveiende bevis som talte for skyld, og det forelå tungtveiende bevis som talte for uskyld. Bevisverdien av en entydig, detaljert og fullstendig tilståelse som ble støttet av åstedsfunnene, måtte selv under et slikt bevisbilde tillegges meget stor vekt. Men når tilståelsen hadde en slik karakter som i Sigrid-saken, mener utvalget at bevisene slik de fremgikk av saksdokumentene i 1981, tilsa at det *ikke* skulle ha vært tatt ut tiltale.

I ettertid kan det kanskje være lett å se at det ikke skulle ha vært tatt ut tiltale mot Fritz Moen i Sigrid-saken. Spørsmålet som utvalget må besvare, er likevel om påtalemyndigheten den gang handlet i strid med den norm som gjaldt for et slikt positivt påtalevedtak. Det avgjørende var etter utvalgets syn om beviskravet «in dubio pro reo» var oppfylt. Dersom denne normen legges til grunn, mener utvalget at det i september 1981 forelå begrunnet tvil. Det var da ikke grunnlag for å ta ut tiltale.

8.4.8 Var vedtaket om å ta ut tiltale forsvarlig av påtalemyndigheten som organ? Konklusjon

Utvalget mener videre at påtalevedtaket var ufor- svarlig sett i lys av de krav som må stilles til påtale- myndigheten som organ. Ved denne vurderingen har utvalget i tillegg til ovennevnte momenter lagt vekt på feil som var gjort i *politiet* og som de enkelte tjenestemenn kjente til (anonyme og kumulative feil). I alle fall én tjenestemann i politiet

kjente til at man hadde påvirket vitnet LOR til å endre mening med hensyn til at hun observerte Sigrids regnjakke tidlig om morgenen søndag den 5. september 1976. Utvalget legger videre til grunn at andre tjenestemenn i politiet visste at politiet også på andre områder hadde brutt objektivitets- prinsippet. Sigrids dagbok var f.eks. plassert som 0-dokument. Videre legger utvalget til grunn at i alle fall en av de mest sentrale etterforskerne bar på en tvil om at Moen var skyldig, men han holdt dette for seg selv.

8.4.9 Var beslutningstagers skjønnsutøvelse forsvarlig? Konklusjon

I dette avsnitt reiser utvalget spørsmålet om innstil- lende og besluttende tjenestemanns skjønnsut- øvelse var forsvarlig. Selv om det er gjort en feil, er ikke dette ensbetydende med at noen har handlet kritikkverdig og utøvd et ufor- svarlig skjønn. Ved vurderingen er det nødvendig å se hen til subjek- tive forhold. Unnskyldelig villfarelse, enten den knytter seg til rettsreglene eller faktum, skal trek- kes inn i forsvarlighetsvurderingen.

Når det gjelder lovanvendelsen, var det i 1981 ikke helt avklart om påtalemyndigheten skulle anvende beviskravet «in dubio pro reo». Hensett til den uklarhet som rådet om dette spørsmålet, antar utvalget at man ikke kan betegne beslutningsta- gers lovanvendelse som ufor- svarlig dersom det ble tatt ut tiltale etter en norm som tillot en viss tvil om tiltaltes skyld.

Når det gjelder bevisbedømmelsen, viser utval- get særlig til prosekter Halldis Lies tilleggsrapport av 24. oktober 1977. Som påpekt ovenfor under punkt 8.3.4.4 virket denne erklæringen villedende. Utvalget antar at beslutningstager hos påtalemyndigheten oppfattet den sakkyndige dit hen at Fritz Moen meget vel kunne ha vært sædavgiver. Slik til- leggserklæringen fremsto, var en slik bevisbedøm- melse nærliggende. Videre legger utvalget til grunn at beslutningstagerne innen påtalemyndig- heten ikke kjente til de feil som politiet hadde begått under etterforskningen.

Etter utvalgets syn utøvet innstillende og besluttende påtalemyndighet av disse grunner ikke et kritikkverdig og ufor- svarlig skjønn da til- tale ble tatt ut i 1981.

8.4.10 Var påtalemyndighetens saksbehand- ling forsvarlig? Konklusjon

I denne vurderingen må det tas stilling til om pro- sessen i forkant av vedtaket var forsvarlig innen påtalemyndigheten (statsadvokat/riksadvokat).

Det var som nevnt uheldig at Trondheim politiskammers oversiktsrapport av 12. mars 1981 utelot sentrale bevis som talte mot politiets teori. Utvalget må imidlertid legge til grunn at både statsadvokaten og riksadvokaten var kjent med de bevisene

som talte for at Sigrid ble drept natt til 5. september 1976. De antas også å ha kjent til de sakkyndige erklæringene fra prosektor Lie om sædavgivers blodtype. Utvalget må derfor anta at saksbehandlingen innen påtalemyndigheten var forsvarlig.

Kapittel 9

Hovedforhandling og dom i Sigrid-saken

9.1 Sammendrag

Hovedforhandling var berammet til 30. november 1981, og det var satt av tre uker til rettsaken. Allerede den første rettsdagen ga Fritz Moen en detaljert forklaring, hvor han tilsto drapet. Da Fritz Moen under åstedsbefaringen viste hvor han begikk drapet, påviste han åstedet ca. 30-40 meter feil. Under lagmannsrettens videre behandling vekslet Fritz Moen mellom å forklare seg i detaljer om drapet og å erklære seg uskyldig.

Fritz Moens forsvarer Olav Hestenes argumenterte med at Moen ikke kunne være gjerningsmann fordi det forelå to utelukkelsesbevis: For det første fremholdt Hestenes at drapet var begått natt til 5. september 1976, og da hadde Fritz Moen alibi. For det andre var drapet begått av en person som hadde blodtype A utskiller, og ikke av Fritz Moen som hadde blodtype AB ikke-utskiller. Disse to forhold ble de sentrale bevisstema i saken.

Under rettsaken ble det fra aktors side ført bevis med sikte på å styrke den teori at Sigrid ble drept sent om kvelden 5. september 1976, mens forsvareren foretok en omfattende bevisførsel til støtte for at Sigrid ble drept natt til 5. september.

Da Sigrid ble funnet, hadde hun sæd i vagina. De sakkyndige, prosekutor Haldis Lie og overlege Knut Halvorsen, forklarte i retten at det var langt over 50 % sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller. Etter dette uttalte lagmannen i sin rettsbelæring at man måtte legge til grunn at Fritz Moen ikke var den personen som hadde avgitt sæden. Lagmannen reiste dernest spørsmålet om Sigrid Heggheim kunne ha hatt samleie med en forhenværende kjæreste tidligere på dagen, noe som eventuelt kunne forklare at den påviste sæd kom fra en person med blodtype A utskiller. I rettsbelæringen la lagmannen stor vekt på at Fritz Moens tilståelse inneholdt flere utsagn som det var grunn til å tro at bare drapsmannen kjente til.

I tilknytning til lagmannens rettsbelæring henstilte forsvareren til lagmannen om å referere konklusjonen i obduksjonsrapporten. Der var det bl.a. uttalt at Sigrid med overveiende sannsynlighet var voldtatt mens hun fortsatt var i live. Lagmannen fant ikke grunn til å kommentere dette punktet

ytterligere. Forsvareren krevde sin henstilling og lagmannens standpunkt protokollert.

Lagretten svarte ja på de spørsmål den ble forelagt. Fritz Moen ble dømt i Frostating lagmannsrett 18. desember 1981 til en straff av fengsel i fem år i tillegg til den straff han var blitt idømt for drapet på Torunn Finstad.

Fritz Moen anket til Høyesterett på grunn av saksbehandlingsfeil. Den 21. januar 1982 avviste Høyesteretts kjæremålsutvalg anken.

9.2 Innledning

9.2.1 Utvalgets kilder

Hovedforhandling i Sigrid-saken ble avholdt i perioden 30. november til 18. desember 1981. Utvalget vil nedenfor søke å rekonstruere hva som fant sted under rettsforhandlingen i Frostating lagmannsrett i denne perioden. På flere punkter må utvalget på grunn av mangelfulle kilder begrense seg til alene å gjengi hovedpunkter og bruddstykker av forhandlingene. Hovedforhandlingen ble som kjent verken filmet eller stenografert. De kilder som utvalget har kunnet forholde seg til, er:

- rettsboken
- avisreferat
- NTB-journalist Skjalg Fremos notater
- statsadvokat Olaf Jakhellns notater
- intervjuer av personer som var til stede og fulgte forhandlingen.

9.2.2 Saksforberedelsen. Statsadvokatens redegjørelse til lagmannen og partenes bevisoppgaver

Sommeren 1981 fant det sted en brevveksling mellom statsadvokat Olaf Jakhelln og forsvarer Olav Hestenes med hensyn til berømmelse av saken og dens omfang. De to hadde også et møte i Oslo. I brev 16. juni skrev Olav Hestenes at Fritz Moen hadde nektet seg skyldig overfor ham, og at man måtte beregne tre til fire uker på saken. Den 29. juni svarte statsadvokaten at han hadde «en sterk fornemmelse av at det neppe kan være nødvendig med noe særlig mer enn 1 ukes forhandlinger».

Videre opplyste statsadvokaten at påtalemyndigheten hadde gjort en feil. Denne besto i at spesiallege Anne Regine Føreland, som på forsvarerens begjæring var blitt oppnevnt som sakkyndig av Trondheim forhørsrett 14. januar 1981, ikke hadde fått meddelelse om oppnevningen. Men statsadvokaten opplyste i brevet at Føreland nå var blitt underrettet.

I brev 8. juli 1981 argumenterte advokat Hestenes for at det måtte avsettes tre uker til forhandlingen. Fra brevet hitsettes følgende (nummerering utelatt):

«Fritz Yngvar Moen vedstår seg ingen tilståelser og nekter enhver skyld. Dette hadde han skriftlig fremholdt for meg når det gjelder Torunn-saken bare noen dager før jeg leste i avisen at han skulle ha tilstått drapet på Sigrid. Dette betyr at saken ikke kan behandles som tilståelsessak med det som følger av bevisføring utover politiforklaringer. De politibetjenter som har avhørt Fritz Yngvar Moen må selvfølgelig forklare seg, det rettsmedisinske materiale må omhyggelig dokumenteres og drøftes, åstedsbefaring og belastning av rekonstruksjonene må underkastes rettskontroll og et betydelig antall sivile vidner vil antagelig måtte føres.

Det er vel neppe tvilsomt at Påtalemyndigheten vil påberope seg modus fra den fellende dom i Torunn-saken som argumentasjon for fellelse når det gjelder Sigrid-saken. Det vil måtte innebære at jeg som forsvarer ihvertfall delvis må foreta en etterprøving av grunnlaget for den tidligere domfellelse – det ene følger av det annet. Det er selvfølgelig ikke tale om noen vidløftiggjøring utover straffeprosesslovens ramme, men det blir nødvendig å vurdere Torunn-saken i modus-sammenheng.

Fritz Yngvar Moen er som De vet, døv. Han er sterkt svekket etter påkjeningen av varetekt og soning. Det vil bli nødvendig å vise tiltalte hensyn slik at han får tilstrekkelig tid til å forklare seg uten noen form for tidspress og med innlagte hvilepauser. Det vil være nødvendig med ihvertfall to tolker – denne gang må det ikke kunne herske den ringeste tvil om at hvert eneste ord som sies i rettssalen oppfattes av tiltalte og kan kommenteres av ham. Uansett resultatet av rettssaken må det ikke være den minste svakhet i saksbehandlingen. Når man betenker at hvert enkelt vidneprov og alle de sakkyndige erklæringer ord for ord skal tolkes for tiltalte og kommenteres av ham, skjønner man uten videre at her må man ta tiden til hjelp. Jeg er overbevist om at lagmann Solberg vil være til det ytterste oppmerksom på viktigheten av dette i en så enestående sak.»

Det ble tatt ut tiltale mot Fritz Moen 15. september 1981, og straffesaken ble berammet til 30. november 1981. Tre uker ble avsatt til hovedforhandlingen. Statsadvokat Olaf Jakhelln oversendte til lagmannen 9. november en ni siders redegjørelse for hovedtrekkene i saken. Dagen etter oversendte statsadvokaten gjenpart av denne redegjørelsen til advokat Hestenes. I tillegg fulgte tiltalebeslutningen, bevisoppgaven og utkast til spørsmålsskrift, og en oppfordring til forsvareren om å fremlegge *sin* bevisoppgave.

Påtalemyndigheten varslet i sin bevisoppgave at man ville føre fem vitner til å belyse Sigrid Heggheims bevegelser hennes siste to dager, og tolv vitner til å belyse Fritz Moens bevegelser, opptreden og utseende i perioden fra 5. september 1976 og dagene og ukene deretter. Disse tolv var i hovedsak personer fra døvemiljøet i tillegg til bestyrelsen på det hjem hvor Moen bodde. I tillegg hadde statsadvokaten medtatt syv vitner av betydning for tidfesting av drapstidspunktet. Dette var vitner til støtte for det syn at drapet kunne ha skjedd søndag kveld og ikke natt til søndag.

Videre var det medtatt på vitnelisten hele åtte etterforskere; fire til å beskrive åstedet og åstedsfunn og fire til å beskrive den taktiske etterforskningen, herunder avhørene av Fritz Moen.

Det ble opplyst at påtalemyndigheten ville føre ni dokumentbevis, bl.a. tidligere straffedommer (herunder dommen i Torunn-saken), kart, skisser og fotografier fra åstedet, rapporter fra rekonstruksjoner og kopi av dagbok fra værstasjonen på Tyholt 4. til 11. september 1976. Av tinglige bevismidler ble nevnt klær fra åstedet. I tillegg var det oppgitt tre rettsmedisinske sakkyndige, tre rettspsykiatriske sakkyndige og to døvetolker.

Forsvarerens bevisoppgave, underskrevet 19. november 1981, inneholdt en vitneliste med seks vitner til å belyse Fritz Moens person, to vitner til å belyse rekonstruksjon og tekniske bevis, et vitne som skulle forklare seg om funnet av Sigrid Heggheim, 25 vitner til å belyse tidfesting av drapet og tre vitner vedrørende boforholdene der Sigrid Heggheim hadde hybel. Videre ble det bebudet dokumentasjon av personundersøkelse av 9. september 1972 og uttalelser for øvrig om Fritz Moens person. I tillegg opplyste bevisoppgaven at det kunne bli aktuelt å fremlegge avisutklipp fra så vel Torunn-saken som fra Sigrid-saken.

9.2.3 Lagmannsrettens sammensetning. Aktor og forsvarer. Sakkyndige

Ifølge rettsboken besto retten av følgende fagdommere: Lagmann Karl Solberg, lagdommer Helge

Barsett og kst. lagdommer Johan Kr. Borten, samt elleve (herunder en reserve) jurymedlemmer som lovlig var trukket ut.

Som rettstolker ble oppnevnt døveprest Haldor Eliassen og Konrad Rendal.

Aktor i saken var statsadvokat Olaf Jakhelln. Ved aktors side satt politibetjent Magnar Solberg.¹ Forsvarer i saken var høyesterettsadvokat Olav Hestenes.

Politilege Karl-Ewerth Horneman, ass. overlege Børre Husebø og spesiallege Anne Regine

¹ Under rettsforhandlingen ble det reist spørsmål om Magnar Solberg kunne overvære forhandlingene ettersom han også selv skulle avgi vitneprov. Partene var enige om at dette kunne skje ved at Magnar Solberg forlot retten når tiltalte forklarte seg om forhold som gjaldt Magnar Solberg.

Føreland ble oppnevnt som rettspsykiatrisk sakkyndige, og de fulgte hele forhandlingen.

Rettsboken viser videre at følgende tjente som sakkyndige senere under rettssaken: patolog og ass. overlege Arne Ødegaard,² prosektor Halldis Lie og overlege Knut Halvorsen. Dessuten ble lege Jon Rud oppnevnt som sakkyndig.

9.2.4 Oversikt over de ulike rettsdagene

Utvalget gir her en kort oversikt over hva som skjedde de ulike rettsdagene, før den nærmere redegjørelsen nedenfor.

² Professor Olav A. Haugen hadde også medvirket under obduksjonen, men var bortreist og deltok derfor ikke som sakkyndig under hovedforhandlingen.

Dato

Ma 30.11	Fritz Moen svarte uklart på om han erkjente straffeskyld for drap. Aktors og forsvarers innledningsforedrag. Fritz Moen avga forklaring.
Ti 1.12	Fritz Moen fortsatte sin forklaring. Fritz Moen uttalte seg uklart og motstridende med hensyn til om han hadde begått drap. Åstedsbefaring. Avhør av polititjenestemennene Knut Tore Nilsen og Magnar Solberg.
On 2.12	Advokat Hestenes hadde sykdomsforfall. Psykiater Anne Regine Føreland meddelte at hun ønsket å avgi en tilleggserklæring.
To 3.12	Avhør av beboerne i huset hvor Sigrid hadde hybel, vitner fra Døveforeningen, AE m.fl. Bevistema gjaldt i det vesentlige drapstidspunktet, Fritz Moens bevegelser og utseende 5.-10. september 1976, og Fritz Moens opptreden/utsagn i Døveforeningen høsten 1976.
Fr 4.12	Vitneavhør om drapstidspunktet, observasjon av Sigrids regnfrakk mandag 6. september, Fritz Moens bevegelser 5. september og hans utseende 6. september flg. 1976.
Ma 7.12	Avhør av etterforskere om likfunnet, grunnlaget for mistanken mot Fritz Moen, rekonstruksjoner og grunnlaget for at politiet endret oppfatning om drapstidspunktet.
Ti 8.12	Politibetjent Hjertaas gjennomgikk Fritz Moens politiforklaringer. Avhør av sakkyndige i tilknytning til obduksjonen, om bevis for voldtekt og om blodtypebeviset.
On 9.12	Avhør av politibetjentene Hjertaas og Sørforsli. Avhør av vitner om drapstidspunktet, herunder observasjoner av Sigrids regnfrakk søndag 5. september om morgenen og om Sigrid hadde ragsokker under vorspielet lørdag kveld 4. september 1976. Advokat Hestenes motsatte seg statsadvokatens anmodning om å la en politimann demonstrere hvordan man kunne lage knuter med én hånd. Det oppsto en situasjon som viste mangelfull kommunikasjon mellom lagmann Karl Solberg og Fritz Moen, og det ble reist spørsmål om hva Fritz Moen forsto.
To 10.12	Vitneavhør om drapstidspunktet. Mange vitner forklarte at de hadde hørt kvinneskrik/nødsskrik natt til søndag 5. september 1976. Statsadvokaten dokumenterte tidligere straffbare forhold, herunder dommen i Torunn-saken.

Dato

Fr 11.12	Vitneavhør om Fritz Moen blandet drøm og virkelighet og om Fritz Moens språkforståelse. Diverse dokumentasjon. Døvepsykiater Anne Regine Føreland fremla sin tilleggsrapport med utsagn fra Fritz Moen om at han var uskyldig, og at hans tilståelser skyldtes frykt, samt Førelands utsagn om at Moen forsto mindre av rettsforhandlingene enn man kunne få inntrykk av.
Ma 14.12	Avhør av de psykiatrisk sakkyndige.
Ti 15.12	Avhør av de psykiatrisk sakkyndige fortsatte.
On 16.12	Fremleggelse av spørsmålsskrift. Prosedyrer.
To 17.12	Replikkeveksling. Spørsmålsskriftet. Lagmannens rettsbelæring. Juryens kjennelse. Straffutmålingsprosedyrer og påstander
Fr 18.12	Dom

9.3 Mandag 30. november

9.3.1 Fritz Moen svarte verken nei eller ja på om han erkjente straffeskyld for drap

Straffesaken begynte med at aktor la frem tiltalebeslutning, bevisoppgavene fra henholdsvis aktor og forsvarer, dåpsattest for tiltalte, bøteattest og utskrift fra strafferegisteret m.m.

Lagmannen opplyste dernest at han var formann i Styret for Ila landsfengsel og sikringsanstalt, men at han ikke hadde hatt noen kontakt med tiltalte. Han opplyste at han ikke følte seg inhabil i saken. Partene hadde ingen bemerkninger til dette.

Lagmannen spurte om tiltalte erkjente seg skyldig i det forhold som var nevnt i tiltalebeslutningen. I den forbindelse fremgår det av rettsboken:

«Tiltalte hadde vanskelig for å kunne svare ja eller nei på tiltalepost I, men nekter seg skyldig etter tiltalepost II.»³

Forsvareren Olav Hestenes skal da ha sagt «at han etter ca. 15 timers samtale med tiltalte hadde fått den klare oppfatning at tiltalte nektet seg skyldig i drapet på Sigrid Heggheim».⁴

9.3.2 Aktors innledningsforedrag

Aktor holdt deretter sitt innledningsforedrag og bygget dette på den tidligere innsendte redegjørelsen av 9. november 1981. Han redegjorde i korte trekk først for omstendighetene omkring Sigrids bakgrunn og opphold i Trondheim, hennes beve-

gelser 4. september 1976 og de siste observasjonene av henne.

9.3.2.1 Likfunn m.v.

Han redegjorde dernest for likfunnet og de tekniske funn på åstedet, obduksjonen og prosektor Haldis Lies rapporter vedrørende blodtypebestemmelsen. I sin redegjørelse til lagmannen av 9. november 1981 hadde aktor sitert følgende fra Haldis Lies rapport av 24. oktober 1977:

«Når det i denne saken er påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet, uttaler prosektor Lie at «det er derfor mest sannsynlig at den påviste sed stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjeringsmannens blodtype derfor er ukjent».

Statsadvokaten hadde så knyttet følgende merknad til dette utsagn:

«Så vidt forstås må dette bety at blodtypeundersøkelseskonklusjonen ikke bidrar til sakens opplysning» (uthevet her).

I sitt innledningsforedrag fremholdt statsadvokaten et tilsvarende synspunkt.⁵

9.3.2.2 Sakens videre etterforskning

Aktor redegjorde for etterforskningen i Sigridsaken, bl.a. for at en del personer hadde fortalt til politiet at de hadde hørt kvinneskrik natt til 5. sep-

³ Tiltalepost I gjaldt drap ved slag og kvelning, mens tiltalepost II gjaldt forsøk på voldtekt, se foran i punkt 7.3.14.

⁴ Foreløpig NTB-melding 30. november 1981.

⁵ Jf. Adresseavisen 1. desember 1981: «Statsadvokaten sa imidlertid at typebestemmelsen av sæden i dette tilfellet ikke betyr noe for saken, da typen kan forandres ved bakteriologiske påvirkninger og således kan være vanskelig å fastslå.»

tember. Observasjonene fordelte seg i området fra Lerkendal stadion til Anders Tverreggens vei og syntes å være konsentrert rundt tidsrommet 01.30-02.30. Disse vitnene ville forsvareren føre. Vitnene hadde befunnet seg i sine hjem og hadde reagert på skrikene, dog uten selv å ta kontakt med politiet før etter at Sigrid ble funnet.

En rekke personer hadde beveget seg til fots og i bil i området til tilsvarende tid, men uten å ha hørt kvinneskrik. Fire vitner ville bli ført om dette.

En rekke personer hadde fortalt politiet at de mente å ha hørt skudd i området natt til søndag. Andre hadde festet seg ved mistenkelige biler etc. Men intet ble meldt til politiet før etter at Sigrid ble funnet.

9.3.2.3 Tiltalte Fritz Moens person

Aktor redegjorde deretter for Fritz Moens person og bakgrunn. Han omtalte de handicap som Fritz Moen hadde med hensyn til manglende hørsel og taleevne. Han redegjorde for Moens oppvekst og skolegang. Evnene til Fritz Moen skal ha vært midtels gode. Men til tross for dette hadde han vist store atferdsavvik. Aktor redegjorde for at Moen den 5. juni 1973 ble dømt for en rekke tilfeller av blotting, og at det ble gitt sikringsbemyndigelse for fem år. Videre ble det nevnt at Moen i Stavanger vedtok forelegg for blotting overfor to piker på 13 og 14 år i august 1975. I forhold til Moens fysiske handicap ble det uttalt:

«I forbindelse med Torunnsaken ble Fritz Moen undersøkt av spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive ved RIT til vurdering av generell fysisk tilstand og spesielt hans kapasitet vedrørende venstre arm. Av dr. Kleives erklæring fremgår at Moen er generelt sterk, at muskelpåre i venstre arm og hånd er meget god, dog har han visse problemer med å føre tommel- og lillefingertupper sammen som følge av en gammel skade. Det anses dog å være uten praktisk betydning. Det pekes på at Moen er fullt selvhjulpen og at hans ferdighet med venstre hånd er langt bedre enn vanlig.»

9.3.2.4 Torunn-saken

I redegjørelsen ble det uttalt at Sigrid-saken hadde mange likhetstrekk med Torunn-saken, jf. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978 i sak nr 11/1978, og at denne dommen ville bli dokumentert under forhandlingen.

9.3.2.5 Fritz Moens bevegelser 4. og 5. september og hans tilståelser

Utvalget siterer følgende fra aktors beskrivelse av Moens tilståelse:

«Fritz Moen var fra lørdag 4. til søndag 5. september i Selbu på besøk. Han kom tilbake til Trondheim med en hestetransport til Leangen om formiddagen. Han forklarer selv at han var innom Herberget. Han vandret rundt i byen med øl i en veske. Han var også om ettermiddagen oppe i området hvor Sigrid senere ble funnet. Han spiste kveldsmat på Herberget ca kl. 17. På rommet drakk han tre halve export, hadde 3-4 flasker igjen i vesken. Senere var han ute en tur, drakk så mere øl og noe brennevin på Herberget.

Med to halve export og noe brennevin i lommene forlot han Herberget 2130-2230 og vandret ut i byen, opp til krysset Klæbuveien/Omkjøringsveien. Han hadde lyst på kvinnfolk, vandret frem og tilbake ved bussholdeplassen ved Texacostasjonen, på andre siden av Klæbuveien. Det kom så en pike (Sigrid Heggheim) sydover Klæbuveien. Hun forsvant rundt Texacostasjonens bygning. Han fulgte etter henne, ventet på henne ved det sydvestre hjørne. Han drakk en flaske øl. Han trengte et slagvåpen. Hun kom tilbake, hadde formentlig latt vannet. Han slo henne i hodet med den tomme ølflasken 4 a 5 ganger. Hun falt om bevisstløs. Han dro henne inn til veggen og dunket hennes hode mot noe. Han trakk henne så rundt hjørnet. Dunket henne igjen. Drakk den siste ølflasken.

Han forklarer videre at han deretter halte henne 30 a 40 meter bort fra huset. Han tok så av henne klærne. Så trakk han ned sine egne bukser og ville ha samleie med henne, men fikk det ikke til da han ikke fikk reisning.

Han forklarer at hun ble urolig da han tok av henne klærne. Han tok jakken hennes og surret det ene ermet rundt halsen hennes og strammet til, så tok han noe av jakken og stappet flere ganger inn i munnen hennes. Han presset med hånden mot hennes nese og holdt taket lenge, han angir selv 20 a 30 minutter.

Fritz Moen husker ikke å ha knyttet snor eller BH rundt halsen hennes. Han sier at han la regnfrakken over henne og dekket henne til med gress og så kom seg hjem igjen til Herberget hvor han dirket seg inn selv.

Onsdag 8. september var han tilbake til bussholdeplassen ca kl 11 a 12. Samme dag ca kl 2130 var han på åstedet for å se om politiet hadde vært og funnet henne. Han sier at han da lette forgjeves etter henne.»

9.3.2.6 Diverse vitner

Aktor ga deretter en oversikt over de vitner som påtalemyndigheten ville føre.

9.3.2.7 Rettspsykiatriske undersøkelser

Til sist nevnte aktor hvilke rettspsykiatriske undersøkelser som var blitt foretatt.

9.3.3 Forsvareren holdt også et innledningsforedrag

Deretter fikk forsvarer Olav Hestenes ordet til noen innledende merknader. Om innholdet av foredraget hitsettes fra Adresseavisen 1. desember 1981:

«H.r.advokat Olav Hestenes redegjorde i går for hvordan han har lagt opp sin del av saken, og han gjorde lagmannsretten oppmerksom på at dette er en meget spesiell, omfattende og vanskelig sak. Lagretten er for øvrig satt med 11 medlemmer mot vanligvis 10.

– Denne saken dreier seg om en tiltalt som ifølge påtalemyndigheten skal dømmes for annen gangs drap, sa Olav Hestenes. På grunn av mannens handikap krever denne saken tålmodighet, og det er flere forhold forsvaret er opptatt av.

Forsvareren redegjorde for disse forholdene, og han sa at et av punktene han er opptatt av, er krysseksaminasjon av vitner for å fastslå at drapstidspunktet er flyttet av politiet fra natt til søndag til søndag aften.

– Men jeg mener at tiltalte ikke kan ha utført drapet, sa han. – Det er overveiende sannsynlig at Sigrid ble drept da tiltalte ikke var i Trondheim. Og i forbindelse med drapstidspunktet er det også spørsmål om i hvilken grad øvrige mistenkte i saken er kontrollert.

Forsvareren sa videre at han på grunnlag av sædfunnet trekker den slutning av de blodtypeundersøkelser som er foretatt at de vil utelukke hans klient. Dette skal han også eksaminere en rettsmedisinsk sakkyndig om.

Det er også spørsmål om hvilken vekt man legger på politiavhørene av tiltalte, og om disse tolkes som avlagte tilståelser. Videre er det spørsmål om hvorfor saken ble gjenopptatt to år etter at Torunn-saken ble avsluttet i retten.

– Jeg vil også komme inn på forholdet mellom drøm og virkelighet hos døve personer, og om synsinntrykkene i den døves forestillingsverden, sa forsvareren. Man vil også komme inn på virkningen av et langvarig fengselsopphold på en slik person, da tiden på Ila landsfengsel har forsterket isolasjonen hos tiltalte i vesentlig grad. Jeg er også opptatt av tiltaltes

ordvalg, ordforståelse og risiko for mistolkning.

Forsvareren har tidligere overfor tiltalte bebudet at han vil gå gjennom Torunn-saken på nytt med tanke på en eventuell gjenopptagelse, men han vil ikke gå nærmere inn på den siden av saken under denne rettssaken.

– Men jeg vil likevel bemerke at det er en viss risiko for at dommen i Torunn-saken kan ha en viss betydning for bevisvurderingen i denne saken, og det er således en viss risiko for at forklaringen fra Torunn-saken kan ha glidd over i denne saken. Forsvareren sa at han vil prøve å finne frem til hva man trygt kan bygge på av vitneforklaringer og hva som må skilles ut som følge av rykter, avismeldinger etc.»

I Dagbladet 1. desember 1981 refereres fra Olav Hestenes' innledningsforedrag bl.a.:

«Hvordan er forholdet mellom drøm og virkelighet for en døv? Hva skjer når visuelle inntrykk overføres inn i den døves forestillingsverden? ... Etter Hestenes' mening klarer ikke mannen å skille mellom fantasi og virkelighet når han forklarer seg.»

9.3.4 Fritz Moen avga forklaring og tilsto drapet

Lagmannen henstilte til Fritz Moen å forklare seg, og Moen avga forklaring. Dagbladet den 1. desember 1981 ga følgende referat av Fritz Moens forklaring:

«– Jeg hadde lyst på kvinnfolk, har 40-åringen forklart politiet om sin nattlige vandring draps-søndagen. I rettssalen i går bekreftet han denne forklaringen og fortalte på nytt hvordan han overfalt og drepte Sigrid.

Tiltalte fortalte at han kjedet seg og følte seg ensom etter å ha gjort flere forgieves forsøk på å besøke kjente. 40-åringen bodde da i Frelsesarmeens hybelhus i sentrum av Trondheim. Utpå kvelden tok han med seg noen øl og en flaske brennevin og gikk en tur utover Klæbuveien.

Ved en bensinstasjon så han Sigrid komme gående alene på en sti ved et jorde. Klokka var da ti eller halv elleve om kvelden.⁶ Ifølge mannens forklaring gikk hun ut fra stien, og han stilte seg opp og ventet på henne. I mellomtida drakk han opp den ene ølflaska.

Slo Sigrid med tomflaske

– Jeg slo henne i hodet med ølflaska 3-4 ganger, så hun falt. Så tok jeg tak i henne og dunket hodet noen ganger mot en betongkloss.⁷ Med

⁶ VG 1. desember 1981 refererer at han tidsangir handlingen som «et sted mellom klokka 22.30 og 23.30».

venstrehandta trakk jeg henne 30-40 meter ut på jordet og la henne ned, fortalte han.

På det tidspunkt våknet Sigrid opp og gjorde motstand. 40-åringen stappet da en del av jakka hennes inn i munnen på henne og snørte jakkeermene rundt halsen hennes. Han presset handa si over nesa og munnen. Deretter kledte han henne naken og forsøkte ifølge sin egen forklaring å gjennomføre samleie med henne, men «fikk det ikke til». Før han forlot Sigrid, skjulte han kroppen hennes med gras.

40-åringen forklarte seg uten særlige problemer ved hjelp av døvetolk og supplerte opplysningene med å vise på et oversiktskart hvor han hadde gått og hvor han hadde møtt Sigrid.»

Ifølge Adresseavisen for 1. desember 1981 ga Fritz Moen en forklaring som:

«stemte nøyaktig overens med det statsadvokaten hadde fortalt. Et halssmykke som han skal ha tatt fra henne kunne han ikke erindre å ha tatt, selv om det sto i en av hans mange politiforklaringer.

...

– Hva var hensikten med å dra opp til bussholdeplassen? spurte aktor.

– Jeg kan ikke svare på et slikt spørsmål, svarte tiltalte. – Dere spør meg hvorfor og hvorfor, jeg kan ikke svare på slikt.

– Gikk De dit for å få tak i en kvinne?

– Ja, det gjorde jeg.

– Betyr det også at De regnet med å måtte bruke makt for å få tak i en kvinne?

– Ja, jeg var forberedt på det, svarte tiltalte. Han innrømmet også å ha fulgt etter kvinner ved andre anledninger.»

I henhold til NTB-meldingen av 30. november 1981 «gentok tiltalte i en detaljert forklaring hovedpunktene i de politiforklaringer som statsadvokat Olaf Jakhelln redegjorde for i sin framstilling av saken».

9.4 Tirsdag 1. desember

Fritz Moen fortsatte sin forklaring tirsdag 1. desember 1981. Fra Adresseavisen 2. desember 1981 hitsettes:

«Drapstiltalte gir stadig detaljerte forklaringer på hva som skjedde med Sigrid Heggheim søndag 5. september 1976. ...

40-åringen benektet å ha vært tilbake på åstedet uken etter at drapet ble begått, men han

forklarte at han hadde vært i området for å selge lodd for Døves Landsforbund.

Det ble funnet en del skillemynt på åstedet av etterforskerne og tiltalte innrømmet at han har mistet noen penger mens han holdt på med Sigrid.

Tiltalte sa at han var sikker på at Sigrid var død da han forlot henne, og han hadde forstått at ved å holde henne over munnen og nesen ville han kvele henne.

Til sin forsvarer har tiltalte ikke innrømmet å ha tatt livet av Sigrid, dette har han unnlatt å nevne gjennom de utallige samtaler han har hatt med Olav Hestenes. Han har faktisk sverget at han ikke hadde gjort det, opplyste forsvareren.

– Men har du forklart det samme her i retten som du har forklart til politiet? ville forsvareren vite.

– Det er vanskelig å huske hva jeg har sagt til politiet, svarte tiltalte.

Leste om drapet

– Leser du aviser, og kan du der ha lest noe om drapet og dødsårsaken?

– Jeg leser helst bare sport, men jeg leste noe om drapet også, selv om jeg ikke kan huske noe spesielt fra avisene, svarte tiltalte gjennom sine døvetolker.

...

Om selve politiavhørene fortalte tiltalte at politiet maste voldsomt på ham, og at han følte seg hjelpeløs overfor de to etterforskerne som avhørte ham.

...

– Jeg er svak i nervene og i hodet, og politiet er altfor masete, sa tiltalte. – Men jeg er uskyldig i Torunn-saken, det mener jeg i dag også.

– Men hva med Sigrid-saken? spurte forsvareren.

– Vanskelig å svare på.

– Altså, du har ikke gjort noe med Torunn, men med Sigrid har du gjort noe?

– Vanskelig å svare på.

...

Lagmann Karl Solberg gjorde oppmerksom på at tiltalte mandag hadde avgitt en detaljert forklaring om hva som skjedde.

– Er denne forklaringen riktig? spurte han.

– Ja, det er den, svarte tiltalte.»

Denne dagen ble det foretatt åstedsbefaring, og polititjenestemennene Knut Tore Nilsen og Magnar Solberg ble avhørt. Nilsen ble avhørt før befaringen, og fullførte sin forklaring etterpå. I rettsboken er inntatt følgende om åstedsbefaring den 1. desember 1981:

«På åstedet påviste tiltalte det sted hvor han etter egen forklaring hadde slått Sigrid i hodet

⁷ VG 1. desember 1981 refererer at Sigrid skal ha blitt dunket mot en «murvegg».

med en flaske og deretter støtt hodet hennes mot en murvegg samt det sted hvor han hadde kledd av henne og forsøkt å gjennomføre samleie med henne og anviste hvordan han hadde rullet henne utfor en skråning, gått etter henne og tildekket henne med gress. Politibetjent Nilsen påviste det sted hvor Sigrid Heggheim ble funnet, og hvor de forskjellige klesplagg lå.»⁸

Adresseavisen 2. desember 1981 skrev at det ble holdt:

«åstedsbefaring ved Texaco-stasjonen i Klæbuveien, og atter en gang forklarte og viste mannen nøyaktig hva han hadde gjort og hvor på området alt skjedde.

Politibetjent Knut Tore Nilsen fra Kripis viste bilder fra åstedet og av den drepte, og tiltalte fulgte med uten å fortrekke en mine. Han nikket hele tiden på hodet etter hvert som politibetjenten forklarte om funnene og om skadene på avdøde.»

Fra denne rettsdagen hitsettes følgende refleksjoner og rettsreferat av journalist Skjalg Fremo (NTB):

«Tiltaltes forklaringer i Sigrid-saken er motstridende og på enkelte punkter åpenbart i strid med de faktiske forhold. Tiltalte bekrefter i retten både sine politiforklaringer om at han har drept Sigrid Heggheim, og sine forklaringer til forsvareren og de psykiatriske sakkyndige om at han ikke har drept kvinnen. Han sier at han har sagt sannheten både til politiet og til forsvareren og de sakkyndige.

Dette er resultatet av to dagers rettsforhandlinger i Frostating lagmannsrett, der en snart 40 år gammel mann står tiltalt for drap og forsøk på voldtekt.

Saksbehandlingen preges i stor grad av at den sterkt hørselssvekkede mannen ikke er i stand til å gjøre forståelig hva han mener, og hva som etter hans oppfatning er de faktiske forhold i saken. De to døvetolkene har flere ganger vært nødt til å innrømme at de ikke skjønner hva tiltalte ønsker å si.

Tiltaltes ord er forståelige, men i noen tilfeller gir de ikke noen forståelig mening for andre. Lagmann Karl Solberg ga uttrykk for en allmenn oppfatning da han på ett punkt i tiltaltes forklaring kom med følgende avbrudd: – Jeg forstår ikke dette jeg, tolk.

Tilstår og nekter

Tiltalte gjentok i rettsmøtet tirsdag vesentlige punkter fra sin forklaring mandag, der han

ga en detaljert beskrivelse av hvordan han hadde slått og kvalt Sigrid Heggheim før han kledde av henne og forsøkte å ha samleie med henne. Under åstedsbefaringen demonstrerte han for retten hvordan han hadde utført forbrytelsen, bl.a. ved å slå kvinnen med en flaske og deretter slå hodet hennes mot en grunnmur. Da han skulle vise hvor han hadde dradd henne av gårde og utført voldtektsforsøket, pekte han ut et sted som lå 30-40 meter fra det stedet der Sigrid Heggheim og klærne hennes ble funnet.

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, minnet i rettsmøtet tirsdag om den forklaring han og de psykiatriske sakkyndige hadde fått av tiltalte, og der tiltalte benekter å ha noe med Sigrid-saken å gjøre.

Tiltalte svarte på dette at han snakket sant til de sakkyndige. På lagmannens spørsmål om hva sannheten da gikk ut på, ga tiltalte følgende svar, slik det ble formidlet av døvetolken; – Det er vanskelig å huske, det var sant, det jeg sa.

Nekter skyld i Torunn-saken

Tiltalte er tidligere dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring for voldtekt og drap på Torunn Finstad i Trondheim i 1977. I rettsmøtet tirsdag hevdet han at han ikke hadde tatt livet av Torunn Finstad.

Tidligere har han i et brev til Olav Hestenes tatt initiativ til å få Torunn-saken gjenopptatt, og Olav Hestenes arbeidet med dette før tiltalte i fjor høst ble siktet for drapet på Sigrid Heggheim.

Forsvareren: – Mener du fortsatt at du er uskyldig i Torunn-saken.

Tiltalte: – Ja.

Forsvareren: – Har du ikke gjort noe med Torunn, men gjort noe med Sigrid?

Tiltalte: – Det er vanskelig for meg å svare på dette.

Feilaktige detaljer

Etterforskning, vitneavhør og åstedsbefaring har klarlagt at tiltaltes detaljerte forklaringer på flere punkter er åpenbart misvisende eller ikke i samsvar med resultatet av etterforskningen.

Dette gjelder blant annet opplysningen om at han skal ha slått Sigrid Heggheim med en ølflaske han hadde med seg, og som han kastet i gresset etter å ha brukt den som slagvåpen. Ved etterforskningen er det i nærheten av åstedet ikke funnet rester av en slik flaske.

Tiltalte har forklart at han kastet begge kvinnens sko, mens etterforskningen har klarlagt at kvinnen hadde på seg den ene skoen da hun ble funnet.

Tiltalte har forklart at han kledte av henne og kastet vekk kvinnens langbukse og deretter

⁸ Ifølge NTB-meldingen fra denne dagen var det en forskjell på 30-40 meter mellom det stedet som Moen påviste å ha kledd av Sigrid, og det stedet hvor åstedsgranskerne påviste at Sigrid ble funnet.

hennes truse. På åstedet ble trusen funnet inne i langbuksen.

Tiltalte har forklart at Sigrid Heggheim hadde på en dynejakke, og at han brukte ermet eller hetten på denne jakken til å stramme rundt halsen på kvinnen. Det er på det rene at Sigrid Heggheim var kledd i en regnjakke og en ulljakke, og at hun var kvalt med en bysteholder, et genserermø og snoren på hetten til regnjakken. Snoren var knyttet med en dobbel knute. Det er foreløpig ikke klarlagt om tiltalte, som har en lam høyrearm, er i stand til å knytte en slik knute.

Et punkt som har vakt en viss tvil i retten, er tiltaltes forklaring om at han kvalte Sigrid Heggheim ved å holde henne over nese og munn i 30 minutter. Tiltalte har flere ganger gjentatt denne tidsangivelsen.»⁹

9.5 Onsdag 2. desember

Lagmannen opplyste onsdag 2. desember 1981 at forsvarer Olav Hestenes hadde meldt sykdomsfall. Lagmannen opplyste videre at han hadde motatt brev av 1. desember 1981 fra oppnevnt sakkyndig Anne Regine Føreland. I brevet ble det meddelt at hun ønsket å avgi en skriftlig tilleggserklæring, og at dette ville medføre flere nye samtaler med tiltalte. Den sakkyndige meddelte i rettsmøtet at hun ikke hadde behov for sakens utsettelse, idet hun regnet med å kunne ha sin eventuelle tilleggserklæring ferdig i god tid før sakens avslutning. Lagmannen henstilte til den sakkyndige å tilstille de to øvrige rettspsykiatriske sakkyndige og sakens parter kopi av sin tilleggserklæring så snart den måtte foreligge. Forhandlingen ble deretter utsatt til neste dag.

Journalist Skjalg Fremo (NTB) skrev denne dagen bl.a. følgende:

«Bakgrunnen for at Anne Regine Føreland ønsker å avgi en tilleggserklæring er delvis opplysninger som har kommet fram i retten, der tiltalte samtidig har nektet seg skyldig og gitt detaljerte beskrivelser av hvordan han utførte drapet på Sigrid Heggheim. Anne Regine Føreland mener også at hun ikke har fått den nødvendige tid til undersøkelsen av tiltalte, blant annet fordi politiet ventet nesten et halvt år med å gi henne beskjed om at hun var oppnevnt som sakkyndig.

Anne Regine Føreland er leder for Norges eneste psykiatriske avdeling for døve. Hun opp-

lyser til NTB at hun i sin tilleggserklæring blant annet vil prøve å belyse forskjellene i språkforståelse mellom døve og hørende, og dessuten prøve å bringe på det rene om tiltalte forstår hva han svarer på når han gir sine forklaringer i retten.

Under rettsakens to første dager er det flere ganger blitt demonstrert at de to døvetolkene ikke har vært i stand til å forstå hva tiltalte har prøvd å si. Tiltaltes utsagn har i noen tilfeller vært tilsynelatende meningsløse både for retten og tolkene til tross for at hvert enkelt ord har vært forståelig.

Ett avgjørende punkt som det til nå ikke er brakt klarhet i, er hvordan det kan henge sammen at tiltalte i retten med få minutters mellomrom har bekreftet både sine politiforklaringer om at han har drept Sigrid Heggheim, forklaringen til forsvareren og de sakkyndige om at han ikke har drept kvinnen. Tiltalte har hevdet at han har sagt sannheten både til forsvareren og til politiet, og dette har gitt grunnlag for tvil om tiltalte i det hele tatt forstår meningsinnholdet i ord som sannhet, skyld og andre abstrakte begreper.»

9.6 Torsdag 3. desember

Torsdag 3. desember forklarte en rekke vitner seg. Dette var LM, GS, TV, MAa, OIF (for lukkede dører), AE, RV og JT. Statsadvokaten opplyste deretter at han frafalt vitnene SØ og RB. Forsvareren hadde intet å bemerke til dette. Videre avhørte man ET, ØH, US, HS og GH.

Adresseavisen 4. desember 1981 ga følgende referat fra denne rettsdagen:

«– Jeg vet hvem som drepte Sigrid. Hun skulle ikke ha sparket ham i skrittet, for da ble han sint og tok kvelertak på henne. Disse ordene sa tiltalte i Sigrid-saken til en 54 år gammel døv kvinne, tidligere sekretær i Døveforeningen i Trondheim, kort tid etter at Sigrid Heggheim ble funnet drept på Nidarvoll. Og de samme ordene skal han også ha latt falle til bekjente under en av kulturdagene for døve i Skien samme høst.

...

– Det var mye prat om Sigrid-saken, også i Døveforeningen, denne høsten, sa vitnet. – Men det merkelige med tiltalte var at han ikke lot til å interessere seg særlig for saken. En gang vi satt en del døve sammen i et rom da det på fjernsynet ble vist klærne til den avdøde, rørte ikke tiltalte seg da vi andre gikk nærmere fjernsynsapparatet for å følge med. Han satt ved bordet, helt uinteressert i saken.

⁹ VG 1. desember 1981 opplyser at lagmann Karl Solberg skal ha bemerket til denne tidsangivelsen «om dette i det hele tatt var mulig».

På spørsmål fra forsvareren om de ordene tiltalte skal ha sagt om at han visste hvem som hadde drept Sigrid, var noe vitnet hadde hørt fra andre, svarte hun benektende. Han hadde selv sagt dette til henne, sa det døde vitnet bestemt.

– Jeg besøkte også tiltalte på fengslet på Tunga etter at han var arrestert som mistenkt i Torunn-saken høsten -77, forklarte vitnet.

– Og da gjentok han det samme om Sigrid, og at han visste hvem drapsmannen var.

...

En 28 år gammel døv kvinne ... fortalte om en episode i Døveforeningen etter drapet på Sigrid Heggheim den 5. september 1976.

– Det var på et møte tre dager senere jeg la merke til at tiltalte var oppkloret i ansiktet, sa vitnet.

– Tiltalte forklarte da at han hadde vært i slagsmål med en av beboerne på Frelsesarmeens herberge i Hvedingsveita. Sårene var ganske ferske, og på et nytt møte i Døveforeningen den 15. september spurte jeg tiltalte om det kanskje var han som hadde drept Sigrid. Han svarte: «Nei, hold kjeft». Han ble meget sint og han ville ikke snakke med meg etter denne episoden.¹⁰

...

Vitneforklaringene i lagmannsretten i går gikk meget sent, det var ganske detaljerte opplysninger statsadvokaten ville vite hos enkelte, og lagmann Karl Solberg bemerket da også to ganger at han syntes det gikk meget tregt.

De to andre pikene som hadde hybel i samme hus som Sigrid i Anders Tverreggens vei, ble også avhørt i går, men kunne i løpet av fem kvarter i vitneboksen ikke si noe om Sigrids bevegelser etter at hun lørdag ettermiddag den 4. september dro til en venn på Moholt studentby. Heller ikke hybelverten hennes kunne berette noe om Sigrid fra denne helgen.

...

Da Sigrid offisielt ble meldt savnet, kom hennes foreldre til byen. De dro til hennes hybel, og i et forsøk på å finne ut hva som kunne ha skjedd, gikk de gjennom dagboken hennes, men denne ga ingen beskjed om noe som helst.

På bakgrunn av de lange og inngående avhør av gårldagens vitner, sa lagmann Karl Solberg:

– Jeg vet ikke hva man egentlig ønsker å oppnå med å gå slik i detalj, men tiltalte har da flere ganger i saken erkjent å ha drept Sigrid Heggheim.

– Nei, det har han ikke, kom det kjøpt fra h.r.advokat Olav Hestenes. – Han har erkjent å

ha slått henne i hodet og kastet noe gress over henne. Ikke noe annet.

– Vurderingen av det som er sagt, tror jeg man skal overlate til meg, svarte lagmannen.

Et døvstumt ektepar som kjenner tiltalte, forklarte at de ved et par anledninger i september 1976 hadde sett tiltalte i området ved Texaco-stasjonen, men de var begge noe usikre på når dette var.»

VG 4. desember 1981 ga flere detaljer om kloremerkene som den 28 år gamle døde kvinnen forklarte seg om:

«De var røde og hovne og virket nye.

Han hadde to fire-fem cm lange kloremerker i pannen. Muligens gikk de vannrett. Videre hadde han tre kloremerker på høyre kinn, syv-åtte cm lange.»

I VGs rettsreferat fremgår det at Moen skal ha kommentert dette ved å si at «det var riktig at han hadde hatt skader i ansiktet på det tidspunktet. De hadde han fått under et slagsmål i herberget...»

NTB-meldingen fra denne rettsdagen lød slik:

«Ble Sigrid Heggheim drept natt til søndag 5. september 1976 eller sent på kvelden samme dag? Dette spørsmålet sto i fokus da Frostating lagmannsrett torsdag fortsatte den såkalte Sigrid-saken etter ett døgn avbrudd. Selv om samtlige som bodde i huset der hun hadde hybel avga vitneforklaring, huseieren og to andre hybelboere, er spørsmålet fortsatt ubesvart.

Det er imidlertid helt klart at ingen har sett eller hørt noe til Sigrid etter at hun skiltes fra en bekjent ca. kl. 02.15 natt til søndag.

Vitneavhørene torsdag var preget av at drapet skjedde for fem år siden og svært få av vitnene var i stand til å svare konkret på detaljerte spørsmål om hva som hendte de aktuelle dagene.

Et unntak var daværende sekretær i Døveforeningen i Trondheim. Hun hevdet at 40-åringen som er tiltalt, kort tid etter at Sigrid ble drept hadde fortalt henne at han visste hvem som var morderen. – Hun skulle ikke ha sparket mannen i skrittet. Da ble han sint og tok kvelertak på henne, skal 40-åringen ha sagt.

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, viste til politiforklaringen der det fremgikk at vitnet hadde hevdet at hun hadde disse informasjonene fra annet hold. Til det svarte hun at hun også hadde hørt det fra andre, men holdt fast på at 40-åringen hadde sagt det direkte til henne. Hun holdt også fast på at samtalen mellom de to fant sted høsten 1976.

Tiltalte bekreftet på spørsmål fra statsadvokaten at han husket samtalen, men mente at han hadde referert rykter han selv hadde hørt.

¹⁰ Ifølge VG 4. desember 1981 skal Moen i en kommentar til vitnet ha benektet at hun skulle ha stilt ham et slikt spørsmål.

Tiltalte som tidligere under rettssaken hadde innrømmet at han hadde slått ned Sigrid Heggheim med en flaske, benektet imidlertid at han hadde fått noe spark i skrittet på det aktuelle tidspunkt.

Et annet vitne fra døvemiljøet i Trondheim mente hun har sett noen rifter i ansiktet på tiltalte som minnet om kloremerker.

Dette hadde hun registrert på et møte i Døveforeningen 8. september 1976, bare få dager etter at Sigrid Heggheim forsvant. Hun hadde spurt hvordan han hadde fått disse merkene og tiltalte hadde svart at det var merker etter et slagsmål han hadde vært viklet inn i på det herberget der han bodde.»

9.7 Fredag 4. desember

Denne dagen avhørte man vitnene KM, NG, IK, OK, RH, SL, LBL, GR og HL.

VG 5. desember 1981 inneholdt følgende referat fra denne rettsdagen:

«– Moen hadde ikke kloremerker i ansiktet, mente vitner i går. Det var torsdag at påstanden om kloremerker ble fremsatt av andre vitner.

En frelsesarméoffiser som var bestyrer på herberget hvor 40-åringen bodde på det aktuelle tidspunktet, var første vitne.

...
Moens forsvarer, høyesterettsadvokat Olav Hestenes spurte:

– Ville De ha registrert det om Moen hadde kloremerker, blodflekker på klærne og skitt på knærne?

– Ja, jeg tror nok det, svarte offiseren.¹¹

...
Et annet helt sentralt punkt under forhandlingene så langt har vært tidspunktet for drapet på den 21 år gamle Jølster-kvinnen.

...
Tidspunktet

En mann som bor med utsikt til det jordet hvor Sigrid ble funnet drept hadde mandag morgen 6. september blitt oppmerksom på en oransje gjenstand ute på jordet.

Politiets teori er at dette er den regnjakken Sigrid hadde på seg.

– Jeg trodde det var en refleksvest som noen hadde kastet fra seg. Jeg så den fra mitt kjøkkenvindu hver dag fram til kvinnen ble funnet lørdag, forklarte vitnet.

– Hvis gjenstanden hadde vært der søndag 5. september om dagen, hadde De da sett den, spurte aktor, statsadvokat Olaf Jakhelln.

– Det tror jeg sikkert, sa vitnet.

– Er det mulighet for at gjenstanden var der søndag, spurte høyesterettsadvokat Olav Hestenes.

– Ja, den kan ha vært det, svarte vitnet.»

Arbeider-Avisa 5. desember 1981 skrev om det samme slik:

«Men på direkte spørsmål både fra forsvareren Olav Hestenes og lagmann Karl Solberg, kunne han ikke avvise at den gule «flekken» hadde vært der allerede søndag. Han kunne heller ikke ta stilling til hvilke av de to alternativene som var mest sannsynlig.»

Arbeider-Avisa uttalte i tillegg bl.a. følgende:

«Første vitne i går var frelsesoffiser KM som var bestyrer i Hvedingsveita i 1976, og han bekreftet bl.a. at det ikke var noe problem å komme ut og inn der tiltalte bodde, uten at noen åpnet døra for en.

Bestyreren ga ellers uttrykk for at tiltalte var en grei kar å ha med å gjøre. Det var lite å utsette på ham. Rett nok blottet han seg en gang for noen jenter mens han sto i vinduet på rommet sitt, men han fikk en advarsel, og den hjalp. Bestyreren tok ofte mannen i forsvar fordi det var mange som ertet ham ved måltidene.

Av listene som ble ført ved herberget, går det altså fram at tiltalte ikke var til stede ved kontrollen klokka 23 om kvelden 5. september, men han kunne kommet senere uten at noen merket det. Imidlertid viser listene at han var til stede lørdag, men da var han vitterlig i Selbu.

...
Vedkommende som var formann i Døveforeningen i 1976 opplyste at hun av oppsatte lister var sikker på at tiltalte sto på Torget og solgte lodder mandag 6. september. Og hun husket at hun denne gangen hadde reagert på hans utseende. Da han kom for å hente nøklene til bilen, var han uflidd og trøtt, og vitnet sa at han ikke kunne selge lodder når han så slik ut, men da ble han sint og fortalte at han hadde sovnet dårlig om natta. Hun lot ham deretter få nøkkelen og gå til Torget.

Grunnen til at hun reagerte denne morgenen, var at tiltalte ellers brukte å være pen i klærne.

Vitnet ble også spurt hvordan han så ut i ansiktet denne mandags morgenen, og hun brukte begrepet «mørkflekket» om det. Men hun hadde ikke sett andre merker eller sår, sa hun.»

¹¹ Offiseren skal også ha uttalt i retten at Fritz Moen var en grei kar å ha på herberget, men at han ble mobbet en del av de andre.

NTB-meldingen fra denne rettsdagen var følgende:

«– Nå går det fint, utbrøt den drapstiltalte 40-åringen i Frostating lagmannsrett i Trondheim etter at to vitner fredag benektet at tiltalte hadde hatt kloremerker i ansiktet i dagene like etter at Sigrid Heggheim ble drept i september 1976. Etter fredagens rettsforhandlinger hadde han grunn til å være fornøyd, hadde det ikke vært for at han tidligere under rettssaken hadde tilstått å ha slått Sigrid i hodet med en ølflaske.

Det var under rettsmøtet torsdag at et kvinnelig vitne fra døvemiljøet i Trondheim fremhevet at hun trodde tiltalte var oppklort i ansiktet på det aktuelle tidspunkt. Men dette var ukjent både for bestyreren av Frelsesarméens Herberge i Trondheim, der 40-åringen bodde høsten 1976, og for daværende formann i Døveforeningen. Begge hadde kontakt med tiltalte i dagene etter drapet.

Under forhøret av herbergebestyreren fredag ble det heller ikke avklart om tiltalte hadde vært inne til reglementert tid klokka 23 den aktuelle helgen. Det skal krysses av i protokollen hvem som er til stede om nettene, men avhøret avslørte at disse rutineene ikke var til å stole på. Tiltalte skulle etter denne protokollen ha vært til stede på herberget natt til søndag 5. september, men da var han beviselig bortreist. Natt til mandag var han imidlertid avkrysset som ikke til stede. Men det ble understreket at 40-åringen, som bodde i et frittstående hus i herberget, kunne ha kommet senere på kvelden og selv låst seg inn uten at dette ville ha blitt oppdaget av nattevaktet.

Høsten 1976 var tiltalte engasjert av døveforeningen som loddselger i et billotteri. Mandag 6. september om morgenen hentet han nøklene til lotteribilen. Det var foreningens formann som hadde disse. Dette var dagen etter drapet hadde funnet sted. Formannen i døveforeningen ble under rettsmøtet spurt om hun så kloremerker i tiltaltes ansikt. Det hadde hun ikke.

40-åringen var derimot uflidd i klærne og skitten i ansiktet. Dette påtalte hun idet hun mente at en representant for foreningen burde se skikkelig ut når vedkommende solgte lodder.

Tiltalte forsvarte seg med at han hadde sovet dårlig om natten, og at det var årsaken til at han så sjaskete ut.»

9.8 Mandag 7. desember

Denne dagen ble politiførstebetjent Eirik Stedje avhørt. Fra rettsboken hitsettes:

«Under dette vitnets forklaring ble forevist en del fotos tatt med fjernlinse fra vitnet HL's bopel i retning åstedet. Vitnet Stedje foretok påvisninger på disse fotos. Det var vist med markører de funn politiet gjorde på åstedet 11.9.1981, og de observasjoner vitnet HL hadde gjort i uken forut for 11/9-81.»

Videre avhørte man polititjenestemennene Arne Væraas, Kjell Reitan, Hilde Sørsum (student), Sigbjørn Vatne og Johan Klegseth. I tilknytning til avdelingssjef Johan Klegseths forklaring hitsettes fra rettsboken:

«Under dette vitnets forklaring ble forevist en rekonstruksjon av en hypotetisk saksfremstilling og en rekonstruksjon av hendelsesforløpet på åstedet ifølge tiltaltes egen forklaring for politiet, v/farvefotos med markører i første tilfelle og ved skisser og markeringer på annet tilfelle.»

Adresseavisen 8. desember 1981 refererte fra denne rettsdagen bl.a. følgende:

«50-åringen som var ute og luftet hunden sin onsdag 8. september og som oppdaget liket av Sigrid på sletta ved Klæbuveien, men som valgte å tie med funnet helt til etterlysningen kom i avisene lørdag den 11. september, fant ikke igjen liket da han denne lørdagen sammen med politibetjent Arne Wæraas ved Trondheim politikammer skulle påvise stedet. Men politibetjenten fant avdøde omkring 16 meter unna det stedet vitnet mente han først så henne, og vitnet – som senere er avgått ved døden – mente bestemt at liket måtte være flyttet på.

...

Når det gjelder vitnet som fant Sigrid og som bestemt mente at hun var blitt flyttet på, ble det av politibetjent Kjell Reitan i retten opplyst at vedkommende var tekniker i E-verket med spesialfelt å tegne kart over jordkabler, og at han ifølge sin foresatte hadde spesielt gode forutsetninger for å kunne ta igjen steder han tidligere hadde observert.»

Adresseavisen 8. desember 1981 refererte i tillegg følgende:

«Politiførstebetjent Eirik Stedje fra Kripoforklarte i retten at tiltalte like etter drapet på Torunn Finstad i 1977 snart kom i politiets søkelys, blant annet på grunn av endel likheter i handlingsmåten ved drapene. ... Det var flere uoverenstemmelser i hans forklaringer... [D]et kom imidlertid så mye interessant om Sigridsaken frem denne vinteren, at etterforskerne ba statsadvokaten om at Torunn-saken måtte utsettes til man hadde avsluttet Sigrid-saken. Statsadvokaten sa nei. Riksadvokaten mente

det kunne være grunn til utsettelse, men siden saken allerede var berammet til ekstraordinært lagmannsting ble den ført.

Eirik Stedje har selv en sønn som er hørselshemmet, og han kjenner således til hva slags problemer en hørselshemmet kan ha.

– Jeg vet hvordan de reagerer, og vi måtte således være uhyre forsiktige ved avhørene, sa Stedje. – Ofte har de en sort/hvit forståelse av visse begreper, og heller ikke forstår de alltid enkelte begreper. Tiltalte, for eksempel, forsto blant annet ikke ordet tiltale.

...

– Under etterforskningen sa også siktede flere ganger at han ikke ville fortelle sannheten, da ville han bli skyldig, det ville ødelegge for ham og han ville få flere års fengsel.

...

Rundt halsen på den drepte ble det funnet en snor fra regnfrakken til avdøde, denne snoren var det laget en kjerringknote på.

– Men er det noen som har sett tiltalte knyte en kjerringknote med sin friske venstre hånd? spurte forsvareren. Dette har ingen sett, derimot laget tiltalte en enkel knute ved hjelp av et kne og en hånd med en genser under rekonstruksjonen.

...

– Det finnes ingen beviser for at Sigrid var på hybelen sin denne søndagen, sa Hestenes. – Og det er her ikke kommet frem noe som helst som skulle fortelle hvorfor politiet flyttet tidspunktet for drapet.

En undersøkelse ved Texaco-stasjonen i mai 1978 om hva som kunne ha skjedd drapsdagen, fikk lagmann Karl Solberg til å bemerke:

– En høyst hypotetisk undersøkelse.

Det ble fra politiet også opplyst om hvordan etterforskerne mente den drepte kunne ha blitt dunket mot en murblokk.

– Altså, høyst hypotetisk dette også, sa lagmannen.»

NTB-meldingen fra denne rettsdagen var følgende:

«Et nytt åpent spørsmål i Sigrid-saken er om tiltalte var på åstedet før det var gått to uker etter forbrytelsen.

Tvilen på dette punktet kom fram mandag da Frostating lagmannsrett fortsatte behandlingen av rettsaken etter drapet på Sigrid Heggheim i september 1976.

Et annet spørsmål hvor det etter to ukers rettsforhandlinger fortsatt hersker stor tvil, er om kvinnen ble drept natt til søndag 5. september, eller om drapet fant sted om kvelden 5. september. Begge de to tvilsomme tidspunktene er av avgjørende betydning for vurdering av tiltal-

tes skyld i drapet, der han har avgitt en detaljert forklaring om hendelsesforløpet.

Muligheten for at tiltalte ikke var på åstedet før to uker etter drapet kom fram i retten under vitneavhør av førstebetjent Eirik Stedje ved kriminalpolitisenralen. Eirik Stedje opplyste at tiltalte i de første avhør om Sigrid-saken hadde opplyst at han var i nærheten av åstedet første gang søndag 19. september.

Et ektepar som tidligere er avhørt, og som hadde sett tiltalte i området, har ikke med sikkerhet kunnet si om de så tiltalte på åstedet søndag 5. september eller om det var en annen søndag.

Usikkert tidspunkt

Et sentralt spørsmål under rettsforhandlingene mandag var hvorfor politiet høsten 1980, etter fire års etterforskning, hadde forandret det antatte tidspunkt for drapet fra natt til søndag til søndag kveld, dvs. til et tidspunkt der tiltalte ikke hadde alibi.

Avdelingssjef Johan Klegseth ved Trondheim politikammer forklarte seg om dette. Tiltaltes forsvarer Olav Hestenes eksaminerte vitnet for å få greie på hvilke nye opplysninger som var kommet fram og som tilsa en flytting av drapstidspunktet. Johan Klegseth ga ikke konkrete svar på dette spørsmålet, bortsett fra at politiet ved ny gjennomgang av saken ikke hadde funnet bevis for at Sigrid Heggheim ikke var i live søndag 5. september.

Under rettsmøtet mandag bekreftet tiltalte opplysninger som er kommet fram under to rekonstruksjoner av hendingsforløpet. Rekonstruksjonene bekrefter på noen punkter de opplysninger politiet har brakt fram på andre måter under etterforskningen, mens det på andre punkter er åpenbare uoverensstemmelser mellom tiltaltes forklaringer og de faktiske forhold.

Uoverensstemmelsene gjelder blant annet påvisningen av åstedet som ifølge tiltaltes forklaring ligger 30-40 meter fra det stedet der Sigrid Heggheim ble funnet.

Politiførstebetjent Johan Klegseth som redegjorde for rekonstruksjonen, ga følgende svar på forsvarerens spørsmål om tiltaltes forklaring på dette punkt stemte med de faktiske forhold:

– For meg ser det ikke ut til å stemme.

Troverdigheten i tiltaltes forklaringer ble også berørt av førstebetjent Eirik Stedje som opplyste at det under etterforskningen hadde vært et stort problem for etterforskerne å vite hva de skulle tro på og hva de ikke kunne tro på.»

Fra Arbeider-Avisa 8. desember 1981 hitsettes:

«Da avdelingssjef Johan Klegseth ved Trondheim politikammer avga forklaring i går, ville Hestenes vite hva som var den konkrete årsak til at politiet for vel et år siden bestemte seg for å endre tidspunkt for drapet, men vitnet kom ikke med noe entydig svar. Han sa imidlertid at politiet bl.a. hadde tenkt nærmere over Sigrids avtale om kinobesøk søndag og det var, ifølge Klegseth, grunn til å tro at *hun* ville holde avtalen siden det var hun som tok initiativet til den. For øvrig var det ikke noen enkeltstående årsak til at man festet seg ved et nytt tidspunkt for drapet. Man bare utvidet den tidsrammen man hadde.

...

Hva med de andre?

Også i går kom Hestenes med spørsmål om politiet, etter at tidsrammen for drapstidspunktet ble utvidet, hadde undersøkt alibi til de andre impliserte i saken. Men svaret var negativt. Når det f.eks. gjelder studenten som fulgte Sigrid fra Studentersamfundet til Stavnebrua om natta, har man ikke undersøkt hva han foretok seg etter klokka 20.00 søndag kveld. Heller ikke ungdommene som robbet brusautomaten ved Texaco-stasjonen er undersøkt nærmere, og det samme gjelder mannen som politiet siktet for drapet, men som retten ikke fant grunn til å fengsle.

...

Avdelingssjef Klegseth kom også inn på dette med modus (framgangsmåte) i sin forklaring, og han viste til likhetspunktene i Sigrid- og Torunn-saken, og det fremkom at også dette var medvirkende da tidsrammen for tidspunktet ble utvidet.»

Ifølge Arbeider-Avisa 8. desember 1981 opplyste førstebetjent Sigbjørn Watne ved Kripos at «tiltalte tidlig var i søkelyset, men at man så bort fra ham på grunn av hans handicap».

9.9 Tirsdag 8. desember

Denne dagen frafalt forsvareren følgende vitner: OSH, BM, MMW, TI og ES. Ifølge Adresseavisen 9. desember 1981 var lagmann Karl Solberg tilfreds med dette:

«– Takk, la oss håpe at flere kan frafalles, bemerket lagmann Karl Solberg, som flere ganger under saken denne uken har anmodet om at partene unngår å hekte seg opp i for mange detaljer.»

Rettsboken viser for øvrig at politibetjent Kjell Reitan ble avhørt på nytt, og dernest politibetjent Sten Hjertaas. Videre avhørte man de rettsmedi-

sinsk sakkyndige Arne Ødegaard, Halldis Lie og Knut Halvorsen.

Arbeider-Avisa 9. desember 1981 refererte følgende fra Sten Hjertaas' forklaring:

«Mesteparten av gårldagens forhandling gikk med til avhør av politibetjent Hjertaas...

Hjertaas kom inn i Sigrid-saken høsten 1977, en tid etter at Torunn Finstad ble drept, og det var han som hadde de fleste avhør av tiltalte i begge sakene.

Det første egentlige avhør som dreide seg om bare Sigrid-saken, fant sted i november 1977, men tiltalte hadde da lite å fortelle. Han husket godt turen til Selbu, men hva han gjorde etter at han kom hjem derfra søndag, hadde han ikke stort å si om.

Hjertaas opplyste at nettopp dette med at han kunne fortelle nokså detaljert hva som skjedde i forbindelse med at han var i Selbu fra lørdag til søndag, var hovedårsaken til at politiet i fjor høst bestemte seg for nye avhør av mannen. Han kunne nemlig ikke være like detaljert når det gjaldt resten av søndagen, og forklaringene stemte ikke over ens.

Ville snakke sant

Like før jul 1977 ble tiltalte avhørt fire ganger om Sigrid-saken, men man kom ikke nærmere noen løsning. I slutten av september 1980 bestemte man seg imidlertid for å flytte tiltalte fra Ila landsfengsel til Trondheim, og Hjertaas startet avhørene igjen 14. oktober.

Til å begynne med kom man ikke lenger enn i 1977, men det var stadig uoverensstemmelser i tiltaltes forklaringer. Den 22. oktober, i det trettende avhør som Hjertaas hadde, kom altså det som for politiet må kalles gjennombruddet i saken.

Tiltalte innledet da med å si at nå ville han snakke sant om Sigrid-saken, og han fortalte da hvordan han gikk fram og tilbake på bussholdeplassen ved Sunnland skole da han så en dame komme gående. Dette var, ifølge opplysningene han da ga, omlag klokka kvart på tolv om kvelden, og da hun gikk rundt hushjørnet, fulgte han etter. Da hun kom tilbake, slo han henne i hodet med ei ølflaske slik at hun falt over ende. Deretter trakk han henne vekk.

Erkjente seg skyldig

I dette avhøret kom han ikke med alle detaljer, men han forklarte den gang at han ble redd og derfor ville begå selvmord. Han skar seg med ei flaske som han knuste, sa han, men denne forklaringen har han senere gått tilbake på.

Også en rekke andre ting har han endret etter hvert, men han har også supplert sine forklaringer. I avhøret den 22. oktober i fjor opp-

lyste han for øvrig at han var tilbake på åstedet to ganger onsdagen etter, og om kvelden så han at liket lå der. Han kunne dessuten beskrive hvordan det lå.

Hjertaas opplyste at tiltalte i dette avhøret ga uttrykk for at han erkjente seg straffeskuldig for drapet på Sigrid, og uten at noen la ordene i munnen på ham, sa han at det han hadde forklart, verken var drøm eller rykter.

Sykelstativet

I dagene etter supplerte han tilståelsen, og han sa da blant annet at han dro liket 30-40 meter vekk fra muren som han dunket hodet hennes imot. Dette samsvarte imidlertid ikke med det han opplyste under rekonstruksjonen samme dag som tilståelsen kom. Da – og også under lagmannsrettens befarings i forrige uke – forklarte han at han kledde av og forsøkte seg på samleie et godt stykke unna der liket ble funnet, så det er stadig mye som ikke stemmer i hans forklaringer.

Det er imidlertid på det rene at tiltalte reagerte da han under rekonstruksjonen oppdaget et sykkelstativ på stedet der han skal ha dunket Sigrids hode mot muren. – Det var ikke der sist, sa han, og det er bragt på det rene at sykkelstativet ikke var der i 1976!

I retten har han sagt at han tok av Sigrid begge skoene, men i fjor høst var han i tvil om det var bare den ene eller begge. Det faktiske forhold er at hun hadde den ene skoen på da hun ble funnet, mens den andre lå et stykke unna sammen med noen av klærne hennes.

Han beskrev knebelen

Under gårdsdagens forhandlinger ble Hjertaas også spurt om hva som hadde stått og ikke stått i avisene om saken. Tiltalte hadde jo adgang til å følge med i alt som ble skrevet om saken, så han kan ha tilegnet seg mye kunnskap gjennom avisene. Men det er helt klart at flere vesentlige opplysninger aldri har stått på trykk eller blitt offentliggjort på annen måte. Blant annet gjelder det at Sigrid ble kneblet med ermet på en genser eller bluse, og tiltalte forklarte 27. oktober i fjor at han stappet noe av en jakke inn i munnen på henne.»

Adresseavisen 9. desember 1981 ga følgende referat fra rettsdagen:

«I retten i går ble alle hans forklaringer gjennom i alt 20 politivhør høsten 1980 gjengitt av politibetjent Sten Hjertaas, som foretok avhørene av tiltalte. Det var på bakgrunn av en rekke uoverensstemmelser i 40-åringens forklaringer om hva han gjorde om ettermiddagen søndag 5. september at man fant grunn til å avhøre ham på nytt, og da det 13. avhøret skulle begynne i oktober 1980, sa han: – Jeg vil snakke

sant om Sigrid-saken. Og det er ikke drøm eller rykter.

...

I de første avhørene ved Trondheim politikkammer høsten 1980 nektet tiltalte å skrive under på politiforklaringene, da det «kunne være farlig», som han uttrykte det. Lenge hevdet han at han ikke hadde noe kjennskap til Sigrid-saken. Han hadde bare så vidt lest litt om det i avisene, da han «ikke var interessert i å lese om mord, men om fotball, politikk, bridge og kinostykker».

Under Torunn-rettssaken hevdet tiltalte flere ganger at mye av forklaringen var basert på drømmer og rykter, men da han la kortene på bordet under avhørene i oktober 1980 presiserte han at denne gang var det ikke drøm og rykter. Og det han forklarte etterforskeren kan han ikke ha lest seg til, dertil var forklaringen for detaljert, sa Hjertaas.

...

Tiltalte har hele tiden nektet å ha forbrutt seg seksuelt mot Sigrid. Han hadde kledd av seg og forsøkt, sa han, men han fikk det ikke til.

Det ble imidlertid funnet sæd på den drepte, men prosekutor Haldis Lie fra Rettsmedisinsk institutt sa i retten at det var overveiende sannsynlig at sæden stammet fra en person med blodtype som betegnes som «A utskiller». Tiltalte har blodtype «AB ikkeutskiller», en meget sjelden blodtype, den drepte hadde blodtype 0. Sår i underlivet på den drepte viste også at det seksuelle forsøket måtte ha skjedd før hun døde, men ikke hvor lenge før hun døde.

Blodprøver hos den drepte viste at hun hadde en promille på 0,3, hvilket vil tilsvare innholdet av en halv flaske pils dersom den ble inntatt umiddelbart før dødsøyeblikket og før forbrenningen begynte.

Innholdet i mavesekken til den drepte viste at hun hadde spist et måltid fire timer før hun døde. Det har forøvrig ikke vært mulig å angi nøyaktig tidspunkt for når Sigrid døde.

40-åringen er tiltalt for forsøk på voldtekt, men blodtypesubstansen gjør det «overveiende sannsynlig» at han kan utelukkes, sa vitnet Haldis Lie. Men, sa vitnet, typebestemmelsen av blodet kan være vanskelig på grunn av bakteriologisk nedbryting av blodtypesubstansen, og slikt kan føre til feilaktige resultater. Også blodet som ble funnet på snoren som lå om halsen på den drepte viste type A. Dette med blodtypen er således et visst usikkerhetsmoment i saken, men som kan få avgjørende betydning for tiltalepunktet om voldtektsforsøket.»

Arbeider-Avisa 9. desember 1981 ga følgende referat fra vitneprovet til assisterende overlege Arne Ødegaard:

«Assisterende overlege Arne Ødegaard ved Regionsykehuset forklarte seg om obduksjonen i går, og han sa blant annet at avdødes skader kan være forenlig med det tiltalte har sagt om hvordan han slo henne med en flaske og dunket hodet hennes mot en vegg. Noe nøyaktig tidspunkt for når døden intrådte kunne han ikke oppgi, men på grunnlag av obduksjonen mener han å kunne fastslå at hun spiste fra ca. en til fire timer før hun døde. Dessuten hadde hun 0,3 promille alkohol i blodet, og det tilsvarer en halv flaske pils før forbrenning er begynt. Dr. Ødegaard kunne videre fastslå at de skadene man fant på liket, var påført henne før hun avgikk ved døden.»

VG 9. desember 1981 ga følgende referat fra det samme vitneprovot:

«Assisterende overlege Arne Ødegaard foretok sammen med en kollega obduksjonen av Sigrid.

– Det er overveiende sannsynlig at hun ble voldtatt mens hun fortsatt var i live, forklarte assisterende overlege Ødegaard i retten.

Sigrid døde av kvalning. Hun hadde et sår i hodebunnen, skrammer i ansiktet og på hals og skuldrer og risp og blødninger i skjeden. Dette ble påført henne mens hun fortsatt var i live.»

NTB-meldingen for denne rettsdagen var følgende:

«De medisinsk sakkyndige i Sigrid-saken mener det er mest sannsynlig at Sigrid Heggheim ble voldtatt av en person med blodtype A. Dette innebærer i så fall at forbrytelsen er begått av en annen person enn den snart 40 år gamle mannen som er tiltalt for voldtekt og drap på kvinnen.

Dette kom fram under rettsforhandlingene tirsdag, der det ble reist ytterligere tvil om tiltalte er Sigrid Heggheims drapsmann slik påtalemyndigheten mener og slik han selv har forklart.

Tvilen som knytter seg til blodtyper har sammenheng med at det på grunnlag av sædfunn er foretatt en blodtypebestemmelse som konkluderer med at voldtekt er utført av en person med blodtype A. Analyser av tiltaltes blod har fastslått at han har blodtype AB. I tillegg til denne forskjellen er det også andre spesielle egenskaper som ikke stemmer overens mellom tiltaltes og drapsmannens blod slik det er bestemt på grunnlag av sædanalysene.

Tiltalen stemmer ikke

Ved avhørene av de medisinsk sakkyndige ble det klarlagt at det etter alt å dømme ikke er samsvar mellom tiltalen og de faktiske forhold slik de er fastslått ved obduksjonen. Ifølge tiltalen har drapsmannen gjort forsøk på samleie, men uten at dette er fullført. Dette er i samsvar med tiltaltes politiforklaringer.

Obduksjonen og de rettsmedisinske undersøkelser synes imidlertid å ha klarlagt at Sigrid Heggheim har vært utsatt for en fullført voldtekt.

Prosektor Halldis Lie ved Rettsmedisinsk institutt forklarte seg i retten om analysene av blod og sæd, og de konklusjoner som er trukket. I uttalelsen på grunnlag av undersøkelsen hadde hun erklært at det var overveiende sannsynlig at forbryteren var en person med blodtype A. Senere hadde hun på politiets oppfordring avgitt en tilleggsuttalelse der hun uttalte at blodtype A var mest sannsynlig. I retten redegjorde hun for visse usikkerheter ved analysen, men hevdet at det var langt over 50 prosent sannsynlighet for at forbryteren måtte ha blodtype A.

Overlege Knut Halvorsen ved Haukeland sykehus forklarte seg særlig om usikkerheten ved blodtypebestemmelser, men han sluttet seg til hovedkonklusjonen i Halldis Lies erklæring om at blodtype A var mest sannsynlig. Den eventuelle usikkerhet innebærer at drapsmannens blodtype muligens er ukjent.

Store skader

Assisterende overlege Arne Ødegaard ved regionsykehuset i Trondheim redegjorde for de skader som ble påvist ved obduksjon av Sigrid Heggheim. Hun var påført skader i hodet med en stump gjenstand, og hadde dessuten flere sår både i hodet og på kroppen. Obduksjonen klarla dessuten at hun var kvalt blant annet med en regnjakkesor som var knyttet stramt med en kjerringknote rundt halsen.

Rettsmøtet tirsdag gikk ellers med til gjennomgang av tiltaltes politiforklaringer. Politibetjent Sten Hjertaas redegjorde for hvordan tiltaltes forklaring om drapet utviklet seg fra mangel på kjennskap til saken i de første avhør i 1977, til en detaljert beskrivelse av forbrytelsen i avhør nr. 13 og senere avhør i oktober og november 1980.

Forklaringene kjennetegnes også av at tiltalte på noen punkter beskriver detaljer som ligner på faktiske forhold som er avdekket ved etterforskningen, mens det i andre detaljer er store uoverensstemmelser med de faktiske forhold.»

9.10 Onsdag 9. desember

Forsvareren anmodet onsdag 9. desember 1981 retten om å vurdere spørsmålet om lukkede dører, idet tiltalte ville ha problemer med at en klasse fra Døveskolen var til stede. Retten vurderte anmodningen, men fant ikke at betingelsene for lukkede dører var til stede.

Lagmannen hadde mottatt legeerklæring fra et forsvarsvitne, IM. Forsvareren fant med statsadvokatens samtykke å kunne frafalle vitnet.

Denne dagen avhørte man på ny politibetjent Sten Hjertaas. Deretter ble politibetjent Lyder Sørforsli, Tormod Bønes (sivilingeniør i Kripos), LOR, NK, TeS, TR, TG, TD og GM avhørt.

Adresseavisen 10. desember 1981 refererte bl.a. følgende:

«Politibetjent Sten Hjertaas gjorde seg i går ferdig med å redegjøre for de i alt 19 avhørene av tiltalte høsten 1980. I forbindelse med Torunn-saken høsten 1977 var også tiltalte blitt spurt om sitt kjennskap til Sigrid-saken, og mye av det han den gang forklarte kunne han ikke huske i de nye avhørene. Men fra det 13. avhør og til det 19. og siste avhøret forklarte han i detalj om hva som hadde skjedd drapskvelden.

Han sa også at det ikke hadde vært meningen å drepe Sigrid, men at han var uheldig. Lagmann Karl Solberg spurte tiltalte direkte i går om han kunne huske å ha forklart det politibetjent Hjertaas hadde redegjort for. Tiltalte bekreftet dette.

... Pensjonert politibetjent Lyder Sørforsli gjorde tjeneste som døvetolk under avhørene høsten 1980. Også han kunne i retten fortelle at tiltalte ikke forsto enkelte ord.

– For eksempel forsto han ikke ordet *detalj*, dette måtte oversettes med *små ting*, sa han. – Men for øvrig er jeg av den oppfatning at både tiltalte og jeg forsto hverandre meget godt og at ordene i politiforklaringene hovedsakelig er tiltaltes egne ord og formuleringer.»

Arbeider-Avisa 10. desember 1981 gjenga bl.a. følgende fra vitneavhørene:

«Ei ung dame¹² som kom fra fest tidlig om morgenen søndag 5. september 1976, sa i lagmannsretten i går at hun da la merke til ei regnjakka av skarp gul eller oransje farge på jordet ved Texaco-stasjonen i Klæbuveien.

Vitnet gikk stien over jordet fra Nidarvoll skole mot bensinstasjonen, og hun meldte fra om det til politiet straks det ble kjent at Sigrid

Heggheim var funnet drept. Vedkommende ble først avhørt i november...

I februar 1978 ble hun avhørt nok en gang, og hun var da ikke fullt så sikker på at det var om morgenen den 5. september hun hadde sett jakka. Vitnet gikk over jordet flere ganger i uka, så hun utelukket ikke at det var en annen gang hun hadde gjort sin oppdagelse, men hun sa i retten i går at hun er 90 % sikker på at det var søndag morgen hun så jakka.

... Et av gårsdagens vitner var en mann som kjente Sigrid fra den gang hun gikk på gymnasen. Vedkommende hadde vært med på vorspiellet før festen i Studentersamfundet lørdag 4. september, og han svarte på statsadvokatens spørsmål at han mente Sigrid hadde ullsokker, eller såkalte labber eller raggsokker på bena da hun var på hans hybel. Det er imidlertid på det rene at hun ikke hadde slike sokker på seg da hun ble drept.»

Adresseavisen 10. desember 1981 refererte i tillegg fra vitneavhørene slik:

«Tiltalte har i mange avhør forklart seg detaljert om drapet og at det ble begått søndag kveld. Men forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, er spesielt opptatt av hva vitner kan ha sett eller hørt ved åstedet natt til søndag.

Kvinnen som mente hun hadde sett regnjakken søndag morgen var den gang sikker på tidspunktet for observasjonen, men i går – så lang tid etterpå – hadde hun vansker med å gi et så sikkert svar som den gang.

... De øvrige vitnene i går var forsvarets vitner. To venninner som hadde passert åstedet natt til søndag 5. september fortalte at de hadde sett en mann i 20-årsalderen i dongeriklær ved Texaco-stasjonen, og han hadde oppført seg på en slik måte at de hadde bitt seg merke i hans bevegelser ved bensinstasjonen. Et vitne som bor 100 meter fra åstedet hadde i august samme høst lagt merke til det han mente var en mystisk person bak rattet i en bil som sto parkert i porten til Sundland skole. Dette vitnet hadde også varslet politiet om en annen «mystisk» person i samme område, deretter hadde han «spanet» personen til politiet kom. Et annet vitne forklarte seg om en rød Amazon som etter hans mening sto merkelig parkert i krysset Omkjøringsveien-Klæbuveien om morgenen den 5. september.»

VG 10. desember 1981 inneholdt bl.a. følgende:

«Statsadvokat Jakhelln ønsker en ytterligere rekonstruksjon av drapet. Sigrid ble funnet kvalt. Rundt halsen hadde hun knyttet en snor både med kjerringknute og en båtmannsknop.

¹² Dette var vitnet LOR.

Videre var hennes BH knyttet rundt halsen. Det samme var et genserermø.

I de rekonstruksjoner som er foretatt, har tiltalte Fritz Moen knyttet genserermø. Et annet spørsmål er om 40-åringen, som er lam i høyre hånd, har vært i stand til å knyte BH'en og snora.

Det er en demonstrasjon på de to siste punktene, at en politimann skal komme i retten og utføre disse tingene med én hånd, som høyesterettsadvokat Hestenes motsetter seg.

...

– Det er et år siden min klient ble siktet for Sigrid-drapet. Det går ikke an å komme i rettsalen med dette nå, uten å ha gjort det klart på forhånd, slik at jeg kunne forberede meg.

– En slik demonstrasjon skulle i så fall vært gjort for lenge siden. Jeg protesterer, sa høyesterettsadvokat Olav Hestenes.

Statsadvokat Olaf Jakhelln var enig i at påtalemyndighetene burde ha tenkt på dette før.

– Men vi bør være åpne for ting som kan gi oss svar på spørsmål i denne saken, mente aktor.»

NTB-meldingen for denne rettsdagen var følgende:

«Et vitne i Sigrid-saken ga onsdag opplysninger som tyder på at Sigrid Heggheim ble drept på et tidspunkt da tiltalte var i Selbu, flere mil fra Trondheim.

Opplysningene som kom fram i retten styrket den tvil som tidligere er uttrykt om hvorvidt politiet vurderte rett da drapstidspunktet etter fire års etterforskning ble flyttet fra natt til søndag til søndag kveld 5. september 1976.

En ung kvinne som ble ført som vitne forklarte at hun tidlig om morgenen søndag 5. september, hadde sett en gul-orange regnjakke som lå i graset omtrent på det stedet der Sigrid Heggheim ble funnet drept.

Beskrivelsen av regnjakken synes å stemme med Sigrid Heggheims regnjakke. Dersom vitnets forklaring er riktig, tyder opplysningene på at drapet må ha skjedd på et tidspunkt da tiltalte ikke var i Trondheim.

Den tvil som onsdag kom fram om drapstidspunktet kommer i tillegg til en rekke andre avgjørende punkter der det er grunnlag for tvil om tiltaltes beskrivelser av forbrytelsen kan være riktig. Tidligere under rettssaken er det klarlagt at det ifølge analysen av sæd og blod er mest sannsynlig at Sigrid Heggheim ble voldtatt av en person med en annen blodtype enn tiltalte. Videre er det klarlagt at tiltalen om voldtektsforsøk – som er i samsvar med tiltaltes egen forklaring – ikke synes å stemme med det faktum at Sigrid Heggheim etter alt å dømme har vært utsatt for en fullført voldtekt.

Strid om knute

Også på andre punkter er det lite samsvar mellom tiltaltes beskrivelse av forbrytelsen og de faktiske forhold som er klarlagt ved etterforskningen. Det er blant annet klart at kvinnen ble kvalt med en knyttet bysteholder og en regnjakkesnor knyttet med kjerringknute. Mens tiltalte i sin detaljerte beskrivelse av forbrytelsen ikke har kunnet gi opplysninger om noen av disse gjenstandene.

Den knyttede regnjakkesnoren kommer etter alt å dømme til å spille en viktig rolle i saken. Under rettsmøtet onsdag kom statsadvokat Olaf Jakhelln med kritiske merknader fordi det under etterforskningen ikke er klarlagt om tiltalte som har en lam høyrearm, er i stand til å lage en slik knute som er brukt på snoren rundt kvinnens hals.

Statsadvokaten ba om at en politimann i retten måtte få demonstrere at dette var mulig. Forsvareren, høyesterettsadvokat Olav Hestenes, motsatte seg dette fordi slike prøver ikke var gjort under etterforskningen. Retten skal senere ta standpunkt til dette tvistespørsmålet mellom aktor og forsvarer.

Dere forstår ikke

Tvilen i Sigrid saken gjelder også tiltaltes troverdighet og om det er grunn til å feste lit til innholdet i den beskrivelse som har kommet fram gjennom ca. 20 politiavhør, og som er gjentatt i retten. Et viktig spørsmål i denne sammenheng er om tiltalte forstår hva ord som «sannhet» og «tilståelse» betyr.

Mangelen på forståelse ble blant annet demonstrert i retten onsdag. Lagmann Karl Solberg ville ha en forklaring på hvorfor tiltalte hadde undertegnet noen av politiforklaringer, mens han hadde nektet å undertegne andre politiforklaringer fordi han mente dette var «farlig».

Tiltalte ga lagmannen et svar, men ikke på det spørsmålet lagmannen hadde stilt. En av de sakkyndige, spesiallege Anne Regine Føreland, grep inn med følgende kommentar: – Vi ser her to forskjellige kommunikasjonssystemer som passerer forbi hverandre. Han forstår ikke Deres spørsmål. Dere forstår ikke hans svar. Anne Regine Føreland opplyste at hun vil komme tilbake til dette under sin forklaring som sakkyndig.»

Arbeider-Avisa 10. desember 1981 hadde i tilknytning til samme hendelse følgende refleksjoner:

«I går ble han spurt hva han mener når han sier «det er farlig» å skrive under på avhør, men det kunne han ikke gi noe svar på, og her er man ved et sentralt poeng når det gjelder tiltalte.

Det er en rekke ord som blir brukt i saken som han ikke forstår, og en del begreper oppfatter han annerledes enn hørende. Likeså er det klart at den måte man snakker på i en rettsal, ikke alltid er lett å forstå for en døv eller hørselshemmet. Selv om man hører aldri så godt, kan det være problematisk å oppfatte hva jurister mener når de snakker på sin noe gammel-dagse og tungvinte måte.»

VG 10. desember 1981 refererte slik om samme hendelse:

«Moen, som er døv, svarte gjennom tolken på noe helt annet. Dette fikk en av de sakkyndige, døvepsykiater Anne Regine Føreland, til å gripe inn:

Forstår ikke

– Dette er et nytt eksempel på at to kommunikasjonsystemer møtes. Moen forstår ikke så mye som han gir inntrykk av, mente spesiallege Føreland.

I går uttalte Moen blant annet at det i hans forklaringer av politiet er skrevet lange ord som han ikke forstår.

Det er ventet at hans oppfattelse av hva som egentlig foregår, vil bli et helt sentralt tema når de sakkyndige skal forklare seg i saken.»

9.11 Torsdag 10. desember

Det fremgår av rettsboken at vitnene OMH og PR ikke hadde møtt på grunn av sykdom. Følgende vitner ble avhørt denne dagen: BMR, HA, LK, ØS, HOB, AaKA, HJS, AMJ, AA, EM, AL, GTL og IAR. Forsvareren opplyste at han frafalt vitnet nr. 6 på hans liste, spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive. Statsadvokaten hadde intet å bemerke. Lagmannsretten avhørte denne dagen også vitnene KKK (drosjeeier), AKK og EH.

Statsadvokaten foretok deretter dokumentasjon av følgende:

1. Kristiansand byretts dom av 5. juni 1973
2. Forelegg av 28. oktober 1975 fra Politimesteren i Trondheim
3. Forelegg av 23. juli 1976 fra Politimesteren i Trondheim
4. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978
5. Brev av 30. mars 1978 fra spes. i fysikalsk medisin I.H. Kleive, RIT.
6. Brev av 3. april 1978 fra overlege Thomas Knoff, kvinneklinikken RIT
7. Professor dr. med. Jon Lundevalls oversettelse av 10. mars 1978 av sakkyndig erklæring av 23. desember 1977 fra Chr. John Price B.Sc., Ph.s. ved The Metropolitan Police Forensic Science

Laboratory (MPFSL) London, for så vidt angår side 3 blodprøve av tiltalte, og

8. Kopi av dagbok fra værstasjon Tyholt 4. til 11. september 1976.

Adresseavisen 11. desember 1981 hadde overskriften: «Hvem stammer de hjerteskjærende skrikene fra?» Avisen skrev i brødteksten bl.a.:

«Det var forsvarers vitner som forklarte seg om ting de hadde sett eller hørt i Klæbuveien og på Tempe natt til 5. september...

En 60 år gammel kvinne som bodde i Baglerveien på den tiden, kunne i retten i går fortelle hva hun hørte denne natten. Hun og ektemannen hadde lagt seg, han hadde sovnet mens hun var våken da hun skulle ta noe medisin.

– Jeg lå og døset da jeg gjennom det åpne soveromsvinduet hørte et voldsomt kvinneskrik, forklarte vitnet. – Kort tid etter hørte jeg et nytt skrik, like hjerteskjærende vondt som første gang. Jeg sto opp og gikk til vinduet, men så ingenting. Skriket kom fra området ved Omkjøringsveien og Klæbuveien, og det hørtes ut som om kvinnen dro sitt siste sukk.

Kvinnen forklarte videre at hun hadde hørt sterk motordur, så fikk hun se en bil som i voldsom fart kom fra området ved Texaco-stasjonen, krysset Omkjøringsveien og forsvant nordover Klæbuveien. Vitnet hadde sett på klokken da dette skjedde, den viste 2.40.

– Skriket var så infernalsk at jeg trodde noen tok livet av kvinnen, sa vitnet.

Senere den uken ble hun innlagt på sykehuset, men fredag 10. september, altså dagen før Sigrid ble funnet, hadde hun og ektemannen diskutert om de skulle melde fra til politiet. Minnet om skrikene plaget vitnet fortsatt, men det ble til at de ikke meldte fra før hele Sigriddrapet kom opp i sin fulle bredde i avisene.

Et annet vitne som bor i Alfred Larsens vei, fortalte at han samme natt hadde hørt at en bil med kraftig motordur i stor fart kom Holtermannsveien sydfra, svingte inn i Tempeveien og tilbake Alfred Larsens vei før den forsvant ut i Holtermannsveien igjen.

Også vitner som bor nær Lerkendal stadion kunne berette om voldsomme kvinneskrik i Klæbuveien natt til 5. september, og en del av vitnene sa at skriket hadde vært så voldsomt og spesielt at de sto opp for å se om det foregikk noe. Men ingen så noe.

Det var altså tre ting som gikk igjen i går-dagens vitneforklaringer, skriket ved Lerkendal, skriket ved Omkjøringsveien og bilen som akselererte og forsvant i stor fart fra Omkjøringsveien og mot Lerkendal-området.

Det er ingen som har hørt eller observert noe som helst ved Texaco-stasjonen søndag kveld...»

Arbeider-Avisa 11. desember 1981 hadde overskriften: «Ble Sigrid likevel drept natt til søndag? Sterke vitneutsagn om rop fra kvinne i nød.» Ingressen lød slik:

«Skal man dømme etter vitneutsagnene i Sigrid-saken i går, var det ikke bare i området ved Texacostasjonen i Klæbuveien at en kvinne var i store vanskeligheter ved to-tiden natt til søndag 5. september 1976. Også i nærheten av Lerkendal stadion ble det på samme tid hørt rop fra en kvinne som vitnene mente var i nød.»

Arbeider-Avisa skrev bl.a. dette i brødteksten:

«De 16 vitnene som ble avhørt i går, hadde alle sett eller hørt noe merkelig i de aktuelle områder natt til 5. september 1976, og på grunnlag av det de opplyste, synes det helt klart at det denne natta skjedde noe utenom det vanlige både i nærheten av Lerkendal stadion og Texacostasjonen. Begge steder bruker det å være en del bråk og leven natt til søndag, men denne natta var det altså en kvinne, eller eventuelt flere kvinner, som skrek på en måte som skilte seg sterkt ut fra det vitnene er vant til å høre.

Det hører også med til dette at noen av vitnene har vært litt usikre på når de hørte ropene, men de fleste har tidfestet sine observasjoner til natt til søndag, altså natta før tiltalte sier at han drepte Sigrid.

Også latter

Et av gårsdagens vitner som bor i Sundlandsveien, sa i sin forklaring at hun ved to-tiden om natta hørte to personer som løp på veien, og hun opplyste videre at hun på samme tid hørte hjerteskjærende skrik fra en kvinne, vedkommende var imidlertid ikke helt sikker på hvilken natt dette var, og hun stod heller ikke opp for å se etter. Et annet vitne forklarte at hun i nærheten av Lerkendal hørte intenst kvinneskrik og at hun trodde det kom fra noen som var i nød. Dette vitnet hørte også latter på samme tid, men så ikke hva det var for noe, og det gjorde heller ikke en mann som bodde i samme hus og som ble vekket av kraftig kvinneskrik.

Et annet vitne fortalte at hun ved ti-tiden om natta hørte en kvinne som gikk og gråt på Klæbuveien i nærheten av der drapet fant sted, mens det var en som opplyste at hun hørte skrik som hun beskrev som hjerteskjærende og fryktelig. Vedkommende stod også opp for å se hva det var, men hun så ingenting.

To som løp

Et av vitnene, også det en kvinne, forklarte at hun fra sitt hjem i Birkebeinerveien mente å høre en mann som løp etter en kvinne forbi hennes hus opp mot Omkjøringsveien. Vedkommende så heller ikke noe, men hun hørte to-tre redselsskrik fra en kvinne. Videre opplyste hun at det i området kan være nokså livlig på lørdagskveldene, men noe slikt som dette hadde hun ikke opplevd før, og det var derfor hun meldte seg for politiet da det ble kjent at Sigrid var blitt funnet drept.

«Siste sukk»

Det var altså mange som forklarte seg om ropene i retten i går, men den som altså kom med det sterkeste vitneprovot, var en 60 år gammel dame som i 1976 bodde i Baglerveien.

Hun hørte ved to-tiden flere rop som kom i retning fra Texaco-stasjonen, og hun gikk i vinduet for å undersøke hva det var. Hun så imidlertid ikke noe, men skrikene var grufulle, sa hun og la til at de hørtes som de kom fra en person som trakk sitt siste sukk. Hun brukte også uttrykket at det hørtes ut som om noen «holdt på ta livet av» vedkommende som skrek.

Denne kvinnen gjorde også en annen observasjon som forsvareren legger stor vekt på. Like etter skrikene hørte hun en bil som startet opp i nærheten og som kjørte i stor fart nordover Klæbuveien.

Opplevelsen denne natta var såpass sterk at man innen familien drøftet å melde fra til politiet, men det ble ikke gjort før etter at drapet på Sigrid var kjent.

...

Også vitner som bor på vestsiden av Holtermannsvei i nærheten av Lerkendal fortalte at de hørte både rop og unormal bilkjøring denne natta, men det var ingen som gjorde visuelle observasjoner av betydning. Imidlertid tyder det på at samtlige observasjoner, på begge steder, ble gjort omtrent på samme tidspunkt. Men kan det ha vært to kvinner som har skrevet like ille på to steder samtidig?»

9.12 Fredag 11. desember

Det følger av rettsboken at forsvareren begjærte vitnet lege Jon Rud oppnevnt som sakkyndig. Rud var husfar ved Hjemmet for døve på Nordstrand. I den egenskap, og i egenskap av psykiater, ville han også få en del sakkyndige spørsmål fra forsvareren. Statsadvokaten hadde intet å bemerke, og retten tok enstemmig begjæringen til følge. Jon Rud avgav forklaring.

Forsvareren dokumenterte i tillegg denne dagen:

1. brev av 15. august 1980 fra Moen til Hestenes
2. brev av 26. august 1980 fra Hestenes til Moen
3. brev av 9. september 1980 fra PHR til Hestenes
4. brev av 9. september 1980 fra Moen til Hestenes
5. brev av 29. oktober 1980 fra Hestenes til Moen.

Dessuten dokumenterte forsvareren dom av 25. november 1976 fra Trondheim forhørsrett mot ID for så vidt angikk tiltalte ID's forklaring og domsslutningen. Videre refererte han dom av 28. desember 1976 avsagt av Trondheim forhørsrett mot PS for så vidt angikk tiltalte PS' forklaring og domsslutningen.

Statsadvokaten dokumenterte deretter to etterlysninger i Adresseavisen av fornærmede Sigrid Heggheim. Deretter foreviste han klesplagg som Sigrid Heggheim hadde hatt på seg drapsnatten: regnjakke, dongeribukse, strikket jakke, genser, skjorte, truse, bysteholder, et par sokker, og et par brune joggesko. Dessuten foreviste han en pose med mynter og sedler, funnet i Sigrids lommer, og en stor sten med blodflekker på, funnet på en sti ved åstedet.

Denne dagen ble også vitnene PHR og Gudmund Dueland avhørt.

Døvepsykiater Anne Regine Føreland fremla et tillegg datert 11. desember til sin sakkyndige rapport. Føreland uttalte i rapporten at hun hadde hatt samtaler med Fritz Moen etter at han hadde forklart seg om drapet i lagmannsretten. Utvalget hitsetter følgende fra rapporten:¹³

«... Fritz hadde bedyret overfor meg at han ikke hadde rørt Sigrid Heggheim, og heller ikke noen gang hadde sett henne, og jeg spurte da hvorfor han hadde fortalt noe annet i retten, og refererte til hvordan han i retten hadde beskrevet hva han angivelig gjorde med Sigrid Heggheim. Jeg vil da ta Fritz' svar og referere det så ordrett som mulig:

«Hvis jeg sier nei, lagdommer bruke hard straff mot meg. Hva skal jeg gjøre? Lagdommer sa til Rendedahl før mandag hvis jeg vente til slutt betyr hard straff. Jeg redd. Hvis jeg sier nei, lagmannen straffe mer, jeg meget bekymret.»

Jeg spurte da hvorfor han var så redd. Svar: «Kripos er farlig, skremme meg. Eirik Stedje og Ragnhild Hjelmtvedt Osmundsen samtaler 1978 Kripos sa lagdommer like ikke lyve. Jeg bli forsiktig lagdommer, jeg bli redd. Politiet skrev en tilståelse. Kjente ikke igjen. Skrev under. Hva er riktig? Jeg bli hjelpeløs. Da. Lei. Jeg hørte rykter om Sigrid drept i døveforeningen. Jeg huske ikke.»»

Føreland fremholdt dernest at det siterte:

«med all tydelighet viser at Fritz føler seg hjelpeløs og redd og at han ikke forstår på langt nær så mye av alt som foregår, eller la meg si, av hele spillet, som man kan få inntrykk av i retten. ... Man skal være forsiktig med å bruke et ord som «hjernevask», og med dette mener jeg ikke at noen bevisst har prøvd å hjernevaske Fritz, jeg mener bare å si at man ikke er klar over hvor sterkt vi er i stand til å påvirke en sterkt understimulert og isolert person.»

VG 12. desember 1981 refererte bl.a. følgende fra rettsforhandlingene:

««Jeg er uskyldig – Gud vet det.» Uttalelsen stammer fra Fritz Moen, 40.

Replikken falt under et møte mellom tiltalte og hans forsvarer, h.r.advokat Olav Hestenes første gang pastor Gudmund Dueland var til stede som tolk.

– Det har ikke kommet noen tilståelse i Sigrid-saken under slike møter som jeg har deltatt i, svarte pastor Dueland på spørsmål fra h.r.advokat Hestenes.

Tiltalte Moens tilståelser overfor politiet under rettssaken ble et helt sentralt tema under gårdsdagens forhandlinger i Frostating lagmannsrett.

Vanskelig

Lege Jon Rud, som også er psykiater, sa at Moen, som er født døv, har hatt de aller vanskeligste forhold man kan tenke seg som barn.

Rud har tidligere vært psykiatrisk sakkyndig i straffesaker mot døve. Han har ikke observert Moen, men lest erklæringene fra de tre psykiatrisk sakkyndige.

– For personer med et svakt ego er det muligheter for at tidligere erfaringer og opplevelser samt dagdrømmer kan dukke fram fra underbevisstheten – og forkludre virkeligheten, mente doktor Rud.

...

Flukt fra virkeligheten

Dr. Rud ville ikke se bort fra at det i Fritz Moens tilfelle er store muligheter for å sammenblande drøm og virkelighet når Moen ble tatt ut av den svære isolasjonen på Ila og plutselig satt inn i en etterforsknings situasjon med daglige politiavhør i Trondheim.

Dette kunne virke nesten sjokkartet på Moen, som kommer i en stressituasjon. – Jeg kan ikke bevise at det er skjedd i dette tilfelle, men det er godt grunnlag for å si at slike muligheter er til stede, mente dr. Rud.

PHR ... fikk ... spørsmål om sine inntrykk av Moens evner til å oppfatte språket.

¹³ Mappe 5, dok. nr. IX/1-17.

– Han la helt andre betydninger i ord og uttrykk enn det ikke-døve gjør, mente PHR. På hybelhuset hadde de ikke tidligere erfaringer med døve. Det ble ikke brukt døvetolk, men inntrykket var at kommunikasjonen med Moen gikk noenlunde bra.

Forstod ikke

– Det gikk en stund før vi forstod at de ting vi forsøkte å ta opp med ham, helt eller delvis ble vanskeliggjort ved at han ikke forstod hva vi ville oppnå. Dette ble særlig tydelig i konfliktsituasjoner.

Ofte måtte vi helt tilbake til utgangspunktet for samtalen når vi oppdaget at det ble misforståelser. Vi måtte på en måte lede Moen fra punkt til punkt, mente PHR. På spørsmål fra Hestenes sa vitnet at han mente tiltalte kunne svare bekreftende på spørsmål som det viste seg senere at han ikke hadde forstått.

Forventninger

– Jeg hadde inntrykk av at han svarte ja ut fra de forventninger han hadde til spørsmålsstilleren, sa PHR.

Hestenes:

– Ordet sannhet, skjønte han det?

– Nei, mener jeg. Den erfaringen gjorde jeg det halve året han satt i varetekt for Torunn-saken. Jeg besøkte ham hver uke, svarte PHR.

Politilege Karl-Ewerth Horneman, som er sakkyndig i saken, spurte:

– Har De inntrykk av at han tar på seg skylden for noe han ikke har gjort?

– Nei, jeg har ikke merket noe slikt, svarte PHR.»

Adresseavisen 12. desember 1981 skrev bl.a. følgende:

«Tiltalte har forøvrig vist at han har en fenomenal hukommelse, spesielt når det gjelder tall, og da forsvareren i går ikke kunne helt erindre sitt første møte med tiltalte, kunne tiltalte selv bryte inn og fortelle retten hvilken dato de hadde møttes første gang.

...

Vernelagsbestyreren redegjorde noe nærmere for hva tiltalte forstår og ikke forstår av ord og uttrykk, og som eksempel sa han at en setning som «legge planer for fremtiden» ikke ble skikkelig forstått, da tiltalte ikke forsto ordet «plan».

Forsvareren refererte til et brev han hadde fått fra tiltalte, som ønsket ham som forsvarer i Sigrid-saken. Der skrev tiltalte blant annet at «jeg er meget uskyldig dømt i Torunn-saken. Jeg har ikke gjort Torunn-saken i Trondheim, ikke bevis, ikke fnugg, ikke blod, hår, blodtype ikke bevis.»

Adresseavisen inneholdt også følgende:

«Pastor Gudmund Dueland sa også at han ikke har hatt kommunikasjonsproblemer med tiltalte, men at det blant døve kan være enkelte abstrakte begreper som de ikke legger samme betydning i som hørende mennesker.»

9.13 Mandag 14. desember

Ifølge rettsboken opplyste forsvareren at de tidligere nevnte vitner OMH og PR som var syke, fremdeles var syke, og at han nå ville føre politivitner i stedet. I den forbindelse ble polititjenestemannen Olav Thingstad avhørt. Utvalget må anta at innholdet av de to vitnenes forklaringer til politiet på denne måten ble gjort kjent for retten.

Statsadvokaten fremla samme dag følgende rettspsykiatriske erklæringer:

1. Erklæring av 7. mars 1978, avgitt av politilege Horneman og overlege Hegrenæs
2. Erklæring av 13. mai 1978, avgitt av spesiallege Anne Regine Hauge
3. Erklæring av 5. mai 1981, avgitt av politilege Horneman og ass. overlege Husebø
4. Erklæring av 12. oktober (27. oktober), avgitt av spesiallege Anne Regine Føreland
5. Tilleggserklæring av 11. desember 1981 avgitt av spesiallege Anne Regine Føreland.

Deretter avhørte man de psykiatriske sakkyndige Karl-Ewerth Horneman, Børre Husebø og Anne Regine Føreland.

Arbeider-Avisa 15. desember ga bl.a. følgende referat:

«Alle de tre sakkyndige er enige om at tiltalte ikke har vist tegn på sinnssykdom, og at han ikke var bevisstløs på den tid drapet ble begått. De sakkyndige er også enige om at tiltalte har mangelfullt utviklede sjelsevner. Dette blir satt i sammenheng med hans usedvanlig vanskelige oppvekst og kontaktproblemer på grunn av sterkt nedsatt hørsel. De sakkyndige mener at tiltalte er evnemessig middels godt utrustet, og det er ikke funnet tegn på vrangforestillinger eller sansebedrag.

De sakkyndige har registrert tiltaltes til dels sterkt motstridende forklaringer, men har ikke uttalt seg om hans troverdighet. Det er heller ikke gitt noe klart svar på om tiltalte har tilstått ting han ikke har gjort, og eventuelt hvorfor han skulle ha gitt slike forklaringer.

Jeg er uskyldig

Overfor de sakkyndige har tiltalte både i fjor høst og i høst erklært at han er uskyldig, og at han ikke har drept verken Sigrid Heggheim eller Torunn Finstad. I en samtale med Karl-

Ewerth Horneman og Børre Husebø 24. november i fjor uttalte han seg på følgende måte: – Jeg er uskyldig. Jeg har ikke gjort det. Politiet maser. Jeg er meget lei. Jeg får ikke fred.

I en samtale med de samme sakkyndige 4. desember i fjor ga han imidlertid en forklaring, der han beskrev drapet i hovedtrekkene omtrent på samme måte som han noe tidligere hadde gjort overfor politiet. Etter å ha gitt en detaljert beskrivelse av drapet, kom han med følgende tilføyelse: «Jeg er uskyldig i alt. Hvorfor må jeg snakke sant.» Tiltalte fortalte i denne sammenheng at etterforskeren som foretok avhørene hadde slått i bordet to ganger.

I en samtale med de sakkyndige fem dager etter, den 9. desember, hevdet han på nytt at han var uskyldig, og han uttrykte bitterhet mot politiet fordi han tross løfter ikke hadde fått reise tilbake til Ila, der han sonet dommen etter Torunn-saken.

I denne samtalen stilte han også spørsmål ved hvorfor han måtte snakke sant, og sa at han hadde snakket sant til de sakkyndige den 4. desember. Tiltalte kunne ikke gi noen forklaring på hvorfor han tidligere hadde innrømmet for de sakkyndige å ha drept Sigrid Heggheim, når han samtidig hevdet å være uskyldig.

Fri før jul

Under samtale med Anne Regine Føreland i høst hevdet han på nytt at han var uskyldig, og at politiet hadde truet han til å tilstå.

Tiltalte ga i disse samtalen uttrykk for tilfredshet med å ha fått h.r.advokat Olav Hestenes som forsvarer. Tiltalte ga uttrykk for at han ville bli frifunnet, og at han ville bli sloppet ut av fengselet ved juletid. Han hevdet dette til tross for at han var klar over at han sonet en dom på 16 års fengsel og 10 års sikring etter Torunn-saken.

– Gud vet at jeg ikke har drept noen av pikene, sa tiltalte til Anne Regine Føreland.

Hva er sant?

Et spørsmål som stadig vender tilbake under rettssaken, er om tiltalte har en klar forståelse av ordet sant, og om han tillegger dette ordet det vanlige meningsinnhold. De sakkyndige har ikke kunnet gi noe klart svar på dette spørsmålet, men synes å helle til den oppfatning at tiltalte har en riktig forståelse av dette begrepet.

Karl-Ewerth Horneman sa at hans personlige oppfatning var at tiltalte med ordet sant mente det som er riktig.

Anne Regine Føreland uttrykte mer tvil, og sa at hun hadde grublet mye over hva tiltalte mente med ordet sannhet, og hva han mente

med uttalelser om at det er farlig å si sannheten.»

Adresseavisen 15. desember 1981 refererte bl.a. følgende fra avhøret av de sakkyndige:

«De psykiatriske sakkyndige sa at tiltalte virket ubekymret over det han er tiltalt for, og at han viste en betydelig følelseskulde, videre at det var sterke seksuelle krefter som var motivet for handlingen.

På spørsmål om tilståelsen kunne skyldes fantasi, sykkelig skyldfølelse eller kommunikasjonsvikt, svarte lege Horneman nei. Tiltalte har på grunn av sitt handicap et visst behov for å vekke oppmerksomhet, sa Horneman, – men dette behovet er likevel ikke av en slik art at han ville tilstå drap.

...

Psykiater Anne Regine Føreland sa i går at tiltalte var totalt uten kontakt med familien, hans mor ville aldri vite av ham etter at han ble satt bort. Ingen venner, ingen steder å dra i feriene på institusjonene, ingen ville ha ham hos seg.

– Også overfor meg har han i samtaler bedyret sin uskyld, sa Føreland. – Og han leste også Fader Vår for meg for å understreke sin uskyld i denne saken. Politiet har truet ham til å tilstå to drap, har han sagt til meg.»

VG 15. desember 1981 hadde følgende overskrift: «Uten språk i syv år». Brødteksten inneholdt bl.a. følgende referat:

«– Han hadde ingen språkopplæring i den tiden som er svært viktig i så måte, forklarte en av de psykiatriske sakkyndige, spesiallege Anne Regine Føreland...

Autoritetsangst

Moens tilståelse som han har gått tilbake på – og trukket fram på nytt under rettssaken – ble også i går et sentralt tema under forhandlingene. Kan svaret finnes i hans handicap og oppvekst på institusjoner?

Politilege Horneman stilte spørsmålet:

– Finnes det noe i hans personlighet som kan gi oss svaret på dette?

En rekke momenter ble vurdert med henblikk på troverdigheten i hans forklaring – og tilståelse.

Er tilståelsen et produkt av autoritetsangst?

Er han lokket eller truet til å si noe som ikke er sant?

Fantasier

Er tilståelsen et produkt av en forvirret hjerne? Har Moen fantasert det hele? Lider han av sykkelig skyldfølelse? Skyldes det kommunikasjonsvikt? Tilstår han for å hevde seg? Eller har han overnaturlige evner?

– Vi kan ikke finne noe i hans personlighet som kan forklare en tilståelse med bakgrunn i det som er nevnt foran, sa politilege Horneman.

Han mente for øvrig at Moen har behov for å vekke oppsikt, men ikke i så sterk grad at han ville ta på seg en slik forbrytelse som Sigriddrapet – hvis han var uskyldig.»

NTB-meldingen for denne rettsdagen var følgende:

«Tiltalte i Sigriddrapet hevdet overfor de psykiatriske sakkyndige at politiet lokket og presset fram den forklaringen som er blitt oppfattet som en tilståelse av drapet på Sigridd Heggheim. I de fleste samtaler med de sakkyndige hevdet tiltalte at han var uskyldig, men i en av disse samtaler gjentok han sin politiforklaring om hvordan han hadde drept kvinnen.

Resultatet av de psykiatriske undersøkelsene ble lagt fram i retten mandag, da Frostating lagmannsrett begynte på den tredje uken i Sigridd-saken. Undersøkelsene er utført av politilege Karl-Ewerth Horneman og assisterende overlege Børre Husebø, som har lagt fram en felles erklæring, og av døvepsykiateren Anne Regine Føreland, som har avgitt en egen erklæring.

Alle de tre sakkyndige er enige om at tiltalte ikke har vist tegn på sinnssykdom, og at han ikke var bevisstløs på den tid drapet ble begått. De sakkyndige er også enige om at tiltalte har mangelfullt utviklede sjelsevner. Dette blir satt i sammenheng med hans usedvanlig vanskelige oppvekst og kontaktproblemer på grunn av sterkt nedsatt hørsel. De sakkyndige mener at tiltalte er evnemessig middels godt utrustet, og det er ikke funnet tegn på vrangforestillinger eller sansebedrag.

De sakkyndige har registrert tiltaltes til dels sterkt motstridende forklaringer, men har ikke uttalt seg om hans troverdighet. Det er heller ikke gitt noe klart svar på om tiltalte har tilstått ting han ikke har gjort, og eventuelt hvorfor han skulle ha gitt slike forklaringer.

Jeg er uskyldig

Overfor de sakkyndige har tiltalte både i fjor høst og i høst erklært at han er uskyldig, og at han ikke har drept verken Sigridd Heggheim eller Torunn Finstad. I en samtale med Karl-Ewerth Horneman og Børre Husebø 24. november i fjor uttalte han seg på følgende måte: – Jeg er uskyldig. Jeg har ikke gjort det. Politiet maser. Jeg er meget lei. Jeg får ikke fred.

I en samtale med de samme sakkyndige 4. desember i fjor ga han imidlertid en forklaring, der han beskrev drapet i hovedtrekkene omtrent på samme måte som han noe tidligere

hadde gjort overfor politiet. Etter å ha gitt en detaljert beskrivelse av drapet, kom han med følgende tilføyelse: «Jeg er uskyldig i alt. Hvorfor må jeg snakke sant.» Tiltalte fortalte i denne sammenheng at etterforskeren som foretok avhørene hadde slått i bordet to ganger.

I en samtale med de sakkyndige fem dager etter, den 9. desember, hevdet han på nytt at han var uskyldig, og han uttrykte bitterhet mot politiet fordi han tross løfter ikke hadde fått reise tilbake til Ila, der han sonet dommen etter Torunn-saken.

I denne samtalen stilte han også spørsmål ved hvorfor han måtte snakke sant, og sa at han hadde snakket sant til de sakkyndige den 4. desember. Tiltalte kunne ikke gi noen forklaring på hvorfor han tidligere hadde innrømmet for de sakkyndige å ha drept Sigridd Heggheim, når han samtidig hevdet å være uskyldig.

Fri før jul

Under samtaler med Anne Regine Føreland i høst hevdet han på nytt at han var uskyldig, og at politiet hadde truet han til å tilstå.

Tiltalte ga i disse samtaler uttrykk for tilfredshet med å ha fått h.r.advokat Olav Hestenes som forsvarer. Tiltalte ga uttrykk for at han ville bli frifunnet, og at han ville bli sluppet ut av fengselet ved juletid. Han hevdet dette til tross for at han var klar over at han sonet en dom på 16 års fengsel og 10 års sikring etter Torunn-saken.

– Gud vet at jeg ikke har drept noen av pikene, sa tiltalte til Anne Regine Føreland.

Hva er sant?

Et spørsmål som stadig vender tilbake under rettssaken, er om tiltalte har en klar forståelse av ordet sant, og om han tillegger dette ordet det vanlige meningsinnhold. De sakkyndige har ikke kunnet gi noe klart svar på dette spørsmålet, men synes å helle til den oppfatning at tiltalte har en riktig forståelse av dette begrepet.

Karl-Ewerth Horneman sa at hans personlige oppfatning var at tiltalte med ordet sant mente det som er riktig.

Anne Regine Føreland uttrykte mer tvil, og sa at hun hadde grublet mye over hva tiltalte mente med ordet sannhet, og hva han mente med uttalelser om at det er farlig å si sannheten.»

9.14 Tirsdag 15. desember

Denne dagen fullførte Anne Regine Føreland sin forklaring. Rettsmøtet varte frem til kl. 11.30. Ifølge NTB-journalist Skjalg Fremos upubliserte

referater utspant det seg en kommunikasjon i retten som utvalget finner grunn til spesielt å trekke frem:

Diskusjonen ble initiert av at lagmann Karl Solberg kommenterte en bemerkning som sto i Førelands tilleggserklæring, om at Moens tilståelse kunne bero på manipulering og hjernevask fra politiets side. Karl Solberg skal da ha uttalt at han ikke ville at betegnelsen hjernevask skulle brukes om avhør foretatt med tolk til stede. Til dette svarte psykiater Føreland at hun var villig til å ta avstand fra ordet hjernevask i betydningen «bevisst hjernevask», men hun mente at det kunne ha foregått ubevisst hjernevask.

Deretter grep politilege Karl-Ewerth Horneman inn og spurte psykiater Føreland om hun trodde at tiltaltes forskjellige forklaringer berodde på fortrenningsmekanismer. Dette kunne ikke Føreland svare på, og Horneman fulgte opp med et nytt spørsmål: «Har du prøvd å tenke og utvikle forskjellige muligheter?» Føreland svarte at hun ikke var villig til å gå ut på viddene. Da avbrøt lagmann Karl Solberg diskusjonen mellom de to sakkyndige med følgende uttrykk: «Det var dette retten ville ha hatt.» Psykiater Føreland skal da ha replisert til lagmann Solberg at det dreide seg om altfor vanskelige spørsmål, hvoretter politilege Horneman skal ha uttalt: «Hvem kan vite hvis ikke vi?»

NTB-meldingen for denne rettsdagen var følgende:

«En av de sakkyndige i Sigrid-saken antydte i retten tirsdag at tiltaltes forklaringer om drapet på Sigrid Heggheim kan være resultat av frykt for autoriteter. Uttalelser fra døvepsykiateren Anne Regine Føreland bidro til å øke usikkerheten om troverdigheten i tiltaltes forklaringer om drapet overfor politiet og i retten.

...

Muligheten for at tiltaltes forklaring er påvirket av frykt for autoriteter innen politi og rettsvesen ble begrunnet av Anne Regine Føreland på følgende måte:

– Når et menneske er så isolert som tiltalte har vært, vil vedkommende føle seg hjelpeløs, særlig i forhold til personer som oppfattes som autoriteter. Man skal være forsiktig med å bruke ord som hjernevask. Overfor tiltalte har det ikke foregått bevisst hjernevask. Men det som foregår i avhør, kan likevel overfor isolerte, døve mennesker bli en form for hjernevask. Vi er ikke klar over hvor lett det kan være å påvirke slike mennesker, sa Anne Regine Føreland.

Lett å lede

Anne Regine Føreland la i sin erklæring stor vekt på at hørende personer blir autoriteter for døve, og at døve lett kan la seg lede av det de tror hørende forventer.

Hun fortalte at tiltalte under samtaler med henne så sent som i forrige uke hadde sagt at han var uskyldig i drapet på Sigrid Heggheim. Hun spurte tiltalte hvorfor han hadde fortalt noe annet i retten, og fikk følgende svar:

– Hvis jeg svarer nei, lagdommer bruke hard straff mot meg. Hva skal jeg gjøre? Hvis jeg sier nei, lagdommer straffe mer. Kripos er farlig, skremme meg. Eirik Stedje (etterforsker) sa lagdommer liker ikke lyve. Politiet skrev tilståelse. Hva er riktig? Jeg ble hjelpeløs.

Sakkyndig og usikkerhet

Rettsmøtet tirsdag ble i stor grad preget av diskusjon mellom to av de sakkyndige, Anne Regine Føreland og politilege Karl-Ewerth Horneman.

Anne Regine Føreland, som er leder for Norges eneste døvepsykiatriske avdeling, understreket at hun ikke følte seg sikker på hvordan tiltaltes uttalelser og delvis motstridende forklaringer skulle forstås. Hun formulerte sin usikkerhet på følgende måte:

– Det er vanskelig å sette seg inn i tiltaltes språkverden. Dess lenger man arbeider med slike døve, dess mer forstår man at man ikke forstår.

Anne Regine Føreland mente det var veldig vanskelig å vite hva tiltalte egentlig mener med det han sier. Hun hevdet at tiltalte på langt nær forstår så mye som han har gitt inntrykk av i retten.

Karl-Ewerth Horneman hevdet at han hadde fått god forståelse av hva tiltalte mente, og ga uttrykk for at han ikke delte Anne Regine Førelands usikkerhet. Horneman hevdet at dersom tiltaltes forklaring ikke beskrev ting som tiltalte hadde opplevd, måtte det reises spørsmål ved tiltaltes tilregnelighet og om tiltalte likevel var sinnssyk. Horneman viste i denne forbindelse til at alle de tre psykiatriske sakkyndige hadde konkludert med at tiltalte ikke er eller har vært sinnssyk.»

9.15 Onsdag 16. desember

Etter at spørsmålsskriftet til juryen var behandlet, holdt aktor og forsvarer sine prosedyrer. Etter at forsvareren hadde hatt ordet, ble Fritz Moen spurt om han hadde noe mer å legge til. Det fremgår av rettsboken at han ikke hadde noe å bemerke.

Adresseavisen 17. desember 1981 gjenga følgende fra prosedyrene:

«Statsadvokaten:

I sin prosedyre sa statsadvokat Olaf Jakhelln at mye taler for at tiltalte har drept Sigrid Heggheim om kvelden den 5. september 1976, og han nevnte en rekke ting som etter påtalemyndighetens mening understreket dette. Det var funnet matrester i den dreptes mage, og disse var ikke mer enn fire timer gamle. Det er ikke kommet frem opplysninger om at hun hadde spist noe lørdag kveld, sa statsadvokaten. Måltidet må altså ha vært inntatt søndag ettermiddag eller kveld.

Raggsokkene

Et vitne har forklart at Sigrid under en sammenkomst på Moholt lørdag kveld hadde raggsokker på seg. Dette hadde hun ikke på bena da hun ble funnet, men raggsokker ble funnet på hybelen hennes.

De andre som bodde i huset hadde ikke sett eller hørt noe til den drepte denne søndagen, men aktor ville ikke dermed utelukke at hun hadde vært hjemme på hybelen.

Allerede den 10. september hadde tiltalte uttalt at «han visste hvem som hadde drept Sigrid».

– Det er klart at tiltalte har hatt en ulykkelig skjebne, sa aktor.

– Men i denne saken er det uinteressant. Men er det oppstått misforståelser under de mange avhør av tiltalte? Nei, det tror jeg ikke. Det er heller ikke påvist sykkelig realitetsoppfatning hos tiltalte.

«Skutt blink»

Aktor sa videre at tiltaltes forklaringer stemmer godt med de tekniske funn, og på i alt 22 punkter er det «skutt blink», altså må tiltalte ha hatt godt kjennskap til drapet.

– Det er av stor betydning hva som har stått i avisene, men det er også av stor betydning hva som ikke har stått. Tiltalte visste at piken hadde et knebel inne i munnen, at et erme var knyttet rundt halsen, at hun var slått i hodet. Men dette sto ikke i avisene!

Om de mange skrik som vitner mener å ha hørt natt til søndag, sa aktor at dette kan ha kommet fra rev eller katt, og det var først da drapet ble omtalt i avisene man fikk disse mange vitneutsagn om hyl og skrik, og de fleste mente de hadde hørt det nettopp denne natten.

– Jeg mener også at tiltalte har fullbyrdet samleie med piken, men jeg ser likevel ikke bort fra at hun kan ha hatt et forhold til en annen person tidligere på dagen. Det som er avgjørende er hva tiltalte har forklart om saken, og svært mye av dette kan han ikke ha gjettet seg til. Da jeg leste dommen fra Torunn-saken, slo det meg at denne saken ligner svært meget i handlemåte. Både slagene i hodet og at piken

var blitt dradt et stykke vekk og avkledd, alt dette er likt i begge sakene. Og jeg fikk faktisk en uhyggelig følelse av å lese om Sigrid-drapet da jeg leste dokumentene fra saken om Torunn Finstad. Og vi har tiltaltes mange detaljerte forklaringer på hvordan det kan ha skjedd.

Følelseskulde

Statsadvokaten kom inn på at tiltalte har vist følelseskulde, men at det også var en viss uenighet her blant de sakkyndige.

– At han gråter over sin egen skjebne, er vel forståelig, men overfor andre mennesker viser han følelseskulde, sa aktor. – Forklaringene han har avgitt er heller ikke gjort for å behage etterforskerne, men man blir slått over hvor detaljrike og korrekte de er. Han har forklart det han visste, intet mer.

Aktor la ned påstand om at lagretten svarte ja på skyldspørsmålet om drap og voldtektsforsøk, og at det var begått under særdeles skjerpene omstendigheter.

– Det er fortsatt mange i Trondheim som ennå ikke har falt til ro etter det som skjedde for fem år siden, sa statsadvokaten til slutt i sin prosedyre.

Forsvareren:

– Det er fullstendig korrekt som statsadvokaten sier at det ennå er noen som ikke har falt til ro i Trondheim etter som skjedde for fem år siden i Klæbuveien, sa h.r.advokat Olav Hestenes. – Og de har fortsatt all grunn til å være urolige, for jeg mener at Sigrids drapsmann ennå ikke er tatt!

Og forsvareren fortsatte med å stille to spørsmål: Hvem voldtok piken? Hvem drepte henne? Og dette var utført av samme person, sa forsvareren.

– Det er hevet over enhver tvil at Sigrid er voldtatt, men min klient er bare tiltalt for forsøket, og det er ikke holdbare bevis for at han er drapsmannen. På grunn av blodprøven og sædprøven synes det innlysende at tiltalte ikke har voldtatt piken. Han har da etter min mening heller ikke drept henne.

Konstruert tidspunkt

Forsvareren sa videre at selve drapstidspunktet er konstruert til søndag kveld uten bevismessig ankerfeste. Angående det som er sagt i saken om at liket sannsynligvis må ha blitt flyttet på etter drapet, kunne ikke forsvareren se hva dette egentlig betydde for selve drapet eller hvem som utførte det. Beskrivelsen i tiltalen av gjerningene er også av en slik art at den strider mot seg selv, den inneholder beskrivelser av hendelsene som det ikke er dekning for, og den stemmer heller ikke med tiltaltes fiktive forklaringer, sa Hestenes.

Han sa at man ikke har noen klar og entydig tilståelse, men et hav av motsigelser og feil, og tiltaltes forklaringer virker utenat lærte.

Ingen beviser

– Vi kan ikke bevise at drapet foregikk natt til søndag, men det er overveiende sannsynlig, og da var tiltalte i Selbu.

I saken er det nevnt at piken gikk bak Texaco-bygningen for å late vannet på veien hjem. Hennes urinblære var tom viste obduksjonen, og det er antatt at det var her drapsmannen sto og ventet på henne og slo henne ned.

– Men hvorfor skulle Sigrid gå dit? spurte forsvareren. – Hun hadde bare et par minutter å gå før hun var hjemme, og hun ville vel neppe gå vekk fra den opplyste gaten og til det mørke området bak bygningen, hvor hun også må ha sett at det sto en ukjent mannsperson. Når urinblæren var tom, har hun sannsynligvis vært innom toalettet i Studentersamfundet før hun gikk hjem. Hvem av oss mannfolk har vel ikke stått og ventet i garderoben nettopp på grunn av slikt?

Hørte skrik

Forsvareren påpekte at 10 personer hadde hørt skrik ved Lerkendal natt til søndag, ni av disse tidfestet det til omkring klokken to. Syv personer hørte skrik ved Texaco-stasjonen, tidfestet til noe senere på natten.

– Men fra søndag kveld har vi ingen slike observasjoner, sa han.

– Og i forbindelse med blod- og sædprøver, viser dette at tiltalte ikke er den rette mannen, og hans forklaringer om at han har slått henne ned like ved veggen og deretter slept henne ut på jordet, holder heller ikke. Etterforskere fra Kripos har selv sagt at piken sannsynligvis har løpt de 40 metrene ut på jordet med drapsmannen etter seg, og at det var der hun ble drept etter en kort kamp. Tiltalte har også sagt at han fra husveggen har kastet vekk klærne han rev av henne, men han kan umulig ha vært i stand til å kaste dongeribuksen og trusen 40 meter, og slett ikke slik at de ble liggende inne i hverandre. Det er heller ikke funnet noe som forbinde tiltalte med åstedet.

Isolasjon og ensomhet

Forsvareren tok kraftig forbehold mot tilståelsene hans klient har kommet med, og han sa at dette er skoleeksempel på hvordan et individ kan rote seg inn i forviklinger på grunn av isolasjon og ensomhet.

– Det er her snakk om selvmotsigelser i tiltaltes såkalte tilståelser, uriktigheter, feilerindringer, ja, et sant kaos av feil. Jeg mener at min klient har stått og diktet opp ting i denne saken. Uansett hva tiltalte forklarer og har forklart, det

er ikke han som har voldtatt Sigrid. Og Sigrid er voldtatt og drept av samme mann.

H.r.advokat Olav Hestenes stilte også spørsmål ved de redselsopplevelser tiltalte hadde som femåring, da han flere ganger ble seksuelt misbrukt av en 18-årig pike. Hans språklige mørke gjennom sine første syv leveår kan ha betydd noe, mobbingen på barnehjem og skoler, slag og press.

– Kan dette ha gjort at han har mistet kontrollene, at han har en angst for det han kaller «det farlige»? Har han forklart seg under tyngden av en slik angst, knyttet til religiøse fantasier, med en gud i bildet? Jeg tror ikke dette er bare tankespill. Og etter de mange avhør i Torunn-saken, må det har vært et sjokk for ham å møte de samme politifolk i nye avhør om Sigrid-drapet. Avhør som han lenge sto imot og benektet å ha drept Sigrid, inntil han ga seg. Og hvorfor flyttet politiet drapstidspunktet? Ikke for annet enn at da var tiltalte i byen og kunne ha gjort det. Og hvorfor tror noen at Sigrid ikke skrek? Hvorfor knebler man så et menneske? Det er jo fordi vedkommende skrek opp. Men hvis det skal være noen grunn til i en sak å operere med den forstandige tvil, må det være nettopp i denne saken, og den tvilen bør lagretten la komme tiltalte til gode.

H.r.advokat Olav Hestenes sa også at alt taler sterkt for at piken ble tatt av dage natt til søndag, og intet annet bør heller lagretten legge til grunn, mente han. Promillen på 0,3 som hun hadde i blodet stemte også med det alkoholkonsum hun hadde hatt lørdag kveld på festen i Studentersamfundet. Klærne hun ble funnet i var de samme hun hadde på seg i Studentersamfundet på dansen der. – De som kjente Sigrid er nok enig i at hun ikke ville gå i de samme klærne når hun skulle ut søndag kveld, sa forsvareren, som også mente at hans klient kunne ha overført forklaringer fra Torunn-saken til denne saken.»

NTB-meldingen for denne rettsdagen var følgende:

«– Sigrid Heggheims morder går fortsatt løs. Vi har feil mann i tiltaleboksen.

Tiltaltes forsvarer, h.r.advokat Olav Hestenes innledet sin prosedyre med disse påstandene under rettsaken i Frostating lagmannsrett onsdag. Forsvareren hevdet at tiltalte måtte frifinnes, og at det ikke var grunnlag for å feste lit til de forklaringer påtalemyndigheten har oppfattet som en tilståelse av drapet.

Aktor i saken, statsadvokat Olaf Jakhelln, la ned påstand om at tiltalte måtte kjennes skyldig i drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim søndag kveld den 5. september 1976. Aktor begrunnet sin påstand ved å vise til tiltaltes poli-

tiforklaring og det han hadde sagt i retten om hvordan han drepte kvinnen.

Statsadvokaten la i sin prosedyre vekt på at det i politiforklaringer er kommet fram opplysninger om flere detaljer som tiltalte ikke kan ha hatt kjennskap til uten å ha hatt med drapet å gjøre. Blant disse detaljene la aktor særlig vekt på knebelen som ble funnet i kvinnens munn, sammenholdt med den forklaringen tiltalte har gitt om hvordan han kvalte kvinnen. Statsadvokaten prøvde også å vise hvordan tiltalte med sin ene friske hånd kunne ha knyttet knute på en regnjakkesnor kvinnen var kvalt med.

Tiltalen frifinner

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, sa at tiltalte måtte frifinnes, og hevdet at frifinnelsen er innebygd i selve tiltalen. Hestenes siktet i denne sammenheng til at tiltalen gjelder forsøk på voldtekt, mens de medisinske undersøkelser har vist at kvinnen ble utsatt for en fullbyrdet voldtekt.

Forsvareren la også vekt på at den person som har voldtatt Sigrid Heggheim, ut fra blodanalyser og de sakkyndiges uttalelser sannsynligvis er en annen enn tiltalte.

I tillegg til dette la forsvareren stor vekt på å vise at forbrytelsen måtte være utført natt til søndag 5. september, d.v.s. på et tidspunkt da det er fastslått at tiltalte var i Selbu, flere mil fra Trondheim. Forsvareren begrunnet dette med å vise til at politiet inntil 4 år etter drapet regnet med dette drapstidspunktet. Han viste også til i alt 17 vitner som natt til søndag hadde hørt skrik i dette området der Sigrid Heggheim gikk etter at hun sist ble sett i live ved 02-tiden natt til søndag.

Tiltalte dikter

Olav Hestenes hevdet at tiltaltes forklaringer gir et bilde av kaos, feil, motstridende og usannsynlige opplysninger, og tankespinn. Forsvareren grupperte de mange forklaringene til politiet, til de sakkyndige og i retten i 11 forskjellige typer ut fra innholdet. Han påviste hvordan forklaringene flere ganger varierer fra nektelse til tilståelse, og tilbake til nektelse overfor en av de sakkyndige etter at rettssaken var innledet.

Forsvareren påviste også at det i de sju forklaringer og de konstruksjoner som inneholder tilståelser, er uoverensstemmelser innbyrdes mellom de forskjellige forklaringer.

Olav Hestenes la vekt på at tiltalte i noen av forklaringene hadde gitt til dels dramatiske opplysninger, som åpenbart måtte være diktet opp. Forsvareren hevdet at tiltaltes forklaring om hvordan han hadde drept kvinnen, var blitt til i et samspill mellom fantasi og opplysninger

tiltalte var blitt kjent med gjennom politiavhørene.

H.r.advokat Olav Hestenes avsluttet sin prosedyre med følgende appell til lagretten:

– Denne person kan ikke dømmes. Sigrids morder har man ennå ikke funnet. Jeg ber lagretten svare et klart nei på skyldspørsmålet i tiltaltes andre drapssak.»

9.16 Torsdag 17. desember

9.16.1 Replikkveksling

Torsdag 17. desember hadde statsadvokaten og forsvareren ordet til replikkveksling. Tiltalte hadde på forespørsel fra lagmannen ikke noe å bemerke.

9.16.2 Spørsmålsskriftet

Lagmannen leste så opp følgende spørsmål som lagretten skulle svare «ja» eller «nei» på:

«1. Hovedspørsmål:

Er tiltalte FRITZ YNGVAR MOEN skyldig i å ha forvoldt en annens død
ved

om kvelden søndag 5. september 1976 ved Texaco bensinstasjon i Klæbuveien i Trondheim å ha slått Sigrid Heggheim i hodet så hun falt over ende på bakken, dunket hodet mot grunnen eller en betongkloss, og derefter å ha tatt av henne klærne oventil, stappet et gensermer i munnen hennes og knyttet bysteholderen, en regnjakkesnor og det andre genseremet rundt halsen hennes og strammet til, og/eller å ha trykket hånden sin mot hennes nese og munn, slik at hun døde ved kvelning?

2. Tilleggsspørsmål:

...
Har tiltalte FRITZ YNGVAR MOEN forøvet den i spørsmål 1 nevnte forbrytelse for å lette eller skjule den i spørsmål 4 beskrevne forsøkte voldtekt mot Sigrid Heggheim?

3. Tilleggsspørsmål:

...
Er den i spørsmål 1 nevnte forbrytelse forøvet under særdeles skjerpene omstendigheter?

4. Hovedspørsmål:

...
Er FRITZ YNGVAR MOEN skyldig i å ha foretatt handling hvorved var tilsiktet påbegynt utførelsen av en forbrytelse som ikke ble fullbyrdet, nemlig ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse å tvinge noen til utuktig omgang, nemlig samleie

ved

til tid og på sted som nevnt i spørsmål 1, å ha forholdt seg som der beskrevet, og mens Sigrid Heggheim lå bevisstløs, kledde ytterligere av henne, la seg over henne og førte sitt kjønnslem mot hennes skjede for å oppnå samleie, men maktet ikke å fullføre noe samleie?»

9.16.3 Lagmannens rettsbelæring

9.16.3.1 Kildematerialet

Det fremgår av rettsboken at lagmannen gjennomgikk saken og dens bevisligheter samt forklarte spørsmålene og de rettssetninger som skulle legges til grunn for lagrettens svar. Det var (som i dag) ikke vanlig å foreta noen protokollasjon av det nærmere innholdet i rettsbelæringen, og dette kunne heller ikke kreves for annet enn lagmannens gjennomgåelse av sakens retts spørsmål.¹⁴ I tilknytning til lagmannens rettsbelæring ble følgende protokollert:

«Forsvareren ba protokollert en henstilling til lagmannen om å referere konklusjonen i den rettsmedisinske erklæring av 9. november 1976 avgitt av ass. overlege Ødegaard og professor Haugen, i tilknytning til lagmannens anførsel under rettsbelæringen om at seden ikke stammer fra tiltalte. Lagmannen fant ikke grunn til ytterligere utdypning og heller ikke grunn til å kommentere erklæringen ytterligere.»

Avisene ga lite informasjon om hva som ble uttalt i rettsbelæringen. Adresseavisen 18. desember 1981 refererte følgende:

«Lagmannen sa i sin rettsbelæring at det forelå drapstiltåelse fra tiltalte med så mange detaljer at han bare kunne ha ervervet seg dette gjennom selvpålevelse av det som hendte i Klæbuveien søndag kveld den 5. september 1976.»

Arbeider-Avisa 18. desember 1981 inneholdt følgende (som synes hentet fra NTB):

«Lagmann Karl Solberg sa i rettsbelæringen at han var enig med forsvareren i at tiltaltes blodprøver ikke harmonerer med analysen av de sædfunn som er gjort. – På dette punkt mener jeg det er så sterkt begrunnet tvil at lagretten må legge til grunn at sæden ikke stammer fra tiltalte, sa lagmannen.

Karl Solberg reiste spørsmål om mangelen på samsvar mellom sædprøver og blodanalyser kunne ha sammenheng med at kvinnen hadde vært sammen med en annen mann kort tid før hun ble drept. Lagmannen pekte i denne sammenheng på den noe friere form for seksualitet

blant dagens ungdom. – Jeg sier ikke at dette har skjedd, men jeg reiser spørsmålet, sa lagmann Karl Solberg.»

Hva som nærmere ble uttalt under lagmannens rettsbelæring, fremgår også av statsadvokat Olaf Jakhellns notater. Dette fremstår som utvalgets mest sentrale kilde til kartlegging av innholdet i rettsbelæringen. Jakhellns notater suppleres og understøttes dessuten av NTB-journalist Skjalg Fremos upubliserte notater. Notatene er likevel knappe og har på en del punkter bare stikkordsform. Med dette som utgangspunkt vil utvalget i det følgende gjennomgå og søke å rekonstruere lagmannens rettsbelæring i den grad det finnes mulig på de sentrale punkter. Utvalget understreker at nedenstående utsagn som tillegges lagmannen, ikke nødvendigvis er hans eksakte ordvalg.

Ut fra tidsangivelser i Jakhellns notater finner utvalget grunn til å tro at rettsbelæringen varte i underkant av en time. Det alt vesentlige av belæringen handlet om sakens faktiske sider.

9.16.3.2 Nærmere om rettsbelæringen

Lagmann Karl Solberg sa aller først at lagretten skulle bygge på bevisene i retten slik lagretten vurderte dem. Han fremholdt:

«De vurderinger som jeg kommer med om bevisene, er utelukkende mine vurderinger. Lagretten må bygge på sitt eget skjønn.»

Lagmannen sa videre:

«Saken reiser kun ett spørsmål: Hvem er gjerningsmannen? Eller formulert annerledes: Er tiltalte gjerningsmannen? Hvis lagretten finner at tiltalte er gjerningsmannen, må han kjennes skyldig.»

Men lagmannen minnet samtidig om tvilsprinsippet, dvs. regelen «in dubio pro reo»:

«Tvilen skal komme tiltalte til gode. Hvis det foreligger en begrunnet, fornuftig tvil om at tiltalte er gjerningsmannen, må det svares nei på skyldspørsmålet. Man kan si det slik: Hvis man er sikker, skal man svare ja på skyldspørsmålet. Hvis man er usikker, skal man svare nei.»

Lagmannen gjennomgikk dernest en del momenter av betydning for skyldspørsmålet.

Om tilståelser

Han begynte med å si noe generelt om tilståelser og hvilken bevisverdi disse normalt har. Her pekte han på at «tilståelser generelt sett ikke er uriktige». Han omtalte lovens ordning med dom i forhørsrett

¹⁴ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 365-366

for tilståelsessaker, og sa at mer enn 65 % av sakene i by- og herredsrett fulgte denne behandlingsmåten.

Lagmannen pekte på at selv om denne saken ikke kunne gå i forhørsrett, hadde lagmannsretten en mulighet til å skjære ned på bevisførselen med hjemmel i straffeprosessloven 1887 § 331 første ledd. «Men dette fant man ikke riktig, ettersom forsvarer Olav Hestenes hadde bebudet en omfattende bevisførsel.»

Drapstidspunktet

Lagmannen gikk videre til å omtale drapstidspunktet og sa bl.a.:

«Jeg finner det uhyre vanskelig å tilføre saken noe som helst på dette punktet. Man kan nok her hefte seg ved at Sigrid ikke hadde ragsokker på seg da hun ble funnet, og at et vitne sier at hun hadde dette på seg under vorspielet lørdag kveld. Jeg tillegger likevel ikke dette synderlig vekt. Slike ragsokker kan lånes hvor som helst hvis man fryser på bena.

Men man kan så spørre, dersom hun ble drept søndag kveld: Hvor har hun vært? På dette punktet er det bare mulig å kaste frem strøtanker, og det er ikke mulig å si noe sikkert.

Noe vi derimot med sikkerhet kan si, er at Sigrid må ha spist i løpet av de siste fire timene hun har levd. Vi kan på den ene siden ikke utelukke at hun har spist sent lørdag aften. Hun er ikke sett søndag, og vi kan heller ikke utelukke at hun har inntatt et måltid da.»

Sædfunn

«Jeg finner det neste punktet noe vanskelig: Forsvareren har gjort et stort nummer av sædfunnet i Sigrids vagina. Forsvareren har forutsatt at det er tilført ved fullbyrdet voldtekt. Men dette er slik jeg ser det, bare en hypotese.

Med den friere form for seksualitet som utvises nå og i 1976, kan det tenkes at en gammelkjæreste har hatt samleie med henne søndag?

Uavhengig av dette må det likevel legges til grunn at tiltaltes blodprøve ikke harmonerer med sædprøven. Dette betyr ikke at Fritz Moen er utelukket som gjerningsmann, men her er det så sterkt begrunnet tvil at man må legge til grunn at sæden ikke stammer fra tiltalte. På dette punktet kan vi ikke sette dr. Halldis Lies vitneprov til side. Hun er spesialist på området. Tvilen er her begrunnet.»

Hørsels- og synsinntrykk natt til søndag

Lagmannen viste så til de vitneobservasjoner som var gjort av skrik natt til søndag, og sa:

«Statsadvokaten har heller ikke bestridt at det ble hørt skrik denne natten. Men kan det tenkes at noe som er hørt, har fått forsterket inntrykk ved informasjon om drapet? Her kan man tillegge det en viss betydning at ingen vitner meldte fra om skrikene før etter at drapet ble kjent gjennom media. Videre minner jeg om at det var fester på Samfundet, på Bratsberg og på Klett. Og det er en kjent sak at ungdom skråler og skriker lørdag kveld. Man kan derfor ikke utelukke at det er skrik av denne typen som danner grunnlag for vitneobservasjonene.»

Tiltaltes egne forklaringer

Generelt om Fritz Moens egne forklaringer, sa lagmannen:

«Vi har fått dokumentert flere forklaringer fra tiltalte Fritz Moen, særlig fra perioden 22. til 29. oktober 1980. På de sentrale punkter i disse forklaringene har det skjedd en progresjon i tillegg til at vi har fått dokumentert stadige detaljendringer. Jeg er i utgangspunktet enig med forsvareren i at der forekommer mange endringer.»

Lagmannen gikk så nærmere inn på ulike deler av forklaringen og hendelsesforløpet:

«Tiltalte Fritz Moen nektet først å ha kjennskap til beliggenheten.

Fritz Moen har videre forklart at han skulle ha seg kvinnfolk, og om nødvendig var han forberedt på å bruke vold.

Moen forklarer også å ha brukt vold da han påførte Sigrid flere slag i hodet med en tom ølflaske. Videre løftet han henne opp og dunket henne mot en murvegg/betongkloss. Han forklarer at han trakk henne vekk fra det stedet der han først slo henne ned. Avstanden han dro henne, er forklart noe varierende. Men stort sett har Moen forklart at han dro henne 30-40 meter vekk.

Fritz Moen forklarte videre at han kledde av Sigrid. Han har også sagt at han kastet klærne hennes unna – 5-10 meter sa han i et av avhørene. Vi vet at den som begår en slik handling, ikke måler i cm eller mm hvor han kaster truse og bukse. Hos en gjerningsmann inntreffer det i en slik situasjon en sterk opphisselse, både seksuelt og på grunn av den udåd han eventuelt har begått. At Moens forklaring på visse slike punkter fremstår som unøyaktig og kanskje misvisende, kan derfor ha sin forklaring i slike forhold.

I tillegg bør det etter min mening vektlegges at det i hovedtrekkene nærmest er identitet i forklaringene til politiet, til de sakkyndige og i retten.

I forhold til den progresjonen som skjedde i avhørene til Moen, tror jeg det kan være bevisst at han gir forskjellige detaljer. På de punktene der Moens forklaring synes å være lite i samsvar med åstedsfunne, kan man også spørre seg om han bevisst har fremstilt detaljene på en bestemt måte: Han sier f.eks. at buksen og trusen ble kastet hver for seg, skjønt de vitterlig ble funnet sammen.

I forhold til de opplysninger Moen har gitt om knutene rundt Sigrids hals, er den nærmere fremgangsmåten etter min mening av mindre betydning. Det har blitt hevdet fra forsvaren at han ikke skal ha vært i stand til å lage disse knutene. Men Fritz Moen sa i retten at han hjalp til med tennene for å lage knuten.»

Moens forståelse

Lagmannen gikk videre inn på Moens generelle forståelse av ting som ble sagt til ham. Lagmannen viste her til de ulike tolkene og fagfolkene som hadde vært i kontakt med Moen:

«Døvetolk Lyder Sørforsli har uttalt at Moen ikke hadde problemer med å forstå noe i avhørssituasjonen. Pastor Dueland har gitt uttrykk for det samme. Karl-Ewerth Horneman har sagt at han kunne kommunisere med Moen også uten bruk av tolk. Av rettsfolk Eliassen har vi videre fått opplyst at Moen synes å «være klart med.»

Detaljer er viktig

«Sentralt for meg ved vurderingen av Fritz Moens forklaringer er detaljer fremsatt i avhør. Hvordan kan tiltalte komme med detaljer som ikke har vært omtalt i media eller andre steder, hvis han ikke har opplevd det, eller har egenskaper som vi andre savner?

Her kan jeg for det første vise til at 23 cm gensererme ble funnet stappet inn i Sigrids munn. Fritz Moens forklaring var her at han «stappet til det var helt fullt». For det andre vil jeg trekke frem samsvaret mellom hvordan Sigrid lå da hun ble funnet, og Moens forklaring. Det er forklart at hun lå med kneet noe opp, og på rygg. For det tredje nevner jeg at et erme var rundt halsen hennes, og at det var knyttet knute.

Dessuten stikker vinkelskaden seg frem. Det er her en nærmest forbløffende overensstemmelse mellom funn på åstedet og skaden på Sigrid. Fritz Moen har forklart at han dunket

Sigrids hode mot murveggen i umiddelbar nærhet av klossen.

En annen detalj som jeg vektlegger, er sykkelstativet. Under rekonstruksjonen 22. oktober 1980 stod det et sykkelstativ på stedet. «Det var ikke sykkelstativ her den gangen,» sa Fritz Moen under rekonstruksjonen. Uttalelsen kom umiddelbart og uten at det var spørsmål om det.

Det samlede spørsmål blir i hvert fall for dere: Gir detaljene uttrykk for noe selvopplevd – eller fremstår de som oppkonstruerte tilståelsesdetaljer? Vi vet jo at ofte *kan* tilfeldigheter inntreffe, men når det punkt for punkt inntreffer... Dere må vurdere det.

Nå er det rett nok slik at Moen nekter overfor fru Føreland og overfor sin forsvarer. Jeg har ikke forklaringen på at han fastholder sin uskyld overfor dem, samtidig som han har tilstått, senest nå i retten. Samlet mener jeg likevel at en tilståelse med slike detaljer tyder på noe selvopplevd.»

De sakkyndige

Lagmannen skal dernest ha omtalt de sakkyndige. Horneman ble beskrevet som en mann med jordnær og realistisk sans som ga raske og adekvate svar. Horneman var ifølge lagmannen nøye med å få gjengitt sitt syn så korrekt som mulig. Det ble pekt på at Horneman var sakkyndig i Torunn-saken, og at han slik hadde hatt gode muligheter til å gjøre seg opp et bilde av tiltalte.

I tilknytning til dr. Føreland skal lagmannen ha uttalt at retten ikke var så interessert i døvepsykiatri generelt, men at det var dét lagmannsretten stort sett fikk. Videre ble det uttalt at det ble vanskelig når Førelands uttalelser skulle overføres på Fritz Moen.

Lagmannen viste avslutningsvis til dr. Førelands opplysning om at Fritz Moen var lett å lede. Utvalget har ikke kunnet danne seg noen oppfatning av hvordan lagmannen stilte seg til denne opplysningen, og hvilken konsekvens han eventuelt trakk av den.

9.16.4 Juryens kjennelse. Henstilling om å vurdere tilsidesettelse. Straff-utmålingsprosedyrer og påstander. Olav Hestenes' utbrudd om justismord

Det ble foretatt en uttrekning av det ellefte jury-medlemmet (reserven), som fratrådte, hvorefter juryen på ti medlemmer trakk seg tilbake ca. kl. 12.42. Ca. kl. 14.45 skal det ha blitt bekreftet at lagretten var klar. Alle spørsmål ble besvart med «ja» med mer enn seks stemmer.

Ifølge NTB-journalist Skjalg Fremos notater henstilte advokat Hestenes til fagdommerne om å trekke seg tilbake og vurdere om kjennelsen burde settes til side. Lagmann Karl Solberg skal da ha forsikret forsvareren om at fagdommerne hadde foretatt de nødvendige overveielser. Kjennelsen ble opprettholdt.

Aktor fikk deretter ordet til straffutmålingsprosedyre. Han nedla påstand om at tiltalte skulle dømmes til en straff av fengsel i fem år, i tillegg til Høyesteretts dom av 15. desember 1978.

Advokat Hestenes uttalte under straffutmålingsprosedyren at man i saken sto overfor et justismord. Han signaliserte at tiltalte ville anke dommen, og han nedla påstand om at tiltalte måtte anses på mildeste måte.

NTB-meldingen for denne rettsdagen inneholdt bl.a. følgende refleksjoner:

«Lagrettens kjennelse kom etter rettsforhandlingene som har vart i nesten tre uker. Kjennelsen innebærer at lagretten har lagt til grunn tiltaltes egen beskrivelse av drapet slik den er kommet fram gjennom en rekke politiavhør, og er gjentatt i retten.

Lagretten har med sin kjennelse ikke lagt avgjørende vekt på den tvil som har kommet fram i saken på grunn av usikkerhet om drapstidspunktet, blodanalysene, og variasjonene i tiltaltes forskjellige forklaringer.

...

En påstand om justismord ble satt fram i Frostating lagmannsrett torsdag ettermiddag, etter at lagretten hadde svart ja på alle skyldspørsmål i Sigrid-saken. Tiltalte ble funnet skyldig i drap og forsøk på voldtekt på Sigrid Heggheim i Trondheim om kvelden 5. september 1976.

Påstanden om justismord ble satt fram av tiltaltes forsvarer, h.r.advokat Olav Hestenes, da forsvareren fikk ordet til prosedyre om straffutmålingen. Hestenes avsto fra en slik prosedyre, og kom i stedet med følgende uttalelse:

– Slik denne saken har utviklet seg, har jeg ikke den ringeste mulighet til å påvirke retten. Her er begått et justismord. Jeg ber om at tiltalte må anses på mildeste måte.

Etter det NTB forstår er det allerede klart at Sigrid-saken vil bli anket til Høyesterett med påstand om at det er begått feil ved saksbehandlingen. Grunnlaget for en slik anke vil være den protokolltilførsel forsvareren krevde etter lagmann Karl Solbergs rettsbelæring før lagretten trakk seg tilbake for å avgjøre skyldspørsmålet.

Forsvareren ønsket etter rettsbelæringen å få lest opp og protokollert et avsnitt i erklæringen fra de medisinske sakkyndige, som på

grunnlag av sædprøver og blodanalyser synes å ha forutsatt at drapet ble utført etter en fullbyrdet voldtekt, og av en person som sannsynligvis har en annen blodtype enn tiltalte.

Lagmann Karl Solberg avslo forsvarerens henstilling. Han fant ikke grunn til noen ytterligere utdyping av dette punkt.

Begrunnet tvil

Uoverensstemmelsen mellom lagmannen og forsvareren har sammenheng med tiltalens ordlyd, de medisinske sakkyndiges erklæring, og de uttalelser om begrunnet tvil som lagmannen kom med i rettsbelæringen. Tiltalens ordlyd har betydning fordi den 40 år gamle mannen er tiltalt for forsøk på voldtekt, mens de medisinske undersøkelser har sannsynliggjort at kvinnen ble utsatt for en fullbyrdet voldtekt.

Lagmann Karl Solberg sa i rettsbelæringen at han var enig med forsvareren i at tiltaltes blodprøver ikke harmonerer med analysen av de sædfunn som er gjort. – På dette punkt mener jeg det er så sterkt begrunnet tvil at lagretten må legge til grunn at sæden ikke stammer fra tiltalte, sa lagmannen.

Karl Solberg reiste spørsmål om mangelen på samsvar mellom sædprøver og blodanalyser kunne ha sammenheng med at kvinnen hadde vært sammen med en annen mann kort tid før hun ble drept. Lagmannen pekte i denne sammenheng på den noe friere form for seksualitet blant dagens ungdom. – Jeg sier ikke at dette har skjedd, men jeg reiser spørsmålet, sa lagmann Karl Solberg.

– Jeg er uskyldig

Under avslutningen av torsdagens rettsmøte i Frostating lagmannsrett vakte det også oppsikt at tiltalte etter kjennelsen ba om ordet og erklærte at han var uskyldig både i drapet på Sigrid Heggheim og drapet på Torunn Finstad, som han tidligere er dømt for.

– Jeg har ikke gjort Sigrid-saken og Torunn-saken, sa tiltalte. Han ba samtidig om at saken måtte bli anket til Høyesterett.

Tiltaltes forsikring om sin uskyld står i kontrast til det faktum at han under innledningen til Sigrid-saken ga en detaljert beskrivelse av hvordan han hadde utført den forbrytelsen han var tiltalt for. Under rettssaken har han flere ganger bekreftet de opplysninger som er lest opp fra hans politiforklaringer, og han har også ved en demonstrasjon på åstedet vist retten hvordan han skal ha tatt livet av Sigrid Heggheim.

Tilsvarende beskrivelser og demonstrasjoner forelå også i Torunn-saken, der han erklærte seg uskyldig samtidig som han gjentok sin forklaring.»

9.17 Dom fredag 18. desember

9.17.1 Domsavgivelsen

Fredag 18. desember 1981 ble det avsagt enstemmig dom¹⁵ med slik domsslutning:

«FRITZ YNGVAR MOEN, født 17. desember 1941 dømmes for forbrytelse mot straffelovens §233 første og annet ledd og for forbrytelse mot straffelovens §192 annet straffealternativ jfr. §49 sammenholdt med straffelovens §62 til en straff av fengsel i 5 – fem – år i tillegg til den straff han ble idømt ved Høyesteretts dom av 15. september 1978, jfr. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978, jfr. straffelovens §64.»

Etter at dommen var blitt lest opp og samtidig tolket av døvetolkene, ble Fritz Moen spurt om han forsto dommen. Fritz Moen meddelte at han ikke gjorde det ved å svare nei.

9.17.2 Lagmannen ga advokat Olav Hestenes en korreks for utbruddet om justismord

NTB-meldingen for denne rettsdagen inneholdt bl.a. følgende:

«H.r.advokat Olav Hestenes fikk en kraftig korreks av lagmann Karl Solberg ved avslutningen av Sigrid-saken i Frostating lagmannsrett fredag.

Lagmannen beklaget den uttalelse om justismord Olav Hestenes som tiltaltes forsvarer kom med etter at lagretten hadde svart ja på alle skyldspørsmål i saken. Hestenes mottok lagmannens korreks stående og uten kommentar.

Forsvareren beklaget ikke sine uttalelser i retten dagen før, og hans påstand om at det er begått et justismord i denne saken, synes dermed å stå fast.

Karl Solberg brukte følgende ord i sin irettesettelse av Olav Hestenes:

– Jeg vil som min personlige mening gi uttrykk for at denne saken har vært behandlet på en verdig måte, og at det skulle være lite å si på min prosessledelse. Jeg vil derfor beklage det utfall forsvareren kom med etter kjennelsen i går.

Jeg hadde håpet at forsvareren selv ville komme med en beklagelse. Når han ikke gjør det, må jeg beklage det som hendte. Det var uverdigg.

Det er enhver forsvarers rett å være uenig med lagretten, men å komme med hentydning

ger om justismord, passer ikke i en norsk rettsal, sa lagmann Karl Solberg.»

9.18 Anke til Høyesterett og Høyesteretts kjæremålsutvalgs avgjørelse

Fritz Moen anket dommen til Høyesterett ved særskilt brev 29. desember 1981. Grunnlaget var saksbehandlingsfeil og uriktig lovanvendelse. I støtte-skrivet fra advokat Olav Hestenes datert samme dag, angis som ankegrunn at det var begått saksbehandlingsfeil ved at lagmannen mot slutten av sin rettsbelæring, til tross for anmodning fra forsvareren, nektet å referere og kommentere obduksjonsberetningens konklusjon. I støtteskrivet begrunnet advokat Hestenes dette bl.a. slik:

«Den tiltale som ble tatt ut, og som senere er fastholdt, fortonet seg for meg allerede etter den første saksgjennomgåelse som temmelig uforståelig. Alle sakens bevisligheter, og den samlede etterforskning, bygger klart og utvetydig på at Sigrid Heggheim er blitt voldtatt og at den samme person som har utført voldtekten også har utført drapshandlingene. Dette fremgår av åstedsrapportene, av funnene, av obduksjonen og av samtlige avhør i saken. Der finnes i saken ingen gnist av holdepunkt for at noen annen person enn drapsmannen skulle ha voldtatt Sigrid, og slett ikke for at den sæd som ble funnet i hennes vagina skulle vært tilført henne på frivillig basis. Jeg henviser spesielt til det materiale som viser sårskadene i vagina. Allerede da tiltalen ble uttatt reiste forsvareren spørsmålet overfor påtalemyndigheten om hvordan man kunne reise en tiltale mot Fritz Yngvar Moen «for å lette og/eller skjule» en annen forbrytelse, nemlig *forsøk* på voldtekt, når det forelå overveldende bevisligheter for fullbyrdet voldtekt. Den forklaring som da ble gitt forsvareren var at Fritz Yngvar Moen i sine forklaringer måtte ha blandet sammen sine erindringsinntrykk med erindringer fra den såkalte Torunn-saken. Det kom altså klart frem at også påtalemyndigheten bygget på at Fritz Yngvar Moen var den reelle voldtektsmann, selv om dette ikke var erkjent.

For å kunne skaffe en slags dekning for tiltalen, «flyttet» påtalemyndigheten drapstidspunktet fra kl. 02.00-02.15 natt til søndag 5. september til ved midnatt et døgn senere. Der finnes overhodet i den samlede sak ikke noe holdepunkt for dette. Tvert om godtgjorde forsvareren ved en omfattende og presis bevisføring at Sigrid Heggheim med overveiende sannsynlighet ble tatt av dage som antatt den hele tid, natten til 5. september.

¹⁵ Dommen er inntatt som *Vedlegg 2*.

I Sigrid-saken ligger i alt 36 politiforklaringer avgitt av Fritz Yngvar Moen. Kun de 7 siste forklaringer fra 22. oktober 1980 inneholder det man kunne kalle en slags tilståelse. Av den rettspsykiatriske erklæring fremgår at Fritz Yngvar Moen fragikk disse forklaringer 2 ganger overfor politilege Horneman umiddelbart etter. Det er helt på det rene at Fritz Yngvar Moen i hele 1981 hevdet sin uskyld overfor meg som forsvarer og dette bekreftes av 3 tolker som bisto under avhørene på Ila. Skyldnektelsen ble også gitt i samtaler med den døvepsykiatriske sakkyndige, dr. Føreland. Ved hovedforhandlingens åpning gjentok imidlertid Fritz Yngvar Moen hovedtrekkene i sine politiforklaringer fra høsten 1980. Under åstedsbefaringen ga han derimot en forklaring som stred mot tidligere forklaringer og alle åstedsfunn, idet han oppga et drapssted 40-50 m fra det sted hvor man må gå ut fra at handlingene fant sted. Under hovedforhandlingen, men utenom rettsmøtene, ble Fritz Yngvar Moen observert av den døvepsykiatriske sakkyndige, og nektet fremdeles skyld og ga forklaring på sin manglende forståelse ved hovedforhandlingens begynnelse. Selv de 7 forklaringer fra 22. oktober inneholder en hel rekke punkter med indre motstrid og innbefatter ikke de vesentlige momenter ved drapshandlingen.

De blodprøver som ble tatt fra sæden i Sigrid Heggheim, kan ikke stamme fra Fritz Yngvar Moens blod. Fritz Yngvar Moen tilhører en blodtype som bare 1 % av befolkningen har, nemlig blodtype AB-utskiller. Sæden stammer fra en annen person.

Forsvareren stiller seg sterkt kritisk til den rettsbelæring lagmannen holdt ved sakens avslutning. Rettsbelæringen er ikke protokollert. Etter den nektelse av å referere obduksjonsberetningens konklusjon som fant sted, fant jeg det nytteløst å be om ytterligere protokollasjon, idet jeg antok at slik protokollasjon nødvendigvis da også ville bli nektet. På anmodning fra lærere ved politiskolen i Oslo, ble min prosedyre på 4 timer opptatt på lyd-bånd. Rettsbelæringen ble imidlertid ikke tatt opp på bånd. Ut fra dette er jeg avskåret fra å kunne begrunne min misnøye med rettsbelæringen ytterligere.

Det må dog være tillatt å referere som et vitnerlig faktum at lagmannen i sin rettsbelæring uttalte at forsvareren hadde gjort et «stort num-

mer» av sædfunnet, og at min anførsel om at sæden var tilført Sigrid ved voldtekt bare var en hypotese. Etter dette tilføyet imidlertid lagmannen at han måtte si seg enig i at tiltaltes blodprøver ikke harmonerer med sædprøvene, og at lagretten derfor måtte legge til grunn at sæden ikke stammet fra tiltalte.

Etter dette kom jeg som forsvarer i dyp uro over lagrettens muligheter til å kunne vurdere gjerningsbeskrivelsen i de 2 tiltalepunkter opp mot dette faktum. Jeg tillot meg derfor, før lagretten skulle trekke seg tilbake, å henstille til lagmannen, i forbindelse med sin uttalelse om sæden i Sigrid, å referere obduksjonsrapportens konklusjon, som klart viser at rettsmedisinene har lagt til grunn at sæden er tilført Sigrid ved *voldtekt* og i forbindelse med drapshandlingene. For lagrettens forståelse av forskjellen mellom forsøk og fullbyrdet voldtekt, måtte det etter min mening være avgjørende at obduksjonsberetningen ble omerindret, slik at anførselene på dette punkt ikke kunne betegnes som hypotetiske.

...

Bortsett fra det åpenbare faremoment som ligger i at det på denne måte kom til åpen konfrontasjon mellom forsvareren og lagmannen ... er det min mening at lagretten ved nektelsen kan ha blitt villedet i sin forståelse av lovens kriterier for domfellelse. Ved nektelsen måtte lagretten få forståelsen av at det måtte være tilstrekkelig for domfellelse å bygge på Fritz Yngvar Moens forvirrede forklaringer uten å vurdere hvorvidt det i saken dreier seg om fullbyrdet voldtekt eller ikke. ...

Den usikkerhet og uro som ble skapt ved lagmannens nektelse, skapte etter min mening forvirring i lagretten.

Det er min ærbødige oppfatning at feilen må lede til opphevelse av dom og hovedforhandling.»

I tilknytning til ovennevnte saksbehandlingsfeil bemerket statsadvokat Olaf Jakhelln ved en påtegning overfor riksadvokaten bl.a. at det forhold som forsvareren ville ha lagmannen til å uttale i sin rettsbelæring, nemlig konklusjonen i obduksjonsrapporten, vitterlig ble formidlet til lagretten i og med forsvarerens anmodning.

Anken ble avvist av Høyesteretts kjæremålsutvalg 21. januar 1982.

Kapittel 10

Vurdering av hovedforhandlingen i Sigrid-saken

10.1 Hva utvalget skal granske

Som påpekt i punkt 1.2.2 skal utvalget granske påtalemyndighetens opptreden også under hovedforhandlingen. I tillegg skal utvalget vurdere andre aktørers rolle og opptreden, slik som forsvarer og de sakkyndige.

Av tilleggsmandatet fremgår det at utvalget også skal vurdere domstolens arbeid. Spesielt skal utvalget klarlegge hvilke prosessuelle avgjørelser som ble tatt med hensyn til bevisførselen, og vurdere om det var mer domstolen burde ha gjort, for å få frem fakta i saken.

Granskningen skal på den annen side ikke omfatte forhold ved juryens interne rådslagning eller stemmegivning som jurymedlemmene ikke vil kunne forklare seg om ved et bevisopptak.

10.2 Aktors opptreden under hovedforhandlingen

10.2.1 Utgangspunkter med hensyn til aktors plikter

Utvalget har tidligere under punktene 4.2 og 6.2 redegjort nærmere for aktors ansvar for sakens opplysning. Der omtales også de krav til objektivitet som gjelder for påtalemyndigheten når den overfor retten skal inngi bevisoppgave og deretter iretteføre saken.

10.2.2 Bevisoppgaven – særlig om påtalemyndighetens plikt til å påberope bevis i tiltaltes favør

Som påpekt foran under punktene 4.2 og 6.2.1 bygget straffeprosessloven 1887 (på samme måte som någjeldende lov) på at den fulle bevisbyrden var lagt på påtalemyndigheten. Dette innebar at påtalemyndigheten hadde hovedansvaret for at saken ble tilstrekkelig opplyst under rettergangen.

I bevisoppgaven måtte påtalemyndigheten selv sagt sørge for å påberope de bevis som etter deres oppfatning dannet grunnlaget for beslutningen om å reise tiltale. Overført på Sigrid-saken betød dette at påtalemyndigheten i tilknytning til Fritz Moens

forklaringer måtte føre som vitner de sentrale taktiske og tekniske etterforskerne, samt fremlegge åsted- og obduksjonsrapporter. Videre måtte det fremlegges erklæringer fra de rettsmedisinske og rettspsykiatriske sakkyndige, og disse sakkyndige måtte avgi forklaring i retten. Det måtte også tilbys annen dokumentasjon og oppgis vitner som underbygget tiltalen.

En av de særegne sider ved Sigrid-saken gjaldt usikkerhet om drapstidspunktet. Politiet trodde et helt år, frem til mistanken ble rettet mot Fritz Moen, at drapet hadde skjedd natt til 5. september 1976. Men etter at mistanken ble rettet mot Fritz Moen, og etter at politiet hadde forsikret seg om at Moens alibi natt til 5. september var uomtvistelig, endret politiet standpunkt med hensyn til mulig drapstidspunkt. Politiet mente at drapet kunne ha skjedd søndag kveld.

En rekke vitner hadde imidlertid under etterforskningen gitt uttrykk for å ha hørt angstskrik fra åstedet og/eller observert en bil nær åstedet ca. kl. 02.30 natt til søndag 5. september 1976. Det var også et vitne som hadde forklart at hun så Sigrids regnjakke liggende i gresset tidlig søndag morgen. Disse vitneprovne støttet det syn at Sigrid var drept natt til søndag, og tilsa at Moen måtte frifinnes.

Kravet til objektivitet påla også påtalemyndigheten en plikt til å legge frem bevis som talte for at tiltalte var uskyldig, eller som bidro til å svekke verdien av de bevis som talte for skyld. Påtalemyndigheten skulle derfor også ha oppgitt de vitnene som hadde gjort relevante observasjoner natt til 5. september. Statsadvokaten hadde imidlertid ikke disse vitnene med i sin bevisoppgave, bare de som kunne styrke en teori om at drapshandlingen var begått om kvelden 5. september.

Det var likevel ikke slik at aktor hadde en absolutt plikt til å oppgi disse vitnene i bevisoppgaven. Straffeprosessordningen var basert på en partsprosess, noe som betød at tiltalte selv kunne påberope seg bevis under straffesaken. I straffeprosessloven 1887 kom dette til uttrykk i § 293, hvor det bl.a. ble bestemt at forsvareren skulle angi «hvilke Vidner han paa sin Side agter at indstævne eller ønsker indstævnt». Påtalemyndighetens plikt til

objektivitet måtte til en viss grad sees på bakgrunn av tiltaltes rett til å påberope de bevis som han ønsket ført.

I 1981 var det i praksis vanlig at statsadvokaten først og fremst tok med de bevis som talte for tiltaltes skyld, og at man utelot vitner som avkreftet eller svekket politiets teori. Etter utvalgets syn hadde (og har) straffeprosessen på dette punkt beveget seg noe for langt i retning av en ren partsprosess. Utvalget stiller seg i utgangspunktet kritisk til at det foretas et slikt utvalg av vitner fra påtalemyndighetens side. Men på bakgrunn av den praksis som ble fulgt på den tiden, finner utvalget ikke å kunne kritisere statsadvokaten for dette i Sigrid-saken.

Dersom forsvareren i sin bevisoppgave hadde utelatt viktige bevis som heller ikke var medtatt i påtalemyndighetens bevisoppgave, måtte aktor imidlertid ha plikt til å sørge for at bevisene likevel ble ført. Dette fulgte direkte av påtalemyndighetens objektivitetsplikt.

Utvalget bemerker her at statsadvokaten i sin redegjørelse til lagmannen sa at det ville bli ført vitner som hadde hørt kvinneskrik den aktuelle natten, men at disse vitner ville bli ført av forsvareren. Kopi av statsadvokatens redegjørelse til lagmannen gikk også til forsvareren. Moens forsvarer tok i sin bevisoppgave med 26 vitner av betydning for tidfesting av drapstidspunktet. Sommeren 1981 var det kommunikasjon mellom statsadvokaten og forsvareren. Statsadvokat Olaf Jakhelln har opplyst til utvalget at han også hadde et møte med forsvareren i Oslo hvor de drøftet saksbehandlingen. Sannsynligvis ble de enige om at forsvareren skulle føre opp vitner som talte i Moens favør. Forsvareren kunne ha en egeninteresse i selv å føre opp denne gruppen av vitner på sin vitneliste, idet han da under hovedforhandlingen fikk stille spørsmål til vitnene først.

Som påpekt foran i punkt 8.3.6, var også Sigrids dagbok et bevis som talte for at Sigrid ikke var i live søndag 5. september. Dette beviset i favør av Fritz Moen var arkivert i politidokumentene som et såkalt 0-dokument. Beviset ble derfor ikke vedlagt de saksdokumentene som under saksforberedelsen ble levert til forsvareren. Forsvareren hadde altså ikke foranledning til å medta dagboken i sin bevisoppgave. Dersom statsadvokaten hadde hatt kunnskap om dagboken, hadde han en selvsagt plikt til å opplyse om denne og å sikre at beviset ble ført under hovedforhandlingen. Utvalget har fått opplyst at statsadvokaten ikke kjente til dagboken i 1981. På dette grunnlag kan det ikke rettes kritikk mot ham for at beviset ikke ble fremlagt.

10.2.3 Redegjørelsen til lagmannen og innledningsforedraget

Straffeprosessloven 1887 bestemte i § 292 femte ledd at «[e]n Gjenpart af Tiltalebeslutningen tilligemed en kort Redegjørelse for Sagen og dens Beviser tilstilles Lagmanden». Statsadvokat Olaf Jakhelln sendte den 8. november 1981 en slik redegjørelse til lagmann Karl Solberg. Redegjørelsen var på ni maskinskrevne sider.

Rammen for aktors innledningsforedrag var i straffeprosessloven 1887 regulert i § 329, hvoretter påtalemyndigheten skulle utvikle «hvad der er tiltalens gjenstand og kortelig angive(t), hvilke Beviser den formener at kunne føre for sin Paastand». I nødvendig grad skulle det foretas en «Paavisning af Forbindelsen mellem Paastanden og de Beviser, som agtes førte».

Det var vanlig at den skriftlige redegjørelsen til lagmannen tjente som utgangspunkt for innledningsforedraget. Olaf Jakhelln har bekreftet overfor utvalget at dette også var tilfelle i Sigrid-saken.

I oversendelsen redegjorde statsadvokaten bl.a. for likfunnet og de tekniske funn på åstedet. Han redegjorde videre for obduksjonen og prosekter Halldis Lies to rapporter med hensyn til blodtypebestemmelse, herunder prosekter Lies rapport av 24. oktober 1977 som er referert under punkt 9.3.2.1.

Statsadvokaten knyttet følgende merknad til tilleggsrapporten: «*Så vidt forstås må dette bety at blodtypeundersøkelseskonklusjonen ikke bidrar til sakens opplysning*».

Selv om statsadvokaten gjorde rede for premisene for sin personlige tolkning av prosekter Lies tilleggsrapport, mener utvalget at aktor burde ha utelatt denne tolkningen i sin redegjørelse til lagmannen (og i sitt innledningsforedrag). Objektivitetskravet skal her være strengt. Utvalget viser til at prosekter Lie i tilleggsuttalelsen understreket at det var «mest sannsynlig» at sædavgiveren hadde blodtype A utskiller. Den sakkyndige undersøkelsen bidro derfor, i alle fall et stykke på veg, til sakens opplysning. Det skulle da også vise seg under hovedforhandlingen (ved avhørene av prosekter Lie og overlege Halvorsen og i lagmannens rettsbelæring) at statsadvokaten hadde undervurdert betydningen av blodtypebeviset.

Utvalget finner grunn til å peke på dette forholdet fordi straffeprosessloven forutsatte som normalordning at aktor alene sendte inn redegjørelse til lagmannen i forkant av hovedforhandlingen. Det var også bare aktor som holdt innledningsforedrag.¹ Denne ordningen var basert på det grunn-

¹ Forsvareren kunne også få ordet før bevisførselen, men etter loven skulle dette i alminnelighet være unødvendig.

syn at både redegjørelsen og innledningsforedraget skulle være strengt objektive.

10.2.4 Statsadvokatens redegjørelse for Moens tidligere straffbare forhold, herunder dommen i Torunn-saken

Torsdag 10. desember 1981 gjennomgikk statsadvokaten straffedommene som Fritz Moen tidligere hadde fått. Denne dagen dokumenterte han også dommen i Torunn-saken. På grunn av likheten mellom de to sakene hadde denne dommen stor bevismessig betydning, og det var klart at beviset måtte føres. Gjennomgangen av de øvrige straffedommene var i samsvar med straffeprosessloven 1887 § 337 tredje ledd tredje punktum som fastsatte at bevis for tidligere domfellelser ikke kunne nektes ført.

Den ordning straffeprosessloven 1887 etablerte på dette punkt, ble endret ved straffeprosessloven 1981. Her ble adgangen til å føre bevis for tidligere domfellelser innskrenket under den del av forhandlingen som gjaldt skyldspørsmålet. Det fremgår av någjeldende lov § 301 annet ledd at slikt bevis kan nektes ført når beviset er uten betydning for saken. På grunn av den bevismessige betydningen ville dokumentasjon av dommen i Torunn-saken også blitt godtatt etter gjeldende rett.

10.2.5 Prosedyren for avgjørelsen av skyldspørsmålet

Som påpekt foran under punkt 6.2.1 gjaldt det ikke samme krav til objektivitet hos aktor under prosedyren som på tidligere stadier i saksbehandlingen. Selv om aktor fortsatt hadde en ubetinget sannhetsplikt, kunne han nå spesielt fremheve den del av bevisførselen som styrket oppfatningen om at tiltalte var skyldig, og gi en nærmere redegjørelse for de resonnementer som bygget opp under dette. Dette gjaldt likevel ikke ubetinget. Dersom forhandlingen hadde avdekket at det strafferettslige beviskravet ikke var oppfylt, hadde påtalemyndigheten i utgangspunktet plikt til selv å nedlegge påstand om frifinnelse.

I sin prosedyre i Sigrid-saken argumenterte aktor for at lagretten skulle svare ja på skyldspørsmålet. Utvalget legger til grunn at statsadvokaten mente beviskravet var blitt oppfylt under forhandlingen, slik han selv har forklart.

10.2.5.1 Merknader til deler av statsadvokatens prosedyre

Utvalget finner grunn til å knytte enkelte bemerkninger til deler av statsadvokatens prosedyre.

Utvalget viser spesielt til de deler av prosedyren som er gjengitt i Adresseavisen 17. desember 1981:

««Skutt blink»

Aktor sa videre at tiltaltes forklaringer stemmer godt med de tekniske funn, og på i alt 22 punkter er det «skutt blink», altså må tiltalte ha hatt godt kjennskap til drapet.

– Det er av stor betydning hva som har stått i avisene, men det er også av stor betydning hva som ikke har stått. Tiltalte visste at piken hadde et knebel inne i munnen, at et erme var knyttet rundt halsen, at hun var slått i hodet. Men dette sto ikke i avisene!

Om de mange skrik som vitner mener å ha hørt natt til søndag, sa aktor at dette kan ha kommet fra rev eller katt, og det var først da drapet ble omtalt i avisene man fikk disse mange vitneutsagn om hyl og skrik, og de fleste mente de hadde hørt det nettopp denne natten.

– Jeg mener også at tiltalte har fullbyrdet samleie med piken, men jeg ser likevel ikke bort fra at hun kan ha hatt et forhold til en annen person tidligere på dagen. Det som er avgjørende er hva tiltalte har forklart om saken, og svært mye av dette kan han ikke ha gjettet seg til.»

Dersom statsadvokaten er sitert riktig, vil utvalget bemerke følgende:

a) Tiltaltes forklaringer stemte godt med de tekniske funn

Tore Sandberg har bestridt statsadvokatens argumentasjon om at tiltaltes forklaringer «stemmer godt med de tekniske funn». Sandberg har bl.a. vist til politiavdelingssjef Klegseths rapport av 11. mars 1981 hvor de sakkyndige Olav A. Haugen og Arne Ødegaard uttalte at skadene på Sigrid nettopp ikke stemte med Moens forklaringer om hvordan han dunket Sigrids hode mot murveggen.²

Utvalget er ikke enig i Tore Sandbergs kritikk på dette punkt. Poenget til statsadvokaten var at de skadene Sigrid hadde, stemte med at hennes hode kunne ha blitt dunket mot betongfremspringet ved bygningsveggen. Også de sakkyndige fant at skadene Sigrid var påført, kunne være forenlige med slag mot betongfremspringet.

Statsadvokatens påstand om at Fritz Moen hadde skutt blink 22 ganger, var etter utvalgets syn *isolert sett* en misvisende beskrivelse av den tilståelsen lagretten skulle vurdere. Utvalget viser i den forbindelse til utvalgets analyse foran under punkt 8.4.6.³ Men på grunnlag av statsadvokat Olaf Jakhellns notater fra prosedyren må utvalget legge til grunn at forklaringene til Fritz Moen ble gitt en

² Mappe 1, dok. nr. III/23.

³ Se også Sandberg 2000 Sigrid-saken, avsnitt 8.1.2.-8.1.10.

utførlig omtale. I disse notatene er det tatt inn en liste på 22 punkter som inneholder opplysninger fra Moens forklaringer og fra åstedsfunnene, som tilsa at Fritz Moens forklaring var troverdig.⁴ I tillegg viser statsadvokatens notater at han gjennomgikk 16 punkter i forklaringene til Fritz Moen hvor det ikke var samsvar med åstedsfunnene. Statsadvokat Olaf Jakhelln har også i samtale med utvalget opplyst at han gjennomgikk dette materialet grundig. Etter utvalgets syn kan det ikke rettes kritikk mot aktor for at han i prosedyren spissformulerte sitt synspunkt på denne måten, når han samtidig utførlig redegjorde for premissene.

b) Anførselen om hva som ikke hadde stått i avisene

Statsadvokatens argumentasjon med hensyn til hva som ikke hadde stått i avisene, var neppe helt treffende. Det hadde riktig nok ikke stått i avisene at et erme var knyttet rundt halsen på Sigrid Heggheim, men VG 8. oktober 1977 hadde skrevet at hun var strupt med et klesplagg.

Det hadde stått i avisene at Sigrid var blitt slått i hodet. VG 15. september 1976 skrev at den drepte hadde:

«et sår i hodet som følge av stump vold. Rettsmedisineren kan ikke si hvorvidt skaden er tilført med et slagvåpen – eller om piken kan ha falt og slått hodet i en stein. Slaget må i hvert fall ha vært hardt, men ikke dødelig. Offeret hadde ikke kraniebrudd».

VG nevnte i samme avis teorien om at gjerningsmannen kunne ha brukt en flaske til å slå med. Både Adresseavisen og Arbeider-Avisa 14. september 1976 hadde omtalt at Sigrid hadde et «større sår i hodet», og i Adresseavisen 16. oktober 1976 var det uttalt at hun hadde fått et slag i hodet.

Statsadvokaten har opplyst til utvalget at han må ha blitt feilsitert, og at han ikke kan ha sagt at aviser ikke hadde omtalt at Sigrid ble slått i hodet. Ifølge egne notater hadde han nevnt at det ikke hadde stått i avisene at Sigrid var blitt dunket mot betongfremspringet og påført vinkelmerket. Etter utvalgets syn må Adresseavisen ha feilsitert eller forenklet statsadvokatens uttalelse. Utvalget legger til grunn at statsadvokaten var kjent med at avisene hadde skrevet at Sigrid var slått i hodet, og utelukker at han bevisst fremsatte misvisende eller uriktige utsagn. Det gjaldt den gang som nå en absolutt sannhetsplikt for aktor. Utvalget er over-

bevist om at statsadvokaten forsøkte å etterleve sannhetskravet i 1981.

c) Skrikene kunne ha kommet fra rev eller katt

Når det gjelder observasjoner av angstskrik natt til søndag 5. september 1976, viser utvalget til redegjørelsen foran under punkt 7.2.3.⁵ Det var en omfattende vitneførsel omkring dette under hovedforhandlingen 9. og 10. desember 1981. Ifølge Adresseavisen skal statsadvokaten ha hevdet at vitnene kunne ha hørt skrik fra «rev eller katt». Olaf Jakhelln har opplyst til utvalget at han ikke fant bevisførselen rundt skrik og bilkjøring natt til søndag 5. september særlig avklarende. I prosedyren nevnte han som en mulighet at noen skrik kunne komme fra rev eller katt. Dette var basert på at et vitne først hadde tenkt at det skriket hun hørte, kunne komme fra en rev.⁶ Han trodde at han samtidig hadde nevnt at det alltid var mange lyder i Trondheim om nettene.

d) Utsagnet: «Jeg mener også at tiltalte har fullbyrdet samleie med piken »

Som det fremgår, prosederte statsadvokaten også etter at sakkyndige Lie og Halvorsen hadde forklart seg om sædavgivers blodtype på at Fritz Moen hadde voldtatt Sigrid Heggheim. I den redegjørelsen som var oversendt lagmannen i forkant av rettssaken, uttalte statsadvokaten at konklusjonen fra den sakkyndige på blodtypebeviset ikke bidro til sakens opplysning. Statsadvokaten anså det følgelig som meget mulig at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiveren. Utvalget er imidlertid usikker på om avhørene av de sakkyndige under hovedforhandlingen kunne oppfattes slik.

Aktor hadde tydeligvis oppfattet de sakkyndige dit hen at det fortsatt var en mulighet for at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiveren.⁷ Lagmannen oppfattet imidlertid bevisførselen annerledes, og anbefalte juryen å se bort fra Moen som sædavgiver. Uansett kan det reises spørsmål om aktor skulle ha lagt ned påstand om frifinnelse. Dette kommer utvalget tilbake til under punkt 10.2.5.2.

e) Utsagnet: «...men jeg ser likevel ikke bort fra at hun kan ha hatt et forhold til en annen person tidligere på dagen. Det som er avgjørende, er hva tiltalte

⁴ Jf. et stort tankekart som er særskilt vedlagt Olaf Jakhellns notater. Utvalget opplyser at også forsvareren utdypet det samme temaet, og at lagmannen i sin rettsbelæring nettopp kommenterte Fritz Moens mange endringer i politiforklaringene.

⁵ Se også Sandberg 2000 Sigrid-saken, avsnitt 2.4.

⁶ Det er riktig at vitnet AA, som bodde i Anders Tverreggens vei 14, ca. 1 km fra åstedet, hadde nevnt i politiavhør om sin observasjon av kvinneskrik at hun først trodde at hun kunne ha hørt en rev.

⁷ Dette støttes også av Olaf Jakhellns notater side 45 og hans forklaring til politiet under gjenopptagelsesprosessen, jf. Mappe 38, dok. nr. 43.

har forklart om saken, og svært mye av dette kan han ikke ha gjettet seg til.»

Av Olaf Jakhellns notater fremgår det at han i prosedyren også nevnte den mulighet at samleiet kunne være fullbyrdet etter dødstidspunktet. Han påpekte i den forbindelse at liket hadde vært flyttet.

Ved disse utsagn trakk statsadvokaten inn en ny teori som forklaring på blodtypebeviset. I prosedyren skulle imidlertid statsadvokaten «med hensyn til faktum strengt holde sig til de under saken fremkomne bevisligheter... og ikke anføre noget nyt i faktisk henseende», jf. Salomonsen I side 422.⁸ Statsadvokatens prosedyre skulle altså begrense seg til den bevisførselen som hadde skjedd under hovedforhandlingen, og som også gjaldt tema som hadde vært etterforsket/utredet.

Utvalget har drøftet denne problemstillingen med Olaf Jakhelln. Han understreket at han ikke presenterte teoriene om annen sædavgiver eller nekrofilie som nye fakta, men som hypoteser, mulige forklaringer, som burde være med i vekt-skålen. Utvalget deler ikke fullt ut dette synet. Begge de forhold som aktor tok opp, kunne vært gjort til gjenstand for etterforskning, bevisførsel og kontradiksjon. Når det gjelder teorien om frivillig samleie, var det f.eks. mulig å etterforske ytterligere de få personer som Sigrid hadde hatt nær kontakt med i Trondheim i den uken hun hadde vært der. Dersom nekrofiliteorien var blitt reist i forkant av hovedforhandlingen, ville det også vært mulig å få utredet om en slik teori lot seg forene med obduksjonsfunnene.

Hensett til dette mener utvalget at statsadvokaten skulle ha unnlatt i sin prosedyre å trekke inn en alternativ forklaring på blodtypebeviset som ikke hadde vært gjenstand for etterforskning, bevisførsel og kontradiksjon.

10.2.5.2 Skulle statsadvokaten ha nedlagt frifinnelsespåstand?

Som nevnt kan det reises spørsmål om statsadvokaten skulle ha nedlagt frifinnelsespåstand, selv om han oppfattet bevisene slik at det var en viss mulighet for at Fritz Moen var sædavgiver.

I straffeprosessen var (og er) den fulle bevisbyrden lagt på påtalemyndigheten. Dersom bevisene under hovedforhandlingen klart ikke oppfylte beviskravet, skulle aktor nedlegge frifinnelsespåstand. Spørsmålet ville imidlertid ofte bero på et skjønn fra møtende aktors side. I de tilfeller hvor det var tvil om beviskravet var oppfylt eller ikke,

gjaldt det ikke noen plikt for aktor til å nedlegge frifinnelsespåstand.⁹

Utvalget må også ta det forbeholdet at utvalget ikke var til stede under hovedforhandlingen. Bevis-situasjonen var i hovedtrekk den at Fritz Moen hadde tilstått drapet for politiet, og det gjorde han også under hovedforhandlingen. Når tiltalte tilsto, måtte det normalt også den gang ha fremstått som oppsiktsvekkende om aktor nedla frifinnelsespåstand.

Utvalget tror likevel at det objektivt sett var grunnlag for å nedlegge frifinnelsespåstand. Selv om aktor var overbevist om at Fritz Moen hadde tilstått selvpoplevde handlinger, hadde han plikt til å vurdere det strafferettslige *beviskravet*. Avgjørende var ikke hva aktor trodde om Fritz Moens straffeskyld, men om beviskravet var oppfylt.

Slik bevisførselen under hovedforhandlingen er opplyst for utvalget, finner utvalget at forhandlingen mest trolig hadde avdekket at det strafferettslige beviskravet ikke var oppfylt. Spesielt kunne bevisførselen om gjerningsmannens blodtype og den omfattende bevisførselen om kvinneskrik natt til 5. september, være egnet til å konstatere begrunnet tvil om Fritz Moens straffeskyld. Under disse forutsetningene skulle statsadvokaten objektivt sett ha nedlagt frifinnelsespåstand.

Utvalget mener at aktor under prosedyren har en selvstendig plikt til å arbeide for at tiltalte blir frifunnet dersom bevisførselen tilsier at beviskravet ikke er oppfylt. Den samme plikten gjaldt i 1981. En annen sak er at dette ansvaret også var (og er) pålagt lagretten og til dels også fagdommerne.

Hvorvidt statsadvokaten skulle nedlagt frifinnelsespåstand var i særlig grad avhengig av bevisførselen om blodtypebeviset. Utvalget har ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere om statsadvokatens vurdering av denne bevisførselen var forsvarlig, jf. punkt 10.3.2.1. Dette innebærer at utvalget heller ikke har tilstrekkelig grunnlag for å vurdere om statsadvokaten utøvde et forsvarlig skjønn da han ikke nedla frifinnelsespåstand,

10.3 Burde domstolen gjort noe mer for å få frem fakta i saken?

10.3.1 Rettens plikt til å sørge for sakens opplysning

I henhold til mandatet skal utvalget vurdere om domstolen burde ha gjort noe mer for å få frem fakta i saken. Ved denne vurderingen tar utvalget utgangspunkt i rettens plikt til å sørge for sakens

⁸ Jf. tilsvarende Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 336.

⁹ Jf. punkt 6.2 foran.

opplysning. Som påpekt foran under punkt 6.3.1.1 hadde domstolen – ved siden av påtalemyndigheten på samme måte som etter dagens rettstilstand en selvstendig plikt til å sørge for at saken ble grundig opplyst. Straffeprosessloven 1887 § 331 femte ledd bestemte at:

«Retten vaager paa Embeds Vegne over Sagens fuldstændige Oplysning og kan til Opnaaelse heraf beslutte at indhente nye Beviser og at udsætte Behandlingen.»

Retten sin plikt på dette punktet oppstår først og fremst der aktors og forsvarers bevisførsel ikke fremstår som fullstendig nok. Først da har retten foranledning til å sørge for ytterligere bevisførsel. Ettersom retten i forkant av hovedforhandlingen i Sigrid-saken bare kjente saken gjennom statsadvokatens redegjørelse og de fremlagte bevisoppgaver, måtte rettens plikt til å sørge for ytterligere bevisførsel bero på hva som ble opplyst under forhandlingene.

I Sigrid-saken hadde Fritz Moen avgitt en tilståelse til politiet. Da han forklarte seg for lagmannsretten under den første og andre rettsdagen, tilsto han drapet på ny. For den situasjonen at en tiltalt tilsto under hovedforhandlingen, inneholdt straffeprosessloven 1887 en særregel som ga retten adgang til å begrense bevisførselen. Paragraf 331 første ledd uttalte:

«Afgiver Tiltalte en fuldstændig Tilstaaelse, afgjør Retten, hvorvidt og i hvilken Uds-trækning Bevisførelse skal finde Sted.»

Til tross for at Fritz Moen tilsto drapet, tillot retten i Sigrid-saken at aktor og forsvarer fikk føre de bevis som var bebudet gjennom deres respektive bevisoppgaver. Dette må sees i sammenheng med sakens spesielle karakter: Forsvareren hevdet at Fritz Moens tilståelse måtte være uriktig, og dette ble underbygget ved bevisførselen under hovedforhandlingen. Som påpekt under punkt 6.3.1.2 i tilknytning til samme problemstilling i Torunn-saken, hadde retten i denne situasjonen plikt til å sørge for «Sagens fuldstændige Oplysning» på samme måte som i saker hvor det ikke forelå tilståelse, jf. straffeprosessloven 1887 § 331 femte ledd sitert over.

10.3.2 Enkelte bevistema som kunne ha vært bedre opplyst?

Utvalget vil nedenfor kommentere noen sentrale bevistema hvor det kan reises spørsmål om fakta *kunne* vært mer opplyst, og det vil bli drøftet om domstolen burde ha gjort mer for å få klarlagt fakta.

10.3.2.1 Blodtypebeviset

I sin tilleggserklæring av 24. oktober 1977 hadde Halldis Lie formulert sin konklusjon slik:

«I «Sigridsaken» er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Utvalget viser til drøftelsen foran under punkt 8.3.4.4, hvor det redegjøres for utvalgets oppfatning om at Halldis Lies erklæring av 24. oktober 1977 burde vært mer utfyllende, og at den virket villedende slik den sto. Av de kildene som foreligger om hovedforhandlingen, fremgår det at de sakkyndige Lie og Halvorsen formulerte seg annerledes for retten. I sine forklaringer anså de muligheten for at Fritz Moen kunne være sædavgiver, som langt mindre enn man kan få inntrykk av ut fra den skriftlige rapporten.

NTB-meldingen fra 8. desember 1981 inneholder bl.a. følgende:

«Prosektor Halldis Lie ved Rettsmedisinsk institutt forklarte seg i retten om analysene av blod og sæd, og de konklusjoner som er trukket. I uttalelsen på grunnlag av undersøkelsen hadde hun erklært at det var overveiende sannsynlig at forbryteren var en person med blodtype A. Senere hadde hun på politiets oppfordring avgitt en tilleggsuttalelse der hun uttalte at blodtype A var mest sannsynlig. I retten redegjorde hun for visse usikkerheter ved analysen, men hevdet at det var langt over 50 prosent sannsynlighet for at forbryteren måtte ha blodtype A.

Overlege Knut Halvorsen ved Haukeland sykehus forklarte seg særlig om usikkerheten ved blodtypebestemmelser, men han sluttet seg til hovedkonklusjonen i Halldis Lies erklæring om at blodtype A var mest sannsynlig. Den eventuelle usikkerhet innebærer at drapsmannens blodtype muligens er ukjent.»

Utvalget gjengir i tillegg deler av Skjalg Fremos upubliserte notater om avhørene av de sakkyn-dige:

Ifølge disse notater forklarte prosektor Lie at det var overveiende sannsynlig at sæden var tilført Sigrid av en person med blodtype A utskiller. Hun sa at 50 % av befolkningen har blodtype A, og at 80 % av disse er utskillere.¹⁰ Når det gjaldt tilleggsrapporten av 24. oktober 1977, uttalte hun at hun trodde Fritz Moen var foranledningen for denne. Fritz Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller.

Prosektor Lie uttalte videre at hun hele tiden hadde vært betenkt på å typebestemme sæd fra vagina. «Man kan ikke utelukke at påvisninger stammer fra bakterier og at gjerningsmannens blodtype er ukjent,» sa hun.

På spørsmål om påvisningen kunne skyldes nedbrytning av AB, svarte prosektor Lie at dette var «veldig teoretisk». På spørsmål fra aktor om det var funnet bevis for blodtype A, svarte hun bekreftende og at det mest sannsynlig var fra A utskiller. På spørsmål om sannsynlighetsgraden for A utskiller, svarte hun at dette var det vanskelig å si noe om.

På spørsmål fra forsvareren understreket hun at sekretet måtte stamme fra en person med blodtype A utskiller. Advokat Hestenes skal da ha spurt om dette var mer enn 50 % sikkert, hvilket prosektor Lie bekreftet. Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller. Dette var ifølge prosektor Lie en sjelden blodtype som bare ca. 1 % av befolkningen hadde. Lagmann Karl Solberg skal til dette ha reist følgende spørsmål: «Kan det tenkes at AB på grunn av bakterier i vagina blir A?» Til dette skal Halldis Lie ha svart: «Meget teoretisk mulighet.»

Etter avhøret av prosektor Lie ga overlege Knut Halvorsen forklaring. Han støttet seg da til den redegjørelsen som var gitt av Halldis Lie. Han understreket at sædavgiver høyst sannsynlig hadde blodtype A utskiller, og med uttrykket «høyst sannsynlig» gikk dette langt over 50 % sannsynlighet. Halvorsen ville ikke utelukke at sæden kunne skrive seg fra en person av blodtype B, men i så fall en utskiller.

Ifølge statsadvokat Jakhellns notater skal overlege Halvorsen deretter ha omtalt bakterier. Han skal ha uttalt at bakterieutvikling ikke var umulig selv ved lave temperaturer (2-10 grader). Samtidig fremgår det av Skjalg Fremos notater at Halvorsen skal ha uttalt at bakterieutvikling skjer i mindre grad under lave temperaturer.

På grunnlag av ovennevnte synes de sakkyndige å ha formidlet følgende synspunkter:

- i. Det var «langt over 50 prosent sannsynlig» at sædavgiveren hadde blodtype A utskiller, men det var en mulighet for at sædavgivers blodtype var ukjent. Dette kunne i så fall skyldes bakterier.

- ii. Dersom sædavgiveren hadde en annen blodtype enn A utskiller, kunne dette være B utskiller.
- iii. Fritz Moen som AB ikke-utskiller kunne ha vært sædavgiveren, men dette var en teoretisk mulighet.

Statsadvokaten oppfattet de sakkyndige dit hen at det var en reell mulighet for at Fritz Moen var sædavgiveren, hvilket han også under sin senere prosedyre prinsipalt argumenterte med. Utvalget er usikker på om dette skyldtes de sakkyndiges fremstilling, eller at statsadvokaten ikke tok deres forklaring helt innover seg.¹¹

Det synes som om flere av de sakkyndiges svar var lite presise. Da de sakkyndige antok at det var «langt mer enn 50 %» sannsynlig at sædavgiveren hadde blodtype A utskiller, var det uklart om dette innebar en sannsynlighet på ca. 70 % eller 99 %. Og når de sakkyndige uttalte at det var en «teoretisk» mulighet for at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiveren, kunne man vanskelig vite om de mente at Fritz Moen var utelukket med tilnærmet 100 % sikkerhet – eller med en mindre grad av sannsynlighet. For å få presisert disse svarene, burde det ideelt sett ha vært stilt oppfølgingsspørsmål, spesielt av aktor og av fagdommerne.

Det kan også anføres at de sakkyndiges redegjørelse var ufullstendig. Det ble funnet blodsubstans av blodtype A på fire forskjellige steder, i vaginalsekretet, og i blodflekker på regnjakken, bysteholderen og på regnjakkesnoren: Var det mulig med bakteriell utvikling alle disse steder samtidig og under de rådende temperaturforhold? Hvilken bakterie hadde i så fall utviklet seg slik, og hvilken betydning tillå de sakkyndige den omstendighet at det ikke var redegjort for noen observasjon av *stabbakterier* under den mikroskopundersøkelsen som prosektor Lie hadde foretatt? Kunne sæd fra Moen, som hadde blodtype AB ikke-utskiller, ved bakteriell påvirkning utvikle seg slik at det i vaginalsekretet og på Sigrids klær ble påvist blodtypesubstans A?

Dette er etter utvalgets syn sentrale spørsmål som ikke synes å ha blitt tilstrekkelig problematisert under bevisførselen. Det dreier seg om tema som det kan reises spørsmål om de sakkyndige burde ha tenkt på, slik at den relevante informasjonen kunne blitt formidlet til retten. Utvalget er derimot i tvil om fagdommerne hadde tilstrekkelig foranledning til å forstå betydningen. Det vises til at

¹⁰ Utvalget har i april 2007 fått opplyst følgende om blodtyper og om prosentvis fordeling i befolkningen:
AB0-systemet: 0 38 %, A 50 %, B 8%, AB 4 %.
Lewis-systemet: Le a+ ca 18%, Le a- ca. 82 %. Personer med typen Le a+ er ikke sektretorer av A og B substans (AB0-systemet). Dette betyr at de har ikke A- og B-substans i spytt og sædvæske. Men for en person av type A Le (a-) vil det kunne påvises A-substans i spytt og sædvæske.

¹¹ Olaf Jakhelln ga forklaring til politiet under gjenopptagelsesprosessen den 6. november 2000. På grunnlag av sine notater fra hovedforhandlingen kunne det se ut som om han særlig støttet seg til den ene sakkyndige Knut Halvorsen, jf. Mappe 38, dok. nr. 43 side 3.

heller ikke aktor eller forsvareren synes å ha vært oppmerksomme på viktigheten av å reise de nevnte spørsmål.

10.3.2.2 Teorien om tidligere kjæreste eller nekrofilii og forholdet til obduksjonsrapporten

At Sigrid kunne ha hatt frivillig samleie med en annen person/tidligere kjæreste, ble først trukket inn i rettssaken ved aktors prosedyre og videreført i lagmannens rettsbelæring. Dette skulle være en forklaring på at Moen kunne være drapsmannen, selv om sæden i Sigrids vagina kom fra en annen person. Dersom domstolen mente at sædfunnet kunne ha en slik forklaring, skulle domstolen sørget for at dette temaet ble tilstrekkelig belyst. Rettssaken skulle vært utsatt, og ny etterforskning igangsatt om mulighetene for at Sigrid kunne ha hatt samleie tidligere den aktuelle søndagen. Straffeprosessloven 1887 § 331 femte ledd i.f. forutsatte denne muligheten.

Utvalget bemerker at bevestilbud fra forsvarerens side under gjenopptagelsesprosessen viser at Sigrid Heggheim var meget tilbakeholden overfor gutter når det gjaldt seksuell tilnærming og seksuelle forhold. Dette var forhold som skulle ha vært utredet gjennom en ny etterforskning. Politiet måtte videre ha kartlagt de bekjenskaper som Sigrid Heggheim hadde fått i Trondheim de få dagene hun hadde vært der.

Teorien om en tidligere kjæreste var imidlertid i strid med de funn som fremgikk av obduksjonsrapporten.¹² I denne rapporten var bl.a. uttalt:

På høyre lår er det to tilnærmet sirkulære, uskarpt avgrensede rødbrune misfarginger i huden. Disse er i avstand 16 og 17 cm fra de store skamleber og har en diameter omkring 1-1 ½ cm. På et tilsvarende sted på venstre lår og i avstand 17 cm fra de store skamleber er det en tilsvarende misfarging med utbredelse 1 ½ x 2 cm. Sentralt i denne er det en skrått forløpende mørkere stripe og en liten overflatisk punktformet blødning i huden.

...

Vaginalinngangen viser opprivning av slimhinnen fortil og en ca 2 cm lang vevsflik som henger sammen med vaginalslimhinnen sees mellom skamlebene. På venstre lille skamlebe er det også en 3-4 mm skrått forløpende rift i slimhinnen »

I rapporten var konklusjonen at: «Avdøde er overveiende sannsynlig voldtatt mens hun fortsatt var i live.»

Under hovedforhandlingen møtte overlege Arne Ødegaard. VG 9. desember 1981 refererte bl.a. dette fra hans vitneprov:

«– Det er overveiende sannsynlig at hun ble voldtatt mens hun fortsatt var i live, forklarte assisterende overlege Ødegaard i retten.

Sigrid døde av kvelning. Hun hadde et sår i hodebunnen, skrammer i ansiktet og på hals og skuldrer og risp og blødninger i skjeden. Dette ble påført henne mens hun fortsatt var i live.»

Hensett til det som var opplyst fra obduksjonsrapporten og fra overlege Arne Ødegaard, fremsto teorien om en tidligere kjæreste som så pass usannsynlig at teorien av den grunn ikke burde ha vært lansert. Når teorien først ble nevnt, burde lagmannen i sin rettsbelæring ha uttalt at lagretten skulle se bort fra den. Dette hadde vært et alternativ til å utsette saken for å sikre at det skjedde ytterligere etterforskning.

Når det gjelder spørsmålet om nekrofilii, kunne man kanskje fått klarlagt dette ved å stille spørsmål til overlege Ødegaard om mulighetene for at sæden og blodflekkene på klærne kunne stamme fra et samleie etter at Sigrid var død, og ikke fra voldtekten.

10.3.2.3 Bevisførsel om drapstidspunktet

Under gjenopptagelsesprosessen har Tore Sandberg kritisert at det i 1981 ikke ble foretatt utdypende bevisførsel for å vise at Sigrid ble drept natt til 5. september 1976. Særlig argumenteres det med at det ble foretatt meget begrenset vitneførsel om vitners observasjoner av en bil, spesielt en Volvo Amazon, med mulig tilknytning til åstedet og drapsmannen. Tore Sandberg viser bl.a. til at vitnet SB, som så den «fraseglengte» bilen ved jordet syd for Texaco-stasjonen, ikke ble ført som vitne.¹³ Heller ikke ble vitnene LBW og GuS ført under rettssaken. Disse hadde forklart å ha møtt en bil i meget stor fart i Klæbuveien ca. kl. 02.35-02.45. Sandberg viser i tillegg til flere andre som overfor politiet hadde forklart seg om det samme sporet, men uten å bli ført som vitner under hovedforhandlingen.

Etter utvalgets syn var ovennevnte bevisførsel relevant; disse vitnene kunne ha vært ført. Man kan derimot ikke anta at *retten* var kjent med de konkrete bevisene. Derfor hadde ikke lagmannen foranledning til å sørge for at de ble ført. Derimot lå et slikt ansvar på aktor og forsvareren. Hensett til den meget omfattende bevisførselen av vitneob-

¹² Mappe 1, dok. nr. IV/4.

¹³ Jf. Sandberg 2000 Sigrid-saken avsnitt 2.4 og 2.8.

servasjoner som plasserte drapstidspunktet til natt til søndag 5. september ca. kl. 02.30, kan utvalget imidlertid ikke se at aktor og forsvarer burde ha søkt å opplyse dette spørsmålet ytterligere.

Tore Sandberg har i tillegg argumentert med at Sigrids dagbok ikke ble fremlagt for retten.¹⁴ Utvalget er enig i at dagboken burde ha vært ført som bevis. Men ettersom dagboken var arkivert som 0-dokument, må det antas at verken lagmann, aktor eller forsvarer kjente til beviset. På dette punkt rammer utvalgets kritikk politiet, se punkt 8.3.6.

Utvalget har ellers den oppfatning at de ovennevnte bevis ikke ville hatt betydning for det resultat rettssaken fikk.

10.3.2.4 Bevisførsel om tilståelsens troverdighet

Under gjenopptagelsesprosessen reiste Tore Sandberg spørsmål om man under hovedforhandlingen i 1981 foretok en tilstrekkelig dyptpløyende analyse av troverdigheten i Fritz Moens tilståelse, og da særlig sammenholdt med åstedsfunnene.¹⁵ I den forbindelse har Sandberg bl.a. påpekt at skadene på Sigrid ikke var forenlige med å ha blitt dunket mot murveggen slik Fritz Moen hadde forklart,¹⁶ og at vinkelmerket på Sigrids hakeparti ikke kan ha blitt påført ved at hun ble dunket mot betongfremspringet.¹⁷

På dette punktet viser utvalget først til at Fritz Moens forklaring var upresis. Han var ikke sikker på om han hadde dunket hodet hennes mot veggene i en eller to omganger, og ga ulike forklaringer på hvor mange ganger han dunket Sigrids hode.¹⁸ Utvalget viser videre til rapporten fra rekonstruksjonen av 27. november 1980, der betongfremspringet betegnes som en mulig forklaring på vinkelmerket på Sigrids hakeparti. Under denne rekonstruksjonen deltok de sakkyndige Olav A. Haugen og Arne Ødegaard, og de uttalte at vinkelmerket på Sigrids hals var forenlig med at hennes hode kunne ha blitt dunket mot betongfremspringet. Overlege Ødegaard avga dessuten forklaring under hovedforhandlingen, og utvalget må anta at han da også uttalte seg om de øvrige skadene på Sigrid. På dette grunnlag kan utvalget ikke se at domstolens aktører skulle ha gjort mer for å kartlegge troverdigheten av tilståelsen på dette punkt.

Under gjenopptagelsesprosessen har forsvareren påpekt at åstedsrapporten ikke uttaler noe om

hvor vidt det ble funnet slepemerker på Sigrids klær (bukse/sko), noe som man skulle forvente dersom Fritz Moen hadde slept henne 50 meter fra bygningen og ut på et vått jorde.¹⁹ Ingen av de kilder utvalget har undersøkt, viser at dette synspunktet ble fremført under hovedforhandlingen. Det dreier seg om et nytt og for så vidt relevant «argument» i tilknytning til de bevisene som allerede var fremlagt for domstolen – og da et argument som man den gangen ikke så. Noe viktig bevis var det ikke. For utvalget fremstår det som klart at ingen av aktørene den gang kan bebreides for ikke å ha påpekt forholdet.

10.3.2.5 Bevisførsel om Fritz Moen var i stand til å knytte hettesnorknuten

Under forhandlingen ville aktor la en polititjenestemann vise hvordan den aktuelle hettesnorknuten kunne knyttes ved bruk av bare én hånd. Dette motsatte forsvareren seg, og en slik bevisførsel kom derfor ikke i stand.

Utvalget kan ikke se at domstolen skulle gjort noe mer for å opplyse saken i den anledning. Den aktuelle demonstrasjon ved en polititjenestemann hadde liten bevismessig betydning. Det domstolen hadde trengt å vite, var om *Fritz Moen* var i stand til å knytte hettesnorknuten. Det fremstår som usikkert om det fortsatt var mulig å få Fritz Moen til å medvirke da saken var kommet til hovedforhandling. Utvalget viser i den forbindelse til forsvarerens standpunkt og til straffeprosessloven 1887 § 331 fjerde ledd. Loven uttalte her at dersom det ble ført et bevis som ikke var betimelig anmeldt for motparten, hadde denne krav på en passende utsettelse. Utvalget kan ikke se at lagmannen skulle ha gjort noe annerledes i den situasjonen som oppsto under hovedforhandlingen om dette spørsmålet.

10.4 Vurdering av forsvarerens arbeid

I sin bevisoppgave hadde høyesterettsadvokat Olav Hestenes ført opp tilnærmet alle bevis av betydning i favør av Fritz Moen som Hestenes hadde kunnskap om. For utvalget virker det som om forsvareren var meget oppmerksom på de relevante tema i saken, og at han under forhandlingen gjennomførte et grundig og aktivt forsvar.

Utvalget finner likevel grunn til å trekke frem et forhold fra anken til Høyesterett. I advokat Hestenes' støtteskriv av 29. desember 1981²⁰ angis

¹⁴ Jf. Sandberg 2000 Sigrid-saken avsnitt 2.2.

¹⁵ Se Sandberg 2000 Sigrid-saken avsnitt 4.

¹⁶ Se Sandberg 2001 avsnitt 13.2.1.

¹⁷ Se Sandberg 2000 Sigrid-saken avsnitt 4, se dog annerledes i henhold til dokumentasjon i Sandberg 2001 avsnitt 13.2.2.

¹⁸ Det vises til punkt 8.4.6.3.

¹⁹ Jf. foran i punkt 8.3.9.

som ankegrunn at det var begått saksbehandlingsfeil i lagmannsretten. Dette ble nærmere begrunnet med at lagmannen mot slutten av sin rettsbelæring, til tross for anmodning fra forsvareren, nektet å referere og kommentere obduksjonsberetningens konklusjon.

Straffeprosessloven 1887 ga imidlertid verken aktor eller forsvarer en rett til å kreve at lagmannen skulle utdype bestemte faktiske forhold under rettsbelæringen. Det var lagmannen som ved sitt foredrag hadde det siste ordet til juryen. Noen kritikk eller gjendrivelse av lagmannens foredrag, enten det gjaldt bevisgjennomgangen eller rettsbelæringen i snever forstand, var ikke tillatt for partene. Det ville også vært en saksbehandlingsfeil dersom aktor eller forsvarer hadde fått ordet til prosedyre etter at lagmannen hadde holdt sin rettsbelæring, sml. Rt. 1984 side 1153 på side 1156. Dersom aktor eller forsvarer hadde innsigelser mot lagmannens rettsbelæring på noe punkt, kunne de imidlertid kreve å få sin uenighet protokollert.

Partene måtte også kunne gjøre lagmannen oppmerksom på åpenbare feiltagelser eller forsnakkelser, slik at lagmannen kunne beriktige disse. Partene måtte videre kunne anmode lagmannen om å behandle punkter som han hadde gått forbi, eller gå nærmere inn på enkelte spørsmål som hadde vært nevnt, hvilket Olav Hestenes gjorde. Men høyesterettsadvokat Hestenes *kunne ikke kreve* at anmodningen ble etterkommet av lagmannen.²¹

Slik utvalget ser det, kunne imidlertid forsvareren anført en annen saksbehandlingsfeil. Utvalget finner at lagmannen begikk en saksbehandlingsfeil da han åpnet for at en tidligere kjæreste kunne ha avlagt sæden i Sigrids vagina.²² Dette var som nevnt et nytt faktum i saken, som eventuelt skulle vært etterforsket.

Høyesteretts kjæremålsutvalgs avvisningsavgjørelse av 21. januar 1981 kan forstås slik at kjæremålsutvalget oppfattet at anken den gangen reelt sett gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, et tema som kjæremålsutvalget ikke kunne prøve.

10.5 Forklaringene fra de sakkyndige

Mange saker for domstolene reiser vanskelige faktiske spørsmål som krever særlig fagkunnskap. I straffesaker oppstår det ofte rettsmedisinske, her-

under rettspsykiatriske, spørsmål hvor domstolene, for å kunne treffe en forsvarlig avgjørelse, må benytte sakkyndige til å forklare og utdype de faktiske forhold.

I straffesaker var – og er – det vanlig å benytte *rettsoppnevnte* sakkyndige. Oppnevningen av disse skjedde i praksis ofte ved at *politi/påtalemyndigheten* ba om oppnevning av en eller flere navngitte sakkyndige allerede på etterforskningsstadiet.²³

Formålet med de sakkyndige var likevel at de skulle være rettens rådgivere og veiledere.²⁴ I dette lå at de skulle være sannhetssøkende og objektive. Det siste var helt avgjørende, siden retten i mange tilfeller ikke hadde den nødvendige kunnskap til å korrigere eventuelle feil.²⁵ Sakkyndige skulle uttrykke den tvil det faglig sett var grunnlag for. Det måtte også forventes at sakkyndige reiste spørsmål av eget tiltak i den grad dette kunne ha betydning for saken. Samtidig måtte de klargjøre og tydeliggjøre de forutsetninger vurderingene deres bygget på. Det var også viktig å fremheve at sakkyndige skulle gi beskjed til retten i den grad de beveget seg på grensen eller utenfor sitt kompetanseområde.

Straffeprosessloven 1887 § 196 forutsatte at de sakkyndige – i motsetning til vitnene – «i Almindelighed» kunne være til stede «ved hverandres Afhørelse». Etter denne bestemmelsen hadde de også en viss adgang til å rådføre seg med hverandre før de svarte. Noen plikt til å være til stede under andre sakkyndiges forklaring forelå imidlertid ikke.

Tirsdag 8. desember 1981 gjennomgikk overlege Arne Ødegaard obduksjonsrapporten. Etter avisreferatene å dømme forklarte han seg i tråd med denne. Prosektor Lie og overlege Halvorsen avga forklaring om blodtypebeviset. Utvalget har kommentert dette foran under punkt 10.3.2.1.

De psykiatriske sakkyndige Karl-Ewerth Horne- man, Børre Husebø og Anne Regine Føreland avga forklaring den 14. og 15. desember 1981. De sakkyndige gjennomgikk sine erklæringer, og det var anledning for partene og retten til å stille spørsmål.

Avhørene av de psykiatriske sakkyndige bar preg av at det var en viss uenighet mellom politilege Horneman og spesiallege Føreland. Uenigheten gjaldt bl.a. årsakene til Fritz Moens tilståelser, og om det kunne være tenkelig at Fritz Moen hadde vært utsatt for (ubevisst) hjernevask.

Under Førelands gjennomgang av sin erklæring oppsto den situasjonen som er beskrevet i

²⁰ Mappe 8, dok. nr. XVI.

²¹ Jf. Salomonsen I side 481 og Skeie side 455.

²² Jf. omtalen i punkt 10.7.

²³ Utvalget kommer tilbake til dette nedenfor i punkt 13.4.7.2.

²⁴ Se slik Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 210.

²⁵ Jf. også Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 211.

punkt 9.14, og hvor politilege Horneman spurte om spesiallege Føreland trodde at tiltaltes forskjellige forklaringer berodde på fortrenningsmekanismer. Dette kunne ikke Føreland svare på, og Horneman fulgte opp med å spørre om hun hadde prøvd å tenke og utvikle forskjellige muligheter. Føreland svarte at hun ikke var villig til å gå ut på viddene. Da avbrøt lagmann Karl Solberg diskusjonen mellom de to sakkyndige med følgende uttrykk: «Det var dette retten ville ha hatt.» Psykiater Føreland skal da ha replisert til lagmann Solberg at det dreide seg om altfor vanskelige spørsmål til å svare på, hvoretter politilege Horneman skal ha uttalt: «Hvem kan vite hvis ikke vi?»

Utvalget finner den ovennevnte diskusjonen noe underlig. På utvalget virker det som om politilege Horneman ved sine spørsmål til Føreland mer søkte å sette henne fast, enn å bidra til en fruktbar utvikling av sakens opplysning. Politilege Hornemans oppfatning av sin rolle som psykiatrisk sakkyndig i retten, synes for øvrig misforstått når han uttaler «Hvem kan vite hvis ikke vi?» Den sakkyndige skal fremføre sine vurderinger og, i den grad det er tvil, gi uttrykk for dette. Men det er den dømmende retts ansvar å gjøre seg opp en selvstendig mening.

10.6 Ble saken forsert i en slik grad at Fritz Moen ikke forsto hva det ble forhandlet om?

Utvalget har i tilknytning til lagmannens administrasjon av forhandlingene funnet grunn til å reise spørsmål om domstolen tok tilstrekkelig hensyn til Fritz Moens språk- og kommunikasjonsproblemer.

Døvepsykiater Anne Regine Føreland har overfor Tore Sandberg den 26. oktober 1999 gitt følgende forklaring:

«Helt fra begynnelsen i Sigridsaken reagerte vitnet på at tempoet i rettsmøtene var så høyt at hun var sikker på at Fritz Moen ikke forsto hva som ble sagt. Selv om Fritz Moen flere ganger nikket bekreftende når han fikk spørsmål om han forsto, så var vitnet sikker på at han likevel ikke forsto. Vitnet bygget sin oppfatning på samtaler hun kontinuerlig hadde med Moen mens rettssaken pågikk, slik som i pauser og ved besøk i fengslet. På Sigridsakens tredje eller fjerde dag var situasjonen blitt slik at vitnet fant det absolutt nødvendig å si fra til rettens administrator, lagmann Karl Solberg, om at Moen ikke forsto vesentlige deler av det som ble sagt i rettsmøtene. Lagmann Karl Solberg spurte da vitnet om hun viste forakt for retten.

Dersom noe slikt gjentok seg, ville vitnet bli utvist fra rettssalen, sa administrator Solberg til vitnet.

Føreland sier at hun likevel forsøkte å redegjøre for hvilke språk/kommunikasjonsproblemer en døv person har. Lagmann Solberg avbrøt da vitnet bryskt. Etter det vitnet kan huske brukte lagmannen klubben, og deretter ble det ikke sagt noe mer om dette forholdet.

Vitnet sier at det ikke er tvil om at hun ville ha blitt utvist hvis hun hadde fortsatt forsøket på å få rettens administrator til å forstå at Moen ikke forsto hva som ble sagt.

Vitnet sier at tempoet heller ikke ble satt ned i fortsettelsen av saken. Vitnet sier at Fritz Moen under hele saken var under sterkt press. Han var redd og lurte på hva som lønte seg for ham å si for at han skulle slippe ut av den presede situasjonen han var i.

...
Vitnet sier at viktige rettsikkerhetsgarantier overfor tiltalte etter hennes oppfatning ikke ble imøtekommet under saken. Med dette mener hun at rettens administrator ikke på en betryggende måte forsikret seg om at tiltalte var i stand til å oppfatte det som ble sagt under saken – og dessuten at de svar som kom fra Fritz Moen var basert på at Moen hadde forstått det han ble spurt om.

Vitnet sier at flere av de svar som Fritz Moen ga i retten var regelrette «God-dag-mann-økseskaft-svar»... Et hodenikk på et raskt spørsmål til Moen kan og må etter vitnets oppfatning ikke uten videre tas som en bekreftelse på at Moen virkelig har forstått, slik som det ved flere anledninger ble gjort under hovedforhandlingen i Sigridsaken.»

I intervju med utvalget har spesiallege Føreland bekreftet ovennevnte erfaringer. På spørsmål fra utvalget uttalte Føreland at Fritz Moen bare forsto brøkdeler av innholdet i rettsforhandlingen, kanskje 20-30 %. Som i Torunn-saken gikk rettsforhandlingen etter Førelands oppfatning altfor fort, og det ble ikke tatt tilstrekkelig hensyn til at alt som ble uttalt, måtte tolkes for Fritz Moen.

Føreland fortalte videre at hun ved sin kontakt med Fritz Moen i de to rettssakene ble mer og mer oppmerksom på hvor lite Moen forsto. Under Sigrid-saken «mannet» hun seg opp til å gi beskjed. Ganske tidlig under rettsforhandlingen forsøkte hun å gjøre lagmann Karl Solberg oppmerksom på at det gikk for fort, og at Moen ikke forsto, men dette ble ignorert og avvist av lagmannen.

Utvalget har ikke fra andre kilder fått bekreftet den replikkvekslingen som Føreland beskriver, hvor lagmann Solberg nærmest skal ha refset henne og truet med å bortvise henne fra rettssalen.

Episoden ble ikke omtalt i dagsavisene den gangen. Den fremgår heller ikke av NTB-journalist Skjalg Fremos referater fra rettssalen. Skjalg Fremo kan likevel ha gått glipp av episoden, etter som han var borte fra rettssalen to eller tre dager. Episoden er heller ikke nevnt i statsadvokat Olaf Jakhellns notater fra rettssaken, og han kan i ettertid ikke erindre forholdet.²⁶

Derimot viser avisreferatene fra rettsforhandlingene at det flere ganger oppsto tydelige kommunikasjonsproblemer i forhold til Fritz Moen. Utvalget viser i den forbindelse til en replikkveksling mellom Føreland og lagmannen den 9. desember 1981, slik denne er referert av media:

Fra NTB-meldingen 9. desember 1981 hitsettes:

«Mangelen på forståelse ble blant annet demonstrert i retten onsdag. Lagmann Karl Solberg ville ha en forklaring på hvorfor tiltalte hadde undertegnet noen av politiforklaringer, mens han hadde nektet å undertegne andre politiforklaringer fordi han mente dette var «farlig».

Tiltalte ga lagmannen et svar, men ikke på det spørsmålet lagmannen hadde stilt. En av de sakkyndige, spesiallege Anne Regine Føreland, grep inn med følgende kommentar: – Vi ser her to forskjellige kommunikasjonssystemer som passerer forbi hverandre. Han forstår ikke Deres spørsmål. Dere forstår ikke hans svar. Anne Regine Føreland opplyste at hun vil komme tilbake til dette under sin forklaring som sakkyndig.»

Arbeider-Avisa 10. desember 1981 hadde i tilknytning til samme hendelse følgende refleksjoner:

«I går ble han spurt hva han mener når han sier «det er farlig» å skrive under på avhør, men det kunne han ikke gi noe svar på, og her er man ved et sentralt poeng når det gjelder tiltalte.

Det er en rekke ord som blir brukt i saken som han ikke forstår, og en del begreper oppfatter han annerledes enn hørende. Likeså er det klart at den måte man snakker på i en rettsal, ikke alltid er lett å forstå for en døv eller hørselshemmet. Selv om man hører aldri så godt, kan det være problematisk å oppfatte hva jurister mener når de snakker på sin noe gammel-dagse og tungvinte måte.»

VG 10. desember 1981 refererte slik om samme hendelse:

«Moen som er døv, svarte gjennom tolken på noe helt annet. Dette fikk en av de sakkyndige, døvepsykiater Anne Regine Føreland, til å gripe inn:

Forstår ikke

– Dette er et nytt eksempel på at to kommunikasjonssystemer møtes. Moen forstår ikke så mye som han gir uttrykk av, mente spesiallege Føreland.

I går uttalte Moen blant annet at det i hans forklaringer av politiet er skrevet lange ord som han ikke forstår.

Det er ventet at hans oppfattelse av hva som egentlig foregår, vil bli et helt sentralt tema når de sakkyndige skal forklare seg i saken.»

Fredag 11. desember 1981 fremla spesiallege Føreland sin tilleggsforklaring. Her ga hun uttrykk for at Fritz Moen forsto mindre av forhandlingene enn man kunne ha inntrykk av.

Det sentrale spørsmålet for utvalget er om straffesaken ble forsert, slik at saksbehandlingen var uforsvarlig. Utvalget viser til redegjørelsen foran under punktene 6.3.1.4-6.3.1.5. om tilsvarende spørsmål i tilknytning til Torunn-saken. Utvalget viser videre til redegjørelsen for Fritz Moens kommunikasjonsproblemer under punkt 2.3. Som det fremgår der, hadde Fritz Moen store språkproblemer.

Utvalget har likevel ikke grunnlag for å anta at Fritz Moen oppfattet så lite av forhandlingene som Føreland har antydnet. I lys av at alt skulle oversettes for Moen, og at han skulle få anledning til å uttale seg, er utvalget imidlertid kritisk til det tempo som forhandlingene noen dager foregikk i. Dette illustreres spesielt av rettsboken for 10. desember 1981, hvor det fremgår at 16 vitner ble avhørt. Samme dag redegjorde statsadvokaten for mange og omfangsrige dokumentbevis, bl.a. dommen i Torunn-saken (Frostatting lagmannsretts dom av 29. mai 1978), brev av 30. mars 1978 fra spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive, RIT, m.v.

10.7 Lagmannen begikk en saksbehandlingsfeil i rettsbelæringen

Under rettsbelæringen ga lagmann Karl Solberg signaler til juryen om å svare ja på skyldspørsmålet, spesielt på det grunnlag at Fritz Moens tilståelse måtte være selvopplevd. Etter straffeprosessloven 1887 var det i seg selv ikke i strid med loven at lagmannen ga uttrykk for sitt eget syn på bevisspørsmål, så lenge han gjorde det klart at lagretten ikke var bundet av hans syn, jf. Rt. 1972 side 1077. Det ble normalt heller ikke regnet som en saksbe-

²⁶ Jf. Mappe 38, dok. nr. 42, avhørsrapport av Olaf Jakhellns forklaring til politiet 6. november 2000.

handlingsfeil som partene kunne påberope seg, at lagmannen viste dårlig skjønn ved sin gjennomgang av bevisene, se nærmere foran under punkt 6.3.3.

Lagmannen kunne imidlertid ikke signalisere til lagretten at den burde svare ja på skyldspørsmålet dersom det strafferettslige beviskravet ikke var oppfylt. Utvalget har som tidligere nevnt, oppfattet det slik at dette kravet ikke var oppfylt under rettsforhandlingen den gangen. Blodtypebeviset sto her sentralt og lagmannen ba juryen se bort fra Moen som sædavgiver. Spørsmålet er imidlertid om det kan reises kritikk mot lagmannen på et annet punkt:

Når straffeprosessloven 1887 § 347 uttalte at lagmannen skulle gjennomgå «Sagen og dens Bevisligheder», ble loven tolket dit hen at lagmannen bare hadde adgang til å uttale seg om *de bevis som var ført i retten*. Dersom lagmannen under rettsbelæringen trakk inn *nye fakta* ut over hva som kunne karakteriseres som vitterlige kjensgjerninger, var dette en saksbehandlingsfeil som kunne føre til opphevelse av dommen.

Utvalget viser i den forbindelse til Rt. 1894 side 218, som gjaldt tiltale mot en mann for vold mot politiet. Tilleggsspørsmål ble stilt om tjenestemannen hadde forvoldt angrepet ved utilbørlig forhold. Lagmannen uttalte under sitt foredrag bl.a. at Sarpsborgs pøbel hørte til den råeste og mest brutale i landet, at han selv kunne bevitne dette ut fra 20 års erfaring, og at det måtte tas hensyn til dette ved bedømmelsen av politiets opptreden. Når som i Sarpsborg, befolkningen hadde for vane å opptre rått, brutalt og oppsetsig overfor politiet, hadde man ikke samme krav på at politiet opptrådte lemfeldig og human som under andre forhold.

Førstvoterende i Høyesterett uttalte til dette:

«At Lagmanden her har gaaet udenfor den Ramme, Loven saaledes har trukket for hans Foredrag, forekommer mig derfor ikke tvivlsomt. Jeg kan heller ikke komme fra, at det er sandsynligt, at denne Feil kan have virket bestemmende paa Dommens Indhold.»

Lagmannsrettens dom ble opphevet av Høyesterett. Det var en saksbehandlingsfeil at lagmannen hadde trukket inn et nytt faktisk moment, som ikke kunne sies å være notorisk.

Den begrensning i lagmannens kompetanse som fremgikk av Rt. 1894 side 218, hadde naturlig sammenheng med grunnleggende krav til opplysning av saken og hensynet til kontradiksjon. Regelen var i 1981 alminnelig anerkjent i juridisk teori.²⁷

Bevisførselen i Sigrid-saken hadde dreiet seg om to teorier:

(a) *Sigrid var voldtatt og drept av Fritz Moen, eller*

(b) *Sigrid var voldtatt og drept av en gjerningsmann som var blodtype A utskiller.*

Etter at bevisførselen var over, ble straffesaken i realiteten endret. Først aktor og deretter lagmannen trakk nå inn en tredje teori:

(c) *Sigrid kunne ha hatt et frivillig samleie med en person med blodtype A utskiller tidligere på dagen, mens hun om kvelden ble (forsøkt) voldtatt og drept av Fritz Moen.*²⁸

I sin prosedyre argumenterte statsadvokat Olaf Jakhelln prinsipalt for teori (a), subsidiært for teori (c). Det ble imidlertid bare nedlagt påstand om forsøk på voldtekt. Påstanden om forsøk på voldtekt stemte for så vidt med Moens forklaring, men påstanden var i strid med de objektive funn som tilsa fullbyrdet voldtekt. Som nevnt under punkt 10.2.5.1 skal statsadvokaten i sin prosedyre ha uttalt:

«Jeg mener også at tiltalte har fullbyrdet samleie med piken, men jeg ser likevel ikke bort fra at hun kan ha hatt et forhold til en annen person tidligere på dagen.»

Det fremgår av rettsboken for 17. desember 1981 at lagmannen uttalte at sæden ikke stammet fra Fritz Moen:

«Forsvareren ba protokollert en henstilling til lagmannen om å referere konklusjonen i [...obduksjonsrapporten], i *tilknytning til lagmannens anførsel under rettsbelæringen om at seden ikke stammer fra tiltalte*»

Lagmannens rettsbelæring er nærmere omtalt foran i punkt 9.16.3. Der er det ytterligere dokumentert at lagmann Karl Solberg fremholdt at det måtte legges til grunn at tiltaltes blodprøve ikke harmonerte med sædprøven. Når Fritz Moen likevel ikke kunne utelukkes som gjerningsmann, var det ifølge Solberg fordi sæden i Sigrid kunne tenkes å stamme fra et samleie med en «gammelkjæreste» tidligere på dagen. Moens ansvar for drap og forsøk på voldtekt ville med en slik teori kunne opprettholdes.

I Sigrid-saken hadde verken aktor under sin prosedyre eller lagmannen i sin rettsbelæring noen dekning i *bevisførselen* for å fremsette en slik ny faktisk og alternativ forklaring på den sæd som var påvist.

²⁷ Jf. Salomonsen I side 477 og Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 364.

²⁸ Aktor trakk også inn en fjerde teori, om nekrofil, men dette antas ikke å ha fått betydning for saken.

Lagmannens alternative teori om annen sædavgiver kom til å stå sentralt i lagmannens rettsbelæring. Forklaringen ble trolig også avgjørende for lagrettens kjennelse, selv om lagretten ikke var bundet av lagmannens syn på bevisene. Etter utvalgets syn ble det på dette punktet begått en saksbehandlingsfeil som burde ført til opphevelse av dommen dersom den var anført som ankegrunn.

Utvalget nevner for øvrig at lagmannens rettsbelæring samtidig ble uklar på dette punkt. Obduksjonsrapporten viste nemlig at det var store skader på genitalia hos Sigrid, og at det var overveiende sannsynlig at Sigrid var blitt voldtatt mens hun levde. Ifølge VG 9. desember 1981 hadde overlege Arne Ødegaard bekreftet dette i retten.

Under gjenopptagelsesprosessen har forsvaren anført at rettsbelæringen på dette punkt var «et brudd på fundamentale straffeprosessuelle prinsipper rundt uskyldspresumsjon, bevisbyrde og rimelig tvil, jf. EMK artikkel 6 (2)». Det er i den forbindelse vist til Den europeiske menneskerettsdomstols avgjørelse i saken *Condron v. The United Kingdom* (EMD=KEY00032512) og *Telfner v. Austria* (EMD=KEY00033061) og til Rt. 1999 side 1569.

10.8 Skulle fagdommerne ha tilsidesatt lagrettens kjennelse?

I medhold av straffeprosessloven 1887 § 358 første ledd kunne fagdommerne sette lagrettens kjennelse til side. Vilkåret var at fagdommerne kom «til den overbevisning at det ikke foreligger tilstrekkelig bevis for at tiltalte er skyldig». I så fall skulle saken behandles på ny, og da for andre dommere og andre lagrettemedlemmer.

I juridisk teori var det diskutert om fagdommerne hadde plikt til å sette lagrettens kjennelse til side i et hvert tilfelle hvor de for sin egen del ville ha stemt for frifinnelse. Andenæs formulerte det slik:²⁹

«Ved å gi retten den myndighet loven skapt den såkalte «dobbelte garanti» for tiltalte. Han kan ikke felles med mindre det er enighet mellom juryen og de rettslærde dommere. Hvor stor betydning denne dobbelte garanti skal ha, beror på hvordan retten oppfatter sin stilling. I Danmark, hvor loven på dette punkt har samme innhold som hos oss, synes det å være den herskende oppfatning at retten skal sette juryens kjennelse til side overalt hvor den ville ha stemt for frifinnelse hvis den selv hadde hatt avgjørelsen. Dette er neppe oppfatningen i Norge. Selv om loven ikke slik som når det gjelder å tilsidesette en frifinnende kjennelse, stiller noe krav om at retten skal finne kjennelsen åpenbart uriktig, er nok den vanlige oppfatning at det er lagretten som har det prinsipale ansvar for bevisbedømmelsen, og at ikke enhver tvil som ville ha avholdt en dommer fra selv å votere for fellelse, er grunnlag for å sette kjennelsen til side.»

Som nevnt er utvalget av den oppfatning at forhandlingen i Sigrid-saken ikke oppfylte det straffettslige beviskravet. Dette kunne gjøre det naturlig å reise spørsmål om fagdommerne burde ha satt til side lagrettens kjennelse. Å svare på et slikt spørsmål inngår imidlertid ikke i utvalgets mandat, da dette vil innebære en granskning av domstolens bevisbedømmelse. Utvalget vil imidlertid berøre problemstillingen på et generelt plan nedenfor i punkt 13.4.9.4.

²⁹ Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 374.

Kapittel 11

Gjenopptagelsesprosessen

11.1 Sammendrag

Fritz Moen fremmet i januar 2000 begjæring om gjenopptagelse av både Torunn-saken og Sigrid-saken. Deretter ble det oversendt omfattende bevisanalyser.

Gjenopptagelse ble i begge sakene begjært på to grunnlag: Det første grunnlaget var straffeprosessloven § 391 nr. 3 som sier at gjenopptagelse til gunst for siktede skal skje når det opplyses om en «*ny omstendighet*» eller skaffes frem et «*nytt bevis*», som synes egnet til å føre til frifinnelse.

Det andre grunnlaget var straffeprosessloven § 392 annet ledd. For Torunn-sakens vedkommende kunne gjenopptagelse skje dersom det forelå særlige forhold som gjorde det *tvilsomt om dommen var riktig*, og tungtveiende hensyn tilsa at siktedes skyld ble prøvd på ny. En lovendring i 1993 lempet noe på dette beviskravet, og fikk virkning for Sigrid-saken. Til gunst for siktede kunne gjenopptagelse av denne dommen skje dersom det forelå særlige forhold som gjorde det *tvilsomt* om dommen var riktig, og tungtveiende hensyn tilsa at siktedes skyld ble prøvd på ny.

Begjæringen om gjenopptagelse av Torunn-saken ble i hovedsak begrunnet slik:

(i) Basert på observasjoner fra ansatte og beboere i Vernelagets hybelhus om at Fritz Moen ble sett i fellesstua fram til 2. oktober 1977 kl. 02.00, hadde Moen tilnærmet alibi for drapstidspunktet – og han hadde alibi hvis man la til grunn det tidsforbruk og hendelsesforløp dommen bygget på.

(ii) De to vitnene AH og JEH forklarte seg ikke for Frostating lagmannsrett. Dommen, som bygger på at Torunn var bevisstløs, er uforenlig med disse vitnenes observasjoner sammenholdt med observasjonen fra vitnet GØ som hørte skrik/stemmer.

Begjæringen om gjenopptagelse av Sigrid-saken ble i hovedsak begrunnet med at:

(i) Sigrid Heggheim ble drept natt til 5. september. Da hadde Fritz Moen alibi. Ingen hadde observert Sigrid Heggheim etter at hun skilte lag med AE den 5. september 1976 ca. kl. 02.00-02.15. Flere vitner som hadde observert en mistenkelig bil i Klæbuveien denne natten, hadde ikke avgitt forkla-

ring i 1981. I tillegg anførte Moen at avskrift av Sigrids dagbok ikke hadde vært fremlagt. Avskriften viste at Sigrid ikke hadde skrevet dagbok etter den 3. september.

(ii) Det ble påvist sæd i Sigrids vaginalsekret. I vaginalsekretet ble det påvist blodtypesubstans A som ikke stemte med Fritz Moens blodtype. Det ble påvist slik blodsubstans også på blodflekker på fire steder på Sigrids klær. Fritz Moen fremla nye sakkyndige uttalelser til støtte for det syn at Sigrid hadde blitt voldtatt før hun ble drept, og at sædavgiveren måtte være gjerningsmannen.

(iii) Fritz Moen var på grunn av sitt fysiske handicap ikke i stand til å utføre drapshandlingen i samsvar med åstedsfunnene.

For begge sakers vedkommende ble det i tillegg gjort gjeldende at Fritz Moens tilståelser var falske. De var fremkommet under press, og Moen hadde blitt lært av politiet hva som stemte med åstedsfunnene.

Som vedlegg til begjæringen ble også fremlagt en omfattende dokumentasjon, bl.a. avhørsrapporter av vitner og sakkyndige som var blitt avhørt av Tore Sandberg. Enkelte vitner uttalte seg om saksbehandlingen i de to drapssakene og om Fritz Moens kommunikasjonsproblemer. Tre tidligere mistenkte for drapet på Sigrid Heggheim forklarte at de var blitt utsatt for stort press under politiavhør høsten 1976.

Innholdet i gjenopptagelsesbegjæringen førte til at politiet gjennomgikk sakens dokumenter, samtidig som man foretok en rekke nye etterforskningskritt. Politiet avhørte bl.a. mange av de sentrale etterforskerne fra 1976-1981. I tillegg avhørte politiet mange av de samme vitner som var blitt avhørt av Tore Sandberg. Også Fritz Moen ble avhørt av politiet på ny.

I Torunn-saken bestred påtalemyndigheten de anførselene som var fremsatt.

I Sigrid-saken fremholdt påtalemyndigheten at blodtypebeviset ikke var entydig, og at det på grunn av bakteriologisk forurensning var en mulighet for at blodtypen til sædavgiveren var ukjent, og da slik at dette kunne ha vært Fritz Moen. Videre ble det bestridt at Fritz Moens nye bevisstilbud om drapstidspunktet var egnet til å føre

til frifinnelse. Påtalemyndigheten fremholdt at politiets nye etterforskning tvert om hadde avdekket *flere* vitner til støtte for at Sigrid hadde kommet hjem til sin hybel natt til søndag, og at hun var drept først søndag kveld/natt til mandag.

Etter gjennomgangen av Fritz Moens begjæring fant politiet ikke å ville innstille på gjenopptagelse. Politiets og påtalemyndighetens sentrale redegjørelser gikk i hovedsak ut på å dokumentere:

(i) at de bevis som var fremsatt av Tore Sandberg, også ble fremlagt for Frostating lagmannsrett i henholdsvis 1978 og 1981, og/eller at eventuelle nye bevis måtte anses som perifere og/eller ikke avgjørende og ikke egnet til frifinnelse.

(ii) at det heller ikke forelå andre «særlige forhold» som tilsa at sakene skulle gjenopptas.

Politiets og påtalemyndighetens redegjørelser førte til at Tore Sandberg utarbeidet en tilleggsrapport, hvor han kritisk gjennomgikk etterforskningen fra våren 2000. Denne rapporten ble kommentert av Trondheim politidistrikt og Trondheim statsadvokatembeter.

Under den muntlige hovedforhandling i Hålogaland lagmannsrett avga Fritz Moen forklaring. Moen kom da inn på Sigrid-saken, og han forklarte seg på en slik måte at tolkene og domstolen oppfattet at han på ny tilsto overfallet og drapet på Sigrid Heggheim. Etterpå ble det ved hjelp av videoopptak oppdaget at man hadde foretatt en alvorlig feiltolkning.

Hålogaland lagmannsrett avsa kjennelse i februar 2002. Begjæringene om gjenopptagelse ble ikke tatt til følge. Fritz Moen påkjærte kjennelsen.

Sommeren 2002 innhentet Tore Sandberg nye sakkyndige uttalelser om blodtypebeviset i Sigrid-saken. De nye spesialisterklæringene kunne vanskelig tolkes på annen måte enn at det måtte regnes som lite sannsynlig at Fritz Moen var avgiver av sæden i Sigrids vagina.

Høyesteretts kjæremålsutvalg oppnevnte ny sakkyndig. Denne anså det ikke som sannsynlig at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiveren, og fant det overveiende sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller.

Høyesteretts kjæremålsutvalg traff kjennelse i oktober 2003. Sigrid-saken ble gjenopptatt med hjemmel i straffeprosessloven § 392 annet ledd, hovedsakelig på grunn av blodtypebeviset. Torunn-saken ble ikke gjenopptatt, bl.a. fordi Kjæremålsutvalget vurderte Moens tilståelser i denne saken noe annerledes.

I oktober 2004 ble Fritz Moen frifunnet for drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim. Samme måned begjærte han gjenopptagelse av Torunn-

saken overfor Gjenopptagelseskommissjonen. Moen døde senere, men behandlingen ved kommissjonen fortsatte.

I desember 2005 erkjente en person i Trøndelag like før sin død å ha stått bak drapene på Sigrid Heggheim og Torunn Finstad. Etterforskning av denne mannen konkluderte med at det var mulig at han hadde utført drapene, men at det ikke kunne bevises.

Riksadvokaten opplyste i juni 2006 at påtalemyndigheten ikke motsatte seg at Fritz Moens begjæring om gjenopptagelse skulle tas til følge, og henviste særlig til etterforskningen av mannen som i desember 2005 tilsto drapene. Gjenopptagelseskommissjonen besluttet å gjenoppta Torunn-saken, og Fritz Moen ble frifunnet for drapet på Torunn Finstad i august 2006.

11.2 Begjæringen om gjenopptagelse for Frostating lagmannsrett

11.2.1 Innledning

Fritz Moen sonet drapsdommene på Ila fengsel og sikringsanstalt. Da han ble løslatt 19. mars 1996, hadde han sittet 18 år og 5 måneder i fengsel. Etter løslatelsen ble han overført til fri sikring, og han tok opphold på Conrad Svendsen Senter i Oslo.¹

I perioden 1986 til 1989 ble Fritz Moen behandlet av psykiater Inger Thon Nordhus. Under konsultasjoner skal han ha fortalt Nordhus at han var uskyldig, og at det hadde vært feil av ham å tilstå drapene. I 1998 tok Fritz Moen igjen kontakt med Inger Thon Nordhus, og han ba om hjelp til å få straffesakene gjenopptatt. Det ble nå formidlet kontakt med Tore Sandberg og advokat John Christian Elden.

Fritz Moen ved advokat Elden fremmet den 2. januar 2000 begjæring til Frostating lagmannsrett om gjenopptagelse av dommene i de to straffesakene. Når det gjaldt dommen i Torunn-saken, ble begjæringen begrenset til domfellelsen for drap og voldtekt.

Advokat Elden ga en nærmere begrunnelse for begjæringen om gjenopptagelse i prosesskriv 29. februar 2000. Gjenopptagelse ble i begge sakene begjært på grunnlag både av straffeprosessloven § 391 nr. 3 og § 392 annet ledd. Det ble fremlagt tre

¹ Selv om Fritz Moen hadde sonet dommene og var fri fra fengsel, ble det fortsatt anvendt sikring. Ved Trondheim byretts dom av 6. oktober 1999 ble påtalemyndigheten således gitt bemyndigelse til fortsatt anvendelse av sikringsmidler som nevnt i straffeloven § 39 nr. 1 bokstav a til c, med en lengstetid på fem år.

omfattende vedlegg som grunnlag for begjæringene om gjenopptagelse:

- vedlegg 1: Bevisanalyse av 29. februar 2000 knyttet til drapet på Torunn Finstad
- vedlegg 2: Bevisanalyse av 29. februar 2000 knyttet til drapet på Sigrid Heggheim
- vedlegg 3: Vedlegg til bevisanalysene

Bevisanalysene ble opplyst å være utarbeidet i samarbeid mellom advokat John Christian Elden og Tore Sandberg.² Utvalget gjengir nedenfor de sentrale anførselene i bevisanalysen i Torunn-saken og Sigrid-saken. Deretter gis det utdrag fra enkelte av vitneavhørene som var foretatt av Tore Sandberg og vedlagt bevisanalysene.

11.2.2 Anførselene i bevisanalysen i Torunn-saken

11.2.2.1 Fritz Moen hadde tilnærmet alibi på drapstidspunktet

Det måtte på grunnlag av vitneforklaringene legges til grunn at drapet på Torunn skjedde kl. 02.40 natt til 2. oktober 1977. Ansatte og beboere i Verne-lagets hybelhus hadde imidlertid sett Fritz Moen i fellesstuen fram til kl. 02.00. Med utgangspunkt i dette ble det anført at Fritz Moen hadde tilnærmet alibi for drapstidspunktet. La man videre til grunn det tidsforbruk dommen bygget på mht. øldriking på rommet, gangtid til stien vest for Stavnebrua og ventetid før Torunn Finstad skulle ha kommet gående, hadde Fritz Moen alibi.

11.2.2.2 Vitneobservasjoner ved Stavnebrua. Ekteparet AH og JEH og GØ

Vitnene AH³ og JEH ble ikke ført under hovedforhandlingen. Vitnene forklarte at de hadde vært ved åstedet få minutter etter kl. 02.40.

AS hadde hørt en kvinnestemme som kom fra skråningen nedenfor gangstien som ledet til Stavnebrua. Videre hadde hun hørt et skrik som ikke lød skremt. JEH sa i sin første forklaring at også han hadde hørt et kvinneskrik «*omtrent som når noen blir kilet*», og at han deretter hadde hørt prat som lød som om det var en mann og en kvinne som pratet sammen. Heller ikke JEH fikk inntrykk av at situasjonen var alvorlig. Ekteparets observasjon kunne tyde på at Torunn Finstad befant seg frivillig på åstedet sammen med en annen person enn Fritz Moen.

² Dokumentene er inntatt i Mappe 39, dok. nr. 28 med underbilag.

³ AH's pikenavn var S, og hun blir også benevnt AS.

Den 23. september 1999 opptok Tore Sandberg forklaring av ekteparet AH og JEH og gjennomførte en åstedsbefaring med dem. Under befaringen ble JEH fotografert på det stedet der ekteparet mente de befant seg da de hørte stemmer/kvin. JEH pekte mot det stedet de mente lydene kom fra. JEH befant seg da om lag akkurat på det stedet hvor politiet mente at Torunn Finstad var blitt kastet ned skråningen mot bueskytterbanen, og pekte mot det sted hvor Torunn ble funnet.

I politiforklaringer 5. oktober 1977 hadde imidlertid både AS og JEH fortalt at de var ca. 20-25 meter fra Stavnebrua da de hørte stemmene. Det nye anviste observasjonsstedet var mellom 125 og 140 meter fra broen i vestlig retning. Det fremgikk derfor av Sandbergs rapport at ekteparet AH og JEH etter anvisningen i 1999 konkluderte med at avstanden til Stavnebrua var lengre enn det de hadde anslått til politiet.

I straffutmålingsspremissene la Frostating lagmannsrett til grunn at Torunn Finstad ble slått bevisstløs på gangstien, og at hun ikke senere kom til bevissthet nede på bueskytterbanen. Hensett til dette fremholdt Tore Sandberg at det var viktig å vurdere AH og JEH's forklaring i sammenheng med GØ's forklaring, og at de tre vitneobservasjonene samlet umuliggjorde det hendelsesforløpet som var lagt til grunn i dommen.

I bevisanalysen ble det også redegjort for en del andre vitneobservasjoner fra personer som trolig kunne ha sett Torunn Finstad i nærheten av Stavnebrua. Blant annet ble det vist til drosjesjåfør TS. Han hadde sett en kvinne som kunne ha vært Torunn, sammen med en mann. Observasjonen ble gjort i Holtermanns veg ca. kl. 02.30.

11.2.2.3 Tilståelsen i Torunn-saken var falsk

Videre ble det foretatt en analyse av de ulike forklaringene Fritz Moen ga til politiet, og det ble anført at Fritz Moens tilståelser var falske. De sentrale argumentene ble angitt slik:

(i) Den første tilståelsen kom uten døvetolk. Moens tilståelser var innledningsvis uriktige på så å si samtlige punkter sett i forhold til de faktiske omstendigheter/bevis. Moen påviste uriktig overfallssted og uriktig drapsåsted. Hans forklaring om at han skjøv Torunn utfor skråningen, kunne ikke samsvare med det faktum at furen i gresset øverst ved stien var 14 meter bred og trakt-formet. Moen hevdet at han hadde to samleier med Torunn Finstad, og at han hadde sædavgang i henne, men det var ikke påvist sæd i Torunn.

(ii) Politiet «lærte» Fritz Moen hva som var riktig. Fritz Moen hadde dessuten lest aviser og der-ved skaffet seg kunnskap om saken.

(iii) Politiet maste og maste på Fritz Moen og utsatte ham for press i retning av å tilstå. Det ble i den forbindelse vist til ny skriftlig forklaring av 26. oktober 1999 fra sakkyndig psykiater Anne Regine Føreland. Det ble også vist til at politibetjent Sjur Aarthus i Frostating lagmannsrett i 1978 erkjente å ha utsatt Fritz Moen for press da den første tilståelsen i Torunn-saken ble avgitt.

(iv) Fritz Moens begrepsforståelse var sviktende. Forståelsen av f.eks. et sentralt begrep som «sannhet», var ifølge fagpersonell som hadde hatt kontakt med Moen, identisk med hva autoriteter sa var sant.

11.2.2.4 Andre seksualforbrytere hadde operert ved Stavnebrua

I bevisanalysen ble det i tillegg vist til flere konkrete anmeldelser fra kvinner som hadde blitt antastet av en person/personer uten handicap i området ved Stavnebrua.

11.2.3 Anførselene i bevisanalysen i Sigrid-saken

11.2.3.1 Drapstidspunkt og alibi

Sigrid ble drept natt til 5. september 1976. Da hadde Fritz Moen alibi. For å underbygge dette ble bl.a. følgende fremholdt:

- Sigrid var ikke blitt observert av noen etter 5. september 1976 ca. kl. 02.00-02.15.
- Sigrids dagbok var ikke ført etter 3. september. Det ble vist til vitneforklaring av 24. februar 2000 fra Sigrids søster. Hun hadde uttalt til Tore Sandberg at hun følte seg «overbevist om at Sigrid ville ha ført dagbok om hva hun hadde opplevd lørdag 04.09.76 om hun hadde kommet hjem til hybelen den natten hun gikk hjemover etter festen i Studentersamfundet».
- Det ble også vist til at Sigrids søster uttalte at familien «fant det lite sannsynlig at Sigrid skulle ha gått i de samme klærne hvis drapet hadde skjedd et døgn senere». Sigrid «hengte klær hun hadde brukt, til lufting – for å få vekk røyklukt».

Videre ble det fremholdt at man ikke kunne utelukke at AE og Sigrid skilte lag så tidlig som kl. 02.00, og at det var lite sannsynlig at de skilte lag etter kl. 02.10. Observasjoner i området ved Lerkendal stadion og sydover mot funnstedet etter kl. 02.00 kunne derfor være interessante.

I tilknytning til dette ble det gjennomgått ca. 25 vitneforklaringer fra høsten 1976 til støtte for det syn at det på strekningen Klæbuveien ved Lerkendal stadion til funnstedet syd for Trondhjems Elektromotors bygning i Klæbuveien 196 skjedde en alvorlig forbrytelse i tidsrommet etter at Sigrid Heggheim og AE hadde skilt lag. Langs praktisk talt hele denne strekningen hadde 16 vitner hørt kvinneskrik, nesten samtlige beskrev nøds-krik fra en kvinne. Til flere av observasjonene var det også knyttet bildur og mannsstemmer.

De aller fleste av disse vitnene forklarte seg for retten. Men det gjorde ikke drosjesjåførene NW og TM. NW (ca. kl. 02.05) og TM (ikke oppgitt eksakt tid) hadde observert en rød Volvo Amazon i Klæbuveien. Bilen sto parkert vis-à-vis Vassdragslaboratoriet med fronten i retning åstedet og med høyre dør åpen. Det virket enten som om bilen var i ferd med å ta opp en haiker, eller at det var «raggare» på ferde.

Heller ikke vitnet SB forklarte seg for Frostating lagmannsrett. Til politiet hadde SB forklart at han søndag 5. september 1976 ca. kl. 02.00-02.30 kjørte drosje fra Studentersamfundet. Da drosjen kjørte forbi området ved Texaco-stasjonen, så SB en bil på sydsiden av bygningen med åpne dører og nedrullede vinduer. Bilen virket «frasegslengt». Bilen kunne ha vært en rød Ford Taunus eller Volvo Amazon. Den sto med parkeringslysene tent. SB kunne vagt antyde at han muligens så noen skygge-lignende bevegelser i gresset nedenfor bilen.

Vitnet AL hadde hørt flere kvinneskrik fra åstedet og gjorde en ny observasjon noen minutter etter at hun hadde hørt det siste kvinneskriket. Da hørte hun en bil som brått startet og akselererte raskt, hun hørte hjulene spinne i grus. Lyden kom fra området ved Texaco-stasjonen. AL observerte at bilen i meget høy fart passerte krysset Klæbuveien-Omkjøringsveien, og at den kjørte Klæbuveien nordover i retning Trondheim sentrum. Det var etter at hun hadde hørt bilen, at hun så på klokken. Den var da 02.40.

Umiddelbart i forlengelsen av AL's bilobservasjon møtte vitnet LBW en bil i stor fart da hun kom kjørende i motsatt retning. Rett før LBW nådde frem til krysset Klæbuveien-Anton Grevskotts vei, kom denne bilen i veldig stor fart rundt svingen. Bilen lignet på en rød Volvo Amazon. LBW var garderobedame i Studentersamfundet lørdag 4. september 1976 og kjørte andre garderobedamer hjem natt til søndag. I sin første forklaring mente hun at hun møtte bilen ca. kl. 02.45. Etter å ha kjørt strekningen om igjen justerte LBW tidspunktet for møtet med den røde bilen til ca. 02.35. Dette var således også tidsmessig i meget godt samsvar med

AL's observasjon. Denne «bekreftelsen» på AL's forklaring fikk retten ikke høre noe om. LBW mente det satt to unggutter i bilen.

Garderobedame GuS var passasjer i LBW's bil. I likhet med LBW forklarte GuS at de møtte en bil som kom kjørende mot dem, like før de selv var fremme i krysset Klæbuveien-Anton Grevskotts vei. GuS forklarte seg ikke for retten.

Derimot forklarte vitnet GR seg for Frostating lagmannsrett. Hun hadde møtt en rød Volvo Amazon ca. kl. 02.20-02.35, da hun gikk sydover Klæbuveien sammen med en unggutt. GR hadde i tre forskjellige avhør forklart seg ulikt om hvilken dato hun gjorde observasjonen. Overfor retten var det derfor skapt usikkerhet om observasjonen av den røde bilen i høy hastighet nordover Klæbuveien. Retten fikk på den annen side ikke høre vitnene LBW og GuS, som med god grunn ikke var i tvil om hvilken dato de så den røde bilen.

Vitnet OG sto med sin bil på rødt lys i krysset Holtermanns veg/Nardovegen retning sydover 5. september kl. 02.45. Han ble da passert av en rød Volvo Amazon med to unggutter i. Volvoen kjørte over krysset på rødt lys – trolig over fartsgrensen. OG's tidsangivelse var godt i samsvar med observasjonene gjort av vitnene AL, LBW, GuS, og for så vidt også GR.

11.2.3.2 Blodtypebeviset utelukket Moen

Sigrid var blitt voldtatt før hun ble drept. Drapsmannen hadde blodtype A utskiller og kunne derfor ikke være Fritz Moen. I bevisanalysen ble det vist til Haldis Lies rapport av 16. februar 1977 som omtalte sædfunn i vaginalsekretet til Sigrid Heggheim og blodflekk på Sigrids regnjakke:

«Det er på grunnlag av de foretatte undersøkelser sannsynlig at blodet på regnjakken er fra såret i vaginalinngangen, men at det er blandet med sæd fra en person med blodtype A, utskiller. Det er påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde, og det er overveiende sannsynlig at sæden stammer fra en person av blodtype A, utskiller.»

Det ble også vist til obduksjonsrapportens dokumentasjon av skade og blødninger fra en opprivning av slimhinnen i Sigrids kjønnsorgan, samt patologenes konklusjon om at det var overveiende sannsynlig at hun var blitt voldtatt mens hun var i live.

11.2.3.3 Moens fysiske handicap med lam høyre arm

Det ble stilt spørsmålstegn ved om Fritz Moen på grunn av sitt fysiske handicap hadde noen mulig-

het til å ta livet av Sigrid Heggheim på den måten åstedsfunnene viste at hun ble drept. Tore Sandberg påpekte spesielt at Fritz Moen under rekonstruksjonen i gymnastikksalen den 31. oktober 1980 bare hadde vist hvordan han knyttet et erme av en T-skjorte rundt Sigrids hals; det ble ikke undersøkt om Fritz Moen kunne knytte bysteholderen. Det ble heller aldri undersøkt om Moen kunne knytte hettesnoren på den måten åstedsrapporten beskrev.

11.2.3.4 Tilståelsen i Sigrid-saken var falsk

Etter en analyse av de ulike forklaringene som Fritz Moen ga til politiet, ble det videre anført at Fritz Moens tilståelser var falske. De sentrale argumentene var:

(i) Fritz Moens forklaringer fra 22. oktober 1980 og utover var fullstendig i strid med de åstedsfunn politiet hadde gjort. Også Fritz Moens rekonstruksjon av drapshandlingen ved Trondhjems Elektromotors bygning om kvelden 22. oktober var i strid med åstedsfunnene.

(ii) Fritz Moens «tilståelse» av at han først tok av henne anorakken, deretter en blågrønn bluse, deretter bysteholder, var i strid med sentrale åstedsfunn. Disse viste at Sigrid først ble kledd av på underkroppen og at hun var voldtatt på åstedet og med regnjakken på seg. Det siste ble underbygget ved at politiet fant en blodflekk blandet med sæd på innsiden av regnjakken i den posisjonen hun ville ha ligget med setet, når hun lå på ryggen med regnjakken på.

(iii) Så å si det eneste moment som talte for at Fritz Moen skulle ha begått drapet på Sigrid Heggheim, var hans «tilståelser» til politiet og i Frostating lagmannsrett under hovedforhandlingen. Fagpersoner med inngående kjennskap til Fritz Moen hadde i tilknytning til gjenopptagelsebegjæringen forklart seg om sin oppfatning av den sterkt tale- og hørselshemmede Moens språk- og begrepsforståelse:

BS, som var Moens spesialkontakt ved Vernelagets hybelhus, forklarte at Moens oppfatning av begrepet «sannhet» var likestilt med hva autoriteter sa var sant.

Daværende bestyrer av Vernelagets hybelhus, PHR (i dag PH), hadde også forklart seg om hvordan Fritz Moen oppfattet begrepet «sannhet». Før Sigrid-saken kom opp for retten i desember 1981, skrev PHR den 4. desember 1980 til høyesterettsadvokat Olav Hestenes bl.a.:

«...Jeg kom etter hvert til den oppfatning at politiets stadige oppfordringer om at Moen skulle

snakke sant, i hans oppfatning ga ordet sant det innhold, at sant var samsvarende med å si at han hadde drept Torunn Finstad. Ut fra denne kobling kunne han i et og samme åndedrett si: «Jeg snakker sant, jeg er uskyldig.»

Døvepsykiater Anne Regine Føreland forklarte at flere av de svar Fritz Moen hadde gitt i retten, var regelrette «God dag mann økseskaft»-svar. Hun sa at rettens administrator ikke på en betryggende måte hadde forsikret seg om at Moen var i stand til å oppfatte og forstå det som ble sagt under saken.

(iv) Som ved tilståelsen i Torunn-saken hevdet Fritz Moen at politiet maste og maste på ham og utsatte ham for press. Det ble i den forbindelse vist til skriftlig forklaring av 26. oktober 1999 fra Anne Regine Føreland. Hun oppfattet at Fritz Moen hadde vært i en pressituasjon, og at han hadde gitt etter for mas og press for å få fred i den akutte situasjonen.

Det ble også vist til vitneforklaringer fra andre personer som hadde vært mistenkt og avhørt for drapet på Sigrid Heggheim høsten 1976. Disse bekreftet at politiet hadde brukt betydelig press overfor dem.

11.2.4 Enkelte forklaringer opptatt av Tore Sandberg og vedlagt bevisanalysene

11.2.4.1 Om saksbehandlingen og om Fritz Moens språkforståelse

11.2.4.1.1 Vitneforklaring fra Anne Regine Føreland 26. oktober 1999

Deler av døvepsykiater Anne Regine Førelands forklaring av 26. oktober er gjengitt i punkt 10.6. Hun forklarte seg der bl.a. om Moens språkproblemer under rettssaken og sitt eget forsøk på å gjøre lagdommer Karl Solberg oppmerksom på dette.

Tore Sandberg foreholdt videre Føreland avhørsrapporten av 9. oktober 1977 der Fritz Moen første gang svarte bekreftende på spørsmål om han hadde drept Torunn Finstad:

«Vitnet sier at denne tilståelsen virker lite troverdig på henne. Vitnet sier at hun tviler på om Fritz Moen hadde mulighet til å forstå Sjur Aarhuns spørsmål korrekt. Det synes for vitnet at Moen har vært i en slik press-situasjon at han for å få fred i den akutte situasjonen han var i, ga etter for mas og press for å få fred.

Om situasjonen da Sjur Aarhun forandret sitt utsagn fra «...Jeg tror at du drepte henne...» til «...Jeg vet at du drepte henne...» sier vitnet at Moen da har vært under et så sterkt press at Moen sannsynligvis har vært livredd for hva

politiet ville gjøre med han. Vitnet sier at Moens sammenbrudd og gråt i to timer er et uttrykk for uvitenhet om hva som kunne skje med ham i politiavhør - manglende innsikt og forståelse for det som skjedde. Vitnet vil sammenligne den situasjonen Moen var i ved denne anledningen med om man skulle komme ut for en hodejeger-stamme i Ny Guinea. Det miljøet og de pressede omstendighetene Moen her ble satt inn i var etter vitnets oppfatning for ham like ukjent og uforståelig som den metafoeren hun bruker om hodejeger-situasjonen. Vitnet sier at det norske språk er et fremmedspråk for Fritz Moen. Døve har både et eget språk og en egen kultur.

Vitnet sier at selv om hun er spesialist på området, så har hun aldri kunnet snakke bare norsk til Fritz Moen. Hun har alltid måttet støtte seg til tegnspråk i tillegg til norsk. Det har også som regel vært nødvendig for vitnet å gjenta et spørsmål flere ganger for at vitnet skulle kunne forsikre seg om at Moen hadde forstått det hun spurte om.»

11.2.4.1.2 Vitneforklaring fra BS 30. november 1999

BS forklarte bl.a. følgende:

«På spørsmål fra Sandberg sier vitnet at hun oppfattet Fritz Moen i utgangspunktet som normalt intelligent. Men han var sterkt preget av sine funksjonshemninger og sosiale bakgrunnshistorie. Vitnet sier at hun opplevde at man måtte være ekstremt konkret i all samtale med Fritz. Vitnet sier at han ofte hadde vanskelig for å forstå sammensatte meninger, og når han ble stilt overfor slike situasjoner, så kunne det lett oppstå misforståelser. Det kunne hende at vitnet ikke med det samme forsto at Fritz Moen hadde misforstått det vitnet sa – at dette først ble klart for vitnet senere. Ganske raskt oppfattet vitnet det dithen at det var enklere – og sikrere – å kommunisere med Fritz ved å skrive i stedet for å snakke. Ved flere anledninger oppsto det situasjoner der vitnet forsto at Fritz la et annet meningsinnhold i det vitnet sa enn det vitnet mente.

Begrepet «Sannhet»

Vitnet sier at Fritz hadde vanskelig for å oppfatte/forstå/forholde seg til abstrakte begreper. Vitnet sier at et begrep som «sannhet» kan ha både en konkret og en abstrakt betydning. Hun sier at Fritz etter hennes oppfatning bare hadde en konkret forståelse av dette begrepet – i den forstand at det som et maktmenneske eller en autoritet sa, var den objektive «sannheten» – det som virkelig hadde skjedd.

- Det som ble sagt i Dagsrevyen, var «sannheten»
- Det som sto i avisene, var «sannheten»
- Det som vitnet selv sa som «autoritet», var «sannheten»
- Det som bestyrer PHR sa, var «sannheten»
- Derfor var det som politiet sa, også «sannheten» i Fritz sine øyne».

11.2.4.1.3 Vitneforklaring fra PH 13. januar 2000

PH forklarte bl.a. om Moens språkproblemer. Denne delen av forklaringen er gjengitt i punkt 2.3.2.2. PH forklarte seg også om Moens forståelse av begrepet «sannhet». Fra Tore Sandbergs rapport hitsettes:

«Sandberg viser til at Moen i flere sammenhenger – både i politiavhør og under hovedforhandlingene i lagmannsretten – ble bedt om å fortelle sannheten og at han i slike sammenhenger avla sammenhengende drapstilståelser som omfattet hendelsesforløp fra han forlot Vernelagets hybelhjem til han var tilbake i det samme hybelhjemmet. Vitnet sier at han i sin kontakt med Fritz Moen etter at han ble varetektsfengslet oppfattet Moen slik han også har gjengitt i sitt brev av 04.12.80 til h.r.adv. Olav Hestenes der vitnet på s. 2 bl.a. skriver: «Jeg kom etter hvert til den oppfatning at politiets stadige oppfordringer om at Moen skulle snakke sant, i hans oppfatning ga ordet sant det innhold, at sant var samsvarende med å si at han hadde drept Torunn Finstad. Utfra denne kobling kunne han i et og samme åndedrett si: «Jeg snakker sant, jeg er uskyldig».»

11.2.4.2 Om politiets avhørsmetoder

11.2.4.2.1 Vitneforklaring fra PS 1. desember 1999

PS og ID ble høsten 1976 mistenkt for drapet på Sigrid Heggheim. Den helgen Sigrid ble drept, hadde de to brutt opp en brusautomat ved Texaco-stasjonen like ved stedet der Sigrid ble funnet. Vitnet PS:

«sier at han allerede i 1976 var godt vant med å bli avhørt av politiet. Da drapet på Sigrid Heggheim skjedde, var vitnet 22 år gammel. Allerede fra 13-14 års alder kom vitnet i kontakt med politiet i forbindelse med at vitnet var med på forskjellige typer lovbrudd – slik som mopedtyverier, kjøring uten førerkort (stanset inntil 3 ganger pr. dag), innbrudd, ildspåsettelse og andre lovbrudd. Vitnet sier at han i hele denne perioden fra han var 13-14 år var i jevnlig kontakt med politiet.

Han sier at polititjenestemennene i avhørs-situasjoner nesten uten unntak har opptrådt på en grei og korrekt måte. Det vitnet opplevde fra politiets side i forbindelse med avhørene i Sigrid-saken var helt annerledes. Vitnet sier at han selvsagt forstår at selve saken – Sigrid-drapet – var en langt alvorligere sak enn de andre sakene han hadde vært borti. Vitnet kan likevel ikke se noen grunn til at politiet skulle opptre slik de gjorde overfor vitnet.

Vitnet sier at avhørene ofte varte svært lenge. Avhørene kunne begynne så tidlig som i 06-07-08-tiden om morgenen, og de kunne vare til langt utover kvelden. Vitnet kan ikke huske at han i noen annen sammenheng har vært utsatt for så langvarige avhør. Vitnet sier at han flere ganger ble svært sliten og trett under avhørene.

...

Vitnet sier at han under disse avhørene ble utsatt for regelrett press og manipulasjon fra politiets side. Som eksempel på dette sier vitnet at politiet etter en tid ble svært aggressive og sa at det ikke var tvil om at det var vitnet og de to andre som hadde drept Sigrid Heggheim. Polititjenestemannen som avhørte vitnet, sa ved en anledning at den som tilsto først, ville få en bedre behandling og mildere straff. Politimannen sa også at hvis vitnet hadde hatt en mer passiv rolle – f.eks. at han hadde sittet i bilen mens drapet ble begått – så ville vitnet slippe enda billigere unna hvis han tilsto slik at saken ble oppklart.

Videre sa etterforskerne at vitnets forklaring ikke stemte – at de ikke hadde vært i Selbu på det tidspunktet vitnet sa de hadde vært der. Presset for å få tilståelse ble sterkere og sterkere. Politiet ville etter hvert ikke snakke om noe annet. En av polititjenestemennene sa til vitnet at han måtte forstå/vite at han kunne ha fortrenget en slik alvorlig handling – og at han kunne ha begått drapet selv om han ikke husket det. Dessuten sa politimannen at det var funnet blodspor på vitnets (eller muligens noen av de andres) klær som politiet kunne knytte til drapet. Hos ID hadde politiet dessuten funnet en skjorte som var spjæret i ryggen, ble vitnet fortalt.

Politiet var av den oppfatning at Sigrid enten hadde blitt med vitnet og de to andre i bilen de kjørte – eller at Sigrid hadde overrasket dem da de brøt seg inn i brusautomaten.

Etter hvert var vitnet så utmattet og manipulert – og politimennene var så overbevist – at vitnet begynte å tvile på seg selv. Han begynte å fundere på om han virkelig kunne ha gjort det han ble beskyldt for og at hendelsen likevel etterpå var strøket helt ut av hukommelsen. Ved flere anledninger sa både lokale polititje-

nestemenn og folk fra Kripos at forhold som vitnet hadde forklart seg om – og som han var helt sikker på var korrekt – likevel ikke stemte.

Politiet hadde tatt en rekke tekniske prøver – slik som blodprøve og spyttprøve – beslaglagt sko, klær og kjøretøy. Da politiet virket bare sikrere og sikrere selv etter at disse tekniske prøvene var tatt, var vitnet til slutt så utmattet at han sa til [etterforskeren] at han godt kunne skrive under en forklaring med tilståelse av drapet selv om han ikke husket noe av drapshandlingen. Men dette sa [etterforskeren] nei til.»

11.2.4.2.2 Vitneforklaring fra ID 1. desember 1999

Vitnet ID forklarte bl.a.:

«...Vitnet husker ikke akkurat når han og PS ble pågrepet for ranet av brusautomaten, men det var noen dager eller en stund etter at liket av Sigrid Heggheim ble funnet.

Vitnet sier at han også tidligere hadde vært i politiavhør i forbindelse med andre saker. Han var derfor vant til dette, men han hadde alltid tidligere opplevd polititjenestemenn som opptrådte høflig og korrekt. Det kunne selvfølgelig hende at enkelte polititjenestemenn maste på vitnet i slike avhør, men vitnet hadde aldri tidligere opplevd direkte press under politiavhør.

Vitnet sier at de avhørene han opplevde i forbindelse med Sigrid-drapet var helt annerledes enn noe han tidligere hadde opplevd. Vitnet sier at han forklarte sannheten til politiet. Han forklarte at han hadde vært med på tyveriet fra brusautomaten. Han forklarte likeledes at han hadde vært med på et våpentyveri like i forveien fra en bunkers på Sundland-skrenten i nærheten av åstedet for drapet og ranet av brusautomaten.

Vitnet sier at politiet ikke var fornøyd med dette. Vitnet sier at han føler at han ble utsatt for press fra politiet til tross for at han selv hadde fortalt sannheten og lagt kortene på bordet i forbindelse med de straffbare handlingene han selv hadde vært med på.

Vitnet sier at politiet gang på gang tok opp igjen de samme spørsmålene. En gjennomgangstone i avhørene var at polititjenestemennene sa at de visste at vitnet og PS hadde begått drapet på Sigrid Heggheim. Gang på gang ba politiet vitnet om å tilstå drapet.

Politiet tok spyttprøve av vitnet. Hjemme hos vitnet fant politiet et laken med blod på. På den tiden politiet fant dette lakenet hadde vitnets søster menstruasjon og hadde blødd på lakenet (eller muligens en venninne av søsteren – vitnet husker ikke med sikkerhet hvem av disse det var). Politiet sa til vitnet at de trodde dette kunne være blod fra Sigrid Heggheim som vitnet hadde fått på seg i forbindelse med

drapet og som han dermed hadde hatt på seg når han hadde kommet hjem.

Vitnet sier at han etter hvert ble sliten. Han sier at avhør kunne begynne kl. 08 om morgenen og vare til neste morgen kl. 08 – bare avbrutt av halvtimes spisepauser. Ved flere anledninger brøt vitnet sammen i gråt. Etter hvert begynte han å tvile på seg selv. Han begynte å lure på om det virkelig var slik at han kunne ha vært med på drapet uten at han husket det. Situasjonen var så uvirkelig at han begynte å lure på om han var i ferd med å bli gal.

Vitnet sier at det kom så langt at vitnet var i ferd med å tilstå selv om han visste at han ikke hadde noe med drapet å gjøre. Vitnet sier at han var i ferd med å gjøre dette for å slippe unna det voldsomme presset fra politiets side. Vitnet vet ikke i dag hva det var som avholdt han fra å tilstå. Han vet at det flere ganger var på nippet til at han tilsto for å bli ferdig med det hele og komme bort fra den situasjonen han var satt i.

Ved en anledning var det tre polititjenestemenn til stede. Alle avhørte vitnet samtidig. En av dem var «snill» og sa noe slikt som «...det går så bra bare du svarer på spørsmålene...». Han klappet vitnet på skulderen. Den andre var til å begynne med ganske rolig uten at han stilte så mange spørsmål. Den tredje var helt rabiat. Han slo i bordet, gikk helt opp i vitnets ansikt og stilte så intense spørsmål opp i ansiktet at vitnet kjente han ble truffet av politimannens spytt. Han slo i bordet når han ikke var fornøyd.

Etter hvert ble spørsmålene mer intense fra alle sammen. Alle tre stilte spørsmål samtidig. Før vitnet hadde rukket å besvare spørsmål fra den ene, kom det spørsmål fra den andre. Før vitnet hadde rukket å besvare spørsmål fra den andre, kom spørsmål fra den tredje. Og så videre – gang på gang. Vitnet sier han ble bombardert med spørsmål. Hele gjennomgangstone i dette bombardementet gikk ut på at de ville ha vitnet til å tilstå. Vitnet sier at de metodene politiet her brukte var en psykisk tortur som han i dag aldri ville ha gått med på å gjennomgå igjen.

Til slutt brøt vitnet sammen i gråt. To av politimennene forlot da rommet. Den tredje ble igjen for å «trøste» vitnet. Han sa at hvis vitnet nå tilsto, så ville alt bli mye bedre.

Vitnet sier at han regnet seg selv som ganske tøff på denne tiden. Men i Sigridavhørene ble vitnet drevet til sammenbruddets rand. På spørsmål om hvordan vitnet ville vurdere en situasjon der den handicappede og tale- og hørselshemmede Fritz Moen var satt inn i den samme avhørssituasjonen som vitnet selv opp-

levde, sier vitnet at det ville være naturlig å tilstå hva som helst.

Vitnet sier at hvis han hadde kommet i en tilsvarende situasjon i dag, så ville han nektet å avgi politiforklaring hvis han ikke hadde hatt en advokat til stede. Den gangen var det ikke snakk om noe slikt. Ingen var der for å kontrollere hva slags metoder politiet brukte.»

11.2.4.2.3 Vitneforklaring fra BJS 14. januar 2000

BJS tok på eget initiativ kontakt med Tore Sandberg og fortalte at han 18 år gammel, i februar 1977, ble beskyldt av politiet i Trondheim for å ha begått to drap – deriblant drapet på Sigrid Hegheim. BJS hadde blitt innkalt til politiavhør fordi en tidligere venninne av ham var blitt meldt forsvunnet. Om gjennomføringen av avhørene forklarte han:

«...Vitnet understreker at han har et plettfritt rulleblad ut over at han har et par fartsbøter.

En dag tidlig i februar 1977 ble vitnet innkalt til politikammeret i Trondheim. Da vitnet kom til politikammeret, ble han først mottatt på en vennlig måte av to polititjenestemenn. De fortalte at han var innkalt til politiet i forbindelse med at en tidligere venninne av vitnet, LF fra Averøy, var savnet. LF er jevnaldrende med vitnet, altså 18 år.

Vitnet hadde hatt fast følge med LF trolig fra midten av mai 1976 og i ca. et halvt år til november/desember 1976. Da hadde vitnet gjort det slutt med LF. Den 28. januar 1977 ble vitnet oppsøkt av LF der han bodde i Rosenborggata 25 i Trondheim. Hun sa at hun gjerne ville gjenoppta forholdet til vitnet. Vitnet og LF ble sittende på vitnets rom og snakke sammen i 2-3 timer. Vitnet gjorde det klart at han ikke ønsket å gjenoppta forholdet til henne. Vitnet sier at det var en rolig tone mellom dem.

Etter at de hadde snakket sammen fulgte vitnet LF hjem til hennes tante og onkel som bodde i en blokkleilighet på Øya i Trondheim. Dette er en ganske lang spasertur der vitnet og LF fortsatte å snakke om det samme. Etter det vitnet kan huske, gikk de hånd i hånd på denne turen. Vitnet sier at han fulgte henne helt inn til inngangsdøra til LF's tante og onkel. Der tok vitnet farvel med henne og gikk hjem igjen. På spørsmål sier vitnet at han ikke så at hun ringte på dørklokken. Han så heller ikke om hun gikk inn gjennom døra til onkelens/tantens leilighet. Han vet derfor ikke om hun faktisk gikk inn i leiligheten eller om hun ventet til vitnet hadde gått og at hun i så fall ikke hadde vært innom leiligheten overhode.

Vitnet sier at LF var lei seg over at vitnet ikke ville gjenoppta forholdet. Han oppfattet

likevel ikke noe i retning av at hun ikke hadde til hensikt å gå inn i leiligheten.

Vitnet mener at han ble innkalt til politiet 6-8 dager etter at han hadde fulgt LF hjem til onkelen og tanten hennes. Etter en vennlig åpning der det ble snakket om løst og fast, begynte polititjenestemennenes tone å forandre seg. Den første forandringen vitnet merket kom da en av politimennene spurte om vitnet ville ha kaffe. Vitnet sa ja til det. Da politimannen kom med kaffen, hadde han likevel bare med seg kaffe til politimennene selv. Vitnet fikk ingen kaffe. Etter en stund spurte den ene politimannen om vitnet ville ha en sigarett. Politimannen holdt sigarettpakken fram mot vitnet. Da vitnet var i ferd med å ta en sigarett, trakk politimannen sigarettpakken tilbake og sa: «...Nei, du får ingen ting du...»

Avhøret ble nå stadig skarpere. Etter hvert følte vitnet det som psykisk tortur. Politimennene sa at de visste at vitnet løy når han sa at han hadde forlatt LF foran inngangsdøra til onkelen og tanten.

Avhørene foregikk over flere dager. Vitnet ble ikke satt i varetekt, og han overnattet derfor hjemme mellom hver avhørsdag. Han hadde likevel fått forbud av politiet om å forlate Trondheim. Så lenge etterpå kan ikke vitnet huske hva som ble sagt på hver enkelt dag. Etter det vitnet kan huske het en av politimennene Y. Vitnet sier at han var den mest usympatiske av de to. Vitnet sier at han oppfattet politimennenes opptreden som et rollespill. Den andre politimannen var ikke fullt så usympatisk som Y. Den andre politimannen signaliserte til vitnet at vitnet trygt kunne åpne seg for ham og «fortelle sannheten». Vitnet sa gang på gang at det nettopp var sannheten han hadde fortalt. Stadig – og i mer og mer skjerpede ordelag – sa politimennene at de ikke trodde på vitnet.

Uten å spørre vitnet påsto politimannen at vitnet hadde drept LF. Han sa noe slikt som «...Du har vel drept'a. Du voldtok'a vel og, ditt svin...». Vitnet ble forferdet. Han sier at han også nå når han skal gjenfortelle hva som skjedde, kjenner sinne og forferdelse. Vitnet ble helt uforskyldt utsatt for direkte drapsanklager fra polititjenestemennene. Vitnet sier at politimennene åpenbart gikk inn for å bryte ned vitnets selvtillit. Vitnet sier at de også greide det – og at dette er noe vitnet fortsatt sliter med snart 23 år senere.

Etter hvert tok politiet ikke noe forbehold. De sa at de visste at vitnet hadde drept LF. De ga vitnet tre alternative måter å ha kvittet seg med liket på etter at vitnet skulle ha drept henne. De sa:

- *Har du partert'a?*
- *Har du brent'a?*

– *Har du kastet henne på elva?*

Vitnet sier at disse aggressive påstandene ikke ble skrevet ned i avhørsreferatene. Vitnet sier at avhørsreferatene avspeiler en helt annen virkelighet enn den som faktisk utspant seg under avhørene. Avhørsreferatene fremstår derfor som «snillere» enn hva avhørene faktisk var – men også som mer mistenkeliggjørende for vitnet enn det var noen dekning for.

Som eksempel på hvordan avhørene skjedde sier vitnet at politiet etter 5-10 minutter eller en time kunne komme tilbake til hva vitnet tidligere hadde forklart ved at de refererte hva vitnet skulle ha sagt. Hver gang dette skjedde reagerte vitnet ved å si at politiet refererte vitnet feil. Politimennene sto da fast på at de gjenga vitnets tidligere uttalelser korrekt og at vitnets senere forklaring viste at vitnet løy og forklarte seg ulikt.

Vitnet sier at han innvendig ble fullstendig ødelagt. Han greide likevel å holde seg sterk utvendig. Han visste at han hadde snakket sant. Etter hvert begynte han likevel å bli usikker på om han kanskje likevel kunne ha gjort det han ble anklaget for selv om han ikke husket noe slikt.

Politiet ransaket også vitnets hybel. Under ransakingen fant politiet dameundertøy – en BH og en truse. Dette var klær som lå igjen på vitnets hybel etter at LF hadde flyttet ut. Hun hadde tidligere overnattet flere ganger på vitnets hybel.

Hver dag etter avslutningen av dagens avhør fikk vitnet lese gjennom det politiet hadde skrevet som avhørsreferat. Vitnet sier at han reagerte på måten dette skjedde på. Han fikk ikke utlevert avhørsreferatet. Politimennene sa at vitnet måtte reise seg. Så ble avhørsreferatet lagt på bordet foran vitnet. Deretter kunne vitnet lese gjennom forklaringen i stående stilling.

Allerede da han leste gjennom avhørsreferatet den første dagen sa vitnet at det politiet hadde skrevet ned ikke var i samsvar verken med det vitnet selv eller politimennene hadde sagt. Vitnet ba om at forklaringen måtte forandres, slik at den samsvarte med hva vitnet hadde forklart. Y sa da at dette ikke hadde noe å si. Politimennene sa at de ikke ville endre forklaringen i tråd med vitnets ønske. De sa at vitnet ikke ville slippe ut av politikammeret før vitnet undertegnet forklaringen slik polititjenestemannen hadde formulert den.

Vitnet følte seg i denne situasjonen så presset og selvtiliten var blitt så sterkt nedbrutt at han undertegnet forklaringen selv om han visste at elementer i forklaringen var uriktige og at han hadde gjort politimennene kjent med dette.

For vitnet var det åpenbart at han ikke hadde noe annet valg enn å undertegne.

På et tidspunkt under avhørene sa en av politimennene noe slikt som «...*Det var vel du som tok'a Sigrid også...*» Igjen formulerte politimennene påstander i stedet for spørsmål. Vitnet sier at han – om mulig – ble enda mer forferdet. Vitnet sier at han fikk en form for sorgreaksjon. Han sier at det er vanskelig å forklare riktig hvordan han følte denne situasjonen. Det var som om den siste rest av selvtilitt var tatt fra ham. Det virket som om politimennene var desperate for å kunne henge Sigrid-drapet på vitnet.

Vitnet sier at han var på nippet til å undertegne en tilståelse for å ha tatt livet av Sigrid Heggheim. Vitnet sier at den minst usympatiske politimannen prøvde å lokke vitne til å undertegne en drapstilståelse i Sigrid-saken, mens den andre politimannen (...) prøvde å true vitnet til å gjøre det.

Politimennene spurte hvor vitnet hadde vært da Sigrid Heggheim ble drept. Vitnet sier at han i seg selv har forståelse for at politiet ville spørre vitnet om hvor han var på det tidspunkt Sigrid Heggheim ble drept hvis det hadde vært den minste grunn til noen mistanke mot vitnet. Men han reagerte sterkt på måten det skjedde på. Politiet hadde allerede uten noe grunnlag konkludert med at vitnet hadde tatt livet av en person. Det fantes verken noe lik, drapsvåpen eller drapstilståelse eller motiv for noen kriminell handling. Deretter knyttet politimennene vitnet opp mot et drap de visste var begått – men uten at politiet hadde den fjerneste grunn til å kople vitnet til drapet på Sigrid Heggheim.

Vitnet sier at han har full forståelse for at personer kan bryte sammen og tilstå forbrytelser de ikke har begått hvis de blir utsatt for slike avhørsmetoder som vitnet selv opplevde ved Trondheim politikammer i februar 1977. Vitnet sier at han som 18-åring aldri ble informert av politimennene at han hadde rett til å få advokat. Ved det nest siste eller siste avhør spurte vitnet selv om han hadde rett til å ha noen til stede under avhørene. Til det svarte politimennene noe slikt som om vitnet hadde behov for det. De bekreftet likevel at vitnet hadde rett til dette.

Vitnet sier at han hadde problemer med å redegjøre for hva han hadde gjort 5 måneder tidligere – i september 1976 da Sigrid Heggheim ble tatt av dage. Så vidt vitnet kan huske, greide han likevel etter hvert å rekonstruere hva han hadde gjort disse dagene. Etter det vitnet kan huske «lettet trykket» vedr. Sigrid-anklagene mot vitnet etter at han hadde greid å redegjøre for hva han hadde gjort da Sigrid Heggheim ble tatt av dage.

Vitnet sier at han var så nedbrutt da han gikk fra politiavhørene at han ikke greide å ta trikken hjem slik han hadde tenkt. Vitnet følte at folk kunne se utenpå ham at han var mistenkt for dobbeltdrap.

...
Da vitnet under politiavhørene sa til politiet at de var i ferd med å drive ham til vanvidd, sa politimennene at han da måtte oppsøke psykiater. Politimennene ringte til rettspsykiater Karl Ewert Hornemann og avtalte time for vitnet. Vitnet sier at han oppfattet Hornemanns oppreden som profesjonell – men vitnet oppfattet likevel konsultasjonen slik at Hornemann var ute etter å avdekke bestemte personlighetstrekk som kunne passe med de forbrytelsene vitnet var blitt anklaget for av politimennene. Vitnet sier at han oppfatter konsultasjonen som om Hornemann stilte spørsmål etter en «handlende» fra politiet – spørsmål som vitnet føler var rettet inn etter politiets ønsker. Vitnet oppfattet konsultasjonen hos Hornemann som en forsettelse av politiavhørene.

Vitnet vil likevel igjen understreke at Hornemann gjennomførte dette profesjonelt. Vitnet sier at han også ble behandlet noe bedre av polititjenestemennene etter at han hadde vært hos Hornemann. Vitnet vil oppsummere politiavhørene og konsultasjonen hos Hornemann med at Hornemann og den ene politimannen opptrådte mer korrekt enn Y. Vitnet sier at Ys oppreden var helt uakseptabel og hinsides en hver fornuftig behandling av mennesker.

Vitnet sier at han var så nedbrutt etter politiavhørene at han i en periode vurderte å ta sitt eget liv.

Ca. 22. eller 23. februar 1977 fikk vitnet så vite at LF var kommet til rette i god behold. Etter det vitnet kan huske ble hun funnet i Hamburg eller i Antwerpen. Det var Frelsesarmeen som fant henne. Det viste seg at hun hadde haiket med en trailer fra Trondheim.»

11.2.4.2.4 Vitneforklaring fra BS 30. november 1999

BS forklarte bl.a. følgende om den avhørsmetode som hun ble utsatt for:

«...Vitnet sier at hun flere ganger ble avhørt av politiet i forbindelse med at Fritz Moen var siktet for drapet på Torunn Finstad. Ved en anledning ble vitnet spurt om hva hun visste om Fritz Moens evne til å kunne bruke den lamme armen. Det ble bl.a. snakket om Fritz kunne bruke den lamme armen når han rullet røyk og knyttet sko. Spørsmål og svar gikk litt fram og tilbake.

Etterforskeren var åpenbart ikke fornøyd med vitnets svar. Det er uklart for vitnet om politimannen trodde at vitnet forsøkte å skjermes og hjelpe Fritz gjennom sine svar. Plutselig eksploderte politimannen, lente seg «småtruende» mot vitnet og ropte aggressivt noe slikt som: «...Har du noen gang sett han knytte skolissene? Har du noen gang sett han knytte knuter? Er du egentlig klar over hvor sterk han er?...»

Vitnet sier at hun ble overrasket over politimannens utbrudd. Hun syntes situasjonen var ubehagelig, og hun tenkte: Når du behandler meg som vanlig vitne på denne ubehøvlede måten, hvordan behandler du da Fritz Moen?»

11.2.4.3 Om andre mulige mistenkte

Vedlagt gjenopptagelsesbegjæringen var dessuten en rekke vitneforklaringer til støtte for at det fantes andre mulige gjerningsmenn:

- i. vitneforklaring fra TjS om at en tidligere elev hadde opptrådt truende i Studentersamfundet 4. september 1976.
- ii. vitneforklaring om at en poståpner på postkontoret hadde holdt opp en Sigrid-reportasje fra en avis og samtidig onanert.
- iii. vitneforklaring fra RJ om at en gjest på et pensjonat i Bodø høsten 1977 fortalte ukjente detaljer om begge drapene, samtidig som han hadde fortalt til RJ at han ville finne henne uansett hvor hun skulle være, hvis hun fortalte det til noen.
- iv. vitneforklaring fra KBH om at hun ble forsøkt voldtatt vest for Stavne bru i oktober 1975.⁴
- v. vitneforklaring fra HGT som på kafé i Trondheim søndag etter Sigrid-drapet traff en finne som han kjente fra før, og som hadde sår i pannen og på kinnet.

11.2.5 Oversendelse av ytterligere vitneforklaringer/erklæringer

I perioden mars-mai 2000 oversendte advokat Elden ytterligere avhørsrapporter/erklæringer til lagmannsretten.

11.2.5.1 Vitneforklaring av tidligere polititjenestemann AIP

Den 25. mars ble det oversendt vitneforklaring av 21. oktober 1999 fra tidligere polititjenestemann AIP. I forklaringen redegjorde AIP for forholdene på Trondheim politikammer under etterforsknin-

⁴ Korrekt tidsangivelse for hendelsen var iht. politiets arkiver 8. oktober 1974, jf. Trondheim politikammers sak 4134/74.

gen av Sigrid-saken. Fra denne tidligere tjenestemannens vitneprov gjengis følgende:

«Vitnet sier at mange i politiet ... uttrykte ... sterk tvil om den enarmede Fritz Moen ville være i stand til å frakte Torunn Finstad fra gangstien, ned skråningen, over bueskytterbanen og ned i Nidelven

Vitnet sier at han har opplevd situasjonen i politiet slik at politiet i enkelte sammenhenger har konsentrert etterforskningen om den som det var lettest å få dømt. ... Vitnet sier at det er en oppfatning i politiet at det er om å gjøre å få noen dømt. Når det er skjedd, er politimannen ferdig med saken. Politiet bryr seg da lite om feil mann kan være dømt. Holdningen er at politiet bare har gjort jobben sin... Vitnet sier at politimestere og etterforskere står under et sterkt press både fra påtalemyndigheten og media om å skaffe resultater i en straffesak. ...

Da det ble kjent at det var funnet sæd i Sigrid Heggheim og at dette sædfunnet ikke var forenlig med Fritz Moens blodtype, var det mange ved kriminalavdelingen i Trondheim som ga uttrykk for at dette måtte utelukke Fritz Moen som gjerningsmann.»

11.2.5.2 Professor Olav A. Haugens erklæring 24. mai 2000

Sakkyndig rapport av professor Olav A. Haugen datert 24. mai 2000 ble også oversendt.

Professor Olav A. Haugen gjennomførte sammen med overlege Arne Ødegaard obduksjonene av både Sigrid Heggheim og Torunn Finstad. Han møtte som sakkyndig under hovedforhandlingen i Torunn-saken, men ikke under hovedforhandlingen i Sigrid-saken, da møtte hans kollega Arne Ødegaard.

I rapporten uttalte Haugen følgende om Torunns bevissthetstilstand:

«Det kan ikke med sikkerhet sies noe om Torunn Finstads bevissthetstilstand etter at hun ble påført hodeskaden. Det er likevel ikke urimelig å anta at gjentatte slag av hodet mot rekkverket har vært utført med en ikke ubetydelig kraft og at dette kan ha fremkalt hjerne-rystelse og bevisstløshet.»

Han uttalte videre bl.a. at det var:

«høyst usannsynlig at Torunn Finstad med de påviste skader og ut fra det hendelsesforløp som Fritz Moen selv har gitt, har kunnet føre en slik samtale som vitnene Skamfer/Hoset mener å ha overhørt».

Fritz Moen forklarte høsten 1977 at han hadde samleie med Torunn med sædavgang inne i hen-

nes kjønnsorgan. Det ble ikke funnet sæd i eller på Torunn. Om dette uttalte professor Haugen at etter fem døgn kan manglende påvisning av sædceller «verken avkrefte eller bekrefte at det har skjedd sædavgang i vagina».

Av betydning for Sigrid-saken uttalte Haugen at:

«[d]et er en hypotetisk mulighet for at Sigrid Heggheim på et tidligere tidspunkt kan ha hatt samleie med en annen person, men i så tilfelle er det vanskelig å forstå at blodtypesubstans fra denne personen skulle ha kommet på regnjakkens, snoren om Sigrids hals og i BH-koppen.»

Han uttalte videre med hensyn til de skader som var funnet i genitalia hos Sigrid:

«Dersom skaden skulle vært påført henne på et tidligere tidspunkt (før benklærne ble fjernet fra underkroppen), ville blodspor etter skaden trolig vært påviselig i tøyet.»

I den opprinnelige obduksjonsrapporten var det konkludert med at det var overveiende sannsynlig at Sigrid Heggheim ble voldtatt mens hun fortsatt var i live. Dette ble fastholdt av Haugen, men i rapporten understreket han i tillegg at:

«De påviste skader i genitalia hos Sigrid Heggheim tyder på et samleie som har vært voldelig.»

Om de vinkelformede skader på Sigrids hake og hals presiserte Haugen at:

«Det er ... ingen ting i veien for at et vinkeljern som i det aktuelle tilfelle, kunne fremkalle et «avtrykk» og blødning i tilstøtende bløtvev uten at det oppsto et egentlig knusningssår og at jernet nødvendigvis behøvde å penetrere huden.»

Om de andre skadene på Sigrid Heggheim uttalte Haugen bl.a.:

«Dersom man legger antall påviste skader til grunn ... dreier det seg om maksimalt syv slag/støt eller fall ... De øvrige skadene passer ... ikke godt med å skulle være fremkommet som følge av 12-15 støt mot murvegg slik domfelte har forklart.»

Videre uttalte Haugen:

«På grunnlag av de medisinske funn, kan man ikke ha noen selvstendig oppfatning av hvor Sigrid Heggheim ble voldtatt og drept, men sett i sammenheng med åstedsfunnene, ser jeg ingen vesentlig grunn til å skulle fravike politiets opprinnelige oppfatning om hendelsesforløpet.»

Professor Haugen sa også:

«I all hovedsak kan jeg ... ikke se at noen av de elementer som fremgår av Fritz Moens «gjerningsbeskrivelse» avviker på vesentlige punkter fra de medisinske funn, med unntak om påstanden om manglende sædavgang ved samleieforsøk.»

11.3 Politiets etterforskningskritt i år 2000

11.3.1 Oversikt

Gjenopptagelsesbegjæringen førte til at politiet i Trondheim gjennomgikk sakens dokumenter og foretok en rekke nye etterforskningskritt.

Anførselene om avhørssituasjonen og om at Fritz Moens tilståelser var falske, gjorde at politiet fant det nødvendig å avhøre Moen og etterforskerne fra 1977-1981. Politiet avhørte også enkelte av de vitner som var omtalt av Tore Sandberg. I tillegg ble det avhørt vitner til støtte for at Sigrid Heggheim ble drept søndag kveld 5. september 1976. Endelig søkte politiet etter eventuelt oppbevart biologisk materiale som kunne brukes for en DNA-undersøkelse. Dette søket førte ikke frem.

Da flere sakkyndige rapporter fra 1977 og 1978 ikke hadde vært innsendt til Den rettsmedisinske kommisjon, ble disse høsten 2000 oversendt kommisjonen. I tillegg fulgte professor Haugens erklæring av 24. mai 2000.

11.3.2 Avhør av Fritz Moen

Politiet avhørte 30. mai 2000 Fritz Moen på Conrad Svendsen Senter på Nordstrand.⁵ Utvalget hitseter følgende fra denne rapporten:

«På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han kunne huske om han og eventuelt når han hadde sagt til politiet at han hadde drept Torunn Finstad, svarte han at han bare svarte ja da politiet maste på ham om drapet. Videre forklarte vitnet at han tilsto på grunn av at han følte seg svak av at politiet maste på ham. Han sa aldri selv uoppfordret at han hadde drept Torunn, og han brukte selv aldri ordene «jeg drepte henne», men han bekreftet kun politiets spørsmål. Vitnet ble nervøs av alt maset fra politiet om drapet, og som de sa at han hadde gjort.

På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om hvem som hadde mast mest på ham av politifolkene, Stedje eller Hjertaas, svarte han at det var

sistnevnte Hjertaas. Døvetolk Sørforsli var grei, litt streng og rolig. Vitnet husket sistnevnte som en veldig god tolk, og han forsto alltid hva Sørforsli tolket.

På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han kunne huske om han kunne kommunisere med Hjertaas uten tolk, svarte han at han husket dette som svært vanskelig.

Han kunne huske situasjonen slik at han måtte si ja til det som Hjertaas spurte ham om, for å slippe mer mas som han oppfattet som en stor belastning. Det stadige maset følte vitnet som en trussel. Vitnet forklarte at ved flere tilfeller skrev Hjertaas noe annet enn det som vitnet hadde fortalt døvetolken Sørforsli. Sørforsli hadde tydeligvis forstått vitnet riktig, men Hjertaas skrev noe annet. Ved ett tilfelle nektet vitnet å underskrive avhøret av forannevnte grunn.

På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han ved noe tilfelle ble lokket av politiet til å tilstå drapet/drapene, svarte han at han følte det slik og at belønning for tilståelse, var å bli ferdig, d.v.s. å slippe mer mas.

...
På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han ble lært hva han skulle fortelle av politiet under avhørene, svarte han ja til det. Politiet fortalte ham gjennom døvetolk Sørforsli hvor klær ble kastet og hvordan. Han ble for eksempel lært at en sko ble kastet i elven. Det skjedde i stor grad på indirekte måte at han ikke direkte ble fortalt konkrete ting, men han forsto at politiet ikke var fornøyd med hans forklaring og han endret den av den grunn til politiet ble fornøyd.

På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han lærte noe om sakene gjennom avisene, svarte han benektende på det. Han hadde sett noen bilder, bl.a. et flyfoto av Stavnebrua, men det var politiet som lærte ham om hva som hadde skjedd. Som et eksempel på at politiet lærte vitnet, forklarte han at han i avhør forklarte om tre forskjellige steder hvor han hadde overfalt Torunn. Politiet hadde fortalt ham at det første stedet ikke stemte, og heller ikke det andre. Men da han forklarte seg om det tredje stedet, sa ikke politiet noe. Vitnet forsto da at det var «riktig» sted. Som et annet eksempel ville han nevne at politiet på tilsvarende måte lærte ham hvor flaggstangen sto i forhold til drapsstedet.

...
På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om hva han forstår av ordet «sannhet», svarte han på en måte som gjorde det vanskelig å forstå hva han legger i dette ordet/begrepet.

⁵ Mappe 38, dok. nr. 14.

På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han i «Sigridsaken» ble lært av politiet til å forklare seg på samme måte som i «Torunnsaken», svarte han at han ble lært om «snoren» og penger som han hadde mistet. Politiet lærte ham noe, men ikke alt. De maste også på samme måte, og da spesielt Hjertaas. Han følte masingen som ren plaging. Hjertaas slo også nå i bordet en eller to ganger i forbindelse med avhørene.»

Moen uttalte seg også om hvor mye av det som skjedde i retten, han hadde forstått. Denne delen av hans forklaring er gjengitt i punkt 2.3.2.3.2.

Til slutt i avhørsrapporten ble inntatt følgende:

«I forbindelse med opplesing av avhøret ville Tore Sandberg bemerke at det ikke ble protokollert at vitnet hadde forklart at han fikk lese aviser den tiden han satt varetektsfengslet på «Tunga». På spørsmål til vitnet, sa han at han leste aviser om Torunnsaken i ca. 2 uker, før politiet tok fra ham den muligheten.»

11.3.3 Avhør av politibetjent Sten Hjertaas

Politibetjent Sten Hjertaas overtok som avhørsleder 10. oktober 1977 og foretok de aller fleste avhørene av Fritz Moen. Hjertaas ble avhørt to ganger våren 2000.⁶

I det første avhøret forklarte han om kommunikasjonen mellom Fritz Moen og døvetolkene og ham selv:

«...På spørsmål sier vitnet at både Sørforsli og Wetlesen, etter hans mening, behersket døvespråket på en utmerket måte og vitnet er av den formening at de to ikke hadde problemer med kommunikasjonen med Fritz Moen.

...
Vitnet sier at også han selv hadde en god og direkte kommunikasjon med Fritz Moen. Moen forsto godt hva vitnet sa og Moen kunne også verbalt forklare seg på en slik måte at vitnet forsto ham.

Vitnet fikk etter hvert god erfaring i hvorledes han kunne snakke direkte med Moen. Han vil imidlertid presisere at tolkens funksjon ikke ble neglisjert fordi han selv kunne kommunisere med Moen. Under de første avhørene ble all kommunikasjon med Moen tolket. Etter hvert som vitnet fikk mer erfaring i kommunikasjonen med ham, ble døvetolkens funksjon mer kontrollerende. Tolkene hadde hele tiden et «våkent blikk» for nyanser i ordbruk, og de grep inn i situasjoner der ordbruk som etter deres mening var for vanskelig for Moen.»

Om Fritz Moens forståelse av begrepet «sannhet» forklarte Hjertaas:

«Vitnet sier han overfor Moen brukte spesiell terminologi. Han var bevisst i sitt ordvalg fordi Moen som døvstum ikke hadde samme forståelsen av enkelte ord. Som et eksempel på dette sier vitnet at han overfor Moen ikke brukte ordet tilståelse. Moen skjønnte ikke betydningen av et slikt ord. I stedet valgte vitnet å bruke ordet sannhet og at det som Moen fortalte måtte være sannhet. Ordvalget og den terminologien som ble benyttet var i samsvar med – og etter råd, fra døvetolken. På direkte spørsmål fra rapportskriver sier vitnet at der var helt klart for ham at Moen skjønnte betydningen av ordet sannhet.

...
Vitnet ble gjort kjent med gjenopptagelsen side 82⁷ hvor det hevdes at Moen hadde en oppfatning av at «Det som politiet sa, var sannhet i Fritz sine øyne». Vitnet har ikke en slik oppfatning. Han tilbrakte mange timer sammen med Moen og lærte etter hvert å forstå ham. Igjen vil vitnet presisere at det er Moen selv som har kommet med sin forklaring og at han på intet tidspunkt ble gitt detaljer om åstedet og hendelsen.

Vitnet vil avslutningsvis gi uttrykk for at Moen hele tiden var seg bevisst om det som han fortalte. Moen var hele tiden klar over at han hadde begått en svært alvorlig handling. Han var også klar over hvilke konsekvenser hans forklaring og handling måtte avstedkomme.

På direkte spørsmål fra rapportskriver sier vitnet at han verken i Sigrid-saken og Torunnsaken ... har vært i tvil om at Fritz Moen har gjort de handlingene han ble dømt for.»

Spesielt hva angår tilståelsens troverdighet, hitsettes følgende fra det første avhøret:

«På spørsmål sier vitnet at han etter hvert gjorde seg kjent med åstedet m.m., men hva som kom frem under åstedsgranskningen m.m. kjente han ikke til.

...
Gjennom avhørene av Moen, fortalte Moen detaljer fra hendelsen som vitnet ikke kjente til.

Moen ble pågrepet kort tid etter at Torunn ble funnet. Han hadde derfor ikke muligheten av å kunne tilegne seg detaljkunnskaper i en slik grad han etter hvert forklarte seg om.»⁸

⁶ Avhørt 15. mai og 6. juni 2000. Mappe 38, dok. nr. 02. Hjertaas ble senere avhørt 7. mai 2001.

⁷ BS' forklaring.

⁸ Sml. Sandberg 2001 side 46-50 som dokumenterer den adgang Moen hadde til aviser og hva som hadde stått i avisene.

I forhold til Moens påstand om at politiet utsatte ham for press og lærte ham hva han skulle si, uttalte Hjertaas bl.a.:

«Avhørene av Moen ble gjennomført på en svært så rolig og behersket måte... De gangene Moen ga uttrykk for at avhørene ble for lange og intensiteten for høy, ble avhørene avsluttet eller utsatt.»

I avhøret ble Hjertaas foreholdt følgende utsagn fra Fritz Moen:

«Vitnet ble gjort kjent med gjenopptagelsens side 24, hvor det påstås: *«Moen sier at politiet maste og maste og at han til slutt ble lei og skremt av at politiet sa han ville bli avhørt gang på gang i mange dager hvis han ikke tilsto. Han sier at politimannen Stein Hjertås (vitnet) skrek høyt til ham: ...Jeg bestemmer – jeg bestemmer... Moen sier at han til slutt følte seg hjelpeløs. Det var grusom. Politiet sa at de måtte bli ferdig med rapporten. De lokket meg. Jeg forsto det ikke...»* Videre sier Moen: *Moen sier han fant på og fortalte, men han sier at politiet lærte ham til å si hva som var riktig.»*

Avhørsrapporten gjengir Hjertaas' svar på dette slik:

«Vitnet sier at ovennevnte påstand er fullstendig feil. Hva angår det at Moen var blitt «lært» til å si hva som var riktig, viser han til det som han tidligere har forklart. Moen ble aldri «lagt ord i munn» og han ble aldri forelagt detaljer som han kunne forholde seg til.

Vitnet kjenner seg ikke igjen i avhørssituasjonen. Han har aldri foreholdt seg som nevnt overfor. Som han tidligere har forklart, la han vekt på å opptre behagelig og behersket. Han var innstilt på å vise tålmodighet. Vitnet legger imidlertid [til] at han kanskje har uttalt at «det er jeg som bestemmer». Slike uttrykk er imidlertid myntet opp mot relasjonen som henspiller seg på praktiske spørsmål og gjøremål.»

Politibetjent Hjertaas ble også foreholdt Fritz Moens utsagn om at politiet lærte ham hvordan hendelsene skjedde:

«Vitnet ble gjort kjent med påstander om at Moen ble «lært» hva han skulle forklare seg. At han av avhørslederen ble ledet inn på riktig vei og riktig hendelse – hvordan hendelsen skjedde etter politiets mening.

Vitnet sier at så ikke er tilfelle. Samtlige av Moens forklaringer er fri fortelling. Det er riktig at Moen nærmet seg hendelsen og åstedet «skritt for skritt» hvor han til slutt endte med en forklaring som stemte med de faktiske forhold. Etter vitnets oppfatning, var Moen redd for å komme til «sannhets erkjennelse».

Vitnet ble videre gjort kjent med påstander om at han eksempelvis fortalte Moen at det som han fortalte, ikke var riktig. Videre at vitnet ledet ham frem til riktig åsted ved å fortelle ham at stedet som han selv fortalte, ikke kunne stemme. Vitnet sier at dette ikke er riktig. Det er riktig at Moen fortalte om forskjellige steder. Vitnet mener at det protokollerte, viser at Moen hele tiden forklarte seg fritt og uten korreksjoner. Alle hans forklaringer er frie fortellinger hvor han skritt for skritt nærmet seg åstedet og hendelsen. Han ble aldri fortalt hvilke teorier politiet hadde gjort seg og hva åstedet hadde fortalt om hendelsen. Dette bestyrkes av det som han tidligere har forklart – at han selv som avhører heller ikke kjente til detaljer som Moen forklarte seg om, og som senere viste seg å stemme med det faktiske.»

I forbindelse med Moens forklaring om at læringsprosessen skjedde indirekte, og at han endret forklaring helt til han forsto at politiet ble tilfreds, forklarte Sten Hjertaas i det andre politiavhøret:

«Vitnet har tenkt mye på gjeldende sak, også etter at han avga sin forrige forklaring 15.05.00. Han ville først bemerke at med Fritz Moens forklaringer/tilståelser, har vitnet etter forannevnte avhør, tenkt mye på om Moen kunne blitt påvirket av noe eller noen til å beskrive sine detaljerte tilståelser. Til dette ville vitnet bemerke at det var to vesentlige forskjeller mellom tilståelsene for drapet på Sigrid og Torunn.

Tilståelsen om drapet på Sigrid stemte ikke helt med det som politiet antok var fremgangsmåte. Men etter Moens detaljerte forklaring, fant man ut at ugjerningen godt kunne skjedd slik som Moen forklarte i sin frie fortelling om hva som hadde skjedd. I henhold til tekniske funn, ble det mer samsvar mellom de spor og de tekniske funn som ble funnet på åstedet, i motsetning til den teori som politiet hadde omkring hendelsesforløp, før Moens forklaring. Vitnet ville også bemerke at det var politiets teknikere som hadde «laget» det sannsynlige hendelsesforløp. Videre mente vitnet at Moen selv ved rekonstruksjonen i bl.a. Klæbuvn. knyttet seg sterkt til saken og åstedet ved sin kunnskap om detaljer, slik de hadde vært da drapet fant sted, mot hvordan det så ut ved rekonstruksjonen.»

11.3.4 Avhør av Lyder Sørforsli

Utvalget hitsetter følgende fra avhøret av politibetjent Lyder Sørforsli,⁹ som fungerte som tolk ved

⁹ Avhørt 18. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 04.

politiavhørene høsten 1977, vedrørende kommunikasjonen med Fritz Moen under avhørene:

«På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om han mente at pb. S. Hjertaas kunne kommunisere verbalt med F. Moen uten at det var tolk tilstede, svarte vitnet at det skjedde ofte.

Han tolket avhør av sikt. Fritz Moen for flere tjenestemenn, pb. Hjertaas, pb. Aarthun, pfb. Stedje og andre som han ikke kunne huske konkret hvem. Ved flere avhør tolket han sammen med døveprest Wetlesen.

...
På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om han kunne huske om pb. Hjertaas tok nok hensyn til F. Moens eventuelle problemer med nyanser/detaljer, språklig sett, svarte vitnet at han var rimelig sikker på at F. Moen forsto alt han ble forelagt av spørsmål. Vitnet ble gjort kjent med det som pb. Hjertaas bemerket i sin egen forklaring vedrørende sistnevntes syn på hva Moen forsto omkring «sannhet» i motsetning til «tilståelse» og «erkjenne», samt at pb. Hjertaas alltid brukte ordet «sannhet» av denne grunn, svarte vitnet at han husket dette godt selv.

...
På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om han var sikker på om F. Moen kunne skille på drømmer/fantasier og virkelighet, svarte vitnet at han var og er sikker på at F. Moen hadde det helt klart for seg hva som var virkelighet.»

Sørforsli understreket at politiet verken brukte press eller lærte Fritz Moen hva han skulle si. Sørforsli forklarte at han ikke

«kunne huske om F. Moen ved noe tilfelle ble truet, skremt, lurt eller på annen måte forledet til å forklare seg mot sine egne ønsker eller komme med opplysninger i saken i strid med egne meninger. Han husker dog ett tilfelle hvor F. Moen begynte «å vingle» i sine forklaringer, og vitnet var da sikker på at F. Moen begynte å lyve. Vitnet ble sint, og han regnet med at F. Moen registrerte det, ut fra kroppspråk, samtidig som vitnet slo knyttneven i bordet og sa til F. Moen at nå måtte sistnevnte begynne å snakke sant igjen.»

For øvrig uttalte Sørforsli om Hjertaas:

«det største særkjenne på Hjertaas var at han alltid var svært rolig, tålmodig og saklig. Vitnet var helt sikker på at ved de avhørene som han tolket, slo Hjertaas aldri i bordet til F. Moen, ropte aldri mot ham eller truet ham på annen måte.»

Lyder Sørforsli ble også spurt om han kunne huske hvorvidt Moen på noen som helst måte ble ledet til å forklare seg som han gjorde. Til dette svarte Sørforsli bastant nei. Fritz Moen ble ifølge Sørforsli aldri gitt detaljer i saken før han avga forklaringer. Forklaringene som Sørforsli tolket, var etter hans oppfatning fri fortelling ut fra Moens hukommelse.

11.3.5 Avhør av andre polititjenestemenn

Også andre polititjenestemenn som avhørte Fritz Moen, uttrykte at de var sikre på at de forsto Moen og at Moen forsto dem. Dette gjaldt både politibetjent Sjur Aarthun¹⁰ og politiførstebetjent Eirik Stedje.¹¹ Sistnevnte forklarte at han som etterforskningsleder i Torunn-saken hadde innskjerpet overfor andre at ingen detaljer skulle formidles til Moen. Dette var for øvrig elementær kunnskap.

Eirik Stedje og Johan Klegseth¹² forklarte også at rekonstruksjonene i 1977-1978 ble utført slik at Moen ikke på noen måte skulle kunne ledes til de riktige steder. Begge forklarte at Moen under rekonstruksjonene påviste riktige steder, dog slik at Stedje mente å huske at Moen søkte litt ute på brinken før han påviste det sted hvor han hadde lagt Torunn.

Magnar Solberg¹³ forklarte at han hadde

«ansvaret for Sigrid-saken i tiden etter domfellelsen i Torunn-saken og frem til at Moen også ble dømt for Sigrid-saken. I løpet av denne perioden hadde vitnet mange kontakter med Fritz Moen. Både pr. tlf. og henting/fremstilling til avhør og andre mer personlige gjøremål som Moen måtte ønske. Det hendte flere ganger at Moen ringte vitnet, også privat. Vitnet kunne føre en kommunikasjon med Moen uten bistand av tolk – også pr. tlf.

...
På spørsmål om Moens oppfatning av og betydning av ordet sannhet, sier vitnet at det for ham fremsto slik at Moen hadde en konkret oppfatning av ordet. Moen hadde den samme oppfatning av sannhet som et hvert annet menneske.»

11.3.6 Sammenfatning av etterforskernes syn

Avhørsrapportene viste at polititjenestemennene:

- i. hevdet at det var uproblematisk å kommunisere med Fritz Moen ved bruk av døvetolk, og at

¹⁰ Avhørt 31. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 08.

¹¹ Avhørt 29. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 09.

¹² Avhørt 24. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 07.

¹³ Avhørt 23. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 05.

- tjenestemennene ofte også kunne kommunisere med Moen uten bruk av døvetolk.
- ii. avviste Fritz Moens utsagn om at han ble utsatt for press under avhørene og påpekte at Fritz Moen under avhørene forklarte seg fritt, og at han uten påtrykk kom med detaljerte tilståelser.
 - iii. hevdet at detaljene i Moens tilståelser stort sett stemte med sakens øvrige bevis.
 - iv. avviste at Fritz Moen ble ledet til riktige steder og svar under rekonstruksjonene, og fremholdt at Moen fritt og uten påtrykk viste det som hadde skjedd.

11.3.7 Avhør av EBØ

I tillegg avhørte politiet vitnet EBØ.¹⁴ Hun fortalte at hun i 1977, søndag to uker før drapet på Torunn Finstad, hadde opplevd at en mann om natten hadde forsøkt å klatre inn vinduet til hennes soveværelse. Hun skubbet ham tilbake, og han ble liggende på bakken utenfor. Mannen kom med noen rare strupelyder. Hun reagerte også på at mannen hadde store problemer med å komme seg opp, og at det virket som om mannen hadde skadet den ene armen. Da mannen senere rygget vekk fra vinduet, kunne hun huske at den ene armen «slang langs siden».

Hun fortalte om episoden dagen etter til sin far. Under rettssaken mot Fritz Moen hadde vitnets far tatt henne med til Tinghuset. EBØ skulle da ha gjenkjent Moen, uten at hun på tidspunktet for avhøret kunne huske dette. Hun skulle også ha fått et nervøst sammenbrudd, og hennes far skulle ha tatt henne med ut av bygningen. Øverland kunne i ettertid heller ikke huske dette, men hennes far hadde fortalt henne om hendelsen.

Foranledningen til vitneavhøret skal ha vært at faren til EBØ tok kontakt med politiet i 1999, da han var blitt kjent med at Fritz Moen ville forsøke å få straffesakene sine gjenopptatt.¹⁵

11.3.8 Avhør av LJA

I begynnelsen av mars 2001 kontaktet vitnet LJA¹⁶ politiet fordi hun hadde opplysninger om Fritz Moen. Hun fortalte at hun i 1977 bodde på hybelhuset i Valøyslyngen, der Moen også bodde. Drapet på Sigrid Heggheim var ofte et samtaletema blant beboerne. Ved en anledning da flere var sammen, skulle Moen ha pekt på seg selv og sagt: «Det er jeg som har drept a Sigrid.»

¹⁴ Avhørt 29. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 12.

¹⁵ Jf. politiadjutant Nordbergs innstilling 21. juli 2000.

¹⁶ Avhørt 22. mars 2001. Mappe 38, dok. nr. 63.

11.3.9 Avhør av Tore Sandbergs vitner, herunder AH og JEH

Politiet avhørte bl.a. AH og JEH, Anne Regine Føreland og BJS.¹⁷

AH og JEH¹⁸ forklarte begge at det stedet hvor de i 1976 hadde hørt stemmer (ca. 20-25 meter før broen), under rekonstruksjon med Tore Sandberg ble trukket atskillig lengre vestover, anslagsvis 80-85 meter. For øvrig uttalte JEH at han ikke kunne utelukke at stemmene han i sin tid hadde hørt, hadde kommet fra den andre siden av elven.

Anne Regine Føreland¹⁹ gjentok i hovedtrekk den samme kritikk mot saksbehandlingen i lagmannsretten i Sigrid-saken som hun hadde fremholdt overfor Tore Sandberg i 1999. Hun presiserte likevel at den oppfatning hun hadde formidlet til Tore Sandberg om at Moen var blitt utsatt for press i *politiavhør*, alene skrev seg fra opplysninger hun hadde fått av Moen selv. Selv hadde hun ikke forutsetning for å mene noe om dette. Føreland opprettholdt derimot sin oppfatning av at Moen ble utsatt for press under hovedforhandlingen i lagmannsretten.

11.3.10 Avhør av tidligere statsadvokat Olaf Jakhelln

Daværende lagdommer, tidligere statsadvokat, Olaf Jakhelln²⁰ forklarte at han ikke hadde noen grunn til å tvile på at Moen forsto det som foregikk under hovedforhandlingen. Jakhelln var derfor uforstående til de påstander som døvepsykiater Føreland hadde fremsatt om at tempoet var for høyt under Sigrid-saken. Han kunne heller ikke huske at lagmann Karl Solberg hadde truet Føreland med utvisning fra rettssalen. Olaf Jakhelln mente at en slik hendelse ville ha vært så oppsiktsvekkende at han ville ha husket dette.

11.3.11 Vitner til støtte for at Sigrid ble drept søndag kveld

Politiet tok nye avhør av tre personer som hadde vært til stede under vorspielet lørdag 4. september 1976 sammen med Sigrid. Dette var TeS,²¹ BSS²² og MAa.²³ De tre forklarte at de var sikre på at Sigrid om kvelden 4. september hadde *raggsokker* og *seilerstøvler*, noe som ikke samsvarte med de

¹⁷ Sistnevnte ble avhørt 7. august 2000 og fastholdt forklaringen avgitt til Tore Sandberg, jf. Mappe 38, dok. nr. 25.

¹⁸ Avhørt 7. juni 2000. Mappe 38, dok. nr. 10 og 11.

¹⁹ Avhørt 13. juni 2000. Mappe 38, dok. nr. 13.

²⁰ Avhørt 6. november 2000. Mappe 38, dok. nr. 42.

²¹ Avhørt 16. og 17. juli 2000. Mappe 38, dok. nr. 19 og 22.

²² Avhørt 17. juli 2000. Mappe 38, dok. nr. 23.

²³ Avhørt 17. juli 2000. Mappe 38, dok. nr. 24.

tekniske funn. Da Sigrid ble drept, hadde hun bomullsocker og joggesko.

Politibetjent Kjell Reitan²⁴ forklarte at da politiet pakket ned Sigrids eiendeler fra hennes hybel, fant man bl.a. raggsocker og seilerstøvler.

Reitan fortalte dessuten at da gresset på åstedet i Sigrid-saken høsten 1976 ble slått av tre kommunearbeidere og under påsyn av polititeknikere,

«uttalte en av arbeiderne som bor i like i nærheten av åstedet at han hadde hørt skrik som stakk seg ut fra vanlig helgauro gjeldende søndagskveld. Sistnevnte vitne ble ikke avhørt av den grunn at søndags kveld ble betraktet som uinteressant tidspunkt.»

11.4 Uttalelse/innstilling fra politi og påtalemyndighet august 2000

11.4.1 Innledning

Etter at politiet hadde gjennomgått begjæringen om gjenopptagelse og foretatt ny etterforskning,²⁵ fant påtalemyndigheten ikke grunn til å innstille på gjenopptagelse.²⁶ Påtalemyndighetens redegjørelse gikk i hovedsak ut på å dokumentere at de bevis som var fremlagt av Tore Sandberg, også ble fremlagt for lagmannsretten i henholdsvis 1978 og 1981, og at eventuelle «nye» bevis måtte anses som perifere og ikke egnet til å føre til frifinnelse. Ned-enfor gjengir utvalget et konsentrat av påtalemyndighetens anførsler.

11.4.2 Anførsler i Torunn-saken

11.4.2.1 Fritz Moen hadde ikke alibi

Det ble bestridt at Moen hadde alibi på gjernings-tidspunktet. Politiet viste til vitneobservasjoner av Fritz Moen på hybelhuset fra den aktuelle kvelden/natten. Disse var noe forskjellige og viste tids-angivelser fra kl. 00.30 til 02.00. Det ble dessuten anført at Moen kunne ha utført drapet, selv om man la til grunn det siste av de nevnte tidspunkter.

11.4.2.2 Vitneobservasjoner på gjerningsstedet ikke uforenlige med dommen

Politiet fant GØ's forklaring om et skrik fra elvekanten forenlig med at AS og JEH hørte en rolig kvinnestemme i samtale med en annen person.

²⁴ Avhørt 24. mai 2000. Mappe 38, dok. nr. 06.

²⁵ Innstilling fra politiadjutant Thomas Nordberg av 21. juli 2000.

²⁶ Innstilling/uttalelse fra førstestatsadvokat Jan H. Dahle av 30. august 2000.

Man viste her til de nye avhør av AH og JEH hvor det fremkom at begge var:

«kritiske til Sandbergs fremgangsmåte i hans «avhør» av dem ... De hevder han har unnlatt å dokumentere bl.a. uenighet om observasjons-åsted ... De anslo dette til å være ca 25 meter fra brua, mens rekonstruksjonen med Sandberg ble gjort ca 100 meter fra brua.»

At Frostating lagmannsrett la til grunn at Torunn ble slått bevisstløs oppe på stien, behøvde etter politiets syn ikke bety at det var utelukket at Torunn kunne ha skreket nede ved elvekanten. Hun kunne ha vært delvis bevisstløs og klart å presse fram et skrik.

Førstestatsadvokat Dahle bemerket at det var store muligheter for at GØ hadde hørt Torunn, men sikkert var det ikke; det kunne være skrik fra andre. Vitnet JEH hadde i nytt avhør forklart at han ikke kunne utelukke at stemmene han hadde hørt, kom fra den andre siden av elven. Dahle anførte i tillegg:

«Hvis vi legger til grunn at det var Torunns skrik GØ hørte, er det overveiende sannsynlig at skriket kom etter at Torunn var skjøvet utenfor skråningen og etter at Moen hadde gått via stien til bueskytterbanen og mot det sted hvor Torunn var blitt liggende, eventuelt begynt å dra henne i retning elven. Vitnene JEH/AS må derfor ha vært på høyde med gjerningsstedet når Moen befinner seg ved elven. AS/JEH har hørt et «kvin» og stemmer fra området ved elven «på Byåsen-siden». Det er vanskelig å ha noen formening om hva ekteparet har hørt. Kan det være fra andre personer i nærheten av området? ... Eller kunne det vært Torunns stemme som JEH hørte? JEH mener at han hørte en mannsstemme og enkelte ord, noe AS ikke hørte.»

Førstestatsadvokat Dahle bemerket også at gjenopptagelsesbegjæringen la inn en god del forutsetninger som var basert på usikre tidsangivelser fra vitner. Det var ikke sikkert at vitner som var nevnt, faktisk hadde observert Torunn. Drosjesjåfør TS' vitneobservasjon ble nevnt som et eksempel på en usikker vitneobservasjon, mens ekteparet TEIW og BW's observasjon ble ansett som noe mer sikker.

11.4.3 Anførsler i Sigrid-saken

11.4.3.1 Drapstidspunktet

Påtalemyndigheten anførte de tidligere kjente bevis til støtte for at Sigrid ble drept om kvelden

søndag 5. september eller natt til mandag 6. september.

Man anførte bl.a. at Sigrid hadde vært hjemme og skiftet fottøy etter at hun var på Studentersamfundet. Til støtte for dette ble anført vitnet TeS' forklaring fra 1976. I tillegg viste påtalemyndigheten til nye avhør av TeS og to andre personer som hadde vært til stede under vorspielet. Alle forklarte at de var sikre på at Sigrid lørdag kveld hadde *raggsokker* og *seilerstøvler*.

Påtalemyndigheten erkjente på den annen side at dagboken representerte et nytt bevis, men man bestred at dagboken kunne vektlegges ved bevisvurderingen om drapstidspunktet. Sigrid kunne ha unnlatt å skrive dagbok angjeldende søndag.

Politijutnant Nordberg fremholdt at de aller fleste skrikobservasjonene ble tidfestet til kl. 02.00-02.15. På dette tidspunkt kunne Sigrid umulig ha kommet frem til Trondhjems Elektromotors bygning. Skrikene som var hørt, måtte ha kommet fra et annet menneske enn Sigrid.

Førstestatsadvokat Dahle knyttet denne kommentaren til anførselene om vitneobservasjonene av skrik og en mistenkelig bil:

«Begjæringen anfører at 25 vitneforklaringer sannsynliggjør sterkt at det på strekningen Klæbuveien v/Lerkendal stadion til drapsstedet, en strekning på flere kilometer, har skjedd en alvorlig forbrytelse natt til søndag 5. september 1976 etter ca. kl. 02.00-02.15. Flere av skrikene skal være nødskrisk fra en kvinne. I begjæringen tolkes dette sammen med andre momenter til at drapet av Sigrid Heggheim skjedde *natt til 5. september 1976*.

Påtalemyndigheten legger imidlertid til grunn at drapet skjedde *natt til mandag 6. september 1976* hvilket vil si at de nevnte skrik, etter påtalemyndighetens mening ikke har noen bevismessig betydning. Det er også å bemerke at vitner som har registrert skrik har avgitt sine vitneforklaringer etter at liket av Sigrid ble funnet.»

11.4.3.2 Sædfunnet

Påtalemyndigheten viste til prosektor Halldis Lies undersøkelser, spesielt erklæringen av 24. oktober 1977. Lie uttalte der at blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning, kan få feilaktige typeresultater ved at (1) forurensende bakterier inneholder blodtypesubstans, eller (2) bakterier bevirker nedbrytning (ødeleggelse) av tilstedeværende blodsubstans:

«Spørsmålet blir da om hvor stor sjansen er for at den påviste A-substans kan skyldes bakterier

og således ikke kan stamme fra den påviste sed.

I uttalelsen [fra Halldis Lie] sies følgende som en konklusjon: «I «Sigridsaken» er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Med andre ord kan det ikke utelukkes at seden funnet i Sigrids vagina er fra Fritz Moen. Dette spørsmålet ble ifølge pressen grundig behandlet i lagmannsretten.

...

Under etterforskningen i forbindelse med gjenopptagelsessaken har det ikke vært mulig å få nye opplysninger om ovennevnte problemstillinger.

Ovennevnte opplysninger var tema under behandlingen i lagmannsretten. Det foreligger ingen nye opplysninger.

For øvrig bemerkes at de biologiske spor som ble sikret i Sigrid-saken, ikke eksisterer lenger...»

11.4.4 Anførsler av betydning for begge saker

11.4.4.1 Fritz Moens fysiske handicap var ikke til hinder

Påtalemyndigheten viste til uttalelse av 30. mars 1978 fra spesialist i fysikalsk medisin I.H. Kleive ved Regionsykehuset i Trondheim. Kleive uttalte at Fritz Moens muskelkraft i venstre arm og hånd var meget god, og at Moen var generelt sterk. Kleive fremholdt at han ikke var i tvil om at Moen var i stand til å utføre ganske store fysiske prestasjoner.

For øvrig ble det vist til rekonstruksjonene i begge sakene og til kommentarer fra flere politietterforskere og behandlingsspersonell vedrørende Moens bruk av venstre hånd.

«Selve måten drapene på både Torunn og Sigrid ble begått, er forenlig med at drapene er begått av en person med en defekt arm, spesielt når vi ser på måten snor og klær er knyttet på. En person uten et slikt fysisk handicap ville sannsynligvis brukt hendene til å kvele med. For han ville det vært unødvendig å bruke spesielle knuter, snor og klesplagg.»

11.4.4.2 Modus operandi

«Påtalemyndigheten er av den oppfatning at det er betydelige likheter mellom Sigrid- og Torunn-drapet. Det viser stort sett samme

modus med hensyn til hvordan drapene er begått, spesielt med hensyn til selve drapsmåten, kvelning ved hjelp av knuter, snorer tilhørende klesplagg og ved hjelp av klesplagg, samt utstrakt vold mot hodet med antatt bevisstløshet til følge.

Moen har gjennom tidligere straffbare handlinger og sin atferd for øvrig vist en sterk seksuell fokusering.

Det vises også til vitneforklaring fra EBØ som ikke var kjent tidligere.»

11.4.4.3 Tilståelsene og avhørsituasjonen

Påtalemyndigheten gjennomgikk hovedtrekkene i Fritz Moens tilståelser i de to sakene og fremholdt at tilståelsene var troverdige. Til Fritz Moens anførsel om at han ble presset og lært av politiet hva han skulle svare, anførte Dahle:

«Moens forklaringer overfor politiet, de psykiatriske sakkyndige og lagmannsretten i Sigrid-saken er så konkret og så detaljert om handlingsutførelsen at det han forklarer seg om må være selvopplevet. Det er ikke grunnlag for å hevde at politiet har «lært» han hva han skal si eller at politiet har presset han til å tilstå. Det er heller ikke grunnlag for å hevde at han, under etterforskningen, på grunn av sine hørsel taleproblemer, har misforstått ord og begreper. Ved hvert eneste politiavhør har det vært døvetolk til stede. Lyder Sørforsli er den som har fungert som døvetolk ved de fleste avhørene.

Det er heller ikke grunnlag for å hevde at Moen har sin kunnskap om saken fra media, hvilket heller ikke hevdes av Moen. Det er en del utsagn fra Moens side som må betraktes som originalutsagn, d.v.s. utsagn som han eventuelt ikke har fra media eller andre forhold som bare gjerningsmannen kan kjenne til. Påtalemyndigheten har gjennomgått avisartikler fra før rettsbehandlingene i lagmannsretten, og mener at følgende forhold som Moen har forklart seg om er originalutsagn:

- at det var et erme rundt halsen
- at det var en knute på ermet
- at det var en knebel i munnen
- at knebelen var et erme
- at knebelen var stappet inn i munnen
- at liket lå på ryggen
- at det ene benet var bøyd i kneet og sto noe opp.»

Fra politiadjutant Nordbergs innstilling hitsettes i tillegg følgende:

«En vil særlig påpeke det faktum at Moen under Torunn-saken forklarte seg i høy grad

samsvarende med politiets konklusjoner ut ifra de faktiske funn. Men, det gjorde han *ikke* i Sigrid-saken. *Tvert imot*, han forklarte seg mot politiets konklusjoner vedr. drapstidspunkt, antatt hendelsesforløp m.m. Det var intet i veien for at det hendelsesforløp Moen forklarte var riktig, og at politiets teorier var feil. Moens forklaring er fullt forenelig med fakta fra åstedet. Det en skal merke seg er at politiet *umulig* kunne ha lært Moen hva han skulle si, tvert imot, Moen holdt på sitt, på tross av politiets konklusjoner.

(Hvorfor skulle Moen forklare seg for å «tekke» politiet i Torunn-saken og ikke i Sigrid-saken?)»

11.4.4.4 Kommunikasjonen med Fritz Moen. Begrepet sannhet

Påtalemyndigheten bestred at tilståelsene var fremkommet som et resultat av kommunikasjonsproblemer, eller at Fritz Moen hadde manglende språkforståelse. Det ble vist til nye vitneforklaringer av politibetjentene Sten Hjertaas og Lyder Sørforsli. Også andre polititjenestemenn som avhørte Fritz Moen, uttrykte at de var sikre på at de forsto Moen, og at Moen forsto dem. Dette gjaldt f.eks. både Sjur Aarhun og Eirik Stedje. Alle etterforskerne var også sikre på at Fritz Moen forsto begrepet «sannhet» på samme måte som folk flest.

11.4.5 Påtalemyndighetens konklusjon

På grunnlag av ovenstående konkluderte påtalemyndigheten med at det ikke var fremkommet nye bevis som kunne være egnet til frifinnelse, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3 – og at det heller ikke forelå «andre særlige grunner» til at sakene skulle kunne gjenopptas etter § 392 annet ledd.

11.5 Overføring av saken til Hålogaland lagmannsrett

Tidligere statsadvokat, i dag lagmann, Olaf Jakhellin i Frostating lagmannsrett ble ansett som et sentralt vitne ved gjenopptagelse av dommen i Sigrid-saken. På grunn av dette besluttet Frostating lagmannsrett med hjemmel i domstoloven § 38 å overføre begge sakene til Hålogaland lagmannsrett.²⁷

²⁷ Beslutning av 20. november 2000. Mappe 38, dok. nr. 46.

11.6 Ytterligere saksforberedelse

11.6.1 Tore Sandbergs tilleggsrapport om politiets etterforskning i år 2000

Politiets etterforskningsskritt i år 2000 førte til at Tore Sandberg utarbeidet en rapport datert 16. mars 2001. Her gjennomgikk han den etterforskning som var foretatt i forbindelse med gjenopptagelsesbegjæringene. I rapporten ble politiets opprinnelige etterforskningsdokumenter fra 1977 til 1980 sammenholdt med de opplysninger som de tidligere etterforskerne ga i år 2000. Etter en slik dokumentasjon konkluderte Tore Sandberg med at:

- «– Det ikke er riktig at Fritz Moen ikke ble utsatt for press under avhør – men at dette ble erkjent av polititjenestemenn selv i rettsmøte
- Det ikke er riktig at Fritz Moen forklarte seg fritt og uten påtrykk – men at det i rettsmøte ble erkjent at polititjenestemenn sa til Moen at han løy når tjenestemennene ikke var fornøyd med Moens svar
- Det ikke er riktig at detaljene i Moens tilståelser stort sett stemmer med sakenes øvrige bevis
- Det ikke er riktig at Fritz Moen under rekonstruksjonene beveget seg rett til og utpekte riktig overfallssted og riktig drapsåsted
- Tjenestemennene er lite konkrete når de hevder at detaljene i Fritz Moens forklaringer og rekonstruksjoner stemmer med sakens øvrige bevis
- De detaljopplysninger om sakenes bevis som tjenestemennene henviser til – og påberoper som bevis for at Moens tilståelser/rekonstruksjoner viser at han er gjerningsmannen – er i stor utstrekning faktisk uriktige
- Slike feil/erindringsforskyvninger konsekvent går i Fritz Moens disfavør
- De som har avhørt polititjenestemennene, unnlater konsekvent å konfrontere polititjenestemennene med at de forklarer seg objektivt sett uriktig.»²⁸

I tilleggsrapporten²⁹ ble det også vist til at vitnet JRT ikke forklarte seg for Frostating lagmannsrett selv om JRT ble avhørt av politiet 6. oktober 1977.

JRT forklarte til politiet 6. oktober 1977 at han tirsdag 4. oktober hadde sett en mann på stien ved Stavnebrua. Mannen sto og støttet seg til rekkverket, og han kastet opp. Mannen hadde lys stemme

og snakket trønderdialekt. I politidokumentene ble denne rapporten plassert som et 0-dokument. I egenrapport av 10. oktober 1977 fra politibetjent Rolf R. Schrøen ble det opplyst at JRT hadde identifisert Fritz Moen som den mannen han hadde sett ved Stavnebrua.

JRT ble avhørt av Tore Sandberg 21. august 2000. JRT benektet da å ha gjenkjent Fritz Moen slik Schrøens egenrapport anga. Av Adresseavisen 24. mai 1978 fremgikk det at Schrøen, som vitne i Frostating lagmannsrett, hadde forklart at JRT hadde foretatt en sikker identifikasjon av Fritz Moen. For lagmannsretten fremsto det, på grunnlag av Schrøens forklaring, som om politiet hadde hatt god grunn til å gå til pågrepelse av Moen. Dette var et av de få momenter utenom tilståelsen som talte mot Fritz Moen. Dette viste seg nå ifølge Sandberg ikke å være riktig.

I tilleggsrapporten var Tore Sandberg særlig kritisk til de etterforskningsskritt politiet hadde iverksatt om Sigrids fottøy på vorspielet 4. september 1976. Sandberg viste til at vitnet BSS var søster til statsadvokat BøS, tidligere kollega av førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle. Sandberg antydde at de nye vitneutsagn måtte ses i en slik sammenheng.³⁰ Han uttalte også at politiet i Trondheim hadde påvirket vitnet LM til å endre sin forklaring fra 1976.³¹

LM leiet hybel i samme hus som Sigrid Heggheim og hadde forklart til politiet 15. september 1976 at Sigrid hadde på seg joggesko da de to reiste med buss mot Trondheim sentrum tidlig om kvelden lørdag 4. september. Under avhør 7. februar 2001 ble hun av politiet foreholdt at andre mente at Sigrid hadde hatt seilerstøvler. LM uttalte da at hun kunne ha husket feil i 1976.³²

Tore Sandberg oversendte også et tilleggskriv datert 18. desember 2000 hvor det bl.a. var vedlagt et uregistrert dokument som viste at politiet under etterforskningen i Sigrid-saken tok blod- og spyttprøver av ca. 30 personer. En rekke av disse hadde blodtype A utskiller.

11.6.2 Overlege Anne Svarstads erklæring

Tore Sandbergs nye rapport ble oversendt lagmannsretten 19. mars 2001 sammen med sakkynndig erklæring fra overlege Anne Svarstad, Ullevål sykehus.³³

Overlege Svarstads erklæring ble påberopt som nytt bevis i saken. Etter å ha gjennomgått

²⁸ Sandberg 2001 side 5 og 6.

²⁹ Se Sandberg 2001 avsnitt 6.1.

³⁰ Se Sandberg 2001 avsnitt 14.5.2.

³¹ Se Sandberg 2001 avsnitt 14.5.3.

³² Mappe 38, dok. nr. 54.

³³ Datert 13. mars 2001. Mappe 42, dok. nr. 71.

obduksjonsrapporten fra 1976, beskrev overlege Svarstad skadene i Sigrids genitalia som «omfattende og betydelige». Hun konkluderte videre:

«De funn som er beskrevet i avdødes vagina er lite forenlig med at offeret, her avdøde Sigrid Heggheim har hatt frivillig seksuell aktivitet, samleie og at det har forårsaket skadene. Ut i fra skadens lokalisering, størrelse og omfang, tilstedeværelse av blod samt spermier i vaginalsekret er det stor sannsynlighet at et seksuelt overgrep, voldtekt har funnet sted.»

I Svarstads rapport ble det videre opplyst at skader på offerets genitalia kun fremkommer i et mindretall av voldtektssakene. I litteraturen er andelen angitt til mellom 5 og 25 %. Ved Voldtektsmottaket ble det i år 2000 rapportert skader i 11,2 % av sakene. Kun i to av 222 saker fra det samme året ble det ifølge Svarstad funnet tilnærmedesvis så store skader som på Sigrid Heggheim.

Den rettsmedisinske kommisjon ga uttalelse til erklæringen:

«Den rettsmedisinske kommisjon, Alminnelig gruppe ved overnevnte, har behandlet denne sakkyndigrapporten uten å finne grunnlag for bemerkninger. Kommisjonens spesialsakkyndige medlem Ormstad har for egen del gjort følgende sakkyndige bedømmelse som det synes rimelig å sitere: «Er enig i at de beskrevne skadene i ytre kjønnsorganer er av et slikt omfang at de ikke med rimelighet kan antas å ha oppstått ved frivillig samleie. Forekomsten av blødning i området taler for at skadene har oppstått før dødens inntreden og før sirkulasjonsopphør.»³⁴

11.6.3 Tilleggsuttalelse fra politi og påtalemyndighet i april/mai 2001

Trondheim politidistrikt utarbeidet en kommentar til Tore Sandbergs tilleggsrapport og dens medfølgende støtteskriv fra advokat Elden.³⁵ Trondheim statsadvokatembeter ved førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle fremsatte dernest en uttalelse om det samme.³⁶

Mot påstanden om at flere av de tidligere etterforskerne hadde forklart seg usant, fremholdt statsadvokat Dahle at eventuelle uoverensstemmelser kunne forklares med den lange tid som var gått siden sakene ble etterforsket og fikk sin rettslige avgjørelse.

Vedrørende det nye beviset om seilerstøvler, avviste påtalemyndigheten bestemt at det forelå en

sammenheng mellom vitnet BSS, statsadvokat BøS og førstestatsadvokat Jan H. Dahle. Beviset var kommet i stand etter at politiet i Trondheim hadde kontaktet TeS. Videre avviste politiet at det hadde skjedd en utilbørlig påvirkning av vitnet LM.

Som nevnt oversendte påtalemyndigheten høsten 2000 flere sakkyndige rapporter fra 1977 og 1978 til Den rettsmedisinske kommisjon. I tillegg ble professor Haugens rapport av 24. mai 2000 oversendt. Ved kommisjonens svar var det vedlagt en uttalelse fra avdelingsleder dr. med. Niels Morling.³⁷ Morling sluttet seg til prosektor Halldis Lies uttalelse av 1977 om bakteriell påvirkning. I tillegg uttalte han:

«Det kan imidlertid ikke helt udelukkes at dele eller alt det biologiske materiale hidhører fra Fritz Moen, men i så fald må der være skæet en sjældent forekommende bakteriell forurening, nedbrydning eller omdannelse af blodtypesubstansen i det biologiske materiale.

Resultaterne af de rettsgenetiske undersøgelser vægter således imod, at sæden kommer fra Fritz Moen.»³⁸

Førstestatsadvokat Dahles syn var at uttalelsen fra Morling samsvarte med prosektor Halldis Lies uttalelse om bakteriell påvirkning. Videre fremholdt Dahle:

«På bakgrunn av at lagmannen i sin rettsbelæring ga uttrykk for tvil om sed-funnene stammet fra Fritz Moen er Morlings uttalelse neppe noe nytt bevis som er egnet til frifinnelse av Moen.

Lagmannen stilte i sin rettsbelæring spørsmålet om Sigrid kunne hatt samleie med «en gammelkjæreste» ... på søndag, jfr. aktors notat fra lagmannens rettsbelæring s. 113. Dette er et hypotetisk spørsmål. Påtalemyndigheten kan ikke se at det er noen holdepunkter i saksdokumentene for at Sigrid hadde samleie med noen «gammelkjæreste».

Påtalemyndigheten har forstått forsvarernes anførsler slik at dersom Sigrid har vært utsatt for fullbyrdet voldtekt må det være en annen gjerningsmann enn Moen. Er det utelukket at Moen har begått en fullbyrdet voldtekt mot Sigrid mens hun ennå var i live?

Påtalemyndigheten kan ikke se at uttalelsene om sed-funnene eller om eventuelt samleie med andre, er relevante nye opplysninger av betydning for gjenopptagelsesspørsmålet.»³⁹

³⁴ Uttalelse av 7. mars 2001. Mappe 42, dok. nr. 90.

³⁵ Datert 17. april 2001. Mappe 42, dok. nr. 75.

³⁶ Datert 7. mai 2001. Mappe 42, dok. nr. 82.

³⁷ Datert 3. mars 2001. Mappe 42, dok. nr. 72.

³⁸ Mappe 42, dok. nr. 72.

³⁹ Mappe 42, dok. nr. 82.

11.7 Spørsmålet om oppnevning av sakkyndige på falske tilståelser

En vesentlig anførsel i begjæringen om gjenopptagelse var at Fritz Moens tilståelser var falske. Til å vurdere om man sto overfor falske tilståelser, begjærte advokatfirma Elden den 19. mars 2001 oppnevnt som sakkyndig Gisli H. Gudjonsson og dersom det var ønskelig med to sakkyndige, også James A.C. MacKeith.

Påtalemyndigheten hadde først ingen innvendinger mot at det ble oppnevnt sakkyndige til å vurdere Fritz Moens tilståelser. Men man mente at det var tilstrekkelig med *en* sakkyndig. Som eventuelt andre sakkyndig ble foreslått den svenske psykiater Ulf Åsgård.

Kort tid etter endret påtalemyndigheten syn⁴⁰ og motsatte seg oppnevning av sakkyndige. Hovedbegrunnelsen var at en sakkyndig vurdering av tilståelsene ville gripe inn i domstolens eksklusive vurdering og avgjørelse av skyldspørsmålet. Subsidiært foreslo påtalemyndigheten at Ulf Åsgård skulle oppnevnes i stedet for Gudjonsson.

Hålogaland lagmannsrett besluttet at slike sakkyndige ikke skulle oppnevnes. Lagmannsretten besluttet videre at det skulle avholdes muntlige forhandlinger om saken.

11.8 Behandlingen ved Hålogaland lagmannsrett

11.8.1 Den muntlige forhandlingen

Muntlig forhandling ble avholdt i Tromsø 17. til 21. desember 2001. Retten var sammensatt av lagmann Dag Nafstad (formann) og lagdommerne Bjørnar Stokkan og Kjell Martin Haug.

Som aktor møtte førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle. I tillegg møtte som aktors bisitter politiadjutant Nordberg og, etter å ha avgitt vitneprov, Hans Vikhals. Som forsvarer møtte advokatene Jan F. Glent og Kristin Barth-Larsen. Gry A. Åland og Cathrine Nilsen ble oppnevnt som tolker.

Etter innledningsforedragene ble Fritz Moen, Tore Sandberg, Olav A. Haugen, Randi Thelle og Hans Vikhals avhørt.

Det ble gjort lyd- og bildeopptak av Fritz Moens forklaring, slik at tolkene hadde mulighet til å kvalitetssikre tolkingen.

Moen kom under sin forklaring 17. desember ganske tidlig inn på Sigrid-saken. Han fortalte om sin tur til Selbu lørdag 4. og søndag 5. september

1976. Da han fortsatte med å forklare seg om søndag 5. september 1976, oppfattet tolkene og domstolen først at Moen tilsto overfallet og drapet på Sigrid Heggheim enda en gang. Men ved gjennomgang av videoopptakene av forklaringen ble det oppdaget at man hadde tolket alvorlig feil. Feilen besto i at tolkene ikke hadde fanget opp at Moen *først* forklarte seg om noe selvopplevd, for *deretter* å forklare seg om det som skulle ha skjedd med Sigrid Heggheim. Misforståelsen ble oppklart da tolkerne la frem korrekt utskrift av Moens forklaring to dager etter.

Begge parters anførsler for Hålogaland lagmannsrett fremgår for øvrig av lagmannsrettens kjennelse, se *Vedlegg 3*.

11.8.2 Hålogaland lagmannsretts kjennelse

Hålogaland lagmannsrett avsa kjennelse 12. februar 2002. Begjæringene om gjenopptagelse ble ikke tatt til følge. Utvalget foretar i det følgende en kort gjennomgang av kjennelsen.

11.8.2.1 Om avhørssituasjon og språkforståelse

I premissene uttalte lagmannsretten innledningsvis at det ikke helt kunne utelukkes at politiet ved sin spørsmålsstilling i politiavhørene ga Moen grunnlag for visse slutninger vedrørende faktiske omstendigheter. Gjennomgående var det imidlertid lagmannsrettens inntrykk etter å ha gjennomgått avhørprotokollene at politiet hadde vært oppmerksom på problemstillingen og søkt å unngå å tilføre Fritz Moen opplysninger av faktisk karakter.

Lagmannsretten avviste at omstendigheter vedrørende Moens språkutvikling, herunder hans forståelse av abstrakte begreper, i seg selv var egnet til å rokke ved de forklaringene han hadde gitt i politiavhør eller for Frostating lagmannsrett under hovedforhandlingene i 1978 og 1981.

11.8.2.2 Om drapet på Torunn Finstad

Om kravet i straffeprosessloven § 391 nr. 3 til «nytt» bevis uttalte lagmannsretten vedrørende Torunn-saken at det var uklart hva vitnene AH og JEH eventuelt hørte, og hvorvidt det hadde sammenheng med drapet på Torunn. Deres forklaringer kunne verken isolert sett, eller i sammenheng med GØ's forklaringer og de beviser som for øvrig forelå for Frostating lagmannsrett, gi grunnlag for å frifinne Fritz Moen eller en rimelig mulighet for slik frifinnelse. Det var for øvrig ikke fremkommet nye omstendigheter eller nye bevis i gjenopptagelsessaken.

⁴⁰ Brev av 31. mai og 8. juni 2001. Mappe 42, dok. nr. 86 og 87.

Det forelå heller ikke særlige forhold som gjorde det meget tvilsomt om dommen var riktig, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd slik den lød frem til lovendring 11. juni 1993 nr. 80. Om man så bort fra Frostating lagmannsretts dom av 28. desember 1981 i Sigrid-saken, var det ikke fremkommet nye omstendigheter eller bevis av vesentlig betydning for vurdering av skyldspørsmålet etter hovedforhandlingen i 1978. Det var heller ikke i forbindelse med gjenopptagelsessaken reist problemstillinger av betydning for vurdering av skyldspørsmålet som ikke også var reist under hovedforhandlingen i 1978.

11.8.2.3 Om drapet på Sigrid Heggheim

Om kravet til «nytt» bevis uttalte lagmannsretten i Sigrid-saken at professor Olav A. Haugens erklæring av 24. mai 2000 ikke kunne anses som nytt bevis, og at erklæringen heller ikke stilte spørsmålet om Sigrid ble voldtatt før hun ble drept, i noen annen stilling enn det sto under hovedforhandlingen i 1981. Derimot anså lagmannsretten erklæringen fra overlege Svarstad som et «nytt bevis» i lovens forstand, men denne erklæringen stilte likevel ikke saken i noen annen bevismessig stilling.

«Etter lagmannsrettens oppfatning talte det bevismateriale som den gang forelå, derunder opplysningene om likets tilstand da det ble funnet, opplysningene om spermier i vaginalsekretet, skader på genitalia og opplysningene om blodrester på klærne, men ikke i underbenklærne, med styrke for at Sigrid ble voldtatt før hun ble drept, slik også politiet la til grunn i sin åstedsrapport og de rettsmedisinske sakkynndige la til grunn i obduksjonsrapporten. Erklæringen fra overlege Svarstad tilfører ikke saken noe kvalitativt nytt vedrørende dette spørsmålet.

...

Lagretten var på grunnlag av prosekutor Lies erklæring og forklaring kjent med at hverken Fritz Moen eller Sigrid hadde denne blodtypen, og at det, dersom Sigrid var voldtatt av Moen, måtte ha funnet sted en sjeldent forekommende bakteriell forurensning, nedbrytning eller omdanning av blodrestene. De erklæringer som er utferdiget i anledning gjenopptakelsessaken tilfører ikke saken noe nytt. De er på alle vesentlige punkter overensstemmende med de erklæringer som forelå under hovedforhandlingen og som forutsetningsvis er vurdert av lagretten ved avgjørelse av skyldspørsmålet. Lagmannsretten kan på den bakgrunn ikke se at de nye erklæringer, om de hadde foreligget for Frostating lagmannsrett, ville vært egnet til å lede til frifinnelse. Lagmannens spekulasjon i

rettsbelæringens uforpliktende bevisgjennomgang, kan ikke endre dette.

I lys av det bevismateriale som den gang forelå, og som med styrke talte for at Sigrid var blitt voldtatt, kan lagmannsretten heller ikke se at de forklaringer som er gitt i anledning gjenopptakelsessaken vedførende Sigrids forhold til gutter i sin alminnelighet og sannsynligheten for at hun skulle ha hatt et frivillig samleie før drapet, er egnet til å stille saken i noen annen stilling enn den da den ble behandlet av Frostating lagmannsrett.»

Lagmannsretten påpekte at både dagbokutskriften og forklaringen fra vitnet TH var nye bevis, men ingen av disse bevisene var alene eller sammen med de øvrige bevis egnet til å lede til frifinnelse.

Det forelå heller ikke særlige forhold som gjorde det tvilsomt om dommen var riktig. Lagmannsretten viste til at de problemstillinger som var reist i forbindelse med gjenopptagelsessaken, herunder spørsmålet om Sigrid ble voldtatt, betydningen av analyseresultatene fra Rettsmedisinsk institutt og spørsmålet om drapstidspunkt, var sentrale også da saken ble behandlet av Frostating lagmannsrett i 1981. Lagmannsretten mente at saken sto vesentlig i samme bevismessige stilling som i 1981.

11.8.2.4 Sammenhengen mellom sakene

På slutten av kjennelsen påpekte lagmannsretten at de to drapssakene var behandlet hver for seg, men at de påberopte nye bevis eller omstendigheter heller ikke samlet sett kunne lede til et annet resultat.

11.9 Saksgangen videre. Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse

Fritz Moen påkjærte lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Også mens saken sto for Kjæremålsutvalget, motsatte påtalemyndigheten seg gjenopptagelse.

Under saksforberedelsen fremla Moens advokat Jan F. Glent og John Christian Elden nye sakkynndige uttalelser av betydning for vurderingen av blodtypebeviset i Sigrid-saken. Utvalget har gjennomgått behandlingen av blodtypebeviset under gjenopptagelsesprosessen foran i punkt 8.3.4.5, og det henvises i sin helhet dit, særlig til punkt 8.3.4.5.3 flg. For øvrig sto saken i det vesentlige i samme stilling for Kjæremålsutvalget som for lagmannsretten.

Advokatfirmaet Elden begjærte videre oppnevnt politispesialist Asbjørn Rachlew som ny sakkyndig. Man ønsket at Rachlew skulle gi en generell redegjørelse for forskning og kunnskap i Norge og internasjonalt om falske tilståelser og utdypende informasjon om avhørsmetoder og faren for falske tilståelser. Kjæremålsutvalget fant ikke grunn til å foreta en slik oppnevning.

Høyesteretts kjæremålsutvalg avgjorde kjæremålet ved kjennelse 14. oktober 2003.⁴¹ Torunn-saken ble nektet gjenopptatt, mens begjæringen i Sigrid-saken førte frem.

I Sigrid-saken fant Kjæremålsutvalget under tvil at vilkårene for gjenopptagelse etter § 391 nr. 3 ikke var oppfylt, men at vilkårene etter § 392 annet ledd var til stede. Begrunnelsen for det siste var at det var mest sannsynlig at de biologiske spor (sæd og blod) som ble funnet på åstedet, ikke kunne tilbakeføres til Moen. Hvis da ikke de biologiske sporene stammet fra en annen enn gjerningsmannen – noe Kjæremålsutvalget fant svært lite sannsynlig – var det strafferettslige beviskravet ikke oppfylt for Moens vedkommende.

I Torunn-saken førte ikke påstanden om gjenopptagelse etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 frem. I forhold til § 392 annet ledd fant kjæremålsutvalget at Moens gjentatte tilståelser i saken samsvarte godt med åstedfunnene. Skulle saken bli gjenopptatt, måtte dette eventuelt skyldes «den tvil om tilståelsens troverdighet som kan ha oppstått ved at dommen i Heggheimsaken tillates gjenopptatt». I denne vurderingen la Kjæremålsutvalget vekt på at Moens forklaringer hadde utviklet seg forskjellig i de to sakene, at forskjellen mellom politiets funn og Moens forklaringer var mindre i Torunn-saken, og at Moens situasjon i 1980 var annerledes enn i 1977, ved at han i 1980 allerede var domfelt i Torunn-saken. Tilståelsen i Torunn-saken ble derfor ansett å ha større troverdighet, og kravet om gjenopptagelse førte ikke frem.

11.10 Forskuddsutbetaling av oppreisningserstatning

Advokat John Christian Elden anmodet våren 2004 om utbetaling av forskudd på oppreisningserstatning i størrelsesorden kr 1 000 000. Førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle ga støtte til en slik utbetaling. Det samme gjorde Riksadvokaten.⁴² Den 13.

⁴¹ Inntatt i Rt. 2003 side 1389 og *Vedlegg 4* her.

⁴² Se Dahles påtegningsark til Riksadvokaten datert 5. juli 2004 og Riksadvokatens brev til Justissekretariatene 22. juli 2004.

august 2004 traff Justissekretariatene vedtak om utbetaling av nevnte sum som forskuddsutbetaling til Fritz Moen.

11.11 Frifinnelse i Sigrid-saken oktober 2004

Den 28. januar 2004 tok Trøndelag statsadvokatembeter etter ordre fra Riksadvokaten ut tiltale mot Fritz Moen for drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim. Samtidig samtykket påtalemyndigheten i at det ble avsagt frifinnende dom uten hovedforhandling, jf. straffeprosessloven § 399 annet ledd.

Ved Borgarting lagmannsretts dom 7. oktober 2004 ble Fritz Moen frifunnet for drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim.

11.12 Torunn-saken for Gjenopptagelseskommisjonen

11.12.1 Fritz Moen begjærte på ny gjenopptagelse

Den 13. oktober 2004 begjærte Fritz Moen på ny gjenopptagelse av Torunn-saken – nå for Kommisjonen for gjenopptagelse av straffesaker. Det fremgikk at begjæringen var foreløpig, og at det i første omgang ble tatt sikte på å gi kommisjonen en oversikt over saken. Kommisjonen oppnevnte advokat John Christian Elden som Moens forsvarer, og Elden ble bedt om å utarbeide en endelig gjenopptagelsesbegjæring.

Den 23. februar 2005 begjærte advokat Elden oppnevnt den tyske politispesialisten Alexander Horn som sakkyndig. Formålet var å få en vurdering av sannsynligheten for at drapene på Sigrid Heggheim og Torunn Finstad ble begått av samme gjerningsmann. Kommisjonen opplyste at den ville ta stilling til spørsmålet om oppnevning når endelig begrunnelse for gjenopptagelsesbegjæringen forelå. Behandlingen i kommisjonen ble etter dette stilt i bero i påvente av den endelige begrunnelsen for begjæringen.

11.12.2 Fritz Moen døde 28. mars 2005

Fritz Moen avgikk ved døden 28. mars 2005. Moens bror uttrykte kort tid etter at han ønsket at behandlingen av gjenopptagelsessaken skulle fortsette.

11.12.3 TrH's tilståelse i desember 2005

TrH (født 1938) lå i desember 2005 på Namsos sykehus med langt fremskreden sykdom. Søndag 18. desember erkjente han overfor to sykepleiere å ha drept to kvinner i Trondheim på 1970-tallet. TrH nevnte navnene Sigrid og Torunn. Det samme gjorde han overfor en teamleder ved sykehuset.

I samtale med en prest dagen etter erkjente TrH drapene på ny. Han navnga kvinnene som Sigrid Finstad og Torunn Heggheim. Presten fant tilståelsen troverdig.

TrH ble samme dag oppsøkt av to betjenter fra Namsos politistasjon. En meget syk TrH skal ha fortalt at han hadde drept de to kvinnene. Om selve drapshandlingene ga TrH sparsomt med detaljer, han kunne ikke erindre mye. Han ga opplysninger om sin arbeidssituasjon som nordsjøarbeider i den aktuelle perioden, og at han drakk jevnt i sine frieperioder. TrH døde neste dag.

På bakgrunn av opplysningene han hadde gitt, ble han siktet etter straffeloven § 233. Gjenopptagelseskommisjonen kontaktet på dette tidspunkt politi og påtalemyndighet, og man besluttet at kommisjonen skulle forestå den videre etterforskning. Kommisjonen fikk etterforskningsbistand fra Kripos. Nedenfor gir utvalget en kort redegjørelse for deler av sluttrapporten fra etterforskningen:⁴³

Vitnet KAH hadde levd sammen med TrH i tre år frem til 1986 og fortalte at han hadde vært brutal mot henne. Han skulle bl.a. ha tatt strupetak på henne med begge hender da hun nektet ham samleie.

TrH skulle ha sagt til vitnet at han hadde mishandlet flere kvinnfolk, og fortalt om en spesiell kvinne som vitnet fant grunn til å tro at det hadde skjedd noe brutalt med. TrH nevnte imidlertid aldri navn, eller at han hadde drept noen. KAH hadde aldri snakket med ham om Sigrid- eller Torunn-saken.

KAH anmeldte i 1986 TrH for vold.⁴⁴ Mange av episodene var knyttet opp mot at siktede tiltvang seg sex, og bestod bl.a. av slag og forsøk på kvelning med en pute. Hun uttalte under etterforskningen at hun anså det «helt mulig» at TrH kunne være gjerningsmannen.

TrH var fra 1979 innlagt en rekke ganger på psykiatrisk sykehus. Angst og depresjoner var gjennomgående diagnosen, men behandlerne hadde ifølge journalene ikke klart å finne årsaken.

TrH hadde en gang fortalt til sin siste fastlege at han ble plaget av minner fra en båtulykke i tillegg til noe annet som han ikke hadde villet gå nærmere inn på. Ut over dette fortalte fastlegen at TrH var en mann av få ord.

Etterforskningen av TrH viste at han hadde blodtype A. Det lyktes ikke å få fastslått om han var utskiller eller ikke.

I sluttrapporten oppsummeres funnene. Til styrkelse av hans tilståelse nevnes bl.a.:

- at TrH ikke var i Nordsjøen da drapene fant sted
- at presten fant tilståelsen troverdig
- riktigheten av de få faktiske opplysninger TrH husket, herunder tidspunktene
- at TrH hadde vært beruset og på Studentersamfundet
- at han brukte ordene «kvalte» og «drepte»
- hans psykiske helse, med sammenbrudd i 1979
- at et vitne fortalte om en stor forandring i TrH's væremåte etter tidspunktet for det første drapet
- KAH's vitnemål
- TrH's blodtype
- markeringer i TrH's bibel av bestemte ord, så som «gjerningsmannen»
- opplysningen til TrH's fastlege om «noe mer».

Til svekkelse av tilståelsen nevnes at TrH i sin forklaring fortalte lite om hendelsene, og husket få detaljer.

Etterforskningen konkluderte med at man ikke kunne bevise at TrH var drapsmannen. Men man fant heller «ikke ... noe som tyder på det motsatte».

11.12.4 Øvrige undersøkelser. Tilleggsdokumentasjon fra Tore Sandberg

Kommisjonen foretok også enkelte undersøkelser på bakgrunn av det opprinnelige etterforskningsmaterialet i Sigrid- og Torunn-sakene i tillegg til det materialet som ble utarbeidet i forbindelse med gjenopptagelsesbegjæringen fra år 2000.

Tore Sandberg fremla dessuten en ny rapport datert 27. april 2006. Denne inneholdt tilleggsdokumentasjon til gjenopptagelsesbegjæringen.⁴⁵

11.12.5 Påtalemyndigheten ville ikke motsette seg gjenopptagelse

Den 29. mai 2006 innstilte Statsadvokaten i Trøndelag på at påtalemyndigheten ikke burde motsette seg gjenopptagelse, et standpunkt også Riksadvokaten den 13. juni 2006 konkluderte med.

⁴³ Sluttrapport 31. mars 2006 ved politioverbetjent Asbjørn Hansen. Mappe 44, dok. nr. 8.

⁴⁴ Anmeldelse 2. desember 1986, jf. Inntrøndelag politikammer sak nr. 4430/86.

⁴⁵ Sandberg 2006, inntatt i Mappe 44.

Riksadvokaten viste særlig til TrH's forklaring og de spesielle omstendighetene rundt denne og sluttet seg til den nærmere begrunnelse gitt av statsadvokaten.

11.12.6 Gjenopptagelse ble besluttet

Begjæringen ble behandlet og tatt til følge av Gjenopptagelseskommisjonen 15. juni 2006.⁴⁶ Kommisjonen viste til at det var fremkommet nye bevis, og at TrH's erkjennelser sammen med det øvrige bevismaterialet var egnet til å føre til frifinnelse, jf.

⁴⁶ Avgjørelsen er inntatt som *Vedlegg 5*.

straffeprosessloven § 391 nr. 3. Siden domfelte Fritz Moen var avgått ved døden, fulgte det av straffeprosessloven § 400 femte ledd at retten skulle avsi frifinnende dom uten hovedforhandling.

11.13 Fritz Moen ble frifunnet 24. august 2006

Ved Borgarting lagmannsretts dom av 24. august 2006 ble Fritz Moen frifunnet for drapet på Torunn Finstad.

Kapittel 12

Vurdering av politiets og påtalemyndighetens opptreden under gjenopptagelsesprosessen

12.1 Sammendrag

Granskningen av gjenopptagelsesprosessen omfatter politiets og påtalemyndighetens opptreden. Utvalget kommenterer også kort arbeidet til de sakkyndige og forsvarerne.

Gjenopptagelse til gunst for siktede etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 skulle skje når det ble opplyst om *en «ny omstendighet»* eller skaffet frem et *«nytt bevis» som syntes egnet til å føre til frifinnelse.*

Gjenopptagelse til gunst for siktede etter straffeprosessloven § 392 annet ledd skulle i Sigridsaken skje hvis det forelå *særlige forhold som gjorde det tvilsomt om dommen var riktig.* I forhold til Torunn-saken var kravet at det skulle være *meget tvilsomt* om dommen var riktig. Lovens krav var videre, og for begge sakenes vedkommende, at tungtveiende hensyn tilsa at siktedes skyld ble prøvd på ny.

Spørsmålet for utvalget har vært om politiet og påtalemyndigheten under gjenopptagelsesprosessen opptrådte i samsvar med de krav som må kunne stilles til objektiv og forsvarlig straffesaksbehandling.

Utvalget tar først stilling til påtalemyndighetens opptreden da den motsatte seg gjenopptagelse. Dette spørsmålet må ses i forhold til den dokumentasjon som forelå på de ulike stadier i prosessen.

Hensett til de strenge vilkår straffeprosessloven setter for gjenopptagelse, opptrådte påtalemyndigheten etter utvalgets syn forsvarlig da man motsatte seg gjenopptagelse både for lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg. Utvalget konstaterer at det skjedde en betydelig endring i bevisbildet da Torunn-saken sto for Gjenopptagelseskommisjonen, ved at en mann i desember 2005 tilsto begge drapene. Etter tilståelsen endret påtalemyndigheten standpunkt og gikk inn for at Torunn-saken skulle gjenopptas.

Påtalemyndigheten foretok ingen grundig gjennomgang av Frostating lagmannsretts behandling av blodtypebeviset i Sigridsaken.

Dette synes å ha hatt sammenheng med presentasjonen av anførselene i begjæringen om gjenopptagelse. Utvalget bemerker imidlertid at påtalemyndighetens anførsler burde ha vært klarere når det gjaldt betydningen av blodtypebeviset.

Utvalget stiller seg kritisk til deler av den etterforskning som politiet iverksatte i år 2000 ved at den ikke var tilstrekkelig objektiv. Et eksempel på dette er politiets etterforskning vedrørende Sigrid Heggheims fottøy om kvelden lørdag 4. september 1976.

12.2 Hva utvalget skal granske

Ifølge mandatet skal utvalget først og fremst granske om politiets og påtalemyndighetens opptreden under gjenopptagelsesprosessen var i samsvar med lovverket, og om avgjørelser som ble tatt, var forsvarlige. Videre kan utvalget uttale seg om andre aktører, men med unntak av domstolene. De aktuelle aktørene er da de sakkyndige og Moens forsvarere.

12.3 Rettslige rammer for gjenopptagelse

12.3.1 Om straffeprosessloven § 391 nr. 3

Gjenopptagelse til gunst for siktede kan etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 kreves når det opplyses om en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse, avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge.

Omstendigheter og bevis kan benyttes som grunnlag for gjenopptagelse selv om de har vært kjent for en part eller partene tidligere, og kanskje burde ha vært påberopt tidligere. Det avgjørende er at de *ikke ble påberopt.* Med «ny» og «nytt» mener loven med andre ord «ikke gjort kjent for den dømmende rett» under den aktuelle straffesaken, jf. bl.a. Rt. 1994 side 1149 (Liland) og Rt. 2001 side 1521 (Torgersen).

Nye forklaringer fra domfelte eller vitner som har forklart seg for den dømmende rett, anses normalt ikke som nye omstendigheter eller nye bevis som gir grunnlag for gjenopptagelse etter § 391 nr. 3, se f.eks. Rt. 2000 side 2142. Derimot vil nye sakkyndige erklæringer kunne anses som nye bevis, jf. Rt. 1994 side 1149 (Liland) og Rt. 2001 side 1521 (Torgersen). Dette gjelder selv om erklæringene ikke er basert på nytt materiale. Det typiske vil da være at bevismaterialet blir undersøkt ved hjelp av nye metoder eller analysert på bakgrunn av ny generell innsikt.

Vilkåret om at beviset eller omstendigheten skal «synes egnet til frifinnelse», tilsier at en rimelig mulighet er tilstrekkelig. Denne forståelsen følger også av praksis fra Høyesteretts kjæremålsutvalg, se f.eks. Rt. 2000 side 2142 og Rt. 2001 side 585.

I den sistnevnte kjennelsen uttalte kjæremålsutvalget dessuten om den nærmere vurderingen:

«Ved avgjørelsen av om gjenopptakelse skal tiltales, vil vurderingstemaet være hvilken betydning de nye omstendigheter eller bevis ville hatt, dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt. De må således ses i sammenheng med de øvrige omstendigheter og bevis som forelå for den dømmende rett.»

12.3.2 Om straffeprosessloven § 392 annet ledd

Av straffeprosessloven § 392 annet ledd følger at gjenopptagelse til gunst for siktede kan besluttes selv om vilkårene etter §§ 390 eller 391 ikke er oppfylt. Betingelsen er i dette tilfellet at særlige forhold gjør det tvilsomt¹ om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny. Tidligere var det et vilkår for gjenopptagelse etter denne bestemmelse, at særlige forhold gjorde det «meget tvilsomt» om dommen var riktig. Som nevnt fikk lovendringen virkning for vurderingen i Sigrid-saken, men ikke for Torunn-saken.

I juridisk litteratur er denne paragrafen kommentert av Bjerke og Keiserud side 1233, hvor det bl.a. uttales (henvisninger til rettspraksis er utelatt):

«Bestemmelsen er ment som en ytterste sikkerhetsventil, og det var lovgivers forutsetning at adgangen skal brukes med stor varsomhet, se bl.a. Innst. O. nr. 37 (1980-1981) s. 39. Etter endringen i 1993 er det fortsatt meningen at vilkårene for gjenopptakelse skal være strenge,

se Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) s. 63. Bestemmelsen forutsetter ikke som § 391 nr. 3 at det foreligger nye omstendigheter eller bevis, slik at også en eller flere saksbehandlingsfeil kan benyttes som grunnlag, likeledes en ny vurdering av bevisene, som må angå skyldspørsmålet, ikke bare straffutmålingen. Retten eller kommisjonen kan ved vurderingen se hen til arten og kvaliteten av de bevis eller den beviskjede som ligger til grunn for den angrepne dom, og det må foretas en samlet vurdering.»

I Rt. 1999 side 554 fremholdt Høyesterett betydningen av uttalelser i straffeprosesslovens opprinnelige forarbeider og forarbeidene til lovendringen i 1993. Førstvoterende uttrykte:

«Straffeprosesslovkomiteens sentrale utsagn om praktiseringen av bestemmelsen er uttalelsen [... om] at «Den foreslåtte sikkerhetsventil bør brukes med stor varsomhet. Dette har man i annet ledd søkt å gi uttrykk for ved å stille også det vilkår at «tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny».»

... Jeg viser også til at justiskomiteen i Innst. O nr 137 (1992-93) side 12-13 uttaler at «Komiteen er derfor, i likhet med departementet, av den oppfatning at det også etter den endring som nå foretas, bare i særlige tilfeller skal gis adgang til gjenopptakelse». Komiteen uttaler imidlertid deretter:

«Under henvisning til den meget restriktive praksis som har vært ført så langt, mener imidlertid komiteen at det er på sin plass med en viss oppmyking av adgangen til å kreve gjenopptakelse. Komiteen legger avgjørende vekt på at dersom det reises alvorlig tvil om en dom er korrekt, er det først og fremst av hensyn til den domfelte selv, men også av hensyn til rettssystemets troverdighet riktig at det gis adgang til ny overprøving. En mistanke om at noen kan ha blitt uskyldig dømt, er en så alvorlig belastning for tilliten til rettssystemet at det også fra rettsvesenets side kan være ønskelig å få en ny prøving av en sak.»»

Vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd vil noen ganger måtte ha karakter av overprøving av den tidligere domstols bevisvurdering. Bevistemaet blir likevel et noe annet: Frostating lagmannsrett måtte i 1978 og 1981 ta stilling til om det var *hevet over rimelig tvil at Moen var skyldig*. Spørsmålet i gjenopptagelsesprosessen var om det forelå *særlige forhold som gjorde dommene tvilsomme*.

I en gjenopptagelsessak skal man i ettertid vurdere et bevismateriale som i sin tid ble fremlagt umiddelbart for den dømmende rett. Dette må

¹ Etter endring ved lov 11. juni 1993 nr. 80.

man ta høyde for ved den nye vurderingen av bevisene, noe Høyesteretts kjæremålsutvalg understreket i Rt. 2001 side 1521 (Torgersen):

«Ved avgjørelsen av krav om gjenopptakelse etter § 391 nr. 3 og § 392 annet ledd er det av vesentlig betydning at når den dømmende rett har funnet at det ikke er rimelig tvil om tiltaltes skyld, er det skjedd på grunnlag av umiddelbar bevisførsel. Bevisførselen ved krav om gjenopptakelse er derimot middelbar eventuelt supplert med gransking og muntlige forhandlinger av begrenset karakter i forhold til forhandlingene for den dømmende rett. Bevisumiddelbarhet at den dømmende rett selv skal høre tiltalte og vitnene er et bærende prinsipp i straffeprosessen. Ved de forklaringer som avgis, og de tilføyelser, endringer og avklaringer som skjer gjennom eksaminasjon i retten, og ved det inntrykk som formidles gjennom den personlige opptreden i rettssalen, får den dømmende rett normalt et langt bedre grunnlag for å vurdere troverdigheten og holdbarheten av forklaringer enn man kan få ved lesing av dokumenter der forklaringene er nedtegnede.»

De hensyn som i sin alminnelighet tilsier at gjenopptakelsesretten viser varsomhet i overprøvingen av en avgjørelse truffet etter umiddelbar bevisførsel, forsterkes med tiden. Nye forklaringer vil gjennomgående preges av at erindringer svekkes og forskyves over tid, eller forklaringer lar seg ikke gjenta. Tekniske bevis vil kunne reduseres i verdi eller gå tapt.»

Om hvordan gjenopptagelsesdomstolen skal forholde seg til at saken som begjæres gjenopptatt, er avgjort av lagrette og dermed ikke begrunnet, sier Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2001 side 1521 (Torgersen):

«Av betydning er det også om den avgjørelse som søkes gjenopptatt, er begrunnet eller ikke. I saker med lagrette, der avgjørelsen av skyldspørsmålet ikke er begrunnet, lar det seg normalt vanskelig gjøre å si noe sikkert om hvorledes de enkelte bevis i sin tid ble vurdert av lagretten. Lagretten må forutsettes å ha bygget på en samlet vurdering av det bevismateriale som ble presentert. Og det vil i sin alminnelighet kunne antas at enkelte bevis har spilt en mer fremtredende rolle enn andre. Men utover dette må den domstol som tar stilling til gjenopptakelsesspørsmålet, vise tilbakeholdenhet med å forutsette hvorledes lagretten har vektlagt enkelte bevis i forhold til andre.»

I andre saker er det uttalt at det ikke til siktedes gunst kan legges vekt på at skyldspørsmålet er avgjort ved lagrette, se f.eks. Rt. 1999 side 554.

I Hålogaland lagmannsretts kjennelse 12. januar 2002 side 28² uttales det på bakgrunn av rettskildematerialet følgende om Torunn-saken og Sigrid-saken:

«Skyldspørsmålet ble i begge straffesakene avgjort av lagrette. Kjennelsene er ikke begrunnet. Det er derfor ikke mulig å fastslå hvordan de ulike bevis er vektlagt ved avgjørelsen av skyldspørsmålet. Imidlertid foreligger i begge saker et omfattende skriftlig materiale, herunder referat fra avhør av Moen, avhør av vitner, sakkyndige erklæringer, rapporter fra rekonstruksjoner mv. Dette materialet, sammenholdt med de opplysninger som fremkommer i rettsbøker, straffutmålingspremisser og, for straffesaken vedrørende drapet på Sigrid Heggheim sitt vedkommende, aktors notater fra forhandlingene gir etter lagmannsrettens oppfatning et godt bilde av det som fremkom under hovedforhandlingene. Også de saksdokumenter som er tilkommet i anledning gjenopptakelsessaken, herunder avhør av vitner og i en viss utstrekning avisartikler, bidrar til å kaste lys over det som fremkom ved behandling av straffesakene i Frostating lagmannsrett.»

Utvalget slutter seg til Hålogaland lagmannsretts beskrivelse og mener den gir et dekkende bilde av utgangspunktet for bevisvurderingen under gjenopptagelsesprosessen.

12.4 Politiets og påtalemyndighetens plikter når gjenopptagelse kreves

Under hele straffeprosessen har politiet og påtalemyndigheten en objektivitetsplikt, og da slik påtalemyndigheten har plikt til å bidra til at en sak etter straffeprosessens regler får et materielt riktig resultat. Dette gjelder også *etter* at en siktet er blitt domfelt.

Denne plikten reflekteres bl.a. i straffeprosessloven § 389 annet ledd jf. § 309. Her gis regelen om at påtalemyndigheten kan *anke til gunst for siktede*, tilsvarende anvendelse i forhold til å *kreve gjenopptagelse*. Dommens rettskraft eller siktedes død er ikke til hinder for et slikt krav.

Det er ellers klart at de øvrige regler som gjelder for politiets etterforskning, også gjelder under en gjenopptagelsesprosess, se f.eks. straffeprosessloven § 226 tredje ledd:

² Jf. punkt 11.8.2 og Vedlegg 3.

«Er en bestemt person mistenkt, skal etterforskningen søke å klarlegge både det som taler mot ham og det som taler til fordel for ham.»

Under en gjenopptagelsesprosess representerer politiet og påtalemyndigheten på den måten statens interesse i at strafferettspleien utføres på en forsvarlig måte.

Ofte begjæres gjenopptagelse lenge etter at vedkommende er blitt domfelt. I tilfellet Fritz Moen ble begjæringen om gjenopptagelse frem satt ca. 20 år etter domfellelsen. Etter så lang tid kan nye forklaringer preges av at erindringen svekkes og forskyves, eller forklaringer lar seg ikke gjenta fordi vitner er blitt borte. Tekniske og biologiske bevis vil kunne reduseres i verdi eller gå tapt.

Det er under en slik synsvinkel åpenbare betenkeligheter ved å ha en for lav terskel for å tillate gjenopptagelse. Den som med rette er blitt domfelt, vil da kunne frifinnes etter ny behandling i forbindelse med gjenopptagelse, fordi bevisbildet er svekket av den tiden som har gått. Samfunnets, fornærmedes og vitners interesse i at en dom, etter at de ordinære ankemuligheter er uttømt, skal være endelig og bindende, må også tillegges vekt.

Lovens bestemmelser om gjenopptagelse har tatt høyde for disse hensyn. Det er bare når det foreligger et tilstrekkelig grunnlag for å tro at en person er blitt dømt med urette, at påtalemyndigheten skal arbeide for at saken gjenopptas. Er imidlertid lovens vilkår for gjenopptagelse ikke oppfylt, har påtalemyndigheten *plikt til å motsette seg gjenopptagelse*.

Dersom lovens vilkår for gjenopptagelse først er oppfylt, skal det – ideelt sett – ikke være noe motsetningsforhold mellom forsvarer og aktor. Begge skal i så fall legge ned påstand om gjenopptagelse.

Men avgjørelsen av om det er grunnlag for gjenopptagelse, vil mange ganger bero på et skjønn. Man må etter utvalgets syn tillegge påtalemyndigheten en ganske vid skjønnsmargin, og det skal noe til før man kan betegne påtalemyndighetens standpunkt i et spørsmål av denne karakter som uforsvarlig.

Det følger av straffeprosessloven § 68 femte ledd og påtaleinstruksen 1985 § 27-4 at det hører under riksadvokaten å avgjøre hvorvidt påtalemyndigheten skal begjære gjenopptagelse. For det tilfelle at påtalemyndigheten motsetter seg en begjæring om gjenopptagelse, vil underordnet påtalemyndighet kunne behandle saken. Men selv om statsadvokaten har kompetanse til å motsette seg gjenopptagelse, antar utvalget at han i særlige tilfeller kan ha plikt til å forelegge saken for riksadvokaten,

sml. påtaleinstruksen 1985 § 22-3 annet ledd.

Utvalget er gjort kjent med at førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle hadde et kort orienteringsmøte med riksadvokaten 29. mars 2000. Saken om gjenopptagelse ble behandlet på statsadvokatinivå frem til Høyesteretts kjæremålsutvalg traff sin avgjørelse 14. oktober 2003. Utvalget har ingen merknader til dette.

12.5 De spørsmål utvalget har vurdert

Som det går frem av gjennomgangen i kapittel 11, motsatte politiet og påtalemyndigheten seg at de to drapsdommene skulle gjenopptas, både under behandlingen for lagmannsretten og for Høyesteretts kjæremålsutvalg. Da Fritz Moen overfor Gjenopptagelseskommisjonen krevde Torunn-saken gjenopptatt, var det først etter at etterforskningen av TrH's tilståelse var avsluttet, at påtalemyndigheten endret sitt syn på spørsmålet om gjenopptagelse.

Spørsmålet som utvalget har vurdert, er om påtalemyndighetens standpunkt på de ulike trinn av saken var i samsvar med de krav straffeprosessloven stiller. Dette spørsmålet må ses i forhold til den dokumentasjon som forelå på de ulike stadier i prosessen. Det er i den forbindelse hensiktsmessig å operere med tre stadier:

- slik sakene sto for Hålogaland lagmannsrett i 2000-2001
- slik sakene sto for Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2002-2003
- slik Torunn-saken sto for Gjenopptagelseskommisjonen i 2005-2006.

Videre vil utvalget knytte noen merknader til politiets etterforskning i år 2000-2001 og til politiets og påtalemyndighetens anførsler for domstolene under gjenopptagelsesprosessen.

12.6 Da sakene sto for lagmannsretten i 2000-2001

12.6.1 Sigrid-saken

Under hovedforhandlingen i Sigrid-saken ble alle vesentlige bevis som kunne tilsi frifinnelse, ført. Dette gjaldt bevis for at Sigrid var blitt voldtatt mens hun levde, og bevis for at drapsmannen hadde blodtype A utskiller. Det samme gjaldt bevisene for at Sigrid ble drept natt til søndag 5. september.

Hovedvekten av de bevistilbud som ble fremsatt av advokat John Christian Elden og Tore Sandberg i 2000/2001, kunne etter utvalgets syn ikke anses som nye bevis eller nye omstendigheter. De bevisstilbud som derimot var nye i lovens forstand – slik som dagbokbeviset, enkelte vitneobservasjoner av mistenkelig bil natt til 5. september og erklæringen fra overlege Anne Svarstad – kunne etter utvalgets syn ikke antas å ha en slik vekt at de sammen med de øvrige bevis ville ha vært egnet til å føre til frifinnelse. Lovens vilkår etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 var derfor ikke oppfylt. Under enhver omstendighet var det ikke uforsvarlig av påtalemyndigheten i 2000/2001 å innta dette standpunktet.

Spørsmålet i Sigrid-saken var derimot om disse bevistilbudene hadde sannsynliggjort at det forelå «særlige forhold» som gjorde det tvilsomt om dommen var riktig, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Utvalget bemerker at bevisanalysen fra Tore Sandberg³ i stor grad forsøker å dokumentere at Fritz Moen i 1981 var dømt til tross for at det strafferettslige beviskravet den gangen ikke var oppfylt. Etter utvalgets syn hadde Tore Sandberg rett på dette punkt. Under hovedforhandlingen ble det i tillegg begått en saksbehandlingsfeil som trolig virket inn på lagrettens kjennelse. Utvalget viser i den forbindelse til at lagmannen under rettsbelæringen lanserte den teori at Sigrid hadde hatt samleie med en tidligere kjæreste.

Da gjenopptagelsessaken sto for lagmannsretten, ble det fra forsvarerens side fremlagt nye sakkyndige erklæringer som dels utdypet og dels befestet det syn at Sigrid var voldtatt mens hun levde, og av drapsmannen. For påtalemyndigheten endret ikke dette bevisbildet ettersom påtalemyndigheten nettopp argumenterte med at Sigrid var voldtatt og drept av Fritz Moen, og at Moen var sædavgiver. Dette var sammenfallende med det prinsipale grunnlaget til statsadvokat Olaf Jakhelln i 1981. Men det var på den annen side *i strid med* det standpunkt lagmannen i 1981 hadde gitt uttrykk for under sin rettsbelæring. Man kunne riktignok ikke med sikkerhet vite om lagrettens kjennelse bygget på lagmannens syn. Det måtte likevel i ettertid kunne legges til grunn at flere jurymedlemmer kunne ha basert sin avgjørelse på dette synet.

Spørsmålet for påtalemyndigheten var om disse omstendighetene ved den 20 år gamle dommen måtte anses som *særlige forhold som gjorde det tvilsomt om dommen var riktig*, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd. Ved denne vurderingen inn-

går også de øvrige sider ved bevisførselen under straffesaken, herunder bevisene for at Fritz Moen faktisk var drapsmann. Utvalget tar ikke stilling til hva som var riktig rettsanvendelse på dette punkt. Det var ikke uforsvarlig om påtalemyndigheten tok det standpunkt at § 392 annet ledd ikke fikk anvendelse, når påtalemyndigheten samtidig mente at det var tilstrekkelig grunnlag for å anta at dommens resultat var riktig.

12.6.2 Torunn-saken

Etter utvalgets syn viste også begjæringen om gjenopptagelse av Torunn-saken til bevis som enten ikke var nye, eller som ikke var egnet til å føre til frifinnelse. Vilkåret for gjenopptagelse i henhold til straffeprosessloven § 391 nr. 3 var da ikke oppfylt. Det kan ikke reises kritikk mot påtalemyndigheten for å ha påpekt dette.

Utvalget bemerker at hovedforhandlingen i Torunn-saken ble gjennomført uten at to bevisetema som var til gunst for Moen, ble behandlet. Det gjaldt: (a) betydningen av de hvite trådene fra åstedet, som verken stammet fra klærne til Torunn Finstad eller Fritz Moen og (b) likhetstrekkene mellom drapene og teorien om samme gjerningsmann – og i forlengelsen av dette bevisene for at Fritz Moen ikke kunne ha drept Sigrid. I forbindelse med gjenopptagelsen ble disse anførsler ikke fremsatt. Etter utvalgets syn burde disse to bevis kunne rubriseres som nye bevis etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Spørsmålet i Torunn-saken var også om det forelå «*særlige forhold*» som gjorde det *meget* tvilsomt om dommen var riktig. Forsvareren hadde påpekt at dommen i Sigrid-saken bare var mulig fordi Fritz Moen først ble dømt i Torunn-saken. Likhetstrekkene ved de to drapene inngikk som et viktig bevis mot Fritz Moen i Sigrid-saken. Under gjenopptagelsesprosessen hadde likhetstrekkene mellom de to drapene på tilsvarende vis vekt i favør av Fritz Moen. Men dette var en anførsel som i så fall først kunne få betydning dersom vilkårene for gjenopptagelse var til stede for dommen i Sigrid-saken.

Det var imidlertid også forskjeller på de to sakene, og det kunne tenkes at Fritz Moen var skyldig i drapet på Torunn, men ikke i drapet på Sigrid. Bevisene mot Fritz Moen i Torunn-saken var utvilsomt sterkere enn i Sigrid-saken. Utvalget viser i den forbindelse til at også forsvarerne under gjenopptagelsesprosessen argumenterte med at de to sakene måtte vurderes hver for seg. Påtalemyndigheten handlet ikke kritikkverdig ved å argumentere for at lovens vilkår for gjenopptagelse av Torunn-saken ikke var oppfylt.

³ Sandberg 2000 Sigrid-saken.

12.7 Da sakene sto for Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2002-2003

Bevisbildet i Sigrid-saken endret seg mellom behandlingen i Hålogaland lagmannsrett og behandlingen i Høyesteretts kjæremålsutvalg. Det vises her til gjennomgangen i punkt 8.3.4.5: Spesialisterklæringene fra Hans Erik Heier og Kjetil K. Melby om blodtypebeviset fremlagt av Tore Sandberg kunne vanskelig tolkes på annen måte enn at det måtte regnes som lite sannsynlig at Fritz Moen var avgiveren av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina. Den rettsoppnevnte sakkyndige, Henning Sørensen, anså det ikke som sannsynlig at Fritz Moen kunne ha vært sædavgiveren, og uttalte at det var overveiende sannsynlig at sædavgiver hadde blodtype A utskiller.

Utvalget mener at de nye sakkyndige erklæringene endret bevisbildet ved *ytterligere å styrke det syn at Fritz Moen ikke kunne ha vært avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina*. Etter utvalgets syn var bevisbildet nå slik at vilkårene for gjenopptagelse i straffeprosessloven § 392 annet ledd var oppfylt. På denne bakgrunn mener utvalget at påtalemyndigheten på dette tidspunkt objektivt sett skulle ha endret standpunkt. Utvalget mener likevel at påtalemyndigheten ikke utøvet et uforsvarlig skjønns ved fortsatt å motsette seg gjenopptagelse.

12.8 Da Torunn-saken sto for Gjenopptagelseskommissjonen

Da gjenopptagelse av Torunn-saken var under behandling ved Gjenopptagelseskommissjonen, tilsto en mann i desember 2005 drapene på Sigrid og Torunn. Dette førte til at det ble iverksatt betydelig etterforskning mot denne mannen. Etterforskningen viste at det ikke kunne antas bevist at vedkommende var drapsmannen, men at dette var mulig. Tilståelsen fra denne personen førte til at påtalemyndigheten endret sitt standpunkt og uttalte at man ikke ville motsette seg at dommen i Torunn-saken ble gjenopptatt. Etter utvalgets syn var dette en korrekt avgjørelse.

12.9 Kommentar til politiets og påtalemyndighetens anførsler da sakene sto for lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg

Utvalget vil bemerke at påtalemyndighetens anførsler i Sigrid-saken med hensyn til blodtypebeviset til dels var uklare.⁴ Man argumenterte med,

på samme måte som i 1981, at Fritz Moen var avgiver av den sæd som ble funnet i Sigrids vagina. Under hovedforhandlingen i straffesaken hadde imidlertid lagmann Karl Solberg i sin rettsbelæring uttalt at det etter hans syn var begrunnet tvil på dette punkt. Solberg mente at det måtte legges til grunn at en annen person var sædavgiver, og fulgte opp teorien fra aktor om frivillig samleie med en tidligere kjæreste.⁵

I påtalemyndighetens uttalelser i gjenopptagelsessaken unnlot man etter utvalgets syn å forholde seg adekvat til denne delen av rettsforhandlingen fra 1981. Hensett til at påtalemyndigheten baserte seg alene på det forhold at Fritz Moen var sædavgiver, måtte det være nærliggende å spørre om lagmannens rettsbelæring på dette punkt hadde påvirket lagretten. Videre måtte det spørres om en slik mulig innvirkning utgjorde «særlige omstendigheter» som etter straffeprosessloven § 392 annet ledd gjorde det tvilsomt om dommen var riktig.

Utvalget har spurt statsadvokaten om påtalemyndigheten reiste denne problemstillingen. Førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle har i brev til utvalget forklart at påtalemyndighetens syn i det vesentlige var det samme som beskrevet i Hålogaland lagmannsretts kjennelse på side 57 og 58. Påtalemyndigheten vurderte ikke om lagmann Solberg handlet i strid med lovverket ved å trekke inn et nytt faktum i sin rettsbelæring. Dahle viste til at spørsmålet i sin tid ble tatt opp i Moens saksbehandlingsanke i 1981, som ble avvist, og at dette var av betydning for påtalemyndighetens syn. Man vurderte om lagmannens uttalelse kunne ha påvirket jurymedlemmer, men kom til at dette var lite sannsynlig.

På grunnlag av ovennevnte svar antar utvalget at påtalemyndigheten ikke foretok grundige undersøkelser av hvordan blodtypebeviset ble behandlet av Frostating lagmannsrett i 1981.

Påtalemyndigheten synes under gjenopptagelsesprosessen å ha forholdt seg til presentasjonen av anførselene i begjæringen om gjenopptagelse.

Utvalget viser dernest til politiadjutant Nordbergs innstilling til statsadvokaten⁶ som førstestatsadvokat Jan Henrik Dahle sluttet seg til ved sin uttalelse til lagmannsretten av 30. august 2000. Politiadjutant Nordberg påpekte bl.a. følgende:

«En vil særlig påpeke det faktum at Moen under Torunn-saken forklarte seg i høy grad samsvarende med politiets konklusjoner ut ifra

⁴ Se bl.a. førstestatsadvokat Dahles uttalelse 7. mai 2001 sitert foran under punkt 11.6.3.

⁵ Lagmannens rettsbelæring er omtalt i punkt 9.16.3.

⁶ Innstilling av 21. juli 2000, Mappe 38, dok. nr. 01,01.

de faktiske funn. Men, det gjorde han ikke i Sigrid-saken. Tvert imot, han forklarte seg mot politiets konklusjoner vedr. drapstidspunkt, antatt hendelsesforløp m.m. Det var intet i veien for at det hendelsesforløp Moen forklarte var riktig, og at politiets teorier var feil. Moens forklaring er fullt forenelig med fakta fra åstedet. Det en skal merke seg er at politiet *umulig* kunne ha lært Moen hva han skulle si, tvert imot, Moen holdt på sitt, på tross av politiets konklusjoner.

(Hvorfor skulle Moen forklare seg for å «tekke» politiet i Torunn-saken og ikke i Sigrid-saken?)»

Utvalget antar at politiadjutant Nordberg bygget dette resonnementet på den forklaring som politibetjent Hjertaas ga den 6. juni 2000, hvor følgende fremgår av avhørsrapporten:

«Vitnet har tenkt mye på gjeldende sak, også etter at han avga sin forrige forklaring 15.05.00. Han ville først bemerke at med Fritz Moens forklaringer/tilståelser, har vitnet etter forannevnte avhør, tenkt mye på om Moen kunne blitt påvirket av noe eller noen til å beskrive sine detaljerte tilståelser. Til dette ville vitnet bemerke at det var to vesentlige forskjeller mellom tilståelsene for drapet på Sigrid og Torunn.

Tilståelsen om drapet på Sigrid stemte ikke helt med det som politiet antok var fremgangsmåte. Men etter Moens detaljerte forklaring, fant man ut at ugjerningen godt kunne skjedd slik som Moen forklarte i sin frie fortelling om hva som hadde skjedd. I henhold til tekniske funn, ble det mer samsvar mellom de spor og de tekniske funn som ble funnet på åstedet, i motsetning til den teori som politiet hadde omkring hendelsesforløp, før Moens forklaring. Vitnet ville også bemerke at det var politiets teknikere som hadde «laget» det sannsynlige hendelsesforløp. Videre mente vitnet at Moen selv ved rekonstruksjonen i bl.a. Klæbuvn. knyttet seg sterkt til saken og åstedet ved sin kunnskap om detaljer, slik de hadde vært da drapet fant sted, mot hvordan det så ut ved rekonstruksjonen.»

Utvalget oppfatter dette slik at politiet gjorde gjeldende at Fritz Moen, da han tilsto drapet og forklarte at han hadde dunket Sigrids hode mot mureveggen og slept henne ut på jordet, ga en forklaring som var *i strid med det hendelsesforløp som politiet tenkte seg.*

Dette er ikke riktig. Fritz Moens forklaring høsten 1980 beskrev riktignok et noe annet hendelsesforløp enn åstedsgranskerne først tenkte seg i 1976. Moen forklarte at han slo Sigrid i svime ved bygningen, og deretter dro henne ut på jordet;

åstedsgranskerne hadde tenkt seg at Sigrid flyktet ut på jordet forfulgt av drapsmannen.

Våren 1978 hadde imidlertid politiet foretatt nye undersøkelser ved bygningen til Trondhjems Elektromotor AS. Utvalget viser til den undersøkelsen som ble foretatt den 11. og 12. mai 1978 av betongklossen ved bygningen til Trondhjems Elektromotor AS.⁷ Formålet var å se om Sigrids hode kunne ha vært dunket mot en bestemt gjenstand som kunne forklare det vinkelformede merket på hennes hake/hals. Undersøkelsen ble iverksatt fordi Torunn hadde et tilsvarende merke, som man antok skyldtes at Moen hadde slått hodet hennes mot rekkverket ved gangstien ved Stavnebrua.

Da avhørene av Fritz Moen startet høsten 1980, hadde derfor politiet allerede den teori at Fritz Moen kunne ha dunket Sigrids hode mot mureveggen og betongklossen hvor det var et vinkeljern, og at Sigrid deretter ble kvalt ute på jordet. Den forklaring Fritz Moen ga på dette punkt høsten 1980, var således helt i tråd med hva politiet da antok.

12.10 Merknader til politiets etterforskning år 2000-2001

Selv om utvalget ikke har reist kritikk mot påtalemyndighetens beslutninger om å motsette seg gjenopptagelse, har utvalget funnet enkelte forhold ved etterforskningen som utvalget finner grunn til å kommentere.

12.10.1 Avhørene av tidligere politietterforskere

I begjæringen om gjenopptagelse var det anført at Fritz Moens tilståelser var falske, og at politiet «lærte ham» hva som var riktig. Blant annet hensett til denne anførselen var det nødvendig for politiet å avhøre etterforskerne fra 1977-1981.

Utvalget bemerker at de forklaringer som de tidligere etterforskerne ga i år 2000, synes å bære noe preg av at Tore Sandbergs bevisstilbud hadde skapt en viss polarisering, og at etterforskerne i første rekke tilstrebet å bistå politiet og påtalemyndigheten med å imøtegå Tore Sandbergs påstander fremfor å gi en fullt ut objektiv forklaring om hva de husket fra årene 1976-1981. Eksempler her synes å være forklaringer som Kjell Reitan og Johan Klegseth i tilsvar til Tore Sandbergs bevisanalyse ga om legden, jf. utvalgets omtaler foran under punkt 4.3.2.4.

⁷ Jf. punkt 7.3.6. Se også Mappe 1, dok. nr. III/22 og 23.

Utvalget har også registrert noen avvik i forklaringer enkelte tjenestemenn har gitt utvalget i år 2006/2007 sammenholdt med hva som fremgår av avhørsrapportene fra 2000. For eksempel forklarte Lyder Sørforsli til politiet i år 2000 at «pb. S. Hjertaas kunne kommunisere verbalt med F. Moen uten at det var tolk tilstede», og at det skjedde ofte.⁸ Overfor utvalget forklarte han høsten 2006 at han ikke kunne si hvor mye Moen forsto av samtalene med Hjertaas. Hjertaas kunne kanskje kommunisere litt med Moen. Han forklarte samtidig at politibetjent Aarthun ikke ville ha forstått Moen uten tolk.

Som et annet eksempel nevner utvalget at pensjonert politibetjent Magnar Solberg ifølge avhørsrapporten fra år 2000 forklarte at han ikke var i tvil om at det var Fritz Moen som drepte både Sigrid og Torunn.⁹ Til utvalget fortalte han derimot at han hele tiden har båret på en tvil inne i seg. Magnar Solberg mente imidlertid at han på dette punkt ikke var gjengitt korrekt i avhørsrapporten i år 2000.

Videre forklarte Solberg til utvalget at han antok at sannsynligheten var større for at Sigrid ble drept natt til 5. september enn et døgn senere. I avhørsrapporten fra år 2000 fremkommer det derimot at det etter hvert ble «sannsynliggjort at drapet ikke kunne ha skjedd natt til søndag, men senere». Solberg uttalte til utvalget at sistnevnte ikke samsvarte med hans oppfatning, og at det han forklarte for utvalget var den oppfatning han hadde hatt hele tiden. Han hadde vært skeptisk til å flytte drapstidspunktet, men han hadde holdt denne tvilen for seg selv.

12.10.2 Vitner som beskrev Sigrids fottøy. Ny vitneobservasjon om kvinneskrik søndag kveld

Politiet i Trondheim satte i 2000-2001 i gang ny etterforskning vedrørende Sigrid Heggheims fottøy på vorspielet lørdag 4. september 1976. Det vises til omtalen i punkt 11.3.11. Utvalget finner grunn til kort å gjennomgå denne nye etterforskningen og sammenholde den med de kilder som utvalget for øvrig er blitt kjent med under granskningen.

12.10.2.1 *Politiavhør av BSS den 17. juli 2000*

BrS (senere BSS) ble avhørt av politiet den 11. og 12. september 1976. Ikke i noen av disse forklarings-

gene sa hun at Sigrid hadde på seg raggsokker og/eller seilerstøvler under vorspielet. Politirapportene fra 1976 omhandlet imidlertid ikke Sigrids bekledning. BrS avga ikke forklaring for lagmannsretten i 1981.

I avhør den 17. juli 2000 forklarte BSS:

«Vitnet traff Sigrid H. for første og eneste gang på gjeldende vorspiel på sin manns hybel den aktuelle lørdagen. Hun satt også ved siden av henne i en sovesofa og de så sammen i et fotoalbum som tilhørte hennes mann. Sigrid satt med beina under seg oppe i sofaen, og dermed er det rimelig selvsagt at hun satt uten fottøy. Vitnet husket med sikkerhet at Sigrid hadde hjemmestrikkede raggsokker, uten at hun kunne huske hvilken farge de hadde.

Videre forklarte vitnet at det var regn og hun var også sikker på at Sigrid hadde seilerstøvler, og hun var rimelig sikker på at sistnevnte var blå med hvit kant øverst.»

12.10.2.2 *Politiavhør av TeS den 16. og 17. juli 2000*

TeS ble avhørt den 11. og 12. september 1976, og fortalte i avhøret 11. september at Sigrid hadde hatt «raggsokker på beina». Av Olaf Jakhellns notater side 55 fremgår det at TeS i lagmannsretten onsdag 9. desember 1981 skal ha uttalt at hun hadde:

«Regnjakke, joggesko. Hun satt vis-a-vis mener å være sikker på at hun hadde ullsokker på beina.»

TeS ble avhørt på ny 16. og 17. juli 2000. I avhøret den 16. juli fortalte han at han med uttrykket «raggsokker» mente «sokker som er hjemmestrikket av grovt ullgarn». Han ga så følgende nye forklaring til politiet den 17. juli 2000:

«Etter at vitnet hadde avgitt sin vitneforklaring i går, søndag 16.07.00, kom hjem og snakket med sin kone¹⁰ om saken, husket hans kone godt raggsokkene. Men hun husket i tillegg at de hadde observert at Sigrid også hadde brukt seilerstøvler. Da vitnets kone nevnte dette, fikk han en «aha-opplevelse», og han husket også med sikkerhet at han hadde observert at Sigrid hadde brukt seilerstøvler, uten at han kunne si hvilken farge, i motsetning til hans kone.

...
Vitnet ville også bemerke at Fritz Moens forsvarer, adv. Olav Hestenes, fokuserte veldig på dette med sokkene, da vitnet avga sin forklaring i lagmannsretten. Han følte at Hestenes «kjørte ham» om dette for å gjøre ham usikker,

⁸ Jf. Mappe 38 dok. nr. 04.

⁹ Jf. Mappe 38 dok. nr. 05.

¹⁰ BSS

men han husket at han var så sikker på at hans forklaring var riktig, at han trodde dette skinte godt gjennom. Videre kunne ikke vitnet huske om han hadde forklart seg om støvlene ved sin vitneforklaring i lagmannsretten eller til politiet.»

12.10.2.3 Politiavhør av MAa den 17. juli 2000

MAa ble avhørt av politiet 10. og 11. september 1976, bl.a. om Sigrids bekledning. Han forklarte i det første avhøret at Sigrid:

«var i Studentersamfundet iført: Mørk bomullsgenser, orange regnjakke, formentlig mørkeblå bukse».

MAa avga videre forklaring i lagmannsretten torsdag 3. desember 1981. Ifølge Olaf Jakhellns notater side 23 skal han da ha svart følgende om Sigrids bekledning:

«Kanskje blå bukse, strikkejakke. Vet ikke hva hun hadde på bena»

MAa ble avhørt av politiet den 17. juli 2000. Fra denne avhørsrapporten hitsettes følgende:

«Vitnet mener bestemt å huske at Sigrid Anna Heggheim var iført følgende aktuelle kveld:

Strikkejakke med trolig noe brunt i. Terelembukser??, mørk av farge, orange regnjakke med hette. Hjemmestrikkede ullsokker og seilerstøvler.

Vitnet husker Sigrid slik fra aktuelle vorskpiel: Sigrid satt i sofaen med bena i kors under seg. På bena hadde hun tykke ullsokker.

...

Vitnet har forklart seg så nøyaktig som mulig og slik han husker aktuelle forhold. Han vil imidlertid minne om at forholdet skjedde for 24 år siden og tar forbehold om at han kan huske feil. Om denne forklaringen fraviker tidligere forklaringer, formoder han at de tidligere avgitte forklaringer er riktige.»

12.10.2.4 Politiavhør av LM den 7. februar 2001

LM bodde i september 1976 på hybel i samme hus som Sigrid Heggheim. I politiforklaring 15. september 1976 forklarte hun at den lørdagen da Sigrid forsvant, hadde hun tatt bussen sammen med Sigrid. LM kunne likevel ikke tidfeste dette nærmere enn at det var tidlig på kvelden. Sigrid Heggheim hadde gått av bussen ved Studentersamfundet.

LM hadde den gang forklart til politiet at Sigrid Heggheim hadde på seg «den orange regnjakka, joggesko og blå Ola-bukser». Ifølge statsadvokat

Olaf Jakhellns notater side 21 skal LM også som vitne i lagmannsretten den 3. desember 1981 ha uttalt at Sigrid var iført *joggesko*.

Fra avhøret i februar 2001 hitsetter utvalget:

«Vitnet ble gjort kjent med at hun i sin politiforklaring av onsdag 15.09.76, hadde forklart at Sigrid hadde på seg *orange regnjakke, joggesko og blå Ola-bukse*. Vitnet kunne ikke si annet enn at hun sikkert nok mente dette den gangen, uten at hun i dag kunne si hvor sikker hun hadde vært på dette den gangen. Hun ville også bemerke at det i media i ettertid av drapet ble mye fokusert på den orange regnjakken, og at hun husker denne godt av den grunn.

Videre ble vitnet gjort kjent med at det har fremkommet vitneutsagn om at Sigrid var iført raggsokker og seilerstøvler gjeldende lørdag, og ikke joggesko. I og med sistnevnte samt at hun kunne huske at det var veldig dårlig vær med regn og vind, så ikke vitnet bort fra at hun den gang kunne ha husket feil med tanke på fotøy.»

Spesielt i forhold til avhøret av LM rettet Tore Sandberg hard kritikk mot politiet. Utvalget hitsetter følgende fra Sandbergs rapport av 2001:

«Undertegnede har den 15.03.2001 kl. 16.20 tatt telefonisk kontakt med LM om ovenstående avhør som politibetjent Arve Hansen tok med LM den 07.02.2001. LM opplyser til Tore Sandberg at hun av politibetjent Arve Hansen var blitt fortalt at det var flere som den aktuelle kvelden hadde sett Sigrid Heggheim med seilerstøvler. LM hadde oppfattet politibetjent Hansen dit hen at dette var vitner som hadde vært sammen med Sigrid enten før eller etter at Sigrid Heggheim hadde vært i Studentersamfundet lørdag den 04.09.1976. LM opplyser videre at politibetjent Arve Hansen hadde fortalt henne at Sigrid Heggheim måtte ha vært hjemme på hybelen og skiftet fra seilerstøvler til joggesko fordi seilerstøvlene var blitt funnet av politiet på Sigrid Heggheims hybel.

LM sier at hun mente at det hun hadde forklart den 15.09.1976 var riktig – men at hun ble usikker da politibetjent Hansen fortalte henne at det var flere andre som hadde sett Sigrid Heggheim med seilerstøvler denne kvelden – og at LM derfor sa til politibetjent Hansen at hun ikke kunne se bort fra at hun kunne ha husket feil med tanke på Sigrid Heggheims fotøy.

På spørsmål fra Sandberg om politibetjent Hansen hadde informert LM om når politiet var blitt kjent med at Sigrid Heggheim angivelig skulle hatt på seilerstøvler den omtalte kvelden i september 1976 sier LM at politibetjent Hansen ikke sa noe om dette. Da Tore Sandberg på

dette tidspunkt i samtalen gjorde LM oppmerksom på at politiet først hadde fått de omtalte vitneopplysningene sommeren 2000 – nesten 24 år etter Sigrid-drapet – sa LM at dette var opplysninger som politibetjent Hansen ikke fortalte henne. LM sier at Hansen fortalte LM at det var flere vitner som hadde sett Sigrid med seilerstøvler – at disse støvlene var funnet på Sigrids hybel – at Sigrid derfor måtte ha vært hjemme og skiftet til joggesko – og at Hansen på denne bakgrunn spurte LM om hun kunne ha tatt feil. Ovenstående er den 16.03.2001 kl. 16.20-16.30 lest opp for LM pr telefon og deretter oversendt henne pr brev.»¹¹

Uvalget har hatt kontakt med LM, som per telefon har bekreftet at hun i år 2001 følte at politiet ville ha henne til å endre sin forklaring. Hun kunne imidlertid ikke lenger huske de detaljer som fremgikk av Tore Sandbergs fremstilling. Utvalget har forelagt ovenstående for avhørslederen som har meddelt at han ikke kan huske noe omkring avhøret som kan belyse saken.

12.10.2.5 *Politiavhør av politibetjent Kjell Reitan den 24. mai 2000*

I avhør 24. mai 2000 forklarte pensjonert politibetjent Kjell Reitan at han husket at de fant raggsocker på hybelen til Sigrid Heggheim. Disse ble senere pakket ned og sendt til hennes foreldre. Reitan hadde dessuten i 1980 blitt spurt av de taktiske etterforskerne om han på hybelen til Sigrid hadde pakket ned og sendt raggsocker, noe han hadde gitt bekreftende svar på. I forbindelse med avhøret i år 2000 hadde Kjell Reitan med seg håndskrevne notater fra 1976 som han hadde tatt vare på. Disse notatene viste at det på hybelen til Sigrid Heggheim også ble funnet et par seilerstøvler.

Kjell Reitan forklarte i tillegg at etterforskningen, både taktisk og teknisk, hovedsakelig hadde dreiet seg om natt til søndag. I forlengelsen av dette uttalte Reitan:

«I forbindelse med arbeidet med å slå gresset og vegetasjonen på åstedet, som ble foretatt av tre kommunearbeidere under påsyn av polititeknikere, uttalte en av arbeiderne som bor like i nærheten av åstedet at han hadde hørt skrik som stakk seg ut fra vanlig helgauro gjeldende søndagskveld. Sistnevnte vitne ble ikke avhørt av den grunn at søndags kveld ble betraktet som uinteressant tidspunkt. Han mente videre, likt sistnevnte tilfelle, at observasjoner etc. etter natt til søndag ikke ble sjekket ut.»

¹¹ Jf. Sandberg 2001 side 141.

12.10.3 **Utvalgets konklusjon**

Etter å ha gjennomgått politiets etterforskning i år 2000-2001 om Sigrids fottøy, finner utvalget grunn til å stille seg kritisk til kvaliteten på denne etterforskningen.

Utvalget viser til at det i år 2000 var gått 24 år siden vitnene hadde gjort sine observasjoner. Det var nå grunn for politiet til å være spesielt skeptisk til de nye vitneutsagnene, som for en stor del ikke var i samsvar med det vitnene hadde husket i 1976 og i 1981. De synes heller ikke å ha fått oppfølgingsspørsmål, f.eks. om hvordan de 24 år etter observasjonen kunne huske at Sigrid hadde hatt seilerstøvler på seg 4. september 1976. Politiavhørene skaper for øvrig det inntrykk at vitnene ikke fullt ut ble foreholdt hva de hadde forklart for politiet i 1976 og for lagmannsretten i 1981. Nå er det mulig at *politiet* i juli måned ikke hadde tilgang til Olaf Jakhellns notater fra 1981 hvor han kommenterte avhørene. Jakhelln ble avhørt av politiet 6. november 2000, og hans notater fra Sigrid-saken synes å ha blitt overlevert til politiet på det tidspunktet.¹² Notatene ble først dokumentført den 8. februar 2001. Men dette burde i så fall tilsi at det ble foretatt nye avhør av de aktuelle vitnene våren 2001, hvor de ble foreholdt hva de hadde uttalt for lagmannsretten i 1981.

De nye avhørene av LM og av personene som var til stede på vorspielet lørdag 4. september 1976, bærer i det hele preg av at politiet *ukritisk* søker svar som støtter politiets teori om at Sigrid kunne ha vært drept søndag kveld. Objektivitetskravet synes ikke å ha blitt overholdt ved denne etterforskningen.

Utvalget finner det likedan uheldig dersom statsadvokaten var kjent med ovennevnte vitners forklaringer i 1976 og 1981, og likevel overfor Hålogaland lagmannsrett ukritisk opprettholdt anførselen om at Sigrid hadde seilerstøvler på lørdag kveld.

Utvalget undrer seg også noe over de nye opplysningene fra politibetjent Kjell Reitan. Utvalget viser til at drapstidspunktet var et omstridt tema under hovedforhandlingen i 1981. Kjell Reitan avga forklaring for lagmannsretten mandag 7. og tirsdag 8. desember 1981. Ingen av de kilder som utvalget har gjennomgått, tyder på at Kjell Reitan i 1981 forklarte seg som angitt ovenfor når det gjelder skrik søndag kveld. Kjell Reitan har i telefonsamtale med

¹² Det fremgår av førstestatsadvokat Jan H. Dahles brev 4. september 2000 at Dahle under arbeidet med uttalelsen 30. august 2000 hadde hatt Olaf Jakhellns notater, men at han ikke hadde gjort bruk av dem, jf. Mappe 38, dok. nr. 34.

utvalgets leder i mai 2007 uttalt at han den gang ikke sa noe om dette.

12.11 De sakkyndige og Den rettsmedisinske kommisjon

Særlig i Sigrid-saken spilte de sakkyndige en avgjørende rolle for at gjenopptagelse ble tillatt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2003. Utvalget viser til redegjørelsen om dette foran under punkt 8.3.4.5. Der har utvalget samtidig en kritisk merknad til en uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon.¹³ Utvalget understreker at den sakkyndige i alle henseender skal opptre objektivt og hjelpe *retten* til å få belyst relevante faktiske spørsmål mest mulig fyllestgjørende.

12.12 Forsvarernes rolle under gjenopptagelsesprosessen

Forsvarerne for Fritz Moen var advokatene John Christian Elden og Jan F. Glent. I Hålogaland lag-

mannsrett opptrådte også advokat Kristin Barth-Larsen. Etter utvalgets syn gjorde forsvarerne et meget godt arbeid.

Utvalget har imidlertid undret seg noe over at forsvarerne i Torunn-saken unnlot å anføre drapet på Sigrid og sannsynligheten for at man sto overfor én og samme gjerningsmann, som «nytt bevis» i relasjon til straffeprosessloven § 391 nr. 3. Advokat Jan F. Glent har fortalt utvalget at forsvarerne vurderte situasjonen slik at dersom det ble gitt medhold i Sigrid-saken, ville man også få medhold i Torunn-saken. Var Moens tilståelse falsk i Sigrid-saken, måtte dette også kunne antas i Torunn-saken.

Forsvarerne bygget hovedsakelig på et omfattende granskningsarbeid og analyser utført av Tore Sandberg. Utvalget legger til grunn at dommen i Sigrid-saken ikke ville blitt gjenopptatt av Høyesteretts kjæremålsutvalg i år 2003 uten dette betydelige arbeidet. Etter at TrH tilsto drapene både på Sigrid og Torunn, endret bevisbildet seg. Hensett til den dokumentasjon som forelå, var det da klart at det var grunnlag for gjenopptagelse også av dommen i Torunn-saken.

¹³ Jf. punkt 8.3.4.5.6.

Kapittel 13

Utvalgets konklusjoner og anbefalinger

13.1 Innledning

Utvalget vil avslutningsvis se om det kan trekkes noen konklusjoner omkring årsakene til at Moen ble domfelt for drapene på Torunn og Sigrid, mens han over 20 år senere fikk gjenopptatt sakene og ble frifunnet. Utvalget vil også komme med en del anbefalinger om regelendringer eller andre tiltak som kan bidra til å hindre uriktige domfellelser i fremtiden.

13.2 Hvorfor avga Moen (eventuelt) en falsk tilståelse?

Både i Torunn-saken og i Sigrid-saken var Moens tilståelser hovedgrunnlaget for tiltale og senere domfellelse. Den første tilståelsen i Torunn-saken kom allerede 9. oktober 1977. Dette var to dager etter at Moen ble pågrepet, og tre dager etter at Torunn ble funnet. Den tilståelsen domfellelsen bygger på, kom 16. oktober 1977. Den inneholdt mange detaljer som stemte med åstedsfunnene. Moen tilsto ikke å ha drept Sigrid før høsten 1980.

For den videre vurdering legger utvalget til grunn at Moens tilståelser var falske både i Torunn-saken og i Sigrid-saken.

De senere årene har det internasjonalt vært forsket en del på falske tilståelser. Gisli H. Gudjonsson beskriver tre ulike modeller som kan forklare hvorfor det avgis falske tilståelser. Han presiserer at flere av modellene kan være aktuelle i samme sak.¹

- *Kapitulierende falsk tilståelse*: Tilståelsen fremkommer som en reaksjon mot press for å unnsnippe avhørssituasjonen, varetekt eller lignende
- *Internaliserende falsk tilståelse*: Mistenkte tror uriktig at han er skyldig fordi avhørssituasjonen har fremkalt falske minner
- *Frivillig falsk tilståelse*: denne typen falsk tilståelse forekommer bl.a. for mistenkte som har sterkt behov for oppmerksomhet, og foretrek-

ker fordømmelsen som følger med tilståelsen av en slik handling, fremfor å bli møtt med likegyldighet.

Det som kjennetegner en *kapitulierende falsk tilståelse*, er at mistenkte på grunn av press under avhør, i varetekt m.m. velger å gi etter for umiddelbart å komme seg ut av situasjonen der og da.² Utvalget utelukker ikke at tilståelser fra Moens side i perioden 9. til 19. oktober 1977 i *Torunn-saken* var utslag av dette. Utvalget finner at Moen i denne perioden ble utsatt for et betydelig press.³ Avhørene var svært lange, og selv om Moen ikke var underlagt brev- og besøksforbud, hadde han så begrenset sosial omgangskrets at han neppe hadde kontakt med andre enn politiet i den aktuelle perioden. Den første tilståelsen 9. oktober kom mens det ikke var tolk til stede, og kan etter utvalgets syn være et resultat av kommunikasjonsproblemer mellom avhørsleder og Moen.⁴ Videre avhør ut over kvelden kan gi inntrykk av at Moen hadde «viklet seg inn» i en tilståelse. At Moen kan ha følt seg sterkt presset, må også sees i lys av hans spesielle personlighet. Han hadde trolig stor respekt for autoriteter.⁵ Moen kan ha oppfattet tilståelse som eneste måte å komme seg ut av avhørssituasjonen på og av den grunn valgt å tilstå en handling han ikke hadde begått.

Moen utviklet imidlertid sin tilståelse i senere politiavhør. Han avga også to detaljerte forklaringer om hvordan han drepte Torunn, under hovedforhandlingen i mai 1978. Det fremstår som spesielt om presset under hovedforhandlingen skal ha vært begrunnelsen for at han ga tilståelser også der. Dette kan imidlertid gi grunn til å spørre om Moen forklarte seg i forhold til ulike forventninger fra ulike aktører. En slik forklaringsmodell er imidlertid vanskelig å forene med at Moen konsekvent benektet enkelte detaljer i hendelsesforløpet, f.eks. at han hadde surret en snor rundt Torunns hals.

¹ Gudjonsson side 194-197.

² Se Gudjonsson side 196.

³ Se nærmere ovenfor i punkt 4.4.3.4.

⁴ Døveprest Wetlesen var inne på samme synspunkt i sin forklaring under hovedforhandlingen i Torunn-saken, se punkt 5.4.6.

⁵ Se ovenfor i punkt 2.2.2.3, 9.14 og 11.2.4.1.2.

Moen kan også på et visst stadium ha trodd at han hadde begått drapet (*internaliserende falsk tilståelse*). Det foreligger flere eksempler i praksis på at langvarige avhør og isolasjon kan føre til falske tilståelser fordi man etter hvert blir overbevist om at man har begått handlingen.⁶

I døvepsykiatrien har det vært fremhevet at døve som var språklig isolert i barndommen og er blitt preget av dette, kan ha sterke drømmer. Moen var språklig isolert frem til 8-årsalderen og hadde hele livet betydelige sosiale problemer. I dagene etter den første tilståelsen ga han en forklaring på Torunn-drapet som han betegnet som en drøm.⁷ Utvalget utelukker ikke at Moen på bakgrunn av det han hadde fanget opp om saken, bl.a. fra avisene, kan ha drømt at han begikk handlingen. Sammen med langvarige avhør hvor politiet ga inntrykk av at de trodde han hadde drept Torunn, kan dette ha medført at også Moen etter hvert ble overbevist om egen skyld, eller i alle fall var usikker på om han var skyldig.⁸ Det som kan støtte en slik teori, var at Moen hadde en bestemt oppfatning om hvordan handlingen var begått,⁹ og at rettspsykiaterne under hovedforhandlingen i Torunn-saken ga uttrykk for at Moen ikke var lett å lede.¹⁰

Utvalget finner det imidlertid lite sannsynlig at Moen i hele perioden frem til hovedforhandlingen i mai 1978 trodde at han hadde begått drapet på Torunn. Samtidig som Moen tilsto for politiet, benektet han drapet i forhørsretten.¹¹ Overfor personer som besøkte ham i fengselet, skal han også konsekvent ha bedyret sin uskyld.¹² Også under hovedforhandlingen fortalte Moen at han var uskyldig. Rettspsykiater Anne Regine Hauge mente at Moen da trodde han var uskyldig.¹³

Moen var understimulert i oppveksten¹⁴ og utviklet særegne personlighetstrekk som medførte mye utstøting. På grunn av tilpasningspro-

blemer flyttet han stadig. Mye kan tyde på at Moen hadde et stort behov for oppmerksomhet. Bestyreren på Vernelagets hybelhus der Moen bodde da Torunn ble drept, PHR, har fremholdt dette som en forklaringsmodell. Under hovedforhandlingen fortalte han at han hadde spurt Moen hvorfor han innrømmet drapet overfor politiet. Moen skal da ha svart: «Jeg er uheldig, berømt, kry, fortelle sannhet, ødelagt.»¹⁵ Til døveprest Wetlesen skal Moen ha skrevet en lapp om at han ville være kry og berømt, og at det var derfor han hadde fortalt om drapet.¹⁶

Flere av de personene utvalget har intervjuet, har fremhevet at Moen så på flere av polititjenestemennene som arbeidet med saken, som sine venner. En polititjenestemann har også forklart at han i ettertid har fryktet at tilståelsen i Sigrid-saken kom som følge av et ønske om å tilfredsstille ham. Utvalget kan ikke se bort fra at den oppmerksomheten Moen fikk fra politiets side og senere fra allmennheten som følge av saken, kan ha virket motiverende for Moen (*frivillig falsk tilståelse*).¹⁷

En annen forklaring på at Moen tilsto, er knyttet til hans *språkforståelse*. Han hadde problemer med å forstå abstrakte begreper, bl.a. er det tvilsomt om han forsto begrepet «sannhet». Enkelte har hevdet at Moen med uttrykket «sannhet» mente det hendelsesforløp som politiet la til grunn.¹⁸ Utvalget ser det imidlertid som usannsynlig at Moens tilståelser i politiavhørene høsten 1977 (Torunn-saken) og høsten 1980 (Sigrid-saken) alene skyldes begrepsforvirring og betydningen av ordet «sannhet».¹⁹ En annen sak er at Moens forklaring i enkelte tilfeller synes å ha vært gjentakelser av et innlært hendelsesforløp. Dette gjelder f.eks. den første tilståelsen under hovedforhandlingen i Torunn-saken og den tilsynelatende tilståelsen i gjenopptagelsessaken for Hålogaland lagmannsrett i 2001.

Det ble benyttet personer med god kompetanse i døvespråket som tolker både under etterforskningen og under hovedforhandlingen. Moen fikk lese avhørsrapportene og fikk dessuten over-

⁶ Se Gudjonsson side 590-614 hvor det foretas en gjennomgang av en tilståelse basert på overbevisning. Eksempelet er hentet fra Norge.

⁷ Se ovenfor i punkt 3.4.3.3 flg.

⁸ Se *Vedlegg 6*.

⁹ Utvalget viser her til at Moen ikke husket at Torunn hadde med seg en veske og at han benektet å ha surret en snor rundt halsen hennes.

¹⁰ Rettspsykiaterne Horneman og Hauge (Føreland) ga begge uttrykk for under hovedforhandlingen i Torunn-saken at de mente Moen ikke var lett å lede, se punkt 5.4.7. Føreland har senere gått tilbake på dette standpunktet. Rettspsykiater Horneman var også inne på at Moen kunne være usikker på sin egen skyld, se punkt 5.4.7.

¹¹ Det gjelder bl.a. i forhørsretten den 17. oktober 1977.

¹² Dette gjelder bl.a. døveprest Wetlesen og PHR.

¹³ Se ovenfor i punkt 5.4.7.

¹⁴ Det vises her til punkt 2.1 og f.eks. Anne Regine Huges rettspsykiatriske erklæring, Mappe 5, dok. nr. IX/1-10.

¹⁵ Se punkt 5.4.5.

¹⁶ Se punkt 5.4.6.

¹⁷ Rettspsykiater Anne Regine Hauge fremhevet under hovedforhandlingen i Torunn-saken at Moen hadde et behov for å bli sett, og at avsky for Moen var bedre enn likegyldighet. Tilsvarende mente hun at straff kunne være bedre enn likegyldighet.

¹⁸ Se Anne Regine Huges rettspsykiatriske erklæring, Mappe 5, dok. nr. IX/1-10.

¹⁹ Med en slik forklaringsmodell blir det vanskelig å forstå hvorfor Moen på flere punkter nektet for å ha begått handlingen på den måte politiet mente dette skjedde.

satt det meste til døvespråk. Han mente selv at politibetjent Sørforsli var en god tolk.²⁰ Sørforsli fungerte som tolk ved mange av de sentrale politiavhørene. Utvalget mener derfor at det ikke er grunn til å tro at misforståelser var årsaken til de mange tilståelsene under politiavhørene. Utvalget finner det ikke tvilsomt at Moen forsto at de forklaringsene han ga, kunne resultere i domfellelse og en alvorlig straffereaksjon.²¹

Det er ikke mulig for utvalget å trekke noen sikre konklusjoner om årsaken til Moens mange og detaljerte tilståelser og stadige vekslinger mellom å erklære seg uskyldig og å tilstå. Utvalget sitter igjen med et inntrykk av at mange faktorer kan ha virket sammen. Etter at tilståelsen ble avgitt den 16. oktober 1977, ser utvalget det som en mulighet at en kombinasjon av ønsket om å tilfredsstillte politiet, frykten for å bli satt i en ny avhørssituasjon og ønsket om oppmerksomhet har vært med på å motivere Moen til å avgi sine forklaringer.

I *Sigrid*-saken var ikke avhørene like intense som i *Torunn*-saken, men også her kan Moens tilståelser ha sammenheng med en følelse av press og et ønske om å komme ut av avhørssituasjonen. Utvalget viser her til at da Moen i 1980 ble flyttet fra Ila landsfengsel til Trondheim for å bli avhørt i *Sigrid*-saken, skjedde dette mot hans vilje. Det var ofte vanskelig å få motivert ham for å bli med til avhør. Det kan heller ikke utelukkes at en motivasjon for å tilstå *Sigrid*-drapet har vært at Moen ville være «kry» og «berømt».

13.3 Hva gikk galt på etterforskningsstadiet og under hovedforhandling?

13.3.1 Under etterforskningen og hos påtalemyndigheten

13.3.1.1 Hvorfor oppdaget ikke politiet at Moens tilståelser (eventuelt) var falske?

I *Torunn*-saken kan mange ulike omstendigheter sammen ha virket motiverende for Moens tilståelser, og det var bl.a. av denne grunn vanskelig for politiet å avdekke om tilståelsen var falsk. Tilståelsen inneholdt uvanlig mange detaljer til å være en falsk tilståelse. Dette kan ha sammenheng med at Moen på forhånd var godt kjent i området der drapet på *Torunn* ble begått. Utvalget har grunn til å anta at Moen både kjente til gjerdet ved gangstien, flaggstengene på bueskytterbanen og gjerdestolpene i overgangen mellom skråningen og bueskytterbanen.

Avisene beskrev også mange detaljer omkring de tekniske funn. Flere av detaljene i tilståelsen kan Moen ha lest om i avisene. Det var uheldig at avisene skrev om slike detaljer, og at Moen hadde tilgang på aviser i dagene etter at *Torunn* ble funnet. For utvalget kan det se ut som om politi, påtalemyndighet og senere domstolen ikke var klar over hvor mange av detaljene fra åstedet som var omtalt i avisene.²²

Politiet var overbevist om at Moen hadde drept *Torunn*.²³ Dette kan ha medført at man ikke så kritisk nok på Moens forklaringer. Grunnen til at Moen kom i politiets søkelys kort tid etter funnet av *Torunn*, var trolig en mistanke om at han sto bak flere tilfeller av blotting i området rundt *Stavnebrua*. Området lå i gangavstand fra *Valøyslyngen 2* der Moen bodde. Under den rundspørringen som ble foretatt i *Valøyslyngen 2* den 6. oktober 1977, ga

²⁰ Se Mappe 38, dok. nr. 14.

²¹ Det vises her til Anne Regine Hauges rettspsykiatriske erklæring, Mappe 5, dok. nr. IX/1-10, hvor det fremgår: «Han hadde god oversikt over den foreliggende situasjon, også hva han kanskje skulle forvente rent strafferettslig.» Det vises også til avhørsrapporten fra 9. oktober 1977 hvor det fremgår: «Da han kom tilbake fra toalettet sa han at «jeg vil ikke at dette skal gis til dommeren i morgen». Jeg gav han beskjed om at det ikke er jeg som bestemmer det, men Per Brodal. Siktet svarte da at «Hvis Brodal leverer det til dommeren vil jeg ikke like det». – «hvis Brodal gjør dette, blir det verre og verre for meg, først blottingen, så utukten og så drapet. Da får jeg straff i mange år.»

²² Det gjelder avisenes beskrivelse av politiets antatte hendelsesforløp: at *Torunn* ble angrepet opp på gangstien, slept ned skråningen til bueskytterbanen, ført over på andre siden av bueskytterbanen, før hun ble forlatt delvis nede i *Nidelva*. Den gjelder også *Adresseavisens* omtale den 10. oktober 1977 av at «hennes truse og dongerybukse ble funnet på samme sted som *Torunn* ble funnet». Så sent som under *Hålogaland lagmannsretts* behandling av gjenopptagelsessaken var Moens forklaring om stedet der han angivelig hadde kastet trusen og buksen, et sentralt bevismoment som styrket tilståelsens troverdighet.

²³ Ifølge avisreferatene fra hovedforhandlingen uttalte avhørsleder fra perioden 7. til 9. oktober 1977 at han «følte på seg» at Moen var riktig mann, se nærmere ovenfor i punkt 5.4.5. Gjennom avhørsrapporter fra gjenopptagelsesprosessen og egne intervjuer med polititjenestemennene som deltok i etterforskningen, har utvalget fått et inntrykk av at dette i betydelig grad gjenspeilte en generell oppfatning hos de polititjenestemenn som jobbet med saken ved *Trondheim politikammer*.

Moen uriktige opplysninger om når han gikk og la seg drapsnatten. En gutt skal videre ha gjenkjent Moen som en mann han så på Stavnebrua noen dager etter drapet. På denne bakgrunn fikk politiet også mistanke om at Moen kunne ha drept Torunn. Mistanken ble styrket gjennom ransaking og beslag i Moens leilighet den 7. oktober. Det var imidlertid ikke andre bevis som knyttet Moen til drapet. Utvalget mener å ha funnet flere eksempler på at politiet, trolig fordi de var overbevist om Moens skyld, ikke var tilstrekkelig objektive og kritiske i sin etterforskning.

I *Sigrid-saken* hadde Moen alibi for den natten politiet i over ett år etter drapet anså som det sannsynlige drapstidspunktet. Sæd og blod som ble funnet på Sigrid, stammet dessuten etter den sakkyndiges syn fra en person med blodtype A utskiller, mens spyttprøve av Moen viste at han hadde blodtype 0 eller var ikke-utskiller med ukjent blodtype. Moen var etter dette utelukket som drapsmann i Sigrid-saken, dersom det var drapsmannens sæd man fant i Sigrids vagina. På grunn av mistanken mot Moen ba politiet om en ny vurdering fra den sakkyndige. Det ble da avgitt en tilleggserklæring 24. oktober 1977 som avsvakket den tidligere konklusjonen. Den sakkyndige uttalte nå at det var mest sannsynlig at sæden kom fra en person med blodtype A utskiller, men det kunne ikke utelukkes at den påviste blodtype A substans skyldtes bakterier, og at gjerningsmannens blodtype derfor var ukjent. Etter utvalgets syn kom denne tilleggserklæringen til å virke villedende, og politiet og påtalemyndigheten tillå blodtypebeviset langt mindre vekt enn det objektivt sett var grunnlag for. Utvalget mener at tilleggserklæringen kan ha bidratt til at politiet ikke ble så kritisk til Moens tilståelser som de burde være. Dette kan også ha hatt betydning for Torunn-saken.

13.3.1.2 Brudd på objektivitetsprinsippet hos politiet og hos påtalemyndigheten

Brudd på objektivitetsprinsippet kan ha hatt betydning for at etterforskningen til dels bar galt av sted.

I *Torunn-saken* ble funnet av de hvite trådene på brinken ikke nevnt av politiet til tross for at de verken kunne knyttes til Torunn eller til Moen. Et slikt negativt funn skulle vært synbart for overordnet påtalemyndighet, forsvarer og retten. Å unnlate å synliggjøre dette var brudd på kravet til objektivitet.

Et annet eksempel på et slikt brudd er avhørsrapporten fra 9. oktober 1977. I rapporten fremgår det at Moen på spørsmål fra avhørsleder om han hadde drept Torunn, nikket på hodet og sa «Ja».

Det fremgår imidlertid ikke at Moen i samme avhør tilsynelatende også erkjente Sigrid-drapet. På bakgrunn av bevissituasjonen i Sigrid-saken kunne dette ha svekket troverdigheten av Moens tilståelse også i Torunn-saken.

Et tredje eksempel knytter seg til grunnlaget for pågripelsen av Moen. Gutten som ifølge egenrapport fra polititjenestemannen som avhørte ham, skulle ha gjenkjent Moen fra Stavnebrua 4. oktober, hadde i avhøret bl.a. uttalt at mannen snakket «*Trønderdialekt*».²⁴ Når egenrapporten ble dokumentført i saken,²⁵ mens avhørsrapporten ble plassert som et 0-dokument,²⁶ var dette et brudd på objektivitetsprinsippet.

I *Sigrid-saken* ga LO (senere LOR) en forklaring 19. november 1976 hvor hun fortalte at hun hadde sett en oransje regnjakke ved åstedet tidlig om morgenen (ca. kl. 06.00) søndag 5. september 1976. Hun endret forklaring under nytt politiavhør ett år og tre måneder senere, den 24. februar 1978.²⁷ På dette tidspunkt var politiet av den oppfatning at Moen også hadde begått Sigrid-drapet, og det var klarlagt at han hadde alibi natt til søndag 5. oktober. Den fremgangsmåte politiet brukte i avhøret der LO endret forklaring, fremstår som et brudd på objektivitetsprinsippet.²⁸

Utvalget kan også vise til at avskrift av Sigrids dagbok ble plassert som 0-dokument, og dermed ikke gjort tilgjengelig for forsvareren. Avskriften viser at det ikke ble skrevet dagbok for lørdag den 4. oktober. Den hadde derfor en viss bevisverdi i forhold til spørsmålet om når Sigrid ble drept,²⁹ og skulle vært et dokument i saken.

Videre kan nevnes avhørene fra 2000 som lanserte spørsmålet om Sigrid hadde seilerstøvler i Studentersamfundet på kvelden 4. september.³⁰

13.3.1.3 Forsvarer ble ikke oppnevnt da avhørene i Sigrid-saken ble innledet i oktober 1980

Utvalget finner også grunn til å trekke frem den omstendighet at politiet ikke sørget for at Moen fikk forsvarer i forkant av avhørene høsten 1980. Da Moen i oktober 1980 ble overført fra soning ved Ila landsfengsel til Trondheim kretsfengsel, var bakgrunnen at politiet ville igangsette nye avhør av Moen i forhold til Sigrid-saken. Ettersom Moen allerede var frihetsberøvet, var det ikke aktuelt

²⁴ Se nærmere ovenfor i punkt 4.7.1.

²⁵ Jf. Mappe 28, dok. nr. VI/5.

²⁶ Jf. dok. nr. 0/1-2, jf. nå Mappe 30, dok. nr. XVI/1/2.

²⁷ Mappe 4, dok. nr. V/134-1.

²⁸ Det vises til punkt 8.3.2.2 ovenfor.

²⁹ Se nærmere ovenfor i punkt 8.3.6.

³⁰ Se punkt 12.10.2.

med varetektsfengsling og oppnevning av forsvarer i den forbindelse. Hensett til den kjennskap politiet i Trondheim hadde til Moens personlighet og problemer i 1980, burde det i forkant av avhørene blitt begjært oppnevnt offentlig forsvarer for ham i medhold av straffeprosessloven 1887 § 102.

13.3.1.4 *Beviskravet satt for lavt da tiltale ble tatt ut i Sigrid-saken*

Utvalget mener også at bevissituasjonen per september 1981, da tiltale ble tatt ut i Sigrid-saken, tilsa at det forelå begrunnet tvil om Moens skyld. Likevel finner utvalget at det ikke ble utøvd et uforvarlig skjønn av beslutningstager innen påtalemyndigheten da tiltale ble tatt ut, se utvalgets redegjørelse for dette foran under punkt 8.4.

13.3.2 Under de to hovedforhandlingene?

Grunnlaget for tiltalene og domfellelsene var i begge straffesakene i første rekke Moens tilståelser. Den tilståelsen som domfellelsen i *Torunn-saken* bygger på, er fra 16. oktober 1977. Den inneholdt mange detaljer som var i samsvar med politiets tekniske funn på åstedet. I all hovedsak avga Moen samme tilståelse to ganger også under hovedforhandlingen i mai 1978. I *Torunn-saken* ga ikke åstedsfunnene noen sterke bevis verken for eller mot Moens skyld. Moen hadde heller ikke alibi på drapstidspunktet. Det var ikke tungtveiende bevis som ga politiet foranledning til å stille spørsmål ved tilståelsen.

På dette punkt skiller *Torunn-saken* seg fra *Sigrid-saken*. I *Sigrid-saken* var det gjort funn av sæd og blod som tilsa at det var stor sannsynlighet for at sædavgiver hadde blodtype A utskiller, mens Moen hadde blodtype AB ikke-utskiller. Moen hadde også alibi for det tidspunktet som politiet i over ett år etter drapet anså som det sannsynlige drapstidspunktet.

Det var store likhetspunkter mellom de to drapene, og det var sannsynlig at man sto overfor samme gjerningsmann i begge sakene. Da påtalemyndigheten valgte å iretteføre *Torunn-saken* i 1978, ble ikke bevisene som tilsa at Moen ikke hadde drept Sigrid, gjort kjent for den dømmende rett. Dette medførte at viktige bevis som talte for Moens uskyld, ble unndratt lagrettens bevisbedømmelse. Både aktor og lagmann hadde etter straffeprosessloven plikt til å sørge for at straffesaken ble opplyst så godt som mulig, og det var derfor objektivt sett i strid med loven at de aktuelle bevisene ikke ble gjort kjent for retten. De hvite tråder som ble funnet nær åstedet, skulle også

vært gjort kjent for den dømmende rett. Det kan ikke utelukkes at de nevnte bevisene, dersom de var blitt lagt frem for retten, ville hatt betydning for bevisbedømmelsen. Utvalget finner det imidlertid mest sannsynlig at de ikke ville ha påvirket utfallet av saken.

Dommen i *Torunn-saken* ble brukt som bevis mot Moen i *Sigrid-saken*. I *Sigrid-saken* tilsa imidlertid bevisførselen at Moen hadde feil blodtype, og at drapet kunne være begått natt til 5. september da Moen hadde alibi. Etter utvalgets syn ble det strafferettslige beviskravet for skyld antakelig ikke oppfylt under hovedforhandlingen, slik at aktor etter utvalgets syn objektivt sett skulle ha nedlagt frifinnelsespåstand. Videre mener utvalget at lagmannen i sin rettsbelæring ikke skulle signalisert at det var grunnlag for domfellelse.³¹

Under forhandlingen trakk både aktor og lagmannen inn som et alternativt faktum at sædavgiver kunne ha vært en annen enn Moen. Dette skjedde etter at bevisførselen var over. Å presentere et nytt faktum i rettsbelæringen uten bevisførsel representerer etter utvalgets syn en saksbehandlingsfeil.

Utvalget mener at ovennevnte forhold kan ha bidratt til at det ble avsagt en uriktig dom i *Sigrid-saken*.

13.4 Utvalgets anbefalinger

13.4.1 Innledning

Straffesakene mot Fritz Moen ble gjennomført etter straffeprosessloven 1887. Det har vært hevdet at senere regelendringer ville ha forhindre det resultat sakene endte opp med.

I den sammenhengen har to-instansreformen vært fremhevet. For saker hvor skyldspørsmålet skulle avgjøres av lagretten (juryen), var det i straffeprosessloven 1887 ingen adgang til å få overprøvd bevisvurderingen under skyldspørsmålet. Heller ikke etter någjeldende straffeprosesslov var det opprinnelig noen rett til å få prøvet bevisspørsmålet to ganger. Dette ble imidlertid endret ved lov av 11. juni 1993 nr. 80 og enkelte senere lover (to-instansordningen). Med virkning fra 1. august 1995 behandles alle straffesaker i tingretten som første instans, og slik at det kan ankes til lagmannsretten over alle sider ved avgjørelsen, også over bevisvurderingen under skyldspørsmålet. Når anken gjelder forbrytelse som etter loven kan medføre fengsel i mer enn seks år,

³¹ Se ovenfor i punkt 10.7.

har domfelte ubetinget krav på å få sin sak behandlet på ny.³² Dette skjer i lagmannsretten, hvor skyldspørsmålet fortsatt avgjøres av lagretten (juryen).

Selv om to-instansreformen ville medført at begge drapssakene mot Moen ble gjenstand for to-instansbehandling, er utvalget tvilende til at dette ville ha ledet til et annet resultat. I begge saker synes lagmannen å ha gitt nokså klart uttrykk for at han mente det forelå tilstrekkelig bevis for Moens skyld. Juryen har svart ja på skyldspørsmålene, og fagdommerne har ikke satt juryens kjennelse til side. Det fremstår derfor som om legdommere og fagdommere var enige om at det forelå grunnlag for domfellelse. Heller ikke det forhold at tingretten måtte begrunne sine avgjørelser, ville etter utvalgets syn hatt noen stor praktisk betydning for utfallet. Utvalget kan heller ikke se at andre regelendringer som har skjedd siden de to sakene ble iretteført i Frostating lagmannsrett, ville ha forhindret uriktige domfellelser.

Utvalget mener at den viktigste lærdommen man kan trekke ut av Moen-sakene er at:

- (a) politiet og påtalemyndigheten må etterleve objektivitetsprinsippet,
- (b) de sakkyndige må opptre objektivt og tilstrekkelig grundig og
- (c) beviskravet in dubio pro reo må følges både av påtalemyndigheten og domstolen.

13.4.2 Kravet til objektivitet – forslag til lovendringer som bør vurderes for å sikre etterlevelse av prinsippet

13.4.2.1 Betydningen av objektivitet for å avsløre falske tilståelser

Normalt vil personer ikke tilstå handlinger de ikke har begått. Det er likevel ikke slik at politiet kan legge enhver tilståelse til grunn. Ut fra andre bevis i saken vil det ofte være lett å avklare om tilståelsen er falsk. Gudjonsson fremhever at det kan være mange årsaker til at falske tilståelser leder til uriktige domfellelser. Under henvisning til tidligere forskning fremholdes likevel den nidkjære og overivrige tjenestemannen med en klar tro på at den mistenkte er gjerningsmannen, som den vanligste årsaken. En slik tjenestemann som er overbevist om at han derved fremmer samfunnets interesse, kan:³³

- (1) utsette mistenkte for press under avhør
- (2) utsette vitner for press for å få dem til å forklare seg slik politiet ønsker

- (3) undertrykke eller overse bevis som taler for tiltaltes uskyld
- (4) få dokumenter som taler for uskyld, til å forsvinne ut av saken.

Utvalget mener å ha sett elementer av alle disse bruddene på objektivitetsprinsippet i Moen-sakene. En rekke aktører under etterforskningen har gitt uttrykk for en sterk overbevisning om Moens skyld. Det synes klart at Moen, særlig i Torunn-saken, ble utsatt for betydelig press i avhørssituasjonen. Flere vitner har fortalt om betydelig press fra politiets side, f.eks. BS og LOR. I Torunn-saken ble to bevis som kunne tale for Moens uskyld, ikke fremlagt for den dømmende rett. Dokumenter som klart var relevante for saken, har i begge sakene vært arkivert som 0-dokumenter.

De fleste bruddene på objektivitetsprinsippet er isolert sett ikke grove, og enkeltvis har neppe noen av dem fått særlig betydning for resultatet. Men samlet sett kan de etter utvalgets syn ha hatt stor betydning.

13.4.2.2 Nøkkelen til å unngå uriktige domfellelser

I hvilken grad overordnet påtalemyndighet setter seg inn i en sak før beslutningen om tiltale tas, varierer nok betydelig både med sakens alvor, bevisenes karakter, om vedkommende selv skal aktorere saken, og hvilken redegjørelse politiet har gitt. Statsadvokatene og Riksadvokaten vil ut fra rammevilkårene ofte bare ha noen dager på seg til å ta stilling til påtalespørsmålet, selv i alvorlige drapssaker.³⁴ Mer enn et par uker for å ta stilling til saken er nokså uvanlig. På denne tiden kan beslutningstager ikke skaffe seg detaljert oversikt over et omfattende faktum som kanskje reiser kompliserte spørsmål utenfor eget fagområde. I Sigrid-saken forelå det vanskelige medisinske spørsmål, særlig knyttet til blodtypebeviset. Det er urealistisk å tro at overordnet påtalemyndighet innenfor de ressurser man hadde, kunne foreta en selvstendig analyse av alle sider ved saken før det ble tatt ut tiltale. *Det var derfor helt avgjørende at politiets fremstilling av saken til overordnet påtalemyndighet var grundig og objektiv.*

Politiet har betydelige ressurser til å gjennomføre etterforskning i alvorlige saker. Både de taktiske og tekniske etterforskerne vil ofte kunne

³² Se straffeprosessloven § 321 tredje ledd.

³³ Gudjonsson side 193.

³⁴ I Torunn-saken mottok Riksadvokaten innstillingen mandag 3. april 1978, mens ordren er datert 5. april 1978. Det fremgår av Liland-utvalget at riksadvokatens ordre om å tiltale Per Liland ble gitt samme dag som innstillingen ble mottatt, jf. NOU 1996: 15 side 60.

arbeide med en sak over mange måneder. I tillegg til at de har best kjennskap til saken, vil de gjerne selv besitte eller ha direkte kontakt med den ekspertisen som skal til for å analysere funn og se hvilke undersøkelser som kan gi nye bevismomenter i saken. Svikter politiet med å fremskaffe og informere om alle relevante bevis, er det fare for at overordnet påtalemyndighet, forsvarer og til slutt domstolen ikke får det riktige bildet av bevissituasjonen.

Informasjonen fra politiet til påtalemyndigheten var ufullstendig både i Torunn-saken og Sigrid-saken. I Torunn-saken inneholdt oversiktsrapporten ikke noen vurdering av troverdigheten i tilståelsen (avvikene).³⁵ Riksadvokaten kjente neppe til avvikene mellom tilståelsen og de tekniske funn da ordren om tiltale ble gitt. Verken oversiktsrapporten eller åstedtsrapporten nevner de hvite trådene som ble funnet nær åstedet. Det sentrale spørsmålet om sammenhengen mellom Torunn-saken og Sigrid-saken er heller ikke nevnt i oversiktsrapporten. *Detaljene* omkring blodtypebeviset, drapstidspunktet og Moens alibi var neppe kjent for overordnet påtalemyndighet, forsvareren eller retten. I Sigrid-saken manglet politiets redegjørelse en oversikt over de mange vitner som hadde hørt kvinneskrik fra Nidarvoll natt til 5. september 1976.

Utvalget antar at problemet med informasjonsflyten er like stort i dag som da tiltale ble tatt ut i sakene mot Moen. Det vises bl.a. til at politiet i praksis ofte bare orienterer statsadvokaten om saken muntlig. En slik ordning sikrer ikke notoritet og gir grobunn for en uheldig pulverisering av ansvar.

13.4.2.3 *Krav til at politiet utformer en skriftlig redegjørelse for bevissituasjonen i saker hvor påtalekompetansen ligger til statsadvokaten eller Riksadvokaten*

Utvalget mener på denne bakgrunn at departementet bør vurdere å lovfeste en plikt for politiet – der tiltale skal tas ut av statsadvokaten eller riksadvokaten – til å skrive en redegjørelse for de bevismomentene som har betydning for skyld- eller straffespørsmålet. Redegjørelsen må være objektiv

og omtale bevis både til skade og til gunst for siktede. En slik plikt vil medføre ett visst merarbeid, men etter utvalgets syn vil arbeidet med redegjørelsen virke ansvarliggjørende og bidra til å sikre at hele bevisbildet kommer frem. Redegjørelsen vil også lette overordnet påtalemyndighets arbeid med å skaffe seg innsikt i saken.

13.4.2.4 *Endringer i kravene til utforming av bevisoppgave*

Det følger i dag av straffeprosessloven § 262 første ledd første punkt at påtalemyndigheten sammen med tiltalebeslutningen skal sende retten en oppgave over de bevis som ønskes ført. Tanken om at påtalemyndigheten skal opptre objektivt, tilsier at bevisoppgaven skal inneholde alle bevis av relevans, enten de taler til gunst eller ugunst for tiltalte. I praksis er det vanlig at påtalemyndigheten overlater til forsvareren å påberope seg enkelte bevis. For å unngå at bevis som taler til gunst for tiltalte, blir oversett og ikke kommer frem under hovedforhandlingen, foreslår utvalget at det vurderes å lovfeste at påtalemyndigheten, i tillegg til å oppgi de bevis som ønskes ført i saken, skal nevne øvrige relevante bevis. På den måten vil både retten og forsvareren bli klar over eventuelle bevis av betydning som ikke blir ført fra påtalemyndigheten side.

13.4.3 **Det bør vurderes å foreta lovendringer knyttet til gjennomføring av avhør**

13.4.3.1 *Grensene mot det utilbørlige press – tvang/trusler/manipulasjon*

Da etterforskningen mot Moen ble gjennomført på slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet, var politiavhør regulert i påtaleinstruksen. De mest sentrale reglene er nå nedfelt i straffeprosessloven som utfylles av påtaleinstruksen 1985. Reglene er i hovedsak de samme som de var i 1977-1980, selv om påtaleinstruksen i dag gir noe mer detaljerte føringer.

De formelle kravene til avhør i gjeldende påtaleinstruks synes tilfredsstillende. Utvalget bemerker likevel at avhørsrapportene skrevet av politibetjent Hjertaas i perioden mellom 11. og 17. oktober 1977 inneholder detaljert informasjon om pauser, tidspunkt for samtaler mellom Moen og forsvarer/prest, m.v. Dette har vært nyttig i utvalgets arbeid. Når avhør blir så intensive som i denne saken, er det ønskelig at slik informasjon nedtegnes. En plikt for politiet til å opplyse om mistenktes fullstendige timeplan i perioder med intensive avhør foreslås nedfelt i påtaleinstruksen.

³⁵ Rapporten inneholder en gjennomgang av alle forklaringsene til Moen, men det er her ingen informasjon om at tilståelsen avviker fra tekniske funn. Åstedtsrapportens vurdering av Moens forklaring er nokså overfladisk med hensyn til vurderingen av avvikene, og går bare inn på selve overfallsstedet og om Torunn «kan ha sklidd igjennom gjerdet».

Grensene for hvilket press som er tillatelig i en avhørssituasjon, er lite klarlagt. Utvalget er kjent med at det både på politihøyskolen og ellers i politiet har vært arbeidet med å endre de metoder som brukes under avhør.³⁶ Arbeidet med å endre holdninger og utarbeide nye avhørsmetoder er svært viktig, men etter utvalgets syn kan det reises spørsmål om dette er tilstrekkelig for å hindre bruk av press og manipulasjon i avhørssituasjonen. Bruk av press og manipulasjon gir trolig flere tilståelser (også falske) enn andre metoder. Dersom grensene for bruk av press og manipulasjon ikke er klargjort, er det fare for at «de mest effektive metodene» fortsatt blir rådende i praksis.³⁷ Det kan være vanskelig å utforme gode og presise regler, men utvalget mener det bør vurderes om det er mulig å klargjøre de lovfastsatte grenser bedre.

13.4.3.2 *Bevissikring om forholdene under avhør – bruk av lyd- og videoopptak*

Utvalget har i liten grad funnet bevis på utilbørlig press eller manipulasjon i Moen-sakene. Det er imidlertid flere eksempler på at uheldige avhørsmetoder er benyttet, særlig ved vitneavhør. For å unngå uberettigede påstander om ulovlige og utilbørlige avhørsmetoder og for å forhindre bruk av slike metoder, kan bruk av lyd- og videoopptak være et egnet middel.

Straffeprosessloven gir hjemmel for å regulere bruken av lydbåndopptak under politiavhør.³⁸ Regler er også gitt i påtaleinstruksen 1985 § 8-13, og adgangen til å bruke lydopptak ved avhør er vid. Imidlertid benyttes adgangen til lyd- eller videoopptak bare unntaksvis. På slutten av 1990-tallet ble det igangsatt et prosjekt omkring lydopptak av politiavhør i Norge. En oppnevnt styringsgruppe som evaluerte prøveprosjektet, konkluderte med at lydopptak hadde virket positivt på flere ulike måter.³⁹ The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) anbefalte opptak av alle avhør allerede etter sitt første besøk i Norge i 1993.⁴⁰ I 2002 oppfordret CPT samtlige medlemsland til å innføre lydopptak av politiavhør.⁴¹

Det foreligger etter utvalgets oppfatning gode grunner for å gjøre det obligatorisk å ta opp politiavhør av mistenkte på bånd, i alle fall i alvorlige straffesaker. Også viktige vitneavhør i slike saker bør tas opp på bånd. Etter det utvalget forstår, foregår det et arbeid i regi av Politidirektoratet med å innføre bruk av lydopptak. Utvalget anbefaler at arbeidet gis prioritet.

På grunn av Moens hørselsproblemer ville lydbåndopptak ikke vært tilstrekkelig for å sikre notoritet omkring avhørene. For døve vil det være nødvendig med videoopptak. Ideelt sett vil videoopptak også være det beste i avhør generelt fordi mye av kommunikasjonen i en avhørssituasjon skjer non-verbalt.

13.4.4 *Endringer i forhold til kravene til tolk*

Våren 2004 ble det opprettet en arbeidsgruppe for å «foreslå nødvendige tiltak for å styrke, forbedre og effektivisere dagens regelverk og praksis for bruk av tolk og oversetting av dokumenter under behandlingen av straffesaker». Arbeidsgruppen leverte sin rapport 14. mars 2005.⁴² I rapporten foreslås et nytt kapittel 7 A i domstolloven om tolk i retten og flere endringer både i straffeprosessloven og påtaleinstruksen.

Det foreslås generelle regler om tolking ved forklaringer avgitt av en som er stum eller døv, om tolk ved forkynnelse og om tolk under avhør. Reglene gjelder både for tiltalte, fornærmede og vitner. Det foreslås også at tiltalte og fornærmede skal ha rett til tolk under samtale med forsvarer/bistandsadvokat og ved gjennomgang av saksdokumentene etter straffeprosessloven § 242.

Det er behov for forbedringer i regelverket om tolking. Den nevnte arbeidsgruppen har foretatt en bred og grundig vurdering, og utvalget anbefaler at forslagene følges opp. I forhold til døve spesielt mener utvalget det er grunn til å fremheve behovet for bevissikring omkring avhør både hos politiet og for domstolen. Som redegjort for ovenfor i punkt 11.8.1, oppstod det under forhandlingene i Hålogaland lagmannsrett en misforståelse mellom Moen og tolkene. Tolkene forstod Moen slik at han tilstod drapet på Sigrid på nytt. Misforståelsen ble avdekket fordi avhøret var tatt opp på video. Utvalget mener det er ønskelig at alle avhør av døve, ikke bare politiavhør, men også avhør for en domstol, tas opp på video. Da kroppsspråk og mimikk har ekstra stor betydning ved kommunikasjon med døve, er det nødvendig med billedopptak både av

³⁶ Se f.eks. Advokatbladet, september 2006 side 46-47 og Rachlew, TIS nr. 4 2003 side 432-434.

³⁷ Se Rachlew, TIS nr. 4 2003 side 405 hvor det nettopp fremheves at «de beste» avhørerne – de som får tilståelsene – lett blir forbilder.

³⁸ Se straffeprosessloven § 230 siste ledd.

³⁹ Se Styringsgruppens sluttrapport avgitt til Justisdepartementet juni 2003.

⁴⁰ CPT (1993) punkt 40.

⁴¹ CPT (2002).

⁴² «Rett til tolk. Tolking og oversettelse i norsk straffeprosess».

tolken og den døve. Dette forutsetter bruk av to kameraer.

13.4.5 Det bør vurderes regelendringer omkring plikten til å lagre beslaglagte gjenstander og biologisk materiale

Det er i dag ikke gitt regler som pålegger politiet å oppbevare bevisgjenstander, f.eks. biologisk materiale, etter at rettskraftig dom foreligger. Dersom slikt materiale hadde blitt oppbevart i Moensakene, kunne man ved hjelp av DNA analyser fått frem avgjørende bevis under gjenopptagelsesprosessen. Utvalget mener at det bør vurderes å ha regler for oppbevaring av biologisk bevismateriale i alvorlige straffesaker med tanke på muligheten for gjenopptagelse.

13.4.6 Om retten til offentlig oppnevnt forsvarer

En mistanke eller en siktelse gir ikke krav på offentlig oppnevnt forsvarer. Siktete har som utgangspunkt bare krav på offentlig oppnevnt forsvarer under hovedforhandlingen,⁴³ under bevisopptak,⁴⁴ i forbindelse med varetekstfengsling⁴⁵ eller i visse saker hvor sak er sendt retten for tilståelsesdom.⁴⁶

Ellers kan forsvarer oppnevnes «når særlige grunner taler for det», jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd. Bestemmelsen svarer til straffeprosessloven 1887 § 102 som ble vurdert ovenfor i punktene 4.4.4.1 og 8.3.3.2. Også anvendelse av straffeprosessloven § 100 annet ledd beror på en konkret vurdering hvor bl.a. sakens kompleksitet, sakens alvor og siktedes evner til å ivareta eget tarv skal tillegges vekt.

Utvalget har konkludert med at det var et brudd på straffeprosessloven 1887 § 102 da Moen ikke fikk oppnevnt forsvarer under avhørene høsten 1980. Utvalget mener også at det var grunn til å oppnevne forsvarer allerede fra starten av avhørene i Torunn-saken. Det siste kan politiet ikke klandres for, da det ikke lot seg gjøre umiddelbart å avdekke hvilke sosiale og kommunikasjonsmessige problemer Moen hadde. Sakene mot Moen illustrerer at det kan være behov for å gjøre rettsreglene om rett til forsvarer mer presise. Utvalget anbefaler at det vurderes om det for døve og andre grupper som ofte vil ha dårligere muligheter til å ivareta eget tarv, bør innføres en generell regel om

oppnevning av forsvarer fra vedkommende får stilling som mistenkt eller siktet.

13.4.7 Det bør vurderes regelendringer omkring bruk av sakkyndige

13.4.7.1 Innledning

Mange straffesaker krever rettsmedisinsk eller annen fagkunnskap. I praksis vil det kunne få avgjørende betydning hvilke vurderinger de sakkyndige foretar. Bruken av sakkyndige skal bidra til å gi både retten og partene (påtalemyndigheten og siktede/forsvareren) nødvendig kunnskap om faktiske spørsmål. De rettsoppnevnte sakkyndige skal likevel primært være *rettens* rådgivere og veiledere.⁴⁷ Dette innebærer at de skal være sannhetssøkende og objektive.

Liland-utvalget rettet på bakgrunn av sin granskning kritikk mot de sakkyndiges arbeid i straffesaken mot Liland. Blant annet på grunn av denne kritikken ble det oppnevnt et utvalg til å se på rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker. Utvalget fremla en utredning.⁴⁸ De foreslåtte lovendringene er ikke fulgt opp.

Liland-utvalget beskrev fem punkter som måtte være oppfylt for at retten fullt ut skulle kunne dra nytte av en sakkyndig uttalelse. Moen-utvalget vil gå enda lenger i å presisere kravene til sakkyndige som oppnevnes av retten:

- De sakkyndige skal være uavhengige, både i forhold til hverandre og i forhold til partene.
- Rettsoppnevnte sakkyndige og sakkyndige oppnevnt av politiet skal opptre objektivt og sannhetssøkende
- De sakkyndige må ha den fagkunnskap som er nødvendig for å kunne gi den bistand som i den enkelte sak er påkrevd. Sakkyndige skal ikke uttale seg ut over sin kompetanse uten å gjøre oppdragsgiver og eventuelt retten kjent med det.
- Antallet sakkyndige må være tilpasset karakteren av de spørsmål som skal besvares. I alvorlige saker hvor resultatene vil avhenge av skjønnsmessige vurderinger, og der det kan være tvil eller faglig uenighet, bør det benyttes flere sakkyndige.
- Det bør forut for hovedforhandlingen regelmessig foreligge en skriftlig erklæring fra de sakkyndige på bakgrunn av et skriftlig mandat.
- De sakkyndiges uttalelse må ha en form og et innhold som sikrer at den, så langt det er mulig,

⁴³ Straffeprosessloven § 96.

⁴⁴ Straffeprosessloven § 97.

⁴⁵ Straffeprosessloven § 98.

⁴⁶ Straffeprosessloven § 99.

⁴⁷ Se slik Andenæs, Straffeprosessen 1962 side 210.

⁴⁸ NOU 2001: 12 side 19.

kan forstås av retten, og det må gis mulighet for supplerende spørsmål der dette er nødvendig.

- Sakkyndige skal i sine konklusjoner gi uttrykk for den tvil som det er faglig grunnlag for.

13.4.7.2 Det bør vurderes å endre regler om oppnevning av sakkyndige

Svært ofte vil sakkyndige trekkes inn allerede under politiets etterforskning, f.eks. hvor det er behov for obduksjon i en drapssak. Men det gjelder også for annen sakkyndig bistand, både av teknisk og medisinsk art. Straffeprosessloven gir i § 148 påtalemyndigheten rett til å søke bistand hos en sakkyndig. Det er da påtalemyndigheten selv som velger hvilke sakkyndige som skal benyttes.⁴⁹

En sakkyndig som er engasjert av politiet, blir normalt ikke ansett inhabil til senere å bli rettsoppnevnt sakkyndig.⁵⁰ Tvert i mot er dette ofte vanlig prosedyre. Utvalget mener dette kan skape for tett binding mellom politi/påtalemyndighet og sakkyndige. I forhold til sakene mot Moen viser utvalget til at f.eks. rettspsykiater (og politilege⁵¹) Karl-Ewerth Horneman og prosekter Halldis Lie var personer som ble benyttet i svært mange straffesaker.

Utvalget som utredet rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker, foreslo å bryte slike bånd ved å anse den som har bistått politiet i en sak, for inhabil til å opptre som rettens sakkyndige i samme sak.⁵²

Utvalget har diskutert en annen løsning, hvor politiet, i stedet for å ta direkte kontakt med den medisinsk sakkyndige, kan melde sitt behov til en uavhengig instans med kompetanse til å vurdere hvem som er kvalifisert til å utføre oppdraget, f.eks. Den rettsmedisinske kommisjon. Også dette ville redusere bindingen mellom politi/påtalemyndighet og den sakkyndige.

Utvalget ser at det kan rettes innvendinger mot begge forslagene. Det første forslaget vil kunne bli kostbart, og begge forslag vil kunne medføre forsinkelser i etterforskningen. I mange tilfeller vil det være nødvendig med sakkyndig bistand uten opphold, f.eks. ved obduksjon. En kombinasjon av de to alternativene kan muligens være en løsning. Uansett er det grunn til å fremheve at vektige hen-

syn taler for å svekke båndene mellom politi/påtalemyndighet og de sakkyndige.

13.4.7.3 Det bør vurderes å stille krav om skriftlig mandat

For påtalemyndigheten er det ikke gitt regler eller retningslinjer som oppstiller krav til utforming av mandat (eller tilleggsmandat) ved bruk av sakkyndige.⁵³ Utvalget mener dette er uheldig. I Sigrid-saken mangler notoritet omkring den kommunikasjon som var mellom politiet og prosekter Lie da politiet, etter at Moen hadde tilstått drapet på Torunn, innhentet tilleggserklæringen av 24. oktober 1977.

Når det er retten som oppnevner den sakkyndige, vil den i praksis, etter innspill fra partene, normalt utforme et skriftlig mandat for den sakkyndiges arbeid. Rettstilstanden er likevel slik at det ikke er påkrevd å utforme mandatet skriftlig.⁵⁴

Prosekter Lies tilleggsrapport datert 24. oktober 1977 ble trolig utarbeidet etter en telefonsamtale med politiet, og uten at det var gitt noe skriftlig mandat. Det innhold rapporten fikk, var egnet til å villed, og hadde en form som *kan* ha fått stor betydning både for Torunn- og Sigrid-saken. Etter utvalgets syn viser dette at det bør lovfestes at både retten og politiet/påtalemyndigheten bør pålegges å utforme *skriftlige* mandat og eventuelt tilleggsmandat til sakkyndige.⁵⁵

13.4.7.4 Det bør vurderes om det er hensiktsmessig med opplæring av sakkyndige

I NOU 2001: 12 reises spørsmålet om opplæring av sakkyndige som skal bistå i rettssaker. På bakgrunn av erfaringene i Moen-sakene finner utvalget grunn til å ta opp noen punkter som anses viktige ved en slik opplæring.

Det ene er knyttet til sannsynlighetsvurderinger. I juridisk terminologi benyttes uttrykket «*overveiende sannsynlig*» om den situasjon at noe er mer sannsynlig enn noe annet. I medisinske fag synes formuleringen «*overveiende sannsynlig*» å benyttes om en langt høyere sannsynlighetsgrad, kanskje opp mot 100 %. Prosekter Lie skrev i sin opprinnelige erklæring av 16. februar 1977 at det var «*overveiende sannsynlig*» at A-substansen funnet i Sigrids vagina skrev seg fra den påviste sæd. Utvalget har grunn til å tro at hun med dette mente at

⁴⁹ Sakkyndig bistand til mentalobservasjon må likevel besluttes av retten, jf. straffeprosessloven § 165. Påtalemyndigheten vil her likevel kunne komme med forslag, og i praksis har dette forslaget stor betydning for hvem som blir valgt.

⁵⁰ Se Rt. 1970 side 540, 1981 side 1253, 1990 side 203, 1992 side 569 og NOU 2001: 12 side 120-121.

⁵¹ Se nærmere diskusjon om bruk av politileger som rettsoppnevnt sakkyndig i NOU 2001: 12 side 119-120.

⁵² Se NOU 2001: 12 side 120-121.

⁵³ Se NOU 2001: 12 side 57 andre spalte.

⁵⁴ Se NOU 2001: 12 side 57 første spalte.

⁵⁵ Dette ble også foreslått i NOU 2001: 12, se side 174 og 124, men er foreløpig ikke fulgt opp.

dette var bortimot sikkert. Sakkyndige bør gjøres kjent med juristenes begrepsbruk og bør redegjøre særskilt for innholdet i sannsynlighetsvurderinger for å unngå misforståelser.⁵⁶

Utvalget vil dessuten fremheve behovet for at sakkyndige orienteres om hva rollen som sakkyndig innebærer. Under hovedforhandlingen i Sigrid-saken formulerte rettspsykiater Horneman seg med en sikkerhet det neppe var faglig grunnlag for.⁵⁷ Ved en anledning formulerte han også en rekke spørsmål til Anne Regine Føreland som var lite konstruktive. Det er viktig at de sakkyndige forstår sine roller som objektive premissleverandører. Det er også viktig at de sakkyndige vet at de skal *uttrykke tvil omkring sine konklusjoner dersom det er faglig grunnlag for det*.

13.4.8 Bevissikring omkring hovedforhandlingen

Straffeprosessloven § 23 hjemler adgang til å gi forskrifter om opptak av rettsmøter «stenografisk eller ved mekaniske midler». Ved forskrift 15. november 1985 nr. 1911 ble det fastsatt regler om lydopptak ved rettens behandling av en straffesak. Utenfor hovedforhandling kan opptak skje dersom retten finner det hensiktsmessig, mens det under hovedforhandling kan foretas lydopptak når retten finner grunn til det.⁵⁸

Spørsmålet om det bør innføres en plikt til å ta opp behandlingen av straffesaker i norske rettssaler på lydbånd, ble vurdert også av Liland-utvalget.⁵⁹ Det ble foreslått å innføre lydbåndopptak av forklaringene gitt av tiltalte, vitner og sakkyndige. Utvalget foreslo også at lagmannens rettsbelæring, aktors innledningsforedrag og de prosedyreinnlegg som holdes avslutningsvis fra aktors og forsvarerens side, skulle tas opp.

Moen-utvalget er enig i Liland-utvalgets anbefalinger og slutter seg til de vurderinger som er foretatt i utredningen. Dersom det hadde foreligget lydbåndopptak av hovedforhandlingen i Moen-sakene, ville dette hatt betydning på flere måter. I Sigrid-saken ble det i aktors prosedyre og i lagmannens rettsbelæring trukket inn nye faktiske for-

hold. Å gjøre dette i en rettsbelæring anses som en saksbehandlingsfeil som, dersom den var gjort gjeldende som ankegrunn, burde ha ledet til opphevelse av dommen. Lydbåndopptak av rettsbelæringen ville gitt et langt bedre og sikrere grunnlag for en slik anke. Den største betydning ville trolig lydbåndopptak hatt for gjenopptagelsesprosessen.

Både i Torunn-saken og i Sigrid-saken ble straffeprosessloven § 391 nr. 3 om nye bevis påberopt som gjenopptagelsesgrunn. I Torunn-saken ble AS og JEH påberopt som slike nye bevis. Lydbåndopptak ville gitt informasjon om omstendighetene omkring frafallet av disse vitnene i den opprinnelige straffesaken, og klargjort om politiforklaringene ble lest opp, eller om noen av polititjenestemennene som avga forklaring, også uttalte seg om innholdet i AS' og JEH's forklaringer.

Lydbåndopptak vil også kunne ha stor betydning for å vurdere ulike aktørers atferd. Flere av de personene utvalget har snakket med, har reist kritikk mot begge lagmennesenes administrering av sakene.⁶⁰ Utvalget har ikke hatt tilstrekkelige opplysninger til å ta stilling til om det var grunnlag for kritikken. Dette er uheldig både fordi kritikkkverdig atferd fra dommere kan unndras fra evaluering, men også fordi uberettiget kritikk mot dommerne kan bli stående uimotsagt.

13.4.9 Enkelte regler som bør vurderes klargjort/endret i tilknytning til det beviskrav som aktor og fagdommerne skal forholde seg til

13.4.9.1 De materielle vilkår for å ta ut tiltale bør vurderes klargjort

Utvalget har ovenfor i punkt 4.9.1 konkludert med at påtalemyndigheten, som i dag, bare skulle ta ut tiltale i den grad det forelå grunnlag for domfellelse. Påtaleansvarlig må på selvstendig grunnlag vurdere om det foreligger tilstrekkelig bevis for domfellelse. Dette innebærer slik utvalget ser det, at tiltale ikke skal tas ut dersom det foreligger rimelig tvil om at mistenkte er skyldig. Utvalget mener at den formulering som riksadvokaten har gitt av regelen, ved å henvise til en domsprognose, er uheldig.⁶¹ Beviskravet skal vurderes selvstendig av beslutningstager i påtalemyndigheten, og det bør ikke være tilstrekkelig å vurdere hva man får domstolene med på.

⁵⁶ Dette bør innarbeides allerede på grunnutdannelsen, nivå A, men realistisk er det trolig viktigst å få dette innarbeidet i den felles sakkyndigutdannelsen, nivå B, se nærmere NOU 2001: 12 side 149-151.

⁵⁷ Se punkt 10.5.

⁵⁸ Se forskriftens § 6.

⁵⁹ Spørsmålet om det burde innføres en plikt til å ta opp lyd fra straffesaker, hadde tidligere bl.a. blitt drøftet av Komiteen som avga innstilling til ny straffeprosesslov side 120-127, av departementet i Ot. prp. nr. 35 (1978-79) side 106, av stortingskomiteen i Innst. O. nr. 37 (1980-81) side 14, i NOU 1981: 35 side 178 og i NOU 1984: 27 side 24.

⁶⁰ Det vises her bl.a. til samtalen med Anne Regine Føreland. De samme synspunkt har hun gjort gjeldene i intervju med Tore Sandberg, se se Mappe 39, vedlegg til bevisanalysene under gjenopptagelsesprosessen.

⁶¹ Utvalget viser i den forbindelse til riksadvokatens rundskriv, f.eks. R1 av 25. januar 2000.

Utvalget ser det som uheldig at spørsmålet ikke er rettslig avklart. Dette kan føre til en pulverisering av ansvaret.

13.4.9.2 Aktors objektivitetsplikt ved nedleggelse av påstand bør vurderes klargjort

Utvalget finner det også noe uklart i hvilken grad aktors objektivitetsplikt medfører at han skal nedlegge påstand om frifinnelse hvis bevisene etter hans egen oppfatning ikke oppfyller beviskravet.⁶² Utvalget mener at aktor bør ha en slik plikt. Løsningen er imidlertid ikke opplagt. Særlig hensynet til fornærmede kan gjøre det vanskelig for aktor å nedlegge frifinnelsespåstand når det er klart mest sannsynlig at det ble begått en straffbar handling. Utvalget mener også på dette punkt at det uansett bør foretas en klargjøring av rettstilstanden, slik at ansvaret for domfellelsen ikke pulveriseres mellom aktor, fagdommere og eventuelt juryen.

13.4.9.3 Kravene til rettsbelæringen bør vurderes klargjort

Lagmannens rettsbelæring vil i praksis ha stor betydning for juryens beslutning. Samtidig er grensene for hva lagmannen kan gi uttrykk for i sin rettsbelæring, noe uklare. Både i Torunn-saken og i Sigrid-saken signaliserte lagmannen tydelig sitt syn på skyldspørsmålet. Det er alminnelig antatt at lagmannen kan gi uttrykk for sitt syn på bevisvurderingen, så lenge han samtidig understreker at juryen ikke er bundet av hans vurdering. I Torunn-saken omhandlet lagmannens rettsbelæring i hovedsak de bevis som talte for Moens skyld. Dette var etter utvalgets syn uheldig. I Sigrid-saken ble det trukket inn nye faktiske forhold – av aktor omtalt som hypoteser. Det er argumentert for at slike hypoteser må kunne trekkes inn selv så sent som i rettsbelæringen. Dette mener utvalget er uholdbart. Det illustrerer imidlertid at reglene omkring lagmannens rettsbelæring bør klargjøres bedre.

13.4.9.4 Når skal fagdommerne sette til side juryens kjennelse?

Som nevnt ovenfor i punkt 10.8 kunne fagdommerne i medhold av straffeprosessloven 1887 § 358 første ledd sette til side lagrettens kjennelse dersom de kom «til den overbevisning at det ikke foreligger tilstrekkelig bevis for at tiltalte er skyldig». I dag følger en tilsvarende regel av straffeprosessloven § 376 c.

Etter den gamle loven var det antatt at det var «lagretten som har det prinsipale ansvar for bevisbedømmelsen, og at ikke enhver tvil som ville ha avholdt en dommer fra selv å votere for fellelse, er grunnlag for å sette kjennelsen til side.»⁶³ Dette synet ble også lagt til grunn i forbindelse med vedtagelse av ny straffeprosesslov.⁶⁴ Men hva som ligger i dette, er ikke like klart. Andenæs legger til grunn at retten må ha.⁶⁵

«[e]n sterkere forpliktelse ... til å hindre en domfellelse som den anser uriktig. Men hvis saken f.eks. gjelder en lang rekke tiltaleposter som tiltalte blir kjent skyldig i, kan det knapt være nødvendig for retten å gripe inn om den mener at beviset er for svakt for en enkelt tiltalepost av mindre betydning.»

Etter utvalgets syn er det ingen grunn til å opprettholde en uriktig domfellelse fordi dommen ikke får så stor betydning for den domfelte. Bjerke og Keiserud uttaler at når det er «forstandig grunn til meningsforskjell mellom lagretten og retten», må dette kunne lede til at fagdommerne lar være å sette til side kjennelsen.⁶⁶ Utvalget mener imidlertid at dersom to av fagdommerne finner at det ikke er grunnlag for domfellelse, bør en fellende kjennelse settes til side. Slik er ordningen i Danmark.

13.4.9.5 Avslutning

Utvalget mener at de nevnte bestemmelsene i straffeprosessloven er unødvendig uklare med hensyn til de ulike aktørers rolle i forhold til beviskravet. Det anses som en reell fare for at aktørene skriver fra seg sitt eget ansvar, og at det dermed oppstår en uheldig pulverisering av ansvaret for domfellelsen.

⁶² Det vises her til punkt 6.2.1.

⁶³ Andenæs, *Straffeprosessen* 1962 side 374.

⁶⁴ Se Ot. prp. nr. 35 (1978-79) side 221 første spalte.

⁶⁵ Andenæs, *Norsk straffeprosess II* side 63.

⁶⁶ Bjerke og Keiserud side 1185.

Forkortelser

Andenæs, «God åklagarsed»	Johs. Andenæs, «God åklagarsed», Forhandlinger på det 31. nordiske juridiske juristmøte, Helsingfors 1987, Del I, side 59-70.
Andenæs, Norsk straffeprosess I og II	Johs. Andenæs, Norsk straffeprosess. Bind I og II, 3. utgave, Oslo 2000.
Andenæs, Straffeprosessen 1962	Johs. Andenæs, Straffeprosessen i første instans, Oslo/Bergen 1962.
Auglend/Mæland/Røsandhaug	Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland og Knut Røsandhaug, Politirett. 2. utgave, Oslo 2004.
Bjerke og Keiserud	Straffeprosessloven. Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker med senere endringer, med kommentarer av Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud. 3. utgave, Bind II, Oslo 2001.
Diesen, Informationsproblemet	Christian Diesen, Informationsproblemet, Festskrift till Peter Seipel, 2006, side 177-194.
Fengselsloven 1958	Lov 12. desember 1958 om fengselsvesenet.
Gudjonsson	Gisli H. Gudjonsson, The Psychology of Interrogations and Confessions : a handbook, 2003.
Hov, Påtalemyndigheten	Jo Hov, Påtalemyndighetens organisasjon og kompetanse, Bergen 1983.
JV	Jussens Venner. Oslo 1952-.
Liland-saken/Liland-utvalget	NOU 1996: 15 Lilandsaken. Fra et utvalg oppnevnt ved kgl. res. av 13. juli 1995 for gransking av Liland-saken, avgitt til Det kgl. Justis- og politidepartement 1. juli 1996.
LoR	Lov og Rett. Oslo 1962-.
NOU	Norges offentlige utredninger.
Ntkf	Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab. København 1949-.
Olaf Jakhellns notater	Tidligere statsadvokat Olaf Jakhellns håndskrevne notater fra hovedforhandlingen i Sigrid-saken. Arkivert av politiet i gjenopptagelsessaken som Dok. nr. 43, Inntatt i Mappe 40.
PEL	Politiembetsmennes Blad. Oslo 1931-1992, Oslo 1999-.
Påtaleinstruksen 1968	Regler om påtalemyndigheten (påtaleinstruksen). Fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 14. desember 1934. Endret ved kongelig resolusjon av 29. april 1949, kronprinsregentens resolusjoner av 18. mai og 21. juni 1956 og kongelig resolusjon av 1. november 1968.
Påtaleinstruksen 1985	Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen). Fastsatt ved kgl. res. 28. juni 1985, sist endret ved forskrift 15. desember 2006 nr. 1456.

Rt.	Norsk Retstidende. Kristiania/Oslo 1836.
Salomonsen I	Den norske straffeproseslov med kommentar av Olaf Salomonsen. Anden utgave, bind I, Oslo 1925.
Sandberg 2000 Sigrid-saken	Tore Sandberg, Bevisanalyse til Gjenopptagelsesbegjæring, utarbeidet av Tore Sandberg, Kløfta, 29. februar 2000. Mappe 39.
Sandberg 2000 Torunn-saken	Tore Sandberg, Bevisanalyse til Gjenopptagelsesbegjæring, utarbeidet av Tore Sandberg, Kløfta, 29. februar 2000. Mappe 39.
Sandberg 2001	Tore Sandberg, Gjennomgang av Trondheim politidistrikts etterforskning i gjenopptagelsessakene, Rapport av 16. mars 2001. Mappe 41.
Sandberg 2006	Tore Sandberg, Tilleggsdokumentasjon 27.04.2006 til begjæring om gjenopptakelse datert 15.10.2004. Mappe 44.
Skeie	Jon Skeie, Den norske straffeprosess. Første bind, Oslo 1939.
Straffeprosessloven	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven).
Straffeprosessloven 1887	Lov 1. juli 1887 nr. 5 om Rettergangsmaaden i Straffesager.
Strandbakken	Asbjørn Strandbakken, Uskyldspresumsjonen. «In dubio pro reo», Bergen 2003.
TfS	Tidsskrift for Strafferett. Oslo 2001-.

Vedlegg 1

Frostating lagmannsretts dom 29. mai 1978 (Torunn-saken)

FROSTATING LAGMANNSRETT

gjør vitterlig:

År 1978 den 29. mai ble lagmannsting holdt for
Trondheim lagsogn i lagmannsrettens vanlige lokale i
Trondheim Tinghus.

Der ble behandlet sak nr. 11/1978:

DEN OFFENTLIGE PÅTALEMYNDIGHET

møt

FRITZ YNGVAR MOEN.

.....

Rettens formann: lagmann Mats Stensrud
Meddommere: ekstr.ord. lagd., sorenskriver Ingv. Høstad,
sorenskriver Rich. Tønnessen.
Protokollfører: adm.sekr. Anne Asp.

...

For påtalemyndigheten møtte statsadvokat Mikael Slåttsveen,
og som forsvarer for tiltalte: advokat Hallstein Pedersen,
Trondheim.

::::::::::

::::::::::

Figur 1.1

2.

Retten trakk seg tilbake til rådlegging.
Deretter ble det avsagt slik enstemmig

Dom:

Fritz Yngvar Moen, født 17. desember 1941 i Sarpsborg,
av foreldre FRH og BeM, faren var tysk stats-
borger, har hatt forskjellige yrker og bodd forskjellige steder, sist
i Valbøyllyngen 2 i Trondheim, ugift, uten forsørgelsesbyrde, uføretrygdet,
uten formue og inntekt, tidligere straffet flere ganger,
fritatt for militærtjeneste på grunn av dövhet,
er av statsadvokaten i Trondheim ved tiltalebeslutning av 11. april 1978
satt under tiltale ved Frostating lagmannsrett til fellelse etter

I. Straffelovens § 233, 1. og 2. ledd,

for med overlegg og/eller for å lette eller skjule en
annen forbrytelse og/eller for å unndra seg straffen
for en sådan, å ha forvoldt en annens død, idet det
for øvrig foreligger særdeles skjerpande omstendigheter,

ved søndag 2. oktober 1977 ca kl 0230 på stien ved
Bueskytterbanen på vestsiden av Stavne bru i Trondheim,
å ha trykt sitt venstre kne opp i magen på Torunn Finstad
som kom gående langs stien, og med sin venstre hånd å ha
tatt tak i klærne ved hennes nakke og dunket hennes hode mot
stålrekkverket en eller to ganger, og å ha skjøvet henne
under rekkverket og utfor en bratt skråning og å ha slept
henne ca 40 meter over en slette bort til elvebredden,
og deretter for å lette eller skjule og/eller for å unn-
dra seg straffen for den under post II beskrevne handling,
å ha løftet henne opp fra bakken og med overlegg dels
dyttet og dels sparket henne utfor en ca 5,5 meter høy
skråning ned mot Nidelva, slik at hun ble liggende med
hodet under vann og druknet, idet det for øvrig foreligger
særdeles skjerpande omstendigheter,

II. Straffelovens § 192, 1. ledd, 2. straffalternativ,

for ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv
eller helse å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig
samleie,

ved til tid og på sted som nevnt under post I, etter å ha forholdt seg som der nærmere beskrevet inntil han brakte Torunn Finstad til elvebredden, å ha trukket av henne ytterbenklærne og trusen, og mens hun lå på ryggen i hjelpeløs og/eller bevisstløs tilstand, som han hadde brakt henne i, å ha hatt et eller flere samleier med henne,

III. Straffelovens § 212, 1. ledd nr 1 og 2,

for ved utuktig adferd i handling eller ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd offentlig og i overvær av eller overfor noen som deri ikke har samtykket,

- a. ved en gang i april eller mai 1976 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for MHA ,
- b. ved to eller tre anledninger sommeren 1976 på et badested ved Fagerheim i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for flere ukjente kvinner,
- c. ved en søndags kveld i mars 1977 i nærheten av Ottobyen 11 i Trondheim med den ene hånden å ha befølt HK i skrittet bakfra utenpå klærne,
- d. ved en gang i begynnelsen av september 1977 på Lerkendal Stadion i Trondheim med den ene hånden å ha befølt en ukjent pike i 17 - 18 års alderen i skrittet bakfra utenpå klærne,
- e. ved torsdag 8. september 1977 ca kl 19.30 i Holtermannsveg ved krysset med Bratsbergvegen i Trondheim med den ene hånden å ha befølt UH på brystene og i skrittet utenpå klærne,
- f. ved om kvelden antagelig 8. september 1977 i Holtermannsveg ved Ømkjøringsvegen i Trondheim med den ene hånden å ha befølt en ukjent pike i 16 - 17 års alderen i skrittet bakfra utenpå klærne,
- g. ved fredag 23. september 1977 ca kl 17.45 på stien vest for Stavne bru i Trondheim med den ene hånden å ha befølt ToB i skrittet bakfra utenpå klærne, og deretter å ha masturbert sitt kjønnslem slik at det ble sett av ToB ,

Figur 1.3

4.

- h. ved torsdag 29. september 1977 ca kl 1115 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for ^{HB} ,
- i. ved torsdag 29. september 1977 ca kl 14.30 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for ^{BrL} ,

IV. Straffelovens § 212, 1. ledd nr 2,

for ved utuktig adferd i handling eller ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd i overvær av eller overfor noen som deri ikke har samtykket,

- a) ved en gang i november eller desember 1976 i kjøkkenet i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim å ha blottet og masturbert sitt kjønnslem i overvær av ^{IW} ,
- b) ved en gang våren eller forsommeren 1977 på sin hybel i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for ^{EKS} og SM ,
- c) ved en gang i begynnelsen av juli 1977 å ha kledd seg naken og ringt på døren til ^{TdHs} hybel i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim, og således å ha blottet sitt kjønnslem for henne da hun åpnet døren,
- d) ved torsdag 8. september 1977 på kontoret i Vernelagets hybelavdeling i Valøyslyngen 2 i Trondheim å ha blottet og masturbert sitt kjønnslem i overvær av ^{BS} ,

V. Straffelovens § 212, 1. ledd nr 1 og 3,

for ved utuktig adferd i handling eller ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd offentlig og i overvær av eller overfor barn under 16 år,

ved to anledninger i april 1976 med naken underkropp å ha stilt seg foran vinduet i sin hybel i 2. etasje i Gyldenløves gt 21 i Trondheim og blottet sitt kjønnslem for flere ukjente barn i alderen ca 5 - 7 år som lekte i Bispehaugen skolegård.

5,

Lagretten er forelagt spørsmål i samsvar med tiltalen. Spørsmål etter tiltalens post III a) og post IV b) er besvart med nei, etter at statsadvokaten under hovedforhandlingen har frafalt tiltalen etter disse poster. Forøvrig er alle spørsmål besvart med ja. Dette gjelder også spørsmål etter straffelovens § 233 2. ledd om kvalifisert drap og spørsmål etter samme bestemmelse om drapet er begått under særdeles skjerpene omstendigheter. Retten legger lagrettens kjennelse til grunn og dømmer tiltalte for forbrytelse mot straffelovens § 233; 1. ledd og 2. ledd, videre straffelovens § 192, 2. straffealternativ og for i alt 12 tilfelle/utuktig adferd etter straffelovens § 212 første ledd. For tiltalens III a) og IV b) vil han bli å. frifinne. På grunnlag av tiltaltes tidligere kriminalitet og de mange tilfelle av utuktig adferd finner man at alle de handlinger han dømmes for, betinger fengselsstraff, og straffen fastsettes i medhold av straffelovens § 62 som én felles fengselsstraff for samtlige forhold.

Den 1. oktober 1977 hadde tiltalte på vernelagets hybelhus, hvor han bodde, deltatt i selskapielig samvær hvor menn og kvinner var til stede. I kveldens løp skrev han en lapp til en av kvinnene med anmodning om samleie med henne, men han ble avvist. Under samtalen mellom de tilstedeværende oppsto det misstemning. Tiltalte ble kalt for "tufs" og fikk en følelse av at omgivelsene gjorde narr av ham. Han gikk til sitt rom noe over kl. 0030. Tidligere på kvelden hadde han drukket et par glass pils. På sitt rom drakk han 3 flasker exportøl. Deretter listet han seg forsiktig ut av hybelhuset og gikk til et sted vest for Stavne bro, ved stien fra broen. Tiltaltes mening var å skaffe seg kvinnelig kontakt for å oppnå samleie. Han ventet i 20 minutter på stedet i håp om at det skulle komme en eller annen kvinne. Stedet kaller han selv "Blotterstedet", idet tiltalte ofte har holdt til der og blottet seg for forbi passerende kvinner. Således hadde han samme uke ved i alt 4 anledninger blottet seg og vist annen utuktig adferd på dette sted. Han ventet på et sted hvor det ikke var

Figur 1.5

6.

lett å se ham fra broen. Han fikk så se en person komme over broen. Den som kom var den 20 år gamle Torunn Finstad, som alene var på veg til sitt hjem fra en dansefest i Studentersamfundet. Da hun kom nærmere fikk han se det var en kvinne. Han gikk eller sprang henne i møt skallet henne i hodet, stötte sitt kne i maven hennes, grep henne i klærne med venstre hånd og dunket hodet hennes mot det 2" s jernrör som dannet rekkverk slik at hun svimte av. Han skjöv henne deretter under jernrekkverket slik at hun rutsjet ned en 27 meter skråning med en höydeforskjell på 13 meter ned til skråningens fot. Derett r gikk han stien vest-over, gikk ned en veg og sti til sletteb, fant piken igjen, tok tak i klærne i nakken på henne og slepte henne 40 meter over sletten til brinken ved elven. Her tok han av hennes og sine egne klær på underkroppen, hadde to ganger samleie med henne, kastet hennes bukse og truse i elven, hvoretter han slepte, dyttet og sparket henne ned den bratte skråning mot elven, slik at hun ble liggende bakover med hodet under vannet og den ene foten festet i en liten trestamme. Det er klarlagt at hun döde ved drukning. Formentlig har hun vært bevisstlös fra overfallet på stien.

Tiltalte er födt med en betydelig hörselssvekkelse. I 1966 var han utsatt for et mopeduhell hvorved hans höyre arm og hånd ble totalt lammet. Han har hatt en vanskelig barndom og oppvekst og har bak seg en rekke institusjonsopphold. Han har vært innviklet i en del mildere former for kriminalitet, og ble i 1973 sikret for 5 år etter straffelovens § 39 nr. 1 litra a - f. Han kom til Trondheim i januar 1976 og har vært under vernelagstilsyn. Han har vært undergitt obsefvasjon av 3 psykiatrisk sakkyndige. Det er intet grunnlag for mistanke om s nssykdom, men tiltalte betegnes som en karaktermessig sterkt redusert person når det gjelder fölelsesliv, hemningsapparat og total personlighet. De sakkyndige har konkludert med at hans sjelsevner foruten å være mangelfullt utviklede også er varig svekkede, bl.a. gjennom alkoholmisbruk. Særlig i seksuell henseende er han enkel, primitiv, fölelsesavflatet og hemningslös. Han rubrisere

7

av 2 av de sakkyndige som en følelseskald psykopat. Den tredje sakkyndige betegner han som surdofren, idet en rekke av hans egenskaper tilskrives dövheten og den avsondrethet som har utviklet som følge av denne. Intelligensmessig ligger tiltalte i overkant av det normale. Han har røbet en enestående god hukommelse.

Retten er enig med lagretten i at drapet er begått under særdeles skjerpemde omstendigheter. Tiltalte var simpelthen ute på jakt etter en eller annen kvinne å gå til angrep på. Voldtekten er utført med tilsynelatende sinnsro, fast og besluttet. Etter ugjerningen har han på samme måte fast og besluttet søkt å skaffe piken av veien. Objektivt sett er retten ikke i tvil om at hans handlinger betinger lovens høyeste straff, livsvarig fengsel. Hensett til de spesielle forhold som foreligger når det gjelder tiltaltes fysiske utrustning og hans levnetsløp, finner man det allikevel ikke riktig her å anvende livsvarig fengsel. Man er blitt stående ved at straffen bør settes til 20 års fengsel, hvori frægår 235 dager for utholdt varetekstarrest.

I tiltalen er bebudet påstand om sikring. Lagretten har svart ja på spørsmål om sikringsvilkårene er til stede, og retten er enig i det. De sakkyndige har gitt uttrykk for at tiltaltes egenskaper medfører fare for gjentakelse av straffbare handlinger, også fare for gjentakelse av handlinger av den art som han nå blir dømt for. Retten er enig i at ^{det} under bestemte ytre omstendigheter foreligger slik fare. Lengstetiden for sikring settes til 10 år. Det er ikke tvil om at bemyndigelsen også bør omfatte de stengeste sikringstiltak. Det bemerkes at tiltalte i 5 år har vært undergitt sikring, men som foranstående viser med lite oppløftende resultat. Han har satt seg ut over oppholdsangivelse og alkoholforbud, og har begått flere straffbare handlinger i sikringstiden. -Det er ikke grunnlag for å illegge erstatning for saksomkostninger.

Figur 1.7

8.

D o m s s l u t n i n g:

Tiltalte Fritz Yngvar Moen, født 17. desember 1941
dømmes for forbrytelser mot straffelovens § 233, 1. og 2. ledd,
§ 192, 2. straffalternativ og § 212 1. ledd, alt sammenholdt med
straffelovens § 62, til fengsel i 20 - tjue - år med fradrag av
235 - tohundreogtrettifem - dager for utholdt varetektsarrest.

Tiltalte frifinnes for de forhold som er omhandlet i
tiltalens III a) og IV b).

I medhold av straffelovens § 39 bemyndiges påtalemyndig-
heten til å sette i verk overfor tiltalte tiltak som er nevnt i
straffelovens § 39 nr. 1 litra a - f, dog ikke ut over et tidsrom
på 10 - ti - år uten rettens samtykke.

.....

Dommen ble lest opp for den tiltalte.

Det ble så meddelt den domfelte innen hvilken tid og på
hvilken måte han skulle si fra om anke.

Han begjærte betenkningstid og han fikk overlevert et
eksemplar av "Meddelelse til domfelte" i utfylt stand.

Retten hevet.

Mats Stensrud
lagmann

Ingvar Höstad

Rich. Tønnessen

Anne Asp
protokollfører.

Protokollens riktighet er erklært
Den meddelte på
[Handwritten signature]

Figur 1.8

Vedlegg 2

**Frostating lagmannsretts dom 18. desember 1981
(Sigrid-saken)**

FROSTATING LAGMANNSRETT

gjør vitterlig:

Ar 1981 den 18. desember ble ekstraordinært lagmanns-
ting holdt for Trondheim lagsogn i lagmannsrettens vanlige lokale
i Trondheim Tinghus.

Der ble behandlet sak nr. 43 for 1981:

DEN OFFENTLIGE PÅTALEMYNDIGHET

mot

FRITZ YNGVAR MOEN.

Rettens formann: lagmann Karl Solberg,
lagdommer Helge Barsett
kst. lagdommer Johan Kr. Borten.
Protokollfører: Anne Asp.

Lagretten besto av de lagrettemenn som er nevnt i
bilag nr. 1.

For påtalemyndigheten møtte statsadvokat
Olaf Jakheim, Trondheim, og som forsvarer for tiltalte
h.r. advokat Olav Hestenes, Oslo.

.....

Retten trakk seg tilbake til rådlegging.
Deretter ble det avsagt slik enstemmig

Dom:

FRITZ YNGVAR MOEN, født 17. desember 1941, uten fast bopel, p.t. under soning i Ila Landsfengsel og Sikringsanstalt i Oslo, født i Sarpsborg av ^{BaM} og tysk statsborger ^{FRH}, har hatt 8 års skolegang ved Skådalen døveskole, er 70% tunghørt og lam i høyre arm, uten stilling og inntekt, oppebærer uføretrygd, uten formue, ugift, uten forsørgelsesbyrde, erkjenner seg tidligere straffedømt i samsvar med utskrifter av strafferegisteret, siste gang ved Høyesteretts dom av 15. september 1978 til 16 års fengsel og 10 års sikring,

er av statsadvokaten i Trondheim ved tiltalebeslutning av 15. september 1981 satt under tiltale ved Frostating lagmannsrett til fellelse etter

I. STRAFFELOVENS § 233, annet ledd jfr. første ledd

for å ha forvoldt en annens død for å lette eller skjule en annen forbrytelse, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter, ved om kvelden søndag 5. september 1976 ved Texaco bensinstasjon i Klæbuveien i Trondheim, for å lette eller skjule voldtekt av Sigrid Heggheim, å ha slått henne i hodet så hun falt over ende på bakken, dunket hodet mot grunnen eller en betongkloss, og deretter å ha tatt av henne klærne oventil, stappet et gensererne inn i munnen hennes og knyttet bysteholderen, en regnjakkesnor og det andre genserermet rundt halsen hennes og strammet til, og/eller å ha trykket hånden sin mot hennes nese og munn, slik at hun døde ved kvelning, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

II. STRAFFELOVENS § 192, første ledd, annet straffalternativ jfr. straffelovens § 49,

for å ha foretatt handling hvorved var tilsiktet påbegynt utførelsen av en forbrytelse som ikke ble fullbyrdet, nemlig ved vold eller ved

Figur 2.2

å fremkalle frykt for noens liv eller helse å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig samleie, ved til tid og på sted som nevnt under post I, å ha forholdt seg som der beskrevet, og mens Sigrid Heggheim lå bevisstløs, kledde ytterligere av henne, la seg over henne og førte sitt kjønnslem mot hennes skjede for å oppnå samleie, men maktet ikke å fullføre noe samleie.

.....

Tiltalebeslutningen er utferdiget etter Riksadvokatens ordre.

Lagretten har vært forejagt 2 hovedspørsmål om tiltalte er skyldig i det drap og det voldtektsforsøk som tiltalebeslutningen gjelder, og et tilleggsspørsmål om drapet er begått for å lette eller skjule voldtektsforsøket. Alle spørsmål er besvart bekreftende.

Retten legger lagrettens kjennelse til grunn, og tiltalte vil bli å dømme for forbrytelse mot straffelovens § 235 1. og 2. ledd og for forbrytelse mot straffelovens § 192 1. ledds 2. straffealternativ jfr. § 49. Ved straffens fastsettelse vil straffelovens § 62 bli brakt til anvendelse.

Av betydning for straffeutmålingen bemerkes at tiltalte søndag 5. september 1976 om ettermiddagen og kvelden drakk en del brennevin og eksportøl på sitt bosted i herberget, Hvedingsveita i Trondheim. Sent på kvelden gikk han ut og hadde med seg en flaske med ukjent mengde Pernod brennevin og 2 flasker eksportøl. Han var fast bestemt på å få tak i en kvinne han ville ha samleie med. Ved bussholdeplassen vis a vis Texaco bensinstasjon i Klæbuveien syd for krysset med Omkjøringsvegen stanset han, gikk frem og tilbake fast bestemt på å ville ta den første kvinne som kom og om nødvendig bruke vold for å oppnå samleie. Mens han gikk og ventet drakk han opp resten av brennevinet.

Da han så Sigrid Heggheim komme og så at hun gikk inn

på Texaco-området, gikk han etter henne og ventet ved et hjørne. Her åpnet han den ene ølflasken og drakk opp innholdet. Da Sigrid Heggheim deretter skulle passere ham, slo han henne flere ganger i hodet med den tomme ølflasken, slik at hun segnet om ved veggen. Han løftet henne deretter opp etter skulderen og dunket hodet hennes flere ganger mot muren og/eller et betongfremspring på hjørnet av bygningen. Sigrid Heggheim ble bevisstløs av behandlingen.

Tiltalte trakk deretter Sigrid Heggheim ut på et jorde med høyt gress på sydsiden av bensinstasjonen og begikk de handlinger som detaljert er beskrevet i tiltalebeslutningen hvor-etter han forlot stedet.

Liket av Sigrid Heggheim ble meldt funnet lørdag 11. september 1976. Ved obduksjonen ble det fastslått at hun døde av kvelning.

Lagretten har også vært forelagt tilleggsspørsmål om drapet er begått under særdeles skjerpene omstendigheter, og har besvart spørsmålet bekreftende. Retten er enig i denne vurdering. Det legges herunder særlig vekt på at forbrytelsene var planlagt og hemningsløst utført uten antydning til motforestillinger.

I formildende retning nevnes at tiltalte er født med en meget betydelig hørselssvekkelse. Dessuten har han et fysisk handicap etter å ha blitt lam i høyre arm og hånd etter en ulykke i 1966. Tiltalte har tilbrakt en vesentlig del av sitt liv i institusjoner av forskjellig art, og han har hatt en særdeles vanskelig barn- og ungdomstid. Også som voksen har han vært ensom og har hatt få venner på de forskjellige steder han har bodd eller oppholdt seg. Han flyttet i begynnelsen av 1976 til Trondheim, fordi han hadde hørt at døveforeningen i Trondheim oftere hadde møter enn døveforeningene andre steder han visste om. Hans håp var derfor at han i Trondheim lettere skulle få kontakt med andre døve og sterkt hørselssvekkede.

Tiltalte ble ved Høyesteretts dom av 15. september 1978 sammenholdt med Frostating lagmannsretts dom av 29. mai s.å.

dømt til en straff av fengsel i 16 år for forbrytelser mot straffelovens § 233 1. og 2. ledd, mot straffelovens § 192 annet straffealternativ og for forbrytelser mot straffelovens § 212 1. ledd, alt sammenholdt med straffelovens § 62. Påtalemyndigheten fikk ved samme dom bemyndigelse til å sette i verk de sikringsmidler som er nevnt i straffelovens § 39 nr. 1 a-f, dog ikke utøver et tidsrom av 10 år uten rettens samtykke.

Det voldtektsforsøk og kvalifiserte drap han nå skal dømmes for, er begått i tid forut for forannevnte dom. Straffelovens § 64 vil derfor også få anvendelse.

Tiltalte soner for tiden den straff han ble idømt. Retten antar derfor at det er mest hensiktsmessig å fastsette den straff som nå skal utmåles som en tilleggsstraff til den straff han ble idømt ved Høyesteretts dom av 15. september 1978.

Den maksimale straff for kvalifisert drap, straffelovens § 233 annet ledd, ble ved lov av 12. juni 1981 som trådte i kraft samme dag redusert fra fengsel på livstid til tidsbegrenset fengsel i inntil 21 år, og uten adgang til å gå utover dette maksimum i konkurenstilfelle, jfr. straffelovens § 17, første ledd.

Selv om retten har forståelse for de personlige vanskeligheter og problemer tiltalte har og fremdeles vil få i sin livssituasjon, finner retten ikke at disse omstendigheter kan få noen innvirkning på den straff som skal fastsettes for de meget alvorlige forbrytelser tiltalte er kjent skyldig i. Retten antar at det ikke er noen omstendigheter som tilsier at straffen for de handlinger han skal dømmes for og de handlinger han tidligere er dømt for kan fastsettes under lovens strengeste straff.

Etter dette fastsetter retten straffen til fengsel i 5 år i tillegg til den straff tiltalte ble idømt ved Høyesteretts dom av 15. september 1978.

Tiltalte har ikke vært undergitt varetektsfengsel i anledning saken.

Saksomkostninger er ikke påstått og vil ikke bli idømt, jfr. straffeprosesslovens § 452 in fine.

D o m s s l u t n i n g:

FRITZ YNGVAR MOEN, født 17. desember 1941 dømmes for forbrytelse mot straffelovens § 233 første og annet ledd og for forbrytelse mot straffelovens § 192 annet straffealternativ jfr. § 49 sammenholdt med straffelovens § 62 til en straff av fengsel i 5 - fem - år i tillegg til den straff han ble idømt ved Høyesteretts dom av 15. september 1978, jfr. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978, jfr. straffelovens § 64.

.....

Dommen ble lest opp for den tiltalte og samtidig tolket av døvetolkene. På spørsmål om han forsto dommen meddelte tiltalte at han ikke gjorde det ved å svare nei.

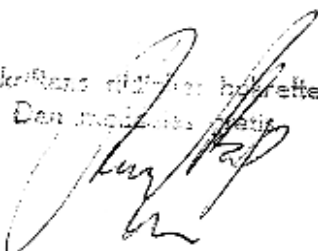
Det ble så meddelt den domfelte innen hvilken frist og på hvilken måte han skulle si fra om anke. Han tok betenkningstid og han skulle konfere med sin forsvarer. Han ble overlevert et eksemplar av "Rettledning til domfelte" i utfylt stand.

Retten hevet.

Karl Solberg
lagmann.

Johan Kr. Borten

H. Barsett

Utvalgte saker er offentliggjort.
Den offentlige saksbehandler

Anne Asp
protokollfører.

Figur 2.6

Vedlegg 3

Hålogland lagmannsretts kjennelse 12. februar 2002

HÅLOGALAND LAGMANNSRETT

gjør vitterlig:

År 2002 den 12. februar ble rett holdt på lagmannsrettens kontor i Tromsø.

Rettens medlemmer:

lagmann Dag Nafstad, rettens formann
lagdommer Bjørnar E. Stokkan
lagdommer Kjell Martin Haug

Sak nr 00-863 og 01-047 M 09:

Den offentlige påtalemyndighet
mot
A, fnr 171241
Det ble avsagt slik
kjennelse:

Saken gjelder gjenopptakelse av straffesaker.

Statsadvokaten i Trondheim satte 11 april 1978 A under tiltale ved Frostating lagmannsrett til fellelse etter

I. Straffelovens §233, første og annet ledd,

for med overlegg og/eller for å lette eller skjule en annen forbrytelse og/eller for å unndra seg straffen for en sådan, å ha forvoldt en annens død, idet det for øvrig foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

ved søndag 2. oktober 1977 ca kl 0230 på stien ved Bueskytterbanen på vestsiden av Stavne bru i Trondheim å ha trykt sitt venstre kne opp i magen på B som kom gående langs stien, og med sin venstre hånd å ha tatt tak i klærne ved hennes nakke, og dunket hode mot stålrekkverket en eller to ganger, og å ha skjøvet henne under rekkverket og utfor en bratt skråning og å ha slept henne ca 40 meter over en slette bort til elvebredden, og deretter for å lette eller skjule og/eller for å unndra seg straffen for den under post II beskrevne handling, å ha løftet henne opp fra bakken og med overlegg dels dyttet og dels sparket henne utfor en ca 5,5 meter høy skråning ned mot Nidelva, slik at hun ble liggende med hodet under vann og druknet, idet det forøvrig foreligger særdeles skjerpene omstendigheter.

II. Straffelovens §192, første ledd,

2 straffalternativ,

for ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig samleie,

ved til tid og på sted som nevnt under post I, etter å ha forholdt seg som der nærmere beskrevet inntil han brakte B til elvebredden, å ha trukket av henne ytterbenklærne og trusen, og mens hun lå på ryggen i hjelpeløs og/eller bevisstløs tilstand, som han hadde brakt henne i, å ha hatt et eller flere samleier med henne.

III. Straffelovens §212 første ledd nr 1 og 2,

for ved utuktig adferd i handling eller ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd offentlig og i overvær av eller overfor noen som deri ikke har samtykket,

- a) *ved* en gang i april eller mai 1976 på stien vest for Stavne bru i Tondheim å ha blottet sitt kjønnslem for C,
- b) *ved* to eller tre anledninger sommeren 1976 på et badested ved Fagerheim i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for flere ukjente kvinner,
- c) *ved* en søndagskveld i mars 1977 i nærheten av Ottobyen 11 i Trondheim med den ene hånden å ha befølt D i skrittet bakfra utenpå klærne.
- d) *ved* en gang i begynnelsen av september 1977 på Lerkendal Stadion i Trondheim med den ene hånden å ha befølt en ukjent pike i 17-18 års alderen i skrittet bakfra utenpå klærne.
- e) *ved* torsdag 8. september 1977 ca kl 19.30 i Holtermanns veg ved krysset med Bratsbergvegen i Trondheim med den ene hånden å ha befølt E på brystene og i skrittet utenpå klærne,
- f) *ved* om kvelden antakelig 8. september 1977 i Holtermannsvegen ved omkjøringsvegen i Trondheim med den ene hånden å ha befølt en ukjent pike i 16-17 års alderen i skrittet bakfra utenpå klærne,
- g) *g. ved* fredag 23. september 1977 ca kl 17.45 på stien vest for Stavne bru i Trondheim med den ene hånden å ha befølt F i skrittet bakfra utenpå klærne, og deretter å ha masturbert sitt kjønnslem slik at det ble sett av F,

- h) ved torsdag 29. september 1977 ca kl 11.15 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for G,
 i) ved torsdag 29. september 1977 ca kl 14.30 på stien vest for Stavne bru i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for H,

IV. Straffeloven §212, første ledd nr 2,

for ved utuktig adferd i handling eller ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd i overvær eller overfor noen som deri ikke har samtykket,

- a) ved en gang i november eller desember 1976 i kjøkkenet i – hybelavdeling i –svingen 2 i Trondheim å ha blottet og masturbert sitt kjønnslem i overvær av I,
 b) ved en gang våren eller forsommeren 1977 på sin hybel i – hybelavdeling i –svingen 2 i Trondheim å ha blottet sitt kjønnslem for J og K,
 c) ved en gang i begynnelsen av juli 1977 å ha kledd seg naken og ringt på døren til Ms hybel i – hybelavdeling i –svingen 2 i Trondheim, og således å ha blottet sitt kjønnslem for henne da hun åpnet døren,
 d) ved torsdag 8. september 1977 på kontoret i – hybelavdeling i –svingen 2 i Trondheim å ha blottet og masturbert sitt kjønnslem i overvær av N,

V. Straffelovens §212 første ledd nr 1 og 3,

for ved utuktig adferd i handling eller ord å ha krenket ærbarhet, idet krenkelsen er skjedd offentlig og i overvær av eller overfor barn under 16 år,

ved to anledninger i april 1976 med naken underkropp å ha stilt seg foran vinduet i sin hybel i 2. etasje i –gt 21 i Trondheim og blottet sitt kjønnslem for flere ukjent barn i alderen ca 5-7 år som lekte i Bispehaugen skolegård.

Saken ble behandlet med lagrette. Spørsmål etter tiltalens punkt III a) og IV b) ble besvart med nei etter at statsadvokaten under hovedforhandlingen frafalt tiltalen etter disse poster. Forøvrig ble alle spørsmål besvart bekreftende. Det ble 29 mai 1978 avsagt dom med slik domsslutning:

«Tiltalte A, født *. *. 1941 dømmes for forbrytelser mot straffelovens §233, første og annet ledd, §192, 2. straffalternativ og §212 første ledd, alt sammenholdt med straffelovens §62, til fengsel i 20 - tjue - år med fradrag for 235 - tohundreogtrettifem - dager for utholdt varetekstarest.

Tiltalte frifinnes for de forhold som er omhandlet i tiltalens III a) og IV b).

I medhold av straffelovens §39 bemyndiges påtalemyndigheten til å sette i verk overfor tiltalte tiltak som er nevnt i straffelovens §39 nr. 1 litra a - f, dog

ikke utover et tidsrom på 10 - ti - år uten rettens samtykke.»

A påanket dommen til Høyesterett. Anken gjaldt reaksjonsfastsettelsen. Høyesterett avsa 15 september 1978 dom med slik domsslutning:

«I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 16 - seksten - år.

I straffen fragår i alt 344 - tre hundre og førtifire - dager for varetekstfengsel. »

Statsadvokaten i Trondheim satte 15 september 1981 A under tiltale ved Frostating lagmannsrett til fellelse etter

I STRAFFELOVENS §233, annet ledd, jf første ledd

for å ha forvoldt en annens død for å lette eller skjule en annen forbrytelse, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

ved om kvelden søndag 5. september 1976 ved Texaco bensinstasjon i Klæbuveien i Trondheim, for å lette eller skjule voldtekt av O, å ha slått henne i hodet så hun falt over ende på bakken, dunket hodet hennes mot grunnen, eller en betongkloss, og deretter å ha tatt av henne klærne oventil, stappet gensererme inn i munnen hennes og knyttet bysteholderen, en regnjakkesor og det andre genserermet rundt halsen hennes og strammet til, og/eller å ha trykket hånden sin mot hennes nese og munn, slik at hun døde ved kvelning, idet det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter,

II STRAFFELOVENS §192, første ledd, 2. straffalternativ jf. straffelovens §49

for å ha foretatt en forbrytelse hvorved var tilsiktet påbegynt utførelsen av en forbrytelse som ikke ble fullbyrdet, nemlig ved vold eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse å ha tvunget noen til utuktig omgang, nemlig samleie,

ved til tid og sted som nevnt under post I, å ha forholdt seg som der beskrevet, og mens O lå bevisstløs, kledde ytterligere av henne, la seg over henne og førte sitt kjønnslem mot hennes skjede for å oppnå samleie, men maktet ikke å fullføre noe samleie.

Saken ble behandlet med lagrette. Samtlige spørsmål ble besvart bekreftende, hvoretter Frostating lagmannsrett 18 desember 1981 avsa dom med slik domsslutning:

A, født *. *. 1941 dømmes for forbrytelse mot straffelovens §233 første og annet ledd og forbrytelse mot straffelovens §192 2. straffalternativ jf. §49 sammenholdt med straffelovens §62 til en straff av fengsel i 5 - fem - år i tillegg til den straff han ble idømt ved Høyesteretts dom av 15. september 1978, jf. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978, jf. straffelovens §64.

A påanket dommen til Høyesterett. Anken gjaldt saksbehandlingen. Ved Høyesteretts kjæremålsutvalgs beslutning av 21 januar 1982 ble anken avvist.

Dommen er senere sonet. Ved Trondheim byretts dom av 6 oktober 1999 ble påtalemyndigheten gitt bemyndigelse til forlenget anvendelse av sikringsmidler som nevnt i straffeloven §39 nr 1 a-c i inntil fem år.

A v/ advokat John Christian Elden innga 2 januar 2000 begjæring om gjenopptakelse av begge straffesakene til Frostating lagmannsrett. For så vidt gjelder Frostating lagmannsretts dom av 29 mai 1978 gjelder begjæringen tiltalens punkt I og II. Påtalemyndigheten har tatt til motmæle for lagmannsretten. I medhold av straffeprosessloven §38 ble sakene 20 november 2000 besluttet overført Hålogaland lagmannsrett.

Lagmannsretten besluttet i medhold av straffeprosessloven §398 annet ledd å holde muntlige forhandlinger om begjæringen. Muntlige forhandlinger ble avholdt i Tromsø 17 - 21 desember 2001. A møtte og forklarte seg. Det ble avhørt 4 vitner. Vedrørende forhandlingenes gang vises til rettsboken.

A har i skriftlige og muntlige innlegg i hovedsak anført:

Vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr 3 og §392 annet ledd foreligger i begge drapssakene. Vedrørende rettspraksis knyttet til bestemmelsene er vist til Rt-2001-612 , Rt-2000-2142 , Rt-1999-554 , Rt-1998-11 , Rt-1997-1186 og Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28 november 2001 i sak 2000/1148 Torgersen.

Det er klare likhetspunkter mellom drapssakene mht lokalisering, tidspunkt og gjennomføring. Gjerningsmannen kan være den samme; sikkert er det likevel ikke. Det er derfor viktig at sakene bevismessig vurderes separat. Det som taler mot A er i begge tilfeller hans egne forklaringer. Det foreligger ikke tekniske beviser eller vitneforklaringer som knytter ham til drapene. Domfellelsene ble muliggjort ved at påtalemyndigheten først gjennomførte straffesaken vedrørende drapet på B, og deretter brukte dommen i den saken som argument i straffesaken vedrørende drapet på O. Dette førte til at man ikke så innvendingene mot de to dommene i sammenheng.

O-saken.

Det foreligger en rekke nye bevis; « nye » i den forstand at de ikke ble gjort kjent for lagmannsretten under behandlingen av straffesaken.

Professor Olav A Haugen har i anledning gjenopptakelsessaken pekt på det usannsynlige i at O skulle ha hatt frivillig samleie før drapet fant sted, jf erklæring av 24 mai 2000, hvor det uttales at « *det er en hypotetisk mulighet for at O på et tidligere tidspunkt kan ha hatt samleie med en annen person, men i så tilfelle er det vanskelig å forstå at blodtypesubstans fra denne personen skulle ha kommet på regnjakken, snoren om Os hals og i BH-koppen* ». Han har videre pekt på at blodspor etter skadene på Os genitalia trolig ville vært påviselig i tøyet, dersom skadene ble påført henne før benklærne ble fjernet fra underkroppen. Professor Haugens uttalelser i anledning gjenopptakelsessaken må ses som en utdypning av obduksjonsrapporten, og er ikke å anse som et nytt bevis. Erklæringen fra overlege Anne Svarstad av 13 mars 2001 må derimot anses som et nytt bevis. Den er basert på nytt erfaringsmateriale. Den understreker og forsterker den konklusjon professor Haugen kom til allerede ved obduksjonen, og som han senere utdypet ved erklæring av 24 mai 2000. Skadene og tilstedeværelsen av blod og spermier i vaginalsekretet tilsier ifølge overlege Svarstad at det er stor sannsynlighet for at O ble voldtatt. Overlege Svarstads erklæring ville styrket professor Haugens konklusjon vesentlig. Lagmannsretten kunne umulig kommet til det resultat den gjorde i 1981 dersom overlege Svarstads erklæring hadde vært kjent. Erklæringen sett i sammenheng med lagmannens rettsbelæring ville åpenbart vært egnet til å føre til frifinnelse. Likeledes må forklaringene om O som person, fra hennes familie og venninne anses som nye bevis. Dersom disse vitnene hadde forklart seg for lagmannsretten, ville det slått beina under lagmannens spekulasjoner vedrørende sædfunnet.

Alle rettsmedisinske erklæringer, gamle som nye, taler med styrke for at O ble voldtatt før hun ble drept. Skadene i underlivet, Os tilstand da hun ble funnet, funn av blodtypesubstans på sentrale plagg og manglende blodfunn i underbenklær slår beina vekk under den hypotese som påtalemyndighet og lagmannsrett la til grunn; nemlig at hun noen tid forut for drapshandlingen kunne hatt frivillig samleie med en annen person. Faller denne hypotesen, faller hele saken. Lagmannen la i rettsbelæringen til grunn at blodprøveresultatene skapte rimelig tvil om sædrestene skrev seg fra A. Et frivillig samleie var da den eneste måten å åpne for domfellelse på. Når påtalemyndigheten i forbindelse med gjenopptakelsessaken erkjenner at O ble voldtatt, er det i seg selv en ny omstendighet. Vedrørende det saksforhold lagmannsretten la til grunn vises til rettsboken, forsvarerens anke, påtalemyndighetens anketilsvar, gjengivelse av lag-

mannens rettsbelæring fra tilstedeværende NTB-journalist, skriv fra Tore Sandberg side 127-128 og den saksredegjørelse påtalemyndigheten sendte lagmannsretten 9 november 1981.

Erklæringen fra dr med Niels Morling av 3 mars 2001 må anses som et nytt bevis i saken. Selv om erklæringen i hovedsak sammenfaller med erklæringen fra prosekutor Halldis Lie, synes det å være en viss forskjell mellom erklæringene m h t sannsynligheten for at blodtyperesultatet var forårsaket av bakteriell påvirkning.

Os søster, P, er avhørt av Tore Sandberg. P forklarte seg ikke for lagmannsretten. Hennes forklaring vedrørende Os vaner mht. føring av dagbok og sannsynligheten for at O ville benyttet samme klær både 4 september/natt til 5 september 1976 og den påfølgende dag er et nytt bevis. Videre må Os dagbok, som ikke kan ses å være dokumentert under hovedforhandlingen, anses som et nytt bevis. Disse bevisene bidrar til å svekke politiets og rettens hypotese vedrørende drapstidspunktet.

Rimelig tvil vedrørende spørsmålet om det forelå voldtekt eller mht drapstidspunkt, ville hver for seg vært tilstrekkelig til at A måtte frifinnes.

Blant politidokumentene er funnet et uregistrert dokument inneholdende resultatet av analyser av blod- og spyttprøver som politiet tok av 30 personer. En rekke av disse personene var av blodtype A-utskiller. Det anses sikkert at politiet i det enkelte tilfelle hadde grunnlag for å innhente blodprøve, enten frivillig eller ved bruk av tvangsmidler. Dokumentet er ikke omtalt i forbindelse med lagmannsrettssaken, og må anses som et nytt dokument. En av de som er nevnt i listen som A-utskiller, var mistenkt i O-saken. Han var involvert i innbruddet i brusautomaten ved Texaco-stasjonen natt til 5 eller 6 september 1976, og oppførte seg påfallende i tiden etter drapet, jf Qs forklaring til Tore Sandberg av 21 mars 2001. Saken mot han ble først henlagt i 1980, men han er sammen med den andre innbruddstyven, aldri blitt sjekket fullstendig ut av O-saken. De disponerte en rød bil.

Den misforståelse som oppsto ved tolking av As forklaring i gjenopptakelsessaken er en ny omstendighet. Misforståelsen ville ikke blitt oppdaget uten videopptak.

Man må være særdeles forsiktig med å legge vekt på det såkalte « seilerstøvelbeviset ». Et troverdig vitne som R har forklart at O var iført joggesko på bussturen til vorspielet 4 september 1976. Politiet burde ved avhør av R i anledning gjenopptakelsessaken opplyst når de nye opplysningene om raggsocker og seilerstøvler fremkom. Det er forøvrig ikke naturlig å iføre seg raggsocker og seilerstøvler med tanke på å gå på diskotek, med min-

dre man også har med seg andre sko. Det er det ingen som har hevdet at O hadde. Raggsocker kan forøvrig lånes, slik lagmannen uttalte i rettsbelæringen.

Vilkåret for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr 3 er oppfylt. De nye bevis er, både enkeltvis og samlet, egnet til å føre til frifinnelse. Egnet i denne forbindelse innebærer at det skal være en rimelig mulighet.

Det foreligger uansett særlige forhold i saken som gjør det tvilsomt om dommen mot A er riktig, jf straffeprosessloven §392 annet ledd. Lovendringen av 1993 kommer til anvendelse i denne saken.

De sentrale og i praksis eneste bevis er As politiforklaringer hvor han tilsto drapet og hans tilståelse i lagmannsretten. A har i avhør i anledning gjenopptakelsessaken forklart at han er uskyldig dømt, og at tilståelsene skyldtes press fra politiet. Detaljer vedrørende drapet, som han har opplyst om i tidligere forklaringer, har han indirekte lært av politiet. Det er også andre omstendigheter rundt tilståelsene som skaper tvil ved disse og saksforholdet for øvrig. Samlet sett foreligger det klar sannsynlighetsovervekt for at A ikke er gjerningsmannen.

Helt fra tidlig i etterforskningsfasen var O-saken basert på tre grunnpillarer:

- det forelå et seksualdrap
- gjerningsmannen var av blodtype A-utskiller
- hun var drept natt til 5 september 1976

Under etterforskningen det første året etter drapet, ble alle aktuelle modus-kandidater sjekket med hensyn til blodtype og eventuelt alibi for natten til 5 september 1976. Dersom moduskandidatene hadde alibi for den aktuelle natt, eller en blodtype som ikke stemte med åstedsfunnet ble de sjekket ut av saken. I motsatt fall ble det foretatt nærmere undersøkelser.

As tilståelse stred mot disse grunnpillarene. Han benektet å ha fullbyrdet samleie. Han er ikke A-utskiller. Han har dessuten sikkert alibi for natt til 5 september 1976. Tilståelsen støttes heller ikke av sakens øvrige opplysninger. Politiets opprinnelige åstedsanalyse var grundig og velbalansert. Det hendelsesforløp som skisseres er troverdig og stemmer med det man fant på åstedet. I stedet for å avfeie As tilståelse som uriktig, valgte påtalemyndigheten å tilpasse bevisene til tilståelsen; det stikk motsatt av hva man skal gjøre. Når politiet får en tilståelse, skal de vurdere om denne stemmer med de øvrige opplysninger i saken. Visse tilnærminger og endringer kan muligens godtas, men når man snur bevisbildet 180 grader for å tilpasse det til en tilståelse, er man på ville veier. Antakelsen om at O

ble slått mot et betongutspring på bygningen er basert på en ren hypotese. De vinkelformede merker på kjeve og hals hadde mer karakter av trykkmerker enn slagmerker. Det er også grunn til å spørre hvorfor gjerningsmannen skulle kaste klærne i varierende avstand fra stedet O ble funnet. Det forelå ikke spor på klær eller sko som tydet på at O ble slept nærmere 50 meter. I enhver annen sak med et bevisbilde som det foreliggende, ville politiet konkludert med drap og voldtekt på funnstedet. I stedet fremkom en hypotese om et frivillig samleie med en ukjent venn i forkant av drapet. Dette skjedde på tross av at det, selv etter massiv etterforskning, ikke forelå holdepunkter for at det eksisterte en slik venn. I tillegg taler samtlige medisinske erklæringer med styrke for at O ble voldtatt før hun ble drept. Videre er det gjort for mye av en begrenset tvil med hensyn til blodtypefunnet. Det vises til tilleggserklæring fra prosekutor Haldis Lie av 24 oktober 1977, hvor hun gjentok at gjerningsmannens blodtype mest sannsynlig er A-utskiller, men at det ikke kan utelukkes bakteriepåvirkning, og at gjerningsmannens blodtype er en annen. Politiet har benyttet dette teoretiske forbeholdet, og tilpasset det til As tilståelse. Det er bl a vist til aktors redegjørelse til lagmannsretten side 4 tredje siste avsnitt. I enhver annen sak med tilsvarende bevisbilde ville politiet sett analysen av blodrestene som et sterkt bevis for at gjerningsmannen har denne blodtypen. Endelig ble drapstidspunktet flyttet frem omlag et døgn, på tross av at ingen hadde sett O i live siden natten før. Det foreligger ingen holdepunkter for at hun overlevde natten til 5 september 1976.

Den opprinnelige obduksjonsrapport ble utarbeidet i november 1976, flere måneder før A ble pågrepet. Det er ukjent om rettsmedisinerne på et senere tidspunkt ble bedt om, og avga tilleggserklæring basert på As forklaringer. Reservelege Arne Ødegaard ga forklaring for lagmannsretten. Hva han forklarte er ikke dokumentert, men det må antas at han refererte obduksjonsrapporten. Det fremkommer ikke noe sted at obdusentene vurderte de skader O var påført i forhold til As forklaring. Det er i den forbindelse vist til professor dr med Haugens uttalelse, hvoretter skadene ikke passer godt « *med å skulle være fremkommet som følge av 12-15 støt mot murvegg slik domfelte har forklart* ». Obduksjonsrapporten av 9 november 1976 hvorav fremgår at O overveiende sannsynlig ble voldtatt mens hun fortsatt var i live, ble utvilsomt gjort kjent for Frostating lagmannsrett.

Det foreligger en rekke mulige feilkilder når A forklarer seg. Det har man sett eksempel på også under den muntlige forhandlingen i gjenopptakel-

sessaken. Både selve tolkingen, spørsmålsstillingen og hva A oppfattet av den, og det forhold at han var i psykisk ubalanse innebar risiko for misforståelser. A har respekt for autoriteter. Han har dessuten en tendens til ikke å spørre opp igjen. Politiet er blinde for at de, sannsynligvis utilsiktet, overførte kunnskap til A i avhørssituasjonen, kunnskap som senere er fremstilt som originalutsagn. As forklaring inneholdt forøvrig opplysninger, bla om voldsanvendelse og funnsted, som ikke stemte med de medisinske funn. Dersom man sammenholder As forklaringer med åstedetsrapporten, var forklaringene feilaktige på 6 av i alt 25 punkter. Feilene knyttet seg til åstedsangivelse, opplysningene om Os klær, ølflasken, at han ikke kunne huske at noe var knyttet rundt halsen, at det ikke fant sted samleie og at han tok av henne begge skoene. Det er vanskelig å forstå hvorfor han skulle lyve på disse punktene når han likevel erkjente drapet. I tillegg var flere av de opplysninger han gav tvilsomme sammenholdt med åstedetsfunnene, bl a opplysningene om at O hadde rødlig anorakk, at det var lagt gress over henne, at A skar seg i ansiktet, farven på skoene mv. Flere av de riktige opplysninger han fremkom med, gjaldt dessuten spørsmål der sannsynligheten for å svare rett var 50 %. Eksempelvis svarte han at det var glidelås i buksen. Heller ikke de opplysninger A ga om avdødes hode, armer, kne mv kan anses som riktige « *treff* ». Hans forklaring om åstedet endret seg fra avhør til avhør. Politiet unnlot å stille kontrollspørsmål når han endret forklaringene. De senere års erfaringer med falske tilståelser generelt og verdien av « *opplysninger som bare gjerningsmannen kan kjenne til* », er av betydning ved den helhetsvurdering som må foretas etter straffeprosessloven §392 annet ledd. Det vises i den forbindelse til artikkel av Gudjonsson/Keith som er fremlagt for lagmannsretten, hvor det bl a vises til et eksempel der en normalt intelligent person feilaktig tilsto en gruppevekkende forbrytelse. I artikkelen understrekes risikoen for at informasjon ubevisst kommuniseres til den som avhøres. Ytterligere vises til Gulating lagmannsretts kjennelse av 30 april 2001 i Birgitte Tengs-saken. A var i en svært sårbar situasjon da han forklarte seg. Vedrørende de avhørsmetoder politiet benyttet under etterforskning av saken vises til Tore Sandbergs rapport. Det press politiet utøvet mot mistenkte/siktete i saken var sterkere enn det som fremkom under hovedforhandlingen. Slikt press er særlig betenkelig overfor en person som A. Flere av avhørsreferatene er for øvrig svært kortfattede sett i forhold til varigheten av avhørene. Det indikerer at det skjedde mye i avhørene som ikke fremgår av protokollene.

Videre anføres at lagmannens bruk av sædbeviset og resonnementet rundt « frivillig samleie med venn tidligere på dagen » viser en forutinntatt holdning og i realiteten er et brudd på fundamentale straffeprosessuelle prinsipper rundt uskyldspresumsjon, bevisbyrde og rimelig tvil, jf EMK artikkel 6 (2). Det er i den forbindelse vist til Den europeiske menneskerettsdomstols avgjørelse i saken *Condron v. The United Kingdom* (EMD-1997-35718) og *Telfner v. Austria* (EMD-1996-33501). Ytterligere er vist til Rt-1999-1569 . Dersom det forelå voldtekt, skulle A vært frifunnet ut fra prinsippet om rimelig tvil. Det ble ikke ført noen vitner om O s forhold til gutter i sin alminnelighet. Dette er nye beviser i gjenopptakelsessaken. Det antas at årsaken til at Høyesteretts kjeremålsutvalg aviste anken fra A, var at man anså det som en anke over bevisbedømmelsen.

Det foreligger en rekke politiforklaringer fra vitner som hadde hørt skrik i det aktuelle området natt til 5 september 1976. Flere av vitnene forklarte seg om skrik som klart skilte seg fra vanlig helgeskrål. Det er åpenbart at politiet høsten 1976 la stor vekt på disse forklaringene. Politiet arbeidet høsten 1976 ut fra en antakelse om at O hadde haiket. Det fremgår av presseklipp fra høsten 1976 at politiet søkte etter biler som var observert i området rundt det da antatte drapstidspunkt. Det vises i den forbindelse også til politiavhør av – 21 september 1976, av – 1 desember 1976 og – 13 september 1976.

As opplysninger om sykkelstativet under rekonstruksjonen beviser intet. A kan ha vært på åstedet ved en annen anledning. Heller ikke kan man trekke noen konklusjoner av at bestyreren på As daværende bopel ikke hadde registrert at A var tilstede om kvelden 5 september 1976. Han registrerte heller ikke at A var fraværende natt til 5 september 1976, da A uomtvistelig var i Selbu.

Under rekonstruksjon i gymnastikksalen på politihuset forklarte A seg med hensyn til rekkefølgen av de ulike handlinger i strid med det åstedsgranskerne la til grunn. Det viser at han ikke har foretatt drapshandlingen. Det er i den forbindelse også vist til avvik mellom den handlingsrekke A beskrev og den rekkefølge professor Haugen anser sannsynlig.

Det er et moment ved vurderingen at skyldspørsmålet, i samsvar med datidens lovgivning, kun er prøvet en gang.

B-saken.

Det foreligger flere nye bevis i saken.

Vitnene S (tidligere –) og T ble ikke ført under hovedforhandlingen i lagmannsretten. Deres forklaringer er således nye bevis i forhold til straffeprosessloven §391 nr 3. Det må på grunnlag av forklaringene fra vitnene –, –, – og U legges til grunn at drapet på B skjedde nokså nøyaktig kl 0240 natt til 2 oktober 1977. S opplyste i sin første forklaring at hun og T var ved åstedet på dette tidspunktet. S hørte en kvinnestemme, et skrik som ikke lød skremt i skråningen ned fra stien som ledet til Stavnebroen. T sa i sin første forklaring at også han hørte et kvinneskrik « *omtrent som når noen blir kilet* », og at han deretter hørte prat som lød som om det var en mann og kvinne som pratet sammen. Heller ikke han fikk inntrykk av at situasjonen var alvorlig. Ekteparet S/T forklarte seg allerede 5 oktober 1977, og må på det tidspunkt antas å ha husket episoden godt. Det de hørte kan tyde på at B befant seg frivillig på åstedet. Ekteparet S/Ts forklaringer er samlet sett egnet til frifinnelse. Vedrørende betydningen av disse vitnene er forøvrig vist til Tore Sandbergs bevisanalyse av 29 februar 2000 side 40-76.

Vitnet V forklarte seg ikke for Frostating lagmannsrett. Hans forklaring må anses som et nytt bevis. V forklarte seg for politiet 6 oktober 1977. Forklaringen ble i politidokumentene plassert som 0-dokument. V forklarte at han tirsdag 4 oktober 1977 hadde sett en mann på stien ved Stavnebroen. Mannen stod og støttet seg til rekkverket og han kastet opp. Mannen hadde lys stemme og snakket trønderdialekt. I egenrapport fra daværende politibetjent Rolf R Schrøen av 10 oktober 1977 er opplyst at V hadde identifisert A som den mann han hadde sett ved Stavnebroen. V ble avhørt av Tore Sandberg 21 august 2000. Han benektet da å ha gjenkjent A. Det fremgår av Adresseavisa 24 mai 1978 at Schrøen, som vitne i Frostating lagmannsrett, forklarte at V hadde foretatt en sikker identifikasjon av A. For lagmannsretten fremstod det, på grunnlag av Schrøens forklaring, som om politiet hadde hatt god grunn til å gå til pågripelse av A. Dette var et av de få momenter i tillegg til tilståelsen, som talte mot ham. Dette viser seg nå ikke å være riktig. Det er åpenbart at den mannen V så, ikke var A. Den personkonfrontasjon som fant sted, strider mot dagjeldende og någjeldende regler. I Schrøens rapport av 10 oktober 1977 er vist til funn på As hybel som grunnlag for pågripelsen. Det ble imidlertid ikke funnet noe ved ransaking av hybelen som knyttet A til B-saken.

Det er en ny opplysning at A skal ha tilstått drapet på O i samtale med politibetjent Aarhun 9 oktober 1977. Først 3 november 1980 ble denne tilståelsen nedfelt i egenrapport utarbeidet av Aarhun.

Det fremstår som høyst irregulært at intet ble nedtegnet tidligere. Dette viser at man ikke kan stole på at alt som fremkom i As forklaringer også fremgår av avhørsprotokollene. Det er intet som tyder på at Frostating lagmannsrett var kjent med at A allerede 9 oktober 1977 skulle ha tilstått drapet på O. Hadde dette vært kjent den gang, ville det vært egnet til å lede til frifinnelse.

Det ble brukt som et indisium mot A at han hadde blottet seg flere ganger tidligere i det aktuelle området. Det fremkom imidlertid ikke under hovedforhandlingen at andre personer med langt mer interessante modi enn blotting opererte i det samme området. Opplysningene om slike må anses som nye bevis i saken. Disse opplysningene, som isolert sett ikke er egnet til frifinnelse, har betydning ved en helhetsvurdering, og innebærer at blotterbeviset har mindre vekt enn lagt til grunn under hovedforhandlingen. Det er vist til anmeldelse fra H av 30 september 1977, anmeldelse fra W av 28 oktober 1977, rapport av 18 september 1976 vedrørende to kvinner som ble antastet ved Stavnebroen og anmeldelse fra AA av 8 oktober 1974. Det er videre vist til Sandbergs rapport av 16 mars 2001 side 76-86. I de fleste av de sakene som omtales i rapporten, kan A utelukkes som gjerningsmann. Av særlig interesse er overfallet på W fire dager før drapet på B og voldtektsforsøket mot AA snaue to år før drapet på O.

De nye bevis tilfredstiller vilkåret i straffeprosessloven §391 nr 3. De skaper slik tvil vedrørende riktigheten av As tilståelse, at han ville blitt frifunnet.

Bestemmelsen i straffeprosessloven §392 annet ledd er en sikkerhetsventil. For gjenopptakelse etter denne bestemmelse kreves det i B-saken at særlige forhold gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig. Ved vurderingen må det tas hensyn også til de nye bevisene i saken. Det må videre tas hensyn til sammenhengen med O-saken. Selv om det er mer å sette fingeren på i O-saken enn i B-saken, ville det være unaturlig å behandle sakene forskjellig.

Dersom man leser As forklaringer vedrørende drapet på B i sammenheng, ser man at forklaringsene vinger; det er mye frem og tilbake og det er en utvikling i forklaringene. Denne vinglingen var også tema under hovedforhandlingen. As forklaringer stemmer på flere punkter med åstedsfunnene. A var imidlertid kjent i området. Han har dessuten god hukommelse. Det er også mye som ikke stemmer. Særlig vises til at han flyttet åstedet tre ganger. Han anga først åstedet til Stavnebroen og deretter til like ved enden av broen. Ingen av disse stedene var riktige. Sistnevnte angivelse

stemmer imidlertid med oversiktsbilder gjengitt i pressen, jf Adresseavisen av 7 og 8 oktober 1977. Det er i denne forbindelse også vist til Tore Sandbergs rapport av 16 mars 2001 side 58-70. Videre er vist til rekonstruksjoner foretatt 25 oktober 1977 og 20 april 1978. Det knytter seg flere spørsmål til det gjerde som befant seg nedenfor skråningen. A opplyste ikke om wirene på gjerdet. Disse måtte han ha sett om han hadde vært nede i det aktuelle området, og om han hadde dratt B gjennom eller over gjerdet. Det fremstår som usannsynlig at B kan ha sklidd under den nederste wiren, som befant seg 16 cm over bakken. A forklarte ved flere anledninger at han angrep B bakfra. Senere forklarte han, at han hadde angrepet forfra. Opplysningene om at hun var « litt tykk » og at hun ikke hadde veske var uriktige. Utviklingen i As forklaringer lar seg forklare med ubevisst kommunikasjon fra politiet i avhørssituasjonen, jf det som i den forbindelse er anført i O-saken. Det er også mulig at han har fått opplysninger fra avisene.

A må på grunn av sitt handikap, sin problemfylte bakgrunn og isolerte plass i samfunnet, anses som spesielt mottakelig for den type press han ble utsatt for i avhørene, jf døvepsykiater Anne Regine Førelands vurderinger. Det ble gjennomført hyppige og langvarige avhør. Tolken, Lyder Sørforsli, har erkjent å ha slått i bordet samtidig som han ba A forklare seg sannferdig. I tillegg vet man at A har problemer med abstrakte begreper, og at det lett kan oppstå misforståelser i kommunikasjon med ham. I tillegg viser det forhold at det hverken av avhørsprotokoll eller på annen måte (før 9 november 1980) fremgikk at politibetjent Aarthun mente at A 9 oktober 1977 erkjente drapet på O overfor ham, at man ikke kan stole på at alle opplysninger som fremkom i avhørene fremgår av protokollene.

Vedrørende betydningen av at skyldspørsmålet kun er prøvd en gang, vises til det som er anført i O-saken.

Vilkåret for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd er oppfylt.

Det er nedlagt slik *påstand*:

1. *Frostating lagmannsretts dom av 17. desember 1981 gjenopptas.*
2. *Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978, tiltalens post I og II gjenopptas.*

Påtalemyndigheten har i skriftlige og muntlige innlegg for i hovedsak anført:

Vilkåret for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr 3 er at det «*opplyses om en ny omstendighet eller fremskaffes et nytt bevis som synes egnet til frifinnelse*». Det kreves en rimelig mulighet, men ikke sannsynlighetsovervekt, for at de nye opplys-

ningene ville ledet til frifinnelse. Straffeprosessloven §392 annet ledd åpner for gjenopptakelse «*når særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktetes skyld blir prøvd på ny*». Bestemmelsen hadde før 11 juni 1993 ordlyden «*meget tvilsomt*». Lovendringen får anvendelse ved avgjørelser som er blitt rettskraftige etter 1 januar 1980. Bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil i de helt ekstraordinære tilfeller, og det er lovgivers mening at den skal brukes med stor varsomhet, jf Ot.prp.nr.78 (1992-1993) s 93. Det er forøvrig vist til Bjerke, Keiserud «Straffeprosessloven. Kommentartutgave» 3 utg s 1229 flg, Rt-1992-1683 , Rt-1994-426 , Rt-1995-165 , Rt-1997-1165, Rt-1997-1186 , Rt-1998-289 , Rt-2000-1285 , Rt-2000-2142 og Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28 november 2001 i sak HR-2000-01148 , Torgersen.

Begge sakene ble grundig behandlet i Frostating lagmannsrett. Hovedforhandlingene, med umiddelbar bevisførsel og kontradiktorisk behandling, ga et bedre grunnlag for å vurdere skyldspørsmålet enn det Hålogaland lagmannsrett har i gjenopptakelsessaken. Skyldspørsmålet ble avgjort av lagretter. Kjennelsene er ikke begrunnet. Man vet derfor ikke hva lagrettene bygde avgjørelsene på.

Begge drapssakene ble etterforsket på seriøs måte, i samsvar med den tids rutiner. Etterforskerne var kompetente polititjenestemenn. De beskyldninger som i første rekke Tore Sandberg har fremsatt mot etterforskningene, er imøtegått i de forklaringer som etterforskerne har avgitt i anledning gjenopptakelsessakene.

Sandberg bygger sine analyser på fragmenter av bevismaterialet, og baserer seg for øvrig på en rekke spekulasjoner.

As egne forklaringer stod, og står sentralt i begge sakene. A er normalt intellektuelt utrustet, jf de rettspsykiatriske erklæringer og pensjonert politibetjent Sørforslis politiforklaring av 18 mai 2000. A har en hørselsdefekt og taleforstyrrelse. Det var likevel mulig å kommunisere med ham. Det ble benyttet døvetolk ved alle formelle avhør. Det er ikke holdepunkt for å anta at det forelå avgjørende misforståelser om ords/begreper meningsinnhold. Det er vedrørende disse spørsmål vist til forklaringer avgitt i anledning gjenopptakelsessaken av de pensjonerte polititjenestemenn Hjertås, Sørforsli, Solberg og Klegseth. Forklaringen fra Sørforsli må tillegges særlig vekt. Videre er vist til rettspsykiatrisk erklæring av 5 mai 1981 fra ass overlege Husebø og politilege Hornemann, samt tidligere statsadvokat Jakhellns notater fra hovedforhandlingen i O-saken. Det er ikke unaturlig at A, som fengs-

let og mistenkt, opplevde seg utsatt for mas fra politiets side. Det er likevel ikke grunnlag for å hevde at forklaringene er skapt av politiet under avhørene ved press eller opplæring, jf i den forbindelse forklaringene fra de pensjonerte polititjenestemenn Hjertås og Sørforsli. Enkelte detaljer i As forklaringer stemmer ikke med funn/ikke funn på åstedene, og i en del tilfeller endret han forklaring. Det er imidlertid ikke uvanlig at det er huller i en siktets forklaringer. Det kan skyldes nedsatt bevisshet på grunn av alkoholpåvirkning, sinne eller opphisselse. A har i forbindelse med B-saken flere ganger forklart at det «*vrimlet*» i hodet hans. I O-saken gikk det dessuten svært lang tid før han forklarte seg. Det er både tidligere og i anledning gjenopptakelsessaken reist spørsmål ved om A fikk opplysninger fra etterforskere eller media som han i sin tur benyttet i forklaringene. Presseklipp gir klare indikasjoner om at Frostating lagmannsrett i begge sakene vurderte denne problemstillingen. Det er ingen holdepunkter for å anta at A ikke forstod hva som foregikk under etterforskning av sakene, under hovedforhandlingene, eller da han forklarte seg til de rettspsykiatriske sakkyndige. A hadde tidligere erfaring med politiavhør og behandling av straffesaker i retten, jf Kristiansand byretts dom av 5 juni 1973 hvorved han ble dømt til fengsel og sikring. Under O-saken hadde han dessuten erfaringene fra B-saken å falle tilbake på.

As fysiske handicap ble viet stor oppmerksomhet under etterforskning av sakene, og var kjent for Frostating lagmannsrett. De knuter som var knyttet rundt halsen på O var tema under hovedforhandlingen. Knutene var enkle, og ga i seg selv en antydning om at de var knyttet av en person med et handicap. Vedrørende As mulighet for å knytte knuter, vises til pensjonert polititjenestemann Reitans forklaring i politiavhør 24 mai 2000. Spesialist i fysikalsk medisin I. H. Kleive forklarte seg i begge straffesakene, og bekreftet at A var i stand til å utføre drapshandlingene. Det vises forøvrig til rekonstruksjoner både i B-saken og O-saken og til kommentarer fra politietterforskere og behandlingspersonell vedrørende As bruk av venstre hånd. Den måten drapene på B og O ble utført på, er forenlig med at drapene er begått av en person med en defekt arm. En person uten et slikt fysisk handicap ville sannsynligvis brukt hendene til å kvele med, og ville ikke hatt behov for å benytte spesielle knuter, snor og klesplagg.

O-saken.

Fredag 7 oktober 1977 ble A pågrepet mistenkt for blotting. Søndag 9 oktober 1977 vedgikk han over-

for politibetjent Aarthun å ha tatt livet av B. Samtidig skrev han navnet til O på en serviett, noe som ble tolket slik at han hadde hatt noe med hennes død å gjøre. Grunnen til at Aarthun først flere år senere skrev rapport om saken er ikke kjent. Årsaken til at det ble besluttet å la O-saken ligge, er likeledes ukjent. I april 1978 var A i praksis sjekket ut av O-saken på grunnlag av de bevis som da forelå.

A ble 14 oktober 1980 foreholdt at han var mistenkt for drapet på O. Den 22 oktober 1980, etter at han hadde forklart seg daglig, sa han at han ville snakke sant. Han ga deretter en detaljert forklaring om drapet på O. Samme dag ble det avholdt rekonstruksjon. Under rekonstruksjonen forklarte A seg detaljert om drapet. Han anga stedet hvor drapet/voldtektforsøket skjedde til å være 2 - 3 meter fra bygningen til Trondheim Elektromotor. I forklaring 23 oktober 1980 endret han gjerningsstedet til ca 30 - 40 meter fra bygningen. Dette fastholdt han i senere forklaringer. I en rekke avhør i tidsrommet 22 oktober til 13 november 1980 forklarte A seg om sin befatning med drapet. Han deltok i ny rekonstruksjon 31 oktober 1980 i politiets gymnastikksal. Under rekonstruksjonen viste han hvordan han tok livet av O. Rekonstruksjonene ble ifølge avisreferatene grundig behandlet under hovedforhandlingen. Politiets åstedsrapport ble utarbeidet, før A forklarte seg om saken. Man fant senere at As forklaringer i stor grad samsvarte med åstedsfunnene. A tilsto også drapet i lagmannsretten. Etter 22 oktober 1980 har A hele tiden fastholdt at han har drept O. Dog bemerkes at han i samtale med de rettspsykiatriske sakkyn-dige Husebø og Hornemann først benektet å ha drept O, men at han deretter ga en detaljert beskrivelse av drapshandlingen. As forklaringer overfor politiet, de psykiatriske sakkyn-dige og lagmannsretten er så konkrete og detaljerte at det han forklarer seg om må være selvopplevet. I forklaringene fremkom han med en rekke originalutsagn, dvs:

- opplysninger som bare gjerningsmannen kan kjenne til og som knytter ham til åstedet
- uttalelser som tyder på selvstendig refleksjon og fri sammenhengende forklaring

Aktor, daværende statsadvokat Jakhelln, pekte i sin prosedyre på ti originalutsagn, som A fremkom med i forklaringene, herunder at:

- det var et erme rundt halsen
- det var en knute på ermet
- det var en knebel i munnen
- knebelen var et erme
- knebelen var stappet inn i munnen
- liket lå på ryggen
- det ene benet var bøyd i kneet og sto noe opp

Politiet har gjennomgått avisartikler fra før hovedforhandlingen i lagmannsretten, men har ikke funnet ovennevnte forhold omtalt eller opplyst. I tillegg til de originalutsagn statsadvokat Jakhelln pekte på, mener påtalemyndigheten at opplysningen om at O lå med hodet litt mot høyre er et originalutsagn. Videre er vist til at A, under rekonstruksjon på åstedet, korrekt forklarte at et sykkelstativ som da sto ved Trondheim Elektromotors bygning, ikke befant seg der i september 1976. Sykkelstativet ble først plassert der i 1980.

Med unntak at de forklaringer A har avgitt i anledning gjenopptakelsessaken, er alt vurdert av den dømmende rett. As forklaringer i anledning gjenopptakelsessaken er ikke nye bevis i forhold til straffeprosessloven §391 nr 3.

Drapstidspunktet.

Politiet la lenge til grunn at drapet skjedde natt til 5 september 1976. Hvis dette tidspunkt legges til grunn har A sikkert alibi. Drapstidspunktet ble under etterforskningen endret til natt til mandag 6 september 1976. Ved endring av tidspunktet la politiet formentlig betydelig vekt på As forklaring.

Søndag 5 september 1976 ca kl 1400 - 1600 ble A observert ved drapsstedet av vitnene BB og CC. CC mente også å ha observert A i samme område mandag 8 september 1976. Bestyreren på Frelsesarmeens herberge i Hvedingveita 1 opplyste i politiavhør, at A ifølge beleggslisten var fraværende søndag 5 september 1976 kl 2300. Vedrørende drapstidspunktet er vist til politiets innstilling. Videre er vist til at O, ifølge de forklaringer som er avgitt av DD, EE og FF i anledning gjenopptakelsessaken var iført raggsokker og seilerstøvler under vorspielet 4 september 1976. Hun hadde bomullssokker og joggesko på seg/ved seg da hun ble funnet. Det ble funnet raggsokker og seilerstøvler på hybelen, jf forklaringen fra pensjonert polititjenestemann Reitan. Vitnet R har på den annen side i forklart at O hadde på seg joggesko da de kjørte sammen med buss i retning av Trondheim sentrum 4 september ca kl 1830. O var da underveis til vorspielet. Forklaringene fra vitnene GG og HH støtter opp under at drapet skjedde senere enn opprinnelig antatt. GG observerte en « fargeplett » på åstedet fra mandag 6 september 1976 og de påfølgende dager. Han tror ikke at fargepletten var der søndag 5 september 1976. Fargepletten var formentlig Os orange regnjakke. Vitnet HH observerte endret atferd hos sin hund under lufting ved åstedet 6 september 1976 i forhold til 5 september.

Ingen av de øvrige hybelboere i Anders Tverreggens vei, R og JJ, så eller hørte O på hybelen

søndag 5 september 1976. R var ikke til stede natt til søndag. Hun ankom hybelen ca kl 1300 søndag og oppholdt seg der til ca kl 1900. JJ var til stede natt til søndag, men dro på jobb tidlig søndag morgen, og kom hjem ca kl 1500 - 1600. R og JJ var således til stede samtidig noen timer søndag mellom kl 1500/1600 - 1900 søndag ettermiddag, men uten at de registrerte hverandre. R og O hadde hybler vegg i vegg, mens JJ hadde et kjøkken mellom seg og R/O. Rs og JJs forklaringer utelukker ikke at O var på hybelen søndag 5 september 1976.

Det kan synes underlig at ingen har sett O etter at hun skiltes fra KK ved Lerkendal natt til 5 september 1976. Man vet ikke om hun møtte opp til kinoavtalen med KK søndag. KK møtte ikke opp. Man vet heller ikke hvorfor hun befant seg ved drapsstedet natt til mandag 6 september 1976. Disse spørsmålene ble såvidt påtalemyndigheten forstår grundig behandlet i lagmannsretten.

Påtalemyndigheten er enig i at ekstraktet fra Os dagbok er et nytt bevis. Ekstraktet viser imidlertid at O ikke førte dagbok hver dag, og er følgelig ikke egnet til å kaste lys over spørsmålet om drapstidspunkt. Det er da heller ikke egnet til å lede til frifinnelse.

Opplysningen om at O hadde seilerstøvler på seg om kvelden 4 september 1976 er ny. De øvrige opplysninger forelå da Frostating lagmannsrett behandlet saken.

Voldtekt, sædfunn mv.

Påtalemyndigheten er enig i at O sannsynligvis ble voldtatt. De medisinske sakkyndiges konklusjon var klar på dette punkt. Professor dr med Olav A. Haugens uttalelser i anledning gjenopptakelsessaken, herunder uttalelse til Tore Sandberg av 24 mai 2000, er ikke nye bevis. Hans uttalelser, som må ses på bakgrunn av de premisser som er lagt til grunn i spørsmålsskriftet fra Sandberg, er i samsvar med de uttalelser som ble avgitt i obduksjonsrapporten. Overlege Svarstads erklæring av 13 mars 2001 er også klar når det gjelder spørsmålet om voldtekt. Det er ingen nyanseforskjeller mellom overlege Svarstads uttalelse og konklusjonen i obduksjonsrapporten. Det foreligger da intet nytt bevis. Uttalelsen fra overlege Svarstad er uansett ikke egnet til å føre til frifinnelse.

Det ble påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde, jf rapport av 16 februar 1976 fra Rettsmedisinsk institutt. Blodsubstansen i sekretet var av type A. Det er overveiende sannsynlig at substansen må stamme fra en person av blodtype A-utskiller. O hadde blodtype 0. A har blodtype 0, eller han er ikke utskiller av ukjent blodtype. Rettsmedisinsk institutt har i uttalelse av 24 oktober 1977 uttalt at

blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning kan få feilaktige typeresultater av to grunner:

- ved at forurensende bakterier inneholder blodtypesubstans
- ved at bakterier bevirker nedbryting (ødeleggelse) av tilstedeværende blods substans.

I uttalelsen konkluderes som følger:

« I «O-saken» er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sed stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

Det kan således ikke utelukkes at sæden som ble funnet i O s vagina stammer fra A. Dette spørsmålet ble ifølge pressen behandlet grundig i lagmannsretten. Av rettsboken fremgår at overlege Knut H. Halvorsen fra Blodtypelaboratoriet ved Haukeland sykehus var oppnevnt som sakkyndig ved siden av prosektor Halldis Lie når det gjaldt problemstillingen. Halvorsen skrev ingen rapport i anledning saken. Dr med Niels Morling slutter seg i erklæring av 3 mars 2001 til prosektor Lies konklusjoner. Han uttaler i erklæringen at man ikke kan utelukke at sæden stammer fra A. Det er tvilsomt hvorvidt erklæringen fra dr med Morling kan anses som et nytt bevis. Den er imidlertid uansett ikke egnet til å føre til frifinnelse.

Skrikvitner mv.

I begjæringen om gjenopptakelse anføres at 25 vitneforklaringer sannsynliggjør at det på strekningen Klæbuveien v/ Lerkendal stadion til drapsstedet, en strekning på flere kilometer, skjedde en alvorlig forbrytelse natt til søndag 5 september 1976 etter ca kl 0200 - 0215. Flere av de skrik vitnene har hørt, skal være nøds skrik fra en kvinne. I begjæringen tolkes dette sammen med andre opplysninger slik at drapet skjedde natt til 5 september 1976. Påtalemyndigheten legger imidlertid til grunn at drapet skjedde natt til søndag 6 september 1976, hvilket vil si at de nevnte skrik ikke har noen bevismessig betydning. Skrikene kan uansett forklares med at det var lørdagsnatt med mye folk ute. Skrik, rop og annen støy er vanlig en slik natt. Mange av observasjonene er forøvrig gjort langt unna åstedet. Det foreligger også forklaringer fra vitner som mener å ha observert « mistenkelige biler » i det aktuelle området. Observasjonen knytter seg til natt til 5 september 1976. Opplysningene om skrik og biler i området var viktige i en fase av etterforskningen, men har ingen vekt i gjenopptakelsessaken.

Andre mulige gjerningsmenn.

Politiet hadde under etterforskningen andre personer mistenkt/siktet for drapet av O. Det er i dag intet holdepunkt for å hevde at disse hadde noen befatning med drapssaken, og de ble forholdsvis tidlig sjekket ut av saken. Tre personer har i samtaler med Sandberg i 1999 og 2000, kommet med alvorlige beskyldninger mot politiet vedrørende de avhørsmetoder som ble benyttet i O-saken. Det er påfallende at disse opplysningen først kom frem etter at Tore Sandberg i en pressekonferanse detaljert redegjorde for gjenopptakelsessaken, og ved at de tre nevnte personer selv meldte seg for Sandberg. To av personene har overfor Sandberg bekreftet at de i 1976 var kriminelt belastet.

Øvrige forhold.

Professor Haugens uttalelser i anledning gjenopptakelsessaken, hvoretter jernet på bygningens betongutspring kunne « fremkalle et « avtrykk » og blødning i tilstøtende bløtvev uten at det oppsto et egentlig knusningssår og at jernet nødvendigvis behøve å penetrere huden » er intet nytt bevis. .

LL har som vitne i gjenopptakelsessaken, forklart at A overfor henne, har erkjent å ha tatt livet av O.

Hovedforhandlingen.

Døvepsykiater Førelands forklaring vedrørende rettsforhandlingene i Frostating lagmannsrett, herunder hennes kritiske merknader til lagmannens administrasjon i straffesaken vedrørende drapet på O er ikke et nytt bevis. Det er ikke uvanlig at en tiltalt i sak med lagrette føler seg overkjørt. Det kan av rettsboken ikke ses at det fra noe hold, heller ikke fra forsvarer eller døvetolkene, er nevnt noe om at forhandlingene gikk for fort for A. De kritiske synspunkter døvepsykiater Føreland ga uttrykk for til Tore Sandberg ble forøvrig nyanisert i den politiforklaring hun avgav 13 juni 2000.

Lagmannens uttalelse i rettsbelæringen om et mulig frivillig samleie med en gammelkjæreste har karakter av spekulasjon. Når det forøvrig gjelder hovedforhandlingen og lagmannens rettsbelæring vises til aktors, daværende statsadvokat Olaf Jakhellns skriv til Riksadvokaten av 11 januar 1982 hvori han ga uttrykk for den oppfatning at lagmannens gjennomgang av saken og dens beviseligheter ble foretatt på en avbalansert måte. De forhold som forsvareren, advokat Olav Hestnes reagerte på ble behandlet i støtteskriv til anke av 29 desember 1981. Høyesteretts kjæremålsutvalg fant ikke grunn til å henwise anken.

B-saken.

For gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd kreves at det er meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven §392 annet ledd, slik den lød før 11 juni 1993.

A ga en rekke forklaringer til politiet under etterforskningen, i forbindelse med hovedforhandlingen, den rettslige forundersøkelsen, fengslingsmøter og i samtaler med de psykiatriske sakkyndige. Søndag 9 oktober 1977 - i en pause i et politiavhør og uten døvetolk til stede - vedgikk A overfor politibetjent Aarthun å ha drept B . Ved samme anledning ble Os navn skrevet på en serviett. Senere samme dag gjentok A erkjennelsen. Den 11 oktober 1977 forklarte A seg forholdsvis detaljert om drapet på B. Han uttalte at det hele var en drøm. I den forbindelse vises til rettspsykiatrisk erklæring av 7 mars 1978. I et stort antall politiforklaringer avgitt i tiden 10 oktober 1977 til 7 februar 1978, og i særlig grad i politiforklaringer 16 og 17 oktober 1977 forklarte A seg detaljert om drapet på B og omstendighetene rundt dette. Under rekonstruksjon 24 oktober 1977 opprettholdt han erkjennelsen, og forklarte seg på ny detaljert om drapet. Den 4 november 1977 utdypet han sin forklaring rettslig. Overfor de psykiatriske sakkyndige - Hornemann og Hegrenes - forklarte A seg forholdsvis detaljert om drapet og voldtekten, jf dok 08. A trakk ved noen anledninger tilbake sine forklaringer, bl a i Trondheim forhørsrett 17 oktober 1977 og under den rettslige forundersøkelsen 7 februar 1978. Under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett ga han, i følge avisreferater, en detaljert forklaring om drapet mv. As forklaringer til politiet, retten og de sakkyndige er i sum konkrete og detaljerte, og underbygges i rimelig grad av de funn som er gjort på gjerningsstedet og de øvrige beviser, særlig pensjonert polititjenestemann Klegseths forklaring. Forklaringene inneholder en rekke originalutsagn, herunder at:

- han kastet buksen og trusen i elva
- det var glidelås i buksen
- det var belte i buksen
- det var flaggstenger ved åstedet
- han dunket hodet mot rekkverket
- det var sand på/hun var skitten på kroppen

Dette er opplysninger som A ikke kan ha fått gjennom media. I tillegg inneholder forklaringene en rekke eksempler på selvstendig refleksjon og eksempler på at A er bevisst; han fulgte med og rettet opp det som ble protokollert dersom han var uenig, jf f eks dok VI 33. De forhold A forklarte seg om, bærer preg av å være selvopplevet.

Påtalemyndigheten er enig med A i at drapet må ha skjedd rundt kl 0240 natt til 2 oktober 1977. Derimot er man uenig i at A har alibi for drapstidspunktet. Spørsmålet ble grundig behandlet under etterforskningen og hovedforhandlingen. Det vises til politiets innstilling side 2-6 som tiltredes i det vesentlige. Det foreligger ingen nye bevis vedrørende dette spørsmålet. A har selv opplyst at han forlot selskapet hybelhuset i –svingen ca kl 0030 drapsnatten. Han har videre opplyst at vitnet N, som i politiforklaring har fortalt at han forlot selskapet rundt kl 0200, må ha tatt feil. Det er ikke kjent hva N forklarte for lagmannsretten. Under den rettslige forundersøkelsen 6 februar 1978 forklarte hun imidlertid at « *Det er usikkert for vitnet når A forlot dagligstuen men hun tror det skjedde mens hun ryddet opp* ». Det kan ikke trekkes avgjørende konklusjoner om tidspunkter av Ns forklaring. De øvrige vitners forklaringer underbygger ikke den oppfatning at A befant seg på hybelbygget så sent som kl 0200.

I gjenopptakelsesbegjæringen konkluderes det på grunnlag av en rekke usikre forutsetninger, forutsetninger basert på en rekke upresise tidsangivelser fra vitner, med at forklaringene fra vitnene U, S og T er uforenlige med det hendelsesforløp som Frostating lagmannsrett bygget på i straffutmålingspremissene. Påtalemyndigheten er uenig i denne konklusjonen. Det er ikke sikkert at de vitner som i gjenopptakelsesbegjæringen antas å ha sett B, faktisk så henne. Det er store muligheter for at det skrik U hørte kom fra B. Sikkert er det likevel ikke. Forholdene ved Stavne bru er slik at lyden bærer langt. Dersom det var B som U hørte, er det overveiende sannsynlig at skriket kom etter at B var skjøvet utenfor skråningen, og etter at A hadde gått via stien til bueskytterbanen og det sted B lå. Vitnet T forklarte i avhør 7 juni 2000 at han ikke kan utelukke at stemmene han hørte kom fra den andre siden av elva. Ekteparet S/T forklarte seg ikke for Frostating lagmannsrett. I følge rettsboken var de stevnet, men ble frafalt av aktor og forsvarer. Deres forklaringer er følgelig nye bevis. Forklaringene er imidlertid ikke egnet til å føre til frifinnelse.

Uttalelsen fra professor dr med Haugen av 24 mai 2000 inneholder nye sakkyndige vurderinger. Etter påtalemyndighetens oppfatning inneholder uttalelsen likevel ikke nye bevis. Uttalelsen må forøvrig ses på bakgrunn av de forutsetninger som Tore Sandberg la inn i de spørsmål som ble stilt til Haugen. Det vises til Haugens uttalelse side 5 hvoretter manglende påvisning av sædceller i vagina på grunn av tidsforløpet hverken kan

avkrefte eller bekrefte at det har skjedd sædavgang i vagina.

Det er betydelige likheter mellom drapene på B og O, bl a mht drapsmåte. A har gjennom tidligere straffbare handlinger og ved sin adferd forøvrig vist en sterk seksuell fokusering. Det vises også til vitneforklaring fra Elin Bech Øverland av 13 juni 2000 som ikke har vært kjent for politiet tidligere.

Vilkårene for gjenopptakelse er ikke tilstede. Det er ikke fremkommet nye bevis egnet til å føre til frifinnelse i noen av sakene. Det er heller ikke fremkommet bevis eller omstendigheter som gjør det tvilsomt eller meget tvilsomt om dommene er riktige. Vilkårene for gjenopptakelse foreligger hverken etter straffeprosessloven §391 nr 3 eller §392 annet ledd i noen av sakene. For begge sakers vedkommende legger påtalemyndigheten i sin vurdering størst vekt på As egne forklaringer om hendelsesforløpet. Han har avgitt til dels meget konkrete og detaljerte forklaringer til politiet, de psykiatriske sakkyndige og domstolene. Det er etter påtalemyndighetens oppfatning ikke relevante nye bevis når det gjelder As forklaringer og omstendighetene rundt disse. Det er heller ikke grunnlag for å hevde at bevisene i saken alt i alt tilsier at det bør skje en ny prøvelse av sakene for at man skal føle seg overbevist om at ingen urett er skjedd.

Det er nedlagt slik *påstand*:

Begjæringene forkastes.

Lagmannsretten skal bemerke:

Gjenopptakelse til gunst for siktede etter straffeprosessloven §391 nr 3 kan kreves når det opplyses om en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse, avvísning eller til anvendelse av en mildere straffregel eller en vesentlig mildere rettsfølge. Selv om opplysningene har vært kjent tidligere for en part eller for partene, hindrer det ikke at de benyttes som grunnlag for gjenopptakelse, dersom de ikke er påberopt tidligere, jf Rt-1993-1085 . Omstendigheter eller bevis som tidligere er påberopt som grunnlag for bevisanke, herunder begjæring om fornyet behandling under det tidligere rettsmiddelsystem, antas imidlertid ikke å kunne benyttes som grunnlag for begjæring om gjenopptakelse, jf Rt-1991-1046 . Det vises forøvrig til Bjerke/Keiserud « *Straffeprosessloven* » s 1229 med videre henvisninger. Formuleringen « *synes egnet til* » innebærer at en rimelig mulighet er tilstrekkelig, jf Rt-2001-585 og Rt-2000-2142 . Vurderingstemaet er hvilken betydning de nye omstendigheter eller bevis ville hatt, dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt. De må

således ses i sammenheng med de øvrige omstendigheter og bevis som forelå for den dømmende rett, jf Rt-2001-585 . Nye forklaringer fra domfelte eller vitner som har forklart seg for den dømmende rett, anses ikke som nye omstendigheter eller nye bevis som gir grunnlag for gjenopptakelse etter §391 nr. 3, jf Rt-2000-2142 og Rt-1998-1112 . Derimot vil nye sakkyndige erklæringer, selv om de ikke er basert på nytt materiale, kunne anses som nye bevis, jf Rt-1994-1149 . Vedrørende nye sakkyndige erklæringer vises videre til Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28 november 2001 i sak 2000/1148 Torgersen-saken, hvor det uttales:

« Nye sakkyndige erklæringer kan imidlertid bli ansett som nye bevis, selv om de ikke er basert på nytt materiale, jf. blant annet Rt-1994-1149 . Nye undersøkelser av teknisk bevismateriale i saken, eksempelvis med grunnlag i nye metoder eller nye generelle innsikter, vil således kunne anses som nye bevis. »

Av straffeprosessloven §392 annet ledd (slik den lyder etter endring ved lov av 11 juni 1993 nr 80) følger at gjenopptakelse til gunst for siktede kan besluttes selv om vilkårene etter §§ 390 eller 391 ikke er oppfylt, dersom særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny. Før lovendringen var det et vilkår for gjenopptakelse etter denne bestemmelse, at særlige forhold gjør det « meget tvilsomt om dommen er riktig ». Vedrørende den nærmere forståelse av bestemmelsen vises til Bjerke/Keiserud » Straffeprosessloven « s 1233 hvor det bl a uttales:

«Bestemmelsen er ment som en ytterste sikkerhetsventil, og det var lovgivers forutsetning at adgangen skal brukes med stor varsomhet, se bl.a. Innst.O.nr.37 (1980-1981) s. 39. Etter endringen i 1995 er det fortsatt meningen at vilkårene for gjenopptakelse skal være strenge, se Ot.prp.nr.78 (1992-1993) s. 63, se også Rt-1994-426 . Bestemmelsen forutsetter ikke som §391 nr. 3 at det foreligger nye omstendigheter eller bevis, slik at også en eller flere saksbehandlingsfeil kan benyttes som grunnlag, likeledes en ny vurdering av bevisene, som må angå skyldspørsmålet, ikke bare straffutmålingen, se Rt-1992-698 (se s. 719-713). Om forholdet til en tidligere bevisanke, se kommentarer i avsnitt 6 til §391. Retten eller kommisjonen kan ved vurderingen se hen til arten og kvaliteten av de bevis eller den beviskjede som ligger til grunn for den angrepne dom, se Rt-1995-165 , og det må foretas en sam-

let vurdering, se Rt-1988-824 (se s. 840-849), se også Rt-1996-280 og Rt-1998-11(s . 19),...»

Videre vises til Rt-1999-554 hvor Høyesteretts kjæremålsutvalg bl a uttaler:

« Straffeprosesslovkomiteens sentrale utsagn om praktiseringen av bestemmelsen er uttalelsen til slutt i det som er sitert fra motivene, nemlig at « Den foreslåtte sikkerhetsventil bør brukes med stor varsomhet. Dette har man i annet ledd søkt å gi uttrykk for ved å stille også det vilkår at « tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny ». Det samme understrekes i forarbeidene til lov 11 juni 1993 nr 80, da §392 annet ledd fikk samme innhold som Straffeprosesslovkomiteen i sin tid foreslo. I Ot.prp.nr.78 (1992-1993) side 62 annen spalte uttales det at gjenopptakelsesreglene fremdeles burde « praktiseres strengt ». Videre heter det på side 63 første spalte at « Selv om « meget » før « tvilsomt » tas ut av loven, vil vilkårene for gjenopptakelse etter §392 annet ledd fortsatt være strenge ». Jeg viser videre til at justiskomiteen i Innst.O.nr.137 (1992-1993) side 12-13 uttaler at « Komiteen er derfor, i likhet med departementet, av den oppfatning at det også etter den endring som nå foretas, bare i særlige tilfeller skal gis adgang til gjenopptakelse ».

Komiteen uttaler imidlertid deretter:

«Under henvisning til den meget restriktive praksis som har vært ført så langt, mener imidlertid komiteen at det er på sin plass med en viss oppmykning av adgangen til å kreve gjenopptakelse. Komiteen legger avgjørende vekt på at dersom det reises alvorlig tvil om en dom er korrekt, er det - først og fremst av hensyn til domfelte selv, men også av hensyn til rettssystemets troverdighet - riktig at det gis adgang til ny overprøving. En mistanke om at noen kan ha blitt uskyldig dømt, er en så alvorlig belastning for tilliten til rettssystemet at det også fra rettsvesenets side kan være ønskelig å få en ny prøving av en sak.».

Ved den vurdering som foretas i anledning gjenopptakelsessaken, er det av betydning at skyldspørsmålet er avgjort av den dømmende rett på grunnlag av umiddelbar bevisførsel. Det vises i den forbindelse til Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28 november 2001 i sak 2000/1148 Torgersen-saken, hvor det uttales:

Ved avgjørelsen av krav om gjenopptakelse etter §391 nr 3 og §392 annet ledd er det av vesentlig betydning at når den dømmende rett har funnet at det ikke er rimelig tvil om tiltaltes skyld, er det skjedd på grunnlag av umiddelbar

bevisførsel. Bevisførselen ved krav om gjenopptakelse er derimot middelbar - eventuelt supplert med gransking og muntlige forhandlinger av begrenset karakter i forhold til forhandlingene for den dømmende rett. Bevismiddelbarhet - at den dømmende rett selv skal høre tiltalte og vitnene - er et bærende prinsipp i straffeprosessen. Ved de forklaringer som avgis, og de tilføyelser, endringer og avklaringer som skjer gjennom eksaminasjon i retten, og ved det inntrykk som formidles gjennom den personlige opptreden i rettssalen, får den dømmende rett normalt et langt bedre grunnlag for å vurdere troverdigheten og holdbarheten av forklaringer enn man kan få ved lesing av dokumenter der forklaringene er nedtegnet.

De hensyn som i sin alminnelighet tilsier at gjenopptakelsesretten viser varsomhet i overprøvingen av en avgjørelse truffet etter umiddelbar bevisførsel, forsterkes med tiden. Nye forklaringer vil gjennomgående preges av at erindringen svekkes og forskyves over tid, eller forklaringer lar seg ikke gjenta. Tekniske bevis vil kunne reduseres i verdi eller gå tapt.

Av betydning er det også om den avgjørelse som søkes gjenopptatt, er begrunnet eller ikke. I saker med lagrette, der avgjørelsen av skyldspørsmålet ikke er begrunnet, lar det seg normalt vanskelig gjøre å si noe sikkert om hvorledes de enkelte bevis i sin tid ble vurdert av lagretten. Lagretten må forutsettes å ha bygget på en samlet vurdering av det bevismateriale som ble presentert. Og det vil i sin alminnelighet kunne antas at enkelte bevis har spilt en mer fremtredende rolle enn andre. Men utover dette må den domstol som tar stilling til gjenopptakesspørsmålet, vise tilbakeholdenhet med å forutsette hvorledes lagretten har vektlagt enkelte bevis i forhold til andre. »

Det vises vedrørende disse spørsmål også til Rt-2000-2142 .

Det kan ikke til gunst for siktede legges vekt på at skyldspørsmålet er avgjort av lagrette, jf Rt-1999-554 og Rt-2001-585 .

Skyldspørsmålet ble i begge straffesakene avgjort av lagrette. Kjennelsene er ikke begrunnet. Det er derfor ikke mulig å fastslå hvordan de ulike bevis er vektlagt ved avgjørelsen av skyldspørsmålet. Imidlertid foreligger i begge saker et omfattende skriftlig materiale, herunder referat fra avhør av A, avhør av vitner, sakkyndige erklæringer, rapporter fra rekonstruksjoner mv. Dette materialet, sammenholdt med de opplysninger som fremkommer i rettsbøker, straffutmålingspremisser og, for straffesaken vedrørende drapet på O sitt vedkommende, aktors notater fra forhandlingene gir etter lagmannsrettens oppfatning et godt bilde av det som fremkom under hovedforhandlin-

gene. Også de saksdokumenter som er tilkommet i anledning gjenopptakelsessaken, herunder avhør av vitner og i en viss utstrekning avisartikler, bidrar til å kaste lys over det som fremkom ved behandling av straffesakene i Frostating lagmannsrett.

Det forelå ikke i noen av sakene vitneforklaringer eller tekniske bevis som direkte knyttet A til drapshandlingene. A forklarte seg i begge hovedforhandlingene. Det må kunne legges til grunn at hans forklaring veide tungt ved lagrettens vurdering av skyldspørsmålet i begge saker. Både under etterforskning av drapene og senere under hovedforhandlingene i Frostating lagmannsrett innrømmet han i detaljerte forklaringer å ha tatt livet av B og O .

A har i politiavhør 30 mai 2000 opplyst at de forklaringer han ga under hovedforhandlingene i Frostating lagmannsrett, og før det til politiet, var uriktige og at han i politiavhør ble tilført kunnskap om bl a drapssted og drapsmåter som han deretter benyttet i sine forklaringer. Han har dessuten vist til at han forklarte seg under sterkt press. Disse anførselene er ikke nye. Det fremgår av sakens dokumenter at spørsmålet om As troverdighet stod sentralt under hovedforhandlingene. I særlig grad må det antas å ha vært tilfelle i straffesaken vedrørende drapet på O, hvor tekniske bevis fra åstedet, som omtalt under, talte mot at A var gjerningsmannen. Under hovedforhandlingen i straffesaken vedrørende drapet på O ble det dokumentert skriv fra A til forsvareren hvori A anførte at han var uskyldig dømt i B-saken, herunder at han hadde lært detaljer om drapet fra politiet. Tilsvarende anførsler fra As side er referert i sakkyndige erklæringer fra Anne Regine Føreland av 13 mai 1978 utarbeidet i anledning B-saken og 12 oktober 1981 utarbeidet i anledning O-saken. Føreland forklarte seg som sakkyndig i begge straffesakene.

En siktet kan i en avhørssituasjon, bevisst eller ubevisst, tilføres kunnskap om gjerningssted, gjerningsmåte eller andre omstendigheter vedrørende den straffbare handling, kunnskap som han igjen kan benytte i sine forklaringer, eventuelt benytte til å inkriminere seg selv. Det er imidlertid ingen holdpunkter for at politiet i de avhør som ble gjennomført under etterforskning av drapssakene, bevisst ga A faktiske opplysninger om drap, drapssted mv. Det kan likevel ikke helt utelukkes at politiet ved sin spørsmålsstilling, ga ham grunnlag for visse slutninger vedrørende faktiske omstendigheter. Gjennomgående er det imidlertid lagmannsrettens inntrykk etter å ha gjennomgått avhørsprotokollene at politiet var oppmerksom på problemstil-

lingen, og søkte å unngå å tilføre A opplysninger av faktisk karakter.

I begjæringene om gjenopptakelse er det lagt stor vekt på As hørselskade, hans manglende språkforståelse og de vansker disse handikap skapte ved avhør av ham. A har vært betydelig hørselssvekket fra fødselen. I sakkyndig erklæring fra spesiallege Anne Regine Føreland (tidligere Hauge) av 13 mai 1978 vises til undersøkelse ved Haukeland sykehus tidlig på -60 tallet hvor man konkluderte med at A er døv på høyre øre, og at han har en hørselsrest på venstre øre. Som følge av hørselsskaden har han et mangelfullt utviklet språk. I sakkyndig erklæring fra overlege Per Hegrenæs og politilege Karl-Ewert Hornemann av 7 mars 1978 uttales:

«Det har vært foretatt to undersøkelser av observanden ved hjelp av tolk, nemlig den 2.10.77 og 20.1.78. Videre har en vært tilsagt flere ganger i fengselet. Under undersøkelsene har det ikke vært kommunikasjonsmessige vanskeligheter av betydning, han har oppfattet lett og gitt greie svar. Når det gjelder forståelsen av enkelte ord, kan det ha bydd på visse språkmessige vanskeligheter, men ved hjelp av tolk har det lyktes å klargjøre misforståelser av språkmessig art. Slike misforståelser har særlig gått på abstrakte begreper.»

Også i sakkyndig erklæring fra spesiallege Anne Regine Føreland av 13 mai 1978 pekes det på at A oppfatter enkelte abstrakte begreper dårlig. Spesielt pekes på begrepet « sannhet ». Av rapporten fremgår likevel at kommunikasjonen mellom Føreland og domfelte i det vesentlige gikk greit. I rettspsykiatrisk erklæring av 5 mai 1981 uttalte ass. overlege Børre Husebø og politilege Karl-Ewert Hornemann at domfelte « *oppfatter lett vanlige spørsmål og gir raske svar, men abstrakte begreper forstår han ikke* ». Spesiallege Anne Regine Føreland uttalte i rettspsykiatrisk erklæring av 10 oktober 1981:

«Han er lett å kommunisere med ved hjelp av tegnspråk og munnnavlesning. Den intellektuelle utrustningen synes å være normal. Spesielt bør bemerkes at han har en meget god og detaljert hukommelse både for eldre og nyere ting. Han har vanskeligheter med å forstå endel abstrakte begreper, men dette er et problem som er vanlig nå man skal kommunisere med døve som ikke har fått språkopplæring i de første leveår. Han vil ofte legge et annet innhold i begrepene enn hørende gjør.»

Spesiallege Førelands vurdering av As intellektuelle utrustning er i samsvar med vurderinger

foretatt av politiklinikkssjef Erik Lunøe Nilsen og ass overlege Karsten Velle Nordal i rettspsykiatrisk erklæring til Kristiansand forhørsrett av 10 februar 1973, av ass overlege Børre Husebø og politilege Karl-Ewert Hornemann i rettspsykiatrisk erklæring av 5 mai 1981 og av overlege Per Hegrenæs og politilege Karl-Ewert Hornemann i rettspsykiatrisk erklæring av 7 mars 1978. Lagmannsretten kan ikke se at omstendigheter vedrørende As språkutvikling, herunder hans forståelse av abstrakte begreper, i seg selv er egnet til å rokke ved de forklaringene han har gitt i politiavhør eller for Frostating lagmannsrett under hovedforhandlingene i 1978 og 1981. Forklaringene gjaldt i det vesentlige konkrete forhold. At A var klar over bakgrunnen for forklaringene og betydningen av de konkrete forhold han forklarte seg om anses utvilsomt. I den forbindelse vises til spesiallege Førelands rettspsykiatriske erklæring av 13 mai 1978 s 7 hvor det uttales:

«Han angret tydelig veldig på at han tidligere hadde tilstått å ha drept B. Han var svært perserverende når det gjaldt utsagnet om at politiet var lure og hadde lært ham hva han skulle si. Han hadde god oversikt over den foreliggende situasjon, også hva han kunne forvente rent strafferettslig.»

Det vises forøvrig til at A ikke var uten erfaring med politi og domstoler, da han ble pågrepet høsten 1976. Han var tidligere domfelt ved Kristiansand byretts dom av 5 juni 1973. Da han i 1980 ble siktet for drapet på O, og senere stod for retten tiltalt i den saken, hadde han også erfaringene fra B-saken å bygge på.

Drapet på B.

I. Straffeprosessloven §391 nr 3.

a) Vitnene S (tidligere -) og T.

Vitnene S og T forklarte seg ikke under hovedforhandlingen. Deres forklaringer må da anses som nye bevis i forhold til straffeprosessloven §391 nr 3, jf Rt-1993-1085.

A har anført at de forklaringer disse vitnene ga til politiet i 1977, og de opplysninger de senere har gitt i samtaler med Tore Sandberg, utelukker at drapet kan ha skjedd på den måte Frostating lagmannsrett la til grunn.

Forklaringene fra ekteparet S/T må ses i sammenheng med forklaringen til vitnet U (tidligere -). U forklarte seg til politiet 6 og 7 oktober 1977. Hun opplyste at hun natt til søndag 2 oktober 1977 syklet fra Studentersamfunnet i Trondheim, over Stavnebroen og videre til Byåsen. Da hun befant

seg på stien vest for Stavnebroen, hørte hun et et « høyt skrik, nærmest et angstskrik, som kom fra et sted mellom elva og det stedet hvor vitnet befant seg ». Hun befant seg da omtrent på det sted hvor A, ifølge sin egen forklaring, skal ha angrepet B. U forklarte videre at hun ble stående å lytte i noen minutter, men ikke så meget som fem minutter. Hun hørte ikke mer, og syklet videre. Like etter møtte hun S og T som kom gående i motsatt retning. Hun fortalte paret hva hun hadde hørt. De tidsangivelser som U og ekteparet S/T har gitt, sammenholdt med de opplysninger som foreligger om når B forlot Studentersamfunnet, tilsier at U må ha passert Stavnebroen nokså nær opp til det tidspunkt da B ble drept. As egne forklaringer underbygger, dersom de legges til grunn, formodningen om sammenfall i tidspunkt. Det fremstår alt i alt som sannsynlig at det skrik U hørte, kom fra B. I så tilfelle må B ha befunnet seg på sletten nedenfor stien vest for Stavnebroen, eller ved bredden av Nidelven da hun skrek. Hadde hun befunnet seg på stien, kunne U vanskelig ha unngått å se henne. U forklarte seg for Frostating lagmannsrett. Det må antas at hun iallfall i hovedsak forklarte seg overensstemmende med sine politiforklaringer. Lagretten anså åpenbart ikke at Us forklaring, sett i sammenheng med forklaringene fra de medisinske sakkyndige, ga grunnlag for rimelig tvil om As skyld. Heller ikke idag gir Us forklaringer - de hun i 1977 ga til politiet, og de hun nå har gitt i anledning gjenopptakelsessaken - isolert sett grunnlag for tvil vedrørende skyldspørsmålet. Det er for det første ikke sikkert at det var B som U hørte. For det annet gir ikke erklæringene fra de rettsmedisinske sakkyndige, herunder også forklaringen til prof dr med Olav A Haugen under de muntlige forhandlingene, grunnlag for å si noe sikkert om Bs bevissthetstilstand etter at hun var kommet ned på sletten, nedenfor stien hvor angrepet ifølge As forklaringer skal ha funnet sted. Det kan følgelig ikke utelukkes at B var i stand til å frembringe skrik etter at hun var kommet ned på sletten.

Spørsmålet i denne omgang er hvorvidt forklaringene fra S og T, sett i sammenheng med forklaringen fra U, er egnet til å lede til frifinnelse. Etter lagmannsrettens oppfatning er de ikke det. Det fremstår som uklart om U ba S og T undersøke nærmere hva som hadde skjedd. I politiforklaring 6 oktober 1977 opplyste U at hun « stoppet disse og fortalte hva hun hadde hørt. Vitnet syntes det var flaut å be denne gutten, som var i 25-års alderen om å gå ned for å se hva det var », og at hun « for sin del ikke våget å gå ned alene ». Ialffall synes hun å ha bedt paret ha øyne og ører åpne, jf referat av Ts samtale med Tore Sandberg av 7 juni 2000 hvor det

uttales: « På direkte spørsmål fra rapportskriver til vitnet om U ba dem å gå ned for å undersøke hva som eventuelt skjedde der, svarte han at han ikke kunne huske konkret hvordan hun ordla seg. Han forstod U i alle fall slik at de måtte observere/lytte godt mens de passerte broen. » Uansett hvordan ordene falt, og uavhengig av om det objektivt sett var grunnlag for ettertanke. Det vises for såvidt til referat fra samtale mellom S og Tore Sandberg 7 juni 2000, hvorav fremgår at S i politiavhør 6 oktober 1977 ble foreholdt at dersom hun og T hadde gjort noe/grepet inn, kunne B fortsatt vært i live. Det fremgår videre at hun tok seg nær av uttalelsen. Politiforklaringene til ekteparet S/T fra oktober 1977 er i noen utstrekning preget av motsetninger. I forklaring 6 oktober 1977 opplyste S at hun hørte « at noen snakket i skråningen nedfor veien i retning mot elva... sikker på at det var en damestemme ...stemmen virket rolig... like etterpå hørte vitnet at noen skrek. Det høstes ikke ut som noe angstskrik. Vitnet kan mere sammenligne det med slik man skriker dersom man blir kilt.. ». Samtidig opplyste hun at hun på vegen hjem sa til T at « dersom noen nå blir savnet ville hun ringe til politiet ». Uttalelsen gir en antydning om at S ikke uten videre oppfattet det hun hadde hørt som en normal samtale, eller utelukket at noen var i fare. Heller ikke det T i politiforklaring 5 oktober 1977 opplyste å ha hørt, var egnet for refleksjoner av den art S ga uttrykk for på vegen hjem. Oppsummeringsvis er det etter lagmannsrettens oppfatning uklart hva S og T eventuelt hørte, og hvorvidt det hadde sammenheng med drapet på B. Deres forklaringer ville hverken isolert sett, eller i sammenheng med Us forklaringer og de beviser som forøvrig forelå for Frostating lagmannsrett, gitt grunnlag for å frifinne A eller rimelig mulighet for slik frifinnelse.

b) Opplysningen om at A først tilsto drapet på O, deretter drapet på B.

I rapport av 3 november 1980 fra tidligere politbetjent Sjur Aarhun opplyses det at A i politiavhør 7 oktober 1977 i anledning drapet på B, skal ha skrevet navnet til O på en serviett. Deretter skal han ha nikkert bekreftende på spørsmålet om han « også hadde drept O ». Aarhun oppfattet det ifølge rapporten slik at A videre « beskrev hvorledes regnet høljet ned og at han mente at politiet måtte ha funnet fotøyavtrykk etter ham ». Aarhun bekreftet i politiavhør 31 mai 2000 å ha oppfattet at A i avhør 7 oktober 1977 tilsto drapet på O. Det ble senere i oktober 1977 iverksatt tiltak for å undersøke As beve-

gelsler natt til 5 september 1976, det den gang antatte tidspunkt for drapet på O. Politiet konkluderte med at A hadde sikkert alibi for natten til søndag 5 september 1976. Lagmannsretten forstår det slik at politiet, både fordi man fant at A hadde alibi for det da antatte drapstidspunkt og fordi han hadde en blodtype som ikke stemte med åstedsfunnene, utelukket at han kunne ha drept O. Dette antas fortsatt å ha vært politiets oppfatning da hovedforhandlingen i saken om drapet på B fant sted. Det var ut fra disse forutsetninger naturlig å trekke den konklusjon at A hadde forklart seg uriktig, da han, slik Aarthur forsto ham, bekreftet å ha tatt livet av O.

As forklaring var det sentrale bevismiddel i saken vedrørende drapet på B. På den bakgrunn måtte opplysningen om at A tilsynelatende uriktig hadde tilstått drapet på O fremstå som viktig. Det er derfor kritikkverdig at den erkjennelse man mente å ha fått fra A ikke ble nedfelt i saksdokumentene. Det er ingen holdepunkter for å anta at opplysningen fremkom under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett i mai 1978. Dersom lagretten hadde vært kjent med at A, ut fra det man den gang mente å vite, tilsynelatende uriktig hadde tilstått drapet på O, kunne det hatt betydning for lagrettens vurdering As troverdighet og derved for lagrettens kjennelse. Ved den vurdering som nå skal foretas, må det imidlertid tas hensyn også til de opplysninger som er tilkommet senere, herunder at A i 1980 tilsto og i detalj forklarte seg om drapet på O, og at drapet ifølge disse etterfølgende forklaringer skjedde natt til mandag 6 september 1976. Den omstendighet at det under straffesaken vedrørende drapet på B ikke ble opplyst om As tilståelse av drapet også på O i avhør 7 oktober 1977, får i gjenopptakelsessaken bare betydning så langt man legger til grunn at As tilståelse i avhøret 7 oktober 1977 var uriktig. Det fremgår av drøftelsen under at dette vilkåret ikke er oppfylt.

c) Vitnet V.

Det er i gjenopptakelsessaken anført at politibetjent Rolf R Schrøen, som vitne under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett, forklarte seg uriktig vedrørende vitnet V. Straffeprosessloven §391 nr 1 er ikke påberopt, og lagmannsretten forstår det slik at det ikke påberopes at Schrøen forklarte seg bevisst uriktig. Schrøen pågrep A 6 oktober 1977, etter at han tidligere samme dag hadde avhørt V. V, som den gang var knapt 13 år, forklarte i avhør 6 oktober 1977 at han to dager tidligere på vestsiden av Stavnebroen så en mann som kastet opp. Han opplyste videre at mannen snakket med « *en hes stemme. Trønder dialekt.* ». I Adresse-

avisen for 24 mai 1978 opplyses det, at det var Vs « *vitneutsagn som for alvor rettet politiets søkelys mot tiltalte* ». I samtale med Tore Sandberg 21 august 2001 skal V ha forklart følgende:

«På spørsmål om vitnet under konfrontasjonen foretok noen sikker utpeking av A som identisk med den mannen vitnet hadde observert på stien et par dager i forveien, sier vitnet kategorisk nei. I dette ligger det ikke at vitnet på stedet utelukket at det var A han kunne ha sett. Vitnet uttrykte ikke noen form for sikkerhet rundt konfrontasjonen.»

V forklarte seg ikke for Frostating lagmannsrett. Hans forklaring, den han i sin tid ga til politibetjent Schrøen og den han nå har gitt i samtale med Tore Sandberg, er et nytt bevis i saken, jf straffeprosessloven §391 nr 3. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at hans forklaring, selv om det legges til grunn at han hverken utpekte eller utelukket A som den mann han hadde observert to dager etter drapet, ville vært egnet til å føre til frifinnelse av A. Spørsmålet om A to dager etter drapet, slik V beskrev, kastet opp i nærheten av drapsstedet og luktet av alkohol, kan i lys av As tilståelse og detaljerte forklaring vedrørende drapet vanskelig antas å ha vært tillagt særlig vekt ved vurderingen av om A var skyldig. Det er forøvrig ubestridt at A, slik det fremgikk av de forklaringer han ga både til politiet og Frostating lagmannsrett, ved flere anledninger hadde oppført seg langt mer påfallende nettopp på dette stedet, enn det den person V observerte gjorde, jf bl a tiltalebeslutningens pkt III g og i. Det pekes forøvrig på at daværende vernelagsbestyrer Per Holst Rasmussen som vitne i straffesaken, såvidt forstås opplyste at A befant seg hjemme på hybelbygget på det tidspunkt V skulle ha gjort sin observasjon ved Stavnebroen, jf Adressavisen for 25 mai og 23 august 1978.

Slik lagmannsretten forstår rettsboken fra hovedforhandlingen ble de gjenstander som ble beslaglagt på As bopel ved pågripelsen dokumentert under hovedforhandlingen. Lagretten hadde da selv anledning til å vurdere betydningen de funn som ble gjort.

d) Opplysningene om overfallet på W, AA m fl.

Opplysningene er for såvidt nye, men er ikke egnet til på selvstendig grunnlag å lede til frifinnelse, hvilket heller ikke er anført.

Det er etter dette lagmannsrettens oppfatning at det ikke er opplyst om nye omstendigheter eller fremskaffet nye bevis som sett i sammenheng med med de bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett er egnet til å føre til frifinnelse

av A. Vilkåret for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr 3 da ikke oppfylt.

II Straffeprosessloven §392 annet ledd.

Avgjørende for spørsmålet om gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd er hvorvidt det foreligger særlige forhold som gjør det meget tvilsomt hvorvidt dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at skyldspørsmålet prøves på ny, jf straffeprosessloven §392 annet ledd slik den lød frem til lovendringen av 11 juni 1993 nr 11. Om man ser bort fra Frostating lagmannsretts dom av 28 desember 1981 i O-saken, er det ikke fremkommet nye omstendigheter eller bevis av vesentlig betydning for vurdering av skyldspørsmålet etter hovedforhandlingen i 1978. Det er heller ikke - i forbindelse med gjenopptakelsessaken - reist problemstillinger av betydning for vurdering av skyldspørsmålet som ikke også var reist under hovedforhandlingen. En vurdering etter straffeprosessloven §392 annet ledd får derved preg av en ren overprøving av lagrettens bevisvurdering. Ved den vurdering som nå skal foretas, er det av betydning at lagretten avsa sin kjennelse etter en omfattende hovedforhandling med umiddelbar bevisførsel, jf Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28 november 2001 i sak 2000/1148 Torgersen. Hovedforhandlingen ble avholdt i Frostating lagmannsrett i tiden 22 mai 1978 til 29 mai 1978. Det ble avhørt 52 vitner, hvorav 6 sakkyndige vitner. Den begrensede umiddelbare bevisføring som fant sted under de muntlige forhandlingene i anledning gjenopptakelsessaken, har ikke tilført saken nye opplysninger av vesentlig betydning for lagmannsrettens vurdering. Lagmannsretten er derved, når den tar stilling til begjæringen om gjenopptakelse, i det alt vesentlig henvist til å bygge på middelbar bevisførsel.

Lagrettens avgjørelse av skyldspørsmålet er ikke begrunnet. Det innebærer, som redegjort for over, at man i alminnelighet vanskelig kan si noe sikkert om hvordan de ulike bevis ble vurdert. I denne saken forelå det imidlertid ikke vitneforklaringer eller tekniske bevis som knyttet A til drapet. Det må derfor antas at det sentrale bevis ved avgjørelse av skyldspørsmålet var As egen forklaring, hvori han tilsto drapet og ga en detaljert beskrivelse av drapshandlingen, en beskrivelse som i det vesentlig sammenfalt med gjerningsbeskrivelsen i tiltalebeslutningen. Det vises i den forbindelse til rettsboken der det 26 mai 1978 er protokollert følgende:

«Tiltalte foretok påvisninger på transparanger fra -svingen 2 angående sin ferd ut og inn av

huset drapsnatten 1. - 2. oktober 1977. Likeledes har han på bilder og skisser påvist og forklart det han foretok seg med B fra han påtraff henne ved Stavne bro til han kastet henne i Nidelven.»

I tillegg må de opplysninger som forøvrig forelå om A, hans seksuelle opptreden i andre sammenhenger og hans tilknytning til drapsstedet antas å være blitt vurdert av lagretten. Lagretten var videre kjent med at A i detaljerte forklaringer forut for hovedforhandlingen hadde tilstått drapet.

A har i politiavhør 30 mai 2000, avgitt i anledning gjenopptakelsessaken, forklart at han er uskyldig i drapet på B. Politiet maste på ham. Han følte det stadige maset som en trussel, og at han ble lokket til å tilstå drapene; belønningen var at han derved ville bli «ferdig, dvs. slippe mere mas». Han har videre forklart at daværende politibetjent Hjertås ved flere anledninger skrev noe annet enn det A hadde fortalt til døvetolken, på tross av at tolken syntes å forstå ham. Vedrørende spørsmålet om hvilke opplysninger han hadde fått om drapene fra aviser mv står det følgende i avhørsprotokollen:

«På direkte spørsmål fra politiet til vitnet om han lærte noe om sakene gjennom avisene, svarte han benektende på det. Han hadde sett noen bilder, bl.a et flyfoto fra Stavnebrua, men det var politiet som lærte ham om hva som hadde skjedd. Som et eksempel på at politiet lærte vitnet, forklarte han at han i avhør forklarte om tre forskjellige steder hvor han hadde overfalt B. Politiet hadde forklart ham at det første stedet ikke stemte, og heller ikke det andre. Men da han forklarte seg om det tredje stedet, sa ikke politiet noe. Vitnet forsto da at dette var «riktig» sted. Som et annet eksempel ville han nevne at politiet på tilsvarende måte, lærte ham hvor flaggstangen sto i forhold til drapsstedet.»

I støtteskriv til gjenopptakelsesbegjæringen, og i særlig grad i skriv fra Tore Sandberg som det er vist til i støtteskrivet, gis det en omfattende redegjørelse for den påvirkning man mener A var utsatt for under avhørene i 1977 og 1978, og de opplysninger man mener A fikk fra politiet i avhør og ved pressens dekning av saken frem til 18 oktober 1977, da Trondheim forhørsrett avsa kjennelse som avskar A tilgang på aviser. Det er videre søkt påvist at utviklingen i As forklaringer i noen utstrekning sammenfaller med de opplysninger som etterhvert fremkom i avisene vedrørende drapshandlingen. Disse anførselene er ikke nye. De fremkom og ble belyst også under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett. Det fremgår av rettsboken at A under forhandlingens første dag 22

mai 1978 erklærte seg uskyldig i drapet. Av Adresseavisa, Arbeideravisa og VG 23 mai 1978 fremgår at A under forhandlingene 22 mai 1978, etter først å ha erklært seg uskyldig, ga en detaljert forklaring om drapet, og at han i den forbindelse beskrev hvordan han hadde voldtatt, dyttet og sparket B. Av de samme aviser 24 mai 1978, fremgår at A i Frostating lagmannsrett 23 mai 1978 gikk tilbake på de forklaringer han hadde gitt dagen før. Arbeideravisa og VG opplyste videre at A i lagmannsretten 23 mai 1978 forklarte at politiet under avhørene ga ham opplysninger om drapssted og drapshandling som han senere hadde benyttet i sine forklaringer. Videre fremgår at politibetjent Hjertås ble konfrontert disse anførselene da han forklarte seg for lagmannsretten. Av Arbeideravisa 24 mai 1978 fremgår dessuten at utviklingen i As forklaringer, ved at han i sine første forklaringer opplyste at han hadde fulgt etter B over Stavnebroen i retning Stavne, og senere opplyste at befant seg på stien på Stavnesiden da B kom over broen, ble belyst under forhandlingene. Etter at A under hovedforhandlingen 23 mai 1978 hadde gått fra sin tilståelse fra dagen før, tilsto han 26 mai 1978 på ny drapet. Det vises i den forbindelse til det ovenfor refererte utsnitt av rettsboken. Ytterligere vises til Adresseavisa, Arbeideravisa og VG av 27 mai 1978. Det fremgår forøvrig også av rettspsykiatrisk erklæring av 13 mai 1978 fra oppnevnt sakkyndig under hovedforhandlingen, spesiallege Anne Regine Føreland at spørsmålet om hva A kan ha lært under avhørene ikke er nytt, jf det ovenfor siterte utsnitt av erklæringen.

Det er på det rene at A ved en rekke anledninger før drapet på B hadde blottet seg offentlig. I flere politiforklaringer opplyste han at dette gjerne skjedde etter at noe hadde gått ham i mot. Allerede i sin første forklaring i B-saken 7 oktober 1977 forklarte A at det natt til 1 oktober 1977, under et fødselsdagsselskap i hybelhuset hvor han hadde sin bopel, kom til konfrontasjon mellom ham selv og en av de øvrige deltakerne, og at han i den forbindelse opplevde å bli ertet. Dette skal ha skjedd forut for det antatte drapstidspunkt. Opplysningene om denne konfrontasjonen er bekreftet av flere andre selskapsdeltakere. I flere forklaringer etter 7 oktober 1977 kom A tilbake til fødselsdagsselskapet og denne konfrontasjonen som utgangspunkt for en beskrivelse av det videre handlingsforløp frem til drapet på B. I politiavhør 9 oktober 1977 erkjente A første gang å ha drept B, ved å nikke bekræftende på daværende politibetjent Aarthuns spørsmål « *Er du enig i at du drepte henne?* » Senere samme dag nektet han for å ha drept B. Enda senere samme dag fortalte han at

han drepte henne på Stavnebroen. I avhør 9, 11 og 15 oktober 1977 og i egen skriftlig fremstilling 15 oktober 1977 beskrev A hvordan han hadde fulgt etter B, og angrepet henne bakfra på og ved Stavnebroen. Gjennomgående beskrev han i disse forklaringene det hele som en drøm. I avhør 16 oktober 1977, etter først å ha gjentatt at han fulgte etter B og angrep henne bakfra, skal han ifølge avhørsprotokollen ha gitt uttrykk for at han ville fortelle « *alt som skjedde med B* ». Han ga deretter, fortsatt ifølge avhørsprotokollen, en detaljert forklaring hvor han tok utgangspunkt i det som skjedde under fødselsdagsselskapet på hybelhuset, og deretter forklarte seg om sine bevegelser til han senere samme natt befant seg på vestsiden av Stavnebroen, i nærheten av det sted han kalte « *blotterstedet* », da B kom over Stavnebroen. Han forklarte videre at han angrep B forfra etter at hun var kommet over broen, trykket hodet hennes mot rekkeverket langs stien og kastet henne under rekkverket slik at hun rullet ned skråningen til sletten nedenfor. Forklaringen slik den er gjengitt i avhørsprotokollen er detaljert, og i det vesentlige i samsvar med gjerningsbeskrivelsen i tiltalebeslutningen. Avslutningsvis i avhørsprotokollen fremgår det at « *det siktede tidligere har forklart om drøm, er ikke riktig. Det er det som er skrevet ned i dag fra side 11 nederst som er riktig. Han har nå forklart alt han vet om drapet på B* ». Den 17 oktober 1977 om kvelden ga han på ny en detaljert forklaring som i det vesentlige samsvarte med den forklaring han hadde gitt dagen før. Under rekonstruksjon på åstedet 25 oktober 1977 viste A hvordan drapet hadde skjedd. I fengslingsmøte i Trondheim forhørsrett 4 november 1977 bekreftet han den forklaring han hadde gitt politiet 17 oktober 1977. Han gjenga i den forbindelse hovedpunktene i forklaringen. Han opplyste videre at det hele stod for ham som en drøm, og at han ikke trodde at det har skjedd i virkeligheten. A forklarte seg også for Trondheim forhørsrett 6 februar 1978 under rettslig forundersøkelse. Han benektet da å ha drept B. Som forklaring på at han i politiavhør hadde tilstått drapet, opplyste han at politiet hadde mast og lokket ham. I politiforklaringer 18 og 19 april 1978 erkjente imidlertid A på ny å ha drept B, og redegjorde i detalj for drapet. Han deltok i ny rekonstruksjon den 19 april 1978 hvor han redegjorde for deler av saksforholdet. A forklarte seg også om drapet i samtaler med de rettspsykiatrisk sakkyndige. Det fremgår av rettspsykiatrisk erklæring av 7 mars 1978, at A i samtale med de rettspsykiatrisk sakkyndige, overlege Per Hegrenæs og politilege Karl-Ewert Hornemann, forklarte at han har drømt at han har begått drapet på B. Deretter beskrev

han i detalj hvordan det hadde skjedd. Beskrivelsen er basert på at han fulgte etter B over Stavnebroen før overfallet. Ifølge erklæringen skal samtalen ha funnet sted 2 oktober 1977. Dateringen må være feil. Det vises i den forbindelse til at A først ble pågrepet 7 oktober 1977 og at Hegrenæs og Hornemann først ble oppnevnt 25 november 1977. I ny samtale med de rettspsykiatriske sakkyndige 20 januar 1978 fortalte han nok en gang om denne drømmen, bl a at han, i drømmen, stod ved «blotterstedet» på vestsiden av Stavnebroen da B kom, og at han sprang henne i møte da han angrep. De sakkyndige ga i rapporten uttrykk for at:

«De opplysninger han har gitt i drøms form er imidlertid så detaljerte og konkretiserte når det gjelder handlingsutførelse, tids- og stedsangivelse og iakttagelse forøvrig, at man får inntrykk av at observanden under beretningen forlater drømmen og forteller fra virkeligheten.»

Det fremgår av ovenstående at A både i politiavhør, i forhørsretten og i samtaler med de rettspsykiatriske sakkyndige har tilstått drapet på B, og i den forbindelse gitt detaljerte beskrivelser av drapshandlingen. Det er på det rene at det skjedde en utvikling i As forklaringer, ved at han frem til 16 oktober 1977 forklarte at han fulgte etter B og angrep henne bakfra, mens han senere forklarte at han angrep henne forfra. Imidlertid har han heller ikke etter 16 oktober 1977 vært helt konsekvent vedrørende spørsmålet om angrepet skjedde forfra, som lagt til grunn i tiltalebeslutningen, eller bakfra. Det vises i den forbindelse til det som ovenfor er opplyst vedrørende den første samtalen mellom A og de rettspsykiatriske sakkyndige. Samtalen må antas å ha funnet sted etter 16 oktober 1977. Enkelte av As forklaringer inneholder opplysninger som ikke fullt ut er forenlig med åstedfunnene. I særlig grad gjelder det de tidligste forklaringene, da angivelse av åsted, som nevnt over, ikke synes å ha vært helt korrekt. At det skjer en viss utvikling i en siktets forklaringer, og at ikke alle detaljer i forklaringene stemmer med åstedfunn er ikke uvanlig. Det er i denne saken ikke påvist avvik mellom de forklaringer A ga etter 16 oktober 1977 og åstedfunnene som gir grunnlag for alvorlig tvil vedrørende riktigheten av forklaringene. At A ikke allerede fra første stund ga en forklaring som med hensyn til alle enkeltheter stemte med åstedfunnene, kan ha ulike årsaker, og gir, etter lagmannsrettens oppfatning, ikke grunnlag for alvorlig tvil om riktigheten av de forklaringer han etterhvert ga om sin befattning med drapet på B, herunder de forklaringer han ga under hovedforhandlingen. Hovedinntrykket er at As forklar-

inger, iallfall fra og med 16 oktober 1977, i det vesentlige stemmer med åstedfunnene og de slutninger politiet trakk på grunnlag av disse. Ved vurdering av troverdigheten av forklaringene er det av betydning at A fremkom med flere faktiske opplysninger som ikke synes å ha vært omtalt i media tidligere, herunder at han hadde slått Bs hode mot rekkverket langs stien på en måte som kan forklare et vinkelformede merke på kjeven, at han kastet bukse og truse i elva og at B var skitten på kroppen. Sammenfatningsvis er det lagmannsrettens oppfatning at de forklaringer A ga under etterforskning av saken, til politiet og de sakkyndige, fremstår som selvstendige, detaljerte og troverdige.

Lagmannsretten utelukker at de tilståelser A kom med i saken, kan forklares med kommunikasjonsvansker. Det vises i den forbindelse til drøftelsen over.

Politiet kan i en avhørssituasjon, bevisst eller ubevisst, komme i skade for å tilføre den som avhøres kunnskap som han igjen benytter i sine forklaringer. At det også kan skje indirekte, eksempelvis ved at den som avhøres forstår at politiet ikke er tilfreds med hans forklaringer, er likeledes utvilsomt. De polititjenestemenn som deltok i avhørene av A har gitt forklaring i anledning gjenopptakelsessaken. Gjennomgående understrekes det i disse forklaringene, at A ikke ble tilført faktisk kunnskap gjennom avhørene, og at han forklarte seg fritt og utvunget. Det er ingen holdepunkter for å anta at politiet bevisst tilførte A kunnskap om drapet. Tvert om fremgår det flere steder i avhørene at politiet var oppmerksom på betydningen av at A ikke ble tilført faktiske opplysninger om drap, åsted mv. Det kan likevel ikke utelukkes at A i en viss om enn begrenset utstrekning ble tilført kunnskap indirekte, eksempelvis ved at han forstod at politiet ikke var tilfreds med det han forklarte om enkeltheter i saken. Det pekes videre på at A frem til Trondheim forhørsretts kjennelse 18 oktober 1977 må antas å ha hatt mulighet til å lese aviser, og at han derved kan ha fått kunnskap om enkelte sider av saksforholdet, selv om han i den forklaring han har avgitt i anledning gjenopptakelsessaken ikke vektlegger avisene som kunnskapskilde. Lagmannsretten kan for sin del ikke se at den omstendighet at A kan være blitt tilført opplysninger om enkeltheter, gir grunnlag for alvorlig tvil vedrørende hovedinnholdet i de forklaringer han har gitt. Problemstillingen må forøvrig, som allerede nevnt, antas å være vurdert av lagretten.

Det er ikke holdepunkter for å anta at A har vært utsatt for press fra politiets side utover det som naturlig følger med stillingen som mistenkt og siktet i en drapsak. A har for øvrig ikke bare til-

stått overfor politiet. Det har han også gjort i rettslig forklaring for Trondheim forhørsrett, i samtaler med de rettspsykiatriske sakkyndige og ikke minst under hovedforhandlingen for Frostating lagmannsrett. Den omstendighet at han ved flere anledninger gikk tilbake på forklaringer han tidligere hadde gitt, ved andre anledninger nektet å forklare seg og tidvis også krevde inntatt korreksjoner i avhørsprotokollene, viser at han evnet å ivareta egne interesser i avhørssituasjonen. Sammenfatningsvis er det lagmannsrettens oppfatning at det i forbindelse med gjenopptakelsessaken ikke er tilkommet opplysninger som stiller spørsmålet om det press A har vært utsatt for fra politiet under avhørene, de opplysninger han eventuelt kan ha fått under avhørene og betydningen av den utvikling som skjedde i forklaringene, i noen annen stilling nå enn under hovedforhandlingen, eller som gir grunnlag for alvorlig tvil vedrørende riktigheten av de forklaringer han har gitt.

I støtteskriv til gjenopptakelsesbegjæringen, særlig i skriv ført i pennen av Tore Sandberg, er det vist til at tidspunktene ikke stemmer ved at Frostating lagmannsrett bygde på at A forlot fødselsdagsselskap på hybelhuset i -svingen ca kl 0030, mens vitner, bl.a N, i politiavhør har forklart at hun er sikker på at A deltok i feiringen av fødselsdag inntil kl 0200, hvilket er anført å innebære at « A ikke (kan) ha begått drapet på B med det tidskjema som for øvrig er beskrevet i hendelsesforløpet - og sammenholdt med de observasjoner av skrik som i alt 5 vitner har gjort ». Lagmannsretten peker i denne forbindelse på at A, som i ulike rettspsykiatriske erklæringer er vurdert å ha god hukommelse, hele tiden har holdt fast ved at han forlot selskapet rundt kl 0030 og årsaken til det. N ga i forklaring for Trondheim forhørsrett under den rettslige forundersøkelsen uttrykk for større usikkerhet mht spørsmålet når A forlot selskapet, enn hun gjorde i politavhør. Denne del av hennes forklaring er i rettsboken gjengitt slik: « Det er uklart for vitnet når A forlot dagligstuen, men hun tror at det skjedde mens hun ryddet opp ». Tidligere i forklaringen opplyst hun at hun mente at hun startet å rydde ca kl 0200. Det er ikke kjent hva N, som vitne for Frostating lagmannsrett, forklarte vedrørende tidspunktet A forlot selskapet. Det må imidlertid kunne legges til grunn at hun forklarte seg på en slik måte at det ved den samlede vurdering av det bevismaterialet som lå til grunn for lagrettens kjennelse ikke utelukket A som gjerningsmann.

Sammenfatningsvis er det lagmannsrettens oppfatning at det ikke foreligger særlige forhold som gjør det meget tvilsomt om den dom Frostating lagmannsrett avsa 29 mai 1978, etter en omfat-

tende og umiddelbar bevisførsel, er riktig. Vilkåret for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd, slik den lød frem til lovendring 11 juni 1993 nr 80, er da ikke oppfylt.

Drapet på O.

I. Straffeprosessloven §391 nr 3.

a) Spørsmålet om voldtekt og analyse av blodsubstans.

Liket av O ble funnet 11 september 1976, fem dager etter at A i følge tiltalebeslutningen skal ha tatt livet av henne. Ved obduksjon foretatt av prof dr med Olav Anton Haugen og reservelege Arne Ødegaard, ble det påvist spermier i vaginalsekretet og skader i avdødes underliv. Obdusentene konkluderte med som overveiende sannsynlig at O var blitt voldtatt mens hun fortsatt var i live. Ødegaard, som på det tidspunkt var assisterende overlege, forklarte seg som sakkyndig i Frostating lagmannsrett. I VG 9 desember 1981, dagen etter at han forklarte seg, ble hans forklaring, under overskriften « *Voldtatt før hun ble drept* », referert slik:

«Det er overveiende sannsynlig at hun ble voldtatt mens hun fortsatt var i live, forklarte assisterende overlege Ødegaard i retten.

Det ble funnet blodtypesubstans på Os klær. I uttalelse fra Rettsmedisinsk institutt av 16 februar 1977 ble det konkludert som følger:

« Det er påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde.

Det er påvist blodtypesubstans av type A i sekretet. Da O er av blodtype 0 er det lite sannsynlig, men ikke utelukket at den påvist substans kan stamme fra henne. Men det er overveiende sannsynlig at substansen skriver seg fra den påviste sæd, som således må stamme fra en person av blodtype A utskiller.

Det er også påvist blodtype-A-substans i blodflekk på regnjakke, på regnjakkens snor og på brystholder. Det kan bety at blodet stammer fra en person av blodtype A. Det er imidlertid ingenting i veien for at flekkene kan være blod av type 0 iblandet blod eller andre vevsvæsker fra en person av blodtype A. »

I tilleggssuttalelse av 24 oktober 1977 redegjorde Rettsmedisinsk institutt for muligheten for at den påviste A-substans kunne skyldes bakterier, og således ikke stammet fra den påviste sæd. Rettsmedisinsk institutt konkluderte som følger:

«Av dette må man trekke den konklusjon at man ved blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning kan få feilaktige typeresultater av to grunner: 1) Ved at forurensende bakterier inne-

holder blodtypesubstans, og 2) Ved at bakterier bevirker nedbrytning (ødeleggelse) av tilstedeværende blodtypesubstans.

Det lar seg ikke gjøre, uten langvarige bakteriologiske spesialundersøkelser, om det i en konkret sak foreligger noen av de to nevnte muligheter.

I « O-saken » er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype er ukjent. »

Erklæringen er underskrevet av daværende prosekutor Halldis Lie. Prosekutor Lie ga forklaring som oppnevnt sakkyndig under straffesaken. Det må kunne legges til grunn at hun i sin forklaring redegjorde for konklusjonen i den rettsmedisinske erklæring.

Det var kjent for Frostating lagmannsrett at hverken A eller O er/var av blodtype A-utskiller. Det anses i lys av de samlede omstendigheter i saken, herunder aktors notater og forsvarerens støtteskriv til As anke til Høyesterett, jf også det ovenfor siterte utsnitt fra VG, klart at spørsmålet om O ble voldtatt, herunder spørsmålet om betydningen av de skader som hun var påført i underlivet, og betydningen av de analyser Rettsmedisinsk institutt hadde foretatt, var gjenstand for omfattende behandling i straffesaken mot A. I støtteskrivet fra forsvareren ble bl a anført:

«Den tiltale som ble tatt ut, og som senere er fastholdt, fortonet seg for meg allerede etter den første saksgjennomgåelse som temmelig uforståelig. Alle sakens beviseligheter, og den samlede etterforskning, bygger klart og utvetydig på at O er blitt voldtatt og at den samme person som har utført voldtekten også har utført drapshandlingene. Dette fremgår av åstedsrapportene, av funnene, av obduksjonen og av samtlige avhør i saken. Det finnes ingen gnist av holdepunkt for at noen annen person enn drapsmannen skulle ha voldtatt O, og slett ikke for at den sæd som ble funnet i hennes vagina skulle være tilført henne på frivillig basis. Jeg henviser spesielt til det materiale som viser sårskadene i hennes vagina. »

I anledning gjenopptakelsessaken er det avgitt sakkyndige erklæringer fra prof dr med Olav Anton Haugen, overlege Anne Svarstad og dr med Niels Morling. Det biologiske materiale som ble sikret under etterforskning av saken er bortkommet. De sakkyndige erklæringer som er avgitt i anledning gjenopptakelsessaken, er således basert på skriftlig materiale.

Den nye erklæringen fra professor dr med Haugen og hans supplerende forklaring for lagmannsretten i gjenopptakelsessaken må ses som en utdyping av den erklæring han sammen med reservelege Ødegaard avga i forbindelse med obduksjonen av O. Professor dr med Haugens erklæring i anledning gjenopptakelsessaken og hans forklaring for Hålogaland lagmannsrett er ikke basert på ny kunnskap, hverken om den konkrete sak eller av generell faglig karakter, og kan ikke anses som nytt bevis etter straffeprosessloven §391 nr 3. Det er heller ikke anført fra As side. Lagmannsretten vil likevel knytte enkelte bemerkninger til en uttalelse i professor dr med Haugens nye erklæring som ble fremhevet i støtteskriv fra forsvarerne av 19 mars 2001. Haugen uttalte i erklæringen at « *det er en hypotetisk mulighet for at O på et tidligere tidspunkt kan ha hatt samleie med en annen person, men i så tilfelle er det vanskelig å forstå at blodtypesubstans fra denne personen skulle ha kommet på regnjakken, snoren om Os hals og i BH-koppen* ». Det kan ikke ses at professor dr med Haugens vurdering vedrørende betydningen av den blodtypesubstans som ble funnet på avdødes klær forutsetter omfattende medisinsk sakkyndighet. Det var, omstendighetene tatt i betraktning, nærliggende for lagretten ved avgjørelse av skyldspørsmålet å vurdere den bevismessige betydning av at det på Os klesplagg ble funnet blodflekker som kunne synes å stamme fra, eller inneholde biologisk materiale fra en person av blodtype A-utskiller. Det er ingen holdepunkter for å anta annet enn at disse opplysningene ble hensyntatt ved lagrettens samlede vurdering av det bevismateriale som ble presentert under hovedforhandlingen. Sammenfatningsvis er det lagmannsrettens oppfatning at professor dr med Haugens erklæring i anledning gjenopptakelsessaken og hans forklaring for Hålogaland lagmannsrett ikke stiller spørsmålet om O ble voldtatt før hun ble drept i noen annen stilling enn det sto under hovedforhandlingen.

Overlege Anne Svarstad ved Ullevål sykehus, voldtektsmottaket, har i sakkyndig erklæring av 13 mars 2001 konkludert slik:

«Omfanget av skaden på genitalia kan si noe om vevets beskaffenhet, med hvilken kraft og på hvilken måte skaden er påført.

De genitale skadene beskrevet i obduksjonsrapporten oppfattes å være omfattende og betydelige.

De funn som er beskrevet i avdødes vagina er lite forenlig med at offeret, her avdøde O har hatt frivillig seksuell aktivitet/samleie og at det har forårsaket skadene. Ut fra skadens lokalisering, størrelse og omfang, tilstedeværelse av

blod samt spermier i vaginalsekretet er det stor sannsynlighet at et seksuelt overgrep, voldtekt har funnet sted. »

Den rettsmedisinske kommisjon ga uttalelse til erklæringen 7 mars 2001, og uttalte i den forbindelse:

«Den rettsmedisinske kommisjon, Alminnelig gruppe ved overnevnte, har behandlet denne sakkyndigrapporten uten å finne grunnlag for bemerkninger. Kommisjonens spesialsakkyndige medlem Ormstad har for egen del gjort følgende sakkyndige bedømmelse som det synes rimelig å sitere: » Er enig i at de beskrevne skadene i ytre kjønnsorganer er av slikt omfang at de ikke med rimelighet kan antas å ha oppstått ved frivillig samleie. Forekomsten av blødning i området taler for at skadene har oppstått før dødens inntreden og før sirkulasjonsoppør ». »

Det er anført at erklæringen fra overlege Svarstad er basert på ny medisinsk kunnskap av generell karakter, ervervet ved den virksomhet som drives ved Ullevål sykehus, voldtektsmottaket. Lagmannsretten legger etter dette, under en viss tvil, til grunn at erklæringen fra overlege Svarstad må anses som et nytt bevis, jf straffeprosessloven §391 nr 3. Lagmannsretten kan likevel ikke se at erklæringen fra overlege Svarstad stiller saken står i noen annen bevismessig stilling enn sto i under hovedforhandlingen. Etter lagmannsrettens oppfatning talte det bevismateriale som den gang forelå, derunder opplysningene om likets tilstand da det ble funnet, opplysningene om spermier i vaginalsekretet, skader på genitalia og opplysningene om blodrester på klærne, men ikke i underbenklærne, med styrke for at O ble voldtatt før hun ble drept, slik også politiet la til grunn i sin åstedrapport og de rettsmedisinske sakkyndige la til grunn i obduksjonsrapporten. Erklæringen fra overlege Svarstad tilfører ikke saken noe kvalitativt nytt vedrørende dette spørsmålet.

Dr med Niels Morling avga 3 mars 2001, i egenkap av ekstraordinært medlem av Den Rettsmedisinske Kommisjon, uttalelse om den rettsgenetiske undersøkelse som Rettsmedisinsk institutt foretok i 1977. I den forbindelse uttalte dr med Morling følgende:

« Det er tenkelig, at de påviste sædceller og det påviste blod- og sekretmateriale hidrører fra en eller flere andre personer end A. Resultatene af blodtypebestemmelserne taler for, at det biologiske materiale hidrører fra en eller flere andre personer af blodtype A-utskiller fremfor, at det biologiske materiale hidrører fra A, som

ikke udskiller A-substans. Det kan imidlertid ikke helt udelukkes at dele eller alt det biologiske materiale hidrører fra A, men i så fald må der være sket en sjældent forekommende bakteriell forurening, nedbrytning eller omdannelse af blodtypesubstansen i det biologiske materiale.

Resultatet af de retsgenetiske undersøgelser vægter således imod, at sæden kommer fra A. »

Det er mulig at det, som anført av A, er en gradforskjell mellom uttalelsen fra dr med Morling og uttalelsen fra prosekter Lie i 1977 når det gjelder sannsynligheten for at forekomsten av A-substans er resultat av bakteriell forurensing, nedbrytning eller omdanning, og at erklæringen fra dr med Morling må anses som et nytt bevis. I det vesentlige er imidlertid erklæringene sammenfallende når det gjelder dette spørsmål. Eventuelle forskjeller i dr med Morlings og prosekter Lies vurderinger, om de overhodet finnes, er i tilfelle marginale og ikke egnet til å stille saken i noen annen stilling enn den stod i for Frostating lagmannsrett.

Som pekt på over talte det bevismateriale som forelå for Frostating lagmannsrett med styrke for at O ble voldtatt før hun ble drept. Funnene av blodtypesubstans A talte for at gjerningsmannen var av blodtype A-utskiller. Lagretten var på grunnlag av prosekter Lies erklæring og forklaring kjent med at hverken A eller O hadde denne blodtypen, og at det, dersom O var voldtatt av A, måtte ha funnet sted en sjeldent forekommende bakteriell forurensing, nedbrytning eller omdanning av blodrestene. De erklæringene som er utferdiget i anledning gjenopptakelsessaken tilfører ikke saken noe nytt. De er på alle vesentlige punkter overensstemmende med de erklæringene som forelå under hovedforhandlingen og som forutsetningsvis er vurdert av lagretten ved avgjørelse av skyldspørsmålet. Lagmannsretten kan på den bakgrunn ikke se at de nye erklæringene, om de hadde foreligget for Frostating lagmannsrett, ville vært egnet til å lede til frifinnelse. Lagmannens spekulasjon i rettsbelæringens uforpliktende bevisgjennomgang, kan ikke endre dette.

I lys av det bevismateriale som den gang forelå, og som med styrke talte for at O var blitt voldtatt, kan lagmannsretten heller ikke se at de forklaringene som er gitt i anledning gjenopptakelsessaken vedførende Os forhold til gutter i sin alminnelighet og sannsynligheten for at hun skulle ha hatt et frivillig samleie før drapet, er egnet til å stille saken i noen annen stilling enn den da den ble behandlet av Frostating lagmannsrett.

b) Drapstidspunktet.

For lagmannsretten er fremlagt maskinskrevet utdrag fra O s dagbok. Utdraget gjelder perioden 26 august til 3 september 1976. Av utdraget fremgår at O ikke skrev dagbok søndag 5 september 1976. P, som er Os søster, har i samtale med Tore Sandberg forklart at O førte dagbok hver dag. Hun har videre forklart at det er lite sannsynlig at O ville benyttet de samme klærne søndag 5 september 1976 som de hun hadde benyttet kvelden før. Både dagbokutskriften og forklaringen fra P er nye bevis, jf straffeprosessloven §391 nr 3. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at disse bevisene stiller saken i noen annen stilling enn den forelå under hovedforhandlingen. Dagbokutskriften, der enkelte dager er slått sammen, viser at O ikke skrev i den hver dag. Den gir derfor ikke grunnlag for noen sikker slutning når det gjelder spørsmålet om O var på hybelen søndag 5 september 1976. På bakgrunn av de funn av klær som ble gjort på åstedet og forklaringer fra vitner, ble det allerede under etterforskningen konkludert med at O i det vesentlige var iført de samme klær da hun møtte drapsmannen som hun hadde hatt på seg om kvelden 4 september 1976. Det kan ikke ses at Ps vurdering, omlag 25 år etter drapet, av sannsynligheten for at O Heggeheim skulle ha iført seg samme klær på søndag som hun hadde benyttet lørdagskvelden tilfører saken noe vesentlig nytt.

Lagmannsretten finner heller ikke å kunne legge særlig vekt på de nye forklaringene som foreligger vedrørende Os fottøy lørdag 4 september 1976. To vitner, ekteparet FF og EE, har i forklaringer avgitt i anledning gjenopptakelsessaken opplyst at O var iført seilerstøvler på vorskiet denne lørdagen. O var iført joggesko da hun møtte drapsmannen. Seilerstøvlene ble funnet på hybelen hennes. Forklaringer avgitt i år 2001 om Os fottøy om ettermiddagen og kvelden 4 september 1976, er nødvendigvis beheftet med usikkerhet.

Den bevismessige situasjon når det gjelder spørsmålet om drapstidspunkt er i det vesentlige den samme i dag som da Frostating lagmannsrett behandlet saken. Det som i første rekke, i dag som den gang, taler for at O overlevde natten til 5 september 1976 er As forklaringer, hvori han opplyste at drapet skjedde om kvelden 5 september 1976. Lagretten må som ledd i sin samlede vurdering antas å ha vurdert As forklaring opp mot det forhold at det ikke foreligger vitneobservasjoner av O etter at hun natt til søndag 5 september 1976 ca kl 0200 skilte lag med KK ved Lerkendal, herunder at hun den påfølgende dag ikke ble observert av R og JJ som hadde hybel i samme hus som henne, og at hun iallfall i det vesentlige synes å ha vært iført de

samme klær som de hun hadde hatt på seg om kvelden 4 september 1976, da hun møtte drapsmannen. De beviser som er tilkommet i anledning gjenopptakelsessaken er etter lagmannsrettens vurdering ikke egnet til å stille saken i noen annen bevismessig stilling enn den stod i for Frostating lagmannsrett. Hverken alene eller i sammenheng med de beviser som forelå for Frostating lagmannsrett ville de nye bevisene vært egnet til å lede til frifinnelse.

c) Uregistrert dokument inneholdende analyser av blod- og spyttprøver av 30 personer.

Lagmannsretten kan ikke se at dette dokumentet sammenholdt med det bevismateriale som forøvrig forelå for Frostating lagmannsrett ville vært egnet til å lede til frifinnelse.

II. Straffeprosessloven §392 annet ledd.

De problemstillinger som er reist i forbindelse med gjenopptakelsessaken, herunder spørsmålet om O ble voldtatt, betydningen av analyseresultatene fra Rettsmedisinsk institutt og spørsmålet om drapstidspunkt var sentrale også da saken ble behandlet av Frostating lagmannsrett og ved As anke til Høyesterett. Etterforskningen i anledning gjenopptakelsessaken har ikke tilført saken nye opplysninger eller beviser av vesentlig betydning for vurdering disse spørsmål. Saken står således i det vesentlige i samme bevismessige stilling som under hovedforhandlingen i 1981. Som i B-saken får derved vurderingen etter straffeprosessloven §392 annet ledd karakter av overprøving av lagrettens bevisvurdering. Bevistemaet blir likevel et noe annet i gjenopptakelsessaken. Mens spørsmålet for Frostating lagmannsrett var hvorvidt det var hevet over rimelig tvil at A er skyldig, er spørsmålet i forhold til straffeprosessloven §392 annet ledd, hvorvidt det foreligger særlige forhold som gjør dommen tvilsom.

Frostating lagmannsrett avgjorde saken på grunnlag av umiddelbar bevisførsel. Hovedforhandlingen ble avholdt i tiden 30 november til 18 desember 1981. Det ble foretatt befarings av åstedet og avhørt 66 vitner, hvorav 3 rettsmedisinsk og 3 rettspsykiatrisk sakkyndige. Som i B-saken er lagmannsretten i gjenopptakelsessaken henvist til å treffe avgjørelse på grunnlag av i det vesentlige middelbar bevisførsel med de begrensninger det innebærer. Vedrørende de vitneavhør som er gjennomført i anledning gjenopptakelsessaken bemerkes at de gjennomgående gjelder forhold som ligger langt tilbake i tid. Det har betydning for bevisverdien.

Problemstillingene i O-saken er i stor grad de samme som i B-saken. Det foreligger ikke vitneforklaringer eller tekniske bevis som direkte knytter A til drapet. Lagrettens kjennelse er ikke begrunnet. Det er derfor ikke mulig å fastslå hvilken vekt de ulike bevis ble tillagt. Det må likevel, i lys av de bevis som forelå, antas at lagretten ved avgjørelse av skyldspørsmålet la vesentlig vekt på As egen forklaring hvori han erkjente drapet, herunder ga en detaljert beskrivelse av drapshandlingen. Av rettsboken fremgår at A på forhandlingenes første dag, 30 november 1981, erklærte seg uskyldig. Av VG, Adresseavisa og Arbeideravisa 1 desember 1981 fremgår det imidlertid at A i sin forklaring 30 november 1980 med stor grad av detaljrikdom beskrev hvordan han drepte O. Under forhandlingenes andre dag, 1 desember 1981, ble det foretatt åstedsbefaring. A forklarte seg også under denne befaringen. Det vises i den forbindelse til rettsboken hvor det ble protokollert følgende:

«Retten foretok deretter sammen med tiltalte, hans forsvarer, de 2 døvetolkene, statsadvokaten, de oppnevnte sakkyndige og politibetjent Nilsen - 1. vitne - befaring til det område hvor O ble funnet. På åstedet påviste tiltalte det sted hvor han etter egen forklaring hadde slått O i hodet med en ølflaske og deretter støtt hodet hennes mot en murvegg samt det sted hvor han hadde kledd av henne og forsøkt å gjennomføre samleie med henne og anviste hvordan han hadde rullet henne utfør en skråning, gått etter henne og tildekket henne med gress. Politibetjent Nilsen påviste det sted hvor O ble funnet, og hvor de forskjellige klesplagg lå.»

Det må, som i B-saken, antas at de opplysninger som forøvrig forelå om As person ble vurdert som ledd i lagrettens bevisvurderingen. Hvilken vekt disse opplysningene ble tillagt, er det likevel umulig å ha noen sikker formening om. Det gjelder også det forhold at A i 1978 var domfelt for drapet på B. I den forbindelse vises til at A under hovedforhandlingen i O-saken bestred at han hadde drept B. Det ble dessuten foretatt dokumentasjon av skriv fra A til advokat Hestenes, hvori han hevdet å være uskyldig dømt for drapet på B.

På ett vesentlig punkt skiller O-saken seg fra B-saken. I O-saken, i motsetning til i B-saken, forelå det tekniske bevis som isolert sett taler mot at A er skyldig. Det bevismateriale som forelå da hovedforhandling ble avholdt, herunder opplysningene i politiets åstedsrapport, obduksjonsrapport og ass overlege Ødegaards forklaring for lagmannsretten, talte med styrke for at det forelå et seksualdrap, ved at gjerningsmannen voldtok O før hun ble drept. I lys av det bevismateriale som forelå

fremstår lagmannens uttalelse i rettsbelæringen, hvor han pekte på muligheten for at O hadde hatt frivillig samleie med en gammelkjæreste forut for drapet, som en ubegrunnet og uforståelig spekulasjon uten holdepunkter i bevisførselen så langt denne er dokumentert i dag. Det må imidlertid kunne legges til grunn at lagretten var seg bevisst at den var ubundet av lagmannens vurdering av sakens beviser. I den forbindelse pekes på at det av aktors notater og pressens omtale av aktors prosedyre fremgår at aktor i sin prosedyre ga uttrykk for som mest sannsynlig at O var blitt voldtatt før hun ble drept, slik også forsvareren anførte. De analyser som ble foretatt av Rettsmedisinsk institutt taler isolert sett for at den som voldtok O var av blodtype A-utskiller. A er ikke det. Dersom de rester av biologisk materiale som ble funnet på og ved O stammer fra ham, må det ha funnet sted en sjeldent forekommende bakteriell forurensning, nedbrytning eller omdanning av blodtypesubstansen i det biologiske materialet. Isolert sett er sannsynligheten for slik bakteriell forurensning, nedbrytning eller omdanning liten, jf drøftelsen av dette spørsmål over. Analyseresultatene taler følgelig mot at A voldtok O, og derved også mot at han er drapsmannen. Dette var lagretten kjent med. Hvorvidt A er skyldig i drapet på O kan imidlertid ikke avgjøres på grunnlag av en isolert vurdering av den teoretiske sannsynlighet for bakteriell forurensning, nedbrytning eller omdanning av blodtypesubstans i biologisk materiale. Spørsmålet om A drepte O er ett bevistema, og må avgjøres på grunnlag av en samlet vurdering av bevisene i saken. Som ledd i en slik samlet vurdering måtte lagretten ta hensyn til ikke bare den teoretiske sannsynlighet for bakteriell forurensning, nedbrytning eller omdanning av blodtypesubstans i biologisk materiale, men også de øvrige beviser i saken, herunder As egne forklaringer under hovedforhandlingen og de opplysninger som forelå om hva han hadde forklart i andre sammenhenger. På samme måte forholder det seg når det gjelder spørsmålet om drapstidspunktet. Det er riktig, som anført av A, at politiet i utgangspunktet la til grunn at O ble drept natt til søndag 5 september 1976, på veg hjem fra Studentersamfunnet i Trondheim. Flere forhold tydet på det. Vitnet KK forklarte at han hadde skilt lag med O i nærheten av Lerkendal ca kl 0200 denne natten. Det foreligger ikke kjente observasjoner av henne senere samme natt eller den påfølgende dag. Naboene, R og JJ, så henne ikke på hybelen søndag 5 september 1976. Åstedsfunnene tydet på at hun, iallfall i det vesentlige, hadde på seg de samme klær som hun hadde hatt på seg i Studentersamfunnet lørdagskvelden. Disse forhold ble belyst

under hovedforhandlingen, og må antas å ha vært vel kjent for lagretten. Det vises forsåvidt til forsvarerens støtteskriv til anke av 29 desember 1981 pkt 3, hvor det uttales:

«For å kunne skaffe en slags dekning for tiltalen, « flyttet » påtalemyndigheten drapstidspunktet fra kl. 02.00 - 02.15 natt til søndag 5. september til ved midnatt et døgn senere. Der finnes overhodet i den samlede sak ikke noe holdepunkt for dette. Tvert om godtgjorde forsvareren ved en omfattende og presis bevisføring at O med overveiende sannsynlighet ble tatt av dage som antatt den hele tid, natten til 5. september.»

Lagretten var utvilsomt kjent med at A har sikkert alibi for natten til 5 september 1976 og at det som i første rekke taler for at O overlevde natten til 5 september 1976 er As egne forklaringer. Som ledd i sin samlede vurdering av om A drepte O måtte lagretten vurdere de beviser som talte for at O ikke overlevde natten til 5 september 1976 opp mot As forklaring og troverdigheten av den.

Det synes på det rene at politiet i den første fase av etterforskningen fattet interesse for vitneopplysninger om at det natt til søndag 5 september 1976 var hørt skrik på strekningen Lerkendal - Nidarvoll og også opplysninger om at det var observert en rød bil i området. De fleste av disse vitnene forklarte seg for Frostating lagmannsrett. Lagretten hadde således selv anledning til å høre deres forklaringer og derved et bedre grunnlag for å vurdere betydningen av de enn det lagmannsretten har i gjenopptakelsessaken. Etterforskningen i anledning gjenopptakelsessaken har ikke brakt nye opplysninger om disse forhold.

Det følger av de beviskrav som gjelder at lagretten, etter en samlet vurdering av bevisene i saken, må ha funnet bevisene mot A svært sterke. Når man samtidig vet at det som i første rekke talte for at A hadde begått drapet var hans egne forklaringer, må det kunne legges til grunn at As forklaringer etter lagrettens vurdering fremsto som troverdige, og forenlig med det saksforhold som lagretten etter bevisføringen, herunder bevisføring vedrørende spørsmålet om voldtekt, blodtypesubstans, drapstidspunkt og vitneobservasjoner på strekningen Lerkendal - Nidarvoll natt til søndag 5 september 1976, la til grunn.

A forklarte seg ikke bare om drapet på O under hovedforhandlingen, men også i en rekke politiavhør forut for hovedforhandlingen. Første gang han berørte drapet i forklaring til politiet skal ha vært 9 oktober 1977, i avhør i anledning B-saken. Det vises i den forbindelse til det som ovenfor er opp-

lyst vedrørende tidligere politbetjent Sjur Aarthus egenrapport av 3 november 1980. Det er uklart hvorvidt det under hovedforhandlingen ble opplyst om avhøret 9 oktober 1977, og det som da skal ha skjedd. Aarthus forklarte seg ikke under hovedforhandlingen i O-saken. Under enhver omstendighet er opplysningene om innholdet i kommunikasjonen mellom Aarthus og A 9 oktober 1977 for usikre til at de kan tillegges vekt. Det første egentlige avhør av A i O-saken fant sted 14 oktober 1980. A forklarte seg da som mistenkt i saken. I avhør 14, 15, 16, 17, 20 og 21 oktober 1980 benektet A befattning med saken. Først i avhør 22 oktober 1980 forklarte han seg på en måte som knyttet ham til drapet. Han forklarte da at han om kvelden søndag 5 september 1977 ca kl 2345 ved Trondheim elektromotors bygning på Nidarvoll i Trondheim angrep O, slo henne i hodet med en ølflaske 4-5 ganger, dro henne ca 3 meter rundt et hushjørne, dunket hodet hennes mot husveggen flere ganger og slo henne i ansiktet og på kjeven med en ølflaske flere ganger. Han forklarte videre at han knuste en ølflaske og rispet seg med glassbrudd fra flasken, trakk O litt frem fra veggen, kanskje 2,5 meter, og tok av henne klærne, først en rødlig anorakk, deretter en blågrønn bluse, brystholder, sko, langbukse og til sist trusen. Han mente sikkert å ha tatt av begge skoene, men ikke sokkene. Videre fortalte han at han ikke maktet å gjennomføre samleie, og at han la litt gress over henne da han forlot stedet. Klærne ble opplyst å være blitt kastet 5-10 meter bort fra bygningen. I avhør 23 oktober 1980 endret A sin forklaring noe, bl a opplyste han at han « mener at han trakk jenta 30-40 meter bort fra huset. Det var ikke 100 meter. » Han opplyste videre at han mente å ha kastet klærne slik han hadde forklart dagen før, « men at det er vanskelig å huske ».

I avhør 24 oktober 1980 opplyste A bl a:

« Han husker at han etter at han hadde tatt på seg buksen, så følte han på kroppen hennes. Han kunne ikke se om hun var død, eller levende. Hun var helt rolig. Hun lå på ryggen. Han tror at hun lå slik han viste under rekonstruksjonen. Den ene armen lå litt ut fra kroppen. Bena litt utover. Det ene kneet litt opp. »

Første gang A omtalte det forhold at O ble kvalt, var i avhør 27 oktober 1980. Av avhørsprotokollen fremgår at han bla forklarte:

« Etter dette ble hun urolig. Han hadde ikke noe å slå med, og derfor ville han kvele henne. Han tok da jakken, som han hadde tatt av henne, og surret den ene ermen rundt halsen hennes. Han tror at han surret rundt halsen to ganger. Han strammet til litt hårdt, men han er

sikker på at han ikke lavet noen knute. Deretter stappet han noe av jakken inn i munnen hennes. Han stappet flere ganger slik at munnen ble full. Deretter presset han med hånden mot nesen hennes. Han presset meget hårdt slik at hun ikke fikk puste. Han holdt taket en god stund - 20 til 30 min. Hun var litt urolig, men etter en stund ble hun helt rolig. Han kan ikke si noe om hun var død.

Da hun var helt rolig, mener han at han tok av det han hadde surret rundt halsen og at han trakk ut det han hadde stappet i munnen hennes.

Mistenkte retter nå til at han ikke kan si helt sikkert om han tok ut av munnen hennes det han hadde pakket inn. Han er usikker på dette. Han er helt sikker på at han pakket det inn i munnen, og at han surret noe av jakken rundt halsen hennes. Han mener sikkert at han ikke hadde knute på det som var rundt halsen, men han fikk strammet til hårdt likevel. »

I protokoll fra avhør 28 oktober 1980 står det bl a:

« Mistenkte blir igjen spurt om han brukte snor: Han sier at det er vanskelig å huske om han gjorde det. »

I avhør 29 oktober 1980 forklarte A bl a:

« Da han hadde fått av jakken, ble hun litt urolig. Ikke mye urolig. Han tenkte da at han måtte få henne rolig. Han hadde ikke noe å slå med, og derfor måtte han få henne til å stoppe å puste. Han ville ikke drepe henne.

Han tok så det ene jakkeermet og surret 2 ganger rundt halsen hennes. Han fikk enden av ermet under sitt ene kne og fikk trykket den mot bakken. På den måten fikk han med sin friske hånd strammet til meget hårdt når han trakk i den andre enden av ermet. Det er vanskelig for han å si om han satte knute. Kan ikke huske noe om det. Mens han gjorde dette, satt han på kne over henne..

Etter at han hadde strammet til hårdt, tok han noe av jakken og begynte å stappe i munnen hennes. Han kan ikke si sikkert hva slags del av jakken det var. Han pakket og pakket flere ganger, og han presset til meget hårdt. Det han presset var litt mykt. Han presset til munnen var helt full. Mens han gjorde det var hun meget urolig.

Han kan ikke si om han tok bort det han hadde surret rundt halsen og det han pakket i munnen. Han husker ikke noe om det.

Hun ble liggende på ryggen med armene litt ut til siden. Det ene kneet litt opp. Slik som han viste under rekonstruksjonen. Hodet var litt til den ene siden. »

Det ble 31 oktober 1980 gjennomført rekonstruksjon på politihuset i Trondheim. I rapport fra rekonstruksjonen står det bl a:

« Mistenkte A ble så anmodet om å vise, fortelle hva han gjorde med piken etter at hun var lagt i bakken. Mistenkte gikk ned på knærne ved figurantens brystparti, et ben på hver side. Han fortalte at han holdt piken fast ved å presse sine ben hardt inn mot piken, samtidig som han la T-skjorten rundt figurantens hals. A var ikke sikker på om han satte knute på - tror det.

Følgende situasjoner ble fotografert:

1. Her viser mistenkte hvordan han trakk det ene ermet for å få festet dette under sitt venstre kne.
2. Mistenkte viser hvordan han strammet til.
3. Samme situasjon som 2, men mistenkte sier at han « drar (dro) hardt til, strammer hardt ». Piken var urolig.
4. og 5. Mistenkte viser hvordan han stappet deler (erme) av « jakken » inn i munnen på piken - « stappet mange ganger » sier mistenkte og forklarte videre « dytter, dytter og stapper meget hardt - til munnen var helt full ». Piken var urolig, viftet med armene.
6. Her viser mistenkte hvordan han dekket over nese og munn, trykket så meget hardt og holdt trykket « lenge » - til hun ble rolig.
7. Mistenkte letter på trykket mot nese og munn, tok bort « jakken », han så henne inn i øynene og han så nesen en kort stund.
8. Deretter la mistenkte igjen noe av « jakken » over pikens munn og nese, trykket igjen hardt med hånden en stund. Da piken var helt rolig, tok han bort hånden.

På spørsmål forklarte mistenkte at han ikke trodde han brukte andre klær, eller andre ting rundt halsen til piken. Han trodde også at det han hadde rundt pikens hals var noe glattere enn det som ble benyttet under rekonstruksjonen, « vinyl » sa mistenkte. »

I avhør 13 november 1980 forklarte han bl.a:

« Det er vanskelig å huske mere enn det han har forklart om sko. Han kan ikke si noe nærmere om han tok av henne en eller begge sko. Han ble så fortalt at O ble funnet med den ene skoen på. Han kunne ikke huske mere om dette..

Han ble så fortalt at det var tre deler som var surret rundt halsen hennes og at det var det ene ermet fra skjorten, bysteholderen og snora i hetta på regnjakken. Han sier at han ikke kan huske at han gjorde det slik. Han husker bare at han brukte det ene ermet, og han tror det var jakkeermet. Han husker også at han satte knute på

ermet slik han viste under rekonstruksjonen. Videre husker han sikkert at han stappet munnen hennes helt full. Han mente også at det var jakken han brukte til det. Han ble fortalt at det var det andre ermet av skjorten som var stappet i munnen. Han hadde oppfattet det som om det var jakken han brukte til det.

Han ble fortalt at snoren som var surret rundt halsen, satt fast i hetta på jakken, men han kan ikke huske noe om dette. »

Som i B-saken har A også i samtaler med de rettspsykiatriske sakkyndige forklart seg om sin befattning med drapet. I samtale med de rettspsykiatriske sakkyndige ass overlege Børre Husebø og politilege Karl-Ewert Hornemann 24 november 1980 benektet han å ha begått drapet, og hevdet at han tilsto fordi politbetjent Hjertaas hadde slått i bordet. I ny samtale 4 desember 1980 erkjente han imidlertid drapet. I den forbindelse fortalte han at han 5 september 1976 om kvelden hadde slått O i hodet med en ølflaske flere ganger, deretter kastet flasken på bakken, slått henne mot en murvegg 3-5 ganger, trukket henne 30-40 meter ut på et jorde, tatt av henne anorakken, klemte anorakken inn i munnen hennes, trykket med hånden mot munn og nese, snøret armene på anorakken rundt halsen hennes, strammet til hardt, tatt av henne blusen som han kastet i gresset og tatt av henne og kastet brystholderen.

Det fremgår av ovenstående at det skjedde en utvikling i As forklaringer i tiden etter at han ble foreholdt at han var mistenkt i saken. I de første avhørene benektet han å ha tatt livet av O. Også i tiden etter at han i avhør 22 oktober 1980 første gang innrømmet å ha tatt livet av henne, endret og supplerte han ved flere anledninger sine tidligere forklaringer. Det er også på det rene at det er enkeltheter ved As forklaringer som ikke stemmer med funn på åstedet. Lagmannsretten finner ikke grunn til i detalj å gjennomgå de punkter der As forklaringer ikke fullt ut samsvarer med åstedsfunnene.

Uoverenstemmelser på mindre vesentlige punkter, som nøyaktig hvor klær ble kastet, nøyaktig avstander fra bygning, hvorvidt det ble lagt gress på liket eller ikke mv kan ha ulike årsaker. Bla vil alkoholpåvirkning, som A har forklart seg om, i alminnelighet kunne ha betydning for hva en gjerningsmann husker av detaljer. Tilsvarende vil en gjerningsmanns sinnstemning kunne påvirke erindringen. Også tidsforløpet vil kunne ha betydning. Det vises i den forbindelse til at det gikk omlag fire år fra drapet til A ga sin første egentlige forklaring i saken.

Uoverenstemmelser på mer vesentlige punkter må antas å kunne ha andre årsaker. Lagmannsretten sikter da i første rekke til det forhold at A aldri har forklart å ha voldtatt O, mens lagmannsretten, som allerede nevnt, anser det overveiende sannsynlig at O ble voldtatt av drapsmannen. A har i en rekke politiavhør, herunder avhør 22, 24, 29 oktober og 13 november 1980 forklart at han forsøkte å gjennomføre samleie, men at han ikke maktet det. Han forklarte det samme for Frostating lagmannsrett. Uoverenstemmelser på mer vesentlige punkter kan selvsagt forklares med tidsforløp, eller alkoholpåvirkning eller sinnstemning på gjerningstidspunktet. Mer nærliggende er det likevel å anta at A bevisst valgte å unnlate å forklare seg om dette. Det kan ha ulike årsaker. Det forhold at A aldri erkjente å ha voldtatt O svekker forøvrig anførselen om at han ble presset eller lokket til å tilstå, og at han indirekte lærte om drap og åsted i politiavhørene. Til tross for at politiet, som anført av A, la til grunn at O var blitt voldtatt slik sakens beviser ga klar antydning om, holdt A på dette punkt senere fast ved den forklaring han ga 22 oktober 1980.

Troverdigheten av As forklaring kan ikke vurderes alene på grunnlag av de uoverenstemmelser som foreligger. På viktige punkt sammenfalt de opplysninger han ga i forklaringene med åstedsfunnene. A har i forklaringene gitt en rekke korrekte opplysninger om forhold som ikke var kjent gjennom media, og som det heller ikke foreligger holdepunkter for å anta at han har fått fra politiet, hverken direkte eller indirekte. Bl a opplyste han som anført av påtalemyndigheten både under hovedforhandlingen, jf aktors notater til prosedyren, og i gjenopptakelsessaken at:

- det var et erme rundt halsen på O
- det var knute på ermet
- det var knebel i munnen
- knebelen var et erme
- knebelen var stappet inn i munnen slik at ermet ble vrent
- liket lå på ryggen
- den ene benet var bøyd i kneet og sto noe opp

Videre vises til at A under rekonstruksjon på åstedet 22 oktober 1980, opplyste at et sykkelstativ som da befant seg på stedet, ikke var der i 1976, jf daværende politiavdelingssjef Klegseths rapport av 23 oktober 1980 side 2 pkt 8.9 og Klegseths forklaring i anledning gjenopptakelsessaken. Sykkelstativet ble først plassert på stedet i 1980. As observasjon var følgelig korrekt, og derved egnet til å styrke troverdigheten av den forklaring han ga.

Troverdigheten av As forklaringer kan heller ikke vurderes isolert fra den situasjon han befant seg i da forklaringene ble avgitt. Først som mistenkt senere som siktet har han gitt en rekke forklaringer til politiet under avhør og rekonstruksjoner. Senere har han også fortalt om drapet på O til de rettspsykiatriske sakkyndige og sist men ikke minst ga han detaljerte forklaringer som tiltalt under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett. As intellektuelle utrustning er i gjentatte rettspsykiatriske erklæringer vurdert som normal. Han var da forklaringene ble avgitt i ferd med å sone dommen for drapet på B. Det anses utvilsomt at han, både da han forklarte seg til politiet, til de rettspsykiatriske sakkyndige og da han forklarte seg for Frostating lagmannsrett, var fullt på det rene med at han forklarte seg som mistenkt, senere som siktet og tiltalt for en svært alvorlig forbrytelse. Det er heller ikke tvilsomt at han var fullt på det rene med de mulige konsekvenser av sine forklaringer.

I anledning gjenopptakelsessaken har det fra As side fremkommet teorier om mulige andre gjerningsmenn. Det som i den forbindelse har fremkommet har i det vesentlige karakter av løse spekulasjoner. Lagmannsretten finner ikke grunn til å gå nærmere inn på disse spekulasjonene, da de ikke kan få betydning for avgjørelsen.

A har anført at lagmannen i sin rettsbelæring handlet i strid alminnelige straffeprosessuelle prinsipper om uskyldspresumsjon, bevisbyrde og rimelig tvil. Anførselen knytter seg til lagmannens introduksjon av et mulig frivillig samleie med en ukjent venn forut for drapet. I det vesentlige er innholdet i As anførsler i samsvar med de anførsler han gjorde gjeldende i anke til Høyesterett i 1981, jf forsvarerens støtteskriv av 29 desember 1981 punkt 6. Anken ble avvist. Lagmannsretten har ovenfor gitt uttrykk for sin vurdering av lagmannens rettsbelæring på dette punkt. Skyldspørsmålet ble imidlertid avgjort av lagretten som må forutsettes å ha vært vel kjent med at den var ubundet av lagmannens vurdering av bevisene. Noe annet er heller ikke anført. Lagretten var vel kjent med de rettsmedisinske sakkyndiges vurderinger, jf i den forbindelse statsadvokat Jakhellns påtegning til Riksadvokaten hvorav fremgår at forsvareren

i tilknytning til lagmannens rettsbelæring refererte konklusjonen i obduksjonsrapporten, hvorav fremgår at O « *overveiende sannsynlig (er) voldtatt mens hun fortsatt var i live* ». Selv om lagmannens uttalelse i rettsbelæringen på dette ene punkt, i etterhånd sett, kan være vanskelig å forstå, er lagmannsretten ikke enig med A i at den meget omfattende straffesaken mot ham ble gjennomført i strid med prinsippene om rettferdig rettergang, herunder i strid med prinsippene om uskyldspresumsjon, bevisbyrde og rimelig tvil.

Straffeloven §392 annet ledd har karakter av en sikkerhetsventil. Det er lovgivers forutsetning også etter lovendringen i 1993 at bestemmelsen skal praktiseres strengt, jf over. Det er i gjenopptakelsessaken ikke tilkommet nye beviser av betydning for vurdering av skyldspørsmålet. De problemstillinger som er tatt opp, stod sentralt i saken også da den stod for Frostating lagmannsrett. Lagmannsretten er i gjenopptakelsessaken henvist til å treffe avgjørelse på grunnlag av i det vesentlige skriftlig nedfelt bevismateriale, herunder vitneforklaringer. De foreliggende skriftlig nedfelta parts- og vitneforklaringer kan ikke erstatte muntlige forklaringer når det gjelder å vurdere holdbarheten av forklaringene, jf Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28 november 2001 i sak 2001/1148 Torgersen. Lagmannsretten kan ikke se at det foreliggende bevismateriale gir grunnlag for slik tvil vedrørende riktigheten av den dom Frostating lagmannsrett avsa 18 desember 1981 etter omfattende og umiddelbar bevisførsel, at det i lys av de krav som stilles etter straffeprosessloven §392 annet ledd, er grunnlag for gjenopptakelse av saken.

Drapene på B og O er ovenfor behandlet hver for seg. De påberopte nye bevis eller omstendigheter forøvrig kan heller ikke samlet sett lede til annet resultat.

Kjennelsen er i begge saker enstemmig.

Slutning:

1. *Begjæring om gjenopptakelse av Frostating lagmannsretts sak 11/1978 Den offentlige påtalemyndighet mot A tas ikke til følge.*
2. *Begjæring om gjenopptakelse av Frostating lagmannsretts sak 43/1981 Den offentlige påtalemyndighet mot A tas ikke til følge.*

Vedlegg 4**Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse 14. oktober 2003**

HØYESTERETTS KJÆREMÅLSUTVALG

Den 14. oktober 2003 ble det av Høyesteretts kjæremålsutvalg bestående av dommerne Stang Lund, Matningsdal og Bruzelius, i **sak nr. 2002/522, straffesak, kjæremål:**

A (advokat Jan F. Glent)

mot

Den offentlige påtalemyndighet
avsagt slik

Kjennelse:

(1) Saken gjelder gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr. 3 og §392 annet ledd.

(2) A ble 11. april 1978 satt under tiltale ved Frostating lagmannsrett for forbrytelse mot straffeloven §233 første og annet ledd og §192 første ledd annet straffalternativ for drap og voldtekt av B. Tiltalen omfattet også en rekke utuktige handlinger - særlig blotting.

(3) Lagretten svarte ja på de fleste spørsmål, herunder om drap og voldtekt. Frostating lagmannsrett avsa 29. mai 1978 dom med slik slutning:

«Tiltalte A, født *. *.1941 dømmes for forbrytelser mot straffelovens §233, 1. og 2. ledd, §192, 2. straffalternativ og §212 1. ledd, alt sammenholdt med straffelovens §62, til fengsel i 20 - tjue - år med fradrag av 235 - tohundreogtrettifem - dager for utholdt varetektsarrest.

Tiltalte frifinnes for de forhold som er omhandlet i tiltalens III a) og IV b).

I medhold av straffelovens §39 bemyndiges påtalemyndigheten til å sette i verk overfor tiltalte tiltak som er nevnt i straffelovens §39 nr. 1 litra a - f, dog ikke ut over et tidsrom på 10 - ti år uten rettens samtykke.»

(4) A anket dommen til Høyesterett. Anken gjaldt reaksjonsfastsettelsen. Høyesterett avsa 15. september 1978, Rt-1978-997, dom med slik slutning:

«I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 16 - seksten - år.

I straffen fragår i alt 344 - tre hundre og førtifire - dager for varetektsfengsel.»

(5) A ble 15. september 1981 på ny satt under tiltale ved Frostating lagmannsrett for forbrytelse mot straffeloven §233 første og annet ledd og §192 første ledd annet straffalternativ, jf. §49, for drap og forsøk på voldtekt av C.

(6) Lagretten svarte ja på alle spørsmål. Frostating lagmannsrett avsa 18. desember 1981 dom med slik slutning:

«A, født *. *.1941 dømmes for forbrytelse mot straffelovens §233 første og annet ledd og for forbrytelse mot straffelovens §192 annet straffalternativ jfr. §49 sammenholdt med straffelovens §62 til en straff av fengsel i 5 - fem - år i tillegg til den straff han ble idømt ved Høyesteretts dom av 15. september 1978, jfr. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978, jfr. straffelovens §64.»

(7) Dommen ble anket til Høyesterett. Ankegrunnen var at det var begått saksbehandlingsfeil under lagmannsrettens behandling. Høyesteretts kjæremålsutvalg traff 21. januar 1982 slik beslutning:

«Anken avvises.»

(8) Dommene er sonet. Ved Trondheim byretts dom av 6. oktober 1999 ble påtalemyndigheten gitt bemyndigelse til fortsatt anvendelse av sikringsmidler som nevnt i straffeloven §39 nr. 1 a til c, med en lengstetid på fem år.

(9) A inngav 2. januar 2000 v/ advokat John Christian Elden begjæring til Frostating lagmannsrett om gjenopptakelse av begge sakene. I begjæringen opplyses det at Tore Sandberg har arbeidet med sakene siden 1997/1998, og at det ville bli ettersendt nærmere begrunnelse for begjæringen. Ved oversendelse datert 1. mars 2000 er det oversendt omfattende begrunnelser fra Sandberg i begge sakene. For så vidt gjelder Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978 er begjæringen begrenset til domfellelsen for drap og voldtekt.

(10) Påtalemyndigheten har motsatt seg gjenopptakelse.

(11) Med hjemmel i domstolloven §38 besluttet Frostating lagmannsrett 20. november 2000 å overføre begge sakene til Hålogaland lagmannsrett. Hålogaland lagmannsrett, som etter straffepro-

sessloven §398 annet ledd avholdt muntlige forhandlinger, avsa 12. februar 2002 kjennelse (LH-2000-863) med slik slutning:

«1. Begjæring om gjenopptakelse av Frostating lagmannsretts sak 11/1978 Den offentlige påtalemyndighet mot A tas ikke til følge.

2. Begjæring om gjenopptakelse av Frostating lagmannsretts sak 43/1981 Den offentlige påtalemyndighet mot A tas ikke til følge.»

(12) A har i rett tid påkjært lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. I forbindelse med kjæremålet er advokat Glent ved advokatfirmaet Elden oppnevnt som forsvarer.

(13) Påtalemyndigheten har tatt til motmæle, og motsatt seg gjenopptakelse.

(14) A har begjært kjæremålet behandlet av Høyesterett etter reglene for partsforhandling. Høyesteretts kjæremålsutvalg har avslått begjæringen.

(15) Under saksforberedelsen for Høyesteretts kjæremålsutvalg har A som privat sakkyndige påberopt seg avdelingsoverlege dr.med. Hans Erik Heier og professor dr.med. Kjetil K. Melby. Videre har kjæremålsutvalget oppnevnt som sakkyndig overlege dr.med. Henning Sørensen ved Blodbanken i København. Deres uttalelser er forelagt for Den rettsmedisinske kommisjon. Utvalget kommer tilbake til disse uttalelsene ved behandlingen av drapet på C. For øvrig står saken i det vesentlige i samme stilling for kjæremålsutvalget som for lagmannsretten.

(16) Som ny sakkyndig har A begjært oppnevnt politispesialist Asbjørn Rachlew for å gi en generell redegjørelse for forskning og kunnskap i Norge og internasjonalt om falske tilståelser, og for en utdyping av politiets avhørsmetoder opp mot faren for falske tilståelser. Kjæremålsutvalget har ikke funnet grunn til å foreta slik oppnevning. Påtalemyndigheten har også reist spørsmål om ytterligere sakkyndighet som senere er frafalt.

(17) Før kjæremålsutvalget går nærmere inn på saken, gis det først en kort skisse av de to drapene, og en omtale av hvordan A ble trukket inn i sakene:

(18) B, 20 år gammel, var fra Kongsberg og praktikant ved Fysiokjemikerskolen ved Regionsykehuset i Trondheim. Hun ble sist observert i Studentersamfundet henimot kl 02.00 natt til søndag 2. oktober 1977. Studentersamfundet ligger på østsiden av Nidelva, mens B bodde på hybel på Byåsen på vestsiden av Nidelva noen kilometer sør for Studentersamfundet. B skulle gå hjem - en spasertur som tar ca. en time. På hjemvegen måtte hun

krysse elven over Stavnebroen vest for Lerkendal stadion.

(19) Tirsdag 4. oktober meldte vertinnen henne savnet, og torsdag 6. oktober like før kl 09.00 ble hun funnet voldtatt og drept i vannkanten ca. 160 meter sørvest for Stavnebroen. Hun var naken nedentil bortsett fra en sokk på venstre fot, og lå med hodet i vannet. Årsaken til at hun ikke hadde falt helt ut i elven var at hun hang fast i en busk. Dødsårsaken var drukning.

(20) Det har vært lagt til grunn at B etter Stavnebroen fortsatte gangstien til hun ble overfalt i overkant av 100 meter vest for broen. Videre har det vært lagt til grunn at hun i bevisstløs tilstand ble rullet ned skråningen til vestre ende av en graslette som på denne tiden ble benyttet som bueskytterbane. Deretter skal hun ha blitt dradd over sletten og lagt ned få meter før elveskråningen like vest for to flaggstenger. Etter å ha blitt voldtatt her har hun blitt kastet mot elven, men som nevnt ikke helt ut i den.

(21) A, som er dømt for drapet, bodde på denne tiden på Vernelagets hybelhus i Valøyslyngen 2 på østsiden av elven - omtrent like overfor drapsstedet. Under straffesaken ble han blant annet, i henhold til egen tilståelse, også dømt for tre tilfeller av blotting på samme sted i perioden 23. til 29. september 1977 - den ene blottingen kombinert med utuktig handling overfor fornærmede. A ble pågrepet fredag 7. oktober kl 12.00, og avhørene ble innledet omtrent umiddelbart. Første innrømmelse av å ha drept B ble gitt søndag 9. oktober om kvelden. Deretter har A i en rekke avhør gjentatt å ha drept henne, men han har vekslet mellom å tilstå og å benekte drapet. Utvalget kommer tilbake til dette.

(22) C, nesten 21 år gammel, var fra Jølster, og hadde helgen før drapet flyttet til Trondheim for å studere ved Barnevernsinstituttet, Dronning Mauds Minne. Hun bodde på hybel ca. en km sør for Nidarvoll skole på østsiden av Nidelva.

(23) Lørdag 4. september 1976 gikk hun til Studentersamfundet sammen med noen venner fra hjemstedet. Fra ut på kvelden danset hun med en student som hun om natten forlot Studentersamfundet sammen med, sannsynligvis ca. kl 02.00. De gikk sammen fram til Stavnebroen hvor kavaleren skulle krysse broen på hjemvegen til sin hybel på Byåsen. Før de skilte lag spurte C om de kunne treffes igjen. Det ble avtalt at de skulle treffes i sentrum søndag kveld for å gå på kino. Deretter fortsatte C videre sørover mot sin hybel.

(24) Vedkommende student har forklart at han ikke dro til sentrum søndag kveld for å møte C. Det finnes ingen senere kjente observasjoner av henne.

(25) Torsdag 9. september om kvelden ble C meldt savnet av rektor ved Barnevernsinstituttet. Lørdag 11. september møtte en mann på politikammeret og opplyste at han onsdag 8. september ca. kl 15.00 hadde gått tur med hunden over jordet mellom Nidarvoll skole og bygget til Texaco bensinstasjon og Trondhjems Elektromotor i Klæbuveien - ca. en km nord for Cs hybel. Der hadde han sett noe som han trodde var en utstillingsdukke.

(26) På bakgrunn av denne henvendelsen reiste en politibetjent sammen med mannen til dette jordet for å undersøke stedet. Her ble C funnet ca. kl 14.00. Om funnet heter det i politibetjentens egenrapport:

«Etter litt leting fant M ... et område med nedtrykket gress hvor det lå en blå bukse og litt av en truse var synlig inne i buksen. Like ved lå en rødbrun joggesko.

Like ved fant jeg så en død kvinne. Hun virket å være ung og hun var naken. Noen andre klær lå ved siden av henne og noe svart tøy hadde hun i munnen.»

(27) Fra den senere åstedsrapporten utferdiget 23. februar 1977 på grunnlag av undersøkelser i tidsrommet 11. til 15. september 1976, siteres følgende:

«3,51 m nord for liket og 7,75 meter øst for liket sto det en joggesko. Skoen, som sto med tåen i retning mot syd, hadde samme utseende og var av samme størrelse som skoen på likets høyre fot. 100 cm syd for skoen lå det en sort lommekam og 80 cm syd for kammen lå det en blå dongeribukse. Inni dongeribuksen lå det en mønstret dametruse.»

(28) Av en senere egenrapport fra den politibetjenten som fant C fremgår det at han opplevde mannens reaksjon slik at han mente liket var flyttet fra det stedet hvor buksen lå. Ca. ti dager senere innrømmet denne mannen at han allerede onsdag 8. september hadde skjönt at han hadde kommet over et kvinnelik, men han hadde holdt det for seg selv. I denne forklaringen hevdet han videre at liket måtte ha blitt flyttet i mellomtiden.

(29) Etterforskningen ble i første omgang basert på at C hadde blitt drept på hjemvegen natt til søndag. På bakgrunn av vitneutsagn om skrik og bilstøy denne natten konsentrerte politiet seg i første omgang om disse sporene samt om et innbrudd i en brusautomat på Texaco bensinstasjon. Tre personer ble siktet i saken, men etter videre etterforskning ble siktelsene frafalt. As navn var også nevnt i noen avhør, men på dette tidspunktet hadde ikke politiet grunnlag for å mistenke ham for drapet. Situasjonen endret seg imidlertid da han i avhøret

9. oktober 1977 skrev Cs navn på en serviett. Selv om politiet da primært konsentrerte seg om B-saken, ble det også foretatt noe etterforskning om hans eventuelle rolle i C-saken. Men da han hadde alibi for det antatte drapstidspunktet, var det ikke grunnlag for å sikte ham.

(30) Politiet kom etter hvert i tvil om drapstidspunktet, og mente at drapet like gjerne kunne ha skjedd natt til mandag da A ikke hadde alibi. Fra og med 14. oktober 1980 ble han avhørt daglig om drapet, og onsdag 22. oktober 1980 forklarte han at han hadde begått det. Tilståelsen ble gjentatt og utdypet i flere senere avhør.

(31) **Den kjærende part, A**, har i hovedtrekk anført:

(32) **Generelt**

(33) Lagmannsrettens generelle vurdering av hans forklaringer er mangelfull, idet de ikke passer inn i en «normal» troverdighetsvurdering. Han har en rekke ganger bestridt å ha begått drapene, for deretter å avgi det som alle andre oppfatter som en tilståelse, hvorefter han har fortsatt med vekselvis å nekte og å tilstå drapene. For eksempel både erkjente og benektet han drapet under hovedforhandlingen i C-saken. Lagmannsretten burde på denne bakgrunn ha drøftet hvorfor en normalt intellektuelt utrustet person som han har forklart så mange forskjellige versjoner. Hans opptreden under hovedforhandlingene er særlig vanskelig å forklare. Den mest sannsynlige forklaringen må være at det foreligger misforståelser, og hans døvheter er her det sentrale temaet.

(34) Ved de muntlige forhandlingene i Hålogaland lagmannsrett skjedde det noe som må klassifiseres som et sentralt nytt bevis, og som illustrerer hvor lett det kan oppstå misforståelser under hans forklaringer. Det vises til at døvetolkene feiltolket ham under forklaringen om C-saken. På spørsmål fra forsvarerne begynte han å forklare seg i tråd med det han hevder i gjenopptakelsessaken. Etter å ha forklart seg om turen til Selbu om ettermiddagen eller kvelden 4. september 1976 [dvs. dagen før C ble drept] og returen til Trondheim søndag formiddag, fortsatte han ifølge tolkene - til alle aktørers store overraskelse - med å forklare seg som om han drepte eller skadet C, blant annet hvordan han dro til åstedet, ventet på og overfalt henne. I åpen rett to dager senere, opplyste imidlertid tolkene at hans nye «tilståelse» skyldtes en tolkefeil. På grunnlag av videoopptaket av forklaringen hadde de, sammen med en tredje døvetolk som ikke var til stede i retten, gjennomgått forklaringen og avdekket at «tilståelsen» skyldtes en feiltolking av et bestemt ord i forklaringen. Da han gikk over fra å fortelle om Selbuturen og returen til

Trondheim, til å fortelle om turen til åstedet, hadde tolkene ikke oppfattet overgangen fra å skildre noe selvopplevd, til at han forklarte seg om et hendelsesforløp som andre hadde fortalt ham hadde funnet sted.

(35) Denne erfaringen setter tolkingen av hans forklaringer til politiet og de rettspsykiatriske sakkyndige, på åstedsbefaringene og i retten, i et klart mer tvilsomt lys. Ingen av forklaringene er tatt opp på film og gransket av døvetolker i ettertid. I de mest sentrale politiforklaringene hadde han ikke en gang en uavhengig tolk. Episoden i Hålogaland lagmannsrett skaper klar tvil også om hans tidligere forklaringer, og viser at de skråsikre uttalelsene fra politiet og de rettspsykiatriske sakkyndige om at det var lett å kommunisere med ham, er fremsatt på sviktende grunnlag. På denne bakgrunn er A helt uenig med Hålogaland lagmannsrett i at språkproblemene ikke er egnet til å rokke ved troverdigheten av hans forklaringer. Tvert om er det flere mulige feilkilder; for det første hans forståelse av ord og begreper, for det annet oversettelsen av spørsmål og for det tredje oversettelsen av svarene. I tillegg kommer at han på grunn av sitt handikap, sin problemfylte bakgrunn og isolerte plass i samfunnet, må anses som mer enn vanlig mottakelig for den type press som åpenbart eksisterte i avhørssituasjonen. Det vises blant annet til at det foreligger sterke indikasjoner på at daværende politibetjent Aarthun, som fikk den første- og kanskje viktigste - tilståelsen, hadde en svært pågående stil.

(36) Videre har man i de senere årene fått flere opplysninger om og mer fokus på at falske tilståelser rent faktisk forekommer. Det samme gjelder spørsmålet om ubevisst overføring under avhør av opplysninger som bare «politiet og gjerningsmannen kunne vite om». Sannsynligvis har dette skjedd ved flere anledninger i denne saken, for eksempel hans forklaring i anledning gjenopptakelsessaken om funnstedet i B-saken.

(37) Det fører i alle fall galt av sted når politiet i en slik situasjon tilpasser de faktiske omstendighetene til tilståelsen, og ikke omvendt. Dette har særlig skjedd i C-saken, hvor tilståelsen stred mot samtlige av de tre «grunnpilarene» som politiet hadde lagt til grunn for etterforskningen. Tilståelsene stemmer dessuten ikke med en rekke av de faktiske funn på åstedet.

(38) Konklusjonen må derfor være at tilståelsene i utgangspunktet ikke kan vektlegges, med mindre de støttes av andre substansielle opplysninger i saken.

(39) I tillegg til disse forhold som generelt gjelder forklaringenes troverdighet, er det i begge

sakene påberopt flere nye omstendigheter og bevis. Videre påberopes straffeprosessloven §392 annet ledd i begge sakene.

(40) B-saken - nye omstendigheter og bevis, jf. straffeprosessloven §391 nr. 3

(41) Det foreligger flere nye bevis i saken.

(42) Vitnene D (tidligere —) og DD forklarte seg for politiet, men ble ikke ført under hovedforhandlingen i lagmannsretten, og er dermed nye bevis. Deres forklaringer må sees i sammenheng med forklaringen fra F. Det må legges til grunn at ekteparet D befant seg i nærheten av åstedet tett opp til drapstidspunktet. De hørte begge noe som minnet om et skrik fra en kvinne, men oppfattet ikke situasjonen som om noen var i fare, til tross for at de få minutter tidligere hadde snakket med F som åpenbart fryktet at noe hadde skjedd. Ekteparet hørte også flere stemmer, som om noen snakket sammen. DD mente det var en mann og en kvinne, og at kvinnen muligens ikke var trønder - noe B ikke var. Dersom hans oppfatning er riktig, utelukker det A som gjerningsmann, idet det må være utelukket at B midt på natten frivillig skulle ha blitt med ham ned til området mellom stien og elven. Det er heller ikke mulig å føre en normal samtale med ham på grunn av hans svakt utviklede språk. Også vitnet G, som bodde på den andre siden av elven, hørte skrik i det samme tidsrommet. Forut for skriket skal hun ha hørt tydelig tale og en mannsstemme. Hadde disse opplysningene vært kjent for lagmannsretten, ville de samlet sett - når bevisbildet var slik det var - ha gitt en rimelig mulighet for frifinnelse.

(43) Som nytt bevis påberopes videre vitnet H. Politiet avhørte ham 6. oktober 1977, dagen før pågripelsen, men avhøret ble plassert som et 0-dokument, og ble dermed ikke tatt inn i de ordinære saksdokumentene. H forklarte seg ikke for lagmannsretten. For politiet forklarte H at han tirsdag 4. oktober 1977 hadde sett en mann som kastet opp på stien vest for Stavnebroen. Mannen hadde trønderdialekt. I egenrapport fra politibetjent Schrøen av 10. oktober 1977 opplyses det at H hadde identifisert A som den mannen han hadde sett ved Stavnebroen. Da Sandberg avhørte H 21. august 2000, benektet han derimot å ha gjenkjent A. Det fremgår av Adresseavisen 24. mai 1978 at Schrøen, som vitne i lagmannsretten, forklarte at H hadde foretatt en sikker gjenkjennelse av A, og at det var dette som for alvor rettet søkelyset mot ham. På dette grunnlaget fremstod det for lagmannsretten som om politiet hadde hatt god grunn til å pågripe A. Dette viser seg nå ikke å være riktig, og A ble ved pågripelsen heller ikke siktet for drap, men kun for blotting.

(44) Videre påberopes som nytt bevis at A i politiavhør 7. oktober 1977 overfor politibetjent Aarthur først tilstod drapet på C, og deretter drapet på B. Denne opplysningen er ikke nedfelt i avhørsprotokollen eller i saksdokumentene for øvrig, og ble først nedtegnet skriftlig ved Aarthuns egenrapport av 3. november 1980. Det er ingen holddepunkter for at lagmannsretten var kjent med opplysningen under hovedforhandlingen. Dersom lagretten hadde vært kjent med at A i politiavhør 7. oktober 1977 først erkjente å ha drept C, ville dette hatt betydning for vurderingen av As troverdighet generelt og for riktigheten av hans forklaring i B-saken spesielt.

(45) Hålogaland lagmannsrett er enig i denne vurderingen, men uttaler at med de opplysningene som har kommet til senere - særlig As tilståelse i C-saken som lagmannsretten ikke finner grunn til å betvile - er opplysningen ikke egnet til å medføre frifinnelse. Dette kan ikke være riktig vurderings-tema. Avgjørende må være om opplysningen - dersom den hadde vært kjent for lagmannsretten under hovedforhandlingen i mai 1978 - hadde vært egnet til å medføre frifinnelse. Hålogaland lagmannsrett har derfor anvendt loven feil på dette punktet. Under enhver omstendighet kan man heller ikke stole på As tilståelse i C-saken, jf. ovenfor. På denne bakgrunn vil opplysningen om rekkefølgen av tilståelsene uansett være egnet til å lede til frifinnelse.

(46) Under den forutgående etterforskningen og hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett var det et tema at A ved flere anledninger hadde blottet seg i samme område som drapet ble begått - noe han også ble dømt for. Det er imidlertid ingen indikasjoner på at andres aktivitet med hensyn til blotting, beføling osv. i samme område ble berørt, slik at dette må anses som nye bevis eller omstendigheter. Det foreligger flere anmeldelser fra det samme området hvor A kan utelukkes som gjerningsmann, blant annet på grunn av fysikk, skjegg og språk. Opplysningene om andre gjerningsmenn med et mer interessant modus enn A, viser at «blotter-indisiet» i B-saken får mindre vekt enn slik det må ha fremstått under hovedforhandlingen. Disse opplysningene - sammen med de andre påberopte nye bevis - er egnet til å medføre frifinnelse.

(47) Vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr. 3 er oppfylt, idet de nye bevis - både enkeltvis og samlet - er egnet til å føre til frifinnelse.

(48) **B-saken - særlige forhold, jf. straffeprosessloven §392 annet ledd**

(49) Avgjørende for spørsmålet om gjenopptakelse etter denne bestemmelsen er om det forelig-

ger særlige forhold som gjør det «meget tvilsomt» om dommen er riktig, og «tungtveiende hensyn» tilsier at skyldspørsmålet prøves på ny, jf. bestemmelsen slik den lød fram til lovendring av 11. juni 1993 nr. 80. Ved avgjørelsen må det foretas en totalvurdering hvor også de nye bevis i begge sakene og forbindelsen mellom dem, må vektlegges.

(50) Det må antas at As egen forklaring, eventuelt sett i sammenheng med opplysninger om hans seksuelle opptreden ellers og hans tilknytning til åstedet, utgjorde det sentrale beviset i saken. Det var verken vitner eller tekniske bevis som knyttet ham direkte til drapshandlingen.

(51) As veksling mellom å tilstå og nekte må, som påpekt av Hålogaland lagmannsrett, ha vært et tema under hovedforhandlingen. Det er likevel stor risiko for at hans «tilståelser» er uriktige, og at vilkårene for gjenopptakelse er til stede.

(52) As første «tilståelse» kom under en pause i et avhør søndag 9. oktober 1977, uten at tolken var til stede og med en svært utradisjonell spørsmålsstilling. I en rekke andre saker har det fremkommet at politibetjenten som foretok dette avhøret, Sjur Aarthur, hadde en svært «pågående» stil i avhørssituasjonen. Når man dessuten vet at Aarthur unnlot å nedtegne helt essensielle opplysninger fra dette avhøret, sett i sammenheng med at As «tilståelse» av drapet på C i dette avhøret først ble nedtegnet tre år senere da man formodentlig hadde behov for opplysningene i forbindelse med C-saken, reiser dette alvorlig tvil om man kan stole på at avhørene ble gjennomført slik de i dag fremstår skriftlig. Avhørene var dessuten svært langvarige og hyppige, mens det i enkelte avhørsprotokoller er protokollert lite. A gav selv uttrykk for at han syntes avhørene var slitsomme.

(53) Det er på det rene at A både overfor politiet og lagmannsretten vekslet mellom å erkjenne og å nekte enhver befatning med drapet. I de første tilståelsene var det flere ting som overhodet ikke stemte med de tekniske funn. Avhørsprotokollen viser - som påpekt av Hålogaland lagmannsrett - at det har vært en utvikling i forklaringene, samtidig som de også inneholder enkeltheter som ikke er forenlige med åstedsfunnene. Eksempelvis har A plassert åstedet på tre forskjellige steder, og han har vekslet mellom å forklare at han angrep B henholdsvis forfra og bakfra. Dessuten har han forklart seg feilaktig om gjerdet i overgangen mellom skråningen og sletten og Bs veske. Når Hålogaland lagmannsrett - til tross for dette - konkluderer med at det ikke er påvist avvik mellom de forklaringene A gav etter 16. oktober 1977 og åstedsfunnene som gir grunnlag for alvorlig tvil vedrørende riktigheten av hans forklaringer, og at forklaringene frem-

står som selvstendige, detaljerte og troverdige, kan det ikke sees at lagmannsretten har belegg for en slik konklusjon. Det var vesentlige detaljer i forklaringene som ikke stemte med åstedsfunnene, noe som ikke harmonerer godt med at A - ifølge de sakkyndige - hadde svært god, nærmest fotografisk hukommelse.

(54) Også i denne relasjon har det betydning at A er en person med svært begrenset språk og hørsel, slik at «normal» kommunikasjon er vanskelig - noe som ble illustrert ved tolkefeilen i Hålogaland lagmannsrett. Videre har han stor respekt for autoriteter - noe som ifølge psykiater (innen døvepsykiatri) Føreland må ha gjort ham spesielt mottakelig i avhørssituasjonen. Endelig har den nye kunnskapen om falske tilståelser og ubevisst kommunikasjon - som det er redegjort for foran - betydning.

(55) Når disse forholdene vurderes samlet, må det konkluderes med at det foreligger slike særlige forhold som gjør det «meget tvilsomt» om domfellelsen er riktig, og at vilkårene for gjenopptakelse for øvrig er til stede.

(56) C-saken - nye omstendigheter og bevis, jf. straffeprosessloven §391 nr. 3

(57) I Cs vagina, på hennes regnjakke, på regnjakkens snor og på hennes BH ble det påvist blodtypesubstans A. C hadde selv blodtype 0, mens A har blodtype AB.

(58) Av flere teoretiske alternativer må lagretten ha lagt til grunn enten at blodtypefunnet hadde blitt bakteriepåvirket, slik at gjerningsmannens blodtype var ukjent, eller at C ikke ble voldtatt og at blodtypefunnet stammet fra et frivillig samleie tidligere på dagen. Da lagmannen i sin rettsbelæring la sistnevnte alternativ til grunn, er det overveiende sannsynlig at også lagretten bygget på dette alternativet. Dette innebærer i så fall at lagretten la til grunn at hun ikke ble voldtatt. Har den derimot lagt førstnevnte alternativ til grunn, må dette innebære at lagrettens medlemmer var uenig med lagmannen i at prosekutor Halldis Lie i sin rettsmedisinske erklæring skapte rimelig tvil med hensyn til at sæden stammet fra A. Uansett hvilket alternativ som legges til grunn, må lagretten altså ha bygget sin vurdering enten på at blodtypefunnet hadde blitt bakteriepåvirket eller at C ikke hadde blitt voldtatt.

(59) De bevis som ble presentert for lagretten i denne relasjon, var åstedrapporten fra Kripas, som konkluderte med at C overveiende sannsynlig hadde blitt voldtatt, rekonstruksjonen med A 23. oktober 1980, som imøtegikk Kripas' analyse hovedsakelig basert på As forklaring, obduksjonsrapporten som også konkluderte med at hun overveiende sannsynlig hadde blitt voldtatt, prosekutor

Halldis Lies rettsmedisinske erklæringer og det sakkyndige vitnet, overlege Halvorsen.

(60) På denne bakgrunn er den sakkyndige erklæringen av 13. mars 2001 fra overlege Anne Svarstad ved voldtektsmottaket på Ullevål sykehus og uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon av 3. juli 2001, nye bevis. Overlege Svarstads rapport, som taler for seg selv, konkluderer med at det er «stor sannsynlighet» for at C ble voldtatt. Dersom lagretten la til grunn at voldtekt ikke hadde funnet sted, hadde det i hvert fall vært en god mulighet for at den hadde endret oppfatning dersom den hadde fått seg forelagt overlege Svarstads erklæring, som konkluderte med en sterkere grad av sannsynlighet. Overlege Svarstads erklæring og uttalelsen fra Den rettsmedisinske kommisjon synes dermed - dersom den hadde blitt fremlagt under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett - egnet til å kunne ha medført frifinnelse.

(61) Også vitneforklaringene fra Cs nærmeste vedrørende hennes forhold til menn er nye bevis. Bakgrunnen for disse «nye» bevisene er lagmannens spekulasjon i sin rettsbelæring om at blodtypefunnet kunne stamme fra et frivillig samleie med en gammelkjæreste tidligere på dagen. Ut i fra forklaringene fra Cs nærmeste må det åpenbart konkluderes med at hun var meget tilbakeholden overfor gutter, og hadde begrenset seksuell erfaring. Lagmannen hadde derfor ingen dekning for sin uttalelse, som kom på et helt avgjørende punkt i bevisvurderingen, idet han hadde forkastet muligheten for at blodtypefunnet stammet fra A. Den eneste løsningen som da gjenstod, var at hun ikke hadde blitt voldtatt, og lagmannens spekulasjon var den eneste mulige forklaringen som ble gitt. Denne spekulasjonen, som også aktor var inne på, var ikke bygget på bevisførsel, idet ingen av de som kunne forklare noe om dette, forklarte seg. Hadde disse vitnene vært ført, ville det ha vært vanskelig for lagmannen å komme med sin spekulasjon. Følger man rettsbelæringen, innebærer dette at lagmannen ikke kunne forklare på annen måte hvordan A kunne være gjerningsmannen. Og ser man bort fra hans spekulasjon, måtte han enten ha avstått fra en bevisgjennomgang eller ha anbefalt lagretten å svare nei på skyldspørsmålet. På denne bakgrunn er det åpenbart at forklaringene fra Cs nærmeste sett i sammenheng med overlege Svarstads erklæring, ville ha medført en rimelig mulighet for frifinnelse dersom de hadde blitt ført for den dømmende rett.

(62) Lagmannen la som nevnt til grunn at prosekutor Lies sakkyndige vurdering skapte så stor tvil med hensyn til om blodtypefunnet kunne stamme fra A, at lagretten måtte bygge på at dette

ikke var tilfellet. Aktor prosederte imidlertid prinsipalt på at A også hadde voldtatt C, idet prosekutor Lie heller ikke kunne utelukke at det hadde funnet sted en bakteriell forurensning av det biologiske materialet som ble funnet i vagina. På dette punktet ble det ført to bevis, den sakkyndige erklæringen fra prosekutor Lie og den sakkyndige forklaringen til overlege Halvorsen. Prosekutor Lie konkluderte med at det var overveiende sannsynlig at blodtype-substansen ikke stammet fra A, mens overlege Halvorsen mente at dette var mer tvilsomt. I sin prosedyre hevdet aktor at blodtypefunnet verken beviste eller motbeviste at A var drapsmannen. Dersom lagretten ikke fulgte lagmannen på dette punktet, må den ha funnet prosekutor Lies konklusjon mer tvilsom og muligens lagt større vekt på overlege Halvorsens forklaring. Uansett må det i denne situasjonen legges til grunn at selv en liten støtte til prosekutor Lies konklusjon med hensyn til blodtypefunnet, kunne hatt avgjørende effekt.

(63) Den sakkyndige erklæringen fra instituttbestyrer dr.med. Niels Morling, som konkluderer med at bakteriell forurensning er «sjældent forekommende», er nytt bevis. Det samme gjelder for de sakkyndige erklæringene fra avdelingsoverlege dr.med. Hans Erik Heier og professor dr.med. Kjetil K. Melby, som er fremskaffet etter at Hålogaland lagmannsrett behandlet gjenopptakelsessaken. De to sistnevnte erklæringene innskrenker ytterligere den allerede særdeles begrensede mulighet for bakteriell forurensning. Dersom de nye sakkyndige erklæringene hadde vært fremlagt for lagretten i 1981, ville de i enda større grad ha hevet terskelen for å svare ja på skyldspørsmålet. Det må derfor legges til grunn at erklæringene med rimelighet er egnet til å kunne føre til frifinnelse.

(64) Under etterforskningen i 1976-1977 la politiet til grunn at drapet hadde skjedd noe etter kl 02.00 natt til søndag 5. september 1976. Men denne oppfatningen ble endret da A, som har alibi for denne natten, i avhør høsten 1980 «tilstod» drapet. Dette var et viktig tema også under hovedforhandlingen i 1981, med omfattende bevisførsel.

(65) Det nye drapstidspunktet er galt. Det er kun As tilståelse som taler for det, mens alt annet tilsier at C ble drept på det tidspunktet politiet opprinnelig trodde. Sett i lys av at det ikke foreligger noen observasjoner av henne etter at hun skilte lag med en student som hun gikk sammen med fram til Stavnebroen natt til søndag 5. september, må det anses som sannsynlig at det skulle lite til før lagretten ville ha lagt til grunn at drapet skjedde på det tidspunktet hvor A hadde alibi.

(66) Forklaringen til hennes søster, I, som ikke forklarte seg under hovedforhandlingen, er nytt

bevis. Hun har forklart seg om Cs vaner med hensyn til føring av dagbok, og sannsynligheten for at hun ville ha benyttet samme klær både natt til søndag 4. september og den påfølgende dagen. Utskriften av dagboken, som ikke synes dokumentert under hovedforhandlingen, må også anses som nytt bevis. Disse opplysningene ville ha vært egnet til å endre bevisbildet i As favør dersom de hadde vært kjent for lagretten.

(67) På bakgrunn av de sakkyndiges forklaringer for Frostating lagmannsrett, er det grunn til å tro at lagretten bygget på at det ikke var noen kommunikasjonsproblemer mellom A og de personene han forklarte seg for. Dette la også Hålogaland lagmannsrett til grunn i gjenopptakelsessaken. I lys av dette må tolkefeilen i Hålogaland lagmannsrett anses som et nytt bevis, som med rimelighet kunne ha ført til frifinnelse.

(68) Vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr. 3 er oppfylt, idet de nye bevis - både enkeltvis og samlet - er egnet til å føre til frifinnelse.

(69) C-saken - særlige forhold, jf. straffeprosessloven §392 annet ledd

(70) I alle tilfelle foreligger det særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig. Den er utelukkende basert på As forklaringer til politiet, eller rettere sagt at han i avhørene og under hovedforhandlingen gav opplysninger som - etter politiets oppfatning - bare gjerningsmannen kunne ha kjent til. Ovenfor er det gjort rede for flere av de tekniske bevis og vitneforklaringer som klart taler mot at A er gjerningsmannen. Disse bevisene - og ikke minst de bevisene som er nye i gjenopptakelsessaken - kommer også inn i vurderingen av om det foreligger særlige forhold.

(71) Særlig i politiavhørene ble A utsatt for press. Han var i en svært sårbar situasjon da han forklarte seg, og presset var sterkere enn det som kom fram under hovedforhandlingen i lagmannsretten. Slikt press er svært betenkelig overfor en person som A. Flere av avhørsreferatene er for øvrig svært kortfattede i forhold til varigheten av avhørene - noe som indikerer at det skjedde mye under avhørene som ikke gjenspeiles i protokollene. Det foreligger dessuten en rekke mulige feilkilder når A forklarer seg - noe man så et eksempel på under den muntlige forhandlingen i Hålogaland lagmannsrett. Både selve tolkingen, spørsmålsstillingen og hva A oppfattet av den, og det forhold at han var i psykisk ubalanse, innebar risiko for misforståelser. A har respekt for autoriteter, og han har også en tendens til ikke å spørre om igjen. Politiet er blind for at det - sannsynligvis utilsiktet - i avhørssituasjonen ble overført kunnskap til A.

Denne kunnskapen er senere fra politiets side fremstilt som originalutsagn. As forklaring inneholdt for øvrig opplysninger, blant annet om voldsanvendelse og funnsted, som ikke stemte overens med de medisinske konklusjonene og åstedetsrapporten. I tillegg var flere av de opplysningene han gav tvilsomme sammenholdt med åstedetsfunnene, for eksempel at C hadde rødlig anorakk, at det var lagt gress over henne og fargen på skoene. Hålogaland lagmannsrett har påpekt beruselse som en mulig feilkilde. De sakkyndige har på sin side fremhevet at A har en usedvanlig god hukommelse med tanke på hendelsesforløpet, og han har selv opplyst at dette også gjelder etter rus. På denne bakgrunn skulle man kunne regne med at han husket de aller fleste detaljer fra drapet, i alle fall de sentrale.

(72) Lokaliseringen av åstedet kan ikke - slik Hålogaland lagmannsrett legger til grunn - anses som et mindre vesentlig punkt. A har ved flere anledninger, både i avhør og under rekonstruksjoner, forklart seg feilaktig vedrørende lokaliseringen, og det er ikke tale om finjustering av avstanden fra bygningen, men fullstendig bom. Da A i senere avhør flyttet åstedet, må dette - mest sannsynlig - sees som et eksempel på ubevisst kunnskapsoverføring fra politiets side, eventuelt kombinert med kommunikasjonsproblemer. Også på en rekke andre punkter har han forklart seg feilaktig, for eksempel med hensyn til flaskeknusing, risping av seg selv og C, hvorvidt han tok av henne en eller begge joggesko, om det var knyttet noe rundt hennes hals og drapsmåten.

(73) Kripas' åstedsanalyse gir - i motsetning til As forklaringer og politiets siste vurdering - et troverdig hendelsesforløp der alle funn på åstedet passer inn. Analysen er godt underbygget, og tar de riktige forbehold.

(74) Politiet og Hålogaland lagmannsrett har særlig vist til at A i sine tilståelser kom med syv opplysninger som ikke tidligere var offentlig kjent, for eksempel at det var knyttet et erme rundt Cs hals, at det var en knute på ermet, at knebelen i hennes munn var et erme, at liket lå på ryggen og at det ene benet var bøyd og stod noe opp. Det kan settes spørsmålsteget ved alle disse såkalte originalutsagnene, og det er særdeles risikabelt og dermed feil å legge så stor vekt på dem som politiet og lagmannsretten her har gjort.

(75) Ingen har observert C i live etter at hun forlot sin kaval og gikk hjemover ca. kl 02.00 natt til søndag 5. september 1976, og ingen har sett eller hørt henne i det huset hvor hun leide hybel. Videre ble det gjort en rekke observasjoner i tiden rundt politiets opprinnelige drapstidspunkt - blant

annet flere interessante bilobservasjoner, og vitner hørte skrik i det aktuelle området. Politiet tilla begge deler stor vekt inntil man fikk As «tilståelse».

(76) Oppsummeringsvis må det konkluderes med at alt tyder på at C ble drept en gang mellom kl 02.15 og 03.00 natt til søndag 5. september 1976. As alibi var den eneste grunnen til at dette tidspunktet senere ble fraveket.

(77) Endelig viser lagmannens bruk av blodtypefunnet og resonnementet rundt «frivillig samleie med gamlekjæreste tidligere på dagen», en forutinntatt holdning som i realiteten er et brudd på fundamentale straffeprosessuelle prinsipper om lagmannens kompetanse, rettens plikt til å sørge for sakens opplysning, uskyldspresumsjon, bevisbyrde og rimelig tvil, jf. EMK artikkel 6 nr. 2. Det ble begått saksbehandlingsfeil på et helt avgjørende punkt i bevisbedømmelsen. Tatt i betraktning at formålet med lagmannens gjennomgang av sakens beviser i rettsbelæringen er å veilede lagretten, er det en klar mulighet for at lagretten fulgte den villedende vurderingen på dette punktet, og - på feil grunnlag og i strid med fundamentale rettssikkerhetsprinsipper - svarte ja på skyldspørsmålet.

(78) Det anføres at overlege Sørensens sakkyndige erklæring er et nytt sterkt argument til fordel for gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd. Men den tilfredsstillende også vilkårene for gjenopptakelse på grunnlag av nye omstendigheter og bevis.

(79) På denne bakgrunn foreligger det samlet sett særlige forhold som gjør det tvilsomt om domfellelsen er korrekt, og saken må gjenopptas.

(80) A har nedlagt slik påstand:

«1. Frostating lagmannsretts sak 11/78 mot A gjenopptas.

2. Frostating lagmannsretts sak 43/1981 mot A gjenopptas.»

(81) **Påtalemyndigheten** har fastholdt sine anførsler for Hålogaland lagmannsrett. Anførselene er utførlig gjengitt i lagmannsrettens kjennelse, som det vises til. De anførselene som i første rekke har vært fremhevet for kjæremålsutvalget, kan sammenfattes slik:

(82) **Generelt**

(83) As forklaringer var sentrale bevis i begge sakene. Det er overveiende sannsynlig at lagretten tilla forklaringene, både for politiet og retten, stor vekt - i den utstrekning de ble dokumentert. Hans forholdsvis detaljerte forklaringer og såkalte «originalutsagn» må i C-saken vurderes i lys av at det gikk ca. fire år mellom drapet og forklaringene.

Dette underbygger at han forklarte seg om noe selvopplevd.

(84) As hørsels- og taleproblemer var tema i begge sakene, og hans manglende begrepsforståelse ble grundig behandlet. Det har ikke kommet fram noe som tilsier at forklaringene under hovedforhandlingene bygget på misforståelser. Hans intellektuelle utrustning er i gjentatte rettspsykiatriske erklæringer vurdert som normal, og det kan - som fremhevet av Hålogaland lagmannsrett - ikke være tvilsomt at han var fullt på det rene med mulige konsekvenser av sine forklaringer.

(85) Tolkefeilen er et nytt bevis, men setter ikke forklaringene avgitt i Frostating lagmannsrett i 1978 og 1981 i en annen bevismessig situasjon. Det kan ikke legges noen vekt på den i vurderingen av gjenopptakelsessaken. Både under etterforskningen og i Frostating lagmannsrett ble forklaringene tolket av flere døvetolker, og han ble vurdert av flere rettspsykiatere, blant annet en døvepsykiater. I tillegg forklarte personer med stor døvferfaring seg om døvproblematikk.

(86) Tidligere politibetjent Aarthur foretok de innledende avhørene i B-saken, og mottok ifølge egenrapport av 3. november 1980 opplysninger fra A som han tolket som en erkjennelse av at A også hadde noe med C-saken å gjøre. A har anført at Aarthur hadde en aggressiv avhørsteknikk, men den dokumentasjonen som er fremlagt, underbygger ikke en slik kategorisk påstand. Aarthur hadde dessuten en begrenset rolle i etterforskningen av B-saken. Han foretok de tre første avhørene 7., 8. og 9. oktober 1977, men det var tidligere politibetjent Hjertaas som foretok de resterende avhørene. Det var overfor Hjertaas at A kom med sine detaljerte tilståelser i begge sakene, alltid med døvetolk til stede. For øvrig var spørsmålet om A ble presset til å tilstå tema under begge hovedforhandlingene. Videre kom han, som nevnt ovenfor, i begge sakene med flere såkalte originalutsagn.

(87) B-saken

(88) Forklaringene fra D og DD er nye, men uten betydning for gjenopptakelsesspørsmålet. Vitneprovet fra H må også anses som et nytt bevis. Det er overveiende sannsynlig at det ikke var A H så ved Stavnebroen. Selv om observasjonen førte til at A ble pågrepet mistenkt for blotting, er dette ikke - verken alene eller sammen med de øvrige påberopte bevis - egnet til å lede til frifinnelse.

(89) Hvorvidt As forklaringer var i samsvar med funn på åstedet, ble åpenbart grundig behandlet i Frostating lagmannsrett. Også Hålogaland lagmannsrett har drøftet dette inngående, og man er enig med lagmannsretten i at det ikke er påvist avvik mellom hans forklaringer og åstedsfunnene

som gir grunnlag for alvorlig tvil med hensyn til riktigheten av forklaringene.

(90) C-saken

(91) Som obduksjonsrapporten og Hålogaland lagmannsrett påpeker, ble C voldtatt av drapsmannen før hun ble drept. Under gjenopptakelsessaken har det ikke kommet fram opplysninger som endrer dette, selv om lagmann Solberg den gang tilkjennegav en annen oppfatning i sin rettsberøring. Det analyserte blodtypefunnet ble grundig behandlet av lagmannsretten i 1981 og under gjenopptakelsessaken. Sammenholdes uttalelsene fra dr.med. Niels Morling med erklæringene fra prosector Halldis Lie, kan A ikke utelukkes som gjerningsmann. De nye sakkyndige erklæringene fra avdelingsoverlege dr.med. Hans Erik Heier og professor dr.med. Kjetil K. Melby, som er fremskaffet etter at Hålogaland lagmannsrett behandlet gjenopptakelsessaken, setter ikke blodtypefunnet i noen annen stilling. De sistnevnte erklæringene kan heller ikke anses som nye bevis i saken.

(92) As tilståelse - herunder med tanke på drapstidspunktet - underbygges av andre omstendigheter i saken. Det vesentlige er at drapstidspunktet ble inngående vurdert, og de nye bevisene er ikke relevante.

(93) Om den nye sakkyndige erklæringen fra overlege Sørensen anføres det at de forhold Sørensen behandler, også var et sentralt tema under hovedforhandlingen. Erklæringen utgjør dermed ikke nye omstendigheter eller bevis. Under enhver omstendighet synes den ikke egnet til å føre til frifinnelse.

(94) Påtalemyndigheten har nedlagt slik påstand:

«Kjæremål over Hålogaland lagmannsretts kjennelse av 12. februar 2002 forkastes.»

(95) Høyesteretts kjæremålsutvalg bemerker at utvalget har full kompetanse.

(96) Straffeprosessloven §391 nr. 3 og §392 annet ledd

(97) Etter straffeprosessloven §391 nr. 3 kan det til gunst for siktede kreves gjenopptakelse «når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse ...». I rettspraksis er dette vilkåret forstått slik at det kreves en rimelig mulighet for at det nye som påberopes, ville ha medført en annen avgjørelse om det hadde foreligget for den dømmende rett, jf. eksempelvis Rt-2001-1521. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt for at dette hadde blitt resultatet. Om vurderingstemaet heter det videre i Rt-2001-1521 på side 1537-1538:

«Ved avgjørelsen må betydningen av nye omstendigheter og bevis vurderes i sammenheng med betydningen av det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken. Det er først når frifinnelse mv. etter en slik samlet bevisbedømmelse fremstår som en rimelig mulighet, at de nye forhold gir grunnlag for gjenopptakelse etter bestemmelsen.»

(98) Omstendigheter eller bevis er nye dersom de ikke ble ført for den dømmende rett, og dermed ikke kunne påvirke sakens utfall, jf. Rt-2000-2142 med videre henvisninger. Omstendigheten eller beviset kan dermed, med en reservasjon som ikke er aktuell i vår sak, gi grunnlag for gjenopptakelse selv om de var kjent for den ene eller begge partene. Men når omstendigheten eller beviset likevel ikke ble ført for den dømmende rett, viser det normalt at partene vurderte omstendigheten eller beviset som mindre viktig eller uten betydning i forhold til det øvrige bevismaterialet.

(99) Nye forklaringer fra den domfelte eller vitner som forklarte seg for den dømmende rett, har ikke vært ansett som nye omstendigheter eller bevis som gir grunnlag for gjenopptakelse etter §391 nr. 3, jf. eksempelvis Rt-2001-1521. Normalt er heller ikke nye vurderinger av bevis som ble ført for den dømmende rett nye omstendigheter eller bevis. Nye sakkyndige erklæringer kan derimot etter omstendighetene anses som nye bevis, selv om de ikke er basert på nytt materiale, jf. eksempelvis Rt-2001-1521. Dette kommer utvalget nærmere tilbake til under C-saken.

(100) Straffeprosessloven §392 annet ledd kan anvendes selv om det ikke foreligger nye omstendigheter eller bevis. Ett av vilkårene for gjenopptakelse er imidlertid forskjellig i de to sakene: Da dommen i B-saken ble rettskraftig før 1980, må det foreligge særlige forhold som gjør det «meget tvilsomt» om dommen er riktig. Hva det innebærer, kommer utvalget tilbake til. I C-saken gir derimot någjeldende §392 annet ledd en noe videre adgang til gjenopptakelse ved at det ikke kreves at de særlige forhold gjør det «meget» tvilsomt om dommen er riktig. I begge tilfeller må «tungtveiende hensyn» tilsi at skyldspørsmålet prøves på ny.

(101) Om hva som kreves etter den någjeldende §392 annet ledd, vises det til Høyesteretts kjennelse i Rt-1999-554 på side 556 til 559. Her understrekes det at bestemmelsen er «en sikkerhetsventil». Videre fremheves det at denne sikkerhetsventilen «bør brukes med stor varsomhet» - noe som fremgår av lovens vilkår om at «tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny». I den helhetsvurderingen som må foretas etter §392 annet ledd, bør det i tvils-

tilfeller kunne ses hen til at domfelte bare har fått bevissspørsmålet under skyldspørsmålet prøvd i en instans, jf. Rt-1992-698 på side 711 og Rt-1997-1186 på side 1191.

(102) Ved avgjørelsen av krav om gjenopptakelse etter §391 nr. 3 og §392 annet ledd har det vesentlig betydning at den dømmende rett traff sin avgjørelse på grunnlag av umiddelbar bevisførsel, jf. Rt-2000-2142 og Rt-2001-1521. En begjæring om gjenopptakelse for Høyesteretts kjæremålsutvalg avgjøres på grunnlag av middelbar bevisførsel. Bevisumiddelbarhet er et bærende prinsipp i straffeprosessen. Ved de forklaringene som gis, og de tilføyelser, endringer eller avklaringer som skjer ved eksaminasjon i retten, og det inntrykk som formidles gjennom opptreden i rettssalen og under åstedsbefaringer, har den dømmende rett gjennomgående et langt bedre grunnlag for å vurdere troverdigheten og holdbarheten av forklaringene enn det som kan oppnås ved lesing av de dokumentene hvor forklaringene er nedtegnet. Dette gjelder også for sakkyndige erklæringer, idet de sakkyndige under hovedforhandlingen har vært gitt anledning til å utdype sine erklæringer og besvare de spørsmål som stilles av partene.

(103) Kjæremålsutvalget understreker at ved avgjørelsen av spørsmålet om gjenopptakelse kan det ikke legges vekt på at saken er avgjort av en lagrette, jf. Rt-1999-554. Det må også vises tilbakeholdenhet med å forutsette hvordan lagretten har vektlagt enkelte bevis i forhold til andre, jf. Rt-2001-1521.

(104) Utvalget tiltrer følgende utsagn i Rt-2001-1521 på side 1538 til 1539:

«De hensyn som i sin alminnelighet tilsier at gjenopptakelsesretten viser varsomhet i overprøvingen av en avgjørelse truffet etter umiddelbar bevisførsel, forsterkes med tiden. Nye forklaringer vil gjennomgående preges av at erindringer svekkes og forskyves over tid, eller forklaringer lar seg ikke gjenta. Tekniske bevis vil kunne reduseres i verdi eller gå tapt.

Av betydning er det også om den avgjørelse som søkes gjenopptatt, er begrunnet eller ikke. I saker med lagrette, der avgjørelsen av skyldspørsmålet ikke er begrunnet, lar det seg normalt vanskelig gjøre å si noe sikkert om hvorledes de enkelte bevis i sin tid ble vurdert av lagretten. Lagretten må forutsettes å ha bygget på en samlet vurdering av det bevismateriale som ble presentert. Og det vil i sin alminnelighet kunne antas at enkelte bevis har spilt en mer fremtredende rolle enn andre. Men utover dette må den domstol som tar stilling til gjenopptakesspørsmålet, vise tilbakeholdenhet

med å forutsette hvorledes lagretten har vektlagt enkelte bevis i forhold til andre.»

(105) Drapet på B - gjenopptakelse etter straffeprosessloven §391 nr. 3

(106) *Vitnene D (tidligere —) og DD*

(107) Som nye bevis har A for det første påberopt seg vitnene D (tidligere —) og DD. Ekteparet D er to av fem vitner som overfor politiet forklarte at de hørte skrik vest for Stavnebroen i det tidsrommet B i henhold til tiltalebeslutningen ble drept. Begge forklarte seg for politiet under etterforskningen, men ikke under hovedforhandlingen. Det fremgår av lagmannsrettens rettsbok for 24. mai 1978 at aktor frafalt dem som vitner, og at forsvareren samtykket i dette. De er dermed nye bevis i forhold til straffeprosessloven §391 nr. 3.

(108) Ifølge tiltalebeslutningen skjedde drapet «ca kl 0230» natt til søndag 2. oktober 1977. I dommen har lagmannsretten ikke angitt noe antatt drapstidspunkt. For vurderingen av hvilken betydning ekteparet Ds forklaringer kan antas å ha hatt, er det av betydning å gå nærmere inn på hvor nøyaktig drapstidspunktet kan fastslås. Dette beror dels på hvilke holdepunkter man har for når A eventuelt forlot Vernelagets hybelhus i Valøyslyngen 2, og når B forlot Studentersamfundet.

(109) Ingen vitner har forklart at de så A forlate hybelhuset. Det er imidlertid på det rene at han lørdag kveld oppholdt seg i dagligstuen sammen med en del av de øvrige beboerne, og at ansatte ved hybelhuset var til stede i alle fall deler av tiden. Under henvisning til en politiforklaring fra miljøterapeut K av 7. oktober 1977 - samme dag som A ble pågrepet - bygger gjenopptakelsesbegjæringen på at han oppholdt seg i dagligstuen til kl 02.00. I en forklaring dagen etter opplyste hun at hun var «usikker» på om A var der etter kl 02.00, men hun var «sikker» på at han var der fram til dette tidspunktet. K var på vakt den kvelden. Hun fastholdt sin forklaring 6. desember 1977. Beboerne har derimot gitt forskjellige forklaringer på når sammenkomsten ble avsluttet, men forklaringene har til felles at det oppgis tidligere tidspunkter.

(110) Ks forklaringer kan som nevnt indikere at A først eventuelt forlot Valøyslyngen etter kl 02.00. Under etterforskningen gikk politiet sammen med A opp ruten fram til det stedet hvor han ifølge sine forklaringer ventet på B. Dette tok 14 minutter. En alternativ rute A beskrev ved samme anledning, tok 12 minutter. Bygger man på Ks forklaring, innebærer dette at han først kunne være på åstedet kl 02.15 til 02.20. A forklarte flere ganger at han på åstedet ventet i ca. 20 minutter på at det skulle komme en jente. Dette skulle i tilfelle tilsi at over-

fallet skjedde ca. kl 02.40, men det bemerkes at slike tidsanslag alltid vil være omtrentlige.

(111) Når det gjelder Bs bevegelser, fremstår det som uklart når hun forlot Studentersamfundet. Hennes venninne J forklarte at hun mener at hun selv forlot Studentersamfundet kl 01.55, og at B fortsatt var der på dette tidspunktet. Et annet vitne har forklart at han danset tre til fire danser med henne, og han «mener» at dette skjedde i tidsrommet 01.45 til 02.00. Vedkommende hadde imidlertid drukket «noe øl i løpet av kvelden» - noe som tilsier en viss forsiktighet med hensyn til tidsangivelsen. Dette bestyrkes av at Js forklaring trekker i retning av at B satt sammen med henne etter disse dansene. Det er dermed et åpent spørsmål om B forlot Studentersamfundet før eller etter kl 02.00. Under etterforskningen undersøkte politiet hvor lang tid det ville ta å gå til åstedet med vanlig gangfart. Tiden ble målt til ca. 17 minutter. Dersom man baserer seg på at Js tidsangivelse for når hun forlot Studentersamfundet er riktig, kan med andre ord B ha vært på åstedet fra ca. kl 02.15. Og dersom hun forlot Studentersamfundet kl 02.15, ville hun med vanlig gangfart være der kl 02.30 som tiltalebeslutningen bygger på.

(112) Med disse usikkerhetsmomentene kan ikke drapstidspunktet fastslås eksakt. Men gjennomgåelsen viser at selv om A oppholdt seg i dagligstuen fram til kl 02.00, var det fullt mulig for ham å gå til åstedet, og vente en tid før B passerte.

(113) Det er denne rammen ekteparet Ds observasjoner må settes inn i. I tillegg var det som nevnt tre andre vitner som forklarte for politiet at de hadde hørt skrik fra området i det aktuelle tidsrommet. Dette gjelder for det første to vitner som forklarte at de hadde hørt skrik fra sine bopeler på østsiden av Nidelva. Begge forklarte seg for lagmannsretten.

(114) Vitnet F, nå F, forklarte seg også for lagmannsretten. Hennes første politiforklaring ble gitt torsdag 6. oktober - samme dag som B ble funnet. F hadde også vært i Studentersamfundet, og hadde syklet over Stavnebroen i retning Byåsen. Hun forklarte at da hun befant seg noen få meter fra gangstien som fører ned til grassletten - med andre ord omtrent på det stedet A har forklart at han angrep B, hørte hun plutselig «et høyt skrik, nærmest et angstskrik, som kom fra et sted mellom elva og stedet hvor vitnet befant seg, på vitnets venstre side i kjøreretningen. Vitnet tenkte med en gang at skriket kom fra en dame.» Like etter møtte hun et par som kom gående i motsatt retning. Hun stanset og forklarte dem hva hun hadde hørt.

(115) De to personene var D, nå D, og DD, som skulle passere Stavnebroen motsatt vei, det vil si i

østlig retning. D og DD forklarte seg første gang for politiet onsdag 5. oktober - dagen før B ble funnet. DD forklarte at han hadde sett på klokken da de møtte F, og at den da var 02.40. Han mente de hadde truffet F ca. 150 meter før broen. Videre forklarte han at han hørte et rop da de deretter befant seg ca. 20 meter før broen. Han beskrev ropet som «et kvinneskrik» og tilføyde:

«Det hørtes ut som et kvin - omtrent som når noen blir kilet - og var ganske kraftig. Deretter hørte de prat. Det hørtes ut som om det var en mann og kvinne som pratet sammen. Det var ikke mulig å skille ut ordene skikkelig. Imidlertid hørtes det ut som om kvinnen sa noe slikt som at 'de ser oss' eller lignende. Ut fra dette mener vitnet at det er mulig at kvinnen ikke var trønder, idet trønderne sier 'dem' og ikke 'de'. Etter et nytt skrik, var det påny mumlende stemmer.

På 'mumlingen' å dømme, var ikke situasjonen så alvorlig, og vitnet og hans forlovede gikk videre. De hadde da stanset mellom ½ og 1 minutt. For vitnet syntes det som om skrikene og 'mumlingen' kom fra skotthyllbanen som ligger der.»

(116) Skotthyllbanen ligger på en grasslette på nordsiden av gangstien og en jernbanelinje som fører over Stavnebroen. B ble funnet på sørsiden - altså på motsatt side av stien.

(117) D oppgav samme dag omtrent nøyaktig samme sted for hvor de hørte kvinnestemmen, men hun mente å høre den fra sørsiden av stien. Hun hadde også hørt skriket, som hun mente var en damestemme. Men det var ikke «av en slik karakter at det virket skremt». Hun hadde også hørt flere stemmer før de gikk ut på broen. D kunne ikke si at det var en mannsstemme, men forloveden (DD) mente det.

(118) D forklarte seg på ny torsdag 6. oktober - noen timer etter at B var funnet. Nå forklarte hun at de ikke hadde hørt noe skrik før de traff F. I denne sammenheng nevnes at hun og DD overfor F hadde antydning at F kunne ha hørt skriket av en and. For øvrig gjentok hun stort sett sin forklaring fra dagen før.

(119) Ekteparet D forklarte seg i juni 2000 på ny for politiet i forbindelse med gjenopptakelsessaken. Forklaringene var omtrent som i 1977. I tilknytning til at de i forbindelse med en rekonstruksjon foretatt av Sandberg skal ha plassert det stedet hvor de hørte stemmer lenger vest enn i 1977, viste de til at terrenget hadde blitt kraftig forandret i mellomtiden. D tilføyde dessuten at «hun ubevisst kunne ha blitt ledet til stedet av forannevnte Sandberg. Dette ut fra at hun, i ettertid, har oppfattet

Tore Sandberg som ledende i sin fremstilling av saken, sine spørsmål og væremåte overfor vitnet.»

(120) Kjæremålsutvalget er enig med lagmannsretten i at det er uklart hva ekteparet D hørte. Utvalget er videre enig i at deres forklaringer «ville verken isolert sett, eller i sammenheng med Fs forklaringer og de beviser som for øvrig forelå for Frostating lagmannsrett, gitt grunnlag for å frifinne A eller rimelig mulighet for slik frifinnelse». Etter utvalgets vurdering er det lite sannsynlig at det var B de hørte. Forklaringene fra de som møtte eller var sammen med henne på Studentersamfundet, særlig venninnen J, gir ikke holdpunkter for at hun var sammen med noen gutt som hun hadde foranledning til å forlate Studentersamfundet sammen med. Og som fremstillingen foran viser, kan hun tidligst ha forlatt stedet kl 02.00. At hun da i det korte tidsrommet fram til kl 02.40 til 02.45 skulle møte en gutt som hun gikk sammen med ned i skråningen vest for Stavnebroen for å innlede intime forbindelser med, har en sterk formodning mot seg.

(121) I denne sammenheng vises det også til at forsvareren som nevnt samtykket i at de to vitnene ble frafalt. Selv om retten har et selvstendig ansvar for sakens opplysning, er forsvarerens standpunkt et viktig moment ved vurderingen av hvilken betydning et bevis har, og dermed for omfanget av bevisførselen. Forsvareren som hadde fulgt saken fra et tidlig stadium av etterforskningen, og bl.a. deltatt under begge rekonstruksjonene, hadde et godt grunnlag for å vurdere betydningen av de tilbudte bevis. Hans standpunkt viser etter utvalgets oppfatning at Ds observasjoner hadde liten interesse i det totale bevisbildet, og i beskjeden utstrekning kunne utdype forklaringene fra de tre andre vitnene som hadde hørt skrik, og som forklarte seg for lagmannsretten.

(122) Dette nye beviset gir isolert sett klart ikke grunnlag for gjenopptakelse etter §391 nr. 3.

(123) *Vitnet H*

(124) Som nytt bevis påberopes videre vitnet H. Høsten 1977 var han i underkant av 14 år. Den 6. oktober 1977 forklarte han seg for politibetjent Schrøen om en mann som tirsdag 4. oktober 1977 om ettermiddagen hadde støttet seg til rekkverket langs stien på vestsiden av Stavnebroen. Vedkommende hadde stått omtrent ved enden av rekkverket, hadde virket beruset og kastet opp. H hadde sett samme person i området også uken før, og han mente at vedkommende hadde «trønderdialekt». Fredag 7. oktober tok Schrøen H med seg til hybelhuset hvor A bodde. I Schrøens egenrapport heter det at H «mente at det var F. A da han fikk se vedkommende». To timer senere ble A pågrepet.

(125) Det anføres at politibetjent Schrøen forklarte seg uriktig i lagmannsretten om forklaringen til dette vitnet som ikke møtte under hovedforhandlingen. I henhold til Adresseavisen 24. mai 1978 skal H «med stor sikkerhet» ha utpekt A, og det heter videre at det var «dette vitneutsagnet som for alvor rettet politiets søkelys mot tiltalte». I samtale med Sandberg 21. august 2000 uttaler H bl.a.:

«På spørsmål om vitnet under konfrontasjonen foretok noen sikker utpeking av A som identisk med den mannen vitnet hadde observert på stien et par dager i forveien sier vitnet kategorisk nei. I dette ligger det ikke at vitnet på stedet utelukket at det var A han kunne ha sett. Vitnet uttrykte ikke noen form for sikkerhet under konfrontasjonen.»

(126) Politiet forsøkte våren 2001 å avhøre H, men han var ikke villig til å forklare seg.

(127) Det anføres ikke at Schrøen forklarte seg falsk. Også dette beviset må dermed vurderes i forhold til straffeprosessloven §391 nr. 3. Etter kjæremålsutvalgets vurdering må Hs forklaring ha vært svært perifer i det totale bevisbildet. Rett nok synes hans observasjon å ha inngått i det materialet som lå til grunn for pågripelsen. Men forklaringen gjelder en etterfølgende observasjon på et sted hvor A selv har forklart, og ikke gått tilbake på, at han ved flere anledninger hadde oppholdt og blottet seg. Forklaringen var dermed perifer i forhold til det sentrale bevismaterialet i saken som var As egne tilståelser sammenholdt med de funn som ble gjort på åstedet. Etter kjæremålsutvalgets vurdering er det klart at heller ikke dette beviset isolert sett er egnet til å føre til frifinnelse.

(128) *Opplysningene om at A først tilstod drapet på C, deretter drapet på B*

(129) I en egenrapport av 3. november 1980 fra politibetjent Aarthun, som avhørte A til og med søndag 9. oktober 1977, opplyses det at A fredag 7. oktober av eget tiltak begynte å snakke om C-saken. Videre opplyser han at det søndag 9. oktober ble tatt pause i avhøret ca. kl 15.00. Mens tolken, politibetjent Sørforsli, gikk for å hente mat, opplyser Aarthun at følgende skjedde:

«Jeg følte det slik at jeg hadde god kontakt med A og at jeg da hadde fått mer innsikt i hans måte å uttrykke seg på. Derfor, og fordi A benyttet sitt høreapparat hele tiden, gikk jeg bort til ham og spurte om han hadde drept henne. Jeg mente da B.

Etter en del nøling svarte A bekreftende på dette. Han nikket på hodet flere ganger og sa 'ja'.

Imidlertid ville han ikke forklare seg videre før han hadde fått mat.

Så ble det servert middag. Jeg satt inne hos A da han begynte å spise. - Under måltidet gjentok jeg spørsmålet: 'Har du drept henne?'. Grunnen til den noe enkle spørsmålsstilling var at A ikke behersket språket på samme måte som hørende.

A grep da en serviett fra 'Trønderheimen hotell og kaffistove'. På denne skrev han:

1976

C.

På KLÆBUVEIEN.

F.A. HERBERGE

Jeg spurte da A om han også hadde drept C. Han nikket på hodet kraftig og flere ganger, samtidig som han gestikulerte voldsomt. Han var veldig ivrig og sa: 'Regn, regn, spor, spor!'. Dette gjentok han også flere ganger, samtidig som han pekte i luften og viste med ene hånda hvorledes vannet strømmet ned. Han pekte igjen på sine sko.

Jeg oppfattet A altså dithen at han beskrev hvorledes regnet høljet ned og at han mente at politiet måtte ha funnet fottøyavtrykk etter ham. - Etter dette hentet jeg pb. Schrøen, Trondheim pkm., som satt vakt på A under resten av spisepausen.

Opplysningene som A hadde kommet med ble da forelagt etterforskningsledelsen. Det ble tatt det standpunkt at man skulle ta en sak om gangen, først skulle man gjøre seg ferdig med 'B-saken', som var den ferskeste.»

(130) Aarthun opplyser videre at han tok vare på servietten, som nå ligger i saken, og at han ville ha bruk for opplysningene i rapporten under den fortsatte etterforskningen. Men allerede mandag 10. oktober ble det besluttet at politibetjent Hjertaa skulle overta ansvaret for avhørene. I politiforklaring 31. mai 2000 har Aarthun forklart at han oppfattet det som skjedde som en «klar erkjennelse» av at A hadde drept C og B. Utvalget kommer tilbake til betydningen av dette avhøret for B-saken.

(131) Senere i oktober 1977 ble As bevegelser natt til søndag 5. september 1976, som politiet da antok var det tidspunktet C hadde blitt drept, undersøkt. Det ble konkludert med at han hadde sikkert alibi, idet han hadde vært i Selbu denne natten. Av denne grunn og på grunn av et blodtypebevis, som kjæremålsutvalget kommer tilbake til under C-saken, utelukket politiet at han kunne ha drept C. Denne oppfatningen hadde politiet også under hovedforhandlingen i 1978. På denne bakgrunn var det naturlig å konkludere med at A hadde forklart seg uriktig om drapet på C - forutsatt at forklaringen overhodet kunne regnes som noen tilståelse av dette drapet. Dette kommer utvalget tilbake til avslutningsvis.

(132) De opplysningene som er sitert fra Aarthuns egenrapport, fremgår ikke av politirapporten fra 9. oktober 1977. Det finnes heller ikke holdepunkter for at de var kjent for forsvareren, og det kan ikke legges til grunn at de ble opplyst under hovedforhandlingen. Det er dermed tale om et nytt bevis. Spørsmålet er om det er egnet til å føre til frifinnelse.

(133) Om betydningen av dette beviset uttaler lagmannsretten:

«As forklaring var det sentrale bevismiddel i saken vedrørende drapet på B. På den bakgrunn måtte opplysningen om at A tilsynelatende uriktig hadde tilstått drapet på C fremstå som viktig. Det er derfor kritikkverdige at den erkjennelse man mente å ha fått fra A ikke ble nedfelt i saksdokumentene. Det er ingen holdepunkter for å anta at opplysningen fremkom under hovedforhandlingen i Frostating lagmannsrett i mai 1978. Dersom lagretten hadde vært kjent med at A, ut fra det man den gang mente å vite, tilsynelatende uriktig hadde tilstått drapet på C, kunne det hatt betydning for lagrettens vurdering [av] As troverdighet og derved for lagrettens kjennelse. Ved den vurdering som nå skal foretas, må det imidlertid tas hensyn også til de opplysninger som er tilkommet senere, herunder at A i 1980 tilsto og i detalj forklarte seg om drapet på C, og at drapet ifølge disse etterfølgende forklaringer skjedde natt til mandag 6 september 1976.»

(134) Da lagmannsretten kom til at det ikke var grunnlag for å sette tilståelsene i 1980 til side, konkluderte den med at heller ikke dette beviset gav grunnlag for gjenopptakelse.

(135) I kjæremålet anføres det at dette er uriktig vurderingstema. Avgjørende må være om lagrettens kunnskap om at A hadde tilstått et drap som påtalemyndigheten på det tidspunktet mente at det ikke var grunnlag for å tiltale ham for, ville ha vært egnet til å medføre frifinnelse. Til dette bemerker kjæremålsutvalget at §391 nr. 3 gir grunnlag for gjenopptakelse når nye omstendigheter og bevis «synes egnet til å føre til frifinnelse». Vurderingstemaet er sannsynligheten for frifinnelse dersom det tillates gjenopptakelse. Ved behandlingen av gjenopptakelsesbegjæringen må det dermed legges vekt på hvilken konklusjon utvalget kommer til i C-saken. Kjæremålsutvalget kommer derfor tilbake til dette spørsmålet avslutningsvis i denne kjennelsen.

(136) *Andre seksualforbrytere som opererte i området*

(137) Det er videre fremhevet at det skal ha operert andre seksualforbrytere i området, og i

forbindelse med gjenopptakelsessaken er det trukket fram anmeldelser fra tre forskjellige kvinner som hevdet at de hadde blitt antastet. Dette er nye bevis, men kjæremålsutvalget er enig med lagmannsretten i at disse opplysningene ikke er egnet til på selvstendig grunnlag å lede til frifinnelse. Utvalget finner ikke grunn til å gå nærmere inn på disse bevisene.

(138) Når man ser bort fra opplysningen om at A først tilstod drapet på C, som kjæremålsutvalget kommer tilbake til, kan utvalget heller ikke se at en samlet vurdering av de nye bevis sammenholdt med det øvrige bevismaterialet i saken «synes egnet til å føre til frifinnelse». Gjenopptakelse kan dermed, med det forbeholdet som er angitt foran, ikke kreves med hjemmel i straffeprosessloven §391 nr. 3.

(139) **Drapet på B - gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd**

(140) Avgjørende for om saken skal tillates gjenopptatt blir etter dette, når man ser bort fra forbeholdet foran, om det foreligger slike «særlige forhold» som gjør det «meget tvilsomt» at domfellessen er riktig, og om «tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny», jf. straffeprosessloven §392 slik bestemmelsen lød før endringen ved lov av 11. juni 1993 nr. 80. Straffeprosessloven av 1887 hadde ingen tilsvarende bestemmelse.

(141) Da Straffeprosesslovkomiteen foreslo denne bestemmelsen innført ved den någjeldende straffeprosessloven, uttalte den at man her hadde forsøkt å «løse det vanskelige spørsmål om en særlig sikkerhetsventil», jf. innstillingen side 343. Samtidig understreket komiteen at den foreslåtte sikkerhetsventilen burde brukes med «stor varsomhet» - noe man hadde understreket ved å kreve at «tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny», jf. innstillingen side 344.

(142) Etter Straffeprosesslovkomiteens forslag var det tilstrekkelig for gjenopptakelse at domsresultatet var «tvilsomt» - med andre ord samme kriterium som nå gjelder for dommer avsagt etter 1. januar 1980. Under høringen ble det advart mot å vedta bestemmelsen, jf. Ot.prp.nr.35 (1978-1979) side 228-229. På denne bakgrunn uttalte departementet på side 229:

«D e p a r t e m e n t e t er for sitt vedkommende enig med komiteen i at det er ønskelig med en sikkerhetsventil av den art som er foreslått. Det er imidlertid av vesentlig betydning at den praktiseres med stor varsomhet, noe også komiteen gir uttrykk for. Departementet vil i denne sammenheng særlig vise til uttalelsen

fra Dommerforeningen om at grunnlaget for avgjørelsen i gjenopptakssaken kan bli dårligere enn i den opprinnelige sak.

Man har søkt å gi uttrykk for disse intensjoner ved å kreve at det skal være 'm e g e t tvilsomt' om dommen er riktig.»

(143) Da vurderingstemaet er om det er «meget tvilsomt» om skyldspørsmålet er riktig avgjort, må det påvises særlige forhold - med andre ord svakheter ved dommen som må tillegges betydning for avgjørelsen av skyldspørsmålet, jf. Rt-1988-824 på sidene 840 flg. og Rt-1992-698 på side 711.

(144) Ser man bort fra dommen av 18. desember 1981 i C-saken, er det, som Hålogaland lagmannsrett fremhever, etter hovedforhandlingen i 1978 «ikke fremkommet nye omstendigheter eller bevis av vesentlig betydning for vurdering av skyldspørsmålet». Lagmannsretten uttaler deretter:

«Det er heller ikke - i forbindelse med gjenopptakelsessaken - reist problemstillinger av betydning for vurdering av skyldspørsmålet som ikke også var reist under hovedforhandlingen. En vurdering etter straffeprosessloven §392 annet ledd får derved preg av en ren overprøving av lagrettens bevisvurdering. Ved den vurdering som nå skal foretas, er det av betydning at lagretten avsa sin kjennelse etter en omfattende hovedforhandling med umiddelbar bevisførsel ... Hovedforhandlingen ble avholdt i Frostating lagmannsrett i tiden 22 mai 1978 til 29 mai 1978. Det ble avhørt 52 vitner, hvorav 6 sakkyndige vitner. Den begrensede umiddelbare bevisføring som fant sted under de muntlige forhandlingene i anledning gjenopptakelsessaken, har ikke tilført saken nye opplysninger av vesentlig betydning for lagmannsrettens vurdering. Lagmannsretten er derved, når den tar stilling til begjæringen om gjenopptakelse, i det alt vesentlige henvist til å bygge på middelbar bevisførsel.»

(145) Bortsett fra at det ikke har vært umiddelbar bevisførsel for Høyesteretts kjæremålsutvalg, er utvalget, med forbehold for utfallet av C-saken, enig i dette.

(146) Da skyldspørsmålet er avgjort av lagretten, kjenner man ikke detaljene i det faktum den fant bevist, og hvordan de enkelte bevis ble vurdert. Hensett til at det verken forelå vitneforklaringer eller tekniske bevis som direkte knyttet A til drapet, må hans egne forklaringer sammenholdt med funnene på åstedet ha stått sentralt i lagrettens bevisvurdering. Da troverdigheten av hans tilståelser også står sentralt i C-saken, finner kjære-

målsutvalget det nødvendig å gå detaljert gjennom utviklingen i forklaringene.

(147) As første forklaringer fra han sent søndag kveld 9. oktober 1977 og etter midnatt for første gang erkjente drapet overfor politibetjent Aarthur, og deretter overfor politiførstebetjent Stedje, avviker betydelig fra det hendelsesforløpet som han senere beskrev, og som tiltalebeslutningen og dommen bygger på. I korte trekk forklarte han at han hadde ventet på østsiden av Stavnebroen, at han hadde fulgt etter B over broen, og at han hadde angrepet henne bakfra. Videre forklarte han at angrepet fant sted i enden av broen. Som utvalget kommer tilbake til, tilføyde han etter noen dager at hun falt ned i noen steiner. Denne versjonen ble gjentatt i en skriftlig forklaring som han selv nedtegnet lørdag 15. oktober da han på ny innrømmet drapet etter å ha benektet det torsdag 13. oktober. Det var først i fjerde tilståelse søndag 16. oktober 1977 at han erkjente å ha dratt henne fem til syv meter fram til elvebredden. I samme avhør forlot han også versjonen om at han hadde fulgt etter henne over broen, og forklarte at han hadde angrepet henne forfra på vestsiden av Stavnebroen.

(148) I denne perioden tilstod han drapet i fem forklaringer overfor tre forskjellige politibetjenter - nærmere bestemt Aarthur, Stedje og Hjertaas. Hjertaas hadde mandag 10. oktober overtatt ansvaret for avhørene. Mellom disse forklaringene nektet han torsdag 13. oktober for å ha vært ute av hybelhuset den aktuelle natten.

(149) Etter søndag 16. oktober å ha utdypet versjonen om at han hadde fulgt etter B over Stavnebroen, erklærte han senere i samme avhør at han nå ville fortelle alt som hadde skjedd. Deretter gav han en sammenhengende og detaljert forklaring som han med mindre reservasjoner har gjentatt i de senere tilståelsene.

(150) Allerede i forklaringen søndag 16. oktober forklarte han at han stod ved det stedet hvor han tidligere hadde blitt seg - med andre ord hvor stien gjør en svak sving mot venstre når man går i vestlig retning. Dette er like før stien som fører ned til en grasslette som på den tiden ble brukt til bueskyting. Han forklarte nå at han «kanskje» hadde ventet i 20 minutter før hun kom. Da hun kom til stedet, gikk han mot henne, satte det ene kneet kraftig i hennes mage før han tok tak i hennes nakke eller klærne rundt nakken og dunket hodet i alle fall en gang mot stålrøret i gelenderet langs stien. Deretter kastet han henne under stålrøret slik at hun rullet ned den bratte skråningen til sletten. Etterpå gikk han ned stien noe lenger vest og fant henne igjen ved sletten. Han kunne ikke huske hvordan hun lå. Nede ved sletten tok

han tak i hennes klær ved nakken og trakk henne over sletten mot elven. Han trakk henne fram til like før skråningen mot elven i nærheten av to flaggstenger, men kunne ikke huske hvor «i nærheten av flaggstengene» han la henne. Her tok han av henne buksen og trusen, men han var ikke sikker på om han tok av hennes sko. Deretter hadde han samleie med henne to ganger, og han trodde han hadde sædavgang, men var ikke sikker på det. På et direkte spørsmål senere under forklaringen var han «sikker» på at han hadde hatt sædavgang ved første samleie. Etter samleiene kastet han buksen og trusen i elven - noe som er i samsvar med de funn politiet har gjort. Deretter hadde han dradd henne ned i skråningen mot elven, men kom ikke helt ned med henne. Overgrepet ble avsluttet med at han løftet henne litt opp med hånden og det ene benet, og deretter sparket henne ut i elven. Han kunne ikke huske om hun hadde veske, og han kunne heller ikke huske hva slags jakke hun hadde på seg. Den ble ikke tatt av. Etter dette gikk han samme veg tilbake til hybelhuset i Valøyslyngen hvor han bodde. Avslutningsvis erklærte han seg straffskyldig i drap. Videre uttalte han at hans tidligere forklaringer natt til mandag 10. oktober, tirsdag 12. oktober og lørdag 15. oktober om at det var tale om en drøm, ikke var riktige.

(151) I tilknytning til denne forklaringen protokollerte rapportskriveren, politibetjent Hjertaas, bl.a. følgende:

«Ved begynnelsen av avhøret, ble A anmodet om å gi sannferdig forklaring. Han forklarte da på nytt det han tidligere har forklart om drøm. Ved denne forklaringen snakket han ikke om drøm.

Etter denne forklaringen [hvor han gjentok versjonen om at han hadde fulgt etter B], ble han stille en stund. Jeg begynte igjen å anmode han om å fortelle den hele og fulle sannhet. Siktete hadde vært rolig under hele formiddagen, og han var også rolig mens vi snakket om dette. Jeg syntes å registrere en viss reaksjon hos han. Han bøyde seg framover og holdt delvis for øynene med sin friske hand. Jeg er usikker på om han gråt litt. Etter en kort stund reiste han seg opp. Jeg tok han i handa og spurte på nytt om han ville forklare alt. Han sa da at han ville det. ...

Han forklarte da omgående med sine egne ord, uten at spørsmål ble stilt, fra side 11 nederst og til nederst på side 12 [hvor det gis en beskrivelse av hendelsesforløpet] unntatt de tre siste avsnitt. Det som senere er anført i forklaringen er en del detaljer og gjentakelser som delvis kom etter spørsmål. Det ble spesielt lagt

vekt på at alle spørsmål ikke var ledende. Han forklarte seg til tolken som så oversatte.

Siktete var svært rolig og uberørt under hele forklaringen. Han satt rolig og avslappet. Mot slutten ga han uttrykk for at jeg spurte om for mange detaljer.

Etter avhøret, tok jeg ham igjen i handa og spurte om han nå hadde forklart seg sannferdig om drapet på B. Han svarte da at det han hadde forklart var riktig.

... Siktete brukte faktisk ingen tenkepauser for å gi sine opplysninger. Det virket på meg som om han husket alt han har forklart uten å tenke seg om.»

(152) Neste dag, mandag 17. oktober om formiddagen, ble A på ny fremstilt for Hjertaas for å avgi forklaring. Han nektet da å forklare seg. Samme kveld forklarte han seg imidlertid på ny, og gjentok tilståelsen som var gitt dagen før. Denne forklaringen var stort sett identisk med forklaringen som ble gitt dagen før, men han uttalte nå at han før samleiene la henne «ca. 10 meter bortenfor den flaggstanga som er lengst fra hytta». Dette samsvarer ikke med funnene ved åstedsgranskingen som med stor grad av sikkerhet viser at B ble lagt noen meter på motsatt side av de to flaggstengene. Derimot er det godt samsvar mellom funnene og hans videre forklaring om hendelsesforløpet når han uttalte at han etter å ha kastet henne i elven uttalte at han på tilbakevegen gikk «like forbi flaggstengene og foran hytta». Hytten ligger på sørsiden av flaggstengene - på samme siden som politiets funn viser at B ble lagt ned. Han presiserte at hun ikke hadde belte i buksen. Noe belte er heller ikke påvist. Igjen erkjente han seg straffskyldig, og han innrømmet på ny at det han tidligere hadde sagt om drømmer, ikke var riktig.

(153) I tilknytning til denne forklaringen har politibetjent Hjertaas protokollert følgende:

«Da avhøret begynte mandag 17. okt. 1977 kl. 19.25, var siktete i fin form. Han smilte stadig. Siktete ville først ha anført noen generelle bemerkninger. Han ga uttrykk for at han ville fortelle alt som skjedde med B og ville avgi en slags edsavleggelse.

Hele forklaringen kom sammenhengende fra han gjennom tolken. Det ble ikke stilt mange spørsmål av meg. Før forklaringen ble avgitt, sa siktete at den forklaringen han avgav om det samme søndag 16. okt.d.å. også var riktig.

Jeg kunne ikke se noen spesielle reaksjoner hos sikt. under forklaringen, men det virket som om han var lettet etterpå. Humøret var faktisk bedre da enn det var før avhøret.

Hele avhøret foregikk i meget rolige former.»

(154) I avhør 18. oktober uttalte han at han hadde forklart alt han husket om saken, og ikke hadde noe å tilføye. Torsdag 20. oktober ble han spurt om å delta i en rekonstruksjon. Han avslodette, men etter en samtale med sin forsvarer samme dag gikk han med på å delta i en rekonstruksjon neste dag, fredag 21. oktober. På det avtalte tidspunktet ville han imidlertid ikke bli med til åstedet. Men under avhør mandag 24. oktober aksepterte han på ny å delta i en rekonstruksjon som ble gjennomført samme dag.

(155) Rekonstruksjonen ble innledet kl 17.00 under ledelse av politiførstebetjent Stedje fra Kripos. I rapporten opplyses det at den ble gjennomført etter mørkets frembrudd i ganske tett tåke. Ved åstedsundersøkelsene hadde graset på sletten blitt slått i det aktuelle området, mens hele sletten og skråningen var slått før rekonstruksjonen.

(156) Av rapporten fremgår det at A først ønsket å vise de ulike stedene han hadde hatt tilhold i forbindelse med diverse tilfeller hvor han hadde blitt tatt. Etter å ha gjort dette ble han spurt om «han hadde noe annet å vise i samme område, og det var da han viste hva han hadde foretatt seg mot B». Videre heter det at han «hadde vanskelig for å forklare seg sammenhengende, men han viste etter hvert de aktuelle stedene og de aktuelle situasjonene i henhold til sin forklaring og han supplerte disse med opplysninger».

(157) Under rekonstruksjonen viste han, noe han ikke hadde forklart tidligere, at han først skallet hodet mot Bs hode før han satte kneet i magen og trykket hennes hode mot sitt lår før han dunket det to ganger mot gelenderet og/eller den H-bjelken som gelenderet var festet til. Åstedet ble anvist til midt mellom to lysstolper - omtrent 20 meter vest for det stedet politiet hadde festet seg ved under åstedsgranskingen. Hans videre påvisning før han fant B igjen ved grassletten, samsvarte med hans tidligere forklaringer. På grassletten fant han ved hjelp av lommelykt fram til det stedet hvor han mente at B lå. Han kunne ikke si hvordan han fikk henne med seg til brinken ved elven, og da han er delvis lam i høyre arm mente han at han ikke var i stand til å frakte henne til dette stedet. Likevel pekte han på det stedet hvor B «lå og sov» - et sted som var helt på kanten mot elveskråningen, men på feil side av flaggstengene i forhold til hva politiets åstedsundersøkelse hadde vist. Han viste også hvor han kastet buksen og trusen i elven, og opplyste at det var på samme sted han kastet B i elven. I rapporten opplyses det at han var «ganske usik-

ker» på hvor han hadde kastet henne i elven. Det er protokollert at forsvareren ikke hadde noe å utsette på selve gjennomføringen av rekonstruksjonen.

(158) Neste dag, onsdag 26. oktober, ble han avhørt på ny, og spurt om han hadde noe å tilføye til sine tidligere forklaringer. Det hadde han ikke. Etter dette ble han spurt om den endringen han hadde gjort under rekonstruksjonen ved at han viste at han først skallet B. Dette ville han ikke svare på. Videre nektet han å avgi rettslig forklaring - noe han hadde samtykket til mandag 24. oktober.

(159) Han gikk likevel senere med på å delta i et rettslig avhør som ble gjennomført 4. november. Den protokollerte forklaringen er noe summarisk, men innledes med at han ble vist sin politiforklaring fra 17. oktober som inneholder hans andre detaljerte tilståelse. Det er protokollert at han «svarte på spørsmål at dette var en riktig forklaring». For øvrig gjentok han at han hadde skallet B i hodet, men i motsetning til under rekonstruksjonen forklarte han på ny at han hadde tatt tak i hennes klær og dratt henne fram til det stedet hvor han hadde samleie med henne. Nå var han imidlertid usikker på om han hadde hatt mer enn ett samleie. Han kunne ikke huske hva han hadde gjort med henne etterpå. Deretter tilføyde han at «alt dette han her har fortalt står for ham som en drøm og han tror ikke det har skjedd i virkeligheten», og han mente han var uskyldig. Han hadde skrevet under på politiforklaringen «for å bli ferdig med maset, 11 dager med avhør var for meget».

(160) A ble deretter 8. november på ny avhørt av politibetjent Hjertaas om saken med sikte på å få avklart enkelte detaljer. Han kunne ikke huske hva slags jakke B hadde hatt på seg, og fikk da opplyst at hun hadde hatt regnjakke med hette. Videre ble han gjort kjent med at snoren var surret rundt hennes hals. Han bestred at han kunne bruke snor med sin lamme arm, og uttalte at han aldri hadde brukt snor. Videre hadde han heller ikke sett at hun hadde noen veske, og selv om han fikk opplyst at hun hadde båret en veske over skulderen, kunne han fortsatt ikke huske det.

(161) Heller ikke under en forklaring neste dag, 9. november, kunne han huske fargen på regnjakken. Han viste til at det «var for mørkt. Sammenstøtet med henne var midt mellom to gatelykter, og det ble lite lys av dem akkurat der.» Opplysningen om at overfallet skjedde midt mellom to gatelykter er ny, men samsvarer fullt ut med hans påvisning under rekonstruksjonen 24. oktober av hvor B ble overfalt. Han uttalte nå at han ikke var «sikker på om det er drøm eller virkelighet».

(162) Drapet ble igjen tatt opp med ham under et avhør 22. november. Han bestred nå å ha begått det.

(163) Fra 1977 er det ikke fremlagt senere politiforklaringer som primært har dette drapet som tema. Men i en forklaring 23. desember 1977, som særlig synes å gjelde C-saken, er det protokollert at han hadde vært «ærlig og snakket sant i B-saken og om utuktig adferd og blotting. Han vil ikke ha ansvaret for C, men han vil ta ansvaret for B.»

(164) Neste forklaring ble gitt under rettslig forundersøkelse 7. februar 1978. Han benektet nå å ha vært ute den aktuelle natten, og begrunnet tilståelsen med at han hadde gitt etter for mas.

(165) Etter dette foretok politiførstebetjent Stedje 18. april 1978 et nytt avhør med ham. Han tilstod nå på ny drapet, og avsluttet med at det var «verken drøm, fantasier eller overtro. Dette har han gjort og selv opplevd.» Forklaringen er mindre detaljert enn forklaringene fra 16. og 17. oktober 1977, og avviker i alle fall ved at han nå forklarte at Bs bukse og truse ble kastet i elven før han hadde samleie med henne.

(166) Dagen etter, 19. april 1978, gav han en ny, og atskillig mer detaljert forklaring til politiførstebetjent Stedje. Om selve overfallet forklarte han nå at han skallet B, men han forklarte ikke noe om at han satte kneet i hennes mage. Av nye detaljer mente han å huske at hun hadde «'Olabukse' på seg og denne var blåfarget». Dette stemmer med de faktiske forhold. Han gjentok at buksen og trusen ble kastet i elven før han hadde samleie. Ved flere av de tidligere forklaringene hadde han forklart at han hadde sædavgang inne i henne. Nå var han «helt sikker» på at sæden ikke gikk inn i hennes kjønnsorgan. Ut over dette var det ubetydelige endringer i forhold til tidligere forklaringer. Han gjentok at han kun hadde forklart sannheten.

(167) Ny rekonstruksjon ble etter dette gjennomført 19. april 1978 kl 21.00 under ledelse av politiavdelingssjef Bachen. Også denne rekonstruksjonen ble gjennomført etter mørkets frembrudd. I rapporten er det opplyst at A med det samme ikke kunne kjenne seg igjen - noe som forklares med at «alle busker og trær i området ved stien var blitt hugget ned på senhøsten 1977, etter krav fra publikum for på den måten å gjøre området mere oversiktlig».

(168) Under denne rekonstruksjonen ble det ikke vist hvor overfallet hadde skjedd på stien, men man gikk direkte til sletten hvor A viste hvor han hadde funnet B igjen. Her ble figuranten, som var av omtrent samme høyde og vekt som B, plassert. A trakk henne under nederste gjerdestråd og deretter etter seg over grassletten. Det fremgår av rap-

porten at han var usikker på hvor han skulle legge figuranten fra seg, men etter hvert fant han fram til det stedet som han mente var mest sannsynlig - 10 til 12 meter øst for den østligste av flaggstengene, eller med andre ord omtrent nøyaktig samme sted som han hadde forklart 17. oktober 1977, og påvist under forrige rekonstruksjon. Videre gjentok han at klærne ble kastet i elven før han hadde samleie. Deretter viste han hvordan han hadde løftet/sparket henne ut i elven. Dette stedet var noen meter nærmere Stavnebroen enn hvor B ble funnet.

(169) I tillegg til de ovennevnte forklaringene forklarte han seg også til de rettspsykiatriske sakkyndige, overlege Hegrenæs og politilege Horneman, om drapet. Under en udatert samtale bestred han å ha begått drapet, og påstod at politibetjent Aarhun hadde presset og skremt ham til å tilstå. Videre uttalte han at han hadde drømt at han hadde begått drapet. Denne drømmen var omtrent i samsvar med hans politiforklaring av tirsdag 11. og lørdag 15. oktober 1977. Under undersøkelse 20. januar 1978 gjentok han at det var tale om en drøm før han på ny gav en detaljert forklaring om drømmens innhold.

(170) Under hovedforhandlingen nektet han seg skyldig. Han forklarte seg første dag, 22. mai 1978. To døvetolker var oppnevnt. Forklaringen er omtalt i Adresseavisen 23. mai 1978. I ingressen heter det:

«Da rettssaken mot ham åpnet i Frostating lagmannsrett i går erklærte han seg ikke skyldig i overlagt drap og voldtekt, men da han forklarte seg kom altså tilståelsen. - Dette er sannheten, sa han, selv om det står for meg som en drøm. Tiltalte forklarte detaljert om drapet, og om en rekke blottinger og antastelser i Trondheimsområdet.»

(171) Om selve forklaringen heter det deretter i teksten:

«Da det ble tiltaltes tur til å forklare seg tok det lang tid å få ham til å forstå at han ikke var pliktig til dette. - Jeg skjønner ikke hva jeg skal forklare meg om. Jeg er uskyldig, sa han. Retten tok en pause mens tiltalte, forsvareren advokat Hallstein Pedersen og tolkene gikk i enerom for å forklare ham hans rettigheter, og da han kom tilbake var tiltalte villig til å forklare seg.

- Skal jeg si sannheten, spurte han prest Dueland.

- Ja.

Op dermed kom tilståelsen - ordfattig og unyansert, men detaljert og klar.»

(172) Om overfallet skal han, ifølge Adresseavisen, ha forklart:

«Etter 20 minutter fikk han se en skikkelse komme mot seg over broen. Han var sint fordi han var blitt ertet [dette relaterer seg til en episode på hybelhuset kvelden før drapet] og hadde lyst på kvinner. Da piken var like ved stormet han mot henne og skallet henne i hodet. Samtidig sparket han venstre kne i magen hennes, slik at hun ség sammen. Han grep henne i kragen og dunket hodet to ganger mot stålrekkverket, før han dyttet henne ned en bratt skråning.

Han fant piken bevisstløs og slepte henne over en slette til en treklynge i nærheten av elvebredden. Der voldtok han piken to ganger. Etterpå dyttet han piken ned mot elven.

I retten hadde tiltalte vanskelig for å si nøyaktig hvordan dette foregikk, men i et politiavhør har han sagt at han ville kaste henne i elven, slik at ingen skulle se hva han hadde gjort. Han fortalte at han kastet henne uti hvor det var dypt vann. I retten sa han at denne forklaringen var riktig. Etter udåden gikk han hjem til hybelen og la seg.

...

Tiltalte sier han ble forbauset da han leste i avisene at B var funnet drept ved Nidelven. Han var overbevist om at piken var bevisstløs da han gikk fra henne. Mot slutten av rettsmøte i går gjentok tiltalte at han er uskyldig i drapet på B, og begrunnet dette med at han hadde forlatt henne mens hun var bevisstløs.»

(173) Fra forhandlingenes annen dag, heter det i Arbeider-Avisa 24. mai 1978:

«- Jeg kjenner ikke noe til dette, sa tiltalte i B-saken da lagmannen spurte om han hadde noen kommentar til vitneprovet fra den politibetjenten som fant B drept ved Nidelva i fjor høst. Og siden denne politimannen var den siste av de 16 vitnene som ble avhørt i går, kan man si at saken sluttet som den begynte, nemlig med at tiltalte nekter seg skyldig.

Etter at han mandag nokså overraskende kom med en detaljert skildring av voldtekten og hva han gjorde med den drepte etterpå, så avsluttet han dagen med å si at han ikke var skyldig, og dette sa han også ved rettsmøtets begynnelse i går.

- Jeg er uskyldig. Jeg har ikke gjort dette. Jeg liker ikke at noen lokker meg til å si sannheten, sa han blant annet.»

(174) Spørsmålet om hvilken troverdighet disse forklaringene har kommer kjæremålsutvalget tilbake til etter at det har tatt stilling til begjæringen om gjenopptakelse i C-saken.

(175) **Drapet på C**

(176) Også ved denne domfellelsen påberopes både straffeprosessloven §391 nr. 3 og §392 annet ledd som hjemmel for gjenopptakelse.

(177) Som tidligere nevnt må betydningen av nye omstendigheter og bevis vurderes i forhold til det samlede bevismaterialet. Det samme gjelder for vurderingen etter §392 annet ledd. Kjæremålsutvalget går derfor først gjennom de omstendigheter og bevis som synes å ha stått mest sentralt under hovedforhandlingen. Deretter sammenholdes dette materialet med de nye omstendigheter og bevis som påberopes.

(178) Også ved dette drapet står troverdigheten av As egne tilståelser sentralt. Kjæremålsutvalget finner det derfor nødvendig å gå detaljert gjennom forklaringene og sammenligne dem med de funn som er gjort.

(179) Første protokollasjon i As politiforklaringer om C-saken stammer fra fredag 7. oktober 1977 etter at han denne dagen hadde blitt innbrakt til politikammeret i forbindelse med B-saken. Avhøret ble innledet kl 13.30, og noe ut i avhøret heter det:

«Etter en røykepause kl. 1615 spurte vitnet om jeg [politibetjent Aarthur] tilhører Kripos. Han spurte også om Per Brodal [kriminalsjefen ved Trondheim politikammer] var her. Vitnet begynte så å snakke om C-saken. 'Det er en stygg sak. - Denne er ikke bedre'. Han spurte så om det var brukt kniv og om det var sikret fotspor, han var også interessert i om politiet har andre spor i sakene.»

(180) Den videre protokollasjonen tyder på at C-saken ikke ble berørt mer fredag 7. oktober. Søndag 9. oktober skjedde imidlertid den episoden som er omtalt under B-saken hvor A skrev C på en serviett.

(181) Fra og med mandag 10. oktober 1977 overtok som nevnt politibetjent Hjertaas ansvaret for avhørene, og den første tiden ble de konsentrert om B-saken. Tirsdag 18. oktober og torsdag 20. oktober 1977 ble imidlertid A avhørt om C-saken. I disse avhørene forklarte han at han lørdag 4. september 1976 hadde reist til Selbu for å besøke en dame, og at han først returnerte søndag 5. september om formiddagen. Denne forklaringen har han hele tiden holdt fast ved, bortsett fra at han i første forklaring oppgav et senere returtidspunkt enn han har oppgitt i etterfølgende avhør. Fra november og desember 1977 foreligger det også noen ytterligere politiforklaringer om Selbuturen. I forklaring datert 8. november hevdet han at han ikke visste hvor C hadde blitt funnet. Deretter er det protokollert at han fikk opplyst at hun hadde

blitt funnet ved en bensinstasjon på Nidarvoll, og at stedet ble vist på bykartet. Etter eget utsagn hadde han aldri vært der. Neste dag, 9. november, ble han kjørt Klæbuveien forbi stedet hvor C ble funnet, og da innrømmet han at han en gang hadde stått på en bussholdeplass i området. I de videre avhørene dette året kom han med noen ytterligere innrømmelser om opphold i området som utvalget ikke går inn på.

(182) Politiet hadde på bakgrunn av etterforskningen akseptert at A hadde alibi for natten til søndag 5. september 1976.

(183) Etter rekonstruksjonen i B-saken 19. april 1978 ble A 26. og 27. april 1978 på ny avhørt flere ganger om C-saken. Hans forklaring da om sine bevegelser de første timene etter tilbakekomsten fra Selbu er stort sett i samsvar med de senere forklaringene. Det nevnes særlig at han på ettermiddagen skulle besøke en venn ikke langt fra åstedet. Da vedkommende ikke var hjemme, tok han buss tilbake fra Klæbuveien ikke langt fra åstedet. Nå innrømmet han å ha vært flere ganger i Klæbuveien etter drapet, men hevdet at han i september 1976 kun hadde vært der søndag 5. september.

(184) I oktober 1980 ble A overført til Trondheim kretsfengsel, og avhørene gjenopptatt. Fra og med 14. oktober dette året ble han avhørt hver eneste virkedag. Politibetjent Hjertaas foretok også disse avhørene, mens politibetjent Sørforsli, som i mellomtiden hadde blitt pensjonist, også nå fungerte som tolk. I de seks første avhørene til og med tirsdag 21. oktober benektet han å ha noe med drapet å gjøre. Det skjedde i realiteten ingen utvikling i forhold til avhørene i april 1978.

(185) Onsdag 22. oktober ble han på ny hentet i fengselet for å bli avhørt for syvende gang. Han ble hentet av politibetjentene Solberg og Buvarp. Solberg hadde hatt ansvaret for å koordinere de to sakene, og i de mellomliggende årene hadde han bistått A med mange private gjøremål. Om kjøreturen fram til politikammeret denne dagen har Solberg i en politiforklaring fra mai 2000 forklart:

«Under en av disse fremstillingene, det var i forbindelse med innlevering av tipping før han skulle transporteres ned til politikammeret for avhør hos Hjertås, ordla A seg på en slik måte at vitnet oppfattet at han ville erkjenne drapet på C. ...

Vitnet og A satt i tjenestebilen og ventet mens en kollega, politibetjent Buvarp, var inne for å levere tipping for A. Vitnet spurte A om han hadde sovet godt m.m. A svarte nei og fulgte opp med spørsmål 'om det var farlig å si sannheten'. Vitnet spurte hva han mente med

det. A uttalte så 'at dersom vitnet ikke sa noe til journalistene, ville han fortelle sannheten om C'. Til dette svarte vitnet at han for sin del ikke ville fortelle noe til journalistene, men at A måtte forklare seg for Hjertås. Samme dag erkjente A drapet på C i avhør hos Hjertås.»

(186) Politibetjent Klegseth, som i kraft av sin stilling som avdelingsleder ved politikammeret hadde hatt betydelig befattning med begge sakene, har videre i sin politiforklaring fra mai 2000 forklart:

«Lokaliteten ved politikammeret på denne tiden var slik at vitnet hadde kontor i andre etasje. Kontoret lå slik til at han ofte gikk forbi ventecellene. A satt ofte på ventecellen under fremstillinger og pauser i forbindelse med avhør m.m. Vitnet husker en spesiell episode med A en dag han satt i ventecellen. Det var vanlig at A påkalte vitnet i det han passerte døren. Det var luke i døren som oftest sto åpen. Den episoden han her vil fortelle, skjedde høsten 80 etter at avhørene av A opp mot C-saken ble intensivert. A hadde enda ikke erkjent å ha drept henne. I det vitnet passerte døren, ble han kontaktet av A. A fortalte til vitnet 'I dag sannheten - i dag sannheten'. Vitnet forsto ham slik at A nu ville erkjenne drapet på C og vitnet mener å huske at A erkjente drapet samme dag overfor Hjertås og Sørforsli. Det er mulig erkjennelsen hadde kommet tidligere på dagen.»

(187) Den protokollerte forklaringen fra denne dagen innledes med at «[m]istenkte sier at han nå vil snakke sant om C-saken». Om turen til åstedet forklarte han at han ca. kl 21.30 til 22.30 forlot Frelsesarmeens herberge i sentrum, hvor han bodde på denne tiden. Han hadde med seg to flasker exportøl og en brennevinsflaske som han hadde drukket noe av. Deretter gav han en detaljert forklaring om hvilke gater han hadde gått.

(188) Da han kom fram til det aktuelle området, hadde han gått noe fram og tilbake og herunder drukket av brennevinet. Ca. kl 23.00 til 23.30 hadde han drukket det opp.

(189) C hadde kommet gående sørover ca. kl 23.45. Jakken var «rødlig», og den var enten dynejakke eller anorakk. Han kunne ikke se så nøye «da» om hun hadde olabukse eller kjole. Hun kom på motsatt side av hvor han stod. Videre passerte hun ham på fortauet på motsatt side, og svingte inn på husets sørside hvor hun gikk langs veggen. Deretter forklarte han:

«Han gikk etter henne, og han så da at hun gikk rundt hjørnet på baksiden. Selv stanset han 5 - 7 meter fra hjørnet og drakk opp en halvflaske av exportølet.

Piken kom tilbake rundt samme hjørne på huset. Hun kom rett mot det stedet han sto. Det var mørkt, ikke lys. Piken kom på siden av han og skulle forbi han. Han hadde da den tomme ølflasken i handa. Han hadde tak i flaskehalsen. Han slo så piken i hodet med flasken. Han tror at kanten i bunnen av flasken traff henne i hodet. Han tror at han traff henne på høyre side i hodet. [As lammelse er i høyre arm.] Han slo henne i hodet med flasken 4-5 ganger, og da falt hun over ende og ble liggende. Hun var da bevisstløs. Selv ble han varm og svett. Hun lå like ved murveggen.

Mistenkte tok da tak i piken i hennes jakke ved høyre skulder og dro henne rundt hushjørnet til baksiden. Han dro henne ca. 3 meter innenfor hjørnet. Det var noe som var ujevnt der slik at piken ble liggende litt på skjeve.

Han tok da tak i jentas nakke og dunket hodet hennes flere ganger mot veggen. Det virket som det var en ru murvegg. Han slo henne igjen flere ganger med flasken i ansiktet og på kjæven. Hun var bevisstløs hele tiden. Piken lå da ved veggen. Det var dårlig lys også der.

Deretter åpnet mist. den siste ølflasken han hadde med og drakk opp denne. Deretter slo han flasken mot murveggen slik at den gikk i stykker.

Mistenkte ropte da til henne, men hun svarte ikke. Han var da redd for at hun var død, og han ville derfor begå selvmord. Derfor tok han å knuste flasken, og han tok glassbrudd fra denne og skar seg opp i panna og på kinnet.

Han trakk så piken litt fram fra veggen, kanskje 2 ½ meter fram. Der begynte han å ta av henne klærne. Han tok først av henne den rødlige anorakken. Den var visstnok knuppet. Ikke glidelås. Han rev den av. Deretter tok han av henne en blågrønn bluse og deretter bysteholder. Han husker at han åpnet kneppingen bak på bysteholderen.

Deretter tok han av henne langbuksen. Den var blåsort men virket litt glattere enn olabukse. Den hadde glidelås i gylfen. Han måtte ta av henne skoene for å få av henne buksen. Deretter tok han av henne trusen. Han kastet klærne 5 - 10 meter fra seg - bort fra huset. Han kan ikke si sikkert om det var gress der han tok av henne klærne. Han mener sikkert at han tok av henne begge skoene, men han tok ikke av henne sokkene.

Piken lå da helt naken, og hun var fortsatt bevisstløs. Selv ble han mere og mere nervøs og svettet. Han blødde fra ansiktet der han skar seg med glassbitene.

Han hadde lyst på samleie med henne, men han får ikke ståpikk når han er beruset. Han forsøkte å ha samleie med jenta på det sted hun lå etter at han hadde fått av henne klærne, men

det gikk ikke. Han gikk ned på kne over henne mens hun lå på ryggen med bena utover, men han fikk ikke ståpikk. Det nyttet ikke. Det ble ikke noe samleie. Han tok også på brystene hennes, men det hjalp ikke. Han måtte gi seg.

Deretter tok han litt gress og la over henne, men hun ble ikke dekket helt over. Han ble mere og mere nervøs, og han ville begå selvmord. Han tok igjen av glassbruddene og ripet seg opp på brystet og maven.

...

Mistenkte husker at jenta ble stygg i ansiktet etter slagene med flasken.

Mistenkte kan ikke huske at han gjorde mere med jenta. Han kan ikke huske at han tok noe rundt halsen på henne. Han la bare litt gress over henne. Gresset var der piken lå.»

(190) A anslo at han hadde vært på stedet 1 til 1 ½ time før han gikk tilbake til byen. I dette avhøret forklarte han videre at han onsdag 8. september hadde vært tilbake både midt på dagen og om kvelden ca. kl 20.00 til 21.00. Om dagen hadde han bare gått foran huset, og ikke bort til avdøde. Derimot hadde han om kvelden gått fram til henne.

(191) Det er protokollert at han tilstod drapet. Han forklarte videre at han trodde hennes formål med å gå bak bygningen til Trondhjems Elektromotor var å gå på WC. Det er også protokollert at det ikke var «drøm eller rykter».

(192) I tilknytning til avhøret protokollerte politibetjent Hjertaas følgende:

«Under dagens avhør var A helt rolig, virket godt opplagt. Han sa før avhøret begynte at han i dag ville snakke sant. Han ville forklare seg om alt han husket i C-saken.

Han hadde armbåndsuret sitt foran seg hele tiden. Han hadde stadig kortere eller lengere tenkepauser. Forklaringen ble skrevet ned etter hvert som han forklarte seg. Etterpå ble det stilt noen spørsmål som han også besvarte. ...»

(193) A sa seg villig til å delta i rekonstruksjon samme kveld. Den ble gjennomført i tidsrommet 19.30 til 20.35, og ble ledet av politiavdelingssjef Klegseth.

(194) Rekonstruksjonen ble innledet med at A ble bedt om å vise hvor han stod da han så «piken komme». Han viste da en posisjon på østre fortau, slik han hadde forklart samme dag. Hans videre bevegelser fram til det stedet hvor han ifølge forklaringen hadde angrepet henne, var i samsvar med hans forklaring. Da hun kom tilbake, viste han fire til fem slag med flasken slik han hadde forklart. Han mente at lyset hadde vært dårligere i 1976 (i 1976 regnet det, denne kvelden var det

skyyet, oppholdsvær). Hun hadde blitt liggende - delvis mot murveggen. Deretter hadde han tatt henne i høyre skulder og dunket hodet flere ganger mot murveggen. Denne dunkingen fremgår ikke av hans politiforklaring samme dag. Etterpå dro han henne rundt hushjørnet og la henne langs veggen, med hennes venstre kinn mot veggen. Deretter viste han at han på ny dunket hennes hode mot veggen - muligens fire til fem ganger. Samtidig bemerket han at han mente at han i 1976 hadde lagt henne nærmere hushjørnet - noe han begrunnet med «ikke slik da, ikke sykkelstativ og mørkt». Politiet har senere fått klarhet i at det aktuelle sykkelstativet først ble plassert på stedet i mai 1980. I rekonstruksjonen er det deretter protokollert:

«Mistenkte ble nå noe urolig, usikker. 'Jeg dro henne 2-3 meter bort fra veggen, gress.' Mistenkte fikk tid til å orientere seg. Han gikk i vestlig retning bort fra veggen, vandret litt fram og tilbake, stoppet ved ytterkant av den grusbeflagte plassen på vestsiden av bygningen ved overgangen til skråningen ned til jordet (mot syd).»

(195) Deretter skal han ha uttalt: «Dette er stedet», og i samme setning heter det at han uttalte at «hun 'lå slik' etter at han hadde dradd henne dit». Stedet lå noe mer i vestlig retning i forhold til hvor C ble funnet, og et stykke nord for det - nærmere bestemt «ved ytterkant av den grusbeflagte plassen». Også nå bestred han å ha hatt samleie med henne. Han viste at han la noe gras over henne. I motsetning til i forklaringen samme dag viste han at han ripet henne opp i lengderetningen med den ene ølflasken som han hadde knust mot veggen. Han bemerket dessuten at «gresset vokst, ikke så høyt da». Deretter viste han en høyde som ble målt til ca. 80 cm. Til det siste nevnes at det fremgår av åstedsrapporten fra 1976 at det i skråningen mellom parkeringsplassen og det nedenforliggende jordet i det vesentlige var tistler som var ca. 1,5 m høye, mens høyden på grasset der C ble funnet var 50 til 75 cm. Også foto og skisse fra rekonstruksjonen viser at A plasserte figuranten i overgangen mellom parkeringsplassen og skråningen.

(196) Det er protokollert at han ved rekonstruksjonen ikke ble foreholdt noe som helst fra funnstedet/åstedet. I avhør de fem påfølgende virkedagene tilstod og utdypet han på ny drapet. Men forklaringene avviker noe fra hva han forklarte og påviste onsdag 22. oktober.

(197) I forklaring neste dag, torsdag 23. oktober, opplyste han på direkte spørsmål fra Hjertaas at formålet med turen til åstedet «var at han hadde

lyst på kvinnfolk». Det fremgår at det var «litt uklart for han hva som skjedde etterpå [dvs. etter at han hadde dradd fornærmede til baksiden av bygningen og for andre gang hadde dunket hennes hode mot veggen], men han tror at han da dro piken bort fra dette stedet». Etter å ha trodd dette følger det så av neste avsnitt at «[m]istenkte mener at han trakk jenta 30 - 40 meter bort fra huset. Det var ikke 100 meter.» Men det var uklart for ham «om det var gress eller sand der han dro henne», og «om det var gress eller sand der han la henne ned». Avstandsangivelsen, som han gjentok i flere senere forklaringer, stemmer bedre enn rekonstruksjonen med hvor C lå, mens den siste del av sitatet stemmer godt med hva han viste under rekonstruksjonen.

(198) Fredag 24. oktober mente han det «var gress» der han la henne ned, «men han mener at det ikke var så høyt». Denne dagen var han usikker på om han tok av henne begge sko, eller bare den ene, og dette gjentok han i flere senere avhør. Utvalget bemerket at hun ble funnet med begge sokker på, og den ene skoen av.

(199) I sin tredje forklaring etter rekonstruksjonen, som ble avgitt mandag 27. oktober, forklarte han for første gang at C ble urolig etter at hun var lagt ned på jordet. Derfor «ville han kvele henne». Deretter heter det:

«Han tok da jakken, som han hadde tatt av henne, og surret den ene ermen rundt halsen hennes. Han tror at han surret rundt halsen to ganger. Han strammet til litt hårdt, men er sikker på at han ikke lavet knute. Deretter stappet han noe av jakken inn i munnen hennes. Han stappet flere ganger slik at munnen ble full. Deretter presset han med hånden mot nesen hennes. Han presset meget hårdt slik at hun ikke fikk puste. Han holdt taket en god stund - 20 til 30 min. Hun var litt urolig, men etter en stund ble hun helt rolig. Han kan ikke si noe om hun var død.»

(200) Senere i forklaringen heter det:

«Da hun var helt rolig, mener han at han tok av det han hadde surret rundt halsen og at han trakk ut det han hadde stappet i munnen hennes. Deretter tok han av henne blusen.»

(201) I denne forklaringen gikk han bort fra at han hadde ripet henne opp - noe han første gang forklarte under rekonstruksjonen. Han gikk videre bort fra at han hadde ripet seg selv opp.

(202) Det fremgår videre at han mot slutten av dette avhøret ble spurt på ny

«om hvordan den røde jakken var. Han mener at den var ganske myk. Han tror at den ikke var

helt tynn. Det han pakket i munnen på henne, var lett å stappe inn slik at munnen ble helt full.

Mistenkte retter nå til at han ikke kan si helt sikkert om han tok ut av munnen hennes det han hadde pakket inn.»

(203) Han forklarte at han stod på kne da dette skjedde, og at han hadde et kne på hver side av henne. «På en måte satt han på maven hennes og presset bena inn til siden hennes.» Dette ble også vist under rekonstruksjonen fire dager senere.

(204) Det fremgår at han ved dette avhøret ble spurt om han brukte brystholderen til noe, men det kunne han ikke huske. Videre benektet han å ha brukt snor.

(205) Tirsdag 28. oktober forklarte han for første gang at han hadde tatt et halssmykke fra henne. Mens han dagen før hadde benektet å ha vært tilbake onsdag 8. september om kvelden, innrømmet han nå at dette ikke var riktig, men at han ikke hadde maktet å finne henne. Samtidig forklarte han at han søndag kveld, etter å ha oppgitt å få samleie med henne, hadde flyttet henne tre meter, og at han også hadde flyttet klær. Denne dagen var det «vanskelig å huske» om han hadde brukt snor.

(206) Siste detaljerte forklaring i denne perioden ble gitt onsdag 29. oktober. Forklaringen var stort sett i samsvar med de justeringene han etter hvert hadde gjort. Av detaljer som han ikke tidligere hadde forklart nevnes at han opplyste at jakkeermet ble surret «2 ganger rundt halsen hennes. Han fikk enden av ermet under sitt ene kne og fikk trykket den mot bakken. På den måten fikk han med sin friske hånd strammet til meget hårdt når han trakk i andre enden av ermet. Det er vanskelig for han å si om han satte på knute.» Videre forklarte han at han tok noe av «jakken og begynte å stappe i munnen hennes». Han kunne ikke si «hva slags del av jakken det var». Det han pakket i munnen hennes var «litt mykt. Han presset til munnen var helt full.» Etter at han hadde pakket munnen full, og han hadde trykket hardt mot nesen i 20 til 30 minutter til hun ble helt rolig, tok han «[d]eretter» av henne blusen.

(207) Det ble deretter avholdt rekonstruksjon 31. oktober hvor A demonstrerte hvordan han hadde knyttet ermet rundt fornærmedes hals.

(208) I et nytt avhør 13. november 1980 erkjente han igjen drapet, men fastholdt at han ikke hadde maktet å gjennomføre noe samleie. Av dette avhøret fremgår det at han ble konfrontert med flere konkrete funn. Det kan særlig nevnes at han ble spurt om han husket om C fikk noen skade. Til det svarte han at hun fikk «skade i hodet

som blødde. Han kunne ikke se akkurat hvor skaden var, men hun hadde blod i ansiktet.»

(209) A har også forklart seg for de rettspsykiatriske sakkyndige, assisterende overlege Husebø og politilege Horneman. Av deres sakkyndige erklæring av 5. mai 1981 fremgår det at han under samtale 24. november 1980 bedyret sin uskyld, og hevdet at han hadde tilstått fordi politibetjent Hjerntaas hadde slått i bordet to ganger. Under neste samtale 4. desember 1980 innrømmet han derimot drapet og gav en detaljert forklaring som langt på veg var i samsvar med den han etter hvert gav til politiet. Under den tredje samtalen, 9. desember 1980, benektet han igjen drapet og uttalte: «Politiet er frekk, jeg er uskyldig, alt er ødelagt, politiet ødelegger meg. Tilståelsen er ikke rett.»

(210) Fra hovedforhandlingens første dag er det protokollert at «[t]iltalte hadde vanskelig for å kunne svare ja eller nei på tiltalepost I, men nekter seg skyldig etter tiltalepost II.» Tiltalepost I gjaldt drap, tiltalepost II forsøk på voldtekt til samleie. Under gjenoptakelsessaken er aktors, statsadvokat Jakhelln, notater fra hovedforhandlingen gjort tilgjengelig. Disse notatene tyder på at han stort sett forklarte seg i samsvar med hva han etter hvert hadde forklart for politiet.

(211) Under hovedforhandlingen ble det foretatt åstedsbefaring den 1. desember 1981. Fra denne åstedsbefaringen er det protokollert:

«Retten foretok deretter sammen med tiltalte, hans forsvarer, de 2 døvetolkene, statsadvokaten, de oppnevnte sakkyndige og politibetjent Nilsen - 1. vitne - befaring til det område hvor C ble funnet. På åstedet påviste tiltalte det sted hvor han etter egen forklaring hadde slått C i hodet med en ølflaske og deretter støtt hodet hennes mot en murvegg samt det sted hvor han hadde kledd av henne og forsøkt å gjennomføre samleie med henne og anviste hvordan han hadde rullet henne utfor en skråning, gått etter henne og tildekket henne med gress. Politibetjent Nilsen påviste det sted hvor C ble funnet, og hvor de forskjellige klesplagg lå.»

(212) Statsadvokat Jakhelln har notert at avstanden var 40 meter fra det stedet A påviste til det stedet hvor klærne ble funnet.

(213) I motsetning til i B-saken er det ikke protokollert at han påstod at det var tale om en drøm. Tvert om finnes det eksempler på at han innrømmet at dette ikke var tilfellet.

(214) Spørsmålet blir etter dette om, og i tilfelle i hvilket omfang, utviklingen i hans forklaringer reduserer deres troverdighet. Betydningen av manglende samsvar mellom forklaringene og funn på åstedet og ved obduksjonen, må også vurderes.

(215) Ved denne vurderingen må det tas hensyn til at tilståelsene er gitt mer enn fire år etter drapet. Videre har det betydning at A etter eget utsagn var påvirket av alkohol. For det tredje er det, med det drapstidspunktet dommen bygger på, tale om en begivenhet rundt midnatt da det regnet, og i et område som var dårlig opplyst. På drapstidspunktet var han dessuten lite kjent på stedet. Dette har betydning for hva han eventuelt kunne observere, for eventuelle misforståelser og for hva han fire til fem år senere kunne huske. Dette gjelder selv om de sakkyndige Husebø og Horneman i sin sakkyndige erklæring av 5. mai 1981 uttaler at hukommelsen «er usedvanlig god med erindring, ikke bare for dato, men også klokkeslett for hendelser opptil flere år tilbake, og er ledsaget av en stor detaljrikdom, noe som indikerer en meget god observasjons-, iakttagelsesevne og innprentningssevne». Også andre som har hatt befatning med ham fremhever det samme.

(216) Det generelle inntrykket er at forklaringene gjennomgikk en gradvis utvikling. Dette begynte i 1977 og 1978 med at han innledningsvis bestred enhver tilstedeværelse i det aktuelle området, men at han etter hvert gav noe etter. Men også etter at han innrømmet drapet, skjedde det en utvikling ved at han etter en tid innrømmet kvelning, og til slutt at han hadde stjålet et halssmykke fra liket. Denne utviklingen er for så vidt typisk for mange tilståelser ved at den siktede i første omgang forsøker å få handlingen til å fremstå som mindre grov enn den i realiteten er, men at vedkommende senere gir etter og innrømmer ytterligere detaljer. Det er også velkjent at en siktet bestrider enkelte sider ved handlingen for å redusere sin skyld. At det tilstås en mindre alvorlig handling enn hva som kan konstateres ved funn på åsted, fornærmede osv. taler derfor ikke i seg selv for at tilståelsen - så langt den rekkes - er uriktig.

(217) Kjæremålsutvalget vil likevel bemerke at det er en markert forskjell mellom utviklingen i hans forklaringer i C-saken etter at han onsdag 22. oktober 1980 for første gang tilstod drapet, og utviklingen i forklaringene i B-saken etter at han søndag 16. oktober 1977 for første gang forklarte at dette drapet hadde skjedd i vestre ende av bueskytterbanen. I den saken foretok han i de senere forklaringene bare beskjedne justeringer i forhold til forklaringen 16. oktober 1977. I C-saken skjedde det derimot en utvikling fra forklaring til forklaring, og totalt sett er det tale om betydelige endringer i perioden 22. til 29. oktober 1980.

(218) I denne sammenheng vises det for det første til at hans forklaring om åsted etter hvert ble betydelig endret. Under den første tilståelsen ons-

dag 22. oktober 1980 forklarte han at han trakk piken «litt fram fra veggen, kanskje 2 ½ meter» før han begynte å ta av henne klærne. Dette gjentok han under rekonstruksjonen samme kveld, men plasseringen i grensen mellom den grusbelagte parkeringsplassen og det grasbevokste området er en god del lenger borte fra bygningen. Det kan også nevnes at han i forklaringen 22. oktober var usikker på om C lå på gras. I forklaringen neste dag, etter først å ha uttrykt usikkerhet om han overhodet dro henne bort fra veggen, heter det i neste avsnitt at han «mener at han trakk jenta 30 - 40 meter bort fra huset». Han var fortsatt usikker på om han dro henne i gras eller sand. Avstandsangivelsen har han senere holdt fast ved, men under hovedforhandlingen påviste han som nevnt et sted som lå 40 meter fra drapsstedet, mens den siterte avstandsangivelsen er en god del nærmere.

(219) Det bemerkes videre at han i avhørene 22., 23. og 24. oktober forklarte at han skar seg selv opp. Videre forklarte han under rekonstruksjonen og avhøret 24. oktober at han også hadde ripet C opp. Det siste er det i alle fall ikke dekning for, og i forklaringen mandag 27. oktober innrømmet han at denne del av forklaringen ikke var riktig.

(220) Selv om han onsdag 22. oktober innrømmet drapet, og fastholdt det de neste dagene, var det først mandag 27. oktober han innrømmet kvelning. I denne relasjon er det en viktig forskjell mellom hans forklaring og de faktiske forhold: Da C ble funnet, var det ene ermet av en bomullsskjorte stappet inn i munnen, og det andre ermet strammet rundt halsen. As forklaring kan derimot vanskelig forstås på annen måte enn at det var ytterplagget han anvendte. I sin første tilståelse mente han at C hadde hatt dynejakke eller anorakk. Mandag 27. oktober var han derimot usikker på om hun hadde «regnjakke eller en type dynejakke». Det riktige er at hun hadde en regnjakke. Hans videre forklaring kan vanskelig forstås på annen måte enn at han mente å ha brukt yttertøyet til kvelningen, idet han forklarte at han tok av henne blusen etter at hun hadde blitt rolig. Hans forklaring onsdag 29. oktober er identisk på dette punktet.

(221) Selv om forklaringene gjennomgikk en betydelig utvikling, og han på et sentralt punkt vedrørende kvelningen har gitt en forklaring som ikke kan være riktig, er det likevel et betydelig samsvar mellom de funn som er gjort, og hans forklaringer. Et sentralt spørsmål blir dermed hvor stort dette samsvaret er, og i hvilken utstrekning dette kan skyldes kunnskap han har fått om handlingen fra andre kilder.

(222) Av konkrete forhold nevnes for det første As understrekning av at det i 1976 ikke hadde vært

noe sykkelstativ ved Trondhjems Elektromotors bygning. Det kom som nevnt først på plass i mai 1980. Dette kan tale for at han er drapsmannen, men kan også forklares med at han har vært på åstedet etter at drapet ble kjent. Det finnes således vitneobservasjoner på at han var i området i den aktuelle perioden. Med hans gode hukommelse kan denne observasjonen også forklares i et slikt besøk.

(223) I sin første tilståelse gav A en opplysning som han gjentok senere. Han forklarte at da han onsdag 8. september om kvelden vendte tilbake til åstedet og fant fram til C, var det ene benet «rett, men det venstre var litt bøyd opp ved kneet». Dette viste hans også under rekonstruksjonen. Det vitnet som fant henne onsdag 8. september forklarte i politiforklaring 19. november 1976 at «[d]et venstre beinet lå også noe høyere enn det høyre». De to forklaringene er med andre ord identiske på dette punktet. Da C ble funnet lørdag 11. september, var riktignok begge bein helt utstrakt. Men i denne sammenheng bemerkes at det samme vitnet ble svært overrasket da hun ikke lå på det stedet hvor man bl.a. fant buksen og trusen. Hennes hode lå også i en annen stilling enn han mente det hadde onsdag 8. september. I en egenerklæring fra den politibetjenten som lørdag 11. september fant avdøde, fremgår det at han oppfattet vitnet slik at han mente C hadde blitt flyttet etter onsdag 8. september. Dette har imidlertid A bestridt, men kjæremålsutvalget finner det ikke nødvendig å ta stilling til det. Selv om A bestrider dette, kan han likevel ha flyttet henne uten å ville innrømme det.

(224) Et annet moment er forholdet mellom As forklaring og hvordan C ble kvalt. Da hun ble funnet, var ermet av en bomullsskjorte, brystholderen og regnjakkesnoren knyttet rundt halsen. I obduksjonsrapporten fra professor Haugen og reservelege A. Ødegaard av 9. november 1976 heter det:

«Anorakksnoren som er den tynneste av strangulasjonsobjektene (ca 3 mm i diameter) er knyttet baktil i midtlinjen i nakken med to knuter og markerer den nedre dypeste furen. Under denne snoren er det et par gresstrå. Til høyre side av halsen i retning mot skulderbuen er ermet på genseren knyttet og fortil under kjevevinkelen er den rosafargede del av BH knyttet som den øvre av de tre. ...

Ved åpning av den øverste av strangulasjonsobjektene sees en ca 5 mm dyp horisontal sirkulær fortløpende fure. Etter fjernelse av den nedre snor finnes en tynnere, horisontal sirkulær fortløpende snørefure som er den dypeste av samtlige og som er opptil 8 mm.

Over på venstre side ligger denne over en sløyfe av BH-stroppen som har laget en noe bredere fure inntil sistnevnte.

Ved uttrekking av genserermet fra munnen, måler knebelen ca 23 cm og ender i en nærmest kuleformet oppdrivning. Denne oppdrivning består i del av erme som er trukket inn som fingeren i en hanske.»

(225) Disse opplysningene er utdypet i åstedsrapporten av 23. februar 1977 fra politibetjentene Nilsen og Henriksen ved Kripos. Her heter det:

«8.1 'Snorene' som var knyttet rundt Cs hals ble fjernet i forbindelse med obduksjonen på Regionsykehuset i Trondheim 12.9.76. Undersøkelsene viste at 'snorene' var knyttet i rekkefølge:

- a) Bysteholder.
- b) Sort bluseerme.
- c) Snoren i regnjakkens hette.

8.2 Vedr. 'a':

Som nevnt er hele bysteholderen ... elastisk, og den delen som var strammet rundt Cs hals besto av venstre kopp. Knuten var plassert på høyre side av halsen, omtrent rett ned for kjevevinkelen. Knuten var en dobbeltknute, såkalt 'kjerringknute'.

8.3 Vedr. 'b':

Det venstre bluseermet var strammet rundt Cs hals og var knyttet på høyre side av halsen like bakenfor knuten på bysteholderen. Knuten var en enkel knute.

8.4 Vedr. 'c':

Snoren i regnjakken var knyttet meget stramt rundt Cs hals. Knuten som var knyttet ved midtlinjen baktil, var en dobbelt knute. Den innerste knuten besto av 3 tårner (kirurgisk knute) hvoretter det var lagt en enkelt knute utenpå. Knuten totalt var en tilnærmet båtsmannsknop.»

(226) I obduksjonsrapporten er det som nevnt opplyst at det ermet som var stappet inn i Cs munn endte i «en nærmest kuleformet oppdrivning. Denne oppdrivning består i del av erme som er trukket inn som fingeren i en hanske.» Om dette heter det i åstedsrapporten:

«Det venstre ermet var dyttet inn i munnen hennes. Etter at ermet ble tatt ut av munnen, viste det seg at 23 cm av ermet hadde vært inne i munnen. Ytterste del av ermet var imidlertid formet som en klump idet ytterste del er 'vrent' inn i selve ermet. Etter at 'klumpen' ble rettet ut, viste det seg at den utgjorde 16 cm. Den totale ermelenge som hadde vært inne i Cs munn var således 39 cm.»

(227) Når disse funnene sammenholdes med As forklaringer, er det en viktig forskjell ved at han ikke på noe tidspunkt forklarte, eller på direkte

spørsmål innrømmet, å ha knyttet brystholderen og regnjakkesnoren rundt Cs hals. Dette kan for så vidt ha liten betydning hensett til den generelle tilbøyelighet hos gjerningspersoner til å holde tilbake detaljer for å redusere sin skyld. Men når han etter hvert på bakgrunn av de direkte spørsmål som ble stilt må ha forstått at det var knyttet mer enn ett objekt rundt Cs hals, og i avhøret 13. november 1980 fikk en uttrykkelig opplysning om det, er det likevel noe påfallende at han heller ikke da innrømmet disse forhold dersom han er drapsmannen.

(228) Måten de to objektene er knyttet på kunne derimot synes å tale mot at A med hans handicap ville være i stand til å knyte knutene. Men dette kan ikke legges til grunn: I en uttalelse til Trondheim politikammer av 30. mars 1978 i forbindelse med B-saken, uttaler således spesialist i fysisk medisin I. H. Kleive ved Regionsykehuset i Trondheim:

«A har lært seg til å kompensere for tapet av funksjonen i høyre arm og hånd ved å oppøve venstre overextremitet. Han kler av og på seg uten vanskelighet, er fullt selvhjulpen, og hans ferdighet med venstre hånd er langt bedre enn vanlig.»

(229) Det kan også nevnes at politibetjent Aarhun i sin forklaring fra mai 2000 opplyser at han sammen med politiførstebetjent Stedje og en kriminaltekniker ved Trondheim politikammer testet As fysikk. A hadde ikke «noen problemer å knytte sine sko med en normal sløyfeknute med sin ene arm. Dette ble han bedt om å vise etterforskerne, og det gjorde han.»

(230) Det var først i sin fjerde tilståelse høsten 1980 at A forklarte at han hadde surret noe rundt Cs hals etter at han hadde brakt henne til det stedet hvor han forsøkte å gjennomføre samleie. Om situasjonen etter at han hadde tatt av henne regnjakken, forklarte han:

«Etter dette ble hun urolig. Han hadde ikke noe å slå med, og derfor ville han kvele henne. Han tok da jakken, som han hadde tatt av henne, og surret den ene ermen rundt halsen hennes. Han tror at han surret rundt halsen to ganger. Han strammet til litt hårdt, men er sikker på at han ikke lavet knute. Deretter stappet han noe av jakken inn i munnen hennes. Han stappet flere ganger slik at munnen ble full. Deretter presset han med hånden mot nesen hennes. Han presset meget hårdt slik at hun ikke fikk puste. Han holdt taket en god stund - 20 til 30 min. Hun var litt urolig, men etter en stund ble hun helt rolig. Han kan ikke si noe om hun var død.

...

Han hadde også noe av jakken over ansiktet hennes da han holdt med hånden over nesen hennes, ...

...

Da hun var helt rolig, mener han at han tok av det han hadde surret rundt halsen og at han trakk ut det han hadde stappet i munnen hennes. Deretter tok han av henne blusen.

...

Mistenkte ble igjen spurt om hvordan den røde jakken var. Han mener at den var ganske myk. Han tror at den ikke var helt tynn. Det han pakket i munnen på henne, var lett å stappe inn slik at munnen ble helt full.

Mistenkte retter nå til at han ikke kan si helt sikkert om han tok ut av munnen hennes det han hadde pakket inn. Han er usikker på dette. Han er helt sikker på at han pakket det inn i munnen, og at han surret noe av jakken rundt halsen hennes. Han mener sikkert at han ikke hadde knute på det som var rundt halsen, men han fikk strammet til hårdt likevel.

Han ble også spurt igjen om han brukte noe annet rundt halsen, men han er sikker på at han ikke gjorde det.»

(231) I neste detaljerte forklaring om kvelningen, som ble avgitt to dager senere - onsdag 29. oktober, forklarte han at han hadde klart å stramme til ved å få enden av ermet under sitt ene kne som han trykket mot bakken. Det var «vanskelig» å si om han hadde knyttet noen knute. Ut over dette var forklaringen stort sett i samsvar med forrige bortsett fra at han ikke antydte noe om at han etter kvelningen hadde fjernet ermet fra Cs hals og munn.

(232) Rekonstruksjon ble avholdt fredag 31. oktober. Her demonstrerte A hvordan han hadde knyttet knute på bomullsskjorten og hvordan han hadde benyttet det andre ermet. I åstedsrapporten, som er sitert foran, er det opplyst at knuten var «en enkel knute». Det var en slik knute A knyttet under rekonstruksjonen.

(233) Det var nærmest fullstendig sammenfall mellom hans forklaringer og påvisninger under rekonstruksjonen vedrørende dette plagget og det som fremgår av obduksjons- og åstedsrapporten. Eneste forskjell av betydning er at han mente han hadde benyttet regnjakken, men hans øvrige beskrivelse av plagget - særlig at det var «litt mykt» - kan tyde på at han har husket feil, eller misforstått situasjonen i mørket. Daværende statsadvokat Jakhell har i en politiforklaring fra november 2000 for øvrig uttalt at «da A viste hvordan han knyttet rundt halsen på figuranten, falt 'brikker på plass' uten at han i dag kan erindre hvilke momenter som

var årsaken til dette, men det fjernet en mulig tvil om A som gjerningsmann».

(234) Etter kjæremålsutvalgets vurdering er det også godt samsvar mellom As forklaring og de skadene som ble påvist ved obduksjonen. Her heter det i oppsummeringen V:

«Såret og blødningene i hodets bedekninger er fremkalt ved stump vold mot hodet. Dette kan være forklart ved gjentatte fall mot hardt underlag, slag av stump gjenstand eller dunking av hodet mot fast underlag. Avdøde er overveiende sannsynlig voldtatt mens hun fortsatt var i live. Avdøde ble kvalt av knebelen og var sannsynligvis ikke i live da strangulasjonen fant sted. Det er ikke mulig på grunnlag av funnene å angi noe eksakt tidspunkt for dødens inntreden.»

(235) I forbindelse med gjenopptakelsessaken har Tore Sandberg stilt professor Haugen spørsmål om de påviste skadene er forenlige med As forklaring. Utvalget forstår hans svar av 24. mai 2000 slik at skadene i hovedsak kan samsvare med As forklaring.

(236) Det er to andre, sentrale tema i saken: For det første om det var grunnlag for å endre oppfatning om drapstidspunktet, og for det andre må de biologiske bevis vurderes i lys av de nye sakkyndige uttalelsene. Slik kjæremålsutvalget vurderer betydningen av de biologiske bevis, finner det ikke grunn til å gå nærmere inn på om det var grunnlag for å endre drapstidspunkt.

(237) C ble obdusert 12. september 1976 av professor dr.med. Olav A. Haugen og reservelege A. Ødegaard. Om vaginalsekret heter det i obduksjonsrapporten av 9. november 1976:

«I utstryksprep. fra det dels blodige vaginalsekret finnes rester av plateepitel, røde blodlegemer og spredt kjerneholdige hvite blodlegemer. Dessuten finnes i flere prep. ganske vel bevarte spermier. Det sees også endel degenerert spermier uten hale.»

(238) Rettsmedisinsk institutt fikk bl.a. oversendt to utstrykspreparater med vaginalsekret og blodprøve av C. I rapport av 16. februar 1977 fra instituttet v/ prosector Lie heter det i konklusjonen:

«Det er påvist sæd i vaginalsekretet fra avdøde. Det er påvist blodtypesubstans av type A i sekretet. Da C er av blodtype O er det lite sannsynlig, men ikke utelukket at den påviste substans kan stamme fra henne.

Men det er overveiende sannsynlig at substansen skriver seg fra den påviste sæd, som

således må stamme fra en person av blodtype A utskiller.

Det er også påvist blodtype-A-substans i blodflekk på regnjakke, på regnjakkesnor og på brystholder. Dette kan bety at blodet stammer fra en person av blodtype A. Det er imidlertid ingenting i veien for at flekkene kan være blod av type O iblandet blod eller andre vevsvæsker fra en person av blodtype A.

Det er ikke påvist blod på avdødes jakke og dongerybukse.»

(239) A har blodtype AB, ikke utskiller.

(240) I brev av 24. oktober 1977 uttaler Rettsmedisinsk institutt v/ prosector Lie seg om usikkerhet «ved blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning». Her heter det:

«Det er angitt i litteraturen at blodtypesubstans kan være tilstede i bakterier. De bakterier som er nevnt i den forbindelse er E.coli, Shigilla, Salmonella og Proteus ... På den annen side finnes bakterier som inneholder enzymer som nedbryter blodtypesubstansen ...

Det faktum at bakterier kan inneholde blodtypesubstans gjør at man er tilbakeholdende med å typebestemme bl.a. vaginalsekret i forbindelse med voldtektssaker, fordi vaginalsekret ofte har en rikholdig bakterieflora.

I 'C-saken' ble det (etter bestemt anmodning) foretatt typebestemmelse av avdødes vaginalsekret, hvor det var påvist sæd. Blodtypesubstans av type A ble påvist i sekretet. Avdøde var av blodtype O.

Spørsmål er stilt om hvor stor sjansen er for at den påviste A-substans kan skyldes bakterier og således ikke stamme fra den påviste sæd.

Det er vanskelig å svare eksakt på dette spørsmål, fordi det såvidt vites, ikke foreligger noen undersøkelse med akkurat denne problemstillingen for øyet.

De av de nevnte bakterier som kan være aktuelle som forurensning i denne sammenheng, er E.coli og Proteus. Av disse to synes det å være E.coli som mest sannsynlig kan danne substans av type A. Av E.coli finnes det mange stammer. En forsker som undersøkte 29 av disse stammer fant at én av dem inneholdt blodtypesubstans A ...

Av dette må man trekke den konklusjon at man ved blodtypebestemmelse av biologisk materiale som har vært utsatt for bakteriell påvirkning kan få feilaktig typeresultat av to grunner: 1) Ved at forurensende bakterier inneholder blodtypesubstans, og 2) Ved at bakterier bevirker nedbrytning (ødeleggelse) av tilstedeværende blodtypesubstans.

Det lar seg ikke avgjøre, uten langvarige bakteriologiske spesialundersøkelser, om det i

en konkret sak foreligger noen av de to nevnte feilmuligheter.

I 'C-saken' er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

(241) Det biologiske materialet synes nå å ha gått tapt. De sakkyndige uttalelsene som er avgitt i forbindelse med gjenopptakelsessaken er dermed avgitt på grunnlag av de opplysningene som finnes i de opprinnelige saksdokumentene.

(242) Ved behandlingen av gjenopptakelsesbegjæringen kunne ikke politiet finne noen uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon før pådømmelsen av de to drapssakene. Kommisjonen ble derfor bedt om å uttale seg om rapportene i begge sakene. I uttalelse av 27. mars 2001 uttaler kommisjonen at den ikke hadde «funnet grunnlag for vesentlige bemerkninger til noen av de ovenfor nevnte sakkyndigrapportene. Afdelingsleder Niels Morling har avgitt en egen rapport vedrørende rapportene fra Halldis Lie og»

(243) I rapporten fra afdelingsleder dr.med. Niels Morling, Retsgenetisk Afdeling v/ Retsmedisinsk Institut, Københavns Universitet av 3. mars 2001 heter det:

«Jeg afgiver denne udtalelse i min egenskab af ekstraordinært medlem af Den Rettsmedisinske Kommisjon.

...

Vedr.: C:

De beskrevne retsgenetiske undersøgelser i sagen var god praksis på tidspunktet for undersøgelse. Udtalelsen fra prosekter Halldis Lie vedr. usikkerhet ved blodtypebestemmelse af biologisk materiale som har været utsatt for bakteriell påvirkning viser, at arbejdet er udført/superviseret af en kompetent retsgenetiker.

Vurderingen af resultaterne af de retsgenetiske undersøgelser er korrekt.

I skrivelse af 15.11.1999 fra Tore Sandberg A.S til Professor Olav A. Haugen [som foretok obduksjonen av C] er stillet 11 spørsmål vedr. drapet på C. Jeg oppfatter kun spørsmål 8 relatert til retsgenetik. Spørsmålet er:

'I Cs vaginalsekret ble det påvist sæd med en annen blodtypesubstans enn As blodtype. Sædblandet blod med samme type utslag på blodtypesubstans ble påvist på flekken på innsiden av regnjakken - ytterst på regnjakkesnoren som var strammet og knyttet rundt Cs hals - 1/2 cm fra kneppingen bak på Cs BH - og inne i den ene BH-koppen. Er det tenkelig/sannsynlig at

dette kan ha skjedd ved at C har hatt samleie med en annen person?'

Svar:

Spørsmålet er besvaret i 'udtalelse vedr. usikkerhet ved blodtypebestemmelse af biologisk materiale som har været utsatt for bakteriell påvirkning' dateret 24.10.1977 fra Rettsmedisinsk Institutt, Universitetet i Oslo ved prosekter Halldis Lie til Kriminalpolitisen, Laboratorieavdelingen, Oslo [sitert foran].

Jeg kan tilslutte mig besvarelsen.

1. Det er tenkelig, at de påviste sædceller og det påviste blod- og sekretmateriale hidrører fra en eller flere andre personer end A. Resultatene af blodtypebestemmelserne taler for, at det biologiske materiale hidrører fra en eller flere andre personer af blodtype A-utskiller frem for, at det biologiske materiale hidrører fra A, som ikke udskiller A-substans. Det kan imidlertid ikke helt udelukkkes at dele eller alt det biologiske materiale hidrører fra A, men i så fald må der være sket en sjældent forekommende bakteriell forurening, nedbrydning eller omdannelse af blodtypesubstansen i det biologiske materiale.

Resultatene af de retsgenetiske undersøgelser vægter således imod, at sæden kommer fra A.

2. Sædceller i en kvindes skede antages sædvanligvis at være indført ved samleje»

(244) Etter lagmannsrettens kjennelse er det foretatt ytterligere undersøkelser. I brev av 23. juni 2002 har Tore Sandberg stilt ti spørsmål til avdelingsoverlege dr.med. Hans Erik Heier ved Avdeling for immunologi og transfusjonsmedisin ved Blodbanken i Oslo. Spørsmålene er besvart i brev av 26. juli 2002. Nedenfor gjengis spørsmålene med Heiers svar:

«Med utgangspunkt i den muntlige orientering De ga meg ved overleveringen av analyseresultatet, oppfattet jeg Dem slik at analysen entydig viser at det er utelukkkes at den blodtypesubstans som ble funnet i vaginalsekretet til drapsofferet C, kan ha blitt skilt ut og kommet dit fra A. Jeg tillater meg å stille følgende spørsmål:

1. Er det korrekt oppfattet av undertegnede at analysen entydig viser at A ikke kan ha skilt ut den blodtypesubstans som ble funnet i sæden i Cs vaginalsekret?»

Svar: «Ja.»

«2. Kan De beskrive nærmere hva som er utslagsgivende for en entydig konklusjon vedr. As blodtype sammenholdt med den påviste blodtypesubstans i sædfunnet i Cs vaginalsekret?»

Svar: «Dannelse av blodtypesubstansene A og B på erytrocytter følger en annen utviklingsvei enn dannelse av tilsvarende substans i

sekreter og vevsvæsker. De to utviklingsveiene styres tildels av hver sine gener. For at utvikling skal kunne finne sted i sekreter og vevsvæsker, må personen ha genet Se. Hvis man har dette genet, vil genet Le gi utvikling av substansen Le(b) i stedet for Le(a). En person som er Le(a+) [kjæremålsutvalget bemerker at ved blodtypebestemmelse 15. mai 2002 er det hos A påvist blodtype AB Rh(D) neg. Le (a+) Le (b-)] kan derfor ikke være 'utskiller', d.v.s. at vedkommende mangler evnen til å danne den varianten av blodtypesubstansene A og B som finnes i sekreter og vevsvæsker. Le-substansene akkumuleres på overflaten av røde blodlegemer og kan derfor påvises ved ordinær blodtyperingsteknikk ... »

«3. Hva innebærer det at en person er 'utskiller'? - Hva innebærer det at en person er 'ikke utskiller'?»

Svar: «Svaret fremgår av svar på spm. 2.»

«4. Om påvisningen av blodtype A substans i Cs vaginalsekret teoretisk kunne tenkes å ha vært forårsaket av bakteriepåvirkning - er det da korrekt at begge de følgende forutsetninger måtte være oppfylt - med en kombinert sannsynlighet i utgangspunktet på ca 1:260? -:

- At C var en av de 11-12 % av friske kvinner der man finner E.coli i små mengder

- At den E.coli stamme som i så fall tilfeldigvis måtte være akkurat den av de 29 stammene som det er henvist til av Halldis Lie .. ?

- At det selv blant kvinner med urinveisinfeksjon er snakk om en sannsynlighet i utgangspunktet på vel 1 %.»

Svar: «Ja vedrørende ledd 1 og 2. Jeg har ikke grunnlag for å ta standpunkt til ledd 3.»

«5. Hva er optimal temperatur og optimale øvrige forutsetninger for fremvekst av E.coli bakterier?»

Svar: «Jeg er ikke mikrobiolog og mener at dette spm. bør forelegges spesialist i medisinsk mikrobiologi. Så vidt jeg vet, er optimal temperatur 37 ° C i næringsrikt miljø. E.coli er en typisk tarmbakterie, men den kan også vokse i andre, varme kroppshulrom.»

«6. Er det mulig å forklare funnene av blodtypesubstans A på regnjakkesnor, på regnjakken og BH med bakterievekst når samtlige av disse funn har vært eksponert for temperaturer ned mot og delvis under 0 grader og nær 80 mm nedbør i løpet av en uke?»

Svar: «Jeg kan ikke forestille meg at bakterievekst skulle være forklaringen, men henviser likevel for fullstendighetens skyld til spesialist i mikrobiologi.»

«7. Har De noen oppfatning av om det kan foreligge noen praktisk sannsynlighet for at både forutsetningene i spørsmål 4 og i spørsmål 6 skulle slå til samtidig?»

Svar: «'Kvalifisert gjetting' vil tilsi at sannsynligheten er meget liten, om i det hele tatt eksisterende.»

«8. Prosektor Halldis Lie er eksplisitt blitt spurt om bakterievekst kan forårsake forurensning av det innsendte prøvematerialet. Av Halldis Lies rapport av 16.02.1977 fremgår det at alt prøvematerialet fra Cs vaginalsekret er studert i mikroskop. Det er her ikke beskrevet noen observasjon av bakterieforekomst. Er det tenkelig at en spesialist, som har fått et direkte spørsmål om bakteriell forurensning - og som finner stavbakterier ved undersøkelse i mikroskop - ikke nevner dette i sin beskrivelse?»

Svar: «Jeg finner det merkelig om Halldis Lie skulle ha utelatt beskrivelse av bakterier når hun åpenbart har vært klar over bakteriers mulige effekt i dette tilfellet.»

«9. Hvis vaginalsekret inneholder E.coli med blodtypesubstans A, - hvor store mengder av E.coli må da være til stede for at blodtypesubstansen skal kunne påvises med datidens metodikk?

- 10 bakterier?

- 10.000 bakterier?

- Eller 10.000.000 bakterier pr milliliter?»

Svar: «Jeg kan ikke svare. Det vesentlige må være om bakteriene må være til stede i tilstrekkelig antall til å påvises i mikroskop.»

«10. Kjenner De til noe tilfelle i medisinsk litteratur - utenom rene laboratorieundersøkelser med dyrking av bakterier - der påvisning av 'falsk blodtypeproduksjon' har skjedd i saker som er mulig å sammenligne med drapet på C?»

Svar: «Nei.»

(245) Avslutningsvis ble Sandberg anbefalt å kontakte spesialist i medisinsk mikrobiologi for om mulig å få svar på de spørsmål Heier ikke kunne besvare. Heier anbefalte avdelingsoverlege, professor Kjetil K. Melby, Mikrobiologisk avdeling, Ullevål Universitetssykehus. Det ble opplyst at han har «særlig kompetanse i bakteriologi». Sandberg henvendte seg deretter i brev av 20. august 2002 til professor Melby som besvarte henvendelsen i brev av 3. september 2002. Nedenfor gjengis spørsmål og svar på samme måte som foran:

«1: Er de konklusjoner som er angitt foran, allment akseptert blant mikrobiologisk ekspertise?»

Svar: «Ja.»

2: (Heier spørsmål nr. 4)

Svar: «Påvisning av blodtype A substans kan skyldes bakterienærvær i Cs vaginalsekret. Om så skal være tilfelle hører hun til den minoriteten som for eksempel har *Escherichia.coli* i små mengder i sitt vaginalsekret. Vanligvis finner man ikke dette

hos kvinner i fertil alder. *E. coli* er normalt til stede i avføring og kan derfor tenkes å være til stede i området mellom endetarmsåpningen og vaginalåpningen. *E. coli* er den hyppigste årsak til akutt nedre urinveisinfeksjon hos kvinner.»

«3: Foruten temperatur - hvilke øvrige forhold, med relevans til denne saken, er forutsetning for fremvekst av *E. coli* bakterier?»

Svar: «Om vedkommende har anvendt antibiotika i den aktuelle perioden kan dette favorisere vekst av slike bakterier. Bruk av for eksempel fenoxymetyl penicillin ('vanlig' penicillin) vil kunne medvirke til at slike bakterier favoriseres (fordi de ikke er følsomme for denne type antibiotika).»

«4: (Heier spørsmål nr. 6 - NB! Med tillegg for skydekkemålinger)

Er det mulig å forklare funnene av blodtypesubstans A på regnjakkesnor, på regnjakken og BH med bakterievekst når samtlige av disse funn har vært eksponert for temperaturer ned mot og delvis under 0 grader, nesten sammenhengende skydekke og nær 80 mm nedbør i løpet av en uke?»

Svar: «Det synes lite trolig.»

5: (Heier spørsmål nr. 7)

Svar: «Nei.»

«6: (Ikke stilt til Heier)

Om alle disse forutsetninger skulle slå til samtidig, - måtte man i så fall multiplisere en sannsynlighet på ca. 1:260 (jfr. Heiers svar på Heier spørsmål 4) med ytterligere en faktor - og er det da mulig å anslå i størrelsesorden hva slags sannsynlighet man står overfor?»

Svar: «Kan dessverre ikke svare på dette.»

7: (Heier spørsmål 8)

Svar: «Det virker lite trolig. Ved mikroskopi vil bakterier av typen *E. coli* fremstå som relativt store stavbakterier som lett bør kunne gjenkjennes ... og som nok ville ha vært nevnt om de hadde vært til stede i noen særlig mengde.»

8: (Heier spørsmål nr. 9)

Svar: «Vanskelig å svare på da teknikken som er anvendt ikke er kjent for meg. Dersom dette er en standard agglutinasjonsteknikk vil et relativt høyt bakterietall være nødvendig; formodentlig i størrelsesorden mellom 10.000 - 100.000 bakterier/ml.»

9: (Heier spørsmål nr. 10)

Svar: «Nei.»

«10: Innebærer uttrykket 'standard strains' at *E. coli* stammene som Okada [den forskeren som prosector Lie viste til i sin uttalelse av 24. oktober 1977] har benyttet, er stammer der bakteriekolonier er dyrket fram før undersøkelsen om forekomst av blodtypesubstans er gjennomført?»

Svar: «Uttrykket standard strains forstår jeg som at forskerne har en kolleksjon av forskjellige *E. coli* isolater (fra for eksempel ulike infeksjonsstifelle) som så hver for seg dyrkes opp og undersøkes for nærvær (presensjon) av blodtypesubstans A eller andre aktuelle egenskaper.»

«11: Er det korrekt at det i slike fremdyrkede bakteriestammer finnes millioner av bakterier i hver stamme **forut for påvisning** av blodtypesubstans (slik som blodtypesubstans A i stamme 6)?»

Svar: «Når man dyrker bakterier starter man opp med en 'liten kultur' =inokulat, som får vokse i en buljongløsning eller på en petriskål. Ved dette dannes en rekke 'nye' celler som er genetisk like utgangsisolatet. Alle hører til da en klon.»

«12: Om svarene på spørsmål 10 og 11 er bekreftende, er det i så fall tenkelig at et tilsvarende antall bakterier har foreligget hver for seg på i alt 5 steder i C-saken - i Cs vaginalsekret, og dessuten i friluft på innsiden av Cs regnjakke, på to separate steder på Cs BH og på enden av regnjakkesnoren som var bundet rundt Cs hals?»

Svar: «Det virker lite sannsynlig.»

(246) Uttalelsene fra Heier og Melby er forelagt for Den rettsmedisinske kommisjon som i uttalelse av 22. november 2002 uttaler:

«Kommisjonen har behandlet de to sakkyndig-rapportene uten å finne grunnlag for vesentlige bemerkninger.

For ordens skyld: De to sakkyndige ansees velkvalifiserte innen sine respektive fagområder. Så vidt vites har imidlertid ingen av dem noen omfattende erfaring fra sakkyndig arbeid med spormateriale i straffesakssammenheng, og deres vurderinger bør sees i lys også av dette. Analyser og metoder som de som ble anvendt i den aktuelle sak (Halldis Lies rettsserologiske undersøkelser) har ikke vært anvendt i rettsmedisinsk sammenheng i noe omfang de siste 15-20 år. Det er derfor praktisk talt ingen som i dag behersker fagområdet fullt ut.

Afdelingsleder Morling har avgitt en egen rapport til Kommisjonen. Denne er vedlagt i kopi.»

(247) I Morlings vurdering av 13. november 2002 heter det:

«Avdelingsoverlege Hans E. Heier har besvaret 10 spørsmål fra advokat Tore Sandberg, og professor Kjetil K. Melby har besvaret 12 spørsmål fra advokat Tore Sandberg. Spørsmålene vedrører forhold i forbindelse med blodtypebestemmelse af ABO-egenskaper i vaginalsekret fra ofret C.

Så vidt jeg kan se, er der i erklæringene ikke nye forhold, som er relevante for saken.

Jeg foreslår, at kommisjonen besvarer henvendelsen ved at uttale, at gruppen har behandlet sakkyndigrapportene uten å finne grunnlag for bemerkninger.»

(248) Kjæremålsutvalget oppnevnte 11. april 2003 overlege dr.med. Henning Sørensen, Blodbanken ved Rigshospitalet i København som sakkyndig i saken. Den sakkyndige ble gitt følgende mandat:

«1. På grunnlag av påvisningen av blodtypesubstans av type A i sekret fra Cs vagina og av blodsubstans av samme type i blodflekk på regnjakke, snor til regnjakke og på BH-koppen i tidligere sakkyndige rapporter om medisinsk mikrobiologi skal den sakkyndige vurdere sannsynligheten for feilaktig typeresultat og særlig om dette i tilfelle kan skyldes forurensende bakterier.

2. Den sakkyndige skal videre vurdere sannsynligheten for at forurensende bakterier og/eller andre forhold kan ha medført feilaktig typeresultat ved analyse av blodflekker på offerets regnjakke, snor til regnjakke og på brystholder under hensyn til temperaturer og eventuelt andre forhold på åstedet i det tidsrom offeret antas å ha ligget der, og om det kan ha betydning at avdøde kan ha ligget på ett eller flere av klesplaggene.

3. For det tredje bes vurdert betydningen av påvisningen av blodtype A substans i vaginalsekret og på offerets klær i forhold til den blodtype som A har.

4. Videre bes vurdert betydningen av eventuell usikkerhet mht. om det faktisk er påvist sædceller i offerets vaginalsekret.»

(249) Den sakkyndige har avgitt uttalelse datert 5. mai 2003. Om sin faglige bakgrunn opplyser han at han i 1975 fikk autorisasjon som spesiallege i klinisk blodtypeserologi, og at han tok den medisinske doktorgrad i 1976. Om virksomheten i perioden 1964-1971 opplyser han:

«December 1964 - 1971 (i alt 82 måneder) ansat ved Retsmedisinsk Institut i København, Blodtypeafdelingen (i dag Retsgenetisk Institut) som prosekter og videnskabelig assistent.

Jeg arbejdede i denne periode dagligt med retsserologiske undersøgelser i faderskabssager og retsserologiske sporundersøgelser i kriminalsager, samt udfærdigede sammen med afdelingslederen i blodtypeafdelingen Dr. Klavs Henningsen erklæringer vedrørende sporundersøgelser i drabs- og voldtægtssager til politi og domstole.»

(250) Siden 1977 har han vært overlege ved Blodbanken, Rigshospitalet, og siden 1996 leder for de samlede blodbanker i København: H:S Blodbank. Han opplyser videre at han fra 1990 dessuten «ad hoc [har] fungeret som voterende ekspertsakkyndig for Retslægerådet i sager vedr. retsserologiske undersøgelser i kriminalsager og fejltransfusioner, samt for Sundhedsstyrelsen og Patientklagenævnet i sager vedrørende fejltransfusion».

(251) Kjæremålsutvalget har funnet det nødvendig å gjengi størsteparten av den sakkyndige uttalelsen:

«Indledningsvis kan jeg anføre, at jeg ikke er enig i resp. ikke forstår formuleringen i konklusjonen i bilag 3 s. 2 [den sakkyndige uttalelse fra Retsmedisinsk institutt av 16. februar 1977 som er sitert tidligere]:

'Da C er av blodtype O er det lite sannsynlig, men ikke utelukket at den påviste substans kan stamme fra henne.'

En person af blodtype O kan ikke udskille blodtypesubstans A.

Det er oplyst, at prosekter Halldis Lie mødte i retten ved hovedforhandlingene, men der er ikke referat af, hvad hun måtte have udtalt ved den leilighed. Set i lyset af den supplerende erklæring ..., det i saken i øvrigt oplyste og den generelle viden om blodtypesubstanser og udskillereregenskaber ville jeg tro, at meningen er:

Min formulering:

Da C er blodtype O kan den påviste substans ikke antages at hidrøre fra hende, men meget vel fra den i vaginalsekretet påviste sæd, som i så fald kan antages at hidrøre fra en person af blodtype A udskiller.

A ... fandtes at tilhøre type ikke udskiller.

Den påviste sæd kan derfor ikke antages at hidrøre fra A.

Det kan imidlertid ikke udelukkes, at den påviste A substans kan hidrøre fra en forurening med bakterier, i hvilket tilfælde sæden kan antages at hidrøre fra personer af blodtype ikke-udskiller eller blodtype O udskiller.

Kardinalpunktet er altså:

Findes der i saken holdepunkter for, at den påviste A substans hidrører fra bakterier, i hvilket tilfælde sæden godt kan stamme fra A, eller findes der ikke sådanne holdepunkter, i hvilket tilfælde sæden ikke kan antages at hidrøre fra ham resp. er der i det oplyste holdepunkter for, at det ene udsagn er mere sandsynlig end det andet.

Følgende er taget i betraktning ved vurderingen:

Det var generelt kjent blant retsserologer på den tid ..., at tolkning af resultaterne af typebestemmelser af blodtypesubstanser i vaginal-

sekreter er meget vanskelig (og derfor helst skulle undgås, hvis det var muligt), fordi der er tre kilder til påvist blodtypesubstans: offeret, gerningsmanden og evt. bakteriel forurening i vaginalsekretet - uden at man har mulighed for at identificere, hvilken af de tre kilder som er årsag til den/de påviste substanser.

Bakteriel forurening af vaginalsekret blev endvidere den gang anset for et hyppigt forekommende fænomen ...

Pletter på stof derimod havde som regel kun to kilder: gerningsmanden resp. offeret og evt. forurening. I en indtørret plet kan blodtypesubstanser bevares i flere år med minimal bakteriel forurening.

Den gyldne regel for datidens retsserologer var derfor: Hvis den fornødne information kan opnås ved typebestemmelse af pletter på tøj, så undlad så vidt muligt typebestemmelse af vaginalsekret.

Påvisning af bakteriel forurening

Prosektor Halldis Lie har formentlig været bekendt med og særdeles opmærksom på dette. Det fremgår efter min opfattelse af bemærkningen i parentes i bilag 4 s. 1, tredje afsnit [uttalelsen av 24. oktober 1977]:

I 'C-saken' ble det (etter bestemt anmodning) foretatt typebestemmelse av avdødes vaginalsekret.

Med en retsserologs øjne fra den tid tolker jeg denne bemærkning som: Almindeligvis ville jeg ikke have foretaget typebestemmelse af vaginalsekret - (af de ovenfor anførte grunde) - men da jeg er blevet bestemt anmodet herom, har jeg gjort det alligevel.

Jeg føler mig derfor overbevist om, at prosekter Halldis Lie må have været særdeles opmærksom på aktuel forekomst af bakterieforurening. Hvis positive holdepunkter herfor havde kunnet påvises, ville det have givet hende mulighed for bemærkningen:

'På grund af bakteriel forurening kan den påviste sæd i vaginalsekretet ikke typebestemmes.'

Dette ses imidlertid ikke at være tilfældet.

Ved mikroskopisk undersøgelse ... af to udstrykningspræparater af vaginalsekret, 1 udvaskningspræparat fra en vatpind med vaginalsekret og et glas med 0,5 - 1 ml vaginalsekret påvistes sædceller og røde blodlegemer - men forekomst af bakterier nævnes ikke.

(jf. sp. 7/8 til ovl. Heier og prof. Melby og deres svar herpå).

Jeg vil derfor tage den manglende omtale af bakterier ved den mikroskopiske undersøgelse ... til indtægt for, at der ikke er fundet tegn på bakterieforurening i vaginalsekretet.

Det skal dog bemærkes, at prof. Haugen i obduktionserklæringen under beskrivelse af

Vaginalslimhinden anfører, at der i et område med en epiteldefekt: 'sees rikelige hauger av bakteriekolonier som dels går ned mot og ligger an mot bindevevet. Her er det ikke tegn til betennelsesreaksjon.'

Jeg besidder ikke retspatologisk eller mikrobiologisk ekspertviden og kan derfor ikke udtale mig om betydningen af denne oplysning for evt. bakteriel forurening af vaginalsekretet og pletterne på klæderne.

Jeg går imidlertid indtil videre ud fra, at oplysningen om, at der ikke er tegn til betændelsesreaktion, indebærer, at det formentlig drejer sig om bakteriekolonier, som er vokset op *post mortem* og således efter, at vaginalsekret og pletterne på tøjet er blevet fysisk adskilte, da tøjpletterne må antages at være fremkommet ved sælve voldtægten.

Jeg har derfor i den videre udredning ikke inkluderet en mulig betydning af denne oplysning.

Mængden af blodtypesubstans i menneskelige sekreter contra mængden fra bakterier

Mængden af blodtypesubstans i sekreter fra mennesker af typen udskiller er normalt meget stor i spyt og sæd, mindre i sved, blodplasma og urin. Den mængde blodtypesubstans, som kan udskilles fra visse bakteriestammer, er til sammenligning hermed almindeligvis beskeden. Det er derfor specielt ved tolkningen af svage serologiske reaktioner, at de retsserologiske tolkningsproblemer mht bakteriel forurening er størst.

Styrken af de serologiske reaktioner

Generelt er der ikke angivet graduering af reaktionsstyrken i de foreliggende retsserologiske erklæringer ... Der er dog i bilag 3 [erklæringen av 16. februar 1977] under punkt 10) A-1: En anoraksnor anført: 'Fibre fra a og b ga reaksjon med anti-A. Tilsynelatende ikke-blodflekket snor ga også en svak reaksjon med anti-A, men mye svakere enn a og b ...

a ikke-plettet snor gav en meget svagere reaktion end reaktionerne fra pletterne a og b, må det omvendt antages, at disse pletter gav en meget sterkere reaktion end ikke plettet stof - altså en umiskendelig, utvilsomt positiv reaktion - formentlig en reaktion af moderat til kraftig styrke.

Tilsvarende er anført under pkt. 11) A - 2: 'Fibrene fra a ga en svak reaksjon, mens fibrene fra b ga en sterkere reaksjon med anti-A'.

Hvis de fundne reaktioner har været svage eller meget svage er det altså angivet i erklæringen. Man må derfor gå ud fra, at de steder, hvor reaktionsstyrken ikke er omtalt har reaktionerne været umiskendelige og utvilsomt positive dvs stærkt positive eller moderat stærkt positive. Dette gælder:

3) Vaginalsekretet undersøgt med to forskellige metoder: serumhæmningstest og Nickolls-Pereira's metode.

5) A - 1 plet på vrangen af en regnjakke.

10) A - 1 to pletter a og b på en anoraksnor.

11) A - 2 plet b på brystholder.

Det drejer sig altså om serologisk materiale, som er sikret fra fem forskellige og fysisk adskilte områder, som alle giver klare, umiskendelige, positive reaktioner. De umiskendelige og stærke serologiske reaktioner fundet i vaginalsekretet og i de ovenfor anførte pletter på tøj taler således efter min vurdering for, at reaktionerne er forårsaget af A-substans fra menneskesekret frem for A-substans frembragt ved bakteriel forurening.

Omgivelsernes indflydelse på spormaterialernes bevarelse og mulighed for opblomstring af evt. bakteriel forurening

I spørgsmål 2 og 3 skal der tages stilling til sandsynligheden for bakteriel forurening i betragtning af det i den mikrobiologiske erklæring oplyste og under hensyntagen til det oplyste vedrørende temperatur og vejrforhold på gerningsstedet, samt om det kan have haft betydning, om afdøde kan have ligget på et eller flere af klæderne.

Det er en almen regel og rutine overalt i verden hos professionelle blodbankfolk, at blodprøver til medicinske analyser og blodportioner til blodtransfusion opbevares i køleskab ved + 4 ° C (+/- 2 °), fordi denne temperatur bevarer blodets egenskaber bedst muligt, samtidig med at vækst af bakterier hæmmes. Man tillader endog kortvarigt ophold af blod til blodtransfusion uden for køleskab, hvis blot blodtemperaturen ikke overstiger + 10 ° C ved slutningen af opholdet uden for køleskab ud fra en meget lang erfaring om, at disse temperaturer ikke rummer nævneværdig risiko for nedbrydning af blodet og dets bestanddele eller vækst af bakterier i blodet. Blodtypesubstans kan tåle frysning og opbevaring i frosset tilstand i måneder til år.

Temperaturoplysningerne i vejrrapporten viser temperaturer, som for det meste af tiden svarer til køleskabstemperaturer og derfor har været gunstige for bevaring af blod og ugunstige for vækst af bakterier.

Det skal dog bemærkes, at lokale detaljer ved 'opbevaringsforholdene' for de enkelte biologiske materialer i og omkring liget (vagina, regnjakken, anoraksnoren) i tidsrummet fra drabet blev begået til sporene blev isoleret, kan have haft endog meget stor betydning for vurderingen af det væsentlige spørgsmål om bakteriel forurening som fejlkilde til de serologiske reaktioner.

Hvis det antages:

- at offeret før drabet havde normal legemstemperatur + 37 ° C

- at pletterne på regnjakke, anorakksnor og brystholder er fremkommet under voldtægten ved, at disse beklædningsgenstande har ligget mellem hendes ben og delvis under hende

- at beklædningsgenstandene er blevet flyttet enten efter voldtægten, under selve drabet eller senere.

Må følgende forhold mht temperatur, vejrforhold og bakterieforurening tages i betragtning:

Der er sket en fysisk adskillelse af de blodtypeserologiske materialer: vaginalsekret, pletter på regnjakke, pletter på anoraksnor og pletter på brystholder, således at de er blevet 'opbevaret' under ikke helt identiske ydre forhold (temperatur, fugtighed), specielt vaginalsekretet må have haft helt andre opbevaringsbetingelser end tøjpletterne.

Det er mit umiddelbare skøn, at et nøgent lig på en bar græsmark under de anførte temperatur- og vejrforhold formentlig først vil opnå omgivelsernes temperatur efter 20 - 24 timer, i hvilket tidsrum temperaturen i vagina vil falde fra +37 ° C til omgivelsernes temperatur. De lokale forhold i vagina kan derfor i længere tid have været i et for bakterievækst gunstigt interval (i og omkring bakterierens temperaturoptimum), medens bakterier i biologisk materiale på tøjet under de givne betingelser næsten momentant udsættes for køleskabstemperatur og dermed hæmning af bakterieformeringen. Hvis det endvidere groft antages, at et temperaturinterval i vagina under ligets nedkøling har været i et område, hvor bakterieformeringen forløber med en fordobling hver 20. - 30. minut, og at dette har stået på i fx 10 timer, kan forskellen på bakterievækst i vaginalsekretet og en plet på stof i det fri muligvis være af størrelsesordenen en million gange eller mere.

Det er en specialopgave for en retspatolog at skønne over kropstemperaturen (temp. i vagina) på et lig, som henligger som anført og en specialopgave for en mikrobiolog at skønne over forskellen i bakterievækst i vagina under sådanne forhold sammenlignet med køleskabsforhold. Jeg har ikke den nødvendige ekspertise på disse områder.

På det foreliggende kan jeg imidlertid konkludere, at jeg anser det ikke for sandsynligt, at en bakterieforurening fra en primær fælles kilde (vagina, afføring, gerningsmanden) kan have ført til ensartet bakterievækst i vaginalsekret og fire fysisk adskilte pletter på tøj i en sådan grad, at de har produceret ligeværdige mængder substans, der kan simulere blodtype A substans og alle steder give en kraftig eller moderat kraftig reaktion med anti-A. Jeg anser

det heller ikke for sandsynligt, at bakterieforurening ude fra (græs, jord) kan have forårsaget ensartet bakterievækst og A substansproduktion de fem adskilte steder. (jf. sp. 12 til prof. Melby og dennes svar).

Regnvejrets betydning for sporene

Det fremgår af vejrrapporten, at det har regnet meget i den tid, hvor liget og klæderne har ligget på jorden, i alt ca. 80 mm. Kun en dag d. 9/9 har været relativt tør, idet der for denne dag kun er oplyst 0,1 mm regn kl. 07, men intet resten af dagen. Det har samtidigt været overskyet, så lokal opvarmning pga direkte sol, kan formentlig lades ude af betragtning. De ydre omstændigheder for 'opbevaringsforholdene' for spormaterialerne har altså ifølge det oplyste været: Hovedsageligt køleskabstemperatur, konstant høj fugtighed og muligvis direkte påvirkning af pletterne med regnvand dvs skylning af materialerne med vand.

Direkte skylning med vand giver mulighed for afvaskning og dermed fjernelse af sporene. Det er imidlertid muligt efter det oplyste, at klæderne helt eller delvist har været dækket af liget. Da liget og tøjet kan være flyttet, er det muligt, at (nogle af) pletterne har været helt eller delvist beskyttet mod direkte afvaskning, fx kan pletterne på vrangen av regnjakken have været beskyttet mod regnen pga foldning og tildækning med regnjakkens udside. Brystholderen kan ligeledes have været foldet sammen og dækket af hovedet, således at også disse pletter kan have været beskyttet mod direkte afvaskning af flere lag stof og ligets hoved. Selvom sporene således kan have været mere eller mindre beskyttet mod direkte regn, må gennemvædning af stof og høj fugtighed påregnes.

Påvirkning af vand, regn, fugtighed vil alt andet lige tendere i retning af udvaskning af biologisk materiale og dermed fjernelse af sporene. Mængden af evt. deponeret sæd/sekret/blodtypesubstans kan derfor meget vel være mindre på undersøgelsestidspunktet end da det blev deponeret på gerningstidspunktet.

Det er i bilag 3 [erklæringen av 16. februar 1977] under A-1 anoraksnor bemærket, at tilsyneladende ikke-blodpletet snor gav en svag reaktion med anti-A, men meget svagere end a og b (dvs. de synligt blodplettede områder).

Dette kunne skyldes en uspecifik binding af anti-A til fibre i stoffet (selve tekstilet), en bakteriel tilsmudsning på det valgte sted eller udsivning i den fugtige snor af spormateriale (blodtypesubstans fra sæd) fra den oprindelige plet. Hvis pletten primært - som det er bemærket i det oplyste - er deponeret som en blanding af blod og sæd, vil blodtypesubstans fra sæden primært være koncentreret samme sted som blodet. Farvningen af pletten skyldes det til-

blandede blods indhold af røde blodlegemer og det røde blodfarvestof hæmoglobin, som vil bindes til stoffets fibre og derfor er meget vanskelig at vaske bort. Blodtypesubstans fra sædvæske er derimod vandopløselig og vil derfor i en fugtig snor diffundere (trækkes væk som i en væge) bort fra pletten. Der vil derfor godt kunnet påvises blodtypesubstans i en vis afstand fra pletten, men i lavere koncentration end på udgangsstedet. De fundne reaktioner i plettet og ikke-pletet stof på anoraksnoeren kan derfor meget vel passe med det i sagens akter oplyste om forholdene på gerningsstedet. Med hensyn til regnens betydning for evt. bakterievækst på klæderne ved de lave temperaturer henvises til mikrobiologisk ekspertise.

Sammenfattende bedømmelse af de ovenfor nævnte forhold

Under hensyntagen til, at:

- der ved de retsserologiske undersøgelser ikke er nævnt positive holdepunkter for bakterieforurening, selv om dette var en kendt teoretisk mulighed for fejkilde til typesubstans

- de fundne blodtypeserologiske reaktioner ved den retsserologiske undersøgelse var kraftige og utvetydige med alle de typebestemte materialer

- det kan antages, at de typebestemte materialer har været fysisk adskilte i fem områder

- specielt vaginalsekretet må have været adskilt fra de øvrige materialer under meget forskellige ydre betingelser og i hvert fald i starten ved højere temperaturer

- sporene på tøjet har været opbevaret ved lave temperaturer

anser jeg det ikke for sandsynligt, at de fundne serologiske reaktioner skyldes bakterieforurening.

Bakterieforurening med en A substansproducerende bakteriestamme er en kendt teoretisk og derfor mulig fejkilde, som ikke med sikkerhed kan udelukkes, men der er i den konkrete sag ikke fundet tegn på/positive holdepunkter for bakterieforurening af de undersøgte materialer.

Jeg anser det derfor for overvejende sandsynligt, at de påviste reaktioner skyldes human blodtypesubstans af type A.

Under henvisning til det foran anførte, skal jeg besvare de stillede spørgsmål således:

Ad) Sp. 1

Jeg anser det ikke for sandsynligt, at påvisning af blodtypesubstans A i sekret fra Cs vagina, blodplet på regnjakken og på BH-koppen skyldes fejlagtige typeresultater forårsaget af forurenende bakterier.

Ad) Sp. 2

Under hensyntagen til temperaturerne på åstedet anser jeg det ikke for sandsynligt, at

bakterievækst i materialerne fra de fem adskilte områder skulle have utviklet sig i en sådan grad, at de likeverdige skulle have forårsaget feilagtige typeresultater i de fem materialer, spesielt ikke når det tages i betraktning, at temperaturforholdene i vagina på liget formentlig i et vist tidsrum har vært væsentlig gunstigere for vekst af bakterieforurening end på de øvrige steder.

Ad) Sp. 3

Der er foretaget blodtypebestemmelse d. 15-05-2002 på blodprøve fra A i blodbanken på Ullevål sykehus. Af svaret fremgår, at han fandtes at tilhøre blodtype AB Le (a+b-). Spytprøve fra A undersøgt i 1978 i forbindelse med drabet på B v/ prosector Halldis Lie (originalsvaret ikke indeholdt i sagsmappen, men gengivet i advokat Tore Sandbergs skrivelse til ovl. Hans-Erik Heier s. 3) viser, at han må være af blodtype O eller ikke-udskiller. De to uafhængige undersøgelser af blod og spyt fra A stemmer overens og viser med stor sikkerhet, at A tilhører typen: ikke-udskiller. A udskiller således ikke blodtype A substans i sine sekreter. Den påviste blodtype A substans i sædpletterne og vaginalsekretet kan derfor ikke antages at hidrøre fra A.

Ad) Sp. 4

Det er af to uafhængige, professionelle undersøkere påvist sædceller i flere prøver uttaget fra offerets vaginalsekret fx i obduktionserklæringen beskrevet som «ganske vel bevarte spermier. Det sees også endel degenerert spermier uten hale». Der kan derfor ikke antages at være usikkerhet mht spørsmålet. Der er med sikkerhet påvist sæd i offerets vaginalsekret.»

(252) Den sakkyndige utredningen er forelagt for Den rettsmedisinske kommisjon som i uttalelse av 30. mai 2003 uttaler at kommisjonen «anser overlæge Henning Sørensen velkvalifisert for det oppdrag han har fått». Om den sakkyndige uttalelsen uttales det at kommisjonen «har ikke funnet grunnlag for bemerkninger til sakkyndigrapporten. Afdelingsleder Morling har utdypet sin vurdering av den sakkyndiges besvarelse av mandatets pkt 1». I denne uttalelsen fra Morling heter det:

«Så vidt jeg har forstået fremsendte Høyesteretts Kjæremålsutvalg til Henning Sørensen bl.a. kopier af de serologiske undersøgelser, en række af sagens akter samt fire spørsmål.

Jeg vurderer, at Sørensens udtalelse er rimelig og dækkende for så vidt angår de rettsserologiske spørsmål. Fordi Sørensens udtalelse besvarer spørsmål 1 på en måde, som måske kan være vanskelig for forstå, uddyber jeg min vurdering ganske lidt:

Sørensen summerer en række vurderinger i 'Sammenfattende bedømmelse af de ovenfor nævnte forhold' ... således:

- '... anser jeg det ikke for sandsynligt, at de fundne serologiske reaktioner skyldes bakterieforurening.'

- 'Bakterieforurening med en A substansproducerende bakteriestamme er en kendt teoretisk og derfor mulig fejlkilde, som ikke med sikkerhet kan udelukkes. Men der er i den konkrete sag ikke fundet tegn på/positive holdpunkter for bakterieforurening af de undersøgte materialer.'

- 'Jeg anser det derfor for overvejende sandsynligt, at de påviste reaktioner skyldes human blodtypesubstans af type A.'

Vurdering af Sørensens besvarelse af Høyesteretts Kjæremålsutvalgs fire spørsmål:

Spørsmål 1. Spørsmålets første led er direkte besvaret. Spørsmålets andet led '... og særlig om dette i tilfelle kan skyldes forurenende bakterier' er ikke besvaret her. Spørsmålet er imidlertid indirekte besvaret ..., idet Sørensen skriver, at

'Bakterieforurening med en A substansproducerende bakteriestamme er en kendt teoretisk og derfor mulig fejlkilde, som ikke med sikkerhet kan udelukkes. Men der er i den konkrete sag ikke fundet tegn på/positive holdpunkter for bakterieforurening af de undersøgte materialer.'

Herudover har jeg ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Spørsmål 2. Jeg har ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Spørsmål 3. Jeg har ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Spørsmål 4. Jeg har ingen bemærkninger til den sakkyndiges vurdering.

Så vidt jeg kan se, er der i den sakkyndiges vurdering ikke nye forhold, som ændrer vurderingen af de rettsserologiske fund i sagen.»

(253) Spørsmålet blir etter dette om saken kan tillates gjenopptatt under henvisning til at de nye sakkyndige erklæringene oppfyller vilkåret i straffeprosessloven §391 nr. 3 om at det «opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse». Som tidligere nevnt følger det av rettspraksis at nye sakkyndige erklæringar har vært ansett som nye bevis, selv om de ikke er basert på nytt materiale, jf. Rt-2001-1521 på side 1538. Nye sakkyndige vurderinger som bare har karakter av evaluering av tidligere sakkyndiges uttalelser, vil også kunne anses som nye bevis, i alle fall hvis evalueringene er basert på ny innsikt som har alminnelig faglig tilslutning.

(254) I vår sak er det et sentralt spørsmål om den påviste blodtypesubstans A kan skyldes bakte-

rieforurensning, og i den sammenheng hvilken betydning temperatur- og værforhold kan ha hatt. Ved vurderingen av om de sakkyndige vurderingene som nå foreligger representerer et nytt bevis, er det et viktig utgangspunkt at blodtypebeviset også stod sentralt under hovedforhandlingen, og at de siterte uttalelsene fra Rettsmedisinsk institutt fra 1977 også forelå da. Prosektor Lie forklarte seg som sakkyndig. Som rettsmedisinsk sakkyndig møtte også assisterende overlege Arne Ødegaard ved Regionsykehuset i Trondheim, som deltok i obduksjonen. Videre deltok overlege Knut Halvorsen ved Haukeland sykehus. Aktors notater viser at det ble stilt en rekke spørsmål om blodtypebeviset. Det må dermed legges til grunn at det kom fram at den statistiske sannsynligheten for at den antatte sæden kunne stamme fra andre enn A var svært høy.

(255) Aktors notater viser videre at de sakkyndige Lie og Halvorsen gav uttrykk for betenkeligheter ved å anvende sekret fra vagina for å bestemme blodtype. Dette fremgår for øvrig uttrykkelig av Lies brev av 24. oktober 1977 som er sitert foran. Og ifølge notatene skal Lie ha forklart at hun mente at hennes andre uttalelse var gitt på grunnlag av en muntlig henvendelse, og aktor har notert at hun «hele veien [hadde] vært betenkt ved å typebestemme sæd fra vagina». Notatene fra overlege Halvorsens forklaring indikerer dessuten at han stilte spørsmål ved om det overhodet var påvist sæd, men at han «naturligvis [bøyde seg] for at to sakkyndige har funnet sæd». Halvorsen hadde også vist til en sak hvor man hadde tatt feil i så måte.

(256) De uttalelsene som Tore Sandberg etter lagmannsrettens kjennelse har innhentet fra avdelingsoverlege Heier og professor Melby, fokuserer særlig på betydningen av lave temperaturer og betydelig nedbør for mulig bakteriell forurensning. Til dette bemerkes at det også under etterforskningen ble innhentet detaljerte opplysninger om de meteorologiske forhold etter drapet. Disse opplysningene ble lagt fram for lagmannsretten - noe som viser at de ble oppfattet som viktige også i 1981. Aktors notater fra overlege Halvorsens forklaring viser dessuten at temperaturens betydning var et tema under hovedforhandlingen, og at man opererte med temperaturer mellom 2,8 og 10 grader celsius som er nærmest identisk med de temperaturopplysningene Sandbergs henvendelse til Heier og Melby er basert på. De sakkyndige i 1981 hadde samme opplysninger om temperatur som Heier og Melby, og dermed samme mulighet som dem for å vurdere temperaturens betydning.

(257) De sakkyndige uttalelsene fra avdelingsoverlege Heier og professor Melby gjelder kort sagt tema som også stod sentralt under hovedforhandlingen. Og etter det utvalget kan se, representerer deres erklæringer utelukkende en mer detaljert drøftelse av de samme temaene som var aktuelle under hovedforhandlingen uten at drøftelsen bygger på ny faglig innsikt. Det kan derfor synes tvilsomt om deres erklæringer er «nytt bevis».

(258) Den sakkyndige erklæringen fra overlege dr.med. Henning Sørensen kan etter utvalgets vurdering ikke regnes som «nytt bevis». Som utvalget kommer tilbake til har denne erklæringen gitt et viktig bidrag til å forstå betydningen av de biologiske bevis som ble fremlagt under hovedforhandlingen, og hvilke forklaringer som da kan ha vært gitt av de sakkyndige. Ved sitt inngående kjennskap til og erfaring med rettsserologiske undersøkelser har Sørensen kunnet forklare bevissituasjonen i 1981. Denne forklaringen er basert på kunnskap man hadde i 1981, men som til en viss grad har gått tapt i dag. Det vises til Den rettsmedisinske kommisjons uttalelse av 22. november 2002, og afdelingsleder dr.med. Morlings uttalelse til Sørensens sakkyndige erklæring hvor det heter at «[s]å vidt jeg kan se, er der i den sakkyndiges vurdering ikke nye forhold, som ændrer vurderingen af de rettsserologiske fund i sagen».

(259) Under noen tvil har kjæremålsutvalget etter dette kommet til at de nye sakkyndige erklæringene ikke gir grunnlag for gjenopptakelse med hjemmel i straffeprosessloven §391 nr. 3.

(260) Spørsmålet blir dermed om det er grunnlag for gjenopptakelse med hjemmel i straffeprosessloven §392 annet ledd fordi «særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny». Om dette vurderingstemaet vises det til hva som er uttalt tidligere.

(261) En isolert vurdering av As forklaringer sammenholdt med noen av de funn som ble gjort, kan tale for at han er dømt med rette. Kjæremålsutvalget viser særlig til forklaringen om at han knyttet det ene ermet rundt Cs hals og stappet det andre inn i munnen. Under den senere rekonstruksjonen demonstrerte han hvordan dette ble gjort. Men troverdigheten svekkes av de uoverensstemmelsene mellom forklaringene og andre funn som ble gjort og som er påpekt foran.

(262) Tilståelsens troverdighet vil likeledes svekkes dersom det finnes holdepunkter for at A direkte eller indirekte ble tilført opplysninger som gjorde det mulig å forklare seg om detaljer ved drapet selv om han ikke har utført det. I denne sammenheng vises det til at etter at politiet 14. oktober

1980 gjenopptok avhørene, var det først i det syvende avhøret den 22. oktober 1980 han erkjente drapet. Og forklaringen om hendelsesforløpet, som han senere stort sett gjentok, var vesensforskjellig fra hva politiet inntil da hadde trodd. I åstedsrapporten fra politibetjentene Nilsen og Henriksen av 23. februar 1977 heter det således:

«Vi har ingen reelle holdepunkter med hensyn til på hvilken måte og i hvilken retning C kom inn i området hvor hun senere ble funnet som lik. Det er imidlertid grunn til å tro at hun selv har løpt inn i området - trolig i et forsøk på å komme unna gjerningsmannen. Det er videre etter vår mening sannsynlig at hun er kommet i retning fra den gruslagte plassen på vestsiden av industribygget, og har løpt ned skråningen og frem til stedet hvor den venstre joggeskoen ble funnet. Joggeskoen sto i en slik stilling at det kunne virke som om den personen som fulgte etter C, trakk baktill på skoen slik at den ble stående igjen slik den ble funnet. Gjerningsmannen fikk tak i C umiddelbart etter og fikk fjernet klærne hun var iført på underkroppen. Det er videre grunn til å tro at hun fikk kjempet seg løs og at hun igjen forsøkte å unnvike, men at hun ble overmannet, voldtatt og drept på det stedet hun senere ble funnet som lik.»

(263) Her er det kort sagt svært lite som gjenfinnes i As forklaring. Dette kan i seg selv gi en sterk indikasjon på at han forklarte seg om noe selvopplevd.

(264) I tilknytning til denne åstedsrapporten kan det også nevnes at politibetjent Reitan, som hadde en aktiv rolle som kriminaltekniker i begge sakene, i sin politiforklaring fra mai 2000 forklarer:

«Etter at A hadde avgitt sin forklaring/tilståelse, som var veldig motstridende i forhold til hendelsesforløpet, som var oppgitt som det sannsynlige, fikk vitnet en såkalt 'aha-opplevelse' med tanke på den legden som var fra bygningen og frem til stedet hvor liket var funnet. Han mente at sistnevnte legd var for markert/vegetasjonen var for mye nedtråkket, ut fra at bare to personer hadde løpt strekningen. I ettertid mente han at det stemte bedre med at en person hadde dratt en annen etter seg.»

(265) Kjæremålsutvalget finner ikke grunn til å gå nærmere inn på forholdet mellom As tilståelser og de funn som er gjort. Etter utvalgets vurdering gir denne sammenlikningen isolert sett ikke grunnlag for gjenopptakelse. Men tilståelsens troverdighet må også vurderes i forhold til det blodtypebeviset som forelå. I denne sammenheng gjentar utvalget konklusjonen i prosekter Lies sakkyndige uttalelse fra 24. oktober 1977 hvor det heter:

«I 'C-saken' er det påvist substans av blodtype A i vaginalsekretet. Det er derfor mest sannsynlig at den påviste sæd stammer fra en person av blodtype A-utskiller, men det kan ikke utelukkes at den påviste substans skyldes bakterier og at gjerningsmannens blodtype derfor er ukjent.»

(266) For en nærmere forståelse av dette utsagnet, og hva prosekter Lie sannsynligvis forklarte under hovedforhandlingen, gir overlege Sørensen sakkyndige erklæring et viktig bidrag. Som det fremgår av sitatet foran, har han foretatt en detaljert analyse av bevissituasjonen i 1981. På grunnlag av denne analysen konkluderer han med at han ikke anser det «for sandsynlig, at påvisning af blodtypesubstans A i sekret fra Cs vagina, blodplet på regnjakken, snoren til regnjakken og på BH-koppen skyldes fejlagte typeresultater forårsaget af forurenende bakterier». Og avslutningsvis i konklusjonen på spørsmål 3 konkluderer han med at den «påviste blodtype A substans i sædpletterne og vaginalsekretet kan derfor ikke antages at hidrøre fra A».

(267) Konklusjonen blir etter dette at det er mest sannsynlig at påvist blodtype A substans ikke kan tilbakeføres til A. Det kan imidlertid ikke utelukkes at påvist substans skyldes bakterier. Dersom dette skulle ha vært tilfellet, er gjerningsmannens blodtype ukjent. Kjæremålsutvalget finner etter dette at det strafferettslige beviskravet klart ikke var oppfylt med mindre det biologiske materialet stammer fra andre enn drapsmannen.

(268) Etter kjæremålsutvalgets vurdering fremstår det som uten rot i virkeligheten at C skulle være voldtatt og drept av forskjellige personer. Under rettsbelæringen antydte imidlertid lagmannen av eget tiltak at sæden kunne stamme fra et samleie med en «gammelkjæreste» samme søndag. Det er opplyst at dette ikke hadde vært tema under bevisførselen, og lagmannens antydning, synes dessuten svært lite sannsynlig. Dette er påtalemyndigheten enig i. Utvalget nevner i denne sammenheng at på bakgrunn av politiforklaringene fra hennes omgangskrets, fremstår det som uklart hvem denne gammelkjæresten i tilfelle skulle være, og enda mer uklart om det den aktuelle søndagen befant seg en gammelkjæreste i Trondheim. Med det inntrykket utvalget har fått av Cs holdning til seksuell omgang, blant annet gjennom hennes egne dagboknotater, fremstår det dessuten som svært lite sannsynlig at hun denne søndagen skulle ha gjennomført samleie med et helt nytt mannlig bekjentskap.

(269) Etter utvalgets vurdering er det etter dette sterke holdepunkter for at det biologiske materialet stammer fra drapsmannen.

(270) Selv om analysemetodene ikke var like utviklet på 1970-tallet som i dag, må det biologiske beviset tillegges stor vekt i det totale bevisbildet. Ved lagmannens antydning om at C den aktuelle dagen kunne ha hatt samleie med en gammelkjæreste, kan lagretten ved bevisvurderingen ha kommet i skade for å legge for lite vekt på at blodtypebeviset med styrke talte mot at A var gjerningsmannen. Da beviskravet i en straffesak er at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, har kjæremålsutvalget etter dette kommet til at særlige forhold gjør at dommen fremstår som så tvilsom at vilkårene for gjenopptakelse i straffeprosessloven §392 annet ledd er oppfylt. Saken vil etter dette bli tillatt gjenopptatt.

(271) På denne bakgrunn er det ikke nødvendig å gå inn på de øvrige omstendigheter og bevis som er påberopt i denne saken.

(272) **Vurdering av bevismaterialet i B-saken**

(273) Det viktige bevismaterialet i denne saken var As gjentatte tilståelser sammenholdt med de funn som var gjort på fornærmede og på åstedet. Troverdigheten av tilståelsene er her det sentrale for spørsmålet om gjenopptakelse. Kjæremålsutvalget drøfter først anførselen om at det er betydelige sprik mellom de ulike forklaringene, og at dette skal vise at man står overfor fantasi og ikke virkelighet.

(274) Det er riktig at de funn som er gjort, ikke minst hvor B ble funnet, viser at sentrale deler av As første forklaringer er uriktige. Men det er velkjent at en siktet på et tidlig stadium av etterforskningen gir forklaringer som vedkommende senere går tilbake på. Denne utviklingen viser dermed ikke i seg selv at senere versjoner er produkt av vedkommendes fantasi. Om forklaringene i den første fasen bemerkes det for øvrig at selv om de var sammenfallende ved at han hadde fulgt etter B over broen, skjedde det samtidig en gradvis utvikling med hensyn til hva han hadde gjort med henne etter overfallet. I forklaringen søndag kveld 9. oktober og natt til mandag 10. oktober 1977 forklarte han ikke noe om hva han hadde gjort med henne etter angrepet på broen, mens han i forklaringen tirsdag 11. oktober sa at han vippet henne utfor skråningen i området ved brokaret. Det siste ble gjentatt i den skriftlige forklaringen lørdag 15. oktober, og det var først søndag 16. oktober han forklarte at han hadde gått ned til henne og dratt henne fram til elvebredden.

(275) Disse forklaringene inngår selvsagt i totalvurderingen av de senere forklaringene. Men da det som nevnt er relativt vanlig at en siktet endrer forklaring, har utviklingen fra første til annen fase normalt underordnet betydning for troverdigheten av senere forklaringer.

(276) Utviklingen har derimot betydning på en annen måte: I sin politiforklaring i 2000 i forbindelse med gjenopptakelsessaken uttaler han at forklaringene ikke var påvirket av avislesning. Utvalget har likevel vurdert om det finnes holdepunkter for at han kan ha vært påvirket av avislesning. For dette spørsmålet er de første forklaringene av interesse: I en politiforklaring 14. oktober 1977 forklarte han at han fredag 7. oktober leste Adresseavisen før pågripelsen. Av en artikkel denne dagen, hvor det i ingressen opplyses at B var funnet «drept ved elvebredden like ovenfor Stavne bro», fremgår det av den påfølgende teksten at hun «lå ved elvebredden, ca. 200 meter ovenfor Stavne bro». Det var også inntatt et stort oversiktsbilde som relativt nøyaktig viste hvor hun var funnet. Da han i første fase plasserte B relativt langt fra dette stedet, viser dette at han i tilfelle må ha lest avisen svært overflatisk dersom avisartikkelen var kilden for hans første utpeking av åsted.

(277) Det er også noen mindre forskjeller mellom hans senere forklaringer og påvisninger under rekonstruksjonene - for eksempel at han lenge hevdet at han hadde samleie før han kastet buksen og trusen i elven, og at han i sin siste politiforklaring forklarte at han ikke hadde hatt sædavgang inne i B, mens han tidligere forklarte det motsatte. Begge deler er imidlertid forhold det er lett å huske feil om, og de svekker svært lite troverdigheten av hans forklaring. I denne sammenheng bemerkes for øvrig at på direkte spørsmål fra Tore Sandberg har professor dr.med. Olav A. Haugen, som obduserte B, i en erklæring av 24. mai 2000 uttalt at når vagina først ble undersøkt ca. fem døgn etter antatt samleie, kan manglende påvisning av sædceller «verken avkrefte eller bekrefte at det har skjedd sædavgang i vagina». Afdelingsleder dr.med. Niels Morling har i uttalelse av 3. mars 2001 sluttet seg til denne uttalelsen.

(278) Totalinntrykket av tilståelsene og påvisningene er at det bare er mindre avvik i forhold til hva politiet på grunnlag av sine undersøkelser antok som sannsynlig hendelsesforløp. Det er to forskjeller av betydning mellom hva han påviste under rekonstruksjonen og de slutningene politiet hadde trukket:

(279) For det første hadde han ved begge anledningene plassert B på motsatt side av flaggstengene i forhold til hvor politiet på bakgrunn av

sine funn mener at hun ble lagt ned. Men når drapet skjedde midt på natten, må det være lett å ta feil av denne plasseringen.

(280) Videre påviste han under rekonstruksjonen 24. oktober 1977 et sted som ligger ca. 20 meter vest for det stedet hvor politiet antok at overfallet fant sted. Men her er utvalget enig med Tore Sandberg i at det er mye som kan tale for at den furen i graset som politiet antok kunne skyldes at B hadde rullet ned skråningen, har andre forklaringer - særlig at enkelte personer på dette stedet har tatt en snarveg ned til sletten. Det er dessuten, som påpekt, nærmest fullstendig sammenfall mellom hans påvisning og forklaringen 9. november 1977 hvor han forklarte at det var mørkt på overfallsstedet - noe han begrunnet med at han overfalt B «midt mellom to gatelykter».

(281) Med hensyn til sammenfall med politiets undersøkelser fremhever utvalget særlig tre forhold: Under åstedsgranskingen fant politiet en knapp fra Bs veske midt på sletten. Dette samsvarer godt med forklaringen om og påvisningen av at han dro henne over sletten. Videre opplyste han i mange forklaringer og under den siste rekonstruksjonen at han løftet overkroppen hennes noe opp fra bakken før han sparket henne ut i elven. B lå nærmest sidelengs ut i elven, og hennes høyre ben hang fast i en busk. Dette er i godt samsvar med hans forklaringer. For det tredje forklarte han hele tiden at han kastet buksen og trusen i elven. Buksen ble funnet i elven like ved B, mens trusen ble funnet noe lenger ute i elven. Troverdigheten styrkes videre av at han i flere politiforklaringer høsten 1977 forklarte samme versjon med små avvik, og at han i to politiforklaringer et halvt år senere gjentok tilståelsene - på ny med små avvik. Deretter gjentok han tilståelsen under hovedforhandlingens første dag. Dette svekker sterkt muligheten for at man står overfor en drøm eller en oppdiktet forklaring.

(282) Kjæremålsutvalget er på den annen side enig i at det er noe påfallende at han ikke i noen forklaring husket at B hadde en veske, når det viser seg at den hang på en busk ved elvebredden. Men sammenholdt med hva han for øvrig har forklart, svekker dette i liten utstrekning totalinntrykket av hans troverdighet. At gjerningsmannen ved en så alvorlig forbrytelse som den foreliggende kan komme til å overse dette, er forståelig.

(283) I forbindelse med gjenopptakelsesbegjæringen har Tore Sandberg stilt professor dr.med. Olav A. Haugen, som foretok obduksjonen, spørsmål om skadene i hodet og halsregionen er forenlige med As forklaring. I uttalelse av 24. mai 2000 uttaler Haugen at skadene er «vel forenlig med å

kunne være fremkommet på en slik måte som A har beskrevet». Og Haugen svarer nei på spørsmål om noen av skadene er uforenlige med hans forklaring.

(284) At As forklaringer er basert på drømmer, slik han ved flere anledninger hevdet, kan man etter utvalgets vurdering se bort fra. Dette forutsetter dels at han var i stand til å drømme om en drapshandling som nærmest i alle detaljer stemmer med politiets funn, og at han deretter har vært i stand til å huske og gjenfortelle drømmen detaljert over lang tid. Om denne teorien kan det for det første vises til uttalelsene fra de rettspsykiatriske sakkyndige under saken, overlege Hegrenæs og politilege Horneman:

«De opplysninger han har gitt i drøms form er imidlertid så detaljerte og konkretiserte når det gjelder handlingsutførelse, tids- og stedsangivelse og iakttagelse for øvrig, at man får inntrykk av at observanden under beretningen forelater drømmen og forteller fra virkeligheten.

Det antas å være lite sannsynlig at angivelser av så stor nøyaktighet, detaljrikdom og konkrete faktiske forhold kan være forenlig med en drøms opplevelse.»

(285) Det kan også vises til en politiforklaring fra overlege Føreland, spesialist i døvepsykiatri, som er avgitt i juni 2000. Hun fungerte som sakkyndig under begge hovedforhandlingene, og har uttrykt sterk skepsis til hvordan sakene ble administrert. Om forholdet mellom As forklaringer og drømmer uttaler hun:

«På spørsmål om vitnet har noen formening om det at A enkelte ganger avga forklaring og detaljer fra saken begrunnet ut i fra at han hadde drømt, sier vitnet at dette har hun ingen tro på. Det er helt på det rene at han ikke er 'sanndrømt'. Det at A forklarte seg om detaljer, tilsier at han enten måtte ha vært til stede da hendelsene skjedde, eller at han ble fortalt hva han skulle si. Vitnet vil også legge til at hun ikke er sikker på om A la eller legger samme betydning i begrepet 'drøm' som en hørende gjør.»

(286) Dette bringer vurderingen over i anførselen om at politiet direkte og indirekte skal ha overført opplysninger til A. Kjæremålsutvalget holder foreløpig utenfor den tvil om tilståelsens troverdighet som nå har oppstått ved at de biologiske bevis i C-saken er funnet å være et særlig forhold som medfører gjenopptakelse etter straffeprosessloven §392 annet ledd.

(287) På bakgrunn av de opplysningene som knytter seg til B-saken, kan det etter utvalgets vur-

dering ikke legges til grunn at overføringen har skjedd i et omfang som har betydning for tilståelsesnes troverdighet: As første tilståelse om at han hadde overfalt og drept B på det stedet som senere er lagt til grunn, ble gitt søndag 16. oktober 1977. Selv om denne forklaringen ikke i alle detaljer er identisk med hva han senere forklarte og påviste, er det som nevnt tale om små avvik som kan ha sin naturlige grunn i at han, på samme måten som alle andre, etter hvert har husket nye detaljer eller har gjort seg skyldig i feilerindring. Fra dette tidspunktet er det ikke tale om noen utvikling i hans senere forklaringer. Kjæremålsutvalget viser videre til politibetjent Hjertaas' egenerklæring fra dette avhøret som er sitert foran. Her opplyses det at A forklarte hele hendelsesforløpet «omgående med sine egne ord, uten at spørsmål ble stilt». Det har ikke kommet fram noe som indikerer at denne protokollasjonen er uriktig. Tvert om bestyrkes den av at Hjertaas deretter opplyser at den videre protokollasjonen inneholder «en del detaljer og gjentakelser som delvis kom etter spørsmål».

(288) Med sikte på spørsmålet om politiet ved denne anledningen bevisst gav A sentrale opplysninger fra åstedet, viser utvalget til at allerede i forklaringen søndag 16. oktober 1977 forklarte han at han ikke helt kunne huske hvordan han etter samleiene «dro henne ned skråningen til elva. Han løftet henne litt opp med sin venstre hand for å kaste henne på elva, men han måtte hjelpe til med det ene benet». Det er vanskelig å forestille seg hvordan han skulle være i stand til å forklare seg om denne detaljen, som stemmer svært godt med hvordan B var etterlatt, med mindre politibetjent Hjertaas gikk svært langt i retning av å gi ham konkrete opplysninger om hvordan B ble funnet. Det kan ikke legges til grunn at en erfaren politibetjent som Hjertaas opptrådte på denne måten. Denne detaljen svekker derfor sterkt sannsynligheten for at man står overfor en uriktig tilståelse.

(289) Det vises videre til at politiforklaringene inneholder flere eksempler på at opplysninger fra åstedet og om andre forhold var et tema mellom A og de politibetjentene som foretok avhørene. Fra avhøret søndag formiddag 9. oktober har politibetjent Aarthun protokollert at A «var nå interessert i hva slags opplysninger politiet sitter inne med. Han fikk forklart at politiet har mange opplysninger, men at han på det nåværende stadium ikke kan bli kjent med disse.» Og da han innrømmet drapet overfor Aarthun, er det protokollert:

«Han vil nå fortelle hvordan han drepte B: 'Ja, jeg drepte henne, men det er foreløpig, hvor er stedet, der eller der?'

Siktete ble da gjort kjent med at politiet vet det, men at politiet ikke ønsker å fortelle dette til siktete nå. Han må først fortelle det selv, da vil politiet si om de er enig eller ikke.»

(290) Rekonstruksjonen 24. oktober illustrerer også at politiet forsøkte å unngå påvirkning. Han ble da først bedt om å påvise blottestedene. Da dette var unnagjort, ble han spurt «om han hadde noe annet å vise i samme område». Og han påviste da et overfallssted som lå ca. 20 meter vest for det stedet hvor politiet trodde at B hadde blitt rullet ned skråningen. Dette stedet gjentok han for øvrig i sin politiforklaring 9. november 1977.

(291) Protokollasjonene inneholder også eksempler på at han ble konfrontert med konkrete opplysninger. Som eksempel nevnes at under sine forklaringer hadde A ikke vært i stand til å opplyse hva slags jakke B hadde på seg. Under et avhør 8. november tok Hjertaas dette på ny opp med ham, men under henvisning til at det var for mørkt kunne han ikke si hva slags jakke hun hadde eller hvordan den så ut. Deretter er det protokollert at han «ble gjort kjent med at B hadde på seg en regnjakke med hette og at det i hetta var snor».

(292) Under politiforklaringen i mai 2000 i forbindelse med gjenopptakelsessaken fremsetter A en rekke beskyldninger om uprofesjonell opptreden fra Hjertaas' side - ikke minst at Hjertaas skal ha «lært [ham] hva han skulle fortelle». Som et eksempel på opplysninger han angivelig fikk fra Hjertaas nevner han at «politiet på tilsvarende måte, lærte ham hvor flaggstangen sto i forhold til drapsstedet». Denne beskyldningen kan med stor grad av sikkerhet tilbakevises: Hadde den vært riktig, er det påfallende at A ved begge rekonstruksjonene plasserte åstedet på motsatt side av flaggstengene i forhold til hva politiet hadde basert seg på.

(293) Totalinntrykket er at det dels gjennom protokollasjonene, og dels gjennom samtidige egenerklæringer, fremgår hva A forklarte av seg selv, hva han ble konfrontert med, og hvilke opplysninger han fikk. Protokollasjonene taler mot at hans opplysninger er basert på kunnskap han direkte eller indirekte fikk fra politiet. Politibetjent Hjertaas har for øvrig i sin politiforklaring fra mai 2000 opplyst at A også kom med detaljer som Hjertaas ikke var kjent med. Disse viste seg etter hvert å stemme med faktiske forhold.

(294) Den påberopte økte kunnskap om falske tilståelser og ubevisst overføring av kunnskap i avhørssituasjonen endrer ikke totalinntrykket. Falske tilståelser var velkjent også i 1977 - noe som blant annet illustreres av riksadvokat Kjerschows artikkel om emnet i Rt-1933-1, som er påberopt av

forsvarerne. Og på begynnelsen av 1960-tallet ble det avsagt frifinnende dom i en drapssak i Bergen selv om det forelå tilståelse. Derimot har man nok etter hvert fått mer innsikt i faren for ubevisst overføring av kunnskap i avhørssituasjonen. Denne generelle innsikten må imidlertid anvendes i forhold til de konkrete omstendighetene i den enkelte saken - noe som er gjort foran.

(295) Etter utvalgets vurdering er det heller ikke for øvrig - i de opplysningene som direkte gjelder B-saken - belegg for at tilståelsene taper troverdighet fordi politiet skal ha utøvd press eller opptrådt på en uheldig måte. I kjæremålet er særlig politibetjent Aarthuns opptreden trukket fram, og det anføres at han skal ha opptrådt klanderverdig også i andre større kriminalsaker. Om denne anførselen bemerker utvalget at allerede mandag 10. oktober overtok politibetjent Hjertaas ansvaret for avhørene. Aarthun mottok riktignok As første generelle innrømmelse av å ha begått drap, men de detaljerte tilståelsene var det Hjertaas som mottok. Det er ikke lagt fram et eneste konkret eksempel på saker hvor Hjertaas skal ha opptrådt på en uheldig måte ved avhør, men utelukkende påberopt avhør som er foretatt av andre polititjenestemenn. Aarthuns rolle kommer utvalget tilbake til.

(296) Politibetjent Hjertaas, som i 1977 var 44 år gammel, hadde erfaring fra tidligere alvorlige straffesaker, og hans faglige dyktighet synes å ha vært en del av årsaken til at han etter søndag 9. oktober overtok ansvaret for avhørene. Dette er i seg selv en sterk indikasjon på at avhørene ble gjennomført på et høyt politifaglig nivå - noe også protokollasjonene tyder på. Påstandene om at han skal ha skreket under avhørene, har han selv tilbakevist, og det finnes heller ikke belegg for dem. Tvert om gir hans kolleger ham skussmål for å være rolig, tålmodig og saklig. Politibetjent Sørforsli, som fungerte som tolk, har derimot for sin del bekreftet at han selv tok kraftig i ved en anledning hvor han mente A løy. Men dette rokker ikke ved troverdigheten av As tilståelser i B-saken.

(297) Politiet kan heller ikke bebreides for at det i B-saken ble foretatt mange avhør etter pågripelsen fredag 7. oktober, og at A flere ganger ble bedt om å forklare seg om samme forhold. Han innrømmet allerede fredag 7. oktober at han i det aktuelle området den senere tiden før drapet flere ganger hadde blitt seg og befølt utenpå tøyett kvinners kjønnsorgan. Lørdag 8. oktober opplyste A at han hadde 50 til 100 tilfeller av blotting bak seg etter at han flyttet til Trondheim i januar 1976.

(298) I samme avhør forklarte han videre at «hver gang noe går ham imot føler han det slik at han enten må blotte seg eller gå til angrep på kvin-

ner. Det er særlig når han blir ertet han føler det slik.» A forklarte at han ble ertet lørdag kveld, og politiet hadde på et tidlig tidspunkt opplysninger om at han denne kvelden forsøkte å oppnå samleie med en kvinnelig beboer på hybelhuset, men blitt avvist. Når han allerede søndag kveld innrømmet drapet av B overfor politibetjent Aarthun, og etter midnatt gjentok og utdypet dette overfor politiførstebetjent Stedje, var det klart at politiet måtte fortsette avhørene av ham. Og da han søndag 16. oktober gav den nye versjonen som stort sett var i samsvar med politiets funn, måtte politiet fortsette avhørene, dels for å kontrollere troverdigheten av tidligere forklaringer, og dels for å få et mer nøyaktig helhetsbilde av hva som hadde skjedd.

(299) At A er døvstum, reiser selvsagt spørsmålet om det kan ha oppstått misforståelser i kommunikasjonen. Det innledende avhøret fredag 7. oktober hvor det ifølge avhørsrapporten kun fremkom at han interesserte seg for saken om C, gjennomførte Aarthun uten tolk. Men fra og med fredag ettermiddag deltok politibetjent Sørforsli, og fra og med søndag 9. oktober om ettermiddagen var også døveprest Wetlesen til stede ved en del avhør. Wetlesen, men ikke Sørforsli, var til stede ved erkjennelsene av drapet av B overfor Aarthun og Stedje. Wetlesen var også til stede under hele avhøret tirsdag 11. oktober da A innrømmet overfallet overfor Hjertaas, og han var til stede torsdag 14. oktober da A nektet for å ha begått drapet. Fredag 14. oktober og lørdag formiddag 15. oktober fungerte Sørforsli som tolk, mens Wetlesen fungerte lørdag 15. oktober om kvelden. Da A søndag 16. oktober gav sin første detaljerte tilståelse av drapet, var Sørforsli tolk, og ved gjentakelsen av tilståelsen mandag 17. oktober om kvelden, var begge til stede. Under de påfølgende avhørene høsten 1977 synes Sørforsli å ha vært tolk ved samtlige avhør med ett unntak hvor Wetlesen fungerte. Ved Stedjes avhør 18. og 19. april 1978 synes det ikke å ha vært tolk ved det første avhøret, men ved det andre og mest detaljerte avhøret var Wetlesen til stede. Forsvareren var til stede ved begge disse avhørene. Ved begge rekonstruksjonene fungerte Wetlesen som tolk. Under hovedforhandlingen fungerte hovedprest for døve, Gudmund Dueland, og bestyrer Odd Lillehaug som tolk.

(300) Den forklaringen dommen bygger på, er gitt ved flere anledninger og med fire forskjellige tolker til stede. Selv om en tolk skulle misforstå ved en anledning, tilsier det store antallet gjentakelser med forskjellige tolker at muligheten for avgjørende kommunikasjonssvikt i denne saken fremstår som teoretisk. Kjæremålsutvalget kan ikke se at avhør ved tolk rokker ved troverdigheten av til-

ståelsene. Avhøret under middagen søndag 9. oktober, som ble gjennomført uten tolk, kommer utvalget tilbake til.

(301) Om Sørforsli kan det riktignok anføres at han ikke var autorisert døvetolk - noe han først ble i 1980. Men hans realkompetanse synes å være udiskutabel: Sørforsli vokste opp med to døvstumme foreldre, og allerede som barn lærte han døvespråket. Videre hadde han blitt brukt som tolk av Døveforeningen, og i sin politiforklaring sommeren 2000 gav A ham de aller beste skussmål. Her uttaler han at Sørforsli var en «veldig god tolk, og han forsto alltid hva Sørforsli tolket». Dette støttes også av overlege Førelands politiforklaring hvor hun uttaler at «tolker som selv er oppvokst blant døve, er mye flinkere til å forstå den døves språk og kroppsspråk m.m.»

(302) Den misforståelsen mellom A og døvetolkene som oppstod under de muntlige forhandlingene i Hålogaland lagmannsrett får etter dette ingen betydning for utvalgets vurdering av tolkingen.

(303) Utvalget finner heller ikke belegg for at tilståelsene skyldes As påståtte respekt for autoriteter. Dette underbygges av at han etter å ha tilstått, deretter kunne nekte for drapet, for på ny å tilstå. Videre vises det til hans opptreden før rekonstruksjonen 24. oktober 1977, hvor han fredag 21. oktober nektet å bli med til Stavnebroen selv om han hadde samtykket i det. Det finnes også eksempler på at han nektet å forklare seg, for deretter å ombestemme seg noen timer senere. Disse eksemplene viser at A ikke var noe lydig redskap for politiet, men en person med egne meninger, med vilje til å gjennomføre dem, og som i sin opptreden fulgte sitt varierende humør.

(304) En eventuell gjenopptakelse med hjemmel i straffeprosessloven §392 annet ledd må på denne bakgrunn i tilfelle begrunnes i den tvil om tilståelsens troverdighet som kan ha oppstått ved at dommen i C-saken tillates gjenopptatt. Utvalget gjentar at da B-saken ble pådømt før 1980, er vilkåret for gjenopptakelse strengere enn i C-saken ved at grunnvilkåret er at domsresultatet må være «meget» tvilsomt.

(305) Innledningsvis understrekes det at selv om en siktet eventuelt har avgitt en uriktig tilståelse, innebærer ikke det at også andre tilståelser er uriktige. Utvalget fremhever at uten C-saken hadde vilkåret for gjenopptakelse av B-saken åpenbart ikke vært oppfylt. Betydningen av C-saken må vurderes på denne bakgrunn.

(306) A ble som nevnt innbrakt til politikammeret 7. oktober 1977 i forbindelse med B-saken med status som vitne. Noe ut i avhøret senere samme

dag begynte han å snakke om C-saken. Han uttalte at dette var en stygg sak, og at B-saken ikke var bedre. A spurte også om det var brukt kniv, og om det var sikret fotspor. Han var også interessert i om politiet hadde andre spor i de to sakene. Under avhøret fungerte Sørforsli som tolk. A ble avhørt som siktet for blotting og beføling utenpå tøyet av kjønnsorganet til flere kvinner.

(307) Under nytt siktedeavhør søndag 9. oktober, fortsatt med Sørforsli til stede som tolk, ble A sulten i 15-tiden. For vurderingen av troverdigheten av tilståelsene i B-saken, finner kjæremålsutvalget det nødvendig, selv om dette medfører en del gjentakelser, å gå detaljert gjennom det som deretter skjedde.

(308)

Sørforsli gikk ut for å ordne med maten. Ifølge Aarthuns politirapport samme dag skjedde følgende:

«... Da Sørforsli var ute for å gjøre dette, gikk jeg frem til siktede, bøyde meg ned for at han skulle kunne lese på munnen og sa til siktede: 'Kan du høre hva jeg sier nå?' Siktede nikket med hodet og sa 'ja'. Jeg sa da: 'Det er så mye bedre for deg å fortelle sannheten, du vil føle en lettelse etterpå!'. Siktede nikket på hodet, han var enig i dette. Jeg sa: 'Jeg tror at du drepte henne, det er vel mye bedre å fortelle det, hvis du har gjort det, vil du ikke fortelle meg hvordan?' Siktede nølte, og jeg gjentok spørsmålet, helt sakte. Han nikket da på hodet og sa: 'Jeg vil fortelle det etter middag!'. Jeg sa da: 'Er du enig i at du drepte henne?' Han nikket med hodet og sa: 'Ja'. Jeg sa: 'Vi venter til etter middag, så kan du fortelle hvordan du gjorde det!'. Siktede nikket med hodet. Siktede hadde hele tiden på seg sitt høreapparat.»

(309) I det fortsatte avhøret etter middag med tolk til stede benektet A å ha drept B, som han husket navnet på fra avisen. Senere samme kveld forklarte han ifølge rapporten først til Aarthur, og deretter natt til 10. oktober 1977 til Stedje, at han hadde drept B. C-saken er ikke nevnt i rapporten fra avhørene 9. oktober 1977.

(310) Av Aarthuns egenrapport fra 3. november 1980, som er gjengitt tidligere, fremgår det at Aarthur under middagen søndag 9. oktober 1977 spurte om «han hadde drept *henne*». Spørsmålet gjaldt B. Etter en del nøling svarte A bekreftende på dette ved å nikke på hodet flere ganger og si «ja». Under selve måltidet spurte Aarthur på ny om A hadde «drept *henne*». Han grep da som nevnt en serviett fra Trønderheimen Hotel og Kaffistove og skrev: «1976 C. På Klæbuveien f.a. herberge.» Denne ble oppbevart av Aarthur.

(311) Dersom man ser avhørsprotokollen fra 9. oktober 1977 i sammenheng med Aarthuns egenrapport fra 3. november 1980, erkjente A angivelig begge drapene denne søndagen. Hans tilståelse vedrørende B fremgår av politirapporten senere samme dag, mens erkjennelsen av drapet på C først kom fram i skriftlig form i Aarthuns egenrapport fra 1980. Ifølge denne rapporten forela Aarthun for etterforskningsledelsen hva som hadde skjedd under middagen, men det ble bestemt at B-saken skulle etterforskes først, da denne saken var ferskest.

(312) Da A under den videre etterforskningen forklarte at han var i Selbu natt til søndag 5. september 1976 for å besøke en dame, var det ikke i første omgang naturlig å gå videre med C-saken i forhold til ham. Men da etterforskerne etter at han var dømt for drap og voldtekt av B kom til at drapet kunne ha vært begått søndag kveld eller natt til mandag 6. september, ble etterforskningen gjenopptatt med intense avhør av ham i oktober 1980. I de seks første avhørene nektet han som nevnt for å ha noe med saken å gjøre. Første tilståelse kom onsdag 22. oktober 1980.

(313) Utvalget bemerker at den avhørsteknikken som Aarthun ifølge egenrapport av 3. november 1980 anvendte under de innledende avhørene av A, må sies å være ekstraordinær. Uten døvetolken til stede, og etter først å ha blitt formant til å fortelle sannheten, ble A spurt om han hadde drept «henne». Dette førte til at A nedtegnet navnet på C og tilføyde Klæbuveien, som er nær åstedet for drapet på C.

(314) Ut fra de biotekniske bevisene har det senere vist seg at As erkjennelse i politiavhør av å ha drept C under den gjenopptatte etterforskningen i oktober 1980, må antas å være uriktig. Spørsmålet er dermed som nevnt hvilken betydning dette får for hans tilståelser i B-saken.

(315) Hvorvidt A overfor Aarthun mente å erkjenne drapet på C søndag 9. oktober 1997, kan ikke etterprøves i dag. Ifølge egenrapporten fra 1980 mente Aarthun å spørre om han drepte B. Dette spørsmålet ble etter hvert besvart med ja. Måten dette skjedde på er imidlertid ikke betryggende: A ble avhørt uten tolk. Spørsmålene startet med at Aarthun i tydelige ordelag uttalte at A hadde drept «henne». Ifølge egenrapporten gjaldt spørsmålet B. Da A flere ganger nikket på hodet og svarte ja, måtte det være nærliggende for Aarthun å forstå svaret slik at det gjaldt B. Da spørsmålet ble gjentatt under selve middagen, skrev A C og Klæbuveien på servietten. Ut fra hva Aarthun la i spørsmålet, måtte dette ha vært svært overraskende - noe som også fremgår av politiavhøret av

ham fra 31. mai 2000. Hvorvidt A da var klar over og innforstått med at han «også» hadde drept C, er ikke kommet til uttrykk i avhørsrapporten fra 9. oktober 1977. Det er påfallende at denne helt sentrale erkjennelsen ikke ble tatt inn i rapporten samme dag etter at A hadde fått anledning til å forklare seg med tolk til stede. Politirapporten må forstås slik at tilståelsen under middagen kl 15.00 bare gjaldt B. Utvalget tilføyer at C ikke er nevnt med ett ord i rapporten om avhørene søndag 9. oktober.

(316) Aarthun har i politiavhør 31. mai 2000 presisert at det som A «uttrykte og fortalte under gjeldende avhør, fremsto for vitnet som en klar erkjennelse på at A hadde drept både C og B». Utvalget bemerker at så langt dette også gjelder As angivelige erkjennelse av å ha drept C, er omstendighetene ved avhøret under middagen søndag 9. oktober 1977 slik at det kan være uklart hva A på grunn av sin spesielle situasjon har søkt å gi uttrykk for. Den samme muligheten for eventuelle misforståelser har ikke vært til stede under senere avhør med tolk, hvor avhørers mening om hva A har gjort ikke har kommet til uttrykk. Betydningen av de vesentlige feil under innledningen av etterforskningen begrenses imidlertid for B-saken ved at Hjertaas allerede dagen etter foretok alle avhør av A, og at etterforskningen av C-saken ble nedtrappet. Det er ikke dokumentert irregulære forhold under disse avhørene.

(317) En sammenlikning av tilståelsene viser at det skjedde en utvikling i begge sakene. Men det er en viktig forskjell ved at A, etter at han i B-saken hadde knyttet overfallet til det sannsynlige overfallsstedet, i flere forklaringer beskrev et overfall og en drapshandling som langt på veg var identisk. I C-saken foregikk det derimot en stadig utvikling som klart gikk lenger enn hva som kan betegnes som detaljer. Og selv om man ser bort fra politiets opprinnelige teori om at C løp ut på det jordet hvor hun ble drept, er forskjellen mellom hans endelige tilståelse og politiets funn vesentlig større i C- enn i B-saken. I B-saken tilsier dessuten forskjellene mellom hans forklaring om overfallsstedet og politiets teori om dette, at troverdigheten av tilståelsene styrkes.

(318) Dette reiser spørsmålet om det er forhold ved avhørssituasjonen som kan kaste lys over tilståelsene i de to sakene. Da det var samme politibetjent som foretok avhørene i begge sakene, reiser det spørsmålet om A bevisst kan ha blitt gitt opplysninger på et for tidlig tidspunkt. Kjæremålsutvalget kan ikke se at det er holdepunkter for dette.

(319) Utvalget har merket seg at rekonstruksjonen foregikk på forskjellige stadier i de to sakene. I B-saken hadde han både søndag 16. og mandag 17. oktober 1977 gitt detaljerte og stort sett sammenfallende forklaringer før han deltok i rekonstruksjon mandag 24. oktober, hvor hans påvisninger stort sett var i samsvar med de tidligere og senere forklaringene. I C-saken ble derimot rekonstruksjonen gjennomført 22. oktober 1980 da han gav sin første protokollerte tilståelse, flere år etter at ugjerningen fant sted. Bortsett fra selve overfallet ved bygningen da han angivelig skal ha slått henne bevisstløs, avvek hans påvisninger denne dagen betydelig fra de funn politiet hadde gjort, og den versjonen av hendelsesforløpet som han til slutt gav. I tillegg gjennomgikk hans tilståelser en betydelig utvikling etter rekonstruksjonen.

(320) Da A i B-saken ved sine tidligere blottinger var velkjent på åstedet, kunne ikke rekonstruksjonen gi ham nevneverdig økt innblikk i området. Dette var annerledes i C-saken. Gjennom vitneobservasjoner må det riktignok kunne legges til grunn at han hadde vært i det aktuelle området i september 1976. Men i motsetning til i B-saken bodde han et godt stykke fra åstedet slik at han var langt mindre kjent der enn vest for Stavnebroen. Dermed kan rekonstruksjonen, selv om den ble gjennomført etter mørkets frembrudd, ha gitt ham langt bedre innsikt i området enn han hadde på forhånd. Ved dette kan han ha fått et bedre grunnlag enn han ellers ville ha hatt for å utvikle sine forklaringer fra avhør til avhør.

(321) Allerede under rekonstruksjonen må A ha skjönt at hans opprinnelige avstandsangivelse fra bygningen til det stedet hvor det seksuelle overgrepet fant sted, ikke kunne være riktig. På bakgrunn av ubevisst kroppsspråk og andre forhold fra politiets side kan han ha skjönt at han måtte justere sine forklaringer. Videre kan han ha tolket politiets kroppsspråk slik at detaljer han gav stemte med politiets funn. Dermed kan han ha holdt fast ved vedkommende detalj.

(322) Et sentralt spørsmål er om det kan finnes noen forklaring på at A eventuelt har gitt en uriktig

tilståelse om drap i C-saken, mens det motsatte gjelder for B-saken. I denne sammenheng bemerker utvalget at hans situasjon var forskjellig i de to sakene: Ved etterforskningen av B-saken stod han i fare for å bli dømt til en langvarig fengselsstraff kombinert med sikring.

(323) I C-saken var derimot situasjonen forskjellig ved at han allerede var idømt fengsel i 16 år og ti år sikring med full sikringsramme. Frihetsberøvelsens lengde ville på denne bakgrunn bli lite påvirket om han tilstod et ytterligere drap. Og mens hans første innrømmelse av å ha drept B kom to og et halvt døgn etter pågripelsen, ble han i daglige avhør hver virkedag fra og med tirsdag 14. til og med tirsdag 21. oktober 1980 avhørt om C-saken uten å tilstå drapet. Det var først i syvende avhør denne høsten, onsdag 22. oktober, at han tilstod. Hans resonnement kan da ha vært at da han ikke risikerte nevneverdig ytterligere fengselsstraff, kunne han like gjerne tilstå for å få de daglige avhørene overstått.

(324) Kjæremålsutvalget har etter dette kommet til at det ikke er en slik indre sammenheng mellom tilståelsene i de to sakene at gjenopptakelsen av C-saken gjør tilståelsen i B-saken «meget tvilsom». Da A var i Selbu fra 4. til 5. september 1976, ble C-saken ikke forfulgt videre i forhold til ham, selv om hans nedtegning på servietten under middagen 9. oktober 1977 skulle vært oppfattet som en erkjennelse av at han hadde drept C. Etterforskningen i 1977 og 1978 var konsentrert om B-saken, hvor As tilståelser klart fremstod som et selvopplevd forhold. Det er derfor ikke grunnlag for å gjenoppta denne saken med hjemmel i straffeprosessloven §392 annet ledd.

(325) Ut fra dette gir den manglende opplysningen for lagmannsretten om at A angivelig først hadde tilstått C-saken ikke grunnlag for gjenopptakelse med hjemmel i straffeprosessloven §391 nr. 3.

(326) Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

1. *Frostating lagmannsretts dom av 18. desember 1981 i straffesak mot A tillates gjenopptatt.*

2. *For øvrig forkastes kjæremålet.*

Vedlegg 5

Avgjørelse av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker 15. juni 2006

Avgjørelse 15.06.2006-I Fritz Moen

År 2006 den 15. juni ble det i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker truffet avgjørelse i

Sak nr: 200400198

Kommisjonens medlemmer:

Janne Kristiansen

Helen Sæter

Svein Magnussen

Anne Kathrine Slungård

Erling Lyngtveit

Parter:

Fritz Yngvar Moen, f. 17.12.1941

mot

Den offentlige påtalemyndighet

Det ble truffet slik

AVGJØRELSE:

Ved tiltalebeslutning av 11. april 1978 ble Fritz Moen satt under tiltale ved Frostating lagmannsrett for drap og voldtekt av Torunn Finstad, straffeloven § 233 første og annet ledd og 192 første ledd, annet straffealternativ. Tiltalen omfattet også flere andre straffbare forhold.

Ved lagmannsrettens dom av 29. mai 1978 ble Fritz Moen dømt til fengsel i 20 år. Påtalemyndigheten ble videre bemyndiget til å iverksette sikringsmidler i inntil 10 år. Etter anke til Høyesterett ble fengselsstraffen redusert til 16 år.

Ved tiltalebeslutning av 15. september 1981 ble Fritz Moen igjen satt under tiltale ved Frostating lagmannsrett, for drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim, straffeloven § 233 første og annet ledd, § 192 annet straffealternativ, jf. § 49.

Ved lagmannsrettens dom av 18. desember 1981 ble Fritz Moen dømt til fengsel i 5 år, i tillegg til den straff han var idømt av Høyesterett 15. september 1978, jf. Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978. Dommen ble anket til Høyesterett, men anken ble avvist ved Kjæremålsutvalgets beslutning av 21. januar 1982. Ved Trondheim byretts dom av 6. oktober 1999 ble påtalemyndigheten bemyndiget til fortsatt anvendelse av sikringsmidler i inntil 5 år.

Fritz Moen – ved advokat John Christian Elden – begjærte gjenopptakelse av begge drapssakene

ved begjæring av 2. januar 2000. Ved Hålogaland lagmannsretts kjennelse av 12. februar 2002 ble begjæringen ikke tatt til følge for noen av sakenes vedkommende. Kjennelsen ble påkjært til Høyesteretts kjæremålsutvalg.

Kjæremålsutvalget tillot ved kjennelse av 14. oktober 2003 gjenopptatt den ene av sakene, Frostating lagmannsretts dom av 18. desember 1981 (Sigrid-saken). Utvalget fant at vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392, annet ledd var til stede, og begrunnet dette med at det var mest sannsynlig at de biologiske spor (sæd og blod) som ble funnet på åstedet ikke kunne tilbakeføres til Moen, og at det strafferettslige beviskravet ikke synes å ha vært oppfylt, med mindre de biologiske sporene stammet fra en annen enn gjerningsmannen. Samtidig forelå det etter utvalgets syn sterke holdepunkter for at det biologiske materialet ikke kunne stamme fra andre enn gjerningsmannen.

Når det gjaldt Frostating lagmannsretts dom av 29. mai 1978 i Torunn-saken, fant utvalget at vilkårene for gjenopptakelse ikke var til stede. Kjæremålsutvalget viste særlig til at Fritz Moens gjenfattede tilståelser i saken samsvarte godt med de funn som var gjort på åstedet. Når det gjaldt Moens forklaringer, ble det også vist til at disse hadde utviklet seg forskjellig i de to sakene. For det faktum Kjæremålsutvalget la til grunn ved sin avgjørelse, og de vurderinger som ble gjort, vises til kjennelsen inntatt i Rt. 2003 side 1389.

Ved Borgarting lagmannsretts dom av 7. oktober 2004 ble Fritz Moen frifunnet for drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim.

Ved begjæring av 13. oktober 2004 til Gjenopptakelseskommisjonen, begjærte Fritz Moen på ny gjenopptakelse av Torunn-saken. Det fremgikk at begjæringen var foreløpig, og at det i første omgang ble tatt sikte på å gi kommisjonen en foreløpig oversikt over saken.

Kommisjonen oppnevnte 3. november 2004 advokat John Christian Elden som Moens forsvarer, jf. straffeprosessloven § 397, annet ledd, jf. § 96 i.f., for å utarbeide en endelig gjenopptakelsesbegjæring. I brev av 23. februar 2005 begjærte advo-

kat Elden oppnevnt den tyske politispecialisten Alexander Horn som sakkyndig, for en vurdering av sannsynligheten for at drapene på Sigrid Heggheim og Torunn Finstad ble begått av samme gjerningsmann. I brev av 17. mars 2005 ble advokat Elden orientert om at det fra kommisjonens side ville bli tatt stilling til spørsmålet om oppnevning av sakkyndig(e) når den endelige begrunnelsen for gjenopptakelsesbegjæringen forelå fra hans side.

Behandlingen av begjæringen ble etter dette stilt i bero i kommisjonen, i påvente av den endelige begrunnelsen for begjæringen.

Fritz Moen avgikk ved døden 28. mars 2005. Fritz Moens bror ga i brev av 2. april 2005 uttrykk for at det var hans ønske at behandlingen av Moens gjenopptakelsesbegjæring skulle gå sin gang.

Kort tid før jul i 2005 ble det gjennom media kjent at en person i Trøndelag, TrH, kort tid før han avgikk ved døden 20. desember 2005, skulle ha erkjent å stå bak drapene på Sigrid Heggheim og Torunn Finstad.

Som en følge av disse opplysningene, ble det fra kommisjonens side tatt kontakt med Trøndelag statsadvokatembeter og Sør-Trøndelag politidistrikt for en nærmere orientering og avklaring. Etter å ha drøftet den situasjonen som hadde oppstått, ble det i samråd med førstestatsadvokaten og politidistriktet besluttet at den videre etterforskning i forbindelse med TrHs tilståelse skulle skje i regi av kommisjonen.

Fra kommisjonens side ble etter dette i samråd med riksadvokaten anmodet om etterforskningsbistand fra Kripas, og vesentlige deler av kommisjonens undersøkelser rundt TrHs tilståelse har blitt utført av en etterforskningsleder og en etterforsker avgitt kommisjonen fra Kripas under kommisjonens leder.

I tillegg til de etterforskningsskritt som har vært iverksatt med sikte på å få nærmere avklart TrHs tilståelse, har det fra kommisjonens side vært foretatt undersøkelser på bakgrunn av det opprinnelige etterforskningsmaterialet i Sigrid- og Torunn-sakene, i tillegg til det materialet som ble utarbeidet i forbindelse med Fritz Moens gjenopptakelsesbegjæring fra 2000. Det har blant annet vært gjort undersøkelser med sikte på å få avklart forhold knyttet til Fritz Moens forklaringer for politiet og for retten i Torunn-saken i 1977 og 1978. Kommisjonen har i denne forbindelse oppnevnt professor i spesialpedagogikk Arnfinn Muruvik Vonen som sakkyndig. Han har i sakkyndig uttalelse av 19. mai 2006 besvart spørsmål fra kommisjonens side om døvetolkning og språkforståelse hos døve, hovedsaklig på generelt grunnlag. Kom-

misjonen har også avhørt blant andre Fritz Moens behandlende psykiater i perioden 1986-89, Inger Thoen Nordhus.

Resultatet av kommisjonens undersøkelser har i medhold av straffeprosessloven § 398 vært forelagt påtalemyndigheten. Det aktuelle materialet har også vært forelagt advokat John Christian Elden.

Privatetterforsker Tore Sandberg, som også bisto Fritz Moen i forbindelse med utarbeidelse av gjenopptakelsesbegjæringen i 2000, har i rapport av 27. april 2006 oversendt tilleggsdokumentasjon til begjæringen.

Riksadvokaten har i påtegning av 13. juni 2006 opplyst at påtalemyndigheten ikke har funnet grunnlag for å motsette seg at Fritz Moens gjenopptakelsesbegjæring tas til følge. Riksadvokaten viser særlig til TrHs forklaring på dødsleiet og de spesielle omstendighetene rundt avgivelsen av denne - og slutter seg i denne forbindelse også til den nærmere begrunnelse i statsadvokaten i Trøndelags påtegning av 29. mai 2006.

Saken ble behandlet av Gjenopptakelseskommisjonen i møte 15. juni 2006.

Gjenopptakelseskommisjonen bemerker:

Innledning

Det følger av straffeprosessloven § 389 første ledd at en sak som er avgjort ved rettskraftig dom kan gjenopptas til ny prøving etter begjæring av en part når vilkårene i §§ 390 – 393 foreligger.

De bestemmelser som kan komme til anvendelse i denne saken er straffeprosessloven §§ 391 nr. 3 og eventuelt 392 annet ledd.

Generelt om straffeprosessloven § 391 nr. 3

Etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 kan gjenopptakelse til gunst for domfelte kreves «når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegulering eller en vesentlig mildere rettsfølge». En rimelig mulighet har vært ansett tilstrekkelig, det kreves ikke sannsynlighetsovervekt.

Om vurderingstemaet heter det i Kjæremålsutvalgets kjennelse inntatt i Rt. 2001 side 1521, som det også vises til i kjennelsen av 14. oktober 2003 i foreliggende sak (inntatt i Rt. 2003 side 1389):

Ved avgjørelsen må betydningen av nye omstendigheter og bevis vurderes i sammenheng med betydningen av det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken. Det er først når frifinnelse mv. etter en slik samlet bevisbedømmelse fremstår som en rimelig mulighet, at de nye forhold gir grunnlag for gjenopptakelse etter bestemmelsen.

Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært fremme for den dømmende rett, og dermed ikke kunnet påvirke dommens innhold. Vurderingstemaet vil være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett. Nye sakkyndige vurderinger av det bevismateriale som forelå da saken ble pådømt har også vært ansett å gi grunnlag for gjenopptakelse etter § 391 nr. 3, se for eksempel Rt. 2002 side 860 og Rt. 2000 side 2142 med henvisning til tidligere rettspraksis. En slik ny erklæring har vært ansett som et nytt bevis selv om den ikke er basert på nytt materiale, jf. Rt. 1994 side 1149, med videre henvisninger.

Det forhindrer i seg selv ikke gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 at de omstendigheter som påberopes har vært fremlagt i forbindelse med en tidligere gjenopptakelsesbegjæring, jf. Rt. 2005 side 1665.

Kommisjonen drøfter først om det foreligger nye omstendigheter eller bevis, og deretter om disse er egnet til å føre til frifinnelse, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Foreligger det nye omstendigheter eller bevis?

TrH, født i 1938, avgikk ved døden på Sykehuset Namsos 20. desember 2005. Det er på det rene at han den 18. desember 2005 fortalte til tre av pleierne ved sykehusavdelingen der han var pasient, at han hadde drept to kvinner. I samråd med TrH selv, tok de sykehusansatte som følge av disse opplysningene kontakt med prest og lokalt politi.

Både prost Inge Torset og to representanter for lokalt politi hadde samtaler med TrH i løpet av 19. desember 2005. Samtlige vitner opplevde TrH på dette tidspunkt som svært syk, han hadde blant annet vanskelig for å snakke og ble fort trett. Hans utsagn om drapene ble likevel oppfattet som troverdige. Dette gjelder også for den tilkalte prost, som var den TrH hadde den mest inngående samtalen med før han døde. I sin vitneforklaring beskriver prost Torset TrH som fokusert og opptatt av å formidle det han «bar med seg», og Torset hadde også inntrykk av at det var viktig for TrH «å få gjort opp det her før han døde». Når det konkret gjelder Torsets oppfatning av TrHs troverdighet, beskriver Torset TrHs situasjon slik at «man er da så avskrellet, løken er så liten, at det da ikke er naturlig å iscenesette sirkusunderholdning».

Kommisjonen nevner i denne sammenheng at det sammen med TrHs øvrige eiendeler på sykehuset befant seg flere bibler der det var merket av for enkelte bibelord, blant annet Ordspråkene kap. 6,

vers 12-15 og kap. 16 vers 27-30, om «en niding», «nidingsmannen» og «voldsmannen».

Det som oppsummeringsvis kjennetegner det som fremkom fra TrHs side om de aktuelle sakene før han døde, er at han erkjente å ha drept to kvinner i Trondheim på 1970-tallet, og at han nevnte navnene Torunn og Sigrid. Han nevnte også navnene Finstad og Heggheim. Han skal ha vært beruset da han begikk begge drapene, og i forbindelse med Sigrid-saken, nevnte han at Fritz Moen ble dømt. Det ble imidlertid gitt få konkrete opplysninger, de opplysningene som ble gitt var til dels vage, i tillegg til at TrH etter alt å dømme også blandet sammen enkelte opplysninger fra de to draps-sakene. Hans utsagn til vitnene inneholdt heller ingen opplysninger som ikke var allment kjent fra tidligere.

Etterforskningen som fra kommisjonens side har vært gjennomført for å avklare hvorvidt TrHs erkjennelse kunne medføre riktighet, har brakt på det rene at han i årene 1976 og 1977 var bosatt i Yveien i Trondheim, mens han arbeidet 14-dagers skift på en boreplattform i Nordsjøen. Kommisjonens undersøkelser har videre brakt på det rene at TrH etter all sannsynlighet befant seg i Trondheim da begge drap ble begått. Vaktlister fra boreplattformen fra de aktuelle tidsrom har ikke latt seg fremskaffe, men ved å «krysspeile» tidspunkter da man med sikkerhet eller stor grad av sannsynlighet vet at TrH ikke befant seg på plattformen (blant annet tidspunkter for personlige husleieinnbetalinger, legeundersøkelser, utstedelse av nytt sertifikat, tilstedeværelse i et bryllup), har hans arbeidsturnus latt seg rekonstruere.

Flere vitner har forklart at TrH i den aktuelle perioden hadde et til tider høyt alkoholforbruk når han ikke var på arbeid på plattformen. Kommisjonens utredning har videre brakt på det rene at TrH gjennom livet i betydelig grad slet med psykiske problemer. Dette synes også å gjelde perioden før 1976-77, idet den første sykehusinnleggelsen som følge av psykiske lidelser fant sted i Spania i 1973. En av TrHs tidligere nære arbeidskollegaer på boreriggen beskriver at det fant sted en markant endring i TrHs væremåte overfor arbeidskollegaene i løpet av perioden fra august 1976 og frem til han traff TrH igjen høsten 1977. Vedkommende arbeidskollega videreutdannet seg i denne perioden, og forklarer at TrH hadde blitt påfallende mer innesluttet i løpet av den perioden vitnet hadde vært borte fra riggen, og at han i enkelte sammenhenger også snakket uklart.

I 1979 ble TrH for første gang innlagt på psykiatrisk institusjon i Norge, etter at han fikk hva som må kunne betegnes som et psykisk sammenbrudd

ombord på plattformen. Innhentede legejournaler viser at TrH etter dette og frem til sin død i 2005 gjennomgående var plaget av angst og depresjoner.

I en samtale med sin fastlege i februar 2005 der de bakenforliggende årsakene til TrHs psykiske problemer ble drøftet, fremholdt han selv at han fortsatt var plaget av opplevelsene ved en båtkollisjon i 1971 der flere sjøfolk omkom. Ved samme anledning ga han uttrykk for at «det er noe mer også», noe han imidlertid ikke ville snakke om.

I desember 1986 ble TrH anmeldt for vold og drapsforsøk av sin samboer i perioden 1983-1986. Fra anmeldelsen gjengis:

Fornærmede sier at hun flere ganger har opplevd at anmeldte har tatt strupetak på henne, og deretter klemte til slik at hun nesten besvimer. Han har også flere ganger framsatt trusler om at han skal ta livet av henne. Fornærmede blir også slått i hodet og kastet mot veggen.

Fornærmede sier at i forbindelse med disse episodene tiltrenger anmeldte seg også samleie med fornærmede. Fornærmede tør da ikke sette seg opp mot anmeldte og lar han da gjennomføre samleiet.

TrH ble avhørt rettslig om denne saken i Trondheim forhørsrett 21. oktober 1987. Han erkjente ikke å ha utøvet noen form for vold mot sin tidligere samboer, og anmeldelsen ble i 1988 henlagt av statsadvokaten på grunn av bevisets stilling. Av journalnotat fra oktober 1987 fra Trøndelag psykiatriske sykehus der samboerforholdet omtales, går det imidlertid fram at TrH – så vidt skjønnes etter eget utsagn – «hadde avslutta forholdet med å vere valdelig mot sambuaren og han er anmeldt for dette». Detaljer utover dette fremgår ikke av journalen.

Av øvrige opplysninger som har fremkommet ved kommisjonens undersøkelser, er det på det rene at TrH hadde blodtype A. På grunn av feil som ble gjort ved sykehuset da det ble tatt blodprøve av TrH etter hans død, har det imidlertid ikke latt seg gjøre for kommisjonen å bringe på det rene om TrH var såkalt utskiller. Det biologiske materialet som ble funnet på åstedet i Sigrid-saken, stammet fra en person med blodtype A, utskiller.

Er de nye opplysningene egnet til å føre til frifinnelse av Fritz Moen?

At TrH på sitt dødsleie i løpet av 18. og 19. desember 2005, overfor til sammen seks personer erkjente å ha drept Sigrid Heggheim og Torunn Finstad, er utvilsomt et nytt bevis i straffeprosessloven § 391 nr. 3's forstand.

Som det er redegjort for over, er det ikke i seg selv tilstrekkelig at det foreligger nye bevis eller

omstendigheter, de nye bevisene eller omstendighetene må også «synes egnet til å føre til frifinnelse», hensett til det øvrige bevisbildet i saken.

På bakgrunn av de opplysninger som kommisjonens etterforskning har frembrakt, må det kunne legges til grunn at TrH etter all sannsynlighet befant seg i Trondheim, både da drapene på Sigrid Heggheim og Torunn Finstad ble begått. Selv om Fritz Moen i 2004 ble frifunnet for drapet på Sigrid Heggheim, og denne saken ikke er gjenstand for behandling i kommisjonen, har kommisjonen likevel til en viss grad funnet grunn til å se hen til bevisbildet også i denne saken ved vurderingen av opplysningene i forbindelse med TrHs utsagn på sitt dødsleie. Kommisjonen vil nedenfor komme nærmere tilbake til bakgrunnen for dette.

På bakgrunn av de opplysninger som er fremkommet, er det kommisjonens vurdering at det neppe kan være tvil om at TrH, da han forklarte seg til sykehuspersonalet, de tilkalte polititjenestemenn og ikke minst prostet, selv var av den oppfatning at han hadde begått begge drapene, og hadde et ønske om å vedstå seg dette før han døde. Det fremgår at samtlige av de vitner han samtalte med om dette, oppfattet ham som realitetsorientert og troverdig.

Det har i kommisjonens utredning ikke fremkommet opplysninger om at TrH led av vrangforestillinger som skulle tilsi at han ville være tilbøyelig til å tilstå forbrytelser han ikke hadde begått. Det er heller ikke fremkommet opplysninger om at han på noe tidspunkt har fremvist særlig interesse for de to drapssakene, og heller ikke for andre kriminalsaker.

Kommisjonen finner forøvrig å legge til grunn at TrH i 1986 utøvet vold mot sin tidligere samboer, og at TrH voldsutøvelse – slik den beskrives i den tidligere samboerens anmeldelse – har likhetstrekk med de skader Sigrid Heggheim og Torunn Finstad ble påført. Det vises i denne forbindelse til at begge hadde vært utsatt for vold mot hodet, kvelning og seksuelt misbruk.

TrH hadde samme blodtype, A, som ble funnet på åstedet i Sigrid-saken. Hvorvidt han var såkalt utskiller eller ikke, har ikke latt seg konstatere. Det må etter dette konkluderes med at blodtypen – ut fra hva man vet – ikke utelukker TrH som gjerningsmann i Sigrid-saken. Blodtype A er den vanligste blodtypen i den norske befolkningen, med en andel på ca 48 %.

Når det gjelder øvrig bevismateriale i Sigrid- og Torunn-sakene, er det på det rene at det på begge åsted i 1976 og 1977 ble gjort funn av biologisk materiale. I Sigrid-saken gjaldt dette som nevnt over spor av blod og sæd, mens det i Torunn-saken

ble gjort hårfunn. I forbindelse med behandlingen av Fritz Moens gjenopptakelsesbegjæring i 2000, ble det fra politiets side gjort forsøk på å oppspore det biologiske materialet fra de to sakene, uten at dette lot seg gjøre. Også fra kommisjonens side har det vært foretatt undersøkelser for om mulig å finne det biologiske materialet som eksisterte i Torunn-saken, men uten at dette har ført frem. På bakgrunn av de undersøkelser som er gjort, finner kommisjonen å måtte legge til grunn at det biologiske materialet ble destruert etter at rettskraftig dom i sakene forelå, uten at det i dag lar seg fastslå når eller hvor dette skjedde.

Når det gjelder bevisbildet slik det fremsto for den dømmende rett i 1978, er det generelt vanskelig å si noe sikkert om dette, idet det ikke finnes lydopptak fra hovedforhandlingen og lagretten heller ikke begrunner sin avgjørelse. Enkelthetene i det faktum lagretten fant bevist, og lagrettens vurdering av de enkelte bevis, er dermed ikke kjent for kommisjonen. Som det også vises til i Kjæremålsutvalgets kjennelse av 14. oktober 2003, må imidlertid Fritz Moens egne forklaringer sammenholdt med de funn som ble gjort på åstedet, ha stått sentralt ved lagrettens vurdering - all den tid det verken forelå tekniske bevis eller vitneforklaringer som knyttet Moen direkte til drapet. Kommisjonen finner derfor grunn til å knytte enkelte bemerkninger til innholdet i Moens forklaringer samt til måten disse fremkom på.

Fritz Moens forklaringer i Torunn-saken går fra å benekte at han i det hele tatt har vært i nærheten av Stavne bru den aktuelle natten, via å innrømme at han har angrepet en kvinne ved/på brua, til å erkjenne at han har angrepet en kvinne, voldtatt henne og deretter sparket henne ut i elva. Moen varierer sine forklaringer mellom å erkjenne drapet og totalt benekte å ha noe med saken å gjøre. Begge disse standpunkter kan inntas i samme avhør. Den første forklaringen der han erkjenner å ha drept en kvinne på brua ble avgitt 9. oktober 1977. Denne forklaringen avviker i betydelig grad fra hans senere forklaringer, og også fra det faktum som ble lagt til grunn både av politi, påtalemyndighet og av den dømmende rett. I forklaring avgitt 16. oktober 1977 erkjente Fritz Moen for første gang å ha angrepet en kvinne, for deretter å ha fraktet henne over gressletta mellom brua og elva frem til elvebredden.

Til tross for at Fritz Moen også avga detaljerte forklaringer i Sigrid-saken, må det på bakgrunn av det øvrige bevismaterialet i saken, legges til grunn at han ikke kunne ha begått drapet på Sigrid Heggeheim. Dette skyldes først og fremst at Moens blodtype ikke samsvarer med det biologiske materiale

som ble funnet på åstedet, i tillegg til at han også hadde alibi for den natten Sigrid etter alt å dømme ble drept. Et sentralt spørsmål ved vurderingen av Fritz Moens gjenopptakelsesbegjæring vil dermed være (og har vært) om og i tilfelle hvordan det har vært mulig for Moen å avgi såvidt detaljerte forklaringer og tilståelser i Sigrid-saken, og om det også kan være grunn til å tro at hans forklaringer og tilståelser i Torunn-saken heller ikke medfører rikthet.

Det er i dag ikke mulig å ha noen sikker oppfatning av hvordan Fritz Moen kunne avgi detaljerte forklaringer i Sigrid-saken om et drap han ikke hadde begått. Kommisjonen finner imidlertid å måtte legge til grunn at det var dette som faktisk skjedde, og slutter seg i denne forbindelse til Kjæremålsutvalgets omtale av dette spørsmålet i kjennelsen av 14. oktober 2003.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke kunnskaper Fritz Moen hadde om Torunn-saken, er det på det rene at Torunn Finstad ble funnet drept 6. oktober, etter å ha vært savnet siden tirsdag 4. oktober 1977. Forsvinningssaken ble først omtalt i avisene torsdag 6. oktober, samme dag som Torunn Finstad ble funnet drept. Fritz Moen ble pågrepet 7. oktober 1977. Det er klart at Fritz Moen var kjent i området rundt Stavnebrua, idet han ved flere anledninger hadde oppholdt seg der. I politiavhør av Fritz Moen den 14. oktober 1977, framgår det at Moen hadde kjøpt og lest aviser i perioden 5. – 7. oktober, og det må også legges til grunn at han leste aviser mens han satt varetektsfengslet i perioden fra 7. oktober, idet kjennelse om avisforbud først ble avsagt 18. oktober. Det fremgår i denne forbindelse av politiavhøret av 14. oktober at Moen, da han leste avisen, blant annet hadde sett flyfoto der det var tegnet inn «spor», foto av funnstedet og av Stavne bru «der ulykken skjedde». Det nærmere omfanget av Moens avislesing i perioden, og hvilken kunnskap han eventuelt tilegnet seg om saken gjennom avisene, er ikke kjent. At Moen utvilsomt både ville kunne tilegne seg kunnskap fra avisene og huske dette senere, må imidlertid legges til grunn. Moen var – i henhold til de rettspsykiatriske erklæringer som foreligger i saken – normalt intellektuelt utrustet, og han hadde i tillegg svært god hukommelse. På bakgrunn av de opplysningene som fremkommer i avhøret av Fritz Moen av 14. oktober 1977, må det i hvert fall legges til grunn at han som følge av kombinasjonen av lokalkunnskap og avislesing har hatt kunnskap om funnstedet og forholdet mellom Stavne bru og funnstedet.

Når det gjelder Fritz Moens forklaringer for øvrig, finner kommisjonen grunn til å bemerke at

Moen i sine forklaringer ikke har vært inne på det forhold at Torunn ble funnet med snoren fra regnjakkens rundt halsen. Moen har heller ikke forklart seg om hennes veske, selv om det fremstår som sannsynlig at gjerningsmannen i det minste må ha sett denne. Kommisjonen finner videre grunn til å peke på at Moen i sine forklaringer frem til han deltok i rekonstruksjonen 24. oktober 1977 ikke beskrev gjerdet i bunnen av skråningen nedenfor Stavne bru som noe annet enn rester etter et gammelt gjerde, mens det i realiteten var intakt. Særlig hensett til Moens handikap, har det formodningen mot seg at Moen kunne ha forsert gjerdet med en bevisstløs Torunn Finstad, uten å merke seg dette.

Etter kommisjonens oppfatning, er det videre grunn til å reise spørsmål ved om Fritz Moens forklaringer både til politiet og i retten er korrekt oppfattet, i hvert fall dersom det med korrekt menes hva Moen har ønsket og ment å formidle. Kommisjonen viser i denne forbindelse til professor Arnfinn Muruvik Vonens sakkyndige uttalelse til kommisjonen av 19. mai 2006, både de generelle uttalelsene vedrørende hvilke store kommunikasjonsmessige utfordringer som foreligger i forhold til en person med Moens handikap, og professor Vonens gjennomgang av Moens forklaring av 17. desember 2001 for Hålogaland lagmannsrett. Det vises også til de misforståelser som faktisk oppsto i forbindelse med Fritz Moens forklaring for Hålogaland lagmannsrett i forbindelse med gjenopptakelsesbegjæringen i 2000 – selv med to døvetolker til stede.

Når det gjelder bevissituasjonen ellers, finner kommisjonen grunn til å peke på at det foreligger klare likhetstrekk (samme modus) i Sigrid- og

Torunn-sakene; begge ofre var unge kvinner på vei hjem fra Studentersamfunnet i Trondheim nattestider, det foreligger nærhet i tid, de to åstedene ligger ikke langt fra hverandre, det forelå seksuelt misbruk og begge ofre var blitt påført hodeskader. Begge ofre ble også funnet med en snor fra sin egen ytterjakke rundt halsen. Dette er momenter som etter kommisjonens syn taler for at det er en og samme gjerningsmann i de to sakene. Disse forhold ble for øvrig også fremhevet fra påtalemyndighetens side ved behandlingen av gjenopptakelsesbegjæringen fra 2000.

Kommisjonen finner etter dette grunn til å konkludere med at de nye bevis og omstendigheter som foreligger i saken i forbindelse med TrHs erkjennelser 18. og 19. desember 2005, sammenholdt med bevissituasjonen i saken slik den ellers foreligger, er egnet til å føre til frifinnelse av Fritz Moen for drapet på Torunn Finstad i 1977.

Gjenopptakelseskommisjonen har etter dette ikke funnet det nødvendig å drøfte hvorvidt vilkårene for gjenopptakelse etter § 392, annet ledd er tilstede.

Kommisjonen beslutter etter dette at begjæringen tas til følge for forholdene omhandlet under post I og II i tiltalebeslutning av 11. april 1978 fra statsadvokaten i Trondheim, tatt ut etter ordre fra riksadvokaten.

Domfelte er avgått ved døden, og retten skal da avsi frifinnende dom uten hovedforhandling, jf. straffeprosessloven § 400, femte ledd.

Avgjørelsen er enstemmig.

Konklusjon:

Gjenopptakelsesbegjæringen i sak 200400198 tas til følge.

Vedlegg 6

**Trondheim politikammers rapporter av avhør av Fritz Moen,
7. til 16. oktober 1977**

VI/2

Trondheim
Trondheim, 7.10.77
Politibetjent Ejur Aarhun
Kriminalpolitisenralen/E-gruppen
F.t. Trondheim politikammer

Freitag 7.10.77 kl. 1330, avhørt på Trondheim politikammer:

Vitnet: MOEN, Fritz Yngvar, 17 12 41 i Sarpsborg, uføretrygdet, hørselskadet, ufor høyre arm, bor: Hybelhuset Vernelag, Valøyslyngen 2, 7000 Trondheim, tlf. 36450, gjort kjent med saka, kjenner vitneansvaret, villig til å forklare seg, forklarer:

Vitnet ble spurt om han var klar over hva som var skjedd i Trondheim nå i løpet av helgen. Han var klar over at det var skjedd et drap på en ung jente, han hadde lest om dette i avisene de to siste dagene.

Han ble deretter spurt om hva han gjorde lørdagskvelden den 1.10.77. Han kan huske at han så ettermiddagsnytt på TV kl. 1755. Han er sikker på at det var i alt 7 personer til stede i Dagligstuen der han bor: ^{TIO} _____, bor Hybelhuset, ^{TaS} _____, ^{ArR} _____, etternavn ukjent, ^I _____, etternavn ukjent, ^{SS} _____, som arbeider på Hybelhuset og var på vakt denne kvelden, samt vitnet selv. Alle sammen, unntatt ^{SS} _____, bor altså på Hybelhuset.

Vitnet kan huske at han spurte hva det handlet om på TV, rettelse: Han hadde lest om flykapping i avisen og skjente at det handlet om dette.

Alle sammen ble sittende for å se TV videre utover kvelden. Han kan huske at de først så Barne-TV, deretter et program om dyr, han tror det handlet om hundeoppdrett. ^{SS} _____ var på jobb, slik at hun til stadighet gikk ut og inn og tok diverse telefoner.

Foruten at de så på TV, drakk de kaffe og spiste kaker som ^{SS} _____ hadde bakt. Det var dessuten i gang en diskusjon om ekteskapsproblemer og skilsmisser, de snakket om at det alltid er kvinnene som vinner skilsmisssakene. ^{TIO} _____ har lært seg døvespråk, slik at han ofte hjelper vitnet i diskusjoner.

De fortsatte med praten utover kvelden. De så på Dagsrevyen sånn halvveis, men ingen ønsket egentlig å se TV, slik at en eller annen slo av TV ca. kl. 2130.

Det ble ikke drukket alkohol overhodet, det er forbudt i Dagligstuen. Vitnet var ikke ute av Dagligstuen i det hele tatt mellom kl. 1800 og 0030. Han var altså helt edru da han gikk for å legge seg. Han drikker øl, export, hver onsdag og torsdag, han kan ikke forklare hvorfor han gjør det akkurat da, han vet det ikke.

300000 e . Rev. 2 s

2017024 - Avtale om tilrettelegging av vitneintervjuer

Figur 6.1

- 2 -

Vitnet Fritz Yngvar Moen v/Aarthur.

Vitnet kan huske at han så på klokka da han gikk for å legge seg. Den var presis 0030, søndag 2.10.77. Han kan ikke forklare grunnen til at han er så sikker på dette.

T¹⁸ og A¹⁸ gikk en halvtime før, ca. kl. 2400. De gikk sammen, antagelig inn på samme rom for å prate sammen.

H¹⁸ R¹⁰ R og T ble sittende igjen i Dagligstuen da vitnet gikk.

Presis kl. 0030 gikk altså vitnet ned i kjelleretasjen, der han har hybel. Han møtte ingen i gangen, gikk alene inn på hybelen og låste døren.

Han la seg til å sove med en gang, han slukket alle lys, han hadde ikke oppe noe vindu. Han sovnet med en gang, men han sover stort sett dårlig om nettene p.gr.a. sin vonde arm, slik at han våkner ofte om nettene.

Etter en røykepause kl. 1615 spurte vitnet om jeg tilhører Kripas. Han spurte også om Per Brodal var her. Vitnet begynte så å snakke om Sigrid-saken. "Det er en stygg sak.-Denne er ikke bedre". Han spurte så om det var brukt kniv og om det var sikret fotspor, han var også interessert i om politiet har andre spor i sakene.

Avhøret fortsatte kl. 1730. Da vitnet er sterkt tunghør, var politibetjent Lyder Sørforsli, Trondheim politikammer til stede som tolk, Sørforsli kan døvespråket.

Vitnet ble på nytt spurt om han er sikker på at klokka var 0030 da han forlot de andre for å legge seg. Det er mulig at klokka kan ha vært 0040, han er ikke helt sikker.

Vitnet kan nå huske at han rett før han skulle gå og legge seg ble ertet av R¹⁰. Grunnen til ertingen var at vitnet spurte R¹⁰ om hvorfor ingen ville være sammen med vitnet om dagene. R¹⁰ svarte da at det er fordi vitnet er en tufs. Det er allikevel mulig at noen av dem, vitnet inkludert, hadde vært inne på et av rommene i løpet av kvelden og drukket noe øl. R¹⁰ var muligens litt beruset, vitnet mener det er mulig at han selv var ute ved 1830-tiden eller deromkring. Han ble da påspandert et par glass pils, men da dette var tidlig på kvelden, er vitnet sikker på at han selv ikke var beruset.

Denne kranglingen med R¹⁰ var det som gjorde at han gikk fra de andre for å legge seg. Han er helt overbevist om at klokka ikke var over 0040. Han kan avlegge ed på det. Han kan ikke begrunne hvorfor han er så sikker eller hvorfor han så på klokka.

Vitnet går nå tilbake på sin tidligere forklaring med hensyn til situasjonen da han forlot Dagligstuen. S¹⁸ var allerede gått ut og opp på vaktstua da kranglingen begynte. R¹⁰, R og T var sammen med vitnet i Dagligstua. Etter kranglingen gikk de tre andre først ut av Dagligstua og opp til vaktstua. Det er mulig å se inn i vaktstua fra Dagligstua dersom døra står åpen, og vitnet så altså at alle tre gikk inn dit.

Etter at han hadde sett dette, gikk han selv direkte ned i kjelleretasjen der han har hybel. Døra til vaktstua var fremdeles åpen.

Figur 6.2

- 3 -

Vitnet Fritz Yngvar Moen v/Aarthun.

Han møtte ingen på vei ned til kjelleren. Han gikk som tidligere forklart rett inn på sin hybel og låste døren. Etter kl. 0040 var han i det hele tatt ute av sin hybel.

Vitnet ble gjort kjent med at ^{ikke} ~~SS~~ har sett vitnet lenge etter kl. 0100 om natten. Han har ingen annen forklaring på dette enn at ^{ikke} ~~SS~~ må ta feil. Han fastholder hva han tidligere har forklart om dette.

Vitnet ble på nytt minnet om vitneansvaret, og politibetjent Sørforsli understreket sakens alvorlige karakter.

Vitnet fikk lese gjennom anmeldelse av 6.10.77 nr. 7236, der det fremgår at han har ringt på døren til ^{10^{et}} en gang i slutten av juni 77. Han var da helt naken. Han bekrefter innholdet i anmeldelsen, den er korrekt på hvert eneste punkt. Han understreker imidlertid at han ikke rørte henne. (Det står heller ikke noe om det i anmeldelsen. SAA)

Gjennomlest og vedtatt.

Fritz Yngvar Moen

Det var pause i avhøret ca. en times tid.

Avhøret fortsatte kl. 2000 etter smørbrød og kaffe.

Han ble nå gjort oppmerksom på at han fra nå av blir å betrakte som siktet for blotting, m.m.

Han ble gjort kjent med sine rettigheter som siktet.

Siktete ble gjort kjent med at det foreligger opplysninger som kan tyde på at han i den senere tid har blottet seg flere ganger i nærheten av Stavnebrua. Dette medfører riktighet, forklarer han.

Han ble bedt om å gjøre rede for hvert enkelt tilfelle.

Han var i juli og august på ferie på Døvehytta i Levanger, slik at alle forhold han nå forklarer seg om er skjedd i september 1977.

Første tilfellet av blotting skjedde en gang mellom 8. og 10.9. Forholdet skjedde ved en liten sti som går ned til noen bjørketrær i nærheten av Stavnebrua, helt i begynnelsen av brua sett fra Holtemennsvei.

Det ble nå på nytt en pause i avhøret idet det ble tatt spyttprøve av siktete. Dette hadde han ingen ting imot.

Avhøret fortsatte kl. 2030.

Med hensyn til den første blottingen ble han stående bak noen bjørketrær.

Figur 6.3

- 4 -

Vitnet Fritz Yngvar Moen v/Marthun.

Grunnen til at han i det hele tatt ville blotte seg, var at de er lite hyggelige med ham på Hybelhuset. Derfor bestemte han seg for å blotte seg.

Hver gang noe går ham imot kan han finne på de mest utrolige ting. Han har flere ganger forsøkt å ta livet av seg.

Ved det første forholdet med blotting, begynte han å blotte seg ved 12-1230-tiden. Han ble stående på samme sted til ca. kl. 15-1530. Det gikk stadig damer forbi. Han blottet seg for flere, det gikk også menn forbi, da smudde han seg.

Han kan ikke nøyaktig si hvor mange damer han blottet seg for denne dagen, men det var flere. Avstanden var 5-6 m. Noen så ham, andre ikke. Han hadde bukse ned på lårene, men trakk den opp for hver gang. Han omsnerte litt ved siden av. Han vet ikke om han fikk sedavgang. Siktete pleier å drikke hver gang før han blottes seg, da har han vansker med å få sedavgang. Han pleier heller ikke få ereksjon etter å ha drukket. Denne dagen ble det kalt, dette var grunnen til at han avsluttet ved 1530-tiden.

Ellers husker ikke siktete de forskjellige tilfellene fra hverandre, men han har hver gang stått på samme sted, ca 2-3 timer i slengen. Det har foregått omtrent på samme måten hver gang, i alt 4-5 ganger. Det kan dreie seg om blotting for til sammen 10-15 kvinner. Noen er blitt oppmerksom på ham, andre ikke.

Siktete kan ikke forklare hva han tenker når han driver med blottingen. Men grunnen til at han i det hele tatt gjør det, er at han blir terget.

Siste tilfellet av blotting skjedde samme sted torsdag 29.9.77. Han husker dette spesielt fordi det kom en politibil, marje, kjørende retning stedet. Den stoppet og det gikk ut en politimann. Han ble derfor redd, han gikk ut fra at de var på utkikk etter ham. Han gjemte seg bak noen busker, slik at politiet ikke så ham. Etter ca. 5 min. reiste politiet, han forlot da selv stedet og gikk hjem.

Bare en gang under disse tilfellene med blotting har han antastet noen. Dette var en onsdag, han kan ikke huske datoen, men det var ikke under første tilfelle av blotting, heller ikke under siste.

Dette skjedde ved et rekkverk ved inngangen til bruen. En dame, ca. 20-25 år, kom gående retning Byåsen og skulle over brua. Han kan ikke akkurat gjøre rede for at han gikk til angrep på henne fremfor noen annen. Hun var pen, ca. 170 cm, muligens brunt hår, hår til skuldrene, hun hadde et tørkle på hodet, vet ikke fargen på dette, normal kroppsbygning. Hun hadde på seg mørk skinnjakke, brune bukser.

Siktete fulgte etter henne ca. 10 meter. Han tok henne igjen før de kom til brua. Hun snudde seg rett før. Hun stoppet opp. Da de var ca. et par meter fra hverandre, spurte siktete om hun hadde lyst til å ha samleie med ham. Hun svarte ikke i det hele tatt. Hun snudde seg og fortsatte å gå mens hun så seg tilbake.

Siktete retter forklaringen: Grunnen til at damen snudde seg, var at siktete tok "henne i kjønnslemmet". Han tok sin friske arm, den venstre, og førte denne inn i skrittet på damen bakfra. Han gjorde ikke noe mer. Det var da damen snudde seg.

- 5 -

Siktete Fritz Yngvar Moen v/Aarthun.

Siktete fulgte etter damen. Han gikk rett hjem, da han var redd for at hun skulle anmelde dette til politiet.

Siktete ble spurt om han var hos urmakeren onsdag den 5.10.77. Han bekrefter dette. Han var hos en urmaker i Prinsens gt. i nærheten av svømnehallen. Grunnen til at han var hos urmakeren var at lenken til uret var gått i stykker. Lenken gikk i stykker for ca. 14 dager siden, han har i mellomtiden gått med klokka i lommen. Lenken gikk i stykker på Hybelhuset under et basketak med _____, en av vaktmennene på hjemmet.

Avhøret ble avsluttet kl. 2200. Siktete ble da orientert om at politiet ville holde ham i alle fall over natten. Han ble spurt om han skjønner at situasjonen er alvorlig. Han gjør det, og grunnen til dette mener han er det som skjedde i helga, han nevnte ikke noe spesielt om forholdet.

Han uttalte at det var det samme for ham hvorvidt han ble sittende eller ikke.

Gjennomlest og vedtatt.

Fritz Yngvar Moen
kyrde Sigfusli *gun. Aarthun*

Figur 6.5

- 6 -

Siktete Fritz Ingvar Moen v/Aarthun.

Avhøret fortsatte på kriminalavdelingen lørdag 8.10.77 kl. 0945.

Siktete ble spurt om han var villig til å la seg fremstille uten klær for kontroll av eventuelle skader. Han var ikke villig til dette, og begrunnet det med at han har en vanskapt arm, han er dessuten fet over brystet, og han ville ikke vise frem disse skavankene.

Siktete kom til Trondheim fra Stavanger 28.1.76. Siden den gang har han blitt seg utallige ganger rundt om i byen. Han har fra 50-100 tilfeller av blotting bak seg, det er helt umulig å huske detaljer. Han startet opp i Gyldenløvesgt., fortsatte i Småbergan, deretter Fagerheim, for så å gå over til Liandistriktet vinteren 77, etter dette har han drevet blotting rundt Stavnebrua.

Grunnen til at han har drevet blotting i forskjellige distrikter, er at han har følt at faren for å bli tatt har vært så stor at han har vært nødt til å skifte av den grunn. Han er også betlagt for 4 blottinger i mai/juni 76, Småbergan.

Han vil ikke karakterisere seg som kronisk blotter, men hver gang noe går ham imot føler han det slik at han enten må blotte seg eller gå til angrep på kvinner. Det er særlig når han blir ertet han føler det slik.

Siktete fikk servert mat og kaffe kl. 1200. Avhøret fortsatte kl. 1230.

Han har i løpet av den tiden han har vært i Trondheim angrepet mange kvinner. Han husker 5 tilfeller i løpet av september, han ble bedt om å forklare seg om hvert enkelt tilfelle:

Han tror det første tilfellet var før den 10.sept. Han stod alene ved Studentersamfunnet for å se på livet. Klokka va ca. 2030 om kvelden. Det var mørkt, han tror det regnet. Han la da merke til en dame som gikk forbi, hun passerte i en avstand til siktete på ca. 5-7 m. Hun hadde oppslått paraply. Han så ikke hennes ansikt. Hun gikk alene. Han kan ikke si noe om hennes alder, men antar at hun var mellom 25 og 35 år. Siktete stod plassert mellom Puben og Forretningsbankens filial da damen passerte.

Da damen hadde passert, fulgte siktete etter henne i en avstand av ca. 10-15 m. Grunnen til at han fulgte etter henne var at han hadde tenkt å ta henne i skrittet, han er ensom, han må gjøre det.

De gikk oppover Klostergaten på høyre side av fortauet. Ved lyskrysset svingte de til venstre og gikk ned Volla bakken. De gikk helt ned til Øvre Bakklandet. Utenfor nr. 28 snudde damen seg plutselig. Hun hadde vel følelsen av at han var i hælene på henne. Spaserturen fra Studentersamfunnet til Øvre Bakklandet 28, Vernehjemmet for kvinner, bruker ca. 5-6 min.

Siktete rakk ikke å angripe henne før hun snudde seg og løftet venstre arm. Siktete fikk da følelsen av at hun kunne karate eller judo, han ble derfor redd og snudde. Han gikk tilbake samme veien, de gikk fort i hver sin retning, de ble vel like redde.

Siktete kan ikke karate, men ^{RTD} har gått på kurs. Siktete har spurt ^{STO} flere ganger om han vil lære ham karate, men det vil ikke ^{RTD}.

Figur 6.6

- 7 -

Siktede Fritz Yngvar Moen v/Aarthun.

Damen: Alder ca. 25-35 år, ca. 165-170 cm høy, han kan ikke beskrive henne mer, hun hadde et tørkle rundt hodet og blå kappe m/belte. Den rakk til knærne.

Han selv var iført svart annorak m/hvit krave og hvite mansjetter, blå buke, han var barhodet.

Ett par dager etter var siktede på Lerkendal stadion midt på dagen. Han så på noen idrettskonkurranser, det var skolemesterskap. Det var ikke mye folk til stede, det var bare en tilskuer, en jente på 17-18 år. Han fikk lyst på henne. Han var kåt, det er han ofte.

På spørsmål svarer siktede at han ikke har hatt samleie med noen etter at han kom til Trondheim. Han får ikke tak i damer. Bestyrer ^{FHR} ved Hybelhuset der han bor har forsøkt å orne damer til ham, men det har ikke gått.

Han regner med at han i alt har hatt ca. 25 samleier i sitt liv, i Sarpsborg, Oslo, Kristiansand og Stavanger. Noen av damene har han betalt, noen har gjort det gratis.

Det er 3 år siden siste samleie. Han er helt sikker på at han er i stand til å gjennomføre et samleie når som helst, dersom anledningen byr seg. Han har ingen problemer med ereksjon. Han liker munnssex best.

Tilbake til Lerkendal: Han fikk altså lyst på den jenta som var tilskuer. Jenta var pen, sånn passe i alle fall, hun hadde lyst bølget hår ned til skuldrene, hun hadde øreringer med perler, ca. 160 cm høy, tynn, hun var iført en mørk ~~blå~~ cordfløyelsdress, svarte sko. Han stod og så på henne i 2 min. før han gikk til angrep. Han gikk på henne bakfra og førte sin friske, venstre arm under skrittet hennes, han bare strøk henne i skrittet. Han så ingen ting. Hun snudde seg med en gang og sa "forsvinn". Han trakk seg tilbake med en gang, gikk en runde rundt stadion, deretter rett hjem. Han tror ikke det var noen som så tildragelsen.

Tredje tilfellet skjedde 2 dager etter episoden på Lerkendal. Han er ikke sikker på klokkeslettet, men han mener det var mellom kl. 21 og 22. Han stod utenfor firmaet Sverre Vanvik i Holtermannsvei. Han stod der i den hensikt å forsøke å få tak i en dame. Han har denne trangten hver dag. Da han ikke får tak i damer for tiden, onanerer han ca. 3 ganger i uka.

Da han hadde stått utenfor Sverre Vanvik i 15-20 min, fikk han se en dame som gikk på motsatt fortau retning busstasjonen. Han gikk over på samme fortau og gikk etter henne, ca. 25 m bak. Da damen var kommet til lyskrysset Bratsbergveien og stod og ventet på grønn mann, gikk siktede like inntil damen bakfra. Han forsøkte å få hånda ned i skrittet hennes, men det lyktes ikke, da damen hadde kappe. Hun snudde med en gang på hodet, hun så redd ut, hun gikk med en gang over gata, mens siktede ble stående igjen. De vekslet ikke ord.

Siktede ble spurt om hvorfor han gjør slike ting når damene allikevel blir redde og går. Han er for mye kåt, han kan ikke styre seg. Han legger til at hvis damene smiler til ham, gjør han det ikke, men dersom de ser sure ut, kan han ikke la være.

Han beskriver tredje dame: Mellom 18 og 25 år, like høy som han selv, ca. 175 cm, tynn, mørk, brukte muligens briller, tror hun hadde tørkle på hodet.

Figur 6.7

- 8 -

Siktede Fritz Yngvar Moen v/Aarthur.

Han var iført de samme klær som han hadde ved tilfellet på Baklandet, muligens en annen skjorte.

Samme kveld, mellom kl. 23 og 2330, da han var på vei hjem, la han merke til to jenter i 15-17 årsalderen. Han var nesten kommet hjem da han så dem. Jentene forsøkte å få haik. Det fikk de ikke, og de begynte å gå Holtermannsveien retning sydover. Siktede fulgte etter dem med en avstand på ca. 25 m. Den ene av jentene røkte mens hun gikk. Han fulgte etter dem helt til krysset ved Bratsbergveien, en avstand på ca. 800 m. De brukte 10-15 min. på turen. Da jentene kløv over veien, rettelse: over aluminiumskanten, gikk siktede bak den siste av jentene, han førte den venstre armen under skrittet hennes. Begge jentene var iført "ola-klær". Jenta snudde seg og spurte: "Hvorfor gjør du dette, din forbanna gris?". Siktede svarte ikke noe på dette, men gikk rett hjem.

Den siste gangen han har angrepet noen var onsdag 28.9.77. Han antastet da en dame ved Stavnebu. Dette forholdet forklarte han seg om i går, s. 4, nederst i denne rapport.

Siktede er helt sikker på at han mens han har bodd i Trondheim ikke har antastet mer enn disse fem damene, alle forhold er altså fra september 1977.

Han kan ikke gi noen forklaring på hvorfor han plutselig har begynt med dette i det siste.

Ca. kl. 1500 ble siktede fremstilt for fotografering uten klær. Han var ikke villig til dette, men han fikk beskjed om at det var nødvendig. Han gikk da med på det, uten noe form for dramatikk.

Ca. kl. 1700 ble siktede fremstilt for dr. med. prof. Haugen ved Universitetet i Trondheim. Han hadde intet å bemerke, og han svarte villig på de spørsmål som ble stillet av prof. Haugen.

Siktede hadde skader. Om disse forklarer han:

Kloremerket på høyre skulder kommer seg av at han ofte klør seg, hver dag.

Alle de andre skadene er påført samme dag, for ca. 14 dager siden. Dette skjedde under et basketak med _____, som er ansatt som vakt der siktede bor. Grunnen til basketaket var at han hadde drukket, og _____ kastet han derfor ut av dagligstuen. _____ var til stede og var vitne til hendelsen. Han kan ikke huske om det var flere som så det.

Siktede er villig til å forklare seg i detalj om dette i morgen.

Avhøret ble avsluttet kl. 1800. Siktede ble gjort kjent med at politiet har til hensikt å ta vare på ham i alle fall til søndag, trolig lenger. Han hadde intet å bemerke til dette, han forstår det fullt ut.

Gjennomlest og vedtatt.

Hyder Srijanti *Fritz Yngvar Moen* *Stein Arntsen*

Figur 6.8

- 9 -

Siktete Fritz Yngvar Moen v/Arthur.

Avhøret fortsatte søndag 9.10.77 kl. 1030.

Siktete ble bedt om å forklare seg om de skadene han har på kroppen. Han er ikke helt sikker på datoen han fikk disse skadene. Han husker imidlertid at det skjedde en onsdag, trolig onsdag 21.9.77. Grunnen til at han spesielt husker at det var en onsdag, er at han fikk trygd denne dagen, det får han hver onsdag. Han pleier da å kjøpe øl hos Sverre Wanvik. Det hadde han også gjort denne dagen.

Han hadde drukket 5 flasker exportøl nede på rommet sitt, deretter gikk han opp i Dagligstuen, han tror det var straks etter Jagsrevyen. Han husker at ^{tes} satt der, det var også flere til stede, men han kan ikke huske hvem det var. Han satte seg ned på en stol, han var litt beruset, det var som om det var damp i hodet, det var ikke så mye damp. Rett etter at han hadde kommet, kom ^A inn fra vaktstua. ^A kom rett bort til siktete og luktet på ham. Han sa at han måtte gå ut fordi han var full. Dette ville ikke siktete, han ville se på Tv. ^A tok derfor tak i siktetes friske arm og drog siktete opp av stolen. Han tok et grep på siktete og førte armen bak på ryggen hans. ^A er stor og sterk, siktete er liten og svak. ^A berørte ikke siktete andre steder på kroppen enn dette grepet i armen. ^A bruket begge hendene. Han tok et grep med sin høyre hånd om siktetes venstre håndledd. På denne måten førte han siktetes venstre arm bak på ryggen. Han tok så grep med venstre hånd om siktetes venstre overarm. Dette grepet var hardt, og det er dette grepet siktete mener det er merke etter enda. Siktete strittet imot, men ^A klarte likevel å føre siktete ut av Dagligstuen med dette grepet. Siktete ble videre ført ned over trappene med samme grep, han strittet imot hele tiden. Trappene har gelender av tre, det er boks som står med en avstand mellom hver boks på ca. 15 cm. De skadene siktete har på magen stammer fra sammenstøt med en av disse boksene. Han støtte sammen med boksen to ganger, det ble to forskjellige skader av disse sammenstøtene. Siktete fikk ikke flere skader enn de tre som her er nevnt, altså en skade etter gripetak på venstre overarm, samt to forskjellige skader på magen.

Siktete ble nå gjort kjent med at det han nå har forklart ikke er i overensstemmelse med det som ^A har forklart.

Han var nå interessert i hva slags opplysninger politiet sitter inne med. Han fikk forklart at politiet har mange opplysninger, men at han på det nåværende stadium ikke kan bli kjent med disse.

Siktete sa nå at han regner med at den som drepte henne har kjørt i bil, og at han har kastet henne fra bilen og ut i elva.

Siktete forklarer nå at han allikevel ikke er sikker på at skadene på magen skriver seg fra det ovenfor nevnte forhold. Han tror ikke at han har vært borti boksen allikevel. Han kan ikke huske dette. Han var beruset, og hver gang han er beruset husker han lite.

Siktete ble spurt om hva slags klær han var iført lørdagskvelden den 1.10.77 da han satt i Dagligstua. Han kan huske at han hadde på seg en grønn skjorte, ikke av nylon, men av annet stoff. Det er tegninger av blader på skjorten. Blagene er hvite, grønne og grå. Skjorta er på hybelen nå. Den er ikke vasket. Han hadde en mørk brun bukse på seg, det er sleng i bukse. Buksa er på hybelen. Den er ikke vasket. Han

- 10-

Siktede Fritz Yngvar Moen v/Aarthun.

kan ikke huske hva slags strømper han hadde på seg, men han tror de var brune. Siktede har flere par sko, men det er bare to par som er i bruk. Begge skopar er uten snøring. Han er ikke sikker på hva slags sko han var iført lørdag 1.10., men han tror det var de han hadde på seg ved pågripelsen. Han hadde ikke mer på seg, satt altså i bare skjorta. Han er sikker på at han hadde på seg den grønne skjorta fordi dette er "lørdagsskjorta". Han har denne på seg fra lørdag til lørdag, rettelse: Han lar den ligge i uken og benytter den kun på lørdagene. Dette er penskjorta. Rettelse: Han er ikke sikker på hva slags skjorte han brukte denne kvelden. Det kan også ha vært en svart en, med et hvitt møster. Siktede er det hele tatt veldig usikker.

Siktede har vasket klær to ganger etter den 1.10.77, mandag og torsdag. Mandag vasket han to par strømper, blå og brune, en gulbrun skjorte, samt to tuser, en blå og en brun. Han er helt sikker på dette. Han vasket ikke mer denne dagen.

Torsdag 6.10. vasket han et par brune strømper, samt en truse med forskjellige farger. Han er helt sikker på dette. Han har ikke noe vanskeligheter med hukommelsen med hensyn til dette. Han er helt overbevist om at han ikke har vasket mer klær enn de som her er nevnt etter 1.10.77.

Det var ingen til stede da han vasket klærne. Han vasket dem i vaskemaskinen i kjelleren. Det er felles vaskerom som alle beboerne kan bruke. Han har ikke selv nøkkel til vaskerommet, han tror han lånte den av ^{FHR} eller ^G. - Alle klærne han vasket er nå på hybelen. Han har ingen ting hengene på vaskerommet. Dette er han helt sikker på.

Siktede opplyser at han i tillegg til klærne også vasket sengetøy mandag, samt en handduk. Han vasket laken, dynetrekk og putevar. Det er vernelaget som eier dette. Han har allikevel fått igjen det samme sengetøyet, han bar det selv opp etter at det var tørt. Alt dette ligger nå på hybelen, men akkurat nå er det et annet sett sengetøy som er i bruk, slik at det han vasket bare ligger der.

Han har forskjellige rutiner med hensyn til vask av sengetøyet. Av og til skifter han hver uke, andre ganger kan det gå både 14 dager og 3 uker mellom hver gang han vasker sengetøy. Grunnen til at han vasket sengetøyet mandag var at det luktet så følt av det. Han tok det forresten av på søndag 2.10.77, om kvelden. Han skiftet allerede da sengetøy, og lot det skitne ligge på hybelen over natten. Alle som bor på vernelaget må vaske sitt eget sengetøy.

Vanligvis står siktede opp ved kvart på sju-tiden hver morgen. Han går da ut for å hente avisen. Han sover dårlig om nettene, slik at han våkner av seg selv. Det er forskjellig når han står opp på søndagene, vanligvis er det mellom 09 og 12. Søndag 2.10.77 stod siktede opp ved 1130-tiden. Han sov helt til da, han lå ikke våken. Rettelse: Han sover generelt dårlig, slik at han lå og slumret denne dagen.

Etter at han hadde stått opp, gikk han opp på Dagligstua. Lokalet var tomt, han satte seg til å legge kabal. Han kan ikke huske hvem han snakket med først denne dagen. Han ble sittende en stund med kabal, han gikk en del frem og tilbake mellom Dagligstuen og hybelen utover dagen, han kan ikke riktig huske hva han foretok seg. Han kan ikke huske om han i det hele tatt pratet med noen denne dagen. Det kom i det hele tatt ingen inn på Dagligstua denne dagen, dette er helt vanlig på søndager, folk er ute. Selv pleier han å holde seg på hybelhuset hver søndag, han går bare sjelden ut.

Figur 6.10

- 11 -

Siktede Fritz Yngvar Moen v/Karthun.

Rapportskriveren: Ved 15-tiden i dag, søndag 9.10.77 ble siktede sulten. Han hadde lyst på middag. Politibetjent Sørforsli gikk ut for å ordne med maten. Da Sørforsli var ute for å gjøre dette, gikk jeg frem til siktede, bøyde meg ned for at han skulle kunne lese på munnen og sa til siktede: "Kan du høre hva jeg sier nå?" Siktede nikket med hodet og sa "ja". Jeg sa da: "Det er så mye bedre for deg å fortelle sannheten, du vil føle en lettelse etterpå". Siktede nikket på hodet, han var enig i dette. Jeg sa: "Jeg tror at du drepte henne, det er vel mye bedre å fortelle det, hvis du har gjort det, vil du ikke fortelle meg hvordan?" Siktede nøyte, og jeg gjøtok spørsmålet, helt sakte. Han nikket da på hodet og sa: "Jeg vil fortelle det etter middag". Jeg sa da: "Er du enig i at du drepte henne?" Han nikket med hodet og sa "Ja". Jeg sa: "Vi venter til etter middag, så kan du fortelle hvordan du gjorde det". Siktede nikket med hodet. Siktede hadde hele tiden på seg sitt høreapparat.

SAA

Siktede benektet etter middag å ha drept Torunn Finstad. Det var han selv som husket navnet. Han har lest om dette i avisene.

Siktede ble satt ned i ventecelle ca. kl. 1700. Han sa før han ble tatt ned at han vil ha Alf Nordhus til forsvarer. Han ble så spurt om han ønsket at døvepresten, Adolf Wetlesen, skulle komme til stede. Dette ønsket siktede. Han satt i ventecelle til Wetlesen kom, ca. kl. 1900.

Wetlesen hadde en halvtimes samtale med siktede på tomannshånd fra kl. 1928.

Nytt avbør begynte klokka 2100.

Siktede fikk da lese gjennom egenrapporten til rapportskriveren. Han forsto ikke alle ordene, men Wetlesen gjennomgikk egenrapporten med siktede og forklarte det siktede ikke forsto på egen hånd.

Siktede ble etter dette spurt om dette er en riktig frestilling av det som skjedde kl. 1500, altså før middag. Han svarte unnvikende på dette, han ville hverken si ja eller nei.

Han ble da stilt et direkte spørsmål, der han fikk beskjed om å svare enten ja eller nei: "Kan du huske at jeg spurte om du drepte henne?". Siktede svarte da: "Jeg kan huske dette". Siktede ble deretter spurt: "Kan du huske at du kl. 1500 svarte -ja, jeg har drept henne?". Til dette svarte siktede: "Ja".

Siktede kan ikke gi noen forklaring på hvorfor han nå trekker tilståelsen fra kl. 1500 tilbake.

På spørsmål om siktede i morgen vil fortelle at han drepte Torunn Finstad, svarer han: "Hvis Per Brodal har lest opp rapporten igjennom så må det være taushetsplikt. Men han får lov og si det til andre politifolk og dommeren i retten."

Han vil nå fortelle hvordan han drepte Torunn Finstad: "Ja, jeg drepte henne, men det er foreløbig, hvor er stedet, der eller der?"

Siktede ble da gjort kjent med at politiet vet det, men at politiet

- 12 -

Siktete Fritz Yngvar Moen v/Aarthun.

ikke ønsker å fortelle dette til siktete nå. Han må først fortelle det selv, da vil politiet si om de er enig eller ikke.

Han drepte henne på Stavnebrua, han vet ikke hvor mye klokken var. Han har ikke sett ansiktet hennes. Han kan ikke judo og karate. Han har ikke kniv. Torunn skrek ikke, det er farlig, for da kan politiet komme.

Siktete var på toalettet kl. 2400. Han fikk servert mat og kaffe.

Da han kom tilbake fra toalettet sa han at "jeg vil ikke at dette skal gis til dommeren i morgen".

Jeg gav han da beskjed om at det ikke er jeg som bestemmer det, men Per Brodal. Siktete svarte da at "Hvis Brodal leverer det til dommeren vil jeg ikke like det". -"Hvis Brodal gjør dette, blir det verre og verre for meg, først blottingen, så utukten og så drapet. Da får jeg straff i mange år."

Siktete ble spurt om hva slags klær han hadde på seg da han drepte Torunn. Han kan ikke huske dette.

Siktete ble spurt om hvorfor han drepte henne. Han svarte med et spørsmål : "Hvorfor skal du spørre mer og mer om dette ?".

Gjennomlest og vedtatt. Han forstår alt som er skrevet.

Fritz Yngvar Moen *Siv Aarthun*

Per Brodal

- 13 -

Siktede Fritz Yngvar Moen w/Bladje:

Siktede Fritz Yngvar Moen satt i avhør søndag 9.10.77 om ettermiddagen og han ble avhørt av politibetjent Arthur og med domprest Adolf Wetlesen som tolk. Klokken 0030 natt til 10.10.77 tok Arthur kontakt med rapportskriveren og fortalte at siktede hadde innrømmet at han hadde drept Torunn Finstad og at Arthur i den forbindelse ønsket bistand til avhøret. Klokken 0100 gikk jeg inn til siktede Moen og vi innledet samtale og avhør. Domprest Wetlesen var hele tiden tilstede og fungerte som tolk. Etter ca. 15-20 minutter, innrømmet siktede pånytt at han hadde drept Torunn Finstad. Av det han forklarte, kom det fram følgende

Etter at siktede hadde nittet sammen i dagligstuen på Vernelaget hybelbygg, gikk han alene ned på sitt rom i underetasjen og drak noen flasker øl. Han var på det tidspunktet veldig opphisset på grunn av forskjellige forhold i den diskusjonen han hadde deltatt i like før. Han bestemte seg så for å gå ut, og han gikk ut døren, låste denne, gikk så videre opp i første etasje og ut inngangsdøren, låste så denne etter seg og fortsatte Valesvingen mot Holtermannsvei. Han tror ikke at noen så at han gikk ut på det tidspunktet.

Fra Holtermannsveien gikk han opp gangvegen som fører til Stavnebrua - altså til venstre i gangretningen. Da han kom opp på selvbrua, gjemte han seg bak et tre hvor han ofte har tilhold om kveldene. Det var grossulen på dette stedet. Han holdt seg så gjemt i ca. 15-20 minutter. Da kom det en jente gående i Holtermannsveien i retning fra byen og hun svingte opp gangvegen til Stavnebrua. Jenta gikk alene, og siktede tror ikke at hun så han på noe tidspunkt. Da hun hadde kommet opp på broen, gikk siktede etter henne, og siktede antar at han fulgte etter henne i en avstand på ca. 15-20 meter. Siktede gikk fortere og forber og da de så vidt hadde kommet over broen, innhentet han jenta og tok et tak rundt overkroppen hennes slik at han befalte brystene hennes. Dette gjorde han med sin venstre arm. Da han hadde gjort dette, tok han tak i hennes høyre skulder med sin venstre hånd og samtidig sparket han beina unna henne. Siktede demonstrerte dette på rapportskriveren.

I den siste situasjonen var siktede opphisset seksuelt og som han så, så hadde han "ståpikk" hele tiden. Han forsøkte å få av benklærne på jenta, men hun holdt i mot. Det ble ikke klart om han fikk av buksen eller ikke. Videre demonstrerte siktede hvordan han hadde samleie med jenta "bakfra". På spørsmål så sa han at han hadde ikke samleie med henne "forfra", men kun "bakfra". Han fikk heller ikke sedavgang i forbindelse med dette.

Hva som videre skjedde, husket han ikke og påsto i den forbindelse at han var påvirket av alkohol. Han nevnte også at det hele var en drøm.

Denne egenrapporten er gjennomgått med domprest Wetlesen og han mener at siktedes fremstilling var i overensstemmelse med denne. Dette bekreftes.

Fritz Yngvar Moen *Adolf Wetlesen*

Figur 6.13

POLITIET		Rapport	
Politidistrikt (politikammer)	Trondheim	Anm. nr., jnr. og ev. andre registr.opplysn.	
Sted og dato	Trondheim, tirsdag 11. okt. 1977		
Rapportskriver	politibetjent Sten Hjertaas		
Tjenestegren	Kriminalavdelingen		
Tjenestested	Trondheim politikammer		
<p>Tirsdag 11. okt. 1977 kl. 0900 ble Fritz Ingvar Moen avhentet fra varetektssavdelingen ved Trondheim kretsfengsel til Trondheim politikammer for avhør.</p> <p>Han ville ha et bedre høreapparat før avhøret kunne begynne, og det ble ordnet fra fa. Sjøhaug & Sande. Etter dette sa siktede at han kunne høre godt hva som ble sagt.</p> <p>Tirsdag 11. okt. 1977 kl. 1100 begynte avhøret, med døvepresten Adolf Wetlesen til stede som tolk, av:</p> <p><u>Siktede:</u> <u>MOEN, Fritz Ingvar</u> - 17 12 41 Sarpsborg uføretrygdet <u>bor: Hybelhuset, Valøyslyngen 2, Trondheim.</u></p> <p>Gjort kjent med saken og sin rett til ikke å avgi forklaring for politiet, var villig til å forklare seg, forklarte:</p> <p>Siktede kom til Trondheim første gang 28. januar 1976. Han kom da fra Stavanger. Den første tiden bodde han ved Frelsesarmeens herberge, Hvedingsveita 1, og senere hadde han kortere og lengere opphold ved Havstadveien 4 D, Gyldenløwesgt. 21, Nedre Bakklandet 3; deretter igjen til Herberget inntil han flyttet inn i Vernelagets hybelhus, Valøyslyngen 2, 20. okt. 1976. Han bodde så der til februar d.å. da han sammen med alle som bodde der, måtte flytte ut. Sikt. flyttet da inn i et rom i Døvehytta på Lian. I mai d.å. kom han igjen tilbake til Hybelhuset og har bodd der siden. Hybelhuset var stengt i ferietiden i år, slik at han i juli og fram til 12. aug. var ved et ferie-hjem på Levanger.</p> <p>Lørdag 1. okt. d.å. om formiddagen var siktede i en uærliggende forretning og kjøpte 10 flasker exportøl. Disse tok han med til sin hybel i Hybelhuset. Han drakk opp to flasker av dette om ettermiddagen fram til kl. ca. 1800. Rettelse: Det var ikke lørdag 1. okt., men lørdag 24. sept. at han kjøpte ølet.</p> <p>Lørdag 1. okt. hadde han 5 flasker export som han hadde gjemt fra dagen før. Av disse drakk han 2 flasker om ettermiddagen ca. kl. 1500 - 1600. Senere om ettermiddagen, ca. kl. 1810, var han på rommet hos . Han har rom i etasjen over sikt. - rommet rett over. spanderte to glass pils. Sikt. ble på rommet til en stund. og dessuten var ^{RP} og ^{RT} til stede. Han fastholder at det ikke ble drukket mer enn to glass pils der. Det var små glass.</p> <p>Han er foreholdt en episode der han hadde levert pils fra sitt rom gjennom vinduet og opp til ^{TV} rom. Dette husker han, men han mener at det var lørdagen før.</p> <p style="text-align: right;"><i>Fritz Ingvar Moen</i></p>			
<p style="text-align: right;">GP 5024. Rekviroras fra Statens trykkeseksjon</p>			

Figur 6.14

- 2 - avhør Fritz Yngvar Moen forts.

I Hybelhuset er ^{ES} hans beste venn, og han og sikt. hadde gjort avtale om at ^{ES} skulle få med to jenter fra Melhus til Hybelhuset lørdag 1. okt. om kvelden. Av den grunn var sikt. 5 ganger og ringte på døra til ^{ES} om lørdagskvelden i tiden kl. 1810 - 1920, men ^{ES} var ikke hjemme. Sikt. ble skuffet over dette.

Fra Dagsrevyen begynte i TV kl. 1930 og utover kvelden, var sikt. i TV-stuen sammen med de andre. Der ble det drukket kaff og spist bløtkake. Det ble også snakket en del, men sikt. forsto ikke det som ble sagt. En av dem fortalte han da at det ble snakket om skilsmisse og alkohol. Sikt. forsøkte å blande seg i samtalen ved at han skrev en lapp om at Gud ikke ~~kan snakke~~ ~~kan snakke~~ ~~kan snakke~~ skaper kristen og drikker øl. Han leverte lappen til ^{ES}, og hun sa eller skrev tilbake: "Jeg er enig med deg."

^{ES} var blitt beruset, ganske mye, og han ble høyrestet. ^{ES} måtte slå i bordet til han slik at han skulle dempe seg. ^{RP} sa også til ^{ES} at han hadde lyst på samleie med henne, men hun sa at hun var opptatt. Sikt. sa da at han syntes ^{RP} snakket stygt til ^{ES}. ^{ES} måtte ta en telefon, og da skrev ^{RP} til sikt. at han hadde spurt ^{ES} om samleie, men hun hadde svart på neste vakt kommende tirsdag. Videre skrev han "Jeg skal ha samleie med deg. Hun si ja". Men sikt. trodde ikke på dette.

^{ES} kom tilbake fra telefonen, og samtalen fortsatte igjen. Sikt. forsto ikke hva som da ble snakket om, og han skrev en lapp: "Dere snakke om seksual og munnsex". Han er ikke sikker på om han leverte lappen til ^{ES} eller ^{ES}. Han husker at han først leverte lappen til ^{ES}. Hun lo og leverte lappen tilbake til han. Han leverte den så til ^{ES}. Hun sa at de ikke snakket om det. Hun skrev da tilbake at de snakket om skilsmisse eller noe annet. Han husker ikke sikkert.

De fortsatte å snakke utover en stund uten at sikt. forsto noe. Sikt skrev en lapp til ^{ES}: "Jeg liker slikke og munnsex". ^{ES} lo av dette. Hun leverte lappen til ^{ES}. Han lo også. Han skrev dette fordi han ikke var med i samtalen. Han hadde ikke spesielt lyst på henne da.

Etter en stund hørte sikt. at ^{RP} snakket for høyt. Han sa da at ^{RP} måtte snakke lavere slik at vaktmestere ikke skulle høre. Det vil si han spurte ^{RTD} om de ikke snakket for høyt. Kanskje vaktmesteren hører. ^{RTD} sa han trodde ikke de snakket for høyt, og at vaktmesteren kommer der. Sikt. svarte: Får se - vaktmesteren kanskje kommer". ^{RTD} svarte ikke. Plutselig etter noen minutter så sikt. at vaktmesteren kom i døra. Sikt. sa: "Eva sa jeg". "Vaktmesteren kommer", Vaktmesteren ville snakke med ^{ES}. Han sa at de ikke måtte snakke for høyt med stemme. Deretter gikk han. ^{ES} sa da til ^{RP} at han måtte snakke lavt.

Etter en stund, han tror kl. 0030, ringte telefonen. ^{ES} gikk og tok den i vaktrommet. Da spurte sikt. ^{RTD} om han ville hjelpe han å snakke med ^{ES} om hun ville bli hos sikt. på soverommet. ^{RTD} ville ikke si det til henne. Han spurte ^{RTD} hva han skulle gjøre. ^{RTD} svarte at han kunne forsøke å snakke med ^{ES} selv. Sikt. sa ja vel, så skal jeg begynne å skrive en lapp til ^{ES}. Han skrev da: "Unnskyld meg. Jeg har lyst samleie med deg. Vil du hos meg nå. Du må ikke sjenert og flau." ^{ES} lå på sofaen, og sikt satt i en stol tett ved og viste lappen til henne. Hun leste den. Hun svarte ikke. Samtidig ~~ble~~ så han at ^{ES} så på ^{ES}, og han forsto at ^{ES} vinket ^{ES} til seg. ^{ES} sto da i vaktrommet, og ^{ES} gikk også dit.

Sikt. spurte da ^{RTD} hva de snakket om. Han mente ^{ES} og ^{ES}. Han spurte også ^{RTD} om hvorfor ^{ES} ikke ville være hos han. Han spurte om og om igjen, men ^{RTD} begynte å arte han mere og mere, og kalte han "tufs". Sikt spurte hvorfor han ertet han, og sa

Fritz Yngvar Moen

Figur 6.15

- 3 - avhør Fritz Ingvar Moen forts.

videre: "Hvis du erter meg om igjen, så vil jeg spørre er det morsomt at jeg er lam i en arm". Han fortsatte å si "tufs", "tufs". Sikt. sa at dersom ^{sikt.} sier slikt om han, så ville han begå selvmord. Videre sa sikt. til ^{sikt.} at han skulle få straff dersom han giftet seg - en straff av døve barn. Det vil si straff ved selv å få døve barn. ^{sikt.} ville ikke høre på han. Han sa selv at han ikke ville høre på sikt. ^{sikt.} snakket så med ^{sikt.} og om de skulle gå til vaktrommet. Sikt. skulle ikke være med. Han ble sint, men han kunne ikke slå i bordet av rædsel for å bli kastet ut.

Han er ikke sikker på hvor mange klokken var da, men han mener at den da var ca. 0040. Han fikk da lyst til å gå til sitt soverom. Han gikk så dit og låste rommet. Han satte seg der å tenke. Han satt på sengekanten. Han begynte å gråte og tenkte hva skal jeg gjøre. Han så inn i kjøleskapet, og der var det 3 flasker export. Han begynte å drikke av ølet, og da klokken var ca. 0115, var ølet drukket opp. Han følte at det sprengte i maven, og han måtte på toalettet. Han gikk tilbake til soverommet igjen hvor han la seg til sengs.

Sikt. hadde ikke drukket mere alkohol enn det som ble tatt på ^{sikt.} rom. Det ble ikke drukket mellom dette og det han drakk alene på sitt eget rom. Sikt. følte seg ikke beruset, og han husket alt som skjedde om kvelden.

Angående sikt.s klokke, så var lenken på den ødelagt lørdag. Han gikk således med den i lommen. Det var bare lenken som var i stykker, men selve uret var i orden. Det hender at uret stopper, og da gir han det en forsiktig "knakk" i bordet. Uret gikk lørdag kveld. Det hender at klokken senker 5 min. over natten.

Rapportskriveren: spurt om han hadde

Etter dette ble sikt. opplysninger i drapet på Torunn Finstad. Han ga da uttrykk for at han lenge har vært plaget under avhør om denne saken nå. Han forklarte så at han hadde drømt følgende:

"Han var på sitt soverom. Han låste opp døra på rommet sitt, låste igjen. Gikk bortover gangen. Låste opp en glassdør i kjelleretasjen låste døra etter å ha gått gjennom, opp trappa til 1. et. Gikk ut hoveddøra, låste denne etter seg. Gikk Valøysveien -slyngen til Sverre Vanvik kolonial. Videre Holtermannsvei til undergangen. Derfra stien opp til enden av Stavne bru. Der gikk han ned til en bjerk ved siden av stien. Den er ca. 20 - 30 m. fra stien. Han sto der i ca. 20 minutter. Plutselig kom en jente fra undergangen i Holtermannsveien. Hun gikk opp stien til brua. Hun så ikke sikt. Hun gikk inn på brua, og han fulgte etter på avstand 20 - 30 meter. Han gikk litt fort (hurtig) etter henne, og han gikk fortere og fortere. Han nærmet seg jenta, men hun merket ingen ting. Han hadde "ståpikk", og han åpnet buksekilen ved at han trakk ned glidelåsen i buksegylfen. Han hadde da jenta 5 meter foran seg. Han fikk "ståpikken" ut av buksegylfen. Han gikk så helt inn til hennes rygg, og hun merket ikke at han kom. Han tok sin arm (den friske) rundt hennes bryst og prøvde å ta henne bakfra med klærne på. Samtidig lekte han med bystene hennes. Han fikk ikke sedavgang av henne. Han prøvde å trekke ned hennes langbukse, men det gikk ikke. Hun holdt tak med begge hender. Hun kunne ikke snu seg fordi han holdt henne fast, og hun kunne således ikke se sikt. Han var redd for at hun skulle få til å slå han, derfor ville han komme henne i forkjøpet. Han tenkte først å sparke bena unna henne fra siden med sin venstre fot. Han gjorde

Fritz Ingvar Moen

Figur 6.16

- 4 - avhør Fritz Yngvar Moen forts.

det, men det lyktes ikke. Han tok så også tak i hennes høyre skulder bakfra med sin venstre hand. Det ble litt for tungt, og han måtte ta i hennes høyre fot og fikk da vippt henne over stålrøret på rekkverket. Hun falt ned i steiner. Dette skjedde akkurat i overgangen mellom brua og stien. Det vil si bruhodet som er bygd opp av steiner. Han sto der på bruenden selv. Han var nervøs. Eva skal jeg gjøre. Kanskje politiet kommer eller ikke, kanskje folk kommer. Han gikk så langsomt, meget langsomt, tilbake over brua til Holtermannsveien. Han håpet at han ikke ble sett av folk. Han kom ned i Holtermannsveien, avingte første gata til høyre - hadde bare passert to hus - og tok så en veg til venstre fram til Alfred Larsensgt. til Valøyveien og videre Valøyslyngen. Han håpet at ingen på hybelhuset skulle se han. Han så langsomt over huset. Det var rolig. Han åpnet hoveddøra, låste den etter seg. Gikk inn og trappen ned. Låste opp glassdøra i kjellergangen, låste etter seg. Deretter inn gangen. Han gikk langsomt slik at ingen hørte han. Han åpnet hybedøra langsomt og forsiktig. Tok handtaket langsomt og forsiktig og åpnet døra. Lukket den langsomt, forsiktig og låste den langsomt og forsiktig. Tente ikke lyset. Han åpnet kjøleskapet og tok et glass og blandet seg appelsinsaft med vann to ganger. Satte seg på sengen, rullet seg en røyk med rullemaskin. Han røyket hele sigaretten. Deretter kledde han av seg. Han hadde anorakk, sort, ~~anorakk~~ som han tok av seg. Tok av seg skjorten, buksen. Han hadde trusen på. Så la han seg igjen. Han måtte være forsiktig så ingen skulle høre han. Sov godt etterpå."

Dette var hele drømmen.

Sikt. sier så at han ikke har ansvaret for drapet på Torunn Finstad.

Hele forklaringen er gjennomlest og er riktig.

Fritz Yngvar Moen

*Stein Hjeltnes
polit.*

*Har fulgt advokaten
helt frem.*

Børge Wetlesen

Rapportskriveren:

Det var pause i avhøret for spising og hvile kl. 1430 - 1530 og kl. 2000 - 2100. Avhøret ble avsluttet kl. 2215. Etter dette ble siktede kjørt tilbake til Tunga.

Under pausen kl. 2000 - 2100, satt sikt. i venteselle på 2. et. ved bakvakta. I et kort øyeblikk da han ikke var under oppsikt mens han spiste, hadde han skallet panna mot murveggen og fått et lite sår. Han hadde også løsnet ringapparatet (ringeknappfestet) hvorpå var litt metall. Med dette hadde han rispet halsen litt i skinnnet på venstre side. Førstebetj. Holmen i fengslet ble varslet om dette, og han ville treffe tiltak med vakthold.

Sikt. virket i fin form etter pausen kl. 2100. *Stein Hjeltnes*
Onsdag 12. okt. 1977 fra kl. 1300 var Fritz Moen på politikkammeret. Han snakket da med domprest Ueland fra Oslo som har kjent han i 20 år. Samtalen varte i henimot 2 timer.

Figur 6.17

- 5 -

Torsdag 13. okt. 1977 kl. 0830 ble sikt. Fritz Ingvar Moen framstilt for politilegen på Trondheim politikammer. Politibetj. Særforsli var til stede som tolk for dr. Hornemann.

Torsdag 13. okt. 1977 kl. 1100 avhørt på politikammeret med døvprest Adolf Wetlesen som tolk:

Siktede: MOEN, Fritz Ingvar - 17 12 41 Sarpsborg
pers. ellers som s.1.
Kjent med saken og sine rettigheter,
forklarte:

Siktede forklarer at årsaken til at han går ut og blottes seg, er at det oppstår situasjoner da han blir sint. Som regel er det slik at de andre som bor sammen med han, snakker om han. Han har blant andre snakket flere ganger med ^{tos} om forskjellige ting, og hun har fortalt det til de andre. Når slikt skjer, blir han sint. Det er uhyggelig. Det er ikke bare ^{tos} som gjør slikt, de andre gjør det også.

^{tos} kom til Valøyslyngen 20. - 25. aug. d.å. Etter et par uker ble han litt kjent med henne. Han har snakket en del med henne, Han ble litt glad i henne, men har ikke fortalt det til henne. Hun har ikke vært på hans rom, men han har vært hos henne på rommet i to korte besøk. Han har ikke hatt samleie med henne.

Han har skrevet et brev til ^{tos} en stund etter at hun kom til Valøyslyngen. Der skrev han: "Hei ^{tos}. Jeg liker best hjemmekos tur i marka og skogen, fiske sport, TV og kino. Jeg har lyst til at vi akl bli kjent med hverandre. Er du glad i barn. Jeg er veldig glad i barn. Jeg vil være trofast med deg og meg. Men du bestemmer selv. Jeg kan ikke tvinge deg. Jeg bestemmer ikke om du har lyst eller ikke. Hvis du har lyst, skriv svar til meg. Mitt navn Fritz Y. Moen. Kjeller nr. 49."

Etter dette brevet, ble det mye snakk. Han fikk svar fra ^{tos} i et kort brev. De snakket om han en hel uke etter dette. Når han ser de snakker, så mistenker han dem for at de snakker om han. Det er ikke sikkert at det er riktig bestandig. Han kan ta feil, men han leser på munnen. Han har skarpe øyne, men noen ganger vender de seg bort eller holder over munnen, og da blir han mistenksom.

Siktede er veldig mye "kåt" hver dag og har lyst på jenter. Men det er vanskelig å få kontakt. Når han snakker med jenter om seksuell omgang, så vil de ikke. Han har forsøkt å spandere brønnevin for å gjøre det lettere, men det nytter ikke. Han har sagt til mange - "Hvorfor vil du ikke være sammen med meg Han får ikke svar.

På Hybelhuset spurte han en fremmed jente en gang om hun ville være med han på rommet. Hun svarte ikke. Han sa videre til henne at hun ikke måtte være redd for å få barn. Videre var så snill å ha samleie hos meg. Hun svarte ikke. Han så på benene hennes og sa til henne at du er fin og ga henne et "smask" - "slengkyss". Hun svarte ikke. Vil du hjelpe meg å "rønke og suge". Hun svarte ikke. Han sa hvorfor det. Hun svarte ikke. Han ble sint og reiste seg. Han åpnet glidelåsen i buksegylfen, men hun ville ikke se på han. Da gikk han ut fra rommet og til sitt eget rom og drakk øl.

Det er altså i situasjoner når han blir sint, opphisset sammen med at han er "kåt" at han får lyst til å gå ut og blotte seg. Før han går, må han drikke. Han drikker 5 - 10 flasker export og blir litt modig. Når dette hender om dagen, går han ut for å blotte seg, men når han går ut om kvelden etter at det er blitt mørkt, da er det ikke for å blotte seg, men for å begå utukt.

Fritz Y. Moen

Figur 6.18

- 6 - avhør Fritz Y. Moen forts.

Med utukt mener han kvinnens kjønsllem. Med uttrykket "begå utukt" mener han å ta damer på kjønsllemmet bakfra. Han bruker venstrehan
Han begår utukt etter at det blir mørkt - han blir mere modig i mørke. Han føler mere seksuell kontakt når han begår utukt, og når han tar damer på kjønsllemmet, er han "ildlystkåt" - sterk lyst til seksuell omgang. Han bruker ikke å bli sint, og har aldri slått i slik sammenheng. Når han begår utukt, så er det for å lokke damen til samleie med han. Selve utukten er et forsøk på å få kontakt. Han vet ikke hvordan damen oppfører seg. Han går ikke til angrep på dem. Når han ikke får kontakt, går han bort fra stedet og heim til hybelen. Da drikker han og onanerer.

Siktede mener at han har blottet seg mange ganger vest for Stavne bru i høst. Det har foregått i tiden 5. - 29. sept. Han er ikke sikker på hvor mange ganger det har foregått, men han tror at det kan ha vært 20 - 25 ganger. Han mener at det bare er 3 - 4 damer som har sett han. En gang var det en dame med barnevogn, og etter henne kom en ungdom på sykkel som hun rpte til. De snakket sammen. Det var en dame med blå kåpe og sort hår. Barnevognen var mørk blå.

De fleste gangene har han stått ved en stor bjørk like ved en sti som går ned til sletta. Bjørka er 5 - 7 meter fra gangstien langs jernbanelinjen. Han har også blottet seg to ganger litt lengere sydvest ved en gammel hustomt som er flat. Videre har han blottet seg to ganger i små bjerkeskog enda litt lenger sydvest. Rettelse: Det er bare ved den store bjørka at blottingen har foregått. På de andre stedene har han bare hatt opphold.

Siste gang han blottet seg var 29. sept. d.å. Da kom politiet til stedet kl. 1340. Da politiet kom, gjemte han seg. Han gikk gjennom et hull i gjerdet og gjemte seg i høyt gress. Han så at politifolkene lette langs stien. Det var da han blottet seg for damen med barnevognen.

Han har ikke vært der etterpå. Han ble redd etter at politiet hadde vært der.

Sikt. har gått litt omkring i området rundet den bjørka han har blottet seg ved. Han er blitt godt kjent. En gang har han gått gjennom hullet i gjerdet og over jernbanelinjen og rett ned til øvingsplass for hunder. Derfra gått langs elva og under Stavne bru - videre nedenfor skråningen fra gangstien langs jernbanelinje fram til den stien som slynger seg fra bjørka til hytta. Derfra gikk han stien ned til hytta, rundt denne, og tilbake stien opp til bjørka. Han var ikke på sletta øst for denne stien. Han var heller ikke langs elvekanten øst og syd for sletta. Han var ikke helt bort til de to flaggstengene som sto ved hytta. Han var kanskje 10 meter fra dem.

En annen gang gikk han igjen gjennom hullet i gjerdet og fulgte jernbanespooret bort til tunnelåpningen. Derfra forsøkte han å gå ned til hundevingsplassen, men han måtte snu på grunn av trær. Han gikk så samme veg tilbake igjen.

Dessuten har han to ganger gått fra bjørka og den vanlige gangstien mot Stavne. Han har gått ca 250 meter fram. Det var ca. 200 meter fram til riksvegen. Han snudde der begge ganger.

Han har ikke gått andre steder i dette området i høst. Akkurat ved bjørka har han gått litt omkring, men bare en meter rundt.

Sikt. har aldri vært i området vest for Stavne bru før 5. sept. d.å. Han har således heller ikke blottet seg på dette stedet før nå i høst.

Figur 6.19

- 7 - avhør Fritz Y. Moen fortsatt

Han har aldri blottet seg på østsiden av Stavne bru. Det er for nært husene. Det er lett å se der. Han har heller ikke blottet seg i nærheten av dette området.

Når det gjelder utukt, så har han forklart seg om det tidligere til Aartun. Han holder fast ved at det har foregått bare 5 ganger. Det har foregått akkurat slik som han forklarte.

Siktede har mange ganger sett og lenet seg mot stålrøret som er rekkverk langs gangstien vest for Stavne bru. Det er trær bak der, og han kan ikke bli sett på avstand. Han kan bare bli sett i det øyeblikk folk går forbi. Det har også hendt at folk ikke har sett han. Når han røkte, var det lett å se han. Noen ganger har dette foregått om kvelden etter at det er blitt mørkt. Han ventet på at det skulle komme jenter alene, men de var alltid sammen med gutter. Det kom noen eldre damer, men de var for gammel. Han liker ikke 40, 50, 60 år gamle damer. Det er spennende å se når det kommer unge piker. Det har aldri kommet unge piker alene der. De er alltid sammen med andre. Det stedet han har stått på, er ca. 10 meter øst for bjørka. Der er det en liten sving i stien og i stålrøret. Det er mange trær der slik at han skjuler seg. Når det kommer folk på sykkel, må han lene seg bakover stålrøret for at syklende kan passere. Han har aldri stått nærmere Stavnebrua. Han husker ikke siste gang han var der. Han har også beruset hver gang. Det har ikke foregått sent på kvelden, mest i tiden 1930 - 2130.

Av andre steder han har stått å ventet, så er det bare der hvor han har forklart i forbindelse med de 5 forhold om utukt. Det vil si forholdet på Øvre Baklandet ble ikke utukt. Når han har stoppet tilfeldig andre steder, så har ikke det vært planer om å få se jenter, men mere for om mulig å treffe kjente. Det er ingen faste steder han bruker å stå slik. Han har heller ikke stått på de 5 stedene mere enn akkurat den ene gangen det hendte.

Sikt. har aldri forsøkt å følge etter jente og gutt som er sammen. Det er bortkastet tid. Han har heller ikke fulgt etter enslig pike noen gang. De går for fort for han. Selv greier han ikke å gå fort mere enn 50 meter. Han røyker for mye. Han sprang 60 meteren på 7,2 sek da han var 17 år. Nå er han hemmet av den syke armen også.

Han har ikke vært mye ut om kveldene. Det har vært bare når han har vært sint og opphisset. Han har også vært på kino, men han har ikke vært i Døveforeningen siden 31. aug. d.å.

Lørdag 1. okt. d.å. om kvelden, var han ikke ute fra Hybelhuset i Valøyslyngen. Han er sikker på at han gikk til sengs etter at han kom ned på hybelen om natten. Han husker godt at han drakk 3 flasker export før han la seg i senga. Han var sint, og han gråt. Han la seg til å sove, men han våknet fordi det var musikk på de andre rommene over og ved siden av. Han dyttet bomull i ørene, eller det var ikke bomull, men noe silkepapir, og da fikk han sove godt.

Avhøret ble avsluttet kl. 1900. Det var pause kl. 14.30 - 1545.

Gjennomlest og vedtatt.
Forklaringen er riktig nedskrevet.

Fritz Moen
Arne W. ...
...

Figur 6.20

- 8 - avhør Fritz Y. Moen forts.

Fredag 14. okt. 1977 kl. 0930 fortsatte avhøret, med politibetj.
Lyder Børforeli som tolk, av:

Siktede: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41 Sarpsborg
pers. ellers som s. 1

Kjent med saken og sine rettigheter,
forklarte:

Siktede sier at han er i svært dårlig form i dag. Han har slått seg i panna i dag tidlig. Har smerter i hodet og ryggen. Han synes at det er blitt for lange avhør og at det blir for anstrengende å holde på hver dag. Han synes at 5 timer om dagen med pause en dag eller to kan være passende.

Han vil likevel snakke en times tid om hva han har sett i avisen om Torunnsaken.

Siktede bruker å stå på trappa til Hybelhuset hver morgen å motta avisen fra avisbudet. Det er en eldre dame som kommer med avisen. Han leser så avisen hver morgen etter at den er kommet. Det er Adresseavisen. Han leser nyheter, sport og politikk.

Han husker at han leste i avisen fredag 7. okt. om Torunnulykken. Han er sikker på at han så et bilde da - det var en båt med politimann ombord - det var stedet hvor Torunn ble funnet. Han tror det også var et bilde fra selve stedet hvor ulykken hadde hendt, akkurat ved enden av Stavne bru, men han er ikke sikker på det. Se på det han har tegnet.

På Tunga har han lest mere. Han tror at han onsdag 12. okt. d.å. leste avisen for mandag 10. okt. Det var et stort bilde hvor det var merket opp spor. Det var flyfotografi. Se hva han har tegnet. Det var også flere små bilder.

Han har også lest at Torunn arbeidet ved Regionsykehuset, men han husker ikke når han leste det. Han så også at hun skulle ha vært på arbeide søndag. Han husker også at han har lest at det var tatt en blottet som var døv, hadde flere handikapp - høyre arm - som var fengslet for 14 dager, men at han ikke var mistenkt for Torunnsaken.

Han husker ikke hva han ellers har lest.

Han greier ikke mere i dag. Avhøret slutt kl. 1200.

Forklaringen er gjennomlest og er riktig
nedskrevet

Lyder Børforeli
Fritz Yngvar Moen
Olav Ljøttas
Polit.

Figur 6.21

- 9 - avhør av Fritz Y. Moen forts.

Lørdag 15. okt. 1977 kl. 1030 avhørt på politikammeret, med politibetjent Lyder Sørforli som tolk:

Siktede: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41 Sarpsborg
pers. ellers som s. 1.
Kjent med saken og sine rettigheter,
forklarte:

Siktede benekter at han har vært på vestsiden av Stavnæbrua tirsdag 4. okt. 1977 ca. kl. 1900. Han hadde ikke stått der og kastet opp. Han har ikke vært der siden 29. sept. da han gjemte seg for politiet.

Siktede ble foreholdt sin forklaring for politibetj. Aartun fra side 11 på midten der det står "Nytt avhør begynte kl. 2100". Siktede leste selv det som var skrevet helt til slutten på side 12. Han sa da at det ikke var underskrevet og således ikke bevis. (S.H. : Det er riktig at det ikke synes på papiret at sikt. har skrevet under. Dette fordi det er en gjenpart av flere gjennomslag.) Han fikk seg da forelagt originalen med rett underskrift. Han sa da at han kanskje hadde drømt, men det står ikke skrevet.

Siktede begynte da å skrive forklaring. Det ble 3 sider som han skrev selv i vårt påsyn. De tre sidene vedlegges.

Siktede ble bedt om å skrive til hva slags klar han tok av seg i det han hadde skrevet. Han tilføyde da selv hva slags klar det var. Han tror det han har skrevet er en drøm, men han er ikke sikker.

Jeg sa til sikt. at jeg ikke trodde det var en drøm, men at det var virkelighet. Videre sa jeg at det manglet en god del på hele sammenhengen. En stund senere sa sikt. at han hadde lyst til å fortelle mere, men det står fast som murt.

Gjennomlest og forstått. Det er riktig skrevet.

Sten Gjertrud
Lyder Sørforli

Fritz Y. Moen

Rapportskriveren:

Siktede deltok i konfrontasjon på politikammeret kl. 1600 - 1630. Han fikk middag kl. 1700 samtidig som han snakket med forsvareren advokat Hallstein Pedersen med p.betj. Lyder Sørforli som tolk. Samtalen gikk fram til kl. 1730 hvorefter han igjen deltok i konfrontasjon. Siktede hadde på nytt samtale med forsvareren sammen med Sørforli. Sikt. ga da uttrykk for at han ville snakke med døvepresten også, og Wetlesen kom til politikammeret kl. 1855. Sikt. hadde da samtale med advokaten og presten fram til kl. 2100.

Sten Gjertrud
politj.

Figur 6.22

- 10 - avhør Fritz Y. Moen fortsatt.

Lørdag 15. okt. 1977 kl. 2130 fortsatte avhøret med døvepresten, Adolf Wetlesen som tolk, av:

Siktede: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41

pers. eller som siden 1.

Kjent med saken og rettigheter, forklarte:

Siktede ble spurt om han kunne fortelle mere om det han har skrevet i dag - de tre sidene. Han sa at han hadde lyst til å fortelle mere, men vanskelig.

Siktede sier at han vil fortelle hvordan han kastet henne på elven. Etter at han hadde vippet henne ut fra brua, gikk han ned til henne der hun lå. Hun lå der flat på maven med hodet ned, det vil si ansiktet ned. Han løftet på den ene armen - hennes venstre arm. Kanskje kunne det være høyre arm. Han er litt usikker. Det var mørkt på stedet. Hun lå 3 meter fra muren under brua. Hun var bevisstløs - helt stille.

Han tok tak i henne på en eller annen måte i den ene armen eller det ene benet. Han tok taket med sin venstre arm under armhulen. Han trakk henne fram til elva gjennom gresset, ikke høyt gress, kanskje 10 - 15 cm høyt. Det var ca. 5 meter fra der hun lå og fram til elvekanten. Det var mørkt og vanskelig å se ned til elva. Han tror det var ca. 1 meter til 1,50 meter fra der han stanset og ned til elva. Det var ikke så mange trær der, det var litt åpent. Fra dette stedet kastet han henne ut i elva. Han kan ikke nå huske bestemt hvordan han gjorde det. Han tror at hun hadde klærne på seg, men hun mistet en sko. Han husker ikke hvor hun mistet skoen. Han så den ikke mere. Han kunne ikke se om jenta forsvant ut i elva.

Siktede husker ikke mere nå, kanskje han husker mere senere.

Han ble spurt om han gjorde utokt med henne etter at han kom ned til henne ved muren. Siktede sier at han ikke gjorde det. Han husker ikke hva slags jakke hun hadde på seg. Han gjorde ingen ting med den. Han tok ikke av henne klær. Han kan ikke huske om hun bar på noe.

Forklaringen opplest, gjennomlest og vedtatt
Under oppløsing ble den oversatt av tolken.

Fritz Y. Moen
Adolf Wetlesen
Stein Hjeltnes
p. beh.

Rapportskriveren:

Avhøret ble avsluttet kl 2330. Siktede ble deretter kjørt til Tunga.

Stein Hjeltnes
p. beh.

- 11- avhør av Fritz Y. Moen forts.

Søndag 16. okt. 1977 kl. 1045 avhørt på politikammeret med politibetj. Lyder Gørforseli som tolk:

Siktede: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41
pers ellers som side 1
Kjent med saken og sine rettigheter,
forklarte:

Siktede ble spurt om han i dag husker mere om det som hendte.

Han sier han husker at han gikk ut fra Hybelhuset i Valøyslyngen og at han gikk Holtermannsveien til stien opp til Stavne bru. Han kan ikke huske om han gikk til Elgeseberggt. Han mener at han sto ved stien opp til brua i ca. 20 min og ventet. Han satt rolig. Han så ingen personer passere på stien før jenta kom fra Holtermannsveien. Hun var alene. Han så at det var en pike som kom, men det var vanskelig å se hvordan hun så ut eller hvilke klær hun hadde. Han så ikke på ansiktet hennes, men han så på kroppen. Han syntes hun var litt tykk.

Da hun var inn på brua, fulgte han etter. Han gikk 15 - 20 meter bak. Over brua gikk han nærmere og nærmere inn på henne. Hun snudde seg ikke, hun kunne ikke høre han fordi han hadde gummi-såler på skoene. Da han var ca. 5 meter bak henne, fikk han "ståpikk". Han åpnet glidelåsen i gylfen og tok ut penis. Han gikk så fort fram til piken og ville ta henne bakfra. Han tok tel rundt henne med venstre hand. Han tror hun følte at han ville ta henne bakfra, og han trodde eller håpet at hun ville ta av seg buksen. Hun var sta og ville ikke. Han håpet at hun ville bli med han hjem. Han forsøkte ikke å ta henne med seg.

Siktede holdt taket rundt brystet hennes, og han lekte med bystene hennes. Han flyttet handa fort ned og forsøkte å ta av henne buksen, men hun holdt den med begge hender. Han kunne ikke se om glidelåsen på buksen hennes var åpen. Hun hadde ikke paraply eller veske.

Etter dette var det at han vippt henne over stålrøret. Hun falt ned i steiner. Han så ikke hvor høyt fallet var. Etter dette gikk han under stålrøret og ned en glatt gressbakke. Det var glatt der. Det 20 eller 25 meter nedover skråningen. Sikkert ikke så langt som 25 meter, men kanskje mellom 15 og 20.

Piken lå på maven med ansiktet ned. Da han kom bort til henne, lå hun stille. Han tok ta i den ene armen eller det ene benet. Han hadde armen eller benet under armhulen. Han tror han trakk piken 5 eller 7 meter gjennom gresset bort til elvekanten.

Siktede vil nå fortelle alt som skjedde med Torunn Finstad. Han vil begynne i Hybelhuset, Valøyslyngen.

Han var uvenner med " ". Han hadde ertet. Han hadde spurt " " om han syntes det var morsomt at han var lam i en arm. Sikt. hadde sagt til " " at han skulle få straff med at han skulle få døve barn selv. " " svarte ikke. " " gikk til vaktrommet. Det gjorde også " " og " ". Han fikk mistanke om at de snakket om han.

Siktede ble sint og opphisset. Han gikk ned til sin hybel. Han drakk 3 flasker export. Han ble litt beruset. Han satt der en halv time eller en time. Han tok på seg en gråbrun jakke med glidelås og med to innerlommer og en lomme utenpå på hver side. Han er usikker på hvilken bukse han tok på. Han hadde de skoene han har på seg nå. Skjorten var gulbrun uten mønster eller mørk blå med mange hvite flekker og med hvite knapper. I den gulbrune skjorten er det blanke knapper. Han er ikke sikker på hvilken av disse skjortene han hadde på.

Fritz Y. Moen

Figur 6.24

- 12 - avhør Fritz Y. Moen forts.

En gang mellom kl. 0100 - 0130 gikk han ut. Han gikk bortover gangen og opp trappa til 1. et. Han låste seg ut hoveddøra. Han gikk så fra Valøyslyngen til Valøyveien og derfra til Holtermannsvei ved forretningen til Sverre Vanvik (gult hus).

Han sto ved Sverre Vanvik en stund og så om det var lite trafikk. Han gikk så fram og gikk videre Holtermannsveien til undergangen ved Stavne bru. Han så ikke på klokken. Han gikk opp stien til Stavne bru og over brua. Han stoppet på det stedet på vestsiden av brua hvor han hadde blåttet seg tidligere. Altså litt til side for stien. Dette er akkurat det stedet hvor stien og stålrøret (rekkverket) svinger litt. Han gikk litt frem og tilbake der. Kanskje 10 - 15 meter hver veg. Han var sint og håpet det kunne komme en kvinne. Det er mulig at en eller to personer pas sorte mens han oppholdt seg der, men husker ikke sikkert. Han sto da i skyggen (mørket). Han var vill, opphisset da han så Torunn kom. Hun kom fra Stavne bru. Han så at det var en ung jente. Han gikk rett fram mot henne, og da han kom inn til henne satte han det ene kneet kraftig i maven på henne. Samtidig tok han tak i nakken eller klærne rundt nakken med venstre hand. Han trykket deretter med en gang hodet hennes mot stålrøret. Han husker ikke om han trykket hodet mot røret en eller to ganger.

Siktet kastet henne deretter under stålrøret slik at hun rullet nedover skråningen. Det var litt mørkt, men han så at hun rullet nedover. Selv fulgte han ikke etter henne samme veg. Han gikk ned stien som slynger seg ned fra bløtterstedet. Han gikk stien gjennom graset fram til det stedet hvor Torunn lå. Det er ikke gjerde der, men stolper etter et gammelt gjerde. Det er stålstolper.

Han kan ikke huske hvordan Torunn lå. Han tok så i klærne hennes ved nakken med venstre hand og trakk henne med seg. Han trakk henne med seg rett over gressflata og bort mot elva. Han er ikke sikker på akkurat hvor dette stedet var i nærheten av flaggstengene ved hytta.

På gressletta ved dette stedet, altså like før skråningen ned til elva, tok han av henne buksen. Han er ikke sikker på om han tok av henne skoene, men han tok av henne trusen. Hun lå på ryggen. Han hadde da samleie med henne to ganger. Han tror han fikk sedavgang - han er sikker på det. Han tror ikke at Torunn var våken. Hun rørte ikke på seg. Han fikk sedavgang ved første samleie, men han fikk ikke av det andre. Han orket ikke holde på lengere med henne. Etter dette tok han Torunns bukse og truse og gikk ned skråningen og kastet disse i elva. Han gikk opp igjen. Han tok tak i Torunn, men han husker ikke hvordan. Han dro henne ned skråningen mot elva. Han kom ikke helt ned til elva, han var litt opp. Der reiste han Torunn litt opp og med hånden og det ene beinet kastet og sparket han henn ut i elva. Han kunne ikke se hvor det ble av henne.

Siktet kan ikke huske om hun hadde veske. Han var rasende og sint da det skjedde, og det vrinlet rundt i hodet hans. Han kan ikke huske hva slags jakke hun hadde på seg. Han tok ikke jakken av henne, og han kan ikke huske om han tok av henne klær på overkroppen. Han kan ikke huske hva slags sko hun hadde eller om hun hadde sko på da han kastet henne i elva. Han så stjerner mens det hele skjedde.

Sikt. husker sikkert at både han og piken gikk mot hverandre på stien fra brua. Han tror at hun var kommet over brua da han fikk se henne. Han ventet litt til hun kom nærmere, og mens han ventet, sto han skjult ved at han lenet seg mot stålrøret. Kanskje hadde han vært på stedet i ca. 20 minutter før hun kom.

Etter at han hadde kastet Torunn på elva, gikk han opp skråninger like forbi hytta og opp stien derfra. Derfra gikk han stien

S. P. S. A. J. A.

- 13 - avhør Fritz Y. Moen forts.

til Stavnebrua og over denne. Derfra gikk han Holtermannsvei i 40 - 60 meter hvor han svingte til høyre. Han kom da til Alfred Larsensgt. og derfra Valøyveien til Valøyslyngen. Han møtte ingen personer på hele turen. Han så ikke hva klokken var. Han gikk inn i Hybelhuseg gjennom hoveddøra. Gikk videre ned i kjelleren, gjennom glassdøra og inn til sitt rom. Da han kom inn, drakk han to glass appelsinsaft. Han var litt nervøs da. Det første han gjorde var at han tok av seg jakken. Han tok seg en røyk. Han la seg, men syntes at han hørte musikk i huset. Han så ikke på klokken.

Han sov litt urolig om natten. Han har ikke gjort noe med de klærne han hadde på seg etterpå.

Siktede sier at han sprang da han bestemte seg til å gå mot Torunn, og at han i full fart satte kneet i maven hennes. Hun falt sammen ned på stien og ble liggende i sanden. Han løftet henne oppstøtte hodet mot stålrøret to ganger. Han brukte bare sin venstre hand da. Han hadde tak i klærne i nakken. Han merket ikke om hun skrek. Han kastet henne under stålrøret slik at hun rullet nedover skråningen. Han kan ikke si på hvilken måte, men han så hun rullet selv om det var litt mørkt. Han var redd for å gå rett ned selv - han kunne falle - derfor gikk han som han har forklart.

Hun lå helt rolig da han kom bort til henne. Han så ikke på ansiktet. Det var mørkt også. Han så heller ikke om hun hadde langt eller kort hår eller hårfarve.

Etter at han hadde dratt henne over sletta, tok han opp glide-låsen i buksen hennes. Han trakk av henne buksen. Det var en langbukse, men han kan ikke si hva slags stoff eller farve. Han kan ikke si om hun hadde sko på eller om de var mistet. Det er mulig at at han har kastet sko på elva senere.

Han tok av henne trusen. Hun var helt rolig og lå på ryggen. Han hadde så samleie lenge med henne. Det var med hennes kjønnslem. Han er helt sikker på at han fikk sedavgang. Han ventet et par minutter og hadde igjen samleie med henne. Det var også samleie i hennes kjønnslem denne gangen. Han fikk ikke sedavgang denne gang.

Han kan ikke huske om han holdt tak rundt halsen eller andre steder på henne mens han hadde samleiene. Han kan ikke huske at han slo henne noen ganger. Han hadde ikke ring på fingre. Han hadde ikke redskap i hendene.

Hele hendelsen fra han slo henne ned på stien og til han kastet henne på elva, gikk veldig fort. Han var både sint og nervøs. Det er således ikke mulig å huske små detaljer.

Han husker ikke sikkert på hvilken måte han dro henne ned skråningen til elva. Han løftet henne litt opp med sin venstre hand for å kaste henne på elva, men han måtte hjelpe til med det ene benet. Mens han holdt henne litt opp med armen, dyttet han med den samtidig som han sparket henne med foten. Han mener at sparket traff henne i det ene låret. Hun var skitten på kroppen da han kastet henne. Han så ikke hvor det ble av henne. Han hadde kastet buksen og trusen på stedet før han kastet henne.

Han kan ikke huske på noen måte at han hadde noe redskap i handa eller at han hadde noe i lommene som kunne sette merker på Torunn. Han hadde ikke holdt handa over ansiktet hennes.

Selv fikk han heller ikke merker noe sted. De sårene han hadde på skuldrene og på maven hadde han før natten til 2. okt. 1977. Det er sår etter kløe. Han fikk ingen sår da.

Fritz Y. Moen

Figur 6.26

- 14 - avhør Fritz Y. Moen fortsatt

Etter at han hadde kastet Torunn på elva, gikk han opp skråninge akkurat samme veg som han hadde dradd henne ned. Da han var kommet opp, gikk han like forbi flaggstengene, videre foran hytta og så stien opp derfra til stien fra Stavnebrua. Derfra gikk han videre over brua slik som han har forklart.

Da han kom heim om natta, var skoene ganske skitten. Han vasket av skoene med toalettpapir den påfølgende mandag. Han kastet toalettpapiret i klosettskålen. Buksen var ikke noe skitten. Han gjorde intet med den etterpå. Jakken var heller ikke skitten. Han bruker aldri glidelåsen igjen på jakken. Det hadde han heller ikke denne natta. Skjorten var en del skitten, derfor vasket han den i vaskemaskinen mandag 3. okt. d.å. i vaske-rommet i Nybelhuset. Han var også skitten på venstre hand.

Da siktede slo ned Torunn oppe på stien, så var det hensikten å ha samleie med henne. Det var ikke meningen å drepe henne.

Han er ikke sikker på om hun bare var bevistløs eller om hun var død før han kastet henne på elva. Han var svært redd og opphisset da, og det som sto i tankene hans, var å få henne bort

Han har ikke følt at han har angret på dette etterpå. Han føler det slik at når han blir artet, så er dette en form for hevn.

Han har tenkt mye på det etterpå og har sovnet dårlig etterpå hver natt. Han har forstått at det er han som har drept henne, men han har ingen mening om når hun var død.

Han er klar over at han er straffskyldig for å ha tatt livet av Torunn Finstad natten til 2. oktober 1977 ved Stavne bru i Trondheim.

Han har ikke vært over Stavne bru etterpå.

Det siktede tidligere har forklart om drøm, er ikke riktig. Det er det som er skrevet ned i dag fra side 11 nederst som er riktig. Han har nå forklart alt han vet i dag om drapet på Torunn Finstad.

Forklaringen opplest, gjennomlest og vedtatt. Under opplesingen, ble den oversatt av tolken.

Avhøret slutt kl. 2030

Fritz Ingvor Moen
Hydin Siri-mt
Eva Hjertaa
p. 14

- 15 - avhør Fritz Y. Moen fortsatt

Rapportskriveren:

Avhøret av Fritz Yngvar Moen søndag 16. okt. 1977 startet kl. 1045 med politibetj. Lyder Sørforsli som tolk.

Ved begynnelsen av avhøret, ble Moen anmodet om å gi sannferdig forklaring. Han forklarte da på nytt det han tidligere har forklart om drøm. Ved denne forklaringen snakket han ikke om drøm.

Etter denne forklaringen, ble han stille en stund. Jeg begynte igjen å anmode han om å fortelle den hele og fulle sannhet. Siktede hadde vært rolig under hele formiddagen, og han var også rolig mens vi snakket om dette. Jeg syntes å registrere en viss reaksjon hos han. Han bøyde seg framover og holdt delvis for øynene med sin friske hand. Jeg er usikker på om han gråt litt. Etter en kort stund reiste han seg opp. Jeg tok han i handa og spurte på nytt om han ville forklare alt. Han sa da at han ville det. Klokken var da ca. 1415.

Han forklarte da omgående med sine egne ord, uten at spørsmål ble stilt, fra side 11 nederst og til nederst på side 12 unntatt de tre siste avsnitt. Det som senere er anført i forklaringen, er en del detaljer og gjentakelser som delvis kom etter spørsmål. Det ble spesielt lagt vekt på at alle spørsmål ikke var ledende. Han forklarte seg til tolken som så oversatte.

Siktede var svært rolig og uberørt under hele forklaringen. Han satt rolig og avslappet. Mot slutten ga han uttrykk for at jeg spurte om for mange detaljer.

Etter avhøret, tok jeg han igjen i handa og spurte om han nå hadde forklart seg sannferdig om drapet på Torunn Finstad. Han svarte da at det han hadde forklart var riktig.

Avhøret fra side 11 nederst og fram til slutt varte fra ca. kl. 1430 til 2030. Siktede fikk middag kl. 1700. Det var flere kortere pauser. Siktede brukte faktisk ingen tenkepauser for å gi sine opplysninger. Det virket på meg som om han husket alt han har forklart uten å tenke seg om.

Etter avhørets slutt kl. 2030 ble siktede kjørt tilbake til Tunga.

*Stenbjørn
f.k.tj.*

Figur 6.28

Vedlegg 7**Trondheim politikammers rapporter av avhør av Fritz Moen,
22. til 29. oktober og 13. november 1980**

- 10 - avhør Fritz Moen forts.

Onsdag 22. okt. 1980 avhørt på politikammeret kl. 0930 etter avhenting fra Tunga, med Lyder Sørforli som tolk:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41
pers. ellers som dok 0

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte sier at han nå vil snakke sant om Sigrid-saken.

Mistenkte reiste til Selbu lørdag 4. sept. 1976, og han var der natten til søndag 5. sept. Han haiket til Brondheim søndag formiddag og kom til Leangen. Der gikk han av, han gikk et stykke videre mot byen og tok så trafikkselskapets buss inn til byen.

Han gikk opp til Herberget i Hvedingsveita. Han tror han gikk av bussen i Dronningensgt. mellom kl. 1345 - 1400. Bussen kom i Munkegt og stanset utenfor Lavpris. Han gikk så Dronningensgt. og Prinsensgt. til Herberget.

Da han kom på Herberget, banket han på matluken, men damen sa at det var for sent å få middag. Mistenkte snakket da med bestyrer ^{KK} på hans kontor. ^{KK} sa da at han skulle få mat, og mistenkte fikk middag. Det ble varmet middag på kjøkkenet. Det var svinnekotelett. Etter at han hadde spist, satte han inn talerkenen gjennom matluken. Han spiste i ca. 10 min.

Deretter gikk han opp på ~~saksalen~~ rommet sitt. Han prøvde å sove middag. Han lå på sengen. Etter at han hadde hvilt en stund, satte han seg på sengekanten og tok seg en røyk.

På turen til Selbu hadde han med seg en veske med to handtak og glidelås. Han hadde øl i vesken etter turen til Selbu. Han tror det var 5 - 7 halve flasker export. Han tenkte å gå i Døveforeningen og derfor drakk han ikke noe av ølet. Han ville ikke være beruset i foreningen.

Ca. kl. 1440 - 1445 gikk han ut fra Herberget. Han gikk Prinsensgt. over Elgeseter bru og til Erik Jarlsgt. 2. Det er Døveforeningen. Han hadde ikke med vesken med øl. Han ringte på, men ingen åpnet. Etter ca 5 min, gikk han derfra. Da var klokken ca 1450, han gikk samme vei tilbake, men han gikk videre til Dronningensgt. Han skulle da besøke ¹⁸. Han ventet på buss utenfor Sentralkafeen. Han tror det var buss nr. 17, og han tror at bussen gikk ca. 1515. Han var med bussen til Valhallveien og gikk videre inn i Utlarveien. Der spurte han en mann i en gammel bil om veien til ¹⁸. Han viste fram en lapp med ¹⁸ adresse. Mannen pekte ut veien, og mist. gikk dit. Han fant ¹⁸ bopel i 2. et til høyre. Han tror han kom dit ca 1540. Han ringte på hos ¹⁸ 2 - 3 ganger, men ingen åpnet. Han gikk ned til 1. et. og ringte på til høyre. En dame åpnet, hun var ca 40 - 45 år. Mist. spurte henne "Hvor er ¹⁸". Han husker ikke sikkert hva hun svarte.

Ca kl. 1550 - 1555 gikk han fra huset. Da han var kommet ned i Utlarveien, så han at bussen gikk. Han ble for sen til å bli med den. Dette var like før kl. 1600.

Han gikk så videre fram til Valhallveien igjen og videre til Omkjøringsveien. Han visste ikke hvor han skulle gå, og han så seg om. Han bestemte seg for å gå til venstre i Omkjøringsveien. Han gikk på vegens høyre side. Han gikk langsomt.

Ca. kl. 1615 kom han fram til Kløbuveien. Han krysset over Omkjøringsveien og gikk inn i Kløbuveien fordi han så at det var buss-stopp der. Det var buss-stoppet utenfor Sandness skole. Det var litt regn.

Fritz Moen

Figur 7.1

- 11 - avhør Fritz Moen forts.

Han gikk så fram og tilbake ved buss-holdeplassen og ventet på bussen. Han gikk fra skiltet og 50 - 75 meter fram og tilbake. Han gikk slik i ca 15 + 20 min., men det kom ingen buss. Han krysset derfor over Omkjøringsveien og det kom da en buss til holdeplassen der. Han tok da bussen til byen, og han gikk av ved kinoene i Prinsensgt. Da var klokken ca 1650. Det var ved Filnteatret.

Han skulle over stålrekkverket utenfor kinoene og da revnet buksen hans i baken. Han hadde en avis som han holdt over sprekken i bukse slik at folk ikke kunne se at den var sund.

Han gikk ned Prinsensgt. og inn til Herberget i Hvedingsveita. Han gikk opp til rommet sitt og skiftet bukse. Han kan ikke huske hvilken farve det var på den buksen han tok på seg. Deretter spiste han kveldsmat på Herberget ca kl. 1700.

Etter at han hadde spist, gikk han opp til rommet sitt. Han satte seg på senga. Han tror klokken var ca 1705. Han satt slik i ca. 20 min. Han var litt opplagt, god form. Han begynte å drikke av det exportølet han hadde i veska. Han satte fra seg flaskene på et lite bord foran senga. Han drakk litt og han røyket. Han drakk 3 halve flasker export. Det var da 3 - 4 flasker igjen i vesken.

Han satt på senga i ca 30 - 45 min mens han dr^{avde} tre flaskene. Ca kl. 1745 - 1800 gikk han ut fra Herberget. Han gikk en del rundt i Midtbyen. Han gikk flere ganger opp og ned Prinsensgt. Han lette etter ^{us}. Han gikk også på kaiene. Han gikk også forbi restauranter og så etter ^{us}. Han så i vindusene. Han kan ikke huske om han var inne i restaurant, men han satt i alle fall ikke inne i restaurant. Han kan ikke huske om han spilte på automat noe sted.

Han kom inn til Herberget kl. 1930 for å se på TV. Han så Dagsrevyen. Han satt ikke lenge i TV-stua. Det var bare kort. Han kan ikke si om han så hele Dagsrevyen som søndag bare er 15 min.

Efterpå gikk han opp til rommet sitt. Da var klokken ca 1950 - 1955. Han satte seg på senga og begynte å røyke. Han åpnet en flaske export og drakk. Han drakk opp to flasker.

Deretter gikk han ut i byen igjen. Da var klokken ca 2030. Han fortsatte å lete etter ^{us}. Han var i byen en liten stund og gikk tilbake til Herberget igjen.

Han kom inn ca kl. 2100 til Herberget. Han gikk opp til rommet sitt. Han satte seg på senga igjen. Han hadde en halvflaske brennevin i skapet sitt, og han drakk litt av dette. Han drakk av flasken. Han drakk litt noen ganger. Det var Pernoud brennevin. Flasken ble ikke tom. Han følte seg ikke beruset, men han følte at beina sviktet litt.

Han tok så to halvflasker export og det som var igjen av brennevinet og la i lommene. Det var ølet i bukselommene og brennevinet i innerlomma på jakken. Ca kl. 2130 - 2230 gikk han ut fra Herberget.

Han gikk så Prinsensgt. over Elgeseter bru, opp Klostergt. og inn i Kløbuveien. Han gikk Kløbuveien forbi Lerkendal. Han gikk videre i Kløbuveien og krysset Omkjøringsveien. Han gikk fram til buss-holdeplassen utenfor Sunnland skole. Han gikk alene.

På bussholdeplassen gikk han fram og tilbake. Han drakk litt av brennevinet. Det regnet en del, men han var litt beruset og merket det ikke så mye. Han hadde ikke lue på seg.

Ca. kl. 2300 - 2330 hadde han drukket opp resten av brennevinet. Han husker ikke om han kastet flasken.

Fritz F. Moen

Figur 7.2

- 12 - avhør Fritz Moen forts.

ca. 2345
Han fikk se at jenta kom, han sto selv på bussholdeplassen utenfor Sundland skole da. Han tror hun i Kløbuveien sydover og hun krysset Ønkjøringsveien. Hun hadde en rødlig jakke. Enten var det dynejakke eller anorakk. Enten hadde hun olabukse eller kjole. Han kunne ikke se det så nøye da. Den rødlig jakken var tydelig. Hun kom gående på andre siden av gaten for han.

Hun gikk på fortauet foran huset, mistenkte så ikke at det var bensinstasjon, og hun svingte inn på busets sydside. Han så at hun gikk langs veggen. Han gikk etter henne, og han så da at hun gikk rundt hjørnet på baksiden. Selv stanset han 5 - 7 meter fra hjørnet og drakk opp en halvflasker av exportsøl.

Piken kom tilbake rundt samme hjørne på huset. Hun kom rett mot det stedet han sto. Det var mørkt, ikke lys. Piken kom på siden av ham og skulle gå forbi han. Han hadde da den tomme ølflasken i handa. Han hadde tak i flaskehalsen. Han slo så piken i hodet med flasken. Han tror at kanten i bunnen av flasken traff henne i hodet. Han tror at han traff henne på høyre side i hodet. Han slo henne i hodet med flasken 4 - 5 ganger, og da falt hun over ende og ble liggende. Hun var da bevisstløs. Selv ble han varm og svett. Hun lå like ved murveggen.

Mistenktevda tok i piken ~~XXXXXXXXXX~~ i hennes jakke ved høyre skulder og dro henne rundt hushjørnet til baksiden. Han dro henne ca. 3 meter innenfor hjørnet. Det var noe som var ujevnt der slik at piken ble liggende litt på skjeve.

Han tok da tak i jentas nakke og dunket hodet hennes flere ganger mot veggen. Det virket som det var en ru murvegg. Han slo henne igjen flere ganger med flasken i ansiktet og på kjøven. Hun var bevisstløs hele viden. Piken lå da ved veggen. Det var dårlig lys også der.

Deretter åpnet mist. den siste ølflasken han hadde med og drakk opp denne. Deretter slo han flasken mot murveggen slik at den gikk i stykker.

Mistenkte ropte da til henne, men hun svarte ikke. Han var da redd for at hun var død, og han ville derfor begå selvmord. Derfor tok han å knuste flasken, og han tok glassbrudd fra denne og skar seg opp i panna og på kinnet.

Han trakk så piken litt fram fra veggen, kanskje 2 1/2 meter fram. Der begynte han å ta av henne klærne. Han tok først av henne den rødlig anorakken. Den var vistnok knuppet. Ikke glidelås. Han rev den av. Deretter tok han av henne en blågrønn bluse og deretter bysteholder. Han rusket at han åpnet knepingen bak på bysteholderen.

Deretter tok han av henne langbuksen. Den var blåsort men virket litt glattere enn olabukse. Den hadde glidelås i gyften. Han måtte ta av henne skoene for å få av henne buksen. Deretter tok han av henne trusen. Han kastet klærne 5 - 10 meter fra seg - bort fra huset. Han kan ikke si sikkert om det var gress der han tok av henne klærne. Han mener sikkert at han tok av henne begge skoene, men han tok ikke av henne sokkene.

Piken lå da helt naken, og hun var fortsatt bevisstløs. Selv ble han varm og varm nervøs og svettet. Han blødde fra ansiktet der han skar seg med glassbitene.

Han hadde lyst på samleie med henne, men han får ikke ståpikk når han er beruset. Han forgaette å ha samleie med jenta på det sted. Hun lå etter at han hadde tatt av henne klærne, men det gikk ikke. Han gikk ned på kno over henne mens hun lå på ryggen med henda løst over seg slik ikke ordentlig. Han ryuset ikke. Det ble ikke noe samleie. Han tok også på brystene hennes, men det hjalp ikke. Han måtte si seg.

Deretter tok han litt gress og la over henne, men hun ble ikke

Fritz E. Moen

Figur 7.3

- 13 - avner Fritz Moen fortar.

dekket helt over. Han ble mere og mere nervøs, og han ville begå selvmord. Han tok igjen av glassbruddene og ripet seg opp på brystet og magen.

Da han forsøkte å få samleie med jenta, hadde han selv tatt av seg buksen og trusen. Han husker ikke om han tok av seg sko. Han tok ikke av seg på overkroppen. Det var før han tok på seg klærne at han ripet seg opp.

Mistenkte husker at jenta ble stygg i ansiktet etter slagene med flasken.

Mistenkte kan ikke huske at han gjorde mere med jenta. Han kan ikke huske at han tok noe rundt halsen på henne. Han la bare litt gress over henne. Gresset var der piken lå.

Etter at han hadde tatt på seg klærne, gikk han fra henne. Han gikk samme veg tilbake. Han tror at han hadde vært på stedet i ca. 1 til 1 1/2 time. Han gikk tilbake til Herberget samme veg som da han gikk ut. Da han kom til Herberget, var det låst, og han dirket seg inn.

Onsdag 8. sept. ca kl. 2000 - 2100 var han tilbake til stedet. Han var også på stedet tidt på dagen onsdag 8.9.76. Om dagen gikk han bare foran huset. Han var ikke til det stedet piken lå.

Om kvelden var han fram til stedet hvor hun lå, og han så at hun lå der. Hun lå på ryggen litt på skjeve. Hodet var vridd litt over mot høyre. En arm var langs kroppen og en litt utover. Det ene benet var rett, men det venstre var litt litt bøyd opp ved kneet.

Han rørte ikke på henne og var der kort tid. Han gikk derfra igjen.

Han var ikke tilbake til stedet flere ganger. Han var ikke på stedet flere ganger før Sigrid ble funnet.

Mistenkte tilstår at det er han som har drept Sigrid Heggheim søndag 5. sept. 1976 på stedet som er beskrevet.

Da mistenkte så at piken kom gående og svingte inn langs huset, fulgte han etter henne. Han trodde hun skulle på VC. Selv hadde han lyst på samleie, og derfor fulgte han etter henne.

Da hun kom tilbake, var han bestemt på å slå til henne med flasken. Han mente å slå henne bevistløs og mente ikke å drepe henne. Etter at han hadde slått henne ned med flasken og etter at han hadde dunket hodet hennes mot veggen, ropte han til henne, men hun svarte ikke. Hun var forsvarsløs, bevistløs, men hun åkalv i kroppen

etter at han hadde dunket hodet hennes i veggen 4 - 5 ganger, flyttet han bare litt på henne. Deretter tok han av henne klærne. Det var gress der han tok av henne klærne. Han kastet klærne. Han mener at han tok av begge skoene. Han tror de var blå med gummicåle. Det var vanskelig å se. Han tok ikke av henne sokker.

Han forsøkte å få samleie med henne, men fikk ikke ståpikk. Han forsøkte litt likevel, men er ikke sikker på om han hadde sin pikk inn i hennes skjede. Han måtte gi seg. Han hadde drukket for mye.

Han kan ikke huske om han brukte snor rundt halsen hennes og kan heller ikke huske om han brukte noe annet rundt halsen. Han gjorde ikke mere med henne, men la litt gress over henne.

Det er ikke mulig for ham å huske flere detaljer.

Mistenkte tror at piken var død da han forlot henne, han er sikker på det.

Mistenkte erkjenner seg straffskyldig for å ha drept Sigrid Heggheim ved at han ble bedre med flasken og dunket hodet hennes mot mureveggen.

Fritz J. Moen

Figur 7.4

- 14 - avhør Fritz Moen forts.

Det er vanskelig for mistenkte å huske hva slags klær han hadde på seg. Han mener at han hadde dress. Det var en brungrå dress. Han hadde ikke noe utenpå. Det var søndag 5. sept. 76.

Det er vanskelig å huske hva han hadde på seg onsdag 8.9.76. Kanskje hadde han anorakk, men det er ikke mulig å huske.

Den dressen han brukte søndag, leverte han til Esp renseri i Kongensgt. noen dager etterpå. Den var da skitten og det var blod på den.

Han kan ikke huske om Sigrid blødde etter at han hadde slått henne.

Mistenkte har nå forklart alt han husker og han har snakket sant. Det er ikke drøm eller rykter. Han vil også fortelle det samme i lagmannsretten.

Han vil også være med å vise stedet og hvordan det foregikk.

Da han var ved Sigrid onsdag 8.9.76 om kvelden, kan han ikke huske om han så noe klær ved henne.

Han vil ha advokat Thorvald Wiig som forsvarer i Trondheim nå. Senere vil han snakke med davepresten om forsvarer.

Oppløst, gjennomlest og vedtatt

Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesing.

Avhøret slutt kl. 1630

*Stein Hjeltnes
p. Wiig*

Kjeller Stjerner

Fritz Moen

Rapportskriveren:

Under dagens avhør var Fritz Moen helt rolig, virket godt opplagt. Han sa før avhøret begynte at han i dag ville snakke sant. Han ville forklare seg om alt han husket i Sigrid-saken.

Han hadde armbåndsuret sitt foran seg hele tiden. Han hadde stadig kortere eller lengere tenkepauser. Forklaringen ble skrevet ned etter hvert som han forklarte seg. Etterpå ble det stilt noen spørsmål som han også besvarte. Han var i like bra form ved avhørets slutt kl. 1630.

Han var villig til å delta i rekonstruksjon samme kveld kl. 1930. Etter avhøret fikk han derfor middag på politikkammeret, og han var her til kl. 1945. Han snakket med advokat Wiig på politikkammeret kl. 1900 - 1915.

Etter rekonstruksjon, ble Moen kjørt tilbake til Funga kl. 2045.

*Stein Hjeltnes
p. Wiig*

Figur 7.5

- 15 - avhør Fritz Moen forts.

Torsdag 23. okt. 1980 kl. 1020 avhørt på politikammeret etter avhenting på Tunga, med Lyder Sørforli som tolk:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41
pars. ellers som dok. O

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte ble spurt om han kunne huske flere detaljer fra drapet på Sigrid søndag 5. sept. 1976 om kvelden.

Han sier det er vanskelig å huske mere.

På spørsmål sier mistenkte at grunnen til at han gikk mot Klæbuveien om kvelden søndag 5. sept. 1976, var at han hadde lyst på kvinnfolk. Da han gikk fra Herbergstet siste gang om kvelden, var han ikke mye beruset. Han kjente det ikke i hodet, men kjente det i beina.

Han husker sikkert at han gikk den vegen han forklarte i går, og han stanset ikke før han kom til bussholdeplassen utenfor Sundlånd skole. Da han kom dit, ventet han på at det skulle komme dame. Han gikk fram og tilbake, og han drakk av flasken med Pernoud. Han hadde bestemt seg til å angripe den første dame som kom, men han tenkte ikke på hvilken måte han skulle angripe. Han tenkte på at han måtte være forsiktig slik at han ikke fikk skade selv.

Da han hadde drukket opp brennevinet, kastet han flasken ved bussholdeplassen.

Han gikk fram og tilbake på holdeplassen i ca 1/2 time samtidig som han drakk. Han så om noen skulle komme, men det var ingen folk å se. Han husker at han slo lens ved noen busker.

Plutselig fikk han se jenta som gikk sydover Klæbuveien. Han var da blitt litt sterkere beruset. Han var ved bussholdeplassen og lot jenta gå på fortauet på andre siden av gata. Da han fikk se jenta, bestemte han seg til å angripe henne.

Da jenta svingte av og gikk mot huset og gikk videre langs husveggen, gikk mistenkte etter henne. Han så at hun gikk rundt hjørne til baksiden av huset, og da var han ca 30 meter bak henne. Han gikk videre etter henne, men kan ikke si om han gikk fort eller langsomt. Han så klart at piken gikk rundt hjørnet selv om det var mørkt. Han så hennes røde jakke.

Han gikk helt fram til hjørnet og bøyde seg fram og så på baksiden av huset. Han så også piken der, men kan ikke si hvor langt hun var fra hjørnet. Han kunne ikke se om hun satt eller sto, men han så den røde jakken.

Mistenkte gikk så to - tre meter tilbake og åpnet den ene allflasken. Han tente denne raskt i seg. Han ville ha flasken som slagvåpen mot piken. Han sto litt fra husveggen. Like etter at han hadde drukket opp flasken, kom piken tilbake. Han sto kanskje 2 meter fra hjørnet, ikke helt sikker.

Han tror ikke at piken så han, og hun kom gående mellom han og husveggen. Han var ca 2 meter fra husveggen. Piken skulle passere han 20 - 30 cm unna han, og da hun passerte, slo han henne med flasken. Han traff henne i hodet på høyre side. Han hlo med flasken mot samme sted 4 - 5 ganger før hun falt over ende. Han kan ikke huske at hun forsvarte seg på noen måte. Hun slo ikke mot han.

Piken falt ned på bakken uten at hun var i kontakt med veggen. Deretter tok han tak i jakken hennes med sine feilske venstre arm. Hun lå da lene ved veggen. Han løftet henne opp noe og dunket hodet hennes mot veggen flere ganger, kanskje 4 - 5 ganger. Hun forsvarte seg heller ikke da. Hun var bevisstløs. Han kunne ikke se om hun ble skadet. Det gikk segtet fort for seg.

F. Y. Moen

- 15 - avhør Fritz Moen forts.

Han tok så tak ved hennes venstre skulder og trakk henne med rundt kushjørnet 2 - 3 meter forbi hjørnet. Han mener at han også da på dette stedet dunket hodet hennes 4 - 5 ganger mot husveggen.

Det er litt uklart for han hva som skjedd etterpå, men han tror at han da dro piken bort fra dette stedet. Han var svett og varm og han ropte til piken for å høre om det var liv i henne. Hun svarte ikke. Han tror at han da knuste ølflasken og skar seg opp i panna og på kinnet.

Mistenkte mener at han trakk jenta 30 - 40 meter bort fra huset. Det var ikke 100 meter. Det var ujevnt på bakken der han dro. Det er vanskelig å huske om det var gress eller sand der han dro henne. Det er også litt uklart for han om det var gress eller sand der han la henne ned.

Mistenkte mener at han da tok av henne klærne og kastet de slik som han forklarte i går, men det er vanskelig å huske. Han kan ikke huske om hun våknet under dette.

Mistenkte husker sikkert det han har forklart om at han slo henne med flasken og det at han dunket henne mot veggen.

Han vil tenke på om han kan huske flere detaljer til i morgen.

*Olav Skjeltas
g. l. l. l.
Hylder Siv Løvst*

Opplest og gjennomlest og vedtatt
forklaringen ble oversatt av tolken
under opplesning.

Fritz Moen

Avhør slutt kl. 1530
Pause kl. 1145 - 1230

Figur 7.7

- 17 - avhør Fritz Moen forts.

fredag 24. okt. 1980 kl. 0950 avhørt på politikkammeret etter avhenting på Tunga, med Lyder Børgeforsli som sjåfør:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41

pers. ellers som dok C

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte husker klart det han gjorde fram til at han hadde dradd Sigrid 30 - 40 meter bort fra husveggen. Han er ikke helt sikker på i hvilken retning han dro henne, men han tror at han dro henne litt på skrå bort fra hjørnet. (SM.: Han viser i sydvestlig retning fra hjørnet).

Hun hadde alle klær på da han dro henne bort fra huset. Han hadde tak i klærne hennes. Hun var ikke våken. Hun ble liggende på ryggen da han la henne ned. Han kan ikke si akkurat stillingene ellers. Det var gress der, men han mener at det ikke var så høyt. Det var mørkt, det regnet og det blåste litt, men ikke storm.

Han begynte å ta av henne klærne. Han er usikker på om det var glidelås eller knapper i jakken hennes. Jakken var rød. Han tror det var to lommer på den, men kan ikke si om de var oppe eller nede foran på den.) Han tror også at det var hette på den, og han kan ikke si om Sigrid hadde hetten oppe over hodet.

Han tok av henne jakken først. Deretter mener han at han tok av henne en bluse. Så tok han av henne BH. Han kan ikke huske om det var mere klær på overkroppen. Han kastet klærne etter hvert, men kan ikke si om han kastet den langt unna.

Han åpnet så glidelåsen i langbuksen hennes og trakk av henne denne. Etter at han hadde åpnet glidelåsen, trakk han i buksebena. Buksen var våt slik at den var litt vanskelig å få av henne. Han tok av henne en eller begge sko, han er ikke sikker på om han tok av begge. Han husker at han tok av sko. Han er sikker på at han ikke tok av henne sokker. Det var ikke nødvendig. Han tok så av henne trusen. Han tok den helt av henne. Det er vanskelig å huske om han kastet buksene og sko.

Før han tok av henne klærne, ropte han igjen til henne, men hun svarte ikke. Han ristet litt i henne, men hun svarte ikke. Da tok han klærne av henne.

Da han hadde tatt klærne av Sigrid, tok han selv av seg langbuksen. Han tok den ikke helt av, men hadde nederst på leggen. Det samme gjorde han med sin truse. Han ville da ha samleie med henne, men han fikk ikke støpikk. Han prøvde å se henne i skrittet, men det var mørkt og han kunne ikke se. Han sto på kne mellom hennes ben. Han befalte henne på bystene. Han prøvde å få sin slappe pikk inn i henne, men det gikk ikke. Han berøst henne bare med pikken. Han la seg helt ned over henne, men ingenting hjalp. Han måtte gi opp. Han prøvde to ganger å legge seg på henne uten at han fikk til noe. Det var umulig.

Det var ikke tegn til liv i henne mens han forsøkte å få samleie. Hun beveget seg ikke. Det er vanskelig å si om hun levde.

Etter dette tok han på seg sine bukser.

Mistenkte husker sikkert at han ville begå selvmord og derfor kjøpte han en ølflaske. Det var den andre flasken han hadde. Den første flasken drakk han opp like før Sigrid kom tilbake rundt hjørnet, og etter at han hadde slått henne med den, kastet han denne flasken.

Den andre flasken tok han og åpnet etter at han hadde dratt piken rundt hjørnet på huset. Der dunket han først hodet hennes mot veggen, og deretter la han piken ned. Han tok fram den andre øl-

S. P. & B.

Tilbakel:
5. juli 19
5. Hg.

- 16 - avhør Fritz Moen forts.

flasken, åpnet den og drakk den opp. Deretter slo han igjen piken i hodet med flasken. Han slo noen ganger. Han ropte til henne, men hun svarte ikke. Det var da han tenkte på å begå selvmord.

Han knuste så flasken mot veggen. Han holdt fortsatt rundt flaskehalsen. Han ripet seg opp i panna og på kinnet med flaskeskårerne. Deretter tror han at han tok ~~skåret~~ flaskedelen i lomma. Han er ikke sikker på det.

Etter dette dro han Sigrid 30 - 40 meter bort fra huset.

Han tok av henne klærne og forsøkte samleie med henne. Deretter tok han selv på seg sine bukser.

Mistenkte tror da at han da igjen ropte til henne, men fikk ikke svar. Han ristet i henne, men hun var bevisstløs eller død. Det er vanskelig å si. Han var svett og varm og nervøs.

Han tror at han da tok flasken fra lomma, flasken som var kaust, og med denne ripet han henne på brystet og maven. Han er usikker på dette, han bare tror det. Han har ikke hørt rykter om at hun var skåret med flaske, men han hørte rykter om at hun var skåret opp på bystene og i maven med kniv. Han hadde ikke kniv. Han kan ikke huske om han så blod på henne. Det var mørkt. Etter dette kastet han flaskebiten.

Han husker at han etter at han hadde tatt på seg buksen, så følte han på kroppen hennes. Han kunne ikke se om hun var død eller levende. Hun var helt rolig. Hun lå på ryggen. Han tror at hun lå slik som han viste under rekonstruksjonen. Den ene armen litt ut fra kroppen. Bena litt utover. Det ene kneet litt opp.

Det var ikke så høyt gress der piken lå. Rundt var det høyt gress, slik han viste under rekonstruksjonen. Han busker ca. 50 cm. høyt. Han plukket av det lange gresset rundt henne og la gresset over henne. Han plukket mange ganger - 30 - 40 ganger og la det over henne. Han tror at hun ble nesten tildekket, men han kunne se noe av beina.

Han var mere svett og varm og nervøs. Han begynte å gå fra stedet. Han gikk ustøtt, og han gikk sakte. Han var utslitt. Han gikk samme veg tilbake til Herberget, og han tror at han brukte ca 1 - 2 timer.

Han tror at han hadde vært på stedet i 1 - 1 1/2 time etter at jenta kom.

Han husker klart at han dirket seg inn i Herberget. Det gjorde han med en ølopptrekker. Han kan ikke si sikkert hva han gjorde etter at han kom inn. Han er ikke sikker på om han vasket seg. Han kledde av seg og la seg. Han fikk ikke sove, men sov litt om natta.

Han sto opp tidlig, ca 0700 - 0730. Han husker ikke sikkert om han så noe sår i ansiktet på seg. Etterpå var han hos ^{no} og hentet bilskjlene til utlodningsbilen. Han var litt trøtt da.

Mistenkte husker helt sikkert at det var samme dag han kom fra Selbu. Han husker helt klart alt han har sagt om det han gjorde om dagen og om kvelden. Alt han har forklart om møtet med Sigrid og det som skjedde med henne er riktig. Det er litt usikkert om detaljene etter at han hadde tatt av henne klærne.

Han mente ikke å drepe henne, men ville slå henne bevisstløs for å få eggleg med henne. Han hadde bestemt seg til å overfalle den første kvinnen som kom.

Mistenkte ble svært om han tok noe fra henne. Det bekker inn bestemt på. Det gjorde ikke det. Han så at hun hadde areollobber, men han kan ikke beskrive dem. Han så ikke om hun hadde mindre spykker eller ringer.

Fritz Moen

Figur 7.9

- 19 - avhør Fritz Moen fortsatt

Han så ikke andre folk eller biler mens han holdt på med piken. Han kan heller ikke huske at han så noen da han gikk fra stedet. Han var ganske beruset, og han så ned.

Onsdag 8. sept. 1976 er han usikker for hva han gjorde. Han må tenke nærmere over det.

Rettelse fra side 17:

Om lommer på den røde jakken:

Han er sikker på at det var to lommer utenpå jakken på brystet. Han tror det var en eller to lommer lenger nede, men det er usikkert. Han tror det var en kleff over lommene. Han ikke si annet om dem.

*Olav Gjertsen
Fritz
Løyder Sivfossli*

Opplest, gjennomlest og vedtatt
Forklaringen ble oversatt av tolken
under opplesning.

Fritz Moen

Avhør slutt kl. 1500
Pause kl. 1130 - 1200

Figur 7.10

- 20 - avhør Fritz Moen forts.

Åndag 27. okt. 1980 kl. 1030 avhørt på politikammeret etter avhenting fra Tunga, med Lyder Særforsli som tolk:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41
perw. ellers som dok 0

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte ble spurt om han husker mere hva han gjorde med Sigrid.

Han gjentok det han tidligere har forklart hva han gjorde med henne. Han slo henne ned med flasken etter at hun kom tilbake rundt hushjørnet. Han dunket henne mot murveggen. Han slo henne og dunket henne mot veggen flere ganger.

Mistenkte ble spurt om han kunne huske om det var en liten betongkloss på hushjørnet. Han kunne ikke huske det. Han ble spurt om det var mot noe slikt han dunket hodet hennes, men det kan han ikke si noe om.

Han dro henne rundt hjørnet og dunket henne også der mot veggen. Han er sikker på at han gjorde det. Hun var helt rolig, bevisstløs.

Han dro henne 30 - 40 meter bort fra huset, men det er vanskelig å si i hvilken retning han dro henne. Hun hadde alle klar på seg da han dro henne bort fra huset. Hun var helt rolig.

Han la henne ned i gresset og tok av henne den røde jakken. Det tok litt tid. Det var vanskelig å få av ermene. Han måtte løfte henne litt opp. Han er ikke sikker på om det var knapper eller glidelås i jakken. Han er ikke sikker på om det var regnjakke eller en type dynejakke. Han brukte 5 - 7 min for å få av henne jakken.

Etter dette ble hun urolig. Han hadde ikke noe å slå med, og derfor ville han kvele henne. Han tok da jakken, som han hadde tatt av henne, og surret den ene ermen rundt halsen hennes. Han tror at han surret rundt halsen to ganger. Han strammet til litt hårdt, men er sikker på at han ikke lavet knute. Deretter stappet han noe av jakken inn i munnen hennes. Han stappet flere ganger slik at munnen ble full. Deretter presset han med hånden mot nesen hennes. Han presset meget hårdt slik at hun ikke fikk puste. Han holdt taket en god stund - 20 til 30 min. Hun var litt urolig, men etter stund ble hun helt rolig. Han kan ikke si noe om hun var død.

Da han holdt på å stappe i munnen på henne, var hun urolig i kroppen og hun slo med armene. Hun bare kavet med armene, og han ble ikke slått. Selv sto han på kne på bakken da han gjorde dette, og han hadde et kne på hver side av henne. På en måte satt han på maven hennes og presset bena inn til siden hennes. Derved maktet han å holde henne bra rolig. Til slutt ble hun helt rolig.

Han hadde også noe av jakken over ansiktet hennes da han holdt med hånden over nesen hennes, og det er mulig at han tok bort hånden en gang fra ansiktet hennes. Han tror også at han da tok bort det tøyet som var over ansiktet slik at han så nesen og øynene. Han måtte legge hånden over ansiktet igjen. Han så ikke øynene klart, men tror de var halvåpne. Han holdt over nesen hennes inntil hun ble helt rolig.

Han husker dette helt sikkert. Han har husket dette hele tiden, men ville ikke si det før.

Da hun var helt rolig, mener han at han tok av det han hadde surret rundt halsen og at han trekk ut det han hadde stappet i munnen hennes. Deretter tok han av henne blusen. Det var for mørkt til at man kunne se hvordan blusen var. Han tror det var noe knapper i den men er sikker på det. Det klapet det høyt. Deretter tok han av P2, men husker ikke om han kastet den. På spørsmål kan han ikke huske om han brukte neune til noe.

Fritz Moen

Figur 7.11

- 21 - avhør Fritz Moen forts.

Beretter tok han av henne en eller begge sko og så buksen og trusen. Det var Olabukse eller jeans. Sokkene tok han ikke av.

Fiken var helt rolig hele tiden utoverpå. Hun rørte seg ikke.

Han ble spurt om han brukte noe snor på henne, men han sier at han ikke brukte det. Han var forstyret, svett og varm. Han måtte bli ferdig, ferdig.

Etter at alle klær var tatt av henne, var hun også helt rolig. Han tok da selv ned sine bukser, og han forsøkte å få samleie med henne som han har forklart før.

Etter det tok han på sine egne klær.

Mistenkte har før forklart at han da ripet opp Sigrid på brystet og maven med glass. Han sier nå at det ikke er riktig. Han gjorde ikke det noen gang med henne. Han sier også at han ikke ripet opp seg selv i panna og på kinnet med glass. Når han sa dette, så var det bare noe han har funnet på. Det er ikke riktig.

Da han hadde tatt på seg sine klær, la han den rød jakken over hodet og brystet hennes. Hun lå fortsatt helt rolig. Beretter plukket han gress og la over henne. Det ble ganske tett av gress, men ikke så mye over hana. Det var for mørkt til at kunne se nøyaktig hvordan det var.

Han var svett, varm og beruset og gikk fra stedet. Han så ingen da han gikk.

Han sier at han husker godt at hun hadde øredobber, men han kan ikke huske hvordan de var. Han så dem da hun var slått ned ved veggen. Han så ikke om hun hadde ring eller smykke. Han tok ikke med seg noe fra henne. Han er ikke slik.

Onsdag 8. sept. 1976 var han tilbake til stedet ca. midt på dagen. Han var på bussholdeplassen og gikk over gata nesten fram til huset. Han var ikke så langt at han så Sigrid. Han er helt sikker på at han ikke var tilbake til stedet onsdag kveld.

x)til små-
penger.
Mistenkte ble spurt om han brukte pengepung. Han sier at han aldri brukte det. Han har alltid mynter løse i lommene. Han hadde pengepung til sedler, men brukte aldri skillemynt i pungen. De har han som regel i bukselommen.

Mistenkte ble igjen spurt om hvordan den rødejakken var. Han mener at den var ganske myk. Han tror at den ikke var helt tynn. Det han pakket i munnen på henne, var lett å stappe inn slik at munnen ble helt full.

Mistenkte retter nå til at han ikke kan si helt sikkert om han tok ut av munnen hennes det han hadde pakket inn. Han er usikker på dette. Han er helt sikker på at han pakket det inn i munnen, og at han surret noe av jakken rundt halsen hennes. Han mener sikkert at han ikke hadde knute på det som var rundt halsen, men han fikk stramme til hårdt likevel.

Han ble også spurt igjen om han brukte noe annet rundt halsen, men han er sikker på at han ikke gjorde det.

*Obi Spillmann
P. H. H.
Eggen, K. H. H.*

Opplest, gjennomlest og vedtatt
Forklaringen ble oversatt av tolken
under opplesning.

Frank G. H.

Avhør gjort bl. 1946
Kause bl. 1200 - 1245
" " 1530 - 1715 (midlag)

Figur 7.12

- 22 - avhør Fritz Moen fort. kl. 1020

Tirsdag 28. okt. 1980 avhørt på politikanmeret etter avhøring på Tuuga, med Lyder Sørforli som tolk:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41

pers. ellers som dok O

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte ble spurt om han kunne huske mere av det han gjorde med Sigrid. Han ble igjen spurt om han tok noe fra henne av smykker.

Han forklarte da at han tok et hals Smykke fra henne. Han kan ikke si hvordan han tok det av henne. Det er uklart for han. Han kan ikke si om det var kort eller langt. Han husker at han tok det i lommen sin, men kan ikke huske om han hadde det senere. Han tror han mistet det. Han kan ikke beskrive smykket nærmere. Han tror at han tok det av henne, men er usikker på det.

Han ble spurt om hun hadde ringer, og om han tok det fra henne. Det er ikke mulig for han å huske noe om det.

Han ble igjen spurt om han var tilbake til stedet onsdag 8. sept. 1978.

Han var på stedet onsdag 8. sept. midt på dagen. Han gikk litt fram og tilbake på bussholdeplassen utenfor Sundland skole og var over gata nesten bort til huset. Han var ikke andre steder da.

Samme kveld ca kl. 2130 var han tilbake til stedet. Da var det mørkt. Han var edru og syntes det var forandret. Han hadde vanskelig for å kjenne seg igjen. Han måtte lete for å finne igjen Sigrid. Han så og så i 15 - 20 min, men kunne ikke finne henne. Han gikk fra stedet uten at han gjorde noe. Han kan ikke forklare hvorfor han var på stedet. Han hadde ikke noe spesielt i tankene.

Han ble spurt om han noen gang flyttet på henne.

Mistenkte sier at han flyttet på henne ca 3 meter søndag kveld. Det gjorde han etter at han hadde forsøkt å få samleie med henne og etter at han selv hadde tatt på seg sine bukser. Hun var helt naken. Han ville gjerne henne. Han husker ikke om han drc eller rullet henne. Han flyttet henne litt nedover til et lavere sted. Det var gross også der. Han flyttet også klær, men husker ikke detaljer om det.

Etter det la han jakken, den røde, over hodet og brystet og kastet gross over henne.

Han tror at han tok av henne hals Smykket på det siste stedet før han la jakken over henne. Det er vanskelig å huske for han om han tok av henne ringer.

Mistenkte ble igjen spurt om han brukte spor. Han sier at det er vanskelig å huske om han gjorde det.

Mistenkte sier at alt han har forklart om hva han gjorde med Sigrid er riktig. Det er vanskelig å huske alle detaljer. Han kan ha glemt noe på 4 år. Det han har forklart, husker han helt sikkert.

Opplest, gjennomlest og vedtatt

Forklaringen ble oversatt av tolken under opplesning.

*Slutt utført
O. L. S.
avhør Fritz Moen*

Fritz Moen

avhør slutt kl. 1435

Pause kl. 1430 - 1430

Figur 7.13

- 23 - avhør Fritz Moen forts.

Onsdag 29. okt. 1980 kl. 1045 avhørt på politikammeret etter avhenting fra Tunga, med Lyder Sørforseli som tolk:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41
pers.ellere som dok O

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte ble spurt om han ville forklare i sammenheng hva han gjorde med Sigrid Heggheim om kvelden 5. sept. 1976. Han svarte at han i dag ville gi en sammenhengende forklaring på det hele.

Mistenkte hadde kjøpt 10 eller 12 halve flasker exportøl og en flaske rød Martini, halv eller hel, lørdag 4. sept. 76. Dessuten kjøpte han en halv eller hel flaske Bernaud brennevin.

Han reiste til Selbu denne dagen, og han tok med seg både ølet, vinflasken og brennevinet dit. Da han kom tilbake til Fronheim søndag 5., hadde han igjen 5 - 7 flasker av ølet. Han tror at all vinen var drukket opp i Selbu. Han spanderte vin på ^{OH} som han besøkte og som han lå over hos om natten. Brennevinet ble det ikke drukket noe av på turen. Han hadde med alt tilbake.

Det mistenkte har forklart om hva han gjorde etter at han kom tilbake til Herberget fra Selbu søndag 5. sept. 76, er riktig. Han gjorde bl.a. forsøk på å besøke ^{OH}. Det han har forklart om at han gikk ut og inn av Herberget flere ganger og bl.a. at han drakk, er også riktig.

Han kan ikke huske om han var innom Vokteren eller annen restaurert. Han husker heller ikke han noe sted spilte på kroneautomat.

Siste gang han kom inn på Herberget før han gikk til Klåbuveien, følte han seg litt ensom. Han var ikke beruset enda. Han tenkte litt på at han hadde lyst på kvinfolk. Han drakk litt av Bernaud-flasken, men ikke ~~alt~~. Han hadde drukket av ølet han hadde utover kvelden før. Det kunne være 3 - 4 flasker.

Han ble litt beruset, han kjente det. Han bestemte seg til å gå ut for å se om han kunne finne en dame. Han følte seg litt urolig i kroppen, og han tenkte at han ville gå til det stedet han hadde ventet på buss i Klåbuveien samme dag.

Før han gikk ut, tok han to halve flasker export i bukselommene og flasken med Bernaud på innerlommen i jakken. Med dette gikk han ut fra Herberget ca kl 2130 - 2230. Han gikk Evedingsveita - Frisensgt. - Elgeseter bru - Klostergt. - Klåbuveien over Omkjøringsveien til Bussholdeplassen utenfor Sundland skole.

Han kom fram dit ca kl. 2330. Da slo han lens ved noen busker. Han begynte å drikke av brennevinet. Han begynte å gå fram og tilbake fra bussholdeplassen 50 - 75 meter sydover. Mulig gikk han 4 - 5 ganger. Han stoppet og drakk noen ganger av brennevinet. Han tror at han gikk slikt i ca. 15 min. Han så stadig om det skulle komme kvinfolk, men det var lite trafikk. Etter ca. 15 min, hadde han drukket opp brennevinet, og da kastet han tomflasken. De to ølflaskene hadde han fortsatt i lommene på buksen.

Han hadde bestemt seg til å angripe den første damen som kom. Etter at han hadde drukket opp brennevinet, følte han seg litt nær beruset. Han ville ikke ha angrepet en gammel dame.

Det var mørkt, det regnet noe, bygevær, det blåste, men ikke storm. Han gikk fram og tilbake på holdeplassen i ca 15 min og ventet. Det var ikke så lenge som 30 min.

Mistenkte sto på bussholdeplassen da han fikk se at en piket kom i Klåbuveien fra Omkjøringsveien. Hun kom sydover på fortøyet på den andre siden av gata/der, men sto.

Fritz Moen

Figur 7.14

- 24 - avher Fritz Moen forts.

Det var dårlig gatelys, og det var ikke så godt å se hva hun hadde på seg. Han tror at hun hadde en rødlig jakke på. Den var ikke skarp rød. Han bestemte seg til å angripe henne.

Piken gikk videre sydover på fortauet foran huset, og da hun var kommet på høyde med sydenden av huset, svingte hun til høyre. Inntil da hadde mist. stått på bussholdeplassen. Da hun hadde svingt til høyre, gikk mistenkte etter henne. Han gikk ikke så fort. Da han var kommet til fortauet på andre siden av gata, så han at piken gikk rundt det sydvestre hjørnet av huset. Det var litt mørkere der enn det var ute i gata.

Mistenkte gikk da videre etter henne. Han trodde at piken skulle på WC, men var ikke sikker på det. Han gikk fram til det hjørnet hvor piken hadde gått rundt, og han så forsiktig rundt hjørnet. Han så da piken som en skygge på baksiden av huset. Han kunne ikke nøyaktig se hvor langt borte hun var. Han kunne se den røde jakken. Men det var ganske mørkt der.

Mist. trodde at piken ville komme tilbake, og han selv gikk derfor litt tilbake fra bushjørnet. Kanskje gikk han 2-3 meter tilbake. Han ville tenke av ølflaskene til å angripe piken med, og derfor tok han da opp en av flaskene. Han satte den mellom knærne og åpnet den med øllopprekket. Han drakk opp ølet ganske fort. Han sto og drakk.

Han tok tak i flaskene med sin friske venstre hånd, og ville slå piken med flasken når hun kom. Han kan ikke huske om han gjemte seg på noen måte, men mener at han sto ca 2 meter fra veggen og ca 2-3 meter fra hjørnet. Det var ganske mørkt der.

Han ventet litt med flasken i handa, og da kom piken tilbake fra hjørnet. Med det samme piken kom rundt hjørnet, slo mistenkte henne i hodet på hennes ~~høyre~~ side. Han husker ikke om han gikk noe fram først. Han slo idet hun kom rundt hjørnet. Det første slaget tror han traff henne i høyre tinning. Han slo voldsomt hårdt. Han slo deretter flere slag med flasken, men det er vanskelig å si hvor mange slag det ble. Han kan heller ikke si hvor disse slagene traff. Det er vanskelig å si sikkert når hun falt over ende, men han slo helt til hun var over ende på bakken. Det er umulig å si om hun slo bort i noe under fallet. Hun lå like inntil veggen. Da mist. slo henne, var hun 20 - 30 cm unna han, og hun var nærmest veggen.

Da piken var falt over ende, sluttet han å slå, og han kastet flasken. Deretter tok han henne med venstre hånd ved nakken. Han tror at han grep i nakken hennes. Han løftet henne noe opp, og dunket så hodet hennes mot veggen. Han kan ikke huske om det var en betongkloss på dette bushjørnet. Han husker ikke om han så den. Han kan heller ikke si om det var mot denne at han dunket hodet hennes. Det er vanskelig å si hvor mange ganger han dunket hodet hennes. Han dunket flere ganger.

Mistenkte tror at piken var bevisstløs etter første slaget, men han slo flere slag for sikkerhets skyld. Piken forsvarte seg ikke noe spesielt. Hun beveget noe på armene. Hun ble forsvansløs. Svalgene og dunkingen gikk ganske fort for seg.

Han kunne ikke se om hun fikk merker eller sår. Det var for mørkt.

Han tok så tak i henne ved venstre skulder og dro henne rundt hjørnet. Det var for at folk ikke skulle se noe fra gata. Han så ikke noe sykkelstativ der. (S.F.: mist. så sykkelstativet der under rekonstruksjonen onsdag 22.10.80).

Han åpnet så den siste ølflasken og drakk av denne. Det er uklart for han om han igjen slo henne med flasken. Han kan ikke huske sikkert om det. Han husker ikke om han kastet fra seg flasken eller om han satte den der. Han tror at han igjen tok tak i pikens nakke og at han dunket hodet hennes mot veggen. Han er ikke sikker.

2. 7. 80

Figur 7.15

- 25 - avhør Fritz Moen forts.

Hun beveget seg ikke. Han tror hun var bevisstløs.

ustødig Mistenkte syntes at han oppfattet det som om piken ~~var~~^{var} litt når hun kom gående, men det er vanskelig for han å si om hun var beruset.

Han kan ikke si hvordan piken ble liggende på baksiden av huset. Han mener hun var bevisstløs. Han tror at han ropte til henne mens hun lå der, men hun svarte ikke.

Mistenkte tok så tak i hennes klær ved nakken og dro henne bort fra huset. Han kan ikke si sikkert i hvilken retning han dro. Han tror det var i sydvestlig retning fra hjørnet. Han dro henne 30 - 40 meter bort fra huset. Det var ujetnet på bakken der han dro henne. Han dro henne ikke 100 meter.

Han la henne ned. Det var gress der, men ikke så høyt gress. Han mener at hun fortsatt var rolig, bevisstløs. Forsåkte ikke reise seg

Han begynte å kle av henne den røde jakken. Han tror det var en regn - vinyljakke. Han er ikke sikker på om den hadde knapper eller glidelås. Det var hette på jakken, men han så ikke om det var snor i hetta. Hun hadde ikke hatten over hodet. Han tror at jakken hadde to lommer på brystet og den hadde en eller to lommer nede foran. Det var klaff over lommene. Han husker at det var lommer på den, men det er litt usikkert hvor mange og hvor de var.

Han brukte litt tid til å få av henne jakken. Det var litt vanskelig. Armene var myke på henne når han tok av jakken.

Da han hadde fått av jakken, ble hun litt urolig. Ikke mye urolig. Han tenkte da at han måtte få henne rolig. Han hadde ikke noe å slå ned, og derfor måtte han få henne til å stoppe å puste. Han ville ikke drepe henne.

Han tok så det ene jakkeermet og surret 2 ganger rundt halsen hennes. Han fikk enden av ermet under sitt ene kne og fikk trykket den mot bakken. På den måten fikk han med sin friske hånd strammet til meget hårdt når han trakk i andre enden av ermet. Det er vanskelig for han å si om han satte på knute. Han ikke huske noe om det. Mens han gjorde dette, satt han på kne over henne. Han hadde et ben på hver side av henne og satt omtrent på naven hennes. Han hadde bystene hennes like foran sine lår. Han presset sine ben sammen og holdt henne fast på denne måten.

Etter at han hadde strammet til hårdt, tok han noe av jakken og begynte å stappe i munnen hennes. Han kan ikke si sikkert hva slags del av jakken det var. Han pakket og pakket flere ganger, og han presset på meget hårdt. Det han pakket var litt nyt. Han presset til munnen var helt full. Mens han gjorde dette, var hun noe urolig.

Etter at munnen var helt full, tok han noe av jakken og la over ansiktet og nosen. Deretter trykket han meget hårdt mot nesen. Hun fikk ikke puste. Han tror at han holdt dette baket 20 - 30 min. Hun var urolig til å begynne med, hun fektet med armene. Han tror ikke at hun traff han noen ganger. Han kunne ikke se om hun sparket. Han tok bort hånden en gang og så på øynene og litt av nesen. Han la hånden over igjen og holdt en stund til. Hun ble helt rolig. Hun lå på ryggen hele tiden.

Han mente ikke å drepe henne. Han kan ikke si om hun var død.

Han kan ikke si om han tok bort det han hadde surret rundt halsen og det han pakket i munnen. Han husker ikke noe om det.

Deretter tok han av henne blusen. Han er ikke sikker på om den var kneppt. Kanskje rør han den av henne. Deretter tok han av BH. Hun måtte åpne knapp i ryggen på den.

Han mener at han ikke brukte andre klær rundt halsen hennes. Han brukte heller ikke snor rundt halsen.

Fritz Moen

Figur 7.16

- 26 - avhør Fritz Moen forts.

Han tok så av hene den ene eller begge sko og kastet ~~skoen~~ unna. Deretter åpnet han glidelåsen i buksen hennes og trakk den av. Han ikke si om han kastet den langt unna. Deretter tok han av henne trusen. Langbuksen var dungery eller Levis jeans. Han kunne ikke se farve på langbuksen, men den var ikke lys. Det var mørkt og derfor også vanskelig å se farve på truse.

Han tok ikke av henne sokker. Ellers var hun helt naken.

Han ville ha samleie med henne. Derfor tok han ned sin bukse og truse til ned på leggene. Den ble hengende på skoene. Han la hennes ben ut fra hverandre. Hun lå på ryggen. Selv gikk han ned på kne mellom hennes ben. Han prøvde å se henne i skrittet, men kunne ikke se. Han hadde ikke ståpikk. Han la seg ned over henne og forsøkte å få sin pikk inn i henne, men den var slapp, og det var ikke mulig. Han reiste seg litt, men la seg over henne og forsøkte igjen. Han fikk ikke ståpikk, og det var ikke mulig å få samleie. Han ga opp etter andre forsøk.

Han reiste seg og tok på seg sine bukser. Deretter befsalte han på bystene og maven og underlivet - over alt - ikke inn i hennes vagina. Han fikk ikke ståpikk da heller.

Hun var fortsatt helt rolig.

Han var ganske svett, varm, men ikke helt utslitt. Han var litt nervøs.

Etter dette tok han tak i henne og flyttet henne ca 3 meter nedover til lavere terreng. Det var gress der også. Han tror at han rullet henne litt og at han dro henne noe. Han ville gjerne henne bort. Han flyttet også klær. Ikke bukse og truse.

Hun ble liggende på ryggen med armene litt ut fra siden. Det ene kneet litt opp. Slik som han viste under rekonstruksjonen. Hodet var litt til ene siden.

Etter at han hadde flyttet henne, tok han et halsenykke fra henne. Han kan ikke si om han rev det av henne eller om han tok det av henne på annen måte. Han tror også at han tok av henne ring, men er ikke sikker på det.

Det han tok fra henne, la han i sin jakkelomme. Han kan ikke forklare hvordan halsskjedet var. Han kan ikke huske at han har sett noe av det etterpå. Han tror han har mistet det. Han har ikke gitt noe bort til andre.

Han husker at hun hadde spredobber. Det så han da hun lå ved kuset etter at han hadde slått henne ned. Han tok ikke det fra henne. Han er sikker på det.

Etter at han hadde tatt fra henne, la han hennes røde jakke over hodet og brystet hennes. Deretter plukket han en del gress og la over henne. Det var langt gress, ca 80 cm høyt. Det var slik som han viste under rekonstruksjonen. Det var gress med store aks. Han plukket gress flere ganger, litt hver gang. Det ble ikke så tett over hena.

Etter dette var han meget varm og svett. Han var også våt. Han gikk fra stedet, og han sjanglet når han gikk. Han tror at han hadde vært på stedet i 1 til 1 1/2 time etter at han så Sigrid kom. Han så ikke noe folk da han gikk fra stedet. Han gikk og så ned. Han måtte dirke seg inn i Herberget med en sloppetrekker når han kom dit om natten. Han la seg, kl. var da ca 0200 - 0230. Han sov dårlig.

Onsdag 2. sept. 76, midt på dagen, kanskje mellom kl 1100 - 1200, var han tilbake til Klubbveien. Han var på bussholteplassen utfor Sørland skole, og han var nesten borte til huset. Han var ikke i nærheten av der Sigrid lå. Han så ikke henne.

Fritz Moen

Figur 7.17

- 27 - avhør Fritz Moen forts.

Om kvelden samme dag, ca. 2130, var han tilbake til samme sted igjen. Han ville se etter om kanskje politiet hadde vært på stedet og funnet henne.

Han syntes ikke at han kjente seg igjen. Han så og så for å finne henne, men fant henne ikke. Han gikk en del der han trodde hun skulle være, men fant henne ikke. Han gikk derfor bort fra stedet. Han var ikke der flere ganger før politiet fant henne.

Mistenkte sier at det han nå har forklart hva han gjorde med Sigrid er riktig. Han har husket det hele tiden. Det er ikke drømmer eller overtro. Han mener at han har forklart alt han husker.

Han kan ikke huske nere om Sigrids klær. Selv tror han at han hadde en dress på seg, men det er vanskelig å huske sikkert.

Det han har forklart om at han ripet seg selv i panna og på kinnet med glassbrudd, er ikke riktig. Det er heller ikke riktig at han ripet Sigrid på magen med glassbrudd.

Han ble spurt om han mistet noe på det stedet. Han tror at han hadde noen kronestykker i lommene og at han mistet noen av dem. Det kunne være 1 eller 2, kanskje flere. Han brukte å gå med småpenger i bukselommen, men hadde sedler i pengepung. Det er vanskelig å si hvor mange penger han mistet og hva slags penger det var. Han ikke si om han mistet annet der.

Det var ikke hans mening å drepe Sigrid. Han var uheldig. Han mente å få henne bevistløs for å få samleie med henne.

Han erkjenner at han har drept Sigrid slik som han har forklart.

En eventuell rettslig forundersøkelse vil han snakke med forsvareren om.

Han vil ha advokat Wiig som forsvarer nå, men tror han vil ha advokat Hestenes i lagmannsretten.

Mistenkte forklarer på spørsmål at det han nå har forklart om Sigrid ikke er blandet sammen med Torunn. Han er helt sikker på det.

Stein Hjeltnes
Plott
Liplos Sigfost

Opplest, gjennomlest og vedtatt
Forklaringen ble oversatt av tolker
under opplesning.

Forklaringen er riktig skrevet.

Fritz G. Moen

Avhør slutt kl. 1900
Pause kl. 1230-1300

- 28 -

Torsdag 13. nov. 1980 kl. 1150 avhørt på politikammeret etter avhenting på Dunga, med Lyder Særforsli som tolk:

Mistenkte: MOEN, Fritz Yngvar - 17 12 41
pers. ellers som dok. O

Kjent med saken, forklarte:

Mistenkte ble spurt om han nå husker på noe nytt i saken. Han sier at han ikke husker mere enn det han har forklart før. Den forklaring han har gitt om Sigrid-saken er riktig. Det var den forklaringen som han ga i sammenheng onsdag 29. okt. 80.

Han ble spurt om han kunne huske mere om hva slags klær Sigrid hadde på seg. Han svarte at det er vanskelig å huske.

Han ble så fortalt at Sigrid hadde en regnjakke med hatte, en jakke av vinyltype. Videre ble han fortalt at hun under denne hadde en genser. Han kunne ikke huske om hun hadde genser. Jakken har han forklart om før.

Han ble så fortalt hun hadde en bomullsskjorte med liten krage og lange ermer. Til det sier han at det er mulig. Han husker at hun hadde en slik skjorte. Det var for mørkt til at han kunne se farven på skjorten.

Han har tidligere forklart at hun hadde BH, men han kunne ikke si noe om farve på den. Når det gjelder langbuksen, Levis, så var den mørk.

Det er vanskelig å huske mere enn det han har forklart om sko. Han kan ikke si noe nærmere om han tok av henne en eller begge sko. Han ble så fortalt at Sigrid ble funnet med den ene sko på. Han kunne ikke huske mere om dette. Det var gummisåle under skoen og de var mørke. Det er vanskelig å si hva slags type sko.

Mistenkte ble så spurt om han husket mere om det han surret rundt halsen hennes. Han sier at han ikke kan huske mere enn det han har forklart før om dette og som han viste under rekonstruksjonen. Han mener at det bare var jakkeernet som var surret rundt halsen hennes.

Han ble så fortalt at det var tre deler som var surret rundt halsen hennes og at det var det ene ermet fra skjorten, bysteholderen og snora i hetta på regnjakken. Han sier at han ikke kan huske om han gjorde det slik. Han husker bare at han brukte det ene ermet, og han trodde at det var jakkeernet. Han husker også at han satte knute på ermet slik han viste under rekonstruksjonen. Videre husker han sikkert at han stappet munnen hennes helt full. Han mente at også det var jakken han brukte til det. Han ble fortalt at det var det andre ermet av skjorten som var stappet i munnen. Han hadde oppfattet det som om det var jakken han brukte til også det.

Han ble fortalt at snoren som var surret rundt halsen, sett fast i hetta på jakken, men han kan ikke huske noe om dette.

Han ble fortalt at både snoren og BH var påsatt knute, men han kan ikke huske noe om dette.

Han ble så spurt om han husket mere om at han flyttet henne etter at han hadde forsøkt samleie med henne. Han kan ikke huske mere om dette. Han mener sikkert at han flyttet henne søndag kveld, 5.9.76, som han har forklart før.

Han ble spurt om han kunne si noe mere om i hvilken retning han dro Sigrid etter at han hadde slått henne ned - retningen fra hushjørnet. Han sier at han ikke kan forklare dette nærmere.

Figur 7.19

- 29 - avhør Fritz Moen forts.

Han var noe usikker på retningen, men mente at han dro henne 30 - 40 meter i sydvestlig retning.

Han ble så fortalt at hun var dratt ca 50 meter fra hushjørnet i sydlig retning og at hun derfra var flyttet/forandret retning til vestlig med avstand ca 7 - 8 meter. Han kan ikke huske noe om dette. Han tror ikke at han har husket feil med retningen.

Han ble fortalt at buksen og trusen ble funnet på det første stedet - stedet hvor han kledde av henne og at de andre klærne ble funnet ved henne. Han sier at han ikke kan forklare mere om dette enn det han har gjort før.

Mistenkte ble så spurt om han husker mere om forsøk på samleie med henne. Han sier at han ikke husker mere. Han fikk ikke stå-pikk, og han fikk den ikke inn i hennes skjede. Det var for mørkt. Han fikk ikke sedavgang. *moy 27*

Han ble gjort kjent med at det ved obduksjonen av Sigrid ble påvist sed i hennes skjede. Han mente at han var for beruset til at han kunne få sedavgang. Han kan ikke huske at han fikk det.

Han ble spurt om han mulig blandet sammen dette samleie med det samleie han hadde i Torunn-saken. Han mener at han husker de to tilfellene fra hverandre og at det ikke er sammenblanding.

Han var ikke bort til henne etter at han forlot henne om natten. Han forsøkte å få samleie med Sigrid bare på det stedet han tok av henne klærne.

Han ble spurt om han husker om Sigrid fikk noe skade. Han forklar at hun fikk skade i hodet som blødde. Han kunne ikke se akkurat hvor skaden var, men hun hadde blod i ansiktet. Hun fikk skaden da han slo og dunket hodet hennes ved hushjørnet.

Han tror ikke at han fikk sår eller merker selv.

Han ble så spurt om han husker mere om smykker. Han husker sikker at han tok halskjedet fra henne. Han er noe usikker på om han tok ring fra henne. Han kan ikke huske å ha gitt bort noe av dette, men tror at han har mistet det.

Han ble så gjort kjent med at det var savnet to ringer fra Sigrids fingre og at den ene av dem ble funnet igjen på Støren. Han kan ikke si noe om dette. Han har bare reist forbi Støren med tog, men han har aldri vært andre steder der. Han var ikke ut av toget.

Han ble spurt om han husket om Sigrid hadde armbåndsurs, men det kan han ikke huske.

Mistenkte sier at han nå har forklart alt han husker om hva han gjorde med Sigrid. Han har forklart det slik som han mener å huske det foregikk. Han kan ha glemt noe i løpet av 4 år.

Sten L. J. M. Taar
Kjell S. J. Forsti

Opplest, gjennomlest og vettatt
Forklaringen ble oversatt av tolken
under opplesning.

Han vil ikke skrive under, det er
farlig.

Avhør slutt kl. 1420

Figur 7.20

Vedlegg 8**NTB-meldinger fra hovedforhandlingen i Torunn-saken***19. mai 1978**i 26*

Trondheim (NTB): Rettssaken i samband med drapet på Torunn Finstad begynner i Frostating lagmannsrett mandag.

En 37 år gammel mann er tiltalt for overlagt drap og voldtekt på den 20 år gamle kvinnen. Han er dessuten tiltalt for 14 tilfeller av utuktig atferd. Disse tilfellene gjelder vesentlig blotting, og har ingen sammenheng med drapssaken.

Bortimot 50 vitner er innkalt og det er ventet at rettssaken vil ta et par uker. Rettsforhandlingene blir særlig tidkrevende fordi tiltalte er døvt, slik at det som sies i retten må oversettes av døvetolk.

Aktor i saken er statsadvokat Mikael Slåttsveen og forsvarer er advokat Hallstein Pedersen.

Drapet på Torunn Finstad skjedde ved Stavnebrua i Trondheim natt til 2. oktober i fjor. Kvinnen ble funnet fire dager senere etter en omfattende aksjon.

Mannen som er tiltalt for drapet, ble fengslet kort tid etter at forbrytelsen ble oppdaget. Grunnlaget for fengslingen var flere tilfeller av blotting. Ifølge politiet var han opprinnelig ikke spesielt mistenkt for drapet på Torunn Finstad. Blant annet på grunn av fysisk handicap ble det ansett som lite sannsynlig at han kunne ha utført voldtekt og drap.

Ved avhørene kom han imidlertid med det politiet har kalt en «innebygd» tilståelse, og han ble siktet for drapet. Senere har han gått fra tilståelsen og har hevdet at hans opplysninger om drapet bygger på drømmer han hadde hatt.

*22. mai 1978**i 27 (kl. 12.33)*

Trondheim (NTB): Tiltalte nektet seg skyldig i voldtekt og drap da saken i samband med drapet på Torunn Finstad begynte i Frostating lagmannsrett mandag.

Den 37 år gamle tiltalte i saken er også tiltalt for 14 tilfeller av utuktig atferd, for det meste blotting. Han erkjente seg straks skyldig i 12 av disse tilfellene.

*22. mai 1978**i 61 (kl. 17.45)*

Trondheim (NTB): Tiltalte nekter seg skyldig i voldtekt og drap og gir samtidig en detaljert beskrivelse av hvordan han har utført de samme forbrytelser.

Dette er situasjonen etter første dag av saken mot den 37 år gamle mannen som er tiltalt for drapet på den 20 år gamle Torun Finstad i Trondheim natt til 2. oktober i fjor.

Mannen begynte sin forklaring med å si at han er uskyldig og at han ikke har voldtatt og drept Torunn Finstad. Etter å ha sagt seg villig til å avgi forklaring i retten, ga han en detaljert beskrivelse av hvordan forbrytelsen ble utført. Han forsikret flere ganger at det var sannheten han fortalte, men han sa også at det han forklarte so ham som en drøm og at han ikke trodde det hadde skjedd i virkeligheten. Under lagmannens og aktors eksaminasjon bekreftet tiltalte ytterligere detaljer ved forbrytelsen, men ved slutten av rettsmøtet grep tiltalte ordet og forsikret på ny at han har alibi og at han er uskyldig i alt som har med drapet å gjøre.

(kl. 18.52)

Denne usikkerheten om drøm og virkelighet og svingningen mellom detaljert tilståelse og nektelse av skyld, har fulgt saken gjennom hele etterforskningen og i de rettslige forundersøkelser. En forklaring på dette forholdet vil neppe komme før de psykiatriske sakkyndige har avgitt sine uttalelser.

Tiltalebeslutningen mot 37-åringen omfatter foruten voldtekt og drap og 14 tilfeller av utuktig atferd, for det meste blotting og nærgåenhet mot kvinner. Flere av disse tilfellene har foregått ved Stavnebrua der drapet skjedde, et sted som tiltalte selv omtalte som «blotterstedet». 7 av tiltalepunktene om utuktig atferd gjelder forhold i løpet av den siste måneden før tiltalte ble arrestert.

Tiltalte har innrømmet straffeskyld i 12 av de 14 tiltalepunktene om utuktig atferd. Noen av tilfellene har han selv gitt opplysninger om til politiet uten at det forelå anmeldelse. For to av tilfellene

neker han seg skyldig og et av disse tiltalepunktene har aktor frafalt under rettsmøtet mandag.

Rettsforhandlingene er tidkrevende fordi tiltalte er avhengig av døvetolk for å kunne følge med i det som foregår i retten. En av de to døvetolkene forklarte ved åpningen av rettsmøtet at tiltalte har et forholdsvis rikt ordforråd, men at det noen ganger er fare for at han gir ordene et noe annet innhold enn de vanligvis har.

Tiltaltes personlige problemer og hans vanskelige bakgrunn står sentralt i rettssaken og er blitt fremhevet flere ganger av tiltalte selv.

Tiltalte er født i 1941 med tysk far og norsk mor og han er oppvokst på barnehjem. Han er døv, men kan gjøre seg forstått også for personer som ikke forstår døvespråk. Han har imidlertid store kontaktproblemer og har i retten flere ganger påpekt at han er ensom hver dag. Han har også forklart at ungdommer ertet ham, og han hevder at dersom han ikke ble ertet, kunne han slutte å blotte seg.

Ifølge tiltalebeslutningen døde Torunn Finstad av drukning etter at hun i bevisstløs tilstand var slept bort fra Stavnebrua der hun ble angrepet. Tiltaltes beskrivelse av hendingsforløpet stemmer på vesentlige punkter godt overens med det øvrige resultatet av etterforskningen.

Ifølge aktors innledningsforedrag foreligger det ingen tekniske bevis som kan sette tiltalte i samband med drapet, men heller ikke tekniske bevis som kan utelukke tiltaltes skyld. Retten fortsetter tirsdag med vitneavhør.

23. mai 1978

i 91

Trondheim (NTB): To dagers rettsforhandlinger har ikke brakt klarhet i om tiltalte selv mener han har voldtatt og drept Torunn Finstad – eller om han mener at han bare gjennom en drøm har tilknytning til forbrytelsen.

Dette spørsmålet står fortsatt åpent, og verken etterforskerne, lagmannen, aktor, forsvareren eller de to døvetolkene har klart å bringe klarhet på dette punktet.

Ved begynnelsen av rettsmøtet tirsdag erklærte den tiltalte 37-åringen på ny at han er uskyldig, og han hevdet at han har alibi ved at han oppholdt seg hjemme på hybelen hele den kvelden og natten drapet skjedde. Ved slutten av rettsmøtet fortalte politibetjenten som fant Torunn Finstad, om detaljene i samband med funnet. Tiltaltes kommentar var da at han ikke hadde noe kjennskap til dette.

Nektelsen av skyld står i skarp kontrast til den detaljerte beskrivelsen tiltalte har gitt av hvordan han angrep, voldtok og gjemte bort en kvinne på det tidspunkt og på det sted der Torunn Finstad ble drept.

Denne fremstillingen er gjentatt i flere politiforklaringer, og den er også gjentatt i retten. Tiltalte har selv sagt at dette er sannheten, men han har gitt uttrykk for at han ikke forstår hvorfor han skal være nødt til å si sannheten i retten.

Et spørsmål som ikke er avklart, er om tiltalte – som er døv og som har en begrenset språkutvikling – har et klart begrep om hva ordet «sannhet» betyr.

Den eneste logiske muligheten for å forstå tiltaltes selvmotsigelser når det gjelder skyldspørsmålet, synes å være at han tror begrepet «sannheten» er identisk med den versjon av forbrytelsen som kom fram i løpet av avhørene, i alle fall delvis under påvirkning fra etterforskerne og som ligger til grunn for tiltalebeslutningene.

Denne teorien – som foreløpig ikke er trukket fram i retten – kan gjøre det mulig å forstå at tiltalte neker all befatning med forbrytelsen, samtidig som han gir en detaljert beskrivelse av hendingsforløpet i samband med forbrytelsen.

Under rettsforhandlingene tirsdag kom det fram at tiltalte i et avhør den 11. oktober fortalte etterforskerne om den drømmen som senere har utviklet seg til en tilståelse av drapet.

Denne drømmen – som er meget detaljert nedskrevet av tiltalte selv – foregår på det stedet forbrytelsen skjedde, og den stemmer i store trekk med det hendingsforløp som er beskrevet i tiltalebeslutningen.

På et par vesentlige punkter skiller denne versjonen seg imidlertid fra tiltalebeslutningsversjonen. I drømmeversjonene skjedde tilnærmelsen og angrepet mot kvinnen bakfra, og det ble ikke utført noen voldtekt. Forklaringen som ligger til grunn for tiltalebeslutningen kom første gang fem dager senere, den 16. oktober. Tiltalte har flere ganger under rettsmøtene sagt at han ble lokket til å gi denne forklaringen, og han har hevdet at en av etterforskerne har lært ham fem ting som har ødelagt for ham.

Fire av disse tingene – et gjerde, en flaggstang, en truse og en anorakksnor – har tilknytning til åstedet eller selve forbrytelsen. For den femte tingen som etterforskeren skulle ha lært ham, er meningen mer uklar, men tiltalte formulerte det slik med sine egne ord: «Det er sant jeg vil fortelle til dommeren».

Rettsmøtet tirsdag gikk ellers blant annet med til avhør av en rekke kvinner som tiltalte har gjort

tilnærmelser til eller blottet seg for. Felles for alle disse tilfellene er at ifølge kvinnenens egen forklaring hadde tiltalte ikke brukt vold mot dem.

Rettsaken fortsetter onsdag med avhør av forsvarets vitner.

24. mai 1978

i 86

Trondheim (NTB): Et av forsvarets vitner hevdet i Frostating lagmannsrett onsdag at tiltalte ikke forstår hva begrepet «sannhet» betyr, og at dette er årsaken til de motstridende forklaringene om hans skyld i drapet på Torunn Finstad.

I rettsmøtet mandag nektet tiltalte all skyld, men han ga også en detaljert forklaring som svarer med tiltalebeslutningens beskrivelse av forbrytelsen. Denne forklaringen har han benevnt med ordet «sannheten». Senere har han imidlertid en rekke ganger forsikret at han er uskyldig, at han var hjemme hele den natten drapet skjedde, og at han ikke har utført forbrytelsen.

Politiet har også vært inne på tanken om at tiltalte ikke forstår betydningen av begrepet «sannhet», og at det blant annet derfor ikke kunne festes lit til hans tilståelse. Politiførstebetjent Eirik Stedje forklarte i retten at politiet mener tiltalte forstår hva «sannhet» betyr.

Etter det som skjedde i retten onsdag, blir tiltaltes forståelse eller manglende forståelse av dette begrepet et av de avgjørende spørsmål når juryen skal ta standpunkt til tiltaltes skyld.

Forsvarsvitnet Per Holst Rasmussen er bestyrer ved det hybelhjemmet der tiltalte bodde da forbrytelsen skjedde. Han har regelmessig i flere måneder besøkt tiltalte i fengslet, siste gang for mindre enn to uker siden. Holst Rasmussen forklarte at betjeningen på hybelhjemmet raskt forsto at de selv og tiltalte la forskjellig meningsinnhold i enkle og dagligdagse ord. Dette førte til misforståelser som kunne gjøre tiltalte nokså fortvilet. Tiltalte oppfattet ofte bare deler av et utsagn eller en situasjon og han oppfattet det på sin egen måte, forklarte vitnet.

Holst Rasmussen forklarte også at ved alle besøk i fengslet hadde tiltalte åpnet samtalene med å si at han var uskyldig. Tiltalte hadde stadig gjen tatt følgende utsagn:

«Politiet mase, mase, mase.»

«Hjertaas (en etterforsker) mase, mase, mase.»

«Hjertaas slå i bordet.»

«Hvorfor Hjertaas slå i bordet.»

«Politiet lærer meg, Hjertaas lærer meg.»

«Jeg meget uheldig fortelle politi. Farlig å lyve, meget farlig.»

Per Holst Rasmussen fortalte at han hadde prøvd å få tiltalte til å forstå at hvis han var uskyldig, var det å fortelle sannheten ikke farlig. Holst Rasmussen mente at han ikke hadde klart å få tiltalte til å skjønne denne sammenhengen, og at det oppstod en blokkering bare ordet «sannheten» ble nevnt. Vitne mente at tiltalte forbandt «sannheten» med lange avhør, masing og slag i bordet.

Holst Rasmussen fortalte også om en episode der han selv hadde slått i bordet overfor tiltalte. Tiltalte reagerte sterkt på dette blant annet ved å gå sin vei og siden skjære seg opp i ansiktet, noe som ikke tidligere hadde skjedd.

Tiltalte oppfattet slaget i bordet langt mer truende enn det som var meningen, forklarte vitnet.

Per Holst Rasmussen fortalte også at han ved det siste besøket i fengslet hadde spurt hvorfor han hadde innrømmet forbrytelsen overfor politiet. Svaret på dette hadde vært følgende utsagn:

«Jeg er uheldig, berømt, kry, fortelle sannhet, ødelagt.»

Per Holst Rasmussen mente at meningen med dette utsagnet blant annet måtte være at tiltalte med sine forklaringer til politiet ønsket å få oppmerksomhet rettet mot seg.

Under rettsmøtet onsdag ga politiets etterforskere en detaljert redegjørelse for etterforskningen, blant annet om hvordan tilståelsen var kommet fram.

Innrømmelsen av at tiltalte hadde begått forbrytelsen kom første gang overfor politibetjent Sjur Aarthur søndag 10. oktober.¹ Denne dagen foregikk avhørene fra kl. 10.30 om formiddagen til midnatt. I middagspausen var Aarthur alene med tiltalte, som ifølge Aarthur på det tidspunkt var meget nedfor.

Sjur Aarthur gikk bort til tiltalte og sa: «Det er så mye bedre for deg å fortelle sannheten. Du vil føle lettelse etterpå.» Aarthur sa videre: «Jeg tror du drepte henne. Det er bedre å fortelle det hvis du har gjort det.»

Tiltalte sa da at han ville fortelle det etter middag. Aarthur spurte igjen: «Er du enig i at du drepte henne?» Tiltalte svarte: «Ja.» Aarthur sa da: «Vi venter til etter middag, så forteller du hvordan du gjorde det.» Aarthur forklarte i retten at han oppfattet det som sikkert at tiltalte forsto det som ble sagt.

¹ Utvalget bemerker at angjeldende søndag var 9. oktober.

Sjur Aarthur fortalte videre at tiltalte var mer opplagt etter middag. Tiltalte sa at han ikke hadde drept Torunn Finstad, og dette var ifølge Aarthur første gang pikens navn ble nevnt i samband med avhørene av tiltalte.

Noe senere ble det klart at tiltalte ikke skjønnte hva ordet «tro» betydde i samband med Aarthurs utsagn om at han trodde tiltalte hadde drept kvinnen. Tolken sa at Aarthur måtte bruke verbet «vite» og Sjur Aarthur sa da til tiltalte: «Jeg vet at du drepte henne.»

Dette førte til at tiltalte brøt sammen og gråt i to timer. Han ble satt i ventecelle før avhøret fortsatte. I dette avhøret kom tiltalte med den forklaringen som er kalt drømmeversjonen, og som siden har utviklet seg til den detaljerte forklaringen som ligger til grunn for tiltaltebeslutningen.

Den første formelle forklaringen om drapet skjedde med følgende ord: «Ja, jeg drepte henne, men hvor er stedet?»

Drepte på Stavnebrua. Vet ikke klokken var. Ikke sett ansiktet. Ikke judo-karate. Har ikke kniv. Skrek ikke. Det er farlig. Da kan politiet komme.»

Videre sa tiltalte:

«Jeg vil ikke at dette skal gis til dommeren i morgen. Hvis Per Brodahl (kriminalsjefen) leverer dette til dommeren vil ikke like det. Hvis Per Brodahl gjør dette, blir verre og verre for meg. Først blotting, så utukt, så drapet, da får jeg straff i mange år.»

Politibetjent Sjur Aarthur ble i retten spurt om han ikke hadde betenkeligheter med å si til tiltalte «jeg

tror at du har drept henne» og senere «jeg vet at du har drept henne».

Sjur Aarthur innrømmet at han hadde betenkeligheter. Han sa at han aldri hadde gjort dette under avhør tidligere, og han innrømmet at han ville ha oppfattet det som press dersom han selv hadde vært i tiltaltes stilling.

25. mai 1978

i 91

Trondheim (NTB): Etterforskerne slo i bordet og formante tiltalte om ikke å lyve når de trodde at han ikke snakket sant. Både avhørene og rekonstruksjonene var et press for tiltalte. Etter avhør der tiltalte hadde fortalt om forbrytelsen forsikret han at han var uskyldig.

Dette er noe av de opplysninger som kom fram da Frostating lagmannsrett torsdag fortsatte behandlingen av straffesaken i samband med drapet på Torunn Finstad. Forhørsmetodene og selve

etterforskningen sto i sentrum for oppmerksomheten i dette rettsmøtet, der det blant annet var avhør av de to tolkene politiet har brukt under avhørene av den døde mannen. Torsdag var det dessuten en detaljert redegjørelse om åstedet og om obduksjonen av den drepte.

Døveprest Adolf Wetlesen, som har vært tolk ved en rekke avhør og ved den første rekonstruksjonen, sa at han hadde vært betenkt fordi det ikke hadde vært noen tolk tilstede da tiltalte første gang innrømmet at han hadde drept kvinne 1. Wetlesen mente at denne innrømmelsen kunne ha vært en misforståelse.

Innrømmelsen av drapet har senere gjennom flere avhør og to rekonstruksjoner utviklet seg til det hendingsforløp som ligger til grunn for tiltalen.

Døveprest Wetlesen, som også har vært tiltaltes prest, opplyste at han hadde spurt tiltalte om han visste hva en «tilståelse» er. Svaret på dette hadde vært «nei».

Wetlesen fant det ellers eiendommelig at tiltalte hver gang etter å ha fortalt om forbrytelsen hadde forsikret at han var uskyldig. På spørsmål fra Wetlesen om hvorfor tiltalte hadde gitt forskjellige forklaringer hadde tiltalte svart med å skrive på en lapp: «Jeg vil være kry og berømt.»

Politibetjent Lyder Sørforsli, som var tolk ved de første avhørene av tiltalte, bekreftet at politifolkene hadde slått i bordet og at de hadde sagt til tiltalte når de mente at han løy.

Lyder Sørforsli ble spurt om sin reaksjon på Sjur Aarthurs utsagn om at han visste at tiltalte hadde drept kvinnen. Akkurat den formelen ville ikke jeg brukt, sa Lyder Sørforsli.

Påtalemyndighetene bygger tiltalen på den forklaring som er kommet fram gjennom avhørene og de to rekonstruksjonene – og som langt på vei samsvarer med sannsynlig hendingsforløp for forbrytelsen.

Under rettsmøtet torsdag ble det imidlertid klart at tiltaltes forklaring på en rekke punkter ikke stemmer med de spor som er funnet på åstedet – mellom det stedet på Stavnebrua der kvinnen ble angrepet og det stedet ved Nidelva der hun ble funnet.

Dette gjelder flere stedsangivelser på ruten fra angrepsstedet ved Stavnebrua til funnstedet ved Nidelva. Dessuten gjelder det blant annet omstendighetene i samband med voldtekten, der tiltaltes første politiforklaring og forklaringen i retten stemmer dårlig med det faktum at det ved obduksjonen ikke er påvist sæd.

Det er for det første en avstand på 30 meter mellom det stedet der tiltalte har opplyst at angrepet

fant sted og der sporene i gresset viser at hun sannsynligvis ble kastet oppfor stien ved brua.

Ved første gangs rekonstruksjon påviste tiltalte nokså nøyaktig det stedet nedenfor skråningen der han fant henne igjen etter å ha gått en annen vei. Ved andre gangs rekonstruksjon bommet han imidlertid med vel 4,5 meter på dette stedet.

Tiltalte har ikke kunnet gjøre rede for hvordan kvinnen er kommet gjennom et gjerde ved foten av denne skråningen. Den nederste strengen i gjerdet er 16 centimeter over bakken, og politiet mener det er en mulighet for at hun kan ha sklidd under dette gjerdet på grunn av den farten hun hadde ned skråningen.

Ved første gangs rekonstruksjon kunne ikke tiltalte gjøre rede for hvordan han hadde fått kvinnen videre fra dette gjerdet og over en slette mot det stedet ved flaggstengene der voldtekten trolig har foregått. Ved den andre rekonstruksjonen viste han hvordan han dro henne over en slette, men han hadde begge ganger vanskelig for å peke ut det stedet der voldtekten skulle ha foregått. Stedet der tiltalte opplyser å ha kastet kvinnen utfor elveskrenten ligger 18 meter fra det virkelige funnsstedet.

Omstendighetene i samband med voldtekten bekreftes ikke av tiltaltes første forklaringer og heller ikke av den forklaringen han ga i retten etter som det ikke er funnet sæd ved obduksjonen. I en av politiforklaringene har tiltalte imidlertid på dette punktet gitt en fremstilling som stemmer bedre med obduksjonen.

Tiltalte har overfor politiet forklart at han før voldtekten trakk av kvinnen buksene og kastet dem vekk. Det er ikke klarlagt i retten om forklaringen på dette punkt stemmer med funnstedet for de klærne som var kastet.

Uoverensstemmelsen mellom funnene og forklaringen kan sees i sammenheng med tiltaltes påstand om at politiet har lært han fem ting, blant annet «gjerdet», «flaggstangene» og «trusen».

I rettsmøtet torsdag ble det fastslått at det ikke er gjort noen funn som med sikkerhet knytter tiltalte til åstedet eller forbrytelsen. På den andre side er det heller ikke gjort funn som utelukker at han har begått forbrytelsen.

26. mai 1978

Trondheim (NTB): Tiltalte gjentok i Frostating lagmannsrett fredag sin beskrivelse av drapet på Torunn Finstad. Han pekte nøyaktig på bilder og skisser og ga en detaljert fremstilling av hendingsforløpet fra han gikk hjemmefra og til han var tilbake på hybelen etter å ha gjennomført forbrytel-

sen. I motsetning til tidligere rettsmøter tok han ingen forbehold om at han hadde drømt noe av det han fortalte. Han gjentok heller ikke påstanden om at han er uskyldig.

Tiltalte gjorde også rede for motivene for voldtekten og drapet. Voldtekten ble utført fordi han var sint og opphisset fordi han var blitt ertet. Etter voldtekten kastet han kvinnen i elva for at ingen skulle oppdage hva han hadde gjort, forklarte han. På spørsmål om han ønsket at kvinnen skulle dø, svarte tiltalte «nei, det har jeg ikke sagt et ord om».

Tiltaltes forsvarer, advokat Hallstein Pedersen, spurte om tiltalte visste hva som var det motsatte av løgn. Til dette svarte tiltalte at han ikke forsto spørsmålet og han tilføyde: «Løgn er det å snakke sant?. Jeg har ikke lært dette på skolen.» Tiltalte fikk da spørsmål om det han forklarte var riktig. Til dette svarte han: «Ja».

Fredagens rettsmøte gikk ellers med til forklaringene fra de psykiatriske sakkyndige, Karl-Ewerth Horneman, overlege Per Hegrenæs og lege Anne Regine Hauge som er spesialist på døvepsykiatri.

De sakkyndige var enige i sine konklusjoner om at tiltalte ikke er eller har vært sinnssyk, og at han heller ikke var bevisstløs på noe tidspunkt i samband med de forbrytelser han er tiltalt for. Alle de sakkyndige var også enige om at tiltalte på grunn av sin døvhet, sin vanskelige barndom og sin isolasjon har mangelfullt utviklede sjelsevner. De sakkyndige mente også at tiltalte har varig svekkede sjelsevner, men det ble presisert at dette ikke betyr evigvarende svekkelse.

De sakkyndige mener på denne bakgrunn at tiltalte kan utføre [ymse] tilfeller av blotting og utukt. Når det gjelder faren for at tiltalte senere kan utføre voldtekt og drap vil de sakkyndige først uttale seg om dette etter at juryen har avgjort skyldspørsmålet.

De sakkyndige er enige om at tiltalte har normal evnemessig utrustning, men det er til dels betydelig uenighet om han følelsesmessige utrustning. Politilege Karl-Ewerth Horneman understreket tiltaltes mangel på følelser. Overlege Per Hegrenæs reserverte seg mot denne formuleringen og Hornemans påstand ble sterkt imøtesett² av Anne Regine Hauge. Hun viste blant annet til at tiltalte to ganger under samtaler med henne hadde hatt svære gråtetokter og at han hadde vært dypt og ekte ulykkelig.

Anne Regine Hauge opplyste at hun trodde tiltalte med ordet «sannhet» mente de faktiske for-

² Utvalget antar at «imøtegått» er mer dekkende for meningsinnholdet.

hold, men tilføyde at hun ikke visste dette sikkert. Hun sa også at når tiltalte sier at han er uskyldig, hadde hun fått inntrykk av at han selv tror på det han sier.

29. mai 1978

i 71

Trondheim (NTB): Frostating lagmannsrett har dømt en 37 år gammel mann til 20 års fengsel og 10 års sikring for drapet på Torunn Finstad i Trondheim natt til 2. oktober i fjor.

Lagretten fant mannen skyldig i voldtekt og forsettlig drap under særdeles skjerpene omstendigheter. Lagretten svarte også ja på spørsmålet om mannen har mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner og om det er fare for gjentakelse av straffbare handlinger.

Aktor, statsadvokat Mikael Slåttsveen, la ned påstand om livsvarig fengsel og 10 års sikring. Forsvareren, advokat Hallstein Pedersen, mente at mannen trengte behandling og derfor snarest mulig burde overføres til sikring – og at han burde få en kortest mulig fengselsstraff.

Tiltalte kommenterte dommen med å si at 20 års fengsel var altfor mye, og i samråd med sin forsvarer forlangte han betenkningstid.

Skyldspørsmålet er endelig avgjort etter behandlingen i lagmannsretten, men det kan ankes til Høyesterett over blant annet straffeutmålingen.

13. juni 1978

i 34

Trondheim (NTB): Mannen som ble dømt for drapet på Torunn Finstad, har anket til Høyesterett over straffeutmålingen og sikringsdommen.

Den 37 år gamle mannen ble dømt til 20 års fengsel og 10 års sikring etter at han i Frostating lagmannsrett var kjent skyldig i drapet.

Saken skal behandles av Høyesteretts kjæremålsutvalg før lagmannsrettens dom eventuelt blir overprøvd av Høyesterett.

15. september 1978

i 103

Trondheim (NTB): Høyesterett har nedsatt straffen fra 20 til 16 års fengsel for mannen som ble funnet skyldig i drapet på Torunn Finstad. Mannen ble i Fros

tating lagmannsrett idømt 10 års sikring i tillegg til fengselsstraffen. Høyesterett har opprettholdt sikringsbestemmelsene som lagmannsretten fastsatte. Skyldspørsmålet ble endelig avgjort av lagmannsretten, og Høyesterett har behandlet saken på grunnlag av mannens anke over straffeutmålingen. Høyesteretts begrunnelse for å sette ned straffen er foreløpig ikke tilgjengelig.

25. september 1978

i 67

Trondheim (NTB): Høyesterett sier i domsgrunnene i den såkalte Torunn-saken at sikring synes å være en mer adekvat reaksjon enn fengselsstraff. Høyesterett peker også på at for en person som domfelte vil soningen medføre en usedvanlig påkjenning.

Mannen som i Frostating lagmannsrett ble dømt for drapet på Torunn Finstad har i Høyesterett fått straffen nedsatt fra 20 til 16 års fengsel. Høyesterett har opprettholdt lagmannsrettens sikringsdom, som gir adgang til inntil 10 års sikring. Høyesterett har ved sin nedsettelse av fengselsstraffen lagt vekt på domfeltes døvheter og andre funksjonshemninger og særlig hans usedvanlige vanskelige barndom og oppvekst.

I domsgrunnene heter det at domfeltes straffbare handlinger objektivt sett skulle betinge at man bruker lovens strengeste straff. «Man står imidlertid i denne sak overfor et eksepsjonelt tilfelle. I rettspraksis vil man ikke kunne finne saker som denne i noen vesentlig grad kan sammenlignes med. Dette skyldes særlige forhold som knytter seg til domfeltes utrustning og i tilknytning til hans utvikling,» heter det i domsgrunnene.

Vedlegg 9**NTB-meldinger fra hovedforhandlingen i Sigrid-saken***28. november 1981**i 46*

Trondheim (NTB): Frostating lagmannsrett begynner mandag behandlingen av straffesaken etter drapet på Sigrid Heggheim i Trondheim i september 1976.

Tiltalte i saken er en 39 år gammel mann, som soner en dom på 16 års fengsel og 10 års sikring for drap på en annen ung kvinne i Trondheim i oktober 1977. Rettssaken får et stort omfang, og Frostating lagmannsrett har satt av tre uker til behandlingen. Det er innkalt over 60 vitner.

Sigrid-saken er en av de mest omfattende kriminalsaker her i landet de senere år. Tiltalte har vært mistenkt for drapet helt siden han ble siktet og senere tiltalt og dømt for drapet på Torunn Finstad høsten 1977.

Til tross for den intense etterforskningen, klarte ikke politiet før i fjor høst å finne tilstrekkelig grunnlag for å sikte mannen for drapet på Sigrid Heggheim. Årsaken til dette var blant annet at politiet arbeidet ut fra den forutsetningen at kvinnen ble drept natt til 5. september. Mannen hadde alibi for dette tidspunktet, og etterforskningen sto i stampe inntil det ble klart at drapet kunne være begått om kvelden den 6. september.

Tiltalten bygger i likhet med i Torunn-saken, i vesentlig grad på tiltaltes egne forklaringer, som politiet har oppfattet som tilståelser. Tilståelsene har ikke i noen av sakene vært helt entydige, og under behandlingen av Torunn-saken ble det reist tvil om tiltalte kunne ha opplevd det han hadde forklart til politiet.

Etter det NTB forstår, vil den samme tvilen bli reist fra forsvarers side i lagmannsretten denne gang. En eventuell frifinnelse vil kunne få betydning også for den saken der tiltalte allerede har fått sin dom.

Mannen som er tiltalt for drapet, er funksjonshemmet og har blant annet sterkt nedsatt hørsel. Dette er en medvirkende årsak til at saken er så tidkrevende, ettersom alt som blir sagt i retten må tolkes av en døvetolk.

Aktor i saken er statsadvokat Olaf Jakhelln og tiltaltes forsvarer er høyesterettsadvokat Olav Hestenes.

*30. november 1981**i 21**Foreløpig melding.*

Trondheim (NTB): Tiltalte nektet seg skyldig da Frostating lagmannsrett mandag startet straffesaken etter drapet på Sigrid Heggheim i Trondheim i september 1976.

Den snart 40 år gamle tiltalte nektet bestemt å ha gjort seg skyldig i tiltalebeslutningens punkt 2, som gjelder forsøk på voldtekt.

Tiltalebeslutningens punkt 1 gjelder drap ved slag og kvelning. Tiltalte ga uttrykk for at han hadde vanskelig for å svare ja eller nei på lagmann Karl Solbergs spørsmål om han erkjente seg skyldig i dette tiltalepunktet.

Forsvareren, høyesterettsadvokat Olav Hestenes, sa at han etter ca. 15 timers samtale med tiltalte hadde fått den klare oppfatning at tiltalte nektet seg skyldig i drapet på Sigrid Heggheim.

Tiltalte er tidligere dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring for drapet på Torunn Finstad i Trondheim i oktober 1977. Allerede under innledningen av forhandlingene i Frostating lagmannsrett mandag ble det klart at Torunn-saken også kommer til å stå sentralt under behandlingen av Sigrid-saken.

Rettssaken ventes å vare ca. tre uker. Det er innkalt i alt 70 vitner, og dessuten fire sakkyndige. Aktor i saken er statsadvokat Olaf Jakhelln.

*30. november 1981**i 55*

Trondheim (NTB): Tiltalte nekter seg skyldig i drap og forsøk på voldtekt, og gir samtidig en detaljert beskrivelse av hvordan han har utført de forbrytelser han er tiltalt for å ha begått.

Dette er situasjonen etter første dag av rettssaken i Frostating lagmannsrett mot en snart 40 år gammel mann, som er tiltalt for drapet på Sigrid Heggheim i Trondheim i september 1976. Mannen er tidligere dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring for drapet på Torunn Finstad i Trondheim i oktober 1977.

Den tilsynelatende motsetning mellom tiltaltes nektelse av skyld og hans detaljerte forklaring, er

en gjentakelse av det som skjedde i Frostating lagmannsrett under behandlingen av Torunn-saken.

Det er allerede klart at forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, vil prøve å vise at tiltalte ikke er skyldig i drapet på Sigrid Heggheim, og at tiltaltes politiforklaringer og forklaring i retten ikke beskriver hendinger tiltalte faktisk har opplevd.

Olav Hestenes opplyste i retten at han i fjor høst, kort tid før tiltalte ble siktet for drapet på Sigrid Heggheim, hadde påtatt seg på vegne av tiltalte å forsøke å få Torunn-saken gjenopptatt.

Tiltaltes forklaring

Tiltalen for drapet på Sigrid Heggheim bygger i alt vesentlig på tiltaltes egen forklaring, slik den har kommet fram etter en lang rekke politiavhør. Ifølge tiltalen skal han med slag og kvelning ha tatt livet av den 21 år gamle kvinnen om kvelden den 5. september 1976, på et jorde i utkanten av Trondheim sentrum. Han skal også, etter å ha slått kvinnen bevisstløs, ha forsøkt å voldta henne, men har ifølge tiltalen oppgitt forsøket på samleie.

I retten gjentok tiltalte i en detaljert forklaring hovedpunktene i de politiforklaringer som statsadvokat Olaf Jakhelln redegjorde for i sin framstilling av saken.

På en del punkter synes det ikke å være samsvar mellom tiltaltes forklaring og de faktiske forhold som etterforskningen har avdekket. Dette gjelder blant annet den dreptes påkledning og de redskaper som er brukt for å ta livet av kvinnen. Tiltalte forklarer at han kvalte Sigrid Heggheim med ermet på en dynejakke, mens etterforskningen har klarlagt at kvelningen foregikk med et genserermø, en bysteholder og en regnjakkesnor. Tiltalte har også forklart at han kastet vekk begge skoene til Sigrid Heggheim, mens det er på det rene at kvinnen hadde en sko på seg da hun ble funnet.

Det er også uklare punkter omkring voldtektsforsøket. Ved obduksjonen ble det funnet sæd hos den drepte, mens tiltalte ifølge sin egen forklaring, og ifølge tiltalen, avbrøt forsøket på samleie uten å fullføre voldtekten.

Politiet endret tidspunkt

Tidspunktet for drapet blir etter alt å dømme et avgjørende spørsmål i saken, og forsvareren har allerede gjort det klart at han vil hevde at drapet skjedde på et tidspunkt tiltalte har alibi for.

Politiet mente helt til i fjor høst, d.v.s fire år etter drapet, at forbrytelsen skjedde natt til søndag 5. september 1976. Tiltalte var på dette tidspunktet i Selbu, flere mil fra Trondheim. I fjor høst gjenopp-

tok politiet avhørene av tiltalte på grunnlag av at drapet kunne ha skjedd om kvelden den 5. september, d.v.s nesten et døgn senere.

Statsadvokaten opplyste i retten mandag at tiltalte ble kontrollert på et tidlig tidspunkt under etterforskningen av Sigrid-saken, men at politiet på det tidspunkt utelukket at han kunne ha noe med drapet å gjøre. Under etterforskningen har politiet i alt vært i kontakt med ca. 6 000 personer.

Drøm eller virkelighet?

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, opplyste ved innledningen av straffesaken at han i tillegg til å trekke tiltalebeslutningens drapstidspunkt i tvil, også vil reise tvil om tiltaltes forklaringer bygger på selvopplevde hendinger, eller om det er tale om drøm og forestillinger som er overført fra Torunn-saken og fra politiavhørene. I denne sammenheng vil det bli lagt vekt på uttalelser fra de psykiatrisk sakkyndige, og særlig på uttalelser om forholdet mellom drøm og virkelighet hos personer med sterkt nedsatt hørsel.

Forsvareren opplyste også at han vil søke å belyse muligheten for misforståelser som kan ha oppstått under politiavhørene på grunn av ordforståelsen hos tiltalte.

Tiltalte er funksjonshemmet på grunn av sterkt nedsatt hørsel og talevansker. Hans høyre arm er dessuten lam etter en trafikkulykke.

Frostating lagmannsrett har satt av tre uker til behandlingen av saken. I alt er det innkalt 70 vitner og seks sakkyndige. Retten administreres av lagmann Karl Solberg.

1. desember 1981

i 92

Trondheim (NTB): Tiltaltes forklaringer i Sigrid-saken er motstridende og på enkelte punkter åpenbart i strid med de faktiske forhold. Tiltalte bekrefter i retten både sine politiforklaringer om at han har drept Sigrid Heggheim, og sine forklaringer til forsvareren og de psykiatrisk sakkyndige om at han ikke har drept kvinnen. Han sier at han har sagt sannheten både til politiet og til forsvareren og de sakkyndige.

Dette er resultatet av to dagers rettsforhandlinger i Frostating lagmannsrett, der en snart 40 år gammel mann står tiltalt for drap og forsøk på voldtekt.

Saksbehandlingen preges i stor grad av at den sterkt hørselssvekkede mannen ikke er i stand til å gjøre forståelig hva han mener, og hva som etter hans oppfatning er de faktiske forhold i saken. De

to døvetolkene har flere ganger vært nødt til å innrømme at de ikke skjønner hva tiltalte ønsker å si.

Tiltaltes ord er forståelige, men i noen tilfeller gir de ikke noen forståelig mening for andre. Lagmann Karl Solberg ga uttrykk for en allmenn oppfatning da han på ett punkt i tiltaltes forklaring kom med følgende avbrudd: – Jeg forstår ikke dette jeg, tolk.

Tilstår og nekter

Tiltalte gjentok i rettsmøtet tirsdag vesentlige punkter fra sin forklaring mandag, der han ga en detaljert beskrivelse av hvordan han hadde slått og kvalt Sigrid Heggheim før han kledde av henne og forsøkte å ha samleie med henne. Under åstedsbefaringen demonstrerte han for retten hvordan han hadde utført forbrytelsen, bl.a. ved å slå kvinnen med en flaske og deretter slå hodet hennes mot en grunnmur. Da han skulle vise hvor han hadde dradd henne av gårde og utført voldtektsforsøket, pekte han ut et sted som lå 30-40 meter fra det stedet der Sigrid Heggheim og klærne hennes ble funnet.

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, minnet i rettsmøtet tirsdag om den forklaring han og de psykiatriske sakkyndige hadde fått av tiltalte, og der tiltalte benekter å ha noe med Sigrid-saken å gjøre.

Tiltalte svarte på dette at han snakket sant til de sakkyndige. På lagmannens spørsmål om hva sannheten da gikk ut på, ga tiltalte følgende svar, slik det ble formidlet av døvetolken; – Det er vanskelig å huske, det var sant, det jeg sa.

Nekter skyld i Torunn-saken

Tiltalte er tidligere dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring for voldtekt og drap på Torunn Finstad i Trondheim i 1977. I rettsmøtet tirsdag hevdet han at han ikke hadde tatt livet av Torunn Finstad.

Tidligere har han i et brev til Olav Hestenes tatt initiativ til å få Torunn-saken gjenopptatt, og Olav Hestenes arbeidet med dette før tiltalte i fjor høst ble siktet for drapet på Sigrid Heggheim.

Forsvareren: – Mener du fortsatt at du er uskyldig i Torunn-saken.

Tiltalte: – Ja.

Forsvareren: – Har du ikke gjort noe med Torunn, men gjort noe med Sigrid?

Tiltalte: – Det er vanskelig for meg å svare på dette.

Feilaktige detaljer

Etterforskning, vitneavhør og åstedsbefaring har klarlagt at tiltaltes detaljerte forklaringer på

flere punkter er åpenbart misvisende eller ikke i samsvar med resultatet av etterforskningen.

Dette gjelder blant annet opplysningen om at han skal ha slått Sigrid Heggheim med en ølflaske han hadde med seg, og som han kastet i gresset etter å ha brukt den som slagvåpen. Ved etterforskningen er det i nærheten av åstedet ikke funnet rester av en slik flaske.

Tiltalte har forklart at han kastet begge kvinnens sko, mens etterforskningen har klarlagt at kvinnen hadde på seg den ene skoen da hun ble funnet.

Tiltalte har forklart at han kledte av henne og kastet vekk kvinnens langbukse og deretter hennes truse. På åstedet ble trusen funnet inne i langbuksen.

Tiltalte har forklart at Sigrid Heggheim hadde på en dynejakke, og at han brukte ermet eller hetten på denne jakken til å stramme rundt halsen på kvinnen. Det er på det rene at Sigrid Heggheim var kledd i en regnjakke og en ulljakke, og at hun var kvalt med en bysteholder, et genserermø og snoren på hetten til regnjakken. Snoren var knyttet med en dobbel knute. Det er foreløpig ikke klarlagt om tiltalte, som har en lam høyrearm, er i stand til å knytte en slik knute.

Et punkt som har vakt en viss tvil i retten, er tiltaltes forklaring om at han kvalte Sigrid Heggheim ved å holde henne over nese og munn i 30 minutter. Tiltalte har flere ganger gjentatt denne tidsangivelsen.

Rettsaken fortsetter onsdag med vitneavhør.

2. desember 1981

i 23

Trondheim (NTB): Frostating lagmannsrett avbrøt onsdag behandlingen av Sigrid-saken etter at tiltaltes forsvarer, h.r.advokat Olav Hestenes, hadde meldt sykdomsforfall.

Samtidig med at saken ble avbrutt, opplyste lagmann Karl Solberg at den ene av de tre rettspsykiatriske sakkyndige, spesiallege Anne Regine Føreland, har bedt om å få avgi en tilleggserklæring. I det korte rettsmøtet onsdag ble det klarlagt at Anne Regine Førelands initiativ til ytterligere psykiatriske undersøkelser ikke innebærer noen begjæring om utsettelse av saken.

Bakgrunnen for at Anne Regine Føreland ønsker å avgi en tilleggserklæring er delvis opplysninger som har kommet fram i retten, der tiltalte samtidig har nektet seg skyldig og gitt detaljerte beskrivelser av hvordan han utførte drapet på Sigrid Heggheim. Anne Regine Føreland mener

også at hun ikke har fått den nødvendige tid til undersøkelsen av tiltalte, blant annet fordi politiet ventet nesten et halvt år med å gi henne beskjed om at hun var oppnevnt som sakkyndig.

Anne Regine Føreland er leder for Norges eneste psykiatriske avdeling for døve. Hun opplyser til NTB at hun i sin tilleggserklæring blant annet vil prøve å belyse forskjellene i språkforståelse mellom døve og hørende, og dessuten prøve å bringe på det rene om tiltalte forstår hva han svarer på når han gir sine forklaringer i retten.

Under rettsakens to første dager er det flere ganger blitt demonstrert at de to døvetolkene ikke har vært i stand til å forstå hva tiltalte har prøvd å si. Tiltaltes utsagn har i noen tilfeller vært tilsynelatende meningsløse både for retten og tolkene til tross for at hvert enkelt ord har vært forståelig.

Ett avgjørende punkt som det til nå ikke er brakt klarhet i, er hvordan det kan henge sammen at tiltalte i retten med få minutters mellomrom har bekreftet både sine politiforklaringer om at han har drept Sigrid Heggheim, forklaringen til forsvareren og de sakkyndige om at han ikke har drept kvinnen. Tiltalte har hevdet at han har sagt sannheten både til forsvareren og til politiet, og dette har gitt grunnlag for tvil om tiltalte i det hele tatt forstår meningsinnholdet i ord som sannhet, skyld og andre abstrakte begreper.

2. desember 1981

i 48

Innenriks – bakgrunn.

Trondheim (NTB): Mangel på avgjørende tekniske bevis og usikkerhet om troverdigheten i tiltaltes tilståelse, kjennetegner rettssaken som nå pågår i Frostating lagmannsrett etter drapet på Sigrid Heggheim for over fem år siden. Rettssaken framtrer av disse og av en rekke andre grunner, som en gjentakelse av straffesaken i Frostating lagmannsrett våren 1978 etter drapet på Torunn Finstad.

De mange felles kjennetegn mellom de to drapssakene har ført til at Sigrid-saken i en viss forstand innebærer en nyvurdering av forklaringer og bevismidler fra Torunn-saken, der den snart 40 år gamle tiltalte ble dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring for voldtekt og drap.

I begge sakene har tiltalte i en rekke politivhør og i retten forklart detaljert hvordan han angrep og tok livet av de to unge kvinnene. I begge sakene har han samtidig hevdet at han er uskyldig i forbrytelsene.

Forklaringene har mange felles trekk, også på den måte at flere betydningsfulle detaljer i forklaringene ikke stemmer med de faktiske forhold. Sakene ligner også ved at det ikke er klarlagt med sikkerhet om mannen forstår betydningen av ord som er brukt i politiforklaringene og i retten, blant annet abstrakte begrep som tilståelse, skyld og sannhet.

Den viktigste forskjell mellom sakene synes å være at både lagmann, aktor og forsvarer er nye i forhold til forrige gang mannen møtte for retten, og at en annen lagrette denne gang skal avgjøre skyldspørsmålet.

Justismord?

Frostating lagmannsrett kjente den sterkt funksjonshemmede mannen skyldig i voldtekt og drap på Torunn Finstad. Det er likevel klart at ikke alle som fulgte rettssaken i 1978, var overbevist om at politi og rettsvesen hadde fått tak i den rette gjerningsmann.

Et tilbakeblikk på rettsreferatene kan bidra til å styrke usikkerheten. Dette er noe av bakgrunnen for at h.r.advokat Olav Hestenes i fjor høst påtok seg å prøve å få Torunn-saken gjenopptatt. Dette initiativet ble ikke fullført, fordi politiet i mellomtiden siktet mannen også for drapet på Sigrid Heggheim. Et eventuelt krav om gjenopptagelse av Torunn-saken vil bli vurdert på ny etter at Sigrid-saken er avsluttet.

Ingen tekniske bevis

Tiltalen i Torunn-saken bygde på tiltaltes egen forklaring slik den var kommet fram gjennom en lang rekke politivhør og to rekonstruksjoner. Aktor, statsadvokat Mikael Slåttsveen, gjorde det i sitt innledningsforedrag klart at det ikke forelå tekniske bevis som kunne sette tiltalte i samband med drapet. På den annen side forelå heller ingen tekniske bevis som utelukket tiltaltes skyld.

Tiltaltes første tilståelse overfor politiet ble lagt fram i form av referat av en drøm. Politiet omtalte dette som «en innebygd» [tilståelse]. Etter to dagers rettsforhandlinger heter det i rettsreferatet at det fortsatt er uklart hva tiltalte mener er drøm, og hva som er virkelighet. Samtidig som han hadde gjentatt sine detaljerte forklaringer om forbrytelsen, hadde tiltalte understreket at han hadde alibi for det tidspunkt drapet var begått.

Lokking og press

Ifølge referatene hevdet tiltalte at politiet hadde lokket ham til å avgi den forklaringen som dannet grunnlaget for tiltalen. Han hevdet også at etterforskerne under avhørene hadde skremt ham ved å

slå i bordet, og at politiet hadde «lært» ham ting som inngikk i hans beskrivelse av forbrytelsen og åstedet. De tingene han skulle ha «lært», var blant annet [at] et gjerde og en flaggstang var av betydning for stedfesting av forbrytelsen, og dessuten en truse og en anorakksnor som også inngikk i den forklaring han ga i retten.

Løgn er lik sannhet

Mannens manglende forståelse av abstrakte begreper ble klart demonstrert i retten under Torunn-saken. Et av vitnene, døveprest Adolf Wetlesen, forklarte at tiltalte i en samtale hadde svart nei på spørsmålet om han visste hva ordet «tilståelse» betydde.

Samme vitne forklarte også at tiltalte hadde gitt følgende svar på hvorfor han hadde avgitt forskjellige forklaringer: «Jeg vil være kry og berømt.»

Et annet vitne, bestyrer Per Holst Rasmussen, mente at tiltalte ikke forsto meningsinnholdet i ordet «sannhet», og at han forbandt dette ordet med lange avhør, masing og slag i bordet. En av de sakkyndige, Anne Regine Føreland, uttrykte også en viss tvil om tiltalte forsto dette ordet.

Tiltalte selv ga følgende svar på et spørsmål fra forsvareren om han forsto hva ordet «løgn» betydde: «Løgn, er det å snakke sant jeg har ikke lært dette på skolen.»

3. desember 1981

i 73

Trondheim (NTB): Ble Sigrid Heggheim drept natt til søndag 5. september 1976 eller sent på kvelden samme dag? Dette spørsmålet sto i fokus da Frostating lagmannsrett torsdag fortsatte den såkalte Sigrid-saken etter ett døgn avbrudd. Selv om samtlige som bodde i huset der hun hadde hybel avga vitneforklaring, huseieren og to andre hybelboere, er spørsmålet fortsatt ubesvart.

Det er imidlertid helt klart at ingen har sett eller hørt noe til Sigrid etter at hun skiltes fra en bekjent ca. kl. 02.15 natt til søndag.

Vitneavhørene torsdag var preget av at drapet skjedde for fem år siden og svært få av vitnene var i stand til å svare konkret på detaljerte spørsmål om hva som hendte de aktuelle dagene.

Et unntak var daværende sekretær i Døveforeningen i Trondheim. Hun hevdet at 40-åringen som er tiltalt, kort tid etter at Sigrid ble drept hadde fortalt henne at han visste hvem som var morderen. – Hun skulle ikke ha sparket mannen i skrittet. Da ble han sint og tok kvelertak på henne, skal 40-åringen ha sagt.

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, viste til politiforklaringen der det fremgikk at vitnet hadde hevdet at hun hadde disse informasjonene fra annet hold. Til det svarte hun at hun også hadde hørt det fra andre, men holdt fast på at 40-åringen hadde sagt det direkte til henne. Hun holdt også fast på at samtalen mellom de to fant sted høsten 1976.

Tiltalte bekreftet på spørsmål fra statsadvokaten at han husket samtalen, men mente at han hadde referert rykter han selv hadde hørt. Tiltalte som tidligere under rettssaken hadde innrømmet at han hadde slått ned Sigrid Heggheim med en flaske, benektet imidlertid at han hadde fått noe spark i skrittet på det aktuelle tidspunkt.

Et annet vitne fra døvemiljøet i Trondheim mente hun har sett noen rifter i ansiktet på tiltalte som minnet om kloremerker.

Dette hadde hun registrert på et møte i Døveforeningen 8. september 1976, bare få dager etter at Sigrid Heggheim forsvant. Hun hadde spurt hvordan han hadde fått disse merkene og tiltalte hadde svart at det var merker etter et slagsmål han hadde vært viklet inn i på det herberget der han bodde.

4. desember 1981

i 95

Trondheim (NTB): – Nå går det fint, utbrøt den drapstiltalte 40-åringen i Frostating lagmannsrett i Trondheim etter at to vitner fredag benektet at tiltalte hadde hatt kloremerker i ansiktet i dagene like etter at Sigrid Heggheim ble drept i september 1976. Etter fredagens rettsforhandlinger hadde han grunn til å være fornøyd, hadde det ikke vært for at han tidligere under rettssaken hadde tilstått å ha slått Sigrid i hodet med en ølflaske.

Det var under rettsmøtet torsdag at et kvinnelig vitne fra døvemiljøet i Trondheim fremhevet at hun trodde tiltalte var oppklort i ansiktet på det aktuelle tidspunkt. Men dette var ukjent både for bestyrelsen av Frelsesarméens Herberge i Trondheim, der 40-åringen bodde høsten 1976, og for daværende formann i Døveforeningen. Begge hadde kontakt med tiltalte i dagene etter drapet.

Under forhøret av herbergebestyreren fredag ble det heller ikke avklart om tiltalte hadde vært inne til reglementert tid klokka 23 den aktuelle helgen. Det skal krysses av i protokollen hvem som er til stede om nettene, men avhøret avslørte at disse rutinene ikke var til å stole på. Tiltalte skulle etter denne protokollen ha vært til stede på herberget natt til søndag 5. september, men da var han beviselig bortreist. Natt til mandag var han imidlertid

avkrysset som ikke til stede. Men det ble understreket at 40-åringen, som bodde i et frittstående hus i herberget, kunne ha kommet senere på kvelden og selv låst seg inn uten at dette ville ha blitt oppdaget av nattevakten.

Høsten 1976 var tiltalte engasjert av døveforeningen som loddselger i et billotteri. Mandag 6. september om morgenen hentet han nøklene til lotteribilen. Det var foreningens formann som hadde disse. Dette var dagen etter drapet hadde funnet sted. Formannen i døveforeningen ble under rettsmøtet spurt om hun så kløremerker i tiltaltes ansikt. Det hadde hun ikke.

40-åringen var derimot uflidd i klærne og skitten i ansiktet. Dette påtalte hun idet hun mente at en representant for foreningen burde se skikkelig ut når vedkommende solgte lodder.

Tiltalte forsvarte seg med at han hadde sovet dårlig om natten, og at det var årsaken til at han så sjaskete ut.

7. desember 1981

i 47

Trondheim (NTB): Et nytt åpent spørsmål i Sigrid-saken er om tiltalte var på åstedet før det var gått to uker etter forbrytelsen.

Tvilen på dette punktet kom fram mandag da Frostating lagmannsrett fortsatte behandlingen av rettssaken etter drapet på Sigrid Heggheim i september 1976.

Et annet spørsmål hvor det etter to ukers rettsforhandlinger fortsatt hersker stor tvil, er om kvinnen ble drept natt til søndag 5. september, eller om drapet fant sted om kvelden 5. september. Begge de to tvilsomme tidspunktene er av avgjørende betydning for vurdering av tiltaltes skyld i drapet, der han har avgitt en detaljert forklaring om hendelsesforløpet.

Muligheten for at tiltalte ikke var på åstedet før to uker etter drapet kom fram i retten under vitneavhør av førstebetjent Eirik Stedje ved kriminalpolitisen. Eirik Stedje opplyste at tiltalte i de første avhør om Sigrid-saken hadde opplyst at han var i nærheten av åstedet første gang søndag 19. september.

Et ektepar som tidligere er avhørt, og som hadde sett tiltalte i området, har ikke med sikkerhet kunnet si om de så tiltalte på åstedet søndag 5. september eller om det var en annen søndag.

Usikkert tidspunkt

Et sentralt spørsmål under rettsforhandlingene mandag var hvorfor politiet høsten 1980, etter fire

års etterforskning, hadde forandret det antatte tidspunkt for drapet fra natt til søndag til søndag kveld, dvs. til et tidspunkt der tiltalte ikke hadde alibi.

Avdelingssjef Johan Klegseth ved Trondheim politikammer forklarte seg om dette. Tiltaltes forsvarer Olav Hestenes eksaminerte vitnet for å få greie på hvilke nye opplysninger som var kommet fram og som tilsa en flytting av drapstidspunktet. Johan Klegseth ga ikke konkrete svar på dette spørsmålet, bortsett fra at politiet ved ny gjennomgang av saken ikke hadde funnet bevis for at Sigrid Heggheim ikke var i live søndag 5. september.

Under rettsmøtet mandag bekreftet tiltalte opplysninger som er kommet fram under to rekonstruksjoner av hendelsesforløpet. Rekonstruksjonene bekrefter på noen punkter de opplysninger politiet har brakt fram på andre måter under etterforskningen, mens det på andre punkter er åpenbare uoverensstemmelser mellom tiltaltes forklaringer og de faktiske forhold.

Uoverensstemmelsene gjelder blant annet påvisningen av åstedet som ifølge tiltaltes forklaring ligger 30-40 meter fra det stedet der Sigrid Heggheim ble funnet.

Politiførstebetjent Johan Klegseth som redegjorde for rekonstruksjonen, ga følgende svar på forsvarerens spørsmål om tiltaltes forklaring på dette punkt stemte med de faktiske forhold:

– For meg ser det ikke ut til å stemme.

Troverdigheten i tiltaltes forklaringer ble også berørt av førstebetjent Eirik Stedje som opplyste at det under etterforskningen hadde vært et stort problem for etterforskerne å vite hva de skulle tro på og hva de ikke kunne tro på.

8. desember 1981

i 76

Trondheim (NTB): De medisinske sakkyndige i Sigrid-saken mener det er mest sannsynlig at Sigrid Heggheim ble voldtatt av en person med blodtype A. Dette innebærer i så fall at forbrytelsen er begått av en annen person enn den snart 40 år gamle mannen som er tiltalt for voldtekt og drap på kvinnen.

Dette kom fram under rettsforhandlingene tirsdag, der det ble reist ytterligere tvil om tiltalte er Sigrid Heggheims drapsmann slik påtalemyndigheten mener og slik han selv har forklart.

Tvilen som knytter seg til blodtyper har sammenheng med at det på grunnlag av sædfunn er foretatt en blodtypebestemmelse som konkluderer med at voldtekt er utført av en person med blod-

type A. Analyser av tiltaltes blod har fastslått at han har blodtype AB. I tillegg til denne forskjellen er det også andre spesielle egenskaper som ikke stemmer overens mellom tiltaltes og drapsmannens blod slik det er bestemt på grunnlag av sædanalysene.

Tiltalen stemmer ikke

Ved avhørene av de medisinsk sakkyndige ble det klarlagt at det etter alt å dømme ikke er samsvar mellom tiltalen og de faktiske forhold slik de er fastslått ved obduksjonen. Ifølge tiltalen har drapsmannen gjort forsøk på samleie, men uten at dette er fullført. Dette er i samsvar med tiltaltes politiforklaringer.

Obduksjonen og de rettsmedisinske undersøkelser synes imidlertid å ha klarlagt at Sigrid Heggheim har vært utsatt for en fullført voldtekt.

Prosektor Halldis Lie ved Rettsmedisinsk institutt forklarte seg i retten om analysene av blod og sæd, og de konklusjoner som er trukket. I uttalelsen på grunnlag av undersøkelsen hadde hun erklært at det var overveiende sannsynlig at forbryteren var en person med blodtype A. Senere hadde hun på politiets oppfordring avgitt en tilleggsuttalelse der hun uttalte at blodtype A var mest sannsynlig. I retten redegjorde hun for visse usikkerheter ved analysen, men hevdet at det var langt over 50 prosent sannsynlighet for at forbryteren måtte ha blodtype A.

Overlege Knut Halvorsen ved Haukeland sykehus forklarte seg særlig om usikkerheten ved blodtypebestemmelser, men han sluttet seg til hovedkonklusjonen i Halldis Lies erklæring om at blodtype A var mest sannsynlig. Den eventuelle usikkerhet innebærer at drapsmannens blodtype muligens er ukjent.

Store skader

Assisterende overlege Arne Ødegaard ved regionsykehuset i Trondheim redegjorde for de skader som ble påvist ved obduksjon av Sigrid Heggheim. Hun var påført skader i hodet med en stump gjenstand, og hadde dessuten flere sår både i hodet og på kroppen. Obduksjonen klarla dessuten at hun var kvalt blant annet med en regnjakkesnor som var knyttet stramt med en kjerringknute rundt halsen.

Rettsmøtet tirsdag gikk ellers med til gjennomgang av tiltaltes politiforklaringer. Politibetjent Sten Hjertaas redegjorde for hvordan tiltaltes forklaring om drapet utviklet seg fra mangel på kjennskap til saken i de første avhør i 1977, til en detaljert beskrivelse av forbrytelsen i avhør nr. 13 og senere avhør i oktober og november 1980.

Forklaringene kjennetegnes også av at tiltalte på noen punkter beskriver detaljer som ligner på faktiske forhold som er avdekket ved etterforskningen, mens det i andre detaljer er store uoverensstemmelser med de faktiske forhold.

9. desember 1981

i 84

Trondheim (NTB): Et vitne i Sigrid-saken ga onsdag opplysninger som tyder på at Sigrid Heggheim ble drept på et tidspunkt da tiltalte var i Selbu, flere mil fra Trondheim.

Opplysningene som kom fram i retten styrket den tvil som tidligere er uttrykt om hvorvidt politiet vurderte rett da drapstidspunktet etter fire års etterforskning ble flyttet fra natt til søndag til søndag kveld 5. september 1976.

En ung kvinne som ble ført som vitne forklarte at hun tidlig om morgenen søndag 5. september, hadde sett en gul-orange regnjakke som lå i graset omtrent på det stedet der Sigrid Heggheim ble funnet drept.

Beskrivelsen av regnjakken synes å stemme med Sigrid Heggheims regnjakke. Dersom vitnets forklaring er riktig, tyder opplysningene på at drapet må ha skjedd på et tidspunkt da tiltalte ikke var i Trondheim.

Den tvil som onsdag kom fram om drapstidspunktet kommer i tillegg til en rekke andre avgjørende punkter der det er grunnlag for tvil om tiltaltes beskrivelser av forbrytelsen kan være riktig. Tidligere under rettssaken er det klarlagt at det ifølge analysen av sæd og blod er mest sannsynlig at Sigrid Heggheim ble voldtatt av en person med en annen blodtype enn tiltalte. Videre er det klarlagt at tiltalen om voldtektsforsøk – som er i samsvar med tiltaltes egen forklaring – ikke synes å stemme med det faktum at Sigrid Heggheim etter alt å dømme har vært utsatt for en fullført voldtekt.

Strid om knute

Også på andre punkter er det lite samsvar mellom tiltaltes beskrivelse av forbrytelsen og de faktiske forhold som er klarlagt ved etterforskningen. Det er blant annet klart at kvinnen ble kvalt med en knyttet bysteholder og en regnjakkesnor knyttet med kjerringknute. Mens tiltalte i sin detaljerte beskrivelse av forbrytelsen ikke har kunnet gi opplysninger om noen av disse gjenstandene.

Den knyttede regnjakkesnoren kommer etter alt å dømme til å spille en viktig rolle i saken. Under rettsmøtet onsdag kom statsadvokat Olaf Jakhelln med kritiske merknader fordi det under

etterforskningen ikke er klarlagt om tiltalte som har en lam høyrearm, er i stand til å lage en slik knute som er brukt på snoren rundt kvinnens hals.

Statsadvokaten ba om at en politimann i retten måtte få demonstrere at dette var mulig. Forsvareren, høyesterettsadvokat Olav Hestenes, motsatte seg dette fordi slike prøver ikke var gjort under etterforskningen. Retten skal senere ta standpunkt til dette tvistespørsmålet mellom aktor og forsvarer.

Dere forstår ikke

Tvilen i Sigrid saken gjelder også tiltaltes troverdighet og om det er grunn til å feste lit til innholdet i den beskrivelse som har kommet fram gjennom ca. 20 politihør, og som er gjentatt i retten. Et viktig spørsmål i denne sammenheng er om tiltalte forstår hva ord som «sannhet» og «tilståelse» betyr.

Mangelen på forståelse ble blant annet demonstrert i retten onsdag. Lagmann Karl Solberg ville ha en forklaring på hvorfor tiltalte hadde undertegnet noen av politiforklaringer, mens han hadde nektet å undertegne andre politiforklaringer fordi han mente dette var «farlig».

Tiltalte ga lagmannen et svar, men ikke på det spørsmålet lagmannen hadde stilt. En av de sakkyndige, spesiallege Anne Regine Føreland, grep inn med følgende kommentar: – Vi ser her to forskjellige kommunikasjonssystemer som passerer forbi hverandre. Han forstår ikke Deres spørsmål. Dere forstår ikke hans svar. Anne Regine Føreland opplyste at hun vil komme tilbake til dette under sin forklaring som sakkyndig.

14. desember 1981

i 65

Trondheim (NTB): Tiltalte i Sigrid-saken hevdet overfor de psykiatriske sakkyndige at politiet lokket og presset fram den forklaringen som er blitt oppfattet som en tilståelse av drapet på Sigrid Heggheim. I de fleste samtaler med de sakkyndige hevdet tiltalte at han var uskyldig, men i en av disse samtalene gjentok han sin politiforklaring om hvordan han hadde drept kvinnen.

Resultatet av de psykiatriske undersøkelsene ble lagt fram i retten mandag, da Frostating lagmannsrett begynte på den tredje uken i Sigrid-saken. Undersøkelsene er utført av politilege Karl-Ewerth Horneman og assisterende overlege Børre Husebø, som har lagt fram en felles erklæring, og av døvepsykiateren Anne Regine Føreland, som har avgitt en egen erklæring.

Alle de tre sakkyndige er enige om at tiltalte ikke har vist tegn på sinnssykdom, og at han ikke var bevisstløs på den tid drapet ble begått. De sakkyndige er også enige om at tiltalte har mangelfullt utviklede sjelsevner. Dette blir satt i sammenheng med hans usedvanlig vanskelige oppvekst og kontaktp problemer på grunn av sterkt nedsatt hørsel. De sakkyndige mener at tiltalte er evnemessig middels godt utrustet, og det er ikke funnet tegn på vrangforestillinger eller sansebedrag.

De sakkyndige har registrert tiltaltes til dels sterkt motstridende forklaringer, men har ikke uttalt seg om hans troverdighet. Det er heller ikke gitt noe klart svar på om tiltalte har tilstått ting han ikke har gjort, og eventuelt hvorfor han skulle ha gitt slike forklaringer.

Jeg er uskyldig

Overfor de sakkyndige har tiltalte både i fjor høst og i høst erklært at han er uskyldig, og at han ikke har drept verken Sigrid Heggheim eller Torunn Finstad. I en samtale med Karl-Ewerth Horneman og Børre Husebø 24. november i fjor uttalte han seg på følgende måte: – Jeg er uskyldig. Jeg har ikke gjort det. Politiet maser. Jeg er meget lei. Jeg får ikke fred.

I en samtale med de samme sakkyndige 4. desember i fjor ga han imidlertid en forklaring, der han beskrev drapet i hovedtrekkene omtrent på samme måte som han noe tidligere hadde gjort overfor politiet. Etter å ha gitt en detaljert beskrivelse av drapet, kom han med følgende tilføyelse: «Jeg er uskyldig i alt. Hvorfor må jeg snakke sant». Tiltalte fortalte i denne sammenheng at etterforskeren som foretok avhørene hadde slått i bordet to ganger.

I en samtale med de sakkyndige fem dager etter, den 9. desember, hevdet han på nytt at han var uskyldig, og han uttrykte bitterhet mot politiet fordi han tross løfter ikke hadde fått reise tilbake til Ila, der han sonet dommen etter Torunn-saken.

I denne samtalen stilte han også spørsmål ved hvorfor han måtte snakke sant, og sa at han hadde snakket sant til de sakkyndige den 4. desember. Tiltalte kunne ikke gi noen forklaring på hvorfor han tidligere hadde innrømmet for de sakkyndige å ha drept Sigrid Heggheim, når han samtidig hevdet å være uskyldig.

Fri før jul

Under samtaler med Anne Regine Føreland i høst hevdet han på nytt at han var uskyldig, og at politiet hadde truet han til å tilstå.

Tiltalte ga i disse samtalene uttrykk for tilfredshet med å ha fått h.r.advokat Olav Hestenes som

forsvarer. Tiltalte ga uttrykk for at han ville bli frifunnet, og at han ville bli sloppet ut av fengselet ved juletider. Han hevdet dette til tross for at han var klar over at han sonet en dom på 16 års fengsel og 10 års sikring etter Torunn-saken.

– Gud vet at jeg ikke har drept noen av pikene, sa tiltalte til Anne Regine Føreland.

Hva er sant?

Et spørsmål som stadig vender tilbake under rettssaken, er om tiltalte har en klar forståelse av ordet sant, og om han tillegger dette ordet det vanlige meningsinnhold. De sakkyndige har ikke kunnet gi noe klart svar på dette spørsmålet, men synes å helle til den oppfatning at tiltalte har en riktig forståelse av dette begrepet.

Karl-Ewerth Horneman sa at hans personlige oppfatning var at tiltalte med ordet sant mente det som er riktig.

Anne Regine Føreland uttrykte mer tvil, og sa at hun hadde grublet mye over hva tiltalte mente med ordet sannhet, og hva han mente med uttalelser om at det er farlig å si sannheten.

15. desember 1981

i 74

Trondheim (NTB): En av de sakkyndige i Sigrid-saken antydte i retten tirsdag at tiltaltes forklaringer om drapet på Sigrid Heggheim kan være resultat av frykt for autoriteter. Uttalelser fra døvepsykiateren Anne Regine Føreland bidro til å øke usikkerheten om troverdigheten i tiltaltes forklaringer om drapet overfor politiet og i retten.

Vitneførselen i Sigrid-saken ble fullført tirsdag. Rettsmøtet ble avsluttet allerede på formiddagen for at statsadvokat Olaf Jakhelln og h.r.advokat Olav Hestenes skulle få tid til å forberede sine prosedyrer onsdag.

Det er ventet at aktor vil legge ned påstand om at tiltalte er skyldig i drapet på Sigrid Heggheim, og at forsvareren vil legge ned påstand om frifinnelse. Dom kan ventes torsdag eller fredag.

Muligheten for at tiltaltes forklaring er påvirket av frykt for autoriteter innen politi og rettsvesen ble begrunnet av Anne Regine Føreland på følgende måte:

– Når et menneske er så isolert som tiltalte har vært, vil vedkommende føle seg hjelpeløs, særlig i forhold til personer som oppfattes som autoriteter. Man skal være forsiktig med å bruke ord som hjernevask. Overfor tiltalte har det ikke foregått bevisst hjernevask. Men det som foregår i avhør, kan likevel overfor isolerte, døve mennesker bli en

form for hjernevask. Vi er ikke klar over hvor lett det kan være å påvirke slike mennesker, sa Anne Regine Føreland.

Lett å lede

Anne Regine Føreland la i sin erklæring stor vekt på at hørende personer blir autoriteter for døve, og at døve lett kan la seg lede av det de tror hørende forventer.

Hun fortalte at tiltalte under samtaler med henne så sent som i forrige uke hadde sagt at han var uskyldig i drapet på Sigrid Heggheim. Hun spurte tiltalte hvorfor han hadde fortalt noe annet i retten, og fikk følgende svar:

– Hvis jeg svarer nei, lagdommer bruke hard straff mot meg. Hva skal jeg gjøre? Hvis jeg sier nei, lagdommer straffe mer. Kripos er farlig, skremme meg. Eirik Stedje (etterforsker) sa lagdommer liker ikke lyve. Politiet skrev tilståelse. Hva er riktig? Jeg ble hjelpeløs.

Sakkyndig og usikkerhet

Rettsmøtet tirsdag ble i stor grad preget av diskusjon mellom to av de sakkyndige, Anne Regine Føreland og politilege Karl-Ewerth Horneman.

Anne Regine Føreland, som er leder for Norges eneste døvepsykiatriske avdeling, understreket at hun ikke følte seg sikker på hvordan tiltaltes uttalelser og delvis motstridende forklaringer skulle forstås. Hun formulerte sin usikkerhet på følgende måte:

– Det er vanskelig å sette seg inn i tiltaltes språkverden. Dess lenger man arbeider med slike døve, dess mer forstår man at man ikke forstår.

Anne Regine Føreland mente det var veldig vanskelig å vite hva tiltalte egentlig mener med det han sier. Hun hevdet at tiltalte på langt nær forstår så mye som han har gitt inntrykk av i retten.

Karl-Ewerth Horneman hevdet at han hadde fått god forståelse av hva tiltalte mente, og ga uttrykk for at han ikke delte Anne Regine Førelands usikkerhet. Horneman hevdet at dersom tiltaltes forklaring ikke beskrev ting som tiltalte hadde opplevd, måtte det reises spørsmål ved tiltaltes tilregnelighet og om tiltalte likevel var sinnsyk. Horneman viste i denne forbindelse til at alle de tre psykiatriske sakkyndige hadde konkludert med at tiltalte ikke er eller har vært sinnsyk.

16. desember 1981

i 69

Trondheim (NTB): – Sigrid Heggheims morder går fortsatt løs. Vi har feil mann i tiltaleboksen.

Tiltaltes forsvarer, h.r.advokat Olav Hestenes innledet sin prosedyre med disse påstandene under rettssaken i Frostating lagmannsrett onsdag. Forsvareren hevdet at tiltalte måtte frifinnes, og at det ikke var grunnlag for å feste lit til de forklaringer påtalemyndigheten har oppfattet som en tilståelse av drapet.

Aktor i saken, statsadvokat Olaf Jakhelln, la ned påstand om at tiltalte måtte kjennes skyldig i drap og forsøk på voldtekt av Sigrid Heggheim søndag kveld den 5. september 1976. Aktor begrunnet sin påstand ved å vise til tiltaltes politiforklaring og det han hadde sagt i retten om hvordan han drepte kvinnen.

Statsadvokaten la i sin prosedyre vekt på at det i politiforklaringer er kommet fram opplysninger om flere detaljer som tiltalte ikke kan ha hatt kjennskap til uten å ha hatt med drapet å gjøre. Blant disse detaljene la aktor særlig vekt på knebelen som ble funnet i kvinnens munn, sammenholdt med den forklaringen tiltalte har gitt om hvordan han kvalte kvinnen. Statsadvokaten prøvde også å vise hvordan tiltalte med sin ene friske hånd kunne ha knyttet knute på en regnjakkesor kvinnen var kvalt med.

Tiltalen frifinner

Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, sa at tiltalte måtte frifinnes, og hevdet at frifinnelsen er innebygd i selve tiltalen. Hestenes siktet i denne sammenheng til at tiltalen gjelder forsøk på voldtekt, mens de medisinske undersøkelser har vist at kvinnen ble utsatt for en fullbyrdet voldtekt.

Forsvareren la også vekt på at den person som har voldtatt Sigrid Heggheim, ut fra blodanalyser og de sakkyndiges uttalelser sannsynligvis er en annen enn tiltalte.

I tillegg til dette la forsvareren stor vekt på å vise at forbrytelsen måtte være utført natt til søndag 5. september, d.v.s. på et tidspunkt da det er fastslått at tiltalte var i Selbu, flere mil fra Trondheim. Forsvareren begrunnet dette med å vise til at politiet inntil 4 år etter drapet regnet med dette drapstidspunktet. Han viste også til i alt 17 vitner som natt til søndag hadde hørt skrik i dette området der Sigrid Heggheim gikk etter at hun sist ble sett i live ved 02-tiden natt til søndag.

Tiltalte dikter

Olav Hestenes hevdet at tiltaltes forklaringer gir et bilde av kaos, feil, motstridende og usannsynlige opplysninger, og tankespinn. Forsvareren grupperte de mange forklaringene til politiet, til de sakkyndige og i retten i 11 forskjellige typer ut fra

innholdet. Han påviste hvordan forklaringene flere ganger varierer fra nektelse til tilståelse, og tilbake til nektelse overfor en av de sakkyndige etter at rettssaken var innledet.

Forsvareren påviste også at det i de sju forklaringer og de konstruksjoner som inneholder tilståelser, er uoverensstemmelser innbyrdes mellom de forskjellige forklaringer.

Olav Hestenes la vekt på at tiltalte i noen av forklaringene hadde gitt til dels dramatiske opplysninger, som åpenbart måtte være diktet opp. Forsvareren hevdet at tiltaltes forklaring om hvordan han hadde drept kvinnen, var blitt til i et samspill mellom fantasi og opplysninger tiltalte var blitt kjent med gjennom politiavhørene.

H.r.advokat Olav Hestenes avsluttet sin prosedyre med følgende appell til lagretten:

– Denne person kan ikke dømmes. Sigrids mor-der har man ennå ikke funnet. Jeg ber lagretten svare et klart nei på skyldspørsmålet i tiltaltes andre drapssak.

17. desember 1981

i 37

Trondheim (NTB): En 40 år gammel mann ble i Frostating lagmannsrett torsdag kjent skyldig i drap og forsøk på voldtekt på Sigrid Heggheim i Trondheim 5. september 1976. Lagretten svarte ja på et tilleggsspørsmål om forbrytelsen var utført under særdeles skjerpene omstendigheter.

Lagretten brukte vel to timer på å komme fram til denne kjennelsen som innebærer at 40-åringen vil få dom for to drap. Han er tidligere dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring for drap på Torunn Finstad i Trondheim høsten 1977.

Statsadvokat Olaf Jakhelln la ned påstand om at tiltalte måtte idømmes lovens maksimumsstraff, 21 års fengsel, som en fellesstraff for de to drapene. Forsvareren h.r.advokat Olav Hestenes ba om at tiltalte måtte anses på mildeste måte. Dom i saken faller fredag.

Lagrettens kjennelse kom etter rettsforhandlinger som har vart i nesten tre uker. Kjennelsen innebærer at lagretten har lagt til grunn tiltaltes egen beskrivelse av drapet slik den er kommet fram gjennom en rekke politiavhør, og er gjentatt i retten.

Lagretten har med sin kjennelse ikke lagt avgjørende vekt på den tvil som har kommet fram i saken på grunn av usikkerhet om drapstidspunktet, blodanalysene, og variasjonene i tiltaltes forskjellige forklaringer.

17. desember 1981

i 40

Trondheim (NTB): En påstand om justismord ble satt fram i Frostating lagmannsrett torsdag ettermiddag, etter at lagretten hadde svart ja på alle skyldspørsmål i Sigrid-saken. Tiltalte ble funnet skyldig i drap og forsøk på voldtekt på Sigrid Heggheim i Trondheim om kvelden 5. september 1976.

Påstanden om justismord ble satt fram av tiltaltes forsvarer, h.r.advokat Olav Hestenes, da forsvareren fikk ordet til prosedyre om straffeutmålingen. Hestenes avsto fra en slik prosedyre, og kom i stedet med følgende uttalelse:

– Slik denne saken har utviklet seg, har jeg ikke den ringeste mulighet til å påvirke retten. Her er begått et justismord. Jeg ber om at tiltalte må anses på mildeste måte.

Etter det NTB forstår er det allerede klart at Sigrid-saken vil bli anket til Høyesterett med påstand om at det er begått feil ved saksbehandlingen. Grunnlaget for en slik anke vil være den protokolltilførsel forsvareren krevde etter lagmann Karl Solbergs rettsbelæring før lagretten trakk seg tilbake for å avgjøre skyldspørsmålet.

Forsvareren ønsket etter rettsbelæringen å få lest opp og protokollert et avsnitt i erklæringen fra de medisinske sakkyndige, som på grunnlag av sædprøver og blodanalyser synes å ha forutsatt at drapet ble utført etter en fullbyrdet voldtekt, og av en person som sannsynligvis har en annen blodtype enn tiltalte.

Lagmann Karl Solberg avslo forsvarerens henstilling. Han fant ikke grunn til noen ytterligere utdyping av dette punkt.

Begrunnet tvil

Uoverensstemmelsen mellom lagmannen og forsvareren har sammenheng med tiltalens ordlyd, de medisinske sakkyndiges erklæring, og de uttalelser om begrunnet tvil som lagmannen kom med i rettsbelæringen. Tiltalens ordlyd har betydning fordi den 40 år gamle mannen er tiltalt for forsøk på voldtekt, mens de medisinske undersøkelser har sannsynliggjort at kvinnen ble utsatt for en fullbyrdet voldtekt.

Lagmann Karl Solberg sa i rettsbelæringen at han var enig med forsvareren i at tiltaltes blodprøver ikke harmonerer med analysen av de sædfunn som er gjort. – På dette punkt mener jeg det er så sterkt begrunnet tvil at lagretten må legge til grunn at sæden ikke stammer fra tiltalte, sa lagmannen.

Karl Solberg reiste spørsmål om mangelen på samsvar mellom sædprøver og blodanalyser kunne

ha sammenheng med at kvinnen hadde vært sammen med en annen mann kort tid før hun ble drept. Lagmannen pekte i denne sammenheng på den noe friere form for seksualitet blant dagens ungdom. – Jeg sier ikke at dette har skjedd, men jeg reiser spørsmålet, sa lagmann Karl Solberg.

– Jeg er uskyldig

Under avslutningen av torsdagens rettsmøte i Frostating lagmannsrett vakte det også oppsikt at tiltalte etter kjennelsen ba om ordet og erklærte at han var uskyldig både i drapet på Sigrid Heggheim og drapet på Torunn Finstad, som han tidligere er dømt for.

– Jeg har ikke gjort Sigrid-saken og Torunn-saken, sa tiltalte. Han ba samtidig om at saken måtte bli anket til Høyesterett.

Tiltaltes forsikring om sin uskyld står i kontrast til det faktum at han under innledningen til Sigrid-saken ga en detaljert beskrivelse av hvordan han hadde utført den forbrytelsen han var tiltalt for. Under rettssaken har han flere ganger bekreftet de opplysninger som er lest opp fra hans politiforklaringer, og han har også ved en demonstrasjon på åstedet vist retten hvordan han skal ha tatt livet av Sigrid Heggheim.

Tilsvarende beskrivelser og demonstrasjoner forelå også i Torunn-saken, der han erklærte seg uskyldig samtidig som han gjentok sin forklaring.

18. desember 1981

i 26

Trondheim (NTB): Tiltalte ble dømt til lovens strengeste straff, 21 års fengsel, da Frostating lagmannsrett fredag avsluttet behandlingen av drapet på Sigrid Heggheim i Trondheim i 1976. Tiltalte ble kjent skyldig i drap og forsøk på voldtekt under særdeles skjerpene omstendigheter.

Dommen på 21 års fengsel er en fellesdom for drapet på Sigrid Heggheim og den dom på 16 års fengsel og 10 års sikring som den 40 år gamle mannen allerede soner for drap på Torunn Finstad i 1977.

I domsgrunnene heter det at retten i formildnende retning har vurdert tiltaltes hørselssvekelse, hans fysiske handikap og hans meget vanskelige oppvekst og ungdom. Retten uttaler også at forbrytelsen var planlagt og hemningsløst utført, og at ingen omstendigheter tilsier en dom under lovens strengeste straff.

Etter at dommen var opplest, svarte den 40 år gamle mannen nei på lagmann Karl Solbergs spørsmål om han forsto dommen. Tiltalte gjenok

også sin påstand om at han er uskyldig. Forsvareren, h.r.advokat Olav Hestenes, ba om å få protokollert at hans klient ikke hadde forstått dommen, og dette ble gjort.

I samråd med forsvareren forlangte tiltalte betenkningstid, og har to ukers frist med en eventuell anke til Høyesterett. Skyldspørsmålet er endelig avgjort, og en eventuell anke må begrunnes med feil lovanvendelse eller feil i saksbehandlingen. Dersom en slik anke blir tatt til følge av Høyesterett, vil dommen bli opphevet og saken må behandles av lagmannsretten på nytt. Tiltalte kan også anke til Høyesterett for å få nedsatt straffen.

18. desember 1981

i 32

Trondheim (NTB): H.r.advokat Olav Hestenes fikk en kraftig korreks av lagmann Karl Solberg ved avslutningen av Sigrid-saken i Frostating lagmannsrett fredag.

Lagmannen beklaget den uttalelse om justismord Olav Hestenes som tiltaltes forsvarer kom med etter at lagretten hadde svart ja på alle skyldspørsmål i saken. Hestenes mottok lagmannens korreks stående og uten kommentar.

Forsvareren beklaget ikke sine uttalelser i retten dagen før, og hans påstand om at det er begått et justismord i denne saken, synes dermed å stå fast.

Karl Solberg brukte følgende ord i sin irettesettelse av Olav Hestenes:

– Jeg vil som min personlige mening gi uttrykk for at denne saken har vært behandlet på en verdig måte, og at det skulle være lite å si på min prosessledelse. Jeg vil derfor beklage det utfall forsvareren kom med etter kjennelsen i går.

Jeg hadde håpet at forsvareren selv ville komme med en beklagelse. Når han ikke gjør det, må jeg beklage det som hendte. Det var uverdige.

Det er enhver forsvarers rett å være uenig med lagretten, men å komme med hentydninger om justismord, passer ikke i en norsk rettssal, sa lagmann Karl Solberg.

